DEUSTUKO UNIBERTSITATEA

HIZKUNTZA ETA LINGUISTIKA PROGRAMA

URDULIZ ETA GATIKAKO HERRI HIZKEREN AZTERKETA LINGUISTIKOA

Iñaki Gaminde Terrazak aurkeztutako doktorego tesia.
Juan Manuel Etxebarria Ayesta Doktoreak zuzendua.

Zuzendariak: Doktoregaiak:

AURKIBIDEA

0.SARRERA..... 1.

1. BOKALISMOA..... 7.
1.1. SARRERA..... 7.
1.1.1. OPOSAKETAK..... 7.
1.1.2. METODOLOGIA..... 8.
1.1.3. TONIKO ETA ATONO OPOSAKETA..... 9.
1.1.4. LEKUKOAK..... 9.
1.1.5. GRABAKETAK ETA FONETIKA LABORATEGIA..... 10.
1.1.6. GALDEKIZUNA..... 10.
1.1.7. DATUEN AURKEZPENA..... 12.
1.2. U-1 LEKUKOAREN EMAITZAK..... 14.
1.2.1. KOPURU OSOAK..... 14.
1.2.2. AZTERTUTAKO BERBEN BOKALEN BALOREAK..... 14.
1.2.3. BOKAL BAKOITZEKO BALOREEN MEDIAK..... 24.
1.2.4. BOKAL GUZTIEN MEDIAK..... 25.
1.2.5. BOKAL GUZTIEN MEDIAK HASIERAN..... 25.
1.2.6. BOKAL GUZTIEN MEDIAK ERDIAN..... 26.
1.2.7. BOKAL GUZTIEN MEDIAK AMAIERAN..... 26.
1.2.8. BOKAL INTENTSU GUZTIEN MEDIAK..... 26.
1.2.9. INTENTSITATE AURREKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK... 26.
1.2.10.INTENTSITATE OSTEKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK.... 26.
1.2.11.BOKAL EZ INTENTSU GUZTIEN MEDIAK..... 26.
1.2.12.OHARRAK..... 27.
1.3. U-2 LEKUKOAREN EMAITZAK..... 37.
1.3.1. KOPURU OSOAK..... 37.
1.3.2. AZTERTUTAKO BERBEN BOKALEN BALOREAK..... 37.
1.3.3. BOKAL BAKOITZEKO BALOREEN MEDIAK..... 47.
1.3.4. BOKAL GUZTIEN MEDIAK..... 49.
1.3.5. BOKAL GUZTIEN MEDIAK HASIERAN..... 49.
1.3.6. BOKAL GUZTIEN MEDIAK ERDIAN..... 49.
1.3.7. BOKAL GUZTIEN MEDIAK AMAIERAN..... 50.
1.3.8. BOKAL INTENTSU GUZTIEN MEDIAK..... 50.
1.3.9. INTENTSITATE AURREKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK... 50.
1.3.10.INTENTSITATE OSTEKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK.... 50.
1.3.11.BOKAL EZ INTENTSU GUZTIEN MEDIAK..... 50.
1.3.12.OHARRAK..... 50.
1.4. U-3 LEKUKOAREN EMAITZAK..... 61.
1.4.1. KOPURU OSOAK..... 61.
1.4.2. AZTERTUTAKO BERBEN BOKALEN BALOREAK..... 61.

1.4.3. BOKAL BAKOITZEKO BALOREEN MEDIAK..... 70.
1.4.4. BOKAL GUZTIEN MEDIAK..... 71.
1.4.5. BOKAL GUZTIEN MEDIAK HASIERAN..... 72.
1.4.6. BOKAL GUZTIEN MEDIAK ERDIAN..... 72.
1.4.7. BOKAL GUZTIEN MEDIAK AMAIERAN..... 72.
1.4.8. BOKAL INTENTSU GUZTIEN MEDIAK..... 72.
1.4.9. INTENTSITATE AURREKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK... 72.
1.4.10. INTENTSITATE OSTEKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK.... 73.
1.4.11. BOKAL EZ INTENTSU GUZTIEN MEDIAK..... 73.
1.4.12. OHARRAK..... 73.
1.5. U-4 LEKUKOAREN EMAITZAK..... 83.
1.5.1. KOPURU OSOAK..... 83.
1.5.2. AZTERTUTAKO BERBEN BOKALEN BALOREAK..... 83.
1.5.3. BOKAL BAKOITZEKO BALOREEN MEDIAK..... 92.
1.5.4. BOKAL GUZTIEN MEDIAK..... 93.
1.5.5. BOKAL GUZTIEN MEDIAK HASIERAN..... 93.
1.5.6. BOKAL GUZTIEN MEDIAK ERDIAN..... 93.
1.5.7. BOKAL GUZTIEN MEDIAK AMAIERAN..... 94.
1.5.8. BOKAL INTENTSU GUZTIEN MEDIAK..... 94.
1.5.9. INTENTSITATE AURREKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK... 94.
1.5.10. INTENTSITATE OSTEKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK.... 94.
1.5.11. BOKAL EZ INTENTSU GUZTIEN MEDIAK..... 94.
1.5.12. OHARRAK..... 94.
1.6. G-1 LEKUKOAREN EMAITZAK..... 105.
1.6.1. KOPURU OSOAK..... 105.
1.6.2. AZTERTUTAKO BERBEN BOKALEN BALOREAK..... 105.
1.6.3. BOKAL BAKOITZEKO BALOREEN MEDIAK..... 112.
1.6.4. BOKAL GUZTIEN MEDIAK..... 113.
1.6.5. BOKAL GUZTIEN MEDIAK HASIERAN..... 113.
1.6.6. BOKAL GUZTIEN MEDIAK ERDIAN..... 114.
1.6.7. BOKAL GUZTIEN MEDIAK AMAIERAN..... 114.
1.6.8. BOKAL INTENTSU GUZTIEN MEDIAK..... 114.
1.6.9. INTENTSITATE AURREKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK... 114.
1.6.10. INTENTSITATE OSTEKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK.... 114.
1.6.11. BOKAL EZ INTENTSU GUZTIEN MEDIAK..... 114.
1.6.12. OHARRAK..... 115.
1.7. G-2 LEKUKOAREN EMAITZAK..... 125.
1.7.1. KOPURU OSOAK..... 125.
1.7.2. AZTERTUTAKO BERBEN BOKALEN BALOREAK..... 125.
1.7.3. BOKAL BAKOITZEKO BALOREEN MEDIAK..... 132.
1.7.4. BOKAL GUZTIEN MEDIAK..... 133.
1.7.5. BOKAL GUZTIEN MEDIAK HASIERAN..... 133.
1.7.6. BOKAL GUZTIEN MEDIAK ERDIAN..... 134.
1.7.7. BOKAL GUZTIEN MEDIAK AMAIERAN..... 134.
1.7.8. BOKAL INTENTSU GUZTIEN MEDIAK..... 134.
1.7.9. INTENTSITATE AURREKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK... 134.
1.7.10. INTENTSITATE OSTEKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK.... 134.
1.7.11. BOKAL EZ INTENTSU GUZTIEN MEDIAK..... 134.
1.7.12. OHARRAK..... 135.
1.8. G-3 LEKUKOAREN EMAITZAK..... 145.
1.8.1. KOPURU OSOAK..... 145.
1.8.2. AZTERTUTAKO BERBEN BOKALEN BALOREAK..... 145.
1.8.3. BOKAL BAKOITZEKO BALOREEN MEDIAK..... 153.
1.8.4. BOKAL GUZTIEN MEDIAK..... 154.
1.8.5. BOKAL GUZTIEN MEDIAK HASIERAN..... 154.

1.8.6. BOKAL GUZTIEN MEDIAK ERDIAN..... 155.
1.8.7. BOKAL GUZTIEN MEDIAK AMAIERAN..... 155.
1.8.8. BOKAL INTENTSU GUZTIEN MEDIAK..... 155.
1.8.9. INTENTSITATE AURREKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK... 155.
1.8.10.INTENTSITATE OSTEKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK.... 155.
1.8.11.BOKAL EZ INTENTSU GUZTIEN MEDIAK..... 155.
1.8.12.OHARRAK..... 156.
1.9. G-4 LEKUKOAREN EMAITZAK..... 166.
1.9.1. KOPURU OSOAK..... 166.
1.9.2. AZTERTUTAKO BERBEN BOKALEN BALOREAK..... 166.
1.9.3. BOKAL BAKOITZEKO BALOREEN MEDIAK..... 173.
1.9.4. BOKAL GUZTIEN MEDIAK..... 175.
1.9.5. BOKAL GUZTIEN MEDIAK HASIERAN..... 175.
1.9.6. BOKAL GUZTIEN MEDIAK ERDIAN..... 175.
1.9.7. BOKAL GUZTIEN MEDIAK AMAIERAN..... 175.
1.9.8. BOKAL INTENTSU GUZTIEN MEDIAK..... 175.
1.9.9. INTENTSITATE AURREKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK... 176.
1.9.10.INTENTSITATE OSTEKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK.... 176.
1.9.11.BOKAL EZ INTENTSU GUZTIEN MEDIAK..... 176.
1.9.12.OHARRAK..... 176.
1.10. URDULIZKO LEKUKO GUZTIEN EMAITZAK..... 186.
1.10.1. KOPURU OSOAK..... 186.
1.10.2. BOKAL BAKOITZEKO BALOREEN MEDIAK..... 186.
1.10.3. BOKAL GUZTIEN MEDIAK..... 187.
1.10.4. BOKAL GUZTIEN MEDIAK HASIERAN..... 187.
1.10.5. BOKAL GUZTIEN MEDIAK ERDIAN..... 188.
1.10.6. BOKAL GUZTIEN MEDIAK AMAIERAN..... 188.
1.10.7. BOKAL INTENTSU GUZTIEN MEDIAK..... 188.
1.10.8. INTENTSITATE AURREKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK.. 188.
1.10.9. INTENTSITATE OSTEKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK... 188.
1.10.10. BOKAL EZ INTENTSU GUZTIEN MEDIAK..... 188
1.10.11. OHARRAK..... 188.
1.11. GATIKAKO LEKUKO GUZTIEN EMAITZAK..... 226.
1.11.1. KOPURU OSOAK..... 226.
1.11.2. BOKAL BAKOITZEKO BALOREEN MEDIAK..... 226.
1.11.3. BOKAL GUZTIEN MEDIAK..... 227.
1.11.4. BOKAL GUZTIEN MEDIAK HASIERAN..... 227.
1.11.5. BOKAL GUZTIEN MEDIAK ERDIAN..... 228.
1.11.6. BOKAL GUZTIEN MEDIAK AMAIERAN..... 228.
1.11.7. BOKAL INTENTSU GUZTIEN MEDIAK..... 228.
1.11.8. INTENTSITATE AURREKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK.. 228.
1.11.9. INTENTSITATE OSTEKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK... 228.
1.11.10. BOKAL EZ INTENTSU GUZTIEN MEDIAK..... 228.
1.11.11. OHARRAK..... 229.
1.12. GATIKA ETA URDULIZKO EMAITZEN ERKAKETA. 266.
1.12.1. BOKAL BAKOITZEKO BALOREEN MEDIAK..... 266.
1.13. URDULIZ, GATIKA ETA BESTE BARIETATE BATZUTAKO EMAITZEN ERKAKETA..... 269.

2. AZENTUA..... 275.
2.0. SARRERA..... 275.
2.1. AZENTUAREN BALOREA..... 276.
2.2. AZENTUAREN NATURA..... 280.
2.2.1. IRAUPENA..... 280.
2.2.2. INDARRA..... 282.

2.3. AZENTUAREN TINKOTASUNA..... 283.
2.3.1. SINGULARRA..... 283.
2.3.2. PLURALA..... 284.
2.4. IZEN ETA ADJETIBOEN OINARRIZKO MELODIAK..... 286.
2.4.1. LEHEN LEKUKOA..... 287.
2.4.2. BIGARREN LEKUKOA..... 289.
2.4.3. IZEN KONPOSATUAK..... 299.
2.4.4. IZEN ERATORRIAK..... 300.
2.5. IZEN SINTAGMAREN TONUAZ..... 303.
2.6. MUGATZAILE PLURALA..... 304.
2.7. ADJETIBO ERATORRIAK..... 307.
2.7.1. LEXEMAREN MELODIARI DATXEZKIONAK..... 307.
2.7.2. TONU BAXUZ MARKATUTA DAUDENAK..... 307.
2.8. PREDIKATU OSAGARRIA..... 308.
2.9. ADJETIBOAREN ALDAGARRIAK..... 309.
2.9.1. -AU..... 309.
2.9.2. -EGI..... 310.
2.9.3. -ENA..... 310.
2.9.4. -TXU..... 311.
2.10. DEKLINABIDE ATZIZKIAK..... 312.
2.10.1. ERGATIBOA..... 312.
2.10.2. DATIBOA..... 313.
2.10.3. GENITIBOA..... 313.
2.10.4. SOZIATIBOA..... 315.
2.10.5. DESTINATIBOA..... 315.
2.10.6. MOTIBATIBOA..... 316.
2.10.7. ADLATIBOA..... 317.
2.10.8. PARTITIBOA..... 318.
2.10.9. PROLATIBOA..... 318.
2.10.10. INESIBOA..... 320.
2.10.11. ADLATIBOA..... 320.
2.10.12. ABLATIBOA..... 321.
2.10.13. LEKU DENBORAZKO GENITIBOA..... 322.
2.10.14. ADLATIBO DIREKTIBOA..... 322.
2.10.15. ADLATIBO BUKATUZKOA..... 323.
2.10.16. ADLATIBO DESTINATIBOA..... 324.
2.11. IZENORDAINAK..... 325.
2.11.1. PERTSONA IZENORDAIN ARRUNTAK..... 325.
2.11.2. PERTSONA IZENORDAIN INTENTSIBOAK..... 326.
2.12. ERAKUSLEAK..... 326.
2.12.1. ERAKUSLE ARRUNTAK..... 326.
2.12.2. A- GEHITZEN DUTENAK..... 327.
2.13. ZENBAKIAK..... 327.
2.14. GALDETZAILEAK..... 329.
2.15. LEKU ADITZONDOAK..... 329.
2.15.1. LEKU ADITZONDO ARRUNTAK..... 329.
2.15.2. A- GEHITZEN DUTENAK..... 329.
2.16. ADITZA..... 330.
2.16.1. ADITZ EZ JOKATUAK..... 330.
2.16.1.1. ADITZEN OINARRIZKO MELODIAK..... 330.
2.16.2. ASPEKTU MARKEN TONUAK..... 331.
2.16.2.1. ASPEKTU ESPERFEKTUA..... 331.
2.16.2.2. GERO ALDIA..... 335.
2.16.3. ADITZ JOKATUAK..... 337.
2.16.4. BA- ETA EZ..... 338.

3. MORFOSINTAXIA..... 404.
3.1. IZENA..... 404.
3.1.1. IZEN KONPOSATUAK..... 404.
3.1.1.1. IZENA + IZENA..... 404.
3.1.1.2. IZENA + ADJETIBOA..... 408.
3.1.1.3. IZENA + ADITZA..... 408.
3.1.1.4. IZENA + IZENA + -KO..... 409.
3.1.1.5. IZENA + IZENORDAINA..... 409.
3.1.1.6. IZENA + ZENBATZAILEA..... 409.
3.1.1.7. IZENA + ADITZ LAGUNA..... 409.
3.1.1.8. IZENLAGUNA (-KO) + IZENA..... 409.
3.1.1.9. IZENLAGUNA (-EN) + IZENA..... 409.
3.1.1.10. ADITZA + IZENA..... 409.
3.1.1.11. ZENBATZAILE + IZENA..... 409.
3.1.1.12. ADITZA + ADITZA..... 410.
3.1.1.13. HOTS BERBAK..... 410.
3.1.2. IZEN ERATORRIAK..... 410.
3.2. ADJETIBOA..... 417.
3.2.1. ADJETIBO MOETAK..... 417.
3.2.1.1. ADJETIBO BAKUNAK..... 417.
3.2.1.2. ADJETIBO KONPOSATUAK..... 417.
3.2.2. ADJETIBOEN LEKUA..... 420.
3.2.3. PREDIKATU OSAGARRIA..... 421.
3.2.4. MAILA ADBERBIOAK..... 421.
3.2.5. KONPARAKETAK..... 423.
3.2.5.1. -EN..... 423.
3.2.5.2. -AGO..... 424.
3.2.5.3. -EGI..... 426.
3.2.5.4. -TXU..... 426.
3.2.5.5. ON eta TXAR adjetiboen graduatzaileak.... 427.
3.2.5.6. ONDO eta TXARTO adberbioen graduatzaileak. 427.
3.2.6. BERDINTASUNEZKO KONPARAKETA..... 428.
3.2.6.1. GAÑE..... 428.
3.2.6.2. GAIÑ..... 428.
3.2.6.3. BAÑO..... 428.
3.3. IZEN ORDAINAK..... 429.
3.3.1. PERTSONA IZENORDAINAK..... 429.
3.3.1.1. PERTSONA IZENORDAIN ARRUNTAK..... 429.
3.3.1.2. PERTSONA IZENORDAIN INDARTUAK..... 430.
3.3.1.3. PERTSONA IZENORDAIN BERRINDARTUAK..... 431.
3.3.2. IZENORDAIN ZEHAZTUGABEAK..... 431.
3.3.2.1. GALDETZAILEAK..... 431.
3.3.2.2. GALDETZAILEETATIK ERAKARRITAKO IZENORDAIN MUGAGABEAK..... 432.
3.3.2.3. GAINERAKO IZENORDAIN ZEHAZTUGABEAK..... 434.
3.3.3. BIHURKARIAK ETA ELKARKARIAK..... 435.
3.3.3.1. X-EN BURU..... 435.
3.3.3.2. ALKAR..... 435.
3.4. MUGATZAILEAK..... 436.
3.4.1. BOKALAK..... 436.
3.4.2. PLURAL HURBILAREN ERABILERA..... 439.
3.4.3. MUGAGABE ERARA ERABILTZEN DIREN BERBA BATZU. 439.
3.5. ERAKUSLEAK..... 441.
3.5.1. ERAKUSLE ARRUNTAK..... 441.

3.5.2. ERAKUSLE INDARTUAK..... 442.
3.5.3. ERAKUSLE BERRINDARTUAK..... 443.
3.5.4. A-AURRIZKIA GEHITZEN DUTEN ERAKUSLEAK..... 445.
3.6. ZENBATZAILEAK..... 446.
3.6.1. ZENBATZAILE ZEHATZAK..... 446.
3.6.2. ZENBATZAILE ZEHAZTUGABEAK..... 450.
3.6.3. ZENBATZAILE OROKORRAK..... 452.
3.7. ADITZONDOAK..... 454.
3.7.1. DENBORA ADITZONDOAK..... 454.
3.7.2. LEKU ADITZONDOAK..... 455.
3.7.3. MODU ADITZONDOAK..... 458.
3.7.4. MAILA ADITZONDOAK ETA ZENBATEKOAK..... 460.
3.8. DEKLINABIDEA..... 462.
3.8.1. BIZIDUNEN DEKLINABIDEA..... 462.
3.8.2. BIZIGABEEN DEKLINABIDEA..... 464.
3.8.3. OHARRAK KASUZ KASU..... 465.
3.8.3.1. ABSOLUTUA..... 465.
3.8.3.2. ERGATIBOA..... 467.
3.8.3.3. DATIBOA..... 466.
3.8.3.4. GENITIBO POSESIBOA..... 468.
3.8.3.5. SOZIATIBOA..... 471.
3.8.3.6. DESTINATIBOA..... 472.
3.8.3.7. MOTIBATIBOA..... 472.
3.8.3.8. ADLATIBOA..... 473.
3.8.3.9. ABLATIBOA..... 473.
3.8.3.10. INSTRUMENTALA..... 473.
3.8.3.11. PROLATIBOA..... 474.
3.8.3.12. PARTITIBOA..... 474.
3.8.3.13. INESIBOA..... 475.
3.8.3.14. ADLATIBOA..... 476.
3.8.3.15. ABLATIBOA..... 477.
3.8.3.16. LEKU DENBORAZKO GENITIBOA..... 479.
3.8.3.17. ADLATIBO NORABIDE ZUZENEKOA..... 479.
3.8.3.18. ADLATIBO BUKATUZKOA..... 480.
3.8.3.19. ADLATIBO DESTINATIBOA..... 480.
3.9. ADITZA..... 481.
3.9.1. ADITZ EZ JOKATUAK..... 481.
3.9.1.1. ADITZ PARTIZIPIOA..... 481.
3.9.1.1.1. ADITZ PARTIZIPIOAREN ERABILERAK..... 484.
3.9.1.1.1.1. ADITZ PARTIZIPIO SOILAK..... 484.
3.9.1.1.1.2. ADITZ PARTIZIPIO DEKLINATUAK..... 485.
3.9.1.1.1.3. ADITZ PARTIZIPIOA + ETA..... 487.
3.9.1.1.1.4. ADITZ PARTIZIPIOA ETA POSPOSIZIOAK..... 489.
3.9.1.2. ADITZ IZENA..... 491.
3.9.1.2.1. ADITZ IZENAREN DEKLINABIDEA..... 494.
3.9.2. ADITZ JOKATUAK..... 502.
3.9.2.1. ASPEKTUA..... 503.
3.9.2.2. MODUAK ETA ALDIAK..... 503.
3.9.3. ADITZ LAGUNTZAILEAK..... 507.
3.9.3.1. NOR..... 507.
3.9.3.2. NOR-NORI..... 509.
3.9.3.3. NORK-NOR..... 511.
3.9.3.4. NORK-NORI-NOR..... 515.
3.9.4. ADITZ TRINKOAK..... 521.
3.9.5. ADITZ LAGUNTZAILEEN ALOKUTIBOAK..... 532.

3.9.6. ADITZ TRINKOEN ALOKUTIBOAK..... 536.
3.9.7. PERIFRASI MULTZOAK..... 539.
3.9.8. ADITZ MULTZOKO BESTE OSAGAIAK..... 540.
3.10. JUNTAGAILUAK..... 542.
3.10.1. ETA..... 542.
3.10.2. BERE..... 543.
3.10.3. BERE BAI..... 543.
3.10.4. BERE EZ..... 544.
3.10.5. BAKARRIK... BERE (BAI)..... 544.
3.10.6. EDO..... 544.
3.10.7. ALA..... 544.
3.10.8 BATA... BESTE..... 544.
3.10.9. NEI/NAI..... 544.
3.10.10. NEI... NEI.../NAI... NAI..... 544.
3.10.11. EDO... EDO..... 545.
3.10.12. SEIÑ..... 545.
3.10.13. ALDERRI BETETI.... BAYA BESTETI..... 545.
3.10.14. BATETI... BAYA BESTETI..... 545.
3.10.15. BATETI... BAYA BESTERAKO..... 545.
3.10.16. EZ... EZ..... 545.
3.10.17. EZ... BERE EZ..... 545.
3.10.18. BAYA..... 545.
3.10.19. BAYA/ETA ALAN TA GUSTI..... 546.
3.10.20. BAYA/ETA ALAN (TA) BERE..... 546.
3.10.21. ESPADASE..... 546.
3.10.22. OSTERA..... 546.
3.10.23. OSTEN..... 546.
3.10.24. ESPABERE..... 546.
3.10.25. OSTANTZEN..... 547.
3.10.26. SE..... 547.
3.10.27. ALANDASE..... 547.
3.10.28. ASIKE..... 547.
3.11. MENPERAGAILUAK..... 548.
3.11.1. -LA..... 548.
3.11.1.1. -LA..... 550.
3.11.1.2. -LA BERE..... 554.
3.11.1.3. -LA TA..... 554.
3.11.1.4. -LAKO..... 554.
3.11.1.5. -LAKON..... 555.
3.11.1.6. -LAKOTZAT..... 555.
3.11.1.7. -LAN..... 555.
3.11.2. -N..... 555.
3.11.2.1. ERALATIBOZKOAK..... 555.
3.11.2.2. SUBJUNTIBOA + -N..... 561.
3.11.2.3. -ENA..... 561.
3.11.2.4. -NIK..... 562.
3.11.2.5. -ENEAN..... 562.
3.11.2.6. -NETI(K)..... 563.
3.11.2.7. -NIK ONA..... 563.
3.11.2.8. -NERAKO..... 563.
3.11.2.9. -NEKO..... 564.
3.11.2.10. -N ARTEAN..... 564.
3.11.2.11. -N BAKOTXEN..... 564.
3.11.2.12. -N GUSTIN..... 565.
3.11.2.13. -N MODUN..... 565.

3.11.2.14. -N MODUKO..... 565.
3.11.2.15. -N LES..... 565.
3.11.2.16. -N LAU..... 565.
3.11.2.17. -N ANTZEKO..... 565.
3.11.2.18. -NAN ANTZEKO..... 565.
3.11.2.19. -N BESTE..... 566.
3.11.2.20. -N GAÑE..... 566.
3.11.2.21. -N GAIÑ..... 566.
3.11.2.22. SELAN... -N..... 566.
3.11.2.23. ZEHAR GALDERA..... 567.
3.11.2.24. SEGUN... -N..... 567.
3.11.2.25. YAKE(TA)... -N..... 567.
3.11.2.26. AUNKE... -N..... 567.
3.11.3. BA-..... 568.
3.11.3.1. BALDINTZA ERREALA..... 568.
3.11.3.2. IRREALAK..... 568.
3.11.3.3. AHALEZKO BALDINTZAK..... 568.
3.11.3.4. BA... LES..... 569.
3.11.3.5. OLAKOXE SEIÑ... BA-... LES..... 569.
3.11.3.6. BA... MODUN..... 569.
3.11.3.7. BA... LAU..... 569.
3.11.3.8. BA... BERE..... 569.
3.11.3.9. ZEHAR GALDERA..... 569.

4. LEXIKOA..... 570.
4.0. SARRERA..... 570.
4.1. METODOLOGIA..... 592.
4.2. BERBEN AURKEZPENA..... 599.
A..... 601.
B..... 649.
D..... 679.
E..... 684.
F..... 714.
G..... 718.
I..... 738.
J..... 752.
K..... 754.
L..... 776.
M..... 790.
N..... 806.
O..... 810.
P..... 822.
S..... 837.
T..... 863.
TX..... 874.
U..... 884.
Y..... 894.

5. ERASKINAK..... 900.
5.1. DIPTONGAZIOA..... 900.
5.2. KONTSONANTISMOA..... 919.
5.3. ESAKERAK..... 926.
5.4. TESTUAK ETA ESALDIAK..... 940.

BIBLIOGRAFIA..... 1046.

0. SARRERA

Tesi honen gaia aukeratzeko izan ditudan arrazoiak era desberdinetakoak izan dira; batzu pertsonalak, izan ere, hemen deskribatzen den euskararen barietatea gurean egiten dena da; bestetik, dagoeneko urte batzu egin ditut Euskal Herrian zehar euskararen apurrak han hemen jasotzen, baina inoiz ez naiz leku baten geratu bertako euskararen deskripzio orokorra egiteko; herri hizkerak aztertzen eta berauen ikuspuntu desberdinez azken urteotan ugaldu diren beste ikerketa batzuk adore eman didate lan honi lotzeko. Azkenik, gure euskara honen egoera bera beste arrazoi bat izan da, izan ere, Urdulizen, batez ere, eta, Gatikan ere, gaino apalagoan bada ere, bertako euskara atzeraka dabil eten gabe, eta bertako deskripzioa egitekotan oraintxe unerik egokiena dela begitandu zait.

Honelako lan baten zabal ezeze zehatz ere jokatu behar dela uste dut; herri hizkerak aberatsak eta erregistro desberdinez osatuak direnez gero, ezin erabiltzen den guztia jaso daiteke, eta deskripzio honetarako ematen dudana nire lekukoek eta neuk eurokin grabatutako zinteetan jasotako unean uneko material linguistikoa da, beronek ez du esan gura beste ebakera, erabilera edo adierarik ez dagoenik; hala ere, bai lekuko kopurua nola jasotako grabazio ordu kopurua hizkera hauen lekukotasun orokorra fidagarritasunez emateko nahikoa direla uste dut. Bestalde, lehen aitatu dudan legez, berau da nire inguruan egunean egunean egiten den euskara eta nik neuk ikasi egin dudana.

Bonaparte erregegaiak egin zuen eukalki, azpieuskalki eta barietateen sailkapenaren arauera Urduliz eta Gatika bizkaieraren mendebaldeko azpieuskalkiaren Plentziko barietatean kokatuta dagoz 1. eta 2. mapan ikusten den legez.

Urduliz eta Gatikako herri hizkeren azterketa linguistikoa egitea da, beraz, tesi honen izenburua, eta berau ere da tesiaren helburua, hau da, ondino bizi bizirik dagoen hizkera baten alderdi desberdinen deskripzio orokorra egitea. Herriaren euskara bizia iturri aberatsa bezain agortezina izanda, eta helburua zein den gogotan erabilita, azterketarako esparruak mugatu beharrean izan naiz, inoiz ez amaitzeko arriskutan jaus ze nendin eta orokortasunetan ez geratzeko. Hori dela eta, gai batzuk sakontzeari interesgarriago eritzi diot, beste batzuk oraingoz aipatuta bakarrik geratzen direla, ez berauek garrantzitsuak ez direla pentsatzen dudalako, nire lana zelanbait mugatu behar izan dudalako baino; eta

aukeratu ditudan gaiei une honetan lehentasun handiagoko eritzi diedalako. Tesia ondoko era honetara osatuta dago:

Lehen atalean bokalismoa atertzen dut, honetarako SALABURU-k (1984), ETXEBERRIA-k (1990) eta ETXEBARRIA-k (1991) egindako lanak oinarritzat hartuta fonetika esperimentalaren ikuspuntu akustikoaz baliatu naiz. Bertan azaltzen den metodologia erabilita, kapitulu honen helburua Urduliz eta Gatikako bokalen deskripzio akustikoa egitea da helburua.

Bigarren atalean, esaldi bakunaren osagaien azentuaren deskripzioa egingo dut, bertan metodologia zehazki azaltzen bada ere, kapitulu honetan ere fonetika esperimentalaren bidez lortutako datu akustikoez baliatuko naiz.

Hirugarren atalean, esaldi bakunaren osagaiak eta menperagailuak jasotzen ditut. Gramatika arrunt baten itxura eman badiot ere, nire helburua ez da gramatika egitea euskara biziaren ezaugarriak deskribatzea baino. Metodologiari dagokionez, metodo nagusi bi erabili ditut, agertzen diren materialak jasotzeko; metodo nagusia testu libreak jasotzea izan da, laugarren atalean ikus daitekeen lexikoa jasotzeko inkestaren bidez morfologiari eta sintaxiari dagozkion gauza asko jaso ahal izan dut. Hala ere, herriotako euskaldunen aberastasun osoa nekez ager daitekeenez testuetan, izan ere, horretarako grabaketa ordu asko jaso beharko litzateke; inkestak ere erabili izan ditut. Inkestak era bitara egin izan ditut; alde batetik paradigmak osatzeko erdaraz egindako galderak erabili izan ditut, esate baterako aditza, deklinabidea, erakusleak, izenordainak eta aditzondoen taulak osatzeko. Bestalde, esaldi ereduak jasotzeko erdara inoiz edo behin ere erabili badut, beste galdekizun mota bat zera izan da, hots, egoera jarrita lekukoei esan eraztea egoera horretan aldez aurretik norberak uste duena. Galdekizunak materialak jaso ahala eta lanean aurrera joan ahala moldatu egin izan ditut; herri bi izatean batean agertu izan zaidana bestean galdetu izan dut erabiltzen den ala ez konprobatzeko. Eta esaldi eredu asko jaso arren badakit hemen ere ez dena altxor osoa agortzen.

Azkenik laugarren atalean lexikoa jasotzen dut, berau osatzeko erabili dudan metodologia bertan, atalaren hasieran, azaltzen da.

Hemen agertzen diren datu gehienak zintetan grabatuak izan dira; lehen aitatu dudan legez, berau da gurean egiten den euskara, horregatik gauza asko gure etxean bertan jaso ahal izan ditut inora jo barik; bestalde bertako ezagutza honek beronek sano lagundu dit beste lekuko batzurekin harremanetan hasteko. Erabili ditudan lehenengo zintak 1980. urtean grabatu nituen eta azkenengoak 1992.ean; grabaketa guzti horiek egin ahal izateko izan ditudan lekukoak jarraian aipatzen dira, adinak inkestak egin ziren sasoikoak izanik:

Urduliz:

Eurea Libano, 90 urte.
Narziso Ansoleaga, 85 urte[1] (gaur hilda)
Maria Bilbao, 79 urte
Jose Mª Azpiazu Abarrategi, 73 urte.

---

[1] Lekuko honekin egindako zinta bi nire laguna den Itziar Urrutiari zor dizkiot.

Sabin Unibaso, 69 urte
Mario Otazua, 66 urte
Jesus Mª Zunzunegi, 60 urte. (gaur hilda)
Ana Fano, 54 urte
Juan Olea, 51 urte
Isabel Olarra, 58 urte.
Mari Tere Gaintaonandia, 49 urte
Jose Mª Azpiazu Barandika, 36 urte
Miren Gilisasti, 33 urte
Iñaki Gilisasti, 31 urte
Akaitze Kamiruaga, 22 urte

Gatika:

Bernardino Arostegi, 90 urte
Bibiana Barandika, 78 urte
Kontxi Larrauri, 70 urte
Manu Bilbao, 67 urte
Karmen Goirigolzarri, 66 urte
Jose Mari Mardaras, 62 urte
Jose Ramon Elordui, 61 urte
Jose Barandika, 60 urte (gaur hilda)
Bautista Elordui, 58 urte
Isabel Elgoibar, 46 urte
Jose Ramon Bilbao, 46 urte
Esther Elgoibar, 33 urte
Jose Mari Markaida, 32 urte

OHARRAK

- Adibidetzat ematen ditudan grafikoak eta espektogramak aipatzean bakoitzak daukan zenbakiari erreferentzia egingo diot. Berau ez dator dagoeneko orri zenbakiarekin; hala ere, denak ataleen amaieran agertzen dira.

- Amaieran lau eraskin sartu ditut; lehenengoan, beheranzko diptongoez arituko naiz; bigarrenean, fonema kontsonantikoen inbentarioa emango dut; hirugarrenean, esakerak, esamolde bereziak eta esakuneak batuko ditut; laugarrenean, esaldi eta testu laburren bidez osatuko korpusa emango dut.

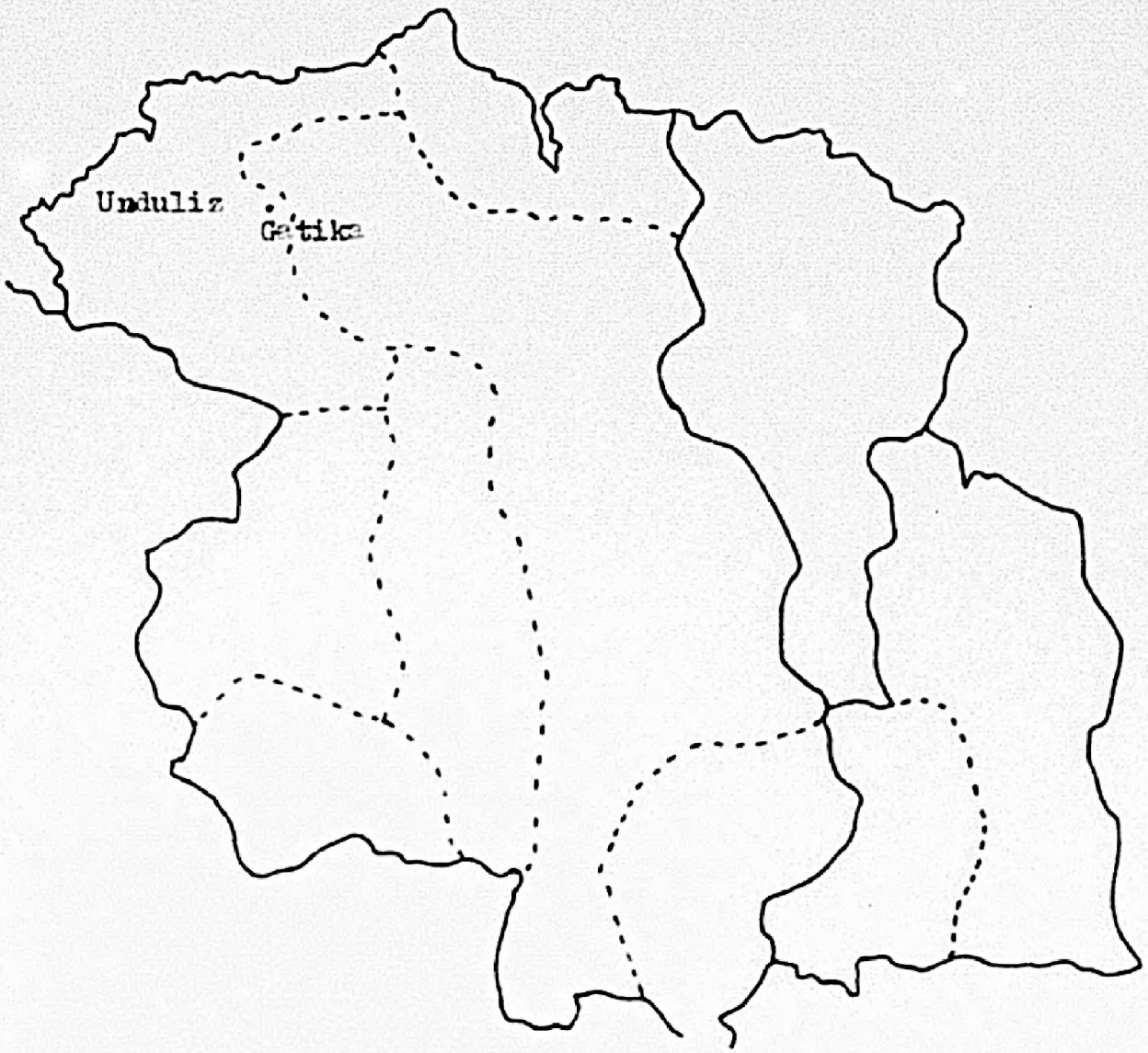

1. Urduliz eta Gatikaren kokaera bizkaieraren barruan.

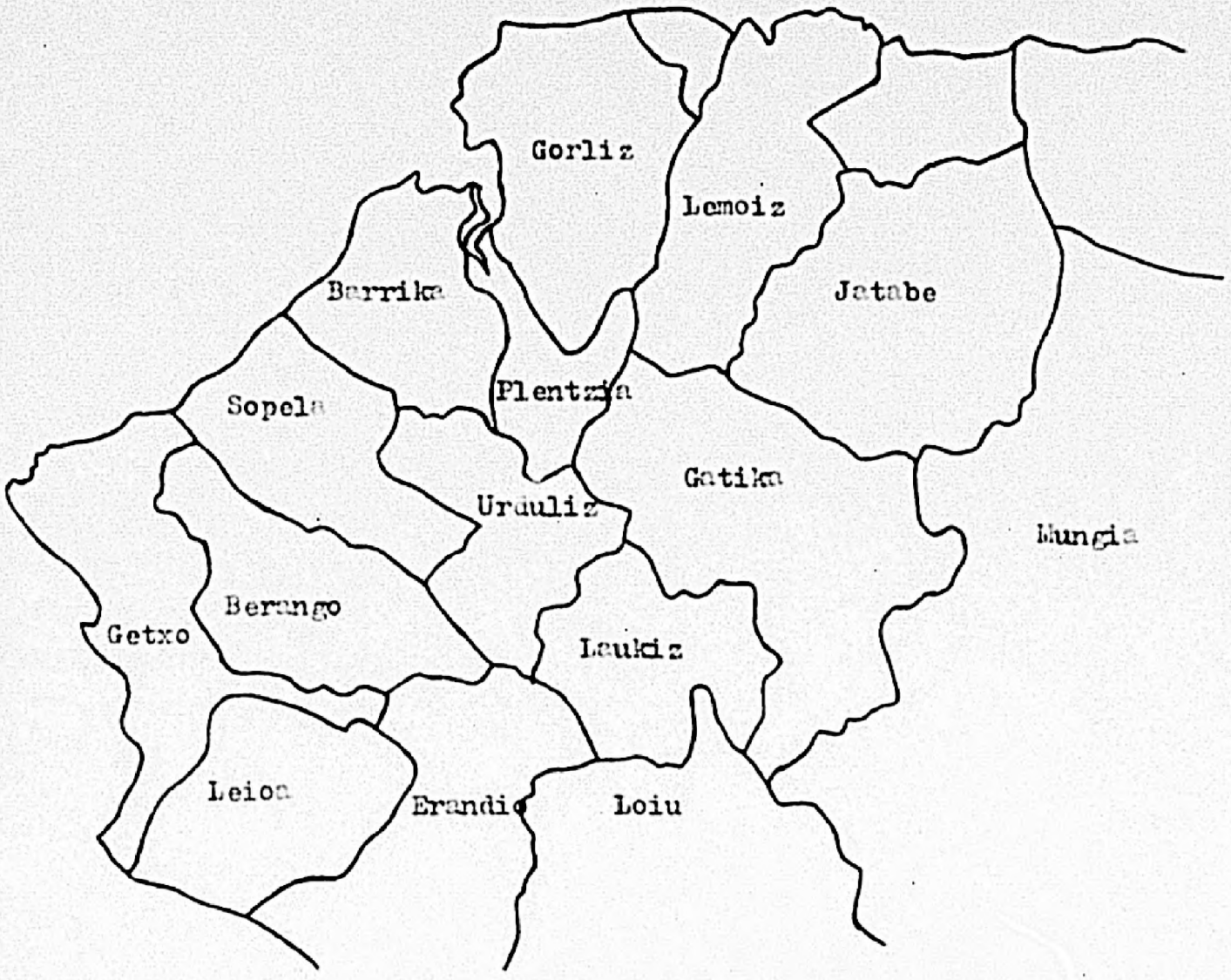

2. Urduliz, Gatika eta inguruko herriak.

1. BOKALISMOA

1.1. SARRERA

Atal honen helburua bokalen azterketa akustikoa egitea da. Gatikan eta Urdulizen bost fonema bokaliko daukagu; fonemen identifikaziorako oposaketen metodoa erabili dugu ROTAETXE-ren (1978) berbak nire eginik:

"Por esta razón, nuestro primer paso hacia el inventario de fonemas será la tradicional prueba de conmutación, mediante la cual definimos principalmente las unidades de forma negativa puesto que es X aquello que no es Y, Z, etc. Esta prueba, ampliamente utilizada, sigue presentando, a nuestro parecer, las ventajas de la simplicidad y de la rapidez para detectar oposiciones fonológicas. -lo-47.or."

1.1.1. OPOSAKETAK

/ i /

- i/e : erri/erre, asti/aste, etzi/etze, ixi/exe

- i/u : iri/uri, siri/suri, erri/erru, sagi/sagu

- i/o : iri/ori, soldu/sildu, arri/arro, asti/asto

/ e /

- e/i :ikus /i/

- e/a : egur/agur, beso/baso, ederra/adarra, aste/este

- e/o : este/esto, egi/ogi, aste/asto, estu/ostu

-e/u : eder/edur, erre/urre, kate/katu, aste/astu

/ u /

- u/i: ikus /i/

- u/o : ori/uri, ole/ule, sulo/solo, asto/astu

/o/
- o/u : ikus /u/

- o/ e : ikus /e/

- o/a : olan/alan, bero/bera, atze/atzo, garri/gorri

/a/
- a/e : ikus /e/

- a/o : ikus /o/

- a/ i : adi/idi, arra/arri, papar/pipar

1.1.2. METODOLOGIA

Fonema bokalikoak zeintzuk diren jakinez gero berauen errealizazio desberdinen azterketa akustikoa egin ahal izateko galdekizuna prestatu dut. Azterketa hau lan osoaren azken pausua izan denez, galdekizuna prestatu orduko jakiten izan dut zer erabiltzen den, hori dela eta inkesta ziurragoa izan da. Galdekizuna egiteko erabili ditudan erizpideak era bitakoak izan dira; alde batetik, bokal bakoitzaren kopurua orekatua izatea, eta, bestetik, ahal denik eta kontestu gehienetan jasotzea.

Gure artean, azken urteotan, egiten izan diren azterketa akustikoen metodologiaz ez bide dago inongo batasunik. Aztertzeko era bat lekukoei berba zerrenda bat irakur eraztea izan da (SALABURU, 1984); beste era bat, euskaratik euskarara, perifrasi edo ebokazioaren bidez, berbak esan eraztea izan da (ETXEBARRI, J. M., 1991); inkestagileak erdaraz emandako berba lekukoei itzul eraztea (ETXEBARRIA, M., 1991) beste era bat dugu. Kasu guzti hauetan berbak isolatuki jaso izan ziren. Beste metodo bat ETXEBERRIA-rena (1990) dugu; ikertzaile honek aurretiaz prestaturiko korpusaren berbak esaldi inguratzaile baten barruan jaso zituen. Berak, aipatuko liburuan, metodo honen aldeko argudioak ematen dizkigu:

"Orohar ondoko alderdi hauek neutralizatzen ditu esaldi inguratzaileak:
1. Intonazioak sortaraz ditzakeen onarrizko mailatasunaren aldaketak.
2. Enuntziatuaren barnean aztertutako soinuaren posizioaren araberako intentsitatearen aldaketak.
3. Enuntziatuaren barnean soinuaren posizioaren araberako iraupen-aldaketak.
4. Enuntziatu osoak duen luzetasunaren araberako iraupen aldaketak. (50. or.)"

LLISTERRI-k ere (1991) metodo berberonen aldeko argudioak ematen dizkigu:

"En conjunto, podemos decir que la frase marco o portadora tiene una doble función: por un lado favorecer la naturalidad en la realización de los sonidos que deseamos estudiar, y, por otro, neutralizar algunas de las variaciones en sus características articulatorias y acústicas que se darían si se realizaran sin este elemento de control"

Hau ikusita, eta luzero zalantzan egon ostean, erabaki egin behar izan dudanez, ETXEBERRIA-K eta LLISTERRI-k emandako arrazoi berberoriek, alde batetik, hau da: lekugunearen arabera sor daitezkeen aldaketak aztertu ahal izateak eta bestetik, esaldi inguratzailearen bidez ezin neur daitezkeen hasiera eta amaiera absolutuak aztertu ahal

izateak berbak isolatuki jasotzera bultzatu naute. Kontestuen alor honetan ETXEBARRIA, M.-ri (1991) jarraitu diot:

"d) Los contextos han sido los siguientes:
1.1. Vocal inicial (sílaba libre)
1.2. Vocal inicial - consonante (sílaba trabada)
1.3. Consonante - Vocal medial (sílaba libre)
1.4. Vocal medial - consonante (sílaba trabada)
1.5. Consonante- Vocal final
1.6. Vocal final (645. or."

Bestalde, lekukoen hizkuntzan eragin zuzenik ez izateko eta LISTERRI-k, aipatutako liburuan, (73. or.) seri efektu izendatzen duena zelanbait ekiditzeko berbak lekukoei itzul erazi egin dizkiet erdaraz emanda.

Beraz, hasiera (H), erdi (E) eta amaierako (A) lekuguneen arabera emango ditut jasotako bokalen datuak.

1.1.3. TONIKO ETA ATONO OPOSAKETA.

Azentuari dagokionez, geroago ikusiko dugunez, aztertuko dugun euskalki honetan ezin toniko eta atono oposaketaz berba egin daiteke, izan ere, azentuaren parametro nagusia oinarrizko maiztasuna da[2]. Hori dela eta, aipatuko oposaketa baztertuta, aztertuko ditudan bokalak dagozen silaben intentsitatea neurtu dut eta bokal intentsu eta ez intentsuez mintzatuko naiz. Bestalde, eta datuetan ikusiko denez sarri askotan berba baten barruan bokal bi edo gehiago gorengo intentsitate mailan egon daitezke, honelakoetan, aukera egin behar izan dudanez gero, biak intentsutzat jo izan ditut eta (´) azentu markaren bidez intentsuenak markatu ditut. Era berean, intentsuen aurrekoak eta intentsuen ostekoak ere bereiztuko ditugu gure azterketan. Beraz, intentsitatearen arabera honako hauek bereiztuko ditugu:

intentsuak (+I)
intentsuen aurrekoak (IA)
intentsuen ostekoak (IO)
ez intentsuak (-I)

1.1.4. LEKUKOAK

Atal honetarako lekukoak aukeratzeko baldintza batzuk aurretiaz jarri izan dira: (a) Gizonezkoak izatea, gauza jakina da gizonezkoen ezaugarriengatik errezagoa dena bokalen formakinak berauekin lantzea. (b) Herrikoak izatea eta bertan bizi izatea. (c) Lekukoen gurasoak herrikoak bertakoak izatea. (d) Euskaraz analfabetoak izatea, euskara ikasi ez izana alegia. (e) Ondo ebakitzea; honetarako aurre inkesta batzu egin ziren; eta laborategian aztertuz gero lekuko bi baztertu egin nituen. (f) Lekukoen adina. Faktore hau dela eta esan beharra dago zenbat eta lekukoa zaharragoa izan zailago bihurtzen dela azterketa, izan ere, sarri askotan ez dira formakinak agertzen. Hori dela eta, lar zaharrak ez aukeratzea erabaki nuen; bestalde, herri bakoitzeko lekuko gazte bat aukeratzea ere erabaki nuen, desberdintasun handirik dagoenez ikusteko. Hona hemen atal honetako lekukoak eta berauen adina:

---

[2] Ikus bedi 2. atala .

URDULIZ
U-1 Jose Azpiazu, 72 urte.
U-2 Jose M. Azpiazu, 36 urte.
U-3 Juan Olea, 51 urte.
U-4 Mario Otazua, 66 urte

GATIKA
G-1 Jose Ramon Elordui, 61 urte.
G-2 Jose M. Markaida, 32 urte.
G-3 Jose Ramon Bilbao,46 urte.
G-4 Jose Mari Mardaras, 62 urte

1.1.5. GRABAKETAK ETA FONETIKA LABORATEGIA

Grabaketa guztiak lekukoen ingurune eta giroan egiten izan dira, horretarako SANYO TRC 1196 grabagailua eta SONY ECM-144 kanpo mikrofonoa irabiltzen izan ditut. Behin grabaketak eginez gero, Deustuko Unibertsitateko Fonetika Laborategiko KAY DSP 5500 aztergailua erabiliz aztertu ahal izan ditut.

Triangelu bokalikoak ordenagailuaren bidez atera ahal izateko MARTINEZ CELDRAN-ek (1990) egindako programa erabili dut.

1.1.6. GALDEKIZUNA

1. amaka	[amaka]
2. amakak	[amakak]
3. atzamarra	[acamar̄a]
4. abade	[aƀaḋe]
5. asto	[aśto]
6. astok	[aśtok]
7. andi	[aṇdi]
8. ardi	[ar̄ḋi]
9. alkondare	[alkoṇdare]
10. abarke	[aƀar̄ke]
11. argaldu	[ar̄gaḷdu]
12. akorda	[akor̄ḋa]
13. bake	[bake]
14. bakek	[bakek]
15. bekoki	[bekoki]
16. bekokik	[bekokik]
17. bildurti	[biḷdur̄ti]
18. busterri	[buśter̄i]
19. buru	[buru]
20. domeke	[domeke]
21. domekak	[domekak]
22. errementari	[er̄emeṇtari]
23. egurre	[eguṛe]
24. edurre	[eḋur̄e]
25. eskuture	[eśkutur̄e]
26. ermitte	[er̄mite]
27. elgorri	[elgor̄i]

28. entzun [encun]
29. garandu [garaɲdu]
30. kuntzurrune [kuncuřune]
31. gusurti [guśuřti]
32. gusurtik [guśuřtik]
33. gorringo [gořiŋgo]
34. suringo [śuriŋgo]
35. iko [iko]
36. ikok [ikok]
37. iminí [imiŋi]
38. isterra [iśteřa]
39. indabe [iɲdaƀe]
40. inderra [iɲdeřa]
41. ingerun [iŋgerun]
42. ibilli [iƀiʎi]
43. ixilik [išilik]
44 iñusentekeri [iŋušeɲtekeri]
45. kate [kate]
46. katek [katek]
47. katu [katu]
48. katuk [katuk]
49. kuku [kuku]
50. kukuk [kukuk]
51. okotza [okoca]
52. ollotoki [oʎotoki]
53. ostikeda [ośtikeđa]
54. orkatille [ořkatiʎe]
55. olga [olga]
56. ondiño [oɲdiŋo]
57. ollosko [oʎośko]
58. txindorra [čiɲdořa]
59. ugertu [ugeřtu]
60. ukondo [ukoɲdo]
61. urune [urune]
62. ule [ule]
63. usteldu [uśteʎdu]
64. urte [uřte]
65. untze [unce]
66. solo [śolo]
67. jente [xeɲte]
68. anaje [anaxe]
69. antoju [aɲtoxu]
70. afari [afari]
71. firu [firu]
72. damutu [damutu]
73. denpore [dempore]
74. diru [diru]
75. gero [gero]
76. gixona [gišona]
77. kirikolatza [kirikolaca]
78. kollare [koʎare]
79. paraje [paraxe]
80. pelotari [pelotari]
81. piperra [piperra]
82. politte [poliʦe]

83. puxike [puʃike]
84. talletun [taʎetun]
85. titere [titere]
86. topa [topa]
87. txapela [ʧapela]
88. txori [ʧori]
89. yabon [ʝabon]
90. yaye [ʝaye]
91. yosi [ʝoʃi]
92. yon [ʝon]
93. yakiñ [ʝakiŋ]
94. malluki [maʎuki]
95. mutille [mutiʎe]
96. nasta [naʃta]
97. negu [negu]
98. laburre [laβuře]
99. lebatza [leβaca]
100. libiru [liβiru]
101. lodittu [loðiʦu]
102. sorrostu [ʃořoʃtu]
103. surittu [ʃuriʦu]
104. kontus [koɲtuʃ]
105. otzo [oco]
106. goso [goʃo]
107. soro [ʃoro]
108. aittu [aiʦu]
109. aitte [aiʦe]
110. loittu [loiʦu]
111. jangoiko [xaŋgoiko]
112. geittu [geiʦu]
113. ogei [ogei]
114. aurren [auřen]
115. auntze [auɲce]
116. euri [euri]
117. euli [eʎi]
118. egune [egune]
119. ollo [oʎo]
120. eron [eron]
121. eraiñ [eraiŋ]

Denetara, azterketarako baliagarritzat eman ditudan bokalak[3] 2000 dira; nahikoa kopuru errepresentagarria delakoa daukat lan honen helburua betetzeko.

1.1.7. DATUEN AURKEZPENA

Datuak herririk herri ezeze lekukorik lekuko ere emango ditut. Lehenengo eta behin berba guztien neurketak aurkezten dira, hots, lehen formakina (F1) eta bigarren formakina (F2) hertziotan, bokalen iraupenaren denbora milisegunduetan eta intentsitatea edo uhinaren anplitudea dezibeliotan.

---

[3] Galdekizunetan gehiago izan diren arren, batzutan formakinen bat agertzen ez zelako, beste batzutan zerbait agertuta ere neurketa lar fidagarria ez zelako bokal batzuk eta berba batzuk ere baztertu egin behar izan ditut.

Lekukorik lekuko eta geroago herririk herri mediak emakeran, aztertzen diren aldagaien arauera, honako laburdurok erabiliko ditut:

Denen mediak (D)
Zenbat elementu diren (Z)
Hasiera absolutua (H)
Erdigunea (E)
Amaiera absolutua (A)
Intentsuak (+I)
Intentsuen aurrekoak (IA)
Intentsuen ostekoak (IO)
Ez intentsuak (-I)

1.2. U-1 LEKUKOAREN EMAITZAK

1.2.1. KOPURU OSOAK:

Lekuko honegaz 310 bokal aztertu dut; [a] %27, [e] %2 3, [i] %18, [o] %17,4 eta [u] %17 izanik. Lekugune eta intentsitatearen arauerako kopuruak ondoko taulan agertzen dira.

Bok	Den	H	E	A	+I	IA	IO	-I
[a]	84	17	48	19	29	29	26	59
[e]	63	6	24	33	33	5	25	30
[i]	56	9	28	19	19	14	23	37
[o]	54	9	33	12	30	13	11	24
[u]	53	8	34	11	28	11	14	30

1.2.2. AZTERTUTAKO BERBEN BOKALEN BALOREAK:

1 /amaka/ [amáka]

a	440	1200	68	-12
a	560	1240	59	-8
a	480	1280	85	-30

2 /amakak/ [amákak]

a	600	1160	42	-17
a	640	1240	56	-13
a	560	1200	78	-22

3 /asto/ [aśtó]

a	560	1280	56	-7
o	440	1080	90	-15

4 /andi/ [ándi]

a	520	1240	76	-14
i	280	1900	71	-17

5 /ardi/ [arđi]

a	600	1320	92	-17
i	320	2000	1,00	-14

6 /alkondare/ [alkóndare]

a	520	1240	50	-23
o	480	1000	50	-13
a	560	1280	75	-20
e	440	1640	60	-17

7 /aburke/ [abúrke]

a	640	1200	60	-19
a	640	1160	56	-15
e	360	1840	51	-22

8 /argaldu/ [arɣaĺdu]

a	560	1200	59	-17
a	600	1440	60	-15
u	...	...	...	-22

9. /akorda/ [akóřďa]

a	520	1280	40	-23
o	480	960	67	-13
a	560	1200	67	-20

10. /bake/ [baké]

a	640	1240	85	-19
e	400	1960	89	-16

11. /bekoki/ [békóki]

e	480	1920	59	-15
o	440	1000	75	-15
i	320	2040	85	-20

12. /bekokik/ [békokik]

e	...	...	...	-15
o	480	880	51	-16
i	...	...	...	-24

13. /bildurti/ [bijdúřti]

i	320	2000	48	-15
u	400	920	59	-14
i	240	1960	50	-30

14. /busterri/ [búšteři]

u	400	920	57	-15
e	480	1280	57	-16
i	280	2000	68	-21

15. /buru/ [búrú]

u	360	1160	78	-16
u	360	1120	109	-16

16. /domeke/ [dómeke]

o	400	1120	59	-15
e	400	1960	73	-17
e	360	1880	59	-30

17. /domekak/ [domékak]

o	400	800	48	-16
e	400	1560	93	-15
a	600	1360	67	-23

18. /errementari/ [éřemeṇtari]

e	440	1360	65	-13
e	440	1440	57	-15
e	480	1520	56	-17
a	560	1320	67	-20
i	320	1880	68	-21

19. /egurre/ [égúře]

e	400	1640	53	-15
u	400	1040	93	-15
e	360	1240	85	-21

20. /edurre/ [eďúře]

e	360	1680	76	-14
u	400	1120	95	-13
e	360	1320	73	-22

21. /eskuturre/ [eskutúre]

e	...	...	...	-28
u	400	1160	53	-17
u	400	1080	59	-17
e	360	1360	40	-26

22. /erminte/ [erminte]

e	440	1320	45	-14
i	320	1960	57	-14
e	400	1800	51	-19

23. /elgorri/ [elgóri]

e	440	1600	56	-14
o	440	1000	53	-14
i	320	2160	90	-23

24. /entzun/ [entsun]

e	440	1600	71	-14
u	360	1200	75	-18

25. /garandu/ [garandu]

a	600	1400	71	-15
a	640	1280	78	-17
u	360	1120	67	-16

26. /kuntzurrune/ [kuntsurune]

u	360	960	59	-14
u	440	1080	71	-16
u	360	1040	59	-16
e	...	...	...	-17

27. /gusurtu/ [gusúrtu]

u	360	1200	56	-15
u	400	1120	73	-14
i	280	2000	60	-26

28. /gusurtik/ [gusúrtik]

u	360	1160	42	-17
u	400	1160	54	-14
i	...	...	...	-22

29. /gorringo/ [goringó]

o	360	800	87	-17
i	320	2160	81	-15
o	360	840	1,00	-15

30. /surringo/ [suringo]

u	400	920	73	-15
i	320	2080	51	-15
o	...	...	...	-18

31. /iko/ [ikó]

i	280	2000	75	-19
o	400	800	96	-13

32. /ikok/ [ikók]

i	280	1960	57	-20
o	440	840	93	-17

33. /imiñi/ [imĩɲi]

i	280	2000	65	-14
i	320	2160	67	-13
i	280	1960	79	-17

34. /indarra/ [ĩndaĩa]

i	...	...	...	-13
a	560	1280	62	-15
a	520	1200	76	-23

35. /istarra/ [ĩstáĩa]

i	280	2160	45	-22
a	520	1240	64	-16
a	520	1200	62	-24

36. /indabak/ [ĩndaĩak]

i	280	2040	75	-13
a	600	1200	67	-20
a	520	1160	65	-25

37. /ibilli/ [ĩβiʎi]

i	280	1880	89	-13
i	320	1920	57	-16
i	280	1920	59	-17

38. /txilik/ [tʃĩlik]

i	280	1880	53	-24
i	320	1880	68	-14
i	320	2000	70	-19

39. /kate/ [katé]

a	560	1360	57	-19
e	480	1800	87	-14

40. /katek/ [kátek]

a	560	1320	60	-15
e	400	1800	70	-17

41. /katu/ [katú]

a	480	1480	73	-14
u	360	1120	79	-13

42. /katuk/ [kátuk]

a	560	1320	53	-17
u	...	...	...	-20

43. /kuku/ [kúku]

u	360	1160	85	-11
u	300	1120	79	-33

44. /kukuk/ [kúkuk]

u	440	1160	73	-14
u	360	1080	81	-17

45. /okotza/ [okóca]

o	400	1040	45	-26
o	480	1080	60	-16
a	600	1320	68	-19

46. /ollotoki/ [ol̪ótoki]

o	400	1120	56	-18
o	440	1200	53	-16
o	400	1080	51	-20
i	320	1840	65	-18

47. /ostukede/ [os̪úkéde]

o	...	...	...	-27
i	320	2000	53	-20
e	440	1600	67	-13
e	400	1720	76	-14

48. /orkatulle/ [or̪kátul̪e]

o	...	...	...	-14
a	560	1240	62	-13
i	320	1880	37	-20
e	...	...	...	-27

49. /olga/ [ól̪ga]

o	440	960	68	-17
a	560	1280	1,09	-20

50. /olloska/ [ól̪oska]

o	400	1160	70	-13
o	360	1240	75	-17
o	360	1160	85	-20

51. /txindorra/ [čípdor̪a]

i	360	2240	71	-13
o	400	1120	67	-21
a	440	1320	59	-28

52. /ugarra/ [úgar̪a]

u	280	800	71	-13
a	520	1200	37	-14
a	440	1240	56	-22

53. /ukondo/ [ukópdo]

u	280	880	92	-20
o	400	1160	76	-14
o	400	1120	92	-25

54. /urune/ [úrune]

u	320	1080	68	-14
u	360	1160	85	-14
e	440	1600	73	-18

55. /ule/ [ulé]

u	320	1000	98	-20
e	440	1840	90	-15

56. /usteldu/ [us̪t̪éldu]

u	280	1120	57	-16
e	400	1500	68	-15
u	240	1160	64	-20

57. /urte/ [ur̪t̪é]

u	280	1080	67	-17
e	440	1920	96	-14

58. /untze/ [uncé]

u	360	960	93	-16
e	480	1840	98	-13

59. /solo/ [ʂóló]

o	400	1080	73	-15
o	440	1320	1,01	-15

60. /jente/ [xépte]

e	440	1720	53	-15
e	400	1760	71	-22

61. /anaje/ [anáxe]

a	600	1360	68	-17
a	640	1280	62	-13
e	440	1880	85	-17

62. /afan/ [alán]

a	560	1240	43	-27
a	600	1320	1,04	-14
i	320	2000	1,00	-17

63. /firu/ [fíru]

i	320	2080	1,06	-16
u	400	1200	92	-17

64. /damutu/ [damútú]

a	...	...	...	-14
a	640	1360	48	-13
u	360	1200	67	-13

65. /dempre/ [dempré]

e	320	1560	56	-17
o	440	1080	71	-19
e	360	1800	93	-15

66. /diru/ [dirú]

i	320	2120	1,00	-16
u	440	1160	1,09	-14

67. /gero/ [géro]

e	440	1760	95	-15
o	400	1120	1,01	-19

68. /gruoma/ [gróma]

i	320	2040	46	-17
o	440	1080	68	-15
a	600	1240	78	-17

69. /kirikolatza/ [kirikóláca]

i	...	...	...	-22
i	320	2000	56	-17
o	400	920	43	-16
a	520	1200	57	-16
a	520	1240	57	-27

70. /kollare/ [kolaré]

o	400	1240	62	-31
a	560	1520	90	-16
e	400	1720	73	-13

71. /paraje/ [paráxe]

a	560	1240	71	-17
a	600	1320	78	-16
e	440	1760	54	-30

72. /pelotari/ [pélotári]

e	440	1400	45	-16
o	400	1080	43	-18
a	520	1240	84	-16
i	...	...	...	-21

73. /pipara/ [pipára]

i	320	2200	59	-16
a	600	1280	68	-15
a	520	1200	64	-30

74. /polite/ [políţe]

o	440	1240	56	-13
i	320	2360	60	-21
e	400	1680	59	-22

75. /puvike/ [puβíke]

u	320	1160	57	-20
i	280	1920	48	-20
e	...	...	...	-32

76. /talletun/ [taʝétun]

a	640	1360	50	-17
e	400	1600	60	-13
u	360	1160	87	-17

77. /utere/ [utére]

i	280	1880	59	-20
e	440	1680	68	-12
e	400	1680	79	-15

78. /txapela/ [čapéla]

a	600	1280	82	-20
e	440	1440	60	-17
a	560	1200	79	-18

79. /txori/ [čóri]

o	440	1160	84	-15
i	280	2000	84	-15

80. /yabon/ [ʃaβón]

a	560	1280	57	-23
o	440	1080	62	-16

81. /yaye/ [ʃayé]

a	480	1680	85	-20
e	400	1880	87	-17

82. /yosi/ [ʃósi]

o	440	1240	70	-17
i	360	1880	67	-19

83. /yakiñ/ [ʃákiŋ]

a	560	1600	59	-15
i	320	2120	43	-18

84. /mutille/ [mutiʎé]

u	400	1200	84	-17
i	320	1760	65	-15
e	480	1680	71	-15

85. /nasta/ [náśta]

a	640	1240	76	-13
a	600	1240	73	-21

86. /negu/ [neɡú]

e	440	1960	76	-17
u	360	960	1,18	-12

87. /laburre/ [labúře]

a	520	1360	53	-20
u	360	960	92	-16
e	400	1360	67	-26

88. /lebatza/ [leβáca]

e	400	1560	78	-19
a	560	1240	89	-17
a	520	1240	73	-22

89. /libiru/ [liβíru]

i	280	2000	67	-14
i	320	1920	78	-18
u	...	...	...	-17

90. /lodittu/ [loðítu]

o	440	1180	65	-16
i	320	2000	95	-14
u	280	1120	45	-31

91. /luse/ [luśé]

u	360	1240	75	-21
e	440	1760	1,18	-14

92. /yon/ [ʝón]

o	440	1120	73	

93. /sorrostu/ [soróstu]

o	400	1000	76	-19
o	480	1080	78	-15
u	...	...	...	-41

94. /otzo/ [oćó]

o	320	960	42	-30
o	400	1040	92	-21

95. /soro/ [sóro]

o	400	1000	60	-21
o	400	1040	75	-22

96. /kontus/ [kóptuś]

o	400	960	68	-12
u	...	...	...	-32

97. /atze/ [ać́é]

a	520	1240	62	-28
e	360	1760	71	-27

98. /opetzi/ [opéci]

o	320	840	54	-24
e	480	1320	85	-13
i	280	1960	70	-26

99. /atzo/ [áco]

a	560	1280	85	-20
o	440	920	73	-20

100. /edola/ [eðóla]

o	440	920	82	-23
0	520	1080	90	-13
a	680	1240	60	-23

101. /maye/ [máye]

a	560	1520	48	-15
e	400	1960	51	-22

102. /yayo/ [ʃáyo]

a	520	1640	73	-13
o	400	1160	68	-23

103. /axe/ [aše]

a	560	1280	54	-28
e	440	1760	1,01	-17

104. /komode/ [kómoðe]

o	360	880	76	-15
o	360	920	82	-22
e	400	1720	75	-18

105. /damistiku/ [damíʃtiku]

a	440	1320	50	-19
i	320	1840	64	-13
i	280	2000	43	-22
u	...	...	...	-20

106. /malle/ [máʝe]

a	560	1320	78	-13
e	...	...	...	-25

107. /subi/ [ʃuβí]

u	360	1200	89	-18
i	280	2000	1,03	-15

108. /sutuniķ/ [ʃútunik]

u	440	1280	65	-16
u	400	1280	64	-20
i	...	...	...	-23

109. /aspiñ/ [aʃpiŋ]

a	560	1280	60	-26
i	320	1880	1,01	-12

110. /yantzi/ [ʃánci]

a	600	1440	62	-16
i	320	2040	71	-27

111. /ñhurri/ [iguĩ̃ĥ]

i	280	1960	70	-18
u	400	1200	68	-13
i	320	2000	73	-23

112. /urdei/ [uɾ̃ðei̯]

u	320	920	90	-20
ei	...	...	...	-27

113. /españa/ [eʂpáɲa]

e	...	...	...	-34
a	680	1280	84	-20
a	640	1240	67	-22

114. /orme/ [oɾ̃mé]

o	480	1000	1,03	-22
e	360	1680	92	-17

115. /txistu/ [ʧiʂtu]

i	240	2200	62	-30
u	360	1280	1,01	-19

116. /osasune/ [oʂaʂune]

o	...	...	...	-30
a	560	1240	50	-22
u	360	1120	73	-12
e	400	1600	60	-19

117. /lengusu/ [léŋguʂu]

e	440	1560	59	-13
u	360	1200	65	-17
u	320	1160	78	-18

118. /illetargi/ [iʝetáɾ̃gi]

i	...	...	...	-23
e	400	1600	43	-18
a	520	1240	54	-15
i	320	2000	64	-19

119. /bustena/ [buʂténa]

u	400	1160	54	-20
e	480	1320	65	-16
a	520	1240	62	-18

120 /atxa/ [aʧá]

a	600	1280	73	-19
a	600	1280	76	-18

121. /mayetza/ [mayéca]

a	520	1280	46	-20
e	400	1720	71	-14
a	560	1280	59	-27

122. /neskato/ [neʂkáto]

e	...	...	...	-23
a	560	1360	75	-13
o	400	880	64	-23

123. /intxurre/ [inčuře]

i	320	2040	68	-15
u	400	1120	84	-16
e	440	1440	43	-25

124. /ahaide/ [ahaiďe]

a	480	1200	46	-18
a	480	1200	84	-17
e	360	1760	71	-17

1.2.3. BOKAL BAKOITZEKO BALOREEN MEDIAK

[i]

	Z	F1	F2	D
D	56	305	2002	69
H	9	284	1991	65
E	28	313	2021	65
A	19	303	1978	76

	Z	F1	F2	D
D	56	305	2002	69
+I	19	309	1986	77
IA	14	294	2029	60
IO	23	308	1980	67
-I	37	302,7	2004,7	64

[e]

	Z	F1	F2	D
D	63	418	1643	70
H	6	420	1533	63
E	24	428	1602	65
A	33	411	1693	74

	Z	F1	F2	D
D	63	418	1643	70
+I	33	428	1690	75
IA	5	384	1672	66
IO	25	413	1616	64
-I	30	408,1	1625,3	64

[a]

	Z	F1	F2	D
D	84	561	1292	66
H	17	553	1252	61
E	48	569	1324	67
A	19	549	1246	70

	Z	F1	F2	D
D	84	561	1292	66
+I	29	574	1318	69
IA	29	554	1302	61
IO	26	555	1251	69
-I	55	554,5	1277,89	64

[o]

	Z	F1	F2	D
D	54	416	1040	71
H	9	400	1009	66
E	33	425	1039	66
A	12	403	1040	86

	Z	F1	F2	D
D	54	416	1040	71
+I	30	431	1047	73
IA	13	400	1005	64
IO	11	396	1065	73
-I	24	398,1	1032,3	68

[u]

	Z	F1	F2	D
D	53	363	1059	76
H	8	305	980	80
E	34	382	1114	72
A	11	344	1138	86

	Z	F1	F2	D
D	53	363	1059	76
+I	28	376	1086	77
IA	11	342	1073	76
IO	14	353	1146	72
-I	25	348,1	1113,8	73

1.2.4. BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-1, 1)

	Z	F1	F2	D
/i/	56	305	2092	69
/e/	63	418	1643	70
/a/	84	561	1292	66
/o/	54	416	1040	71
/u/	53	363	1059	76

Bokalen formakinen baloreak honako tarteen artean kokatzen dira:

	F1	F2
[i]	240-360	1760-2360
[e]	320-520	1160-1960
[a]	440-680	1160-1680
[o]	320-520	800-1320
[u]	240-440	800-1280

1.2.5. BOKAL GUZTIEN MEDIAK HASIERAN (Ik. U-1, 2)

	Z	F1	F2	D
/i/	9	284	1991	65
/e/	6	420	1533	63
/a/	17	553	1252	61
/o/	9	400	1009	66
/u/	8	305	980	80

1.2.6. BOKAL GUZTIEN MEDIAK ERDIAN (Ik. U-1,3)

	Z.	F1	F2	D
/i/	28	313	2021	65
/e/	24	428	1602	65
/a/	48	569	1324	67
/o/	33	425	1049	66
/u/	34	382	1114	72

1.2.7. BOKAL GUZTIEN MEDIAK AMAIERAN (Ik. U-1,4)

	Z.	F1	F2	D
/i/	19	303	1978	76
/e/	33	411	1693	74
/a/	19	549	1246	70
/o/	12	403	1040	86
/u/	11	344	1138	86

1.2.8. BOKAL INTENTSU GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-1,5)

	Z.	F1	F2	D
/i/	19	309	1986	77
/e/	33	428	1660	75
/a/	29	574	1318	69
/o/	30	431	1047	73
/u/	28	376	1086	77

1.2.9. INTENTSITATE AURREKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-1,6)

	Z.	F1	F2	D
/i/	14	294	2029	60
/e/	5	384	1672	66
/a/	29	554	1302	61
/o/	13	400	1005	64
/u/	11	342	1073	76

1.2.10. INTENTSITATE OSTEKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-1,7)

	Z.	F1	F2	D
/i/	23	308	1980	67
/e/	25	413	1616	64
/a/	26	555	1251	69
/o/	11	396	1065	73
/u/	14	353	1146	72

1.2.11. BOKAL EZ INTENTSU GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-1,8)

	Z.	F1	F2	D
/i/	37	302,7	2004,7	64
/e/	30	408,1	1625,3	64
/a/	55	554,5	1277,89	64
/o/	24	398,1	1032,5	68
/u/	25	348,1	1113,8	73

1.2.12. OHARRAK

1.2.12.1. Lekugunearen arauerako oharrak

Lehen formakina kasu guztietan altuagoa da erdian, baxuenak [a], [e] eta [i]ren kasuetan amaieran eta [o] eta [u]ren kasuetan hasieran gertatzen dira. Bigarren formakina [a], [i] eta [o]ren kasuetan altuagoa da erdian,[e] eta [u]ren kasuetan, ostera, amaieran. Baxuenak [a] eta [i]ren kasuetan amaieran gertatzen dira, eta garaikoetan hasieran.

1.2.12.2. Intentsitatearen arauerako oharrak

Lehen formakina altuagoa da intentsuetan kasu guztietan, eta baxuenak, [o]ren kasuan izan ezean, intentsitate aurrekoetan gertatzen dira. Bigarren formakina [a], [e] eta [o]ren kasuetan intentsuetan altuagoa da; [i] eta [u]ren kasuetan, ostera, ez intentsuetan. Lekugune eta intentsitatearen arauerako mediez osaturiko bokal bakoitzaren eremuak U-1.9 taulan ikus daitezke.

1.2.12.3. Denborari buruzko oharrak

Lekugunearen arauera, luzeenak amaieran gertatzen dira kasu guztietan; laburrenak, [u]ren kasuetan izan ezean, hasierakoak dira. Luzeenak kasu guztietan bokal intentsuak izanten dira, [a], [i] eta [o]ren kasuetan laburrenak intentsitate aurrekoak dira, gainerakoetan intentsitate ostekoak.

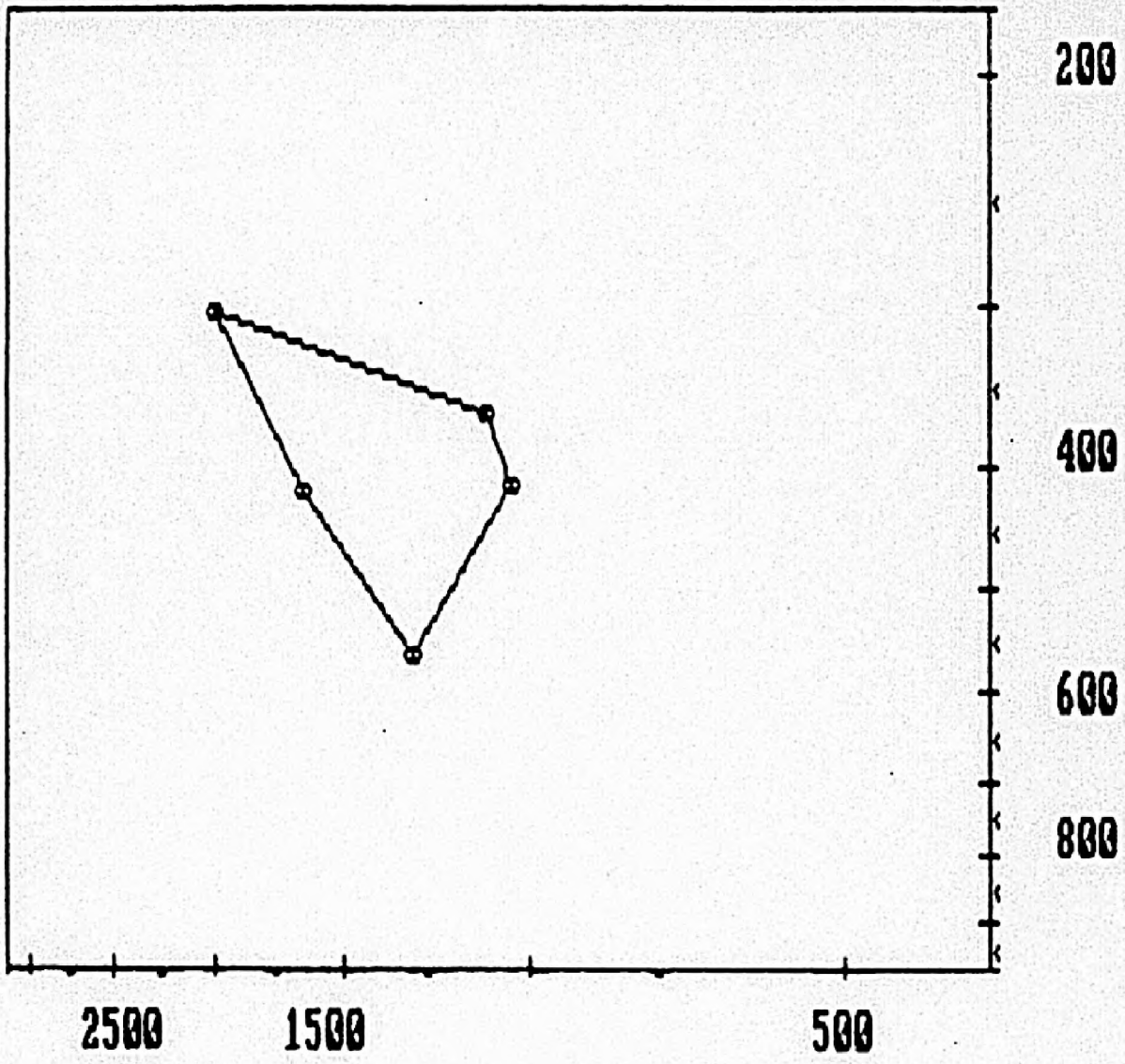

U-1,1: Bokal guztien mediak.

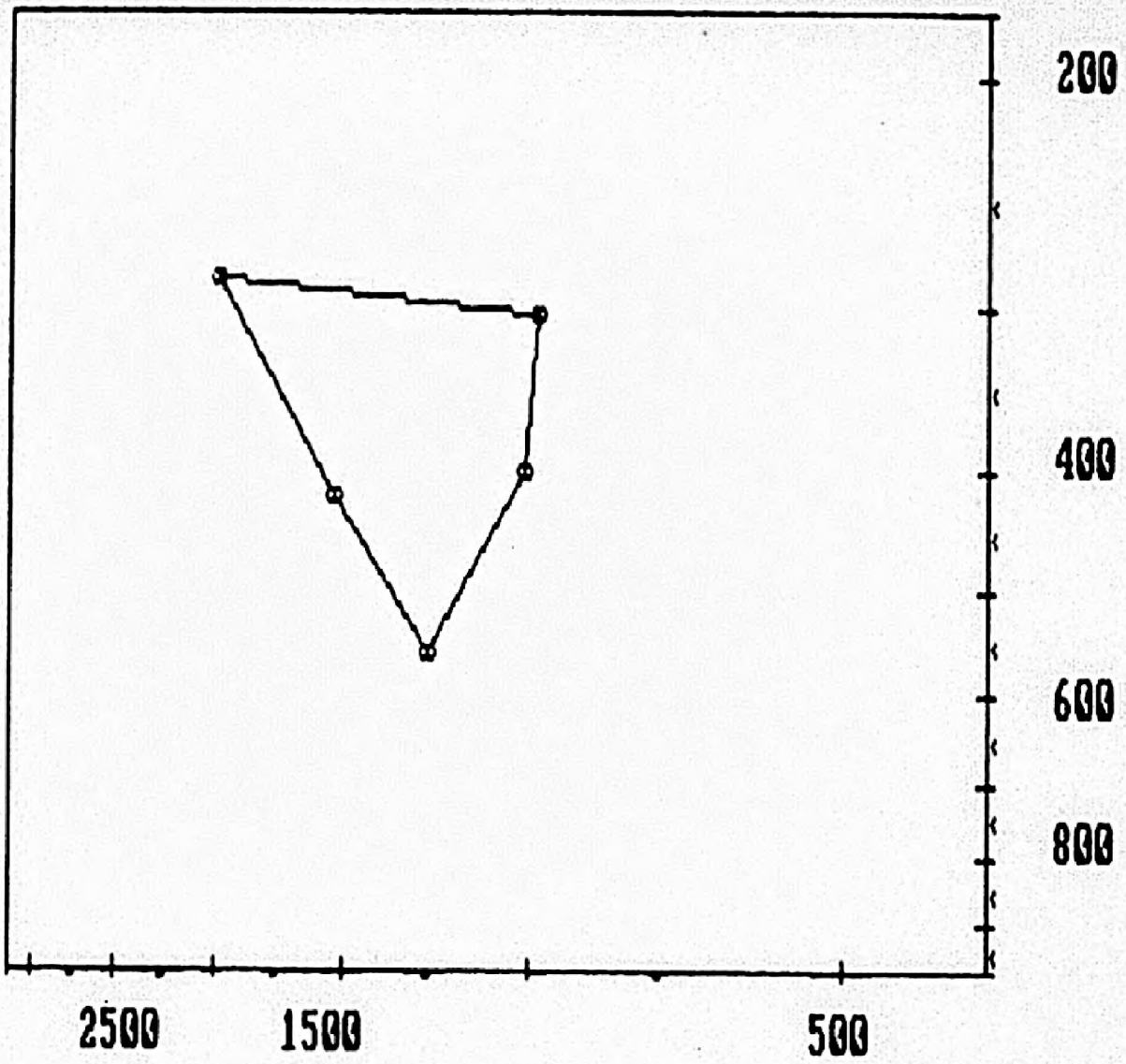

U-1,2: Bokaal gaatjes medisch hygiënen.

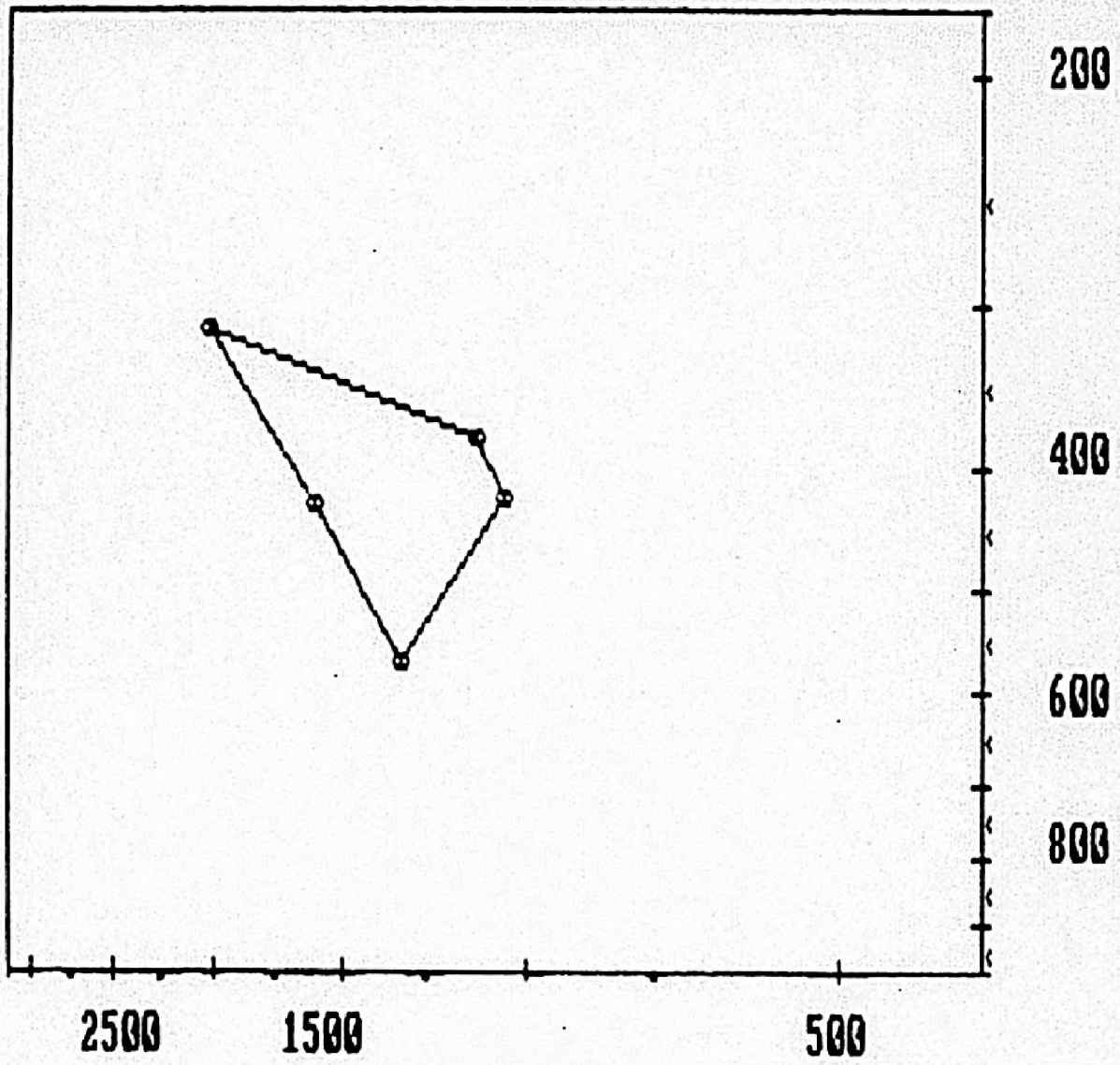

U-1,3: Bokal guztien mediak erdian.

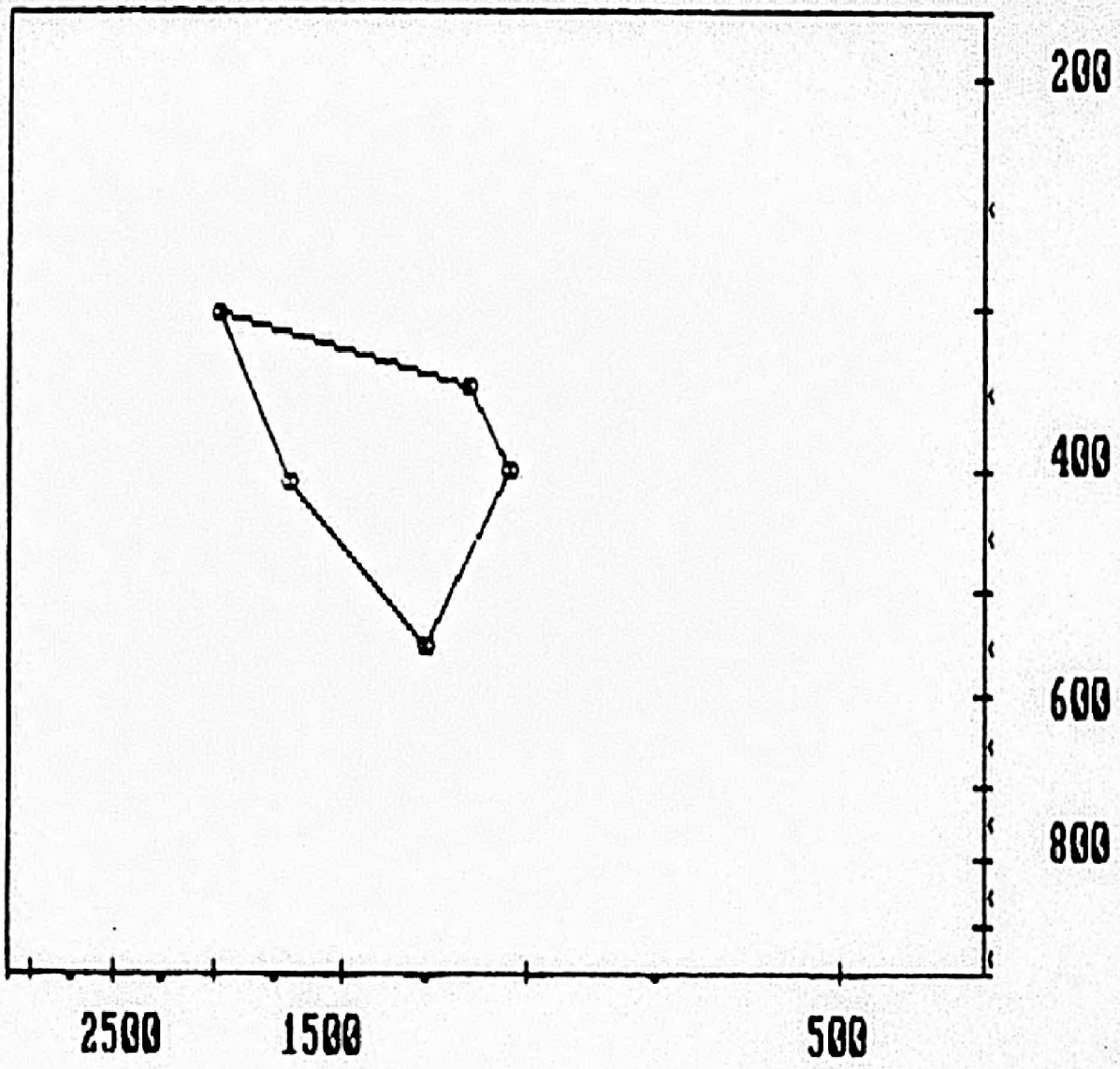

U-1,4: Bokal guztien median.

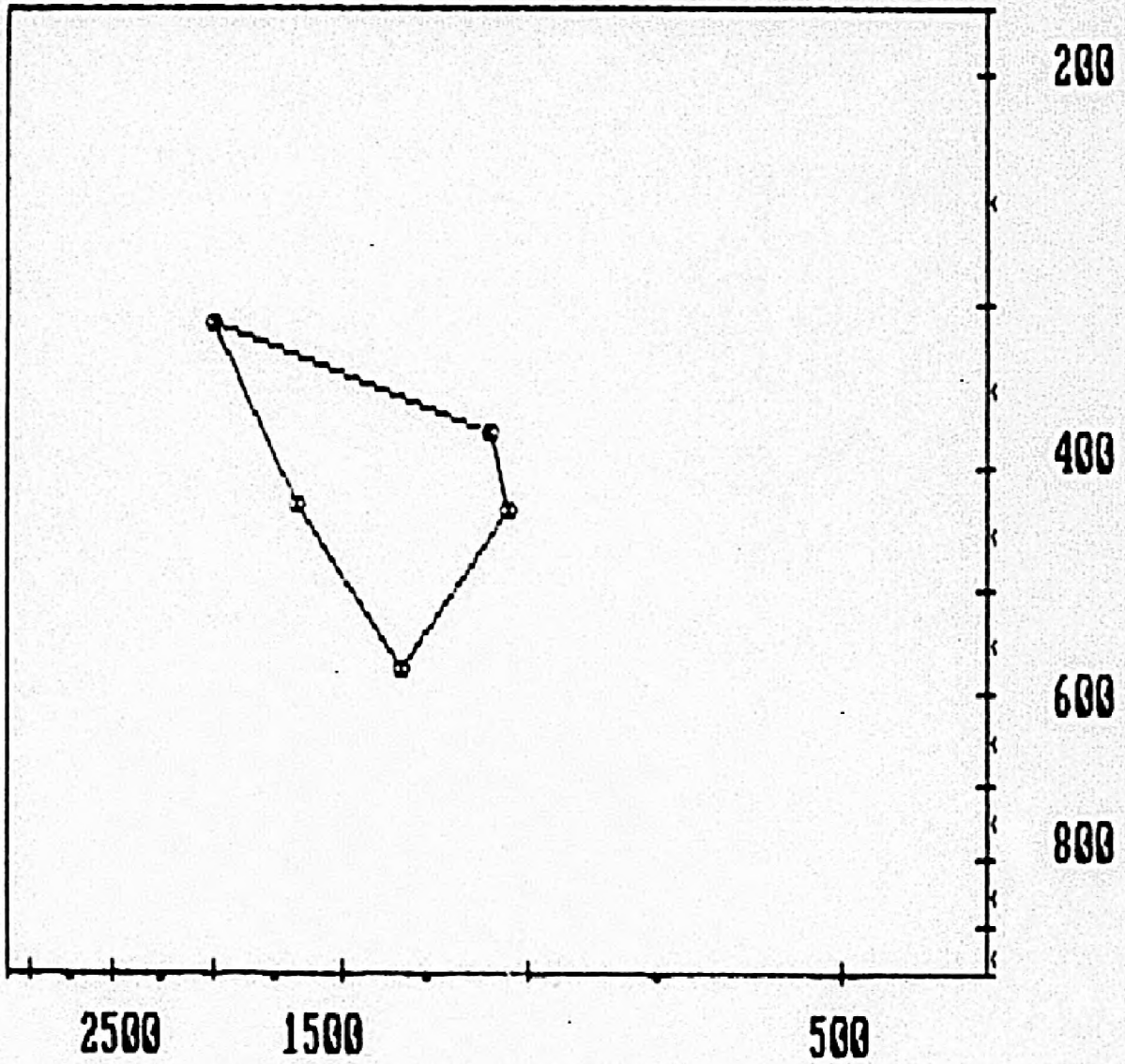

U-1,5: Bokal intentsu guztien mediak.

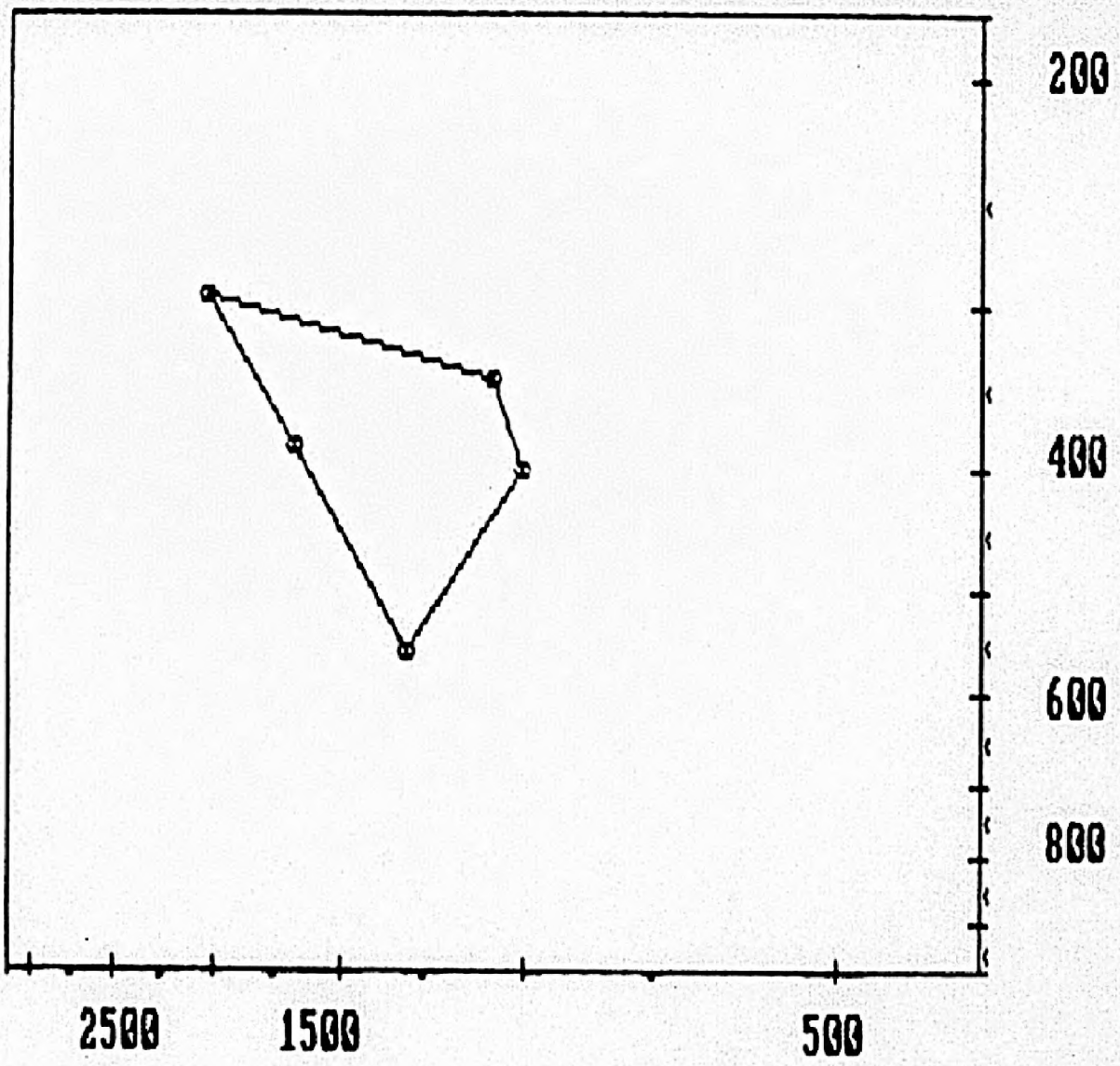

U-1,6: Intentsitate aurreko bokal gustien mediak.

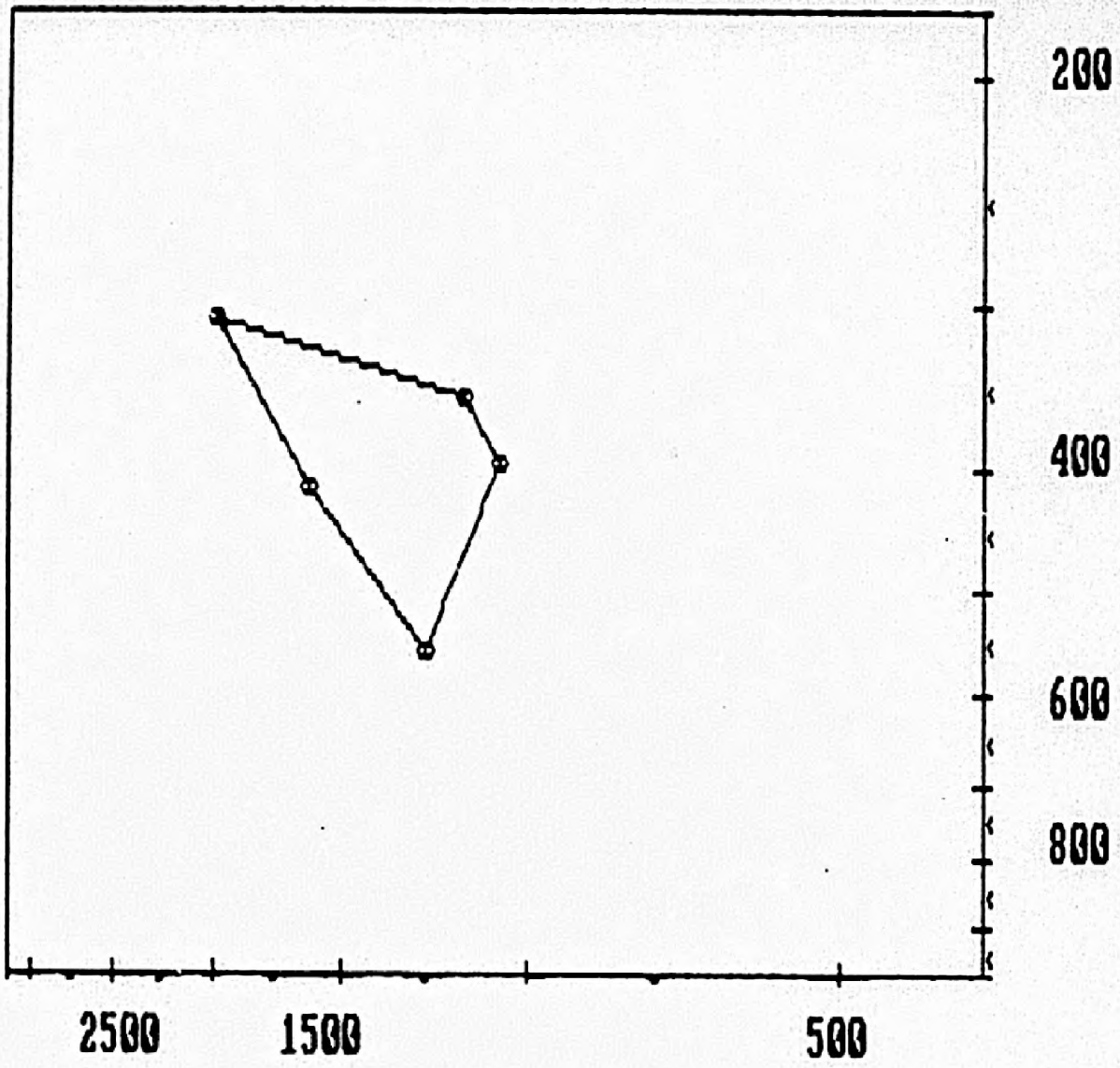

U-1,7: Intentsitate osteko bokal guztien mediak.

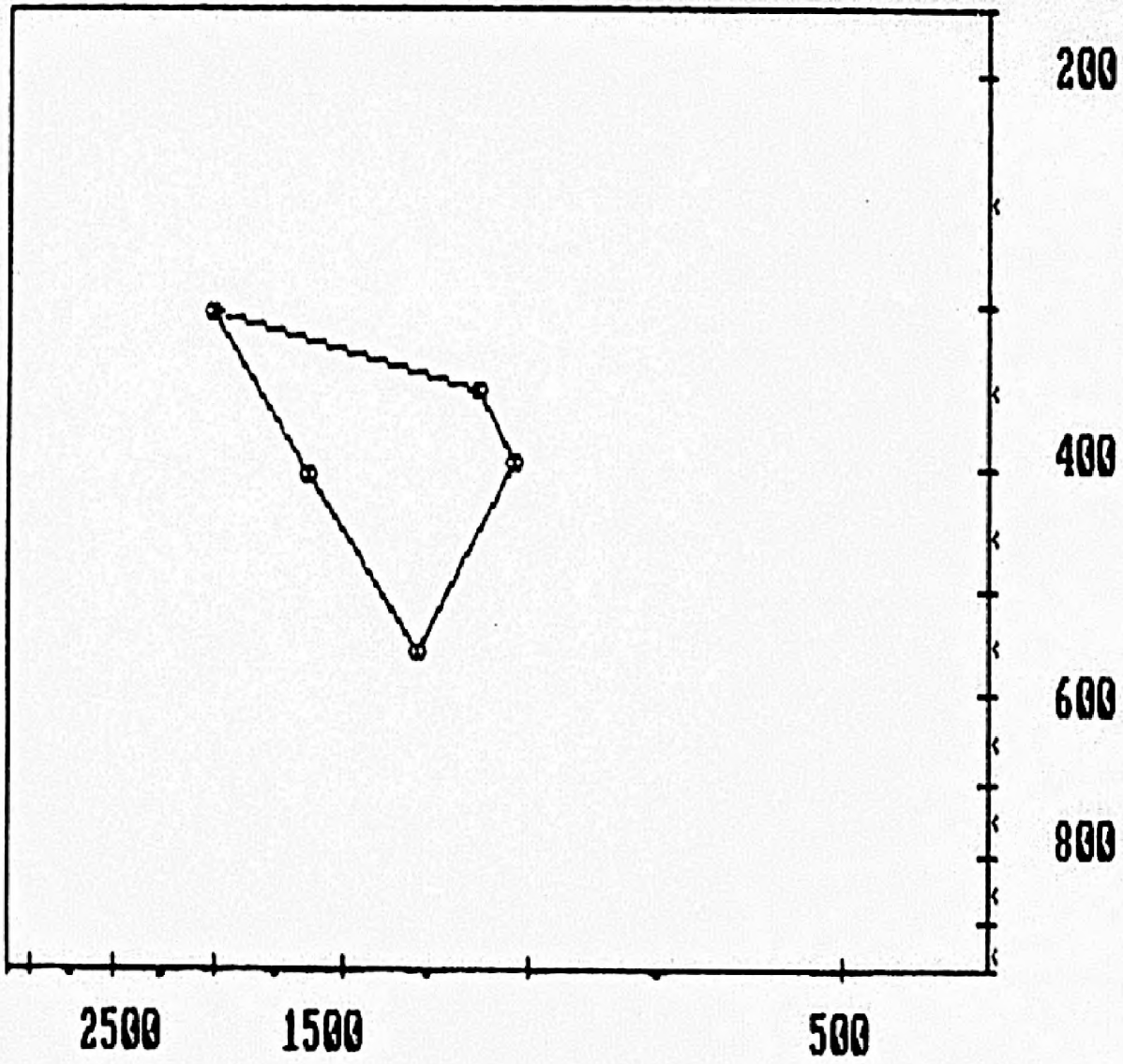

U-1,8: Bokal ez intentsu guztien mediak.

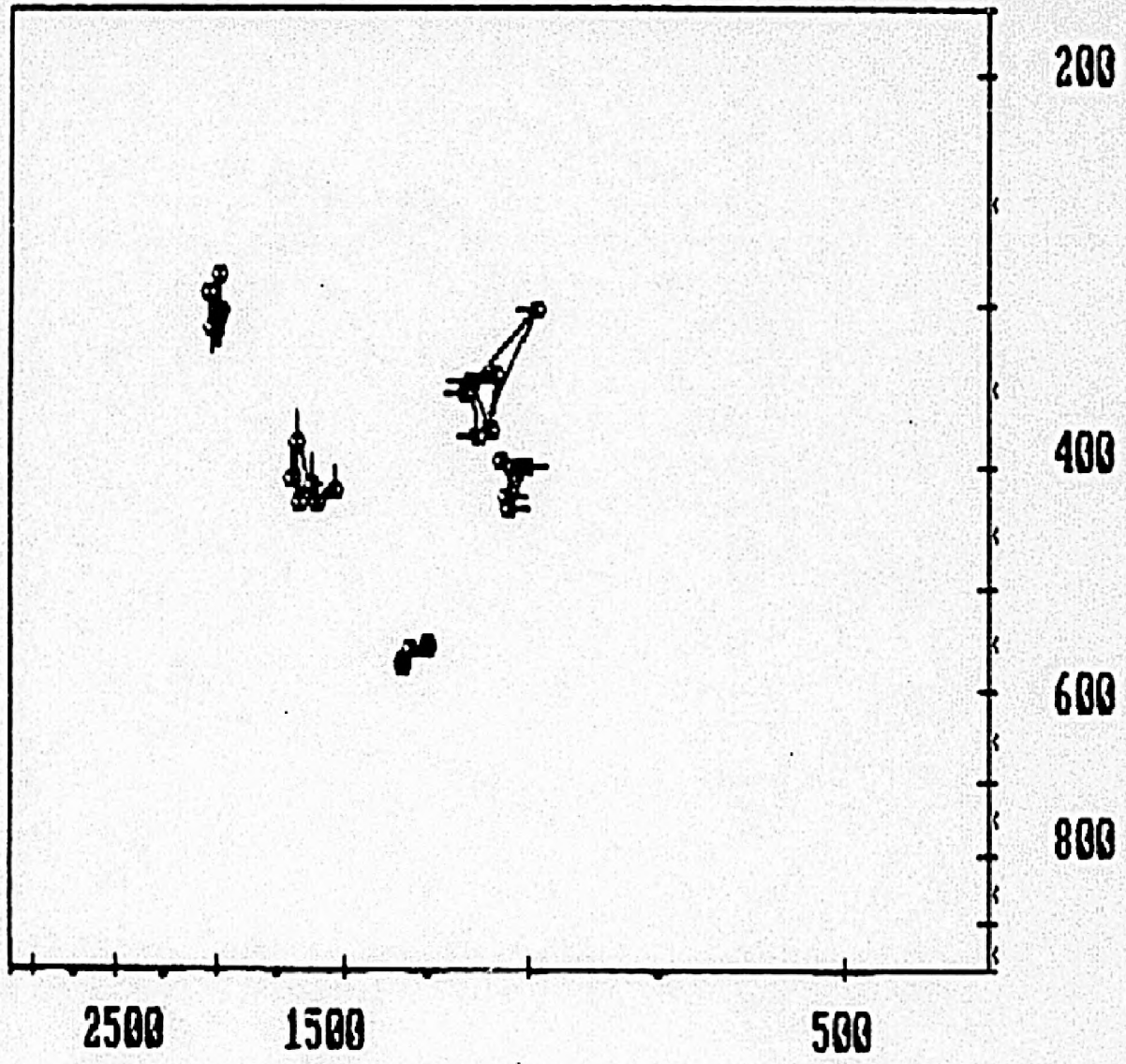

U-1,9

1.3. U-2 LEKUKOAREN EMAITZAK.

1.3.1. KOPURU OSOAK.

Lekuko honegaz 323 bokal aztertu dut; [a] %23,8, [e] %22,9, [i] %18,5, [o] %17,6 eta [u] %17,6 izanik. Lekugune eta intentsitatearen arauerako kopuruak ondoko taulan agertzen dira.

Bok	D	H	E	A	+I	-I	IA	IO
[a]	77	16	43	18	29	48	30	18
[e]	72	4	35	33	37	35	14	21
[i]	60	10	26	24	19	41	19	22
[o]	57	11	34	12	29	28	16	12
[u]	57	7	31	19	27	30	17	13

1.3.2. AZTERTUTAKO BERBEN BOKALEN BALOREAK.

1. /amaka/ [amáka]

a	520	1160	57	-23
a	520	1240	71	-20
a	480	1240	62	-29

2. /ahide/ [aĥíde]

a	600	1200	78	-29
a	560	1200	62	-17
e	400	1560	1,00	-19

3. /asto/ [aśtó]

a	480	1200	54	-31
o	400	960	75	-19

4. /andi/ [apdí]

a	520	1240	90	-23
i	320	1960	76	-18

5. /ardi/ [aṙdí]

a	520	1240	90	-23
i	320	2000	93	-21

6. /alkondure/ [alkóṇdure]

a	560	1240	67	-23
o	440	1040	42	-19
a	560	1240	89	-20
e	400	1600	76	-21

7. /abarke/ [aβaṙké]

a	...	...	...	-20
a	520	1120	70	-23
e	400	1800	87	-13

8. /argaldu/ [aṙɣáldu]

a	560	1200	65	-21
a	600	1240	70	-16
u	400	1160	59	-23

9. /bake/ [baké]

a	560	1240	67	-20
e	400	1840	1,03	-17

10. /bakek/ [bákek]

a	600	1280	70	-20
e	400	1760	65	-26

11. /bekoki/ [bekóki]

e	400	1360	37	-23
o	440	1160	82	-17
i	320	1960	62	-24

12. /bekokik/ [bekókik]

e	360	1320	64	-26
o	400	1000	78	-22
i	...	...	...	-30

13. /bilduru/ [biJdúru]

i	320	1800	57	-21
u	400	1120	65	-16
i	280	1960	67	-27

14. /bustern/ [buśtéɲ]

u	360	920	64	-27
e	480	1360	65	-17
i	360	1840	75	-23

15. /buru/ [burú]

u	360	1040	73	-22
u	360	1000	85	-18

16. /domeke/ [domeké]

o	440	1160	35	-29
e	400	1480	53	-27
e	440	1520	48	-25

17. /errementan/ [eřemeptán]

e	...	...	...	-27
e	...	...	...	-17
e	...	...	...	-18
a	500	1440	73	-17
i	320	1840	73	-23

18. /egurre/ [eguře]

e	480	1440	65	-21
u	400	1520	65	-18
e	440	1000	90	-19

19. /edurre/ [eďůře]

e	440	1440	71	-23
u	400	1120	81	-18
e	440	1480	85	-18

20. /eskuturre/ [eśkutůře]

e	...	...	...	-37
u	360	920	62	-20
u	400	840	59	-19
e	440	1360	76	-25

21. /elgorri/ [elgóři]

e	400	1400	45	-27
o	440	960	68	-18
i	360	1800	75	-19

22. /entzun/ [encún]

e	360	1480	70	-24
u	400	1160	65	-20

23. /garandu/ [garapdú]

a	600	1360	78	-23
a	560	1240	79	-22
u	360	1000	79	-21

24. /gusuru/ [gusúřu]

u	360	880	46	-27
u	360	960	85	-18
i	280	1880	59	-31

25. /gusurtik/ [guśúřtik]

u	...	...	...	-27
u	360	880	92	-19
i	...	...	...	-27

26. /gorringo/ [goři̯ngo]

o	480	1040	48	-23
i	320	1920	54	-24
o	440	1040	68	-33

27. /iko/ [ikó]

i	280	2080	70	-26
o	440	1040	96	-19

28. /ikok/ [ikok]

i	320	2000	62	-24
o	400	920	62	-26

29. /imiñi/ [imiŋi]

i	280	2000	96	-31
i	280	1960	65	-26
i	320	2000	75	-24

30. /sierra/ [śiɛřa]

i	280	2000	96	-33
e	440	1400	59	-23
a	560	1200	1,15	-23

31. /indarra/ [indářa]

i	...	...	...	-27
a	560	1240	73	-21
a	520	1200	75	-23

32. /ibilli/ [ibi̯i]

i	320	1880	57	-24
i	280	1800	82	-21
i	320	1880	96	-22

33. /indabe/ [ɪpdabé]

i	320	1960	43	-24
a	600	1440	73	-19
e	440	1640	76	-17

34. /ixilik/ [ɪʃílik]

i	280	1800	48	-32
i	320	1840	64	-22
i	320	1840	96	-27

35. /iñusenteken/ [iŋuʃeɲtekéri]

i	...	...	...	-30
u	...	...	...	-26
e	400	1400	50	-23
e	400	1480	51	-21
e	400	1600	76	-20
i	320	1800	85	-23

36. /kate/ [káte]

a	560	1400	62	-30
e	440	1560	79	-31

37. /katek/ [kátek]

a	600	1320	60	-24
e	400	1640	67	-25

38. /katu/ [katú]

a	520	1360	50	-27
u	320	920	89	-19

39. /katuk/ [kátuk]

a	560	1280	62	-22
u	...	...	...	-30

40. /kuku/ [kúku]

u	400	920	81	-19
u	360	840	78	-25

41. /kukuk/ [kúkuk]

u	360	880	51	-20
u	320	840	59	-23

42. /okotza/ [okóca]

o	400	920	60	-29
o	440	1080	57	-22
a	520	1240	90	-24

43. /ollotoki/ [ol̥ótoki]

o	440	1160	57	-22
o	400	1200	62	-19
o	400	1000	60	-20
i	320	2120	78	-25

44. /ostikede/ [ostikéde]

o	...	...	...	-37
i	320	2080	54	-23
e	440	1480	73	-19
e	440	1600	84	-20

45. /olga/ [ólga]

o	440	1000	68	-20
a	560	1200	82	-24

46. /ollosko/ [óḷoṣ́ko]

o	400	1120	62	-20
o	440	1160	84	-24
o	400	1160	64	-29

47. /txindorra/ [čiŋdór̃a]

i	320	2320	78	-27
o	480	1120	85	-21
a	560	1240	65	-30

48. /ugertu/ [ugér̃tu]

u	400	800	81	-27
e	440	1160	59	-19
u	360	880	70	-29

49. /ukondo/ [ukóŋdo]

u	400	840	59	-27
o	480	1120	85	-19
o	440	1080	79	-24

50. /urune/ [uruné]

u	360	1080	70	-26
u	360	1160	82	-21
e	440	1720	1,00	-20

51. /ule/ [ulé]

u	320	920	70	-23
e	440	1720	90	-20

52. /usteldu/ [uṣ́tẹ́ldu]

u	...	...	...	-37
e	440	1400	70	-18
u	400	1080	96	-20

53. /urte/ [ur̃té]

u	320	1080	60	-28
e	440	1720	1,09	-17

54. /untze/ [uncé]

u	360	960	98	-28
e	400	1560	1,18	-19

55. /solo/ [ṣ́oló]

o	440	920	85	-21
o	440	920	98	-20

56. /jente/ [xéŋte]

e	440	1480	51	-19
e	400	1480	70	-25

57. /anaje/ [anáxé]

a	520	1280	40	-28
a	560	1320	81	-24
e	440	1640	1,01	-24

58. /antoju/ [aptóxu]

a	520	1200	57	-24
o	440	1040	67	-20
u	360	760	1,17	-21

59. /afari/ [afári]

a	560	1160	35	-33
a	600	1360	78	-21
i	360	1880	93	-21

60. /firu/ [firú]

i	320	1880	93	-19
u	360	960	1,09	-18

61. /damutu/ [damútu]

a	600	1280	67	-22
u	400	960	89	-19
u	360	960	98	-19

62. /dempore/ [dempóre]

e	480	1440	68	-17
o	400	1120	75	-18
e	440	1600	73	-22

63. /diru/ [dirú]

i	320	1880	82	-18
u	360	920	92	-18

64. /gero/ [géro]

e	440	1600	78	-19
o	400	1000	62	-29

65. /gxona/ [gšóna]

i	360	1840	68	-22
o	480	1120	79	-20
a	560	1240	81	-24

66. /kirkolatza/ [kirkólaca]

i	320	1800	45	-18
i	360	1760	70	-16
o	440	960	39	-16
a	520	1200	57	-20
a	600	1240	87	-24

67. /kollare/ [koļáre]

o	480	1200	53	-19
a	640	1480	82	-17
e	440	1640	67	-26

68. /paraje/ [paráxe]

a	560	1240	59	-23
a	640	1280	62	-22
e	400	1640	67	-23

69. /pelotari/ [pelótari]

e	440	1400	43	-17
o	400	1160	62	-15
a	520	1320	67	-21
i	220	1800	67	-23

70. /piperra/ [pipéña]

i	360	1720	59	-24
e	480	1360	67	-16
a	600	1200	89	-26

71. /politte/ [politʲe]

o	480	1000	73	-19
i	320	1960	59	-22
e	440	1640	82	-18

72. /puxike/ [puǩike]

u	360	960	54	-23
i	320	1880	65	-19
e	360	1560	68	-26

73. /topa/ [topá]

o	440	1040	67	-23
a	640	1160	1,10	-20

74. /txapela/ [čapéla]

a	600	1240	57	-20
e	440	1480	68	-15
a	600	1280	82	-24

75. /txori/ [čóri]

o	440	1160	78	-15
i	360	1880	1,00	-17

76. /yabon/ [ʝaβón]

a	560	1400	64	-17
o	440	960	79	-19

77. /yaye/ [ʝayé]

a	560	1440	67	-22
e	440	1760	82	-20

78. /yosi/ [ʝósi]

o	440	1240	71	-18
i	360	1880	89	-20

79. /yon/ [ʝón]

o	480	1160	93	

80. /yakiñ/ [ʝakíŋ]

a	560	1520	62	-23
i	320	1840	78	-21

81. /malluki/ [maʎúki]

a	600	1280	62	-19
u	400	1080	67	-17
i	320	2040	73	-29

82. /mutille/ [mutiʎe]

u	360	920	73	-22
i	320	1880	68	-16
e	400	1680	89	-26

83. /nasta/ [náśta]

a	640	1240	73	-22
a	560	1280	53	-22

84. /negu/ [negu]

e	480	1280	76	-21
u	360	880	92	-20

85. /laburre/ [laburé]

a	560	1200	57	-25
u	400	960	65	-18
e	480	1480	78	-18

86. /lebatza/ [leβáca]

e	440	1360	45	-21
a	520	1160	68	-19
a	560	1200	79	-23

87. /liburu/ [liβuru]

i	320	1840	79	-17
u	360	1080	68	-19
u	320	960	73	-23

88. /lodittu/ [loðiṭú]

o	440	1120	68	-18
i	320	1760	71	-20
u	400	1000	95	-18

89. /luse/ [luśé]

u	360	1080	84	-20
e	480	1680	1,12	-17

90. /oñes/ [oŋés]

o	440	1160	42	-21
e	400	1520	68	-18

91. /sorrostu/ [śor̃óstú]

o	480	1120	73	-19
o	480	1120	87	-19
u	400	960	1,09	-20

92. /surittu/ [śuriṭú]

u	360	1000	78	-20
i	320	1880	82	-18
u	360	1080	95	-15

93. /ozo/ [oçó]

o	440	1080	84	-23
o	480	1120	98	-18

94. /goso/ [góśó]

o	480	1040	62	-20
o	480	1040	92	-20

95. /soro/ [śoró]

o	400	1000	79	-23
o	440	1080	85	-19

96. /aittu/ [aiṭú]

ai	...	...	...	-21
u	360	1080	65	-18

97. /geittu/ [géi̯tu]

ei	...	...	...	-20
u	360	1040	84	-23

98. /ogei/ [ogéi̯]

o	480	1000	87	-26
ei	...	...	...	-22

99. /aurren/ [áu̯r̄en]

au	...	...	...	-18
e	400	1320	65	-23

100. /euntze/ [eu̯ncé]

eu	...	...	...	-26
é	440	1440	95	-23

101. /euli/ [éu̯lí]

eu	...	...	...	-21
i	320	1960	92	-21

102. /euri/ [eu̯rí]

eu	...	...	...	-23
i	320	1960	87	-20

103. /anke/ [áŋke]

a	480	1360	60	-27
e	400	1840	89	-29

104. /opetzi/ [opéci]

o	440	960	85	-33
e	400	1480	1,00	-19
i	320	1880	1,01	-23

105. /atzo/ [acó]

a	560	1200	73	-30
o	440	1080	92	-25

106. /odola/ [od̊olá]

o	440	1000	75	-27
o	440	1080	76	-23
a	600	1200	1,10	-21

107. /maye/ [máye]

a	640	1360	73	-24
e	400	1760	90	-25

108. /malle/ [máḷe]

a	560	1400	59	-24
e	400	1720	75	-26

109. /asi/ [aśí]

a	520	1320	73	-30
i	320	1880	75	-26

110. /yayo/ [ŷáyo]

a	600	1440	62	-21
o	440	1120	96	-23

111. /axe/ [aše]

a	600	1440	70	-37
e	400	1600	1,10	-27

112. /damistuku/ [damištuku]

a	520	1320	48	-25
i	360	1840	50	-23
i	320	2040	59	-25

113. /subi/ [šubi]

u	400	880	1,17	-26
i	320	2040	1,00	-24

114. /sutunik/ [šutunik]

u	400	1080	1,10	-27
u	440	1080	92	-27
i	320	1960	91	-33

115. /aspiń/ [aśpiŋ]

a	600	1280	71	-34
i	360	1920	82	-27

116. /yantzi/ [ǰánci]

a	560	1480	68	-27
i	320	1960	68	-37

117. /iñuri/ [iŋuři]

i	280	1960	80	-28
u	440	1040	1,04	-24
i	320	2000	89	-34

118. /gastai/ [gaštáį]

a	560	1320	65	-27
ai	...	...	...	-25

119. /urdei/ [uřďeį]

u	400	960	79	-22
ei	...	...	...	-26

120. /espaina/ [eśpaina]

e	...	...	...	-41
a	640	1200	92	-26
a	600	1280	95	-27

121. /aurpegi/ [aurpégi]

au	...	...	...	-25
e	400	1480	75	-23
i	320	2000	82	-24

122. /orme/ [orme]

o	360	1040	81	-34
e	400	1640	98	-24

123. /txistu/ [čištu]

i	320	1880	73	-27
u	360	1000	84	-23

124. /osasune/ [oś̌áśune]

o	440	1040	65	-29
a	480	1160	82	-27
u	360	960	50	-30
e	440	1400	71	-28

125. /lengusu/ [léŋguśu]

e	400	1440	75	-26
u	360	1000	79	-27
u	360	960	79	-31

126. /illetargi/ [il̬étaĩrgi]

i	280	2000	43	-30
e	400	1600	70	-22
a	520	1360	70	-23
i	360	1960	68	-23

127. /bustena/ [buśténa]

u	360	960	57	-32
e	440	1520	84	-27
a	600	1280	89	-27

128. /atxak/ [áč̌ak]

a	640	1360	78	-24
a	560	1320	89	-32

129. /mayetza/ [mayéca]

a	520	1400	62	-30
e	400	1600	56	-23
a	520	1240	76	-30

130. /neskato/ [neśkáto]

e	400	1440	54	-27
a	480	1360	48	-26
o	400	1000	62	-32

131. /neske/ [neśké]

e	360	1520	45	-28
e	400	1600	92	-21

132 /intxurre/ [iŋč̌úre]

i	320	1880	84	-26
u	400	1000	1,03	-23
e	440	1320	89	-30

1.3.3. BOKAL BAKOITZEKO BALOREEN MEDIAK

[i]

	Z.	F1	F2	D.
D	60	320	1915	74
H	10	296	1940	62
E	26	326	1892	72
A	24	322	1930	80

	Z.	F1	F2	D.
D	60	320	1915	74
+I	19	326	1903	78
IA	19	309	1933	65
IO	22	323	1911	78
-I	41	316,5	1921,1	72

[e]

	Z.	F1	F2	D.
D	72	423	1524	75
H	4	420	1440	63
E	35	422	1463	63
A	33	425	1599	88

	Z.	F1	F2	D.
D	72	423	1524	75
+I	37	432	1548	80
IA	14	411	1414	55
IO	21	415	1554	78
-I	35	413,4	1498	68

[a]

	Z.	F1	F2	D.
D	77	562	1284	71
H	16	548	1262	65
E	43	565	1312	67
A	18	567	1236	85

	Z.	F1	F2	D.
D	77	562	1284	71
+I	29	578	1299	74
IA	30	555	1283	64
IO	18	548	1260	78
-I	48	552,3	1274,3	69

[o]

	Z.	F1	F2	D.
D	57	439	1066	72
H	11	429	1044	70
E	34	444	1081	69
A	12	433	1043	79

	Z.	F1	F2	D.
D	57	439	1066	72
+I	27	447	1080	74
IA	16	438	1048	69
IO	12	420	1057	69
-I	28	43 2	1051,8	69

[u]

	Z.	F1	F2	D.
D	57	372	985	79
H	7	366	949	74
E	31	378	1005	75
A	19	364	966	89

	Z.	F1	F2	D.
D	57	372	985	79
+I	27	382	1009	84
IA	17	362	965	72
IO	13	363	963	79
-I	30	362,4	964,1	75

1.3.4. BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-2,1)

	Z.	F1	F2	D.
/i/	60	320	1915	74
/e/	72	423	1524	75
/a/	77	562	1284	71
/o/	57	439	1066	72
/u/	57	372	985	79

Bokalen formakinen baloreak honako tarteen artean kokatzen dira:

	F1	F2
[i]	220-360	1720-2320
[e]	360-480	1000-1840
[a]	480-640	1120-1520
[o]	360-480	920-1240
[u]	320-440	760-1160

1.3.5. BOKAL GUZTIEN MEDIAK HASIERAN (Ik. U-2,2)

	Z.	F1	F2	D.
/i/	10	296	1940	62
/e/	4	420	1440	63
/a/	16	548	1262	65
/o/	11	429	1044	70
/u/	7	366	949	74

1.3.6. BOKAL GUZTIEN MEDIAK ERDIAN (Ik. U-2,3)

	Z.	F1	F2	D.
/i/	26	326	1892	72
/e/	35	422	1463	63
/a/	43	565	1312	67
/o/	34	444	1081	69
/u/	31	378	1005	75

1.3.7. BOKAL GUZTIEN MEDIAK AMAIERAN (Ik. U-2,4)

	Z.	F1	F2	D.
/i/	24	322	1930	80
/e/	33	425	1599	88
/a/	18	567	1236	85
/o/	12	433	1043	79
/u/	19	364	966	89

1.3.8. BOKAL INTENTSU GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-2,5)

	Z.	F1	F2	D.
/i/	19	326	1903	78
/e/	37	432	1548	80
/a/	29	578	1299	74
/o/	27	447	1080	74
/u/	27	382	1009	84

1.3.9. INTENTSITATE AURREKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-2,6)

	Z.	F1	F2	D.
/i/	19	309	1933	65
/e/	14	411	1414	55
/a/	30	555	1283	64
/o/	16	438	1048	69
/u/	17	362	965	72

1.3.10. INTENTSITATE OSTEKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-2,7)

	Z.	F1	F2	D.
/i/	22	323	1911	78
/e/	21	415	1554	78
/a/	18	548	1260	78
/o/	12	420	1057	69
/u/	13	363	963	79

1.3.11. BOKAL EZ INTENTSU GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-2,8)

	Z.	F1	F2	D.
/i/	41	316,5	1921,1	72
/e/	35	413,4	1498	68
/a/	48	552,3	1274,3	69
/o/	28	43 2	1051,8	69
/u/	30	362,4	964,1	75

1.3.12. OHARRAK

1.3.12.1. Lekugunearen arauerako oharrak

Lehen formakina [a] eta [e]ren kasuetan amaieran da altuagoa; [i], [o] eta [u]ren kasuetan erdian dugu altuagoa; baxuenak, [u]ren kasuan izan ezean, hasieran gertatzen dira. Bigarren formakina [a] erta [u]ren kasuetan erdian altuagoa da, [i] eta [o]ren kasuetan

hasieran eta [e]ren kasuan amaieran. Baxuenak [e] eta [u]ren kasuetan hasieran gertatzen dira, [i] eta [o]ren kasuetan erdian eta [a]ren kasuan amaieran

1.3.12.2. Intentsitatearen arauerako oharrak

Lehen formakina, [o]ren kasuan izan ezean, intentsuetan altuagoa da; baxuenak, berriz, [a] eta [o]ren kasuetan intentsitate ostekoetan gertatzen dira; [e], [i] eta [u]ren kasuetan intentsitate aurrekoetan gertatzen dira baxuenak. Bigarren formakina, [i]ren kasuan izan ezean, intentsuetan altuagoa da. Baxuenak [a], [i] eta [u]ren kasuetan intentsitate ostekoetan gertatzen dira eta [e] eta [o]ren kasuetan, ostera, intentsitate aurrekoetan. Lekugune eta intentsitatearen arauerako mediez osaturiko bokal bakoitzaren eremuak U-2,9 taulan ikus daitezke.

1.3.12.3. Denborari buruzko oharrak

Lekugunearen arauera luzeenak amaieran gertatzen dira kasu guztietan, laburrenak [o]ren kasuan izan ezean, erdian gertatzen dira.. Intentsitatearen arauera luzeenak intentsuak dira kasu guztietan, laburrenak, ostera, intentsitate aurrekoak ditugu.

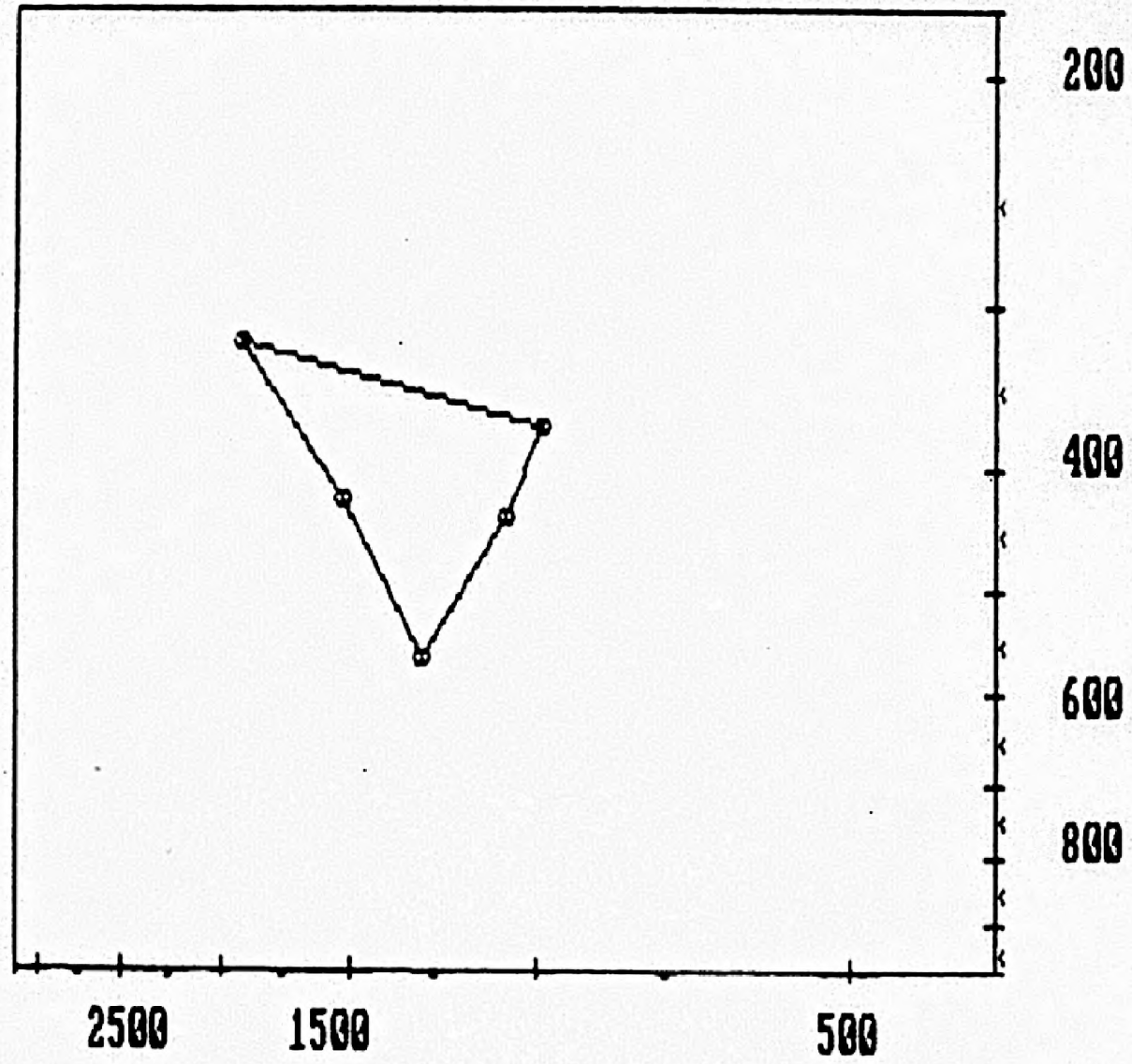

U-2.1: Bokal guztien mediak.

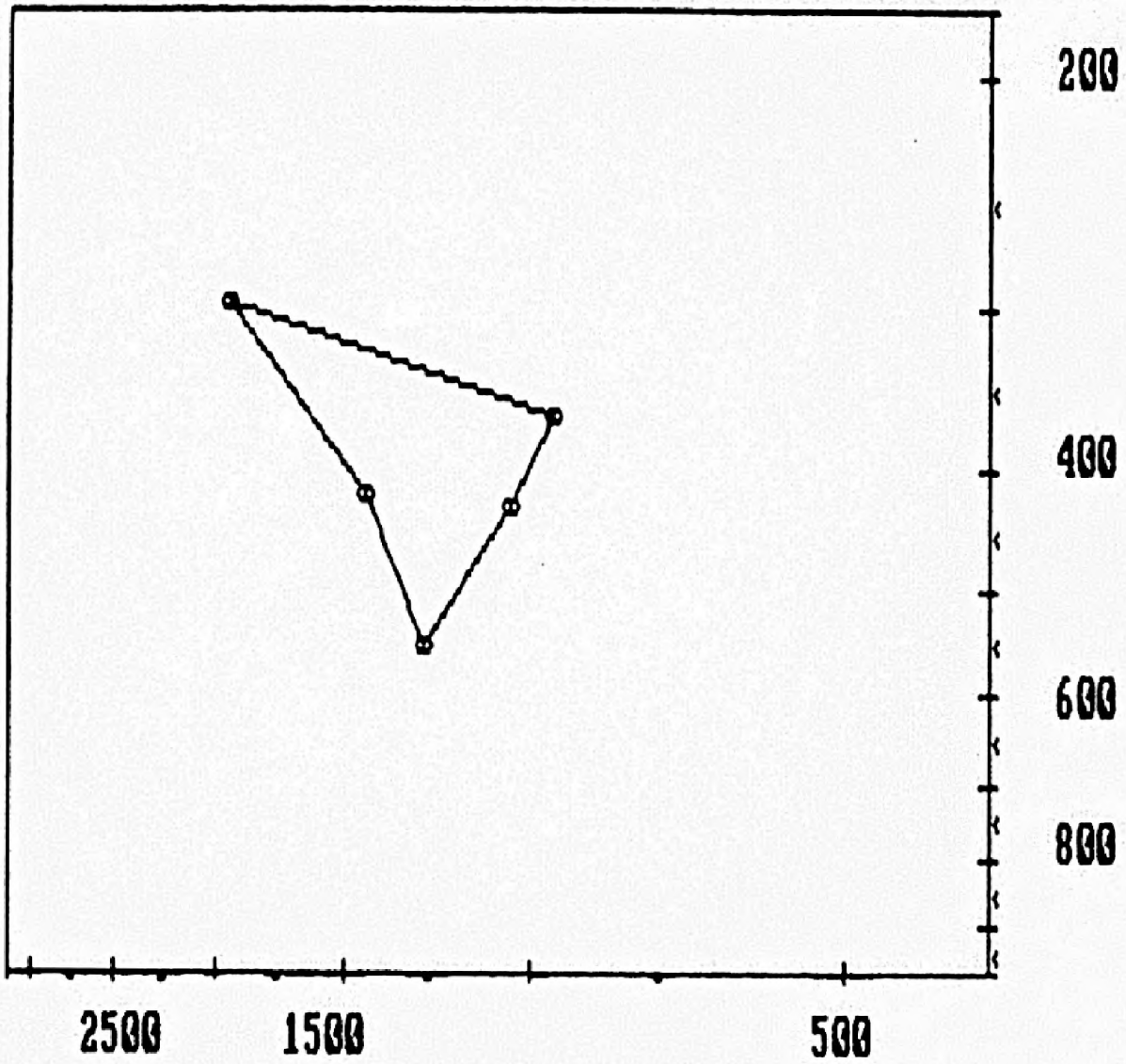

U-2,2: Bokal guztien mediak hanieran.

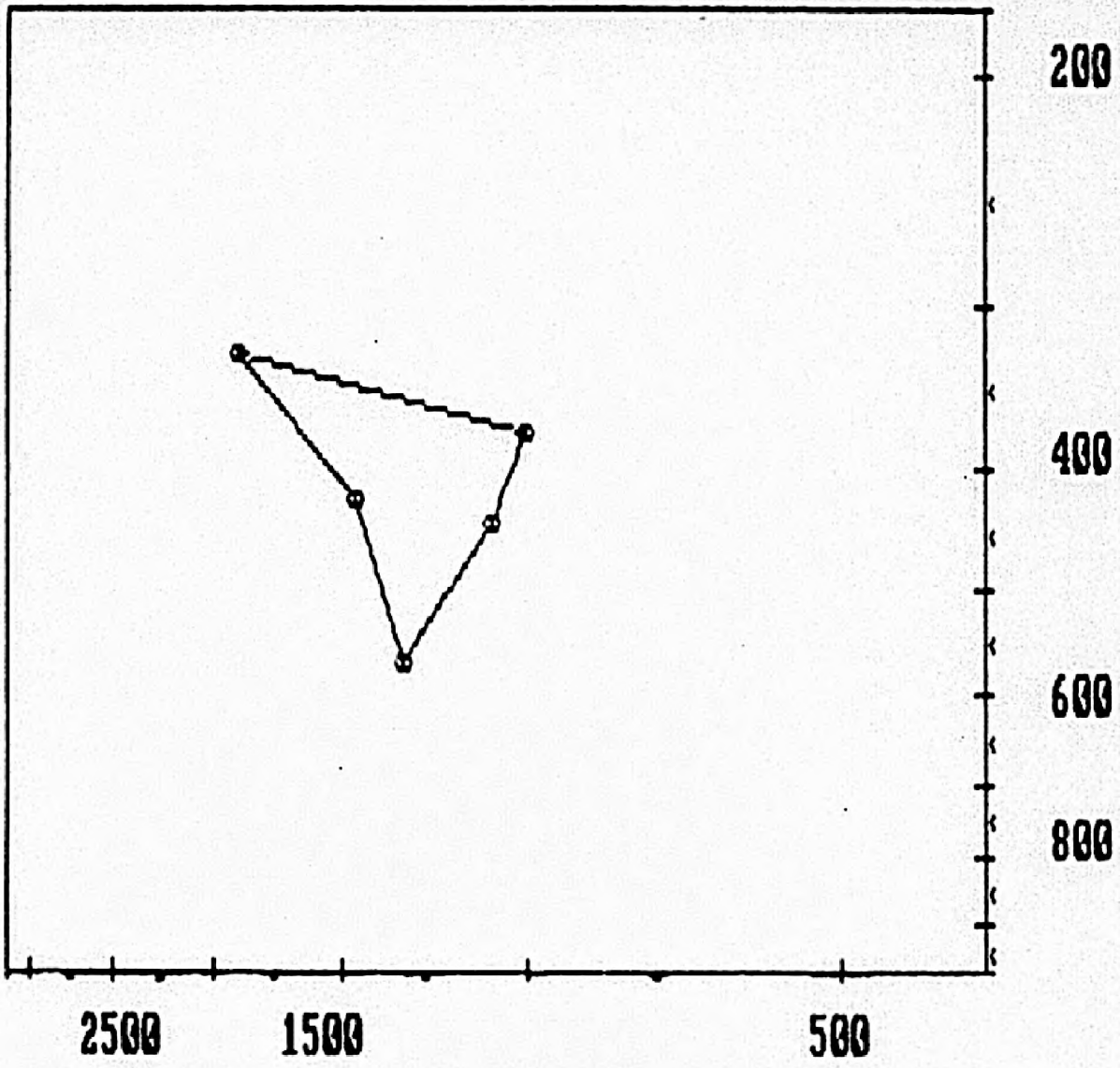

U-2,3: Bokal guztien mediak erdian.

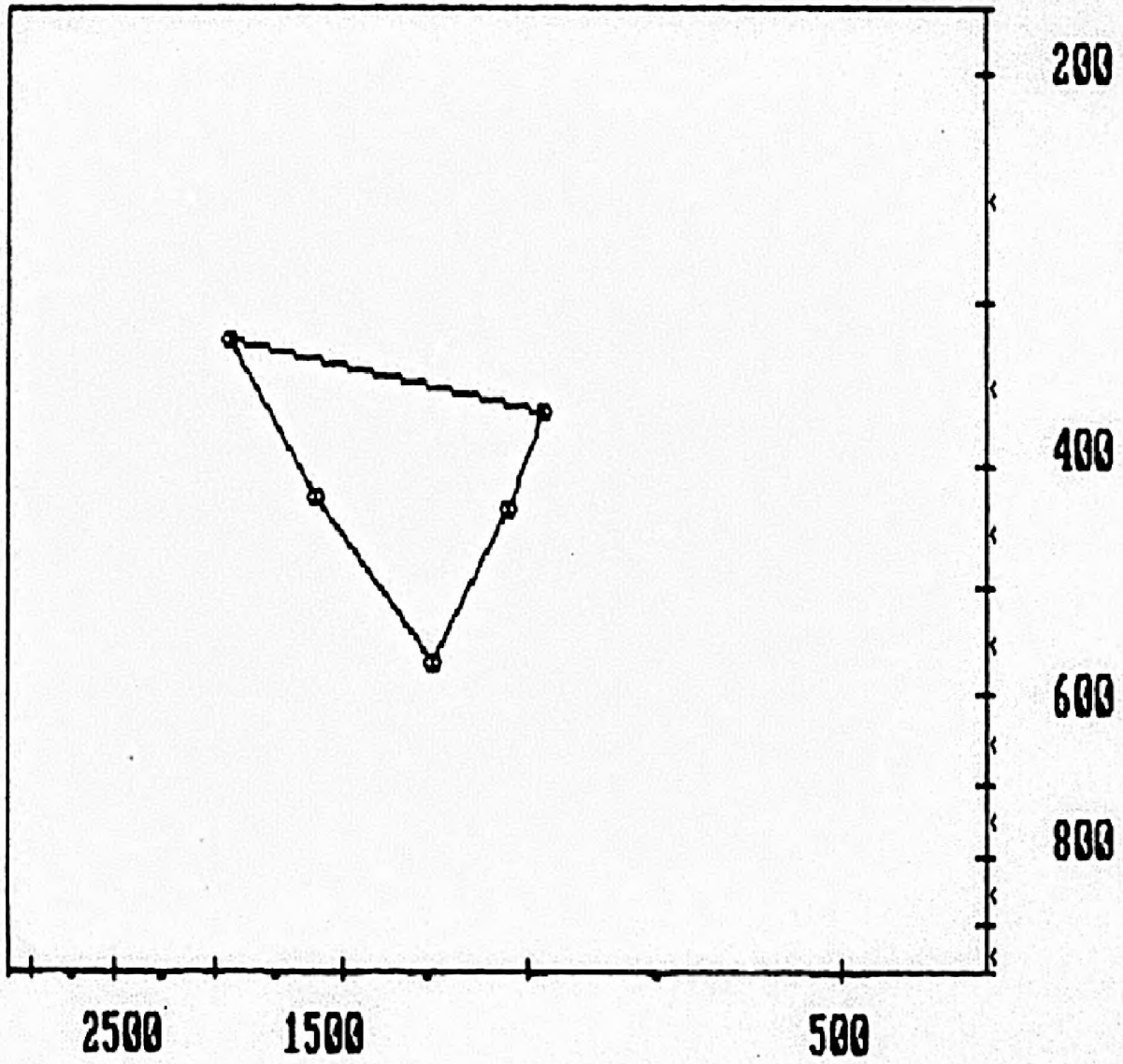

U-2,4: Bokal guztien mediak amaieran.

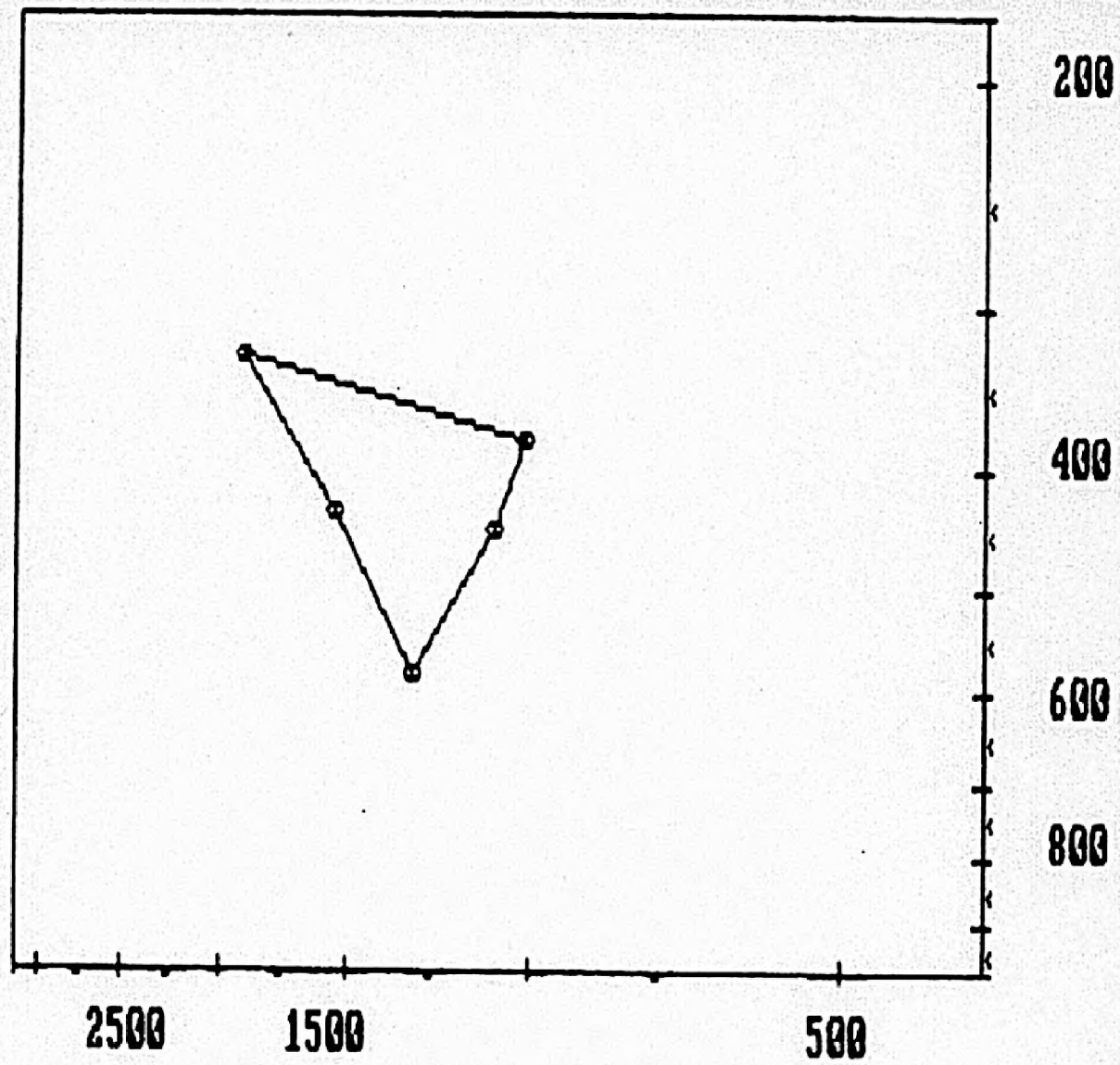

U-2,5: Bokal intentsu guztien mediak.

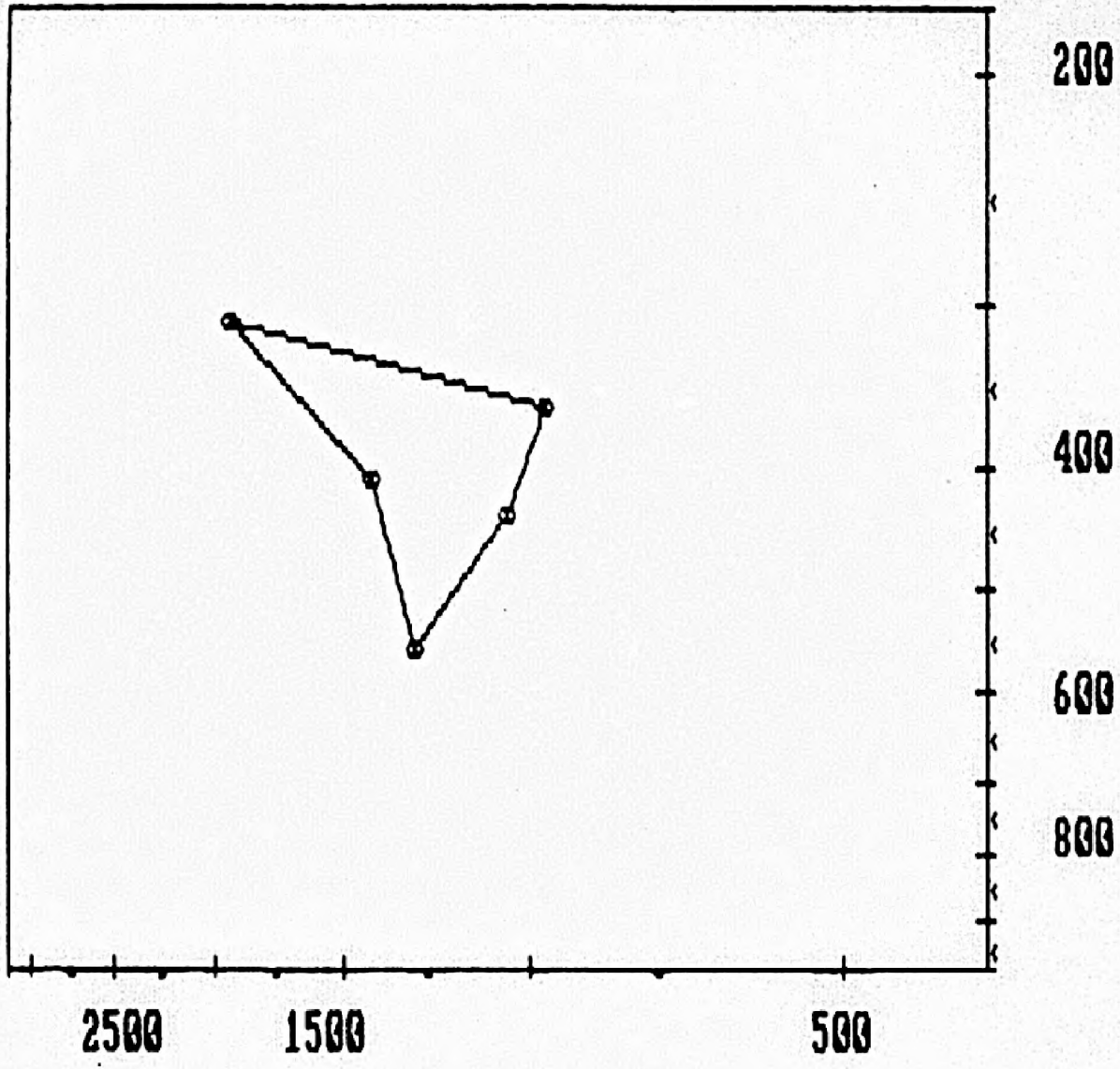

U-2,6: Intentsitate aurreko bokal guztien medioak.

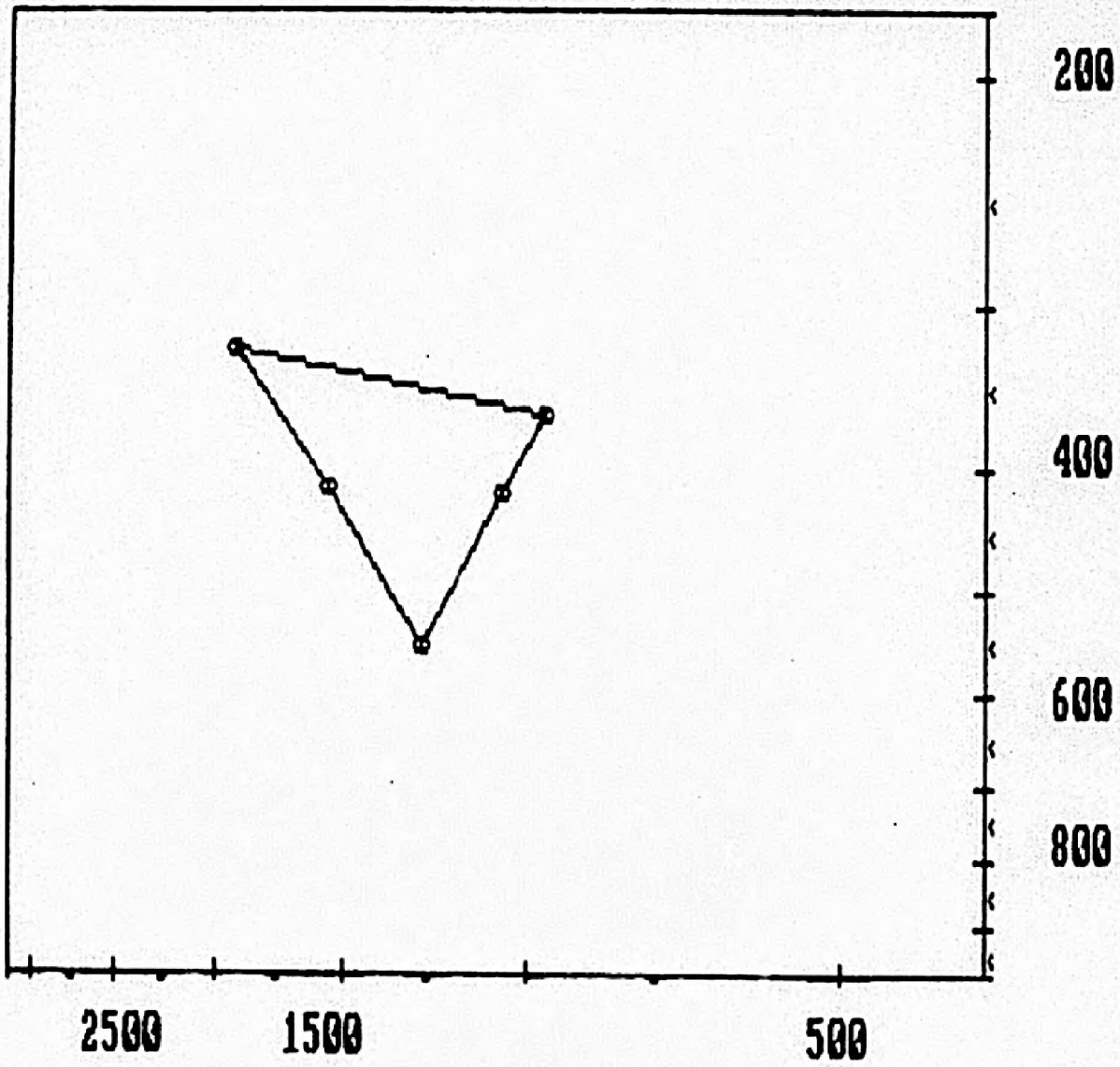

U-2,7: Intentsitate osteko bolzal guztien mediak.

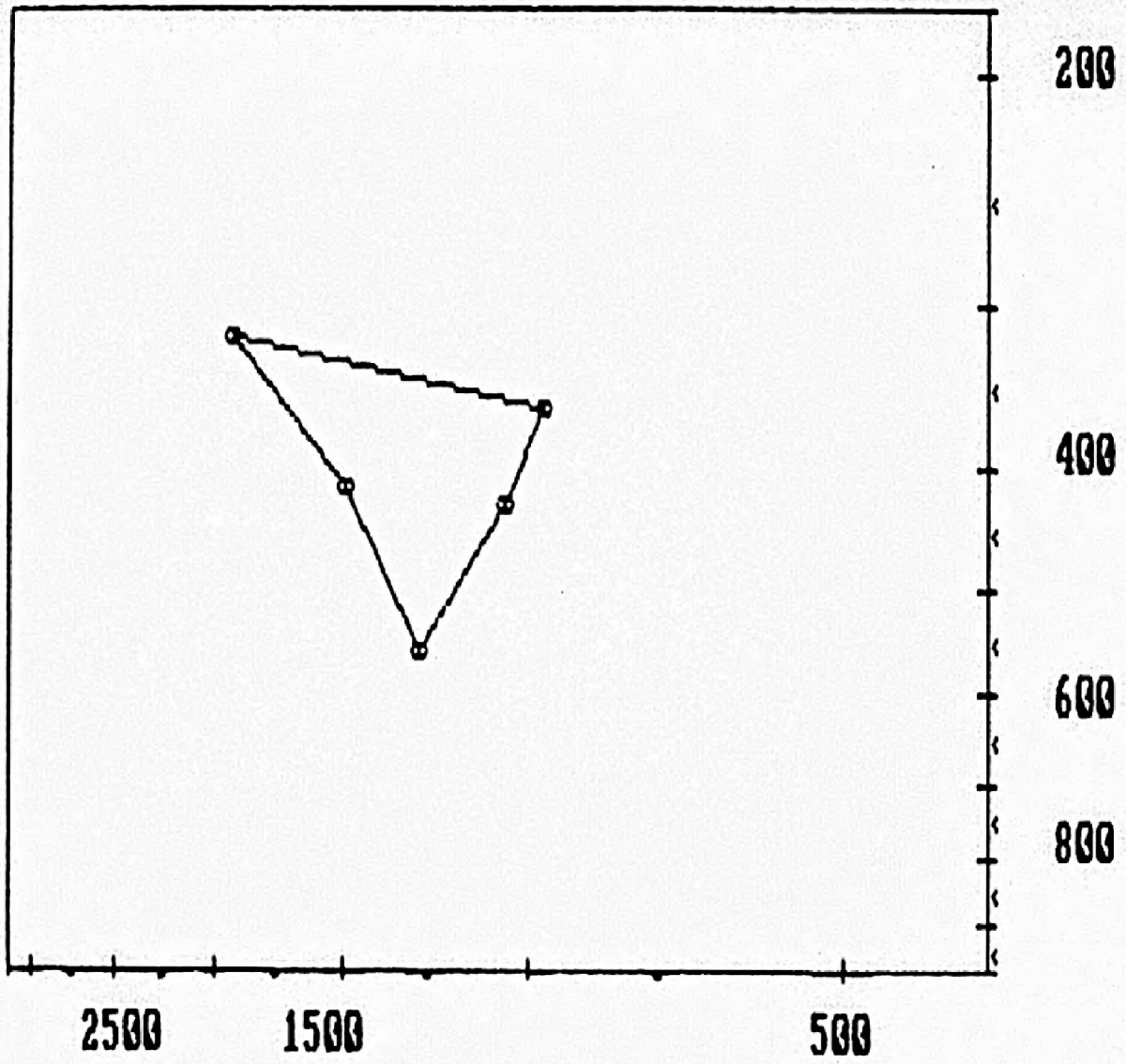

U-2,8: Bokal ez intentsu guztien mediak.

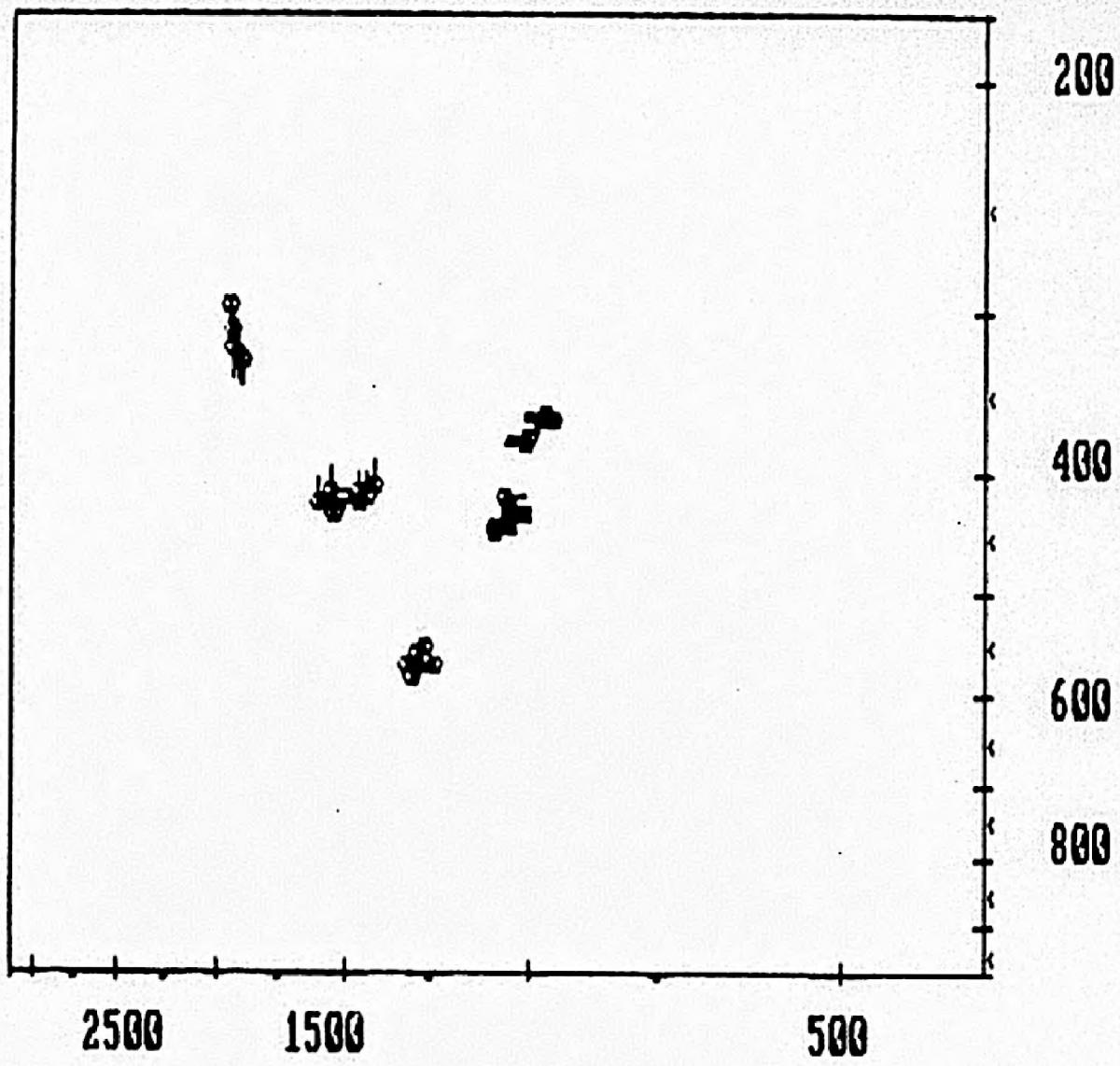

U-2,9.

1.4. U-3 LEKUKOAREN EMAITZAK.

1.4.1. KOPURU OSOAK

Lekuko honegaz 268 bokal aztertu dut; [a] %23,1, [e] %22,3, [i] %18,2, [o] %18,2 eta [u] %17,9 izanik. Lekugune eta intentsitatearen arauerako kopuruak ondoko taulan agertzen dira.

Bok	D	H	E	A	+I	-I	IA	IO
[a]	62	7	42	13	41	21	9	12
[e]	60	8	23	29	21	39	16	23
[i]	49	5	28	16	13	36	15	21
[o]	49	4	35	10	22	27	19	8
[u]	48	6	27	15	19	29	12	17

1.4.2. AZTERTUTAKO BERBEN BOKALEN BALOREAK

1. /amaka/ [amáka]

a	760	1080	50	-30
a	760	1120	56	-26
a	...	...	..	-37

2. /amakak/ [ámakak]

a	800	1160	84	-20
a	800	1280	28	-21
a	600	1240	34	-27

3. /dire/ [diré]

i	320	1520	37	-34
e	440	1760	50	-30

4. /atzamarra/ [acamáña]

a	...	...	...	-44
a	600	1080	37	-32
a	560	1000	50	-31
a	520	1040	71	-37

5. /abade/ [aβáðe]

a	...	...	...	-41
a	560	1160	53	-27
e	400	1600	71	-31

6. /asto/ [aśtó]

a	...	...	...	-38
o	360	960	59	-35

7. /astok/ [aśtok]

a	760	1160	56	-28
o	360	880	59	-30

8. /andi/ [ápði]

a	760	1200	78	-32
i	320	1800	68	-37

9. /ardi/ [aɾ̃di]

a	760	1240	78	-27
i	220	1840	90	-33

10. /arkondare/ [aɾ̃kopdáɾe]

a	...	...	...	-38
o	400	880	71	-30
a	640	1240	56	-27
e	480	1560	62	-29

11. /abarke/ [abaɾ̃ke]

a	640	1080	65	-35
a	600	1080	65	-28
e	400	1640	68	-32

12. /argaldu/ [aɾ̃galdu]

a	520	1320	71	-27
a	560	1360	62	-29
u	320	880	34	-33

13. /bake/ [báke]

a	720	1280	46	-20
e	400	1840	59	-25

14. /bakek/ [bákek]

a	640	1200	43	-27
e	440	1760	46	-40

15. /bekoki/ [békoki]

e	440	1440	43	-26
o	400	920	53	-27
i	320	1840	65	-35

16. /bekokik/ [bekókik]

e	480	1600	50	-37
o	400	1000	56	-33
i	320	1840	50	-37

17. /bilduru/ [biʝdúɾu]

i	320	1680	40	-30
u	360	960	59	-26
u	280	1880	53	-33

18. /bustern/ [buśtéɲ]

u	320	920	46	-33
e	440	1480	50	-32
i	320	1760	53	-36

19. /buru/ [búɾu]

u	360	920	50	-37
u	320	920	56	-37

20. /domeke/ [doméke]

o	400	920	53	-35
e	400	1600	53	-34
e	...	...	...	-40

21. /domekak/ [dómekak]

o	400	1000	46	-29
e	480	1520	53	-36
a	640	1280	65	-41

22. /errementari/ [erremeptári]

e	480	1480	34	-32
e	440	1400	50	-29
e	480	1400	46	-30
a	640	1480	46	-27
i	360	1800	50	-30

23. /egurre/ [eguře]

e	400	1560	56	-34
u	400	960	57	-31
e	480	1600	56	-34

24. /edurre/ [eďuře]

e	400	1600	40	-39
u	360	960	65	-31
e	440	1520	65	-35

25. /eskuturre/ [eśkutuře]

e	...	...	...	-41
u	360	1080	46	-34
u	360	1040	56	-35
e	440	1520	59	-36

26. /ermitte/ [ermitě]

e	400	1600	40	-41
i	320	1840	59	-34
e	440	1760	59	-34

27. /elgorri/ [elgóři]

e	...	...	...	-31
o	480	960	65	-27
i	320	1760	53	-34

28. /entzun/ [encun]

e	360	1600	71	-32
u	360	760	68	-36

29. /garandu/ [garándu]

a	680	1440	56	-23
a	720	1360	62	-23
u	360	960	62	-29

30. /kuntzurrunek/ [kuncuřúnek]

u	360	960	50	-34
u	360	1000	56	-31
u	320	1080	50	-30
e	400	1520	59	-38

31. /gusuru/ [guśúru]

u	...	...	...	-34
u	360	1040	59	-31
i	320	1880	59	-36

32. /gusurtik/ [guʃuɾtik]

u	320	1040	50	-32
u	360	1080	56	-36
i	280	1920	53	-34

33. /gorringo/ [goɾiŋgo]

o	400	960	65	-33
i	360	1720	62	-29
o	...	...	...	-33

34. /surringo/ [ʃuriŋgo]

u	350	1080	56	-37
i	320	1920	62	-34
o	...	...	...	-41

35. /iko/ [iko]

i	...	...	...	-40
o	400	920	68	-30

36. /ikok/ [ikok]

i	320	1920	71	-34
o	400	920	71	-35

37. /imiñi/ [imiɲi]

i	280	1840	59	-37
i	320	1840	50	-33
i	320	1880	65	-34

38. /isterra/ [istéra]

i	...	...	...	-31
e	440	1560	65	-27
a	640	1240	75	-29

39. /indabe/ [iɲdáβe]

i	320	1880	87	-32
a	600	1400	59	-23
e	440	1600	68	-28

40. /indarra/ [iɲdaɾá]

i	280	1800	65	-37
a	600	1480	65	-30
a	680	1320	68	-23

41. /ibilli/ [iβiʎi]

i	280	1920	68	-36
i	280	1880	45	-34
i	320	1920	71	-33

42. /ixilik/ [iʃilik]

i	...	...	...	-32
i	320	1880	56	-34
i	280	1840	46	-41

43. /kate/ [káte]

a	640	1440	75	-25
e	400	1760	65	-31

44. /katek/ [kátek]

a	680	1400	71	-27
e	440	1680	75	-37

45. /katu/ [kátu]

a	600	1400	56	-33
u	320	960	65	-35

46. /katuk/ [kátuk]

a	600	1400	56	-30
u	...	...	...	-37

47. /kuku/ [kuku]

u	360	960	53	-31
u	320	920	68	-32

48. /kukuk/ [kukúk]

u	360	920	46	-37
u	320	880	40	-35

49. /okotza/ [okoθá]

o	...	...	...	-33
o	440	960	43	-32
a	680	1240	59	-29

50. /ollotoki/ [oljótoki]

o	400	960	56	-34
o	440	960	36	-30
o	400	1000	40	-37
i	320	1960	43	-37

51. /ostikede/ [oʃtikedé]

o	...	...	...	-35
i	320	1880	50	-35
e	400	1680	59	-29
e	440	1640	59	-27

52. /orkatille/ [oɾkatiʝe]

o	...	...	...	-34
a	600	1360	56	-27
i	320	1680	40	-35
e	400	1520	59	-29

53. /olga/ [olgá]

o	400	920	78	-32
a	680	1200	78	-27

54. /olloska/ [oljóska]

o	400	1080	40	-35
o	400	1000	40	-34
o	440	920	59	-36

55. /txindorra/ [ʧipdóra]

i	320	1840	62	-35
o	400	1040	53	-34
a	600	1240	71	-36

56. /ugertu/ [ugɛ̃rtu]

u	360	840	56	-33
e	440	1440	62	-27
u	320	920	62	-35

57. /ukondo/ [ukópdo]

u	360	880	56	-35
o	440	1000	59	-31
o	400	920	59	-34

58. /urune/ [urúne]

u	360	1040	56	-34
u	360	960	62	-30
e	440	1600	71	-33

59. /ule/ [úle]

u	360	880	71	-30
e	440	1560	90	-31

60. /usteldu/ [uśteļdu]

u	...	...	...	-39
e	440	1480	65	-31
u	360	960	65	-34

61. /urte/ [urte]

u	320	920	62	-36
e	400	1680	65	-30

62. /untze/ [untsé]

u	320	960	65	-37
e	480	1560	68	-36

63. /solo/ [śolo]

o	400	960	65	-34
o	440	1000	68	-32

64. /anaje/ [anáxe]

a	520	1320	59	-34
a	600	1360	65	-27
e	400	1680	87	-35

65. /antoju/ [aptóxu]

a	560	1200	62	-33
o	400	960	56	-31
u	360	880	50	-34

66. /afan/ [afán]

a	...	...	...	-40
a	600	1280	65	-33
i	320	1800	59	-35

67. /firu/ [fíru]

i	280	1840	56	-36
u	360	880	68	-37

68. /damutu/ [dámutu]

a	640	1440	56	-31
u	360	1000	53	-33
u	320	920	59	-34

69. /denpore/ [dempoŕe]

e	400	1560	59	-37
o	400	1000	53	-35
e	440	1640	71	-30

70. /diru/ [díru]

i	320	1800	78	-32
u	360	960	84	-32

71. /gero/ [géro]

e	400	1640	84	-30
o	480	920	81	-30

72. /gixona/ [giš̌óna]

i	...	...	...	-41
o	360	1000	46	-33
a	680	1240	78	-34

73. /kinkolatza/ [kinkóla̧ca]

i	280	1920	53	-37
i	320	1840	50	-35
o	400	960	46	-30
a	600	1120	53	-30
a	640	1240	78	-34

74. /kollare/ [koĺáre]

o	400	920	53	-33
a	600	1400	59	-28
e	440	1640	75	-37

75. /paraje/ [páraxe]

a	640	1360	56	-26
a	600	1240	56	-29
e	440	1640	65	-32

76. /pelotari/ [pelotári]

e	440	1640	46	-38
o	400	1080	50	-33
a	640	1320	50	-26
i	320	1800	65	-30

77. /piparra/ [pipár̃a]

i	320	1840	50	-36
a	640	1360	65	-30
a	600	1240	65	-33

78. /politte/ [politx̧é]

o	400	1080	46	-39
i	320	1800	59	-36
e	440	1640	78	-34

79. /utere/ [útere]

i	280	1880	53	-26
e	440	1640	56	-29
e	400	1560	65	-31

80. /topa/ [topá]

o	440	960	50	-30
a	720	1200	87	-27

81. /txapela/ [ʧapelá]

a	560	1320	43	-37
e	400	1440	53	-31
a	640	1200	59	-30

82. /txori/ [ʧóri]

o	400	1160	68	-32
i	320	1840	68	-34

83. /yagon/ [ʃágon]

a	600	1520	59	-25
o	400	960	68	-30

84. /yaye/ [ʃayé]

a	440	1680	81	-35
e	400	1760	84	-33

85. /yosi/ [ʃosí]

o	400	1040	68	-32
i	320	1880	68	-25

86. /yon/ [ʃón]

o	400	1040	68	-30

87. /yakiñ/ [ʃákiŋ]

a	480	1600	71	-34
i	320	1880	78	-35

88. /malluki/ [máʎuki]

a	720	1240	56	-30
u	360	960	50	-30
i	...	...	...	-37

89. /mutille/ [mutiʎe]

u	360	920	53	-39
i	280	1760	53	-35
e	440	1560	40	-33

90. /nasta/ [naʧa]

a	680	1400	65	-27
a	...	...	...	-31

91. /negu/ [negu]

e	480	1720	87	-34
u	360	920	84	-32

92. /laburre/ [laβure]

a	640	1320	78	-28
u	400	880	65	-31
e	440	1440	71	-32

93. /lebatza/ [leβaca]

e	480	1520	50	-29
a	680	1200	65	-27
a	640	1240	59	-32

94. /libiru/ [liβiru]

i	360	1840	59	-34
i	320	1760	53	-37
u	...	...	...	-43

95. /lodittu/ [lodi̯tu]

o	440	920	62	-35
i	320	1720	53	-36
u	360	880	46	-34

96. /sorrostu/ [sorostu]

o	440	1000	46	-32
o	400	1040	43	-28
u	...	...	...	-38

97. /surittu/ [suri̯tu]

u	400	1080	50	-31
i	320	1840	40	-33
u	280	1000	59	-33

98. /otzo/ [oco]

o	400	840	65	-32
o	400	840	68	-31

99. /gosa/ [goso]

o	440	840	68	-36
o	440	840	71	-27

100. /soratute/ [sratute]

o	400	880	46	-34
a	600	1160	50	-29
u	320	1040	59	-34
e	...	...	...	-37

101. /auntze/ [ai̯nce]

au	...	...	...	-37
e	480	1560	71	-26

102. /aun/ [ai̯n]

au	...	...	...	-31
i	320	1720	1,00	-31

103. /aul/ [ai̯l]

au	...	...	...	-35
i	320	1880	78	-34

104. /adittu/ [adi̯tu]

a	...	...	...	-37
i	...	...	...	-34
u	360	960	84	-36

105. /aitte/ [ai̯te]

ai	...	...	...	-37
e	400	1760	71	-31

106. /loittu/ [loi̯tu]

oi	...	...	...	-35
u	360	960	81	-34

107. /gedar/ [gedaɾ]

e	440	1600	68	-30
a	640	1360	68	-27

108. /jangoiko/ [xaŋgóko]

a	...	...	...	-37
oi	...	...	...	-34
o	400	880	62	-36

109. /aurren/ [áɣr̃en]

au	...	...	...	-34
e	440	1360	56	-41

110. /egune/ [eguné]

e	400	1600	53	-36
u	320	1040	53	-33
e	480	1600	84	-32

111. /ollo/ [oʎó]

o	400	920	59	-36
o	440	1000	62	-34

112. /eron/ [éron]

e	440	1680	59	-29
o	400	960	59	-33

113. /erain/ [éraiɲ]

e	440	1720	87	-29
ai	...	...	...	-29

1.4.3. BOKAL BAKOITZEKO BALOREEN MEDIAK

[i]

	Z	F1	F2	D
D	49	311	1829	59
H	5	296	1872	70
E	28	313	1813	54
A	16	314	1842	66

	Z	F1	F2	D
D	49	311	1829	59
+I	13	317	1858	68
IA	15	304	1808	55
IO	21	313	1825	57
-I	36	309,2	1817,9	56

[e]

	Z	F1	F2	D
D	60	433	1577	62
H	8	415	1525	54
E	23	438	1534	58
A	29	433	1625	67

	Z	F1	F2	D
D	60	433	1577	62
+I	21	432	1564	65
IA	16	435	1568	53
IO	23	431	1595	64
-I	39	432,6	1583,9	59

[a]

	Z	F1	F2	D
D	62	636	1283	61
H	7	646	1217	67
E	42	630	1316	57
A	13	652	1212	70

	Z	F1	F2	D
D	62	636	1283	61
+I	41	653	1289	61
IA	9	573	1316	59
IO	12	627	1240	62
-I	21	603,8	1272,5	60

[o]

	Z	F1	F2	D
D	49	410	961	58
H	4	400	970	58
E	35	408	971	55
A	10	420	920	66

	Z	F1	F2	D
D	49	410	961	58
+I	22	413	978	58
IA	19	411	956	56
IO	8	400	925	59
-I	27	407,7	946,8	56

[u]

	Z	F1	F2	D
D	48	349	957	58
H	6	347	920	61
E	27	356	981	54
A	15	339	928	64

	Z	F1	F2	D
D	48	349	957	58
+I	19	356	968	59
IA	12	347	957	55
IO	17	344	944	61
-I	29	345,2	949,3	58

1.4.4. BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-3, 1)

	Z	F1	F2	D
[i]	49	311	1829	59
[e]	60	433	1577	62
[a]	62	636	1283	61
[o]	49	410	961	58
[u]	48	349	957	58

Bokalen formakinen baloreak honako tarteen artean kokatzen dira:

	F1	F2
[i]	220-360	1520-1960
[e]	360-880	960-1840
[a]	440-800	1000-1680
[o]	360-480	840-1160
[u]	280-400	760-1080

1.4.5. BOKAL GUZTIEN MEDIAK HASIERAN (Ik. U-3, 2)

	Z	F1	F2	D
[i]	5	296	1872	70
[e]	8	415	1525	54
[a]	7	646	1217	67
[o]	4	400	970	58
[u]	6	347	920	61

1.4.6. BOKAL GUZTIEN MEDIAK ERDIAN (Ik. U-3, 3)

	Z	F1	F2	D
[i]	28	313	1813	54
[e]	23	438	1534	58
[a]	42	630	1316	57
[o]	35	408	971	55
[u]	27	356	981	54

1.4.7. BOKAL GUZTIEN MEDIAK AMAIERAN (Ik. U-3, 4)

	Z	F1	F2	D
[i]	16	314	1842	66
[e]	29	433	1625	67
[a]	13	652	1212	70
[o]	10	420	920	66
[u]	15	339	928	64

1.4.8. BOKAL INTENTSU GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-3, 5)

	Z	F1	F2	D
[i]	13	317	1858	68
[e]	21	432	1564	65
[a]	41	653	1289	61
[o]	22	413	978	58
[u]	19	356	968	59

1.4.9. INTENTSITATE AURREKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-3, 6)

	Z	F1	F2	D
[i]	15	304	1808	55
[e]	16	435	1568	53
[a]	9	573	1316	59
[o]	19	411	956	56
[u]	12	347	957	55

1.4.10. INTENTSITATE OSTEKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-3, 7)

	Z	F1	F2	D
[i]	21	313	1825	57
[e]	23	431	1595	64
[a]	12	627	1240	62
[o]	8	400	925	59
[u]	17	344	944	61

1.4.11. BOKA EZ INTENTSU GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-3, 8)

	Z	F1	F2	D
[i]	36	309,2	1817,9	56
[e]	39	432,6	1583,9	59
[a]	21	603,8	1272,5	60
[o]	27	407,7	946,8	56
[u]	29	345,2	949,3	58

1.4.12. OHARRAK

1.4.12.1. Lekugunearen arauerako oharrak

Lehen formakina [a], [i] eta [o]ren kasuetan altuagoa da amaieran; [e] eta [u]ren kasuetan, ostera, erdian. ʃaxuenak [e], [i] eta [o]ren kasuetan hasieran gertatzen dira; [a]ren kasuan erdian, eta [u]ren kasuan amaieran. ʃigarren formakina [a], [o] eta [u]ren kasuetan altuagoa da erdian; [e]ren kasuan amaieran, eta [i]renean erdian. Baxuenak [i] eta [o]ren kasuetan erdian gertatzen dira, [e] eta [u]ren kasuetan hasieran eta [a]ren kasuan amaieran.

1.4.12.2. Intentsitatearen arauerako oharrak

Lehen formakina, [e]ren kasuan izan ezean, intentsuetan altuagoa da. Baxuenak, [a] eta [i]ren kasuetan intentsitate aurrekoetan gertatzen dira eta garaikoetan intentsitate ostekoetan. Bigarren formakina, [e]ren kasuan izan ezean, ere altuagoa da intentsuetan; baxuenak, berriz [e] eta [i]ren kasuetan intentsitate aurrekoetan gertatzen dira; [a], [o] eta [u]renetan, ostera, intentsitate ostekoetan. Lekugune eta intentsitatearen arauerako mediez osaturiko bokal bakoitzaren eremuak U-3,9 taulan ikus daitezke.

1.4.12.3. Denborari buruzko oharrak

Lekugunearen arauera, luzeenak, [i]ren kasuan izan ezean, amaieran gertatzen dira kasu guztietan. Intentsitateari dagokionez, intentsuenak luzeenak dira, eta laburrenak intentsitate aurrekoak.

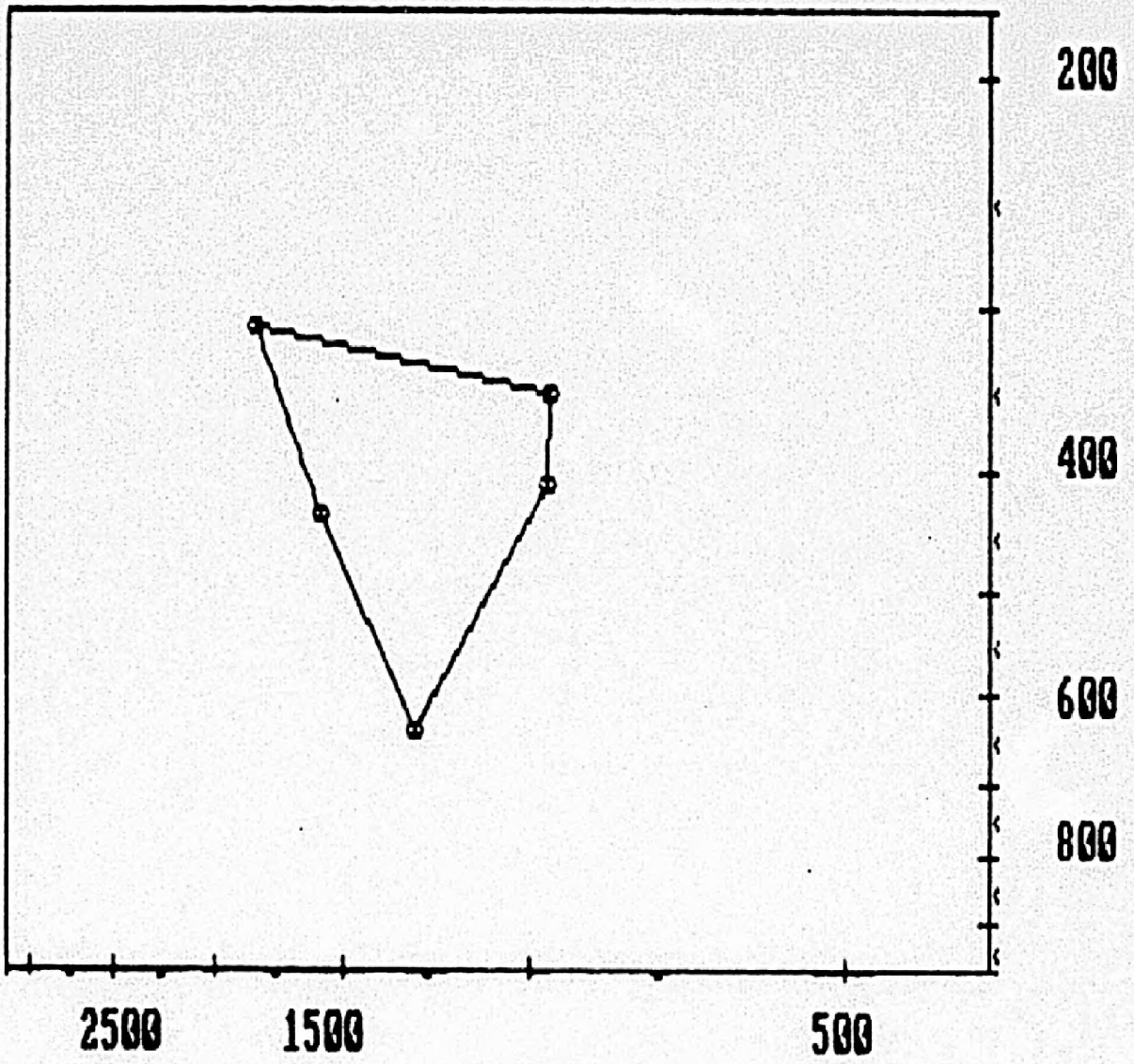

U-3,1: Bokml guztien mediak.

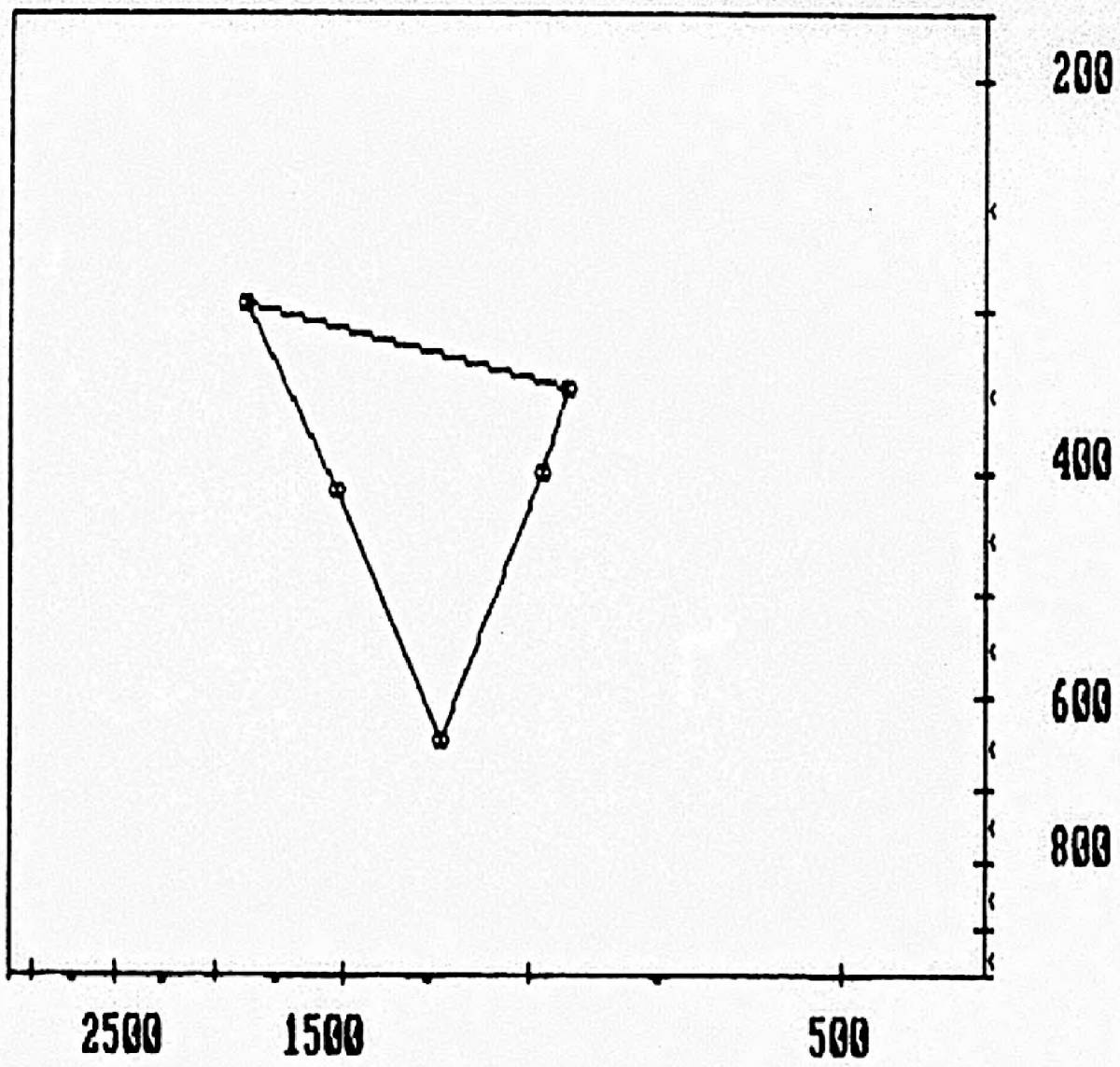

U-3,2: Bokal guztien mediak hasieran.

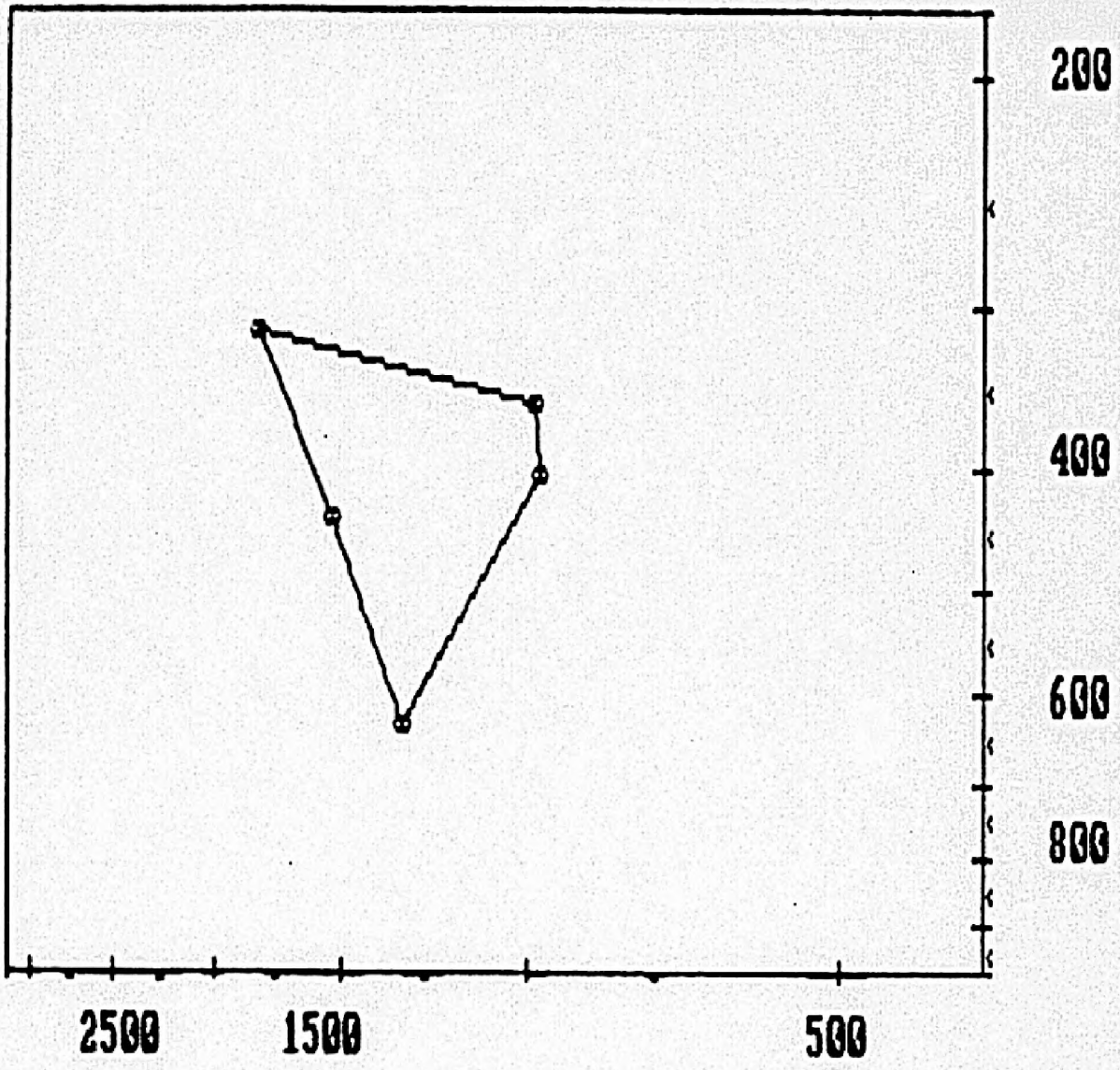

U-3,3: Bokal guztien mediak erdian.

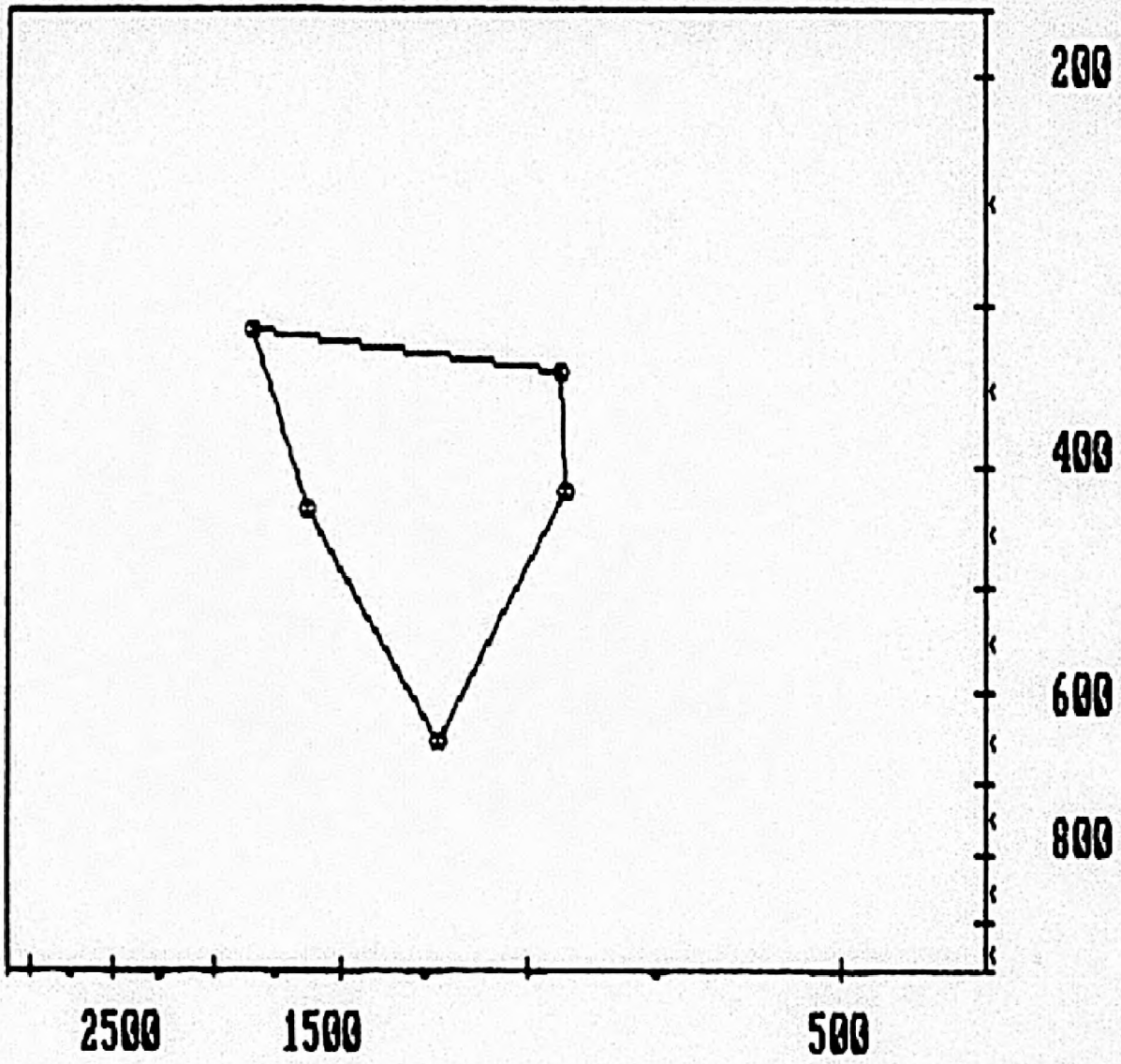

U-3,4: Bokal guztien mediak amaieran.

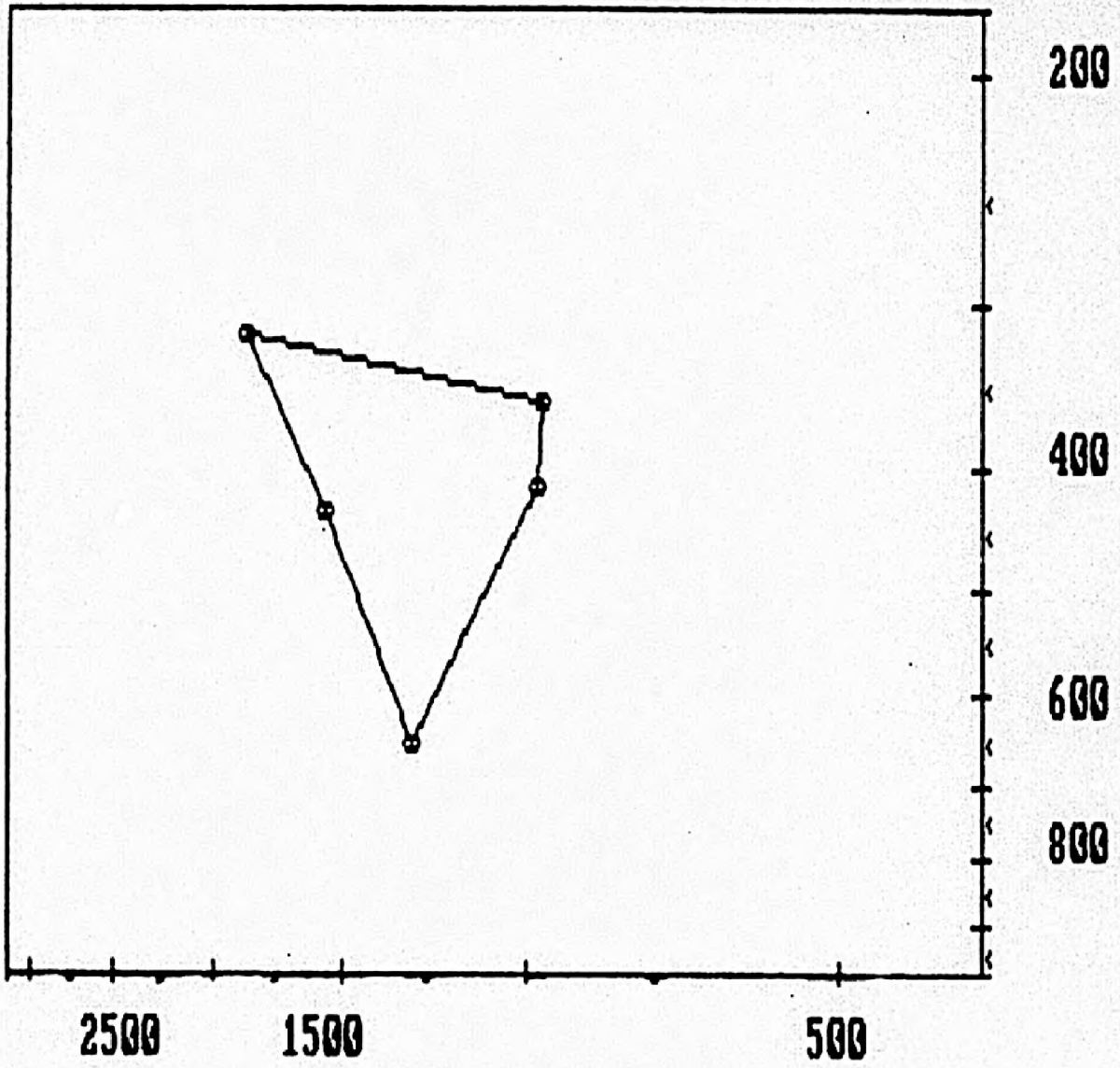

U-3,5: Bokal intentsu guztien mediak.

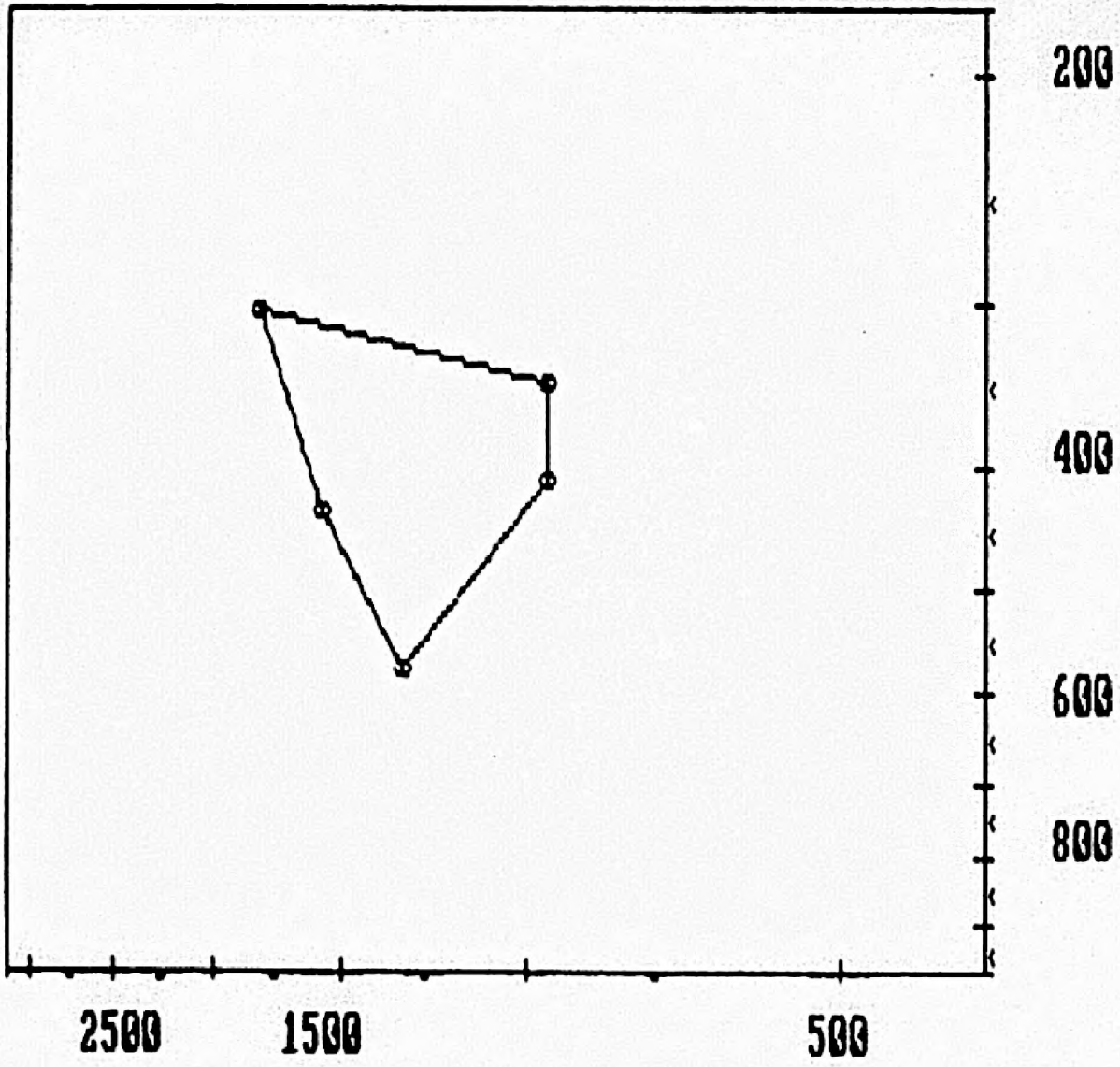

U-3,6: Intentsitate aurreko bokal guztien mediak.

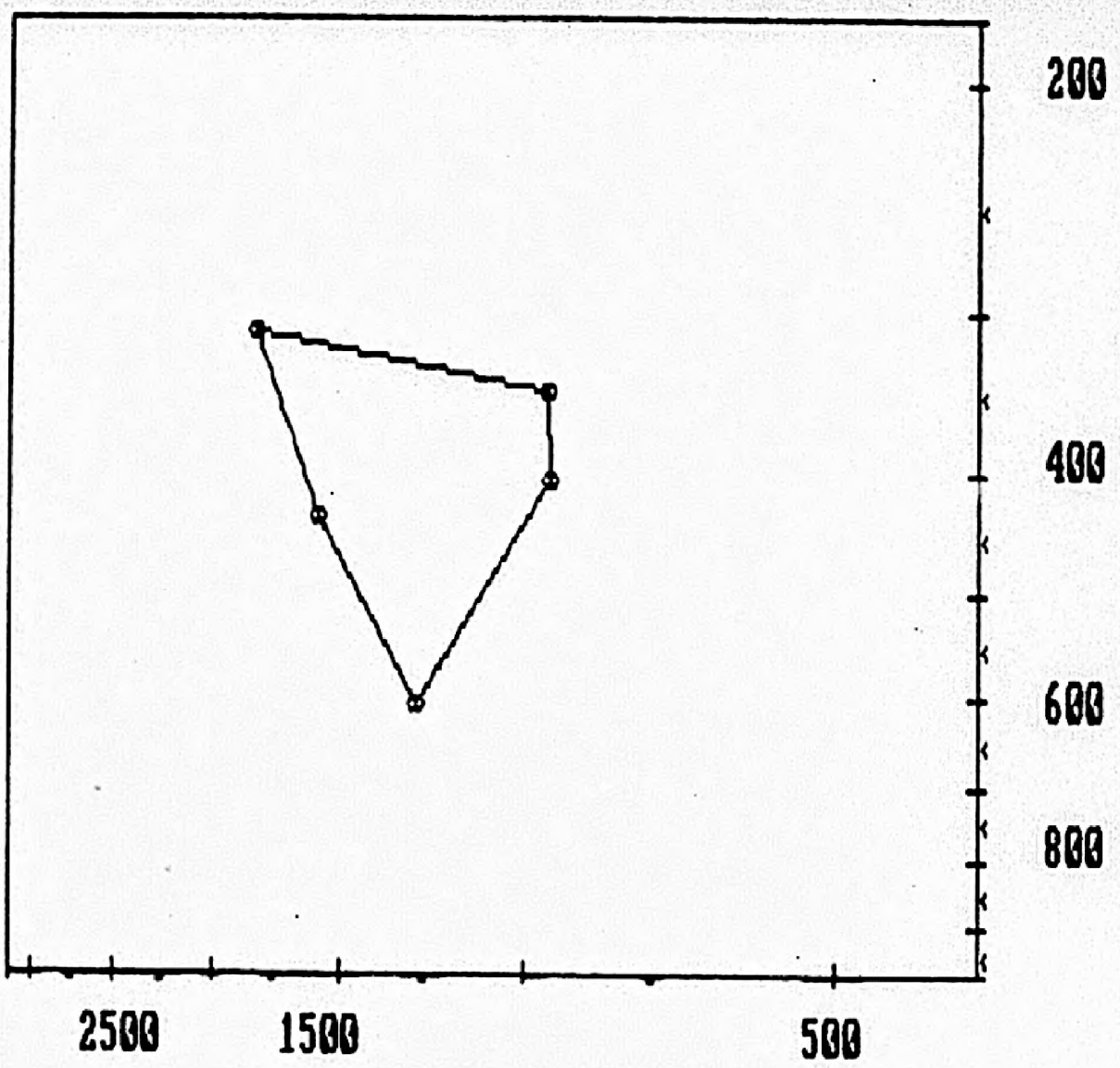

U-3,7: Intentsitate osteko bokal guztien mediak.

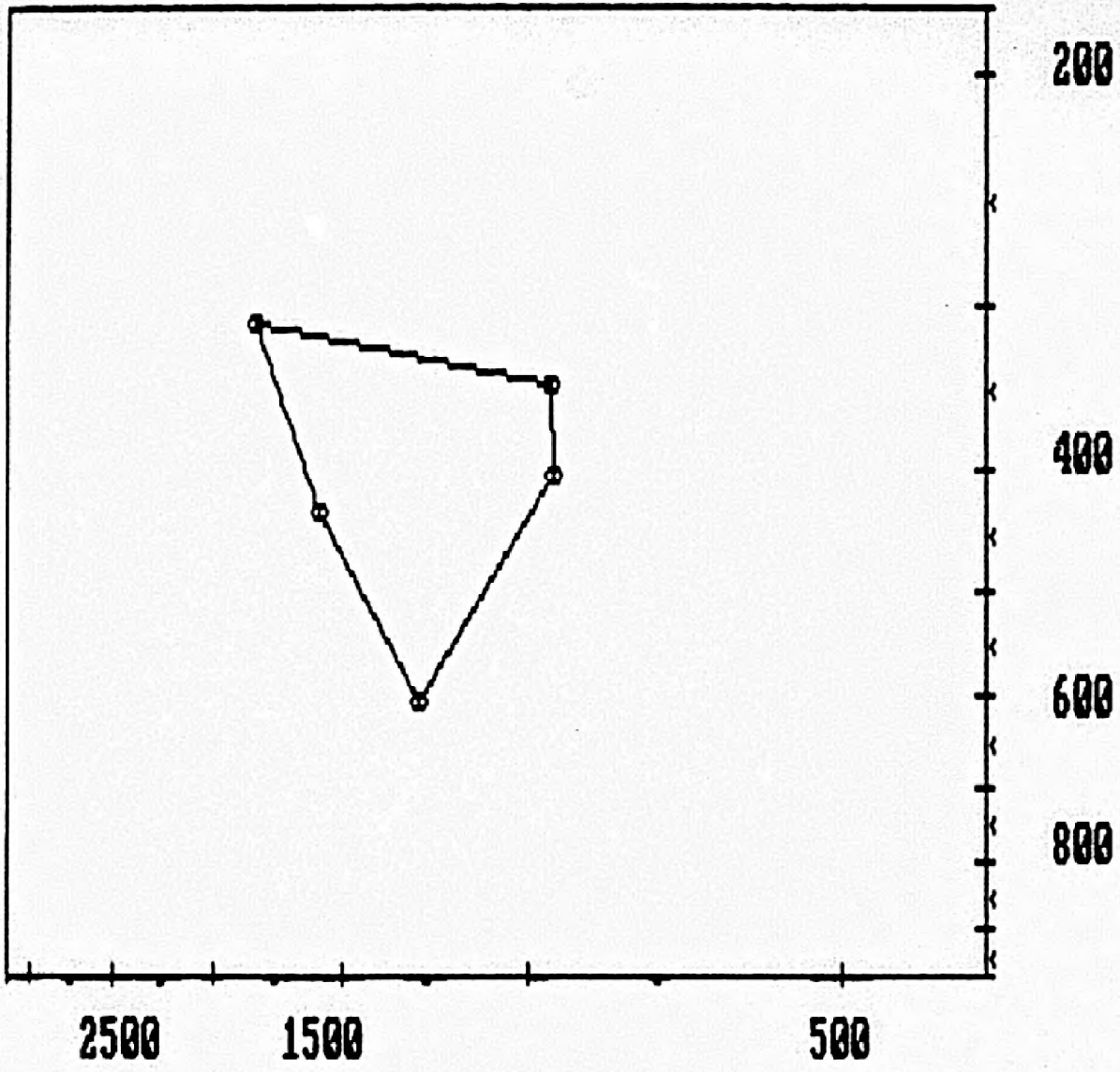

U-3,8: Bokal ez intentsu guztien mediak.

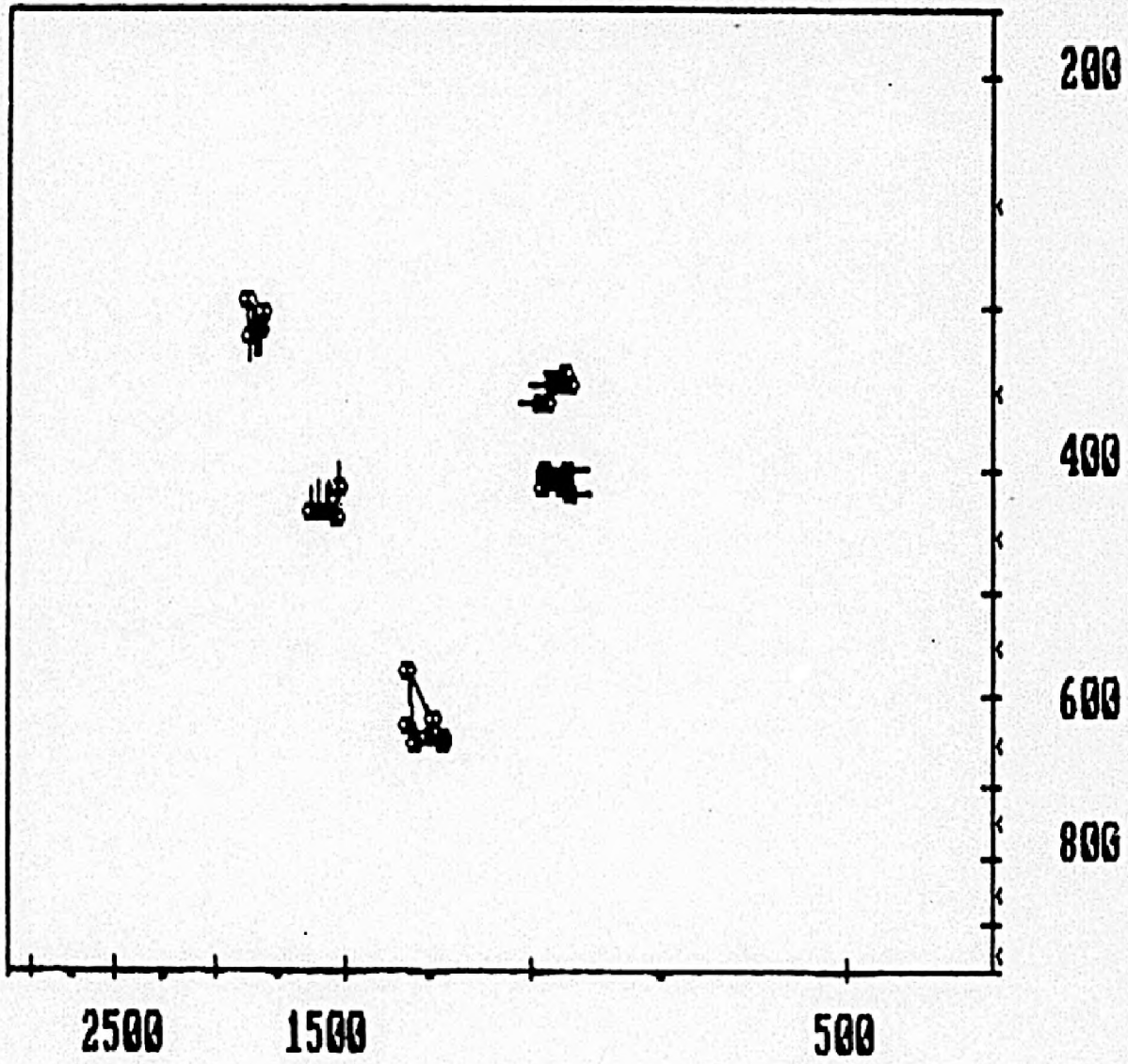

U-3,9.

1.5. U-4 LEKUKOAREN EMAITZAK.

1.5.1. KOPURU OSOAK

Lekuko honegaz 265 bokal aztertu dut; [a] %23,3, [e] % 24,5, [i] % 16,9, [o] %18,1 eta [u] %16,9 izanik. Lekugune eta intentsitatearen arauerako kopuruak ondoko taulan agertzen dira.

Bok	D	H	E	A	+I	-I	IA	IO
[a]	62	13	38	11	33	29	14	15
[e]	65	7	29	29	30	35	11	24
[i]	45	7	22	16	10	35	13	22
[o]	48	7	32	9	21	27	15	12
[u]	45	7	23	15	15	30	10	20

1.5.2. AZTERTUTAKO BERBEN BOKALEN BALOREAK.

1. /amaka/ [amáka]

a	720	1160	70	-23
a	680	1200	53	-19
a	...	...	...	-30

2. /amakak/ [amákak]

a	720	1320	54	-24
a	760	1400	59	-18
a	560	1400	42	-24

3. /atzamarra/ [aθamára]

a	...	...	...	-40
a	560	1360	46	-18
a	680	1200	46	-20
a	640	1160	70	-25

4. /abade/ [ábaðe]

a	720	1280	56	-24
a	600	1240	56	-25
e	440	1960	79	-26

5. /asto/ [aśtó]

a	720	1320	65	-31
o	480	960	87	-24

6. /astok/ [áśtok]

a	720	1280	68	-28
o	440	920	34	-33

7. /andi/ [ápdi]

a	600	1280	54	-26
i	360	2240	79	-27

8. /ardi/ [árði]

a	720	1280	93	-22
i	320	2240	81	-28

9. /alkondare/ [alkópdare]

a	680	1200	57	-32
o	480	960	39	-29
a	600	1280	57	-34
e	400	1880	67	-30

10. /abarke/ [abáɾke]

a	720	1160	64	-23
a	680	1200	50	-23
e	400	1960	65	-30

11. /argaldu/ [aɾgáldu]

a	720	1240	43	-26
a	640	1280	50	-17
u	360	800	64	-23

12. /akorda/ [akóɾda]

a	720	1280	67	-27
o	440	840	54	-21
a	720	1240	67	-31

13. /bake/ [báke]

a	640	1240	53	-19
e	440	2000	90	-23

14. /bakek/ [bákek]

a	640	1200	46	-18
e	440	2000	50	-32

15. /bekoki/ [bekóki]

e	440	1800	73	-23
o	440	840	54	-23
i	360	2280	57	-33

16. /bekokik/ [bekókik]

e	400	1680	60	-20
o	400	920	73	-20
i	360	2360	68	-32

17. /bilduri/ [biɟdúɾi]

i	320	1800	85	-30
u	360	760	79	-27
i	320	2200	87	-34

18. /bustern/ [butéɾn]

u	280	600	79	-31
e	440	1560	57	-22
i	360	2200	57	-28

19. /buru/ [búru]

u	360	1120	82	-19
u	360	920	62	-23

20. /domeke/ [domeké]

o	400	920	51	-27
e	440	1760	51	-24
e	400	1960	78	-23

21. /domekak/ [domékak]

o	400	960	48	-25
e	520	1800	57	-23
a	640	1400	70	-25

22. /errementari/ [eřemeṇtári]

e	...	...	...	-28
e	480	1360	46	-25
e	480	1600	40	-26
a	560	1520	51	-20
i	320	2280	75	-26

23. /egurre/ [egúře]

e	440	1720	60	-23
u	360	1160	59	-17
e	480	1680	59	-22

24. /edurre/ [eďúře]

e	440	1520	70	-26
u	400	1160	59	-18
e	480	1640	65	-23

25. /eskuturre/ [eśkútuře]

e	480	1640	57	-26
u	360	1120	51	-23
u	400	1160	53	-27
e	480	1720	53	-28

26. /ermintte/ [eřmiṇṭé]

e	520	1480	54	-28
i	320	2320	93	-23
e	480	2080	71	-20

27. /elgorri/ [elgóři]

e	480	1680	70	-25
o	480	1040	64	-20
i	320	2240	84	-24

28. /entzun/ [éncun]

e	400	1680	62	-22
u	320	800	82	-25

29. /garandu/ [garáṇdu]

a	680	1520	56	-22
a	640	1320	70	-20
u	360	960	79	-25

30. /kuntzurrune/ [kuncuřúne]

u	320	960	50	-30
u	440	1240	57	-24
u	400	1200	57	-17
e	400	1720	82	-27

31. /gusurti/ [guśúřti]

u	320	1040	32	-33
u	360	1120	59	-25
i	320	2160	81	-27

32. /gusurtik/ [guśúrtik]

u	400	1040	34	-27
u	360	1120	48	-20
i	280	2160	53	-36

33. /iko/ [ikó]

i	320	2200	64	-31
o	440	920	64	-23

34. /ikok/ [ikok]

i	280	2200	70	-25
o	400	880	68	-27

35. /imiñi/ [imiŋi]

i	320	2120	65	-26
i	360	2320	42	-20
i	360	2280	70	-27

36. /indabe/ [ipdábé]

i	320	2280	67	-27
a	600	1360	57	-23
e	520	1840	76	-23

37. /inderra/ [ipdéra]

i	360	2440	67	-27
e	480	1600	42	-19
a	640	1200	65	-21

38. /ibillu/ [ibiʝu]

i	360	2120	68	-22
i	320	2120	60	-26
i	320	2200	70	-26

39. /ixilik/ [išílik]

i	...	...	...	-30
i	320	2000	50	-27
i	360	2040	50	-27

40. /iñusentekeri/ [iŋuʦeptekéri]

i	...	...	...	-30
u	320	880	43	-27
e	360	1600	34	-28
e	400	1880	42	-27
e	400	1840	40	-24
i	320	2040	53	-31

41. /kate/ [káte]

a	600	1560	70	-22
e	440	2040	84	-24

42. /katek/ [kátek]

a	640	1560	46	-23
e	320	1920	42	-27

43. /katu/ [kátu]

a	600	1520	56	-24
u	320	1000	62	-30

44. /katuk/ [kátuk]

a	640	1480	46	-23
u	320	1120	50	-32

45. /kukuk/ [kúkuk]

u	360	960	64	-20
u	320	880	67	-30

46. /okotza/ [okóca]

o	480	920	39	-27
o	520	1000	50	-22
a	720	1200	53	-27

47. /ollotoki/ [oḷótoki]

o	400	920	28	-25
o	440	1160	54	-17
o	400	1000	48	-30
i	...	...	...	-43

48. /ostikede/ [oś̄tikéd̄e]

o	...	...	...	-37
i	360	2040	37	-27
e	440	1760	54	-21
e	440	1840	51	-23

49. /orkatille/ [or̄kátiḷe]

o	480	1040	37	-33
a	640	1360	42	-23
i	320	1920	29	-37
e	480	1520	46	-27

50. /olga/ [ólgá]

o	480	960	54	-22
a	640	1280	70	-18

51. /ollosko/ [oḷóśko]

o	400	920	48	-26
o	400	880	46	-21
o	480	920	60	-23

52. /ugertu/ [ugér̄tu]

u	360	880	56	-26
e	480	1360	64	-16
u	360	960	65	-30

53. /ukondo/ [úkoṇdo]

u	360	800	62	-20
o	480	1000	46	-23
o	520	1040	51	-23

54. /urune/ [urúne]

u	360	920	46	-22
u	400	1120	64	-19
e	520	1800	54	-24

55. /ule/ [ulé]

u	360	840	64	-23
e	440	1760	42	-20

56. /usteldu/ [uštéjdu]

u	360	960	45	-29
e	440	1280	48	-18
u	360	920	70	-24

57. /urte/ [ûrte]

u	360	840	65	-23
e	480	1720	60	-34

58. /untze/ [ûnce]

u	360	1000	68	-23
e	440	1760	54	-24

59. /solo/ [šóló]

o	440	1040	64	-23
o	440	920	67	-23

60. /jente/ [xénte]

e	480	1720	50	-24
e	440	1880	56	-34

61. /anaje/ [anaxé]

a	720	1440	46	-24
a	640	1480	50	-24
e	480	1880	68	-20

62. /afan/ [afán]

a	680	1360	42	-30
a	560	1480	53	-18
i	360	2240	53	-23

63. /firu/ [fíru]

i	320	2040	62	-23
u	360	920	70	-24

64. /damutu/ [dámutu]

a	680	1360	64	-21
u	360	840	43	-22
u	320	800	59	-28

65. /dempore/ [demporé]

e	440	1680	50	-23
o	400	1040	60	-23
e	440	1760	67	-22

66. /diru/ [díru]

i	360	2040	62	-22
u	320	880	62	-25

67. /gero/ [géro]

e	480	1520	56	-19
o	440	960	57	-20

68. /gixona/ [gišóna]

i	280	2080	42	-33
o	440	1120	46	-26
a	600	1240	68	-28

69. /kinkolatza/ [kinkoláca]

i	360	2080	35	-26
i	320	2000	31	-27
o	440	920	53	-22
a	560	1560	40	-17
a	640	1360	60	-25

70. /kollare/ [kóʎáre]

o	400	1080	35	-20
a	600	1680	56	-20
e	400	2040	62	-30

71. /paraje/ [paraxé]

a	640	1280	45	-28
a	560	1440	45	-28
e	440	1840	71	-27

72. /pelotan/ [peloták]

e	...	...	...	-32
o	440	1160	45	-23
a	560	1520	60	-21
i	360	2080	64	-23

73. /piperra/ [piperra]

i	320	1960	39	-31
e	520	1640	60	-17
a	560	1200	60	-27

74 /polite/ [poliʧé]

o	400	1040	51	-27
i	360	2080	45	-25
e	440	1840	48	-24

75. /puxike/ [puʃiké]

u	...	...	...	-31
i	320	2120	43	-26
e	440	1920	43	-25

76. /talletu/ [taʎétu]

a	640	1560	42	-23
e	400	1840	45	-23
u	320	1040	67	-29

77. /titere/ [titére]

i	360	2120	45	-27
e	440	1840	53	-21
e	440	1920	54	-23

78. /topa/ [topá]

o	480	1000	42	-21
a	680	1240	40	-18

79. /txapela/ [ʧapéla]

a	600	1400	40	-26
e	560	1520	39	-24
a	680	1320	39	-27

80. /txori/ [ʧóri]

o	440	1200	54	-25
i	320	2080	46	-29

81. /yagon/ [ʃ́ágon]

a	600	1240	37	-19
o	520	960	45	-28

82. /yaye/ [ʃ́áye]

a	480	1800	43	-20
e	440	2040	48	-27

83. /yosi/ [ʃ́ósi]

o	440	1120	43	-19
i	360	2080	39	-27

84. /yon/ [ʃ́ón]

o	520	1040	50	-23

85. /yakiñ/ [ʃ́ákiŋ]

a	520	1720	48	-21
i	320	2240	40	-27

86. /malluki/ [máʎuki]

a	560	1720	40	-23
u	320	1200	40	-27
i	...	...	...	-34

87. /mutille/ [mutiʎé]

u	...	...	...	-32
i	...	...	...	-34
e	440	1920	50	-28

88. /nasta/ [náśta]

a	760	1400	42	-17
a	...	...	...	-28

89. /negu/ [négu]

e	400	1800	56	-23
u	320	720	60	-25

90. /laburre/ [laβúr̃e]

a	560	1320	51	-24
u	400	1000	42	-20
e	440	1600	54	-25

91. /lehatza/ [leĥáca]

e	440	1680	51	-25
a	560	1280	53	-29
a	640	1240	50	-29

92. /liburu/ [liβuru]

i	320	2040	53	-23
i	320	1960	42	-27
u	...	...	...	-27

93. /loditu/ [loðitu]

o	400	1040	57	-23
i	360	1880	37	-25
u	360	920	43	-26

94. /sorrostu/ [sorostu]

o	480	1000	43	-18
o	480	960	45	-20
u	360	840	37	-27

95. /otzo/ [oco]

o	480	920	45	-27
o	440	960	56	-22

96. /goso/ [goso]

o	480	1040	53	-26
o	440	1000	51	-22

97. /attu/ [ajju]

au	...	...	...	-23
u	360	1040	50	-23

98. /atte/ [ajte]

au	...	...	...	-27
e	440	1960	48	-30

99. /lottu/ [lotju]

oi	...	...	...	-20
u	320	960	50	-25

100. /jangoiko/ [xangoiko]

a	...	...	...	-30
oi	...	...	...	-23
o	480	960	43	-27

101. /aurren/ [aurren]

au	...	...	...	-24
e	400	1520	60	-29

102. /auntze/ [ajnce]

au	...	...	...	-27
e	440	1680	42	-27

103. /auri/ [auri]

au	...	...	...	-25
i	320	2160	73	-24

104. /ollo/ [olo]

o	400	880	67	-27
o	440	960	56	-21

105. /eron/ [eron]

e	480	1760	60	-22
o	440	1080	53	-28

106. /erañ/ [eraj]

e	440	1840	64	-20
a	...	...	...	-23

1.5.3. BOKAL BAKOITZEKO BALOREEN MEDIAK

[i]

	Z	F1	F2	D
D	45	333	2135	58
H	7	326	2189	63
E	22	333	2080	50
A	16	338	2188	67

	Z	F1	F2	D
D	45	333	2135	58
+I	10	328	2104	57
IA	13	335	2120	55
IO	22	335	2158	60
-I	35	335	2143,8	58

[e]

	Z	F1	F2	D
D	65	449	1754	57
H	7	457	1669	63
E	29	451	1669	51
A	29	446	1861	61

	Z	F1	F2	D
D	65	449	1754	57
+I	30	455	1735	56
IA	11	451	1629	52
IO	24	442	1837	61
-I	35	444,8	1771,6	58

[a]

	Z	F1	F2	D
D	62	639	1357	54
H	13	702	1277	60
E	38	615	1417	51
A	11	651	1244	58

	Z	F1	F2	D
D	62	639	1357	54
+I	33	632	1406	53
IA	14	666	1340	52
IO	15	632	1264	57
-I	29	648,4	1306	54

[o]

	Z	F1	F2	D
D	48	448	986	51
H	7	446	937	45
E	32	446	1006	50
A	9	453	951	60

	Z	F1	F2	D
D	48	448	986	51
+I	21	448	994	55
IA	15	437	976	47
IO	12	460	983	50
-I	27	447,2	979	48

[u]

	Z	F1	F2	D
D	45	354	967	58
H	7	360	891	58
E	23	358	1026	56
A	15	344	912	60

	Z	F1	F2	D
D	45	354	967	58
+I	15	371	1035	61
IA	10	352	936	51
IO	20	342	932	59
-I	30	345,3	933,3	56

1.5.4. BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-4.1)

	Z	F1	F2	D
[i]	45	333	2135	58
[e]	65	449	1754	57
[a]	62	639	1357	54
[o]	48	448	986	51
[u]	45	354	967	58

Bokalen formakinen baloreak honako tarteen artean kokatzen dira:

	F1	F2
[i]	280-360	1800-2440
[e]	360-560	1280-2080
[a]	480-760	1160-1800
[o]	400-520	840-1200
[u]	280-440	600-1240

1.5.5. BOKAL GUZTIEN MEDIAK HASIERAN (Ik. U-4.2)

	Z	F1	F2	D
[i]	7	326	2189	63
[e]	7	457	1669	63
[a]	13	702	1277	60
[o]	7	446	937	45
[u]	7	360	891	58

1.5.6. BOKAL GUZTIEN MEDIAK ERDIAN (Ik. U-4.3)

	Z	F1	F2	D
[i]	22	333	2080	50
[e]	29	451	1669	51
[a]	38	615	1417	51
[o]	32	446	1006	50
[u]	23	358	1026	56

1.5.7. BOKAL GUZTIEN MEDIAK AMAIERAN (Ik. U-4.4)

	Z	F1	F2	D
[i]	16	338	2188	67
[e]	29	446	1861	61
[a]	11	651	1244	58
[o]	9	453	951	60
[u]	15	344	912	60

1.5.8. BOKAL INTENTSU GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-4.5)

	Z	F1	F2	D
[i]	10	328	2104	57
[e]	30	455	1735	56
[a]	33	632	1406	53
[o]	21	448	944	55
[u]	15	371	1035	61

1.5.9. INTENTSITATE AURREKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-4.6)

	Z	F1	F2	D
[i]	13	335	2120	55
[e]	11	451	1629	52
[a]	14	666	1340	52
[o]	15	437	976	47
[u]	10	352	936	51

1.5.10. INTENTSITATE OSTEKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-4.7)

	Z	F1	F2	D
[i]	22	335	2158	60
[e]	24	442	1837	61
[a]	15	632	1264	57
[o]	12	460	983	50
[u]	20	342	932	59

1.5.11. BOKA EZ INTENTSU GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-4.8)

	Z	F1	F2	D
[i]	35	335	2143,8	58
[e]	35	444,8	1771,6	58
[a]	29	648,4	1306	54
[o]	27	447,2	979	48
[u]	30	345,3	933,3	56

1.5.12. OHARRAK

1.5.12.1. Lekugunearen arauerako oharrak

Lehen formakina [a], [e] eta [u]ren kasuetan altuagoa da hasieran; [i] eta [o]ren kasuetan, berriz, amaieran. Baxuenak [e] eta [u]ren kasuetan amaieran gertatzen dira, [i] eta [o]ren kasuetan hasieran eta [a]renean erdian. Bigarren formakina [a], [o] eta [u]ren kasuetan altuagoa da erdian, [e]ren kasuan amaieran eta [i]ren kasuan hasieran. Baxuenak

[e] eta [i]ren kasuetan erdian gertatzen dira, [o] eta [u]ren kasuetan hasieran eta [a]renean amaieran.

1.5.12.2. Intentsitatearen arauerako oharrak

Lehen formakina [a] eta [i]ren kasuetan altuagoa da ez intentsuetan, garaikoetan, ostera, intentsuetan. Baxuenak, [o]ren kasuan izan ezean, intentsitate ostekoetan gertatzen dira. Bigarren formakina [e] eta [i]ren kasuetan altuagoa da ez intentsuetan; [a], [o] eta [u]ren kasuetan, berriz, intentsuetan. Baxuenak [a] eta [u]ren kasuetan intentsitate ostekoetan gertatzen dira, garaikoetan intentsitate aurrekoetan. Lekugune eta intentsitatearen arauerako mediez osaturiko bokal bakoitzaren eremuak U-4,9 taulan ikus daitezke.

1.5.12.3. Denborari buruzko oharrak

Lekuguneari dagokionez [a] eta [e]ren kasuetan luzeenak hasieran gertatzen dira, garaikoetan, ostera, amaieran. Laburrenak, [o]ren kasuan izan ezean, erdian gertatzen dira. Intentsitateari dagokionez, [a], [e] eta [i]ren kasuetan luzeenak ez intentsuetan gertatzen dira, [o] eta [u]ren kasuetan intentsuetan. Laburrenak kasu guztietan intentsitate aurrekoetan gertatzen dira.

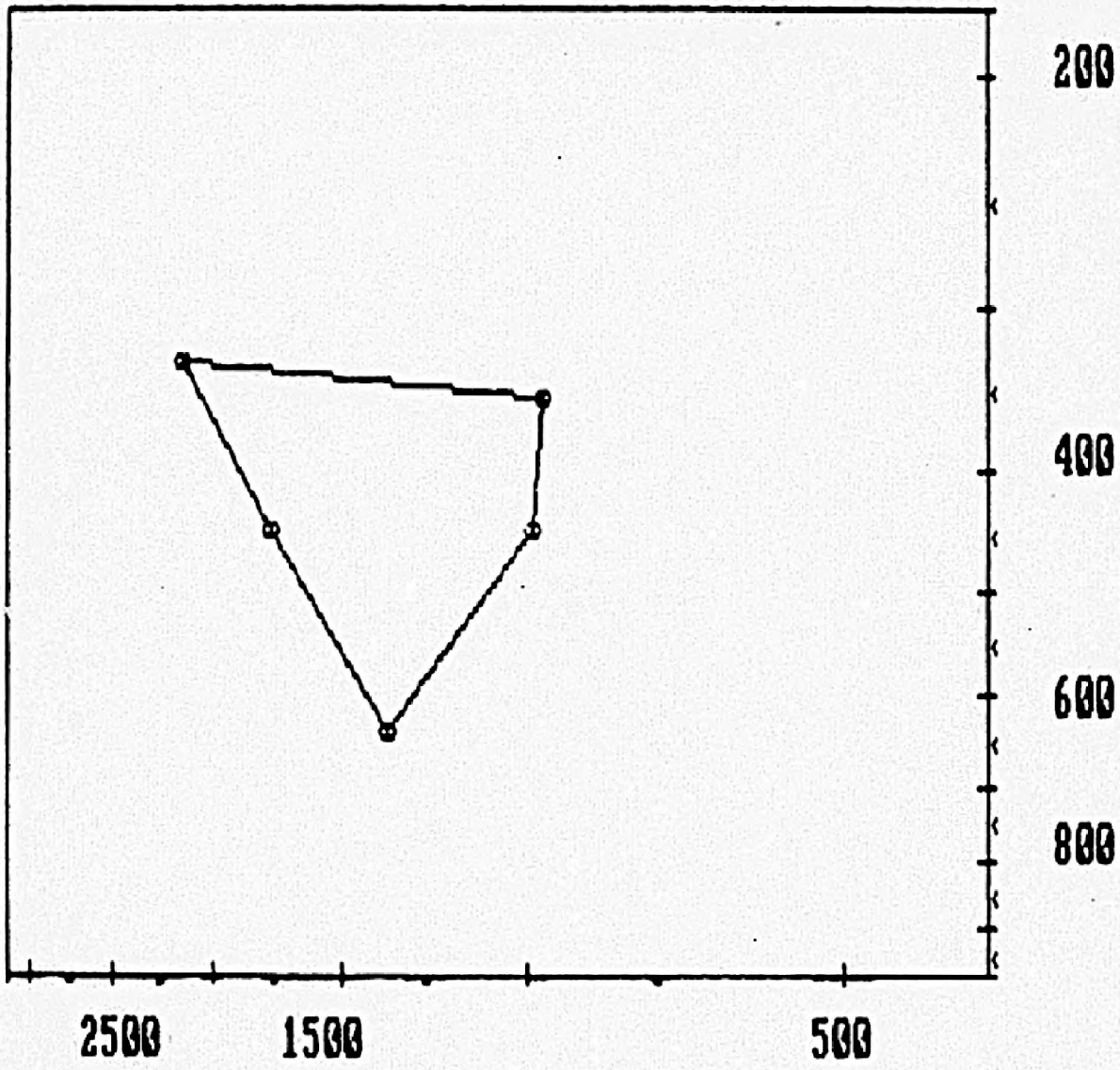

U-4,1: B okml gustien medink.

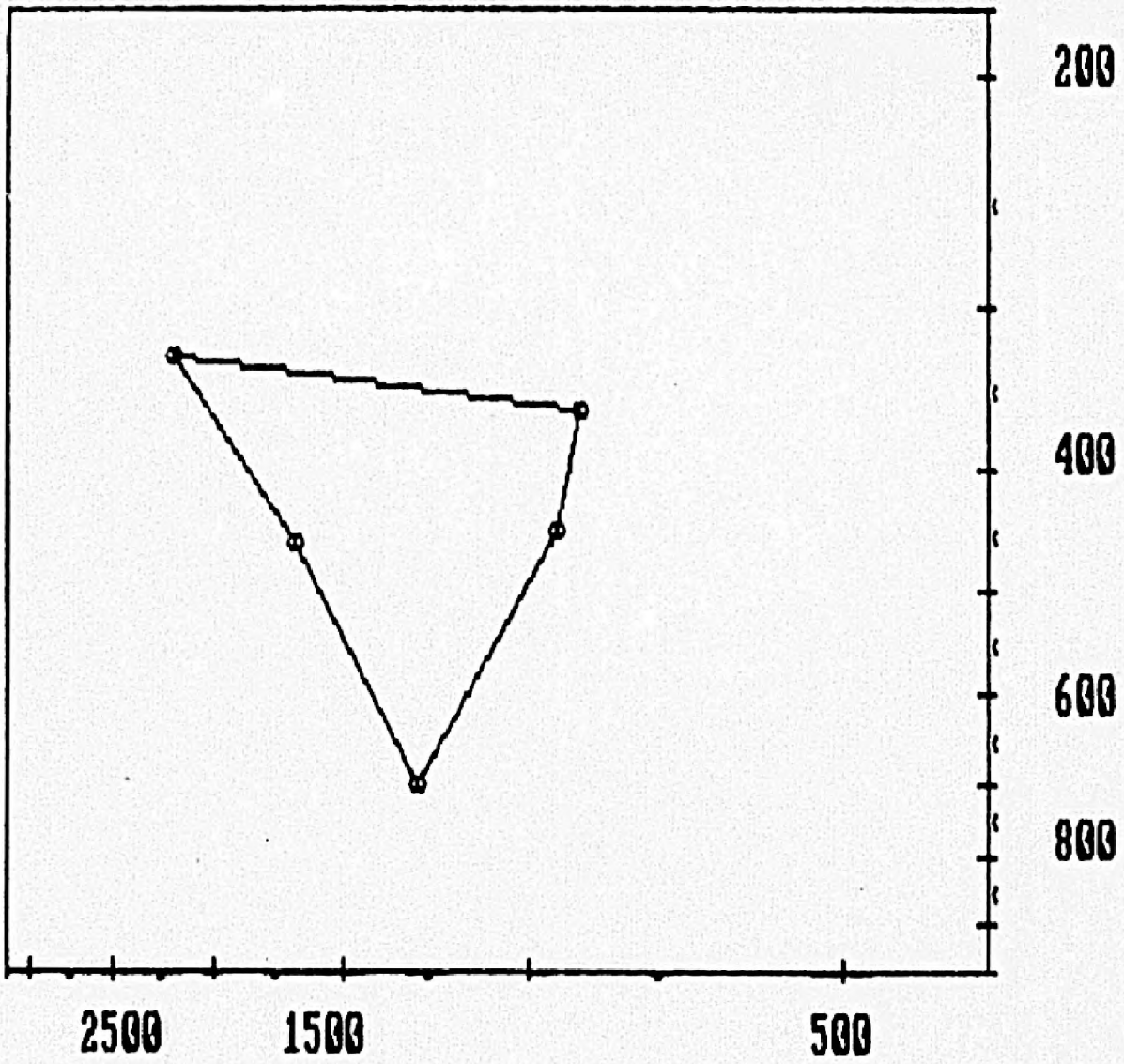

U-4,2: Bokal guztien mediak hasieran.

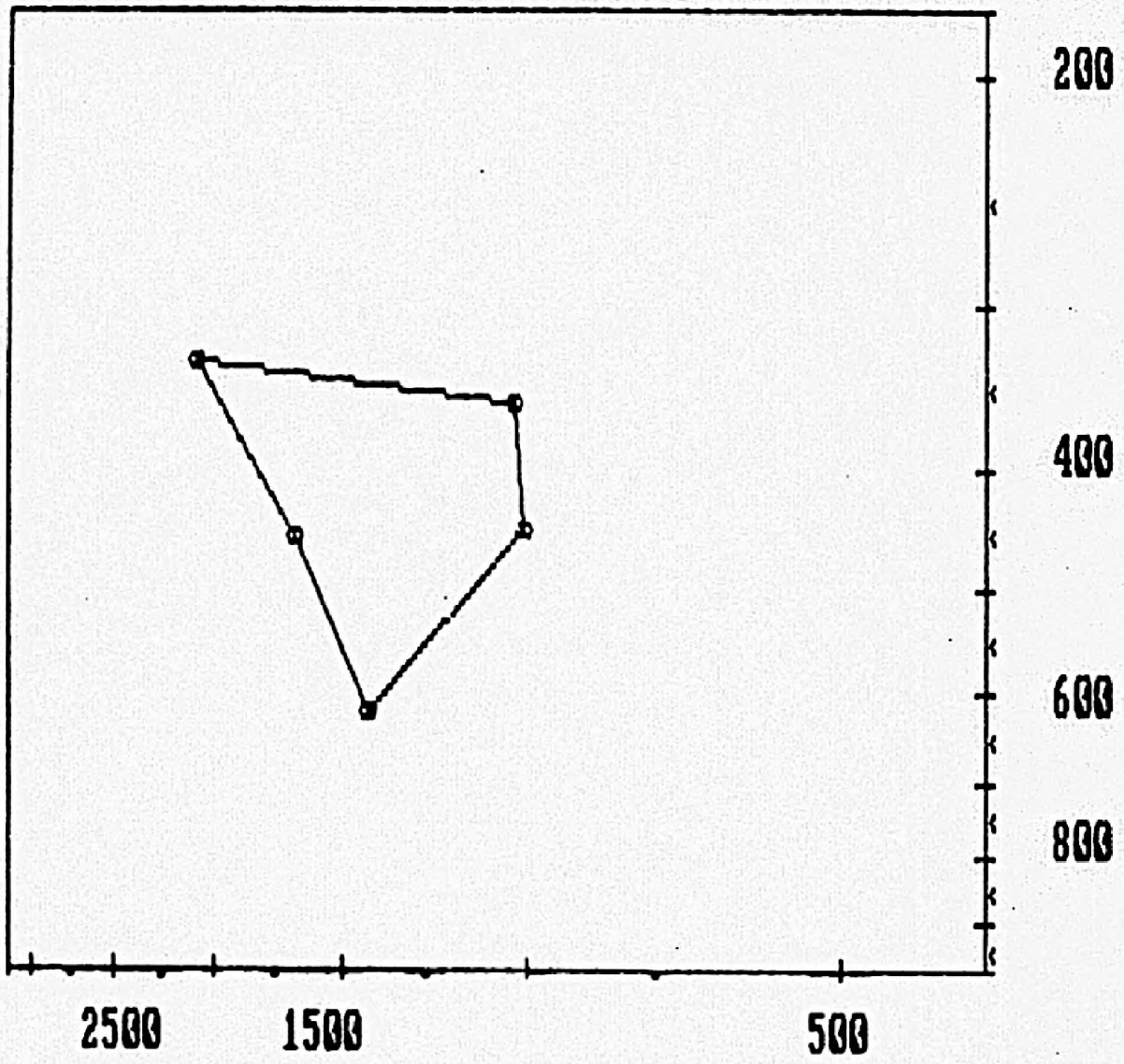

U-4,3: Bokal guztien mediak erdian.

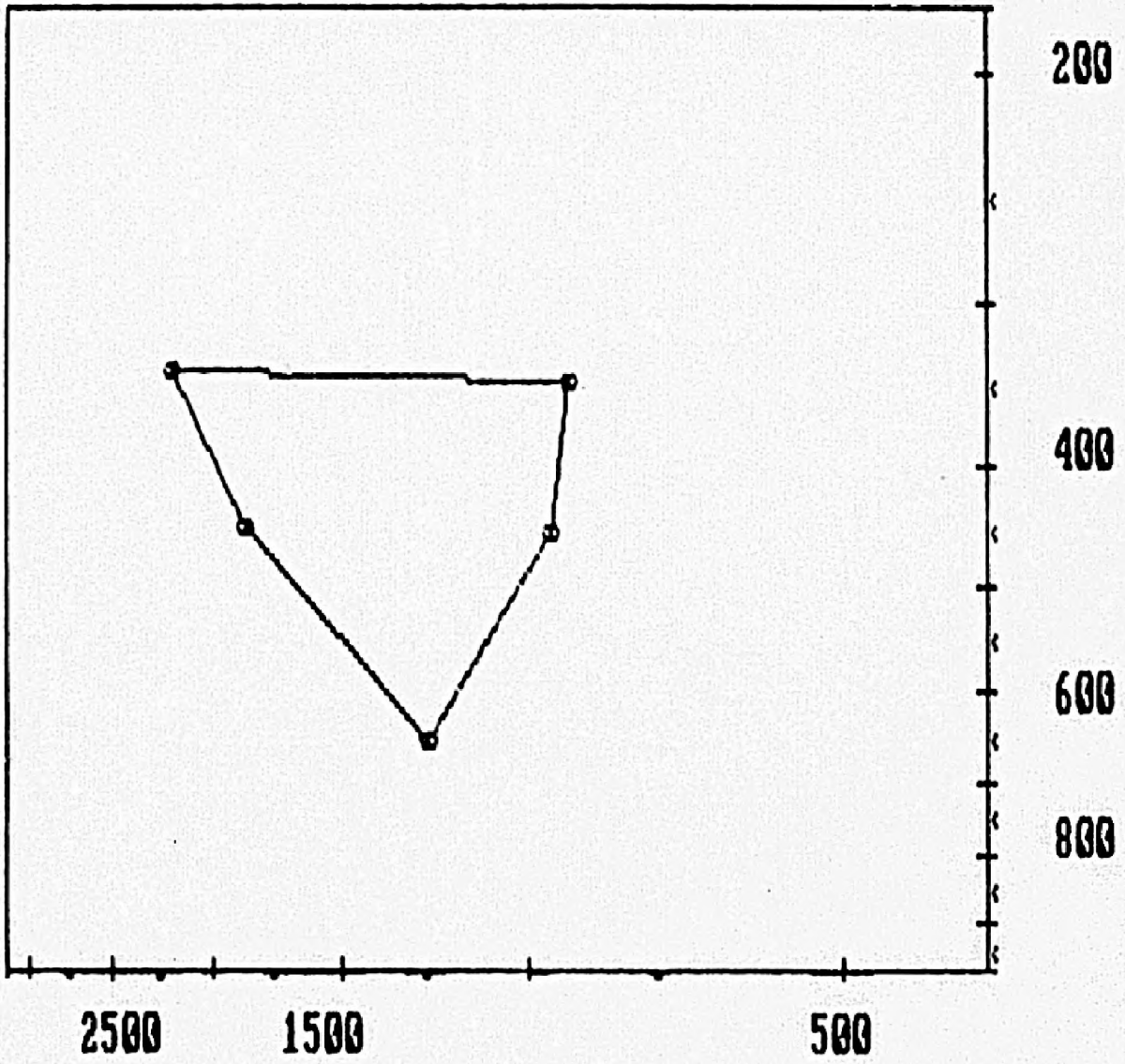

U-4,4: Bokal guztien mediak amaieran.

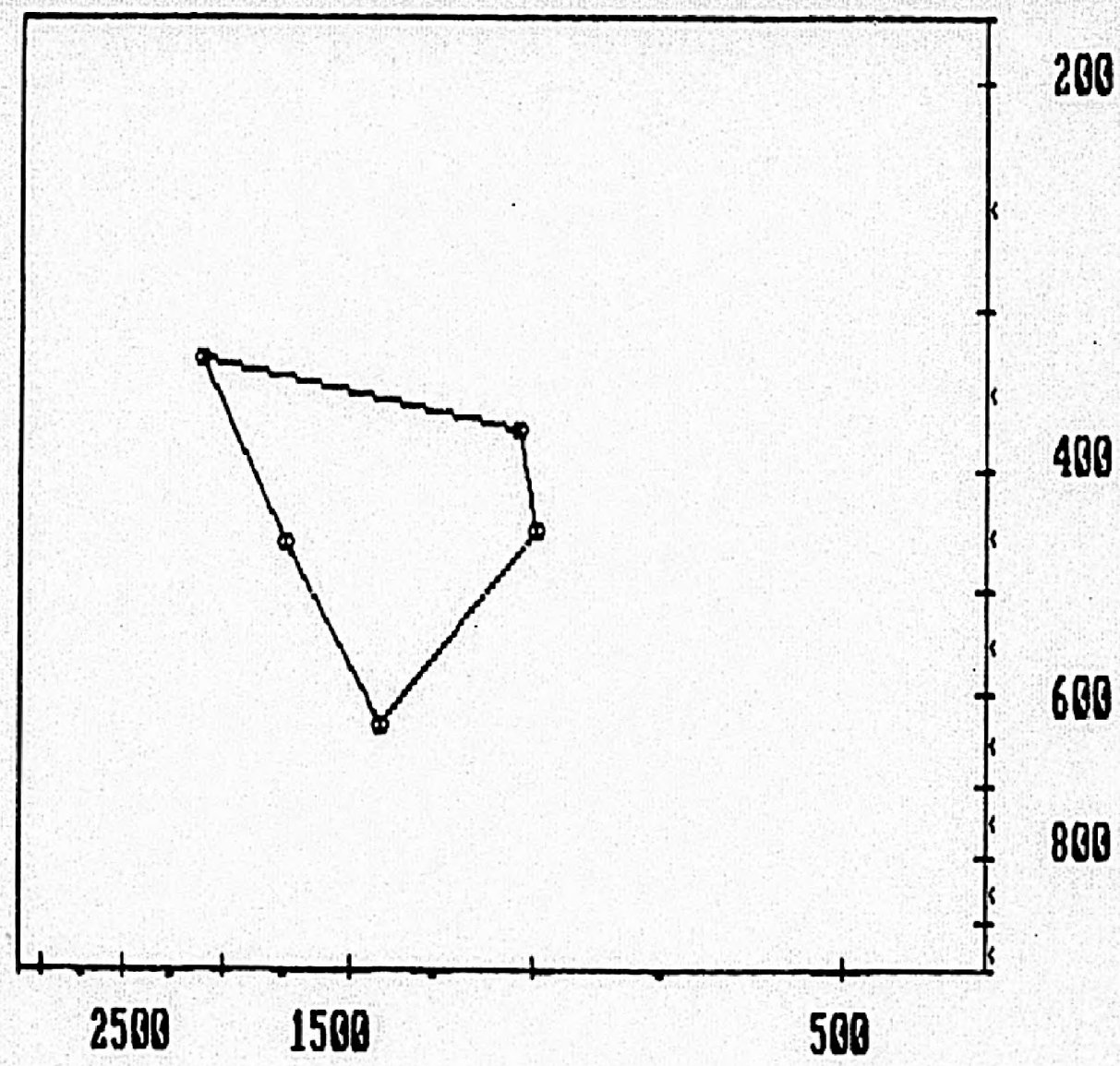

U-4,5: Bokal intentsu guztien mediak.

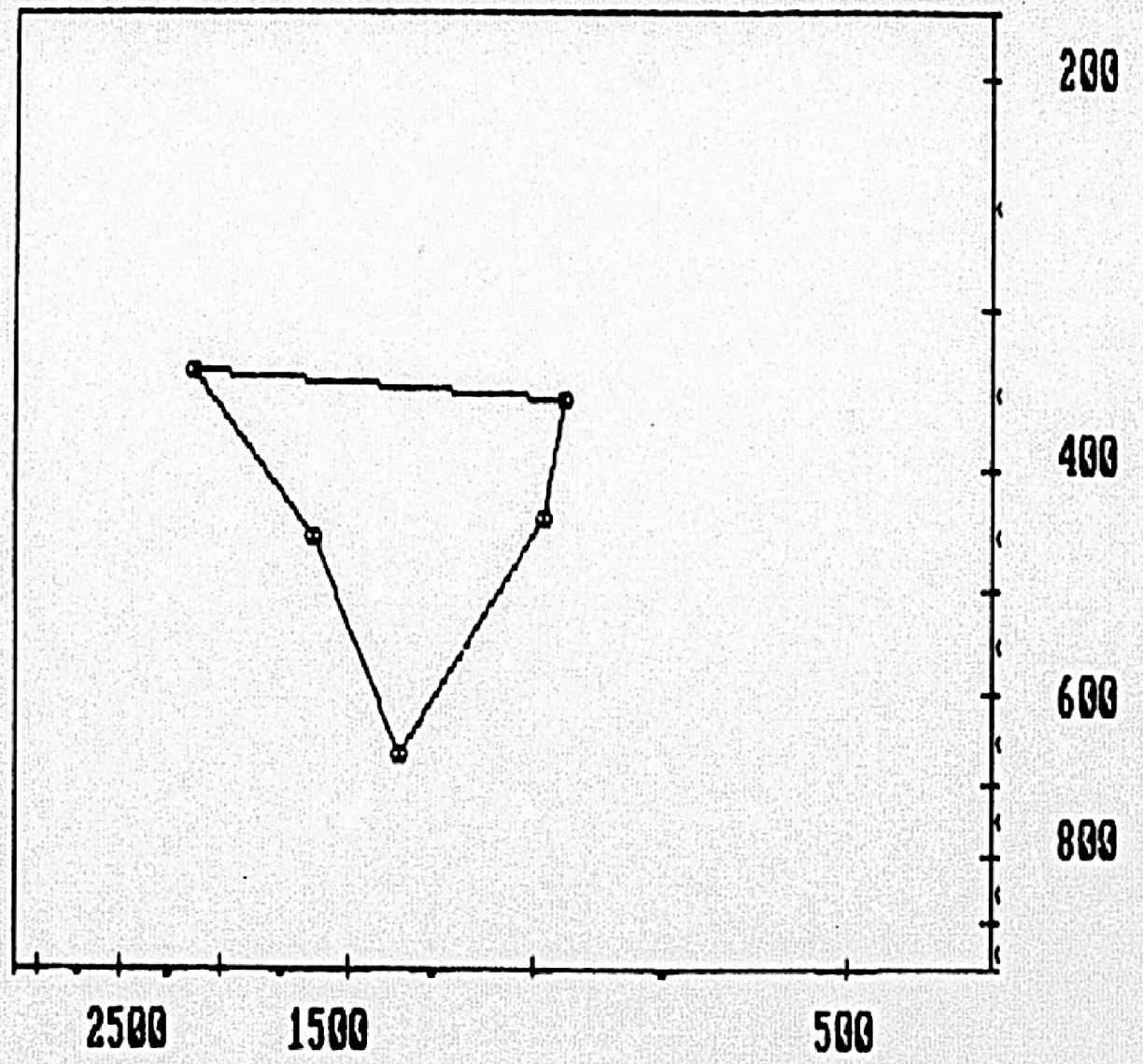

U-4,6: Intentsitate aurreko bokal guztien mediak.

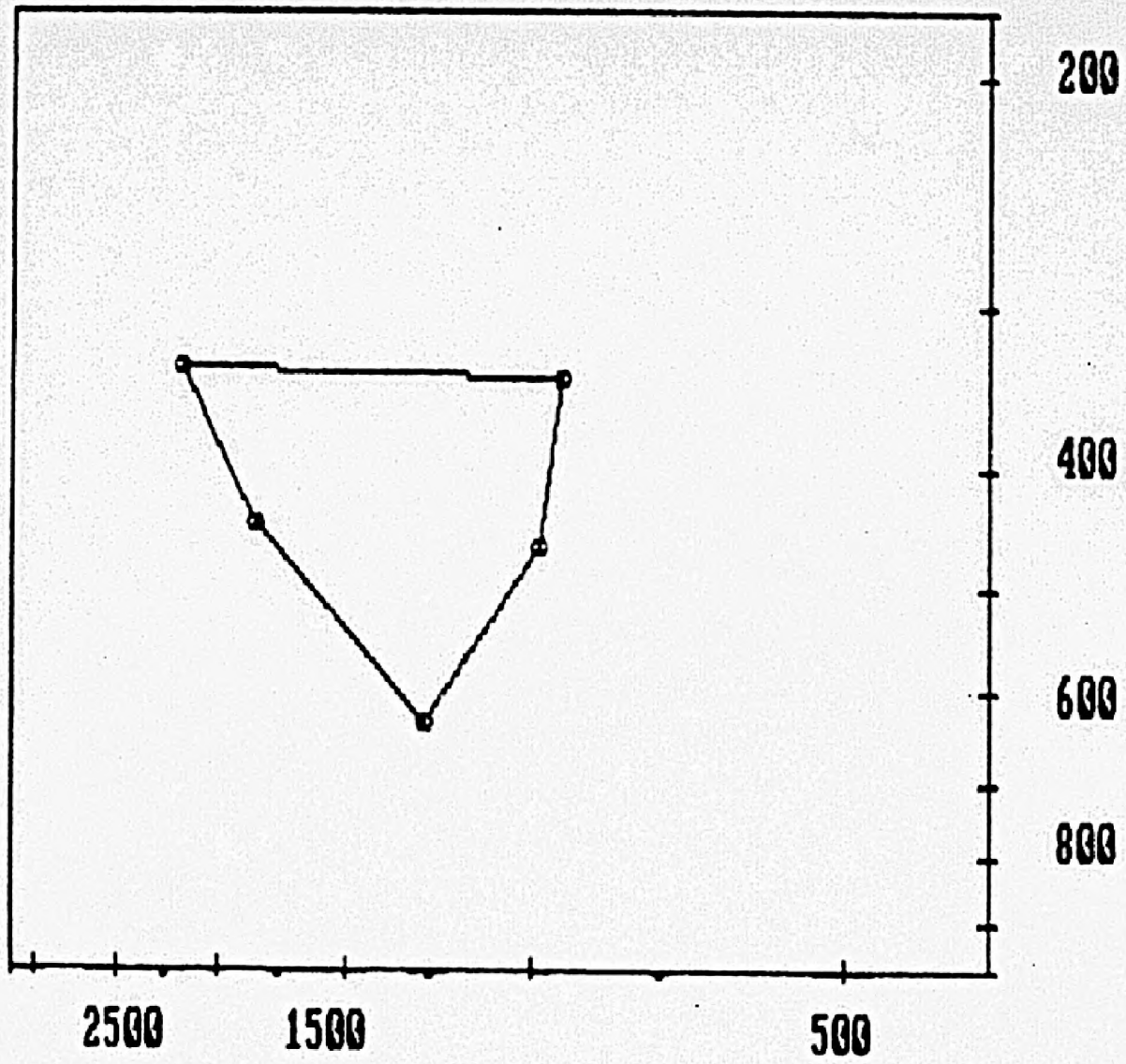

U-4,7: Intentsitate osteko bokal guztien mediak.

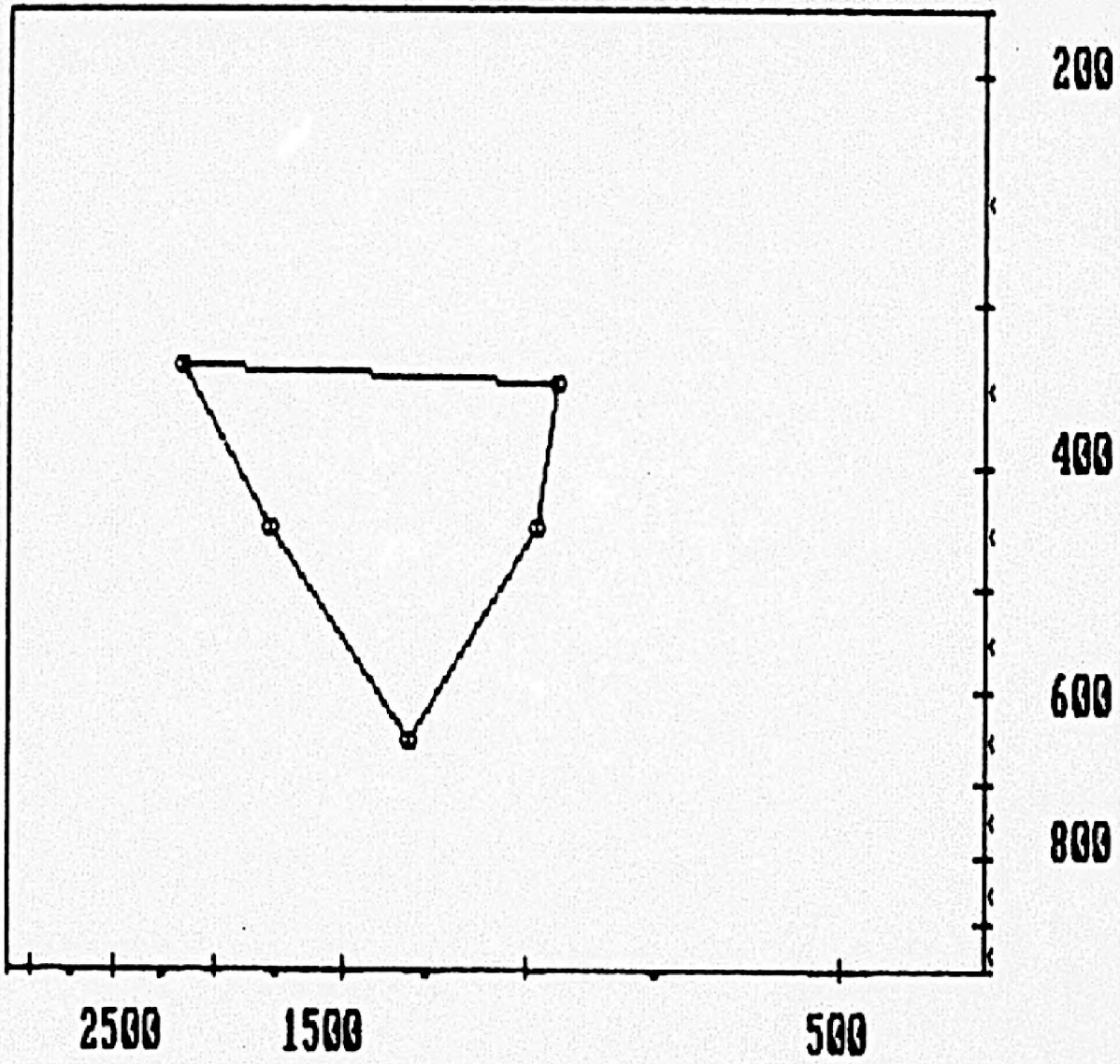

U-4,8: Bokal ez intentsu guztien mediak.

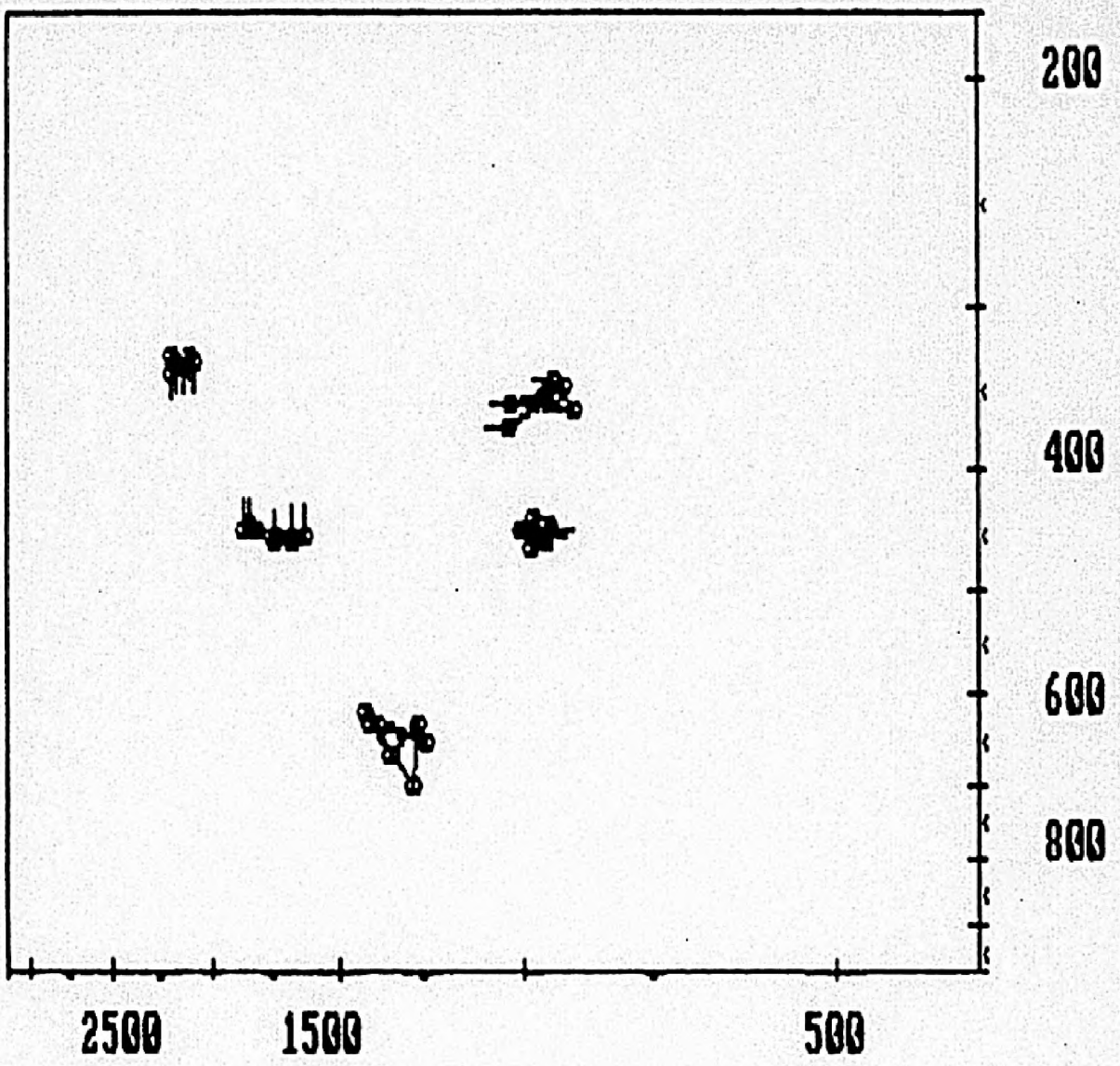

U-4,9.

1.6. G-1 LEKUKOAREN EMAITZAK.

1.6.1. KOPURU OSOAK:

Lekuko honegaz 209 bokal aztertu dugu; [a] %22,4, [e] %19,6, [i] %2 5, [o] %19,6 eta [u] %17,7 izanik. Lekugune eta intentsitatearen arauerako kopuruak ondoko taulan agertzen dira.

Bok.	D.	H	E	A	+I	-I	IA	IO
[a]	47	11	24	12	22	25	11	14
[e]	41	3	14	24	22	19	3	16
[i]	43	8	20	15	12	31	11	20
[o]	41	6	23	12	21	20	9	11
[u]	37	2	22	13	13	24	7	17

1.6.2. AZTERTUTAKO BERBEN BOKALEN BALOREAK.

1. /amaka/ [amáka]

a	...	...	...	-36
a	560	1320	84	-25
a	640	1240	87	-29

2. /abade/ [aβáde]

a	640	1160	57	-37
a	640	1280	73	-30
e	440	1920	79	-34

3. /asto/ [aśtó]

a	640	1400	59	-38
o	480	1200	92	-27

4. /andi/ [apdí]

a	680	1280	76	-32
i	320	2000	89	-27

5. /ardi/ [ārðí]

a	680	1400	89	-27
i	320	2120	89	-39

6. /bake/ [báké]

a	680	1400	42	-26
e	440	2120	98	-26

7. /bekoki/ [békoki]

e	400	1880	40	-27
o	480	920	57	-30
i	280	2120	50	-43

8. /bilduru/ [bĵdúřu]

i	320	1840	65	-30
u	360	1120	56	-30
i	320	2160	56	-43

9. /busteni/ [buśtéɲ]

u	360	1080	34	-34
e	560	1560	70	-24
i	320	2040	73	-34

10. /buru/ [búru]

u	360	1080	68	-27
u	360	1080	76	-30

11. /domeke/ [doméke]

o	400	1080	42	-34
e	480	2040	59	-29
e	440	2040	89	-32

12 /egurre/ [eguĩre]

e	440	1760	60	-35
u	360	880	73	-31
e	480	1760	71	-37

13. /edurre/ [eɖũre]

e	440	1680	78	-34
u	400	1160	70	-26
e	480	1760	67	-34

14. /entzun/ [éɲcun]

e	520	1840	93	-29
u	400	920	73	-31

15. /garandu/ [garɑ̃pdu]

a	640	1400	50	-34
a	680	1400	50	-28
u	400	840	53	-30

16. /gusurti/ [guɕúrti]

u	360	1000	43	-32
u	400	1120	59	-27
i	320	2000	67	-37

17. /gorringo/ [gõrĩŋgo]

o	520	1000	51	-30
i	360	2080	62	-30
o	480	960	84	-35

18. /iko/ [ikõ]

i	320	2040	64	-41
o	480	960	67	-27

19. /imini/ [imĩni]

i	280	2120	93	-34
i	360	2160	73	-33
i	280	2120	60	-37

20. /isterra/ [iśtẽra]

i	280	2120	57	-35
e	560	1440	76	-30
a	640	1360	78	-37

21. /inyabe/ [iŋ̟ãbe]

i	320	2200	51	-33
a	640	1480	54	-27
e	440	1880	64	-33

22. /ibilli/ [ibʃi]

i	280	2200	59	-32
i	360	2240	60	-30
i	320	2120	65	-33

23. /ixilik/ [iʃilik]

i	320	2080	59	-36
i	360	2080	53	-30
i	360	2080	67	-33

24. /kate/ [katé]

a	640	1480	81	-27
e	440	1920	96	-27

25. /katu/ [kátu]

a	640	1480	75	-28
u	360	800	46	-30

26. /kuku/ [kúku]

u	400	1000	79	-29
u	360	760	81	-33

27. /okotza/ [okóca]

o	440	920	65	-35
o	480	1080	59	-30
a	640	1240	78	-33

28. /olga/ [ólga]

o	440	1000	35	-30
a	600	1200	76	-34

29. /olloko/ [oʎóko]

o	480	880	39	-33
o	440	760	53	-34
o	480	880	54	-39

30. /txindorra/ [čipdóra]

i	400	1920	43	-28
o	480	1080	35	-29
a	600	1200	42	-38

31. /ukondo/ [ukópdo]

u	...	...	...	-42
o	480	1360	54	-27
o	440	880	39	-36

32. /ulee/ [ulée]

u	320	880	60	-34
e	440	2040	59	-30
e	400	2360	54	-31

33. /usteldu/ [uśtéʲdu]

u	...	...	...	-45
e	480	1520	48	-25
u	...	...	...	-41

34. /urte/ [uŕté]

u	360	840	60	-35
e	440	1360	81	-26

35. /untze/ [unçé]

u	...	...	...	-37
e	440	1840	1,00	-27

36. /solo/ [šoló]

o	440	840	64	-30
o	480	920	79	-28

37. /jente/ [xepté]

e	440	1840	46	-30
e	440	1960	60	-28

38. /anaje/ [anáxe]

a	560	1440	67	-34
a	640	1480	54	-30
e	440	2240	67	-34

39. /antoju/ [aptóxu]

a	680	1400	64	-34
o	440	1040	71	-27
u	360	840	64	-37

40. /afari/ [afári]

a	...	...	...	-41
a	600	1520	42	-27
i	360	2040	85	-35

41. /firu/ [fíru]

i	360	1920	50	-27
u	400	1120	81	-30

42. /damutu/ [damútu]

a	640	1200	81	-30
u	400	1080	70	-28
u	360	1080	42	-41

43. /denpore/ [dempore]

e	520	1800	71	-25
o	480	840	70	-34
e	480	1840	71	-36

44. /diru/ [díru]

i	360	2160	92	-27
u	320	1040	51	-36

45. /gero/ [géro]

e	480	1760	64	-27
o	560	1160	56	-33

46. /gixona/ [gišóna]

i	280	2200	31	-37
o	480	1400	65	-26
a	680	1240	60	-36

47. /kollare/ [kójare]

o	480	1160	42	-26
a	480	1800	79	-31
e	440	1880	75	-32

48. /paraje/ [páraxe]

a	680	1360	76	-27
a	640	1360	56	-30
e	520	1840	51	-41

49. /pipera/ [pipéɾa]

i	360	2120	54	-30
e	560	1520	59	-26
a	640	1240	54	-37

50. /polite/ [políʧe]

o	520	920	70	-29
i	360	1880	51	-34
e	400	1800	56	-33

51. /txapela/ [ʧapéla]

a	680	1320	51	-29
e	520	1600	46	-28
a	680	1200	54	-34

52. /txon/ [ʧón]

o	480	1200	71	-30
i	360	2040	65	-33

53. /yagon/ [ʝágon]

a	640	1400	67	-25
o	520	840	42	-34

54. /yaye/ [ʝáʝe]

a	480	1840	59	-27
e	520	1880	51	-33

55. /yosi/ [ʝósi]

o	440	1040	89	-29
i	360	1960	79	-34

56. /yon/ [ʝón]

o	520	920	1.07

57. /yakiñ/ [ʝákiŋ]

a	600	1640	64	-27
i	360	2200	45	-33

58. /malluki/ [maʎuki]

a	440	1520	54	-28
u	360	1040	35	-39
i	320	2200	68	-41

59. /mutille/ [muti ʎe]

u	400	800	28	-33
i	360	2000	42	-26
e	480	1720	71	-32

60. /negu/ [négu]

e	480	1920	57	-27
u	380	1080	70	-30

61. /laburre/ [lǎbuře]

a	640	1360	45	-29
u	400	1000	54	-35
e	520	1640	45	-34

62. /leditu/ [leďiţu]

o	440	760	45	-36
i	360	1920	45	-30
u	360	800	45	-34

63. /luse/ [luśé]

u	360	1080	51	-36
e	480	1840	81	-33

64. /sorrostu/ [sořóstu]

o	520	960	64	-30
o	480	1160	85	-28
u	400	800	40	-38

65. /suntu/ [súnţu]

u	400	760	42	-31
i	360	1920	76	-32
u	...	...	....	-43

66. /otzo/ [ocó]

o	440	800	60	-41
o	480	880	65	-32

67. /goso/ [góso]

o	440	840	56	-27
o	480	960	59	-29

68. /aginyu/ [ágiŋgyu]

a	720	1320	78	-28
i	400	2280	51	-32
u	...	...	...	-39

69. /atzo/ [acó]

a	640	1360	46	-30
o	520	1000	65	-27

70. /odola/ [oďóla]

o	440	800	51	-32
o	480	880	59	-25
a	640	1160	60	-37

71. /maye/ [máye]

a	600	1480	85	-27
e	400	2080	62	-34

72. /yayo/ [ŷáyo]

a	520	1640	40	-24
o	480	1000	42	-27

73. /axe/ [ašé]

a	560	1520	70	-27
e	440	2000	1,06	-26

74. /subi/ [ʂúβi]

u	360	1000	84	-28
i	320	2160	65	-29

75. /sutunik/ [ʂútunik]

u	400	1200	56	-26
u	360	1320	57	-34
i	320	2080	39	-43

76. /aspiñ/ [aʂpiŋ]

a	640	1480	65	-33
i	320	2160	50	-28

77. /yantzi/ [ʝánci]

a	680	1680	57	-30
i	360	2000	57	-30

78. /inyum/ [iŋyúm]

i	400	1440	1,09	-38
u	440	1160	62	-29
i	360	1680	70	-40

79. /espana/ [eʂpána]

e	...	...	...	-41
a	600	1880	68	-25
a	680	1400	37	-40

80. /orme/ [ormé]

o	440	840	87	-32
e	480	2000	82	-30

81. /txistu/ [čiʂtú]

i	320	2120	45	-32
u	360	960	54	-29

82. /lengusu/ [léŋguʂu]

e	480	1600	57	-28
u	360	800	64	-33
u	360	1080	81	-35

83. /bustena/ [buʂténa]

u	360	1040	39	-36
e	480	1440	54	-26
a	720	1240	62	-36

84. /atxa/ [ačča]

a	680	1440	60	-33
a	600	1480	40	-36

85. /intxurre/ [iŋčúre]

i	360	2120	62	-28
u	440	1160	53	-26
e	520	1400	59	-34

86. /ollo/ [oʝó]

o	400	920	50	-30
o	440	1160	71	-29

1.6.3. BOKAL BAKOITZEKO BALOREEN MEDIAK.

[a]

	Z.	F1	F2	D
D	47	631	1409	64
H	11	651	1382	69
E	24	612	1488	62
A	24	612	1488	63

	Z.	F1	F2	D.
D	47	631	1409	64
+1	22	624	1421	65
IA	11	636	1360	62
IO	14	637	1320	64
-1	25	636,5	1337,6	63

[e]

	Z	F1	F2	D
D	41	470	1813	68
H	3	467	1760	77
E	14	491	1711	58
A	24	458	1878	72

	Z	F1	F2	D
D	40	469	1811	68
+1	22	480	1773	71
IA	3	440	1760	61
IO	16	462	1878	64
-1	19	458,5	1859,3	63

[i]

	Z.	F1	F2	D
D	43	338	2060	62
H	8	320	2040	69
E	20	352	2068	55
A	15	328	2059	69

	Z	F1	F2	D
D	43	338	2060	62
+1	12	357	2057	61
IA	11	320	2069	62
IO	20	338	2060	64
-1	31	331,6	2063,1	63

[o]

	Z	F1	F2	D
D	41	471	980	59
H	6	440	893	54
E	23	473	995	58
A	12	483	997	63

	Z	F1	F2	D
D	42	472	1002	59
+1	21	478	1048	63
IA	9	440	880	59
IO	11	484	935	52
-1	20	464,2	910,2	55

[u]

	Z	F1	F2	D
D	37	376	980	58
II	2	340	860	60
E	22	384	1027	57
A	13	368	945	60

	Z	F1	F2	D
D	37	376	989	58
+1	13	391	1052	64
IA	7	360	960	45
IO	17	371	953	60
-1	24	367,7	955	55

1.6.4. BOKAL GUZTIEN MEDIAK (IK. G-1, 1)

	Z	F1	F2	D
[i]	43	338	2060	62
[e]	41	470	1813	68
[a]	47	631	1409	64
[o]	41	471	980	59
[u]	37	376	980	58

Bokalen formakinen baloreak honako tarteen artean kokatzen dira:

	F1	F2
[i]	280-400	1440-2280
[e]	400-560	1360-2360
[a]	440-720	1160-1880
[o]	400-560	760-1400
[u]	320-440	760-1200

1.6.5. BOKAL GUZTIEN MEDIAK HASIERAN (IK. G-1, 2)

	Z	F1	F2	D
[i]	8	320	2080	69
[e]	3	467	1760	77
[a]	11	651	1382	69
[o]	6	440	893	54
[u]	2	340	860	60

1.6.6. BOKAL GUZTIEN MEDIAK ERDIAN (Ik. G-1,3)

	Z.	F1	F2	D
[i]	20	352	2068	55
[e]	14	491	1711	58
[a]	24	612	1488	62
[o]	23	473	995	58
[u]	22	384	1027	57

1.6.7. BOKAL GUZTIEN MEDIAK AMAIERAN (Ik. G-1,4)

	Z.	F1	F2	D
[i]	15	328	2059	69
[e]	24	458	1878	72
[a]	24	612	1488	63
[o]	12	483	997	63
[u]	13	368	945	60

1.6.8. BOKAL INTENTSU GUZTIEN MEDIAK (Ik. G-1,5)

	Z.	F1	F2	D
[i]	12	357	2057	61
[e]	22	480	1773	71
[a]	22	624	1421	65
[o]	21	478	1038	63
[u]	13	391	1052	64

1.6.9. INTENTSITATE AURREKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. G-1,6)

	Z.	F1	F2	D
[i]	11	320	2069	62
[e]	3	440	1760	61
[a]	11	636	1360	62
[o]	9	440	880	50
[u]	7	360	960	45

1.6.10. INTENTSITATE OSTEKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. G-1,7)

	Z.	F1	F2	D
[i]	20	338	2060	64
[e]	16	462	1878	64
[a]	14	637	1320	64
[o]	11	484	935	52
[u]	17	371	953	60

1.6.11. BOKAL EZ INTENTSU GUZTIEN MEDIAK (Ik. G-1,8)

	Z.	F1	F2	D
[i]	31	331,6	2063,1	63
[e]	19	458,5	1859,3	63
[a]	25	636,5	1337,6	63
[o]	20	464,2	910,2	55
[u]	24	367,7	955	55

1.6.12. OHARRAK.

1.6.12.1. Lekugunearen arauerako oharrak:

Lehen formakina altuxeagoa da erdiko gunean [e], [i] eta [u] bokalen kasuan, [a]ren kasuan erdiko gunean baxuena gertatzen da, [o]ren kasuan, ostera, amaieran gertatzen da altuena. Azkenik [i], [o] eta [u]ren kasuetan baxuenak hasieran gertatzen dira. Bigarren formakina [a], [i] eta [u]ren kasuetan altuagoa da erdian; [e] eta [o]ren kasuetan, ostera, altuena amaieran gertatzen da. Baxuenak [i], [o] eta [u]ren kasuetan hasieran gertatzen dira.

1.6.12.2. Intentsitatearen arauerako oharrak:

Lehen formakina altuagoa da intentsuetan [e], [i], [o] eta [u]ren kasuetan; [a]renean izan ezean, intentsitate aurrekoetan baxuena da kasu guztietan. Bigarren formakinari dagokionez, [i] eta [e]ren kasuetan izan ezean intentsuetan dugu altuena; baxuena [a], [u] eta [i]ren kasuetan intentsitate aurrekoetan gertatzen da. Lekugune eta intentsitatearen arauerako mediez osaturiko bokal bakoitzaren eremuak G-1.9 taulan ikus daitezke.

1.6.12.3. Denborari buruzko oharrak:

Lekugunearen arauera, [o]ren kasuan izan ezean, luzeenak hasieran eta laburrenak erdian gertatzen dira. Intentsitateari bagagozkio, [i]ren kasuan izan ezean, intentsuenak luzeenak izaten dire; eta laburrenak, [o]ren kasuan izan ezean, intentsitatearen aurrekoak.

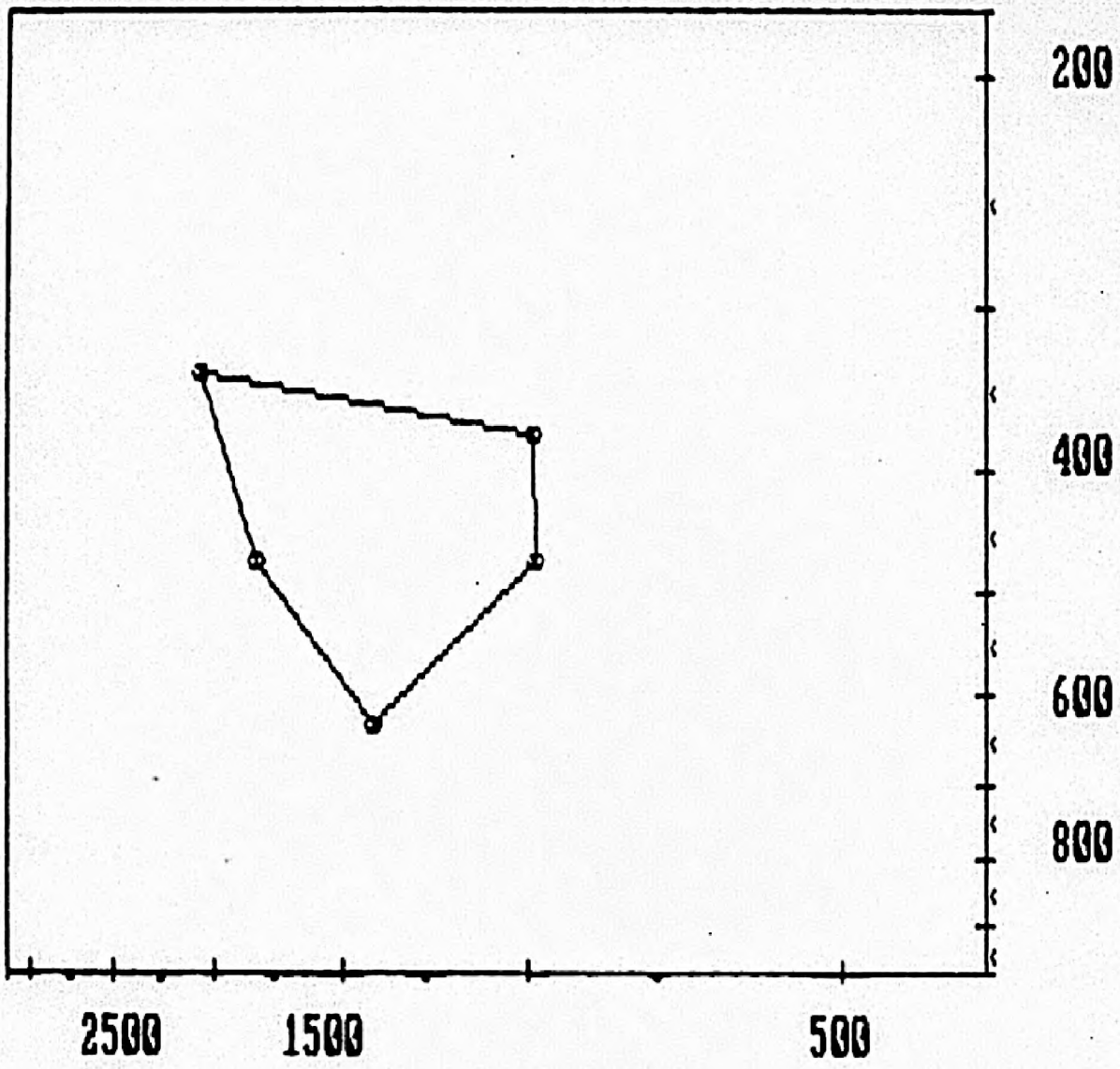

G-1,1: Bokal guztien mediak.

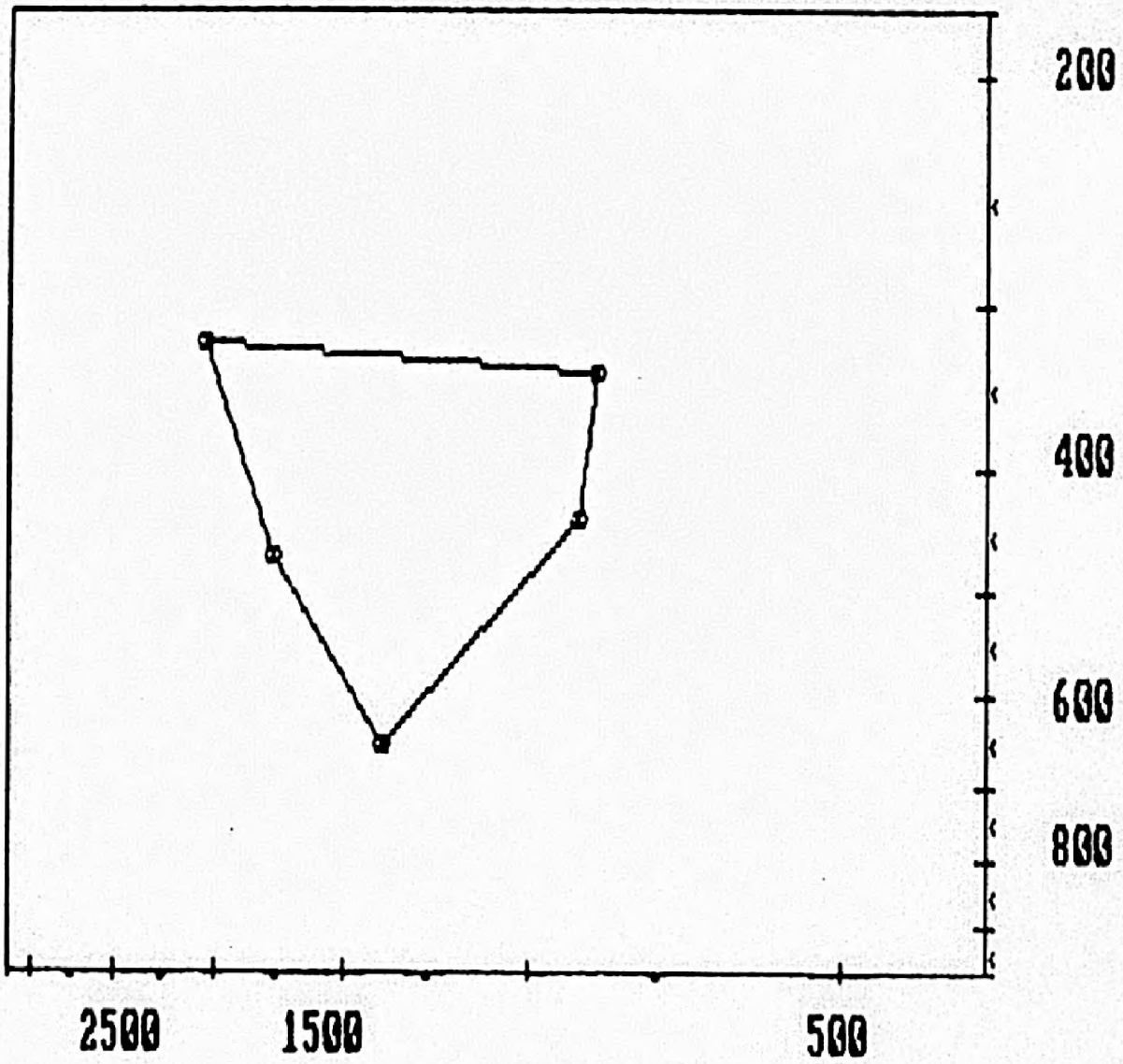

G-1,2: Bokal guztien mediak hasieran.

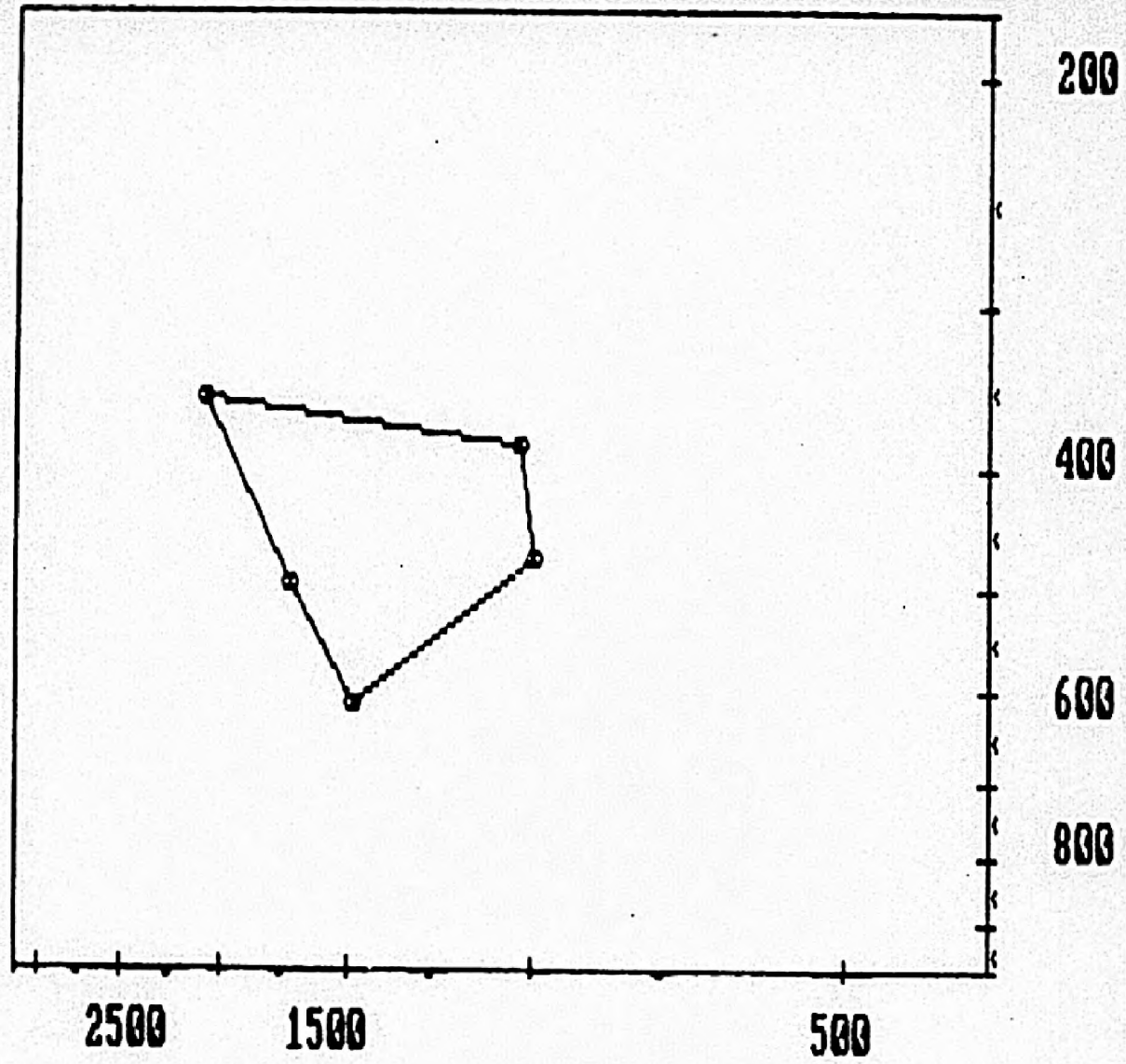

G-1,3: Bokal guztien mediak erdian.

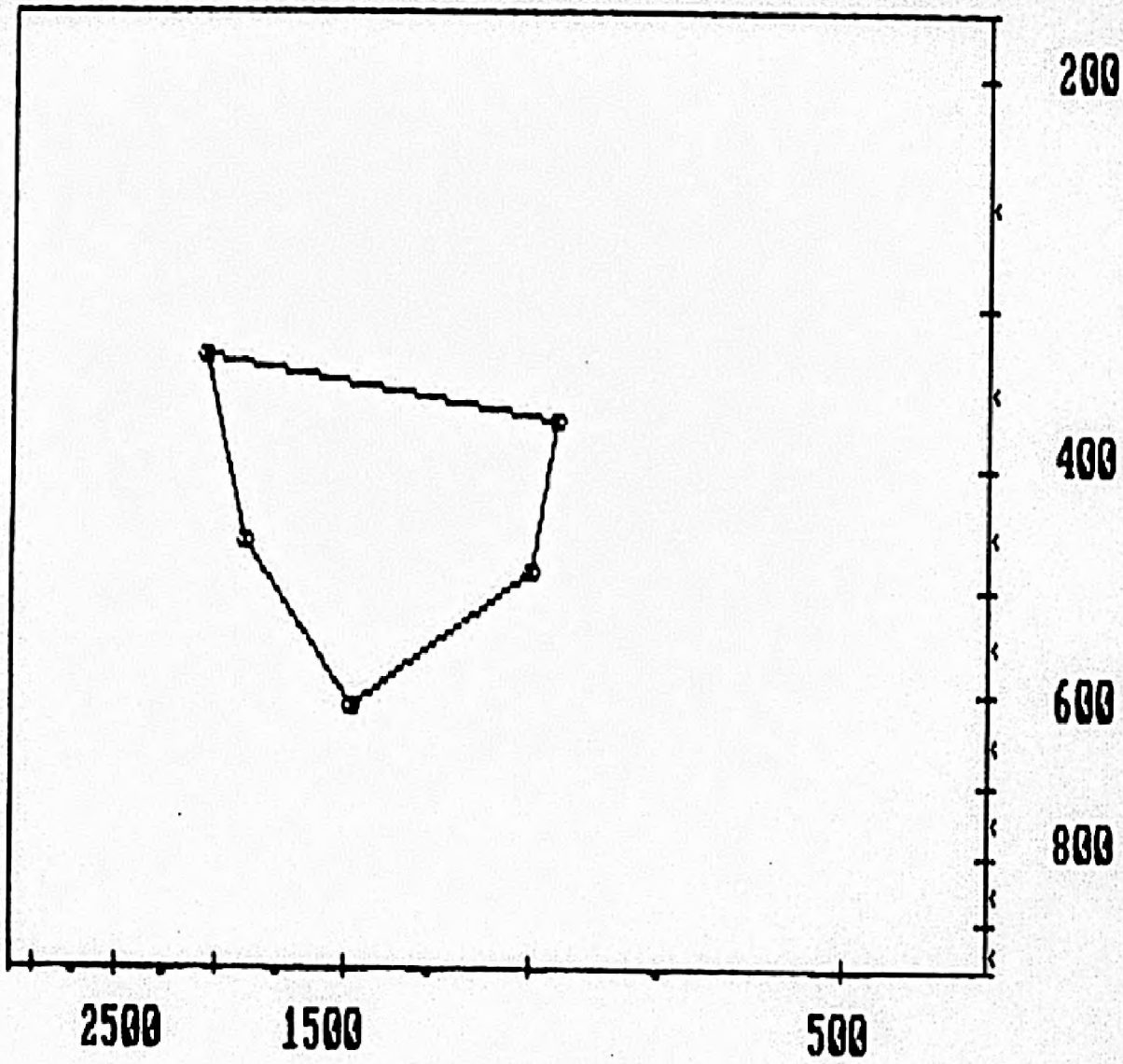

G-1,4: Bokal guztien mediak ematean.

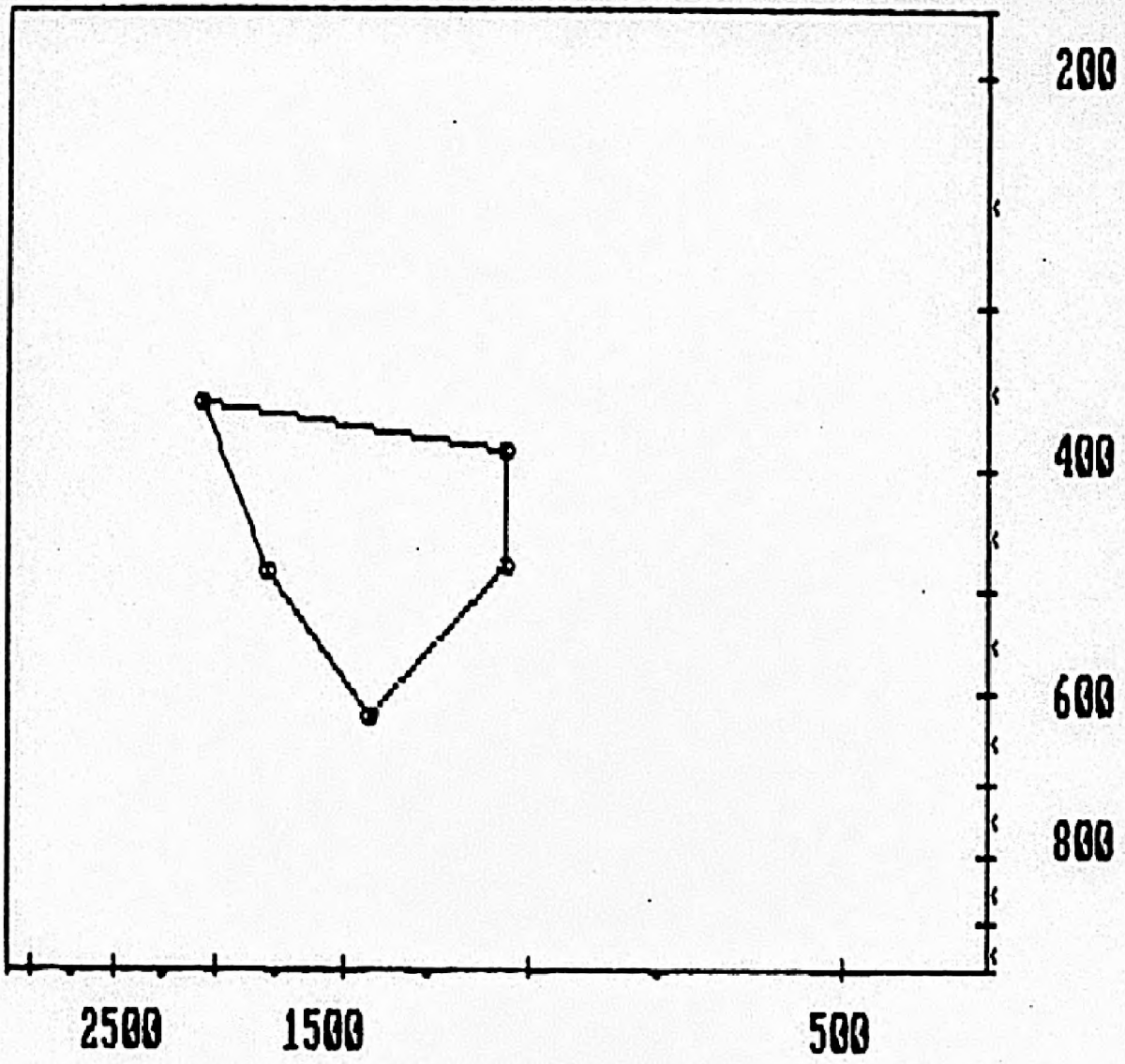

G-1,5: Bokal intentsu guztien mediak.

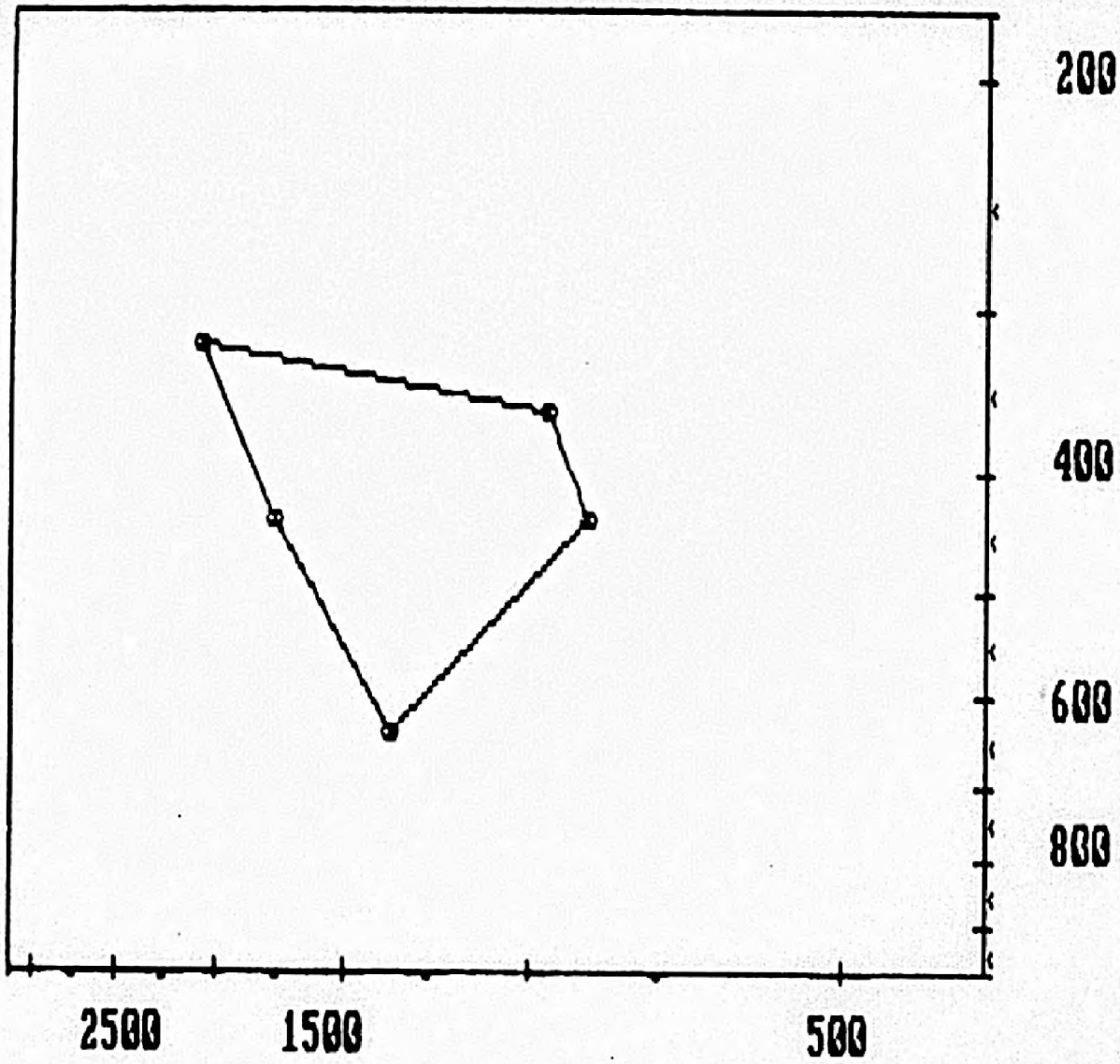

G-1,6: Intentsitate aurreko bokal gaztien mediak.

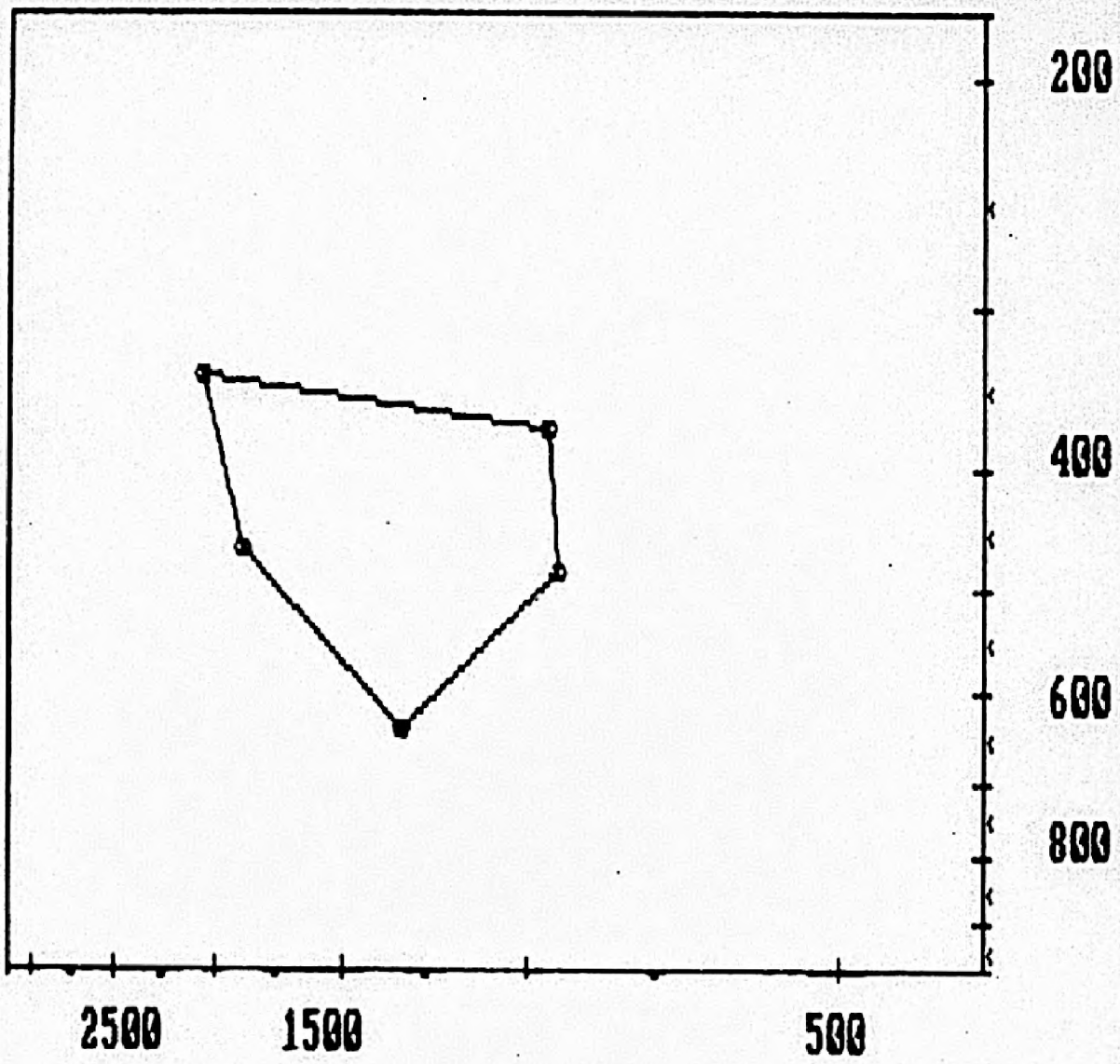

G-1,7: Intentsitate osteko bokal guztien mediak.

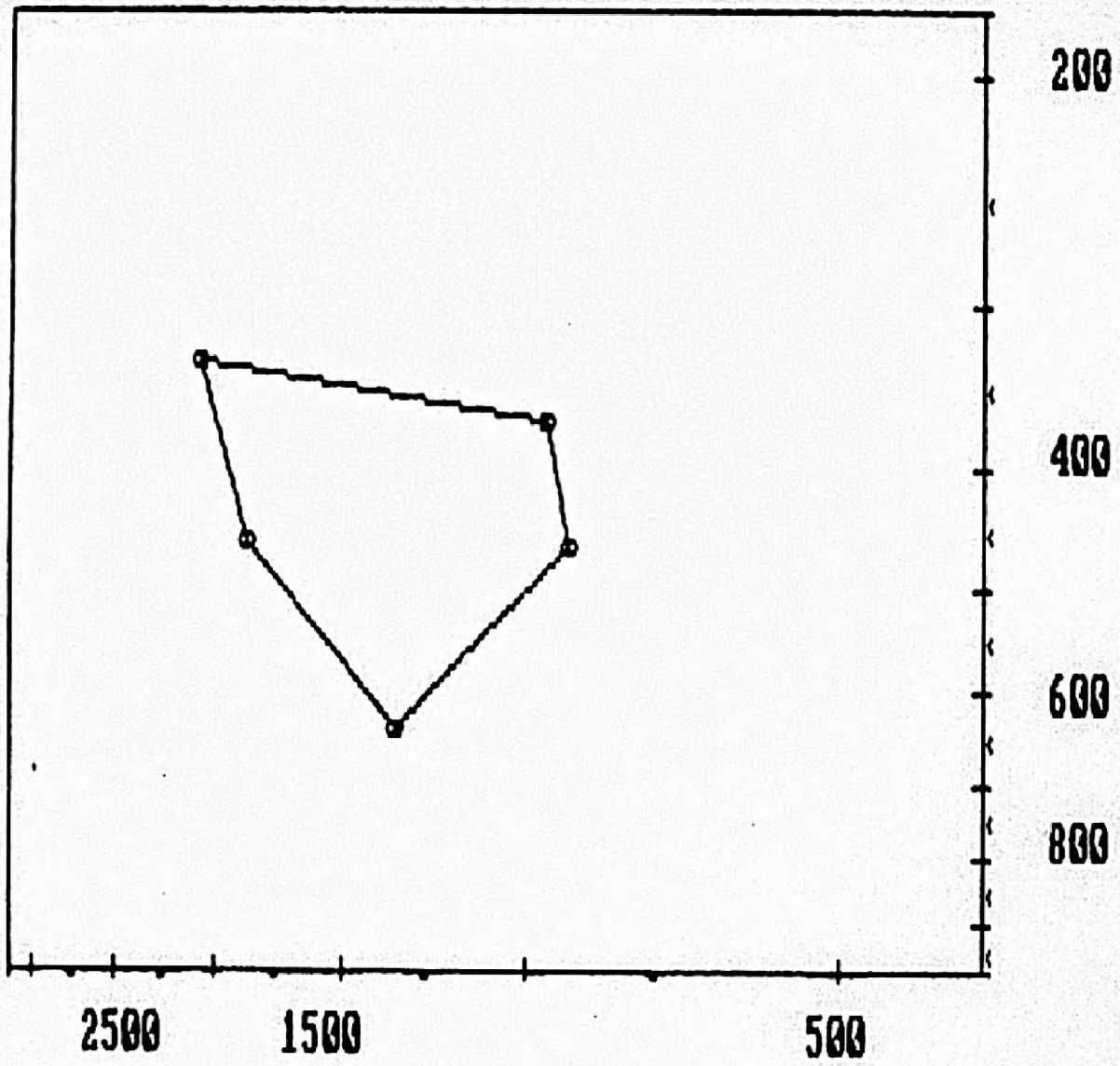

G-1,8: Bokal ez intentsu guztien mediak.

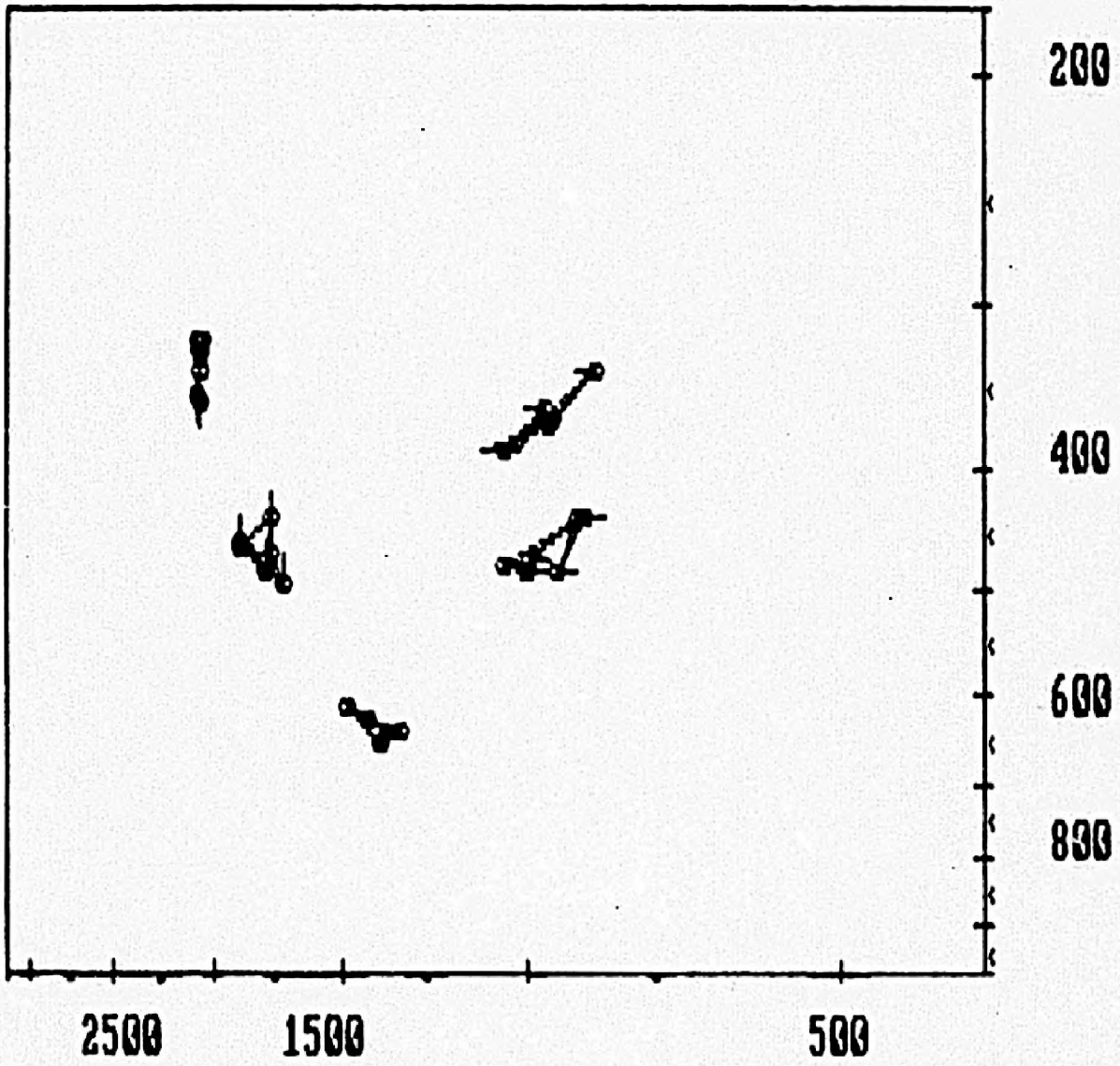

G-1,9.

1.7. G-2 LEKUKOAREN EMAITZAK.

1.7.1. KOPURU OSOAK:

Lekuko honegaz 209 bokal aztertu dut: [a] %22,4, [e] %19,6, [i] %2 5, [o] %19,6, [u] %17,7 izanik. Lekugune eta intentsitatearen arauerako kopuruak ondoko taulan ikus daitezke:

Bok.	D.	H	E	A	+I	-I	IA	IO
[a]	55	13	30	12	25	30	17	13
[e]	37	4	12	21	21	16	5	11
[i]	34	5	21	8	13	21	10	11
[o]	42	6	24	12	23	19	9	10
[u]	41	5	24	12	17	24	11	13

1.7.2. AZTERTUTAKO BERBEN BOKALEN BALOREAK.

1. /amaka/ [amáká]

a	720	1280	40	-31
a	560	1640	34	-23
a	560	1480	39	-23

2. /abade/ [abadé]

a	600	1200	57	-29
a	600	1200	65	-23
e	480	1640	68	-20

3. /asto/ [aśtó]

a	640	1160	53	-34
o	440	880	53	-22

4. /andi/ [apdí]

a	520	1440	65	-27
i	360	2160	92	-26

5. /ardi/ [arďí]

a	640	1320	62	-27
i	360	2200	79	-26

6. /bake/ [bake]

a	560	1360	68	-30
e	400	1920	60	-35

7. /bekoki/ [bekóki]

e	440	1800	71	-30
o	480	1000	84	-27
i	...	...	...	-27

8. /bilduru/ [bjdúru]

i	320	1880	40	-27
u	400	840	78	-22
i	...	...	...	-37

9. /bustern/ [buśtéɲ]

u	400	960	57	-30
e	520	1320	48	-25
i	360	1880	79	-28

10. /buru/ [búru]

u	400	920	87	-22
u	400	1000	71	-25

/domeke/ [doméke]

o	480	1120	56	-23
e	440	1760	57	-23
e	...	...	...	-36

12. /edo/ [eðó]

e	480	1680	64	-30
o	480	960	57	-20

13. /aurre/ [ayfé]

au	...	...	...	-27
e	440	1760	78	-23

14. /egurre/ [égufe]

e	480	1640	54	-23
u	440	960	53	-25
e	480	1680	62	-28

15. /edurre/ [eðúfe]

e	400	1560	67	-29
u	480	960	67	-25
e	440	1560	56	-28

16. /entzun/ [éncun]

e	400	1720	78	-27
u	360	840	53	-34

17. /garandu/ [garapdu]

a	600	1480	62	-24
a	520	1400	73	-26
u	440	1040	48	-28

18. /gusurtu/ [guʃúftu]

u	400	960	48	-27
u	440	1040	54	-23
i	...	...	...	-37

19. /goringo/ [góriŋgo]

o	480	1000	45	-30
i	400	1080	57	-30
o	440	1000	42	-31

20. /suringo/ [ʃúriŋgo]

u	400	880	60	-25
i	360	2040	73	-25
o	440	1080	64	-28

21. /iko/ [ikó]

i	360	2000	89	-27
o	440	1000	92	-21

22. /isterra/ [iʃtéfa]

i	400	1800	71	-25
e	560	1240	46	-23
a	520	1080	43	-27

23. /indabe/ [ipdaβe]

i	400	1960	65	-21
a	560	1520	54	-23
e	480	1680	54	-27

24. /ibilli/ [iβiʃi]

i	480	1800	57	-25
i	360	2080	55	-23
i	360	2000	68	-25

25. /ixilik/ [iʃilik]

i	320	2040	75	-27
i	360	1960	67	-27
i	360	2040	60	-27

26. /kate/ [katé]

a	560	1500	70	-24
e	440	1840	75	-20

27. /katu/ [katú]

a	600	1500	68	-31
u	400	1040	98	-24

28. /kuku/ [kúku]

u	440	1240	87	-18
u	400	1040	81	-23

29. /okotza/ [okóca]

o	440	840	70	-22
o	480	960	54	-20
a	600	1480	45	-30

30. /olga/ [ólga]

o	480	880	64	-21
a	720	1200	75	-27

31. /olloko/ [ojoko]

o	440	1080	76	-23
o	400	840	60	-30
o	440	840	57	-30

32. /txindorra/ [čipdóra]

i	400	1800	50	-27
o	520	1040	90	-25
a	600	1560	45	-27

33. /ukondo/ [ukópdo]

u	440	880	70	-20
o	440	1040	60	-19
o	480	960	54	-23

34. /urunc/ [úrunc]

u	400	1000	64	-23
u	320	1160	71	-25
e	440	1520	57	-24

35. /ule/ [ulé]

u	360	1000	75	-21
e	440	1840	87	-20

36. /usteldu/ [uštéldu]

u	...	...	...	-34
e	480	1640	67	-19
u	400	960	53	-25

37. /urte/ [uŕté]

u	400	1000	65	-25
e	440	1240	73	-19

38. /untze/ [uncé]

u	360	920	70	-27
e	440	1800	90	-20

39. /solo/ [šoló]

o	480	880	45	-23
o	480	960	70	-21

40. /jente/ [xénte]

e	440	1680	62	-24
e	...	...	...	-24

41. /anaje/ [anaxé]

a	520	1320	45	-24
a	520	1480	59	-30
e	480	1840	87	-29

42. /antoju/ [aptóxu]

a	520	1200	65	-24
o	480	960	46	-20
u	400	800	62	-29

43. /afan/ [afán]

a	520	1520	81	-27
a	560	1480	59	-22
i	360	2040	64	-24

44. /firu/ [fíru]

i	360	1960	59	-30
u	400	840	78	-25

45. /damutu/ [dámutú]

a	640	1520	64	-21
u	400	960	57	-23
u	...	...	...	-21

46. /denpore/ [démpore]

e	480	1440	56	-19
o	440	920	53	-20
e	480	1720	60	-25

47. /diru/ [díru]

i	360	1960	54	-21
u	400	880	78	-26

48. /gero/ [géro]

e	440	1600	75	-23
o	520	1040	50	-31

49. /givona/ [giŽóna]

i	360	2000	65	-26
o	440	1040	50	-24
a	520	1440	51	-27

50. /kollare/ [koʎáre]

o	400	960	53	-23
a	480	1760	70	-22
e	400	1720	71	-25

51. /paraje/ [paráxe]

a	600	1200	45	-23
a	680	1240	60	-20
e	...	...	...	-33

52. /pipirra/ [pipíra]

i	400	1760	50	-27
a	560	1200	56	-23
a	...	...	...	-33

53. /polite/ [políte]

o	480	960	59	-25
i	360	2040	57	-25
e	440	1880	71	-30

54. /topa/ [topá]

o	480	920	45	-24
a	560	1120	65	-23

55. /txapela/ [ʧapéla]

a	600	1480	57	-25
e	520	1320	56	-22
a	640	1240	48	-26

56. /txori/ [ʧóri]

o	480	1040	64	-27
i	360	2080	70	-25

57. /yagon/ [ʝágon]

a	600	1520	65	-20
o	400	1040	64	-25

58. /yaye/ [ʝáʝe]

a	440	1800	60	-23
e	400	1920	56	-25

59. /yosi/ [ʝósi]

o	480	1040	84	-27
i	...	...	...	-20

60. /yon/ [ʝón]

o	480	1080	78	-21

61. /yakiñ/ [ʝákiŋ]

a	560	1640	59	-20
i	320	2040	35	-28

62. /malluki/ [maʎúki]

a	600	1520	45	-24
u	360	880	59	-22
i	...	...	...	-34

63. /mutille/ [mutíʎe]

u	400	800	39	-27
i	560	2000	37	-23
e	400	1800	67	-23

64. /nasta/ [nášta]

a	600	1320	70	-24
a	400	1560	48	-35

65. /negu/ [négu]

e	440	1720	51	-20
u	400	880	84	-22

66. /laburre/ [laβúre]

a	600	1200	71	-30
u	440	920	43	-20
e	480	1320	56	-23

67. /loditu/ [loðítu]

o	480	1120	60	-20
i	360	1880	56	-25
u	...	...	...	-35

68. /luse/ [luše]

u	400	840	67	-27
e	440	1760	59	-23

69. /sorrostu/ [šoŕóštu]

o	480	1000	51	-23
o	480	1040	68	-23
u	...	...	...	-36

70. /sunttu/ [šuntu]

u	400	840	67	-23
i	320	1840	57	-26
u	...	...	...	-31

71. /otzo/ [oco]

o	480	920	57	-22
o	440	880	62	-20

72. /goso/ [góso]

o	480	960	57	-20
o	...	...	...	-32

73. /agindu/ [agíndu]

a	640	1480	59	-23
i	360	2000	54	-25
u	360	840	46	-32

74. /atzo/ [aco]

a	680	1240	53	-19
o	520	1000	67	-23

75. /odola/ [oðóla]

o	480	920	59	-23
o	480	960	64	-21
a	640	1200	53	-27

76. /maye/ [máye]

a	680	1400	59	-20
e	...	...	...	-27

77. /yayo/ [ʃáyo]

a	600	1600	54	-17
o	...	...	...	-29

78. /axe/ [aʃ̌e]

a	680	1520	79	-32
e	440	1720	75	-22

79. /sugi/ [ʃúgi]

u	440	920	79	-23
i	360	2160	87	-24

80. /sutunik/ [ʃutúnik]

u	360	840	45	-27
u	440	1000	50	-20
i	360	1880	60	-27

81. /aspiñ/ [aʃpíŋ]

a	560	1640	76	-20
i	320	2120	53	-23

82. /yantzi/ [ʃ̌ánci]

a	600	1560	75	-22
i	360	1920	65	-29

83. /iñun/ [iguñ]

i	360	1840	40	-28
u	440	1040	48	-30
i	...	...	...	-25

84. /espanak/ [eʃ́panak]

e	...	...	...	-35
a	600	1280	42	-21
a	640	1320	40	-24

85. /espana/ [eʃ́pana]

e	...	...	...	-37
a	640	1280	50	-23
a	...	...	...	-27

86. /orme/ [oɾ̃mé]

o	480	960	51	-23
e	400	1880	46	-20

87. /txistu/ [čiʃ́tu]

i	400	1840	48	-25
u	360	880	57	-23

88. /lengusu/ [léŋguʃ́u]

e	440	1400	53	-17
u	400	920	71	-23
u	400	880	64	-31

89. /bustena/ [buʃ́téna]

u	360	1000	45	-27
e	480	1600	51	-20
a	520	1400	53	-26

90. /atxa/ [aʃ̌a]

a	680	1320	53	-23
a	520	1480	51	-27

91. /intxurre/ [iŋčuře]

i	400	1880	53	-27
u	440	1000	68	-23
e	480	1320	48	-30

92. /o|lo/ [ó]o]

o	440	880	65	-20
o	440	920	67	-22

1.7.3. BOKAL BAKOITZEKO BALOREEN MEDIAK.

[i]

	Z	F1	F2	D
D	34	361	1969	61
H	5	368	1912	66
E	21	362	1950	55
A	8	355	2055	74

	Z	F1	F2	D
D	34	361	1969	61
+I	13	360	2034	64
IA	10	376	1876	56
IO	11	349	1978	62
-I	21	361,8	1929,4	59

[e]

	Z	F1	F2	D
D	37	446	1668	64
H	4	440	1680	64
E	12	460	1617	62
A	21	440	1695	66

	Z	F1	F2	D
D	37	446	1668	64
+I	21	446	1663	67
IA	5	448	1712	62
IO	11	447	1658	59
-I	16	447,3	1674,8	59

[a]

	Z.	F1	F2	D
D	55	589	1399	58
H	13	615	1360	62
E	30	581	1435	58
A	12	580	1353	51

	Z.	F1	F2	D.
D	55	589	1399	58
+I	25	589	1437	58
IA	17	595	1362	61
IO	13	582	1375	52
-I	30	589,3	1367,6	57

|o|

	Z	F1	F2	D
D	42	465	974	60
H	6	460	927	64
E	24	467	995	58
A	12	463	957	61

	Z	F1	F2	D
D	42	465	974	60
+I	23	470	991	61
IA	9	467	982	59
IO	10	452	964	58
-I	19	459,1	953,5	58

|u|

	Z	F1	F2	D
D	41	402	941	64
H	5	392	960	69
E	24	407	947	61
A	12	397	923	68

	Z	F1	F2	D
D	41	402	941	64
+I	17	414	946	69
IA	11	393	931	57
IO	13	394	944	62
-I	24	393,5	938	59

1.7.4. BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. G-2. 1)

	Z	F1	F2	D
[i]	34	361	1969	61
[e]	37	446	1668	64
[a]	55	589	1399	58
[o]	42	465	974	60
[u]	41	402	941	64

Bokalen formakinen baloreak honako tarteen artean kokatzen dira:

	F1	F2
[i]	320-400	1760-2200
[e]	400-520	1240-1920
[a]	440-720	1080-1800
[o]	400-520	840-1120
[u]	320-480	800-1240

1.7.5. BOKAL GUZTIEN MEDIAK HASIERAN (Ik. G-2. 2)

	Z	F1	F2	D
[i]	5	368	1912	66
[e]	4	440	1680	64
[a]	13	615	1360	62
[o]	6	460	927	64
[u]	5	392	960	69

1.7.6. BOKAL GUZTIEN MEDIAK ERDIAN (Ik. G-2,3)

	Z.	F1	F2	D
[i]	21	362	1950	55
[e]	12	460	1617	62
[a]	30	581	1435	58
[o]	24	467	995	58
[u]	24	407	947	61

1.7.7. BOKAL GUZTIEN MEDIAK AMAIERAN (Ik G-2,4)

	Z.	F1	F2	D
[i]	8	355	2055	74
[e]	21	440	1695	66
[a]	12	580	1353	51
[o]	12	463	957	61
[u]	12	397	923	68

1.7.8. BOKAL INTENTSU GUZTIEN MEDIAK (Ik. G-2,5)

	Z.	F1	F2	D
[i]	13	360	2034	64
[e]	21	446	1663	67
[a]	25	589	1437	58
[o]	23	470	991	61
[u]	17	414	946	69

1.7.9. INTENTSITATE AURREKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. G-2,6)

	Z.	F1	F2	D
[i]	10	376	1876	56
[e]	5	448	1712	62
[a]	17	595	1362	61
[o]	9	467	942	59
[u]	11	393	931	57

1.7.10. INTENTSITATE OSTEKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. G-2,7)

	Z.	F1	F2	D
[i]	11	349	1978	62
[e]	11	447	1658	59
[a]	13	582	1375	52
[o]	10	452	964	58
[u]	13	394	944	62

1.7.11. BOKAL EZ INTENTSU GUZTIEN MEDIAK (Ik. G-2,8)

	Z.	F1	F2	D
[i]	21	361,8	1929,4	59
[e]	16	447,3	1674,8	59
[a]	30	589,3	1367,6	57
[o]	19	459,1	953,5	58
[u]	24	393,5	938	59

1.7.12. OHARRAK.

1.7.12.1. Lekugunearen arauerako oharrak

Lehen formakina [e], [o] eta [u]ren kasuetan altuagoa da erdian; [a] eta [i]ren kasuetan altuena hasieran gertatzen da. Baxuenak [a], [e] eta [i]ren kasuetan amaieran gertatzen dira; [o] eta [u]ren kasuetan, berriz, hasieran. Bigarren formakina [a] eta [o]ren kasuetan erdian gertatzen da altuena; [e] eta [i]ren kasuetan amaieran, eta [o]ren kasuan, azkenik, erdian; baxuenak [a] eta [u]ren kasuetan amaieran gertatzen dira; [i] eta [o]ren kasuetan hasieran eta [e]ren kasuan erdian.

1.7.12.2. Intentsitatearen arauerako oharrak

Lehen formakina [a], [e] eta [i]ren kasuetan baxuagoa da intentsuetan, altuena intentsitate aurrekoetan gertatzen dela; [u] eta [o]ren kasuetan, berriz, altuagoa da intentsuetan. Bigarren formakinari dagokionez, [e]ren kasuan izan ezean, altuenak intentsuetan gertatzen dira, baxuenak, berriz, intentsitatearen aurrekoetan, [e]ren kasuan baxuena intentsitate ostekoetan gertatzen da. Lekugune eta intentsitatearen arauerako mediez osaturiko bokal bakoitzaren eremuak G-2,9 taulan ikus daitezke.

12.3. Denborari buruzko oharrak.

Lekugunearen arauera, [a]ren kasuan izan ezean, laburrenak erdian gertatzen dira; luzeenak [a], [o] eta [u]ren kasuetan hasieran, eta [e] eta [i]ren kasuetan amaieran. Intentsitateari dagokionez, intentsuenak luzeenak ere badira kasu guztietan.

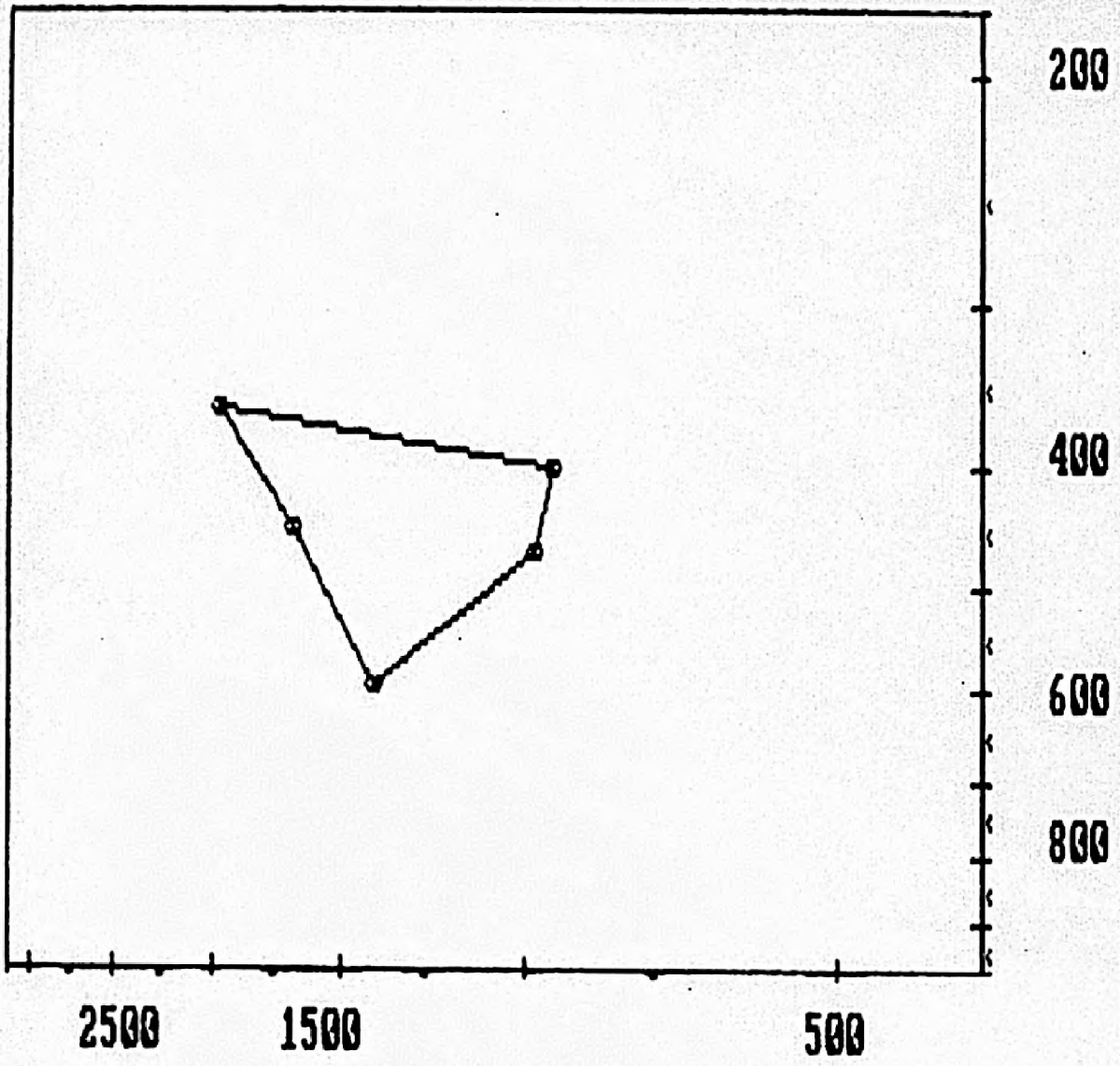

G-2,1: Bokal guztien mediak.

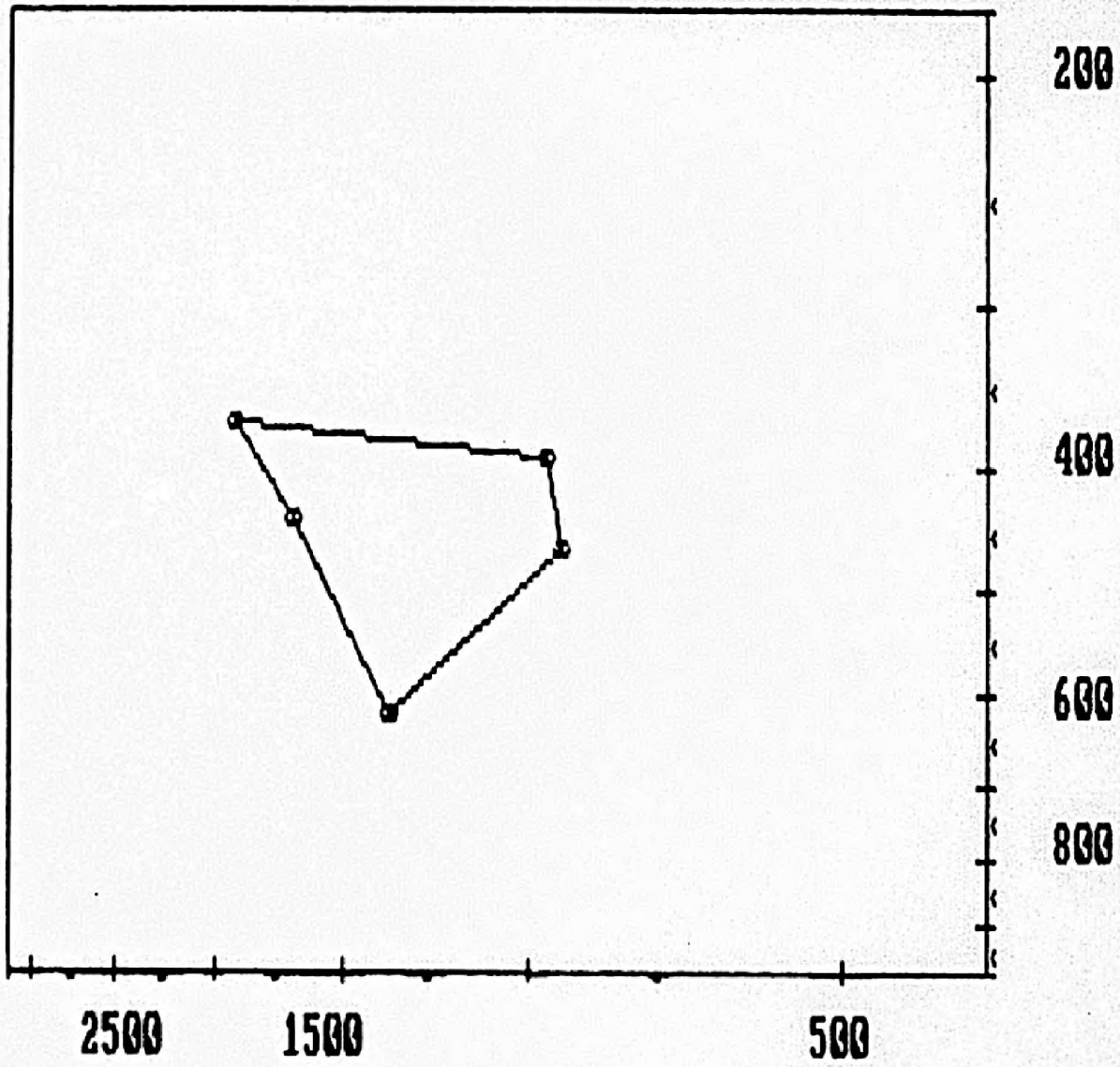

G-2,2: Bokal gaztien mediak hasieran.

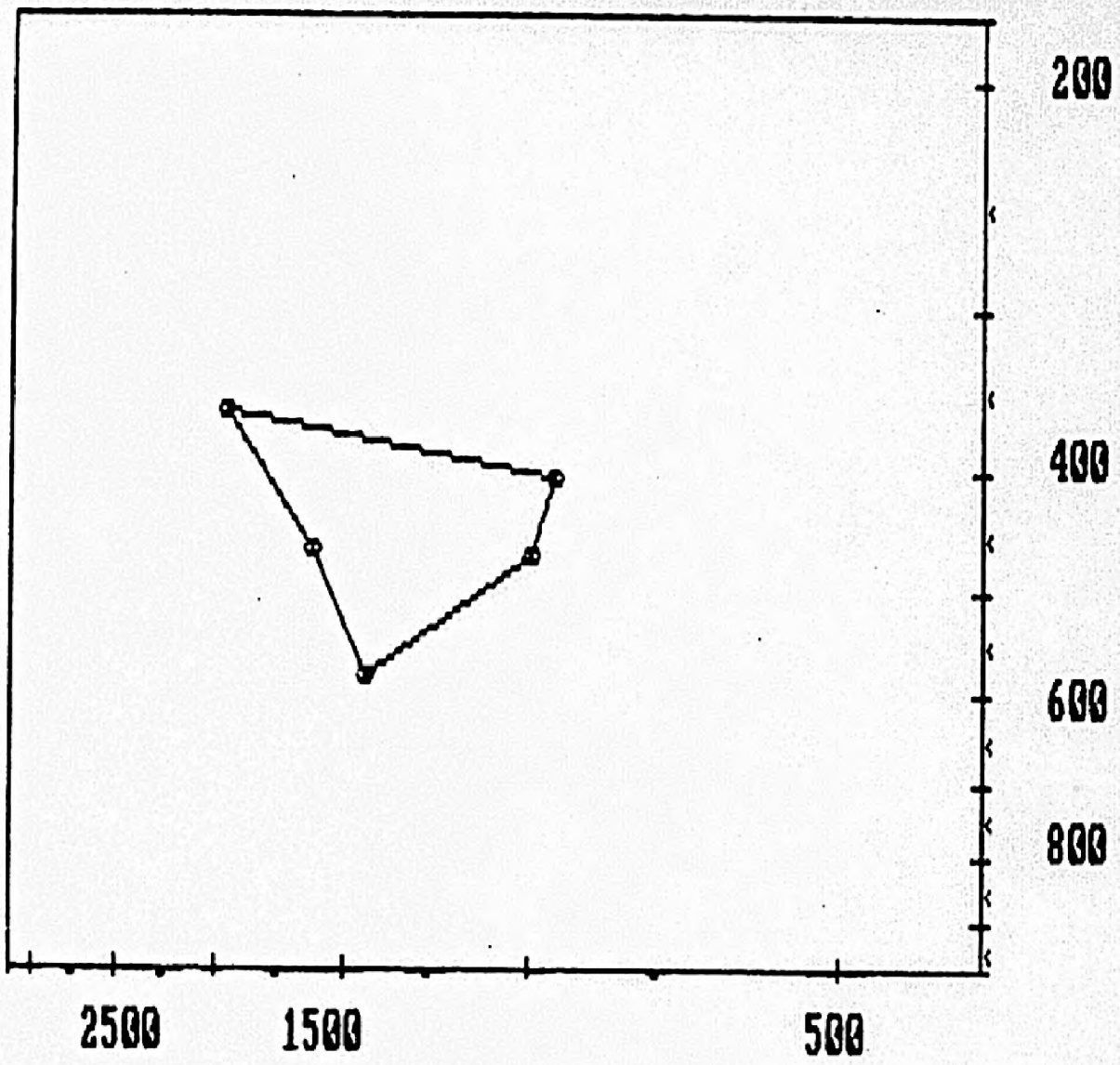

G-2,3: Bokal guztien mediak erdian.

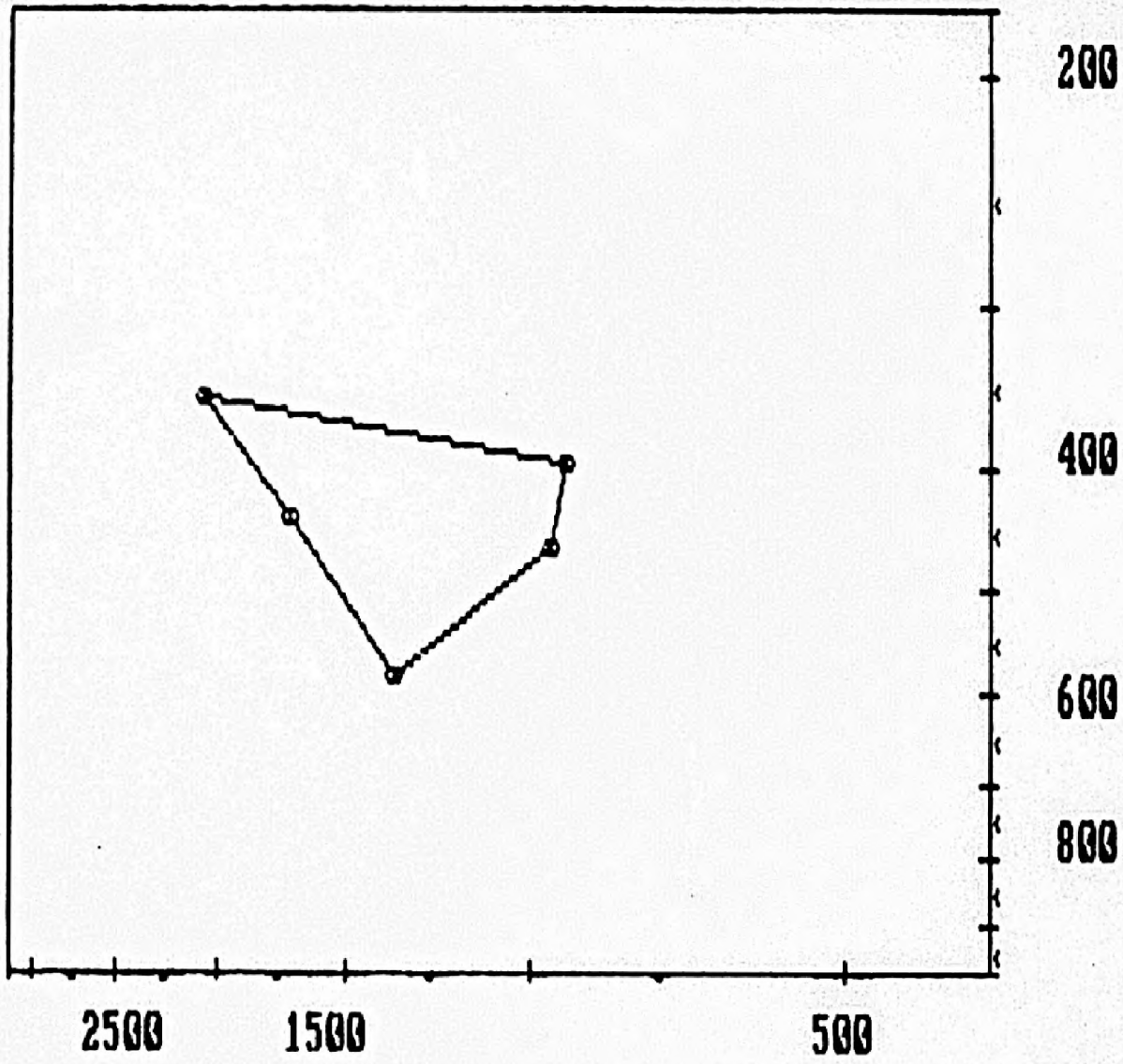

G-2,4: Bokal guztien mediak anatieren.

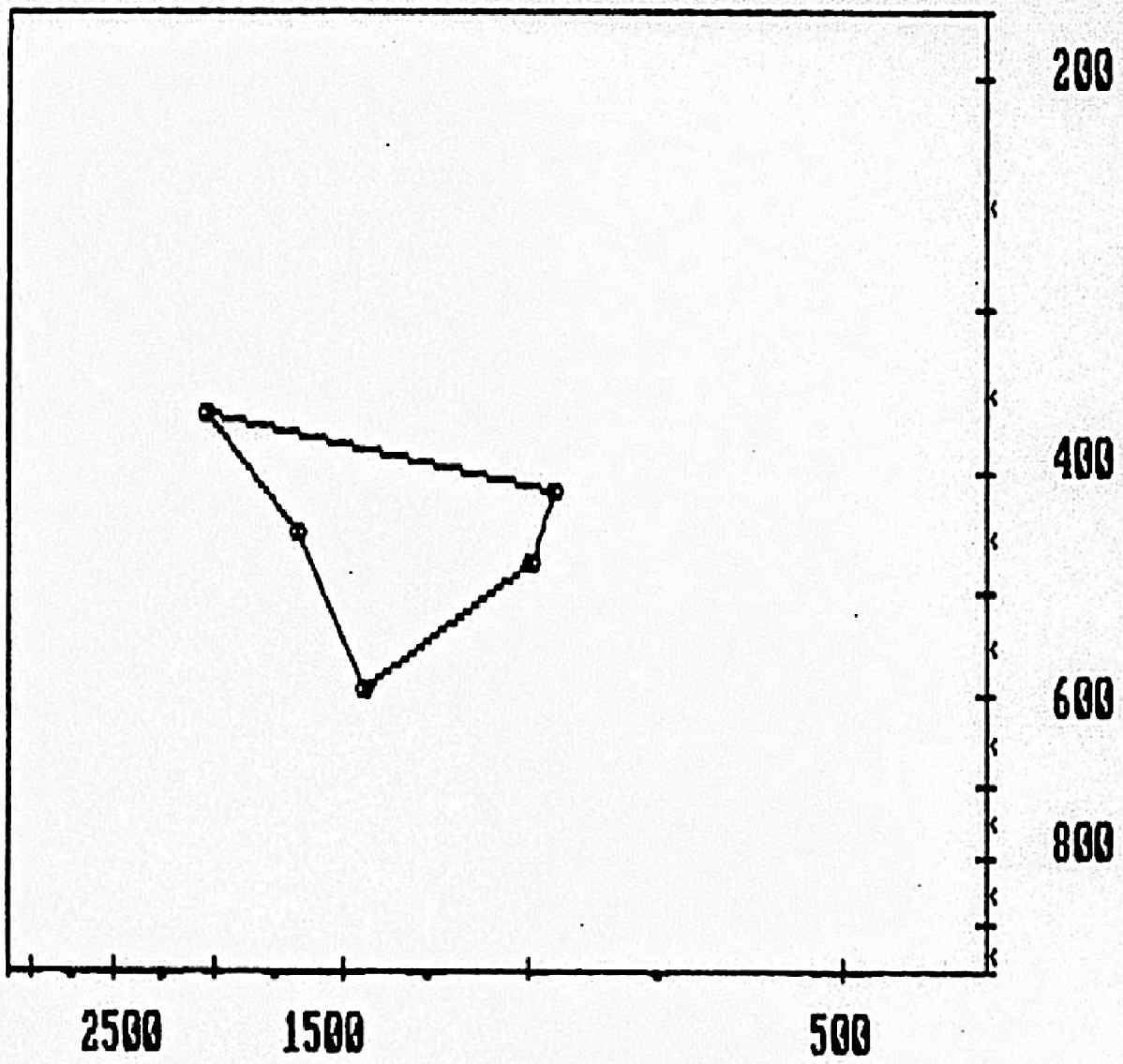

G-2,5: Bokal intentsu guztien mediak.

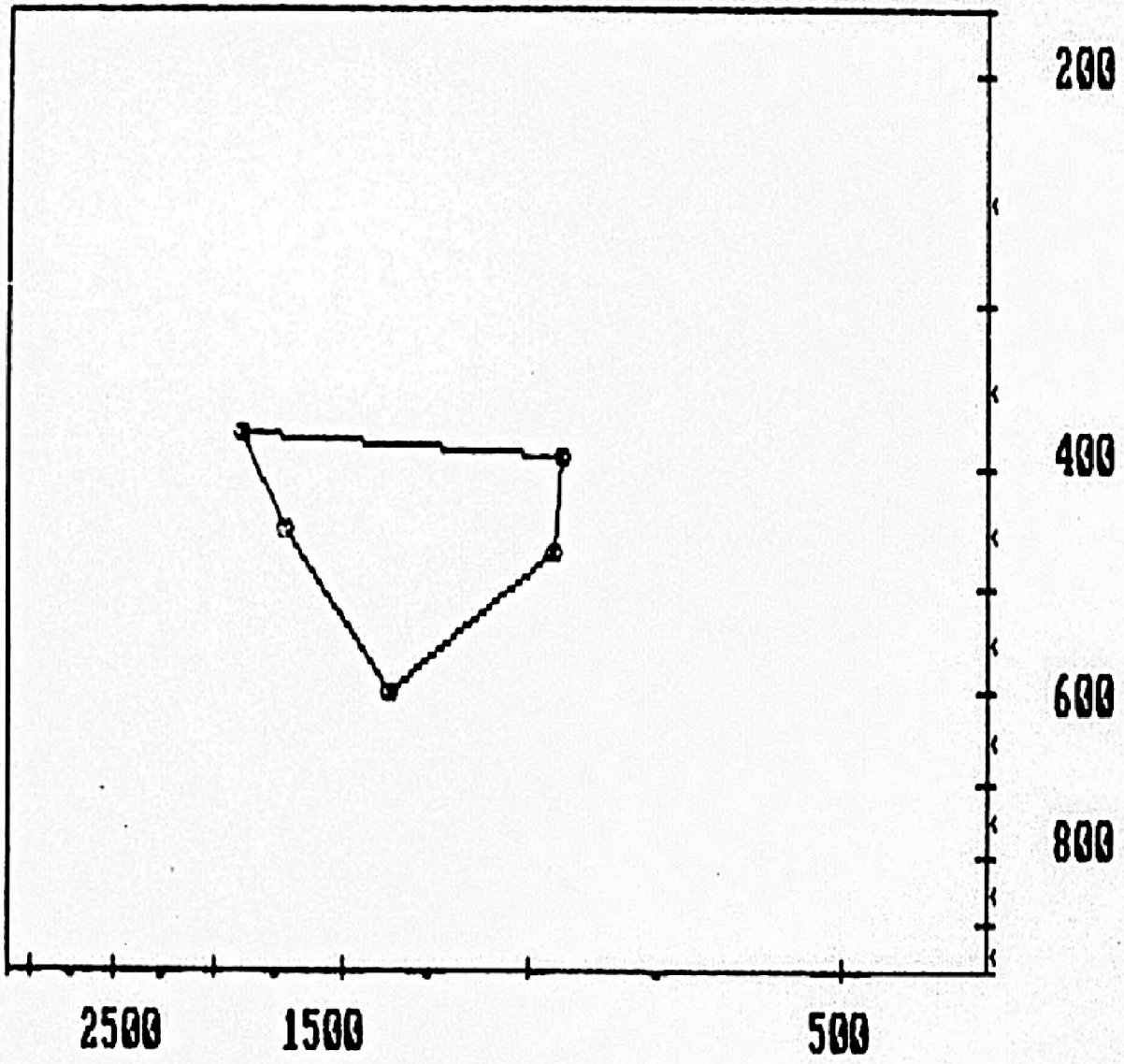

G-2,6: Intentsitate aurreko bokal guztien mediak.

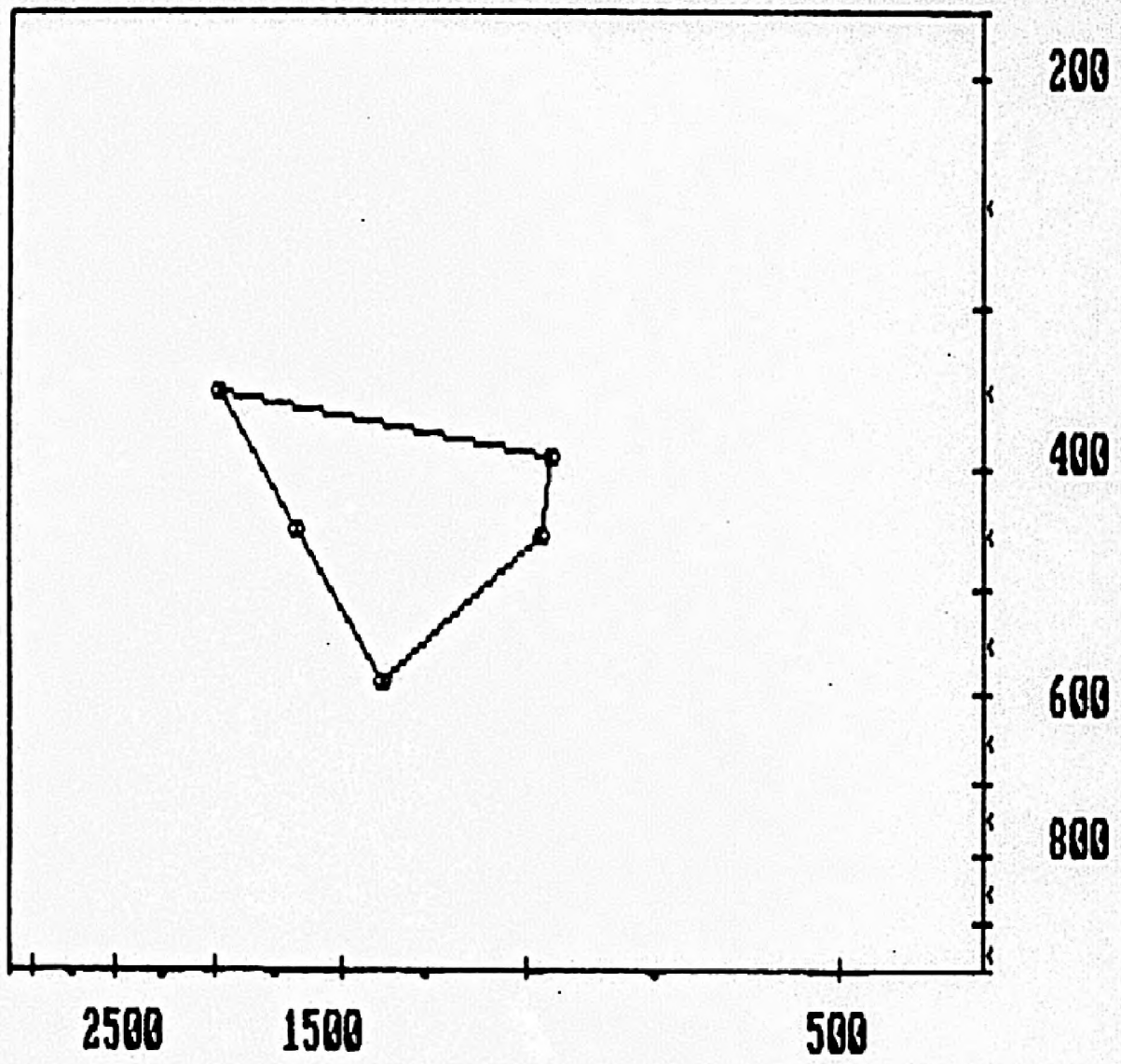

G-2,7: Intentsitate osteko bokal guztien mediak.

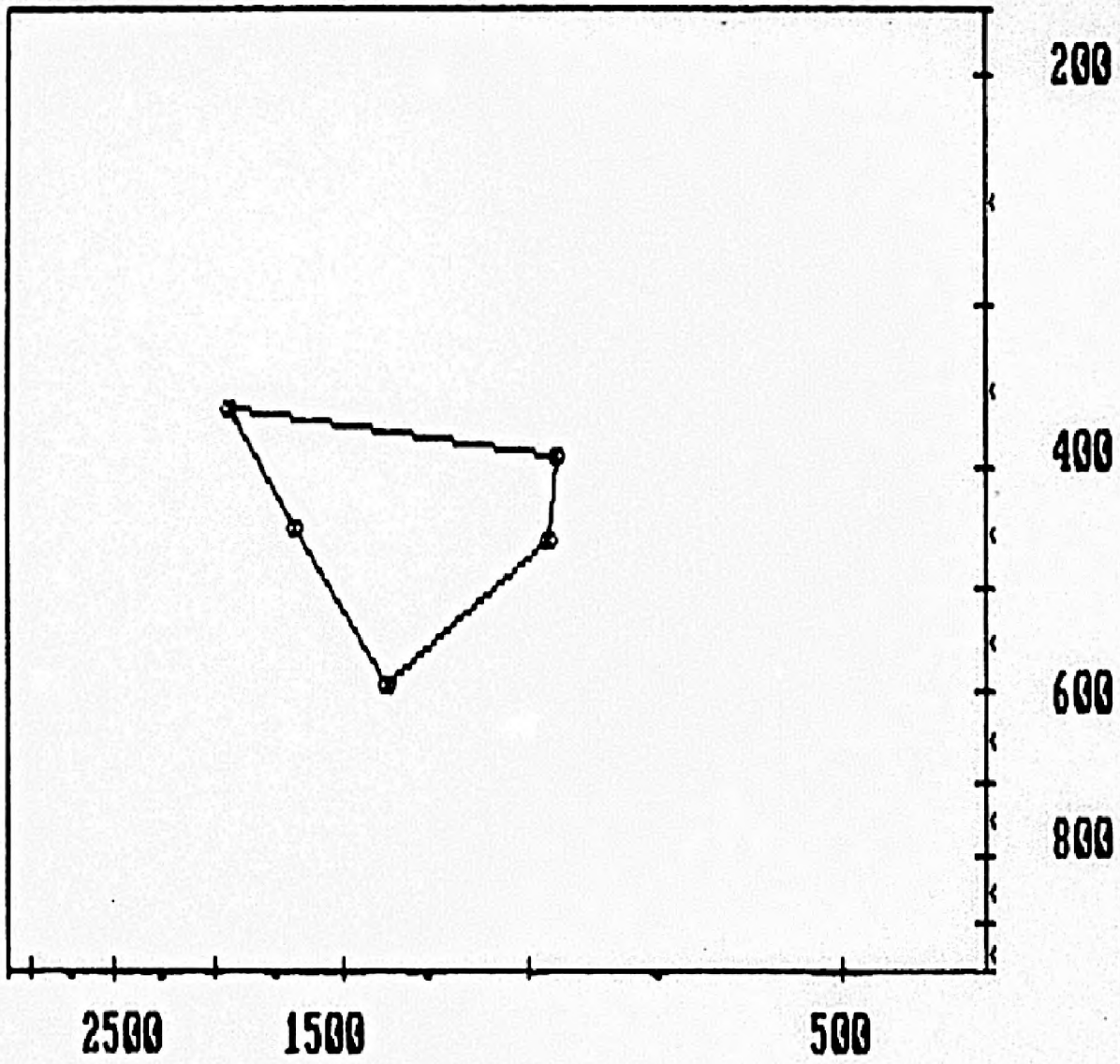

G—2,8: Bokal ez intentsu guztien mediuk.

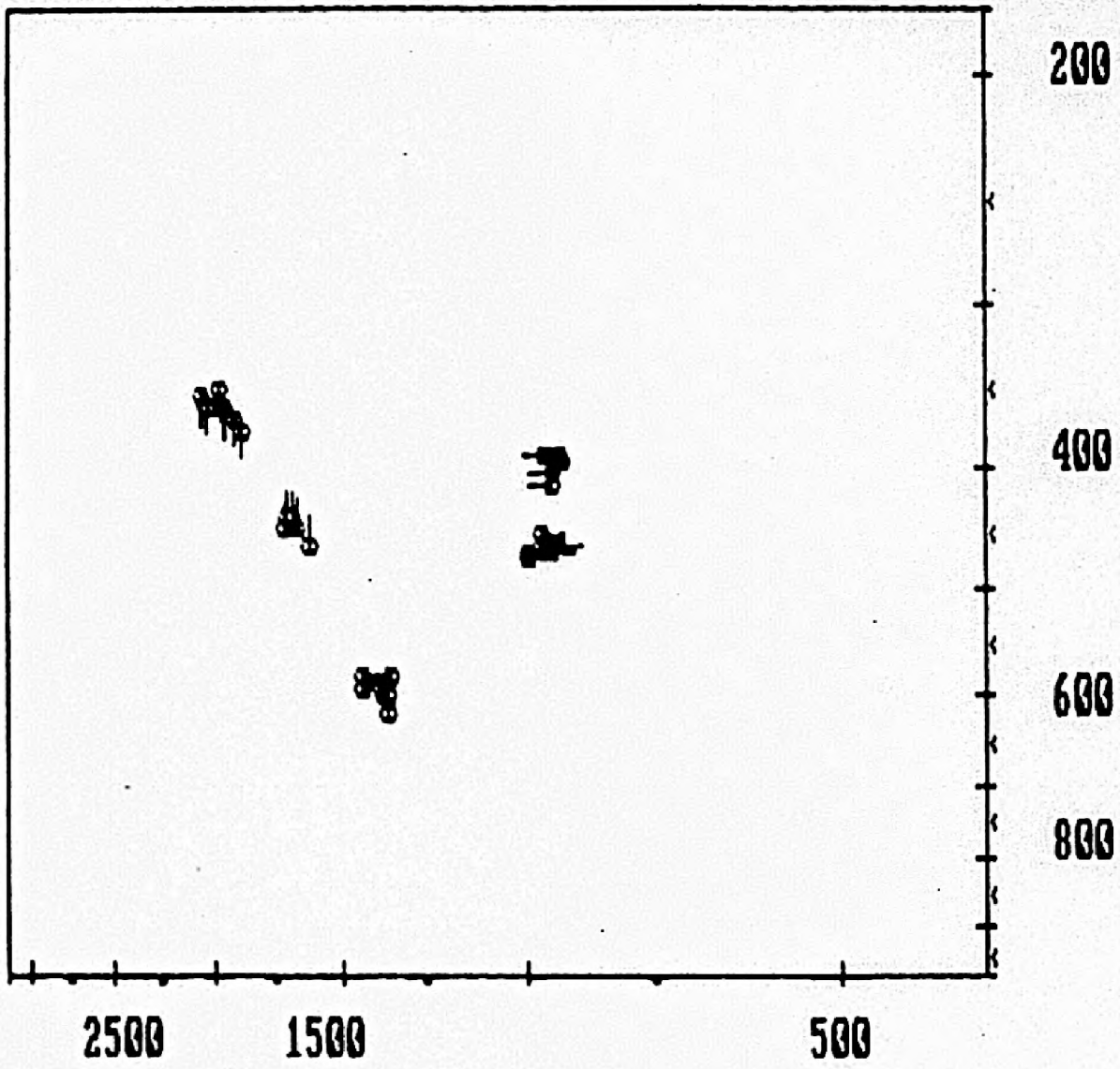

G-2,9.

1.8. G-3 LEKUKOAREN EMAITZAK.

1.8.1. KOPURU OSOAK

Lekuko honegaz 241 bokal aztertu dut: [a] %24, [e] %21,9, [i] %17,4, [o] %2 7 eta [u] 15,7 izanik. Lekugune eta intentsitatearen arauerako kopuruak ondoko taulan ikus daitezke.

Bok	D.	H.	E	A	+I	-I	IA	IO
[a]	58	9	38	11	39	19	8	11
[e]	53	7	22	24	22	31	14	17
[i]	42	2	24	15	4	38	18	20
[o]	50	8	32	10	30	20	10	10
[u]	38	4	24	10	9	29	16	13

1.8.2. AZTERTUTAKO BERBEN BOKALEN BALOREAK.

1./amaka/ [ámáka]

a	880	1520	67	-26
a	800	1480	54	-26
a	...	...	...	-34

2. /abade/ [aβáðe]

a	800	1520	53	-20
a	680	1480	64	-18
e	440	2080	1,00	-25

3. /astok/ [áštok]

a	800	1440	68	-20
o	480	1040	79	-29

4. /andi/ [ándi]

a	680	1520	59	-23
i	280	2440	64	-27

5. /ardi/ [árði]

a	760	1560	62	-21
i	240	2360	70	-28

6. /bake/ [báke]

a	680	1200	67	-22
e	400	2520	65	-32

7. /bakek/ [bákek]

a	680	1400	62	-20
e	400	2360	60	-33

8. /bekoki/ [bekóki]

e	400	1880	51	-25
o	480	920	57	-20
i	280	2360	47	-37

9. /bildurti/ [bjdúrti]

i	240	2000	45	-23
u	400	1080	57	-18
i	240	2080	45	-29

10. /busterri/ [buśtéři]

u	320	1080	40	-29
e	560	1560	64	-20
i	240	1960	60	-30

11. /buru/ [burú]

u	360	1080	50	-25
u	360	1120	54	-23

12. /domeke/ [dóméke]

o	520	1080	46	-23
e	600	2320	59	-23
e	360	2480	65	-31

13. /ermintte/ [éřmiŋt̪e]

e	560	1760	53	-23
i	320	2440	62	-26
e	360	2360	84	-27

14. /elgorri/ [elgóři]

e	600	1880	42	-25
o	440	960	65	-19
i	360	2400	54	-26

15. /arto/ [ářto]

a	720	1240	50	-23
o	560	1120	51	-32

16. /garandu/ [gáraŋdu]

a	720	1360	60	-22
a	720	1360	50	-25
u	...	...	...	-43

17. /guntzurrune/ [guncuřuné]

u	520	1120	64	-32
u	560	1200	45	-26
u	480	1120	48	-27
e	680	1900	57	-25

18. /suringo/ [śuriŋgó]

u	520	1120	65	-25
i	360	2320	62	-23
o	600	1760	98	-18

19. /indarra/ [iŋdářa]

i	...	...	...	-28
a	720	1120	39	-20
a	640	1040	54	-27

20. /errementari/ [eřemeŋtári]

e	560	1520	34	-28
e	600	1600	42	-23
e	600	1760	39	-27
a	640	1720	53	-20
i	280	2240	60	-27

21. /eskuturre/ [éskutuře]

e	480	1800	48	-26
u	360	1000	45	-28
u	440	1040	43	-28
e	480	1480	51	-30

22. /egurre/ [eguře]

e	400	1520	46	-27
u	400	960	53	-26
e	560	1800	79	-21

23. /edurre/ [eđuře]

e	400	1760	48	-28
u	400	1120	51	-26
e	480	1760	54	-22

24. /entzun/ [éncun]

e	600	1960	46	-27
u	280	760	42	-29

25. /gusuri/ [guśuri]

u	440	1040	48	-28
u	520	1000	65	-27
i	320	2240	70	-27

26. /gorringo/ [gõrĩŋgo]

o	560	1120	46	-27
i	360	1960	43	-28
o	520	960	50	-34

27. /iko/ [ikó]

i	320	2320	34	-33
o	480	960	56	-27

28. /isterra/ [iśtẽra]

i	...	...	...	-29
e	600	1760	60	-20
a	760	1320	67	-27

29. /indabe/ [indãbe]

i	320	2360	42	-27
a	640	1440	81	-20
e	400	1840	68	-32

30. /ibilli/ [ibĩji]

i	400	2240	46	-27
i	400	2480	64	-26
i	...	...	...	-30

31. /iñusenteken/ [iŋuśẹntekén]

i	...	...	...	-24
u	480	1120	62	-22
e	520	1920	45	-23
e	520	1880	56	-24
e	560	1920	65	-21
i	360	2240	48	-27

32. /ollotoki/ [ólotóki]

o	480	1120	76	-23
o	560	1120	59	-23
o	560	1160	50	-23
i	320	2320	0.51	-35

33. /ostikede/ [oštikeđé]

o	360	1080	43	-31
i	320	2240	45	-31
e	520	1920	56	-26
e	480	2000	67	-25

34. /ugertu/ [ugéřtu]

u	360	1080	37	-25
e	400	1400	23	-21
u	...	...	...	-35

35. /ixilik/ [išílik]

i	320	2400	57	-24
i	400	2360	70	-23
i	360	2280	70	-27

36. /kate/ [káte]

a	680	1320	50	-22
e	440	2120	67	-27

37. /katu/ [kátu]

a	680	1280	48	-21
u	360	1040	42	-26

38. /okotza/ [ókóca]

o	560	1000	76	-24
o	600	1080	53	-24
a	760	1240	59	-26

39. /olga/ [olgá]

o	520	1040	57	-20
a	840	1280	76	-17

40. /ollosko/ [ólóśko]

o	440	1080	53	-27
o	400	840	46	-27
o	480	840	53	-30

41. /txindorra/ [čipdóřa]

i	280	2160	32	-30
o	560	1040	48	-20
a	...	...	...	-32

42. /ukondo/ [ukópdo]

u	280	680	39	-30
o	440	1040	45	-25
o	400	960	46	-30

43. /urune/ [uruné]

u	...	...	...	-27
u	...	...	...	-25
e	480	1960	46	-22

44. /ule/ [ulé]

u	320	840	57	-27
e	440	1960	71	-20

45. /usteldu/ [uʃtéjdu]

u	...	...	...	-34
e	360	1760	50	-24
u	...	...	...	-31

46. /lagune/ [lágune]

a	800	1560	71	-18
u	320	880	56	-22
e	520	2000	78	-20

47. /urte/ [uɾté]

u	320	920	56	-29
e	480	2160	76	-20

48. /untze/ [unsé]

u	...	...	...	-29
e	440	2160	76	-20

49. /solo/ [ʂóló]

o	400	960	53	-22
o	440	960	70	-21

50. /anaje/ [ánaxe]

a	640	1280	43	-23
a	800	1440	64	-27
e	480	2320	64	-34

51. /antoju/ [áptoxu]

a	...	...	...	-22
o	480	960	35	-30
u	240	720	37	-28

52. /alan/ [alán]

a	880	1440	32	-24
a	720	1400	56	-20
i	240	2160	42	-31

53. /liru/ [liru]

i	240	2320	65	-23
u	320	960	81	-21

54. /damutu/ [dámutu]

a	640	1240	65	-18
u	320	1000	56	-27
u	280	760	42	-30

55. /dempore/ [dempore]

e	480	1720	53	-20
o	520	1840	59	-23
e	440	1040	48	-27

56. /diru/ [dirú]

i	280	2160	64	-23
u	320	880	73	-22

57. /gero/ [géro]

e	520	1720	62	-20
o	640	1160	56	-22

58. /esku/ [éśku]

e	...	...	...	-25
u	280	1080	34	-27

59. /pelotari/ [pelotári]

e	400	1520	32	-27
o	480	1040	40	-24
a	640	1440	51	-22
i	360	2040	51	-31

60. /itere/ [itére]

i	320	2160	65	-25
e	480	1960	56	-20
e	440	1960	62	-26

61. /puxike/ [pušike]

u	280	720	40	-23
i	320	2320	42	-21
e	440	2080	34	-26

62. /talletu/ [taljetu]

a	600	1200	50	-22
e	400	2120	59	-24
u	280	880	54	-26

63. /kirkolatza/ [kirkolaca]

i	280	2200	35	-23
i	320	2340	45	-23
o	480	1040	48	-20
a	680	1520	51	-19
a	760	1360	57	-20

64. /gixona/ [gišóna]

i	320	2440	56	-27
o	440	840	53	-23
a	760	1280	59	-24

65. /kollare/ [kóljare]

o	480	1080	50	-21
a	600	1120	48	-23
e	...	...	...	-38

66. /paraje/ [párixe]

a	760	1200	57	-20
a	720	1280	51	-20
e	520	2000	46	-32

67. /piparra/ [piparra]

i	280	2280	39	-29
a	840	1280	57	-18
a	760	1200	50	-19

68. /politte/ [políţe]

o	440	1080	43	-25
i	320	2400	42	-28
e	480	2000	43	-25

69. /txapela/ [ʧapelá]

a	640	1280	37	-27
e	480	1520	31	-27
a	800	1240	40	-26

70. /txori/ [ʧóri]

o	480	1200	62	-21
i	320	2320	51	-27

71. /yagon/ [ʝágon]

a	680	1320	57	-20
o	480	1000	46	-23

72. /yaye/ [ʝáye]

a	480	1360	51	-20
e	440	2240	51	-24

73. /yosi/ [ʝósi]

o	440	1160	54	-24
i	320	2400	46	-27

74. /yon/ [ʝón]

o	440	960	53	-19

75. /lebatza/ [leβáca]

e	440	1800	56	-25
a	680	1280	62	-22
a	680	1200	62	-25

76. /liburu/ [liβúru]

i	240	2160	81	-21
u	320	720	60	-20
u	...	...	...	-31

77. /yakiñ/ [ʝákiŋ]

a	680	1760	62	-21
i	280	2440	46	-28

78. /malluki/ [maʎúki]

a	520	1440	43	-27
u	360	600	45	-27
i	280	2320	48	-32

79. /mutille/ [muti̯ʎé]

u	320	600	42	-30
i	240	2400	50	-28
e	400	2280	35	-24

80. /nasta/ [náʧta]

a	720	1440	51	-22
a	...	...	...	-27

81. /kontus/ [kóɣtuʧ]

o	480	1000	51	-20
u	...	...	...	-33

82. /negu/ [negú]

e	440	1920	81	-24
u	280	760	79	-22

83. /labur/ [laβuɾ̄]

a	640	1480	67	-20
u	280	920	62	-26

84. /leihitu/ [leiʝitu]

o	440	1080	70	-22
i	280	2200	45	-27
u	280	680	56	-30

85. /sorrostu/ [soɾ̄ostu]

o	520	1000	54	-23
o	560	1040	57	-23
u	...	...	...	-35

86. /suntitu/ [sunʝitu]

u	440	1200	62	-22
i	320	2240	60	-23
u	440	1160	45	-25

87. /otzo/ [oco]

o	440	920	39	-31
o	520	1080	62	-24

88. /goso/ [goso]

o	440	960	54	-23
o	520	960	53	-21

89. /soro/ [soro]

o	520	1000	71	-24
o	440	920	57	-25

90. /ollo/ [oʝo]

o	400	1040	62	-26
o	440	920	60	-23

91. /atzamarra/ [acamāɾ̄a]

a	680	1320	57	-27
a	720	1200	35	-27
a	680	1160	79	-23
a	680	1120	79	-27

92. /osatu/ [oβatu]

o	480	920	43	-31
a	680	1240	37	-26
u	...	...	...	-29

93. /arkondare/ [arkopdāɾe]

a	680	1520	40	-23
o	480	1000	42	-25
a	640	1560	68	-21
e	440	2040	51	-27

94. /aburke/ [aβuɾ̄ke]

a	640	1320	62	-25
a	560	1280	56	-27
e	...	...	...	-35

95. /argaldu/ [aɾ̄gaɟdu]

a	680	1320	50	-23
a	760	1560	51	-21
u	...	...	...	-39

1.8.3. BOKAL BAKOITZEKO BALOREEN MEDIAK.

[i]

	Z	F1	F2	D
D	42	307	2274	53
H	3	347	2333	48
E	24	308	2276	53
A	15	296	2259	54

	Z	F1	F2	D
D	42	307	2274	53
+I	4	360	2350	62
IA	18	300	2272	50
IO	20	302	2260	53
-I	38	301	2265,6	51

[e]

	Z	F1	F2	D
D	53	478	1886	55
H	7	514	1743	45
E	22	487	1836	52
A	24	458	1973	61

	Z	F1	F2	D
D	53	478	1886	55
+I	22	505	1891	56
IA	14	491	1743	47
IO	17	431	1998	60
-I	31	458	1882,8	54

[a]

	Z	F1	F2	D
D	58	703	1354	56
H	9	733	1427	51
E	38	685	1371	56
A	11	738	1236	60

	Z	F1	F2	D
D	58	703	1354	56
+I	39	696	1382	58
IA	8	720	1340	43
IO	11	713	1265	59
-I	19	715,9	1296,5	52

[o]

	Z	F1	F2	D
D	50	486	1049	55
H	8	460	1025	56
E	32	492	1079	54
A	10	488	972	56

	Z	F1	F2	D
D	50	486	1049	55
+I	30	495	1055	58
IA	10	448	1000	48
IO	10	500	1080	53
-I	20	474	1040	50

[u]

	Z	F1	F2	D
D	38	368	959	53
H	4	360	980	51
E	24	392	982	51
A	10	316	896	56

	Z	F1	F2	D
D	38	368	959	53
+I	9	369	924	64
IA	16	408	1012	51
IO	13	320	917	47
-I	29	368,5	969,4	49

1.8.4. BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. G-3, 1)

	Z	F1	F2	D
[i]	42	307	2274	53
[e]	53	478	1886	55
[a]	58	703	1354	56
[o]	50	486	1049	55
[u]	38	368	959	53

Bokalen formakinen balioeak bornako tarteen artean kokatzen dira:

	F1	F2
[i]	240-400	1960-2480
[e]	360-680	1040-2520
[a]	480-880	1040-1760
[o]	360-640	840-1840
[u]	240-360	600-1200

1.8.5. BOKAL GUZTIEN MEDIAK HASIERAN (Ik. G-3, 2)

	Z	F1	F2	D
[i]	3	347	2333	48
[e]	7	514	1743	45
[a]	9	733	1427	51
[o]	8	460	1025	56
[u]	4	360	980	51

1.8.6. BOKAL GUZTIEN MEDIAK ERDIAN (Ik. G-3,3)

	Z.	F1	F2	D
[i]	24	308	2276	53
[e]	22	487	1836	52
[a]	38	685	1371	56
[o]	32	492	1079	54
[u]	24	392	982	51

1.8.7. BOKAL GUZTIEN MEDIAK AMAIERAN (Ik. G-3,4)

	Z.	F1	F2	D
[i]	15	296	2259	54
[e]	24	458	1973	61
[a]	11	738	1236	60
[o]	10	488	972	56
[u]	10	316	896	56

1.8.8. BOKAL INTENTSU GUZTIEN MEDIAK (Ik. G-3,5)

	Z.	F1	F2	D
[i]	4	360	2350	62
[e]	22	505	1891	56
[a]	39	696	1382	58
[o]	30	495	1055	58
[u]	9	369	924	62

1.8.9. INTENTSITATE AURREKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. G-3,6)

	Z.	F1	F2	D
[i]	18	300	2272	50
[e]	14	491	1743	47
[a]	8	720	1340	43
[o]	10	448	1000	48
[u]	16	408	1012	51

1.8.10. INTENTSITATE OSTEKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. G-3,7)

	Z.	F1	F2	D
[i]	20	302	2269	53
[e]	17	431	1998	60
[a]	11	713	1265	59
[o]	10	500	1080	52
[u]	13	320	917	47

1.8.11. BOKAL EZ INTENTSU GUZTIEN MEDIAK (Ik. G-1,8)

	Z.	F1	F2	D
[i]	38	301	2265,6	51
[e]	31	458	1882,8	54
[a]	19	715,9	1296,5	52
[o]	20	474	1040	50
[u]	29	368,5	969,4	49

1.8.12. OHARRAK.

1.8.12.1. Lekugunearen arauerako oharrak:

Lehen formakina [e] eta [i]ren kasuetan altuagoa da hasieran, [o] eta [u]ren kasuetan erdian eta [a]ren kasuan amaieran. Baxuenak [e], [i] eta [u]ren kasuetan amaieran gertatzen dira, [a]ren kasuan erdian eta [o]renean hasieran. Bigarren formakina [a] eta [i]ren kasuetan altuagoa da hasieran; [o] eta [u]ren kasuetan erdian eta [e]ren kasuan amaieran. Baxuenak, [e]ren kasuan izan ezean, amaieran gertatzen dira.

1.8.12.2. Intentsitatearen arauerako oharrak:

Lehen formakina, [a]ren kasuan izan ezean, altuagoa da intentsuetan ez intentsuetan baino. Baxuenak [a], [e] eta [u]ren kasuetan intentsitate ostekoetan gertatzen dira; [i] eta [o]ren kasuetan, berriz, intentsitate aurrekoetan. Lekugune eta intentsitatearen arauerako mediez osaturiko bokal bakoitzaren eremuak G-3,9 taulan ikus daitezke.

1.8.12.3. Denborari buruzko oharrak:

Lekuguneari gagozkiola, luzeenak amaieran gertatzen dira kasu guztietan; laburrenak, ostera, [o]ren kasuan izan ezean, hasieran gertatzen dira. Intentsitateari bagagozkio, intentsuetan luzeenak gertatzen dira; laburrenak, [u]ren kasuan izan ezean, intentsitate aurrekoetan.

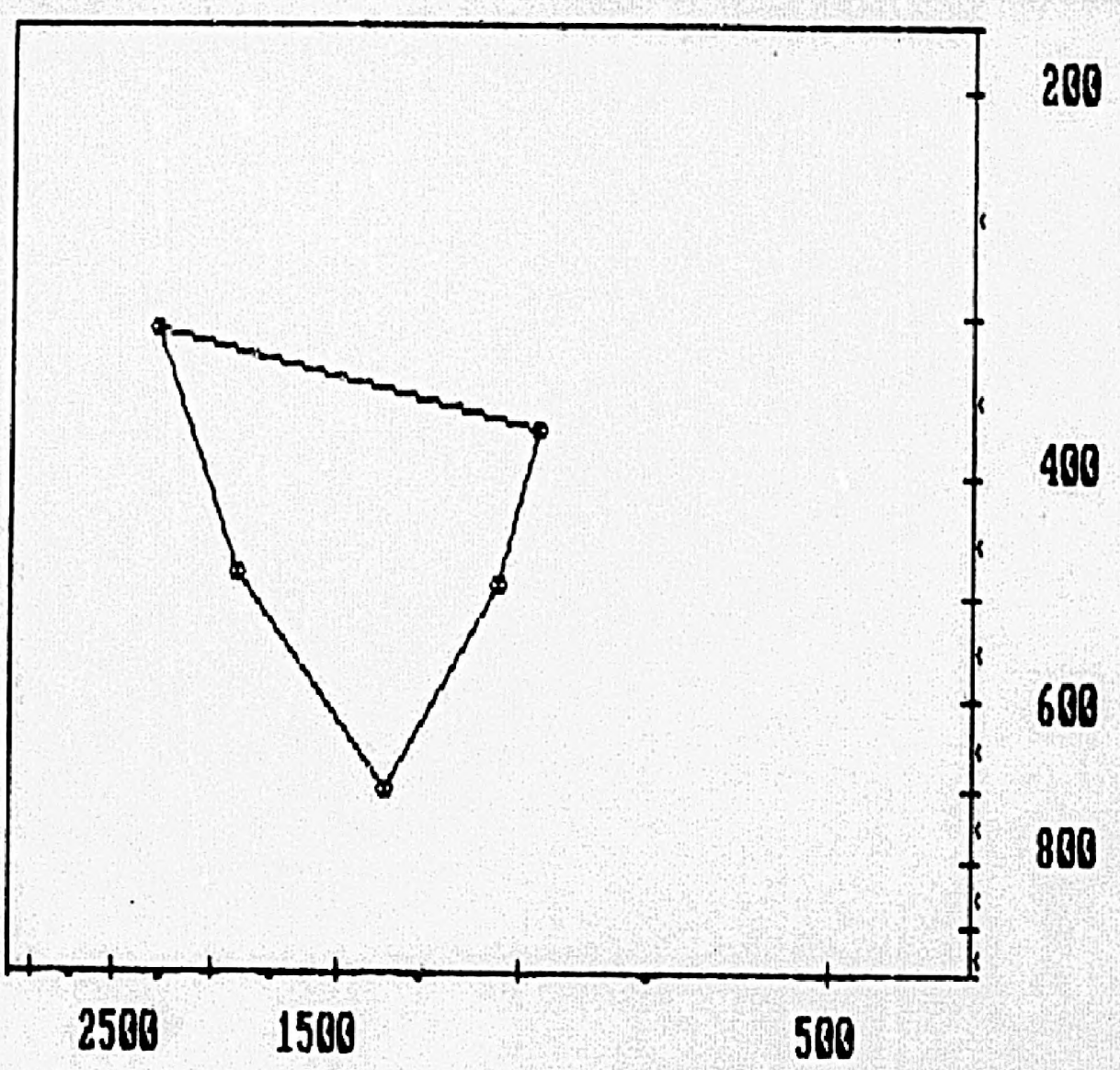

G-3,1: Bokal gustien mediok.

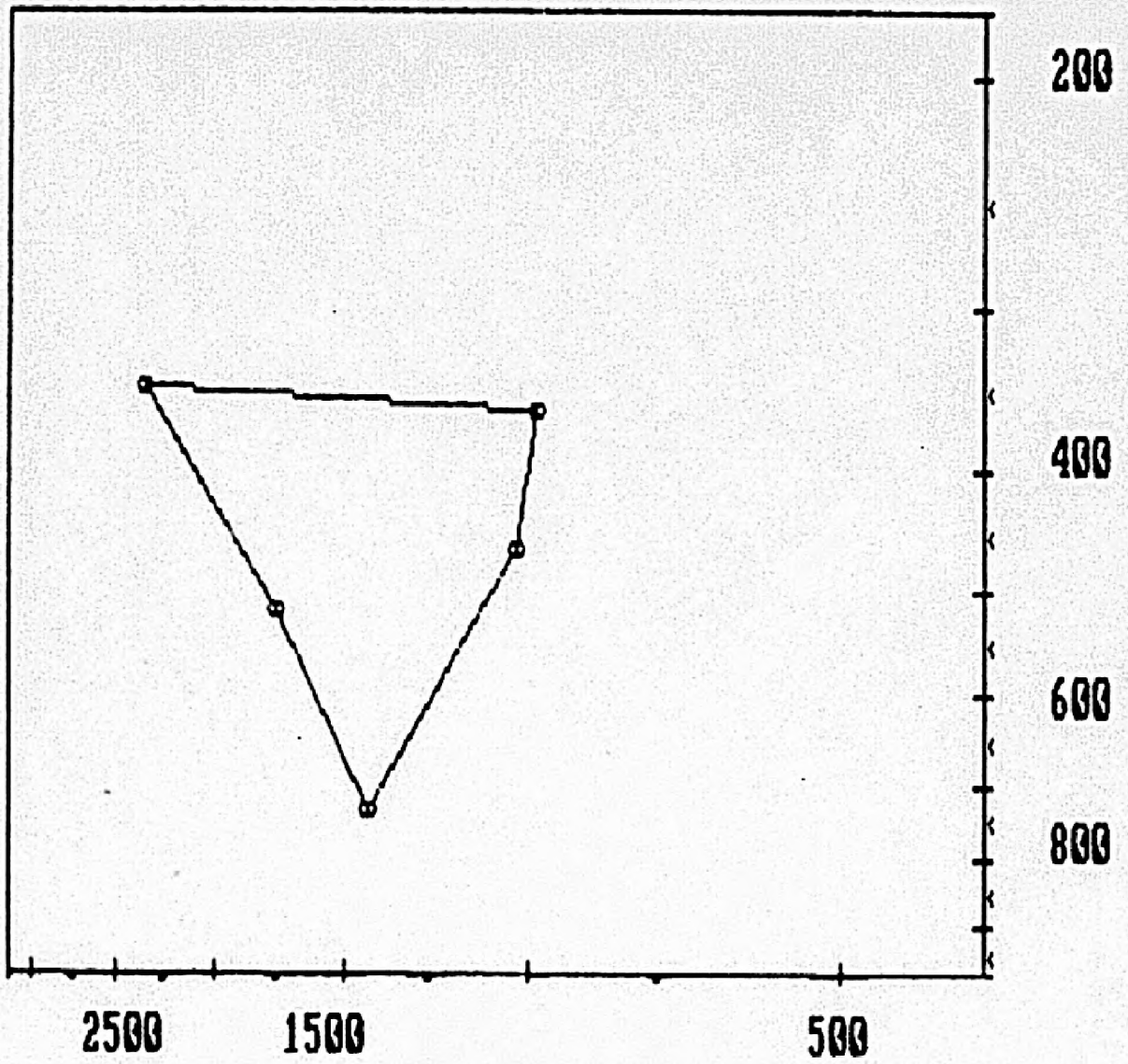

G-3,2: Bokal guztien mediak hasieran.

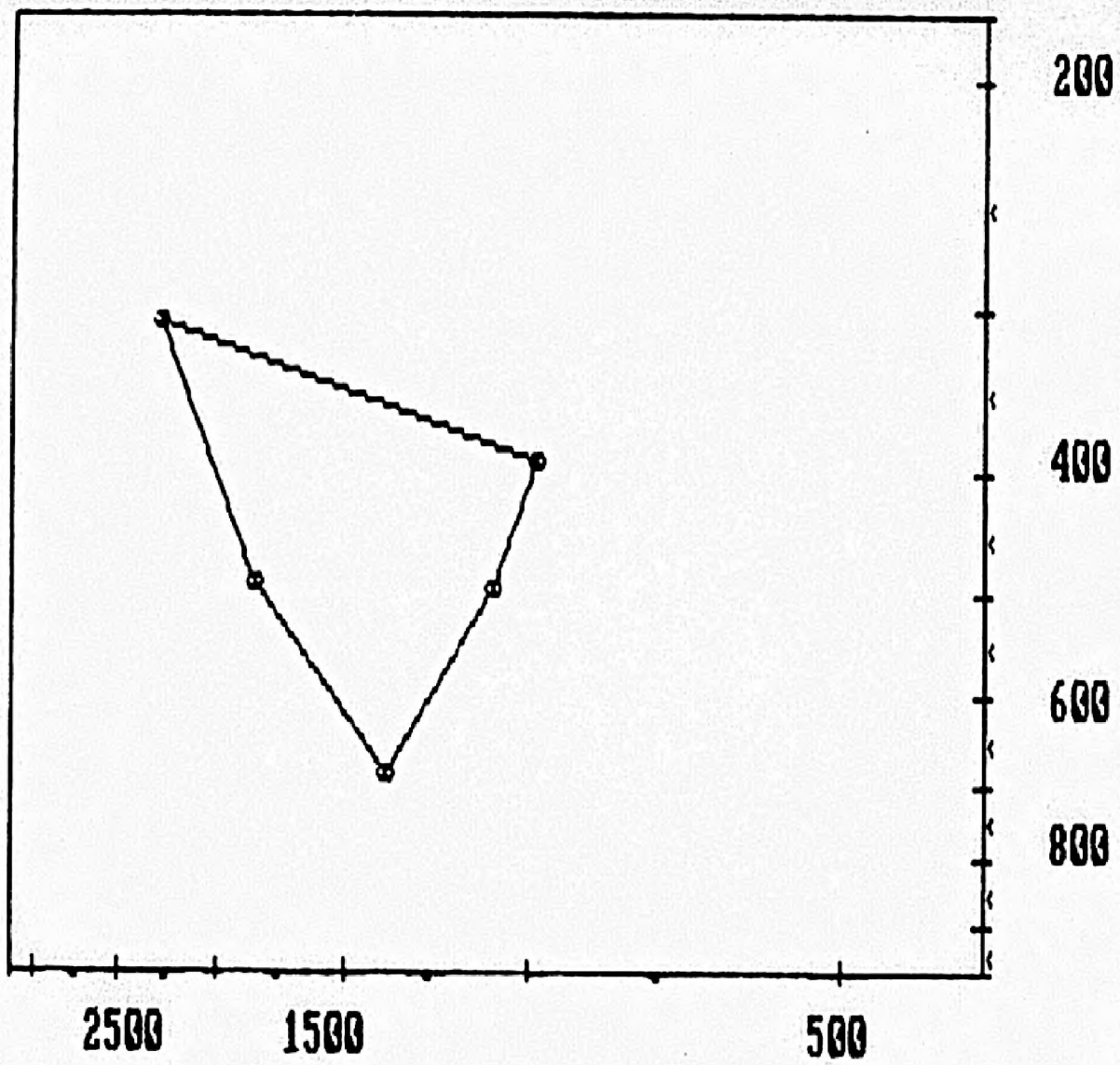

G-3,3: Bokal guztien mediak erdian.

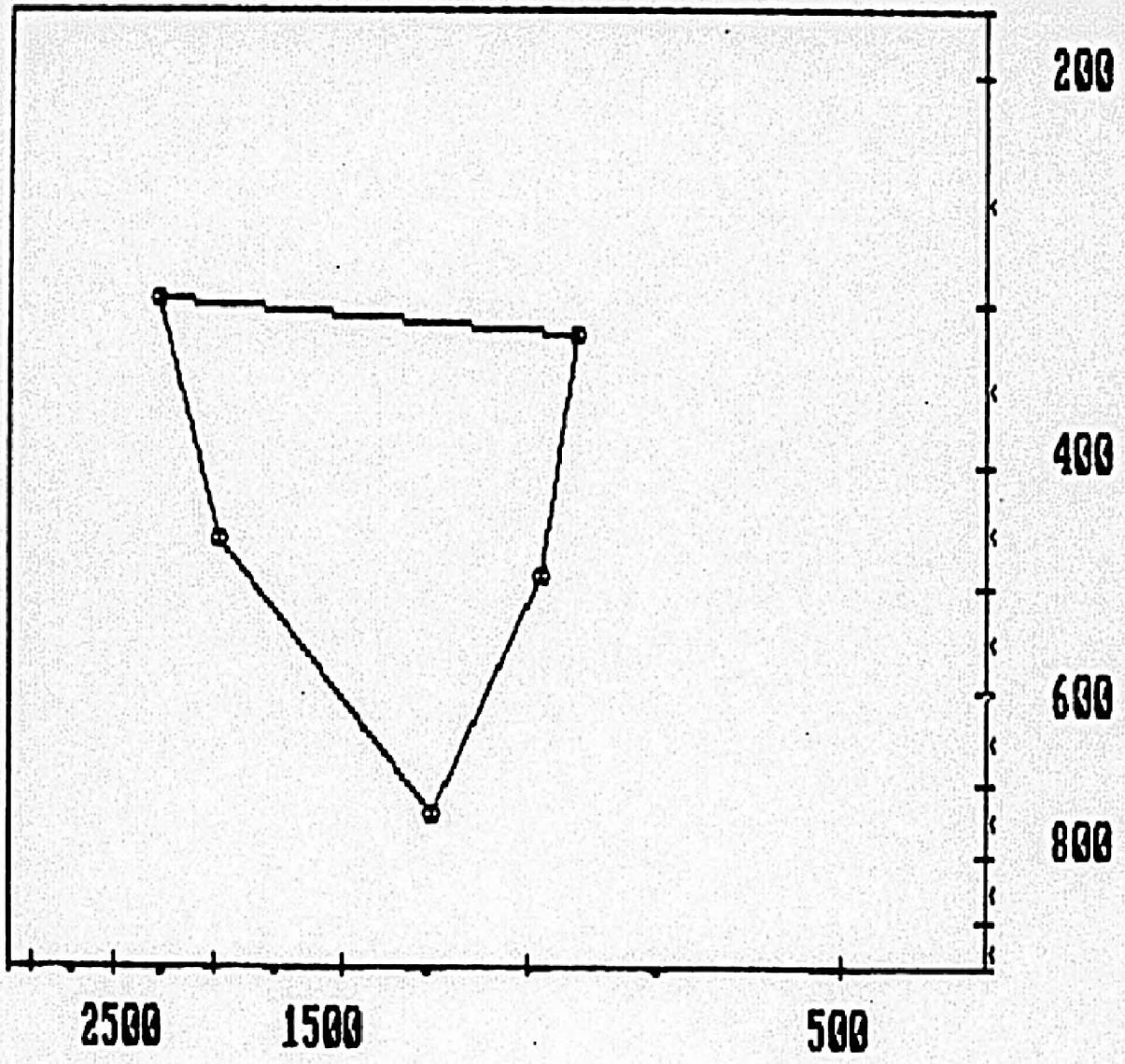

G-3,4: Bokal guztien mediak emaieran.

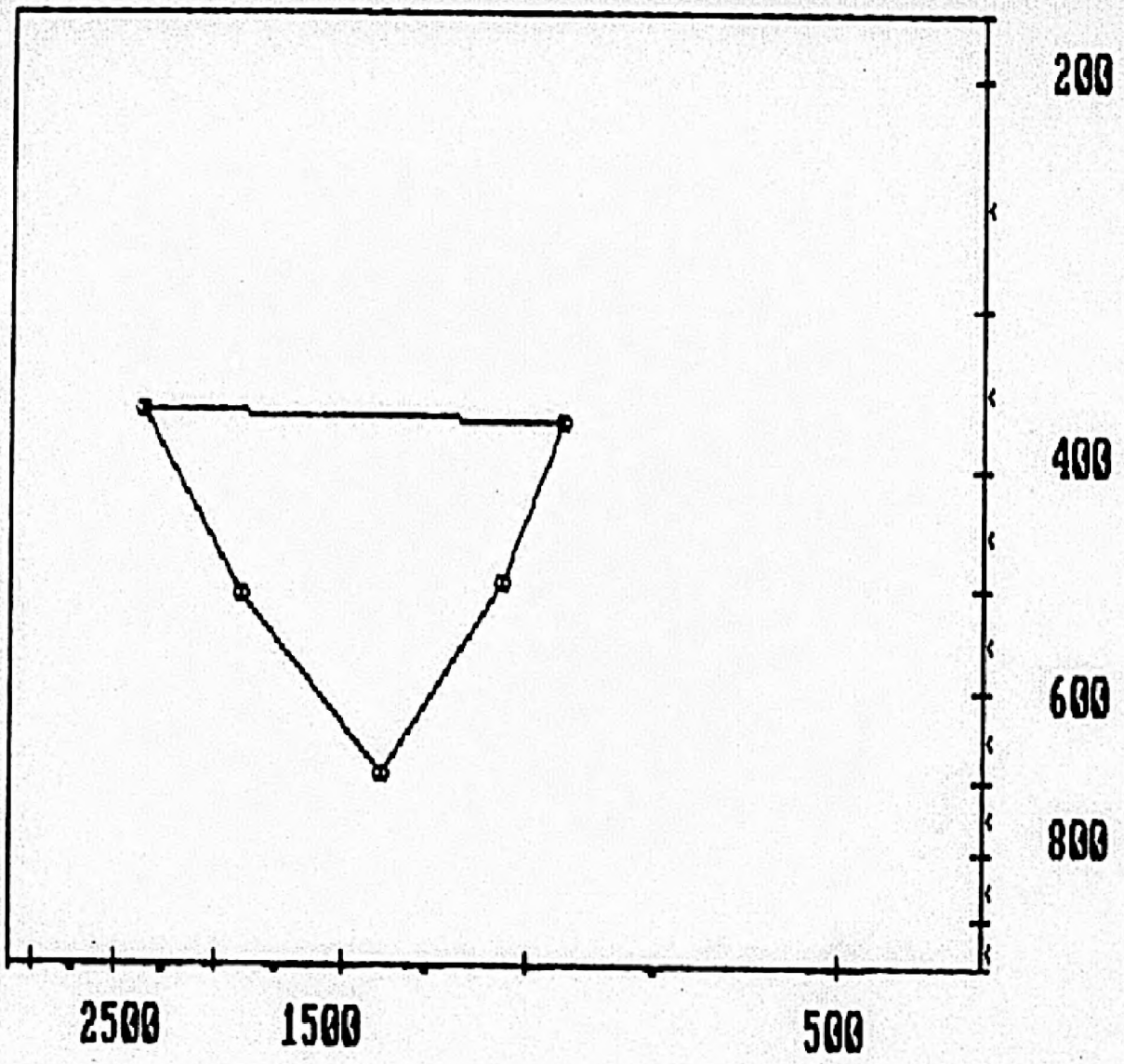

G-3,5: B okal intentmu guztien mediak.

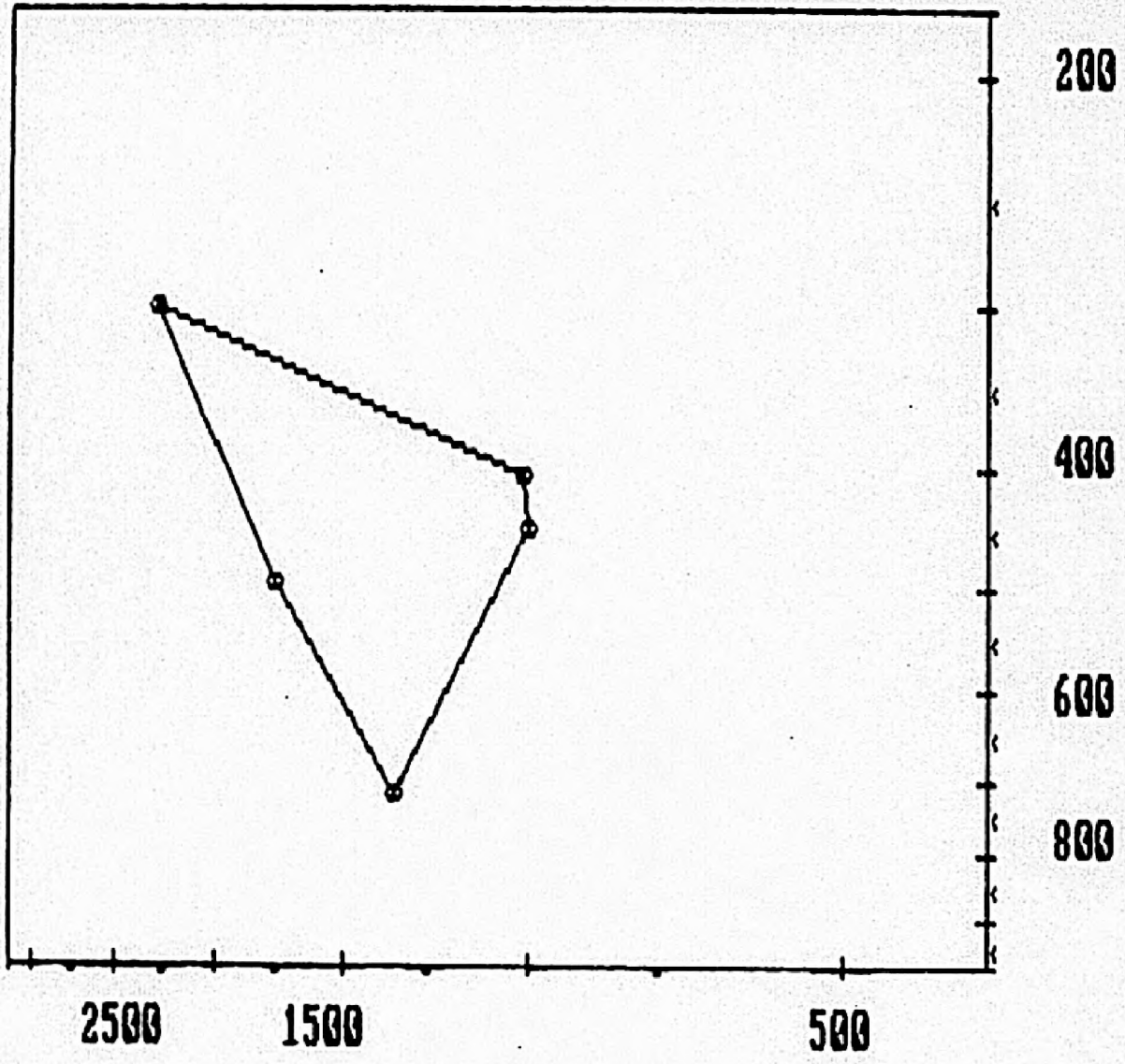

G-3,6: Intentsitate aurreko bokal guztien mediak.

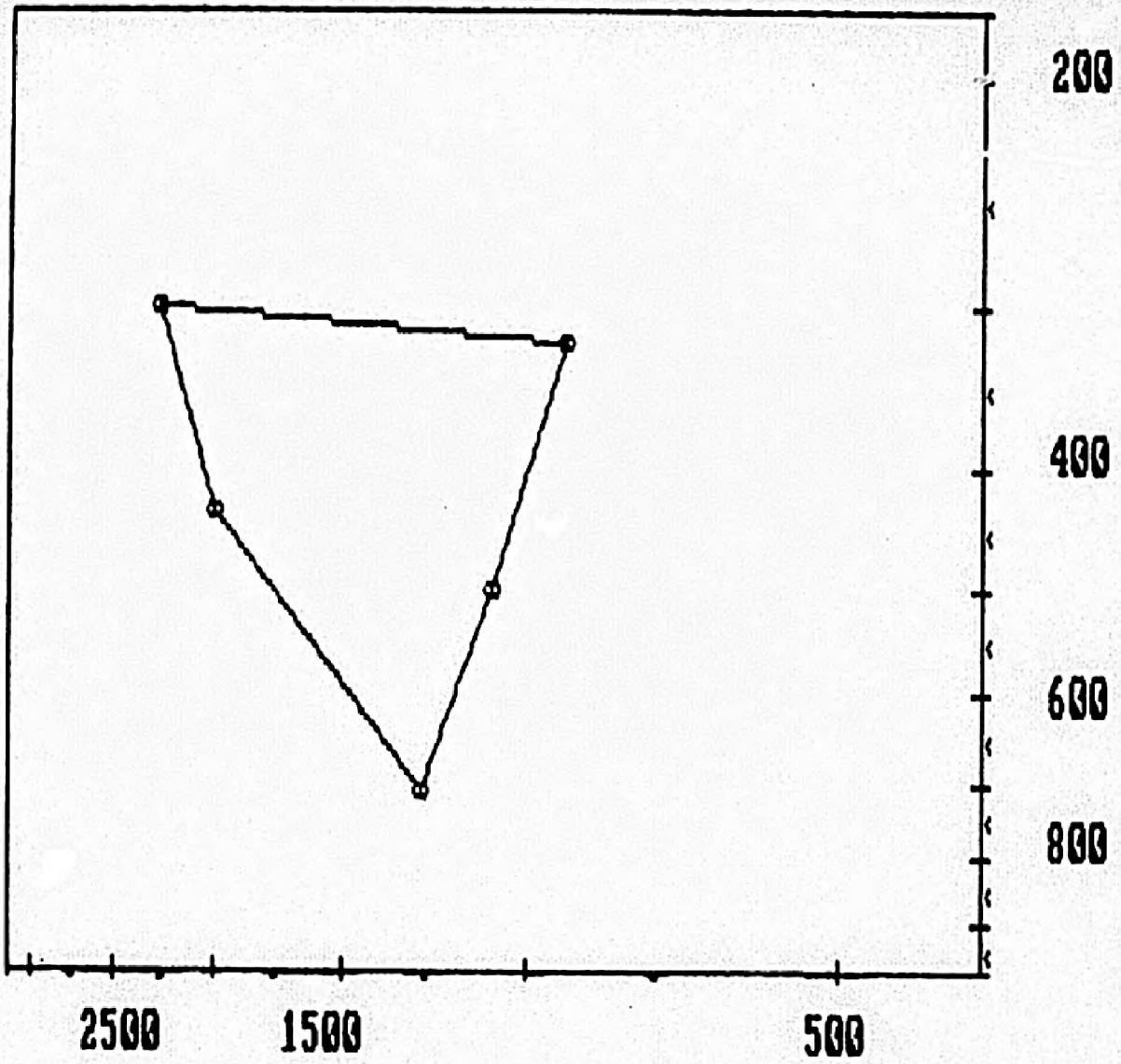

G-3,7: Intentsitate osteko bokal guztien mediak.

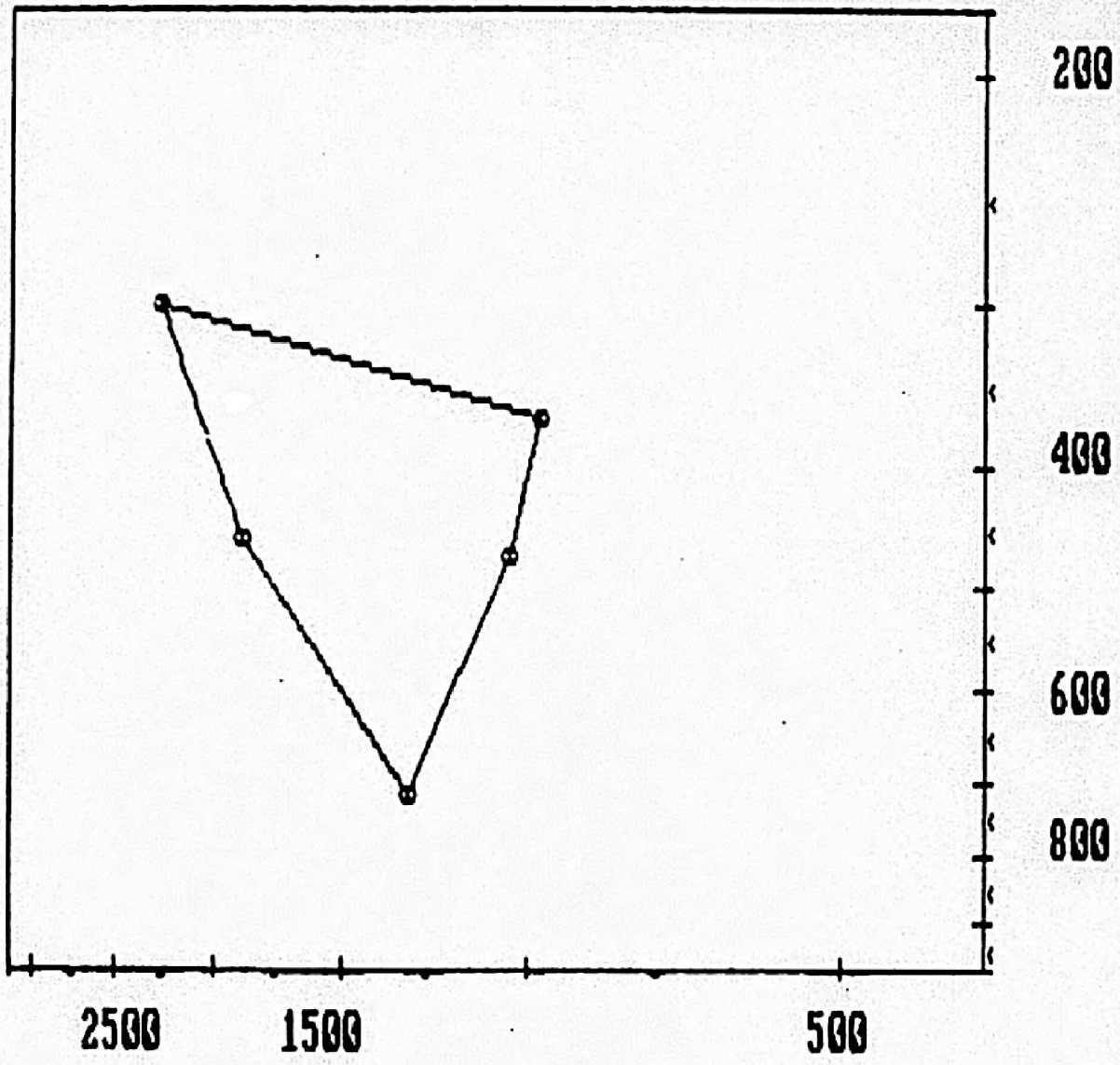

G-3,8: Bokal ez intentzu guztien mediak.

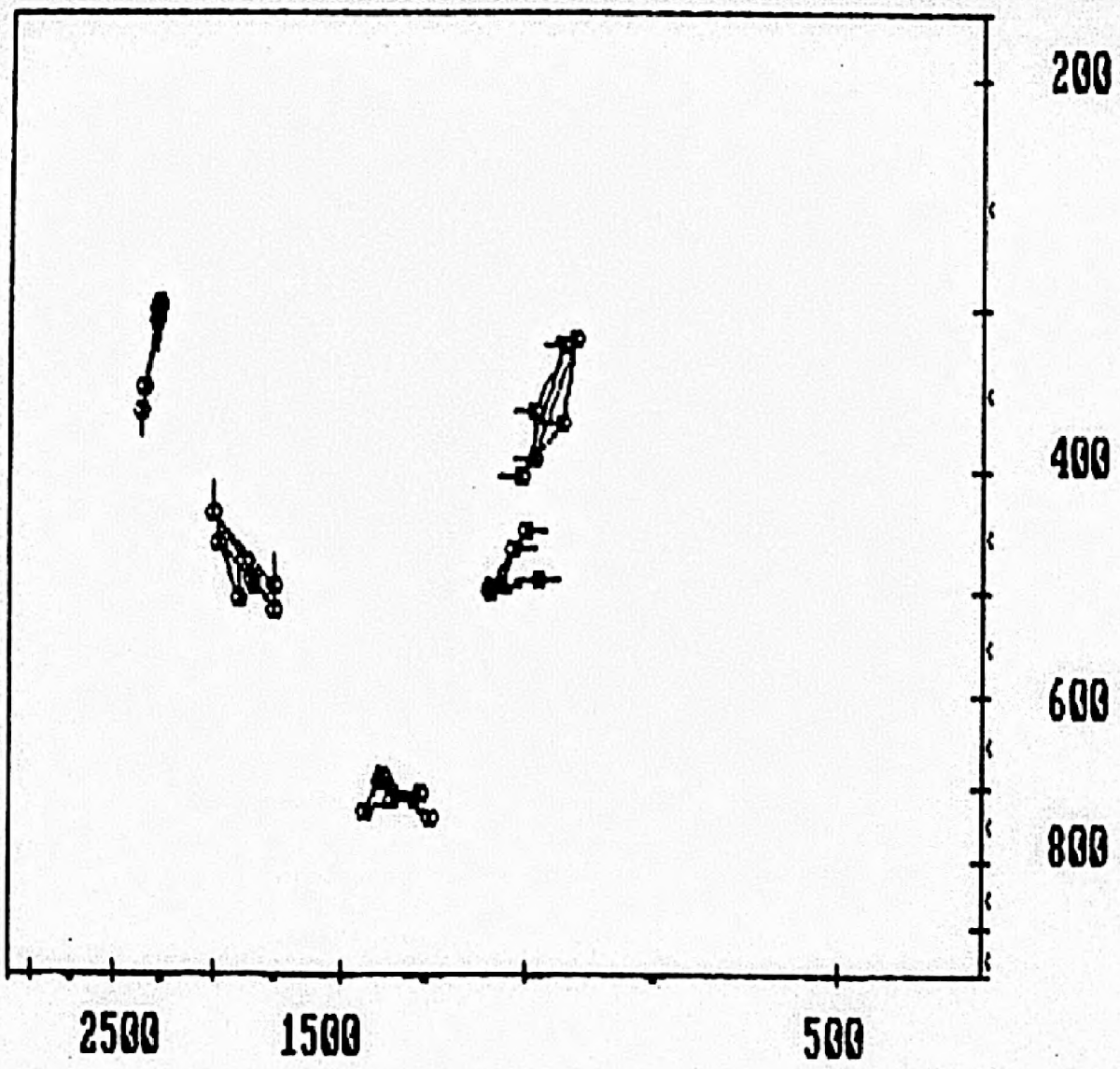

G-3,9.

1.9. G-4 LEKUKOAREN EMAITZAK.

1. KOPURU OSOAK

Lekuko honegaz 235 bokal aztertu dut; [a] %25, [e] %21,2, [i] %17, [o] %19,1 eta [u] %16,5 izanik. Lekugune eta intentsitatearen arauerako kopuruak ondoko taulan ikus daitezke:

Bok.	D	H	E	A	+I	-I	IA	IO
[a]	60	11	38	54	33	27	17	10
[e]	50	6	22	22	20	30	12	18
[i]	41	6	21	14	14	27	15	12
[o]	45	5	30	10	21	24	13	11
[u]	39	6	23	10	17	22	14	8

2. AZTERTUTAKO BERBEN BOKALEN BALOREAK.

1. /amaka/ [amáka]

a	560	1160	40	-33
a	720	1240	62	-23
a	720	1240	93	-29

2. /atzamarra/ [acamára]

a	520	1240	51	-41
a	560	1200	45	-27
a	640	1160	46	-25
a	640	1200	65	-27

3. /abade/ [abáðe]

a	560	1160	45	-31
a	560	1200	56	-23
e	440	1600	42	-27

4. /andi/ [apdí]

a	560	1360	68	-30
i	360	2160	85	-21

5. /ardi/ [aɾðí]

a	680	1240	56	-23
i	360	1960	79	-26

6. /alkondare/ [alkóndare]

a	640	1320	48	-34
o	480	1080	45	-25
a	600	1360	76	-25
e	440	1760	76	-29

7. /abarke/ [abaɾké]

a	680	1200	64	-30
a	560	1160	45	-27
e	440	1760	1.01	-25

8. /argaldu/ [aɾgáldu]

a	680	1200	53	-34
a	600	1240	51	-23
u	360	960	88	-26

9. /bake/ [báke]

a	640	1240	54	-23
e	440	1880	81	-27

10. /bekoki/ [békoki]

e	400	1520	50	-29
o	480	960	56	-31
i	320	2120	48	-35

11. /bildurre/ [bi̯dúr̃e]

i	320	2240	60	-30
u	400	1040	68	-24
e	400	1520	65	-26

12. /busterri/ [buśter̃i]

u	360	920	46	-33
e	440	1600	60	-30
i	320	2040	84	-27

13. /buru/ [burú]

u	360	1080	62	-31
u	360	1040	62	-29

14. /domeke/ [doméke]

o	440	1160	54	-26
e	520	1440	57	-23
e	400	1760	59	-36

15. /errementari/ [er̃eméṇtári]

e	480	1440	48	-34
e	400	1400	45	-26
e	480	1400	54	-24
a	560	1320	54	-24
i	320	2000	57	-26

16. /egurre/ [egúr̃e]

e	400	1360	39	-30
u	440	960	62	-23
e	480	1560	82	-23

17. /edurre/ [eḏúr̃e]

e	400	1480	51	-29
u	440	1000	51	-23
e	480	1520	62	-26

18. /eskuturre/ [eśkutúr̃e]

e	...	...	...	-37
u	400	960	43	-27
u	400	1000	54	-26
e	480	1560	64	-30

19. /ermitte/ [er̃miṭé]

e	...	...	...	-32
i	320	1880	54	-30
e	...	...	...	-23

20. /elgorri/ [elgór̃i]

e	400	1440	54	-29
o	480	1040	51	-26
i	320	1840	51	-27

21. /entzun/ [encún]

e	400	1640	57	-30
u	360	920	73	-27

22. /arto/ [aȓtó]

a	600	1240	64	-26
o	440	1000	62	-23

23. /garandu/ [gáráɲdu]

a	600	1200	73	-23
a	560	1240	79	-23
u	400	1040	78	-26

24. /kuntzurrune/ [kuncúȓúne]

u	360	1000	51	-28
u	400	920	65	-27
u	400	880	51	-27
e	480	1440	46	-29

25. /gusurti/ [guśúȓti]

u	360	880	46	-31
u	400	1040	73	-27
i	280	2280	68	-39

26. /gorringo/ [góȓiŋgo]

o	480	920	34	-25
i	400	1280	32	-27
o	...	...	...	-32

27. /suringo/ [śuríŋgo]

u	320	1320	56	-30
i	360	2160	59	-28
o	400	920	53	-36

28. /iko/ [ikó]

i	280	1880	43	-44
o	400	760	75	-31

29. /imiñi/ [imíŋi]

i	320	2360	46	-35
i	360	2440	65	-27
i	360	2040	60	-30

30. /isterra/ [iśtéȓa]

i	360	2440	70	-31
e	480	1320	65	-22
a	640	1200	71	-24

31. /indabe/ [iɲdáb̂e]

i	320	2320	78	-30
a	520	1520	79	-23
e	400	1840	75	-27

32. /indar/ [iɲdáȓ]

i	320	1920	42	-34
a	600	1560	46	-23

33. /asko/ [áśko]

a	520	1320	71	-25
o	440	880	67	-32

34. /ibilli/ [iβiʝi]

i	320	1800	51	-30
i	360	1720	62	-29
i	320	1920	65	-33

35. /ixilik/ [iʃ̈ilik]

i	...	...	...	-33
i	360	1880	57	-26
i	320	1720	57	-31

36. /inusenteken/ [inuśenteken]

i	...	...	...	-34
u	...	...	...	-34
e	360	1560	42	-34
e	400	1640	45	-33
e	400	1760	48	-30
i	320	1920	42	-34

37. /katu/ [kátu]

a	560	1520	48	-32
u	320	1120	64	-34

38. /okotza/ [okoca̱]

o	480	960	56	-30
o	480	1040	35	-24
a	640	1440	67	-23

39. /ollotoki/ [o̱lotoki]

o	400	1320	59	-30
o	400	1280	46	-33
o	440	1040	46	-36
i	320	1960	79	-31

40. /ostikede/ [oʃtikéde]

o	...	...	...	-41
i	360	1880	64	-32
e	400	1680	57	-27
e	400	1760	50	-27

41. /orkatille/ [o̱rkatiʎé]

o	440	920	45	-38
a	600	1480	35	-30
i	320	1720	34	-31
e	400	1600	35	-27

42. /olga/ [o̱lga̱]

o	480	920	65	-26
a	640	1200	68	-26

43. /ondño/ [o̱ndʒo̱]

o	400	1000	50	-32
i	320	2440	64	-32
o	440	1000	67	-32

44. /olloska/ [o̱ʎóska]

o	400	1040	40	-34
o	440	1080	54	-32
o	...	...	...	-41

45. /txindorra/ [ʧipdoña]

i	320	1760	51	-31
o	480	1120	56	-32
a	640	1240	57	-34

46. /ugertu/ [ugeɾtu]

u	360	800	35	-25
e	440	1320	45	-27
u	360	840	46	-27

47. /ukondo/ [ukóndo]

u	360	760	71	-30
o	440	960	67	-23
o	480	920	75	-27

48. /urune/ [uruñe]

u	360	840	53	-36
u	320	800	60	-31
e	440	1520	45	-33

49. /ule/ [ulé]

u	320	840	40	-36
e	440	1560	65	-25

50. /usteldu/ [uʃteldu]

u	...	...	...	-42
e	440	1400	57	-27
u	360	960	62	-31

51. /urte/ [uɾté]

u	320	840	32	-37
e	440	1720	67	-25

52. /untze/ [unθé]

u	360	960	59	-33
e	400	1800	73	-23

53. /solo/ [ʃóló]

o	400	960	59	-30
o	440	920	76	-23

54. /anaje/ [anáxe]

a	560	1360	53	-36
a	520	1320	50	-27
e	400	1840	62	-32

55. /antoju/ [aptoxú]

a	480	1320	40	-33
o	440	960	51	-27
u	360	880	82	-26

56. /alari/ [aláɾi]

a	...	...	...	-41
a	520	1240	54	-30
i	360	1880	85	-30

57. /damutu/ [dámútu]

a	520	1320	54	-28
u	400	960	39	-28
u	320	920	53	-30

58. /denpore/ [démpore]

e	440	1400	65	-29
o	440	920	46	-37
e	400	1360	50	-39

59. /diru/ [dirú]

i	280	2280	39	-30
u	360	920	46	-27

60. /gero/ [gérò]

e	440	1440	53	-23
o	480	960	76	-23

61. /gixona/ [giʧóná]

i	...	...	...	-39
o	400	800	37	-38
a	520	1280	45	-31

62. /kinkolatza/ [kinkolacá]

i	320	1840	50	-29
i	320	1880	40	-30
o	440	920	48	-29
a	520	1280	57	-27
a	640	1320	73	-24

63. /kollare/ [koʎáre]

o	400	960	42	-34
a	520	1480	43	-24
e	...	...	...	-33

64. /paraje/ [paráxe]

a	640	1320	48	-31
a	560	1400	46	-32
e	440	1640	50	-35

65. /pelotari/ [pelotári]

e	...	...	...	-33
o	...	...	...	-30
a	560	1400	64	-27
i	...	...	...	-30

66. /piparra/ [pipaña]

i	320	2080	34	-30
a	560	1360	64	-34
a	600	1280	51	-34

67. /polite/ [políʧe]

o	440	840	40	-32
i	320	2240	50	-31
e	400	1640	70	-32

68. /puxike/ [puʃíke]

u	360	800	43	-34
i	320	2160	53	-29
e	400	1840	51	-32

69. /talletu/ [taʎétu]

a	440	1440	50	-31
e	400	1760	42	-30
u	320	880	50	-36

70. /topa/ [tópá]

o	480	920	53	-30
a	640	1080	68	-30

71. /txapela/ [ʧapelá]

a	520	1400	45	-38
e	440	1400	31	-36
a	640	1200	67	-31

72. /txori/ [ʧori]

o	400	1000	53	-37
i	280	2000	57	-35

73. /yagon/ [ʝagon]

a	600	1240	54	-27
o	480	960	81	-28

74. /yaye/ [ʝáye]

a	440	1520	59	-28
e	400	1760	60	-30

75. /yosi/ [ʝósi]

o	400	920	51	-35
i	320	1920	65	-35

76. /yon/ [ʝon]

o	440	1160	92	-24

77. /yakin/ [ʝakin]

a	520	1400	48	-28
i	320	1800	42	-37

78. /mutille/ [mutiʎe]

u	360	800	37	-43
i	320	2440	51	-37
e	440	1720	57	-34

79. /nasta/ [naśta]

a	440	1280	34	-37
a	480	1240	51	-39

80. /negu/ [negu]

e	400	1560	75	-37
u	320	760	62	-38

81. /laburre/ [laburre]

a	600	1320	37	-39
u	360	840	73	-32
e	480	1360	43	-32

82. /lehatza/ [leʰaca]

e	440	1440	42	-35
a	520	1240	48	-34
a	520	1280	56	-34

83. /loditu/ [loditu]

o	400	1120	42	-32
i	...	...	...	-34
u	...	...	...	-41

84. /sorrostu/ [ʃoʃoʃtu]

o	400	960	56	-37
o	400	920	70	-38
u	...	...	...	-43

85. /patatak/ [pátatak]

a	640	1360	51	-25
a	480	1280	53	-33
a	560	1400	56	-29

86. /sunttu/ [ʃuɲɟú]

u	360	840	42	-36
i	280	1840	39	-40
u	320	720	34	-27

87. /gosa/ [goʃó]

o	...	...	...	-38
o	440	960	79	-37

88. /soro/ [ʃoró]

o	440	840	75	-34
o	400	840	45	-33

89. /ollo/ [oʎó]

o	400	920	35	-36
o	440	880	35	-34

90. /egune/ [eɣune]

e	400	1320	43	-30
u	360	880	43	-28
e	440	1480	67	-29

1.9.3. BOKAL BAKOITZEKO BALOREEN MEDIAK.

[i]

	Z	F1	F2	D
D	41	327	2035	56
H	6	320	2120	55
E	21	330	2032	50
A	14	326	2003	66

	Z	F1	F2	D
D	41	327	2035	56
+I	14	334	2063	62
IA	15	317	2048	51
IO	12	330	1987	57
-I	27	322.7	202 8	53

[e]

	Z	F1	F2	D
D	50	428	1570	56
H	6	413	1447	49
E	22	429	1447	49
A	22	431	1649	62

	Z	F1	F2	D
D	50	428	1570	56
+I	20	436	1576	60
IA	12	413	1477	46
IO	18	429	1627	59
-I	30	422,6	1567	53

|a|

	Z	F1	F2	D
D	60	576	1299	56
H	11	593	1255	53
E	38	558	1333	54
A	11	622	1229	65

	Z	F1	F2	D
D	60	576	1299	56
+I	33	577	1312	58
IA	17	567	1285	49
IO	10	588	1284	61
-I	27	574,7	1284,6	53

|o|

	Z	F1	F2	D
D	45	436	977	56
H	5	416	1040	50
E	30	440	991	53
A	10	436	904	65

	Z	F1	F2	D
D	45	436	977	56
+I	21	436	985	58
IA	13	431	945	48
IO	11	444	1000	59
-I	24	436,9	97 2	53

|u|

	Z	F1	F2	D
D	39	363	921	55
H	6	347	840	48
E	23	376	939	53
A	10	344	928	64

	Z	F1	F2	D
D	39	363	921	55
+I	17	379	918	57
IA	14	354	917	49
IO	8	345	935	63
-I	22	35 7	923,5	54

1.9.4. BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. G-4, 1)

	Z.	F1	F2	D
[i]	41	327	2035	56
[e]	50	428	1570	56
[a]	60	576	1299	56
[o]	45	436	977	56
[u]	39	363	921	55

Bokalen formakinen baloreak honako tarteen artean kokatzen dira:

	F1	F2
[i]	240-400	1440-2480
[e]	360-680	1040-2520
[a]	440-880	1040-1880
[o]	360-640	760-1120
[u]	240-560	720-1320

1.9.5. BOKAL GUZTIEN MEDIAK HASIERAN (Ik. G-4, 2)

	Z	F1	F2	D
[i]	6	320	2120	55
[e]	6	413	1447	49
[a]	11	593	1255	53
[o]	5	416	1040	50
[u]	6	347	840	48

1.9.6. BOKAL GUZTIEN MEDIAK ERDIAN (Ik. G-4,3)

	Z.	F1	F2	D
[i]	21	330	2032	o,50
[e]	22	429	1525	54
[a]	38	558	1333	54
[o]	30	440	991	53
[u]	23	376	939	53

1.9.7. BOKAL GUZTIEN MEDIAK AMAIERAN (Ik. G-4,4)

	Z.	F1	F2	D
[i]	14	326	2003	66
[e]	22	431	1649	62
[a]	11	622	1229	65
[o]	10	436	904	65
[u]	10	344	928	64

1.9.8. BOKAL INTENTSU GUZTIEN MEDIAK (Ik. G-4,5)

	Z.	F1	F2	D
[i]	14	334	2063	62
[e]	20	436	1576	60
[a]	577		1312	58
[o]	21	436	985	58
[u]	17	379	918	57

1.9.9. INTENTSITATE AURREKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. G-4,6)

	Z.	F1	F2	D
[i]	15	317	2048	51
[e]	12	413	1477	46
[a]	17	567	1285	49
[o]	13	431	945	48
[u]	14	354	935	63

1.9.10. INTENTSITATE OSTEKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. G-4,7)

	Z.	F1	F2	D
[i]	12	330	1987	57
[e]	18	429	1627	59
[a]	10	588	1284	61
[o]	11	444	1000	59
[u]	8	345	935	63

1.9.11. BOKAL EZ INTENTSU GUZTIEN MEDIAK (Ik. G-4,8)

	Z.	F1	F2	D
[i]	27	322,7	202 8	53
[e]	30	422,6	1567	53
[a]	27	574,7	1284,6	53
[o]	24	436,9	97 2	53
[u]	22	35 7	923,5	54

1.9.12. OHARRAK.

1.9.12.1. Lekugunearen arauerako oharrak:

Lehen formakina [i], [o] eta [u]ren kasuetan erdian altuagoa da; [a] eta [e]ren kasuetan amaieran gertatzen da altuena; baxuenak [e], [i] eta [o]ren kasuetan hasieran gertatzen dira, [a]ren kasuan erdian eta [u]renean amaieran. Bigarren formakina [a] eta [u]ren kasuetan altuagoa da erdian, [e]ren kasuan amaieran eta [i] eta [o]ren kasuetan hasieran; baxuenak, berriz, [a], [i] eta [o]ren kasuetan amaieran gertatzen dira eta [e] eta [u]ren kasuetan hasieran.

1.9.12.2. Intentsitatearen arauerako oharrak:

Lehen formakina, [o]ren kasuan izan ezean, altuagoa da intentsuetan; eta baxuaenak, [u]ren kasuan izan ezean, intentsitate aurrekoetan gertatzen dira. Bigarren formakina, [u]ren kasuan izan ezean, intentsuetan altuagoa da; baxuenak [a] eta [i] ren kasuetan intentsitate ostekoetan gertatzen dira, [e], [o] eta [u]ren kasuetan, ostera, intentsitate aurrekoetan. Lekugune eta intentsitatearen arauerako mediez osaturiko bokal bakoitzaren eremuak G-4,9 taulan ikus daitezke.

1.9.12.3. Denborari buruzko oharrak:

Lekuguneari dagokionez, kasu guztietan luzeenak amaieran gertatzen dira; laburrenak, [i]ren kasuan izan ezean, hasieran gertatzen dira. Intentsitatearen arauerakoetan, intentsuenak luzeenak dira kasu guztietan, laburrenak, ostera, intentsitate aurrekoak.

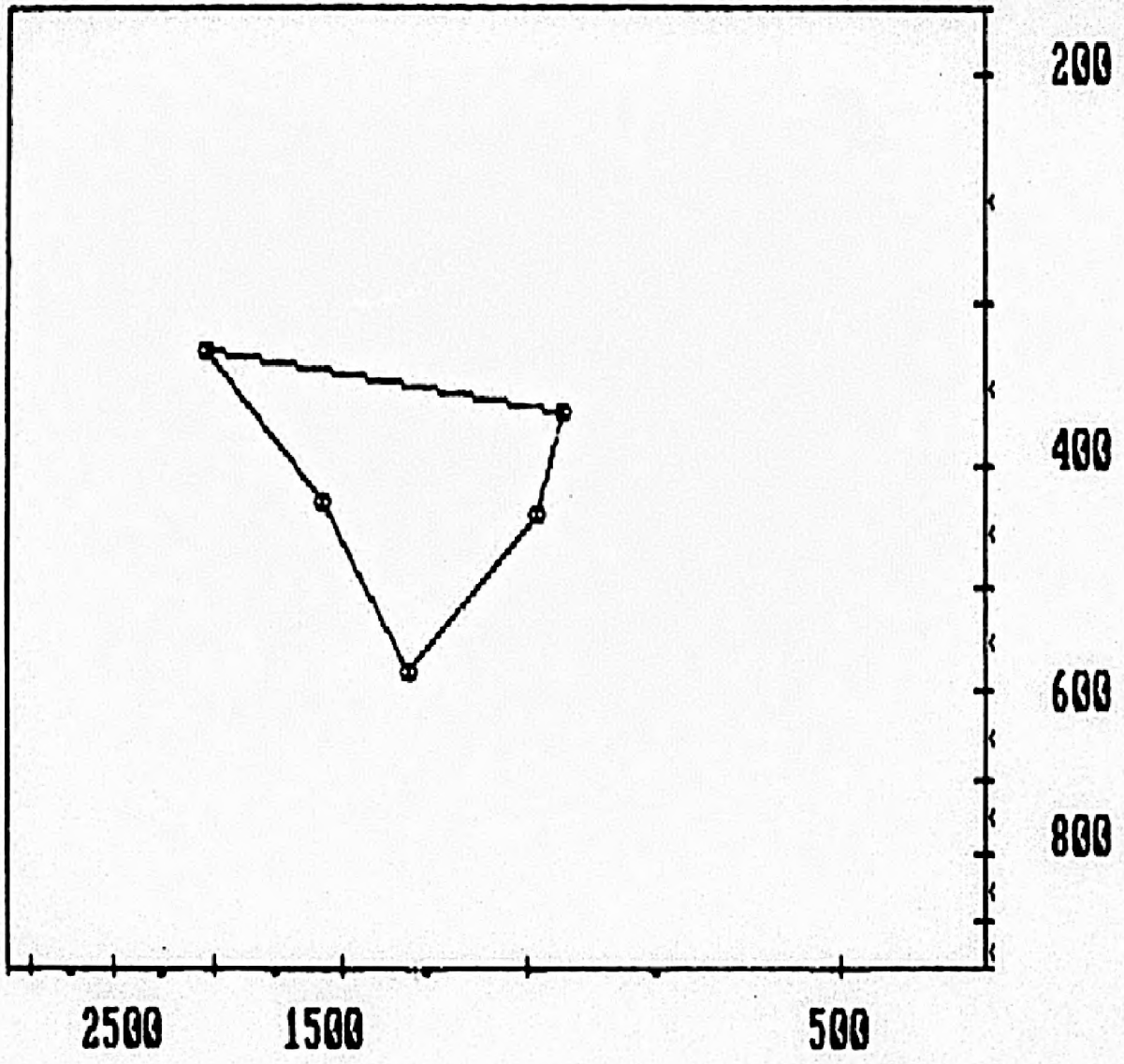

G-4,1: Bokal guztien mediak.

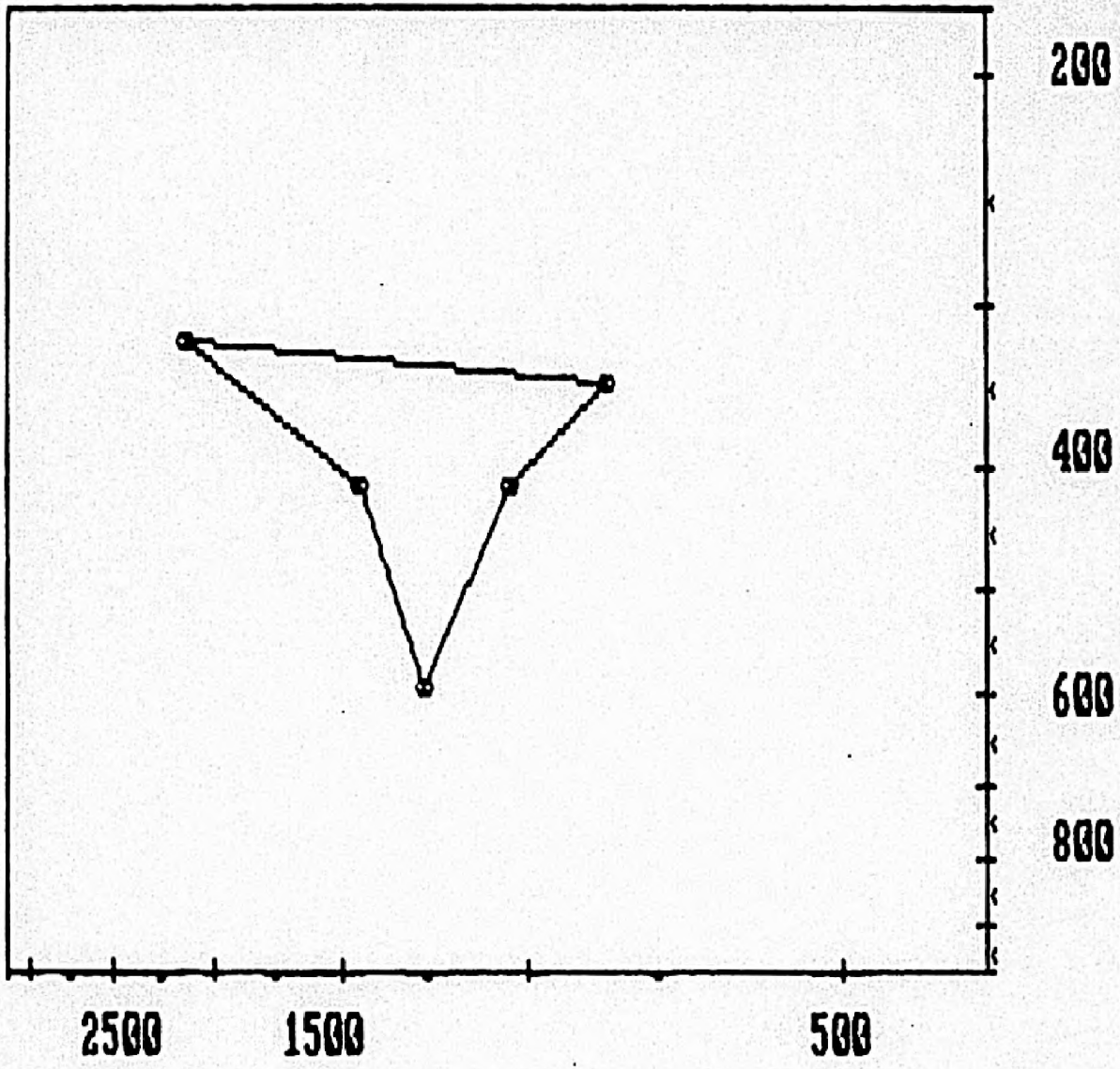

G-4,2: Bokal guztien mediak hasieran.

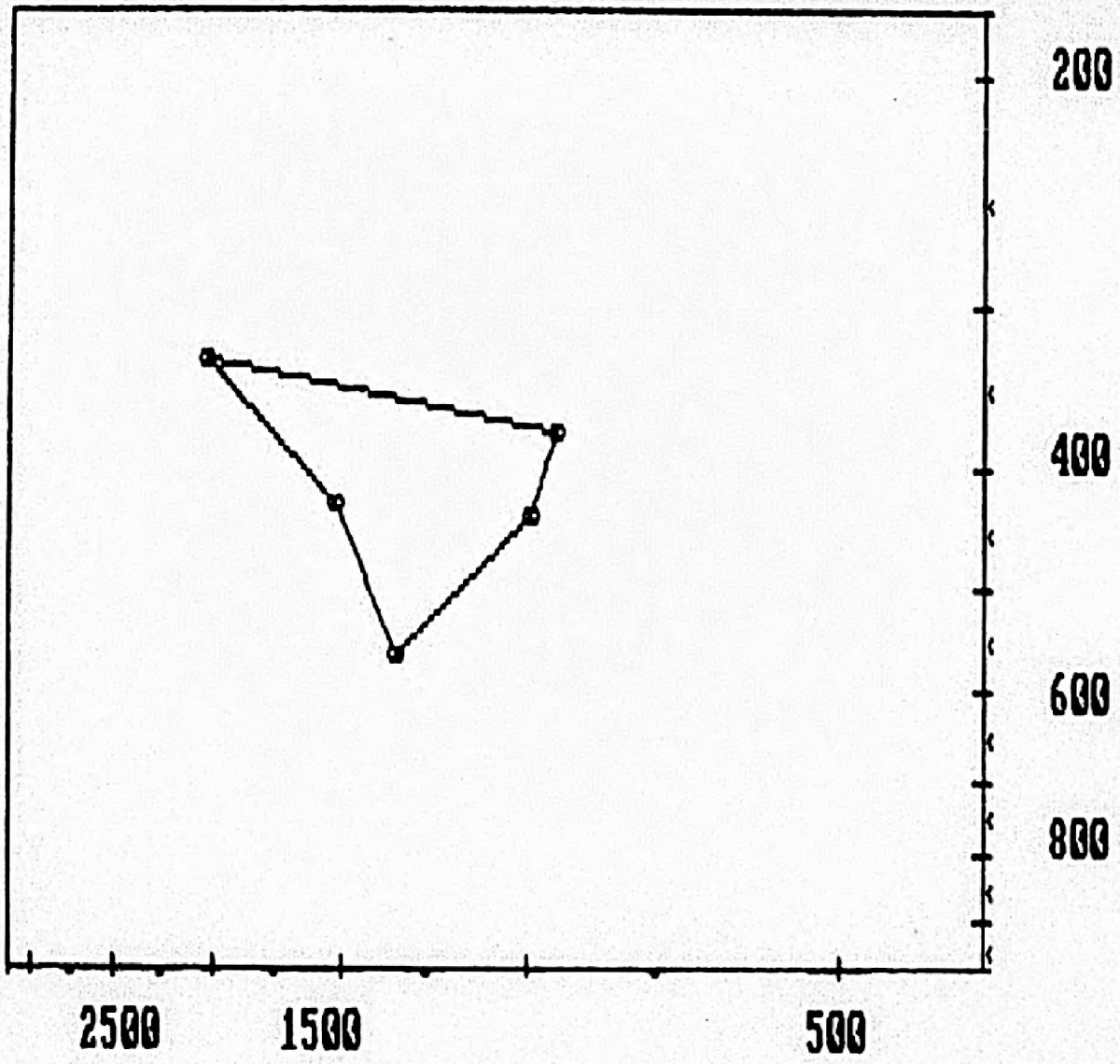

G-4,3: Bokal puztien medink erdian.

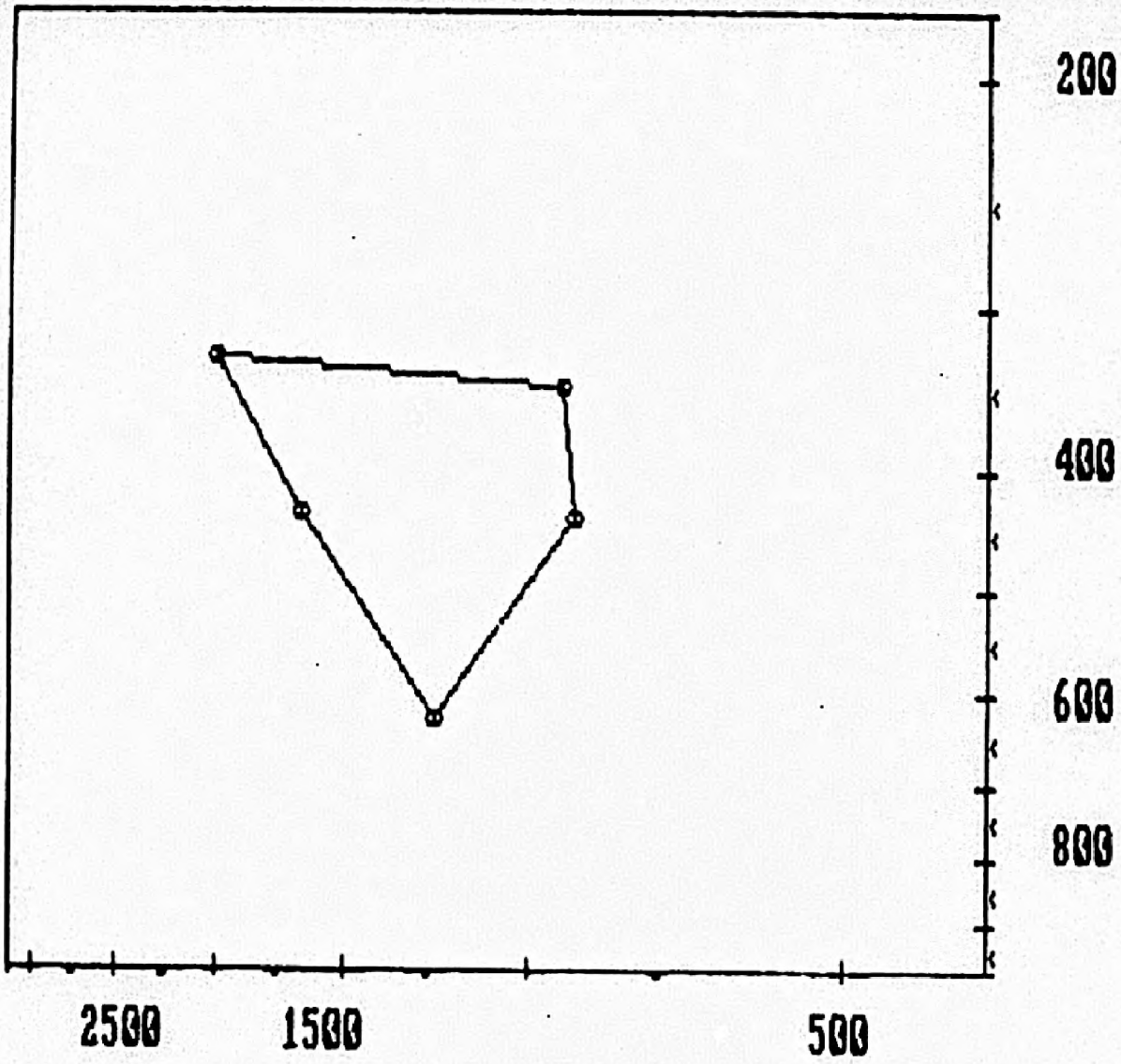

G-4,4: Bokal guztien mediak emaieran.

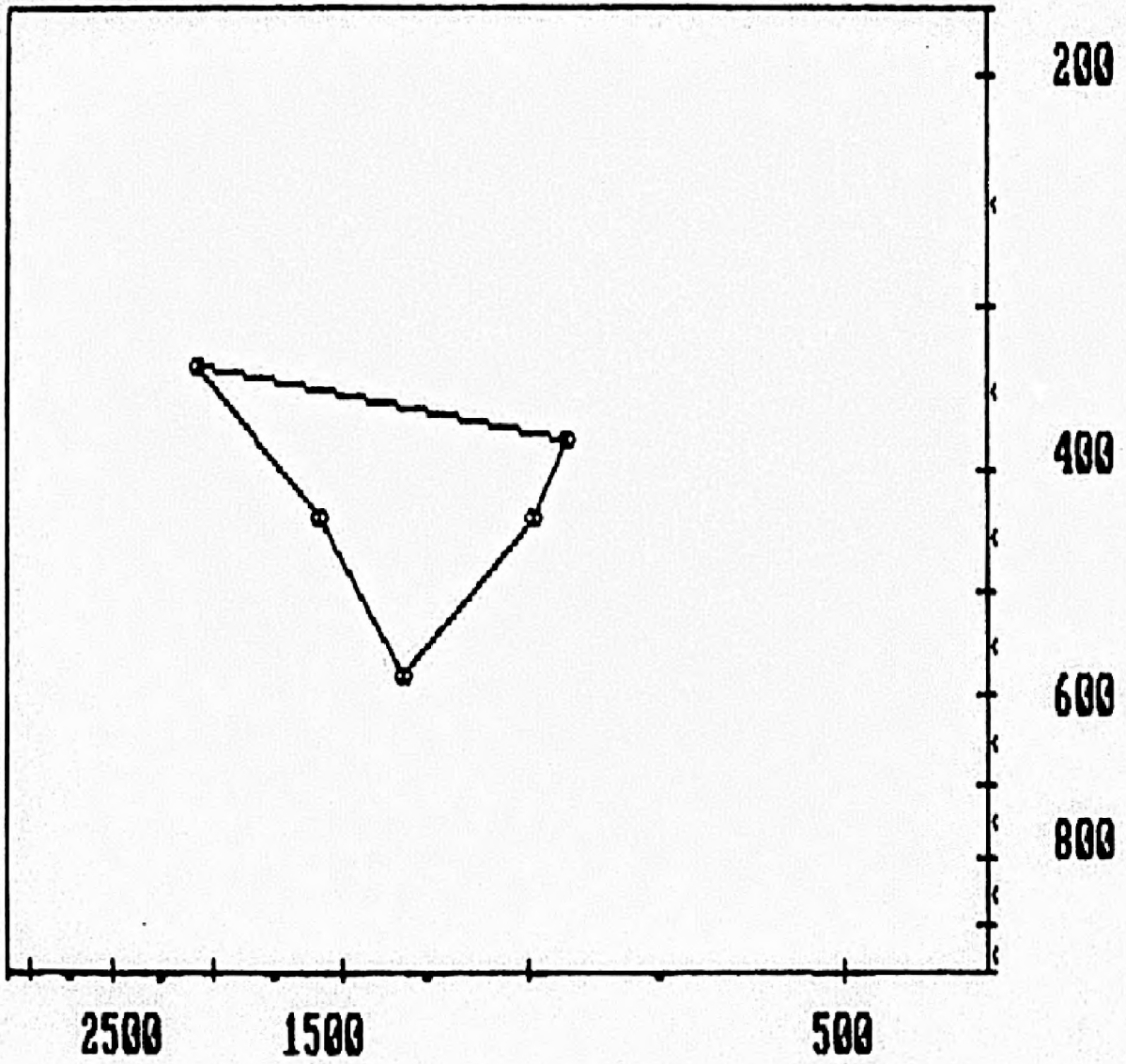

G-4,5: Bokal intentsu guztien mediak.

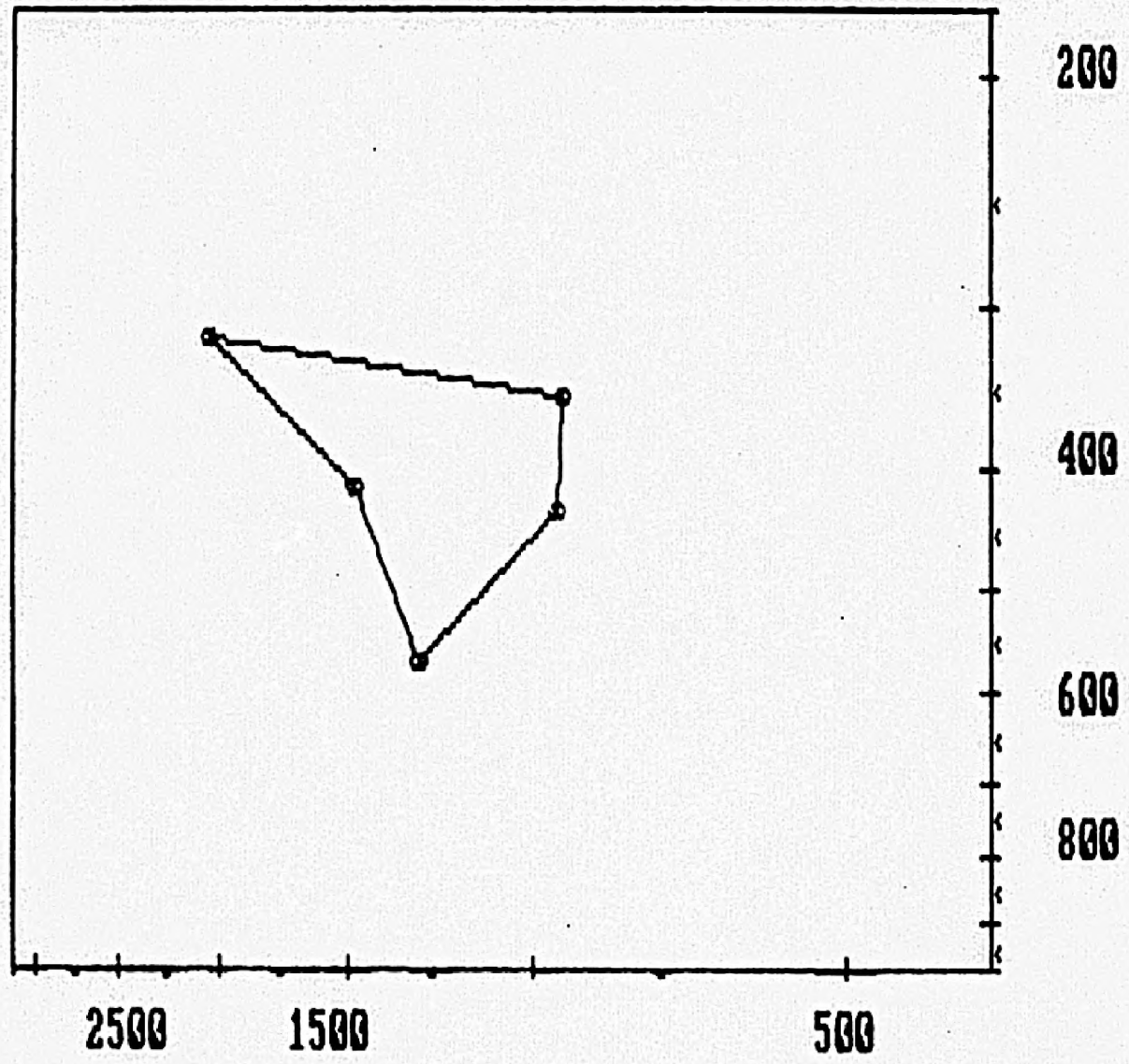

G-4,6: Intentsitate aurreko bokal luztien mediak.

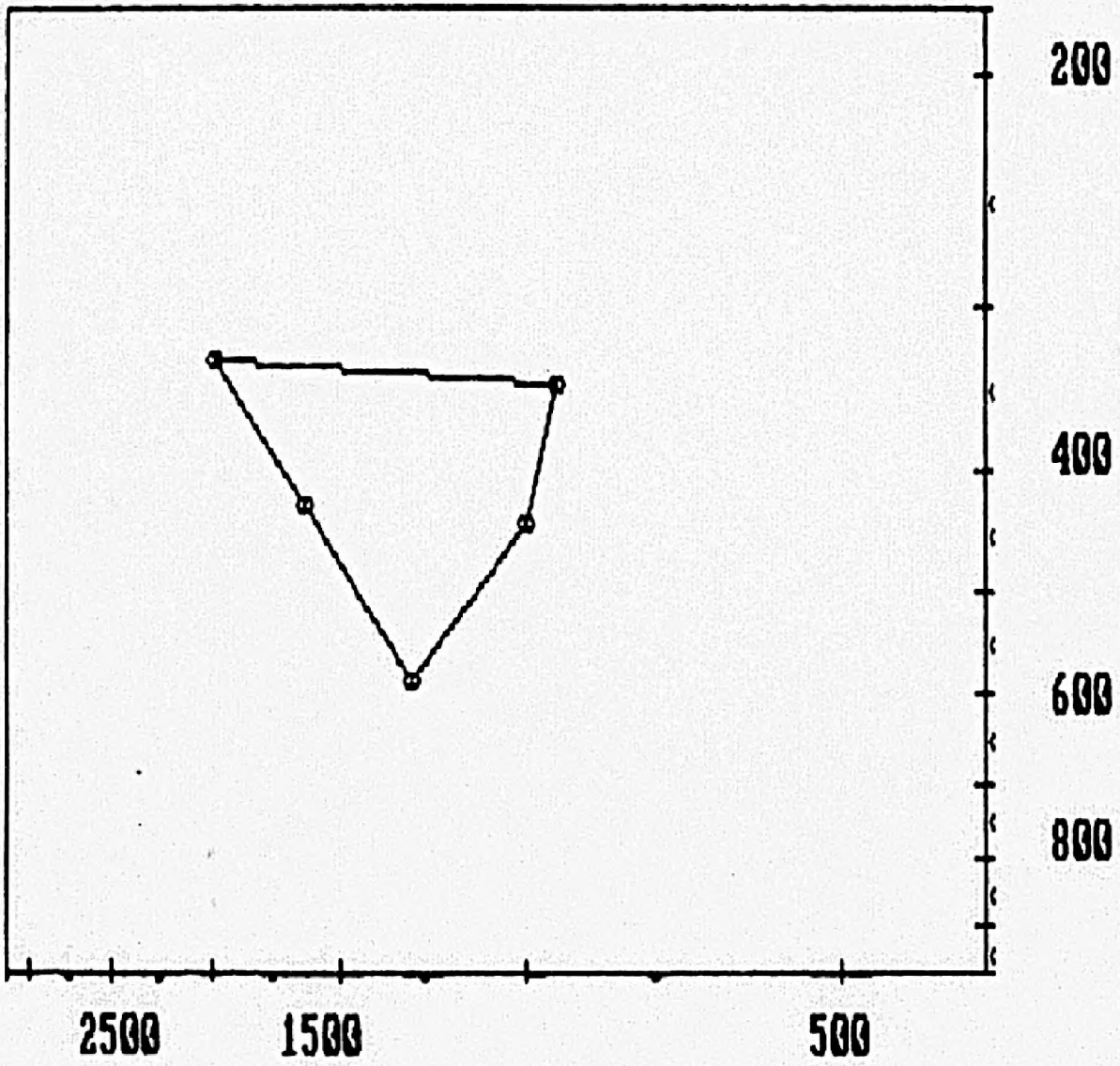

G-4,7: Intentsitate osteko boknl puztien mediak.

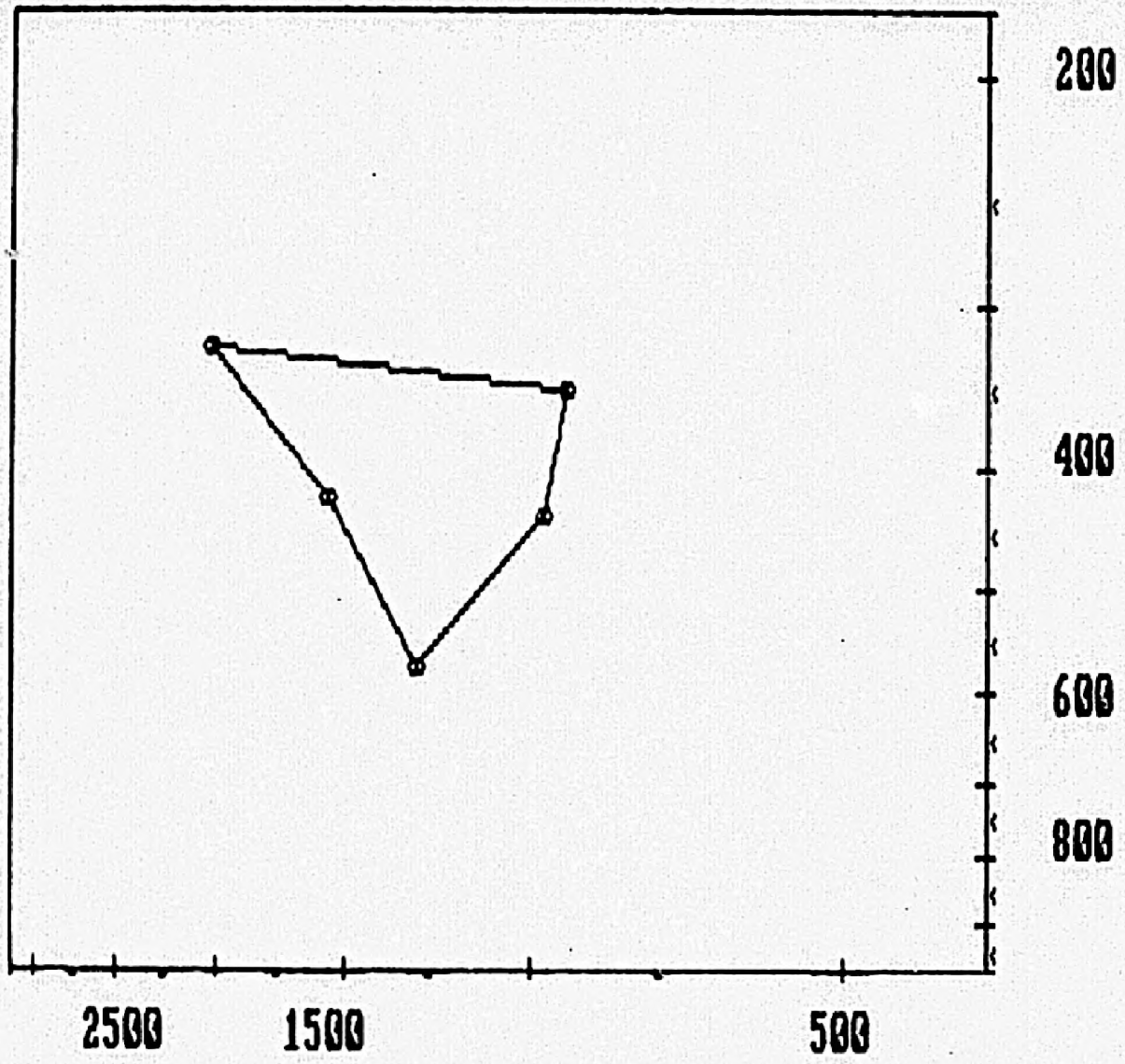

G-4,8: Bokal ez intentsu guztien mediak.

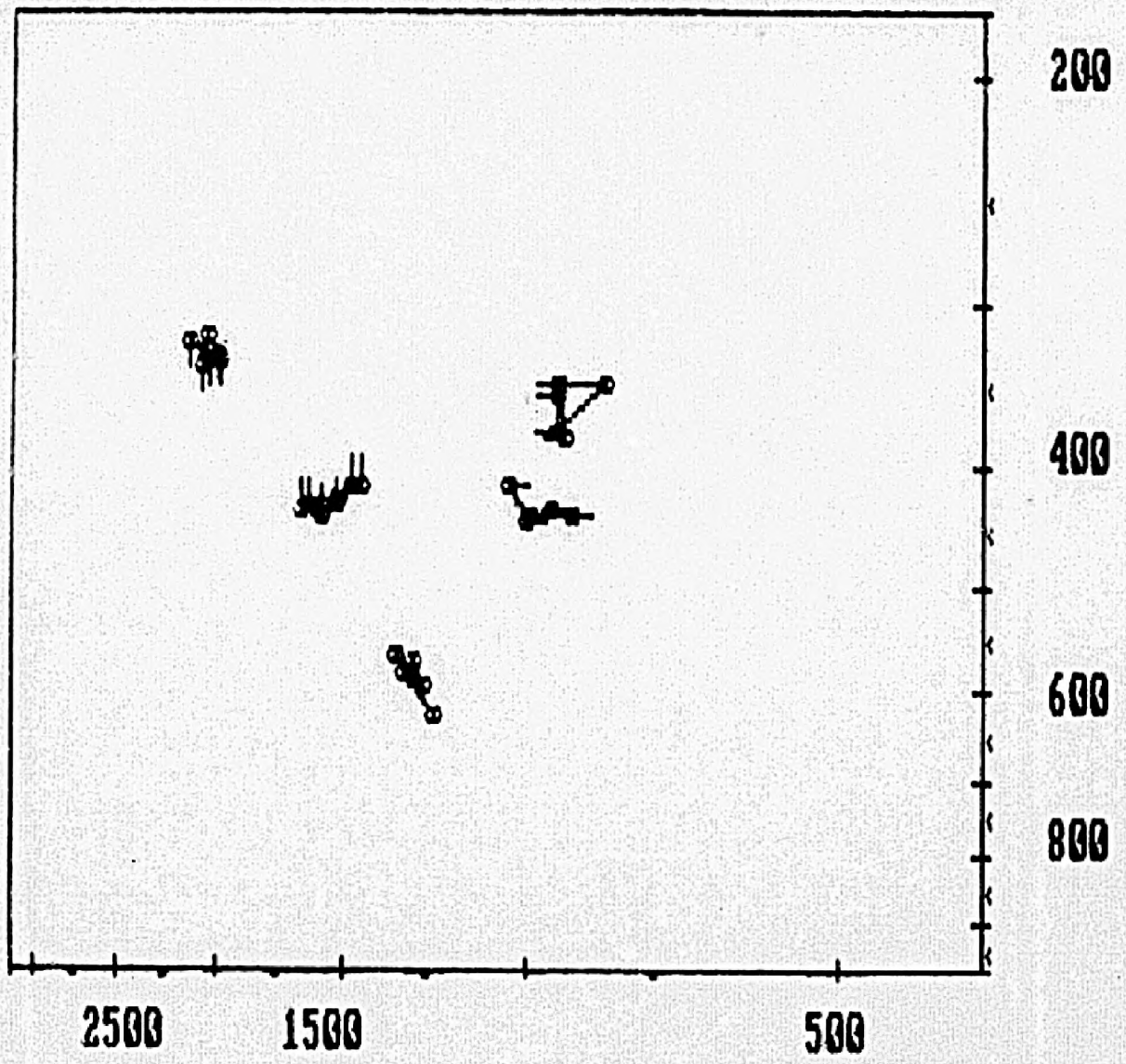

G-4,9.

1.10. URDULIZKO LEKUKO GUZTIEN EMAITZAK.

1.10.1. KOPURU OSOAK

Herri honetan 1116 bokal aztertu dut; [a] %24,44, [e] %22,29, [i] %18,01, [o] % 17,83 eta [u] %17,40 izanik. Lekugune eta intentsitatearen arauerako kopuruak ondoko taula honetan zehazten dira:

Bok	D	H	E	A	+I	-I	IA	IO
[a]	285	53	171	61	132	153	82	71
[e]	260	25	111	124	121	139	46	93
[i]	210	31	104	75	61	149	61	88
[o]	208	31	134	60	102	106	63	43
[u]	203	28	115	60	89	114	50	64

1.10.2. BOKAL BAKOITZEKO BALOREEN MEDIAK

[i] (Adibide gisa 3, 4, 9, 12, 13, 14, 15, 16 eta 17 espektogramak ikus daitezke.)

	Z	F1	F2	D
D	210	317	1965	66
H	31	299	2000	65
E	104	320	1946	60
A	75	319	1977	74

	Z	F1	F2	D
D	210	317	1965	66
+I	61	319	1955	72
-I	149	315,9	1969,3	63
IA	61	310	1964	59
IO	88	320	1973	66

[e] (Ikus bitez 1, 2, 5, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 eta 20 espektogramak.)

	Z	F1	F2	D
D	260	430	1624	66
H	25	429	1554	60
E	111	434	1562	59
A	124	428	1691	73

	Z	F1	F2	D
D	260	430	1624	66
+I	121	437	1628	70
-I	139	425,3	1618,5	62
IA	46	426	1547	55
IO	93	425	1654	66

[a] (Ikus bitez 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 eta 12 espektogramak.)

	Z	F1	F2	D
D	285	595	1302	64
H	53	600	1257	63
E	171	593	1340	61
A	61	595	1235	72

	Z	F1	F2	D
D	285	595	1302	64
+I	132	614	1327	64
-I	153	578,7	128 2	63
IA	82	576	1303	60
IO	71	582	1254	67

[o] (Ikus bitez 9, 10, 16, 17, 18 eta 19 espektogramak.)

	Z	F1	F2	D
D	208	428	1016	63
H	31	421	1000	62
E	134	430	1027	60
A	43	426	994	74

	Z	F1	F2	D
D	208	428	1016	63
+I	102	435	1031	66
-I	106	421,5	1002,1	60
IA	63	422	994	59
IO	43	421	1014	63

[u] (Ikus bitez 6, 7, 8, 11, 15 eta 20 espektogramak.)

	Z	F1	F2	D
D	203	360	1004	69
H	28	343	937	69
E	115	370	1036	65
A	60	349	975	75

	Z	F1	F2	D
D	203	360	1004	69
+I	89	373	1029	73
-I	114	35 3	984,9	65
IA	50	352	981	65
IO	64	349	988	66

1.10.3. BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-1a eta U-1b)

[i]	210	317	1965	66
[e]	269	430	1624	66
[a]	285	595	1302	64
[o]	208	428	1016	63
[u]	203	360	1004	69

1.10.4. BOKAL GUZTIEN MEDIAK HASIERAN (Ik. U-2a eta U-2b)

[i]	31	299	2000	65
[e]	25	429	1554	60
[a]	53	600	1257	63
[o]	31	421	1000	62
[u]	28	343	937	69

1.10.5. BOKAL GUZTIEN MEDIAK ERDIAN (Ik. U-3a eta U-3b)

[i]	104	320	1946	60
[e]	111	434	1562	59
[a]	171	593	1340	61
[o]	134	430	1027	60
[u]	115	370	1036	65

1.10.6. BOKAL GUZTIEN MEDIAK AMAIERAN (Ik. U-4a eta U-4b)

[i]	75	319	1977	74
[e]	124	428	1691	73
[a]	61	595	1235	72
[o]	43	426	994	74
[u]	60	349	975	75

1.10.7. BOKAL INTENTSU GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-5a eta U-5b)

[i]	61	319	1955	72
[e]	121	437	1628	70
[a]	132	614	1327	64
[o]	102	435	1031	66
[u]	89	373	1029	73

1.10.8. INTENTSITATE AURREKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-6a eta U-6b)

[i]	61	310	1964	59
[e]	46	426	1547	55
[a]	82	576	1303	60
[o]	63	422	984	59
[u]	50	352	981	65

1.10.9. INTENTSITATE OSTEKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-7a eta U-7b)

[i]	88	320	1973	66
[e]	93	425	1654	66
[a]	71	582	1254	67
[o]	43	421	1014	63
[u]	64	349	988	66

1.10.10. BOKAL EZ INTENTSU GUZTIEN MEDIAK (Ik. U-8a eta U-8b)

[i]	149	315,9	1969,3	63
[e]	139	425,3	1618,5	62
[a]	153	578,7	128 2	63
[o]	106	421,5	1002,1	60
[u]	114	35 3	984,9	65

1.10.11. OHARRAK

1.10.11.1. Lekugunearen arauerako oharrak

Lehen formakina [e], [i], [o] eta [u]ren kasuetan erdian altuagoa da; [a]ren kasuan hasieran. Baxuenak [a]ren kasuan erdian gertatzen dira; [e] eta [o]ren kasuetan amaieran

eta [i] eta [u]ren kasuetan hasieran. Bigarren formakinari dagokionez, [a], [o] eta [u]ren kasuetan erdian altuagoa da; [e]ren kasuan amaieran eta [i]ren kasuan hasieran. Baxuenak [a] eta [o]ren kasuetan amaieran gertatzen dira; [e] eta [u]ren kasuetan hasieran eta [i]ren kasuan erdian.

1.10.11.2. Intentsitatearen arauerako oharrak

Lehen formakina kasu guztietan altuagoa da intentsuetan ez intentsuetan baino. Baxuenak, [i]ren kasuan izan ezean, intentsitate ostekoetan gertatzen dira. Bigarren formakina, [i]ren kasuan izan ezean, altuagoa da intentsuetan. Baxuenak, ostera, [a]ren kasuan izan ezean, intentsitate aurrekoetan gertatzen dira.

1.10.11.3. Denborari buruzko oharrak

Lekugunearen arauera, luzeenak amaieran gertatzen dira kasu guztietan; halaber, laburrenak erdian. Intentsitateari bagagozkio, intentsuenak luzeenak dira kasu guztietan. Laburrenak ostera intentsitate aurrekoak dira.

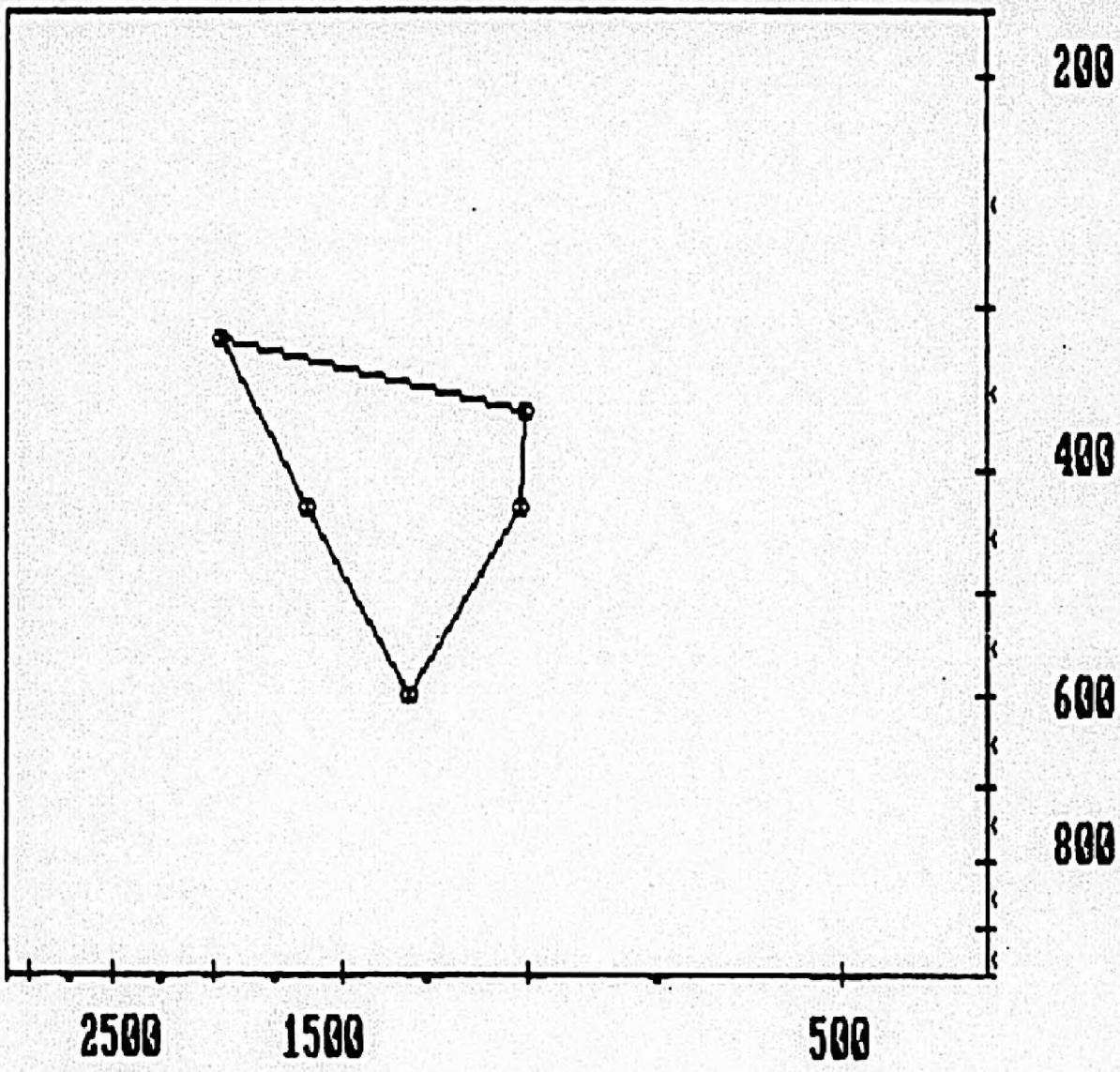

U-1a.

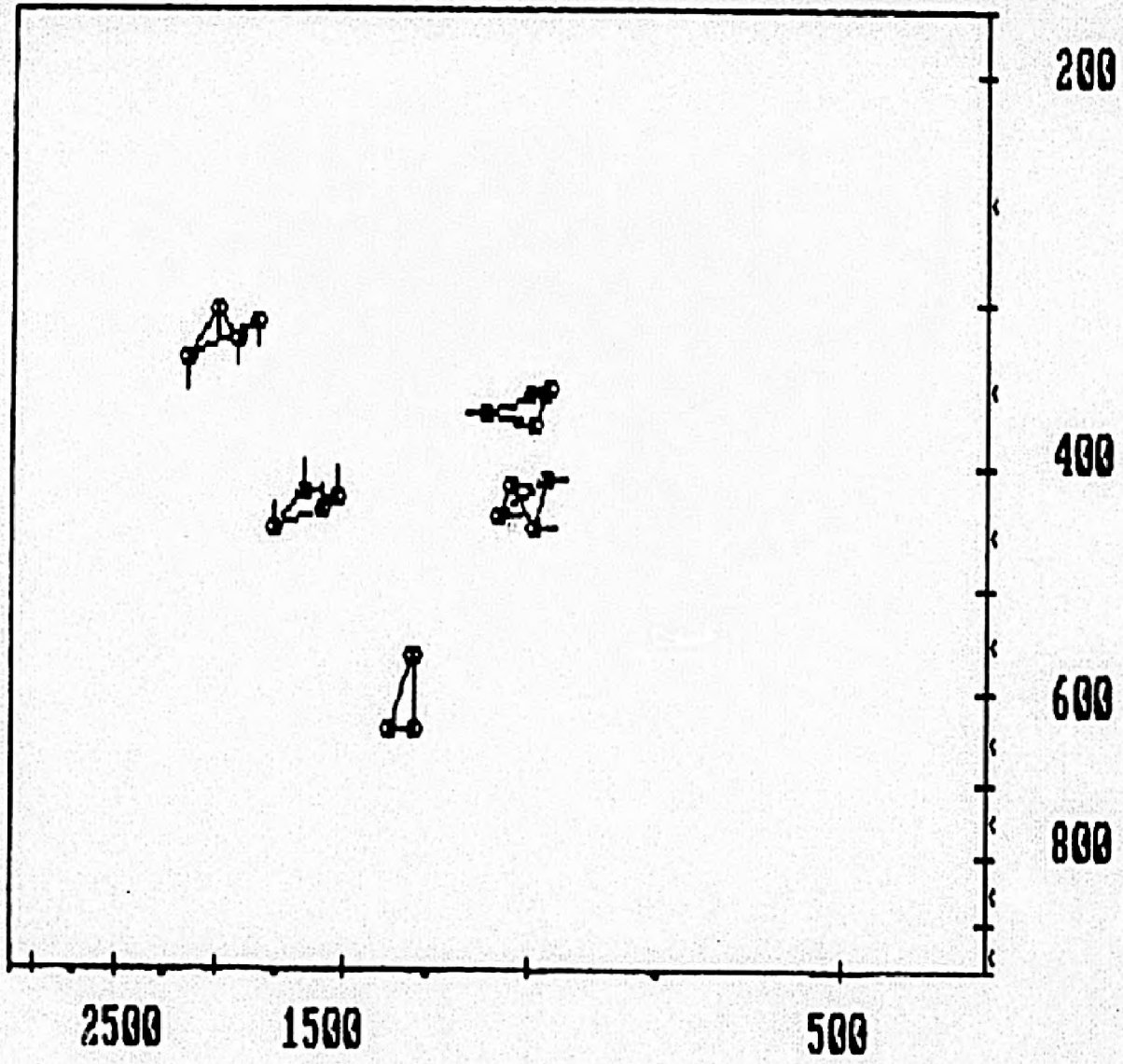

U-1b.

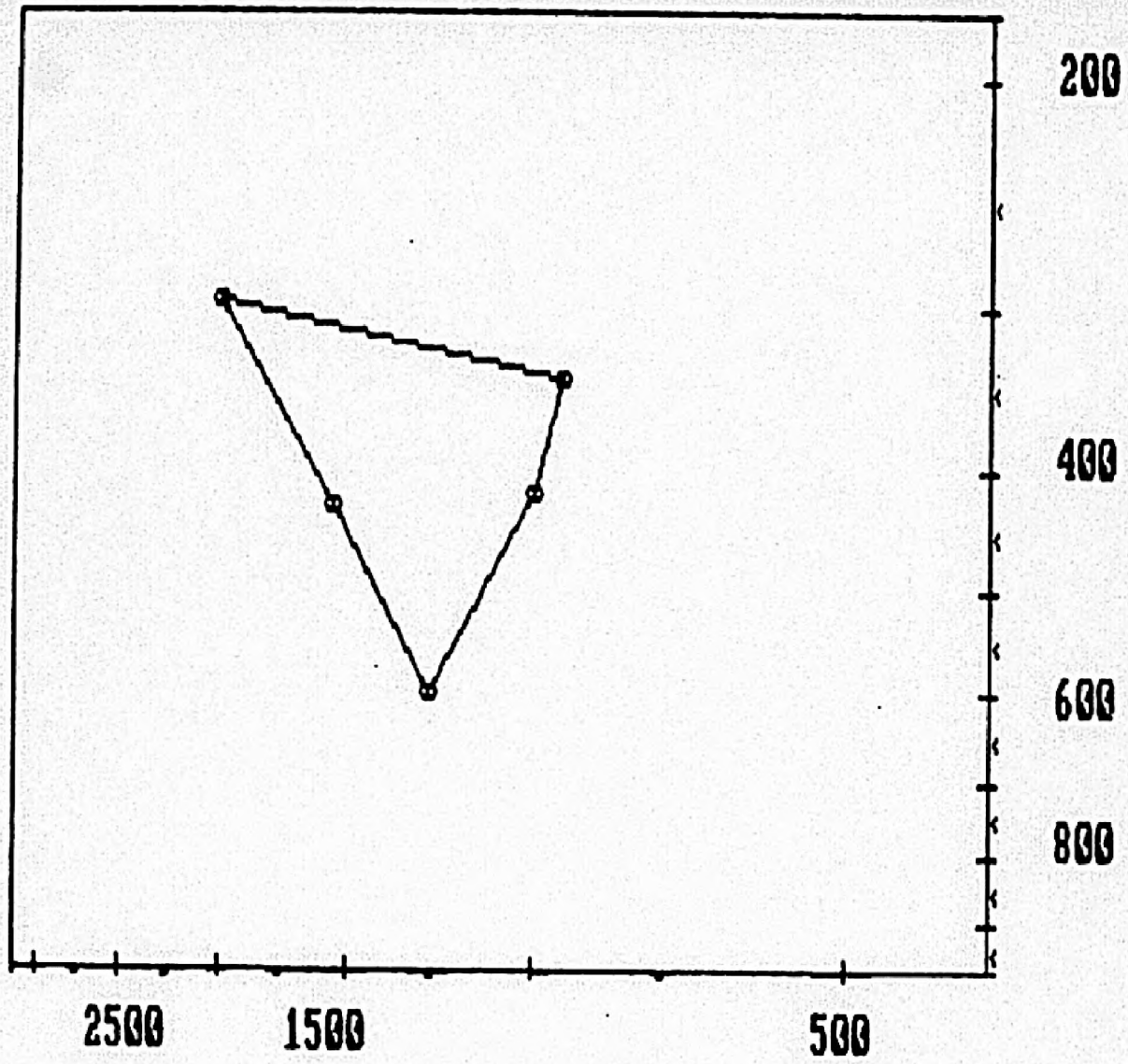

U-2n.

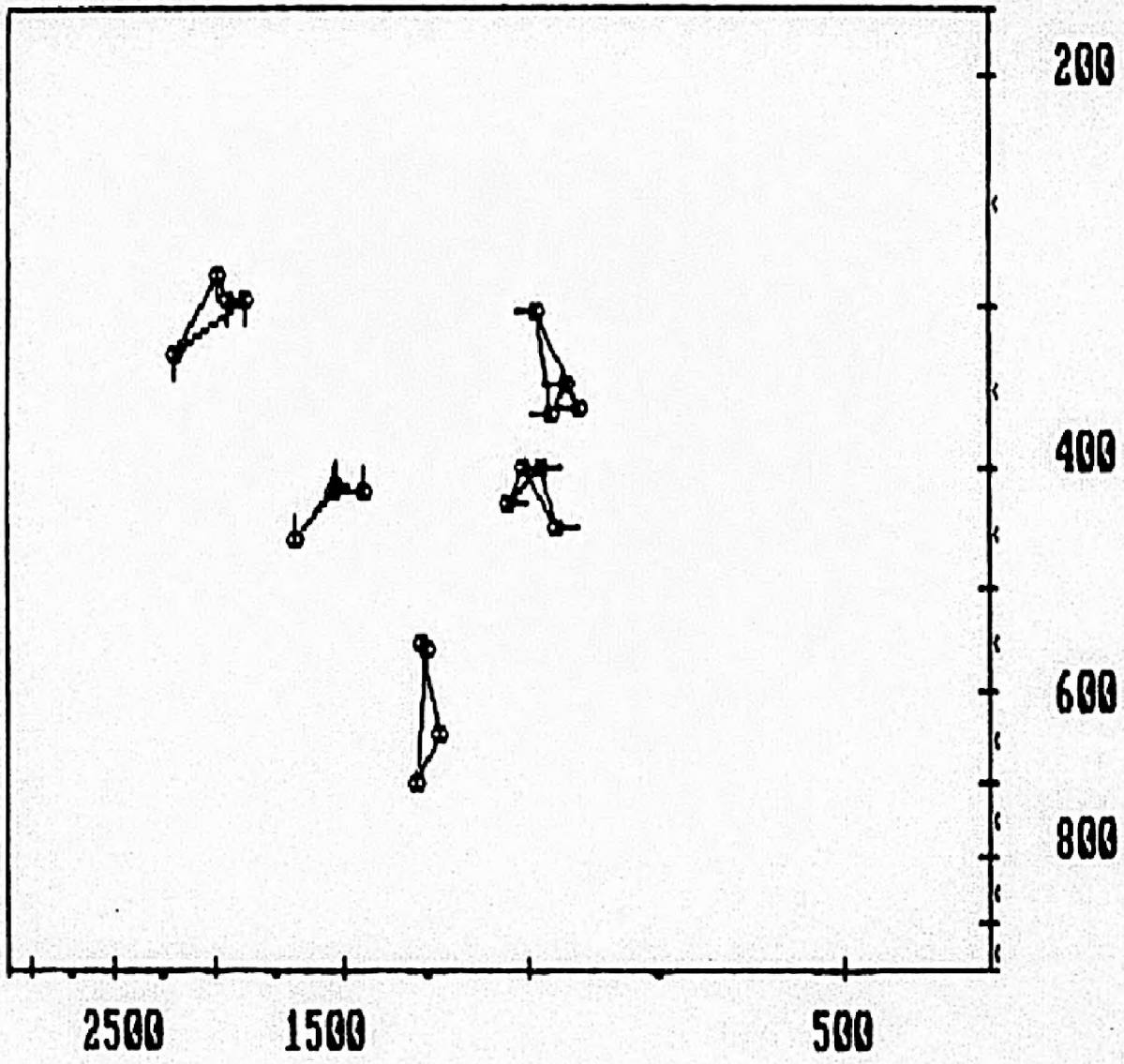

U-2b.

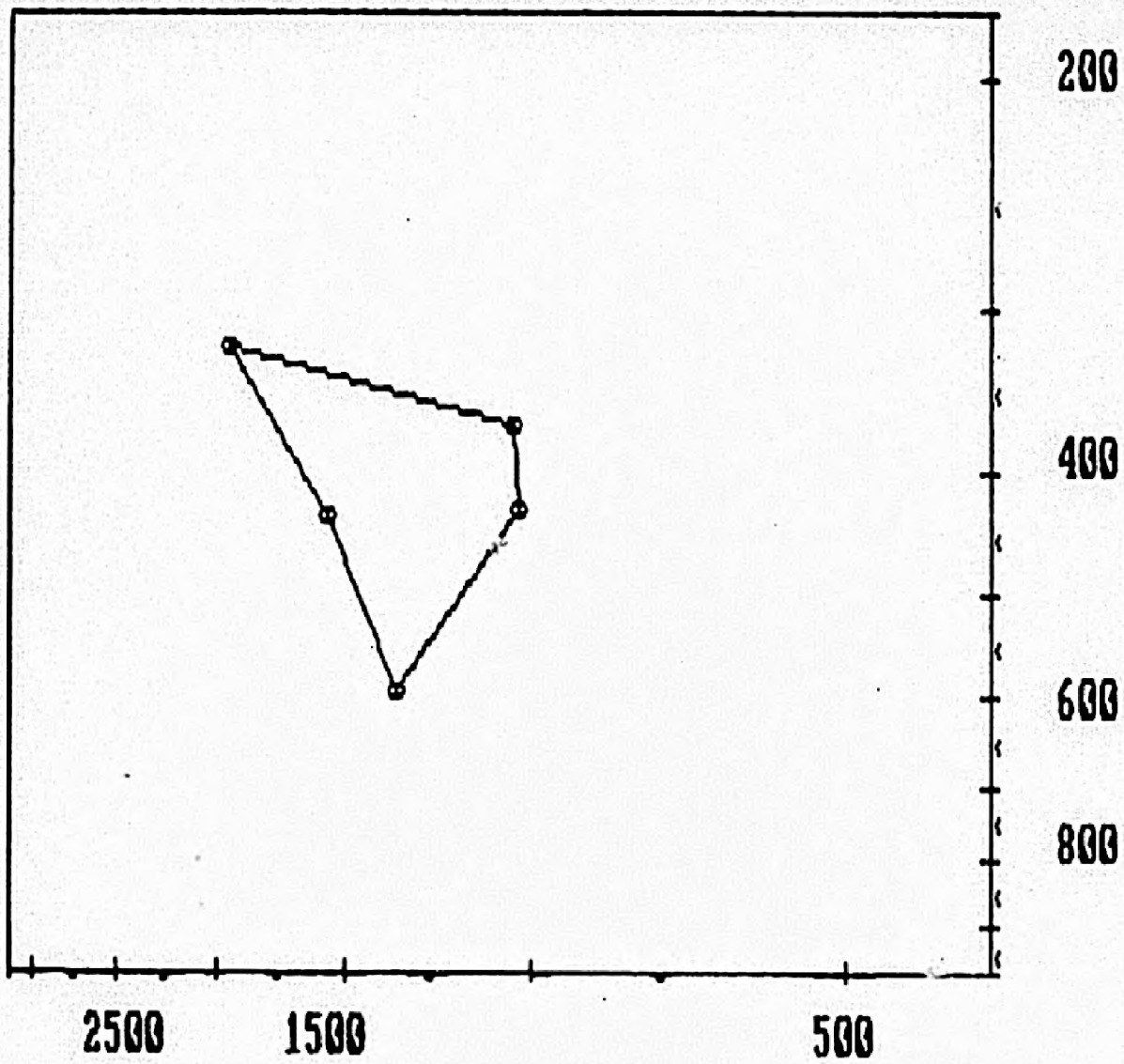

U-3a.

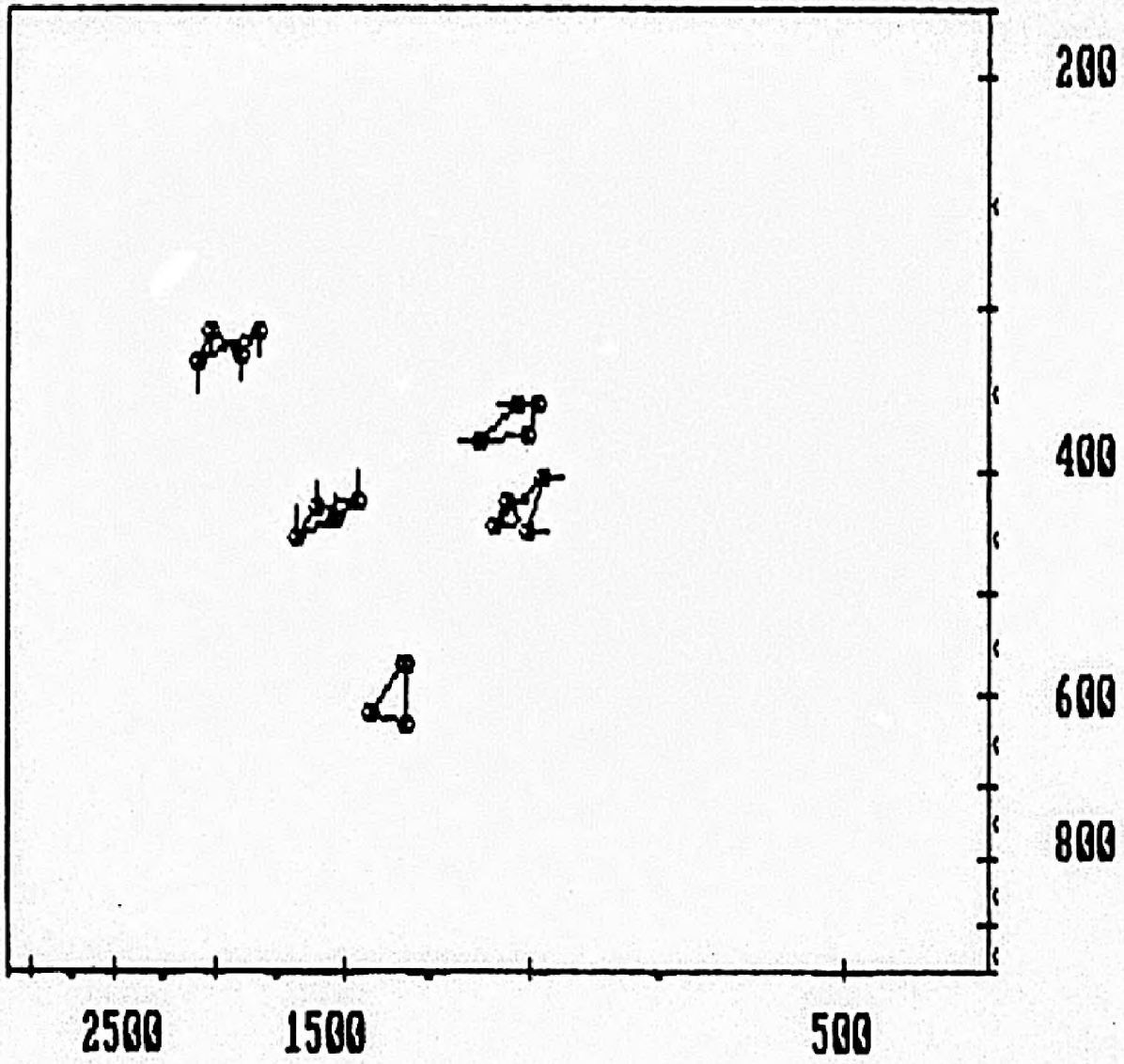

U-3b.

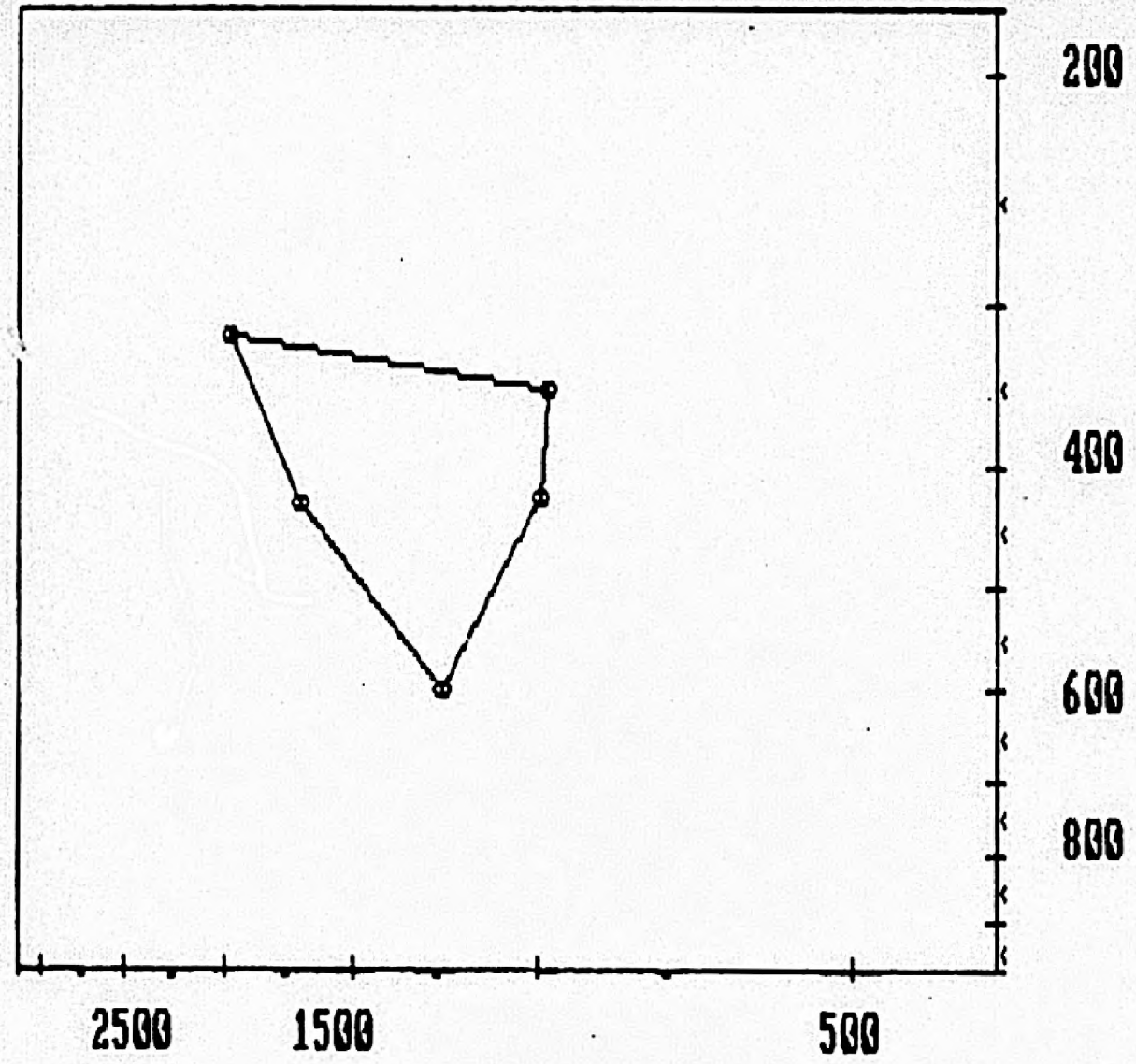

U-4a.

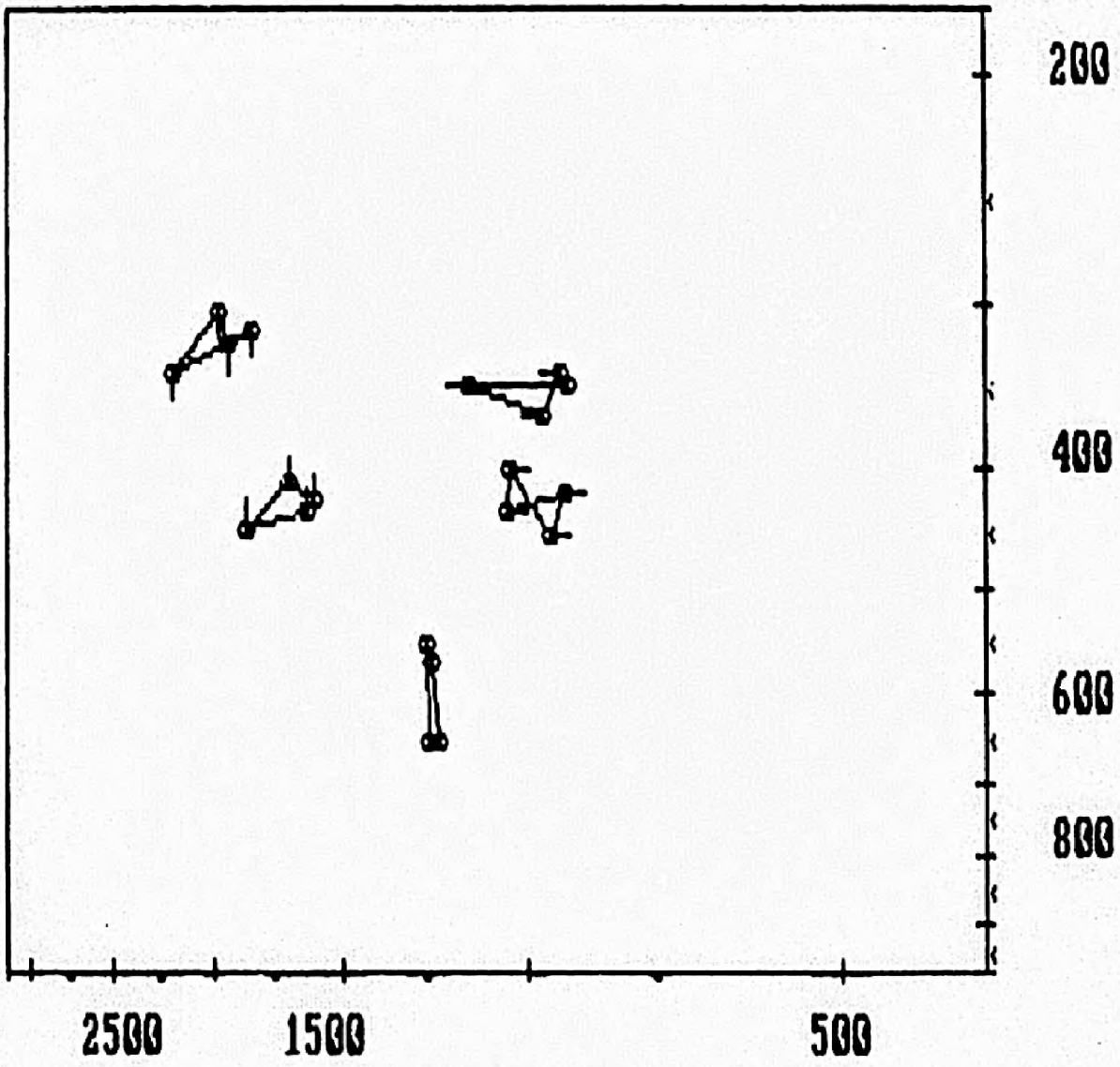

U–4b.

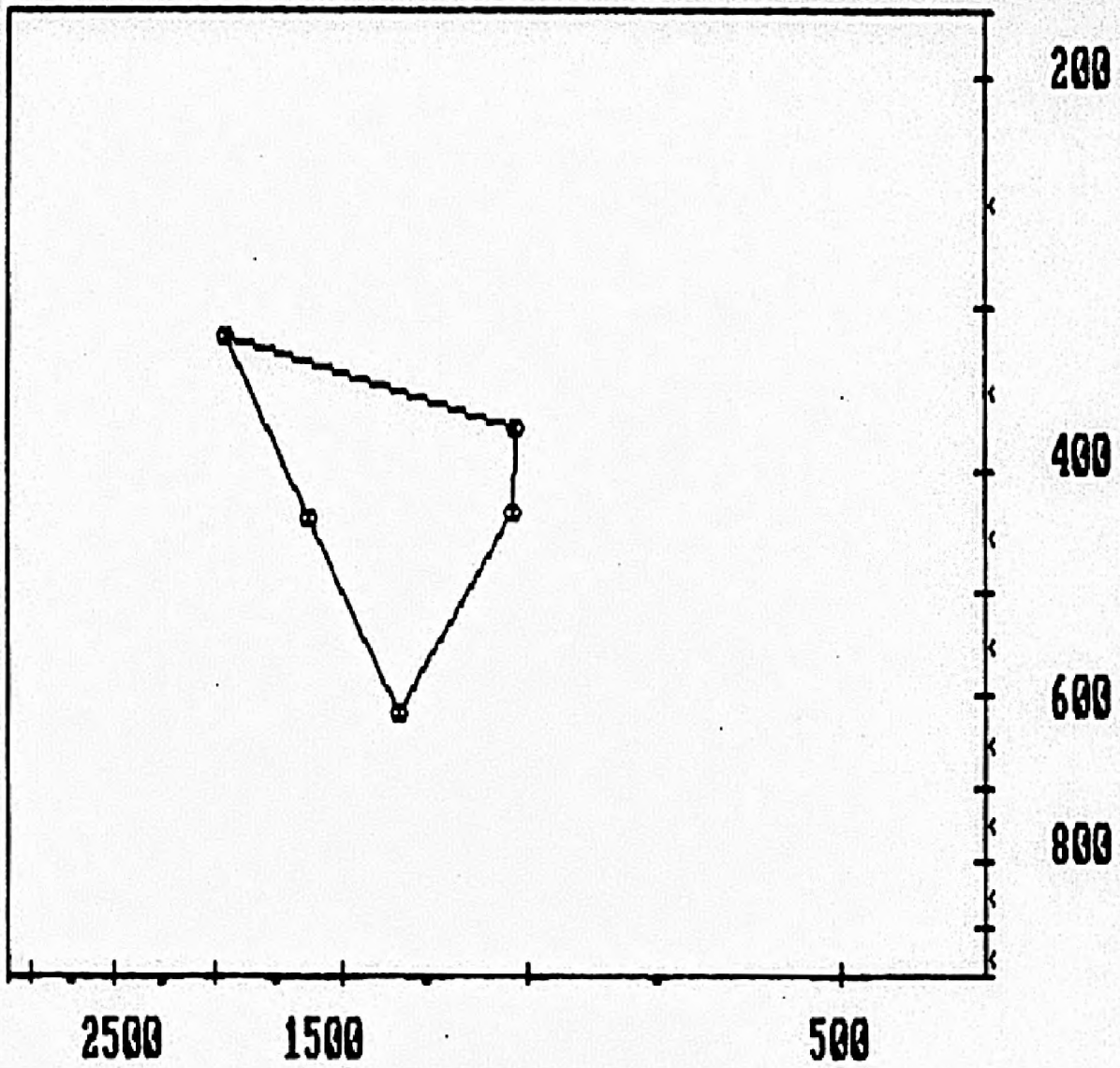

U–5a.

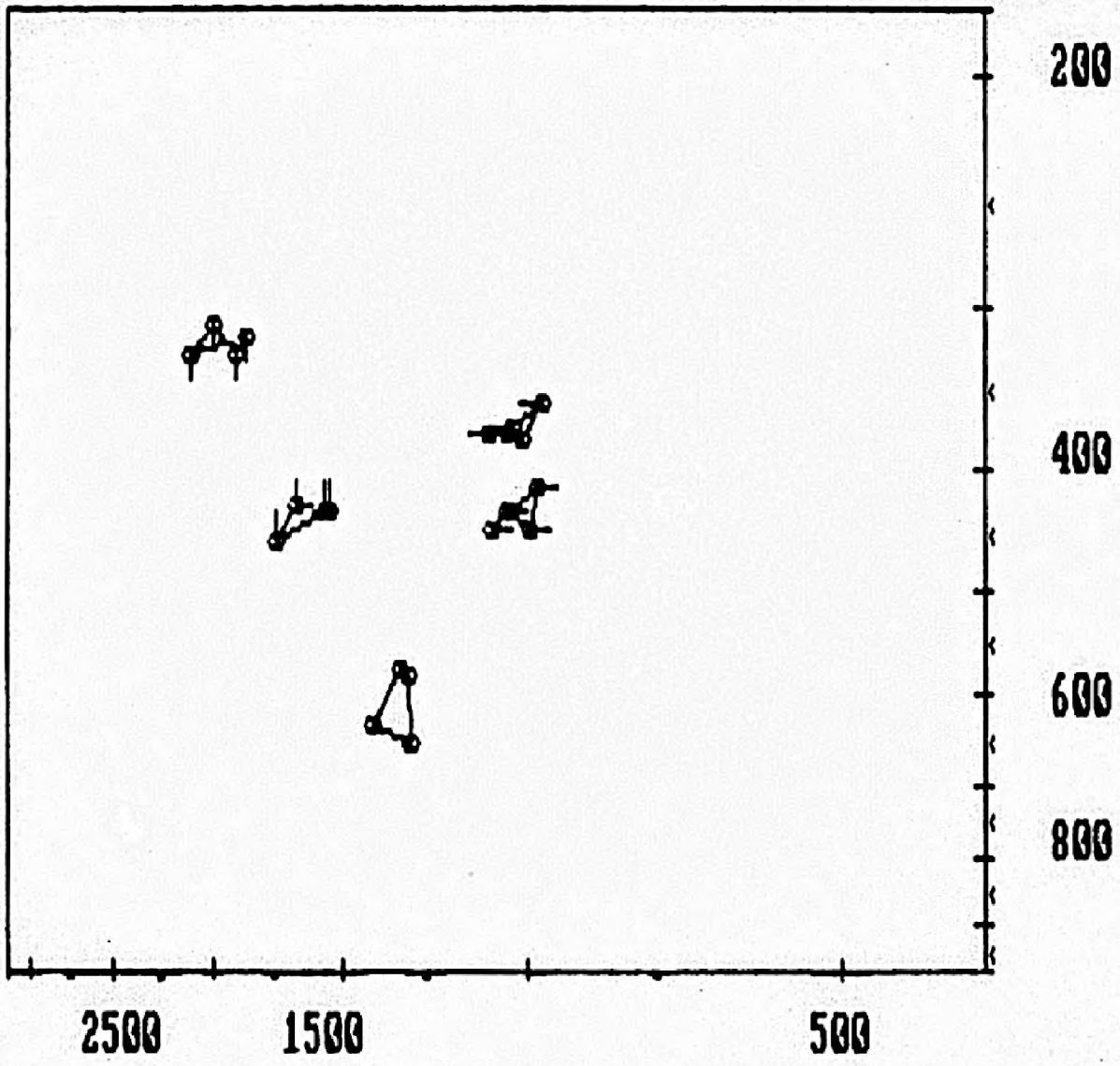

U-5b.

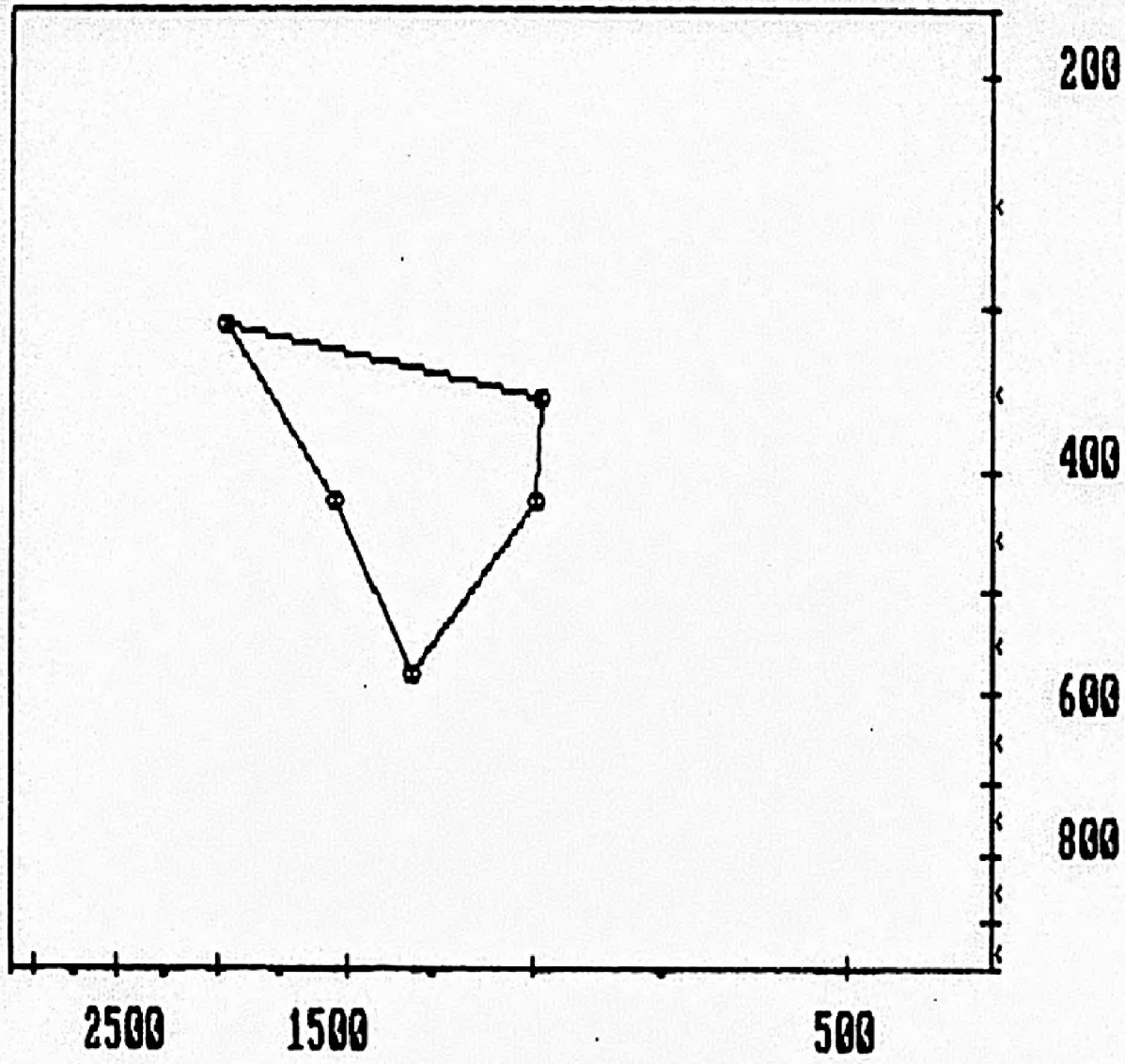

U-6a.

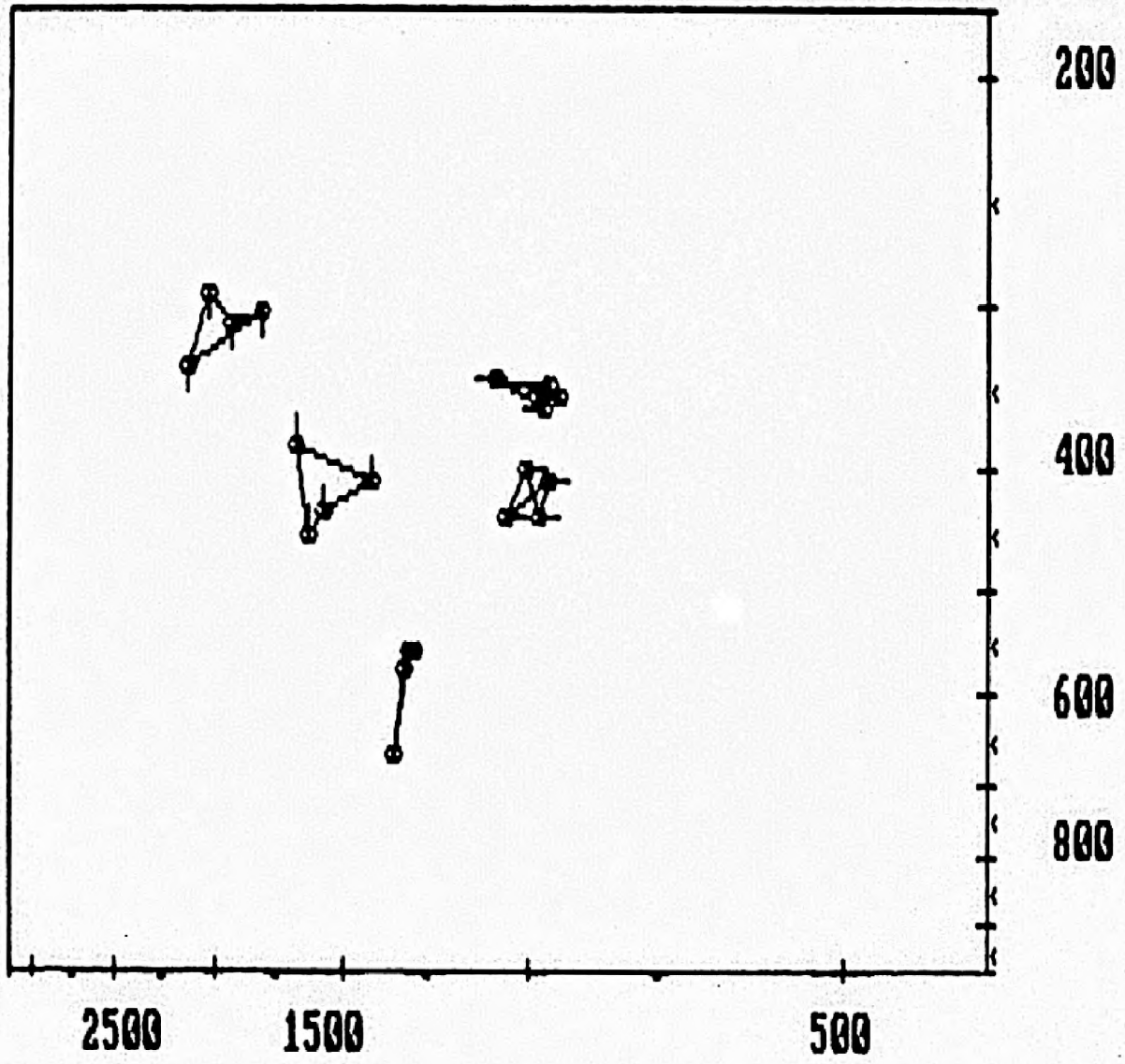

U-6b.

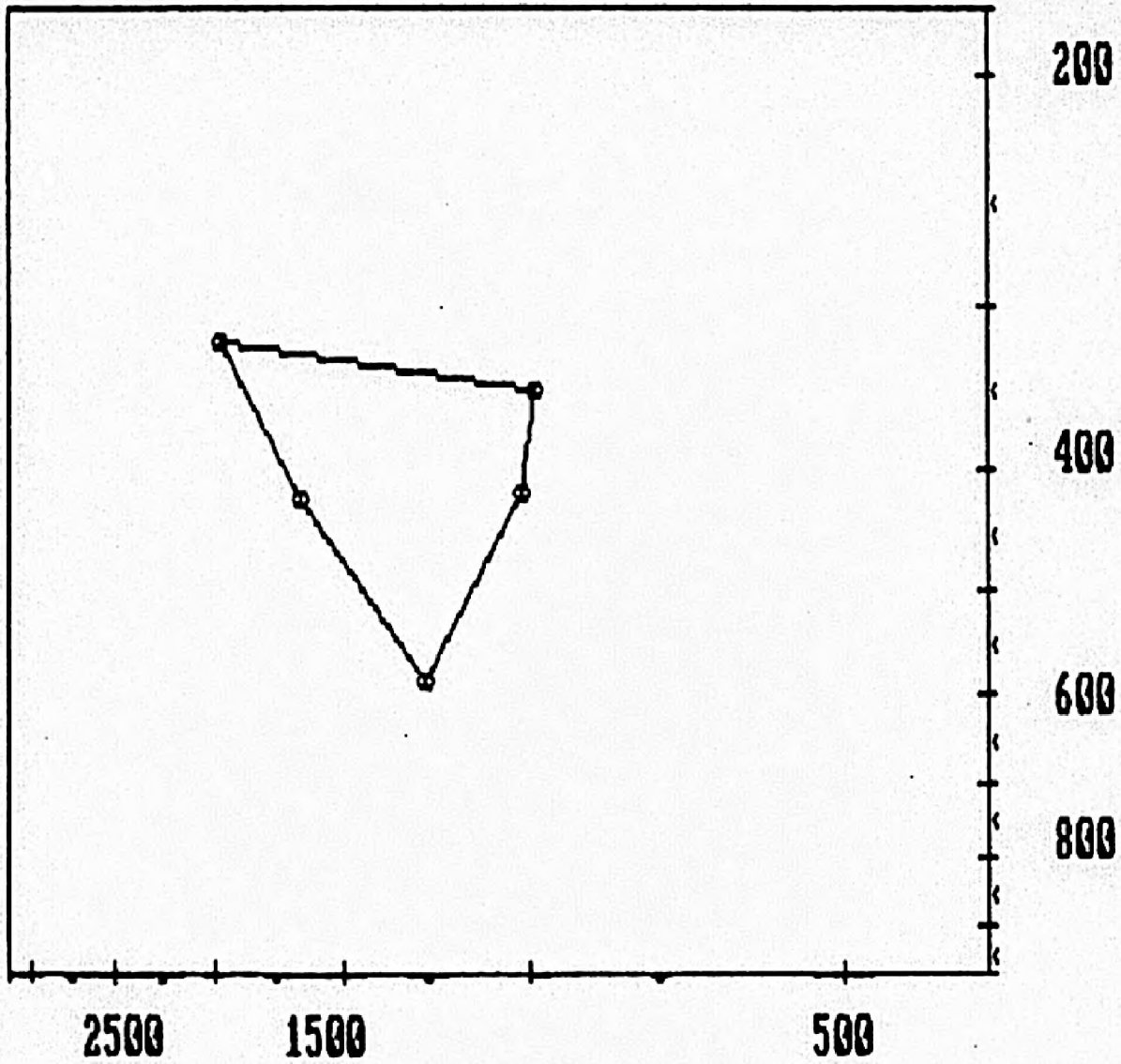

U-7a.

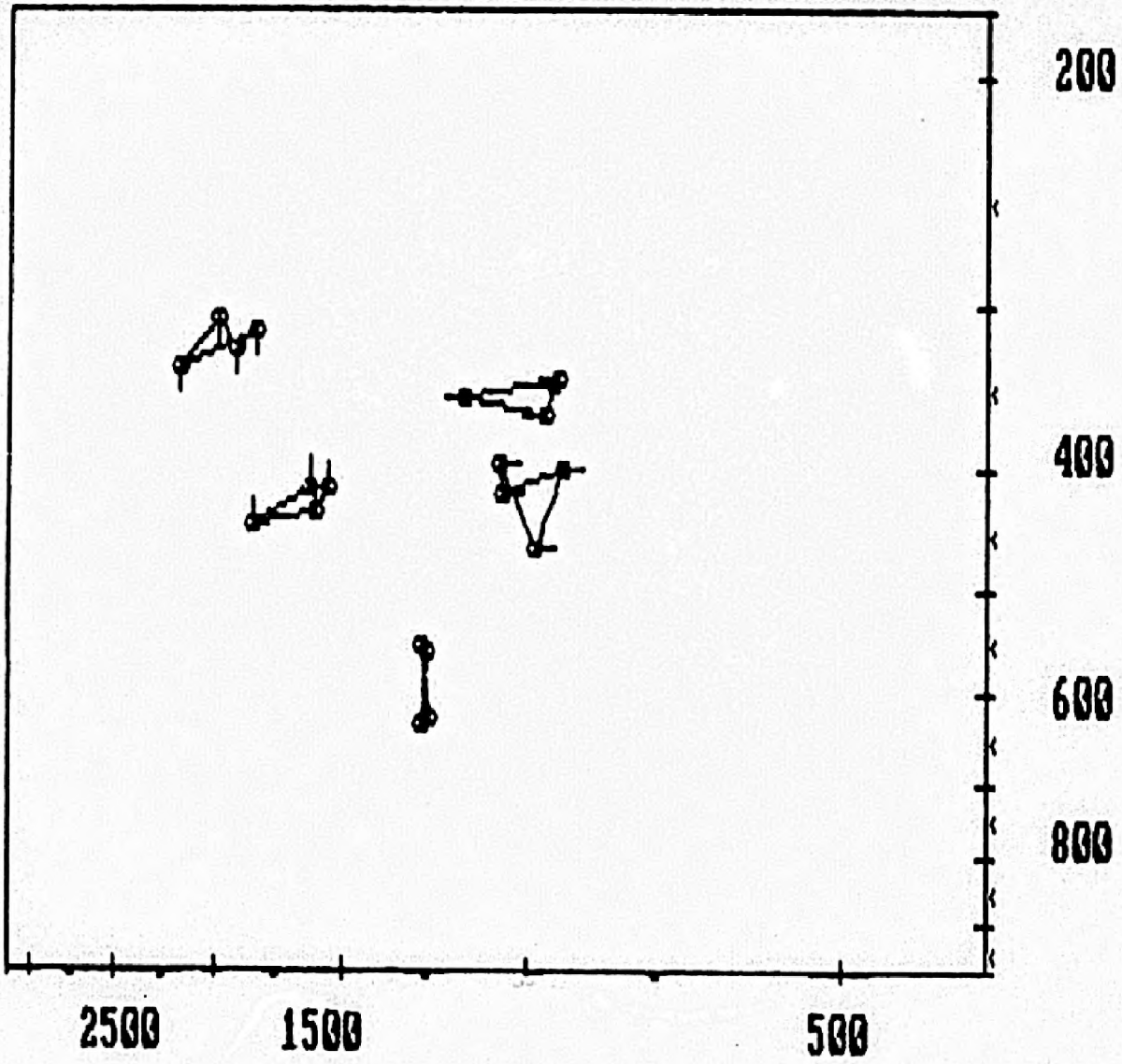

U-7b.

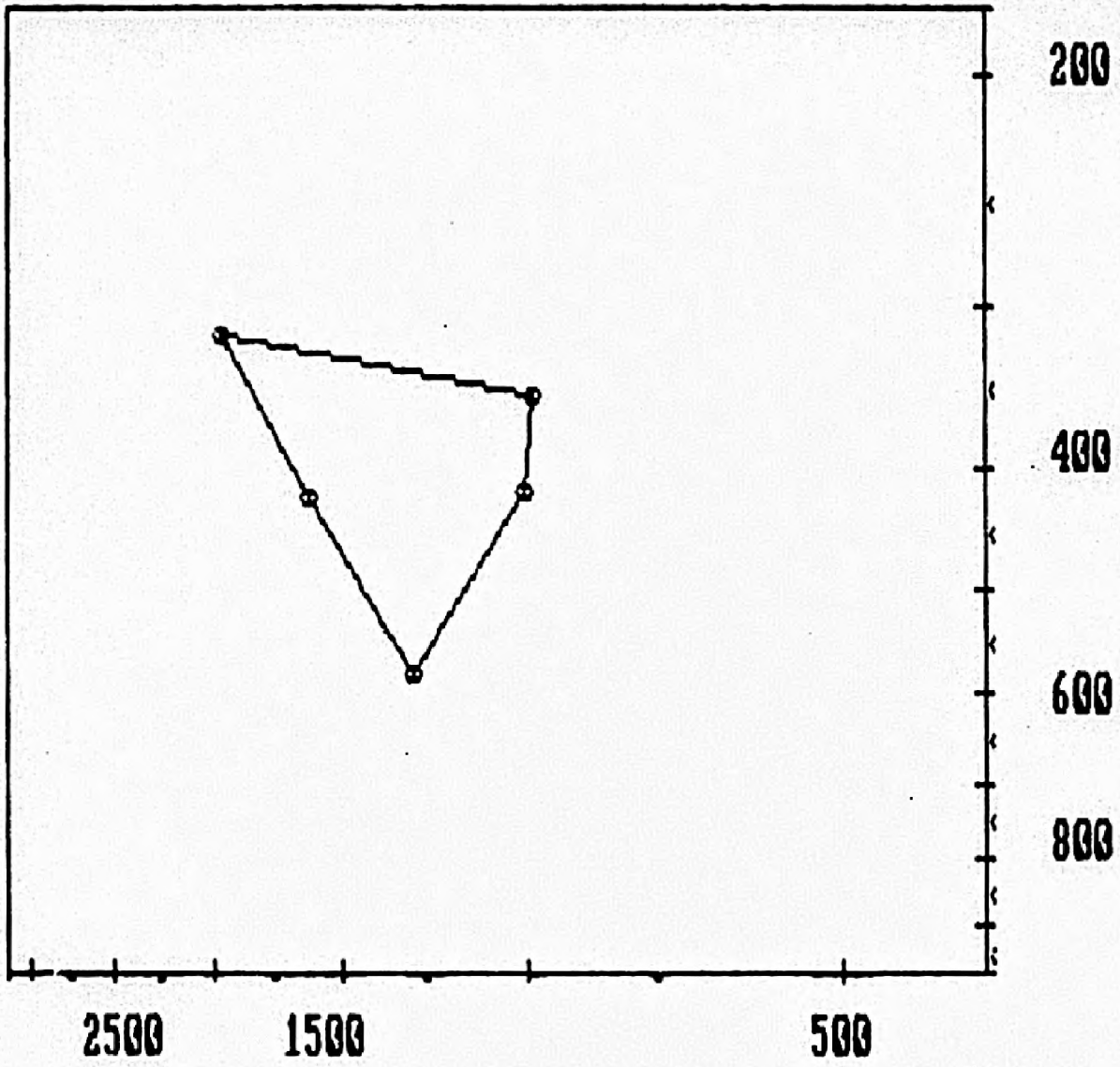

U–8a.

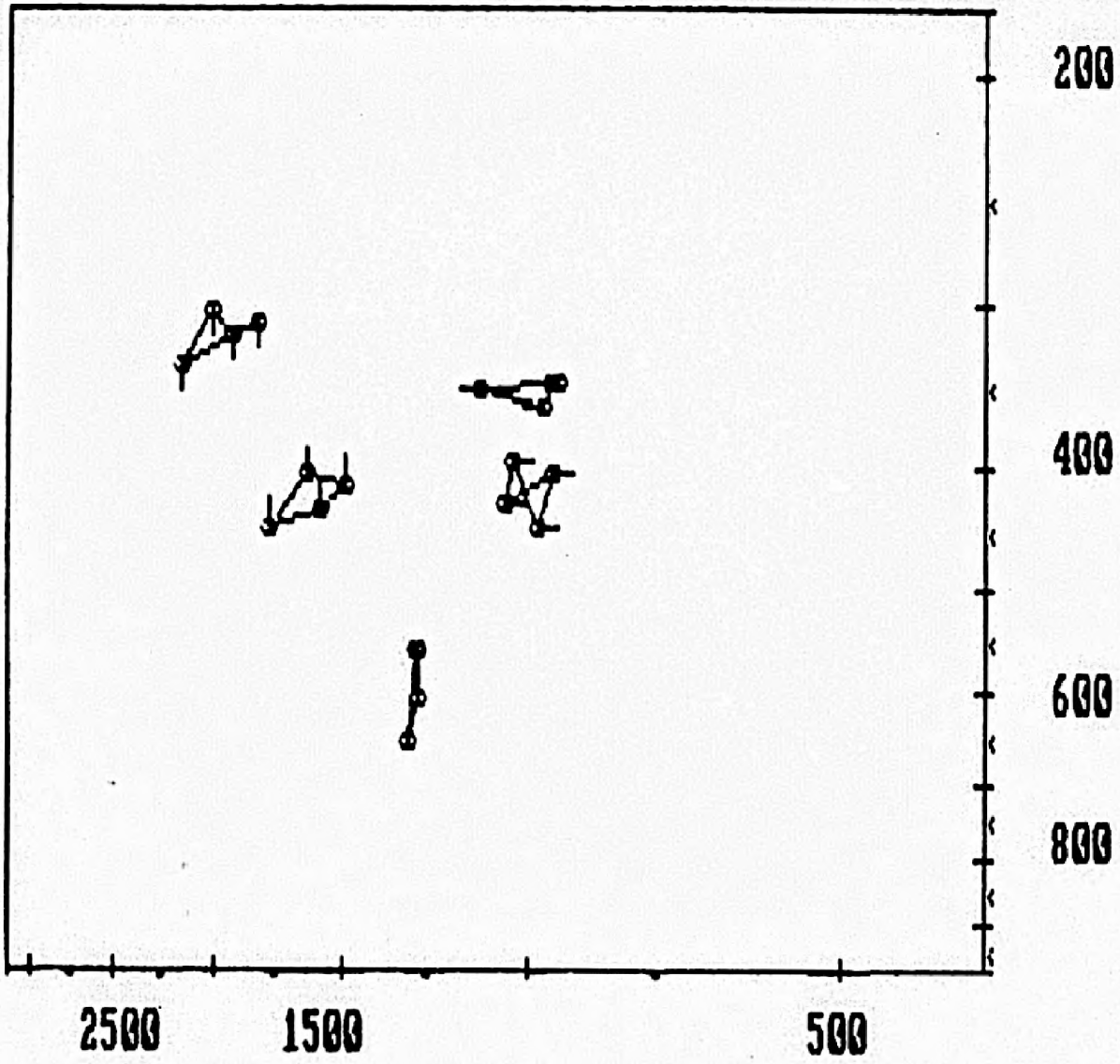

U-8b.

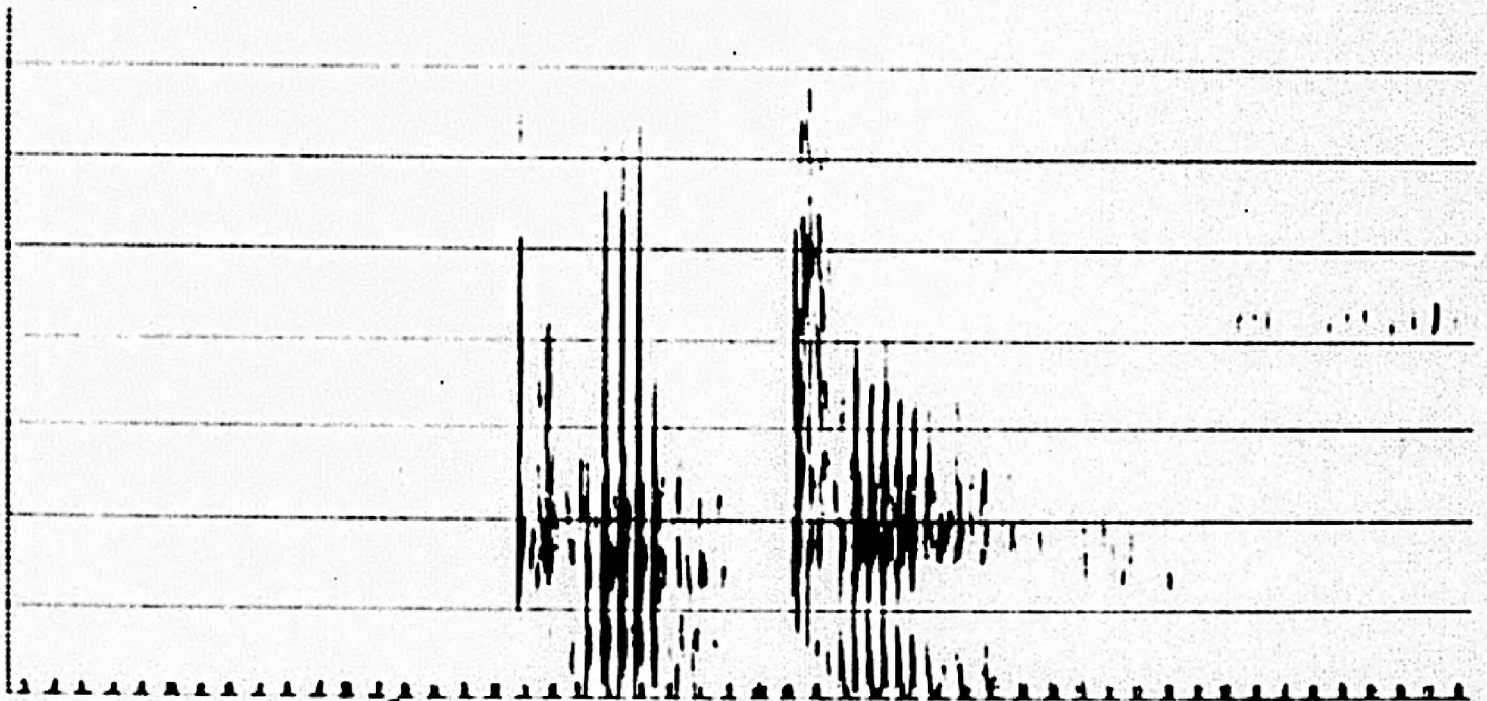
[K a t e]

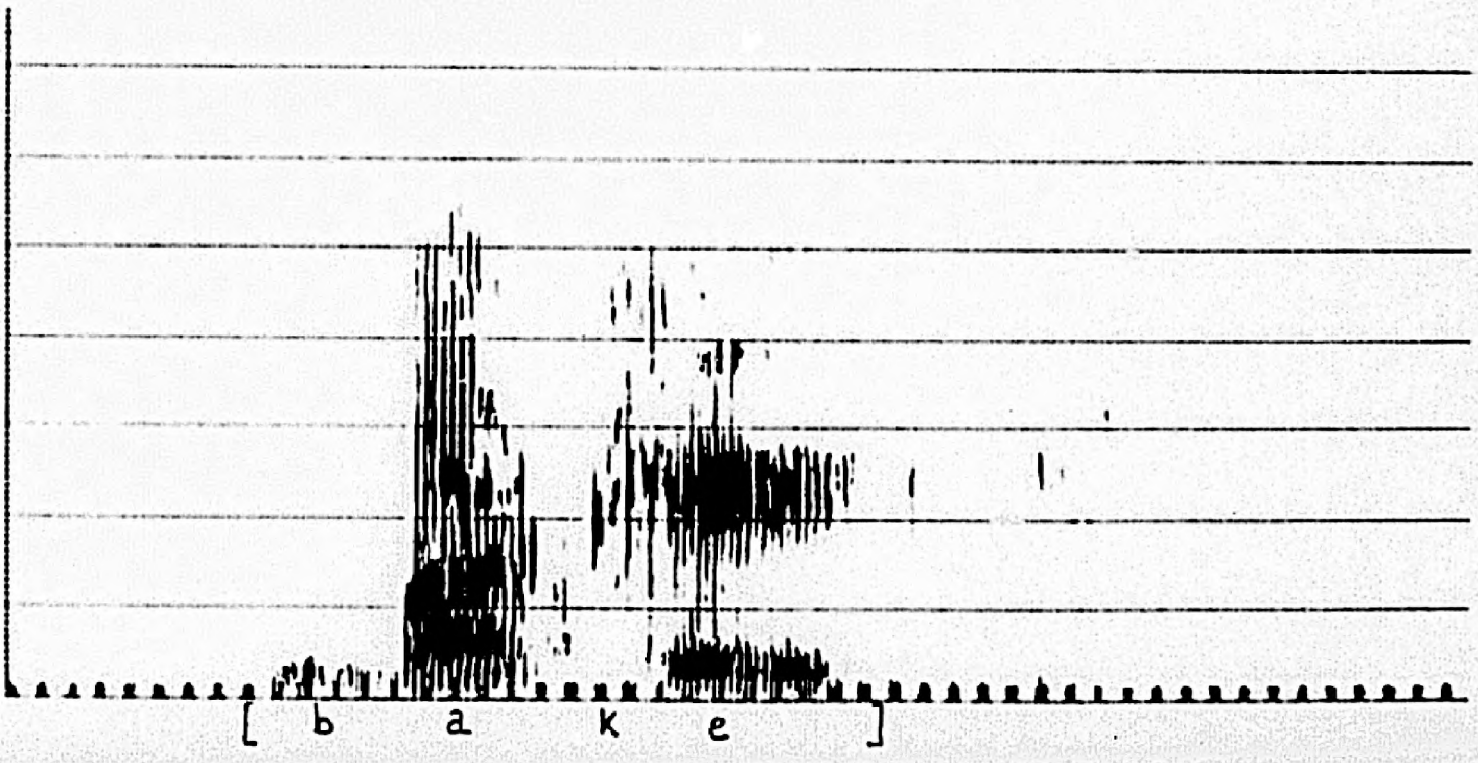
[b a k e]

3
[a r d]

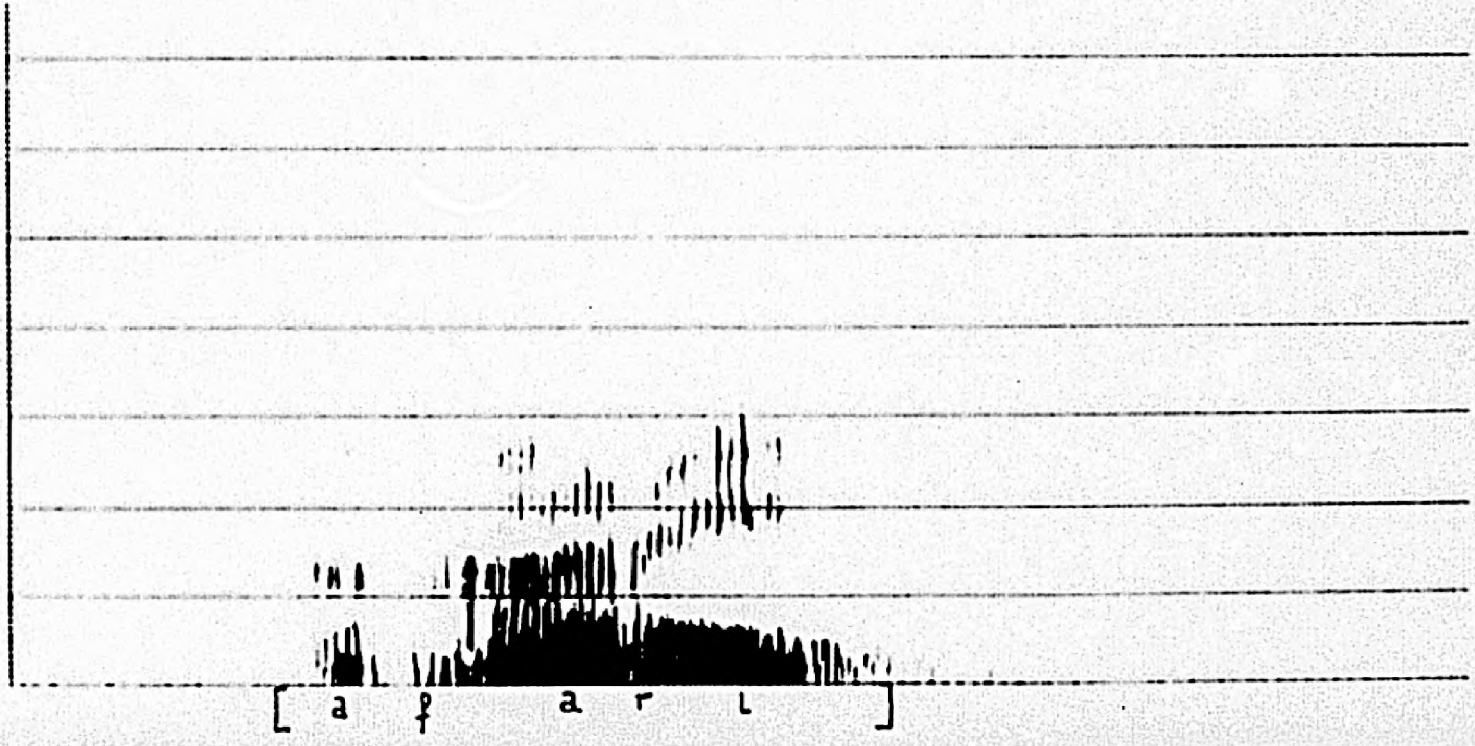
[a f a r l]

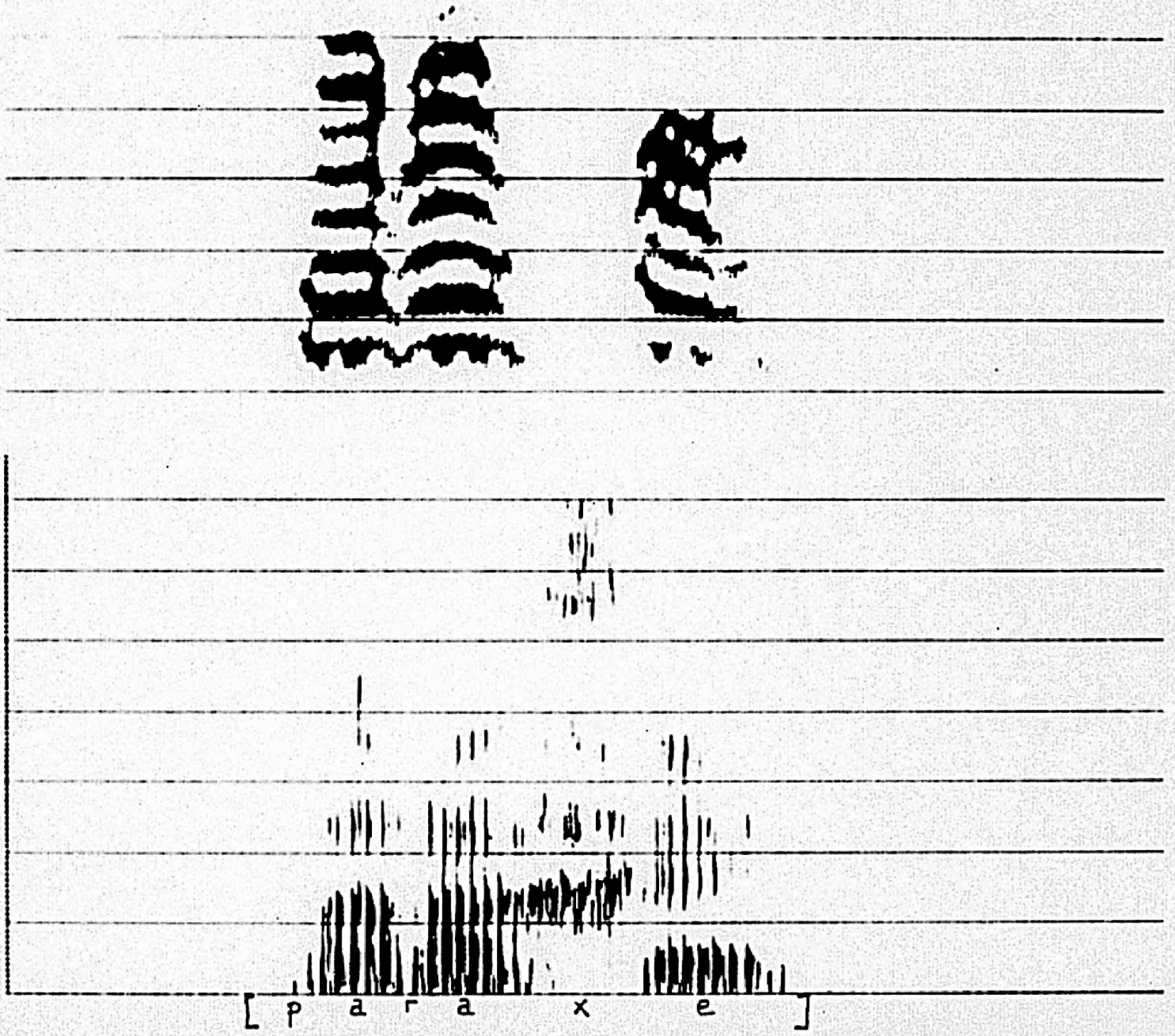
[p a r a x e]

[g a ɾ a ŋ d u]

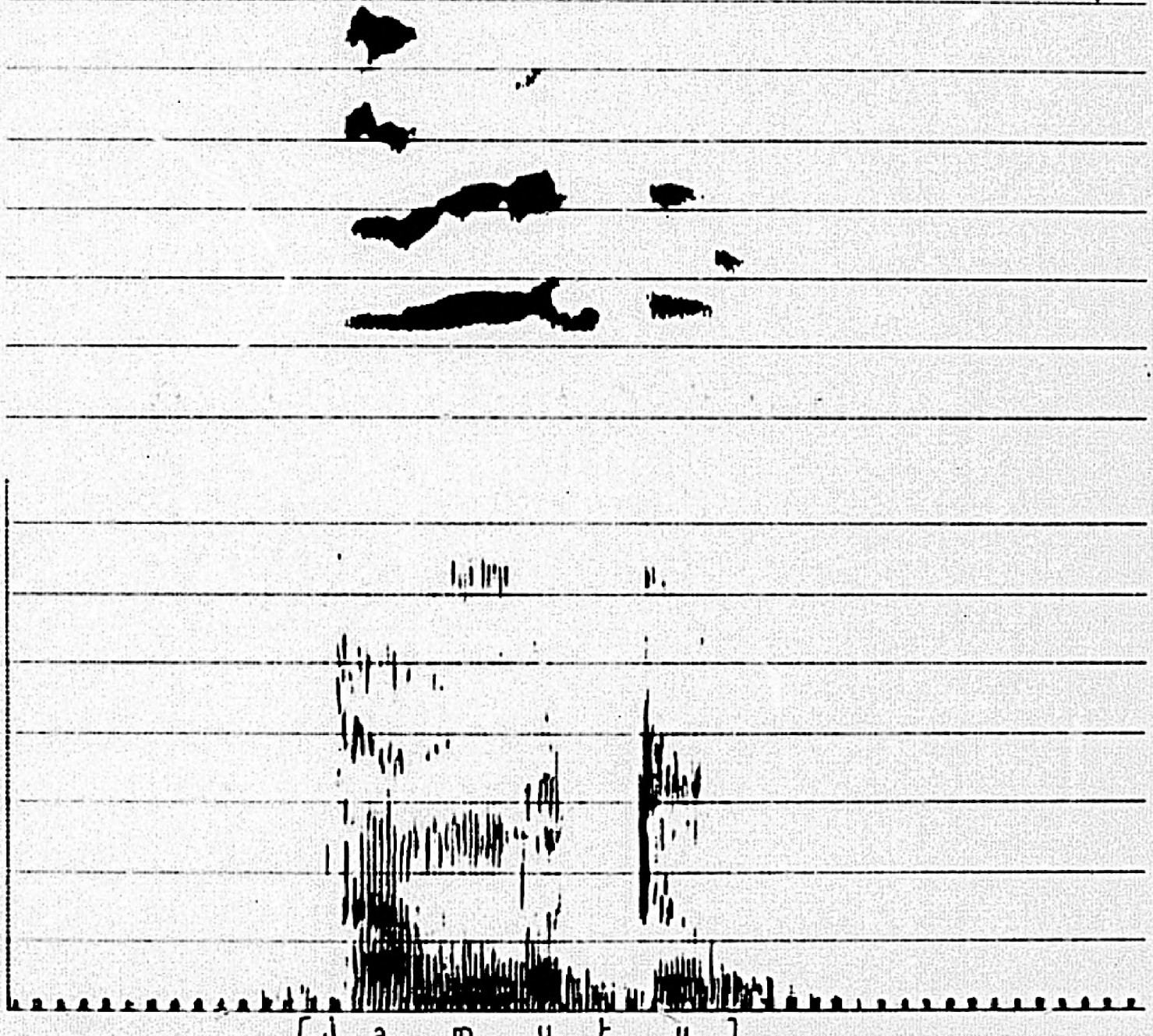
[j a m u t u]

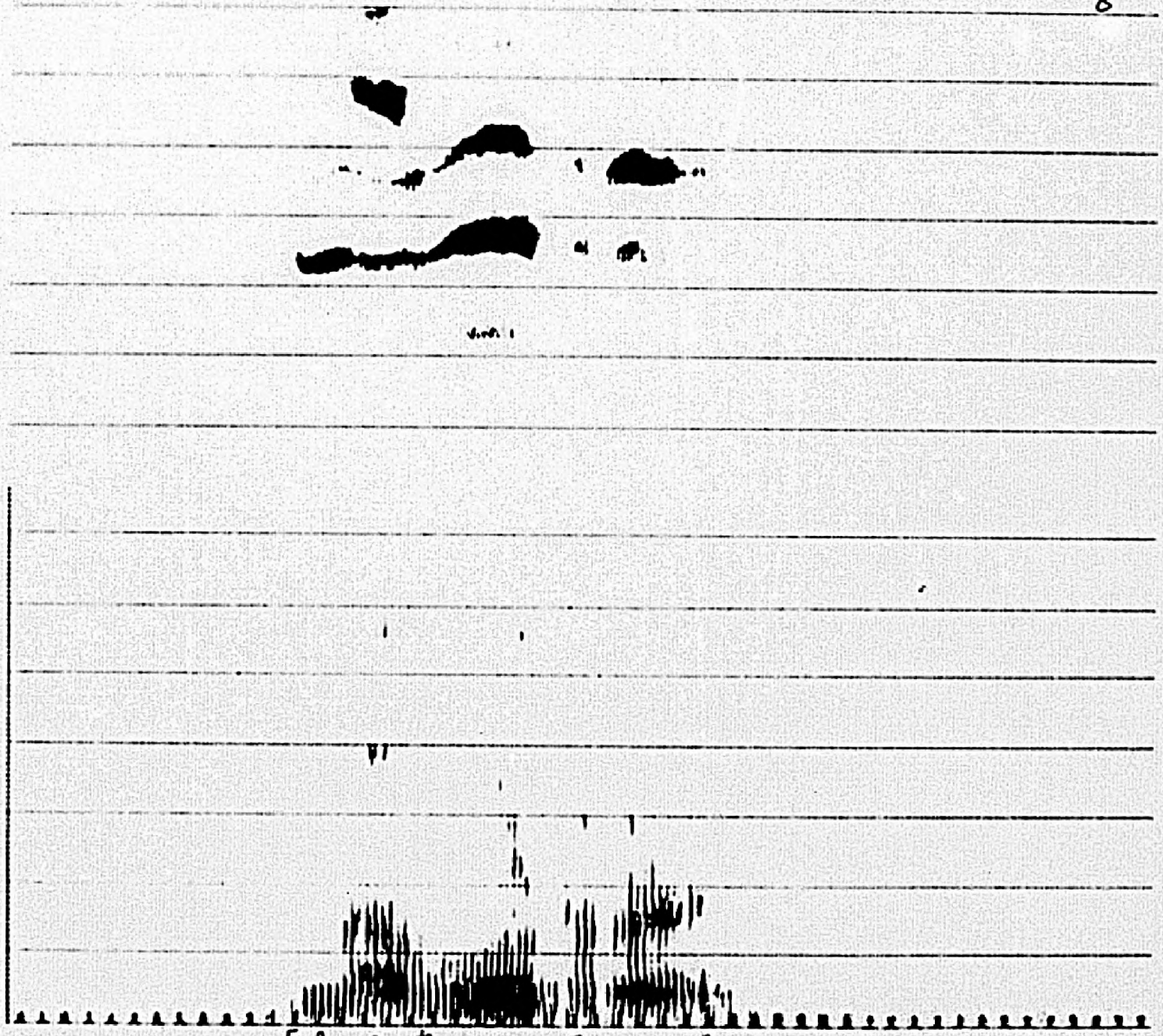
[l a b u F e]

b

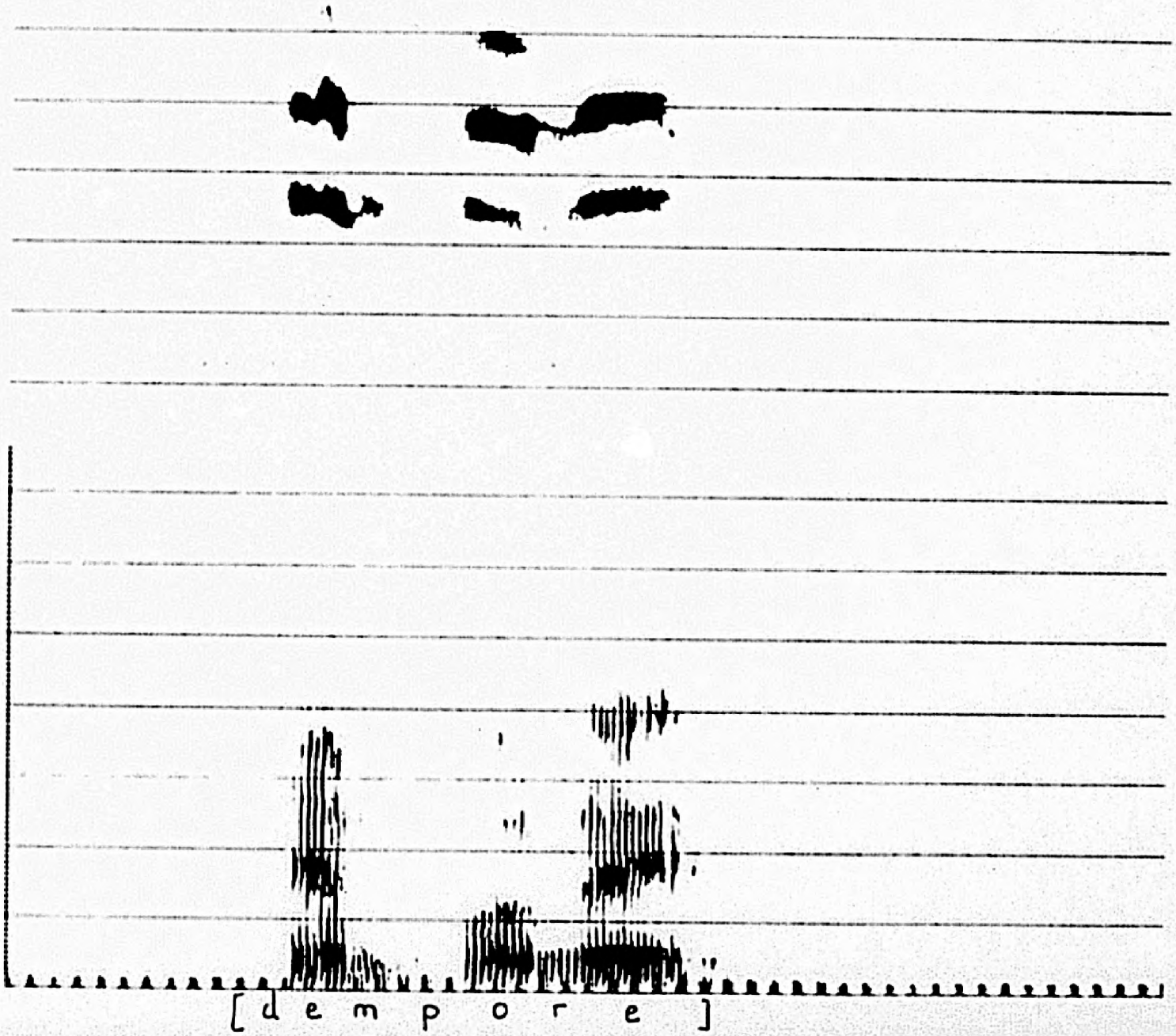
[d e m p o r e]

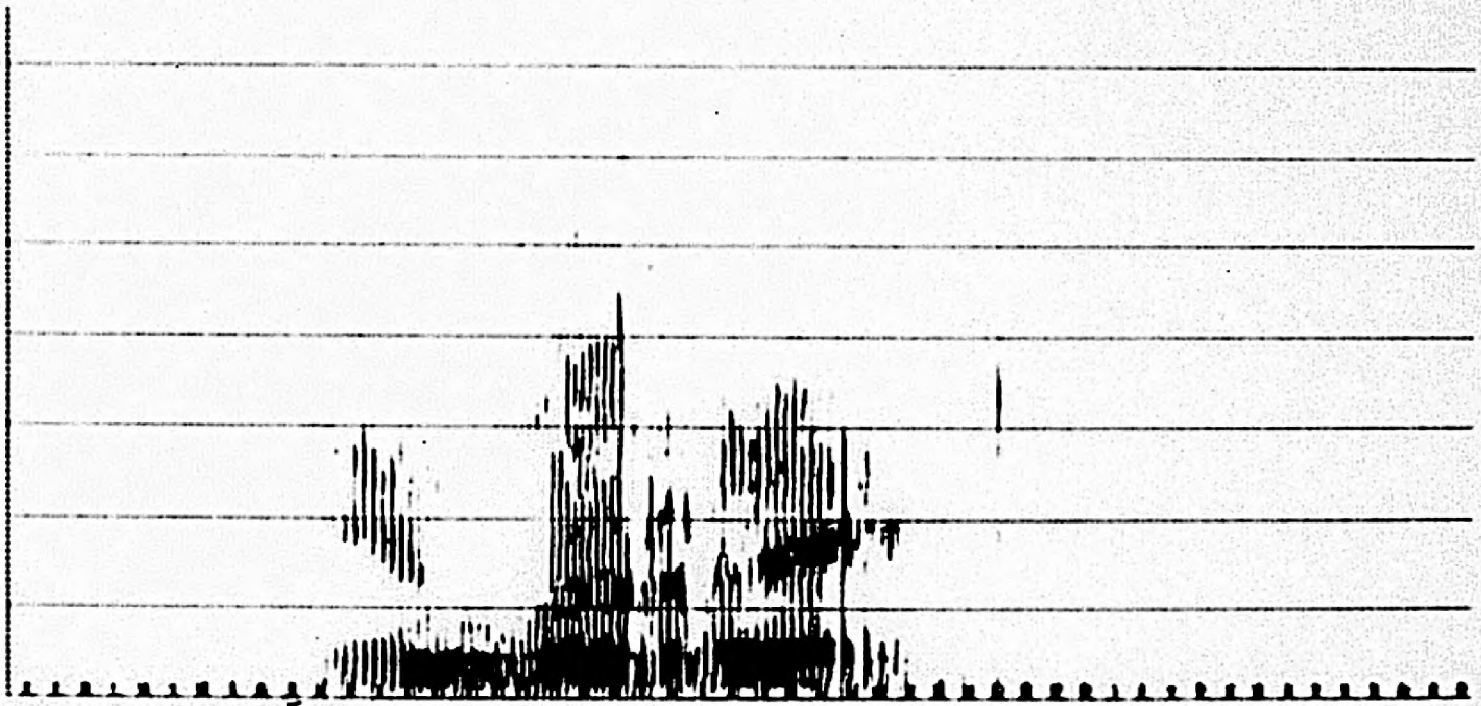
[e g u F e]

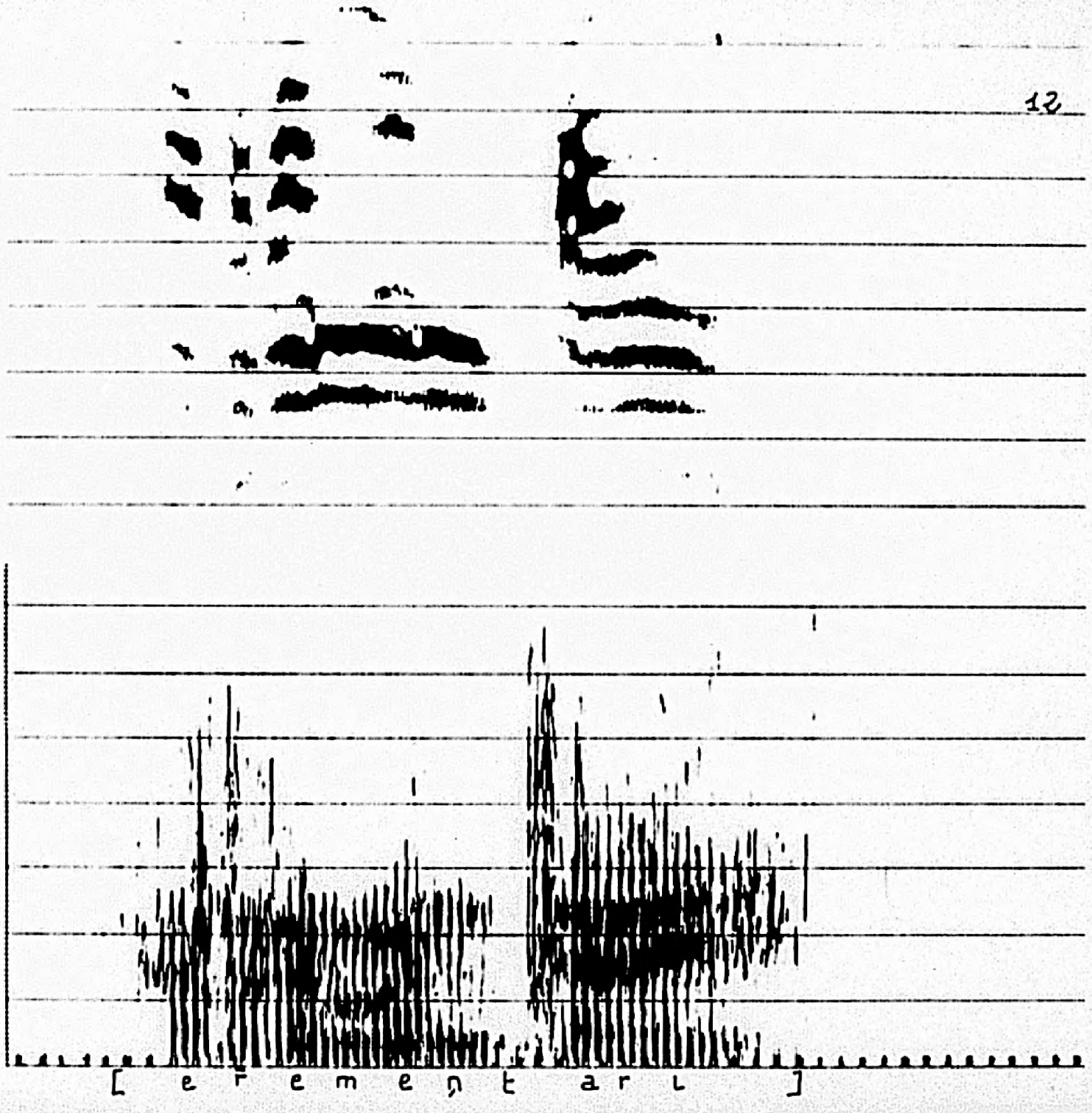
[e r e m e n t a r]

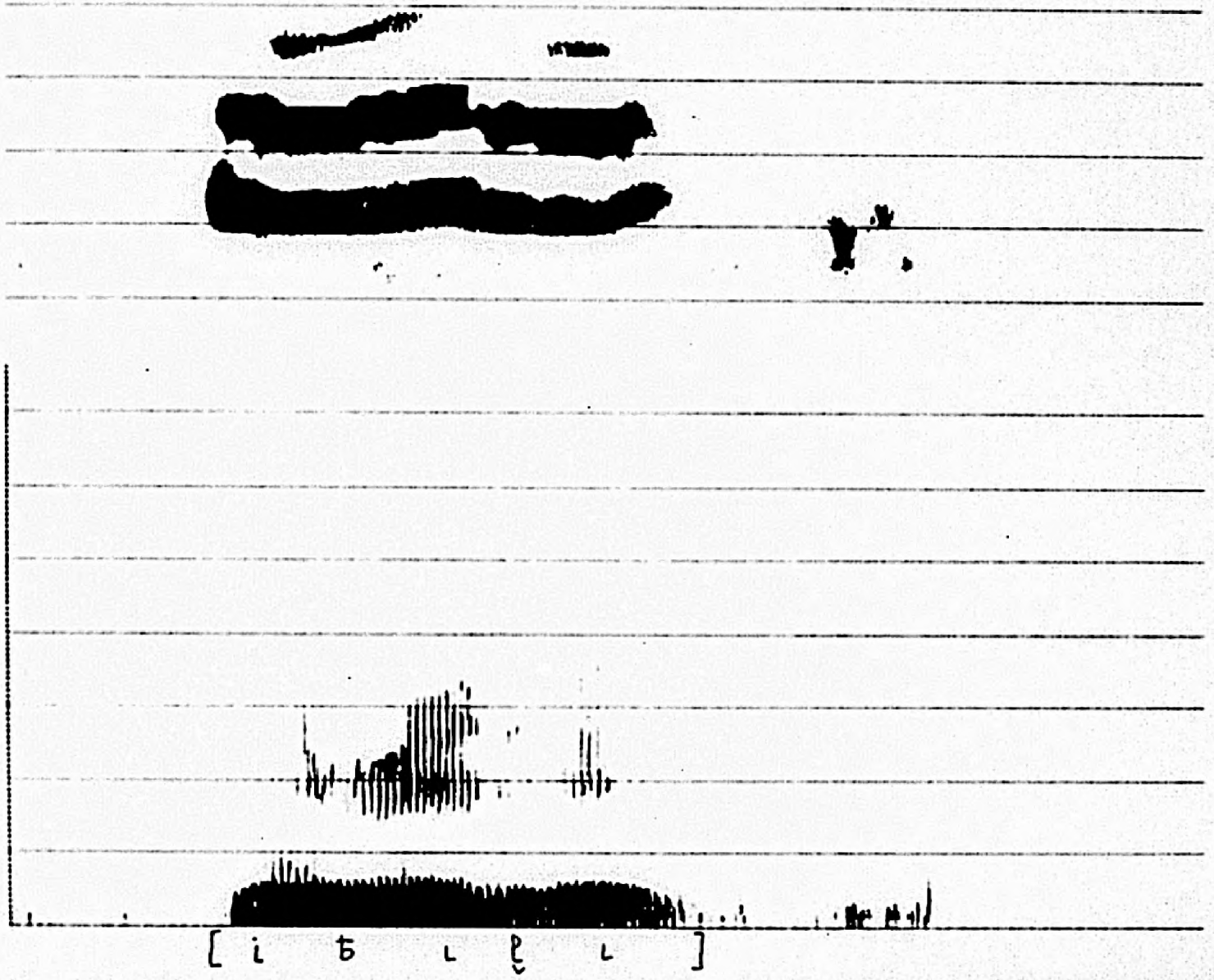
[i ɓ ɭ ɻ ɭ]

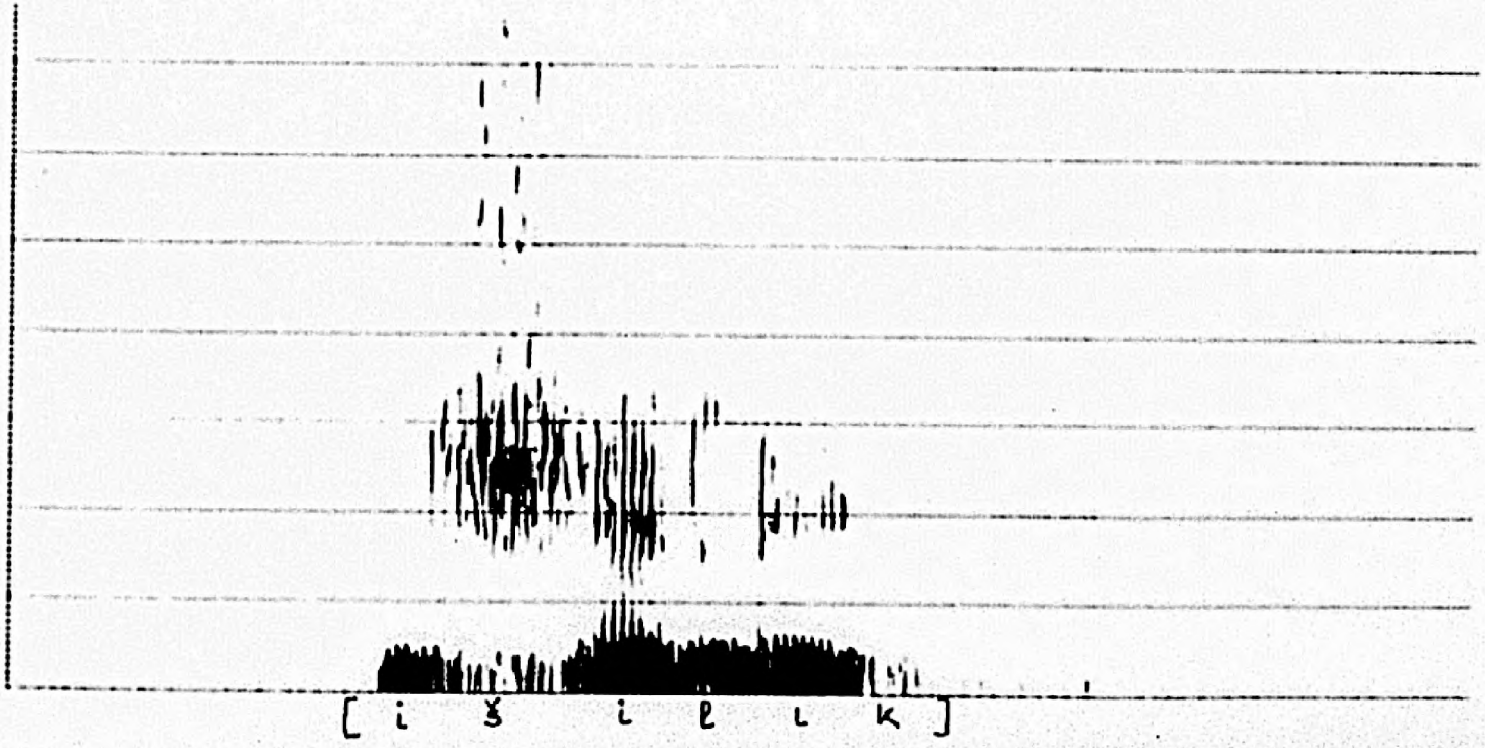
[i ʃ i l l k]

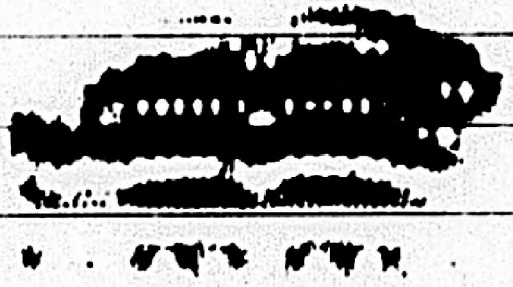

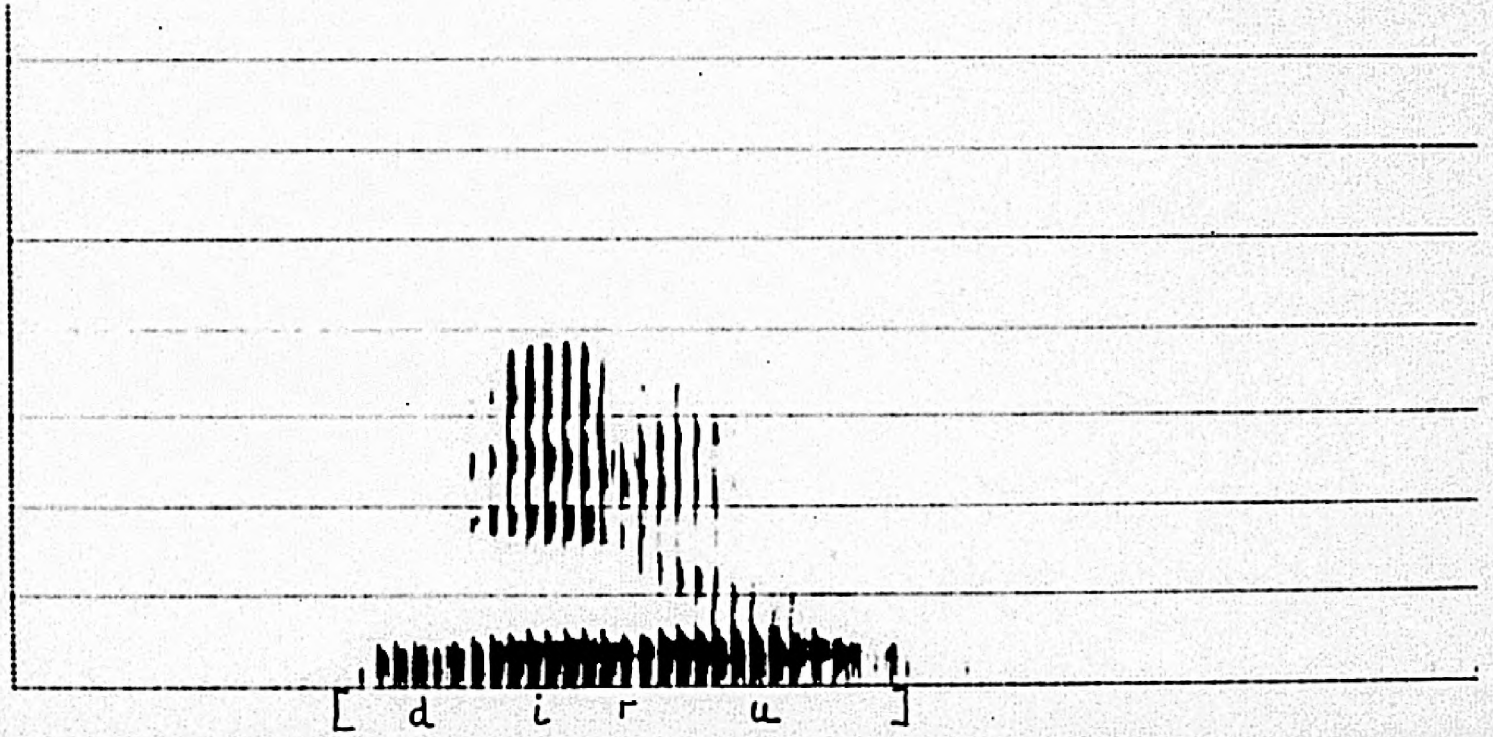
[d i r u]

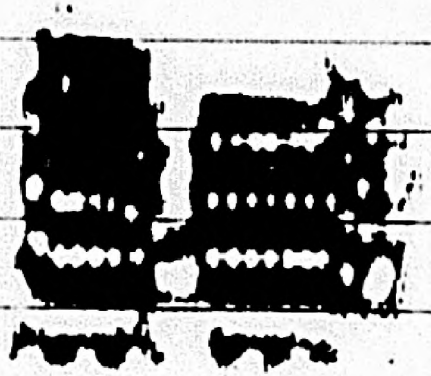

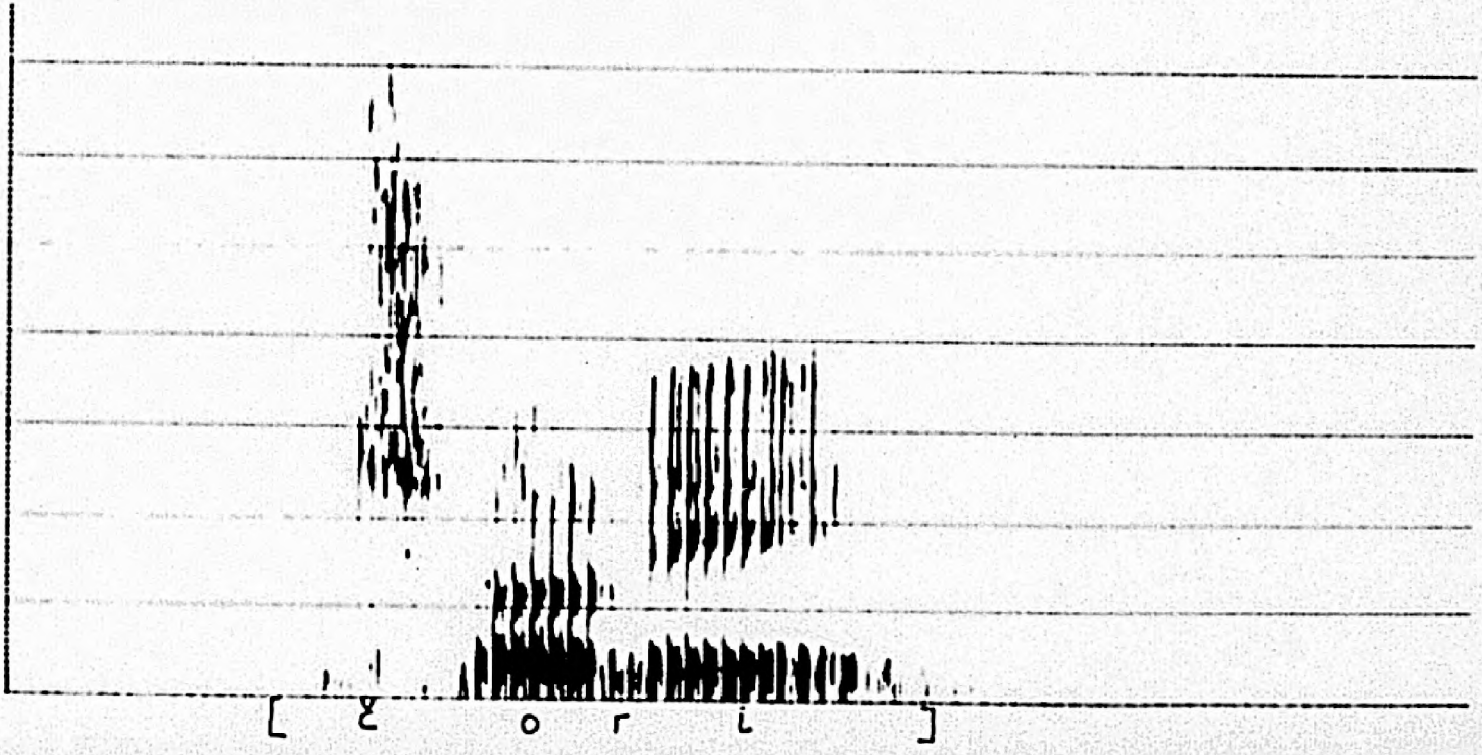
[z o r i]

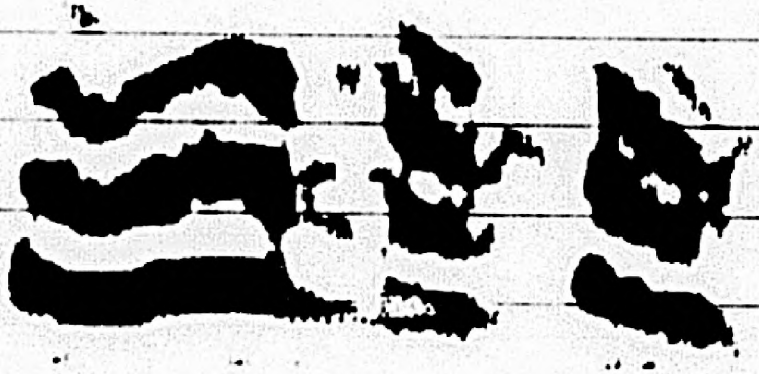

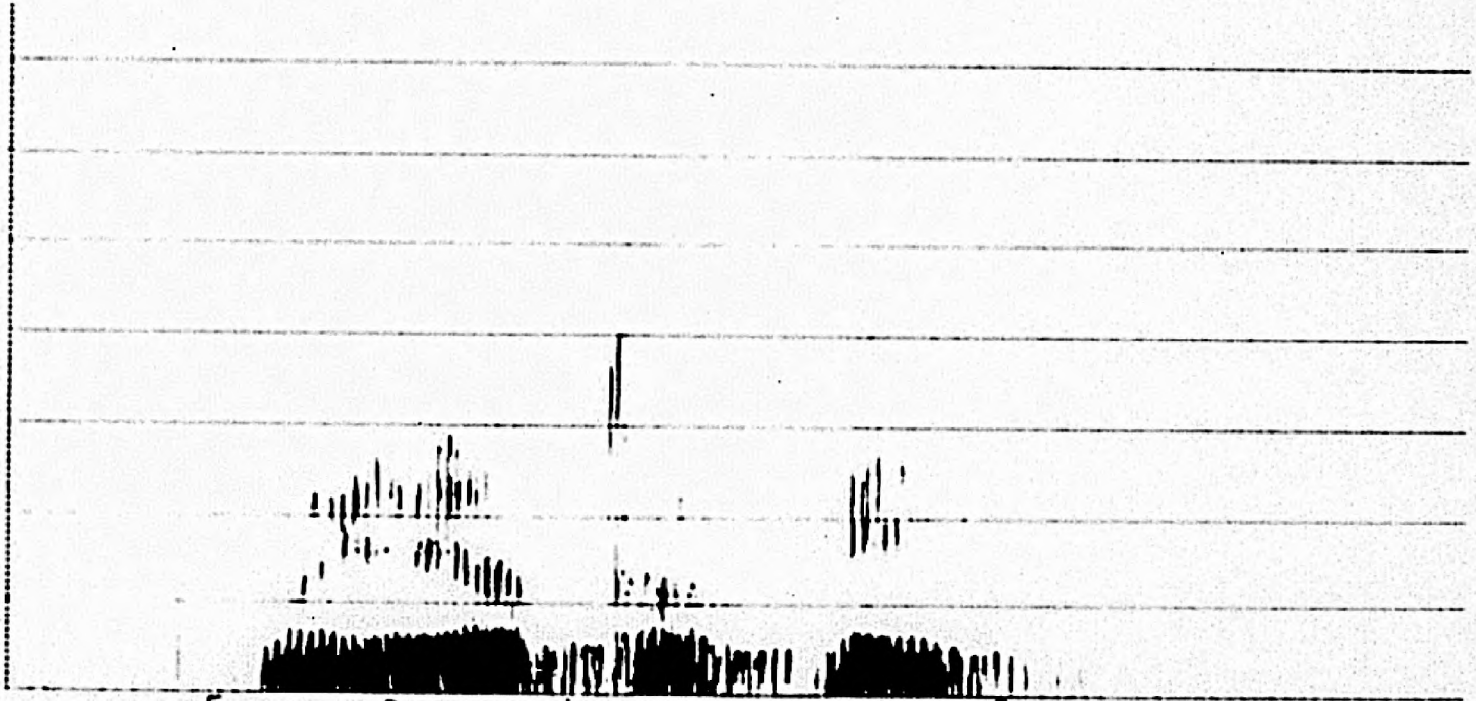
[o ɾ o t o k l]

18

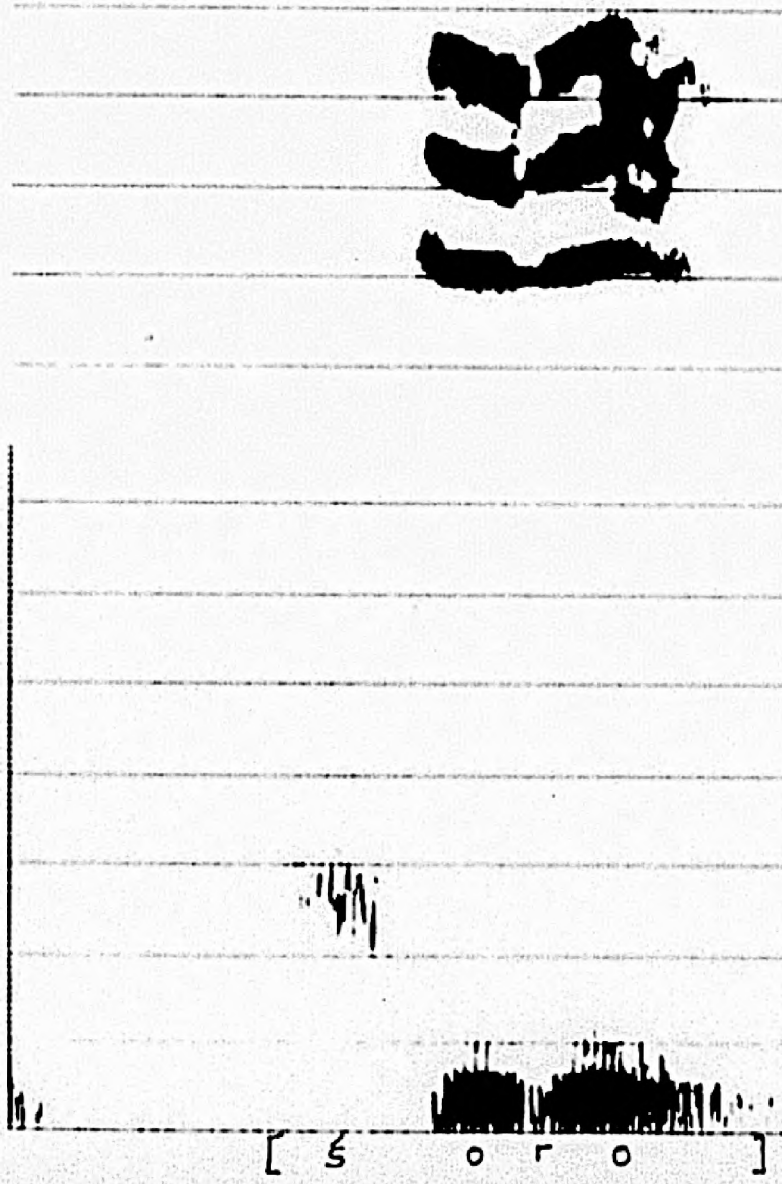

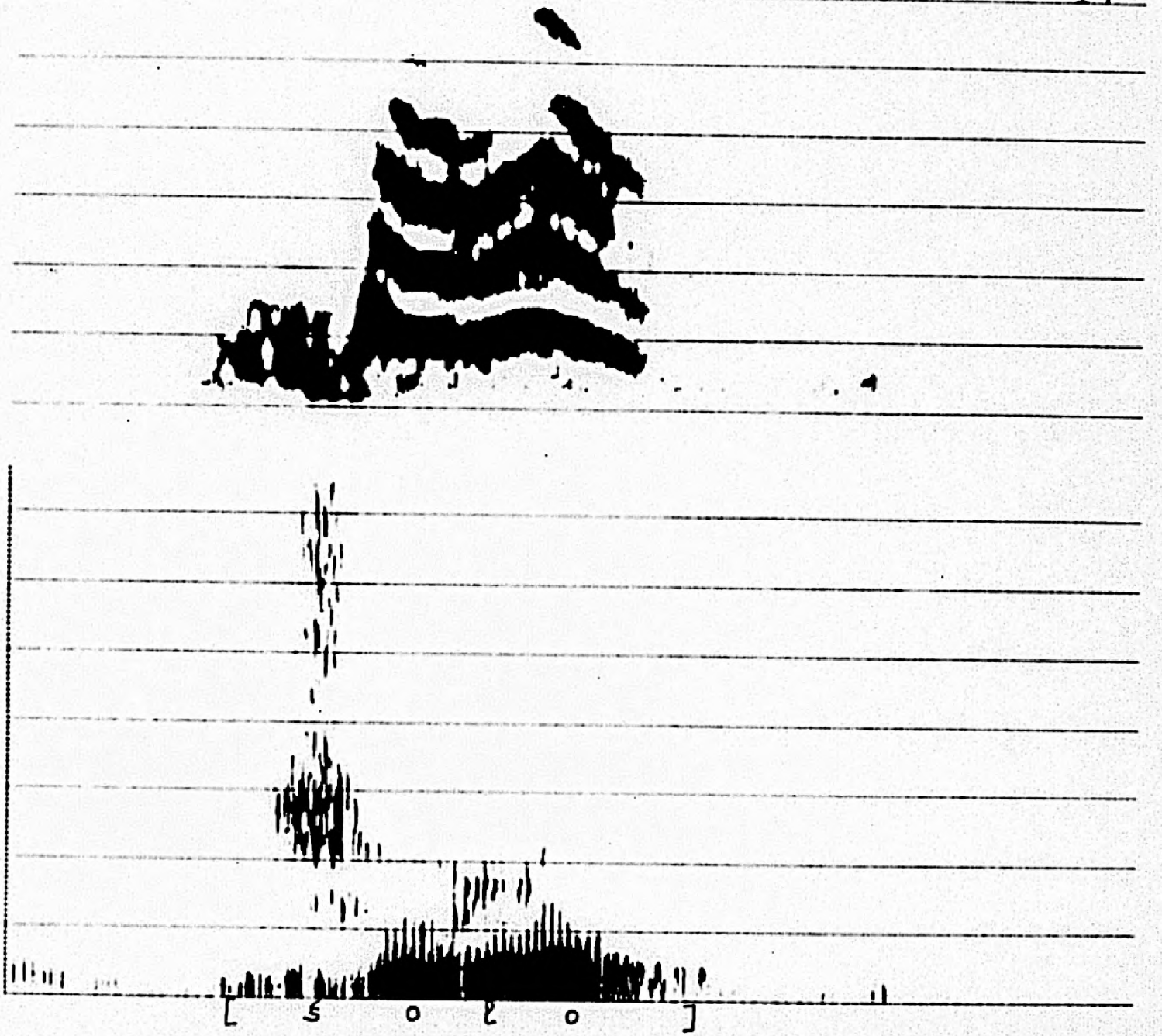
[s o ɛ o]

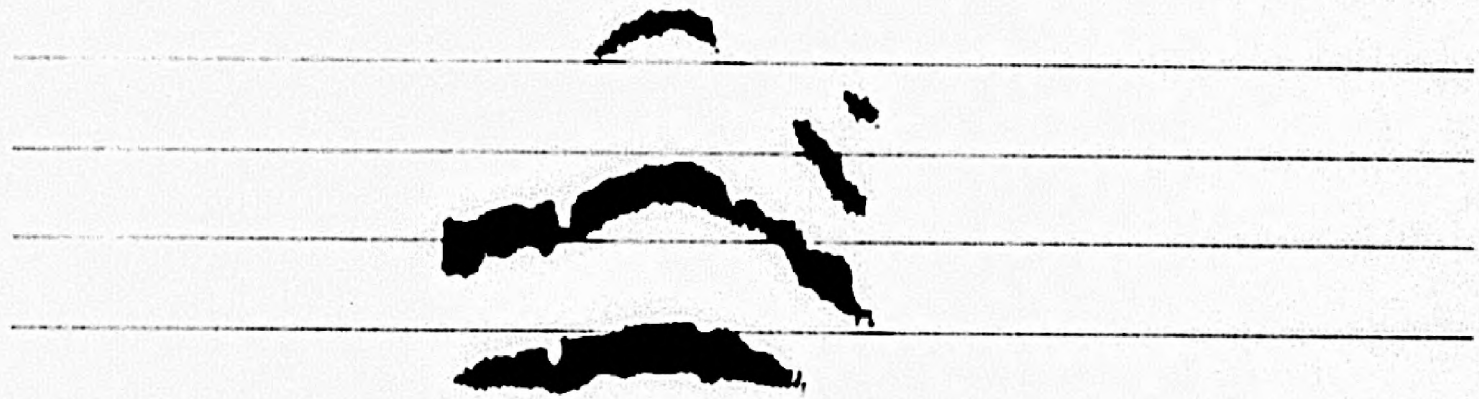

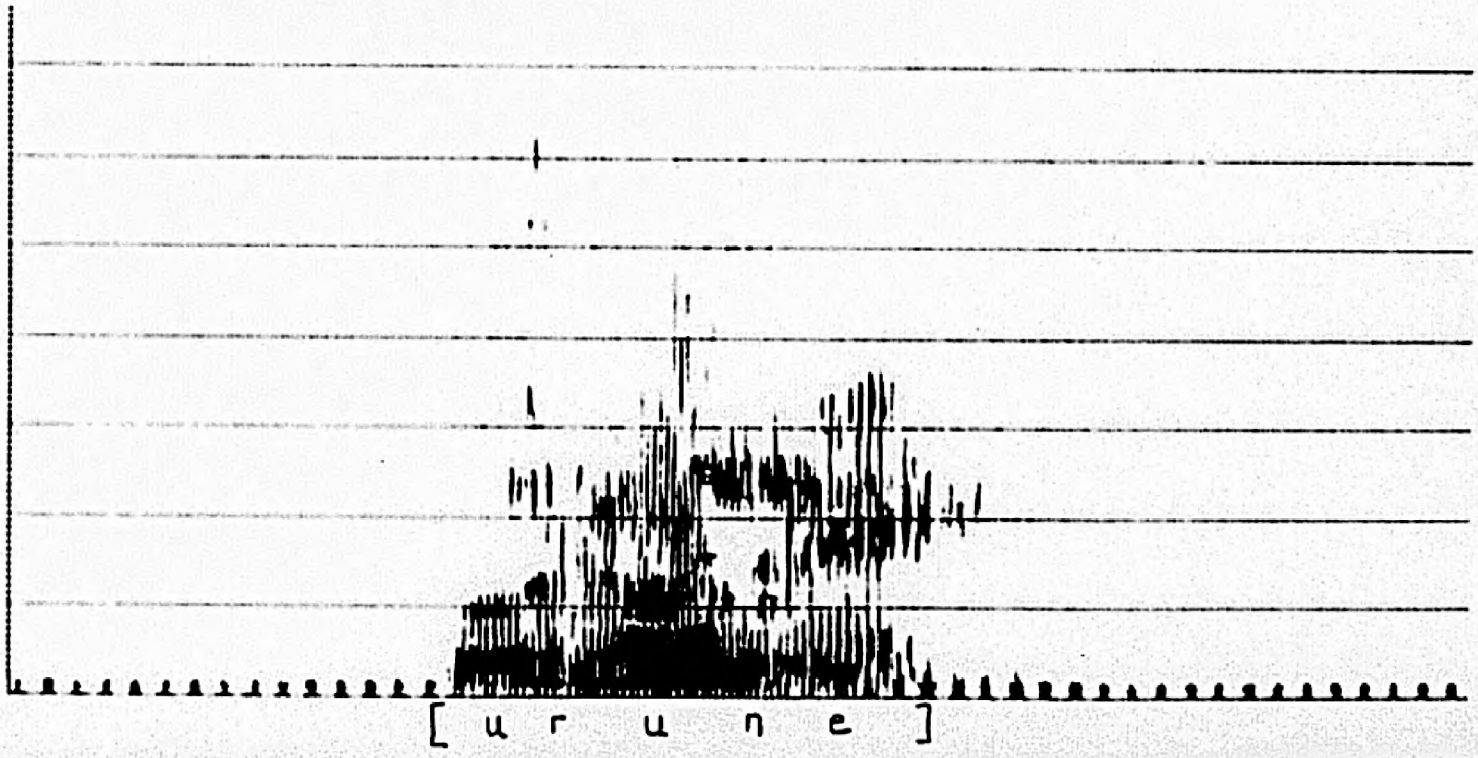
[u r u n e]

1.11. GATIKAKO LEKUKO GUZTIEN EMAITZAK

1.11.1. KOPURU OSOAK.

Herri honetan 894 bokal aztertu dut; [a] %24,6, [e] %2 24, [i] %17,89, [o] %19,91 eta [u] %17,33 izanik. Lekugune eta intentsitatearen arauerako kopuru osoak ondoko taula honetan ikus daitezke:

Bok.	D	H	E	A	+I	-I	IA	IO
[a]	220	44	130	46	119	101	53	48
[e]	181	20	70	91	85	96	34	62
[i]	160	22	86	52	43	117	54	63
[o]	178	25	109	44	95	83	41	42
[u]	155	17	93	45	56	99	48	51

1.11.2. BOKAL BAKOITZEKO BALOREEN MEDIAK

[i] (Ikus bitez 26, 27, 28, 29, 35, 36 eta 37 espektogramak.)

	Z	F1	F2	D
D	160	332	2090	58
H	22	335	2073	62
E	86	337	2089	53
A	52	322	2101	65

	Z	F1	F2	D
D	160	332	2090	58
+I	43	350	2077	62
-I	117	325,1	2095	56
IA	54	323	2095	54
IO	63	327	2095	59

[e] (Ikus bitez 21, 22, 25, 26, 28, 30, 31, 32, 33, 34 eta 35 espektogramak)

	Z	F1	F2	D
D	181	456	1738	60
H	20	462	1644	55
E	70	465	1676	55
A	91	447	1805	65

	Z	F1	F2	D
D	181	456	1738	60
+I	85	468	1730	64
-I	96	445,2	1744,8	57
IA	34	453	1646	50
IO	62	441	1799	61

[a] (Ikus bitez 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28 eta 29 espektogramak)

	Z	F1	F2	D
D	220	624	1362	58
H	44	643	1353	59
E	130	610	1396	57
A	46	646	1276	60

	Z	F1	F2	D
D	220	624	1362	58
+I	119	627	1394	59
-I	101	621,1	1324,9	56
IA	53	614	1334	55
IO	48	629	1315	59

[o] (Ikus bitez 21, 23, 24, 29, 33, 35, 37 eta 38 espektogramak)

	Z	F1	F2	D
D	178	465	997	57
H	25	446	973	56
E	109	468	1018	56
A	44	468	959	61

	Z	F1	F2	D
D	178	465	997	57
+I	95	472	1022	60
-I	83	457,6	968,3	54
IA	41	445	943	53
IO	42	470	993	56

[u] (Ikus bitez 30, 31, 32, 34, 39 eta 40 espektogramak)

	Z	F1	F2	D
D	155	378	952	58
H	17	362	911	56
E	93	390	973	56
A	45	359	924	62

	Z	F1	F2	D
D	155	378	952	58
+I	56	391	959	63
-I	99	37 6	948,2	54
IA	48	382	958	51
IO	51	369	939	58

1.11.3. BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik.G-1a eta G-1b)

[i]	160	332	2090	58
[e]	181	456	1738	60
[a]	220	624	1362	58
[o]	178	465	997	57
[u]	155	378	952	58

1.11.4. BOKAL GUZTIEN MEDIAK HASIERAN (Ik. G-2a eta G-2b)

[i]	22	335	2073	62
[e]	20	462	1644	55
[a]	44	643	1353	59
[o]	25	446	973	56
[u]	17	362	911	56

1.11.5. BOKAL GUZTIEN MEDIAK ERDIAN (Ik. G-3a eta G-3b)

[i]	86	337	2089	53
[e]	70	465	1676	55
[a]	130	610	1396	57
[o]	109	468	1018	56
[u]	93	390	973	56

1.11.6. BOKAL GUZTIEN MEDIAK AMAIERAN (Ik. G-4a eta G-4b)

[i]	52	322	2101	65
[e]	91	447	1805	65
[a]	46	646	1276	60
[o]	44	468	959	61
[u]	45	359	924	62

1.11.7. BOKAL INTENTSU GUZTIEN MEDIAK (Ik. G-5a eta G-5b)

[i]	43	350	2077	62
[e]	85	468	1730	64
[a]	119	627	1394	59
[o]	95	472	1022	60
[u]	56	391	959	63

1.11.8. INTENTSITATE AURREKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. G-6a eta G-6b)

[i]	54	323	2095	54
[e]	34	453	1646	50
[a]	53	614	1334	55
[o]	41	445	943	53
[u]	48	382	958	51

1.11.9. INTENTSITATE OSTEKO BOKAL GUZTIEN MEDIAK (Ik. G-7a eta G-7b)

[i]	63	327	2095	59
[e]	62	441	1799	61
[a]	48	629	1315	59
[o]	42	470	993	56
[u]	51	360	939	58

1.11.10. BOKAL EZ INTENTSU GUZTIEN MEDIAK (Ik. G-8a eta G-8b)

[i]	117	325,1	2095	56
[e]	96	445,2	1744,8	57
[a]	101	621,1	1324,9	56
[o]	83	457,6	968,3	54
[u]	99	37 6	948,2	54

1.11.11. OHARRAK

1.11.11.1. Lekugunearen arauerako oharrak

Lehen formakina, [a]ren kasuan izan ezik, erdian altuagoa da. Baxuenak [e], [i] eta [u]ren kasuetan amaieran gertatzen dira; [a]ren kasuan erdian eta [o]ren kasuan hasieran. Bigarren formakinari dagokionez, [a], [o] eta [u]ren kasuetan altuagoa da erdian; [e] eta [i]ren kasuetan, ostera, amaieran. Baxuenak [e], [i] eta [u]ren kasuetan hasieran gertatzen dira eta [a] eta [o]ren kasuetan amaieran.

1.11.11.2. Intentsitatearen arauerako oharrak

Lehen formakina kasu guztietan altuagoa da intentsuetan ez intentsuetan baino. Baxuenak [a], [i] eta [o]ren kasuetan intentsitate aurrekoetan gertatzen dira eta [e] eta [u]ren kasuetan intentsitate ostekoetan. Bigarren formakina [a], [o] eta [u]ren kasuetan altuagoa da intentsuetan; alabaina, [e] eta [i]ren kasuetan ez intentsuetan ditugu altuagoak. Baxuenak, [a] eta [u]ren kasuetan izan ezean, intentsitate ostekoetan gertatzen dira.

1.11.11.3. Denborari buruzko oharrak

Lekugunearen arauera, luzeenak amaieran gertatzen dira kasu guztietan; halaber, laburrenak erdian. Intentsitateari bagagozkio, intentsuenak luzeenak dira kasu guztietan. Laburrenak ostera intentsitate aurrekoak dira.

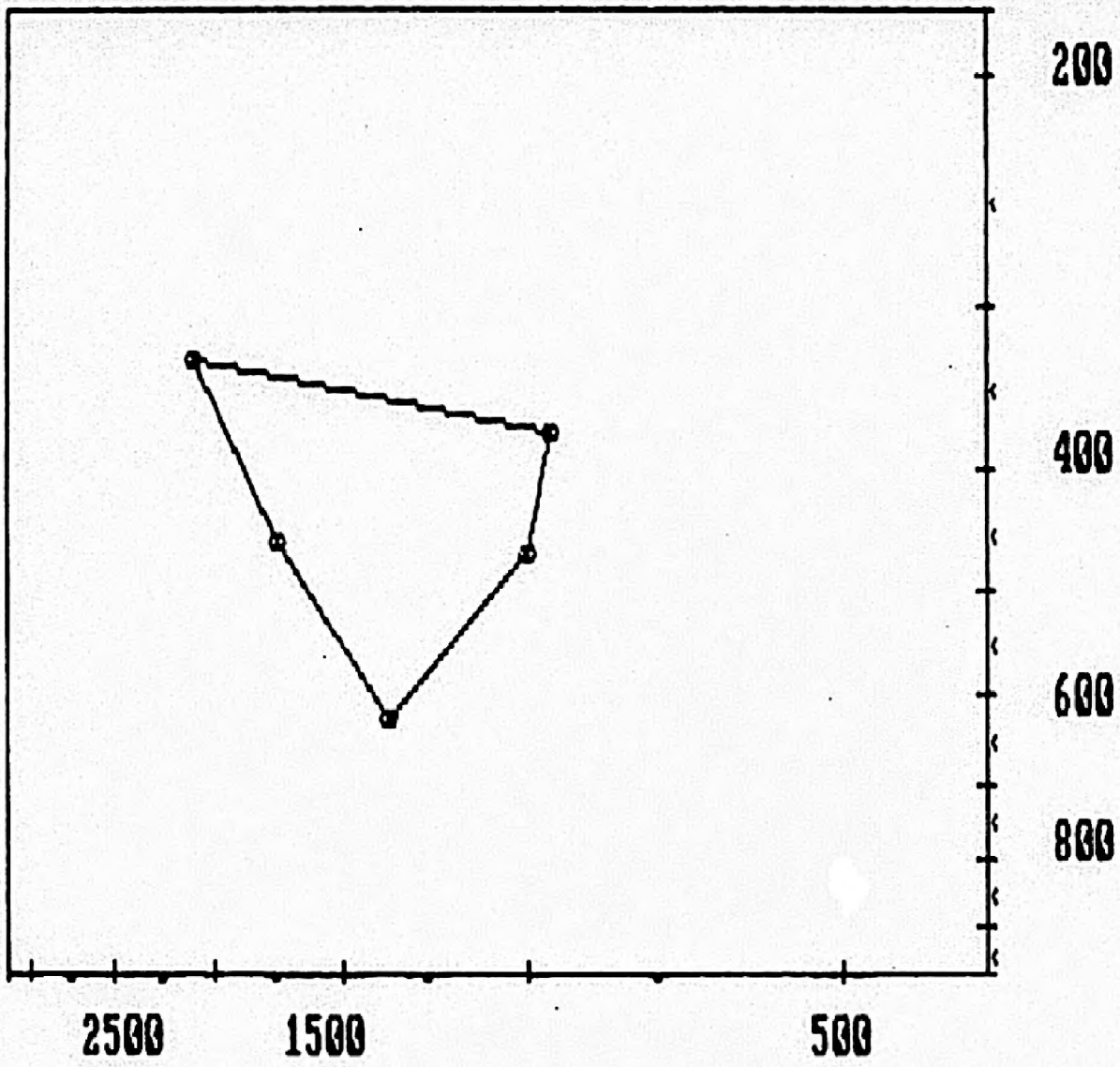

C—1a.

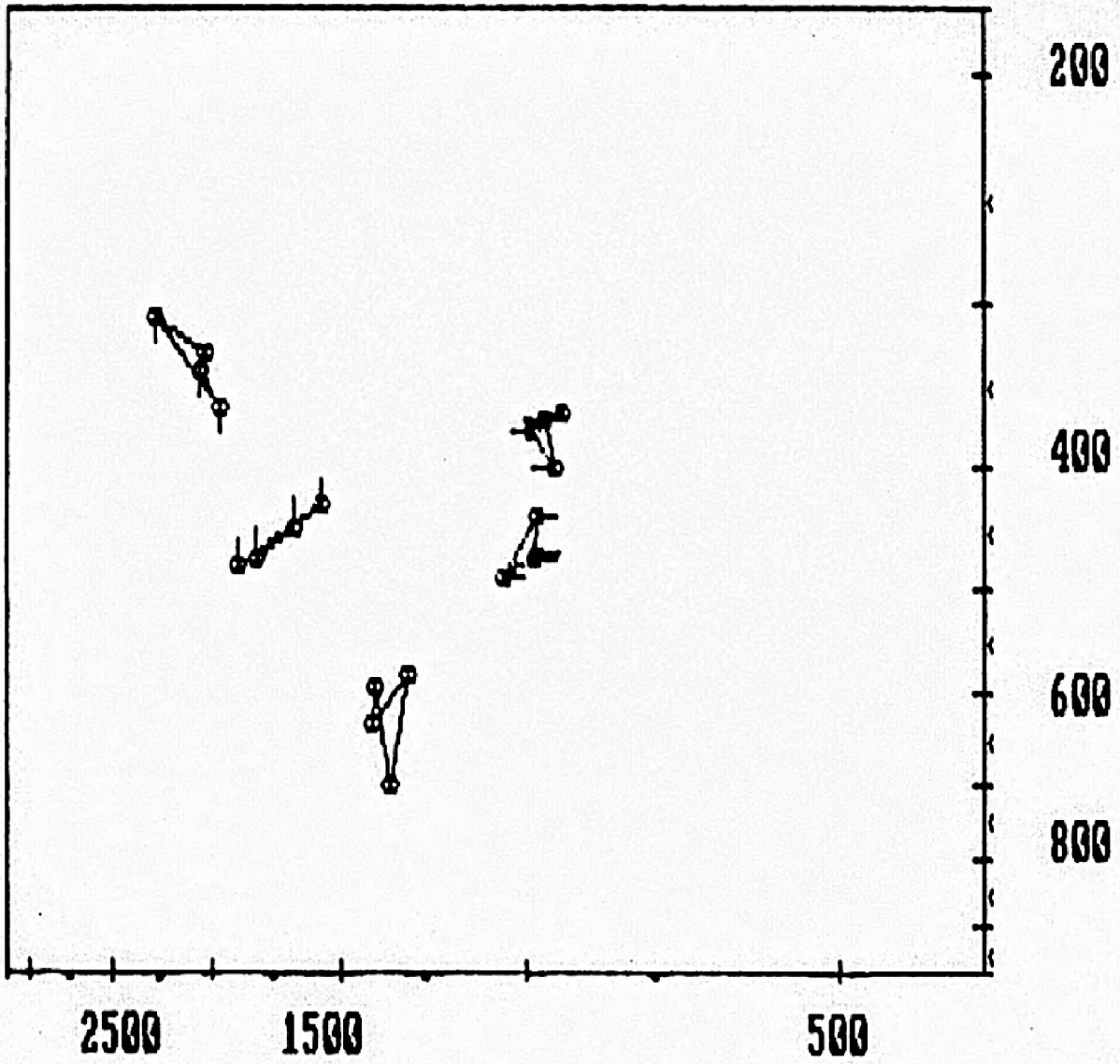

G-1b.

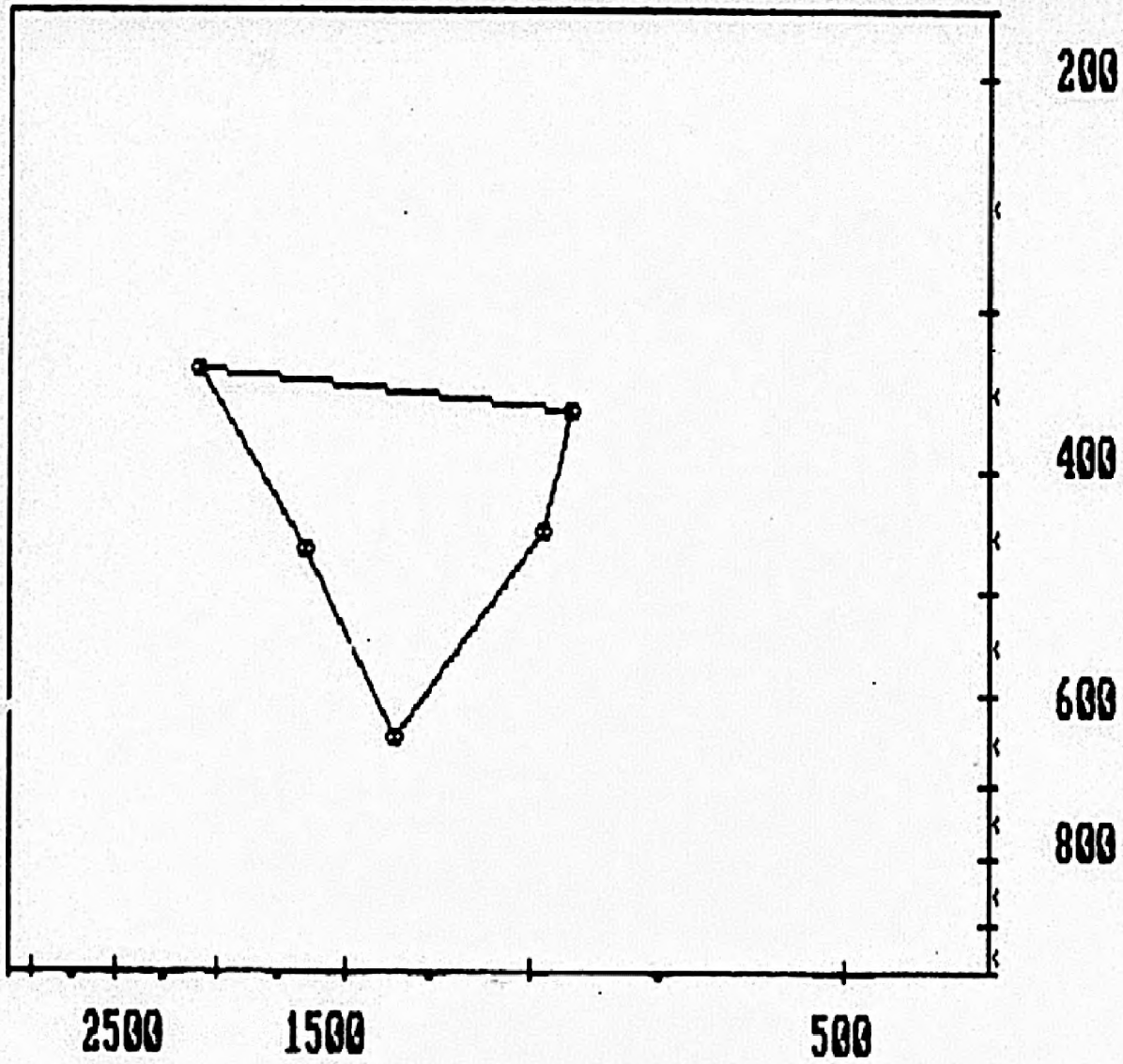

G-2a.

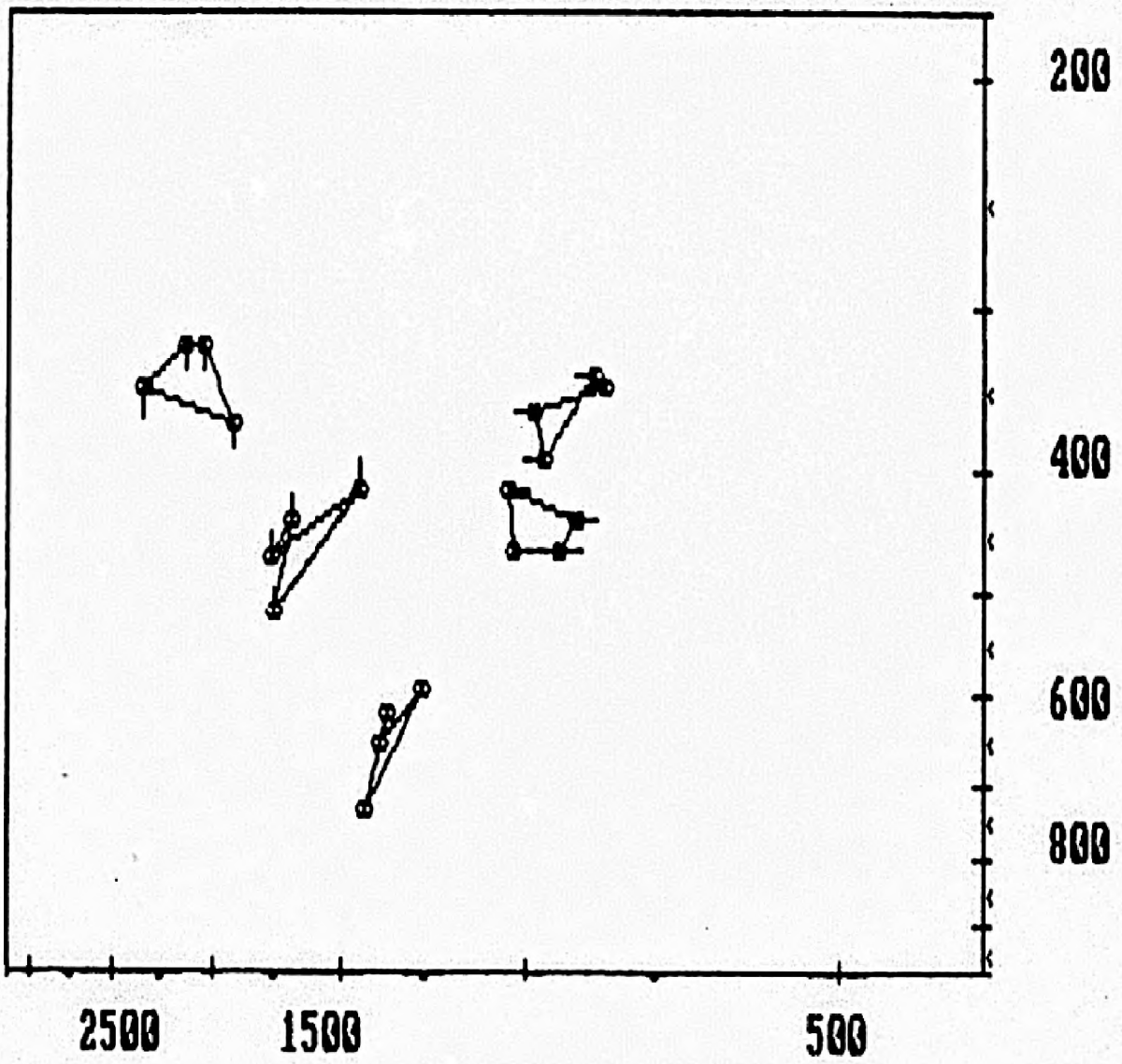

G-2b.

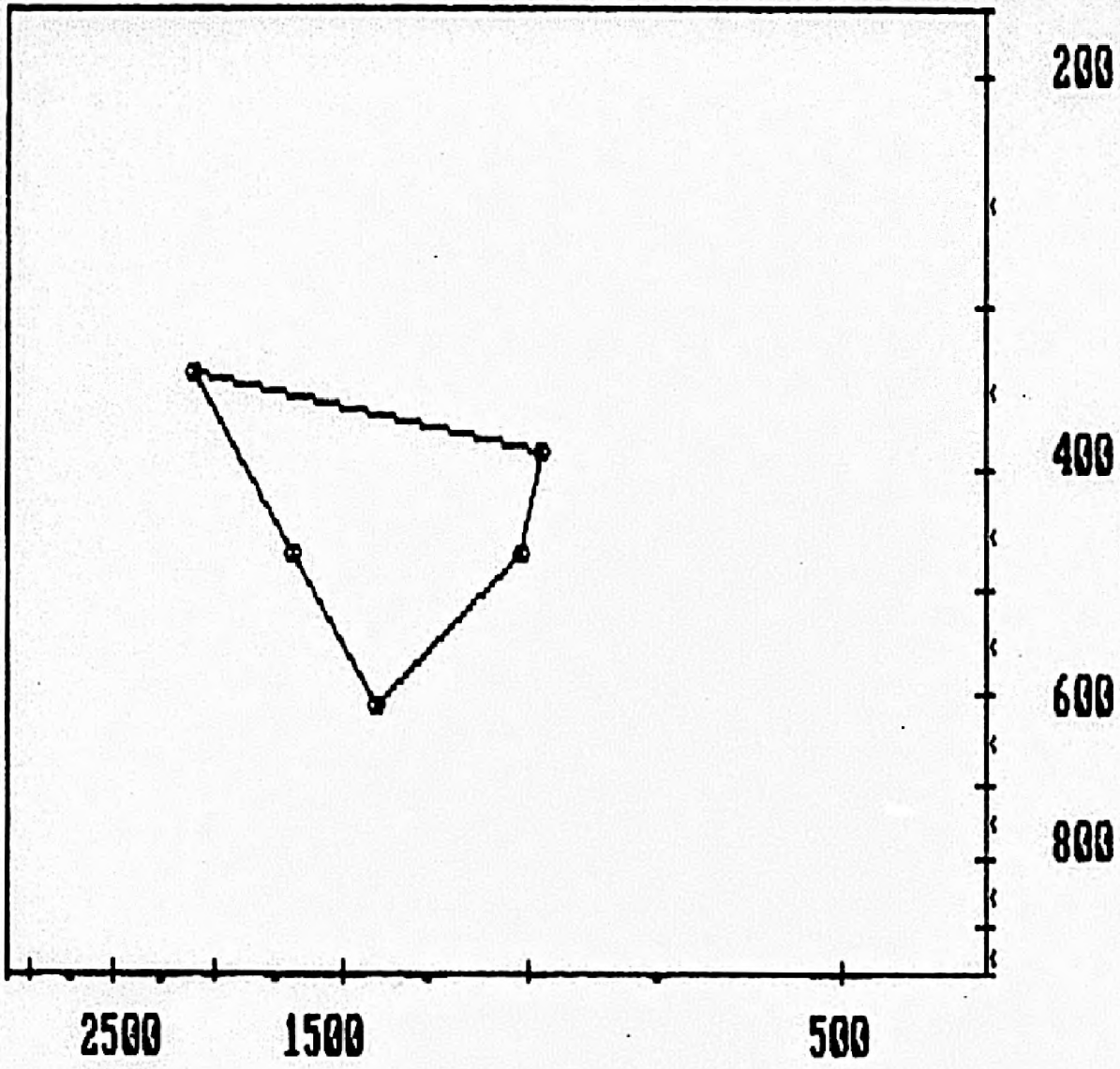

G-3a.

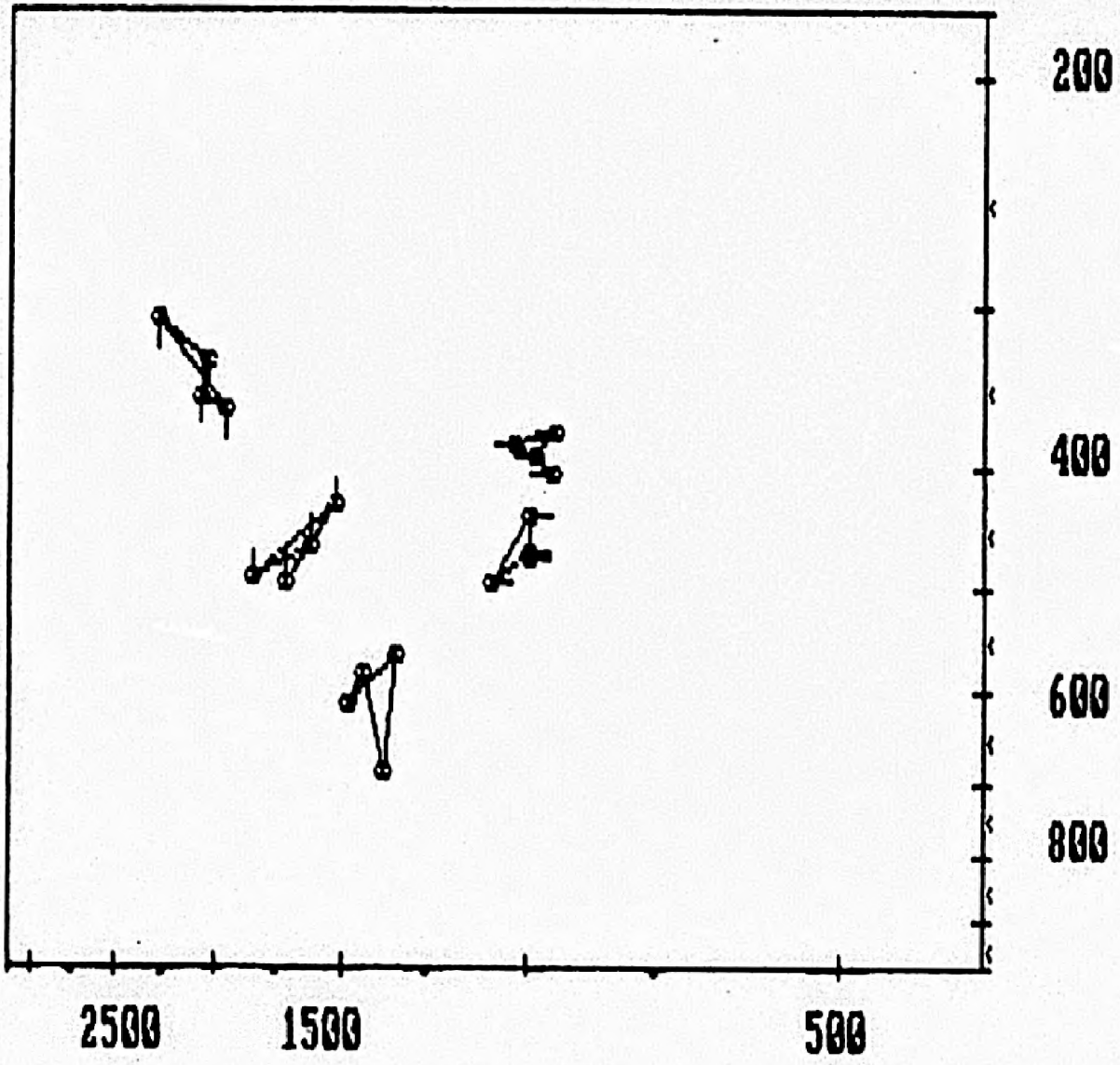

G-3b.

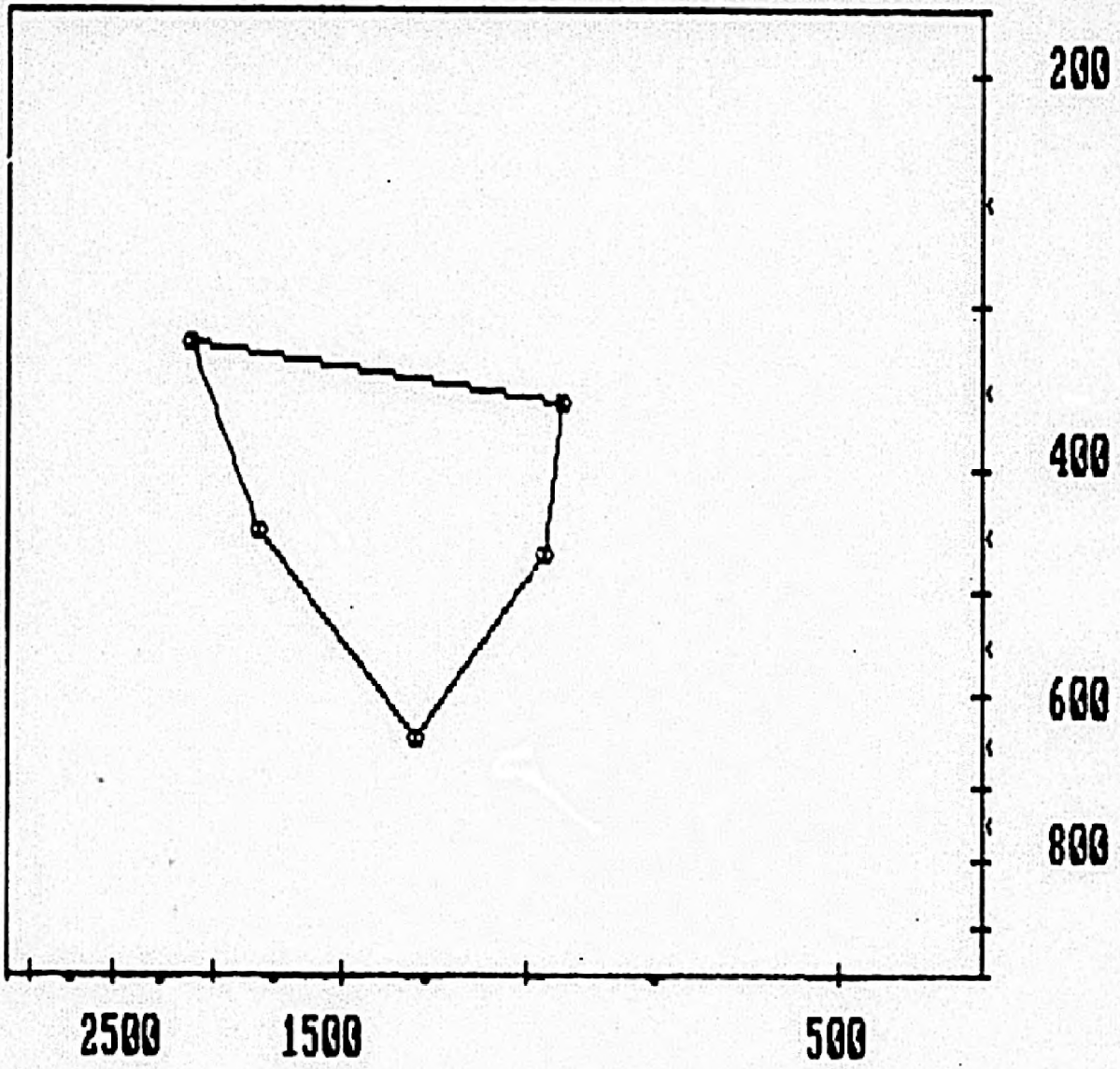

G—4a.

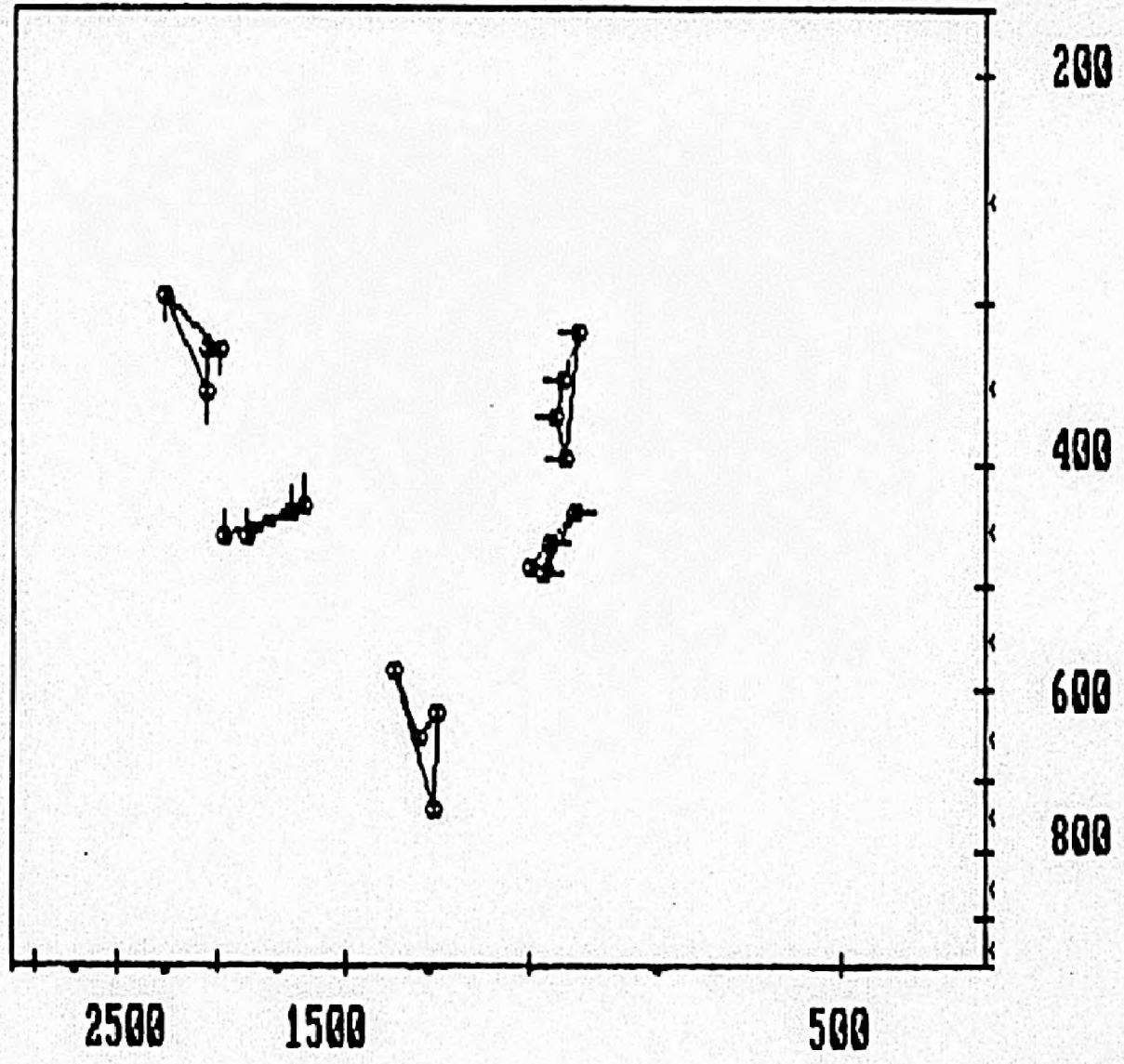

G-4b.

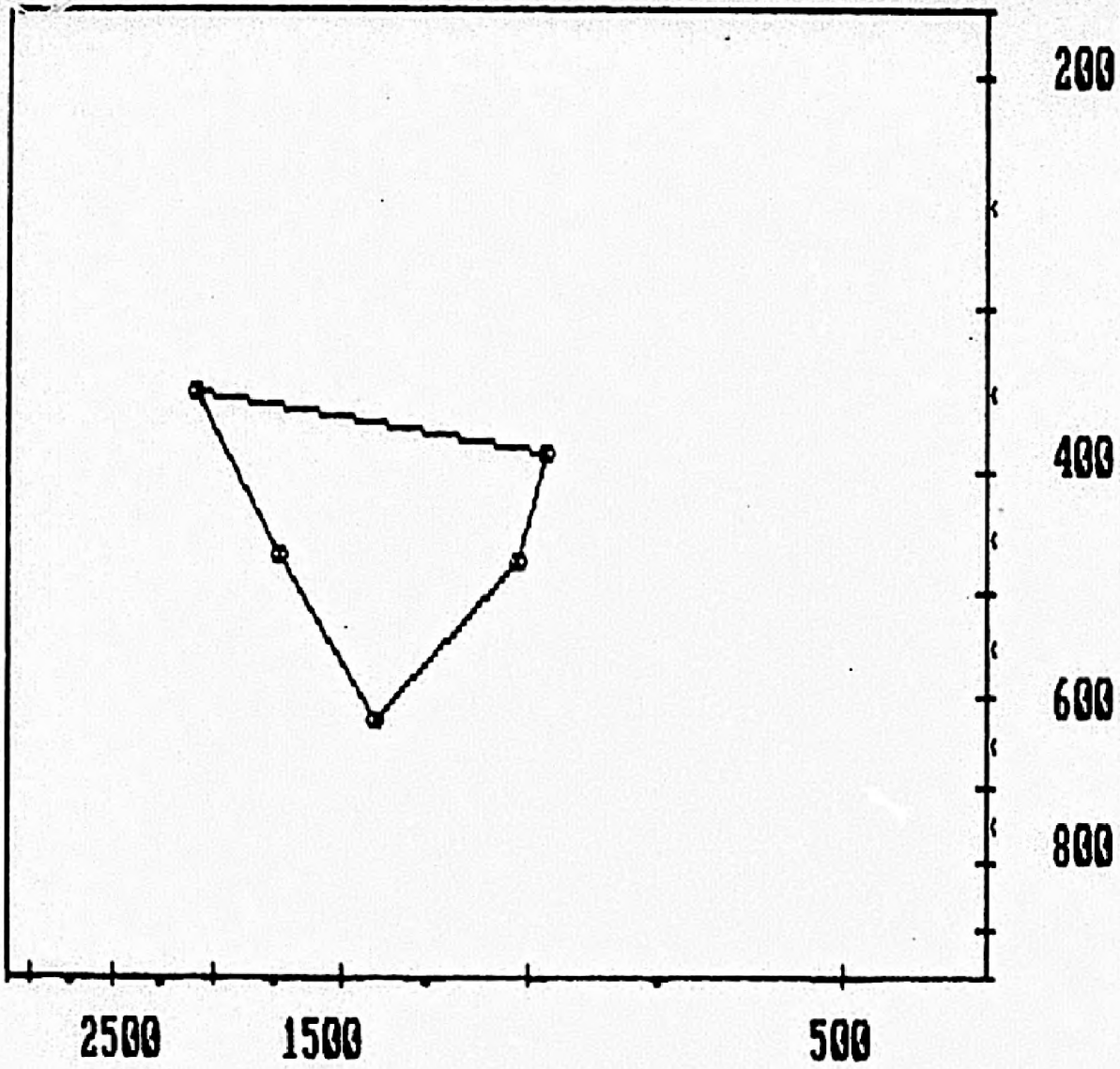

G-5a.

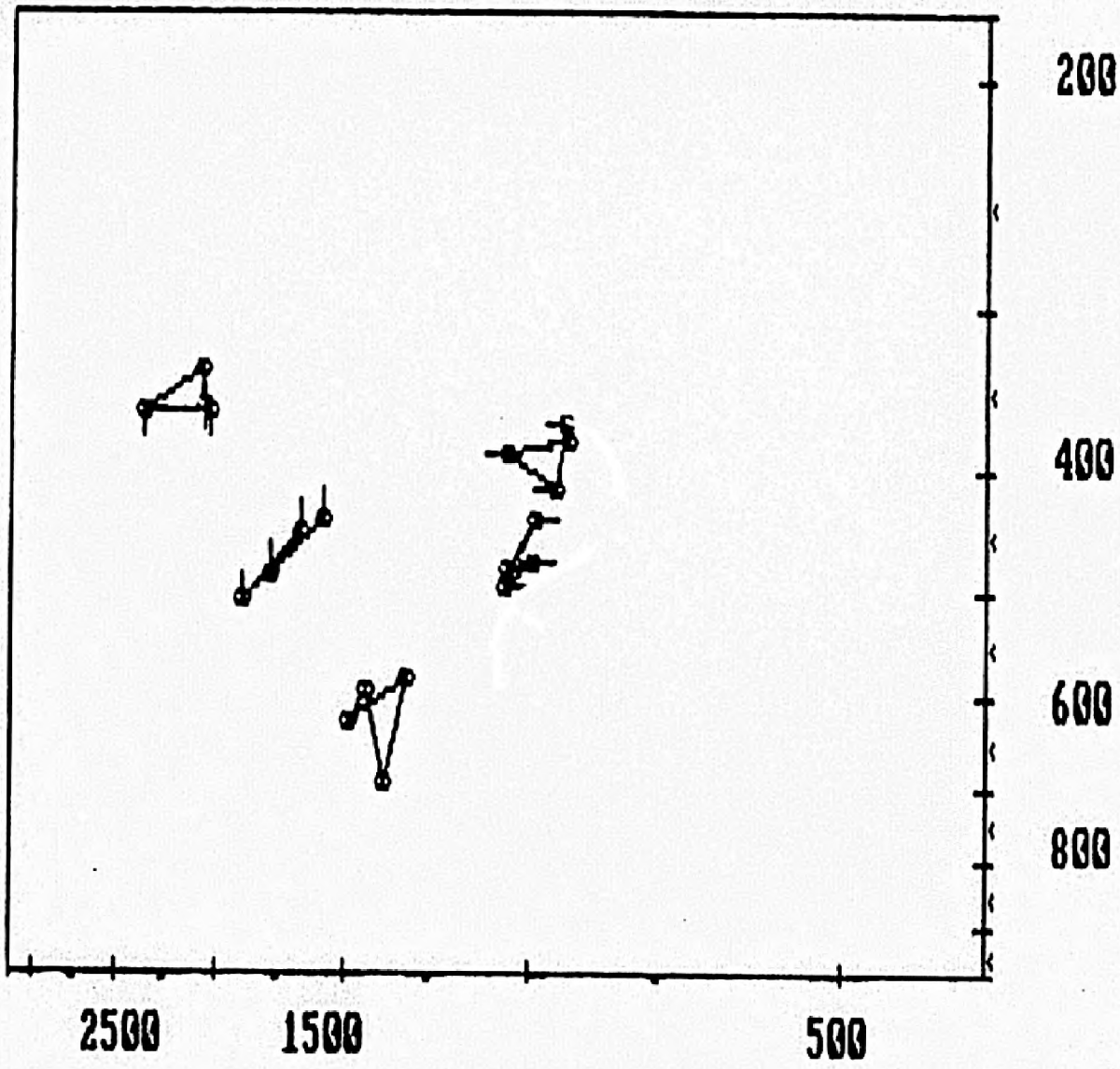

G-5b.

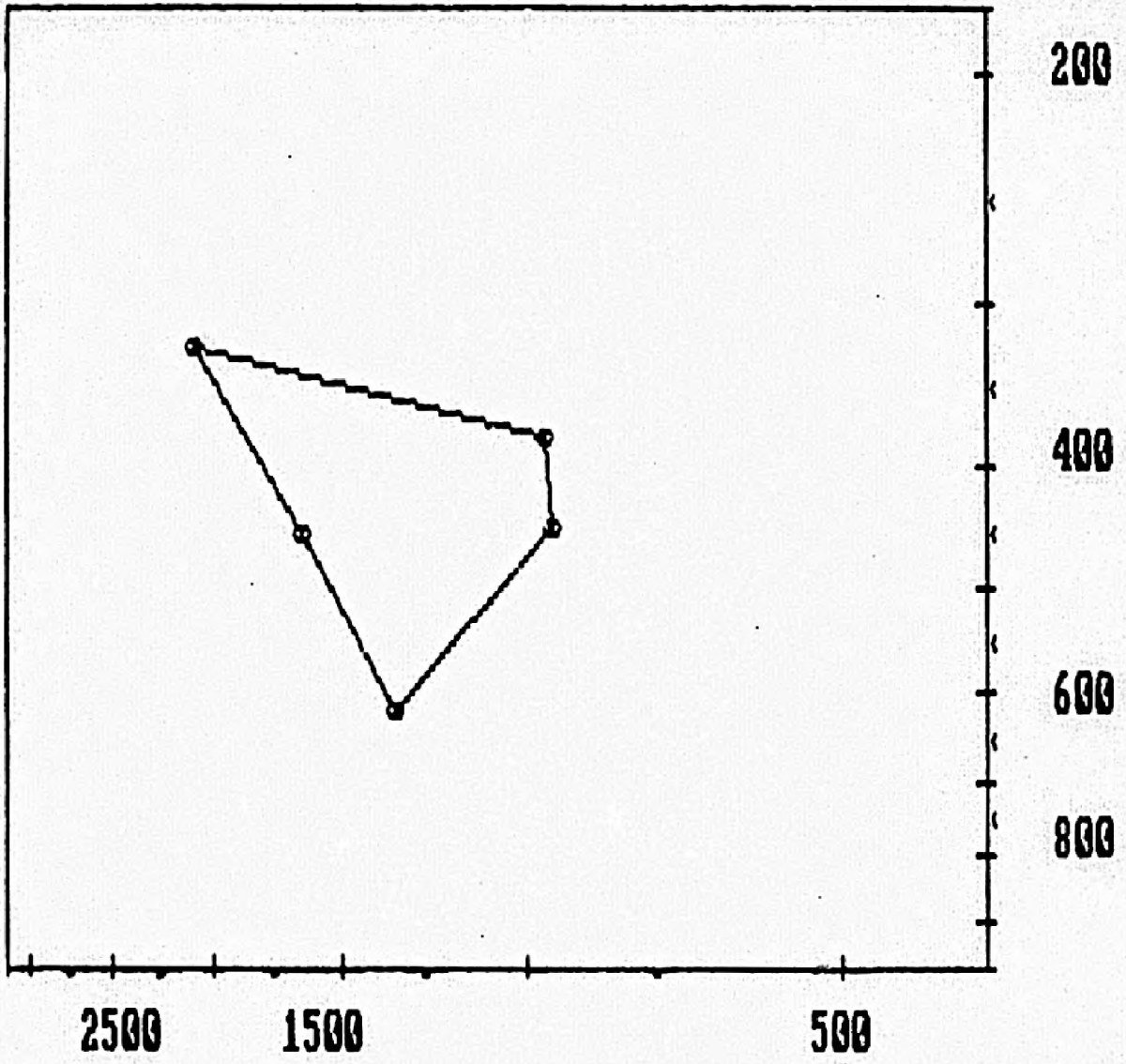

C-6a.

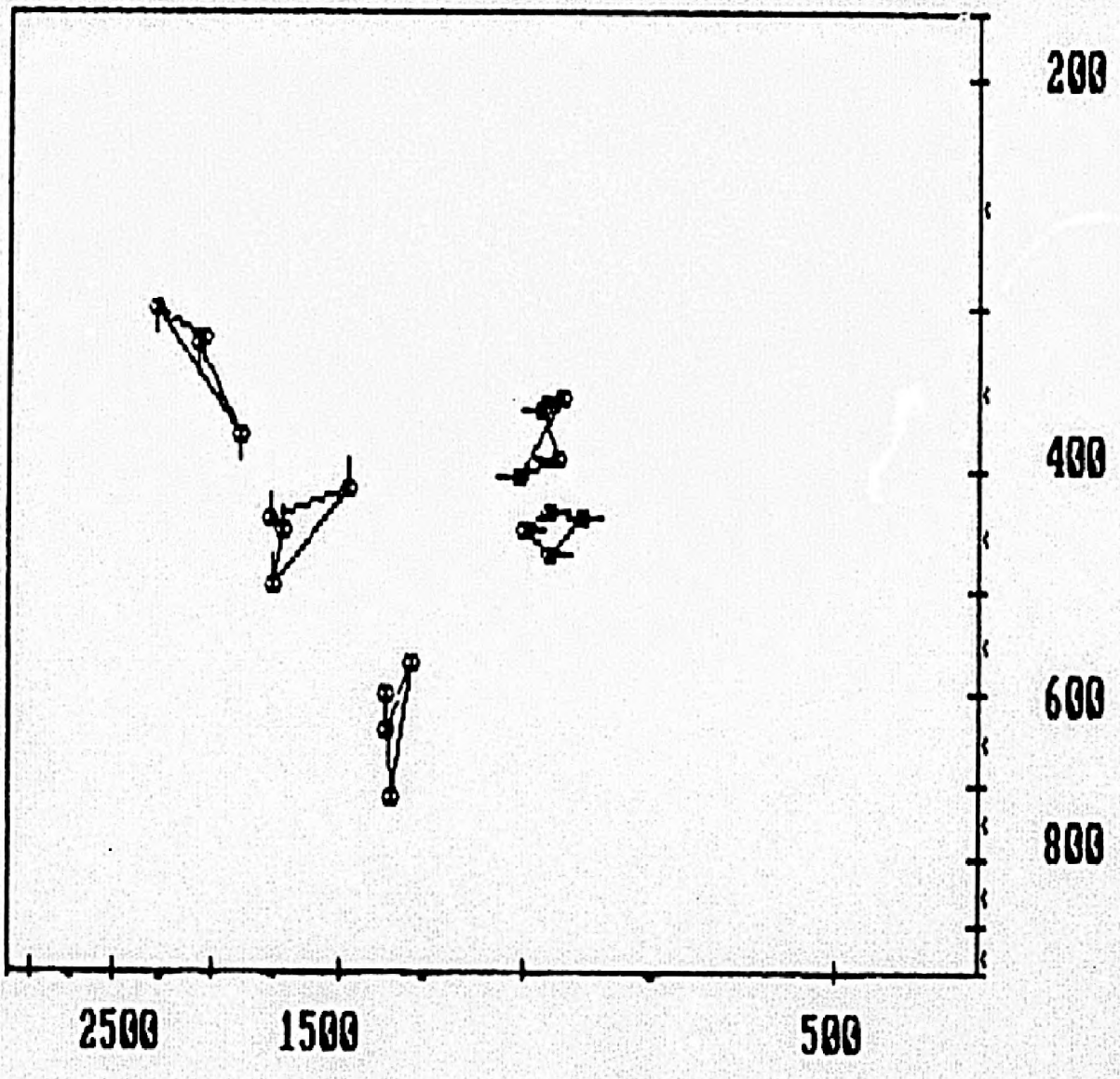

G–6b.

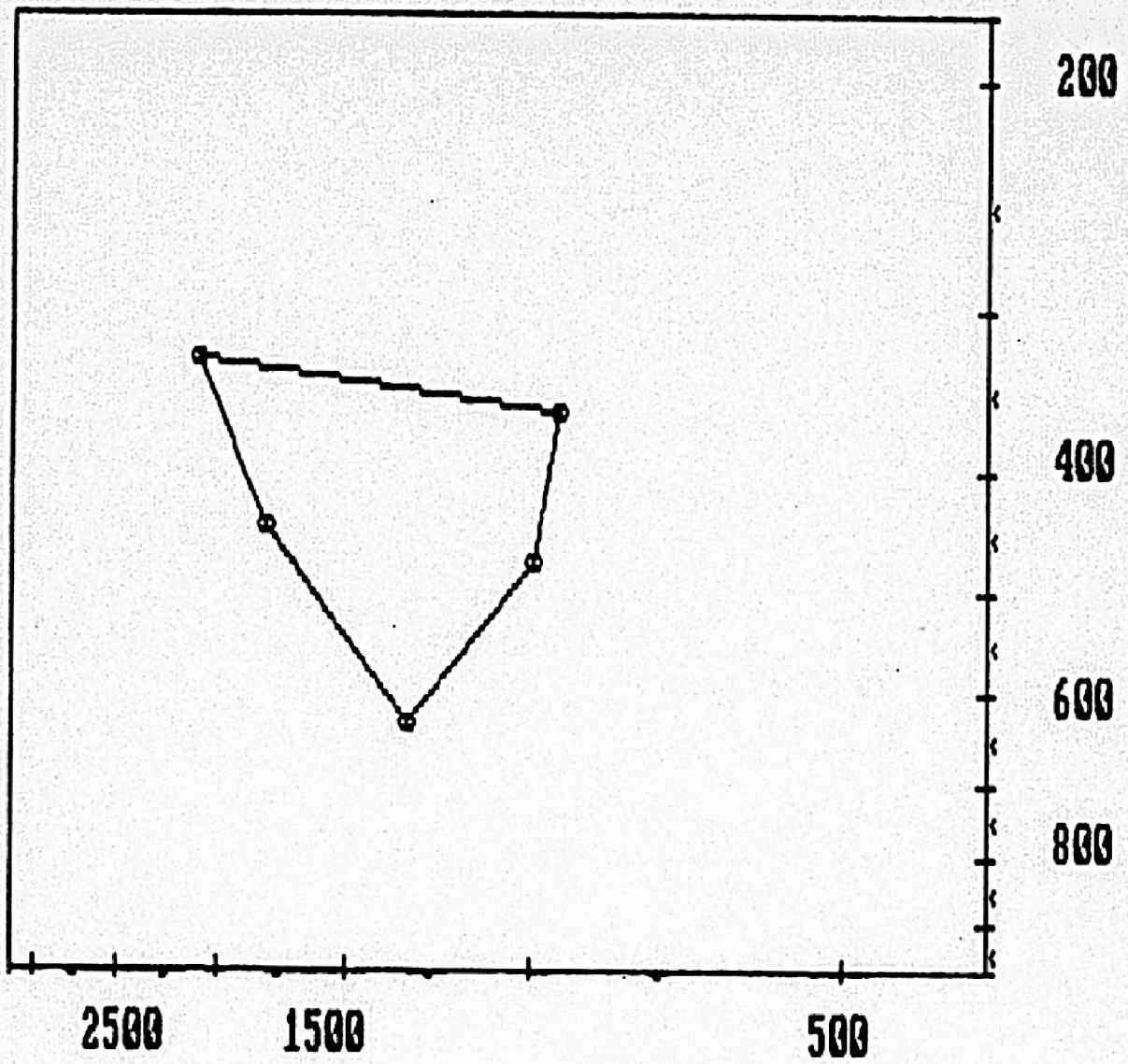

G—7a.

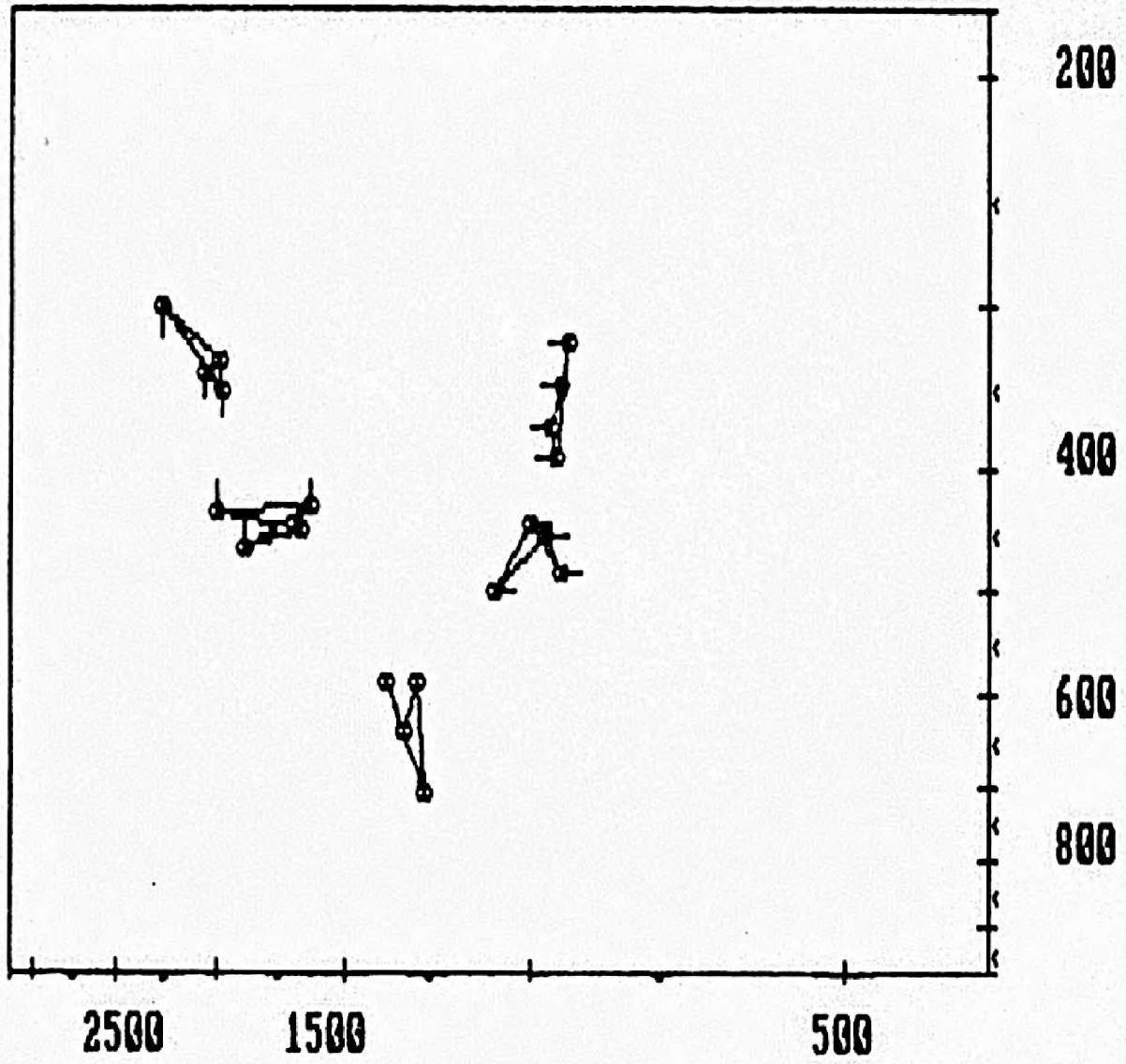

G-7b.

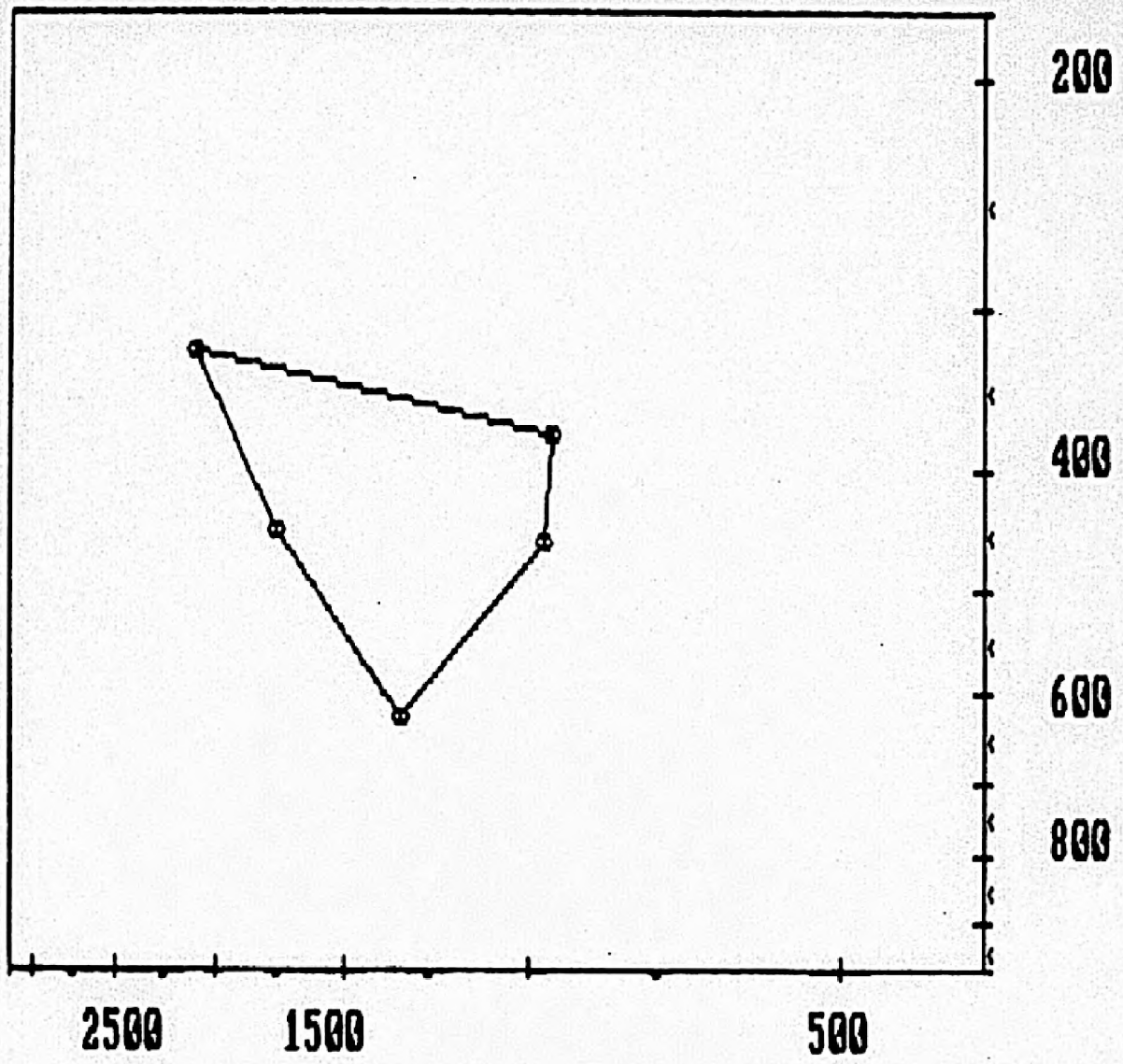

C-8a.

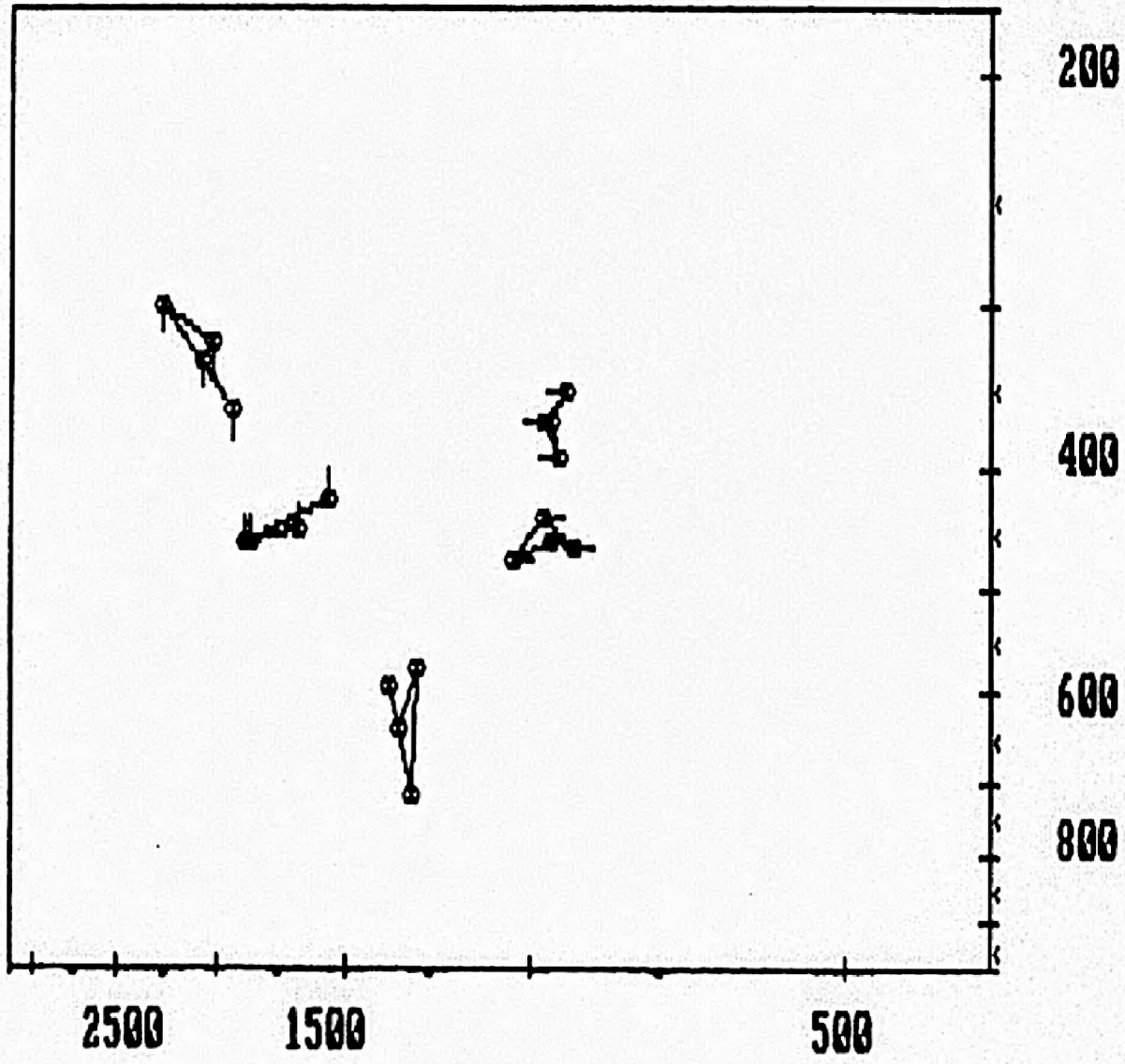

G-8b.

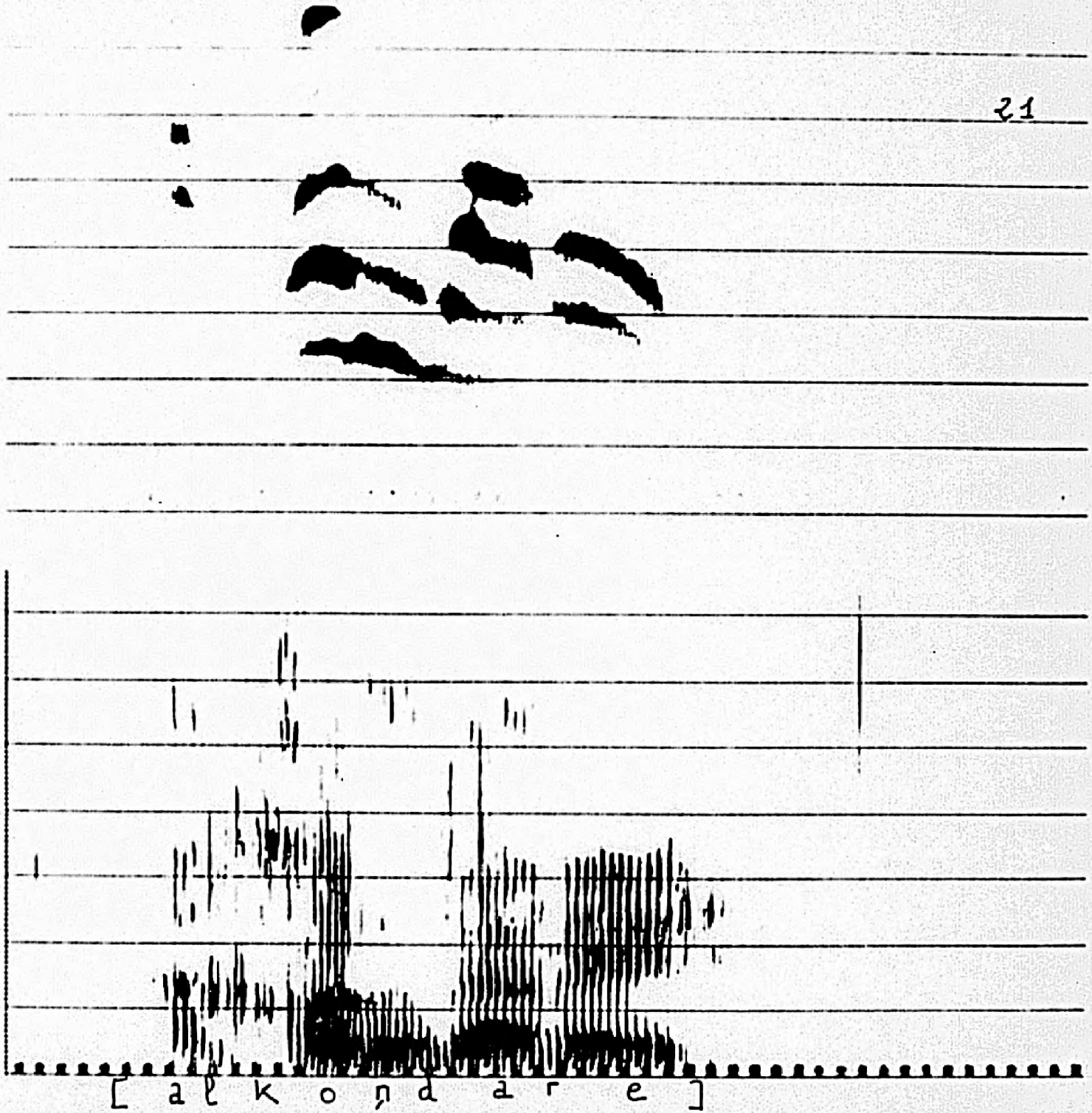
[a l k o n d a r e]

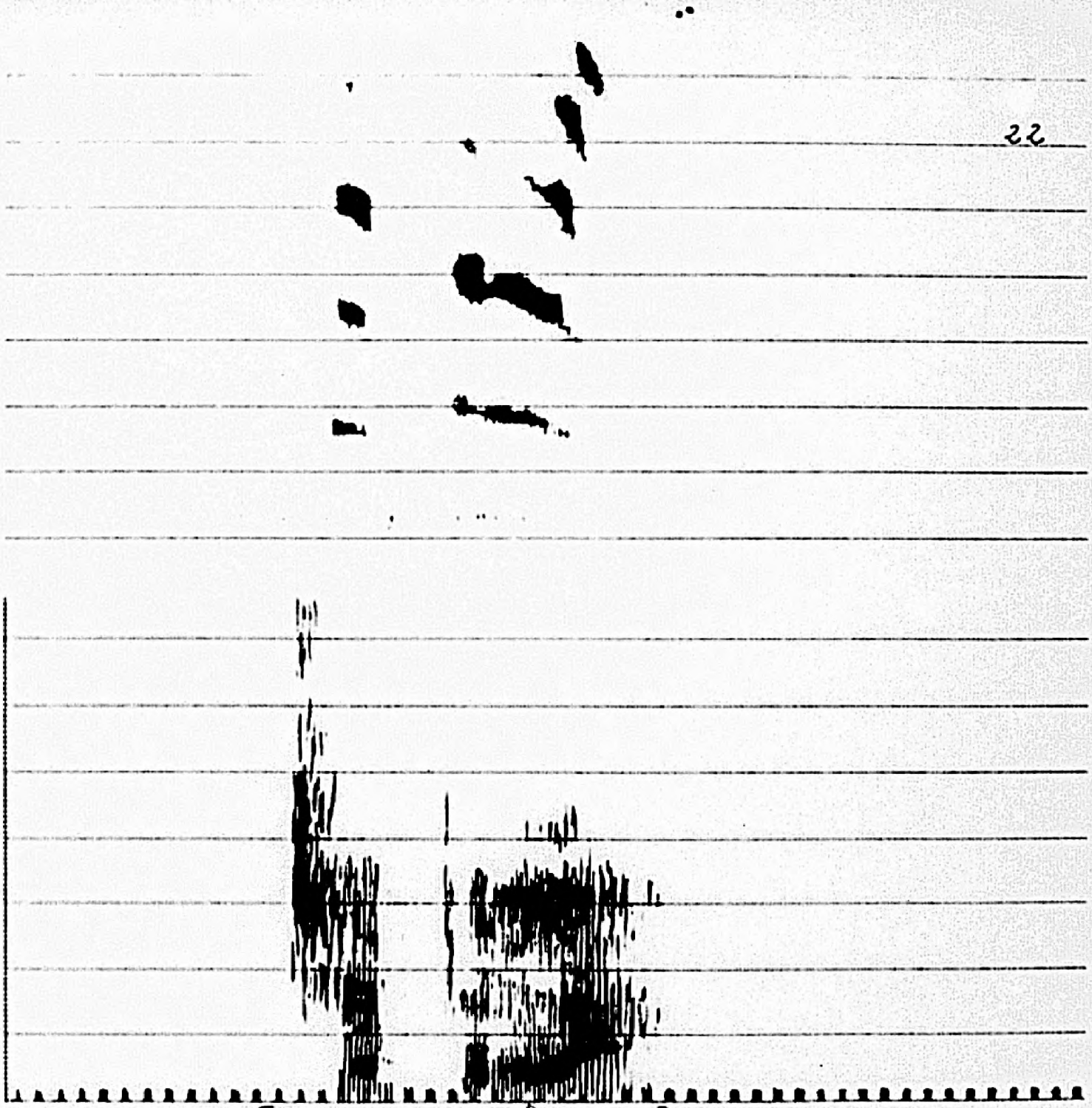
[ɾ a p e ɬ a]

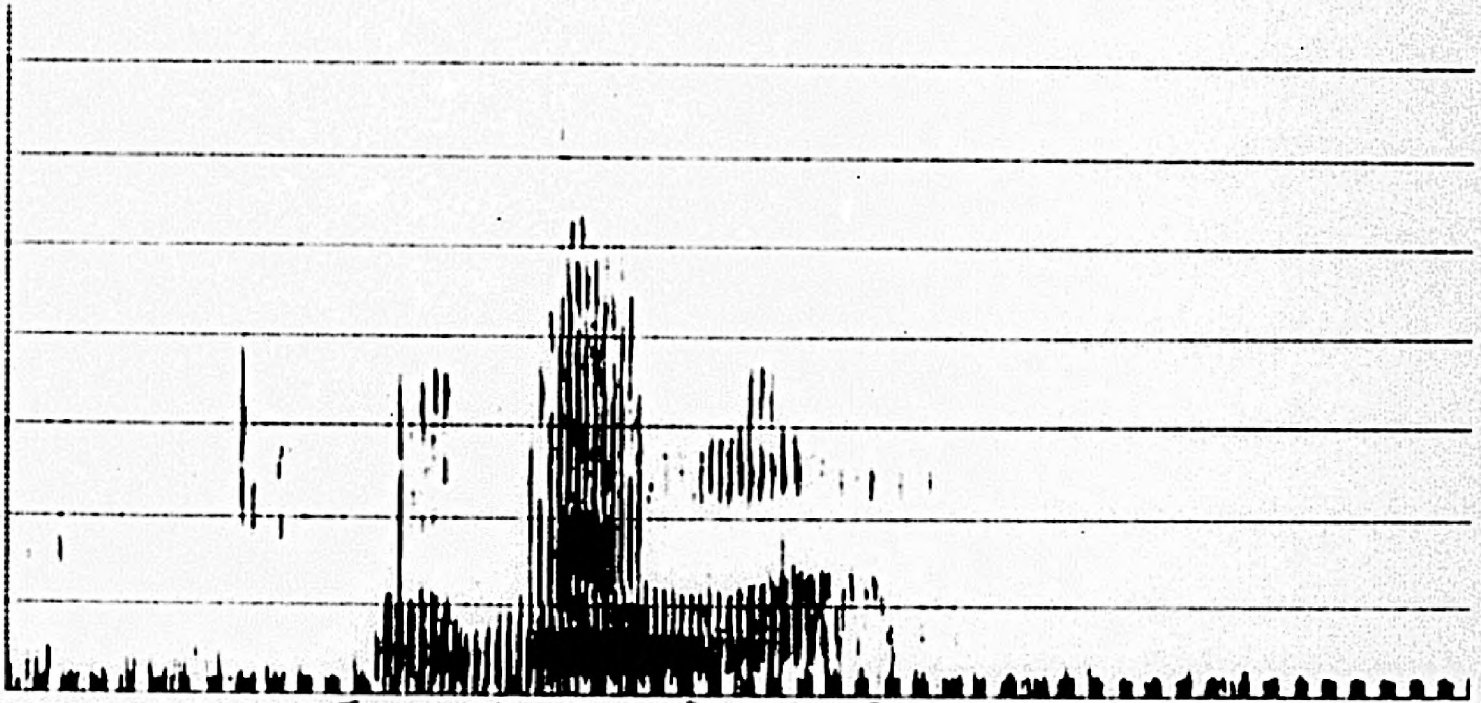
[o d o l a]

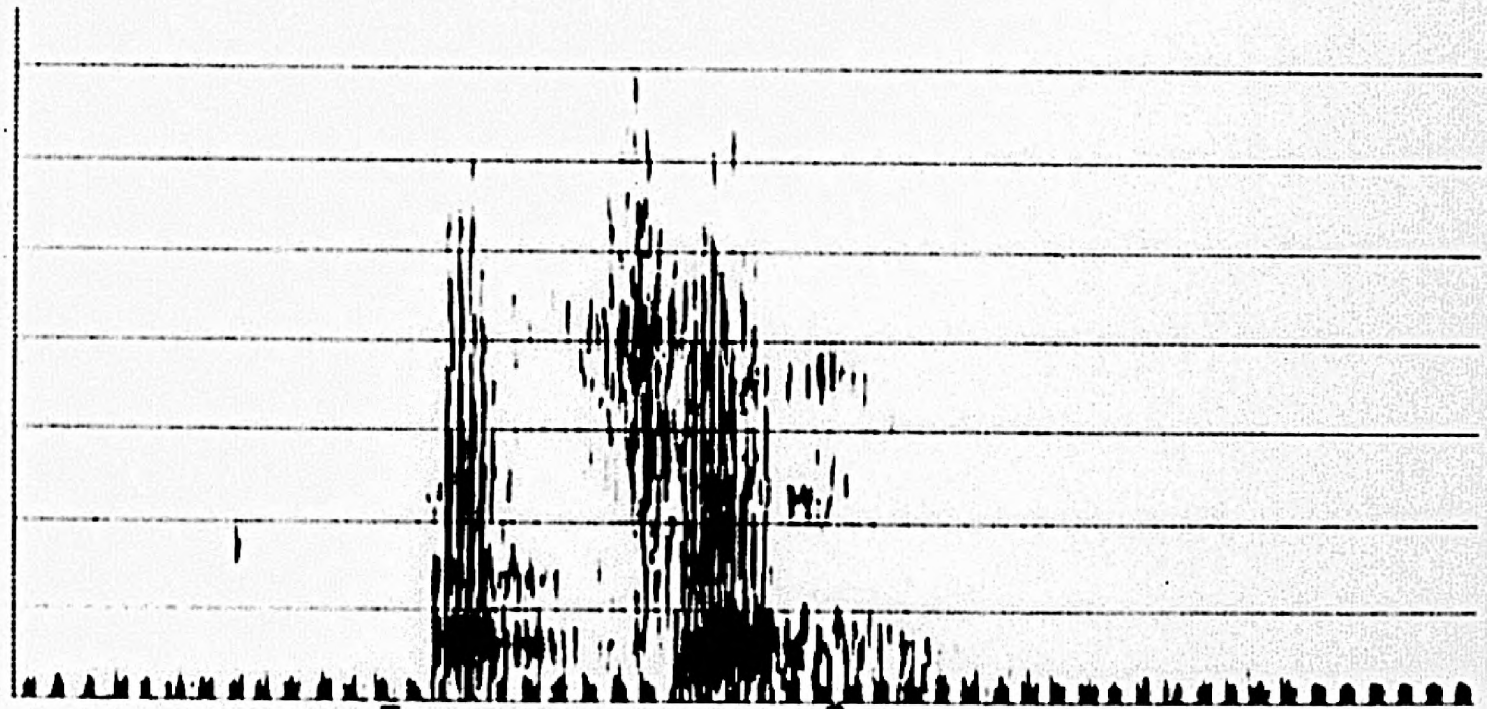
[a c o]

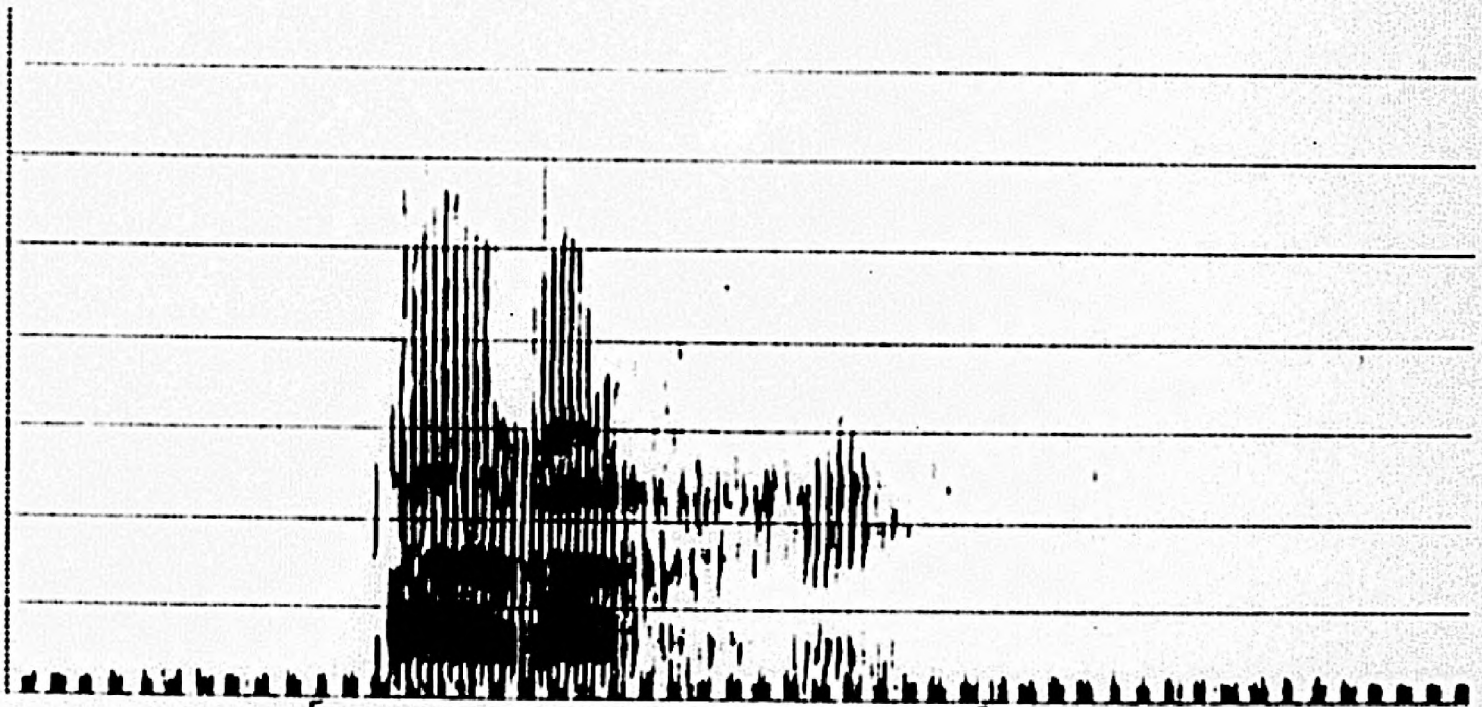
[p a r a x e]

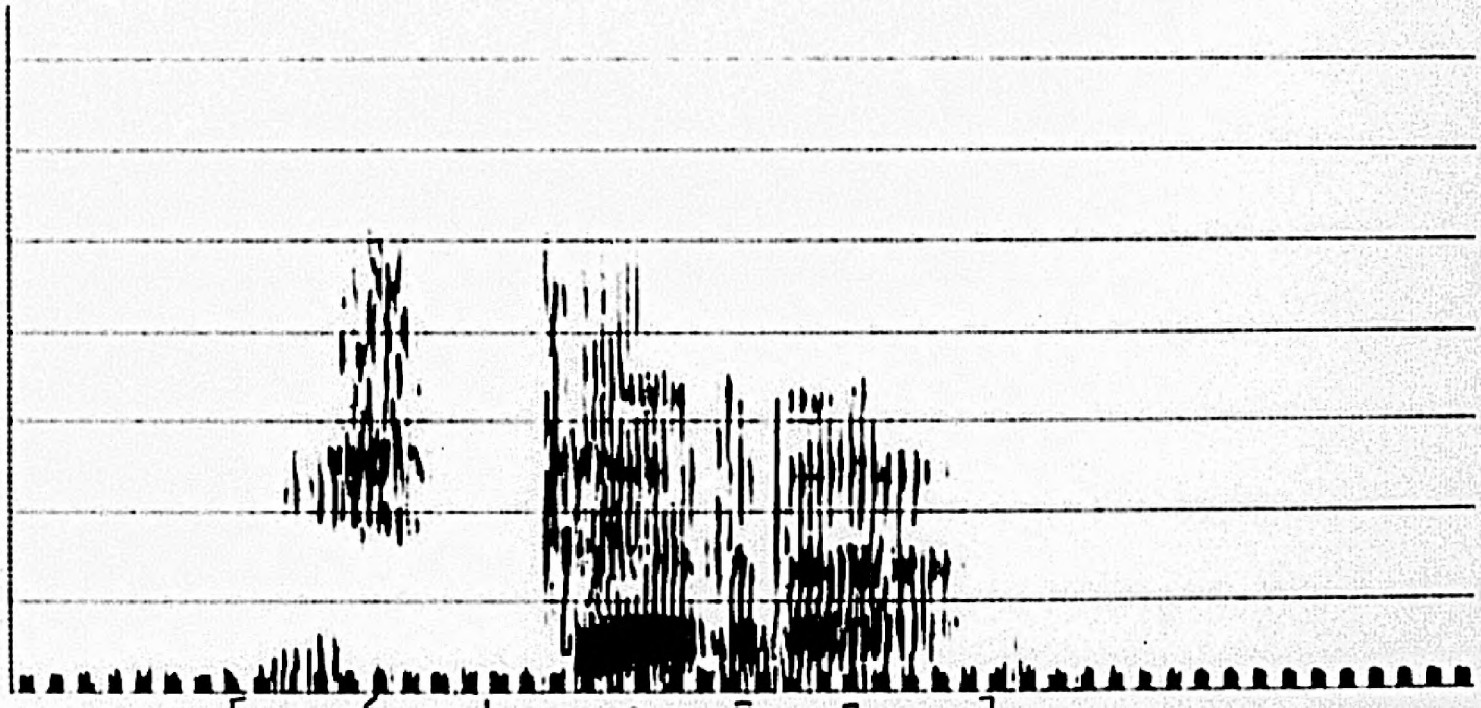
[l ʃ t e F a]

27
[a d]

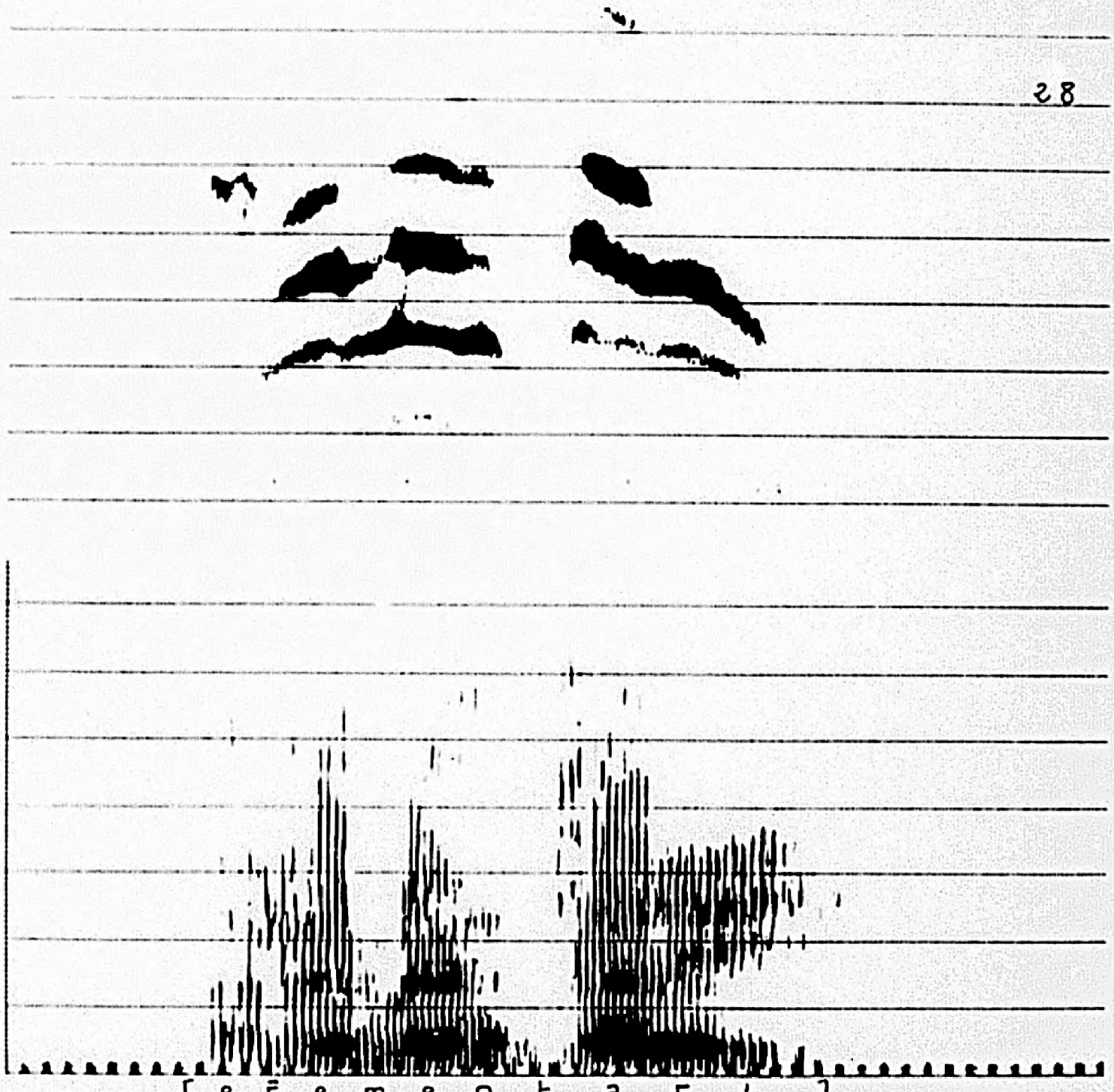
[e f e m e n t a r l]

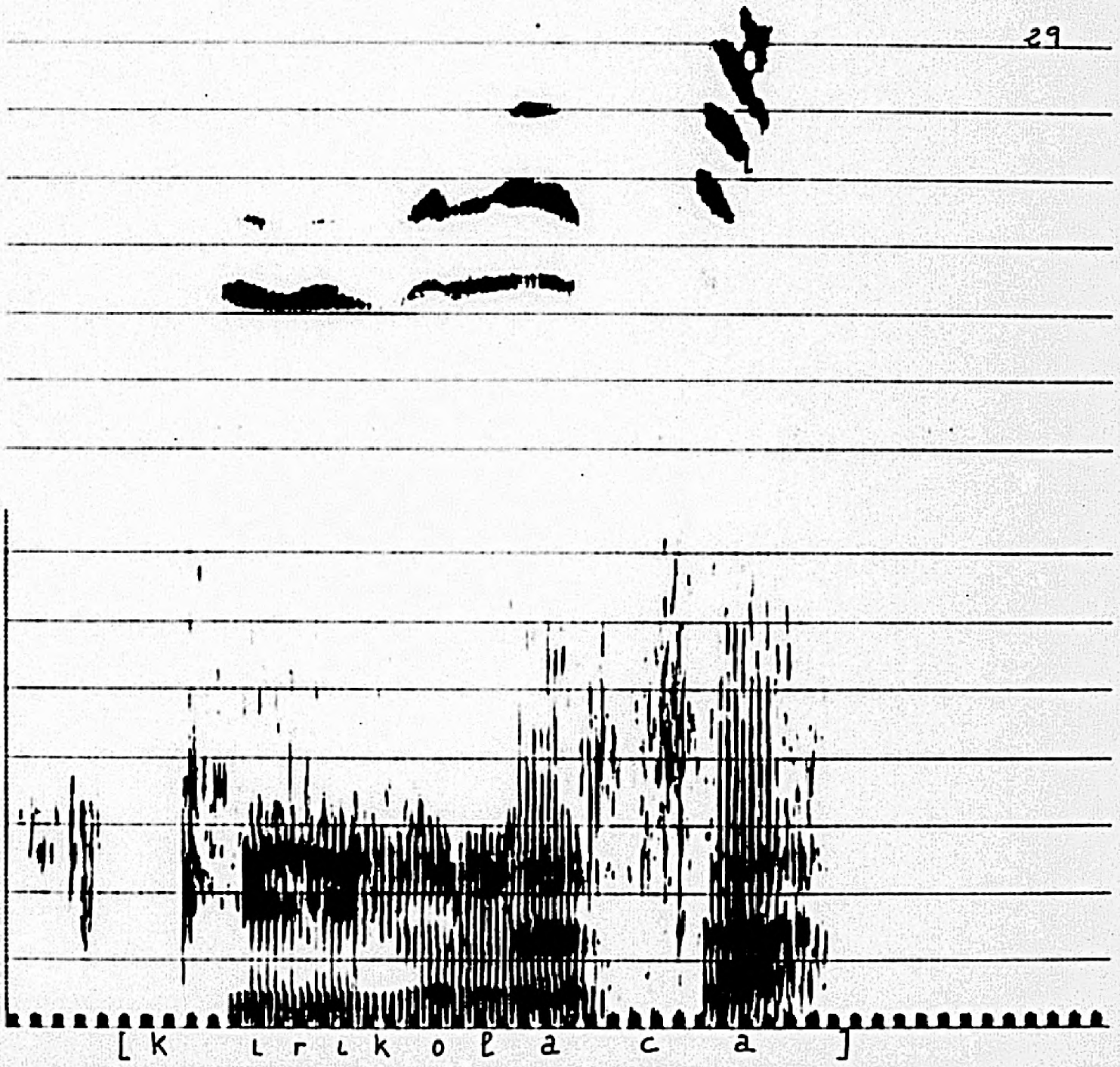
[k ɹ r ɹ k o ɬ a c a]

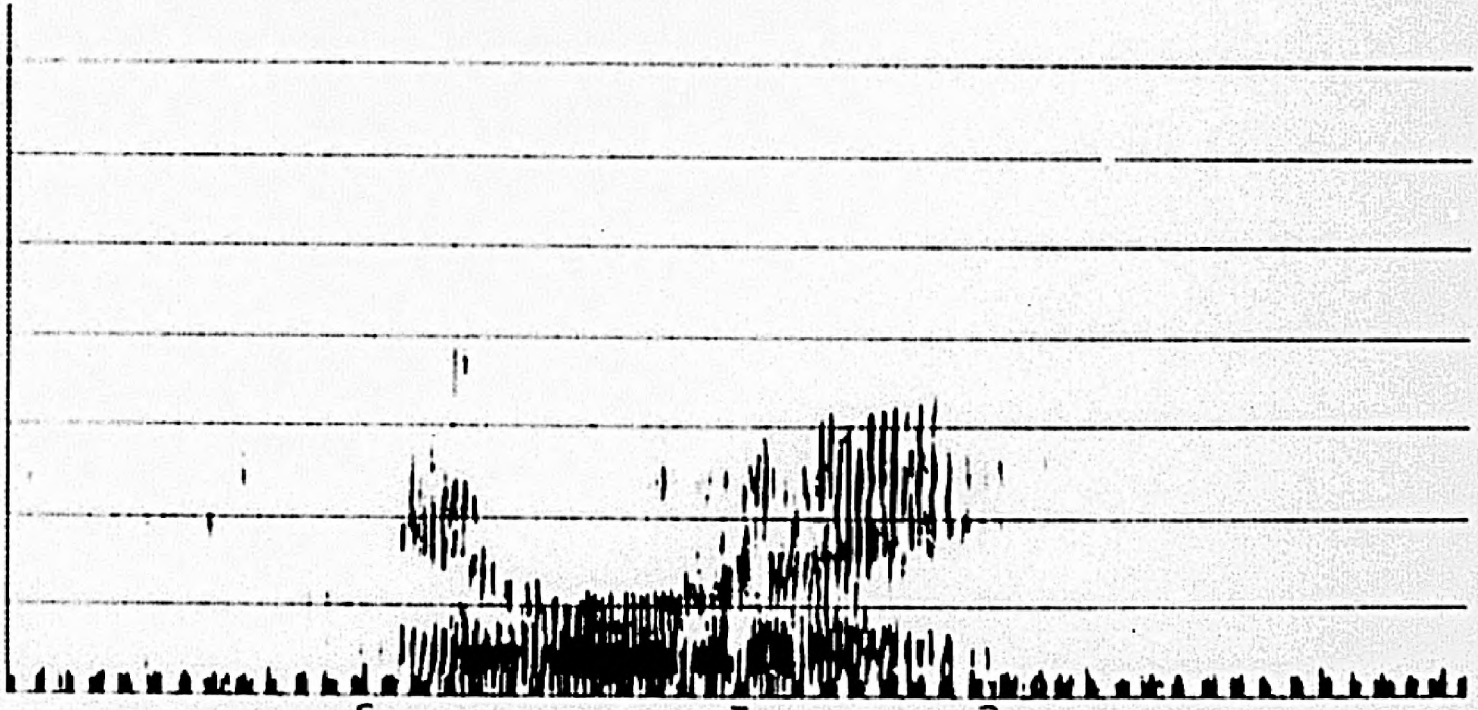
[e g u F e]

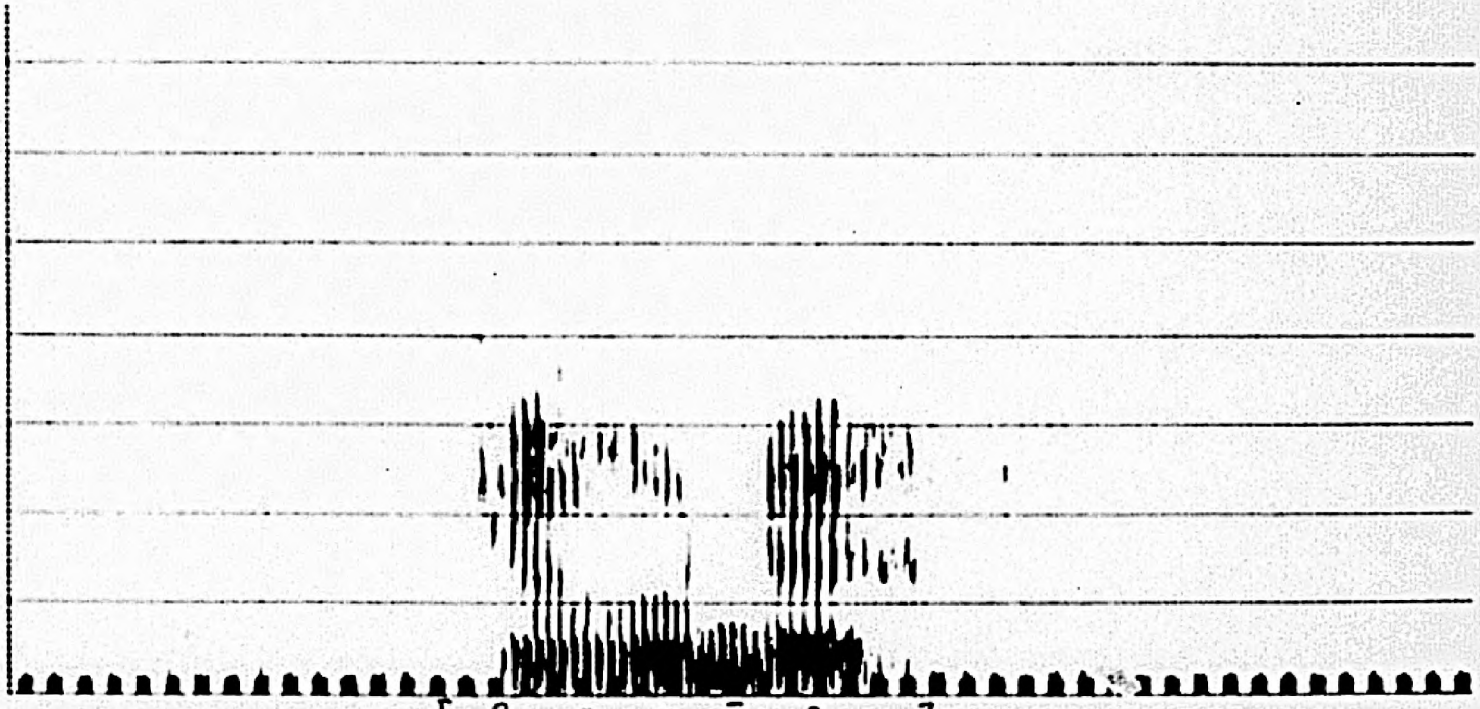
[e g u F e]

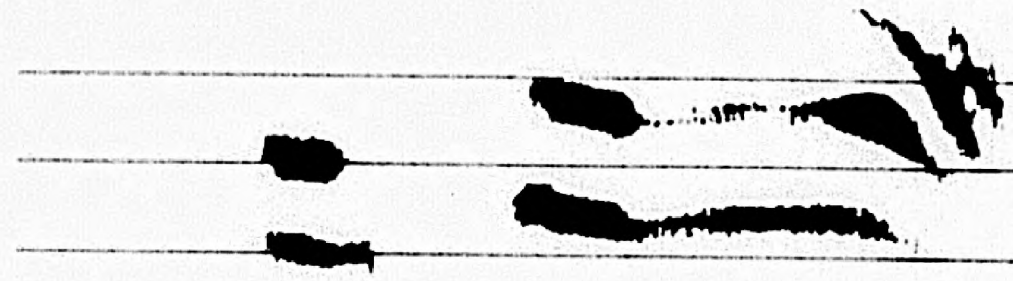

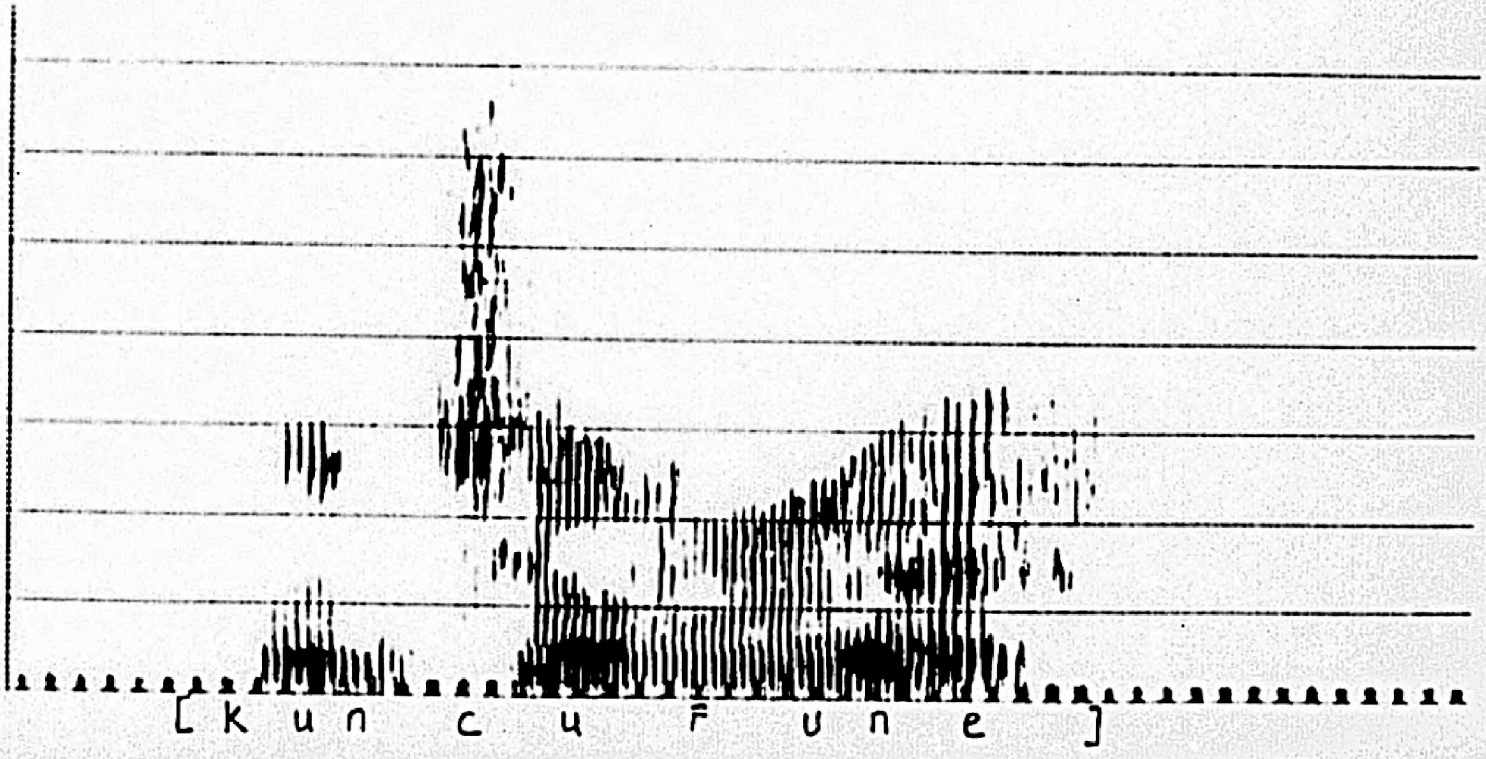
[k u n c u F u n e]

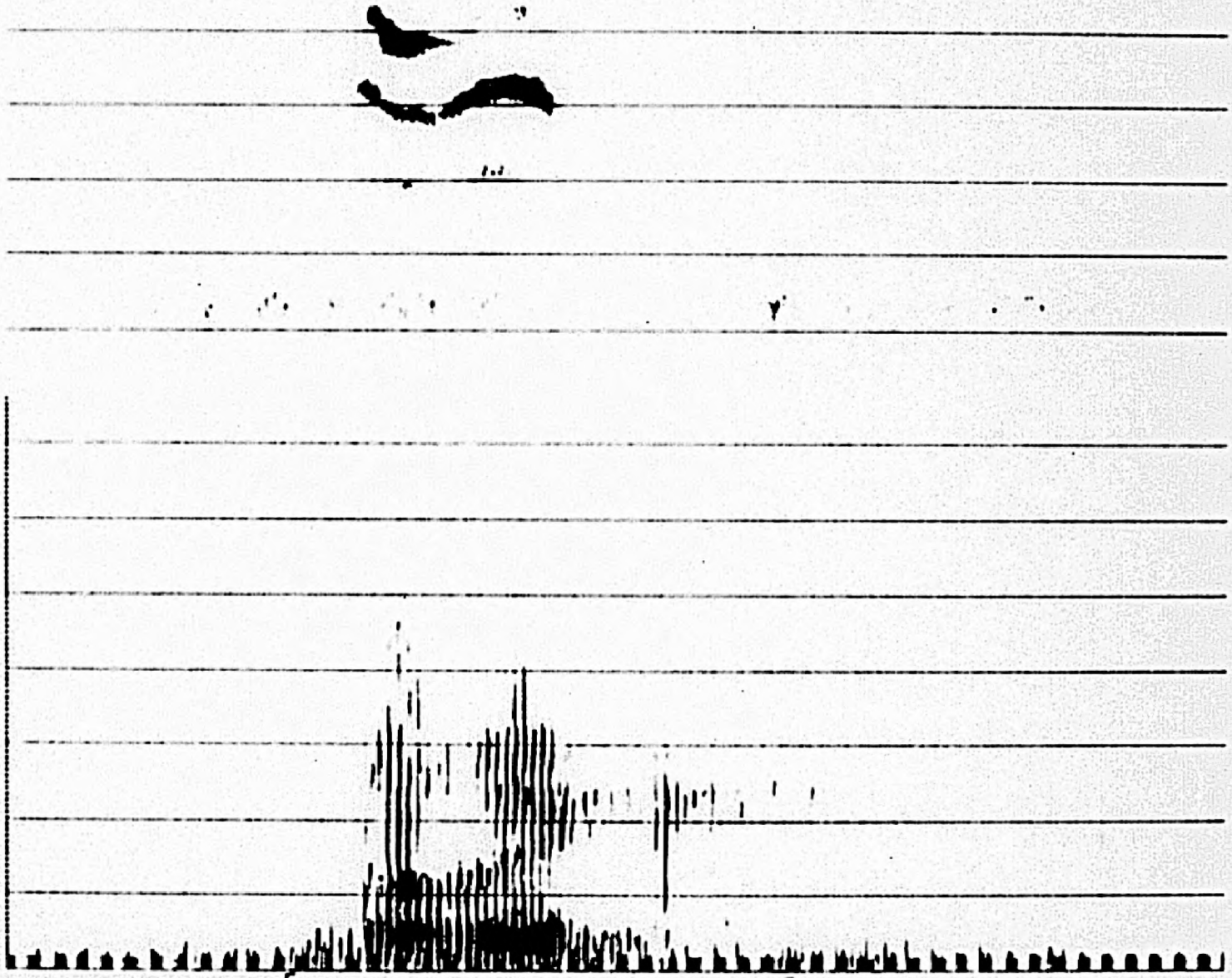

[d o m e K e]

[n e g u]

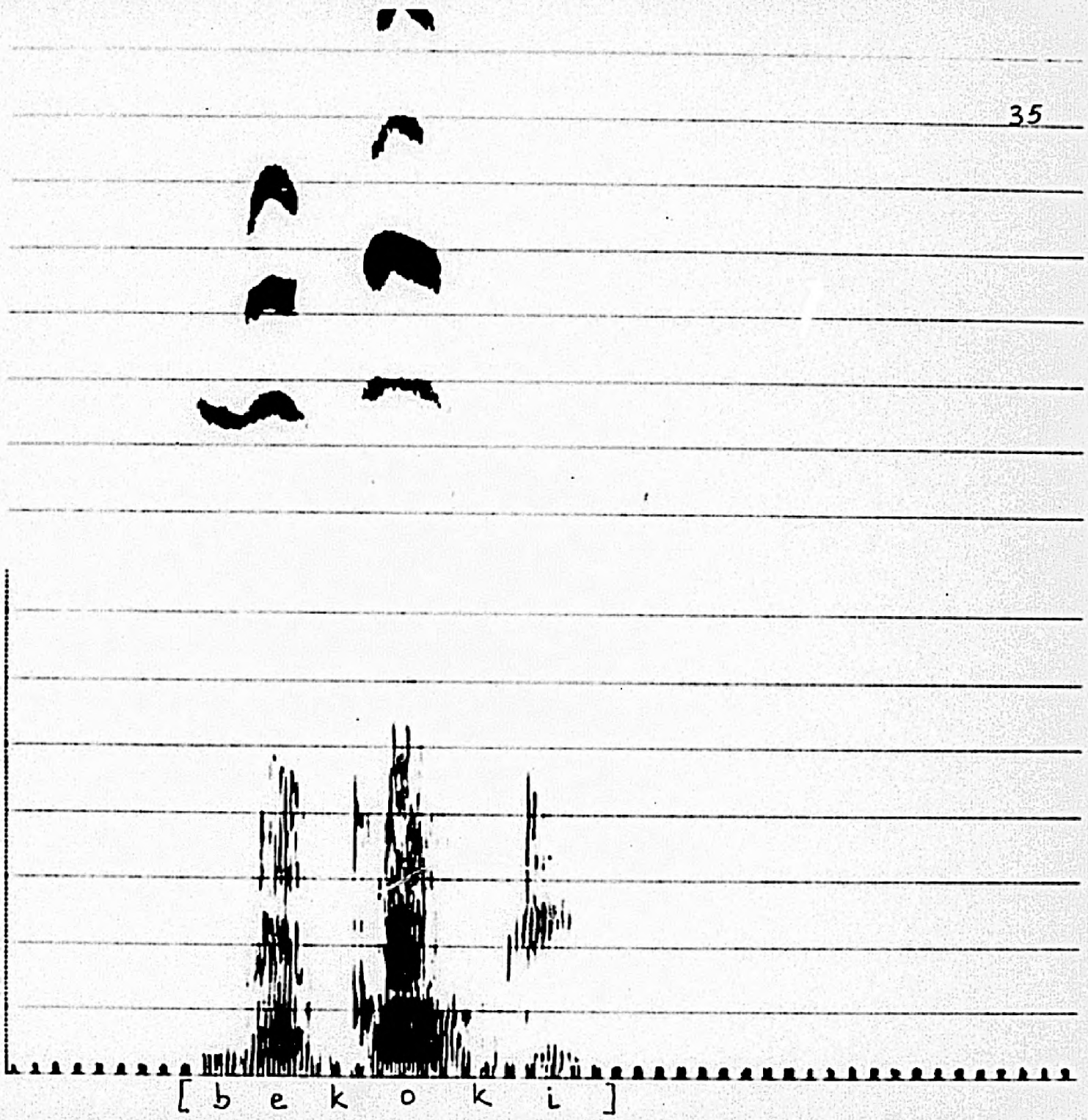
[b e k o k i]

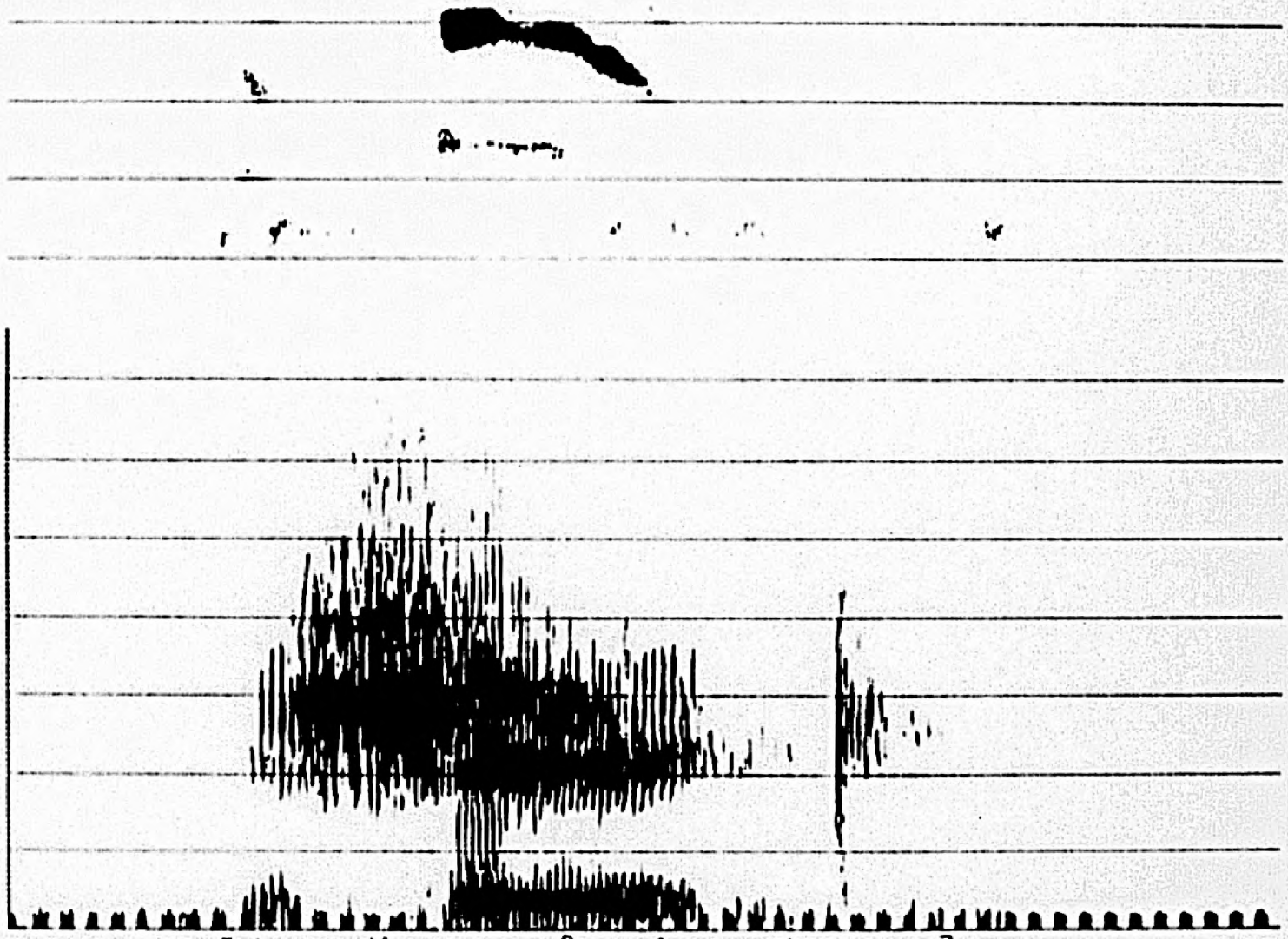
[i ɣ ɬ ɸ i k]

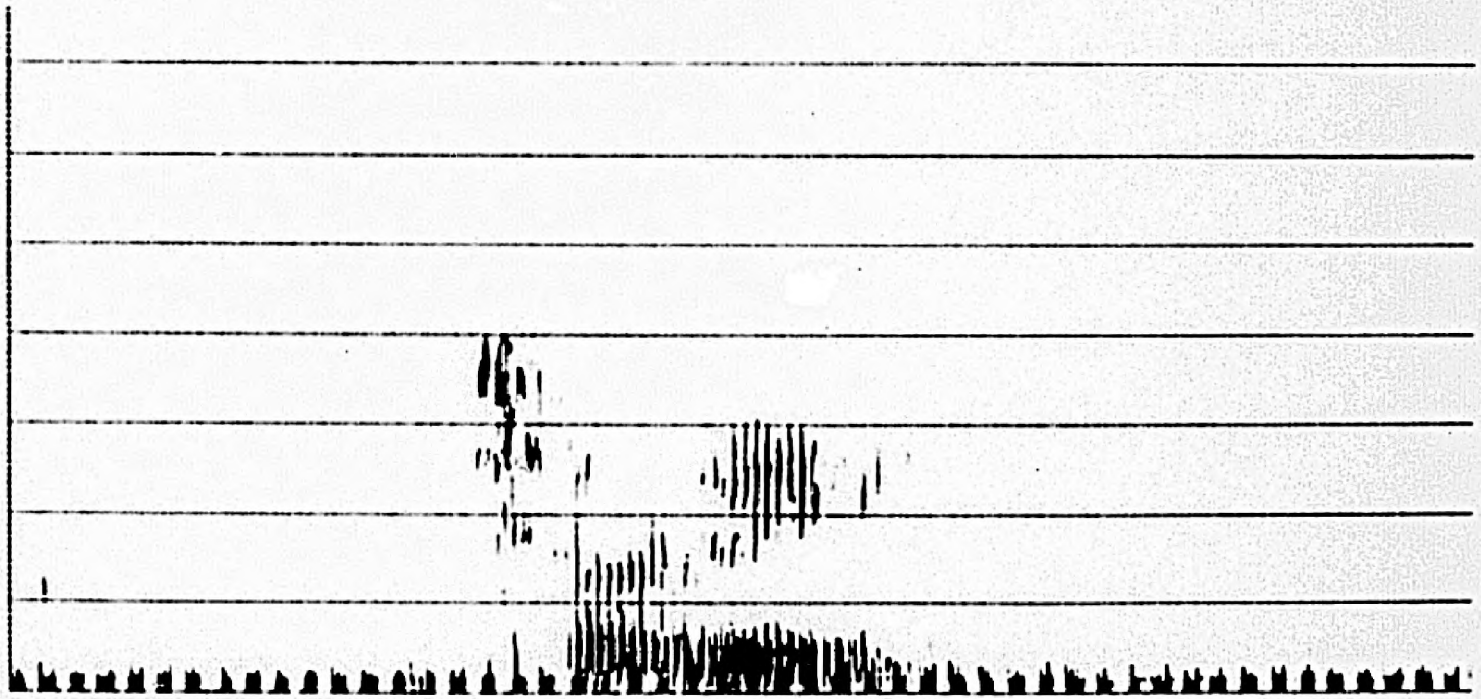
[č o r i]

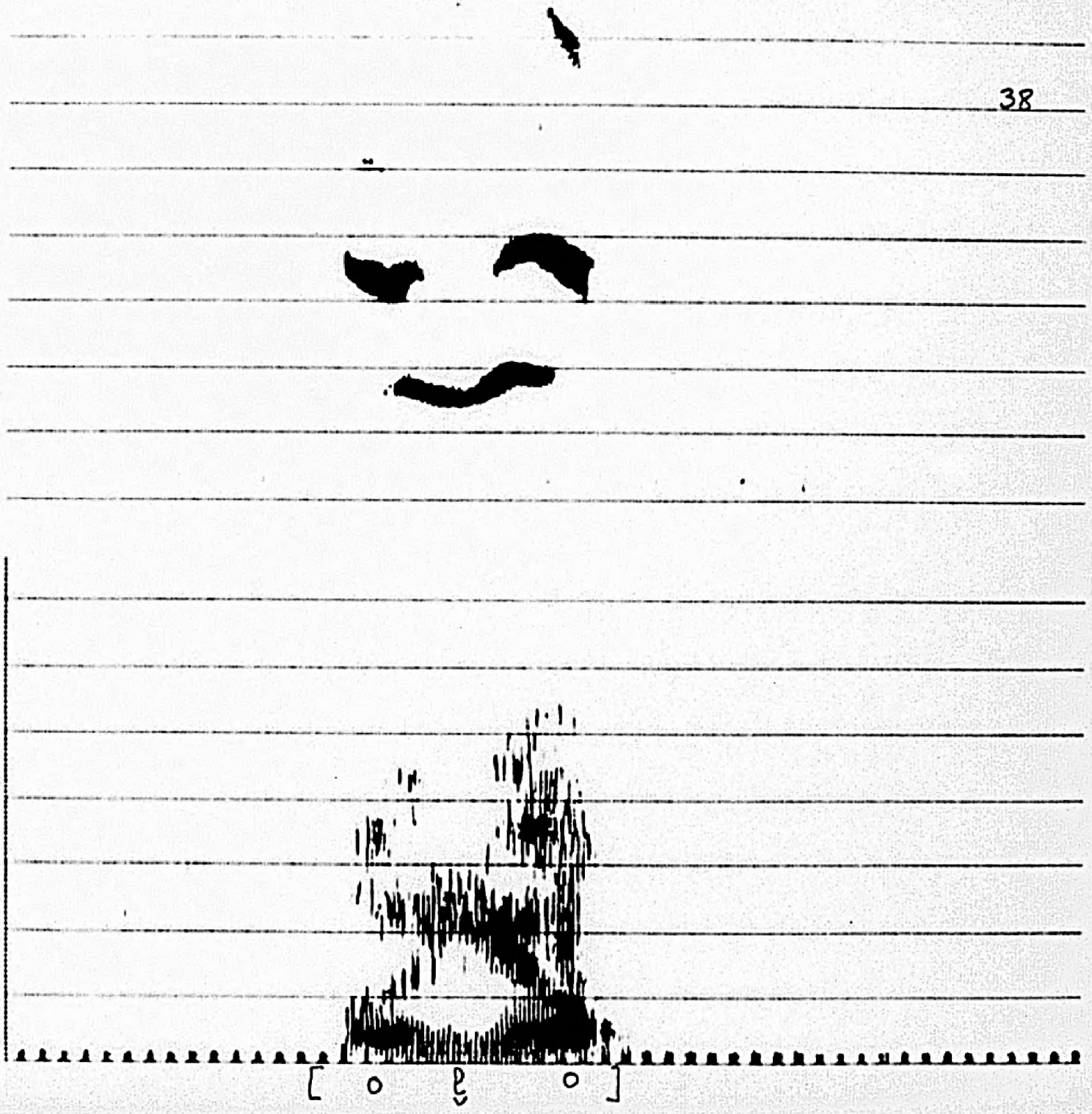
[o ɐ̃ o]

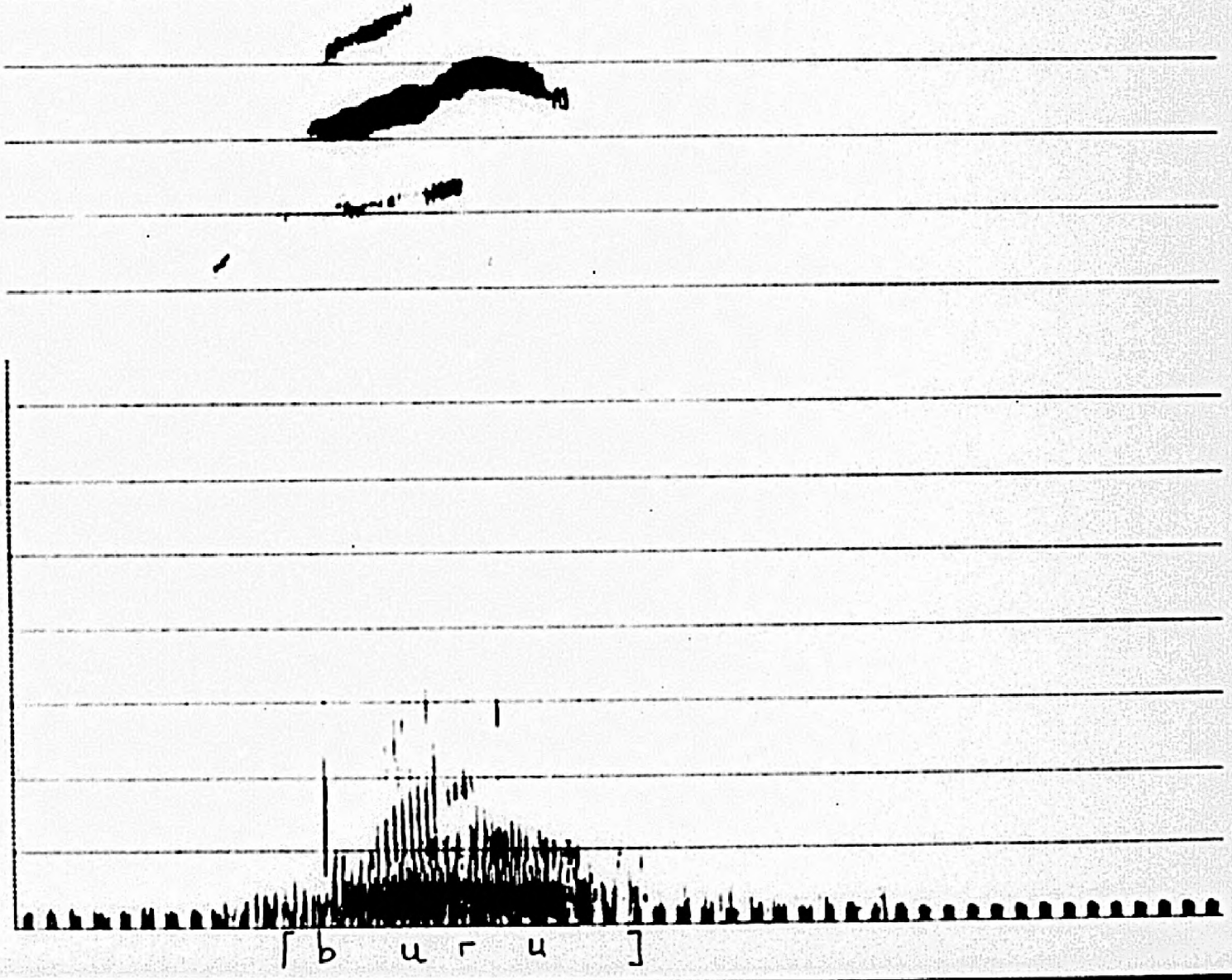
[b u r u]

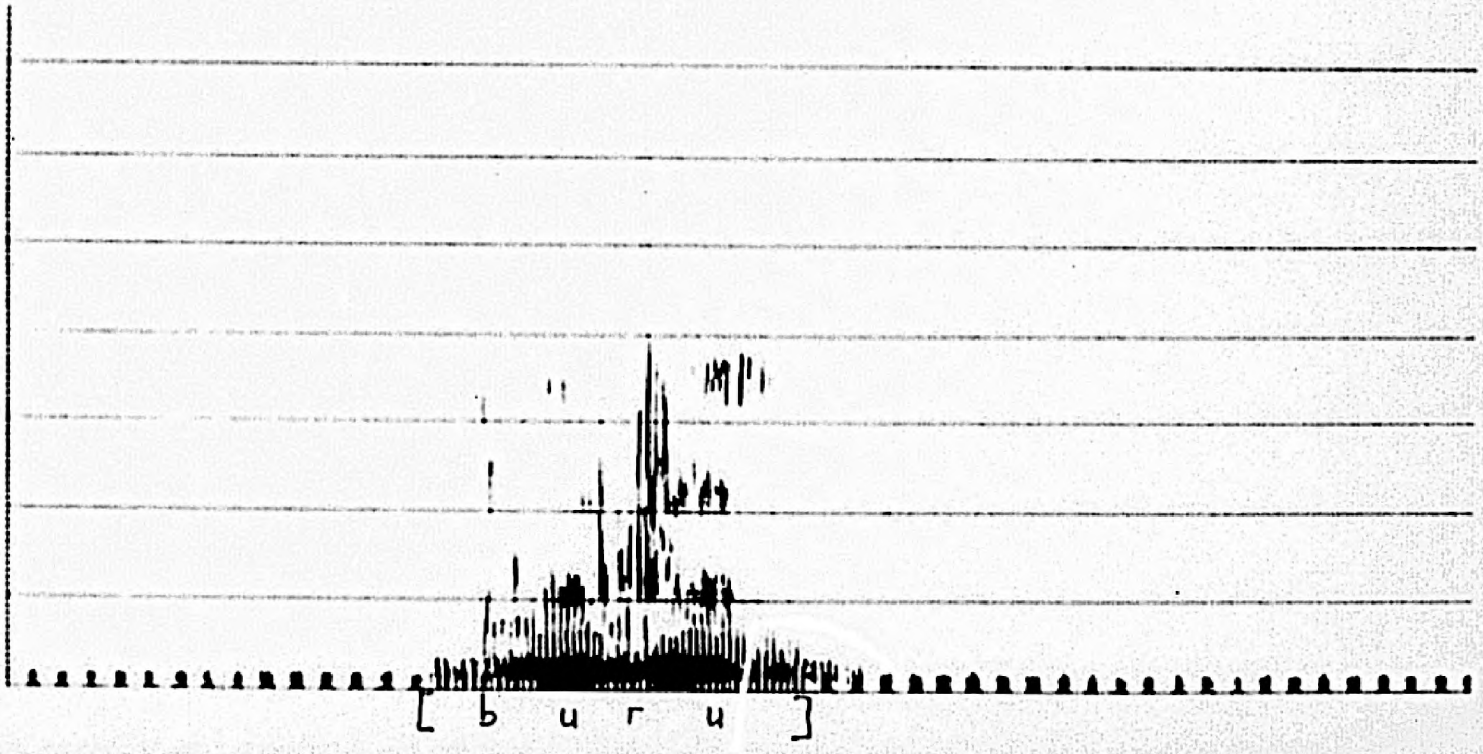
[ь и г и]

1.12. GATIKA ETA URDULIZKO EMAITZEN ERKAKETA

1.12.1. BOKAL BAKOITZEKO BALOREEN MEDIAK.

[i]

	Z.		F1		F2		D.	
	U	G	U	G	U	G	U	G
D	210	160	317	332	1965	2090	66	58
H	31	22	299	335	2000	2073	65	62
E	104	86	320	337	1946	2089	60	53
A	75	52	319	322	1977	2101	74	65
+I	61	43	319	350	1955	2077	72	62
-I	149	117	315,9	325,1	1969,3	2095	63	56
IA	61	54	310	323	1964	2095	59	54
IO	88	63	320	327	1973	2095	66	59

Taulan ikusten denez, Gatikako [i], kasu guztietan, Urdulizkoa baino irekiagoa eta aurreratuagoa da. Luzeerari dagokionez, ostera, Gatikakoak Urdulizkoak baino laburragoak dira.

[e]

	Z.		F1		F2		D.	
	U	G	U	G	U	G	U	G
D	260	181	430	456	1624	1738	66	60
H	25	20	429	462	1554	1644	60	55
E	111	70	434	465	1562	1676	59	55
A	124	91	428	447	1691	1805	73	65
+I	121	85	437	468	1628	1730	70	64
-I	139	96	425,3	445,2	1618,5	1744,8	62	57
IA	46	34	426	453	1547	1646	55	50
IO	93	62	425	441	1654	1799	66	61

Taulan ikusten denez, Gatikako [e], kasu guztietan, Urdulizkoa baino irekiagoa eta aurreratuagoa da. Luzeerari dagokionez, ostera, Gatikakoak Urdulizkoak baino laburragoak dira.

[a]

	Z.		F1		F2		D.	
	U	G	U	G	U	G	U	G
D	285	220	595	624	1302	1362	64	58
H	53	44	600	643	1257	1353	63	59
E	171	130	593	610	1340	1396	61	57
A	61	46	595	646	1235	1276	72	60
+I	132	119	614	627	1327	1394	64	59
-I	153	101	578,7	621,1	128 2	1324,9	63	56
IA	82	53	576	614	1303	1334	60	55
IO	71	48	582	629	1254	1315	67	59

Taulan ikusten denez, Gatikako [a], kasu guztietan, Urdulizkoa baino irekiagoa eta aurreratuagoa da. Luzeerari dagokionez, ostera, Gatikakoak Urdulizkoak baino laburragoak dira.

[o]

	Z.		F1		F2		D.	
	U	G	U	G	U	G	U	G
D	208	178	428	465	1016	997	63	57
H	31	25	421	446	1000	973	62	56
E	134	109	430	468	1027	1018	60	56
A	43	44	426	468	934	959	74	61
+I	102	95	435	472	1031	1022	66	60
-I	106	83	421,5	457,6	1002,1	968,3	60	54
IA	63	41	422	445	994	943	59	53
IO	43	42	421	470	1014	993	63	56

Taulan ikusten denez, Gatikako [o], kasu guztietan, Urdulizkoa baino irekiagoa eta atzeratuagoa da. Luzeerari dagokionez, ostera, Gatikakoak Urdulizkoak baino laburragoak dira.

[u]

	Z.		F1		F2		D.	
	U	G	U	G	U	G	U	G
D	203	155	360	378	1004	952	69	58
H	28	17	343	362	937	911	69	56
E	115	93	370	390	1036	973	65	56
A	60	45	349	359	975	924	75	62
+I	89	56	373	391	1029	959	73	63
-I	114	99	35,3	37,6	984,9	948,2	65	54
IA	50	48	352	382	981	958	65	51
IO	64	51	349	360	988	939	66	58

Taulan ikusten denez, Gatikako [o], kasu guztietan, Urdulizkoa baino irekiagoa eta atzeratuagoa da. Luzeerari dagokionez, ostera, Gatikakoak Urdulizkoak baino laburragoak dira.

Gatika eta Urdulizko bokal guztien konparaketa egin ondoren, zera atera dezakegu ondorioz, hots, Gatikako bokal guztiak irekiagoak dira Urdulizkoak baino, dela lekugunearen arauera, dela intentsitatearen arauera. Bestalde, bokal palatala eta [a] Gatikan Urdulizen baino aurreratuago dagoz; belareak, ostera, atzeratuago Amaieran Gatika eta Urdulizko triangelu biak batera ematen ditut.

Denborari dagokionez, lekugune zein intentsitatearen arauera, Gatikako bokal guztiak Urdulizkoak baino arean laburragoak dira 1. grafikoan ikusten den legez.

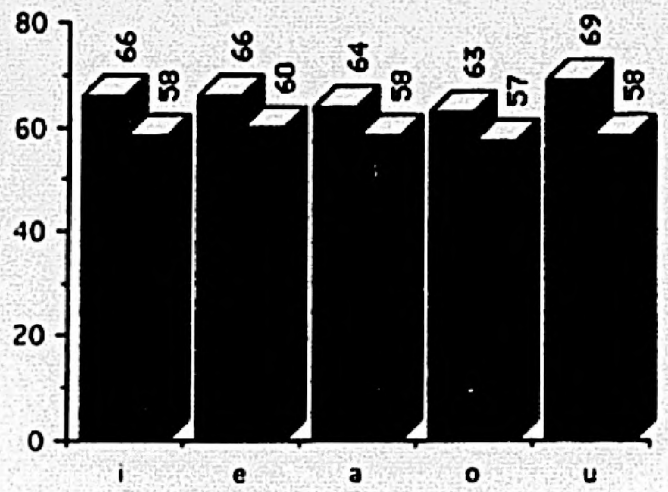

1. Grafikoa.

1.13. URDULIZ, GATIKA ETA BESTE BARIETATE BATZUTAKO EMAITZEN ERKAKETA.

Neuk jasotako datuak beste barietate batzuetako datuekin erkatu ahal izateko, nirearen antzera egin diren beste lan batzutara jo dut. Fonetika akustikoaren bidez gaur arte aztertu diren euskalkietako bokalak honako hauek dira: SALABURU-k (1984) Baztango bokalismoa aztertu du, J. M. ETXEBARRIAk (1991) Zeberioko bokalismoa eta P. ETXEBERRIAk (1990) Zaldibikoa. Metodologiaren gorabeherak baztertuta, hemen barietate horietan egindako bokal ertainen formakinen mediak gureekin erkatuko ditugu.

F1

	[i]	[e]	[a]	[o]	[u]
Baztan	389	509	791	584	449
Zaldibia	335	429	661	442	339
Zeberio	338,22	459,40	623,62	480,35	367,96
Gatika	332	456	624	465	378
Urduliz	317	430	595	428	360

Lehen formakinari dagokionez, kasu guztietan Baztango bokalak gainerako herrietan baino irekiagoak dira. [i]ri dagokionez, Gatikakoa Zaldibia eta Zeberiokoaren artean kokatzen da, Urdulizkoa ostera, denetan itxiena da. [e]ri dagokionez, Gatikakoa Zeberiokoaren hurbil dagoen artean, Urdulizkoa Zaldibikoaren parean agertzen zaigu. [a]ren kasuan denetan itxiena Urdulizkoa dugu; Gatikakoa Zeberiokoaren parean agertzen da. [o]ri dagokionez, Gatikakoa Zeberio eta Zaldibikoaren artean agertzen zaigu; Urdulizkoa denetan itxiena izanik. [u]ri dagokionez, Gatikakoa Zeberiokoa baino irekiagoa da eta Urdulizkoa Zeberio eta Zaldibikoaren artean agertzen zaigu.

F2

	[i]	[e]	[a]	[o]	[u]
Baztan	2440	2051	1568	1150	1064
Zaldibia	2238	1871	1319	975	717
Zeberio	1993,58	1828,67	1336,69	1053,98	953,96
Gatika	2090	1738	1362	997	952
Urduliz	1965	1624	1302	1016	1004

Bigarren formakinari dagokionez, Baztango bokal guztiak aurreratuago agertzen zaizkigu gainerako herrietakoak baino. [i]ri dagokionez, aurreratuena Zaldibikoa da eta gero Gatikakoa; Zeberiokoa eta Urdulizkoa nahikoa hurbil agertzen dira, azken hau atzeratuago agertzen bada ere. [e]ren kasuan, Gatikakoa eta Urdulizkoa atzeratuago agertzen dira beste bietakoak baino. [a]ren kasuan aurreratuena Gatikakoa da, Urdulizkoa atzeratuena bada ere, Zaldibikotik hurbil agertzen da. [o]ren kasuan Gatika eta Urduliz Zeberio eta Zaldibiren bitartean agertzen dira. [u]ren kasuan aurreratuena Urdulizkoa dugu eta Gatikakoa Zeberiokoaren parean agertzen zaigu.

Goiko datuak ikusita Zaldibia, Zeberio, Gatika eta Urdulizko bokalen medien datuak ikusita desberdintasunak nahikoa txikiak direla esan dezakegu. Ondoko taula hauetan lau herrion artean dagozen tarteak ematen dira:

	F1	D.	F2	D.
[i]	338-317	21 Hz	2238-1965	273 Hz
[e]	459-429	31 Hz	1871-1624	247 Hz
[a]	661-595	66 Hz	1362-1302	60 Hz
[o]	480-428	52 Hz	1054-975	79 Hz
[u]	378-339	39 Hz	1004-717	287 Hz

Erakaetak egin ahal izateko amaieran nireekin batera Baztan, Zaldibia eta Zeberioko triangeluak ematen ditut.

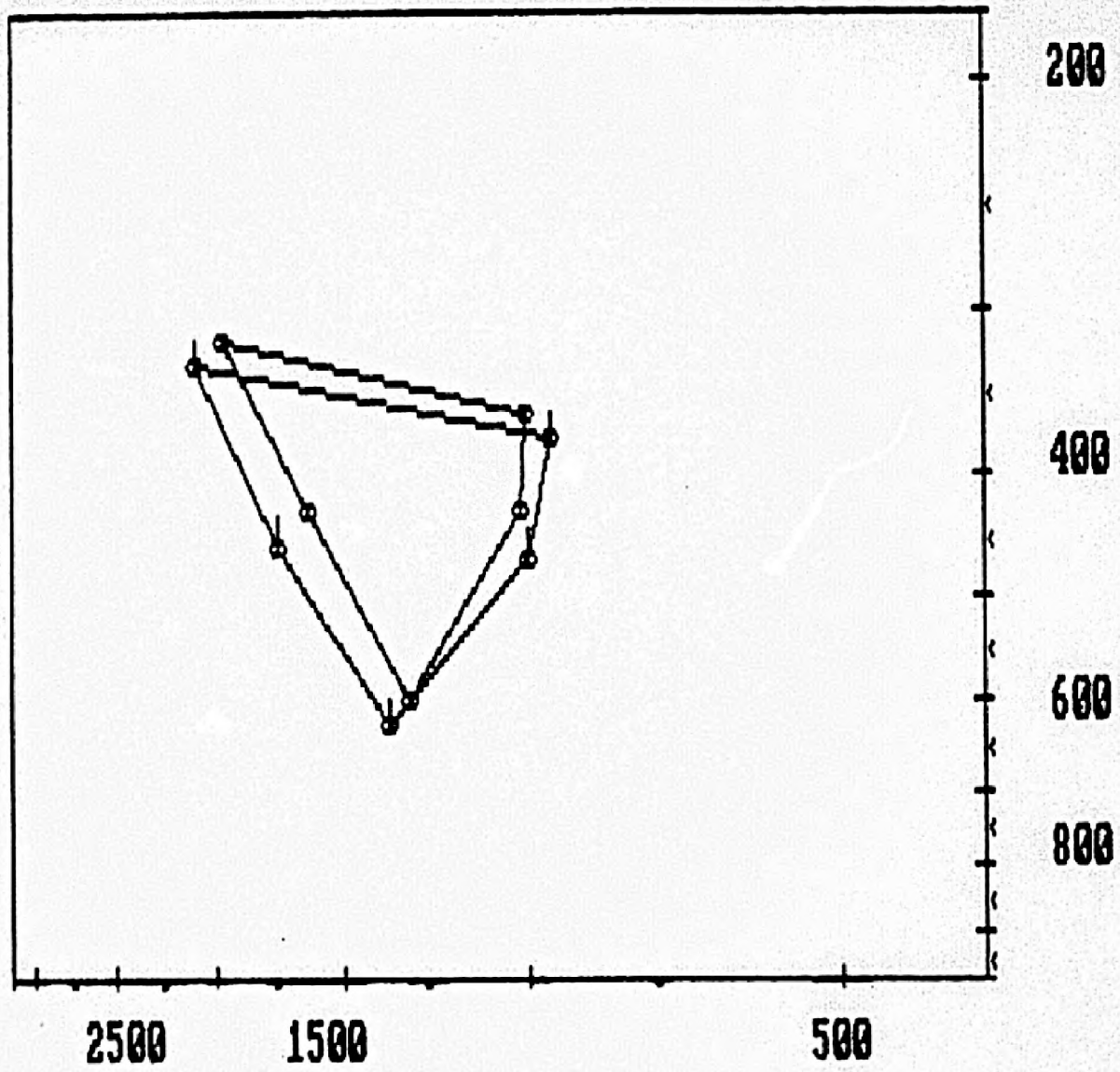

- Gotiko eta Urdulizko triangelu biak.

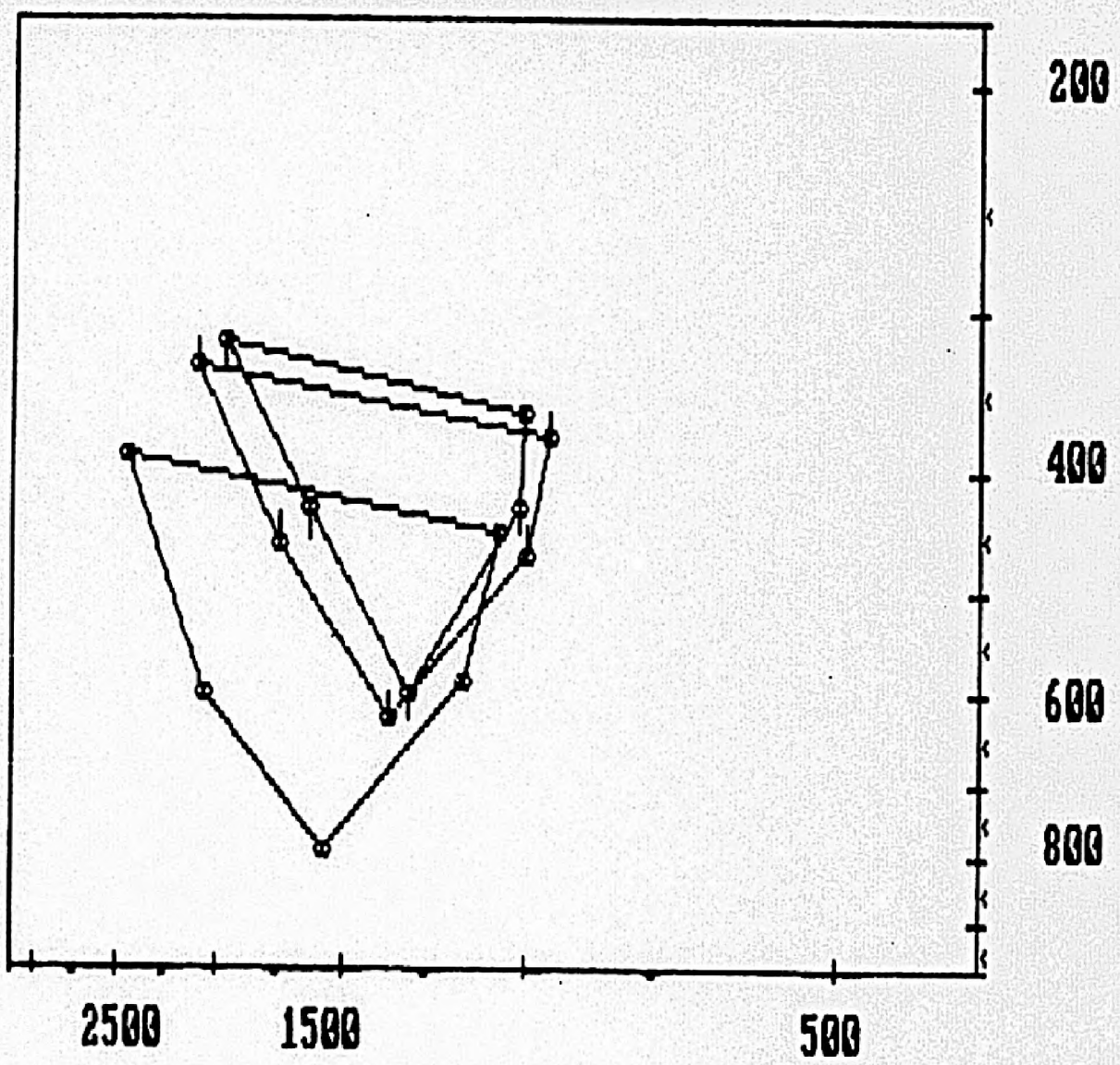

- Bazton, Gatika eta Urduliz-ko triangeluak batera.

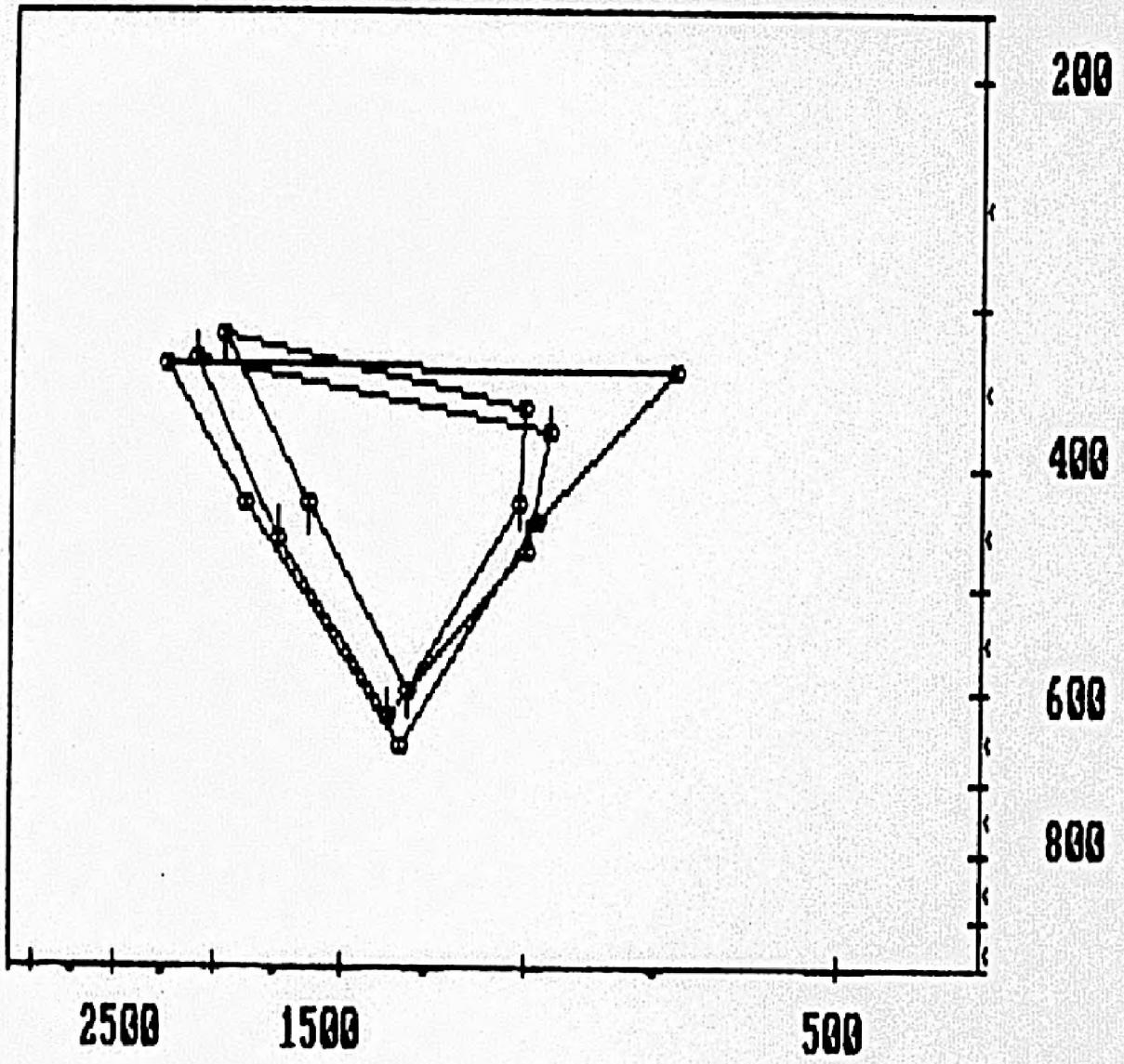

- Zaldibia, Gatika eta Urdulizko triangeluak batera.

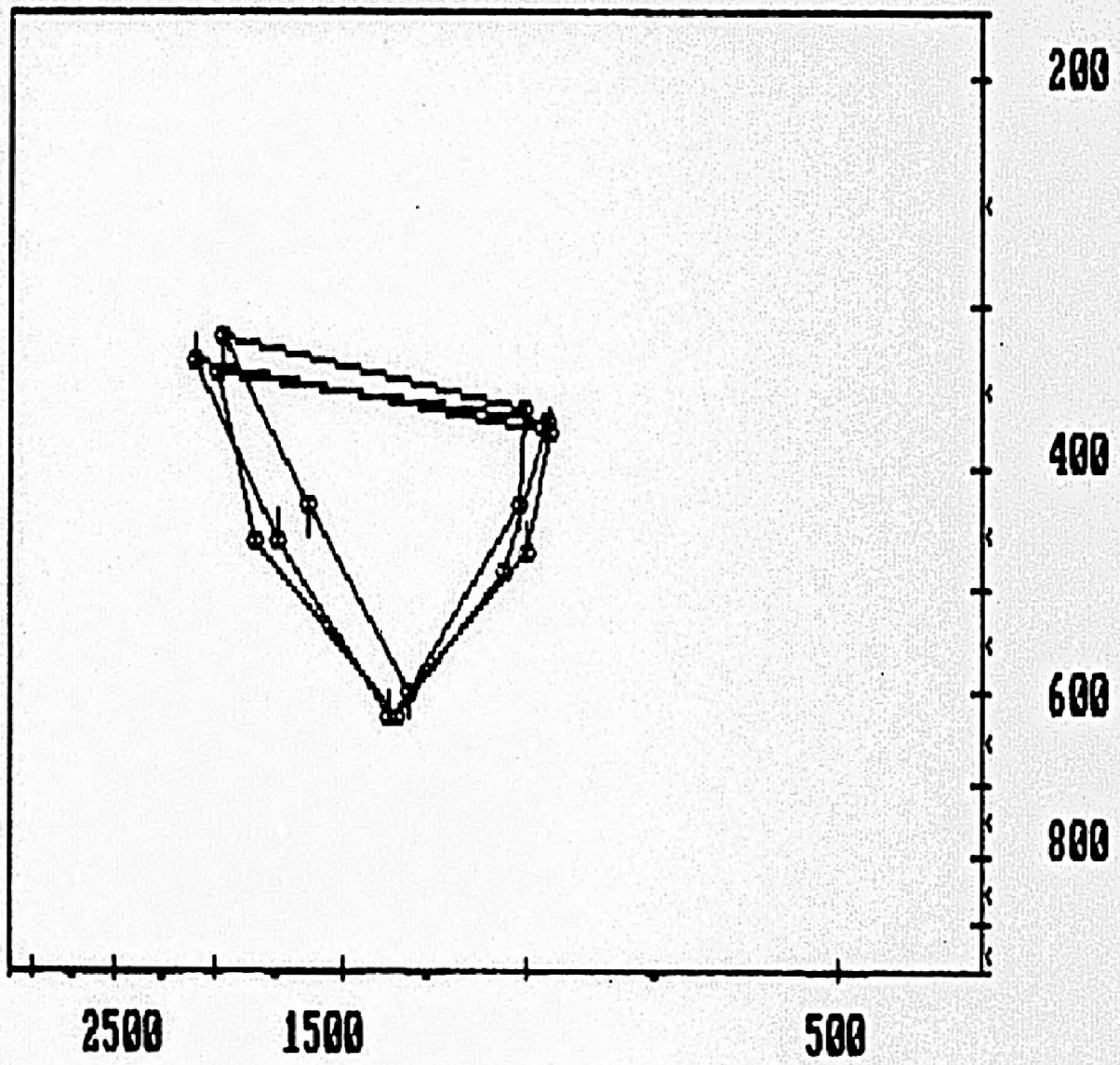

- Zeberio, Gatika eta Urdulizko triangeluak batera.

2. AZENTUA.

2.0. SARRERA

Atal honetan Gatika eta Urdulizko azentuaren ezaugarri nagusiak orokorrean deskribatu gura ditut; euskal azentua orain arte deskribatu eta azaldu gura izan duten autoreen artean denek arazo honen konplexotasuna eta orain arteko iluntasuna.aipatu izan dute:

"El tema del acento vasco, donde el singular "el acento" encubre una multiplicidad de sistemas acentuales, es probablemente el más delicado que existe en nuestra fonología. De ahí que demasiado a menudo sea evitado en las descripciones". MITXELENA (1976,147. or.)"

" Beraz, bada, soinua, azentua, traupena, etaburren mugak beste hizkuntzetan ere ez badaude hain argi, euskaraz arse ilunago direla esan dezakegu. SALABURU (1984, 303. or.)

" Baina kontzeptuen maulan ere, beste nahasketa larri bat dago. Ia beti, eta gaurtxe arte, entonazio-arazoak eta azentu-arazoak, nahasi egin dira behin eta berriz (eta ez herri xeheak bakarrik); eta, era berean, fonetikan dagozkion gauzak, eta fonologian dagozkionak, zaku berean sartu izan dira. TXILLARDEGI (1984, 13. or.)"

" Al grado de confusión existente hasta la fecha en lo que se refiere al estudio de la acentuación en vasco occidental, ha contribuido, pues, qué duda cabe, el querer atribuir a un sistema acentual determinado la mayor extensión geográfica posible sin comprobar los hechos y el pasar por alto diferencias entre variedades. HUALDE (1989-a, 276. or.)"

"Guzti honekin adierazi nahi dudana hauxe litzateke: azentuaren mundu berezi hori, ahal denik eta zehatzen aztertzen saiatu arren, ez dela bat ere erreza legeak bilatzea, azken baten, gizartean bizi arren, bakotzarena da. ETXEBARRIA (1991, 290. or.)"

Guzti hau kontutan hartuta, arazoaren luze zabalean sartu barik, joera nagusiak deskribatuko ditut; TXILLARDEGI-ren (1984) ondoko berbok gogoan erabilita:

"Aurrera egingo badugu, euskalki guztien azentu-azterketa egin behar da azkar (eta beharrezko jotzen baldin bada, orain arte pentsatu eta sinetsi den guztia zalantzan jarriz). Lan monografiko honek ugalduz eta zorrotzuz joan behar da, informatzaile edo lekukoak ahalik eta eskualdenik txikienetan hautatuz; multzo berekoen hizkerak, horretara, ahalik eta moldebakarrenak izan dautezen (12. or.)"

ez dut ezelan ere ikerketa hau amaitutzat utziko; haatik, ateak geroari begira zabal zabalik geratzen direla uste dut.

Gatika eta Urduliz MITXELENA-k (1972) egindako azentuaren sailkapenaren arauera bere I tipoaren barruan kokatzen dira.

MITXELENA-k (1977) berak I tipo honen azterketarako kontutan hartu behar diren arazoak aipatzen dizkigu:

"La acentuación de tipo I lleva implicados varios grupos de problemas que será conveniente examinar por separado, aunque sea con la mayor concisión posible. Son éstos, por lo menos a) el problema de su naturaleza, de la difinición de su soporte físico; b) el de su valor o, si se prefiere, el de su rendimiento funcional; c) el de su fijeza o labilidad. El último, en términos más explícitos, se refiere a si existe, en primer lugar, un acento propio de cada palabra, noción que habrá previamente que definir; y, en segundo, a si ese acento de palabra es autónomo o queda ligado al contexto en la frase (e incluso en el sintagma nominal o verbal). Su variación, en este último caso, se ajustara a la posición que ocupa y a la función que se le ha asignado, aspectos ambos estrechamente relacionados. (577. or)."

Erizpide hauek oinarritzat hartuta, nahiz ez orden berean, lehenengo eta behin, azentuaren balorea aztertuko dut sarrera gisa. Bigarren atalean, MITXELENA-k aipatutako azentuaren naturaz arituko naiz; azkenik, beronen tinkotasunaren arazoa ikusiko dugu. Arazo hauek zertan diren ikusiz gero, esaldi bakunaren osagaien oinarrizko melodiak eta atzizkien erabilerak aztertuko ditut, banan banan.

Kontutan hartuta arazoaren konplexutasuna nire deskripzioaren metodoaren oinarritzat datu akustikoez baliatu naiz.

Datuak jasotzeko atal bakoitzean erabili dudan inkesta eredua adieraziko dut. Inkesta guztiak grabatuak izan dira, eta horretarako SANYO TRC 1196 grabagailua eta SONY ECM-144 kanpo mikrofonoa erabiltzen izan ditut. Behin grabaketak eginez gero, Leioako Unibertsitateko Fonetika Laborategiko KAY DSP 5500 aztergailua erabiliz aztertu eta neurtu ahal izan ditut.

2.1. AZENTUAREN BALOREA.

Azentuaren balorea aztertzeko eta beronetaz jabe erazteko egindako pertzepzio test baten emaitzetan oinarrituko naiz. Testaren helburua ez da izan, zeharbidez ez bada, azentuaren balorea aztertzea baizik bizkaieraz berba egiten duten euskaldunen artean barietate honekiko ulermen maila[4] neurtzea.

Testa prestatzeko suprasegmentalki baino bereizten ez diren 30 esaldi aukeratu nituen eta bertako lekuko bati[5] graba eraziz gero, beronen amari eta ahizpari[6] entzun erazi nizkien jakiteko barietate berekoek ezeze familia berekoek ere gauza bera ulertzen zuten ala ez; proba honen emaitzak ezin hobeak izan ziren, izan ere, berauek atoan igarri zituzten

[4] Emaitzak ikusteko GAMINDE (1991) ikus daiteke.

[5] Lekukoa Esther Elgoibar Barandika, 33 urtekoa; Butroi auzokoa, gurasoak Butroikoak.

[6] Bibiana Barandika Juaristi, 77 urtekoa; Butroi auzokoa, gurasoak Butroikoak. Isabel Elgoibar Barandika, 46 urtekoa.

esaldi guztiak batere hutsik egin barik; hona hemen aukeratu genituen esaldiak Gatikeraz eta euskara batuaz grabatuko orden berean:

1.- gixonari esan dotzet
(gizonei esan diet)

2.- au semena da
(hau semeena da)

3.- oneri esan dotzet
(honi esan diot)

4.- sementzako erosi dot
(semeentzat erosi dut)

5.- semeri esne emon dotzet
(semeari esnea eman diot)

6.- au lagunena da
(hau lagunarena da)

7.- iru etzetan egonas
(hiru etzeetan egon naiz)

8.- lagunek ekar dau
(lagunak ekarri du)

9.- orrek ikusi sittue
(horiek ikusi zaituzte)

10.- onek semenak dire
(hauek semearenak dira)

11.- onentzako ekar dere
(honentzat ekarri dute)

12.- sementzako erosi dot
(semearentzat erosi dut)

13.- onek lagunena(k) tire
(hauek lagunenak dira)

14.- onek lagunek ekar daus
(honek lagunak ekarri ditu)

15.- au onena da
(hau hauena da/ hau onena da)

16.- onek ikusi sittue
(honek ikusi zaituzte)

17.- onek semena(k) tire
(hauek semeenak dira)

18.- lagunentzako ekar dot
(lagunarentzat ekarri dut)

19.- oneri esan dotzet
(hauei esan diet)

20.- au lagunena da
(hau lagunena da)

21.- semen esne emon dotzet
(semeei esnea eman diet)

22.- iru etzetan egonas
(hiru etxetan egon naiz)

23.- gizonari esan dotzet
(gizonari esan diot)

24.- au semena da
(hau semearena da)

25.- onek ekar daus semek
(hauek ekarri ditu semeak)

26.- au onena da
(hau honena da)

27.- lagunek ekar daus
(lagunak (subjetua) ekarri ditu)

28.- onentzako ekar dere
(hauentzat ekarri dute)

29.- onek lagunena(k) tire
(hauek lagunarenak dira)

30.- lagunentzako ekar dot
(lagunentzat ekarri dut)

Oposaketan agertzen diren esaldi bikoteak multzo bitan bana ditzakegu, alde batetik erakusle alorrekoak, eta beste aldetik, izen alorrekoak; jarraian bikote horiek ematen ditut oinarrizko maiztasuna hertziotan neurtuta:

a) Erakusle alorrekoak (Oinarrizko maiztasunaren datuen bidez osatuko altuerek osatzen duten melodia 1. eta 2. grafikoetan ikus daiteke)

16.- onek ikusi sittue	: 176-217
9.- orrek ikusi sittue	: 204-189
3.- onen esan dotzet	: 176-196-196
19.- onen esan dotzet	: 200-186-176
26.- au onena da	: 176-176-176
15.- au onena da	: 196-167-160
11.- onentzako ekar dere	: 179-193-193-176
28.- onentzako ekar dere	: 193-176-176-176

b) Izen alorrekoak (Ikus bitez 3, 4, 5, 6 eta 7. grafikoak):

25.- onek ekar daus semek	: 155-148
14.- onek semek ekar daus	: 200-182
5.- semen esne emon dotzet	: 173-200-208
21.- semen esne emon dotzet	: 193-179-104
24.- au semena da	: 163-167-176

2.- au semena da	: 193-160-148
10.- onek semenak dire	: 162-176-152
17.- onek semenak dire	: 193-176-152
12.- sementzako erosi dot	: 179-193-189-170
4.- sementzako erosi dot	: 208-196-189-173
23.- gixonari esan dotzet	: 176-196-196-196
1.- gixonari esan dotzet	: 167-204-189-162
8.- lagunek ekar daus	: 160-196-204
27.- lagunek ekar daus	: 170-213-208[7]
6.- au lagunena da	: 173-182-176-173
20.- au lagunena da	: 176-193-160-152
29.- onek lagunena(k) tire	: 170-182-179-146
13.- onek lagunena(k) tire	: 162-193-179-155
18. - lagunentzako ekar dot	: 167-196-200-170-167
30.- lagunentzako ekar dot	: 162-189-182-167-166
22.- iru etzetan egonas	: 179-200-204
7.- iru etzetan egonas	: 217-0-179

Esaldi guzti hauetan bereizgarri den gauza bakarra badirudi oinarrizko maiztasunaren desberdintasuna dela, eta, aldaketa beroni esker bereizten direla singularrak eta pluralak. Bereizketa ez da soilik singularrak eta pluralak desberdintzeko baliagarria, ondoko esaldi bikoteetan ikus daitekeen bezala:

1. orrek sille (aulkia) ikusi dau	: 179-138
orrek sille (zila) ikusi dau	: 182-182
2. orrek txistu (tiua) bota dau	: 170-182
orrek txistu (musika tresna) bota dau	: 176-138
3. nik ule (ilea) ebai dot	: 165-176
nik ule (ulea) ebai dot	: 160-132
4. nik baso (mendia) ikus dot	: 165-182
nik baso (edontzia) ikus dot	: 170-148
5. ori suten (sutan) dau	: 165-160
ori suten (sukaldean) dau	: 152-136
6. ori elduko (heldutakoa) da	: 152-167-167
ori elduko (belduko) da	: 173-146-138
7. ori yoko (yotako) da	: 165-179
ori yoko (joko) da	: 173-148

Honelako bikoteak nahikoa ugariak dira, kasu hauetan ere bereizgarri bakarra oinarrizko maiztasunean gertatzen den desberdintasuna da.

Aurreko guztia ikusirik azentuaren balorea ez dut uste, aztertzen ari garen euskalkian, kuestiona daitekeenik.

---

[7] 8.a eta 27.a biak singularrak dira, hots, berdinak dira.

2.2. AZENTUAREN NATURA

MITXELENA-k planteaiatutako arazo honi buruz ineteresgarri deritzot ROTAETXE-k (1981) esandakoa hona ekartzeari:

"Prosodiaz arduratzen den azterketa batek argitu behar du, alde batetik, azentu-parametrorik garrantzitsuena zein den eta, beste alde batetik, azentu- errealizazioak eta melodiaren gora-beherak zein harremanetan gelditzen diren. (382. or.)"

TXILLARDEGI-k (1984) ere bide beretik ondoko hau dinosku:

" azentuari buruz edozein ikerketa hasterakoan, hauxe da lehenbiziko arazoa: zein izan akustiko da nagusi azentuaren pertzepzioan buruz?
Badaude, jakina, hiru izari klasikoak: iraupena, intentsitatea eta oinarrizko maiztasuna. Azentuak jasaten duen segmentu fonikoaz an garelarik. (43. or.)"

Izari nagusia zein den delako galderari erantzutean badirudi autore gehienak bat datozela oinarrizko maiztasunaren garrantzia azpimarratzen dutenean. TXILLARDEGI-k (1984) berak honen aldeko autore zenbaiten eritziak ematen ditu. Berorien artean MITXELENA-rena (1977) ere agertzen dela. Oraintsuago, HUALDE-k (1989-c) intentsitateaz berba egikeran honako hau dinosku:

"Orain badakigu intentsitateak ez duela hainbesteko garrantzirik azentuaren lekua mugatzeko. (54. or.)"

Nire oinarrizko maiztasunaren aldeko argudioak gaztelaniarako MONROY-k (1980) egindako azterketan oinarrituko ditut, eta berak egindako antzeko azterketa egingo dut euskararako[8], iraupena, indarra eta oinarrizko maiztasuna arakatuz.

2.2.1. IRAUPENA

MONROY-k (1980) iraupenaz berba egikeran honako hau dinosku:

"Es indudable que en un buen número de lenguas el acento es un factor condicionante de la duración vocálica. En este sentido, es plausible afirmar que ésta es una de las manifestaciones fonéticas de aquél. En español, y a pesar de la nimia relevancia de la duración como elemento distintivo, es posible detectar un balance final favorable a los núcleos acentuados frente a los átonos. (133. or.)"

Eta gazteleraren bokaletarako ondoko proportzioak ematen baditu ere:

[a] %23, [e] %27, [i] %33, [o] % 26 eta [u] %28

zera dinosku ondorio gisa:

"Como reflejo acentual, pues, tenemos que concluir que la duración del núcleo silábico desempeña un papel más bien modesto en el reconocimiento de una sílaba como prominente"

---

[8] MONROY, R. (1980): Aspectos fonéticos de las vocales españolas. SGEL. Madril. Liburu honetan 8. atala ikus daiteke.

Euskara alorrean Zeberiorako ETXEBARRIA-k (1991) indarra eta iraupenaren arteko erlazioaz zera dino:

"Zeberioko bokale toniko eta atonoen mediak atera ondoren, konklusio batera heltzeko bidean gaude.
Bokale toniko guztiek milisegundu gehiago behar izan dute euren ahozkeran atonoek baino, horregatik, denpora eta indentu-indarra bata bestearen eraginean daudela esan behar (71. or.)"

Gure kasuan, eta bokalen atalean ikusi dugun bezala, bokal intentsuak arean luzeagoak dira ez intentsuak baino, ondoko taulan ematen ditugu han aurkeztutako datuak, hala nola bien arteko desberdintasuna eta proportzioak ere:

	[i]		[e]		[a]		[o]		[u]	
	U	G	U	G	U	G	U	G	U	G
+I	72	62	70	64	64	59	66	60	73	63
-I	63	56	62	57	63	56	60	54	65	54
Des	9	6	8	7	1	3	6	6	8	9
Pro	%12,5	%9,6	%11,4	%10,9	%1,5	%5	%9	%10	%10,9	%14,2

Gure desberdintasunen proportzioak gaztelaniaren proportzioekin erkatuz gero ondoko taula dugu :

	Gaztelaniaz	Urduliz	Gatika
[a]	%23	%1,5	%5
[e]	%27	%11,4	%10,9
[i]	%33	%12,5	%9,6
[o]	%26	%9	%10
[u]	%28	%10,9	%14,2

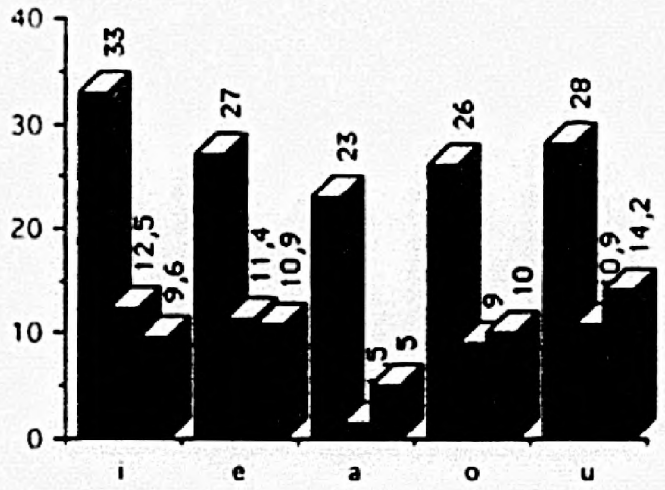

1. Gaztelera.
2. Urduliz.
3. Gatika.

Ikusten denez, gure kasuan desberdintasunak askoz ere txikiagoak dira gaztelaniaz baino. Beraz, iraupenaren papera ez dela oso garrantzitsua esan beharra dagoela uste dut.

2.2.2.INDARRA

Gure bokalei buruzko azterketan ikusi dugunez, berba baten barruan askotan intentsitate bereko silaba gailen bi egon daitezke; hala ere, eta ondoko adibideetan ikus daitekeen legez, ez dirudi berau parametro nagusia denik, izan ere, silaba indartsuena batzutan ez da oinarrizko maiztasunik handiena duena; adibidez[9]:

G-1

	Dezibelioak	Hertzioak
bake	-26/-26	129-167
buru	-27/-30	152-182
kate	-27/-27	129-165
jente	-30/-28	165-117
firu	-27/-30	150-167
kollare	-26/-31/-32	152-170-167
txori	-30/-33	152-165
yaye	-27/-33	155-162
negu	-27/-30	157-179
goso	-27/-29	142-170
subi	-28/-29	142-160

G-3

	Dezibelioak	Hertzioak
ardi	-22/-32	189-213
ermintte	-23/-26/-27	208-238-232
arto	-23/-32	222-249
kate	-22/-27	204-243
katu	-21/-26	193-227
olga	-20/-17	276-208
lagune	-18/-22/-20	243-284-276
yagon	-20/-23	232-256
arkondare	-23/-25/-21/-27	189-238-179-176

U-1

	Dezibelioak	Hertzioak
busterri	-15/-16/-21	126-146-148
buru	-16/-16	112-132
egurre	-15/-15/-21	126-148-131
garandu	-15/-17/-16	129-142-140

[9] Adibideotan lekuko zenbakia, indarra dezibelioetan eta oinarrizko maiztasuna hertzioetan ematen ditut.

ibilli	-13/-16/-17	146-165-152
olga	-17/-20	136-144
urune	-14/-14/-18	117-140-138
solo	-15/-15	119-134
gero	-15/-19	132-142

Guzti hau ikusita eta autoreen eritziak kontutan hartuta parametro nagusitzat oinarrizko maiztasuna hartu behar dela uste dut. Bestalde, aurkeztu dugun testaren emaitzetan ikusi dugunez, singularra eta pluralaren arteko desberdintasun nagusia oinarrizko maiztasunaren jausialdia ere izan da.

2.3. AZENTUAREN TINKOTASUNA.

Hauxe dugu MITXELENA-k (1977) planteiatuko azken arazoa. Berau aztertzeko, hau da, esaldiaren barruan egonguneak oinarrizko melodian eragina duen ala ez jakiteko ataltxo honetan ematen dudan testa egin dut. Berbak esaldi baten barruan kokatuta ahozka erazi dizkiot lekukoari, singularrez zein pluralez. Esaldiak "..... diño", "onek.... diño" eta "neuk diñot....." izan dira. Berbak hiru erizpideren arauera aukeratu ditut:

a) Silaba kopurua: Silaba bakarrekoak, silaba bikoak eta hiru silabakoak.
b) Hasieran kontsonantea eta bokala egotea.
c) Amaieran ere kontsonantea eta bokala egotea.

Erizpide hauen arauera ondoko berbok aukeratu nituen:

Silaba kopurua eta amaiera

Hasiera	1	2 Bokala	2 Kontso	3 Bokala	3 Kontso.
Bokala	on, ar	idi, ume	apatz, egur	ahade, alaba	aberatz, alargun
Kontsonantea	txar, lur	seme, baso	lagun, gizon	bekoki, lapiko	herakatz, kuntzurrun

2.3.1. SINGULARRA

2.3.1.1. Silaba batekoak (Ikus bitez 8 eta 9. grafikoak)

	HASIERAN	ERDIAN	AMAIERAN
TXAR	152-162	176-179	146-148
LUR	152-179	170-173	138-155
ON	165-182	165-179	148-152
AR	162-189	176-189	150-152

2.3.1.2. Silaba bikoak bokalez amaituak (Ikus bitez 10 eta 11. grafikoak):

	HASIERAN	ERDIAN	AMAIERAN
SEME	162-179	186-193	142-152
BASO	150-165	176-193	144-160
IDI	173-189	179-189	152-152
UME	179-193	196-204	157-156

2.3.1.3. Silaba bikoak kontsonantez amaituak (Ikus bitez 12 eta 13. grafikoak):

	HASIERAN	ERDIAN	AMAIERAN
LAGUN	170-193-193	179-193-193	144-165-162
GIXON	152-196-182	0-189-182	140-157-157
APATZ	173-204-193	193-200-208	138-165-160
EGUR	167-182-193	167-186-193	157-160-165

2.3.1.4. Hiru silabakoak bokalez amaituak (Ikus bitez 14 eta 15. grafikoak):

	HASIERAN	ERDIAN	AMAIERAN
ABADE	157-173-193	179-182-200	152-165-162
ALABA	160-176-193	173-179-183	144-150-157
BEKOKI	176-200-167	170-193-179	152-157-121
LAPIKO	165-193-173	176-204-160	140-176-1221

2.3.1.5. Hiru silabakoak kontsonantez amaituak (Ikus bitez 16 eta 17. grafikoak):

	HASIERAN	ERDIAN	AMAIERAN
ABERATZ	152-170-173-170	176-179-186-176	144-155-157-157
ALARGUN	170-170-193-186	182-189-196-189	150-155-167-155
BERAKATZ	186-204-186-132	173-200-176-142	157-170-165-117
KUNTZURRUN	165-186-196-193	186-189-204-193	152-176-176-165

2.3.2. PLURALAK

2.3.2.1. Silaba batekoak (Ikus bitez 18 eta 19. grafikoak):

	HASIERAN	ERDIAN	AMAIERAN
TXAR	176-136	167-144	173-112
LUR	170-162	173-160	152-113
ON	189-155	182-157	150-119
AR	167-144	173-148	150-108

2.3.2.2. Silaba bikoak bokalez amaituak (Ikus bitez 20 eta 21. grafikoak):

	HASIERAN	ERDIAN	AMAIERAN
SEME	189-155	186-165	150-123
BASO	167-126	189-150	162-117
IDI	173-160	204-182	170-120
UME	189-155	208-176	165-115

2.3.2.3. Silaba bikoak kontsonantez amaituak (Ikus bitez 22 eta 23. grafikoak):

	HASIERAN	ERDIAN	AMAIERAN
LAGUN	167-196-167	170-200-155	152-162-119
GIXON	173-189-146	176-200-131	134-160-103
APATZ	170-204-176	182-189-136	138-152-0
EGUR	165-196-162	176-193-160	146-160-97

2.3.2.4. Hiru silabakoak bokalez amaituak (Ikus bitez 24 eta 25. grafikoak):

	HASIERAN	ERDIAN	AMAIERAN
ABADE	160-189-162	167-182-152	152-165-124
ALABA	160-186-155	167-179-152	157-165-119
BEKOKI	165-204-140	162-189-155	155-167-128
LAPIKO	160-213-152	157-204-146	138-173-116

2.3.2.5. Hiru silabakoak kontsonantez amaituak (Ikus bitez 26 eta 27. grafikoak):

	HASIERAN	ERDIAN	AMAIERAN
ABERATZ	160-170-189-136	173-173-193-129	146-155-165-113
ALARGUN	152-162-186-144	170-176-193-162	140-150-162-108
BERAKATZ	187-189-186-152	173-200-179-134	157-173-148-109
KUNTZURRUN	165-186-208-134	173-189-204-134	152-162-173-103

Denen mediak eginez gero honako taula hau osa dezakegu:

Singularra:

SILABA KOPURUAK	HASIERAN	ERDIAN	AMAIERAN
1	157-178	171-180	145-151
2-Bokala	166-181	184-194	148-155
2-Kontsonante	165-193-190	179-192-194	144-161-161
3- Bokala	164-185-181	174-189-180	147-162-140
3-Kontsonante	168-182-187-170	179-189-190-175	150-164-166-148

Plurala

SILABA KOPURUAK	HASIERAN	ERDIAN	AMAIERAN
1	175-149	173-152	156-113
2-Bokala	179-149	196-168	161-118
2-Kontsonantea	168-196-162	176-195-145	142-158-106
3-Bokala	161-198-152	163-188-151	150-167-121
3-Kontsonantea	166-176-192-141	172-184-192-139	148-160-162-107

Datu hauetatik ondoko ondoriook atera ditzakegu:

a) Lehen eta bigarren silabako tonu desberdintasunik handienak hasieran gertatzen direla; erdian eta amaieran, ostera, desberdintasun horiek atenuatuago agertzen zaizkigu.
b) Amaierako egongunean, esaldi osoaren intentsitate erorketagatik, altua dena hasierako baxua baino baxuago egon daitekeela; hala ere, aurrekoarekiko kontrastea mantendu egiten da.

Beraz, altueraren kontrasteak ikusteko badirudi hobe dela hasierako egongunean aztertzea; bestalde HUALDE-k (1989-a) Gernikarako gauza bera proposatzen du:

"La sílaba inicial pierde su extratonalidad (i.e. se realiza en tono alto) cuando se encuentra en interior de frase y precedida por sílaba alta (279. or.)

2.4. IZEN ETA ADJETIBOEN OINARRIZKO MELODIAK.

Berbaren melodia erizpideaz MOHANAN-ek (1986) zera dinosku:

"By WORD MELODY, I mean the pitch pattern found on each word in a sentence. Thus word melody is distinct from INTONATION which refers to phrase-level pitch patterns. (113. or.)"

GOLDSMITH-ek (1990) era honetara ematen digu melodiaren definizioa:

"By melody I mean simply a sequence of tones that frequently come together in sequence, as a package. (15. or.)"

Nik hemen melodiatzat berbak oinean daukan tonu konfigurazioa, hots, tonuen ordenak sortutako eredua hartuko dut.

HUALDE-k (1989-a) Gernikako sistemaz berba egikeran ondoko hau dinosku:

"Si el sufijo tiene más de una sílaba, como es el caso en el dativo plural, su tono se asociara lexicamente a la primera sílaba del sufijo. No hay otros tonos marcados en las entradas léxicas. La regla general de asociación de tonalidad asigna un tono alto a toda raíz léxica....La sílaba inicial es extratonal y se exceptúa del dominio de asociación del tono alto siempre y cuando quede al menos una sílaba que tenga tono alto. (279. or.)"

Gatikan eta Urdulizen ez dirudi, dena dela, HUALDE-k (1988, 1989-a) proposatzen duena gaina sinplea denik. Oinarrizko tonu melodiak aztertzeko lekuko birekin neurtu ditudan berbak aurkeztuko ditut; berba hauek mugatu singularrean eman ziren esaldiaren hasiera egongunean ".... diñot" kontestuan. Datuen aurkezpena silaba kopuruaren arauera eta oinen amaiera bokaliko edo kontsonantikoa ere kontutan hartuta ematen ditut[10].

---

10 Melodiak markatzeko A altua adierazteko eta B baxua adierazteko erabiliko ditut.

2.4.1. LEHEN LEKUKOA

Silaba batekoak (B-A melodia)

txarra	152-162	lurre	152-179	ona	165-182
arra	162-189	lurre	150-167	sarra	167-173

Silaba bikoak bokalez amaituak (B-A melodia) :

seme	162-179	baso	150-165	idi	173-189
ume	179-193	katu	155-179	andre	157-165

Silaba bikoak bokalez amaituak (A-B melodia):

leku	208-140	kuku	213-162

Silaba bikoak kontsonantez amaituak (B-A-A melodia):

egurre	167-182-193	usiñe	173-193-204	asala	146-182-196
odola	162-179-189	apatxa	160-176-200	sorrotza	152-182-196
amotza	165-179-193	arotza	152-186-196	garratza	167-179-193
mingotza	173-193-208	platera	167-189-204	txakurre	176-204-217
asurre	157-179-200	oburre	182-189-204	illunc	179-200-208
giltena	165-196-204	espana	150-180-200	mutille	146-167-179
lagunc	170-193-193	polittc	167-173-173	amañe	144-186-189
urdiñe	173-193-200	gibela	186-196-196	sabala	165-193-193
argala	152-170-176	sayetza	167-182-189	beatza	170-182-189
aldatza	152-182-189	buskentza	170-189-193	lehatza	179-189-189
gorputze	167-204-204	sagarra	165-193-196	idorra	173-193-193
piperra	189-200-204	sekorra	182-200-200	akarra	155-200-204
bedarra	189-213-213	gogorra	173-196-196	ugerra	179-200-200
txurre	162-200-200	laburre	176-200-204	paparra	162-200-200
isterra	182-204-204	txarmurre	186-200-204	txikerra	189-200-200
egune	173-200-200	sakona	167-196-196	bustena	182-208-208
urune	193-213-213	bigune	189-208-204	belune	173-200-200

Silaba bikoak kontsonantez amaituak (B-A-B melodia):

giltona	152-196-182	apatza	173-204-193	illena	165-204-162

Silaba bikoak kontsonantez amaituak (A-B-B melodia):

ollarra	196-160-162	txindorra	200-160-160	intxurre	208-165-155
muskerra	217-182-173	musturre	217-189-173		

Hiru silabakoak bokalez amaituak (B-A-A melodia):

ganadu	170-189-186	gixedu	176-200-200	adagu	150-182-186
okele	152-196-196	okollu	167-189-193	kamiño	165-189-193
sargori	160-196-200	errama	167-193-200	ahade	157-173-193
alabe	160-176-193	aburke	150-162-179	errote	157-170-189
sarate	152-170-193	kokote	157-189-200	errope	160-170-193
aurpegi	155-179-200	arrebe	146-179-189	armosu	142-176-200
orrasi	136-170-193	osabe	148-176-189	lumetxe	170-186-208
makal	167-193-204	afari	150-189-208	kadete	165-196-208
itxurri	167-200-213	sokorru	182-193-208	arraje	165-186-213
antoju	152-193-200				

Hiru silabakoak bokalez amaituak (B-A-B melodia):

bekoki	176-200-167	lapiko	165-193-173	banku	165-193-162
domeke	165-193-160	erreke	165-200-160	malluki	170-200-167
sapatu	146-179-148	aristi	165-186-160	gorringo	186-200-157
suringo	176-193-160	egurdi	173-193-165	illunde	170-200-157
eskola	162-193-170	katillu	165-200-167	askore	157-196-170
ixere	173-213-189	solomo	173-204-176	amurru	186-217-189
gusurri	170-189-155				

Hiru silabakoak bokalez amaituak (A-B-B melodia):

landare	200-170-167	indabe	200-160-157	lengusu	200-165-157
usabe	167-150-150	amotza	200-179-182	odari	204-179-182
amoma	193-176-165	belarri	196-186-179		

Hiru silabakoak kontsonantez amaituak (B-A-A-A melodia):

abaeratza	155-182-182-179	atzasala	150-189-196-196
kuntzurrune	165-196-196-193	txakoline	167-186-193-193
alzamarra	179-196-208-208		

Hiru silabakoak kontsonantez amaituak (B-B-A-A melodia):

alargune	167-170-186-182	beargine	165-165-170-179

Hiru silabakoak kontsonantez amaituak (B-A-B-B melodia):

berakatza	186-204-186-132	eskuturre	167-227-193-189
martitzena	173-208-176-167	egustena	160-208-193-176
eguena	173-204-189-186	okarana	167-208-186-176

Lau silabakoak bokalez amaituak (B-A-A-A melodia):

txirpillote	160-173-182-182	abasuse	146-179-182-182
baragarri	173-189-196-200	sapurrade	170-182-186-186
sugelinde	148-165-165-167	errotari	150-165-167-167

Lau silabakoak bokalez amaituak (B-A-B-B melodia):

arrastegi	142-182-170-162	alkondare	179-204-179-176
asukere	144-217-182-179		

Lau silabakoak bokalez amaituak (B-B-A-B melodia):

aburkete	157-162-193-167	iñusente	170-167-193-160

Labur bilduz jaso ditugun melodia guztiak ondoko taulan agertzen dira:

Silaba kopuruak			
1	B-A		
2-Bokalez amaituak	B-A	A-B	
2- Kontsonantez amaituak	B-A-A	A-B-B	B-A-B
3-Bokalez amaituak	B-A-A	A-B-B	B-A-B
3-Kontsonantez amaituak	B-A-A-A	B-B-A-A	B-A-B-B
4-Bokalez amaituak	B-A-A-A	B-B-A-B	B-A-B-B

Eskema hau are laburrago eman dezakegu, izan ere, sekuentzia melodiko batzu errepikatu egiten dira:

B-A
A-B
B-A-A
A-B-B
B-A-B
B-A-A-A
B-A-B-B
B-B-A-A

2.4.2. BIGARREN LEKUKOA.

Silaba batekoak (B-A melodia):

txarra	182-200	lurre	173-193	ona	179-186
ura	170-186				

Silaba bikoak bokalez amaituak (B-A melodia):

seme	173-189	baso	165-189	idi	179-189
ume	173-186				

Silaba bikoak bokalez amaituak (A-B melodia):

leku	179-146	kuku	193-160	egi	204-160

Silaba bikoak kontsonantez amaituak (B-A-A melodia):

urdiñe	146-170-170	asala	150-170-170	gibela	162-173-173
argala	155-173-173	odola	160-167-167	sayetza	157-176-176
buskentza	152-176-173	okotza	150-176-176	platera	150-173-170
ixerra	150-182-182	idema	157-167-167	gogorra	160-173-173
ugerra	146-173-173	sokorru	170-176-176	bulerra	160-170-170
bustena	152-173-173	urune	162-170-170	bigune	162-170-170
lagune	165-186-186	arraiñe	157-162-167	sibala	160-167-176
addatza	165-173-179	sorrotza	157-173-182	amotza	157-170-182
anotza	152-167-179	lebatza	160-167-179	garratza	165-170-186
mingotza	160-173-182	gorputze	162-176-193	sagarra	155-162-173
aburra	146-160-170	bedurra	157-170-179	asarre	150-165-186
laburre	155-167-182	egune	167-173-182	sikona	148-173-182
belune	152-165-176	eguerre	152-167-186		

Silaba bikoak kontsonantez amaituak (B-A-B melodia):

illena	167-176-160

Silaba bikoak kontsonantez amaituak (A-B-B melodia):

muskerra	173-152-146	belarri	176-157-160	ollarra	204-173-160
kukurre	179-162-160	indabe	196-165-165	lengusu	189-157-152
txirskorra	182-167-155	intxurre	200-157-165		

Hiru silabakoak bokalez amaituak (B-A-A melodia)::

kokote	150-167-167	errope	152-179-179	ganadu	144-157-162
armosu	152-162-162	osabe	150-167-170	okollu	152-176-176
sargori	162-182-186	erraina	150-167-167	amurru	152-170-167
abarke	150-167-186	arratoi	142-160-182	errote	146-162-170
aurpegi	150-160-173	adabu	136-162-173	arrebe	148-162-170
orrasi	142-160-179	kamiño	167-170-173	lumetxe	165-182-196
madari	148-162-176	alan	140-162-176	kadete	155-165-173
anaje	148-160-167	ahate	162-173-186	alabe	155-165-182

Hiru silabakoak bokalez amaituak (B-A-B melodia):

eguski	157-170-162	banku	152-182-155	domeke	155-179-150
erreke	155-170-142	malluki	142-176-140	sapatu	160-176-152
aristi	152-176-152	gorringo	157-170-150	suringo	155-173-160
egurdi	152-176-148	illunde	160-170-152	katillu	176-196-179
askore	150-179-152	ixere	152-182-150	solomo	157-173-150

Hiru silabakoak bokalez amaituak (A-B-B melodia):

amotza	196-176-160	odan	179-157-157	amoma	165-150-150

Hiru silabakoak kontsonantez amaituak (B-A-A-A melodia):

txakolin	148-162-167-167	aberatz	152-167-176-176

Hiru silabakoak kontsonantez amaituak (B-A-B-B melodia):

eguen	152-167-155-150	okarana	160-186-157-150
berakatz	167-186-170-155		

Hiru silabakoak kontsonantez amaituak (B-B-A-A melodia):

alargun	160-165-182-179

Lau silabakoak bokalez amaituak (B-A-A-A melodia):

sapurtak	146-160-162-160	baragarri	155-167-167-167
txirpillote	167-173-182-182	abesuse	142-157-173-173

Lau silabakoak bokalez amaituak (B-B-A-B melodia):

iñusente	165-157-179-146

Lau silabakoak bokalez amaituak (B-A-B-B melodia):

arrastegi	134-165-152-152	alkondare	162-189-165-162
asukere	152-176-165-152		

Labur bilduz jaso ditugun melodia guztiak ondoko taulan agertzen dira:

Silaba kopuruak			
1	B-A		
2-Bokalez amaituak	B-A	A-B	
2- Kontsonantez amaituak	B-A-A	A-B-B	B-A-B
3-Bokalez amaituak	B-A-A	A-B-B	B-A-B
3-Kontsonantez amaituak	B-A-A-A	B-B-A-A	B-A-B-B
4-Bokalez amaituak	B-A-A-A	B-B-A-B	B-A-B-B

Eskema hau, aurreko lekukoarekin egin dugun legez, are laburrago egin daiteke:

B-A
A-B
B-A-A
A-B-B
B-A-B
B-A-A-A
B-B-A-A
B-A-B-B

Ikusten denez, lekuko biek oinarrizko tonu melodia berberak erabiltzen dituzte. Oinarrizko tonu melodia hauek funtsezkoak ete diren guztiz egiaztatzeko horietariko 50 berba aukeratu ditut lekuko hauekin ezeze beste laurekin erkatu ahal izateko. Lekukoak honako hauek izan dira:

G-1, B. Barandika, 78 urte
G-2, E. Elgoibar, 33 urte
G-3, I. Elgoibar, 48 urte
U-1, M. Gilisasti, 33 urte
U-2, I. Gilisasti, 31 urte
U-3, A. Kamiruaga, 22 urte

Silaba batekoak (B-A melodia, ikus 55 espektograma):

Lekukoak	txarra	sarra	arra
G-1	243-262	208-243	217-243
G-2	152-162	167-173	162-189
G-3	182-200	–	170-186
U-1	204-217	179-200	189-200
U-2	111-123	103-113	105-119
U-3	208-238	200-227	204-222

Silaba bikoak bokalez amaituak (B-A melodia, ikus 56 espektograma):

Lekukoak	seme	baso	ume
G-1	204-249	189-249	200-232
G-2	162-179	150-165	179-193
G-3	173-189	165-189	173-186
U-1	193-204	167-189	182-200
U-2	105-117	104-119	116-126
U-3	200-222	200-217	213-232

Silaba bikoak bokalez amaituak (A-B melodia, ikus 57 espektograma):

Lekukoak	leku	kuku	egi
G-1	238-173	222-208	256-179
G-2	208-140	213-162	-
G-3	179-146	193-160	204-160
U-1	208-152	238-144	222-165
U-2	129-91	146-90	132-96
U-3	232-200	217-196	227-200

Silaba bikoak kontsonantez amaituak (B-A-A melodia, ikus 58 espektograma):

Lekukoak	mutille	egurre	garratza	lagune
G-1	208-238-249	193-227-232	200-232-238	200-249-249
G-2	146-167-179	167-182-193	167-179-193	170-193-193
G-3	-	152-167-186	165-170-186	165-186-186
U-1	189-213-213	179-213-213	179-204-204	189-217-217
U-2	107-123-123	102-117-124	104-126-126	103-123-124
U-3	204-217-217	193-217-217	208-222-227	196-213-213

Lekukoak	sabala	gogorra	bigune
G-1	189-232-232	238-292-292	232-276-276
G-2	165-193-193	173-196-196	189-208-208
G-3	160-167-176	160-173-173	162-170-170
U-1	179-196-196	176-193-193	189-204-204
U-2	104-116-123	105-126-126	104-123-120
U-3	196-213-200	193-204-204	193-208-208

Silaba bikoak kontsonantez amaituak (B-A-B melodia, ikus 59 espektograma)

Lekukoak	gixona
G-1	193-249-200
G-2	152-196-182
G-3	-
U-1	182-213-179
U-2	100-126-124
U-3	189-213-213

Silaba bikoak kontsonantez amaituak (A-B-B melodia, ikus 60 espektograma):

Lekukoak	ollarra	intxurre	muskerra
G-1	249-208-189	249-204-179	238-182-165
G-2	196-160-162	208-165-155	217-182-173
G-3	204-173-160	200-157-165	173-152-146
U-1	222-167-167	232-176-176	238-176-162
U-2	138-103-107	155-117-111	142-102-104
U-3	232-193-193	232-193-186	222-217-204

Hiru silabakoak bokalez amaituak (B-A-A melodia, ikus 61 espektograma):

Lekukoak	abade	alabe	arrebe
G-1	208-262-292	213-238-256	222-256-276
G-2	152-173-193	160-176-193	146-179-189
G-3	162-173-186	155-165-182	148-162-170
U-1	196-213-213	170-196-200	170-193-193
U-2	104-117-119	105-121-128	106-124-126
U-3	204-208-208	196-200-200	217-227-227

Lekukoak	madari	kamiño	ganadu
G-1	213-256-262	208-227-232	208-238-243
G-2	167-193-204	165-189-193	170-189-186
G-3	148-162-176	167-170-173	144-157-162
U-1	176-193-193	186-217-222	186-200-204
U-2	102-121-121	103-126-126	103-119-126
U-3	200-213-222	200-217-213	200-213-222

Hiru silabakoak bokalez amaituak (B-A-B melodia, ikus 62 espektograma):

Lekukoak	bekoki	lapiko	erreke
G-1	222-256-167	204-256-162	204-243-167
G-2	176-200-167	165-193-173	165-200-160
G-3	-	-	155-170-142
U-1	179-200-152	173-217-160	186-217-152
U-2	111-148-99	111-138-99	111-138-97
U-3	200-238-200	208-238-200	196-217-193

Hiru silabakoak bokalez amaituak (A-B-B melodia, ikus 63 espektograma):

Lekukoak	landare	lengusu	indabe
G-1	238-189-189	238-186-186	238-186-182
G-2	200-170-167	200-165-157	200-160-157
G-3	179-162-160	189-157-152	196-165-165
U-1	217-160-165	200-176-176	227-173-176
U-2	123-98-98	126-96-93	132-90-96
U-3	232-196-196	227-204-193	238-196-200

Hiru silabakoak kontsonantez amaituak (B-A-A-A melodia):

Lekukoak	aberatza	atzasaia
G-1	200-217-217-222	204-243-240-249
G-2	152-170-173-170	150-189-196-196
G-3	152-167-176-176	144-170-170-162
U-1	167-208-208-204	189-217-167-167
U-2r	99-113-121-126	108-148-108-105
U-3	204-217-217-222	200-232-208-196

Hiru silabakoak kontsonantez amaituak (B-B-A-A melodia, ikus 64 espektograma):

Lekukoak	alargune	beargiñe
G-1	208-243-249-249	208-249-249-249
G-2	170-170-193-186	165-165-170-179
G-3	160-165-182-179	-
U-1	165-204-208-204	182-200-200-200
U-2	102-119-117-126	104-120-120-121
U-3	217-217-232-227	222-222-249-249

Hiru silabakoak kontsonantez amaituak (B-A-B-B melodia, ikus 65 espektograma):

Lekukoak	berakatza	eskuturre	martitzena
G-1	217-269-179-179	0-276-193-193	200-262-193-193
G-2	186-204-186-132	167-227-193-189	173-208-176-167
G-3	167-186-170-155	0-186-160-165	-
U-1	196-222-170-173	0-227-173-173	170-217-165-165
U-2	99-134-106-92	0-146-116-113	105-144-99-102
U-3	213-227-204-208	213-243-217-204	213-243-208-196

Hiru silabakoak kontsonantez amaituak (B-A-A-A melodia, ikus 66 espektograma):

Lekukoak	kuntzurrune	txakoliñe	atzamarra
G-1	213-238-238-243	196-227-227-227	182-222-217-222
G-2	165-186-196-193	167-186-193-193	179-196-208-208
G-3	162-167-176-165	148-162-167-167	0-167-167-167
U-1	182-208-208-208	179-208-208-208	179-222-170-167
U-2	119-132-134-132	102-119-120-121	106-131-99-100
U-3	217-232-232-232	193-227-227-222	213-232-204-204

Lau silabakoak bokalez amaituak (B-B-A-B melodia, ikus 67 espektograma):

Lekukoak	abarkete	iñusente
G-1	196-232-269-186	222-227-256-170
G-2	157-162-193-167	170-167-193-160
G-3	-	165-157-179-146
U-1	186-213-213-152	208-208-227-155
U-2	-	119-123-140-99
U-3	217-217-243-193	232-232-243-193

Lau silabakoak bokalez amaituak (B-A-A-A melodia, ikus 68 espektograma)

Lekukoak	abasuse	baragarri	saparrade	errotari
G-1	204-232-232-238	193-208-204-208	222-238-238-243	213-238-238-238
G-2	146-179-182-182	173-189-196-200	170-182-186-186	150-165-167-167
G-3	142-157-173-173	155-167-167-167	146-160-162-160	-
U-1	179-208-213-213	186-208-208-208	167-193-193-189	179-196-196-193
U-2	99-117-124-129	100-115-120-120	110-134-142-142	101-121-123-124
U-3	213-227-227-232	200-217-222-222	217-227-238-238	204-222-227-227

Lau silabakoak bokalez amaituak (B-A-B-B melodia, ikus 69 espektograma):

Lekukoak	arrastegi	alkondare
G-1	213-262-213-208	200-256-186-189
G-2	142-182-170-162	179-204-179-176
G-3	134-165-152-152	162-189-165-162
U-1	196-232-170-165	176-208-173-170
U-2	110-136-98-98	107-134-100-100
U-3	227-243-222-213	213-243-200-200

Tauletan ikusten den bezala, oinarrizko melodia berberak aurkitzen ditugu lekuko guztietan. Desberdintasuna berbak melodia batean edo bestean kokatzean datzala dirudi; hala eta guztiz ere, berauek oso gutxi dira, denetara %4,6 baino ez dira. Berauetan nabarmenenak "atzasala" eta "atzamarra" berben kokatzean dagoz; Urdulizkoek B-A-B-B melodian kokatzen dituzte eta Gatikakoek, ostera, B-A-A-A melodian.

HYMAN-ek (1981) japaonieraz ari dela ondoko hau dinosku:

"los contornos de timbre de las palabras japonesas pueden predecirse mediante la colocación de un acento /'/ en la vocal que precede inmediatamente al descenso de timbre. Si no se da dicho descenso en la palabra, o bien se acentúa la última sílaba- en cuyo caso el descenso se efectuara en la sílaba del sufijo - o bien no hay sílaba acentuada - en cuyo caso una sílaba del sufijo se realizará sin descenso acentual "

Beronekin batera HUALDE-k (1989-a) estratonatitateaz esandakoa kontutan hartuta:

"La sílaba inicial es extratonal y se exceptúa del dominio de asociación del tono alto siempre y cuando quede al menos una sílaba que tenga tono alto. (279. or.)"

azalpen baterako entseiua egin genezake. Honela, silaba estratonala baztertuta tonu altua non gertatzen den markatuz gero honako hau geneukake:

txar': txàrrá
semé sèmé
lagún: làgúné

tonu altu lehen silaban gertatzen denean errestrikzioa beronen ostean tonua bajatu beharra izango litzateke, hau da:

óllar: óllàrrà
lándara: lándàrè

HUALDE-k (1989-c) esaten digun legez:

"Gernikako euskaraz ere, tonua hitzeko silaba batean erortzen bada, ez dago beste silabetan igotzerik. Gainera, euskalki honetan ere, hitzaren lehenengo silabak goiko tonua badu, hitzaren beste silaba guztiek beheko tonuak izango dituzte"

Azken guzti hau berdin berdin aplika daiteke aztertzen ari garen euskaran. Hala ere, orain arte emandako erregelen bidez ez genituzke melodia guztiak azalduko; esate baterako:

B-A-B bekoki, domeke, lapiko, e.a.
B-B-A-A alargune, beargiñe, e.a.
B-A-B-B berakatza, martitzena, eguena, e.a.

eskema horretatik kanpo geratuko lirateke.

HARAGUCHI-k (1988) japonierarako proposatutako bidetik, oinarrizko tonu melodiak ateratzeko izenek eta adjetiboek lexikoian marka bi asoziatuta daukatela proposatu behar dugula uste dut. Marka biek dagozeneko silaban tonu altua sartzeko bidea emango ligukete; berauen arteko desberdintasuna ondoko silabaren (edo silaben) tonuak baxuak edo altuak izatean datzake. HARAGUCHI-ri (1988) ere jarraikirik, marka horiek ondoko hauek izan daitezke:

"•", beronen ostean tonua altua izango dela adierazteko erabil genezake[11].

"•", beronen osteko silabaren (edo silaben) tonuak baxuak direla adierazteko.

Kontutan hartu behar da, bestalde, behin tonua bajatuz gero berau ez dela berriro igoten. Marken egonguneei dagokienez, honako aukerok ditugu:

"• "

1) Silaba bakarrekoetan berbatik kanpo: o•; txar, lur, on, e.a.

2) Bigarren silaban: o o• (o o...), mutille, lagune, saparrade, e.a.

3) Hirugarren silaban: o o o• (o o ...) : alargune, beragiñe, e.a.

HUALDE-ri (1989-a), lehen aipatu dadan legez, jarraikirik:

"La sílaba inicial es extratonal y se excetúa del dominio de asociación del tono alto siempre y cuando quede al menos una sílaba que tenga tono alto. (279. or.)"

gauza berak balio digu Gatika eta Urdulizko kasuetarako 1, 2 eta 3 melodietan. Denbazioetarako ondoko hau proposa dezakegu:

1. txar• + a 2. (se)me• +a 3. (alar)gun• + a

Afijazioa eta bokalen asimilazioa:

txarra• sema• alargune•

Markari lotuko tonu altuaren sarrera:

txarra• sema• alargune•
| | | |
A A A A

[11] Tonua mantendu edo igon egin daiteke hurrengo silabetan, lekukoen datu fonetikoetan ikusi dugun bezala.

Azken errepresentazioetarako eta HUALDE-ri (1989-a) jarraikirik:

*Las representaciones finales se obtienen asignando un tono bajo a las sílabas que en este punto permanecen sin tono. (279. or.)

Tonu baxuen sarrera:

txarra	seme	alargune
| |	| |	| | | |
B A	B A	B B A A

Bigarren markaren egonguneei dagokienez, ondoko aukerok ditugu:

4.) Lehen silaban: o̍ o (o o...) leku, ollar, landara

5.) Bigarren silaban: o o̍ (o o...) bekoki, lapiko

6.) Hirugarren silaban: o o o̍ (o o ...) iñusente

Melodia hauek oinarri direla deribaziorako ondoko hau proposa daiteke:

3. leku + a 4. bekoki + a 5. iñusente + a

Afijazioa eta bokalen asimilazioa:

leku bekoki iñusente

Markari lotuko tonu altuaren sarrera:

leku	bekoki	iñusente
|	|	|
A	A	A

Tonu baxuen sarrera:

leku	bekoki	iñusente
| |	| | |	| | | |
A B	B A B	B B A B

Kontutan hartuta alde batetik dauzkagun markak eta, bestetik, berauen egonguneak ondoko aukerok egon daitezke berben melodiei dagokienez[12]:(Altueraren arauerako melodia desberdinak 28. grafikoan ikus daitezke):

1. txàrrá, lùrré, òná, e.a.

2. sèmé, mùtillé, àbérátzá, sàpárrádé

3. àlàrgúné, bèàrgiñé

12 "´" tonu altua adierazteko erabiliko dut eta "`", berriz, tonu baxua adierazteko.

4. lékú, óllárrá, lándáré

5. békóki, gixóná, bérákátzá, álkóndáré

6. iñúsénté, ábárkété

2.4.3.IZEN KONPOSATUAK

Izen konposatuak egikeran, konposatuak berezko melodia hartzen du konposagaiek, berriz, euren berezko melodiak galtzen dituztela; hona hemen adibide batzu:

arto	buru	artaburu
142-162	150-165	129-162-167-165
aste	egune	astegune
142-167	150-167-160	146-167-167-162
barre	santzo	barre santzo
160-132	136-170	160-152-140-140
ardi	txabole	ardi txabole
144-173	165-152-136	150-176-146-134-134
arto	solo	arto solo
146-165	157-165	140-173-146-142
bedarra	leku	bedar leku
155-165-167	173-146	152-165-148-148
berakatza	sope	berakas sope
157-165-160	160-176	155-167-152-134-152
aste	akabu	aste akabu
146-176	140-160-167	146-160-150-142-148
ogi	asala	ogi asala
152-173	136-167-165	148-170-150-148-136
solo	ertza	solo ertza
150-167	138-160	160-173-160-160
sapate	kordela	sapata kordela
162-162-173	165-173-167	160-173-176-160-150-150
esku	pelote	esku pelote
146-176	152-167-148	144-186-157-152-136
txori	abi	txori abi
167-176	176-162	162-189-148-146

Adibide horietatik ondoko melodiak atera ditzakegu:

[B-A] + [BA]	:	B-A-A-A
[B-A] + [B-A]	:	B-A-B-B
[A-B] + [B-A]	:	A-B-B-B
[B-A] + [A-B]	:	B-A-B-B
[B-A] + [A-B-B]	:	B-A-B-B-B
[B-A] + [B-B-A]	:	B-A-B-B-B
[B-A] + [B-A-A]	:	B-A-B-B-B
[B-A] + [B-A-B]	:	B-A-B-B-B
[B-B-A] + [B-A-B]	:	B-A-A-B-B-B

Hala ere, ikusi egin beharko litzateke erregela finkorik dagoen ala ez.

2.4.4. IZEN ERATORRIAK

Nire helburua arazo honetan sakontzea ez bada ere, hemen datu akustikotan oinarrituta atzizki eta atzizkitzat hartzen diren berba batzuren tonu erabilera batzu emango ditut. Badirudi atzizki batzuk lexemaren melodiari atxeki dakizkiokeela berorren melodia mantenduz; eta beste batzuk, ostera, tonu baxuz markatuta dagozela eta atzizkian bajatu egin behar dela. Jarraian multzo bi hauetan sailka daitezkeen atzizki batzu ikusiko ditugu.

2.4.4.1. LEXEMAREN MELODIARI DATXEZKION ATZIZKIAK

-KADA

aginkede : 152-160-173-176
platerkade : 148-167-162-165

-ARI

errotari : 146-165-165-162
errementari : 142-160-157-160

-KERI

andikeri : 157-186-176-176
arrokeri : 142-157-167-170
umekeri : 142-160-173-173
sorginkeri : 150-167-170-170
mamurreri : 152-170-170-176
sakeleri : 165-173-173-176

-TASUN

aberastasune : 155-165-150-160-176-160
argittasune : 150-170-170-176-157
laguntasune : 152-167-155-173-162
illuntasune : 155-167-157-176-152
gastetasune : 142-165-162-170-162

2.4.4.2. TONU BAXUZ MARKATUTA DAGOZEN ATZIZKIAK:

-(T)ALDI

lotaldi : 150-173-142
egostaldi : 150-165-152-157
estualdi : 144-167-157-152

-(K)ERA

andiere : 146-176-176-152
sakonere : 155-179-150-150
aurrekere : 148-162-186-157
lotukere : 150-182-155-140
urtekere : 131-170-152-140

-KUNE

aittukune : 152-196-167-146
korrikune : 167-179-162-140

-RENGO

akaburengo : 142-162-173-162-148
kanporengo : 170-162-150-150
ganerengo : 179-157-155-155
eskiñarengo : 157-173-160-150-150

-UNE

aterrune : 148-179-162
baltzune : 155-165-146
illunune : 167-182-155-152
sabalune : 160-167-162-150

-PE

Atzizki honek tonu baxua eduki ezeze aurreko silabaren tonu altua baja erazi ere egiten du; adibidez:

aterpe : 182-165-162
besape : 176-157-148
arripe : 176-170-152
labape : 162-146-142
eskillarape : 152-165-167-157-155

Fenomeno honen azalpenerako aukera bi dauzkagu beronek beste tonu baxu bat asoziatuta daukala proposatu ahal dugu[13], hau da /`pe/. Tonu flotagarri delako honen teorizaziorako GOLDSMITH-en (1990) berbei interesgarri deritzet:

"The term floating tone has been indiscriminately used with two rather different meanings. On the one hand, it has been taken to refer specifically to a morpheme that is underlyingly only tonal, that is, composed of segments only on a tonal tier. On the other hand, the term has also been used to refer to segments which, at a given moment in the derivation, are not associated with any vowel.

It should be clear that the two usages involve rather different, though related, senses. If a vowel should come to be deleted, then the tone associated with it may be said to become "floating" in the second sense, though not in the first. (20. or.)"

Deribazioa orduan honela geratuko litzaiguke:

[arri] + [`pe] [laba] + [`pe]

[13] Beste hizkuntza batzutan fenomeno hau nahikoa arrunta ei da.GOLDSMITH-i (1990) jarraikirik euskarara tonu flotagarri agian esan lekioke honi.

Afijazioa:

arri`pe  laba`pe

Markei dagozkien tonu altuen sarrera

arri`pe  laba`pe
| |
A A

Tonu baxuen sarrera:

arri`pe  laba`pe
| || | | || |
B AB B B AB B

Hemen egongune barik dagoen tonua aurreko silabara pasatuko litzateke eta beronen ondorioz horretan dagoen tonu altua lehenengora:

arri`pe  laba`pe
|`.|`| | |`.|`| |
B AB B B AB B

Azkenik:

arripe labape
| | | | | |
A B B A B B

árrìpè lábàpè

Beste aukera bat HUALDE-k (1988) Ondarrurako proposatzen diguna dugu:

I propose to account for the old generation forms by means of a rule that spreads an underlyingly linked low tone leftwards, delinking a branching high tone. The rule must apply after H-insertion but before initial H-delinking, since a/it does not apply to bisyllabic words, which do not bear a branching high and b/it has the effect of retracting a high tone one syllable with respect to the singular (273. or.)"

Erregela ondoko era honetara ematen digula (274. or.):

L- Spread

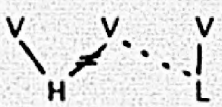

V V V
\ / |
H L

Deribazioa orduan honela geratuko litzaiguke:

[arri] + [pè] [labà] + [pè]

Afijazioa:

arripè labàpè

Markei dagozkien tonu altuen sarrera

arripè labàpè
| |
A A

Tonu baxuen sarrera:

arripe labape
| | | | | |
B A B B A B

L- Spread

arripe labape
⌈·⌋⌈·⌋ ⌈·⌋⌈·⌋
B A B B A B

Azkenik:

arripe labape
| | | | | |
A B B A B B

árripè làbàpè

Ikusten denez, batetik zein bestetik, leku batera heltzen gara; hala ere, eta geroago aditzaren aspektuaz ikusiko dugunez, HUALDE-ren bideari egokiago deritzot.

2.5. IZEN SINTAGMAREN TONUAZ

Izen sintagma izena eta mugatzailez osatuta egon daitekeen arren badira beste zenbait aukera ere; GOENAGA-ri (1980, 47. or.) jarraikirik, IS----> IM + mug. geneukake aukera honetariko bat. IM horren barruan I + (Adj) geneukake. Beraz, ataltxo honetan izena eta adjetiboa elkartzean zer gertatzen den ikusiko dugu.

lur bigunen : 157-170-173-176
solo txarren : 167-176-173-182

Ikusten denez, adjetiboak bere melodian lehen silaba baxua euki arren, izenaren ondoan jarriz gero aurreko silabaren tonu altu hartzen du; gauza bera gertatzen zaie izenen lehen silabari hasiera osoan ez dagozenean (Ikus 70, 71 eta 72 espektogramak) Berau azaltzeko HUALDE-k (1989-a) ematen digun erregela berbera aplika dezakegu:

"La regla en (5a) dice que una sílaba (o vocal) a la que se le ha asignado extratonalidad recibe el tono alto de una sílaba precedente...:

(5) a. 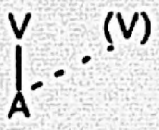

GOLDSMITH-ek (1990) Sakuma hizkuntza dela eta erregela berbera beste era egokiago honetara ematen digu (19. or.):

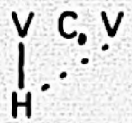

2.6. MUGATZAILE PLURALA

Izenen oinarrizko melodiak ateratzeko egin dugun legez, ataltxo honetan mugatzaile pluralaren morfema erantsiz gero zer gertatzen den ikusiko dugu. Hona hemen bildu ditudan datu akustikoak (Ikus bitez 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79 eta 80 espektogramak):

Silaba batekoak (A-B melodia):

txarrak	176-136	lurrek	170-162	onak	189-155
arrak	167-144				

Silaba bikoak bokalez amaituak (A-B melodia):

semek	189-155	basok	167-126	idik	173-160
umek	189-155	lekuk	193-148	kukuk	200-160

Silaba bikoak kontsonantez amaituak (B-A-B melodia):

lagunek	167-196-167	gixonak	173-189-146	apatzak	170-204-176
egurrek	165-196-162	polittek	173-176-142	arrañek	160-186-148
usiñek	160-208-160	asulak	157-193-157	gibelak	179-200-170
sabalak	157-182-155	argalak	160-196-170	oldalak	162-196-157
sayetzak	146-179-138	beatzak	160-179-167	aldatzak	162-182-140
amotza	140-186-140	buskentza	176-193-157	lebatza	162-186-162
garratza	157-182-132	mingotza	170-193-170	okotza	150-200-140
gorputze	165-193-142	sagarrak	157-193-170	iderrak	167-200-160
piperrak	173-204-167	sekorrak	167-204-167	askarrak	170-200-165
txakurrek	165-193-170	bedarrak	173-208-170	gogorrak	165-204-162
asurrek	152-196-167	ugerrak	160-200-152	laburrek	160-196-167
edurrek	162-200-152	paparrak	165-200-167	isterrak	162-204-176
txirmur	176-204-162	txikerrak	173-196-167	illenak	170-204-170
egunek	167-204-167	sakonak	162-204-170	bustenak	165-204-167
illunek	179-208-173	ucunek	189-204-170	bigunek	176-208-179
gixenak	189-213-167	belunek	173-204-167		

Silaba bikoak kontsonantez amaituak (A-B-B melodia):

muskerrak	200-182-146	musturrek	204-182-162	ollarrak	189-155-157
txindorrak	204-165-155	intxurrek	200-173-155		

Hiru silabakoak bokalez amaituak (B-A-B melodia):

abadek	160-189-162	alabak	160-186-155	bekokik	165-204-140
lapikok	160-213-152	abarkak	155-179-142	eguskik	157-182-140
barikuk	162-193-165	domekak	162-189-155	errekak	162-193-165
arratoik	152-179-148	sapatuk	144-176-157	aristik	152-176-160
errotak	152-176-160	kokotak	173-196-152	erropak	167-182-162
gorringok	170-193-157	suringok	182-193-160	aurpegik	165-189-167
egurdik	165-193-146	illundek	167-193-155	piñudik	182-193-152
eperdik	162-193-160	ganaduk	176-193-150	gixedu[illegible]	167-204-165
adaguk	157-182-152	arrebak	160-182-146	armosuk	150-182-165
orrasik	160-193-157	kamiñok	162-193-157	okelak	150-189-157
okolluk	160-200-165	katilluk	160-193-152	lumetxak	170-193-152
apatxak	152-179-152	sargorik	160-193-165	askorak	152-189-132
madarik	162-189-167	platerak	165-200-148	afarik	152-193-176
kaderak	165-193-170	solomok	162-193-167	amurruk	167-189-160
itxurrik	173-208-157	sokorruk	162-200-165	anajek	140-186-157
antojuk	157-196-152				

Hiru silabakoak bokalez amaituak (A-B-B melodia):

arrebak	176-157-155	arrotza	193-179-150	edarik	193-182-179
amomak	182-167-162	belarrik	189-182-182	landarak	182-152-148
indabak	193-160-157	lengusuk	189-160-140		

Hiru silabakoak kontsonantez amaituak (B-A-A-B melodia):

aberatzak	160-170-189-136	alargunek	152-162-186-144
kuntzurrunek	173-186-208-134	iretargik	152-173-193-148
arrastegik	150-179-170-148	txakoliñek	160-176-186-157
atzamarrak	170-182-200-160		

Hiru silabakoak kontsonantez amaituak (B-A-B-B melodia):

eskuturrek	157-217-186-173	martitzenak	160-208-173-157
egustenak	162-200-176-142	eguenak	167-196-186-189
okaranak	162-200-179-176		

Lau silabakoak bokalez amaituak (B-A-A-B melodia):

txirpillotak	165-179-189-126	saparradak	160-170-173-152
abasusek	150-165-189-150	baragarrik	165-179-196-170

Lau silabakoak bokalez amaituak (B-A-B-B melodia):

alkondarak	160-200-186-152	asukerek	152-204-186-173

Lau silabakoak bokalez amaituak (B-B-A-B melodia):

aburketak	150-152-182-150	iñusentek	173-167-189-155

Labur bilduz jaso ditugun melodia guztiak ondoko taulan agertzen dira:

Silaba kopuruak			
1	A-B		
2-Bokalez amaituak	A-B		
2-Kontsonantez amaituak	B-A-B	A-B-B	
3-Bokalez amaituak	B-A-B	A-B-B	
3-Kontsonantez amaituak	B-A-A-B	B-A-B-B	
4-Bokalez amaituak	B-A-A-B	B-A-B-B	B-B-A-B

Aurreko guztia ikusita, mugatzaile pluralaren morfema tonu baxuz (-àk) markatuta dagoela esan behar dugu. Denbazioak ondoko era honetara proposa ditzakegu:

Oinarrizko erak:

txar + àk seme + àk leku + àk lagun + àk aberatz + àk ollar + àk

Afijazio eta bokalen azimilazio erregelak

txarr àk seme k leku k lagun ek aberatz àk ollarr àk

B B B B B B

Marken tonu altuen sarrera:

txarr àk seme k leku k lagun ek aberatz àk ollarr àk

A B A B A .. B A B A A B A B

Tonu baxuen sarrera

txarr àk seme k leku k lagun ek aberatz àk ollarr àk

B A B BA B A... B B A B B A A B A B B

Tonu altuen egokitzapena: Egongune barik dauzkagun tonu baxuak aurreko silabaren egongunean ezartzen dira, horren ondorioz silaba horietako altuak atzeratu egiten dira eta silaba estratonalen tonu baxuak desagertu egiten dira

txarr àk	seme `k	lekuk	lagun èk	aberatz àk	ollarr àk
B A B	BA B	A..B	B A B	B A A B	A B B

Azalean geratzen direnak honako hauek ditugu:

txárràk sémèk lékùk làgúnèk àbérátzàk ólláràk

2.7. ADJETIBO ERATORRIAK

Izen eratorrietan egin dugun legez, hemen ere, datu akustikoetan oinarrituta, lexemaren melodiari datxezkion atzizki batzu alde batetik ikusiko ditugu, eta, bestetik, tonu baxuz markatuta dauden beste batzu.

2.7.1. LEXEMAREN MELODIARI DATXEZKIONAK

-BAKO

ganorabako:	167-160-144-144-157
lotzabako:	140-165-165-165

-DUN

dirudune:	157-165-167-167
berbaldune:	152-165-165-162
solodune:	150-162-162-162
sulodune:	160-170-167-167
bixerdune:	138-179-179-160

-GARRI

lotzagarri:	152-176-176-173
berogarri:	162-173-176-179
kaltegarri	152-173-173-179
negargarri:	155-170-170-173

-TZU

okelatzu:	146-176-176-182
saldatzu:	148-176-186

2.7.2 TONU BAXUZ MARKATUTA DAUDENAK:

-STO/-DO

sapasto:	142-157-146
sorristo:	148-179-150
ugerdo:	148-167-148
bixerdo:	138-179-146

-PARRI

yatziparri	152-176-162-165
eskonparri	138-170-167-165
asi parri	146-176-165-170
yayoparri	167-176-173-173

-AR/-TAR

katikarra:	165-176-165-152
urdulistarra:	152-160-176-157-148
butroyarra:	155-179-157-146
laukistarra:	146-176-160-134

-TI

bildurti:	167-173-157
kakati:	146-170-152
negarti:	152-179-148
eskerti:	152-186-0

2.8. PREDIKATU OSAGARRIA

Adjetiboa predikatu osagarria denean, eta "egon" aditzarekin erabiltzen denean, mugatzaile barik agertzen zaigu, beronek aukera ematen digu adjetiboen oinarrizko melodia neurtzeko. Guk hemen aurkezten ditugun datuetan adjetibo guztiak marka berekoak dira; hona hemen adibidea:

ori suri dau:	138-152
ori gaste dau:	152-162
ori andi dau:	152-162
ori bero dau:	150-152
ori luse dau:	146-152
ori bigun dau:	152-165
ori gogor dau:	152-162
ori labur dau:	150-162
ori bellegi dau:	152-162-162

Ikusten denez adjetibo guztiok bigarren silaban "*" marka daukate eta bertan tonu altua sartzen da. "bellegi"ren kasuan, "*" markak tonua bere ostean mantendu behar dela agintzen duenez gero, azken silaban tonu altua ere daukagu; beraz:

suri bellegi

Markaren tonu altuen sarrera:

suri	bellegi
|	| |
A	A A

Tonu baxuen sarrera:

suri	bellegi
| |	| | |
B A	B A A

Beraz, datu akustikoetan egiaztatzen den legez:

sùrí bèllégi

2.9. ADJETIBOEN ALDAGARRIAK

Adjetiboen aldagarritzat erabiltzen diren -AU, -EGI, -EN eta -TXU atzizkiak aztertuko ditugu jarraian. Atzizki guztiok tonu baxuz markatuta agertzen zaizkigu:

2.9.1. -AU ATZIZKIA

Hona hemen oinarritzat hartutako datu akustikoak (Ikus bitez 81 eta 82 espektogramak):

otzau:	167-129
sarrau:	162-126
txarrau:	157-116
baltzau:	150-112
suriau:	142-162-123
gasteau:	148-167-120
andiau:	152-152-116
beroau:	138-165-131
luseau:	157-179-124
txikerrau:	148-160-126
bigunau:	152-173-126
gogorrau:	152-167-124
laburrau:	146-170-132
polittau:	148-160-129
ifusenteau:	170-170-186-134-132
bellegiau:	170-170-186-129
aberatzau:	152-152-173-142-132
biribillau:	162-170-179-126
saskelau:	155-179-134

Datuetan ikusten denez, "-au" atzizkia tonu baxuz markatuta dagoela esan behar dugu, hau da /-àu/. Adjetiboaren silaba kopuru eta oinarrizko melodia batzuren arauera honako deribazioak proposa daitezke:

[txar] + [-àu] [suri] + [-àu] [bellegi] + [-àu]

Afijazioa:

txarr àu suriàu bellegiàu

Marken tonu altuen sarrera:

txar àu suriàu bellegiàu
| | | | | |
AB AB A AB

Tonu baxuen sarrera:

```
txar'àu          suriàu          bellegiàu
 | | |            | | |            | | | |
 B AB             B AB             B A AB
```

Lehen adjetiboaren deribazioan tonu altu bat egongune barik geratu zaigunez, berau aurreko silaban ezarriko litzateke:

```
txar'àu
 |`.| |
 B AB
```

Azkenik:

txárràu sùríàu bèllégíàu

2.9.2. -EGI

Hona hemen oinarritzat hartutako datu akustikoak (Ikus bitez 83 eta 84 espektogramak):

otzegi:	160-119-119
sarregi:	165-131-131
txarregi:	162-138-124
baltzegi:	152-117-115
suriegi:	138-157-126-126
gasteegi:	150-165-126-123
andiegi:	146-160-138-136
beroegi:	146-162-144-138
luseegi:	157-170-136-131
txikerregi:	0-182-132-129
polittegi:	152-165-134-134
iñusenteegi:	162-162-182-152-138-138
bellegiegi:	146-167-182-126-126
aberatzegi:	148-144-170-140-132
biribillegi:	150-165-176-140-138
saskelegi:	167-186-138-136

Datuetan ikusten denez, -EGI ere markatuta egongo litzateke /-ègi/[14]; deribazioak aurrekoan ikusitako era berean egingo lirateke, azkenik honako hau eukita:

txárrègì sùríègì bèllégíègì

2.9.3. -ENA

Hona hemen oinarritzat hartutako datu akustikoak (Ikus bitez 85 eta 86 espektogramak):

---

[14] Bisilaboetan, tonu baxuz markatuta dagozenean, lehen silaba markatzea nahikoa litzateke, izan ere, behin tonua bajatuz gero ez dago igoterik.

sarrena:	150-131-131
txarrena:	160-124-119
suriena:	136-150-126-116
gasteena:	155-152-129-128
andiena:	152-165-134-129
beroena:	146-170-152-136
txikerrena:	152-155-131-124
bigunena:	152-176-129-129
gogorrena:	152-173-142-136
laburrena:	150-173-134-132
polittena:	150-165-132-124
aberatzena:	152-150-165-129-129
biribillena:	150-160-176-138-138
saskelena:	148-170-134-134

Berau ere markatuta dagoenez gero /-èna/ geneukake, deribazioak eginez gero honako hau aterako genuke:

txárrènà sùrìènà bèllégìènà

2.9.4. -TXU

Aurrerago ikusiko dugunez, barietate honetan atzizki hau beste barietate batzuetako "samar"en ordez erabiltzen da. Ondoan ematen ditudan datu akustikoetan oinarrituta berau ere markatuta dagoela esan beharra dago /-txù/. Hona hemen datu akustikoak (Ikus bedi 87 espektograma):

ostxu:	165-128
sartxu:	160-131
txartxu:	160-126
gastetxu:	150-152-136
anditxu:	152-173-148
gogortxu:	152-165-123
laburtxu:	146-162-140
aberastxu:	155-152-167-123
biribiltxu:	152-155-170-115
saskeltxu:	157-182-121

Deribazioak lehen bezala eginez gero ondoko hau aterako genuke:

txártxù sùrìtxù bèllégìtxù

2.10. DEKLINABIDE ATZIZKIAK

Atal honetan deklinabide atzizkiek, singular eta pluralean, daukaten jokabidea eta markatuak diren ala ez aztertuko dut.

2.10.1. ERGATIBOA

2.10.1.1. SINGULARRA (Ikus bedi 88. espektograma)

semek	152-173	idik	103-111
katuk	162-176	gixonak	152-167-169
lagunek	165-186-186	mutillek	142-165-173
andrek	148-170	alabek	146-157-170
ahudek	169-170-173	aberatzak	157-165-169-162
alargunek	162-170-176-173	beargiñek	146-152-170-173
lurrek	169-193	sarak	148-167
sugelindek	146-173-173-173		

Ikusten denez, ergatiboa oinaren melodiari erasten zaio ezer ere aldatu barik.(Ikus 29. grafikoa):

sàrrá	:sàrrák
sémé	:sémék
làgúné	:làgúnék
gùsúrti	:gùsúrtik

2.10.1.2. PLURALA (Ikus bedi 89. espektograma)

sarak	173-138	lurrek	176-179
andrak	182-142	alabak	142-152-140
sugelindak	150-162-176-144	semek	176-140
ahudek	150-165-134	idik	173-162
katuk	186-150	koñetuk	165-173-146
errotarik	152-173-170-146	gixonak	142-173-132
aberatzak	152-155-167-148	alargunek	148-148-179-144
lagunek	146-167-134	mutillek	160-167-146
beargiñek	150-150-167-144		

Mugatzaile pluralaren kasuan ikusi dugun legez, ergatibo plurala tonu baxuz markatuta dago.(Ikus 30. grafikoa):

sàrrá	:sárrák
sémé	:sémék
làgúné	:làgúnék
gùsúrti	:gùsúrtik

2.10.2. DATIBOA

2.10.2.1. SINGULARRA (Ikus bedi 90 espektograma)

semen	167-179-179	idin	140-176-173
katun	157-170-170	gixonan	152-176-167-170
lagunen	150-170-170-170	mutillen	150-167-173-167
andren	162-165-176	alaben	152-170-176-176
abaden	144-170-176-173	gusurtin	152-196-150-138
aberatzan	162-173-170-182-179	alargunen	165-170-179-186-189
beargiñen	162-167-176-179-179	lurren	189-204-208
surran	160-179-173	sugelinden	152-170-167-170-170

Datibo singularraren marka, dela "-ari", dela, bokalaren asimilazioaren ondorioz, "-ri", oinari erasten zaio beronen melodia aldatu barik. Deribazioak eginez gero, hona hemen adibide batzu (ikus bedi 31. grafikoa):

sàrrá	sàrrári
sèmé	sèméri
làgúné	làgúnéri
gùsúrtì	gùsúrtìri

2.10.2.2. PLURALA (Ikus bedi 91 espektograma):

surran	165-148-131	lurren	157-148-144
andran	165-150-140	alaban	144-157-142-142
sugelindan	150-155-167-142-142	semen	157-136-132
abaden	152-165-148-140	inusenten	150-150-176-152-140
idin	189-150-146	gusurtin	160-186-150-146
errotarin	138-162-167-150-142	katun	173-0-140
koñetun	162-173-152-144	aberatzan	152-162-170-150-140
lagunen	157-170-144-138	alargunen	155-157-176-148-138
mutillen	160-176-152-144	beargiñen	162-162-167-146-140

Plurala tonu baxuz markatua dugunez gero /-(è)ri/ atzizkiaren silaba guztiak tonu baxuan dagoz (ikus bedi 32. grafikoa); adibidez :

sàrrá	sàrràri
sèmé	sèmèri
làgúné	làgúnèri
gùsúrtì	gùsúrtìri

2.10.3 GENITIBOA

2.10.3.1. SINGULARRA (Ikus bitez 92, 93 eta 94 espektogramak)

semena	170-173-176	idiñe	167-179-179
katune	150-165-162	gixonana	170-170-165-162
lagunena	157-167-165-165	mutillena	167-170-170-167
andrena	155-155-162	alabena	170-167-170-167
abadena	148-152-160-152	gusurtiñe	157-182-132-132

koñetune	165-167-170-165	aberatzana	160-176-176-157-152
alargunena	157-176-176-173-167	beargiñena	173-179-173-173-170
lurrena	182-186-189	surruna	152-165-162
sugelindena	160-170-167-162-162	errotariñe	173-179-176-179-176

Genitibo singularra oinari datxekio beronen melodia aldatu barik (Ikus bedi 33. grafikoa); adibidez:

sàrrá	sàrráná
sèmé	sèméná
làgúné	làgúnéná
gùsúrtì	gùsúrtìñè

2.10.3.2. PLURALA (Ikus bedi 95. espektograma)

beargiñena	157-157-167-132-129	mutillena	162-173-134-134
alargunena	162-170-173-131-129	lagunena	160-176-138-131
aberatzana	152-162-170-132-129	gixonana	160-170-126-126
koñetune	165-179-132-132	katune	173-142-128
errotariñe	157-167-170-144-121	idiñe	176-126-123
gusurtiñe	170-179-131-123	iñusentena	173-170-179-126-126
semena	176-132-132	ahudena	165-173-157-124
sugelindana	167-170-179-134-126	alabuna	179-189-138-126
andrana	182-126-121	surruna	176-124-124
lurrena	167-126-123		

Pluralari dagokiona, berriz, tonu baxuz markatua dugu /-(à)n/ (Ikus bedi 34. grafikoa); adibidez:

sàrrá	sárràná
sèmé	sèméná
làgúné	làgúnéná
gùsúrtì	gùsúrtìñè

Genitiboari mugatzaile singularra zein plurala atxeki dakizkioke; ondoko datu akustikoetan ikusten denez, plurala markatua izatean berau genitibo singularrari atxekiz gero baxu geratuko litzateke. Konbinazio guztiak ikusteko hona hemen datu akustiko batzu:

	Gen. Sin + Mug. S.	Gen. Pl + Mug. P.	Gen. S. + Mug. S.
seme	157-160-160	173-140-126	160-176-150
alaba	160-160-162-157	157-162-142-132	155-155-162-138

Beste era batera honela eman genitzake[15]:

- ori álábéná da.
- ori álábàná da
- orrek álábénàk dire
- orrek álábànàk dire.

---

15 Silaba estratonalak estratonalitatea galtzen du esaldi barruan eta silaba altuaren ondoan egoteagatik

2.10.4. SOZIATIBOA

2.10.4.1. SINGULARRA (Ikus bedi 96. espektograma)

semeas	150-176-155	idies	148-179-131
katues	148-176-148	lagunеas	160-179-176-148
andreas	152-167-142	alabeas	160-165-173-142
abadeas	157-170-186-148	gusurties	152-189-155-152
koñetues	165-170-167-142	aberatzaas	167-182-179-179-148
alarguneas	162-173-189-189-146	beargiñeas	165-170-186-196-162
lurreas	157-170-146	sarraas	150-162-144
sugelindeas	162-173-179-182-140	ermuanes	123-167-173-176-140

Datuetan ikusten denez, soziatibo kasuaren morfema tonu baxuz markatuta dago /-às/; oinari eransten zaiola honela geratzen zaizkigu berauen melodiak (Ikus bedi 35. grafikoa):

sàrrá:	sàrráàs
sèmé:	sèméàs
làgúné:	làgúnéàs
gùsúrtì:	gùsúrtìès

2.10.4.2. PLURALA (Ikus bedi 97 espektograma)

sarrakas	167-146-132	lurrekas	173-136-134
andrakas	165-142-140	alabakas	138-160-148-136
sugelindakas	152-155-167-142-142	semekas	167-136-134
abadekas	140-157-136-136	iñusentekas	152-144-152-140-132
idikes	186-152-144	gusurtikes	150-176-142-148
ermuankes	150-167-182-157-136	gixonakas	152-170-138-138
aberatzakas	148-152-176-0-124	alarguneкas	157-157-176-150-138
lagunekas	146-173-152-136	mutillekas	152-176-167-134
beargiñekas	150-152-170-140-131		

Pluralaren morfema tonu baxuz markatuta agertzen zaigu /-àkas/; hona hemen deribazioaren adibide batzu (Ikus bedi 36. grafikoa):

sàrrá:	sárràkàs
sèmé:	sémèkàs
làgúné:	làgúnèkàs
gùsúrtì:	gùsúrtìkès

2.10.5. DESTINATIBOA

2.10.5.1. SINGULARRA (Ikus bitez 98 eta 99. espektogramak)

sementzako	157-167-136-134	idintzeko	162-176-146-131
gixonantzako	176-170-170-140-129	lagunentzako	152-170-173-136-131
mutillentzako	170-182-179-144-140	andrentzako	157-157-136-126
alabentzako	173-176-179-138-138	abadentzako	157-170-182-146-144
gusurtintzeko	152-189-157-146-144	koñetuntzeko	162-162-173-138-138
aberatzantzako	148-152-148-170-148-132	alargunetzako	162-165-179-179-132-134
beargiñentzako	162-165-170-186-152-138	lurrentzako	167-179-152-140
sarrantzako	162-176-138-129	sugelindentzako	162-179-170-186-148-150
ermuantzeko	167-176-165-179-129-134		

Destinatiboa kasua genitibo kasu markaren gainean egiten da, beronen morfema tonu baxuz markatuta agertzen zaigula /-tzâko/; hona hemen adibide batzuk (Ikus bedi 37. grafikoa):

sàrrá: sàrrántzâkò
sêmé: sèmêntzâkò
làgúné: làgúnêntzâkò
gùsúrtí: gùsúrtíntzêkò

2.10.5.2. PLURALA (Ikus bitez 100-101 espektogramak)

beargiñentzako	150-150-173-142-131-131	alarguntzako	150-157-179-144-129-131
aberatzantzako	136-150-160-136-126-126	mutillentzako	157-176-146-140-138
lagunentzako	142-167-142-124-128	gizonantzako	152-167-126-120-123
surrantzako	162-146-128-131	lurrentzako	167-152-142-126
katuntzeko	160-140-126-128	koñetuntzeko	162-193-144-128-129
emakumentzeko	134-165-167-144-131-126	gusurtintzeko	162-179-134-126-129
idintzeko	167-134-0-126	sementzako	165-138-129-129
abadentzako	152-167-136-132-129	iñusententzako	170-170-189-148-131-131
andrantzako	170-140-131-129	alabantzako	142-170-134-132-136
sugelindantzako	160-165-182-138-134-136		

Pluraletan genitibo kasu markaren plurala, dagoeneko ikusi dugun legez, tonu baxuz markatuta dagoenez gero beroni destinatiboaren tonu baxuz markatutako morfema erantsiz gero atzizkiaren hiru silabak tonu baxuan agertzen zaizkigu (Ikus bedi 38. grafikoa); adibidez:

sàrrá: sàrrántzâkò
sêmé: sèmêntzâkò
làgúné: làgúnêntzâkò
gùsúrtí: gùsúrtíntzêkò

2.10.6. MOTIBATIBOA

2.10.6.1. SINGULARRA (Ikus bedi 102 espektograma)

semeaittik	148-173-170146	idiaittik	162-186-162-160
lagunaittik	146-176-173-165-146	alabaittik	152-152-179-165-0
koñetuaittik	182-193-193-150-152	aberatzaittik	152-170-170-179-162-155
alarguneaittik	162-176-189-189-165-0	beargiñeaittik	176-176-182-193-179-0
surraaittik	162-165-162-0	sugelindeaittik	146-160-170-173-162-0

Ikusten denez, kasu honen atzizkia tonu baxuz markatuta dago /-àittik/ (Ikus bedi 39. grafikoa); adibidez:

sàrrá: sàrráàittik
sêmé: sêméàittik
làgúné: làgúnéàittik
gùsúrtí: gùsúrtíàittik

2.10.6.2. PLURALA (Ikus bedi 103 espektograma)

andrakaittik	157-162-136-0	alabakaittik	142-162-144-129-0
sugelindakaittik	148-165-189-165-142-0	semekaittik	182-146-142-0
ahadekaittik	152-176-160-138-138	iñusentekaittik	150-162-182-157-140-0
idikaittik	170-160-142-152	errotarikaittik	157-170-176-176-136-0
katukaittik	173-155-140-140	koñetukaittik	160-162-162-140-150
sarrakaittik	173-152-142-140	gixonakaittik	0-167-140-136-146
aberatzakaittik	140-150-173-165-138-142	lurrekaittik	182-155-140-148
lagunekaittik	152-170-150-142-144	alargunekaittik	146-150-176-152-144-146

Pluralaren morfema tonu baxuz markatuta dago /-kàittik/; hona hemen adibide batzu (Ikus bedi 40. grafikoa):

sàrrá:	sárrákàittik
sémé:	sémékàittik
làgúné:	làgúnékàittik
gùsúrti:	gùsúrtikàittik

2.10.7. ADLATIBOA

2.10.7.1. SINGULARRA (Ikus bedi 104 espektograma)

semeana	173-173-176-182	idiana	0-179-179-170
katuana	144-167-167-162	mutilleana	167-170-173-176-173
andreana	148-176-176-176	alabeana	152-167-167-167-165
ahadeana	152-167-173-167-170	gusurtiana	150-167-152-150-157
koñetuana	176-179-179-179-179	aberatzaana	152-162-167-170-176-173
alargunеana	152-173-179-176-176-179	beargiñeana	165-167-170-179-179-179
sarraana	148-162-160-165	sugelindeana	142-155-173-167-167-173
errotariana	144-160-162-176-170-170		

Singularraren morfema oinari datxekio beronen melodia aldatu barik (Ikus bedi 41. grafikoa); adibidez:

sàrrá	sàrrááná
sémé	sémééná
làgúné	làgúnéáná
gùsúrti	gùsúrtiáná

2.10.7.2. PLURALA (Ikus bedi 105 espektograma)

sugelindakana	150-155-167-144-136-136	alabakana	155-162-146-138-136
andrakana	173-152-142-142	semekana	189-155-140-140
ahadekana	142-155-152-138-138	iñusentekana	160-146-179-157-134-134
idikana	157-140-129-132	gusurtikana	157-170-0-136-138
errotarikana	138-152-157-148-136-136	koñetukana	152-165-152-138-140
sarrakana	182-165-140-140	gixonakana	0-157-129-126-126
aberatzakana	142-150-170-148-132-134	lagunekana	150-165-150-134-132
alargunekana	146-150-165-132-131-131	beargiñekana	146-150-170-138-131-134
mutillekana	157-176-160-140-140		

Pluralaren morfema tonu baxuz markatuta dago /-kàna/ (Ikus bedi 42. grafikoa); adibidez:

sàrrá:	sárràkànà
sèmé:	sémèkànà
làgúné:	làgúnèkànà
gùsúrtì:	gùsúrtìkànà

2.10.8. PARTITIBOA (Ikus bedi 106 espektograma)

sarrik	150-136	lurrik	134-123
andrarik	131-138-131	semerik	134-128-120
idirik	146-138-138	lagunik	136-144-119
mutillik	140-136-126	beargiñik	124-126-144-136
alargunik	138-138-146-140	koñeturik	138-138-136-126
gusurtirik	138-146-117-107	alabarik	129-131-126-126

Partitiboaren kasu marka tonu baxuz markatuta dago /-rik/ (Ikus bedi 43. grafikoa); adibidez:

sàrrá	sárrik
sèmé	sémérik
làgúné	làgúnik
gùsúrtì	gùsúrtìrìk

2.10.9. PROLATIBOA

semetzat	165-182-162	alabatzat	162-170-182-160
gizontzat	162-186-176		

kasu honen marka ere, tonu baxuz markatuta agertzen zaigu /-tzàt/; adibidez:

sàrrá	sártzàt
sèmé	sémétzàt
làgúné	làgúntzèt
gùsúrtì	gùsúrtìtzèt

Guzti honen ondorioz zera esan dezakegu:

a) Plural guztiak tonu baxuz markatuta dagoz.
b) Soziatiboa, destinatiboa, motibatiboa, partitiboa eta prolatibo kasuak tonu baxuz markatuta dagoz.

Atzizki bakoitzaren ezaugarri tonalak kontutan hartuta, hala nola mugagabeak singularraren ezaugarri berberak dituela ere, hona hemen berba batzuren deklinabidea:

TXAR

Mugagabea	Singularra	Plurala
txar	txàrrá	txárrák
txàrrák	txàrrák	txárrák
txàrrárí	txàrrárí	txárrárí
txàrráná	txàrráná	txárrána
txàrráás	txàrréás	txárrákás
txàrrántzáko	txàrrántzáko	txárrántzáko
txàrrááittik	txàrrááittik	txárrákáittik
txàrrááná	txàrrááná	txárrákána
txárrik		
txártzát		

SEME

Mugagabea	Singularra	Plurala
sème	sème	sémék
sèmék	sémék	sémék
sèmérí	sèmérí	sémérí
sèméná	sèméná	séména
sèméás	sèméás	sémékás
sèméntzáko	sèméntzáko	sémèntzáko
sèméáittik	sèméáittik	sémékáittik
sèméáná	sèméáná	sémékána
sèmérik		
sèmétzát		

LAGUN

Mugagabea	Singularra	Plurala
làgúné	làgúné	làgúnék
làgúnék	làgúnék	làgúnék
làgúnéri	làgúnéri	làgúnéri
làgúnéná	làgúnéná	làgúnéná
làgúnéás	làgúnéás	làgúnékás
làgúnéntzáko	làgúnéntzáko	làgúnéntzáko
làgúnéáittik	làgúnéáittik	làgúnékáittik
làgúnéáná	làgúnéáná	làgúnékána
làgúnik		
làgúntzét		

GUSURTI

Mugagabea	Singularra	Plurala
gùsúrti	gùsúrti	gùsúrtik
gùsúrtik	gùsúrtik	gùsúrtik
gùsúrtiri	gùsúrtiri	gùsúrtiri
gùsúrtiñé	gùsúrtiñé	gùsúrtiñé
gùsúrtiés	gùsúrtiés	gùsúrtikés
gùsúrtintzéko	gùsúrtintzéko	gùsúrtintzéko
gùsúrtiáittik	gùsúrtiáittik	gùsúrtikáittik
gùsúrtiáná	gùsúrtiáná	gùsúrtikána
gùsúrtirik		
gùsúrtitzét		

2.10.10. INESIBOA

2.10.10.1. SINGULARRA (Ikus bedi 107 espektograma)

erman	150-160	ermñ	160-176
ortun	165-186	lurren	157-186
elxan	152-155-157	kamiñon	157-167-170
okollun	140-176-179	errotan	162-173-176
etxen	148-173		

Kasu hau oinari datxekio beronen melodia aldatu barik (Ikus bedi 44. grafikoa); adibidez:

lùrré:	lùrrén
èrri:	èrriñ
kàmiñó:	kàmiñó

2.10.10.2. PLURALA (Ikus bedi 108 espektograma)

elxatan	160-182-150-140	errìtten	167-165-142
kamiñotan	155-186-160-140	ortuten	193-165-157
okolluten	0-186-165-146	errotatan	162-173-152-148
bigunetan	173-189-146-142	txarretan	182-162-138
lurretan	176-160-140		

Pluralaren morfema tonu baxuz markatuta dago /-ètan/ (Ikus bedi 45. grafikoa); adibidez:

lùrré:	lùrrètàn
èrri:	èrrittèn
kàmiñó:	kàmiñòtàn

2.10.11. ADLATIBOA

2.10.11.1. SINGULARRA (Ikus bedi 109 espektograma):

etxera	150-162-160	errire	152-165-165
ortura	152-167-167	lurrera	157-179-186
elxara	150-152-155-157	kamiñora	155-162-170-167
okollure	146-179-179-179	errotara	146-162-162-162

Kasu honen singularraren morfema oinari datxekio beronen melodia aldatu barik (Ikus bedi 46. grafikoa); adibidez:

lùrré:	lùrréra
èrri:	èrriré
kàmiñó:	kàmiñóra

2.10.11.2. PLURALA (Ikus bedi 110 espektograma)

txurretara	179-160-142-142	lurretara	170-157-142-146
ormatara	176-152-144-144	etzetara	160-155-144-142
erritera	165-170-148-148	ortutera	179-146-148-150
biguneta ra	152-170-162-136-134	politetara	167-182-160-138-136
elixatara	173-193-165-152-152	kamiñotara	160-165-152-140-140
okolluteta	140-179-152-138-148	erretatara	162-179-160-142-132

Pluralaren morfema tonu baxuz markatuta dago /-ètara/ (Ikus bedi 47. grafikoa); adibidez:

lùrrè: lùrrètàrà
èrri: èrrittèrà
kàmiño: kÂmiñotara

2.10.12. ABLATIBOA

2.10.12.1. SINGULARRA (Ikus bedi 111 espektograma):

ormati	150-170-132	etzeti	126-173-146
erriti	160-186-132	lurreti	157-182-150
elixati	146-144-146-121	kamiñoti	152-157-162-128
okolluti	136-173-182-136	erretati	162-162-170-150

Kasu honen morfema tonu baxuz markatuta dago /-ti/; oinari datxekiola, honako hau daukagu (Ikus bedi 48. grafikoa):

lùrrè: lùrréti
èrri: èrritti
kàmiño: kàmiñoti

2.10.12.2. PLURALA (Ikus bedi 112 espektograma):

lurretati	173-157-140-132	ormatati	170-142-144-148
etzetati	0-176-146-146	erritieti	176-182-140-1134
ortuteti	173-155-134-129	txikerretati	0-176-152-140-131
biguneta ti	157-167-162-138-132	kamiñotati	157-173-162-138-136
erretatati	162-179-167-152-146		

Pluraletan kasu marka osoa tonu baxuz agertzen zaigu /-ètati/ (Ikus bedi 49. grafikoa); adibidez:

lùrrè: lùrrètàti
èrri: èrrittèti
kàmiño: kàmiñòtàti

2.10.13. LEKU DENBORAZKO GENITIBOA

2.10.13.1. SINGULARRA (Ikus bedi 113 espektograma)

ormako	160-165-157	etzeko	152-167-167
ermko	162-176-167	ortuko	160-165-162
lurreko	160-176-176	elxako	167-170-170-170
kamiñoko	148-152-155-152	okolluko	160-176-170-167
ermtako	150-182-173-170		

Kasu honen marka oinari datxekio beronen melodia aldatu barik (Ikus bedi 50. grafikoa); adibidez:

lùrré: lùrrékò
èrri: èrrikò
kàmiñó: kàmiñokò

2.10.13.2. PLURALA (Ikus bedi 114 espektograma):

ormatako	162-136-126-126	etzetako	173-170-160-152
ermteko	170-165-140-134	ortuteko	165-152-121-121
txikerretako	0-173-152-126-131	bigunetako	176-189-162-131-129
kamiñotako	167-182-173-150-144	ermotatako	160-182-157-142-136

Pluralaren morfema tonu baxuz markatuta dago /-étako/ (Ikus bedi 51. grafikoa); adibidez:

lùrré: lúrrêtàkò
èrri: èrrittêkò
kàmiñó: kàmiñòtàkò

2.10.14. ADLATIBO DIREKTIBOA

2.10.14.1. SINGULARRA (Ikus bedi 115 espektograma):

ormarantza	155-167-176-131	etzerantza	138-170-173-144
ermantza	162-162-170-140	orturantza	134-167-170-132
lurrerantza	162-182-186-144	elxarantza	160-170-176-179-138
kamiñorantza	148-165-165-173-136	okollurantza	0-176-170-173-131
ermotarantza	157-165-170-173-146		

Kasu honen atzizkiaren bigarren silaba baino ez zaigu tonu baxuz markatuta agertzen /-rantzà/ (Ikus bedi 52. grafikoa); adibidez:

lùrré: lùrrérántzà
èrri: èrrirántzà
kàmiñó: kàmiñórántzà

2.10.14.2. PLURALA (Ikus bedi 116 espektograma)

errotatarantza	160-179-173-146-144-152	okolluterantza	132-179-173-144-140-146
kamiñotarantza	160-176-160-142-140-157	polittetarantza	0-165-162-142-134-148
bigunetarantza	160-176-162-140-138-150	txikerretarantza	0-179-140-138-144-144
erritterantza	157-162-138-142-150	ortuterantza	170-157-134-140-140
ormatarantza	179-148-146-144-148	lurretarantza	170-167-132-132-138
txarretarantza	182-160-138-136-138		

Pluralean, sigularrean ez legez, morfemaren silaba guztiak tonu baxuz markatuta agertzen zaizkigu /-ètarantza/ (Ikus bedi 53. grafikoa); adibidez:

lùrré: lúrrètàràntzà
èrri: érrittèràntzà
kàmiñó: kàmiñótàràntzà

2.10.15. ADLATIBO BUKATUZKOA

2.10.15.1. SINGULARRA (Ikus bedi 117 espektograma)

ormarañó	144-165-144-144	etxerañó	165-182-165-165
errirañó	157-176-155-144	lurrerañó	162-173-160-146
elxarañó	146-146-167-152-129	kamiñorañó	142-152-165-144-140
okolluranó	170-200-200-160-160	errotarañó	162-170-170-150-148

Kasu honen morfema tonu baxuz markatuta agertzen zaigu /-ràño/ (Ikus bedi 54. grafikoa); adibidez:

lùrré: lùrréràñó
èrri: érriràñó
kàmiñó: kàmiñóràñó

2.10.15.2. PLURALA (Ikus bedi 118 espektograma)

txarretarañó	176-152-140-142-146	lurretarañó	160-165-138-138-150
ormatarañó	176-146-140-138-148	etxetarañó	179-176-150-152-157
errotatarañó	162-189-173-155-152-150	erritterañó	165-150-138-144-146
ortuterañó	160-144-134-131-134	txikerretarañó	0-176-155-144-140-138
bigunetarañó	170-182-162-146-146-148	polittetarañó	157-167-165-138-140-157
kamiñotarañó	150-167-155-134-144-140	okolluterañó	0-182-162-144-150-160

Pluralaren morfema tonu baxuz markatuta agertzen zaigu /-ètarañó/ (Ikus bedi 55. grafikoa); adibidez:

lùrré: lúrrètàràñó
èrri: érrittèràñó
kàmiñó: kàmiñótàràñó

2.10.16. ADLATIBO DESTINATIBOA

2.10.16.1. SINGULARRA (Ikus bitez 119 eta 120 espektogramak)

ormarako	155-155-160-157	emireko	157-165-170-170
ortureko	138-167-160-165	lurrerako	160-173-173-179
elixarako	150-152-167-165-170	kamiñorako	152-160-160-160-165
okollureko	165-182-189-189-189	errotarako	160-170-165-165-167

Kasu hau adlatiboari leku denborazko kasu marka eranstetik datorrenez gero, eta biak oinaren melodia aldatzen ez dutenetarikoak direnez gero, oinari atxeki eta ostean beronen melodia ez da aldatzen (Ikus bedi 56. grafikoa); adibidez:

lùrré:	lùrrérákó
èrri:	èrrirékó
kàmiñó:	kàmiñórákó

2.10.16.2. PLURALA (Ikus bedi 121 espektograma)

txarretarako	182-162-146-146-152	lurretarako	182-167-146-140-148
ormatarako	162-142-136-134-146	errotatarako	157-173-146-136-126-124
erriterako	148-152-136-136-146	ortuterako	170-167-134-146-148
txikerretarako	0-186-167-140-131-150	biguretarako	155-173-167-140-131-144
kamiñotarako	152-186-155-138-138-150	okolluterako	165-204-182-152-148-152

Pluralaren morfema tonu baxuz markatuta agertzen zaigu /-ètrako/ (Ikus bedi 57. grafikoa); adibidez:

lùrré:	lùrrètàràkò
èrri:	érrìttèràkò
kàmiñó:	kàmiñòtàràkò

Guzti honen ondorioz zera esan dezakegu:

a) Plural guztiak tonu baxuz markatuta dagoz.
b) Ablatiboa, adlatibo bukatuzkoa eta adlatibo direktiboaren bigarren silaba tonu baxuz markatuta dagoz:

Atzizki bakoitzaren ezaugarri tonalak kontutan hartuta, hala nola mugagabeak singularraren ezaugarri berberak dituela ere, hona hemen berba batzuren deklinabidea:

LUR

Mugagabea	Singularra	Plurala
lùrrétán	lùrrén	lùrrètàn
lùrrétárá	lùrrérá	lùrrètàrà
lùrrétátì	lùrrétì	lùrrètàtì
lùrrétákó	lùrrékó	lùrrètàkò
lùrrétárántzà	lùrrérántzà	lùrrètàràntzà
lùrrétáràñò	lùrrérāñò	lùrrètàràñò
lùrrétárákó	lùrrérákó	lùrrètàràkò

ERRI

Mugagabea	Singularra	Plurala
èrrittèn	èrriñ	érrittèn
èrrittérá	èrriré	érrittèrà
èrrittéti	èrritti	érrittèti
èrrittékó	èrrikó	érrittèkò
èrrittérántzà	èrrirántzà	érrittèràntzà
èrrittéráñó	èrriráñó	érrittèràñò
èrrittérákó	èrrirékó	érrittèràkò

KAMIÑO

Mugagabea	Singularra	Plurala
kàmiñótán	kàmiñón	kàmiñótàn
kàmiñótára	kàmiñóra	kàmiñótàrà
kàmiñótáti	kàmiñóti	kàmiñótàti
kàmiñótákó	kàmiñókó	kàmiñótàkò
kàmiñótárántzà	kàmiñórántzà	kàmiñótàràntzà
kàmiñótáráñó	kàmiñóráñó	kàmiñótàràñò
kàmiñótárákó	kàmiñórákó	kàmiñótàràkò

2.11.IZEN ORDAINAK

2.11.1. PERTSONA IZENORDAIN ARRUNTAK.

Atal honetan pertsona izenordainen melodiak ikusiko ditugu. Lehendabizi datu akustiko zenbait emango ditugu:

niri	142-160	suek	176-150
nire	142-160	suen	173-157-152
nies	165-138	suena	170-142-142
nirekzat	160-144-134	suekas	170-157-144
niaitik	179-157-152	suentzat	165-150-150
niana	152-162-162	suekaitik	179-152-150-152
		suekana	176-165-148-146

Datu hauek ikusita izenordain pertsonalak ondoko era honetara markatuta dagozela esan dezakegu:

ni', i', su', gu', suòk.

Hona hemen pertsona izenordainen deklinabidea tonu melodiekin batera:

NI	HI
ni	i
nik	ik
niri	iri
niré	iré
niès	iès
nirètzàt	irètzàt
niàittik	iàittik
niàná	iàná

GU	ZU	ZUEK
gu	su	súòk
guk	suk	súòk
gùri	sùri	súòri
gùré	sùré	súòna
gúès	súès	súòkàs
gúrètzàt	súrètzàt	súòntzàt
gúàittik	súàittik	súòkàittik
gùàná	sùàná	súòkàna

2.11.2. PERTSONA IZENORDAIN INTENTSIBOAK.

NEU	HEU
neu	eu
neuk	euk
nèuri	èuri
nèuré	èuré
néuès	éuès
néurètzàt	éurètzàt
néuàittik	éuàittik
nèuàná	èuàná

GEU	ZEU	ZEUEK
geu	seu	séuòk
geuk	seuk	séuòk
gèuri	sèuri	séuòri
gèuré	sèuré	séuòna
géuès	séuès	séuòkàs
géurètzàt	séurètzàt	séuòntzàt
géuàittik	séuàittik	séuòkàittik
gèuàná	sèuàná	séuòkàna

2.12. ERAKUSLEAK

2.12.1. ERAKUSLE ARRUNTAK

Ataltxo honetan, deklinabidearen atzizkien ezaugarriak kontutan hartuta, erakusleen deklinabidea ematen dugu.

2.12.1.1. SINGULARRAK

au	òri	a
ònék	òrrék	àrék
ònéri	òrréri	àri
ònéná	òrréná	àréná
ònéàs	òrréàs	àréàs
ònéntzàkò	òrréntzàkò	àréntzàkò
ònéàittik	òrréàittik	àréàittik
ònéáná	òrréáná	àréáná

2.12.1.2. PLURALAK

ónèk	órrèk	áik
ónèk	órrèk	áik
ónèri	órrèri	áiri
ónèna	órrèna	áiñe
ónèkas	órrèkas	áikes
ónèntzàkò	órrèntzàkò	áintzèkò
ónèkàittik	órrèkàittik	áikàittik
ónèkàna	órrèkàna	áikàna

2.12.2. A- GEHITZEN DUTENAK

Erakusle indartuen artean mota honetakoek "A" gehitzen dute eta tonu altu bertan egoten da.

2.12.2.1. SINGULARRAK

áàu	àòri
àònèk	àòrrèk
àònèri	àòrrèri
àònèna	àòrrèna
àònèàs	àòrrèàs
àònèntzàt	àòrrèntzàt
àònèàittik	àòrrèàittik
àònèàna	àòrrèàna

2.12.2.2. PLURALAK

àònèk	àòrrèk
àònèk	àòrrèk
àònèri	àòrrèri
àònèna	àòrrèna
àònèkàs	àòrrèkàs
àònèntzàt	àòrrèntzàt
àònèkàittik	àòrrèkàittik
àònèkàna	àòrrèkàna

2.13. ZENBAKIAK

Zenbakien oinarrizko melodiak atera ahal izateko ondoko datu akustikoetan oinarritu naiz:

iru	173-189	saspi	0-193	sortzi	152-189
bederatzi	155-155-170-0	amar	152-167	amaika	146-165-152
amabi	150-165-160	amairu	150-170-150	amalau	150-167-160
amabost	152-173-152	amaseí	148-146-170	amasortzi	0-152-182-152

emeretzi	162-157-170-150	ogei	162-179
ogetabat	150-173-152-152	ogetabi	160-179-157-160
ogetairu	162-182-160-157	ogetalau	146-179-157-148
ogetamar	152-170-155-157	berrogei	176-173-186
berrogetaman	167-167-173-144-152	irurogei	0-160-179-160
irurogetamar	152-152-179-179-148-150	larogei	157-170-150
larogetamar	160-170-170-144-148	berreun	167-152
mille	152-179		

Honen ondorioz zenbakiak ondoko era honetara geratuko litzaizkiguke:

bat	bi	irú	lau
bost	sei	sàspi	sòrtzi
bèdèrátzi	àmár	àmákà	àmábi
àmáirù	àmálàu	àmábòst	àmàséi
àmàsáspi	àmàsórtzi	èmèrétzi	ògéi
ògétàbàt	ògétàbi	ògétàirù	ògétàlàu
ògétàbòst	ògétàsèi	ògétàsàspi	ògétàmàr
bèrrògéi	bèrrògétàmàr	ìrùrógèi	ìrùrógétàmàr
làrógèi	làrógétàmàr	bérrèun	mìllé

"BAT" zenbakiari dagokionez, beronen deklinabidean, mugagabea eta mugatua tonuaren bidez ere bereiztu egiten direla esan behárra dago; adibidez:

bat[16]	bátà
bàték	bátàk
bàtéri	bátàri
bàténá	bátènà
bàtéàs	bátèàs
bàténtzàkò	bátèntzàkò
bàtéàittik	bátèàittik
bàtén	bátèn
bàtérá	bátèrà
bàtéti	bátèti
bàtékó	bátèkò

-GARREN

Ordinalak egiteko zenbakiei eras dakiekeen atzizki hau, ondoko datu akustikoetan ikus daitekeen legez, tonu baxuz markatuta agertzen zaigu:

bígàrrènà	167-138-138-142
ìrúgàrrènà	152-173-152-131-129
láugàrrènà	165-152-138-131
bósgàrrènà	167-146-129-129
sérgàrrènà	160-140-134-134
sàspígàrrènà	0-170-146-136-136
sòrtzígàrrènà	136-157-138-132-132
bèdèrátzìgàrrènà	146-150-162-152-124-136-148
àmárgàrrènà	131-167-148-134-136

[16] Kasu honetan aurrean daukan izena edo adjetibotik hartzen du tonua.

2.14. GALDETZAILEAK

Hemen galdetzaile batzuren melodiak eta berauek ateratzeko erabili ditudan datu akustikoak ere ematen ditut:

nòrí	167-189
nòné	165-200
nònèk	173-144
nòis	176-155
nóntzàkò	167-162-136
nóàrttik	170-146-144
nòàná	157-170-176
nòrá	165-179
nóndi	173-150
nóngò	157-186
nórántzà	167-179-148
nóràñò	182-152-148
séàrttik	170-157-152
sètán	162-170
sètáti	165-193-160
sèlàn	176-160
senhet	176-152
nósik óna	193-173-146-142
nóskó	160-186

2.15. LEKU ADITZONDOAK

2.15.1. LEKU ADITZONDO ARRUNTAK.

Leku aditzondo arruntak deklinakeran agertzen zaizkigun melodiak eta berauek ateratzeko erabili ditudan datu akustikoak ematen ditut jarraian:

èmén	152-165	or		an	
óná	157-167	òrrá	146-162	àrí	162-179
émèti	152-167-152	órti	167-148	ándi	165-148
émèkó	150-160-179	órkó	146-176	ángò	152-176
ónántzà	152-170-142	órántzà	150-170-157	ántzà	152-170-138
ónáñò	173-146-144	óràñò	176-165-148	ràñò	170-155-142
ónákó	150-160-158	órrákó	165-176-176	ràkó	150-173-170

2.15.2. A- GEHITZEN DUTENAK.

Erakusleetan ikusi dugun legez, hauek ere "A" gehitzean tonu altua beronen gainean paratzen da hortik gora bajatzen dela:

ámèn	áòr
áòná	áòrrà
ámèti	áòrti
ámèkò	áòrkò
áònántzà	áòrràntzà
áònáñò	áòrràñò
áònákò	áòrràkò

2.16. ADITZA

2.16.1. ADITZ EZ JOKATUAK

4.16.1.1. ADITZEN OINARRIZKO TONU MELODIAK

Silaba bakarrekoak (B-A melodia, ikus 58. grafikoa):

yo dosu	167-170-176	yan dosu	162-167-167	in dosu	165-182-200

Silaba bakarrekoak (A-B melodia, ikus 59. grafikoa):

il datzu	182-152-167	yon sara	176-155-150

Silaba bikoak (B-A melodia, ikus 60. grafikoa):

olga	160-173	altza	146-182	pentza	165-176
tapa	157-165	puka	157-165	kantza	152-170
ere	152-176	io	173-182	yayo	162-176
in	165-179	busti	162-173	ebai	160-170
asi	152-173	yosi	160-176	yami	157-173
yatzi	160-193	yantzi	160-189	artu	152-179
gerttu	165-182	arttu	160-173	astu	134-162
urtu	160-179	lorttu	148-173	bistu	165-182
sartu	162-189	lotu	152-173	saldu	160-173
galdu	144-165	soldu	160-173	eldu	167-182
koyu	165-186	ien	162-182	urten	152-176
entzun	162-179	intxun	162-179	edan	162-179
yabon	165-182				

Silaba bikoak (A-B melodia, ikus 61. grafikoa):

kanta	173-152	gusta	179-162	txupa	186-150
miska	189-162	nasta	179-152	buelta	189-160
salta	179-152	yausi	186-160	eron	189-170
eraiñ	179-165				

Hiru silabakoak (B-A-A melodia, ikus 62. grafikoa):

iordi	165-176-179	imiñi	165-176-173	iern	167-173-176
erantzi	167-189-189	iruntzi	173-186-186	merketu	157-176-176
damutu	155-173-173	ekertu	162-186-182	andittu	162-176-173
loditu	160-173-173	osatu	155-182-182	makurtu	160-176-173
billetu	170-176-179	gogortu	162-193-189	laburtu	167-179-182
biortu	167-179-182	otzittu	162-189-193	surittu	182-189-193
argaldu	160-176-173	sapaldu	160-176-179	megidu	165-193-193
kordu	170-179-179	ibilli	170-179-186	erosi	157-170-186
opetzi	160-182-193	artestu	160-170-186	moskortu	165-176-182
mamurtu	152-173-193	errastu	155-173-193	ulertu	160-176-189
garbittu	176-186-200	sorrostu	167-176-193	sabaldu	160-173-186
sentidu	167-193-200				

Hiru silabakoak (B-A-B melodia, ikus 63. grafikoa):

gomitta	162-193-176	agarra	162-182-146	barrunta	157-189-157
akorda	157-186-152	ordena	162-193-157	arregla	167-186-152
artesa	152-186-167	merinda	173-193-165	amata	157-189-162
errega	160-193-157	allega	173-189-165	deskantza	150-189-152
parkatu	173-182-173	prijidu	173-193-186	irikin	170-189-165

Labur bilduz, aztertu ditudan aditz partizipioen melodiak ondoko taulan ikus daitezke silaba kopuruen arauera:

Silaba kopuruak	
1	B-A
1	A-B
2	B-A
2	A-B
3	B-A-A
3	B-A-B

Izen eta adjetiboekin egin dudan era berean, aditz partizipioak ere marka bien arauera eta beronen egonguneen arauera sailka daitezke:

Silaba bakarrekoak:

o o

Silaba bikoak:

o-o o-o

Hiru silabakoak:

o-o-o o-o-o

2.16.2. ASPEKTU MARKEN TONUAK

2.16.2.1. ASPEKTU EZPERFEKTOA

Beroni dagokionez "-TEN" dugu morfema ez markatua, "-TTEN" "-IDU" amaierakoekin erabiltzen da, korritten, prijitten, sentitten, e.a.; gazteek, hala ere, beronen ordez "-TEN" ere erabiltzen dute, hau da: korriduten, prijiduten, sentiduten, e.a. Zaharren artean kasu gutxitan izanik ere bada beste alomorfo bat "-TXEN", adibidez: saltxen, artxen, batxen, lotxen, e.a.

Zenbait kasutan "-TEN" agertzeko oinari ezabapen erregela batzu ezarri behar zaizkio; adibidez:

1.

n---> ø/____ten

"i" amaieradunetan [s̀i] eta [r̄i] kontestuan beste erregela hau proposa dezakegu:

2.

i---> ø/{ś,r̄}___ten

"idu" amaieradunetan, hiztun zaharren arabera, prijitten, segitten, agintten, e.a. erabiltzen dituztenez gero, beste erregela hauek proposatu beharko genituzke:

3.

du---> ø/i____ten

4.

t---> t̰/ {i,i̱} C$_0$____

Azken erregela hau orokorra dela esan dezakegu, izan ere, honako adibideok aurkitzen dira:

itten
iltten
ebaitten

Aurreko erregelak aplikatuz, aspektoaren deribazioa honela geratuko litzaiguke:

[ekarri+ten] [erain+ten] [prijidu+ten] [allega+ten] [ebai+ten] [yon+ten]

A) Morfologia:

Sufijazioa:

ekarriten erainten prijiduten allegaten ebaiten yonten

B) Fonologia:

/i/, /du/eta /n/ren ezabaketa:

ekarten eraiten prijiten[17] - - yoten

/t/ren palatalizazio erregela:

ekarten eraitten prijitten - ebaitten -

Esaten dena:

ekarten eraitten prijitten allegaten ebaitten yoten

[17] Gazteen artean erregela hauek ez dira aplikatzen "du" amaieradunetan.

Honen ostean tonuari dagozkion erregelak aplikatu beharko genituzke. Bizkaieraren beste barietate batzutan gertatzen dena legez -TEN eta -KO markatuak dira, hots, tonu baxuan agertzen dira. HUALDE-k (1988) Gernikako euskaraz honako hau ematen digu[18]:

"The assignment of tones to nonconjugated verbal forms follows the same rules a nouns, adjetives and demostratives. Most perfective verbal forms follow the pattern in (7). Imperfective forms are created either by adding the suffix /-tsén/ to the verbal root or the suffix /-tén/ to the perfective form. Both suffixes have a lexical low tone. The related suffixes /-tsè/, /-tè/ are also marked with a low tone. The future marker /-kó/ is also low toned. Examples are given in (22) and a couple of sample derivation in (23):"

Honako adibide batzu ere ematen dizkigu:

galdú	gáltzen, galdúten, galdúko
artú	ártzen

Gatikan HUALDE-k Gernikarako egindako diskripzioan legez -TEN eta -KO markatuak dira, baina hau ez da nahikoa hemengo eredua deskribatzeko, izan ere, Gernikan ez bezala, Gatikan atzizki honek aurreko silabaren tonua ere baja erazten du, berori lehena ez bada (Ikus bitez 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129 eta 130 espektogramak).

Hona hemen silaba kopuruen arauera gure azterketarako erabili ditudan datu akustikoak:

Silaba batekoak (A-B melodia, ikus 64. grafikoa)

yoten[19]	173-155	ilten	193-173	yaten	179-165
yoten[20]	176-167	itten	173-162		

Silaba bikoak (A-B melodia, ikus 65. grafikoa):

asten	167-150	yosten	186-157
yausten	176-152		

Silaba bikoa (A-B-B melodia, ikus 66. grafikoa):

olgaten	182-176-146	altzaten	176-170-146
tapaten	165-160-150	pedaten	173-152-142
kantzaten	170-144-144	kantaten	179-162-152
txupaten	193-176-150	miskaten	176-170-138
nastaten	179-162-144	bueltaten	182-148-140
saltaten	173-157-146	ixitten	189-160-150
ebaitten	170-162-148	yarritten	186-173-146
geittuten	186-179-152	aittuten	176-162-144
sartuten	189-176-152	lotuten	176-160-157
salduten	170-165-152	galduten	167-152-148
soldúten	179-162-155	elduten	182-152-150
yaboten	176-170-150	entzuten	173-162-152
ieten	186-176-148	ersten	189-179-152

---

[18] HUALDE, J.I.: A LEXICAL PHONOLOGY OF BASQUE, Los Angeles, 1988. Doktorego tesia, University of Southern California.

[19] Berau "yo" aditz partizipioari dagokio.

[20] Berau "yon" aditz partizipioari dagokio.

Hiru silabakoak (A-B-B melodia, ikus 67. grafikoa):

ibiltten	193-182-155	imintten	179-170-146

Hiru silabakoak (B-A-B-B melodia, ikus 68. grafikoa):

gomittaten	165-182-176-155
harruntaten	162-182-162-142
akordaten	144-182-167-142
ordenaten	157-179-167-138
arreglaten	162-176-160-146
artesaten	165-193-182-148
merindaten	165-182-167-152
amataten	146-182-167-146
erregaten	152-179-167-146
allegaten	167-182-173-146
deskantzaten	162-182-167-152
erantzitten	152-186-179-152
merketuten	170-193-160-157
damututen	162-182-170-160
parkatuten	167-182-179-152
okertuten	152-189-170-146
moskortuten	160-186-167-148
andittuten	167-204-148-148
osatuten	150-189-167-150
makurtuten	155-186-170-152
errastuten	165-204-193-152
ulertuten	160-193-165-167
ozittuten	157-176-162-146
surittuten	182-193-186-157
eskonduten	0-193-179-146
argalduten	157-186-176-146
sutunduten	165-179-167-150
sabalduten	150-173-162-157
megiduten	165-189-170-148
prijiduten	165-208-176-160
korrduten	170-200-182-162

Datuetan ikusten den legez aspektuaren morfema tonu baxuz markatuta dago; horrez ostean, morfemaren aurreko silaba, lehena ez bada, tonu baxuz ere markatzen da. HUALDE-k (1988) Ondarruko zaharren tonu erregelak adierazteko honako hau ere dinosku:

> I propose to account for the old generation forms by means of a rule that spreads an underlyingly linked low tone leftwards, delinking a branching high tone. The rule must apply after H-insertion but before initial H-delinking, since a/t does not apply to bisyllabic words, which do not bear a branching high and b/it has the effect of retracting a high tone one syllable with respect to the singular (273. or.)"

Erregela ondoko era honetara ematen digula (274. or.):

L- Spread

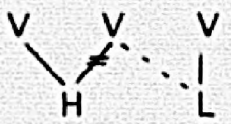

Gure kasuan antzeko erregela bat proposa genezake, hau da tonu baxuaren zabalkundea, berau, HUALDE-ri jarraikirik, tonu altuen sarreraren ostean aplikatuko litzateke. Silaba kopuru eta melodia desberdinak kontutan hartuta ondoko era honetara egingo genituzke deribazioak:

yatèn egotèn ekartèn iruntzittèn

Altuen sarrera

yatèn	egotèn	ekartèn	iruntzittèn
A B	A B	A B	A A B

Baxuen sarrera:

yatèn	egotèn	ekartèn	iruntzittèn
A B	B A B	B A B	B A A B

Tonuaren zabalkundea:

yaten	egoten	ekarten	iruntzitten
	B A B	B A B	B A A B

Azkenik:

yâtèn égôtèn ékârtèn irúntzittèn

2.16.2.2. GERO ALDIA

Silaba batekoak (A-B melodia, ikus 69. grafikoa)

yoko	167-144	ilko	176-160
yango	176-162	yongo	176-152
ingo	182-165		

Silaba bikoak (A-B-B melodia, ikus 70. grafikoa)

olgako	179-165-134	altzako	186-176-131
pentzako	179-165-148	tapako	189-170-140
padako	179-150-129	kantzako	170-157-134
kantako	173-155-146	gustako	179-167-146
txupako	179-173-140	miskako	176-167-140
bueltako	193-152-142	saltako	173-165-126
erreko	173-160-146	ioko	193-186-150
yayoko	173-162-142	inko	204-193-160
ebako	167-150-140	yarnko	186-170-152
yantziko	165-144-146	gerttuko	186-170-148
sartuko	176-148-152	salduko	176-167-142
galduko	176-160-146	soldako	179-170-157
elduko	176-160-144	koyuko	173-162-138
yabongo	182-167-146	edango	176-162-157
intxungo	186-176-148	entzungo	179-152-146
iengo	193-182-157	crongo	173-160-148
erangо	182-162-146		

Hiru silabakoak (A-B-B melodia, ikus 71. grafikoa)

ibilko	193-150-150	imingo	186-170-144
ikusko	182-167-152		

Hiru silabakoak (B-A-B-B melodia, ikus 72. grafikoa)

gomittako	162-182-157-152
agamako	150-176-162-138
akordako	140-179-162-136
ordenako	167-179-165-134
arreglako	165-182-167-146
artesako	146-182-173-146
merindako	165-186-173-155
amatako	162-176-167-148
erregako	170-186-157-150
iordiko	170-182-176-148
merketuko	152-204-182-146
siñestuko	173-193-173-152
parkatuko	173-193-167-152
okertuko	138-182-173-148
artestuko	160-193-189-165
lodituko	165-182-173-152
osatuko	152-189-162-144
billetuko	142-196-186-167
gogortuko	170-200-173-150
ulertuko	167-193-170-160
laburtuko	167-189-173-152
biortuko	170-182-160-148
argalduko	167-186-165-144
sapalduko	148-173-165-148
sabalduko	152-176-170-155
megaduko	165-204-189-155
sentiduko	160-193-179-152
prijiduko	165-200-182-167
kontiduko	165-189-179-150
imingo	173-193-165-150

Aspekto moeta honen ezaugarria tonu baxuz markatuta agertzen zaigu/-kò/; gauza jakina da, bestalde, berau /-n/ren ostean /-gò/ bilakatzen dena, /-l/ren ostean gertatzen ez bada ere; erregela honela azal dezakegu:

1 k---> g/n___

Aspektu mota hau markatua ere da eta aurrekoan ikusitako erregela berberak gertatzen dira; hona hemen deribazioetarako adibide batzu:

yangò egongò ekarkò iruntzikò

Altuen sarrera

yango	egongo	ekarko	iruntziko
| |	| |	| |	| | |
A B	A B	A B	A A B

Baxuen sarrera:

yango	egongo	ekarko	iruntziko
__	B A B	B A B	B A A B

Tonuaren zabalkundea:

yango	egongo	ekarko	iruntziko
__	B A B	B A B	B A A B

Azkenik:

yángò égòngò ékárkò irúntzikò

Laburpen gisa, honela eman genitzake eskematikoki erregela guztiak:

-TEN

Morfologia	Fonologia
Afijazioa ---------->	1. Ezabaketa erregelak: n---> ø/____ten i---> ø/{r,s}____ten du---> ø/i_____ten 2. Palatalizazio erregelak: t---> ţ/{i,į}____ 3. Tonu erregelak: tonu zabalkundea

-KO

Morfologia	Fonologia
Afijazioa ---------->	1. Ezabaketa erregelak: i---> ø/[+koro]____ko 2. Ozendura erregela: k ---> g/n_____ 3. Tonu erregelak: tonu zabalkundea

2.16.3. ADITZ JOKATUAK

Aditz trinkoek zein laguntzaileek, orohar, bigarren silaban "*" marka daukatela pentsa liteke; beraz, tonuak sartuz gero oinarrizko melodia honako hau dugu: sàrá, dirè, dòsú, dèrè, gìttú, dèkó, dàkárré, nàbill, dòsús, dòtzét, e.a.

Hala ere, laguntzaileen kasuan, berauek melodia hartzen dute aditzaren osotasunean eta, izenetan legez, batzutan lehen silabaren estratonalitatea atenuatu egiten da, ondoko datu akustikoetan ikusten den legez:

olgako dosu	179-165-134/134-165
altzaten sara	176-170-146/152-155
pentza dosu	165-176/179-176
iminí dosu	165-176-173/176-173
imintten dosu	179-170-146/138-150
imingo dosu	186-170-144/126-150
erosi dosu	157-170-186/167-167
etor sara	160-176/179-179
yaust sara	186-160/152-155
yausten sara	176-152/152-155
yausko sara	176-173-140/148-150
andittu datzu	162-176-173/173-173
anditttuten datzu	167-204-148-148/144-144
il datzu	182/-152-167
in dosu	165/182-200
dekot	123-132
dabill	138-146

2.16.4. BA- ETA EZ

Baiezko esaldietako "BA-" ezezkoetako "EZ" proklitikoak dira, eta, berezko tonurik eduki ez arren, aditzarekin batera, estratonalitatea eurenganatzen dute; aditz trinkoak edo laguntzaileak lehen silabaren estratonalitatea galtzen dutela. Hona hemen datu akustikoak berau egiaztatzeko:

EZ

estator	148-170-176
es gatos	159-179-173
estire (etorri)	126-179-177
estosu (ingo)	150-162-162
enosu (esetuten)	146-165-170
esara (yon)	0-162-160
enabill	152-162-162
es gare (etorri)	148-160-160
esatos	142-167-162

BA-

badator	157-165-170
badatos	150-160-167
badabill	150-160-165
badekosu	152-167-173-170
badeko	155-173-176

"Joan" aditza tonu baxuz markatuta dagoenez gero, "BA"k hartzen du tonu altua; adibidez:

bado	165-140
basos	165-146

"BA" baldintzen menperagailua denean, beronek "* " marka daukala pentsa daiteke, izan ere, tonu altua sartuz gero hurrengo silaba guztiak baxuak dira; adibidez:

badeko	170-165-162
badator	165-162-155

Beraz, deribazioak eginez gero, honako hau geneukake:

BA- Baiezkoa	BA- Baldintza
bàdékó	bádèkô
bàdátór	bádâtôr
bàdábíll	bádàbìll
bàdósú	bádòsù
bànósú	bánòsù

55

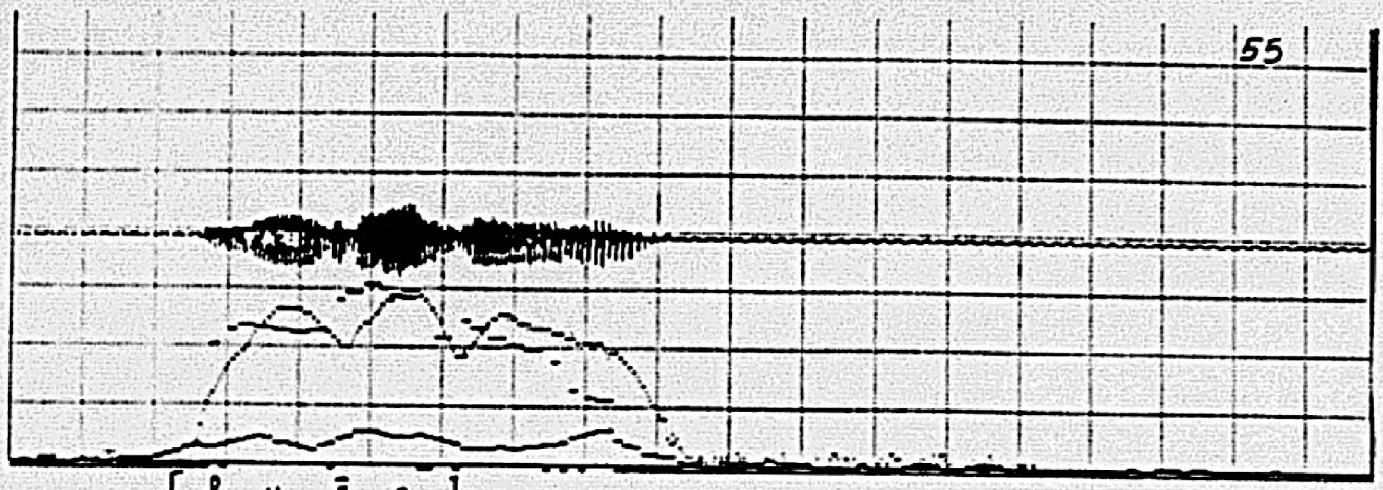

[l u r̃ e]

56

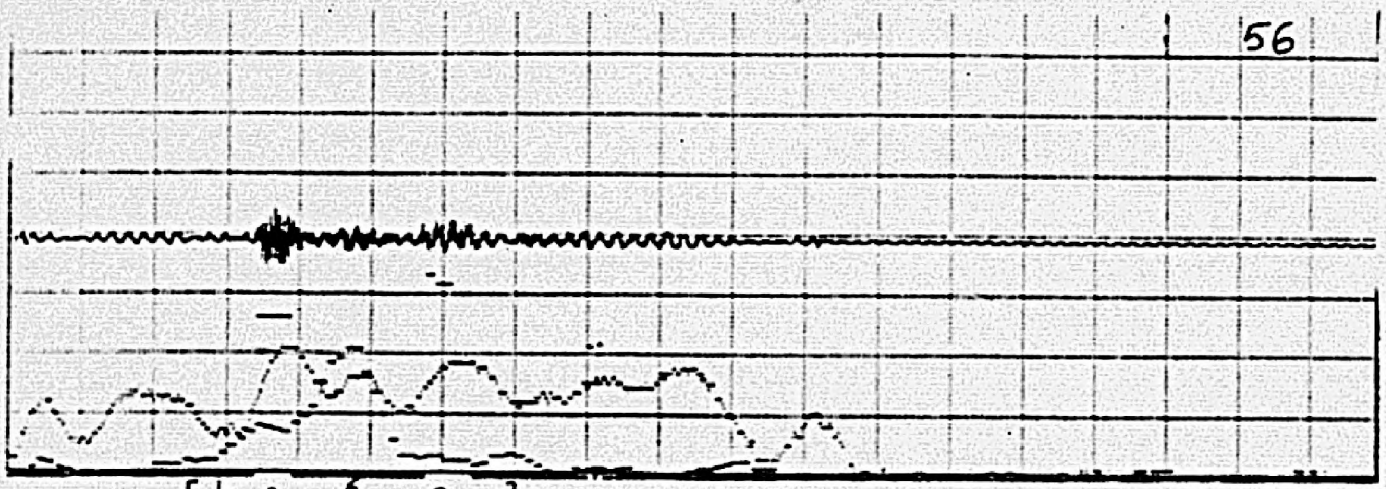

[b a s o]

57

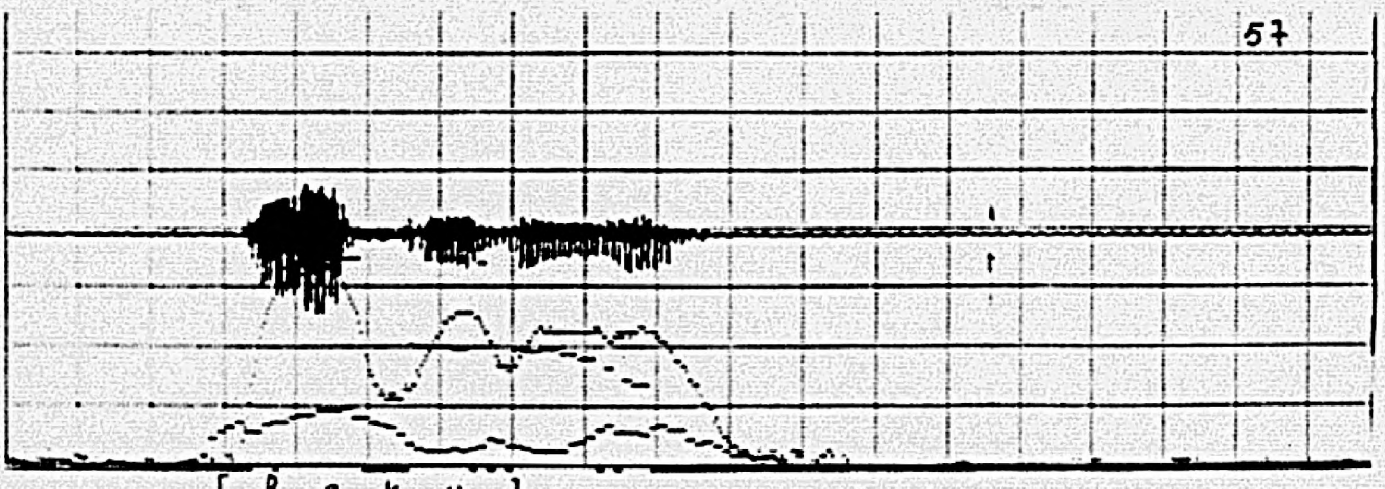

[l e k u]

58

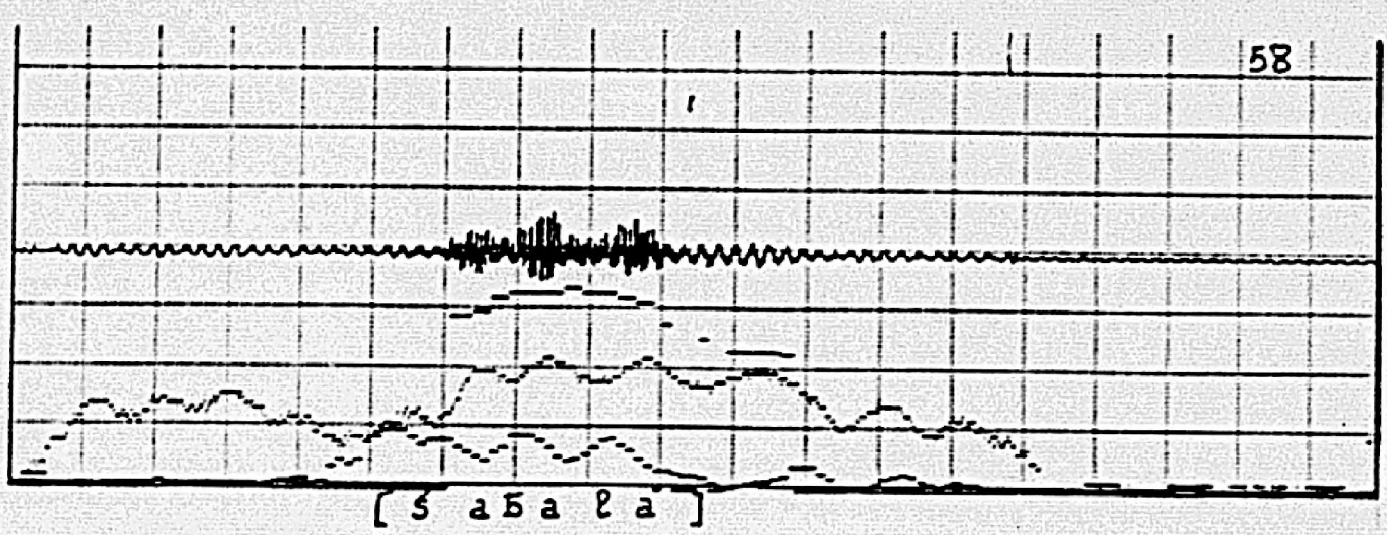

[ś a б a ł a]

59

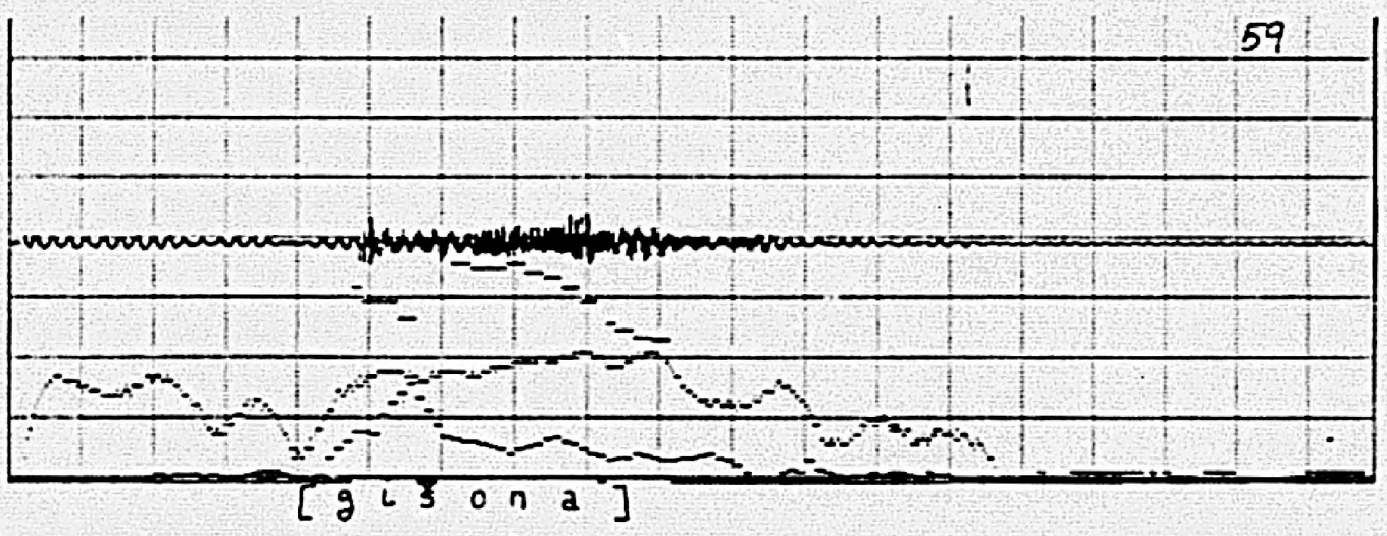

[ǥ ʟ ś o n a]

60

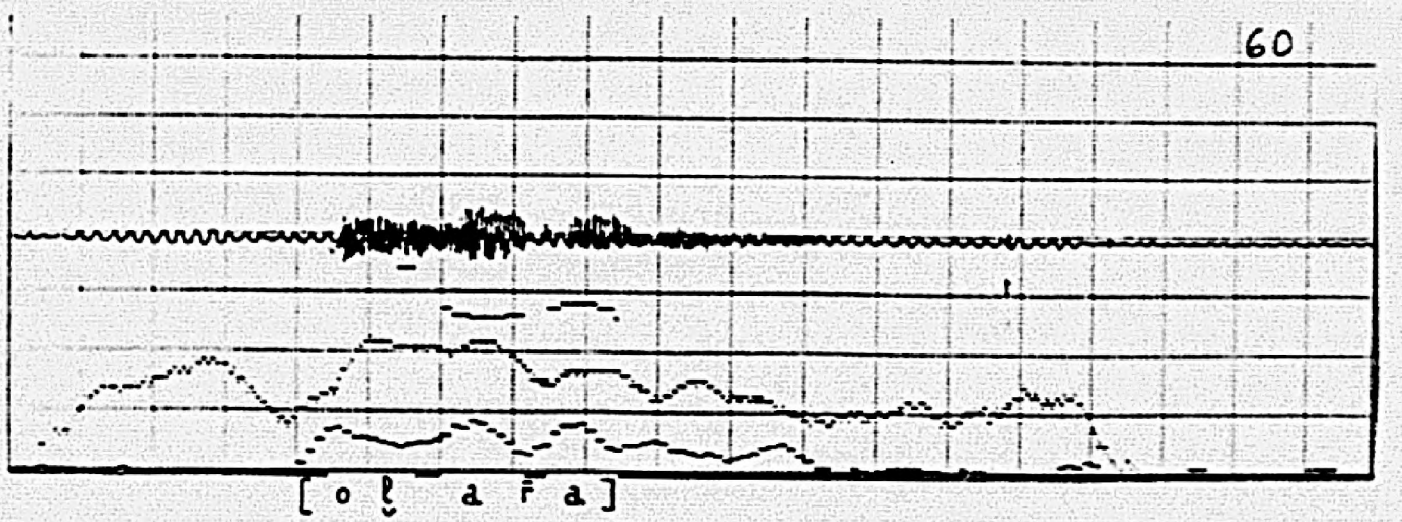

[o ł a f a]

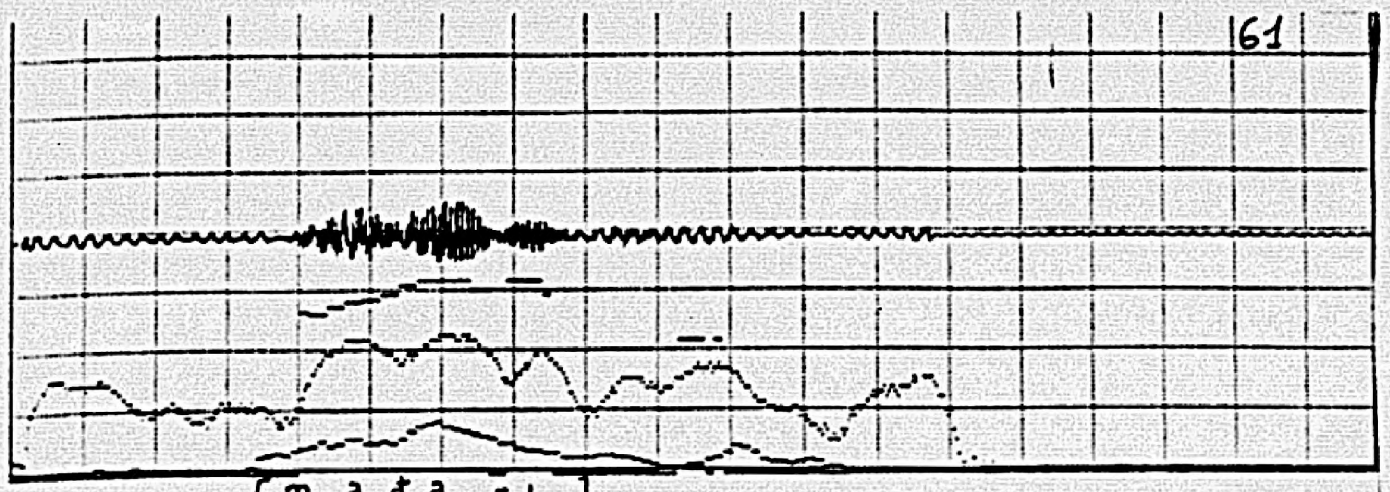

[m a đ a r ι]

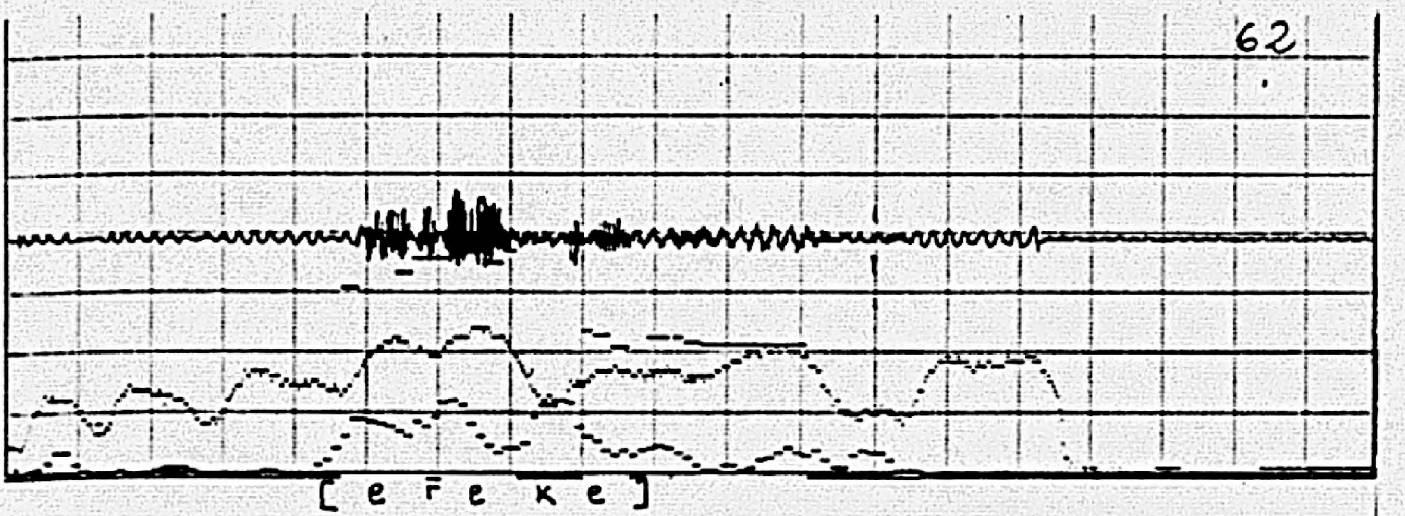

[e r̄ e k e]

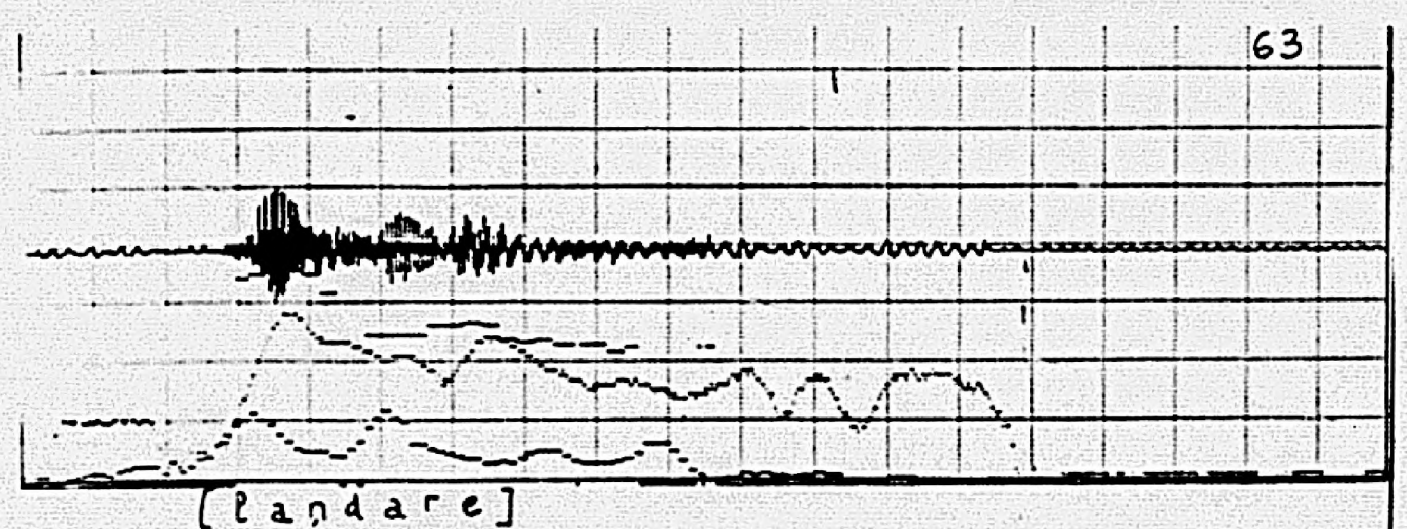

[l a ŋ d a r e]

64

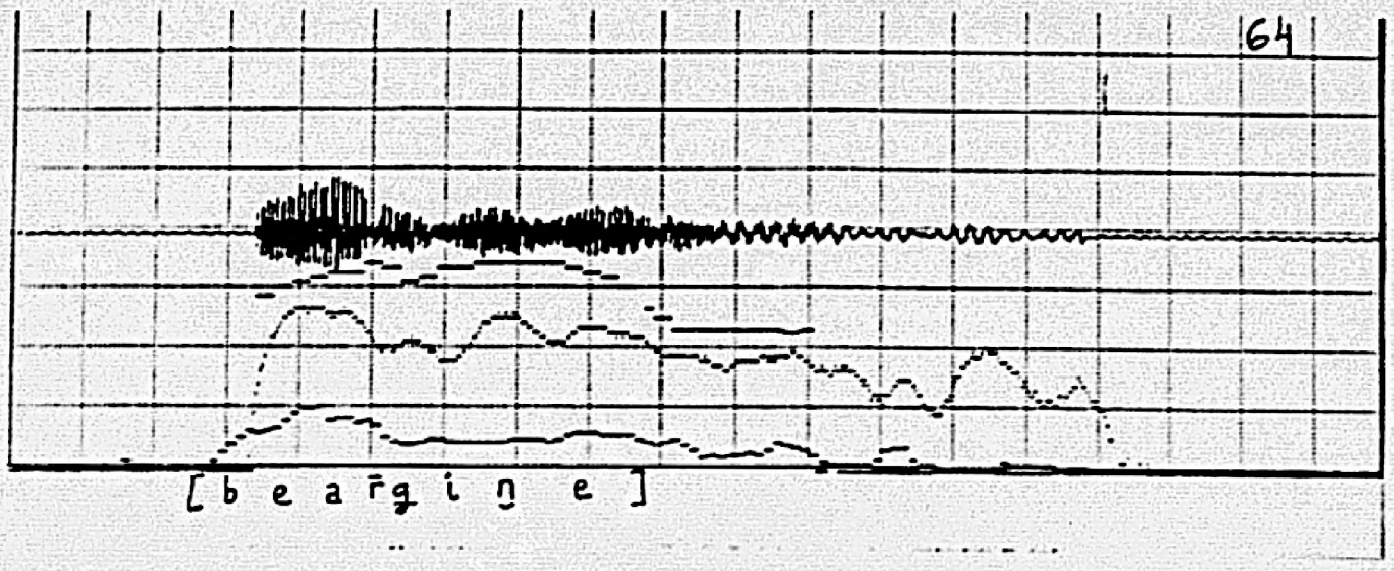

[b e a r̄ g i n̪ e]

65

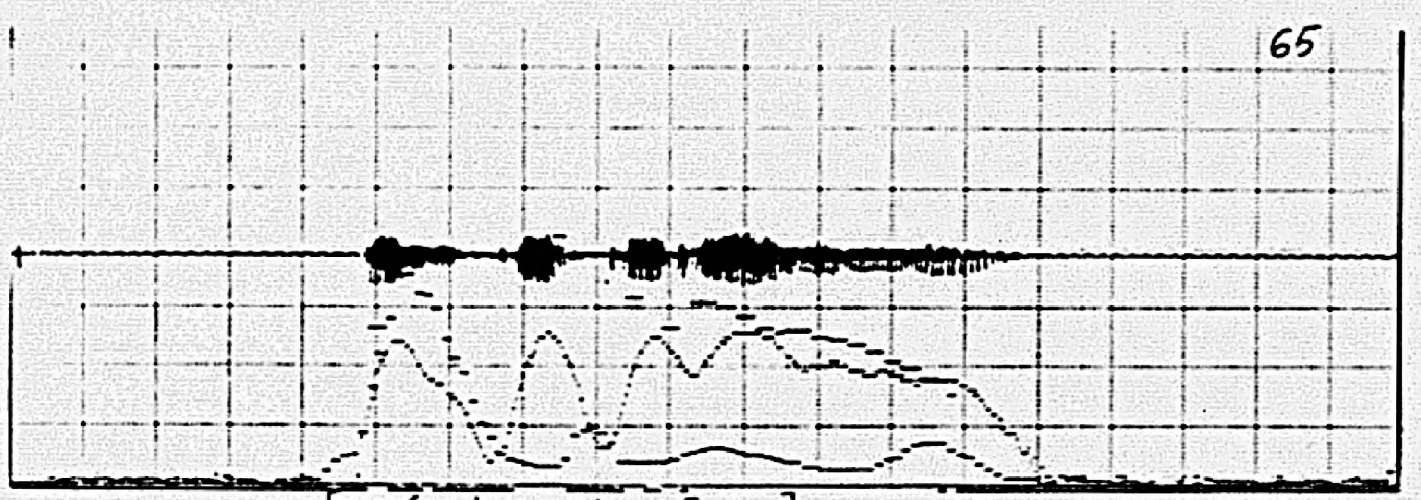

[e ś k u t u r̄ e]

66

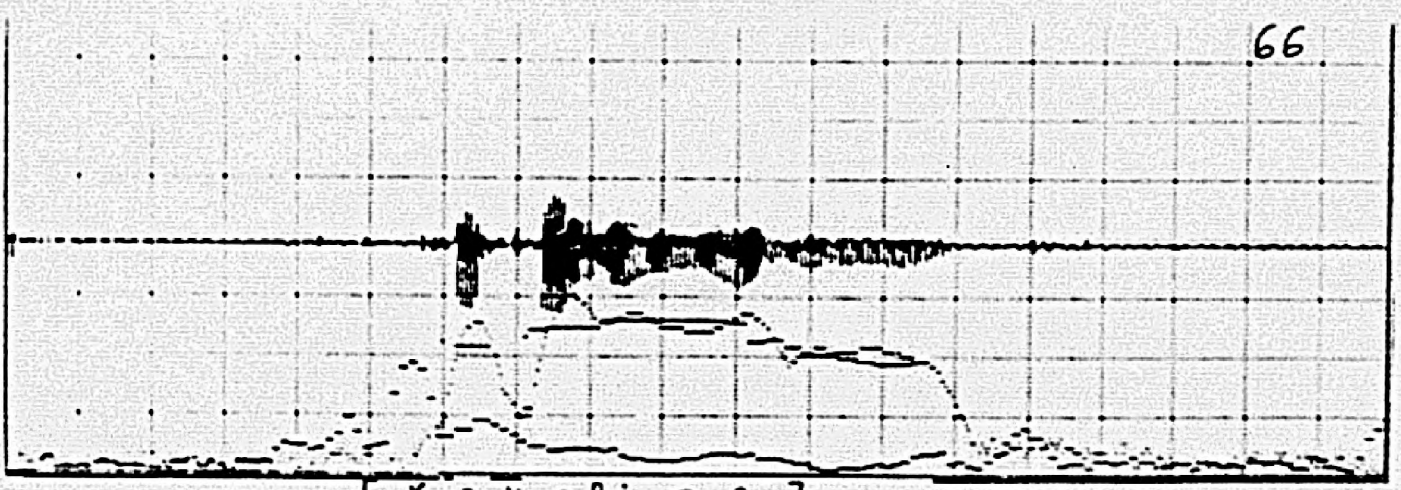

[ɛ̌ a k o l i n̪ e]

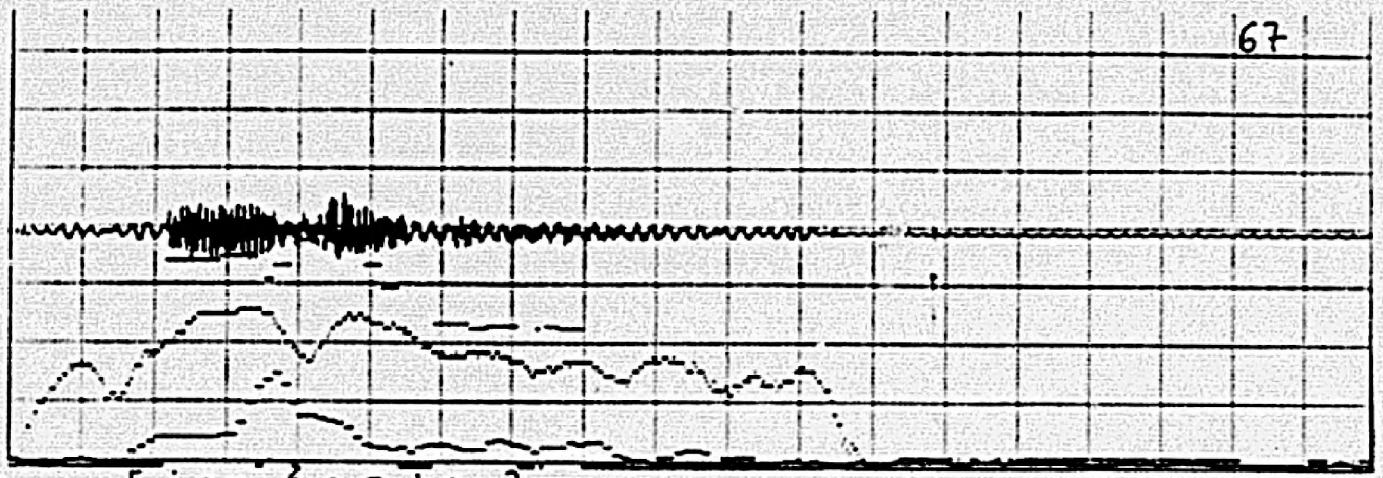
67
[iŋu ʃ e ɲ t e]

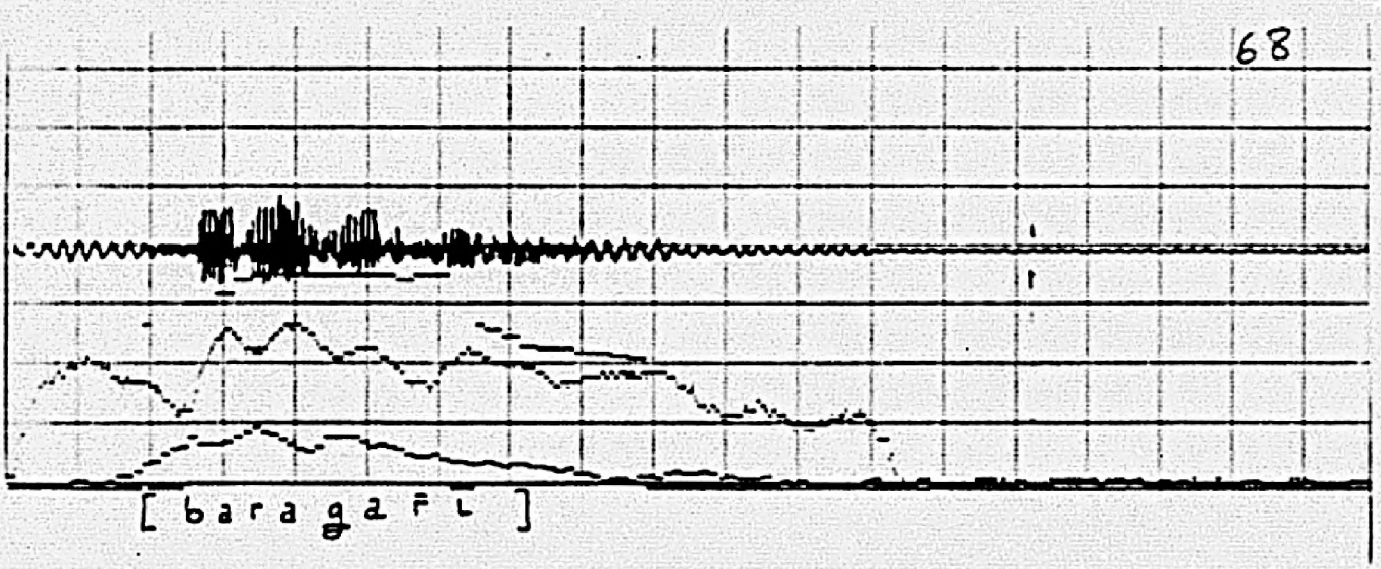
68
[b a r a g a ɾ ɭ]

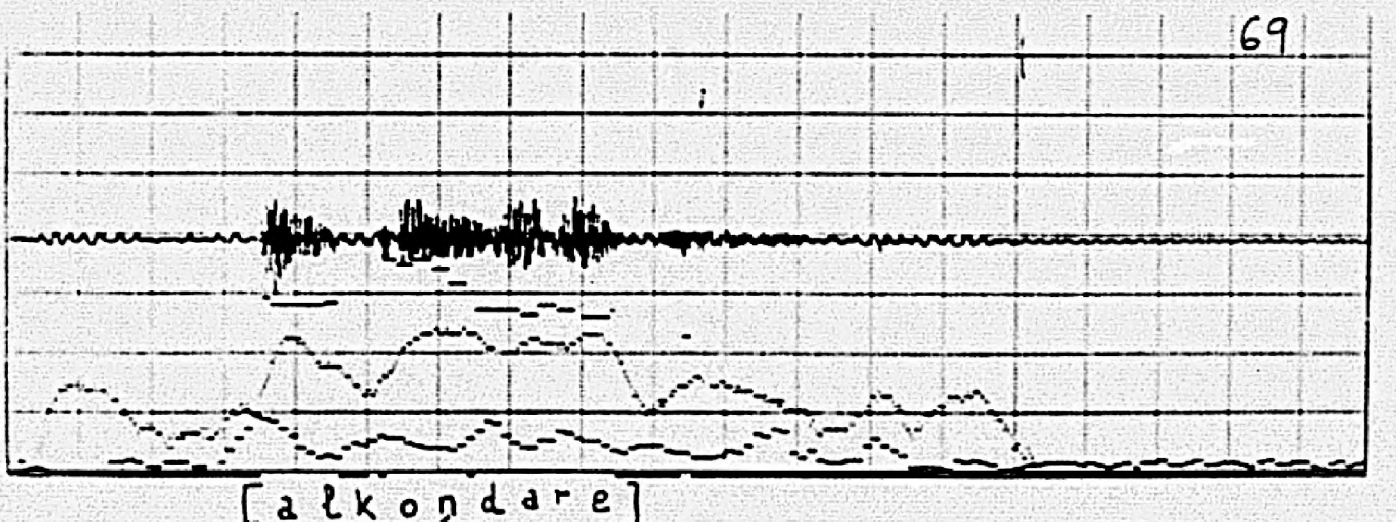
69
[a ɭ k o ɲ d a r e]

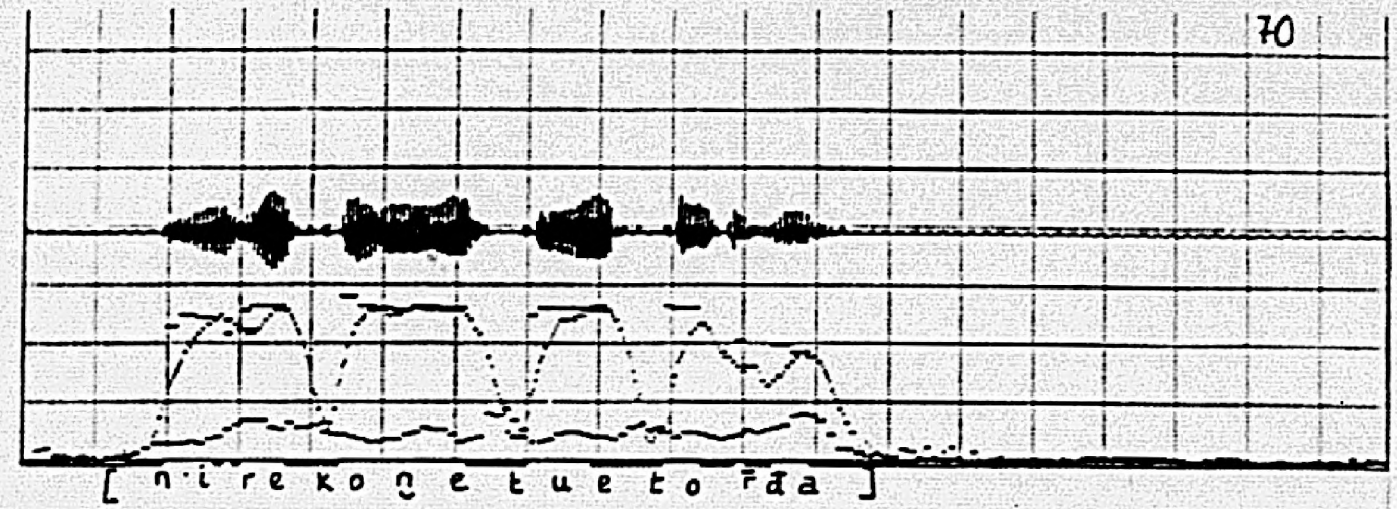
70
[n i r e k o ŋ e t u e t o ř d a]

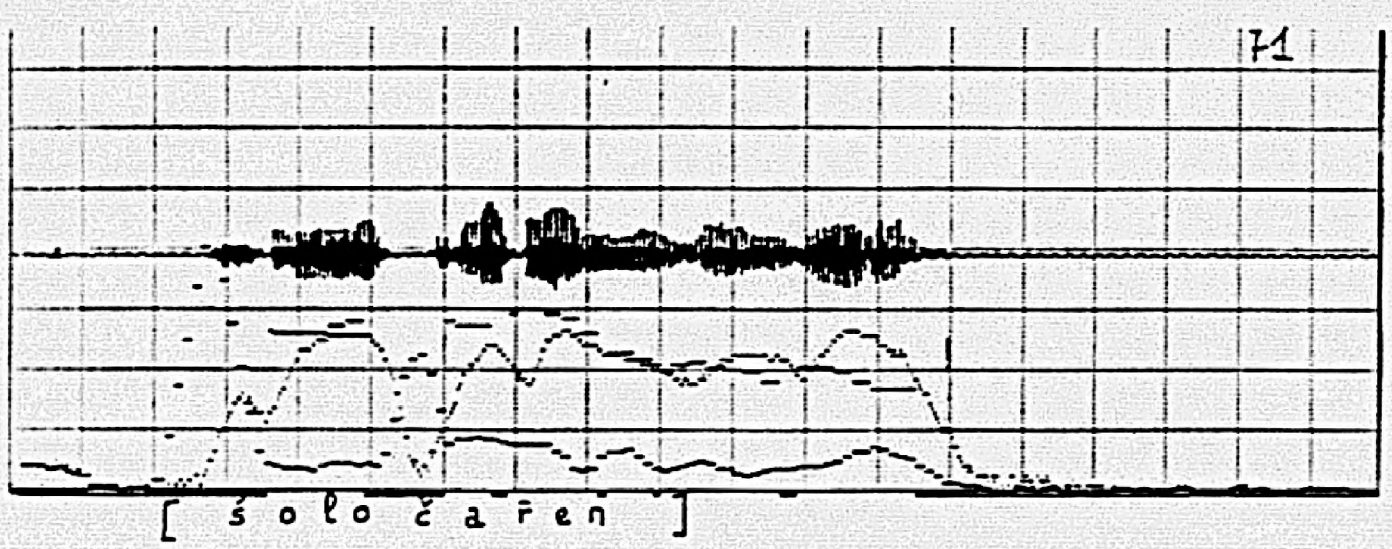
71
[š o l o č a ř e n]

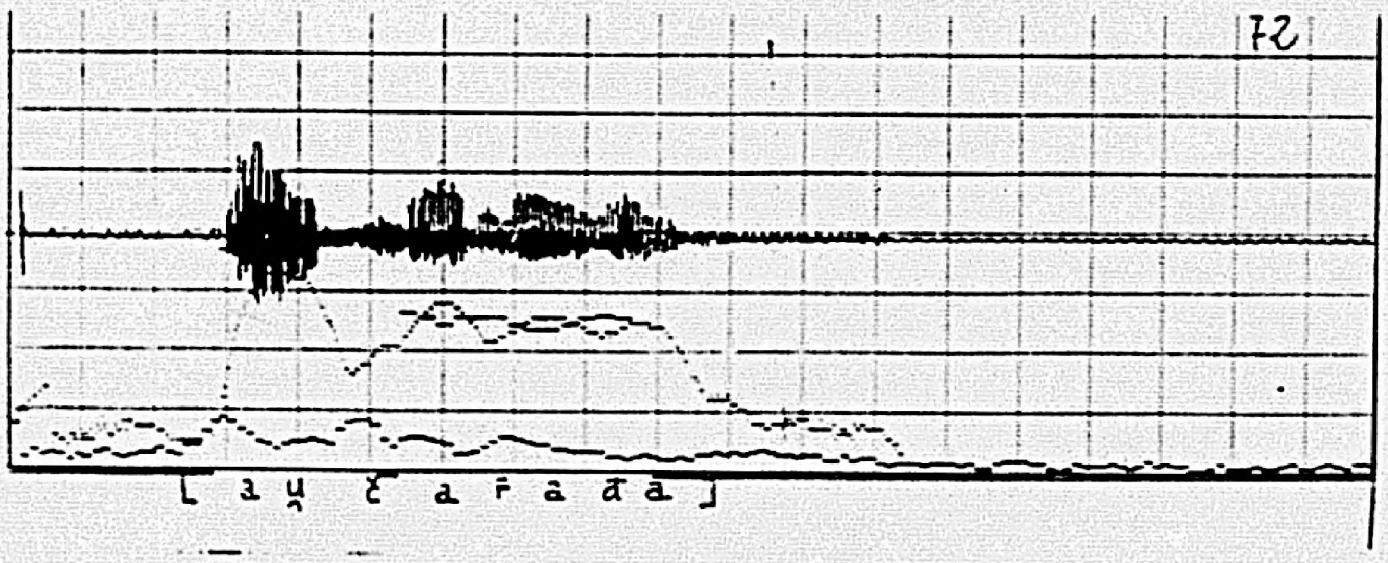
72
[a ŋ č a ř a d a]

73

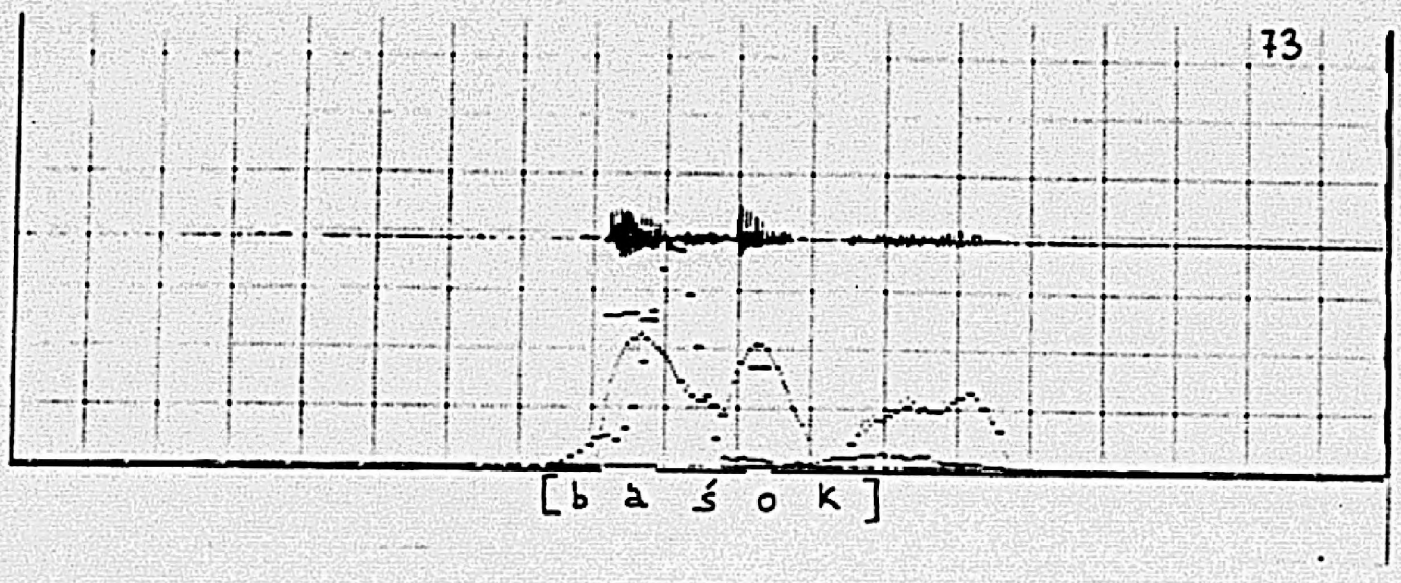

[b a ś o k]

74

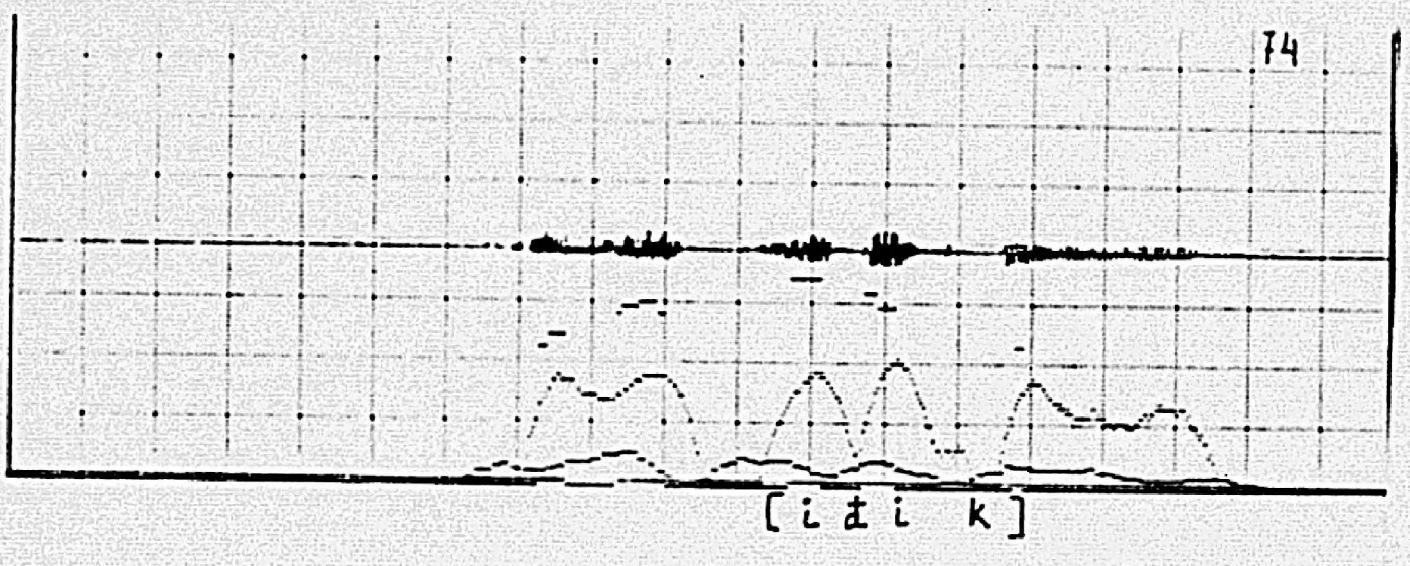

[i ɬ i k]

75

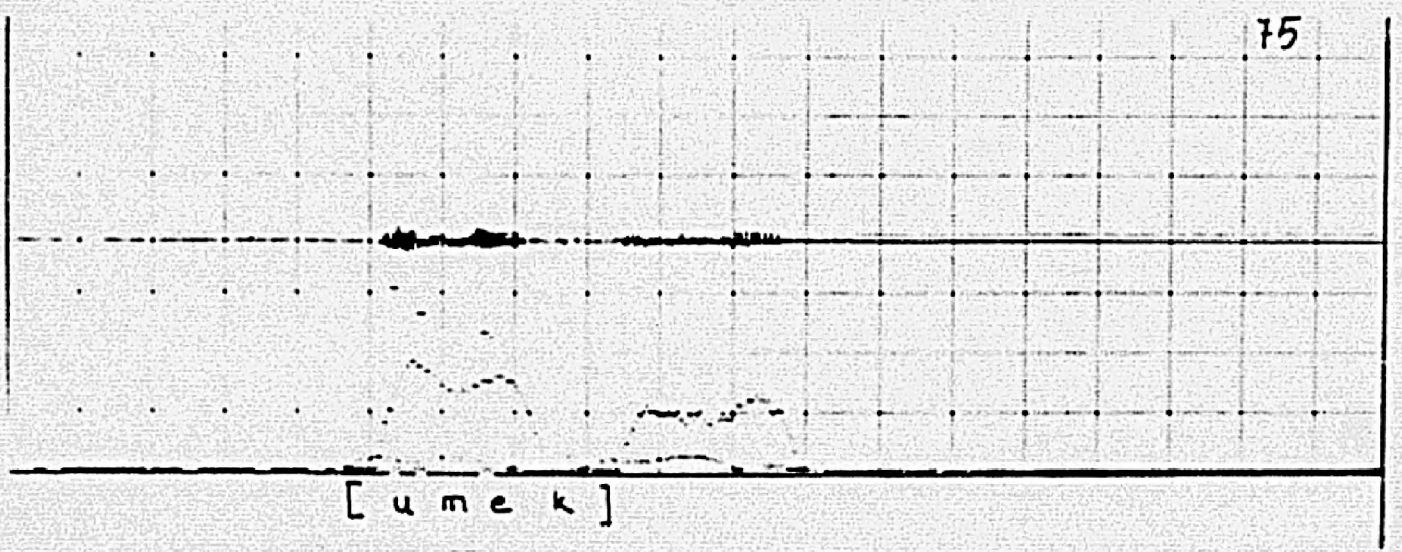

[u m e k]

76

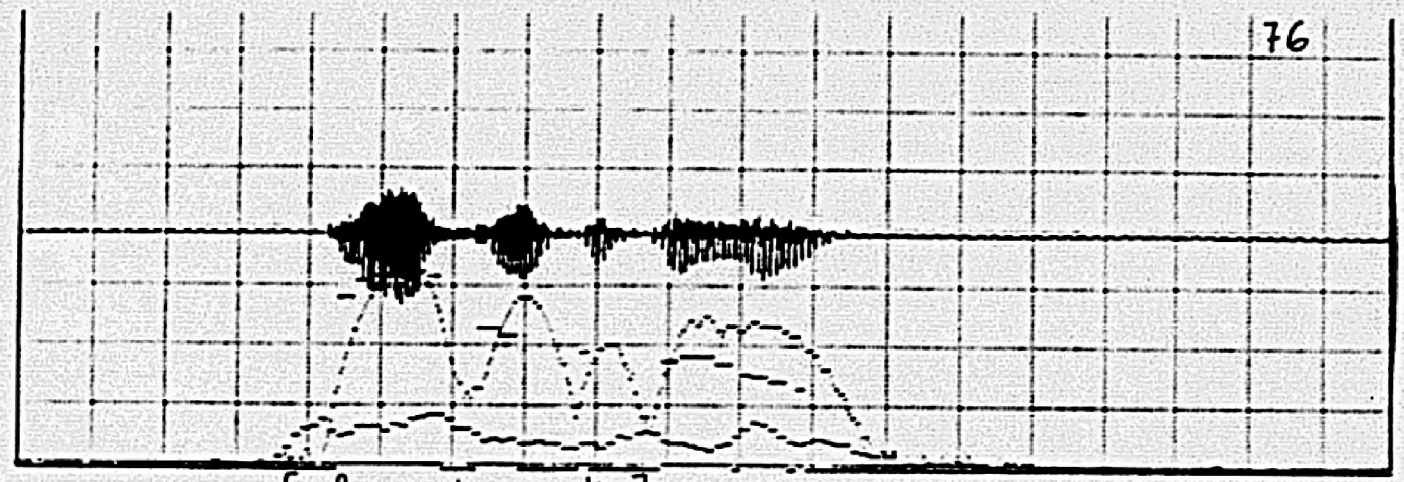

[l e k u k]

77

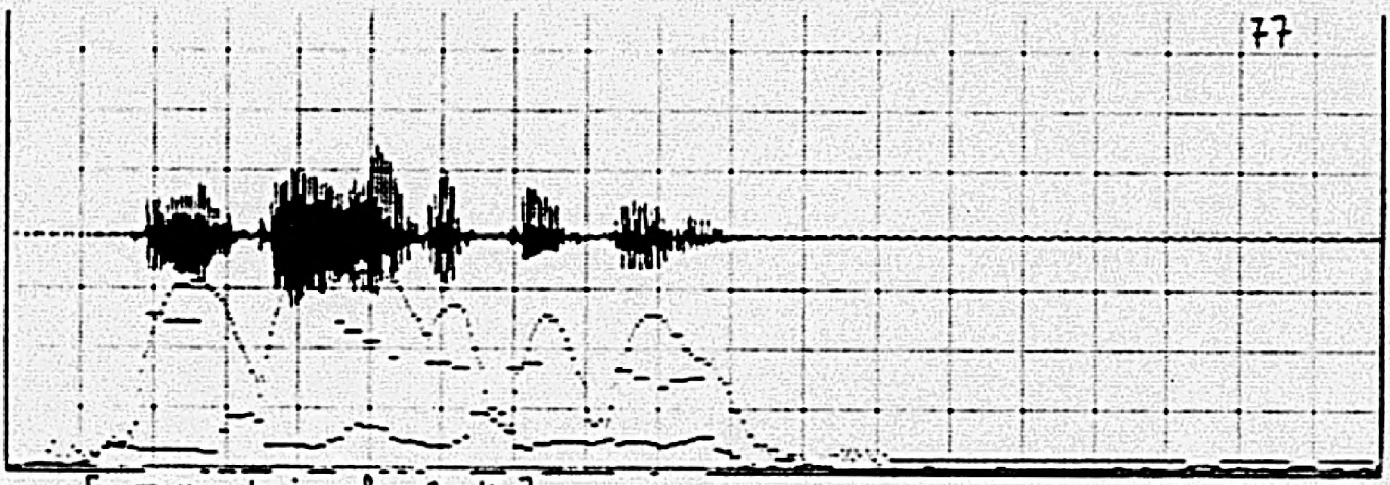

[m u t i l̥ e k]

78

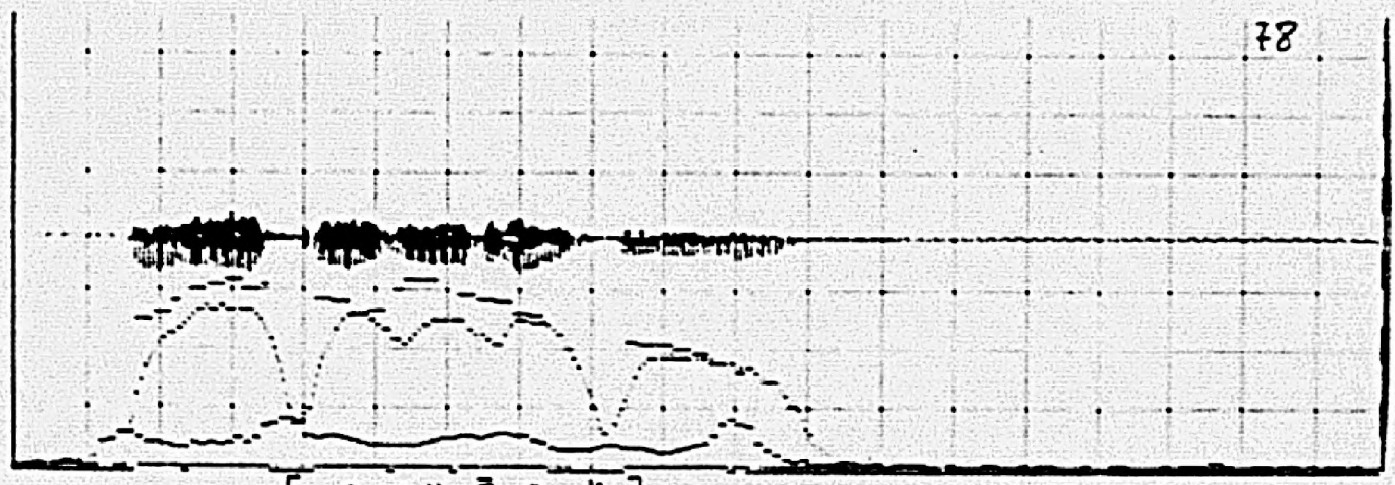

[e g u r̃ e k]

79

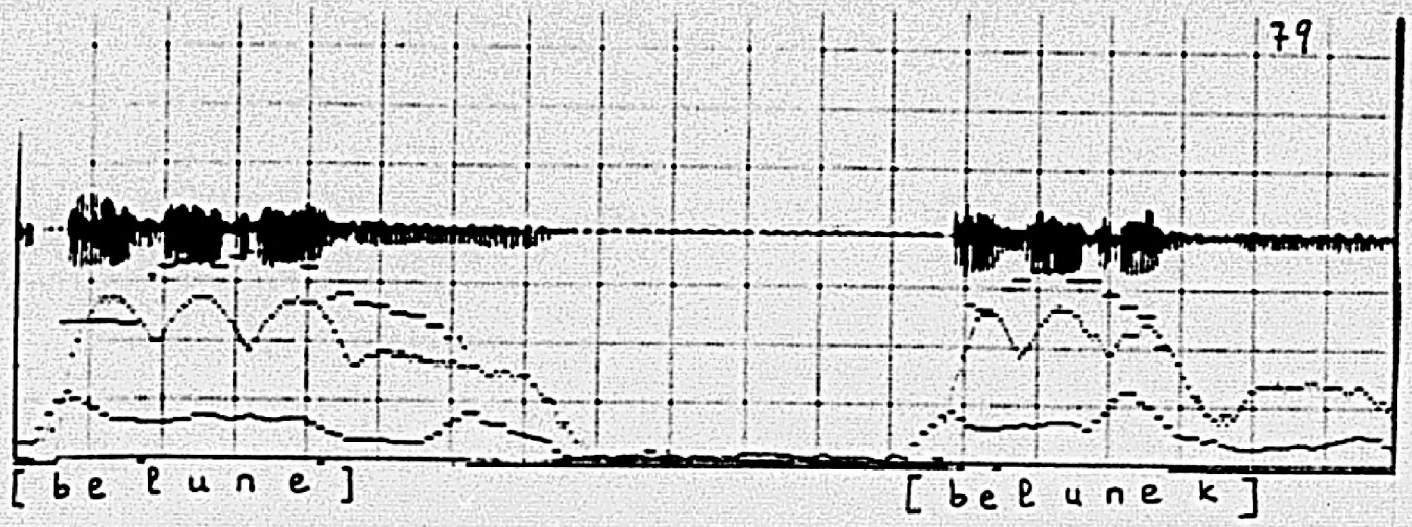

80

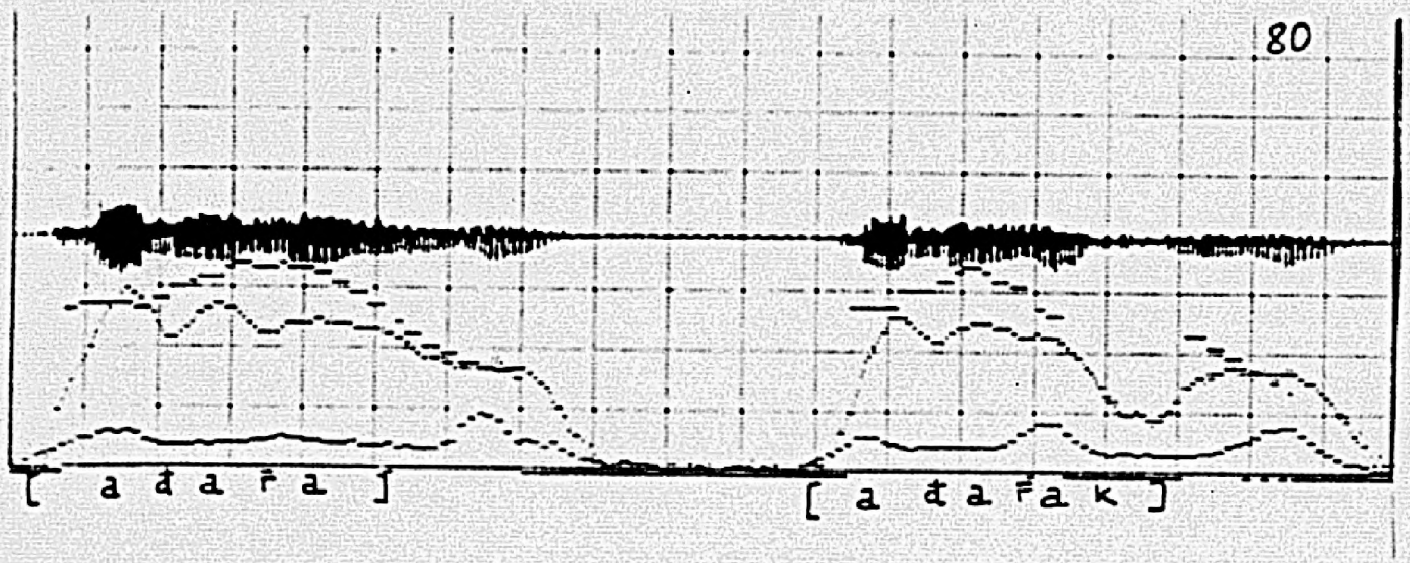

81

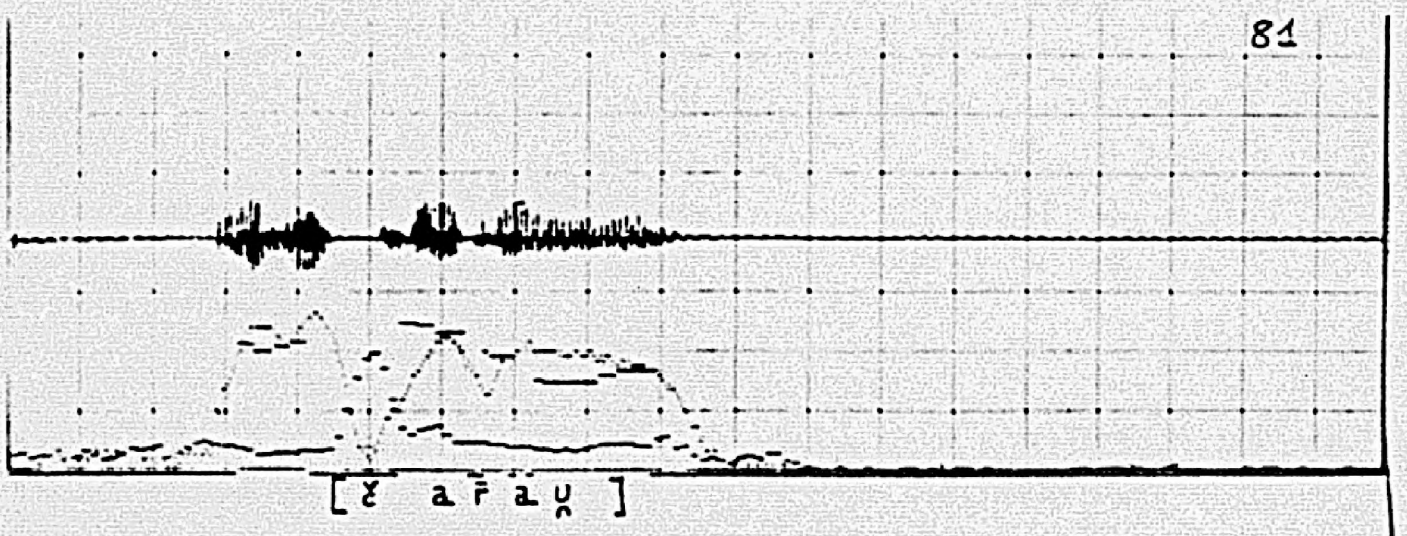

82

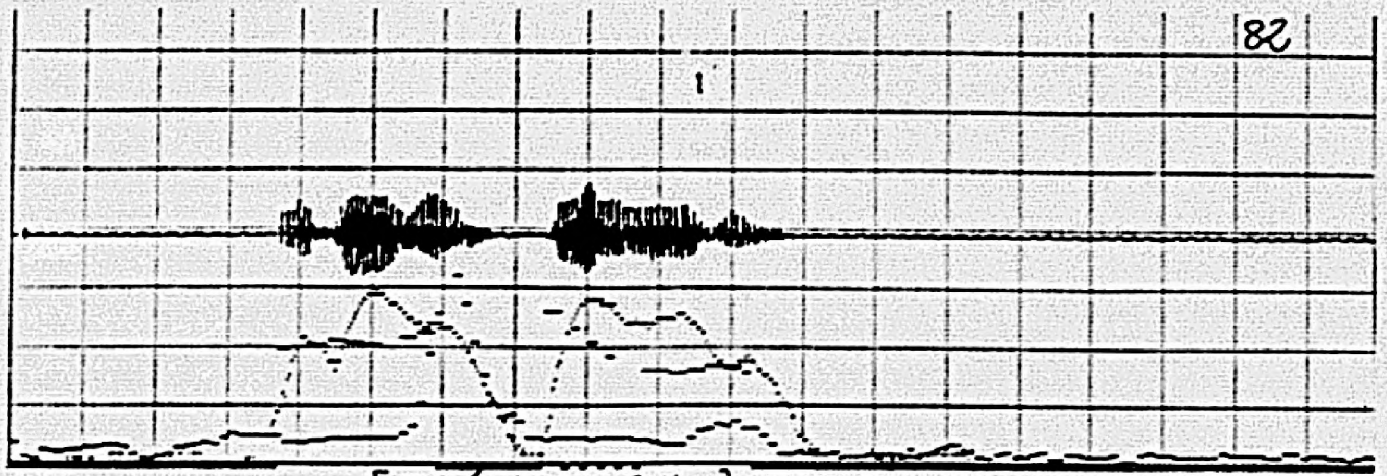

[gaś te ay]

83

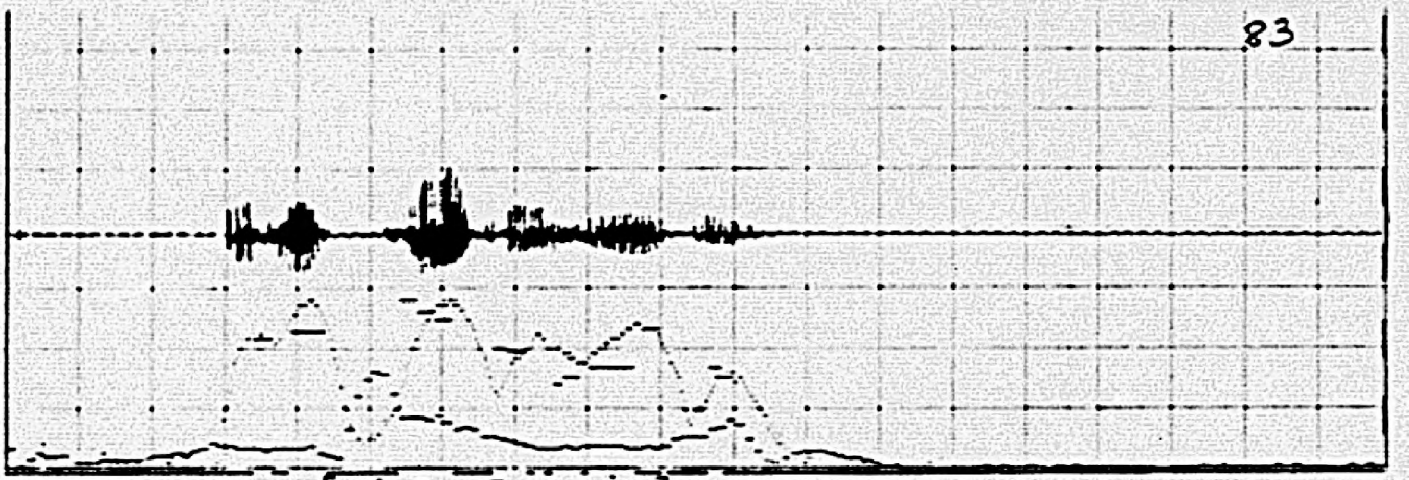

[č a F e g i]

84

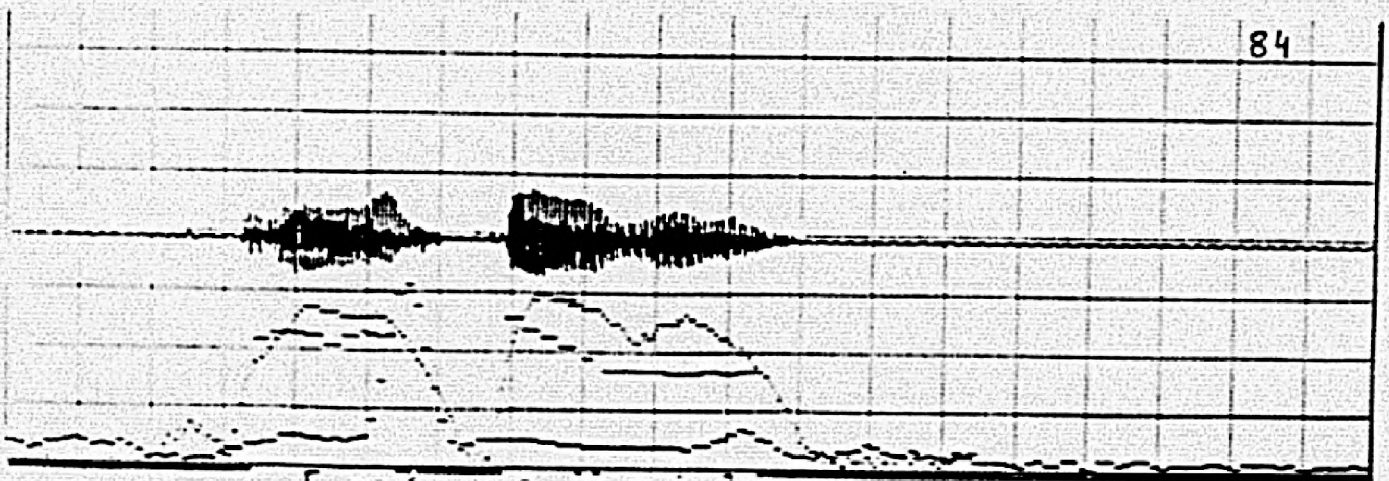

[gaś te e g i]

85

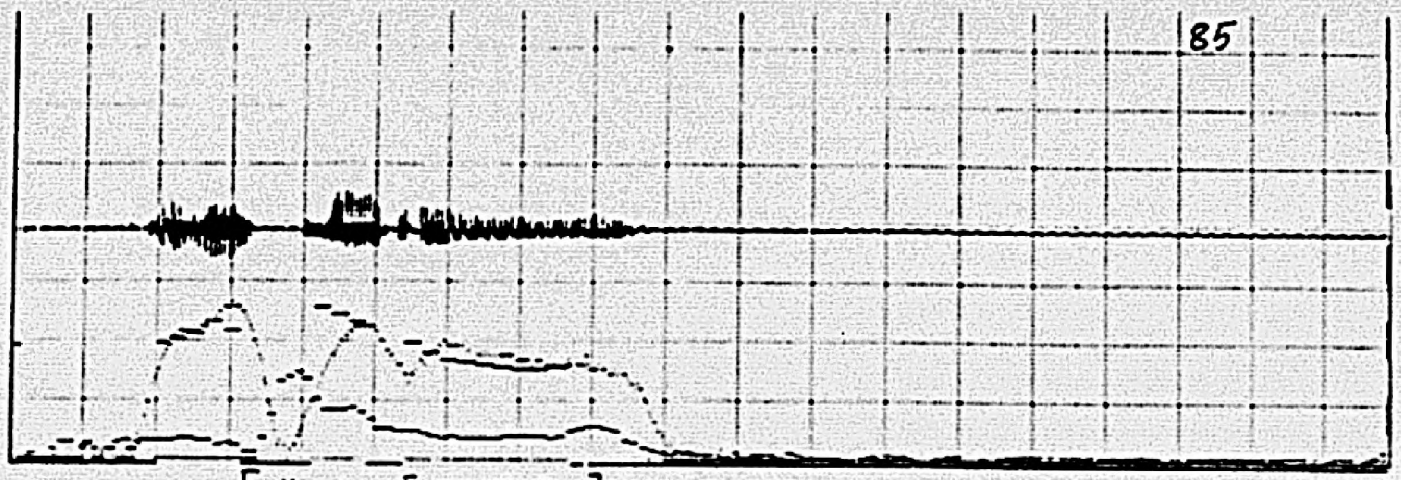

[č a ř e n a]

86

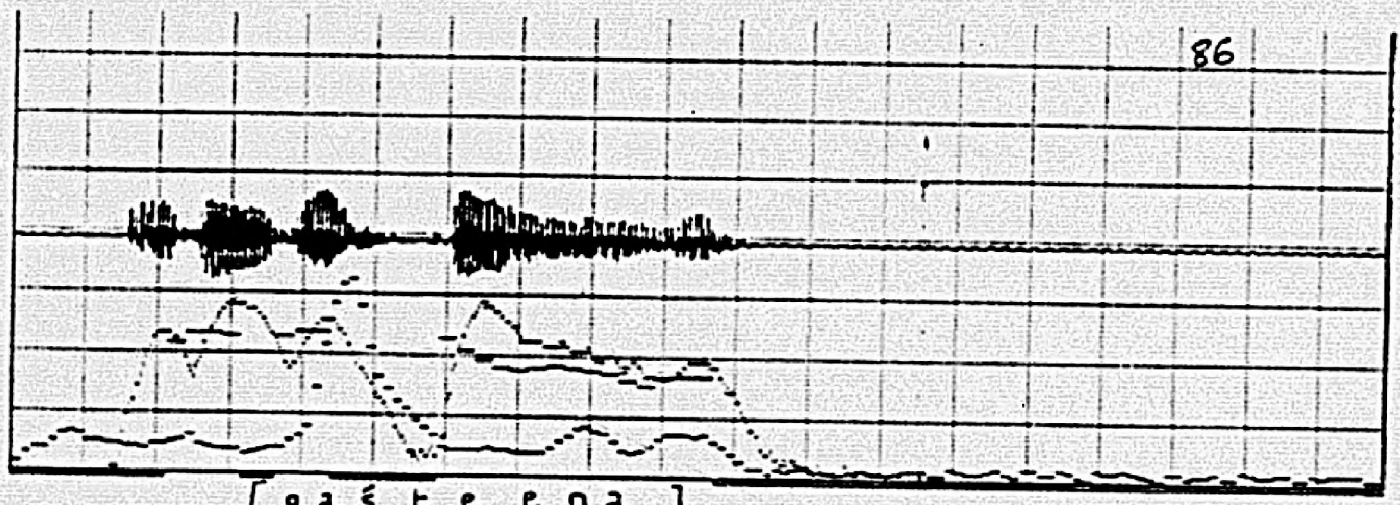

[g a š t e e n a]

87

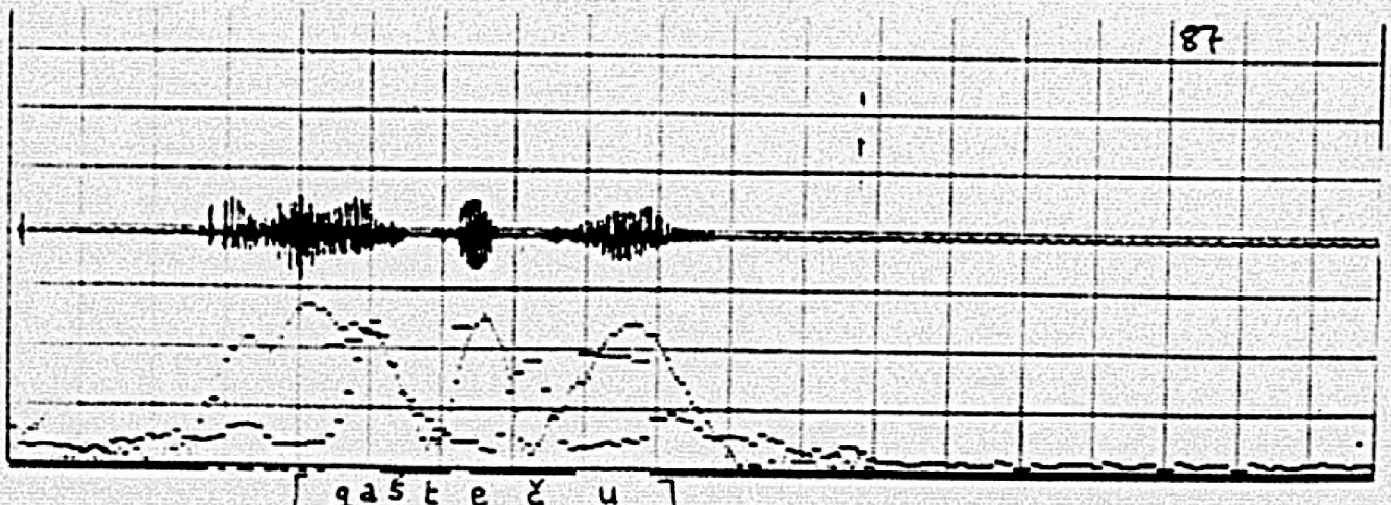

[g a š t e ž u]

88

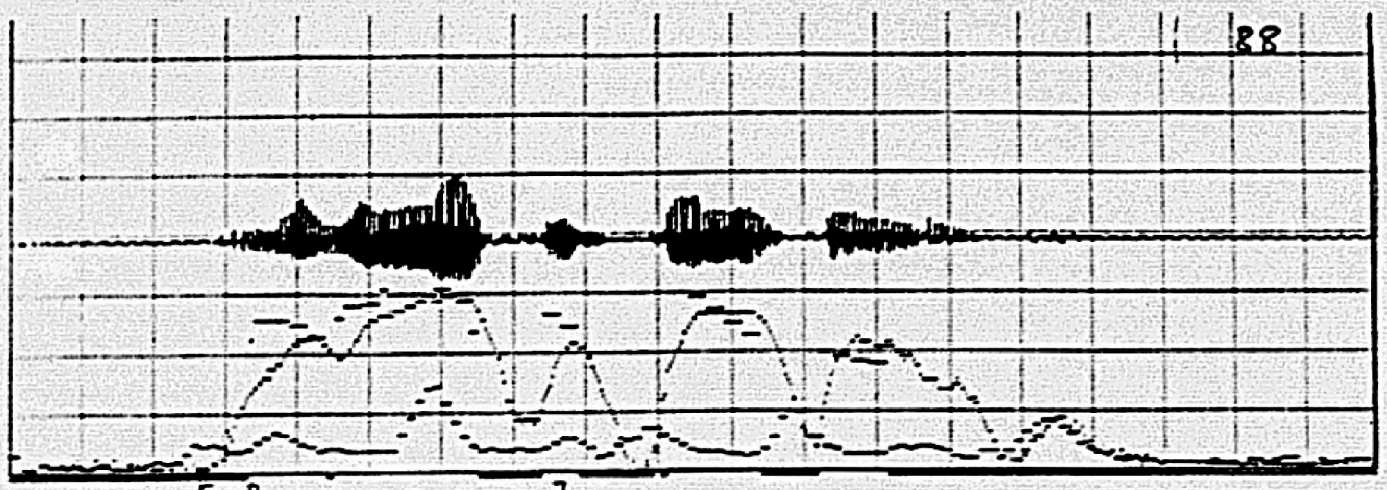

[l a g u n e k]

89

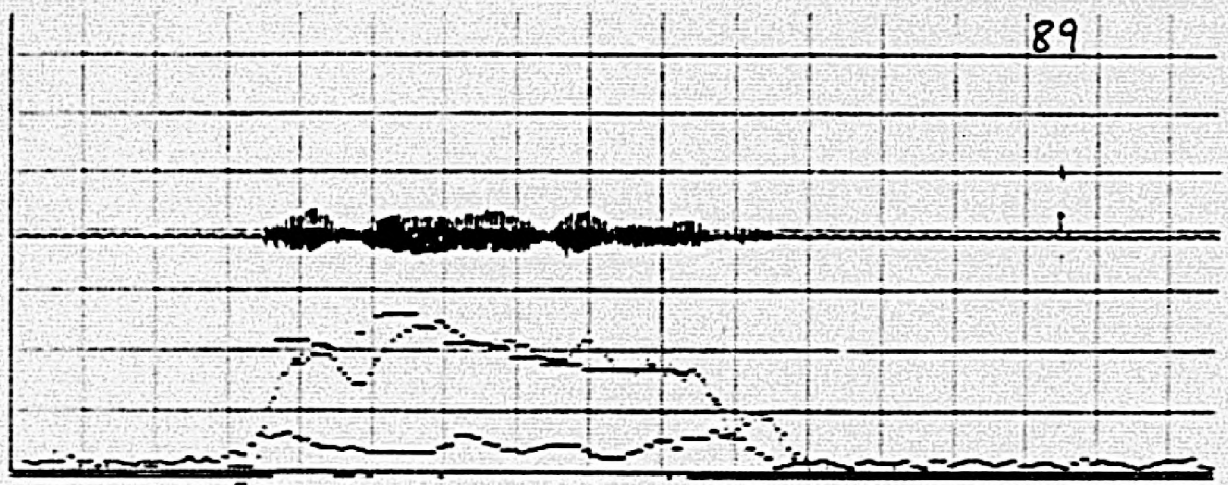

[l a g u n e k]

90

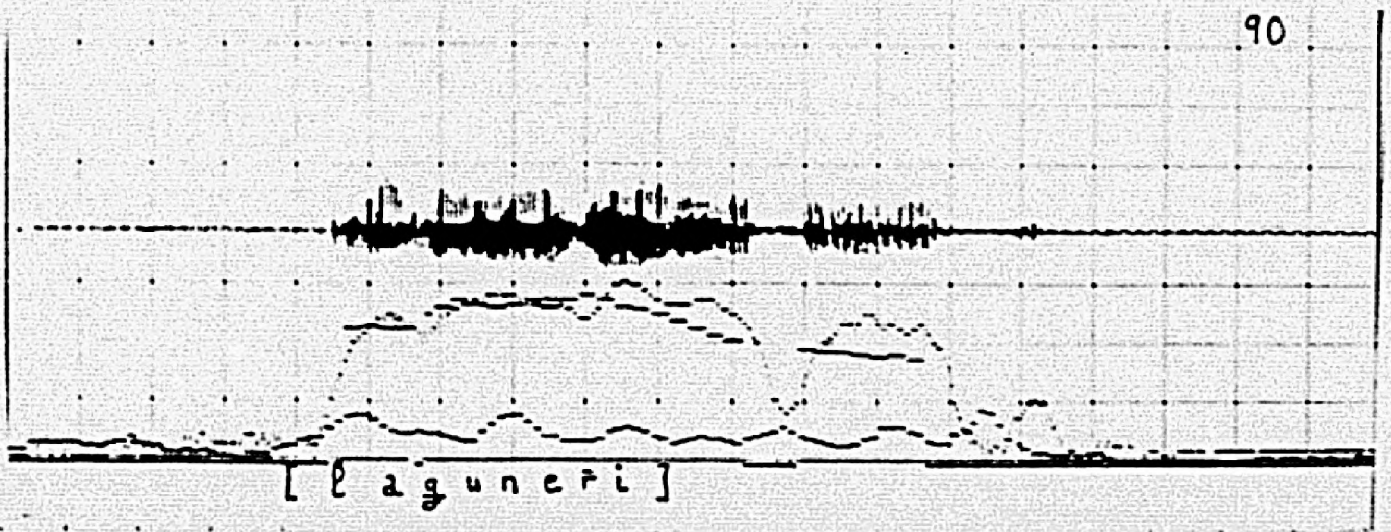

[l a g u n e r i]

91

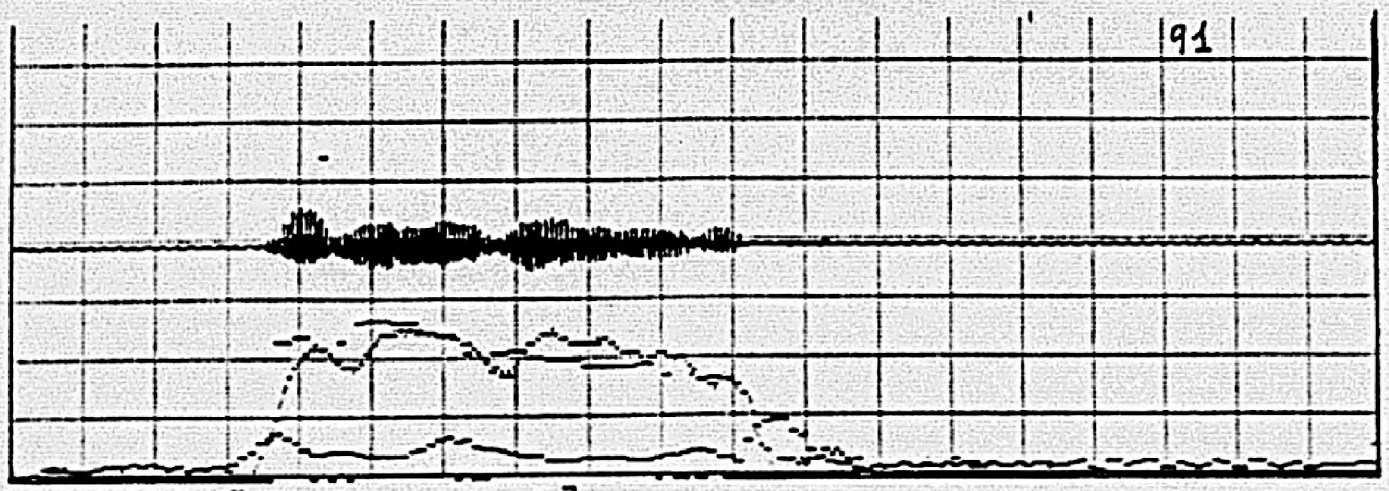

[l a g u n e r i]

92

[l a g u n e n a]

93

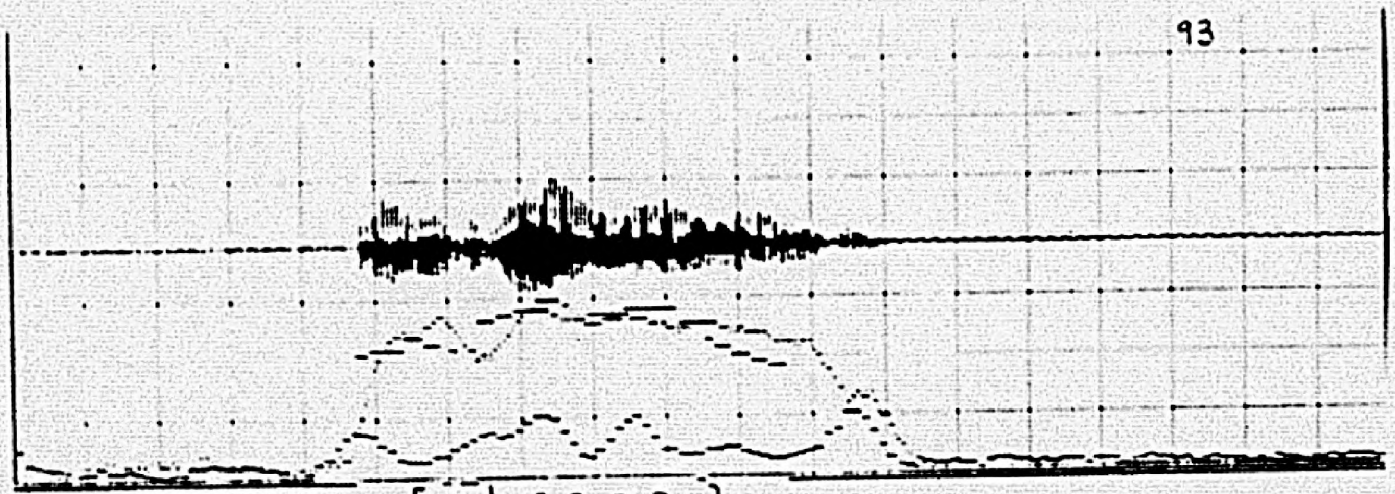

[a n d r e a n a]

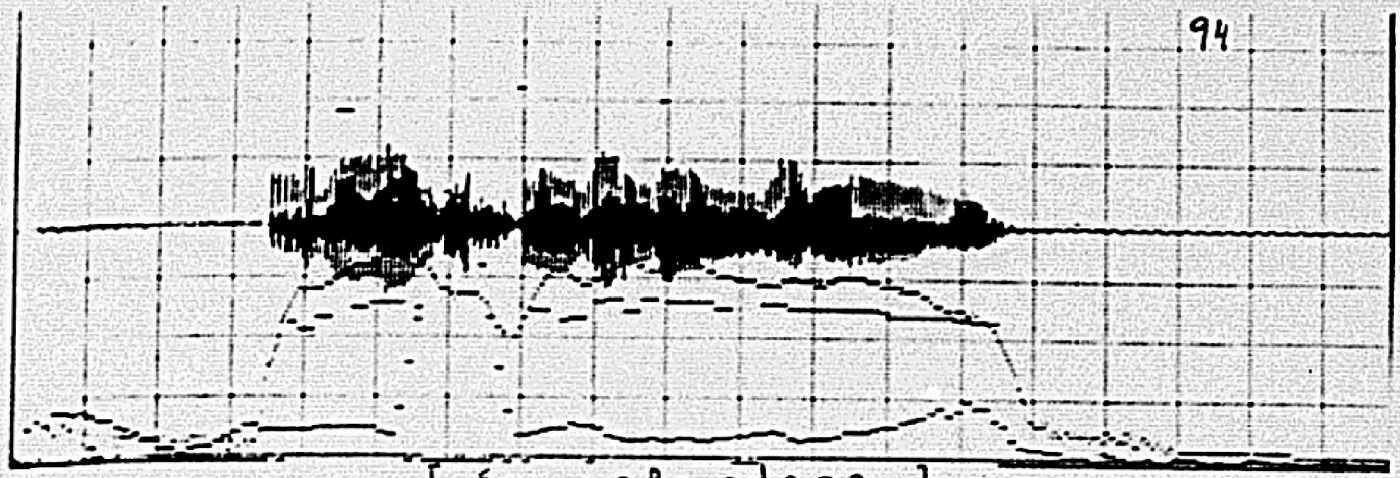

[šu gelindena]

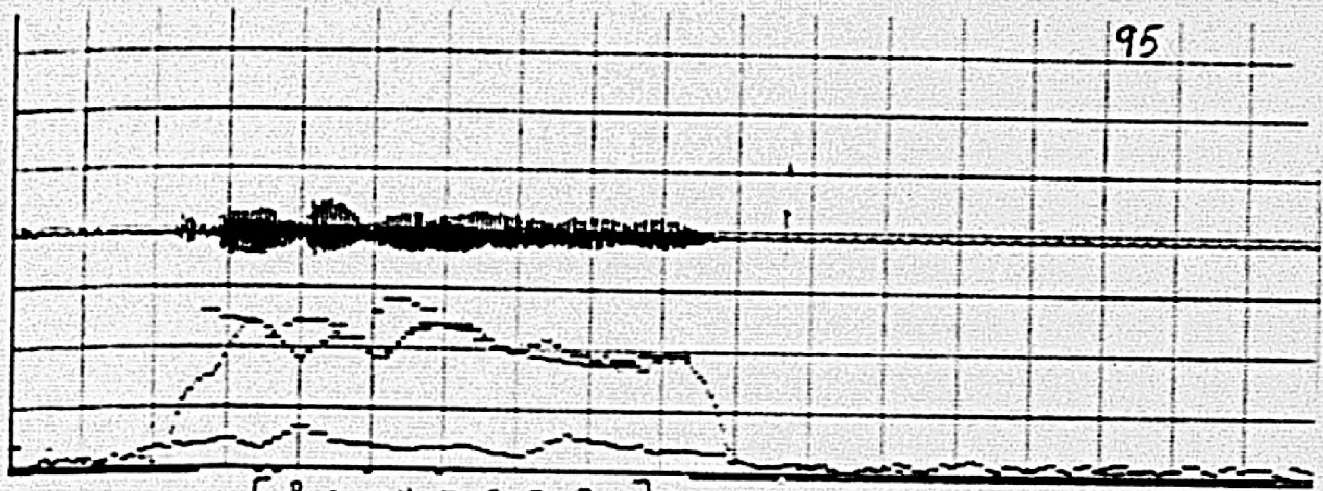

[lagunena]

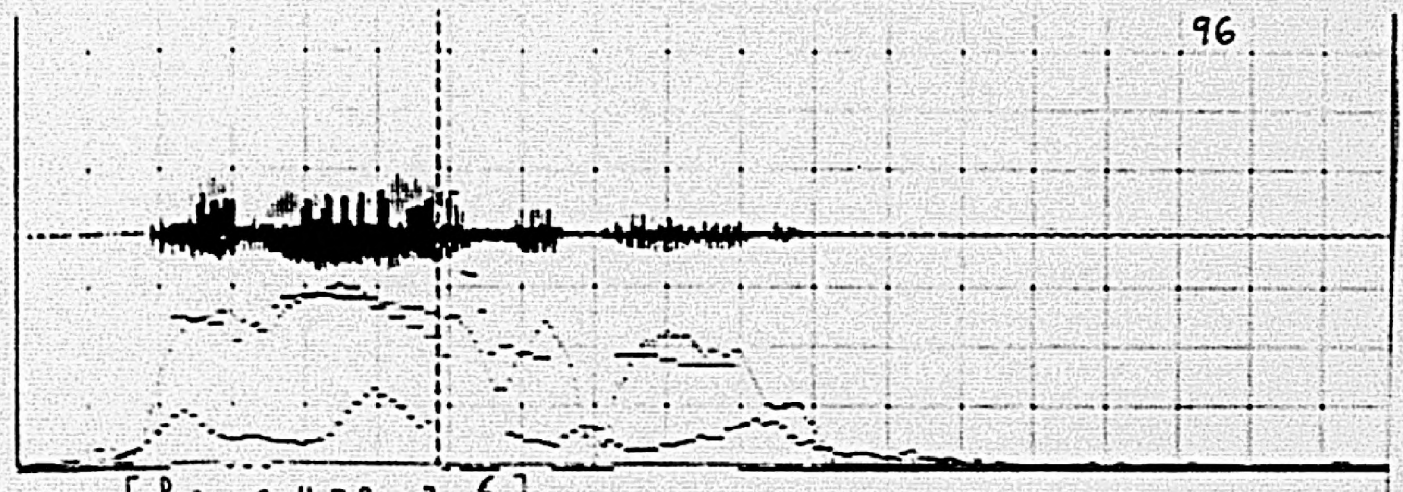

[lagune aš]

97

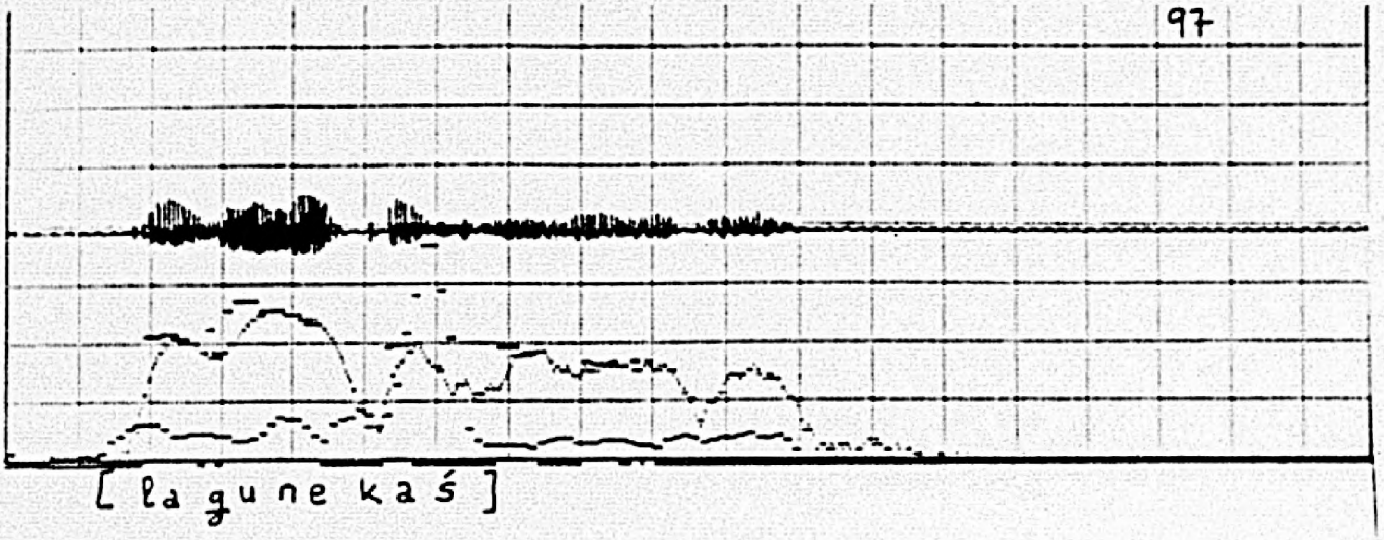

[la gu ne ka ś]

98

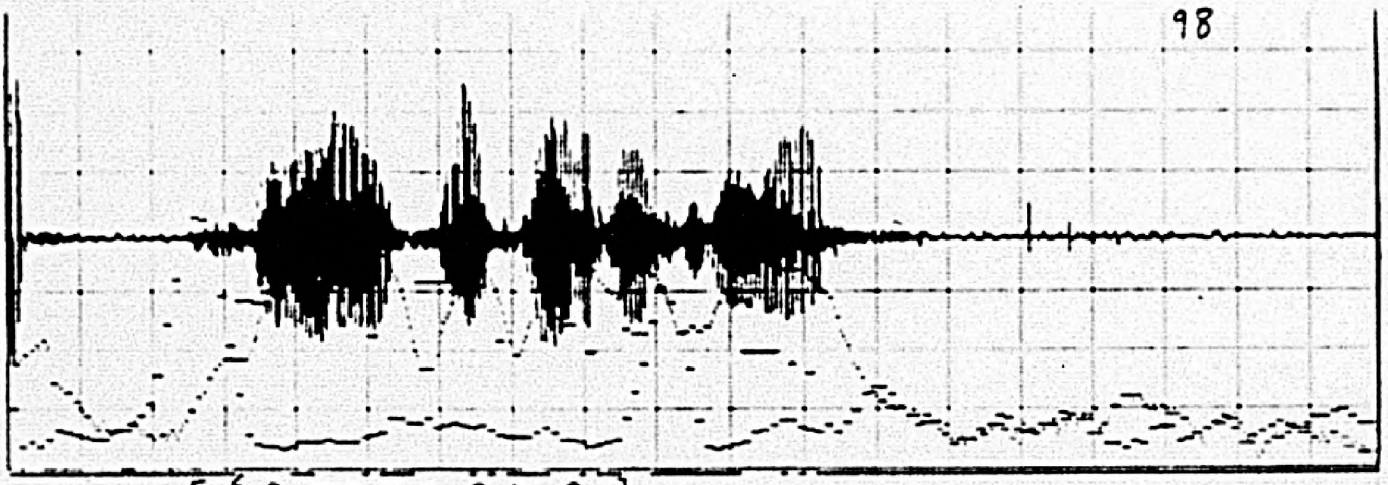

[ś e menc a k o]

99

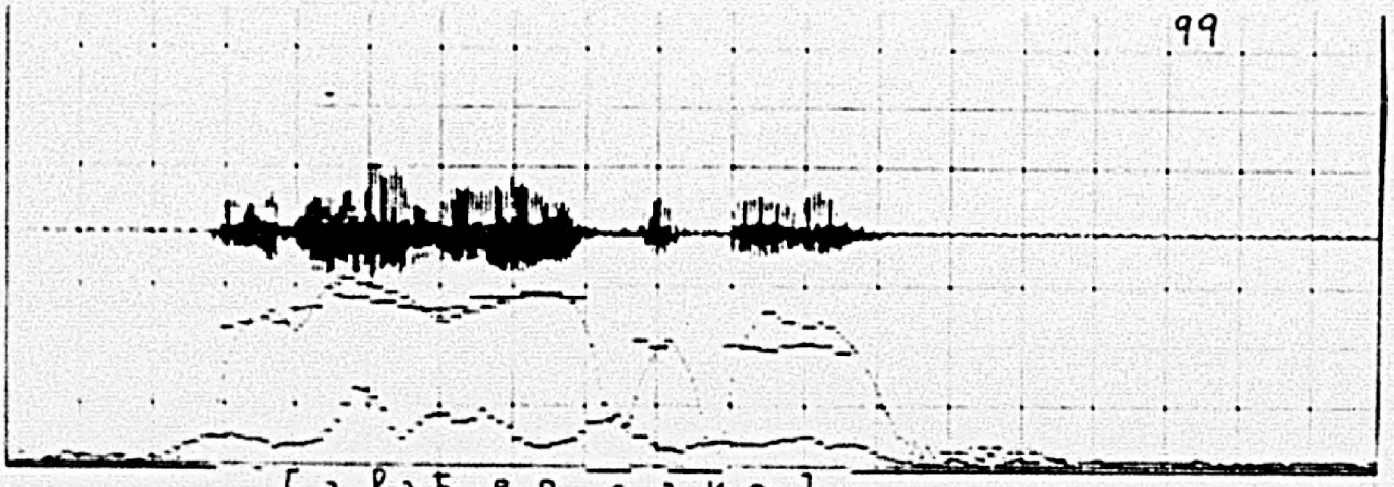

[a ła b e n c a k o]

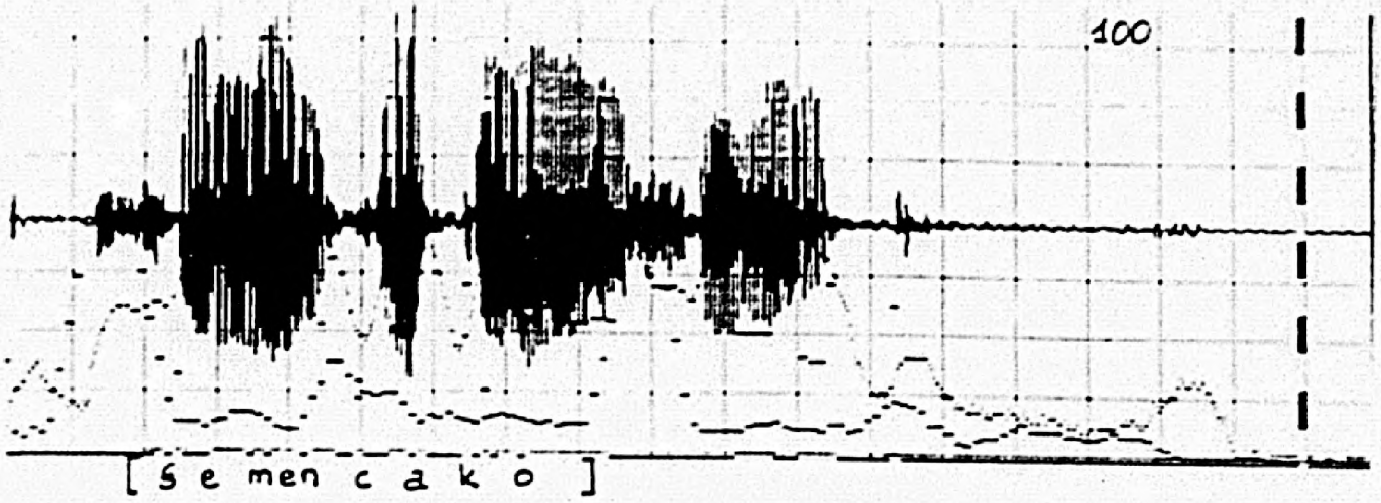

[s e men c a k o]

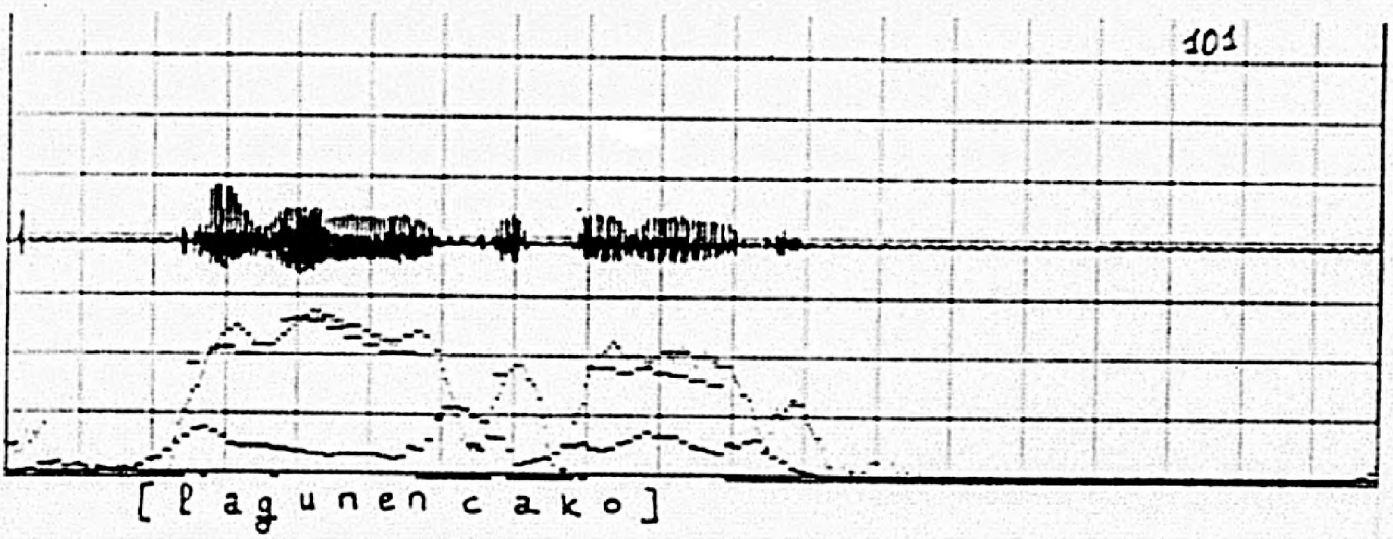

[l a g u n e n c a k o]

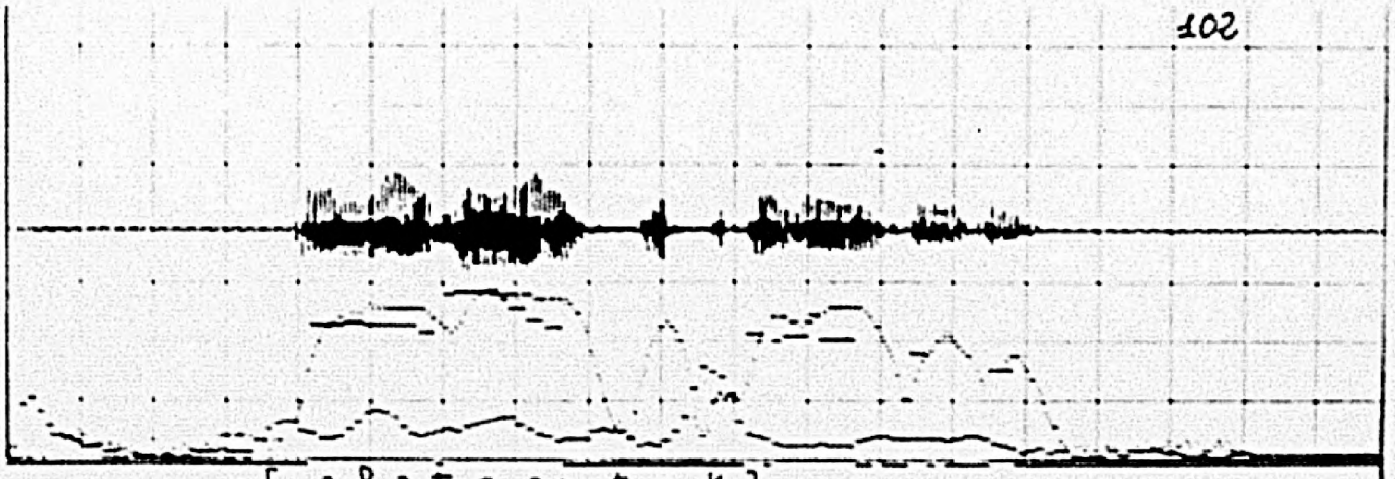

[a l a b e a i t i k]

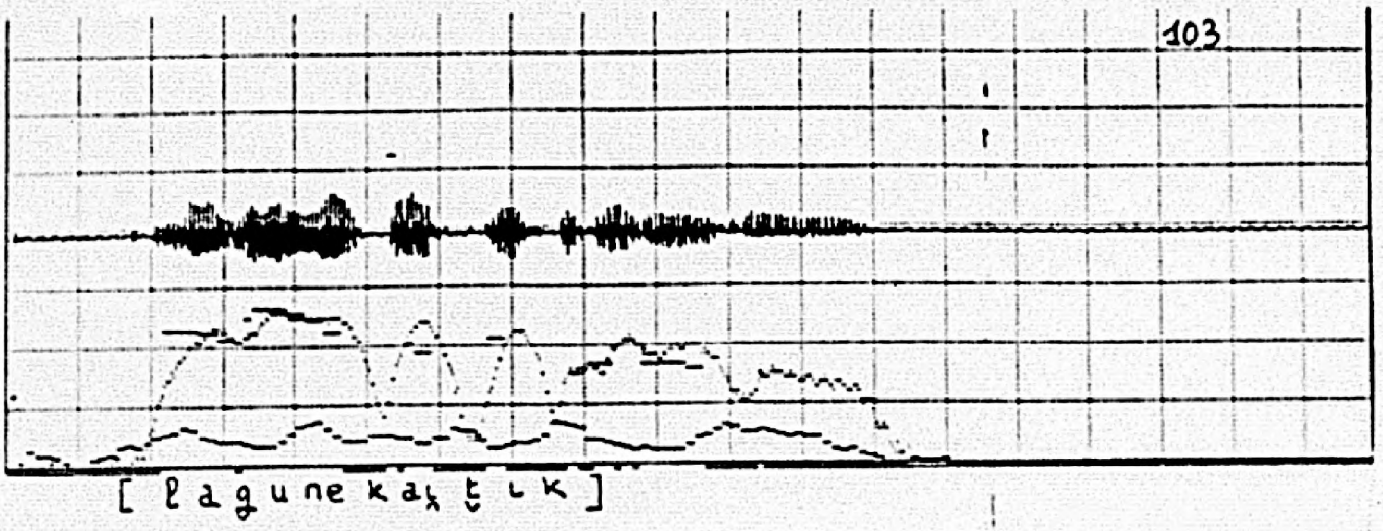

[l a g u n e k a ɣ t ɩ k]

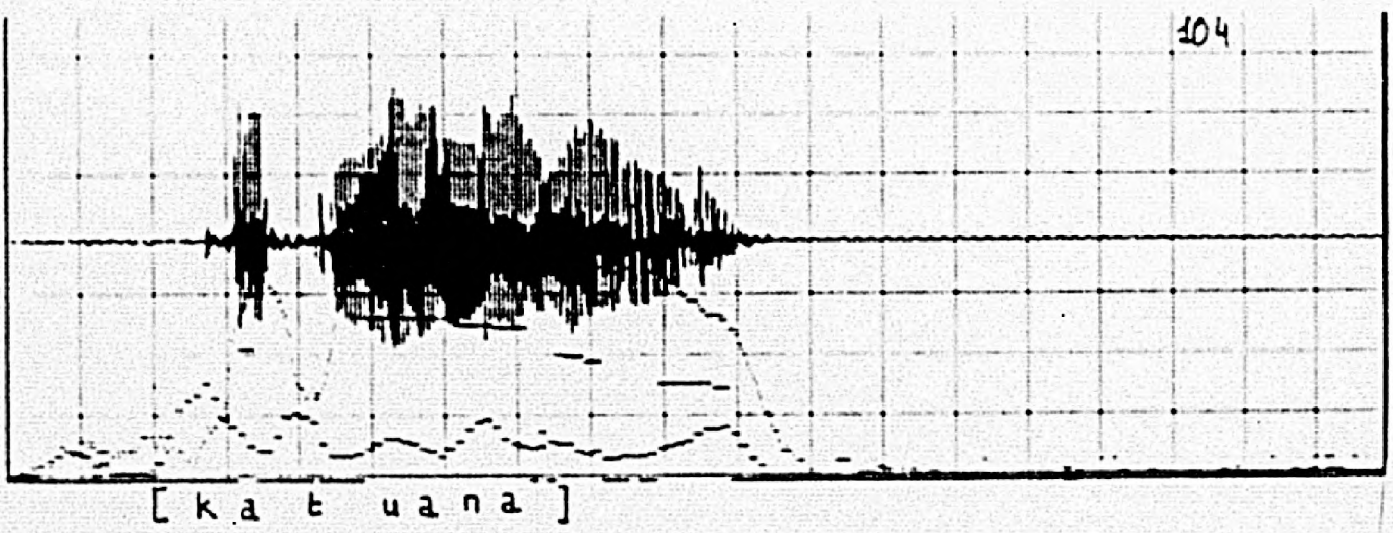

[k a t u a n a]

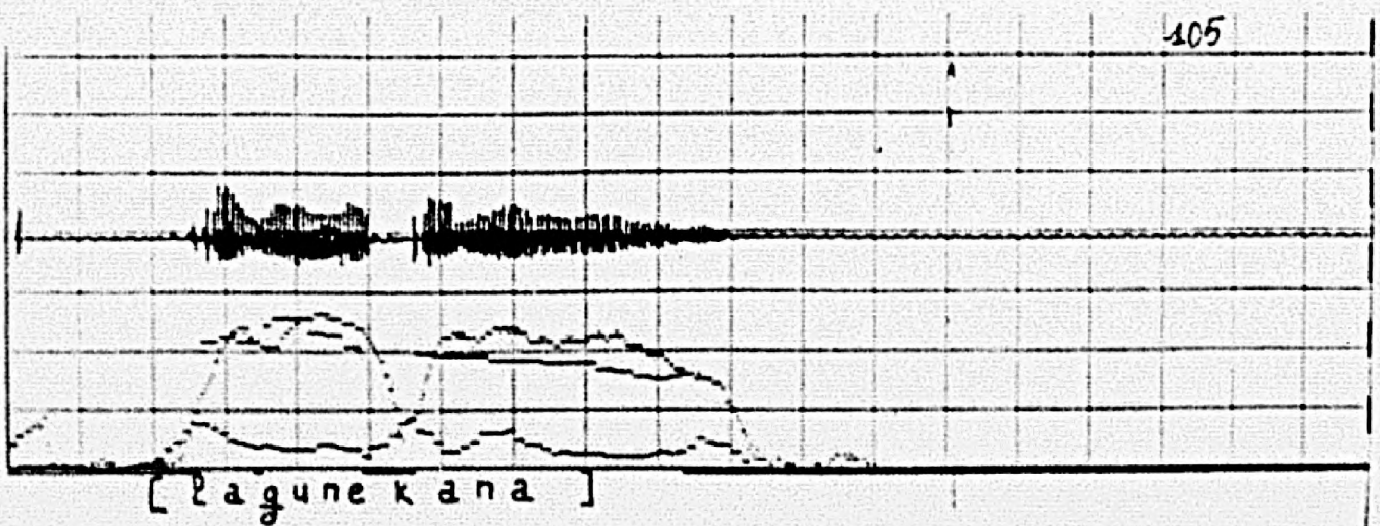

[l a g u n e k a n a]

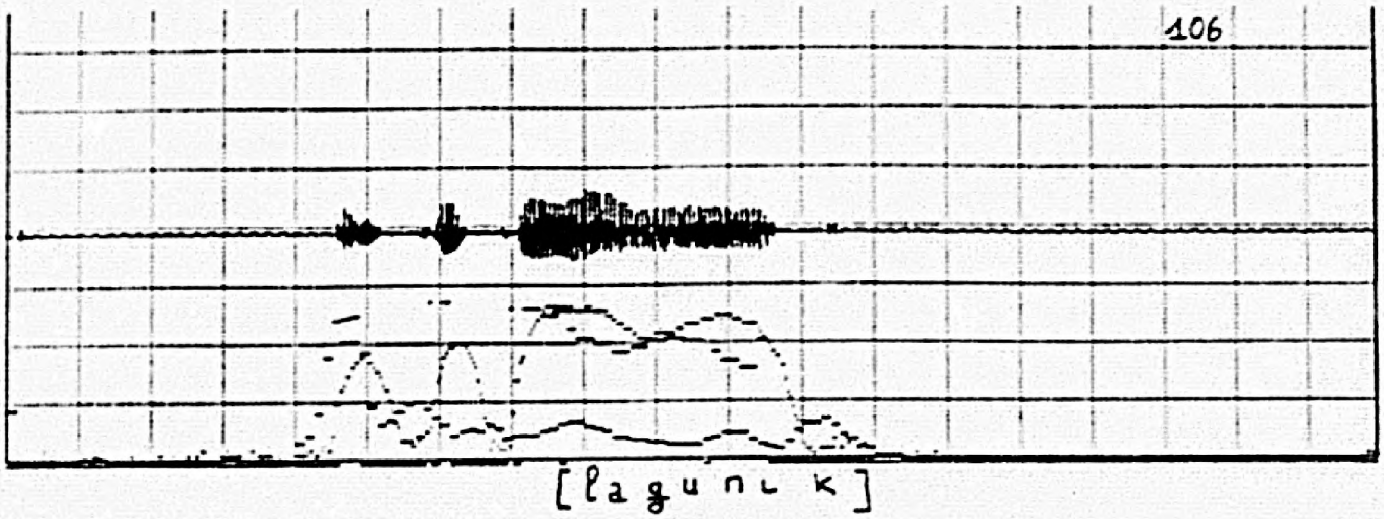
106
[l a g u n ɾ k]

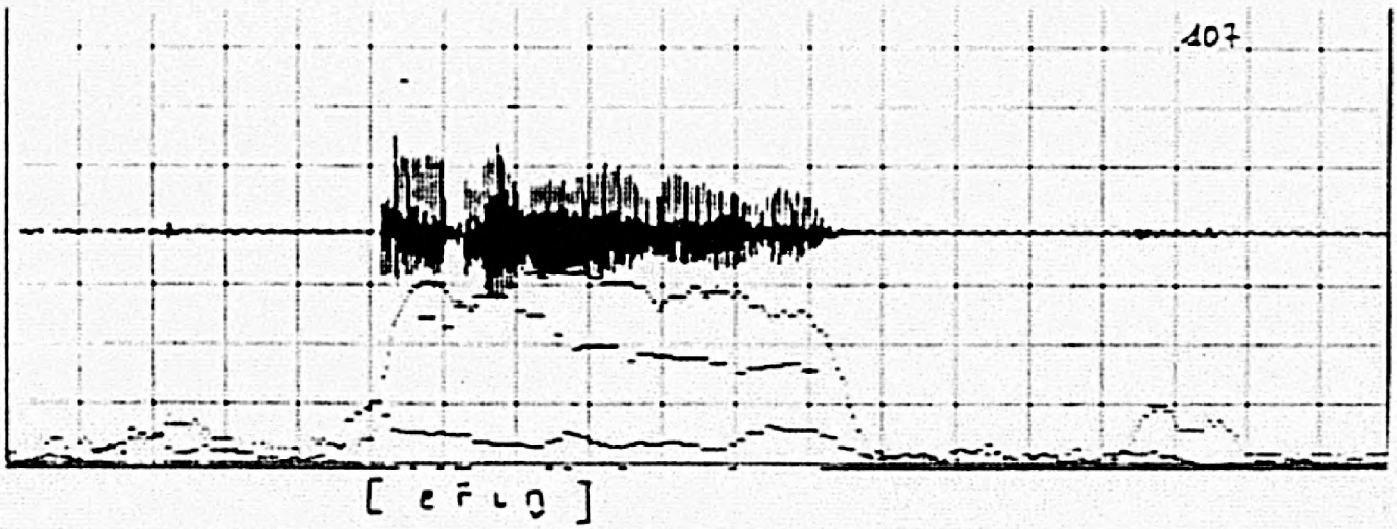
107
[e ɾ ɾ ɔ]

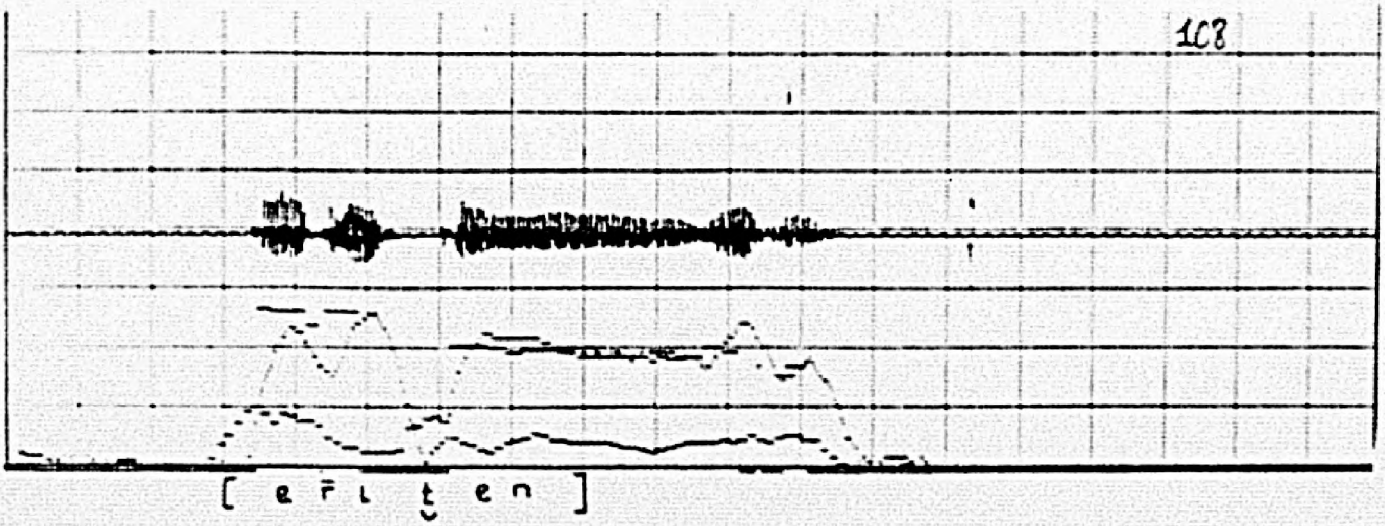
108
[e ɾ ɾ t̪ e n]

109

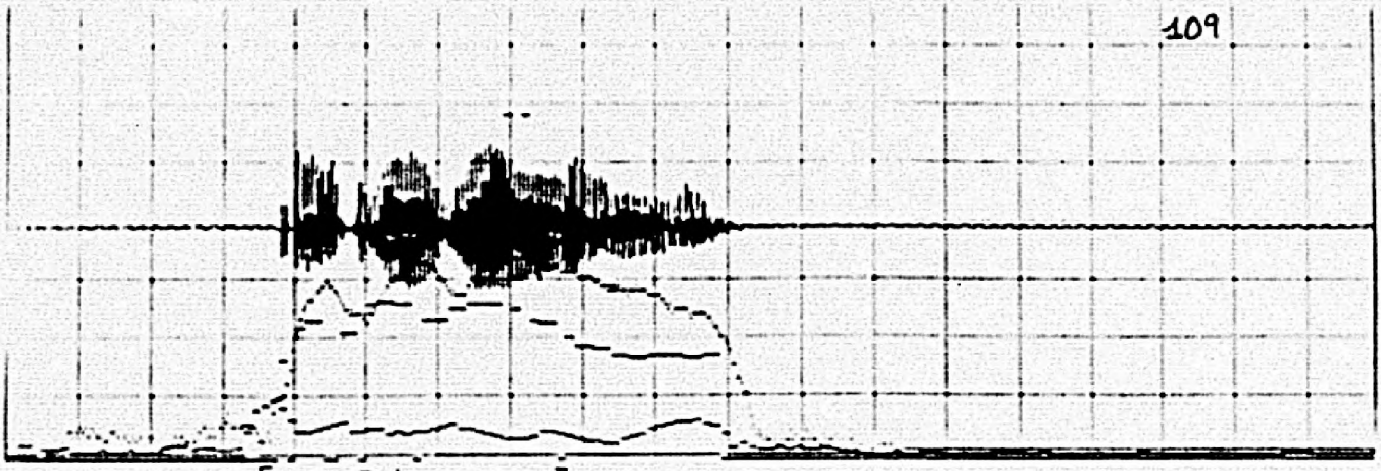

[e ɾ i r e]

110

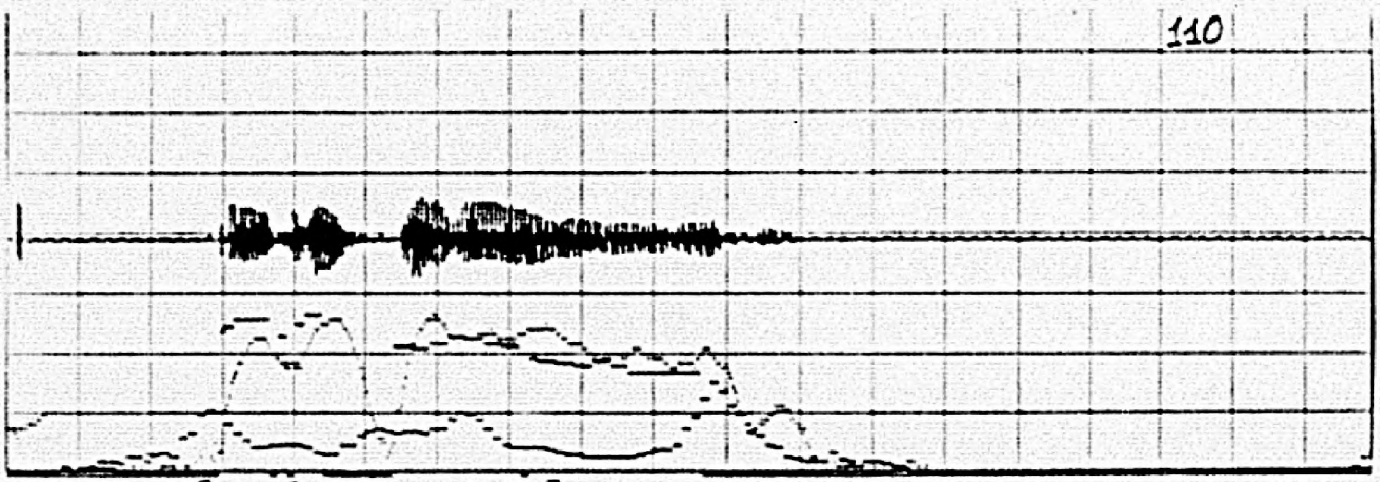

[e ɾ i ʈ e ɾ a]

111

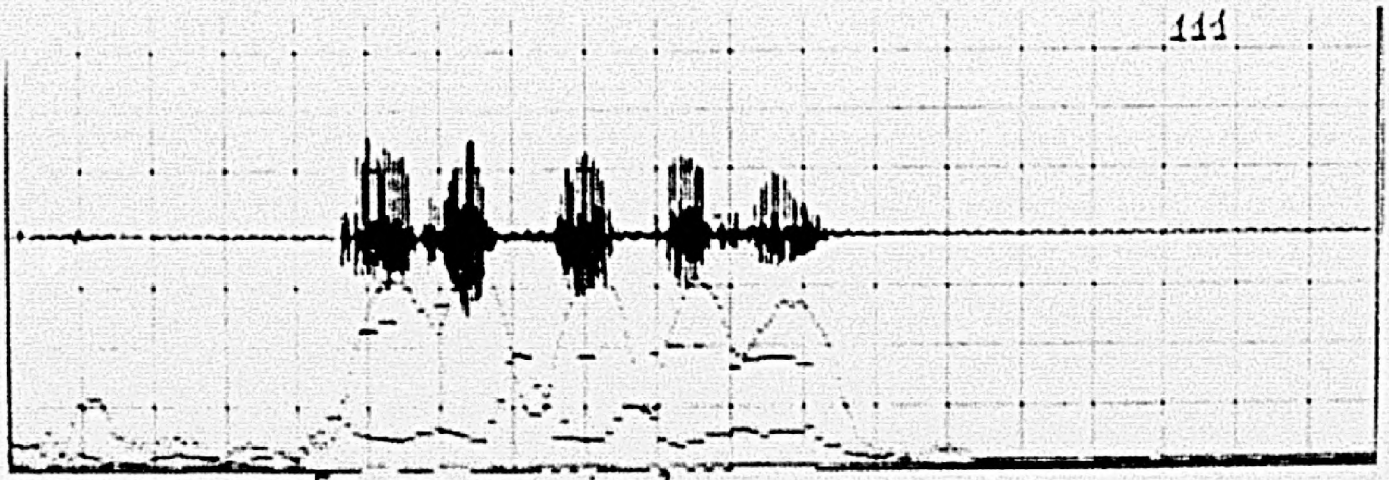

[e ɾ i ʈ i]

112

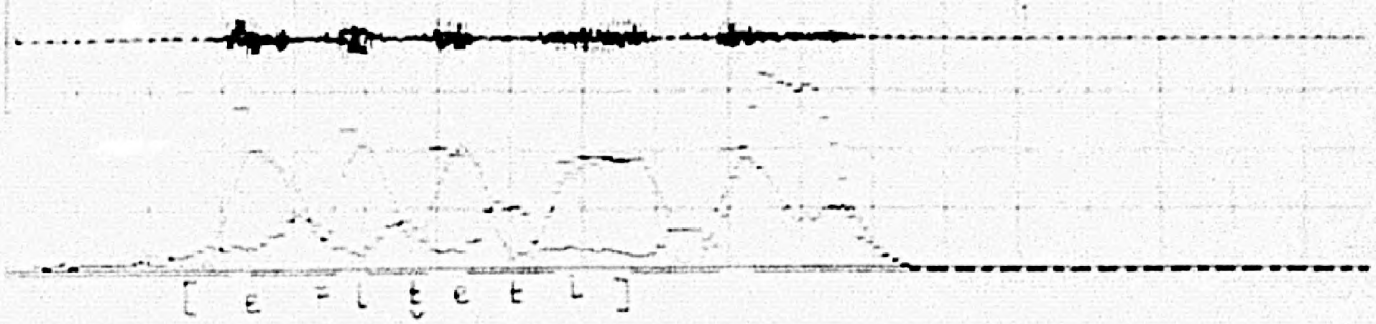

113

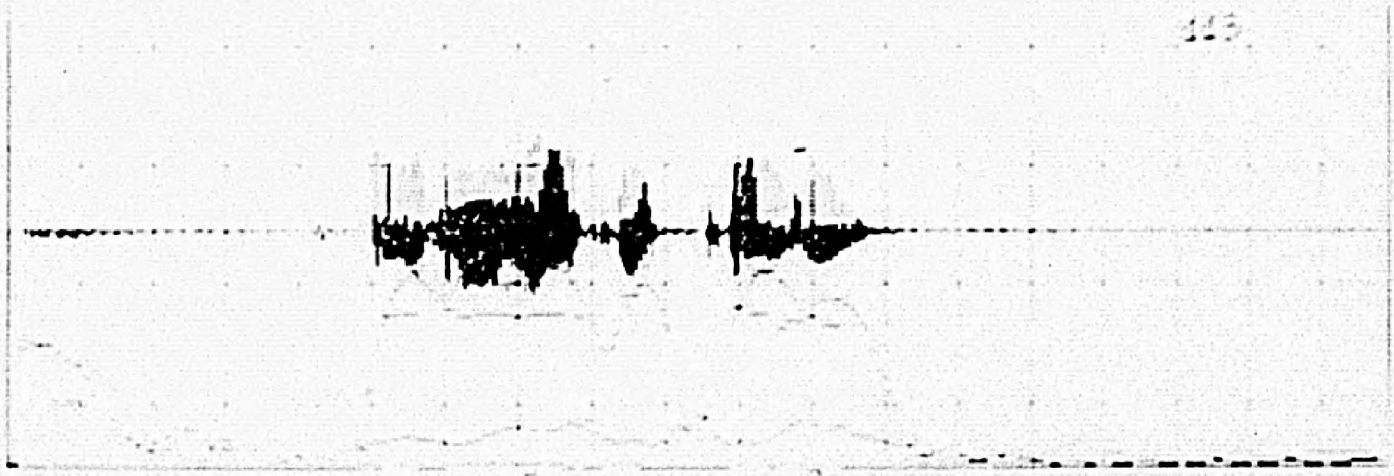

114

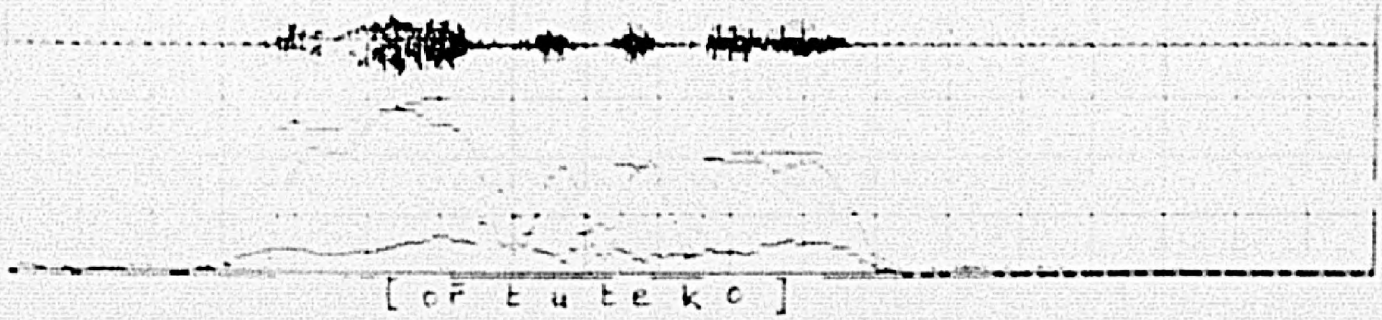

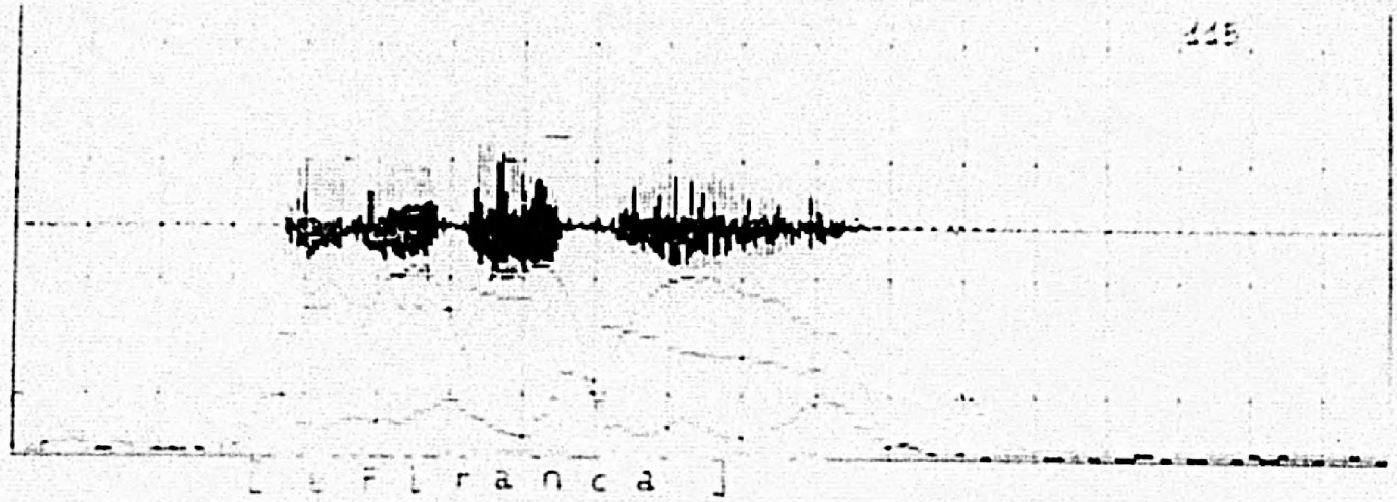
[e F l r a n c a]

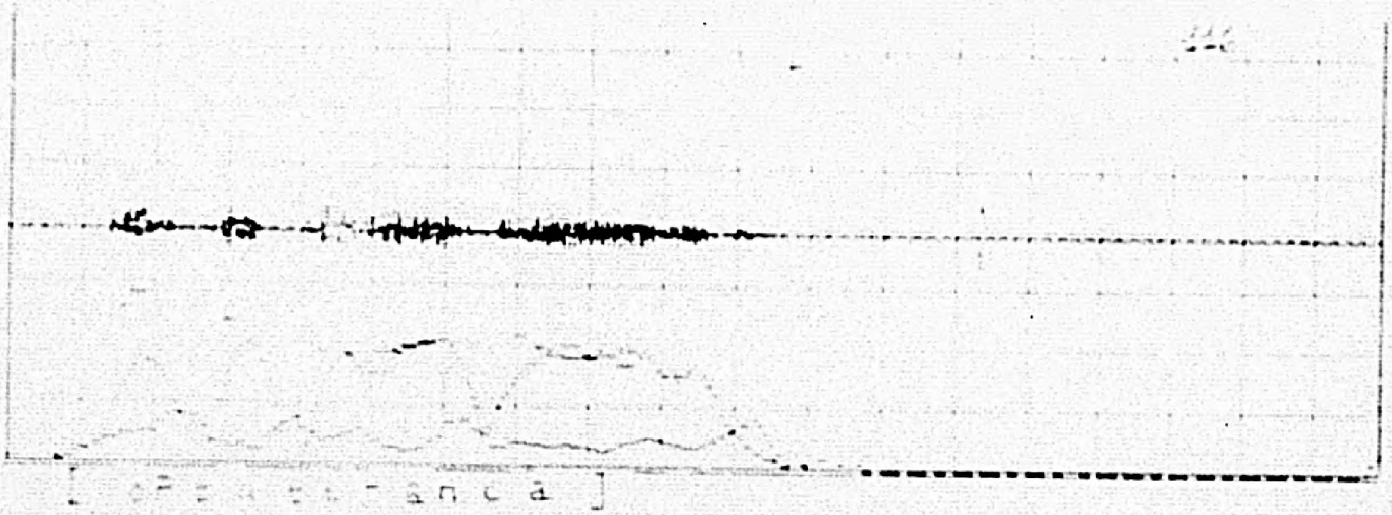
[e F l r a n c a]

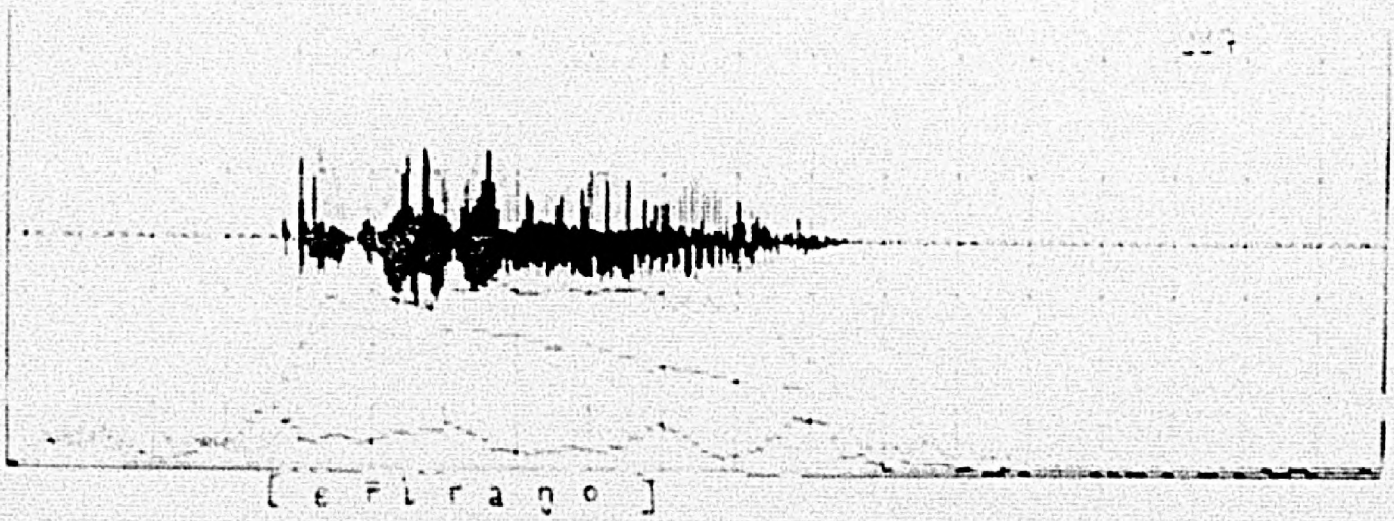
[e F l r a n o]

117

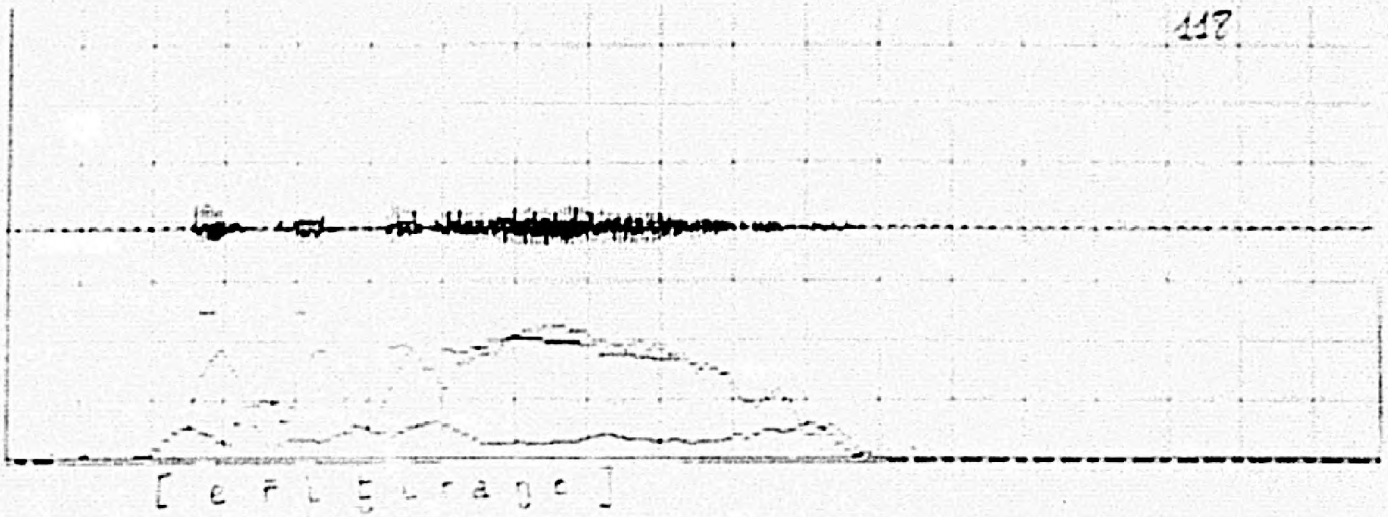

119

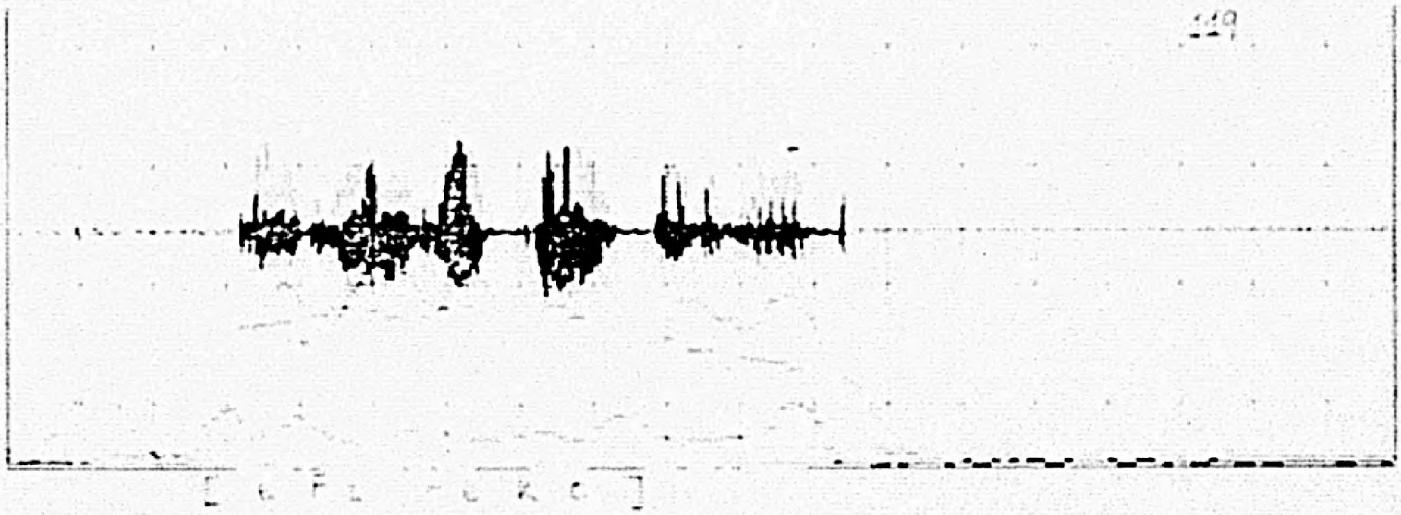

120

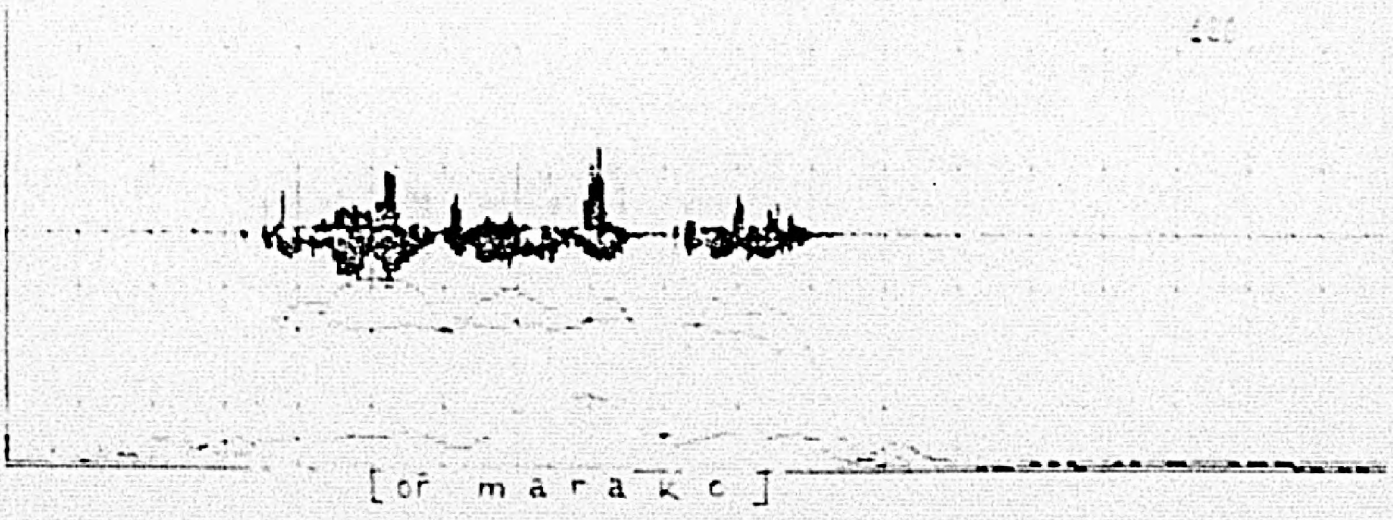

121

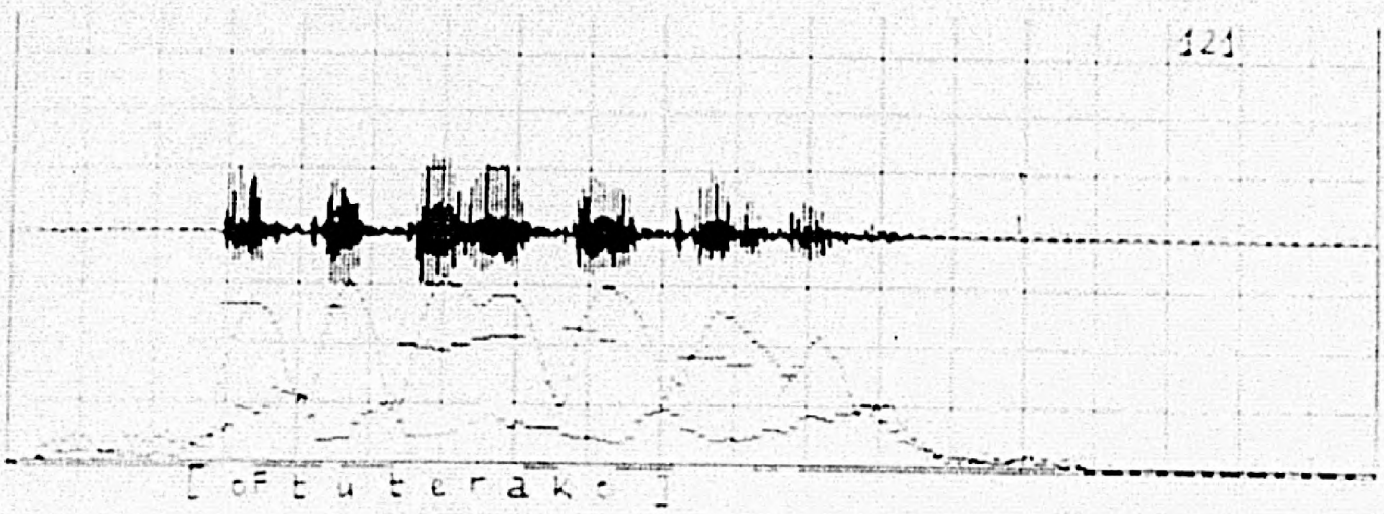

122

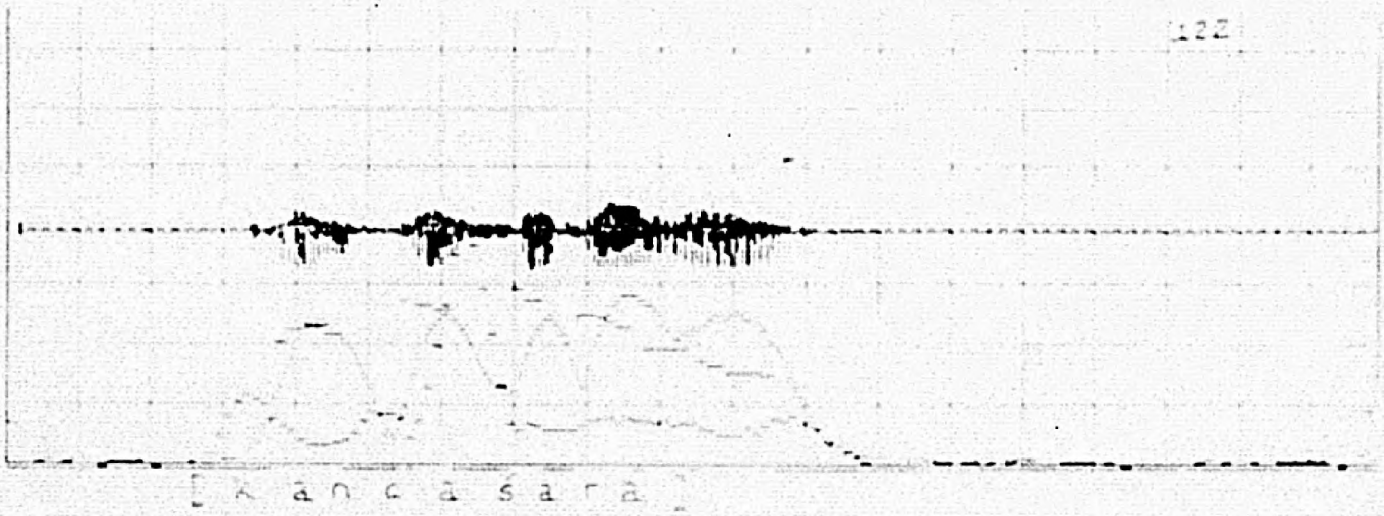

123

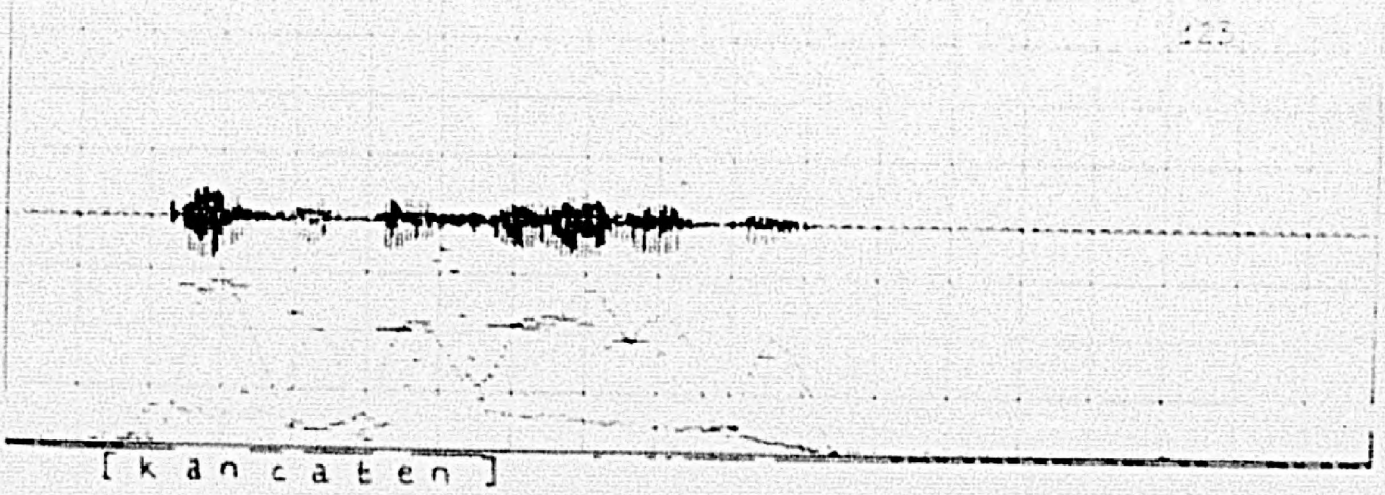

124

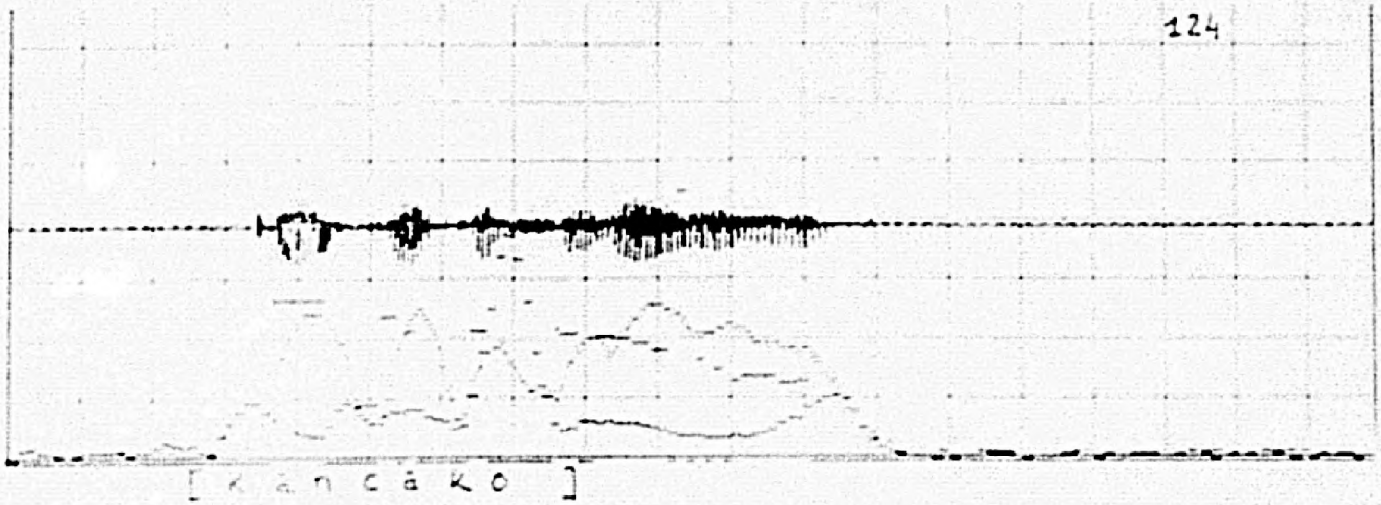

125

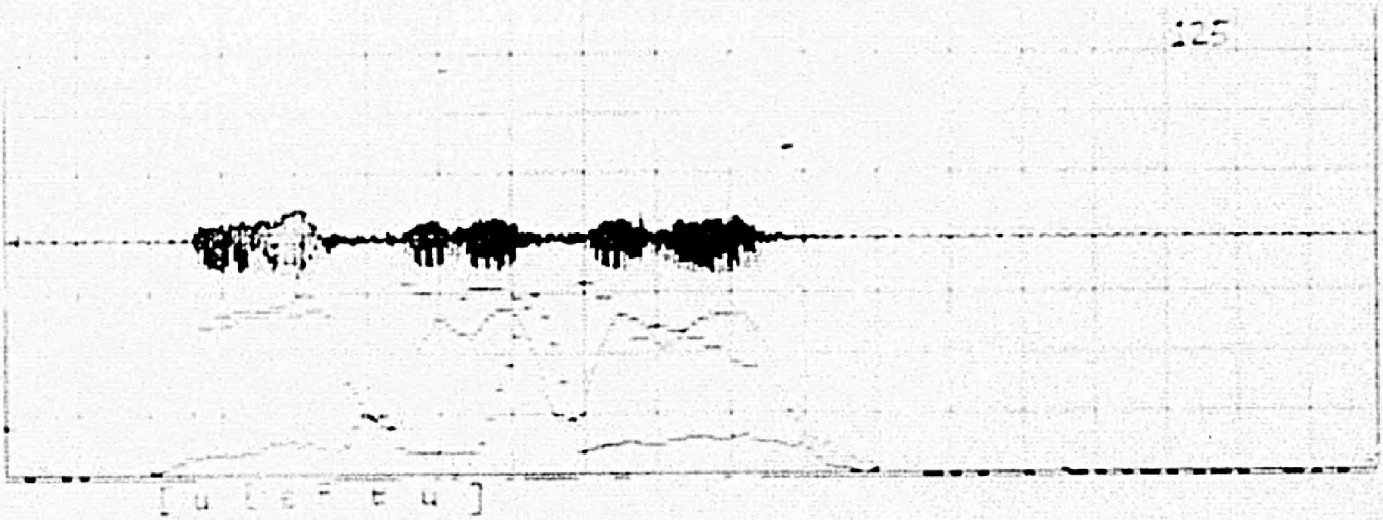

126

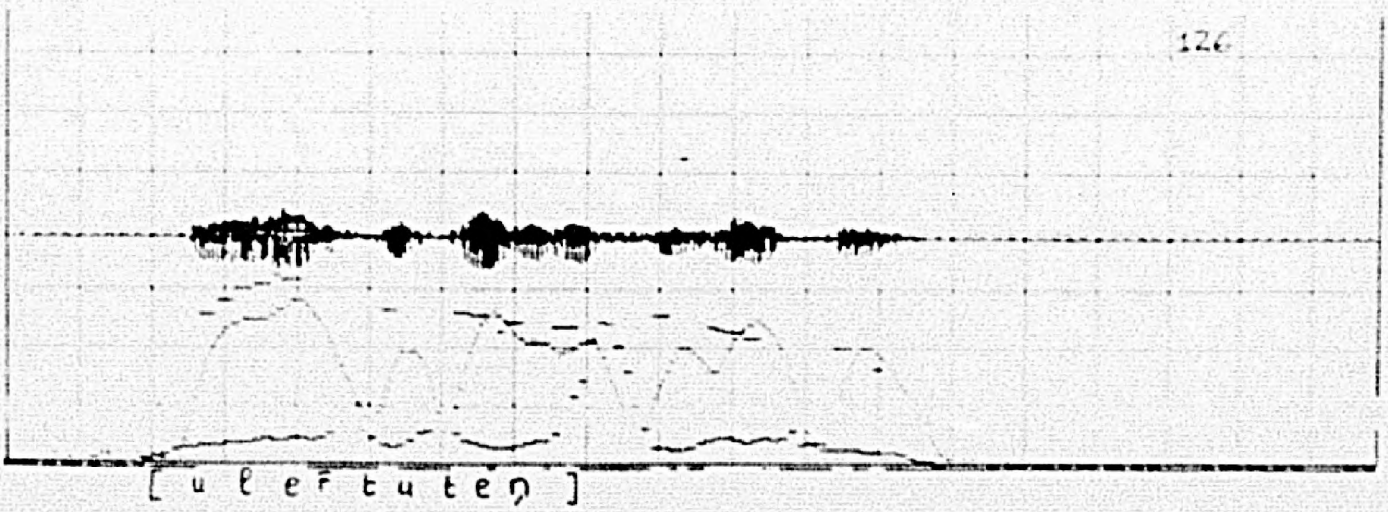

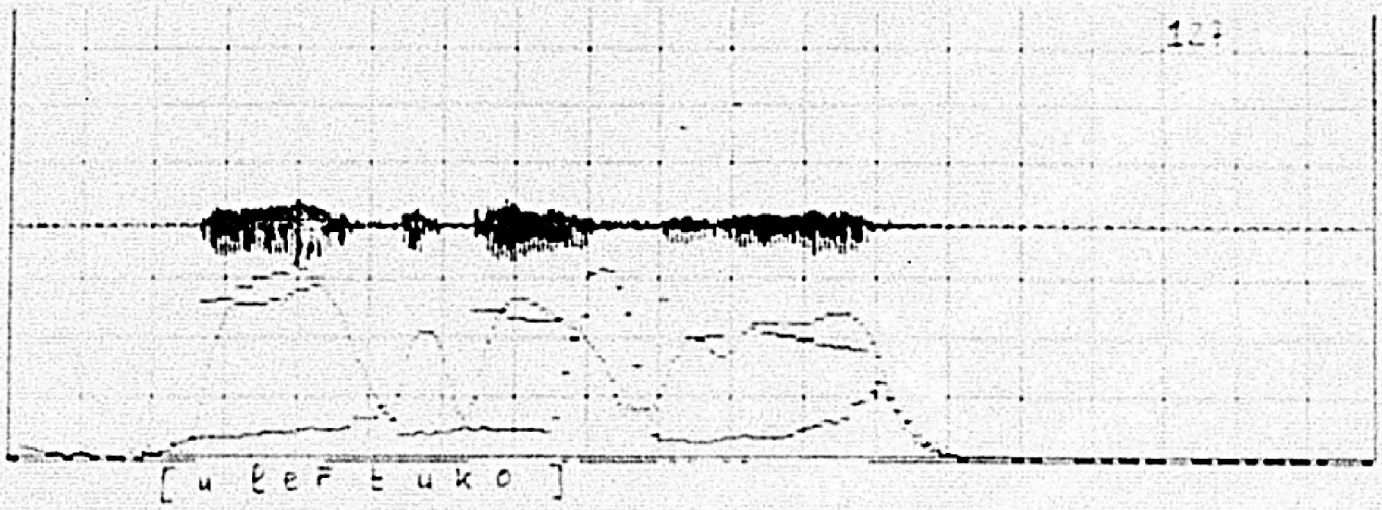

[u ɓ e ř t u k o]

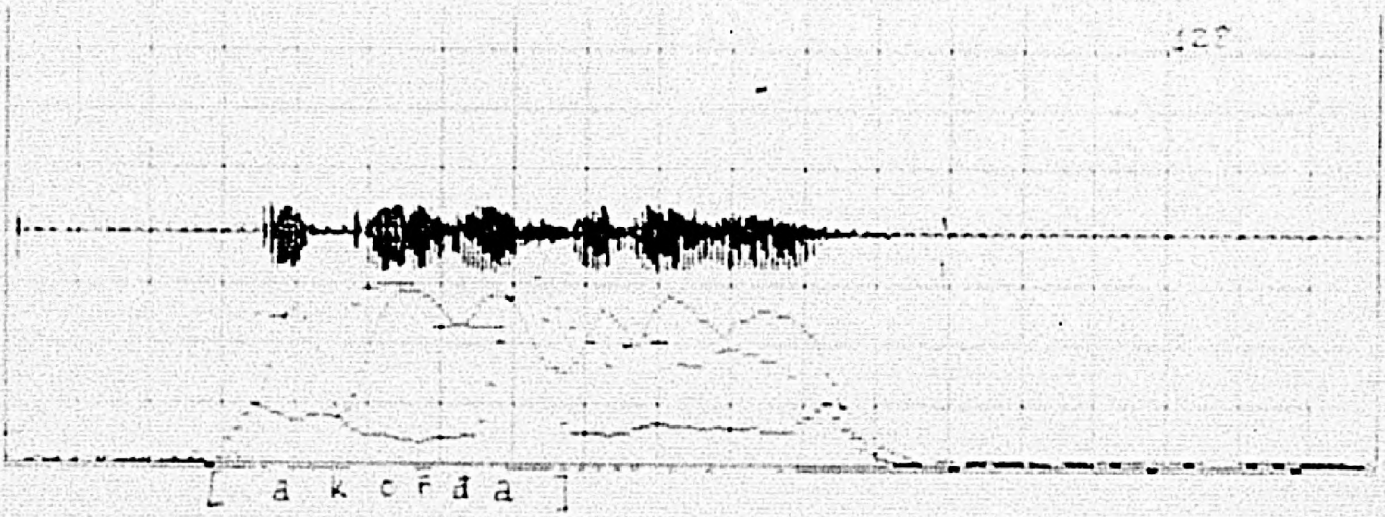

[a k o ř đ a]

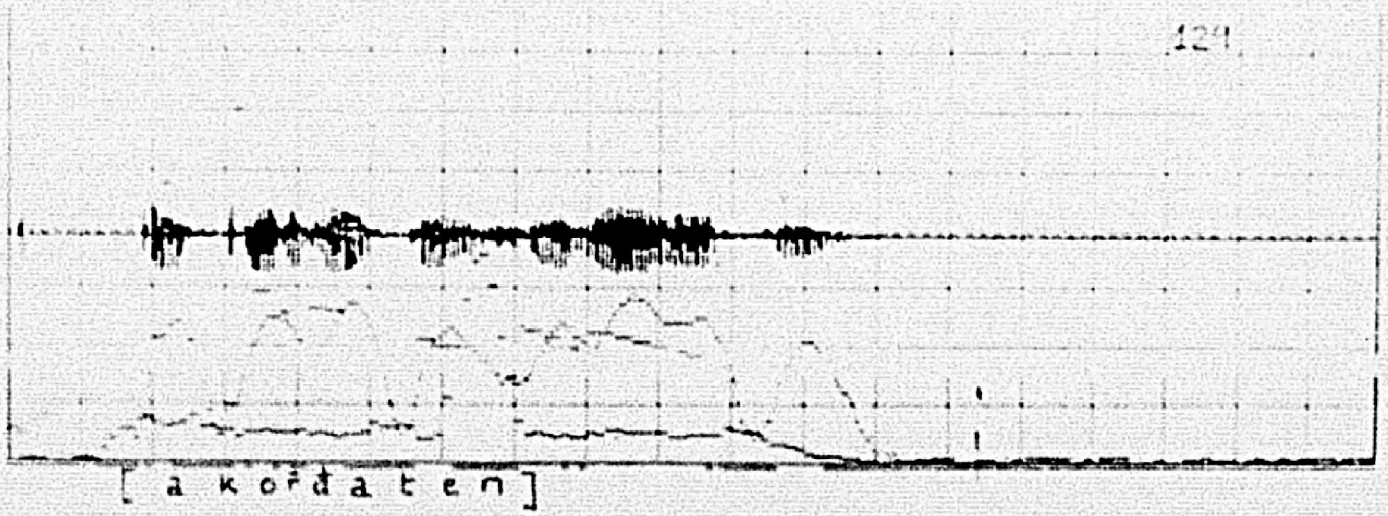

[a k o ř đ a t e n]

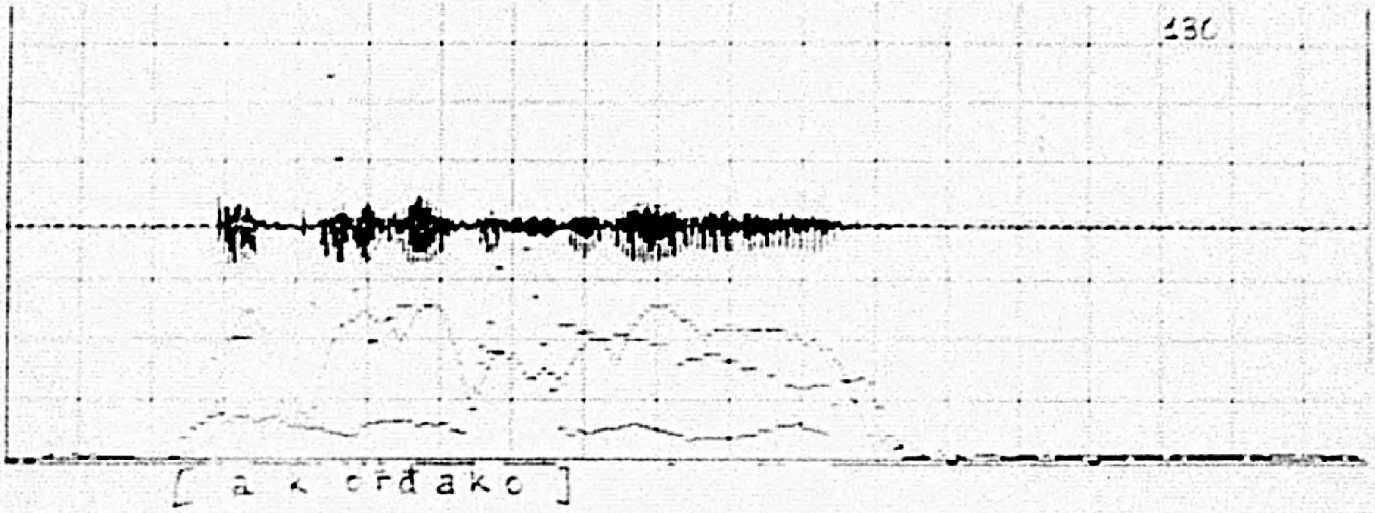
130
[a k o r đ a k o]

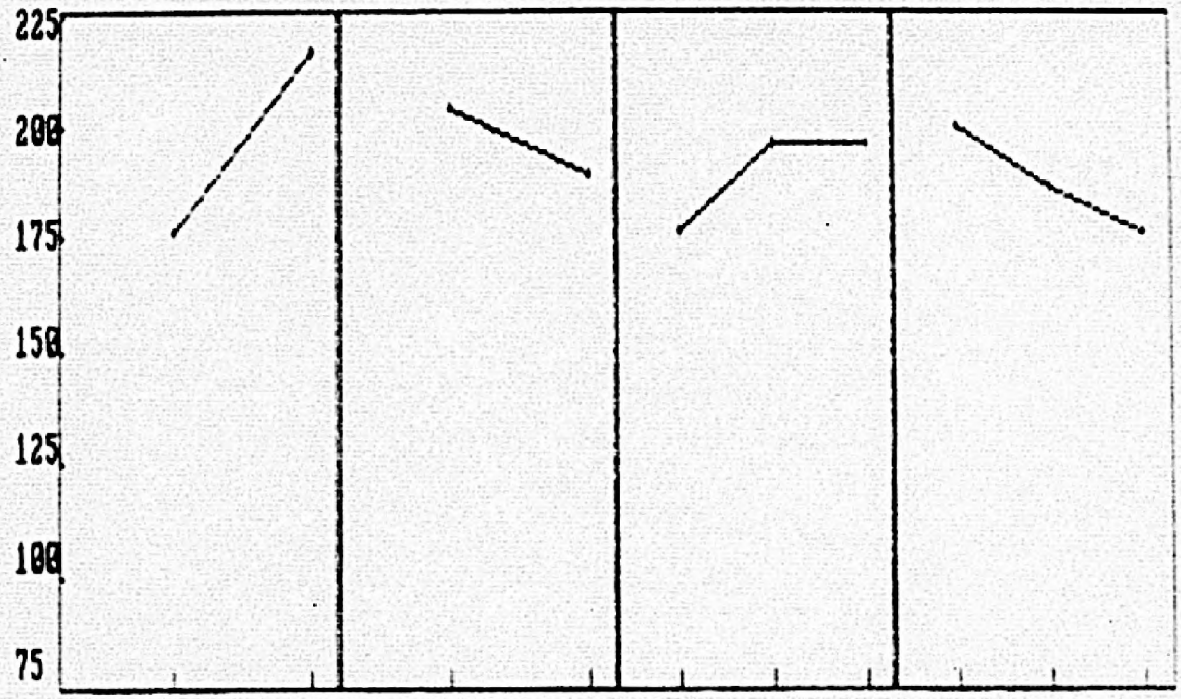

16.- onek 9.- orrek 9.- oneri 19.- oneri

1. Grafikoa.

26.- onena 15.- onena 11.- onentzako 28.- onentzako

2. Grafikoa

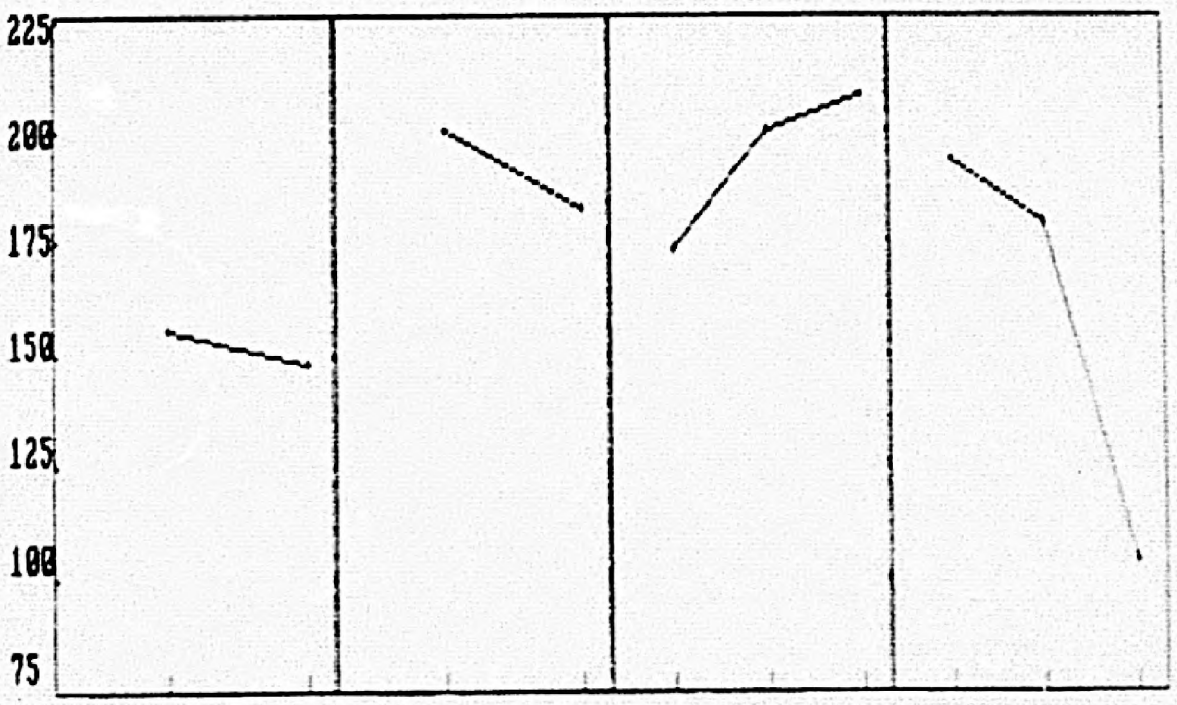

25.- semek 14.- semek 5.- semeri 21.- semeri

9. Grafikoa.

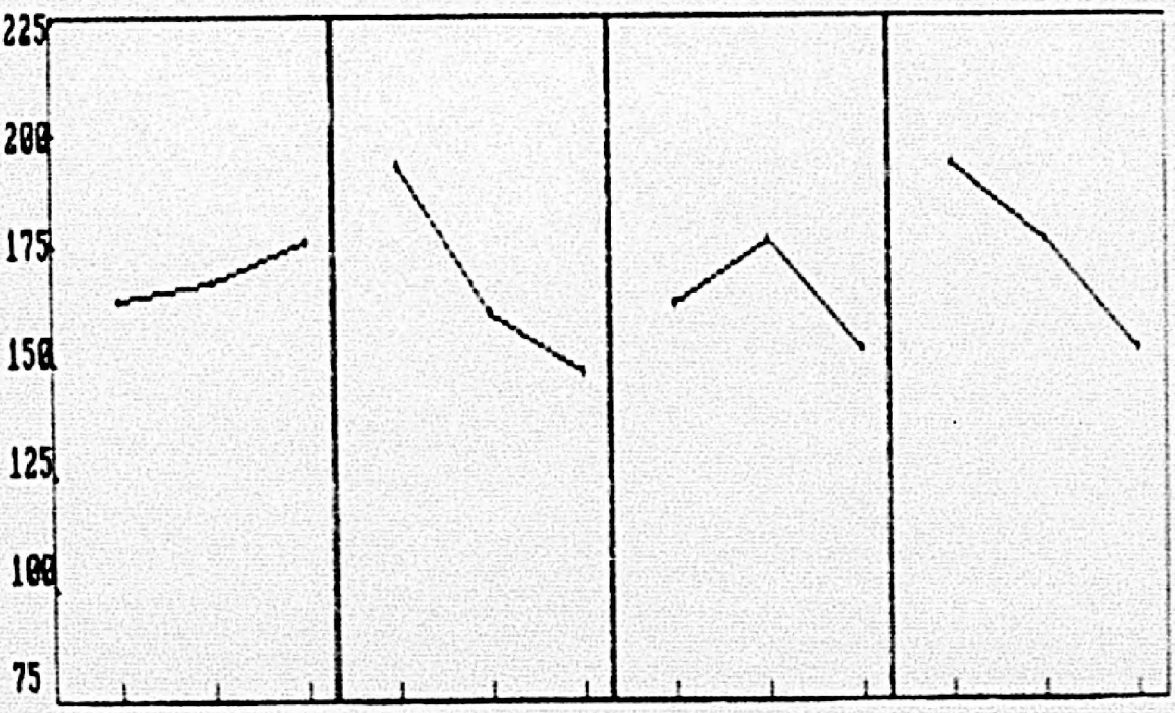

24.- semena 2.- semena 10.- semenak 11.- semenak

4. Grafikoa.

12.- sementzako 4.- sementzako 29.- gixonari 1.- gixonari

5. Grafikoa.

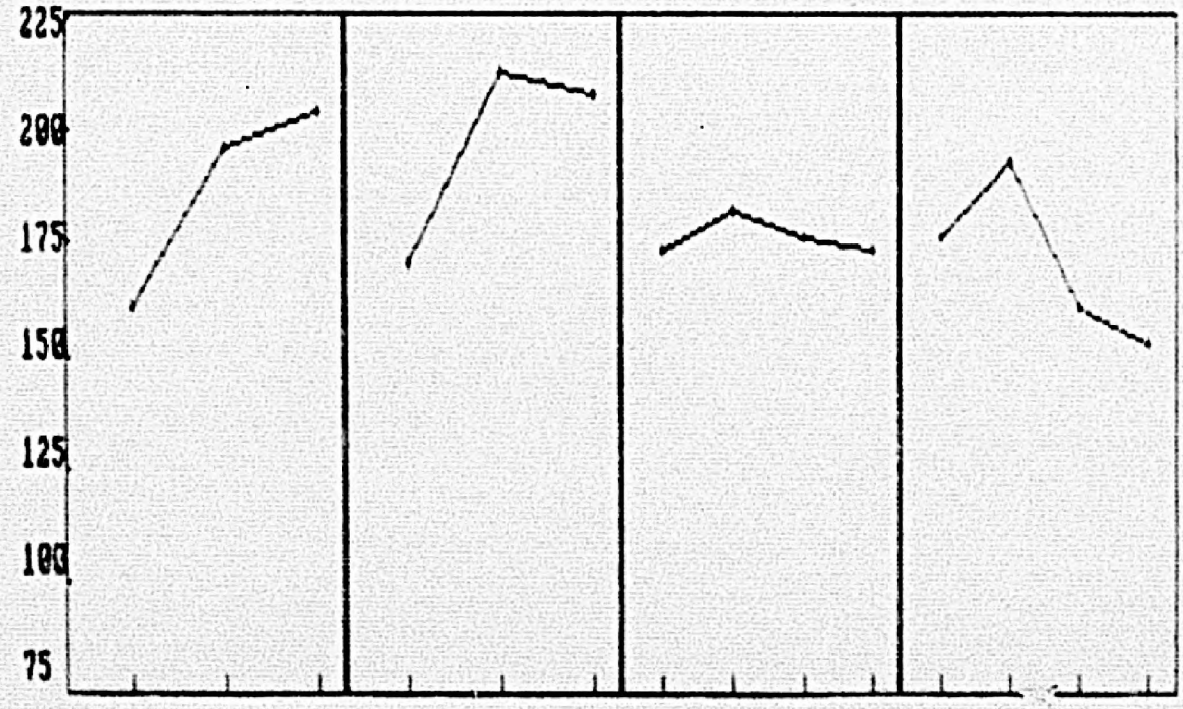

8.- lagunek 27.- lagunek 6.- lagunena 20.- lagunena

6. Grafikoa.

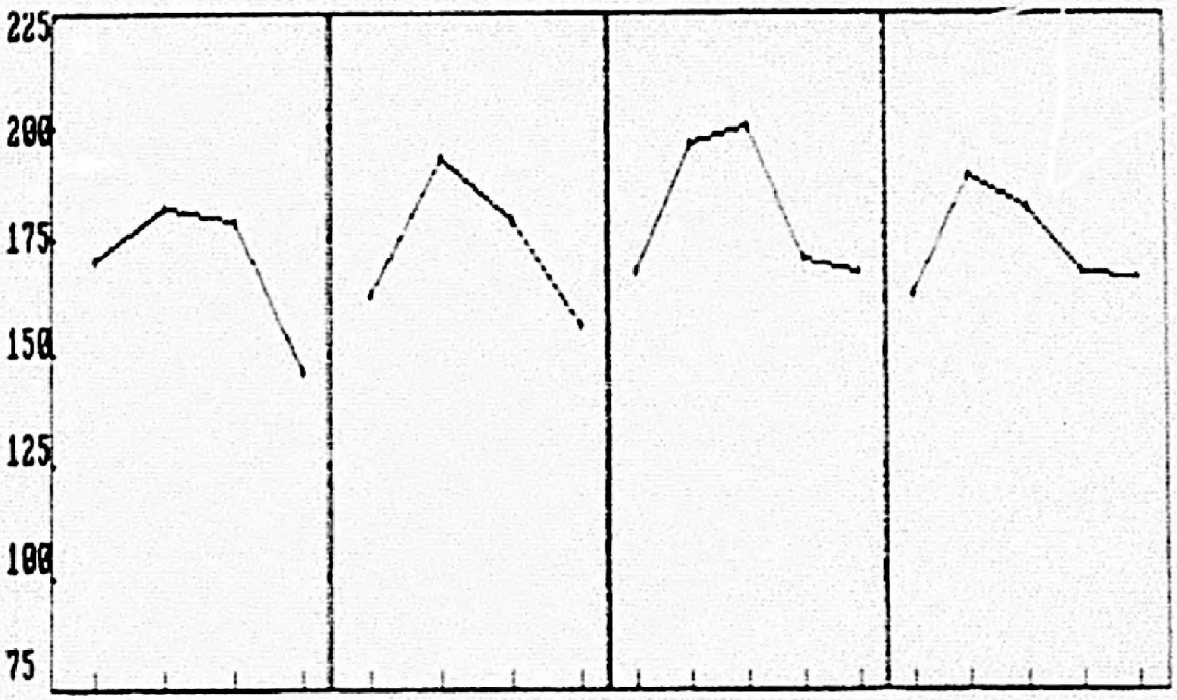

29.- lagunenak 13.- lagunenak 18.- lagunentzako 98.- lagunetzako

7. Grafikoa.

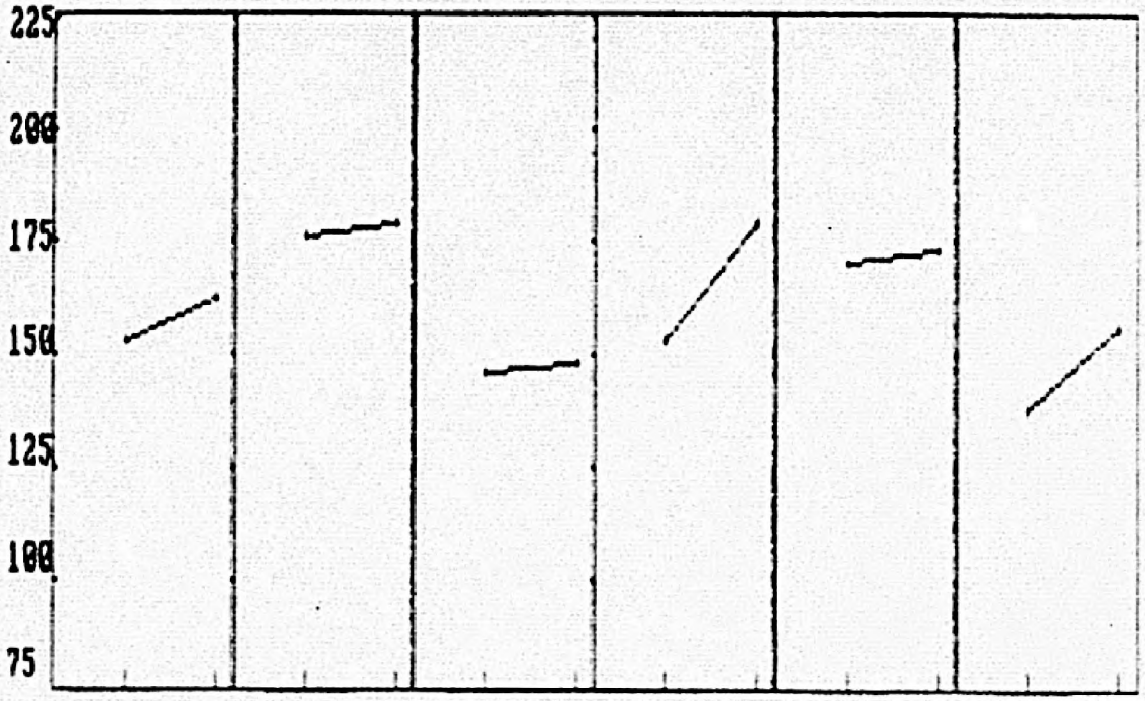

8. Grafikoa.

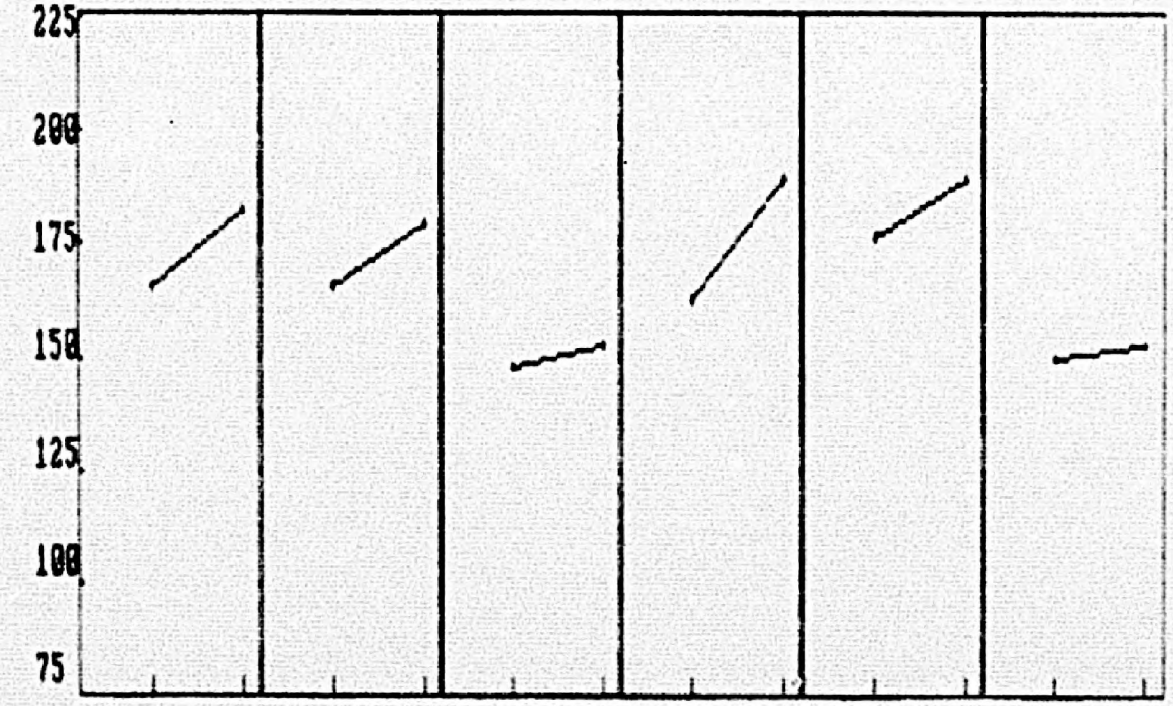

9. Grafikoa.

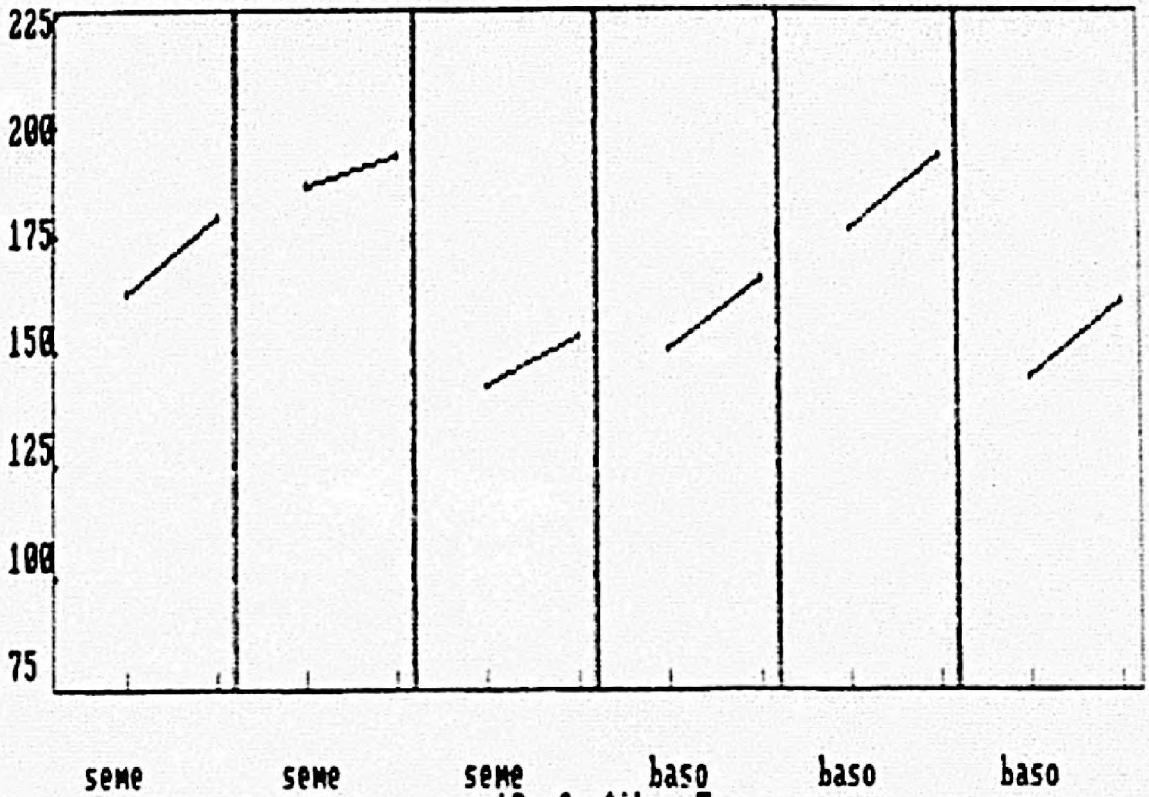

10. Grafikoa.

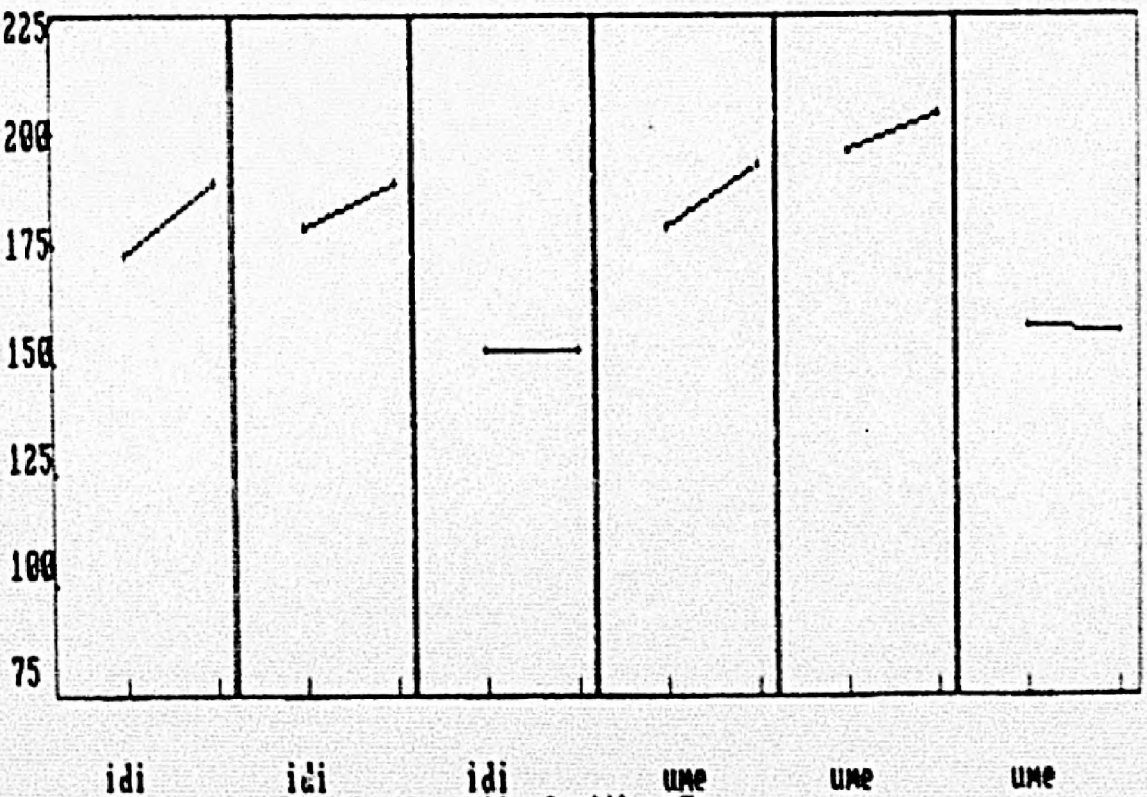

11. Grafikoa.

12. Grafikoa.

13.Grafikoa.

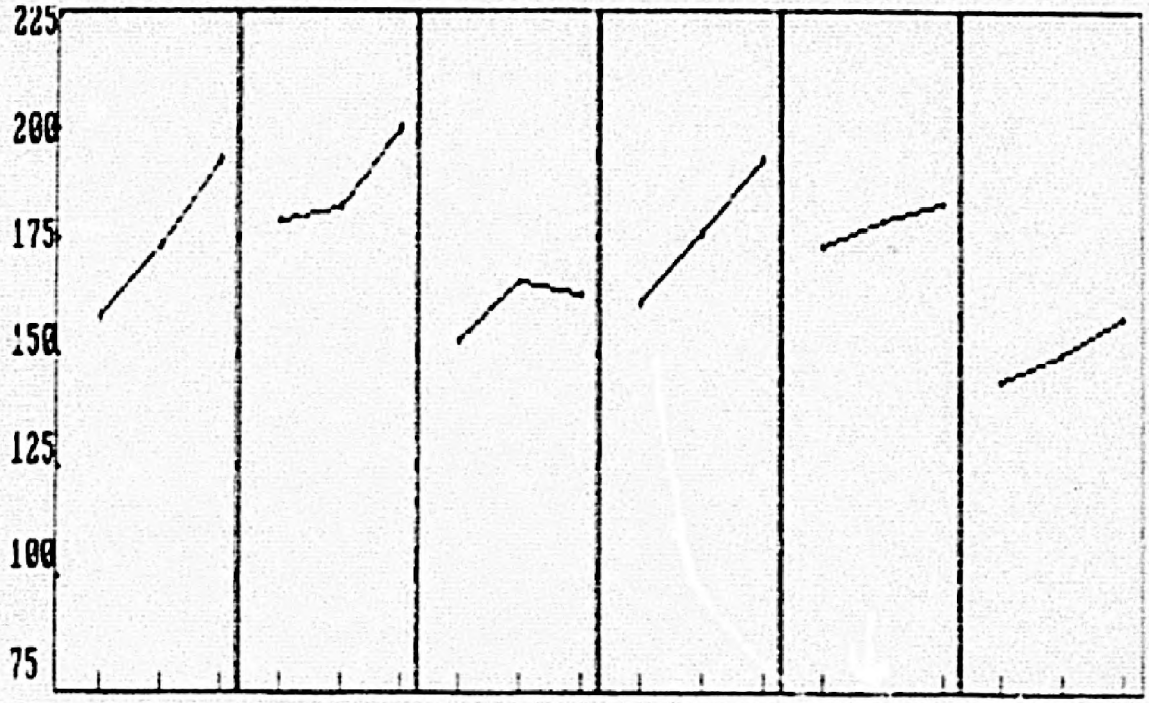

14. Grafikoa.

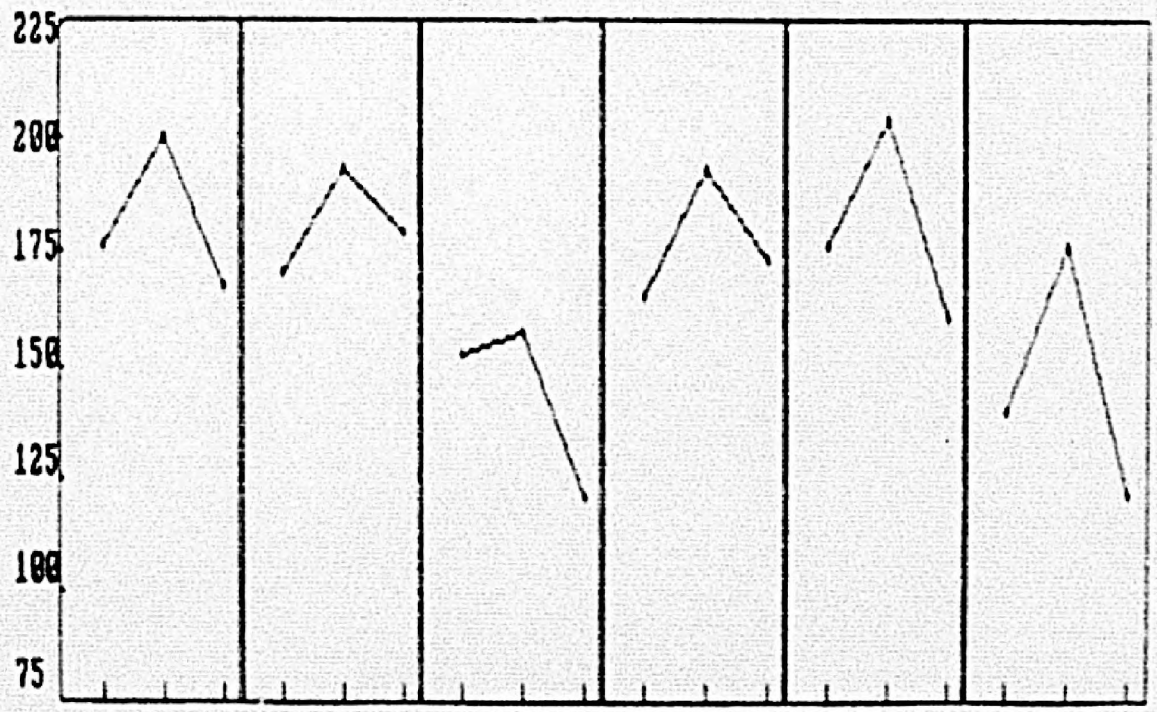

15. Grafikoa.

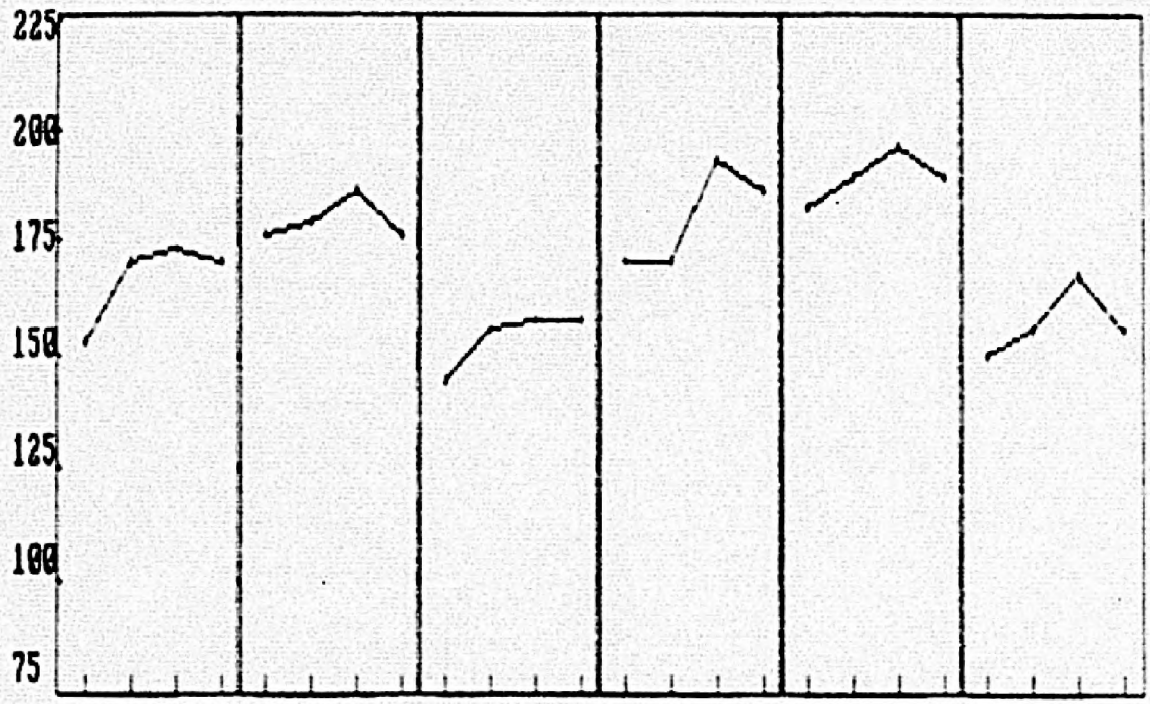

16. Grafikoa.

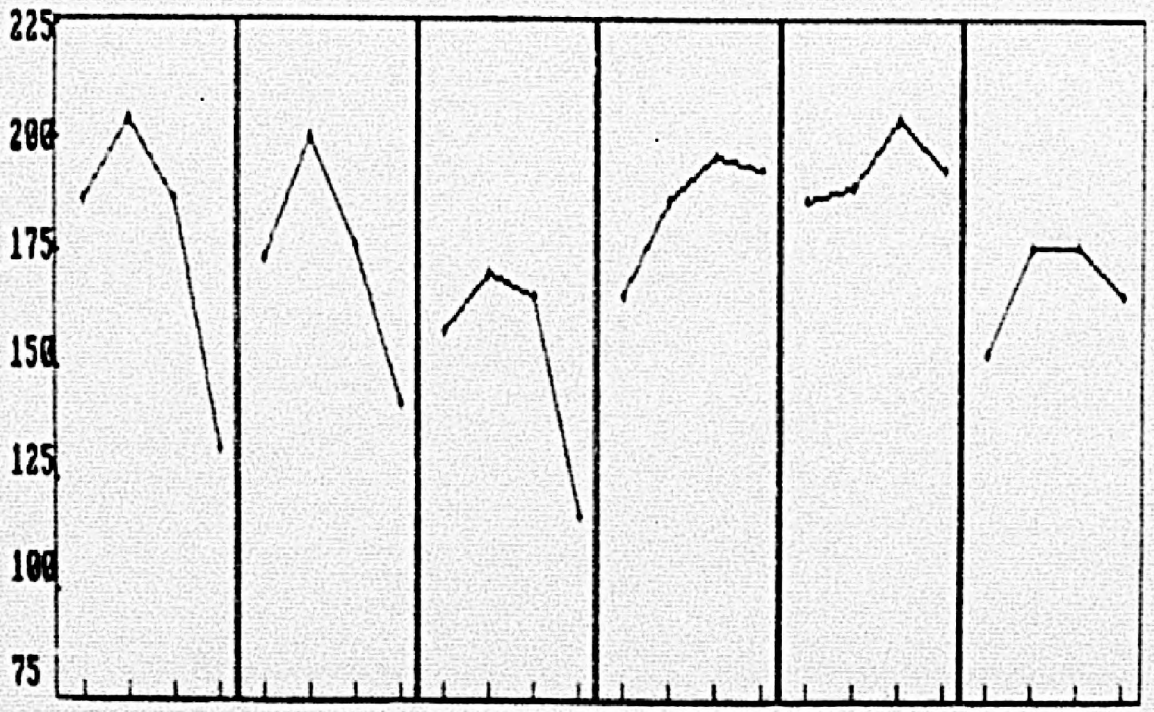

17. Grafikoa.

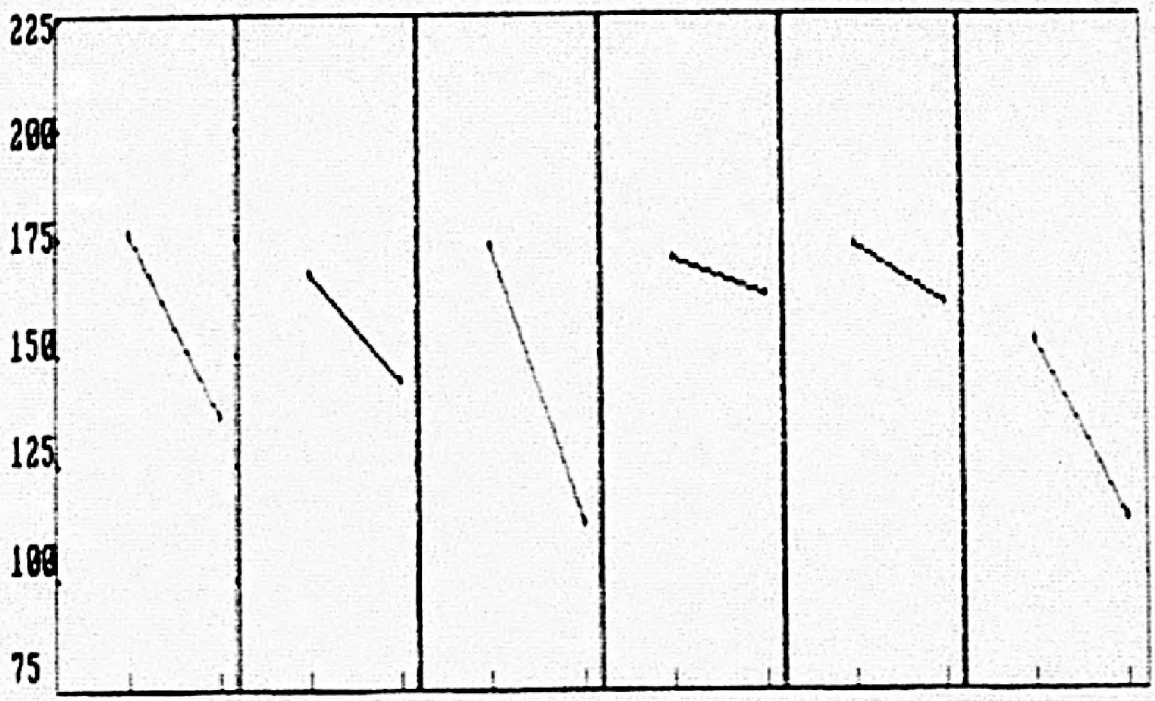

18. Grafikoa.

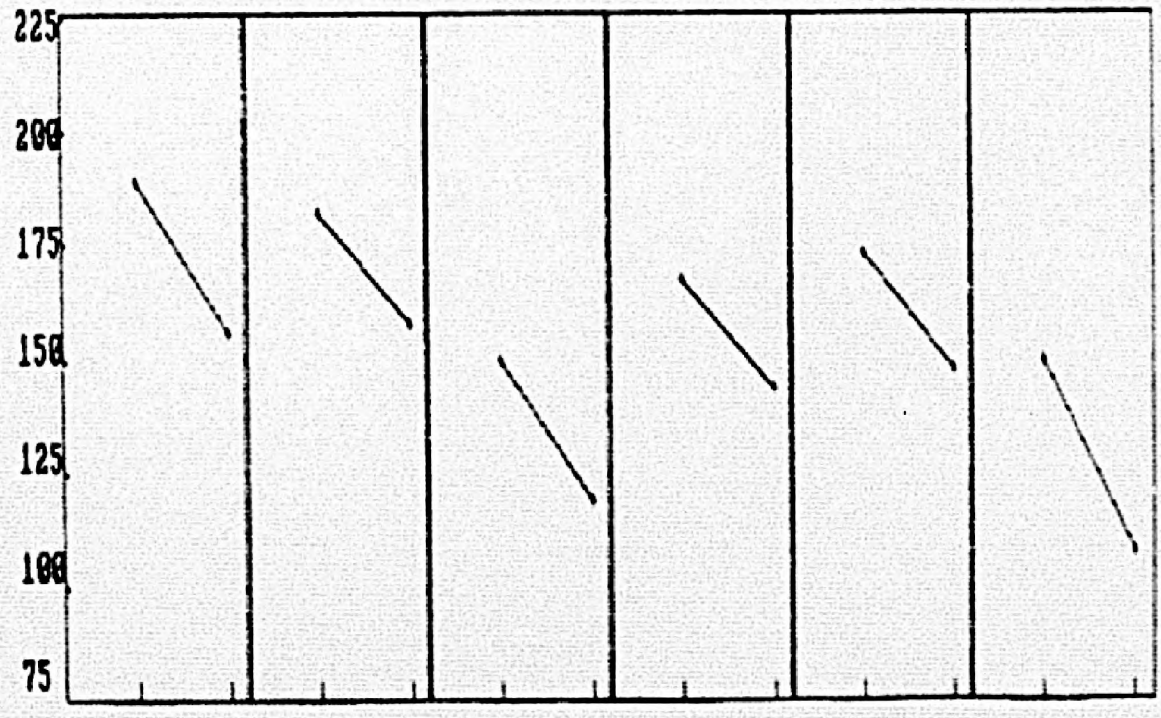

19. Grafikoa.

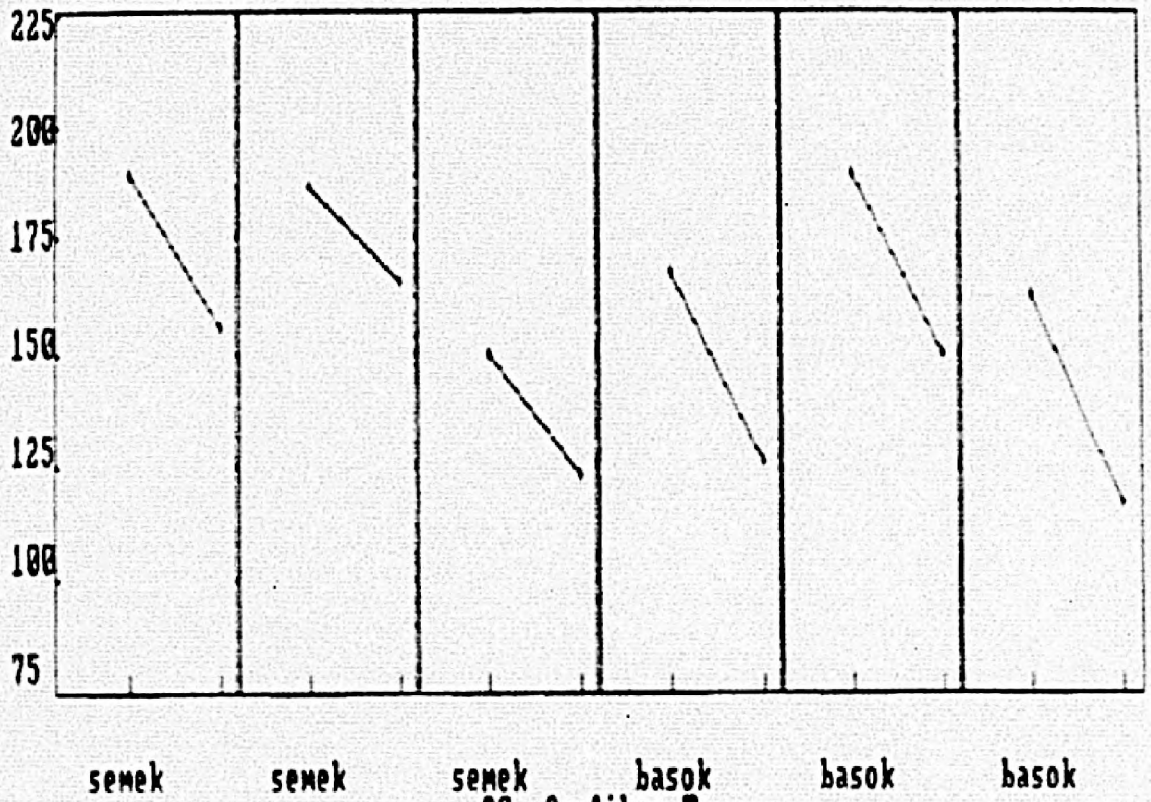

20. Grafikoa.

21. Grafikoa.

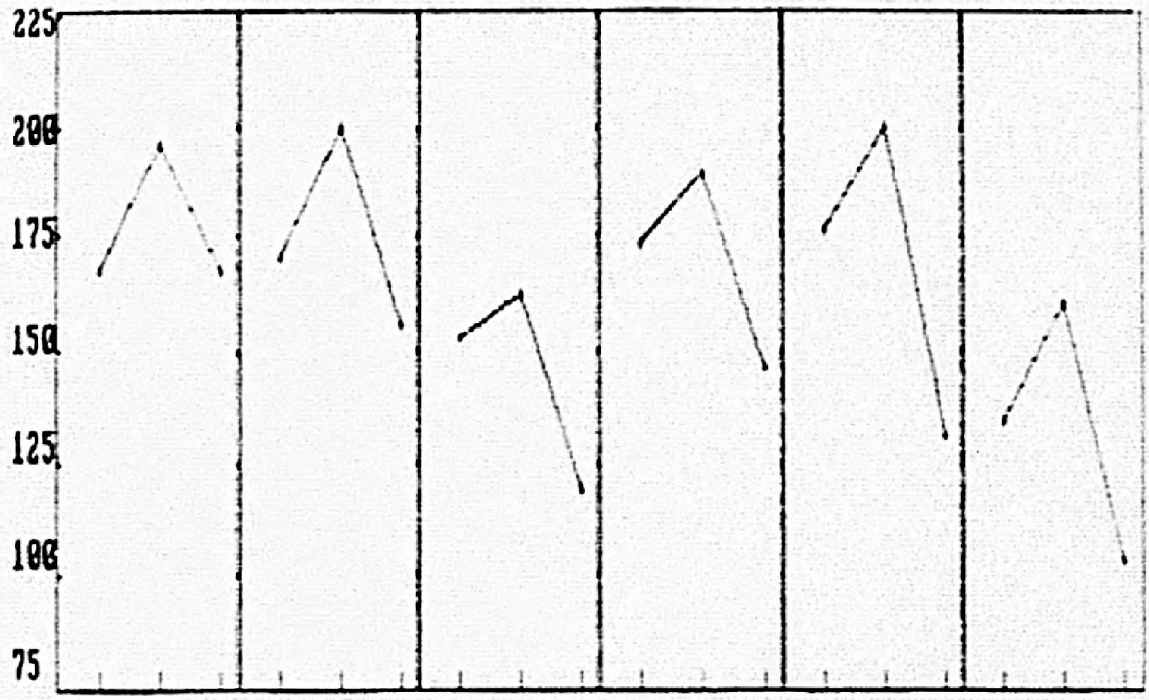

22. Grafikoa.

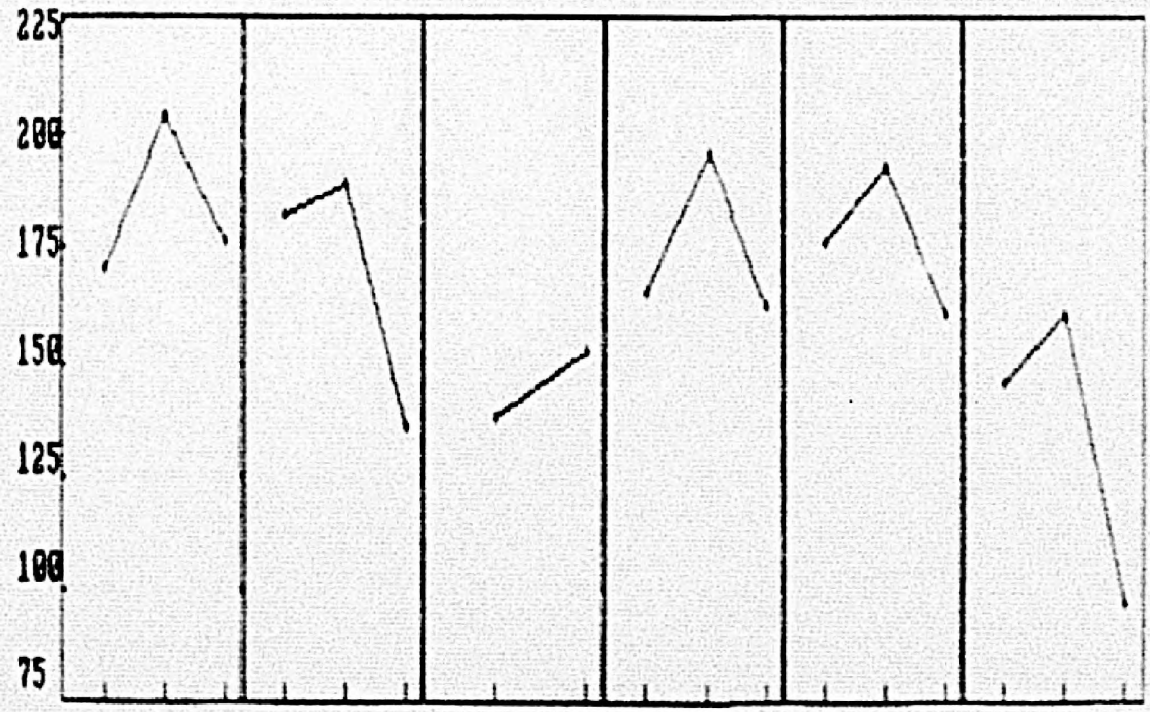

29. Grafikoa.

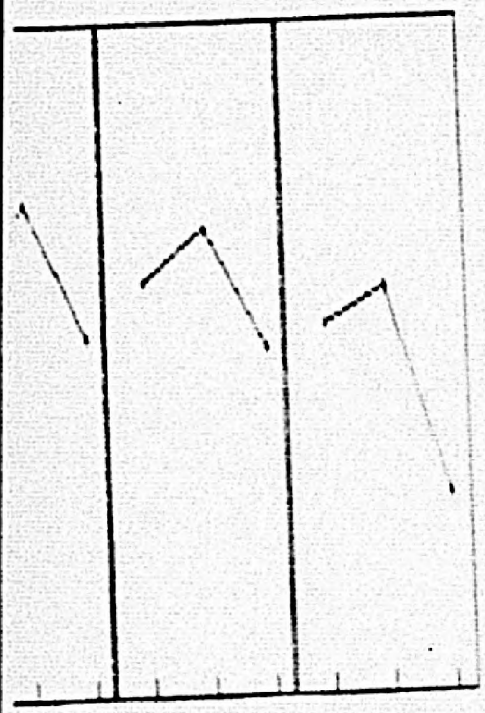

bak alabak alabak

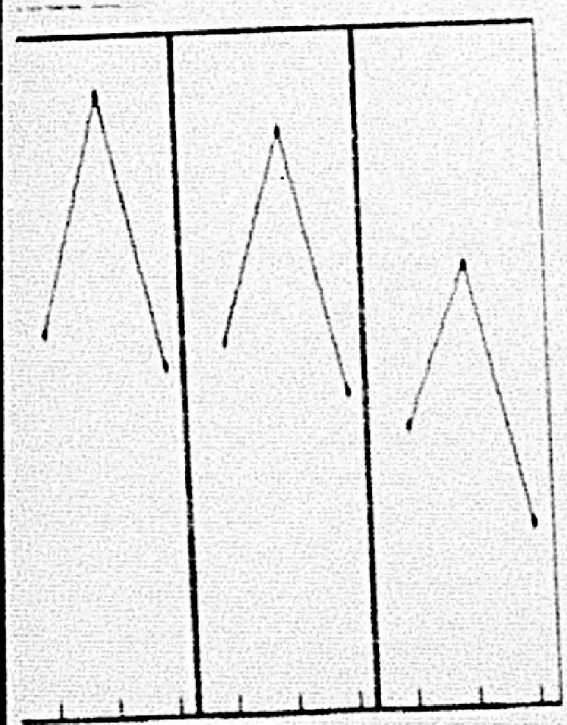

lapikok lapikok lapikok
ikoa.

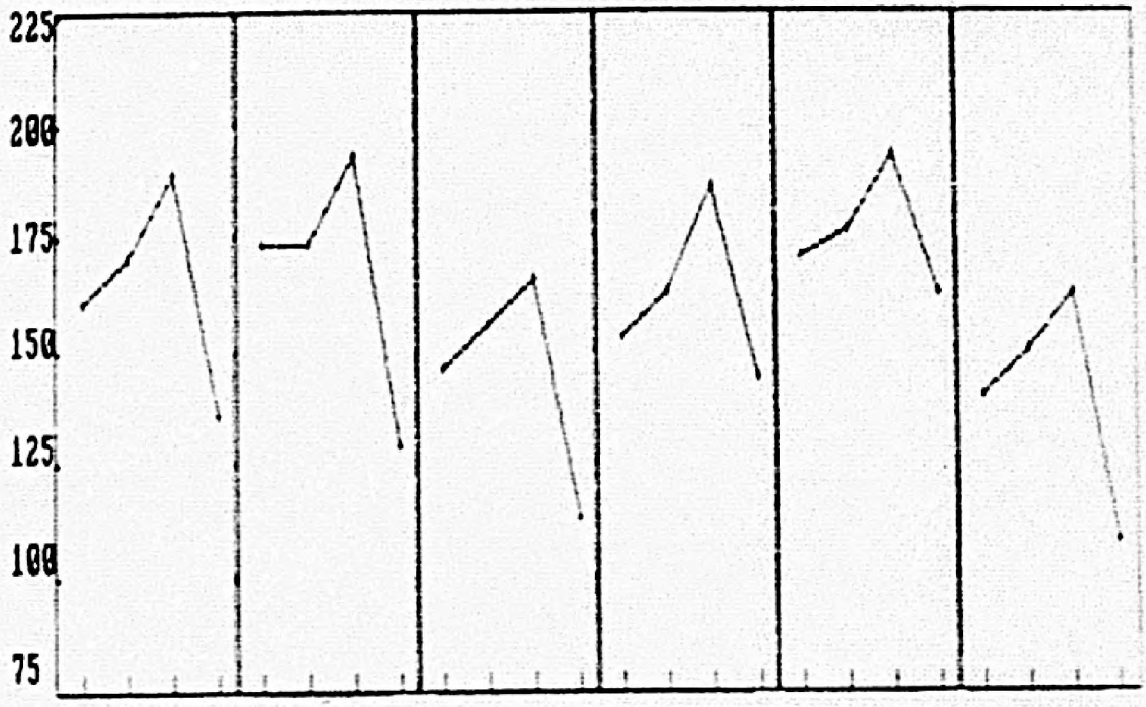

26. Grafikoa.

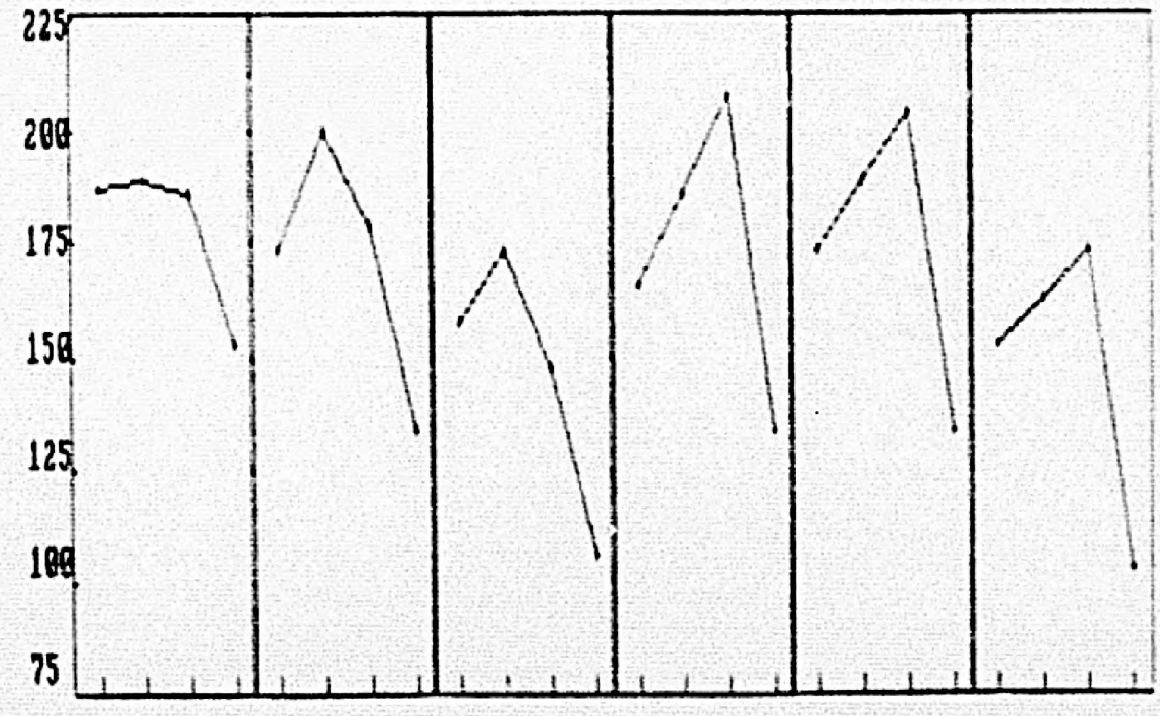

27. Grafikoa.

225
200
175
150
125
100
75
txarra
sabala
alargune
landare
bekoki
inusente

28. Grafikoa.

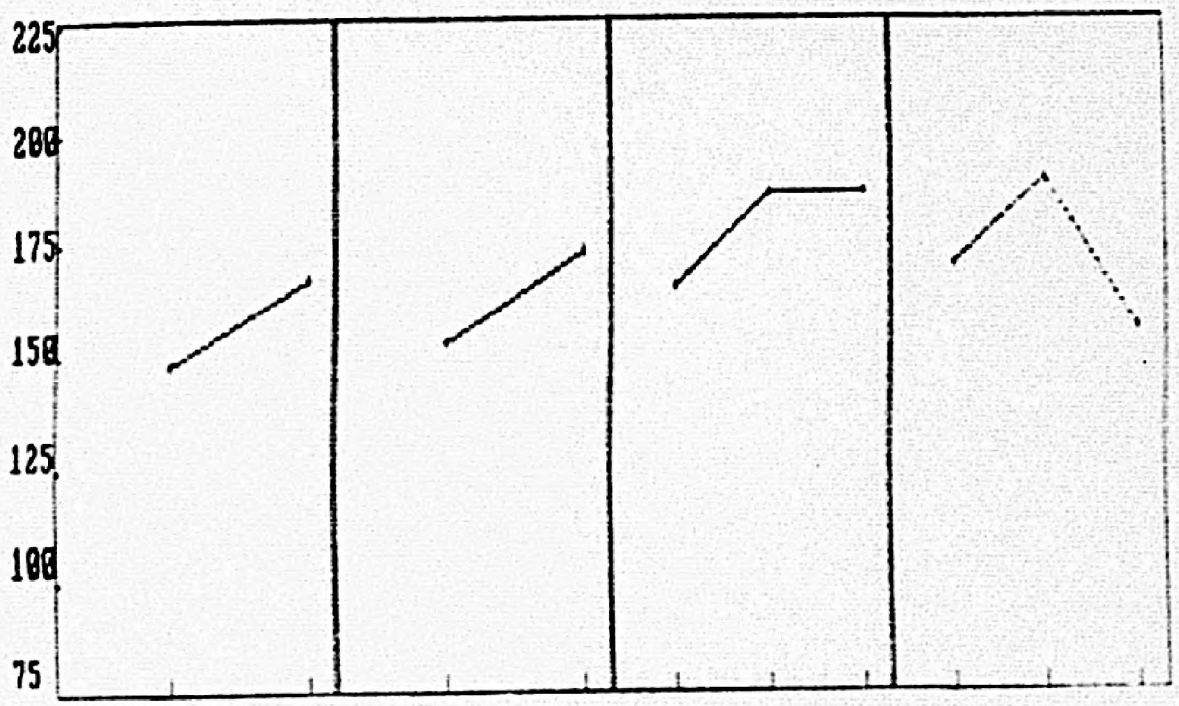

29. Grafikoa.

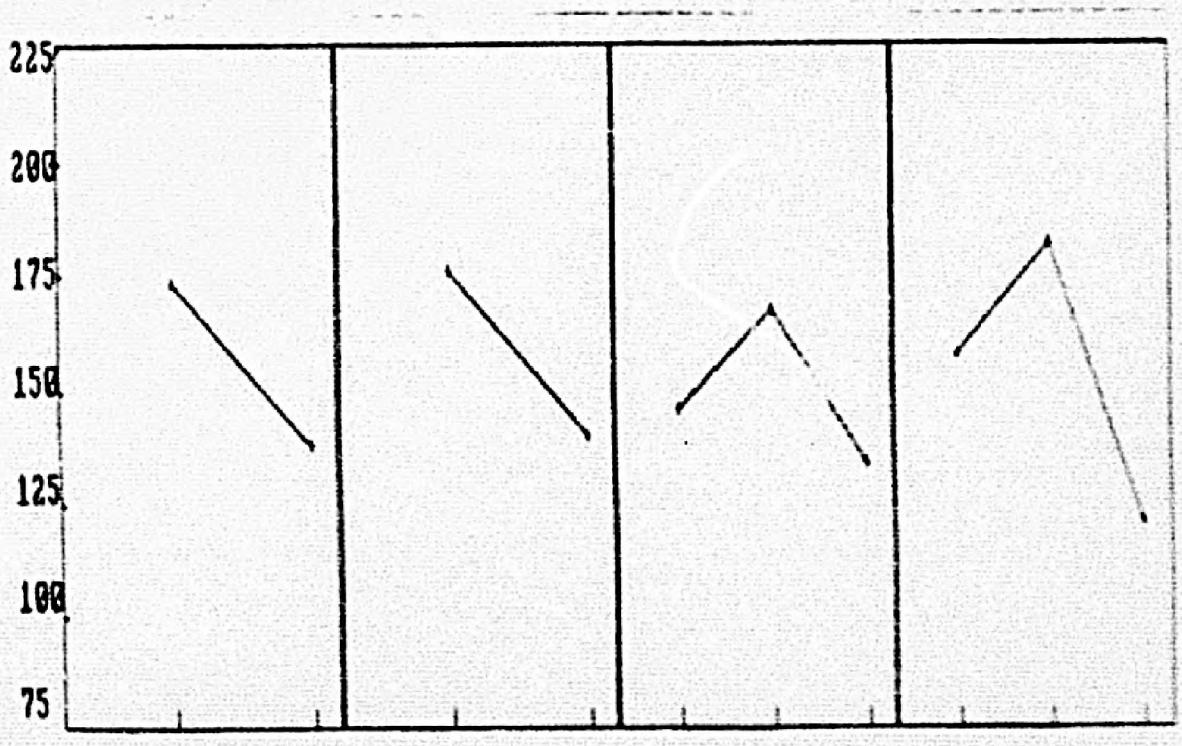

30. Grafikoa.

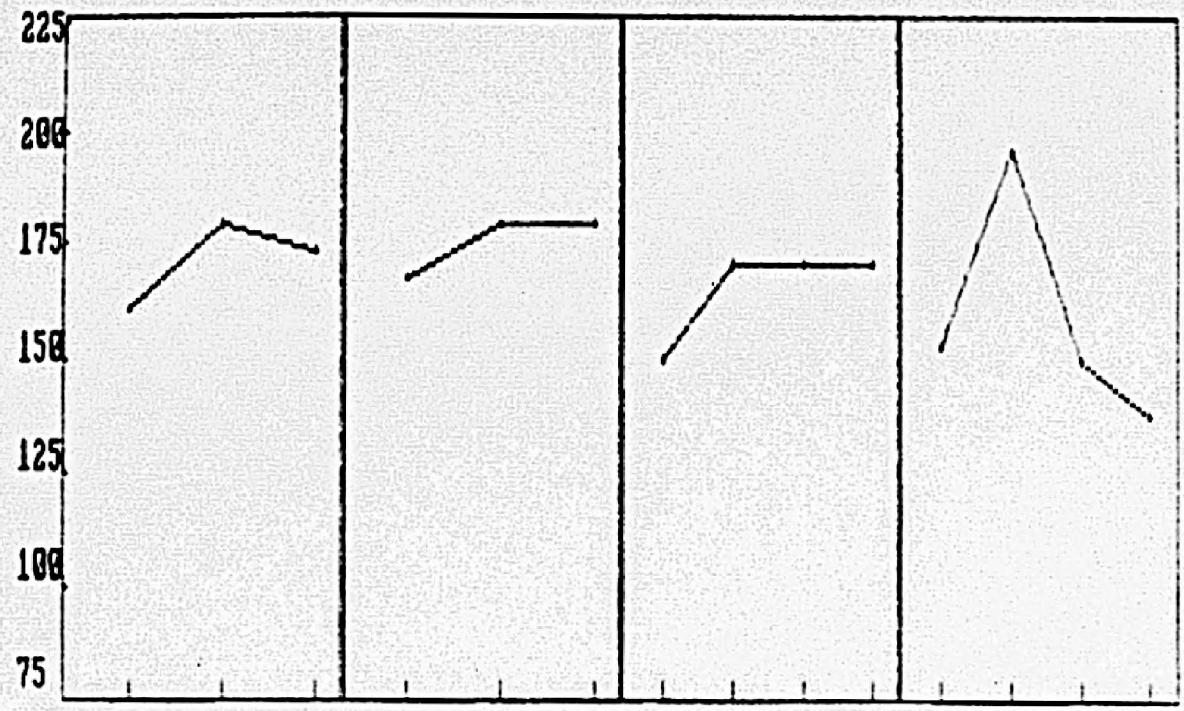

91. Grafikoa.

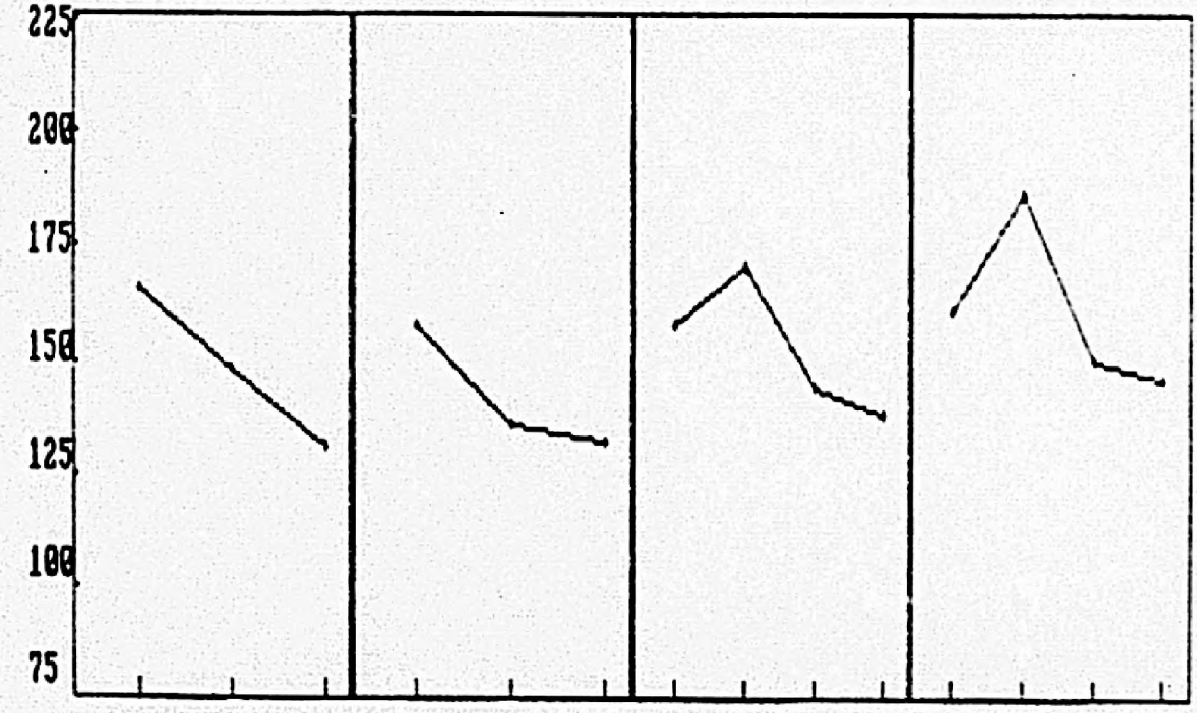

92. Grafikoa.

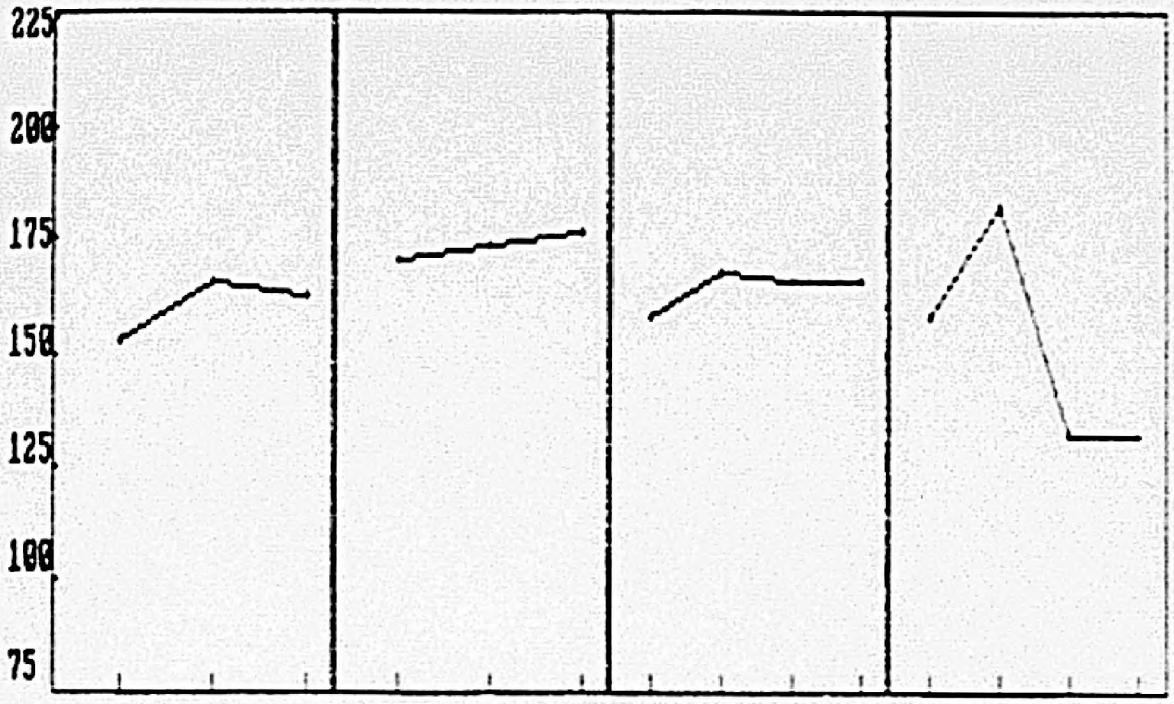

93. Grafikoa.

94. Grafikoa.

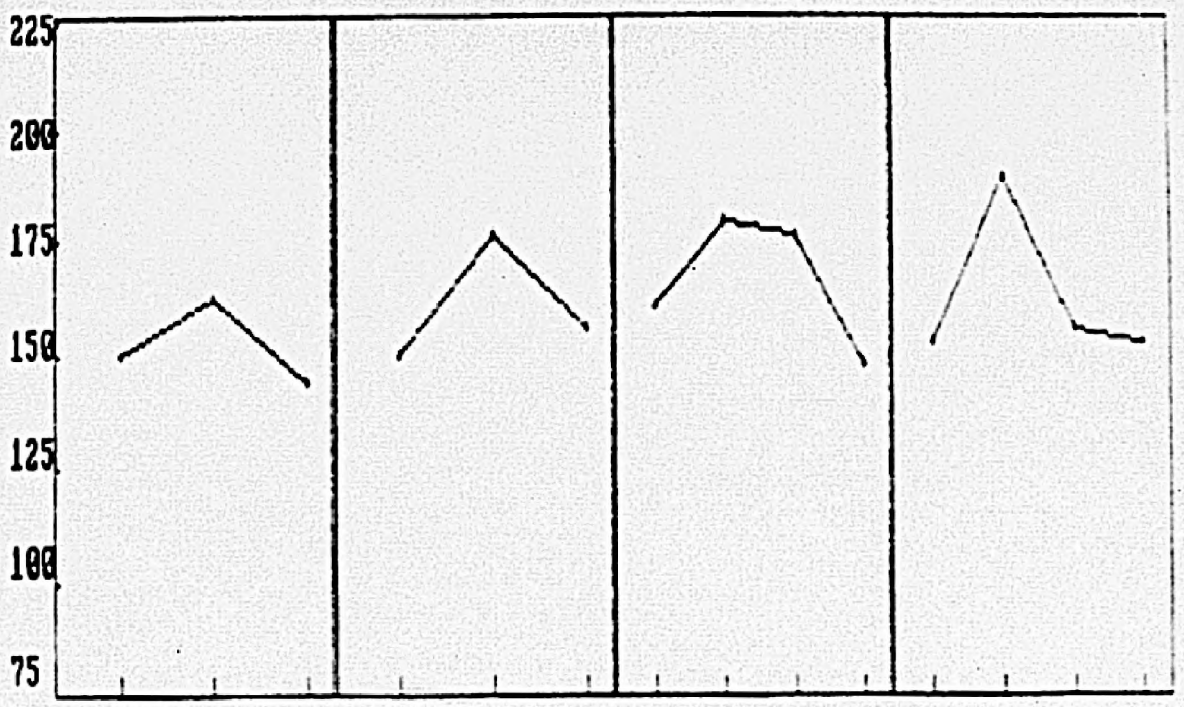

95. Grafikoa.

96. Grafikoa.

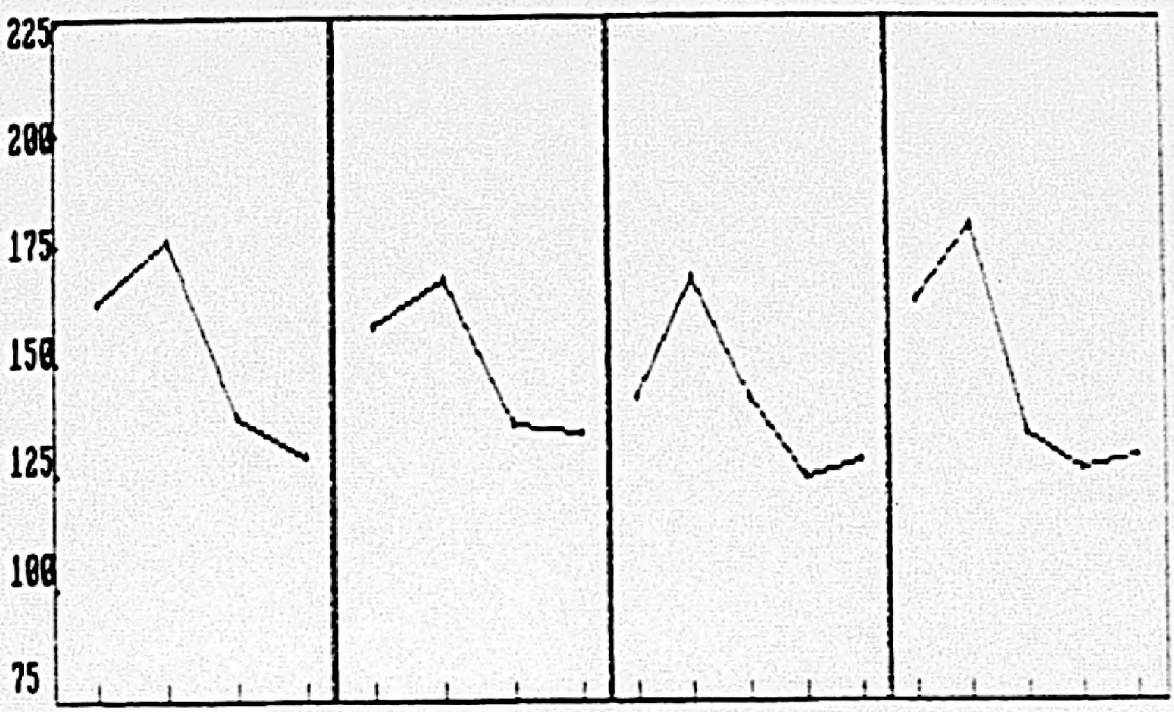

97. Grafikoa.

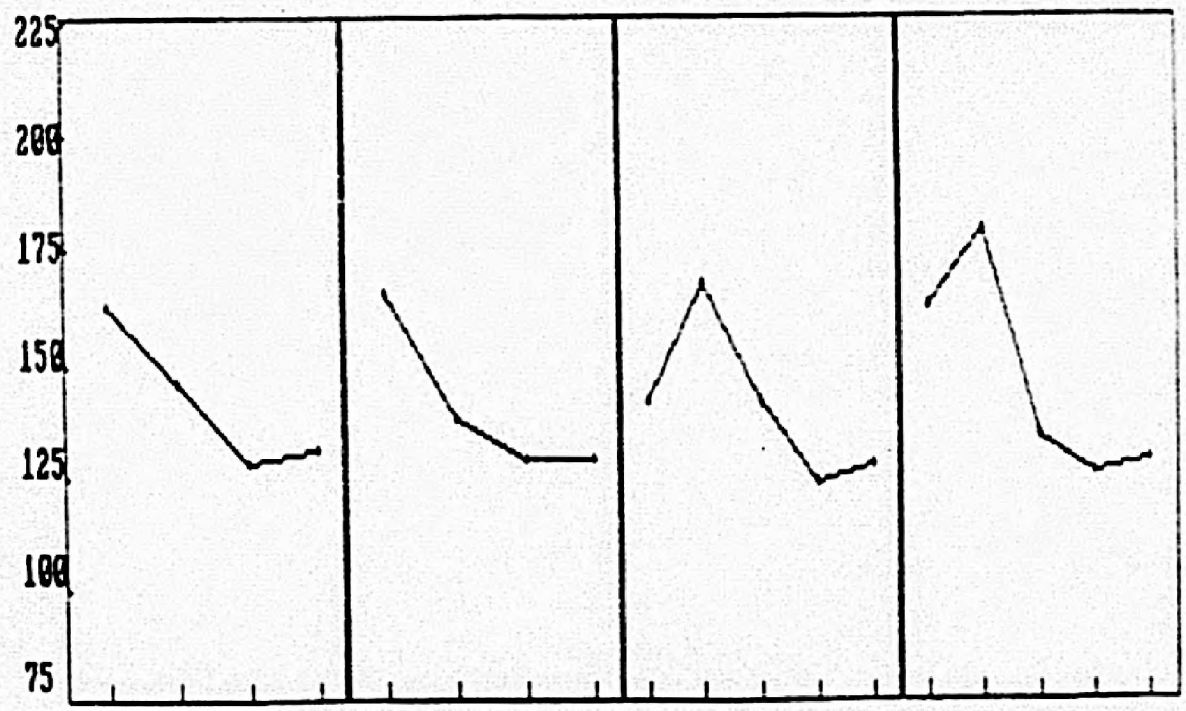

98. Grafikoa.

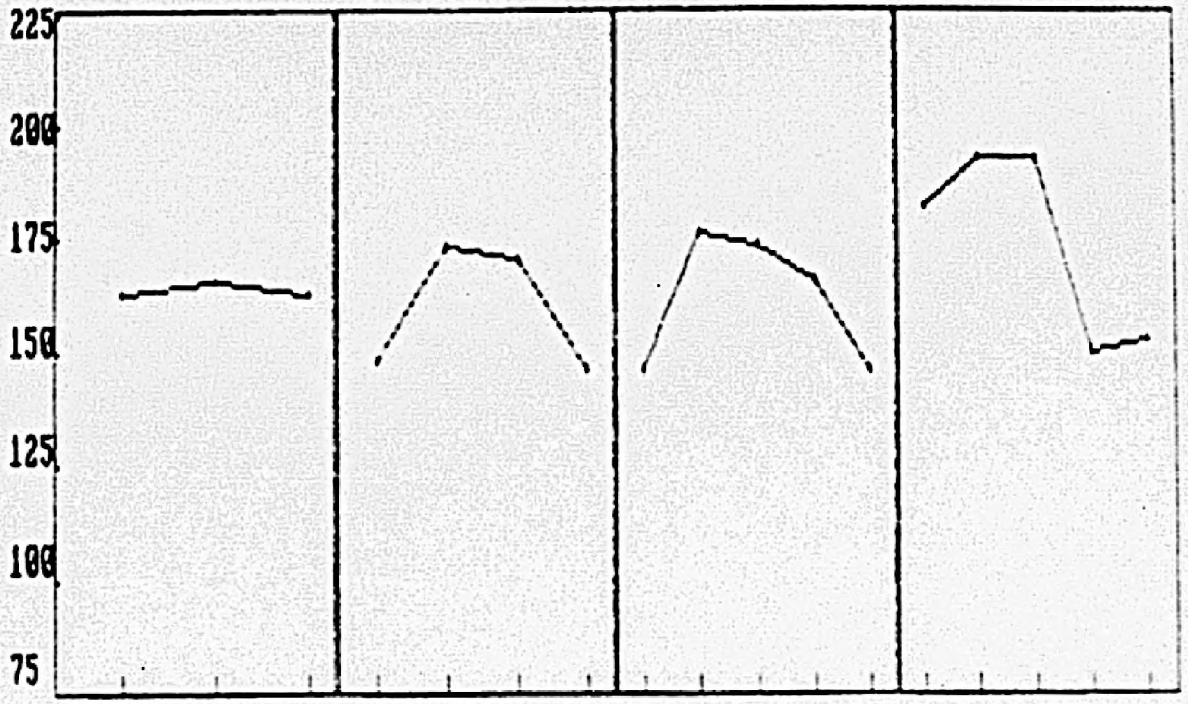

39. Grafikoa.

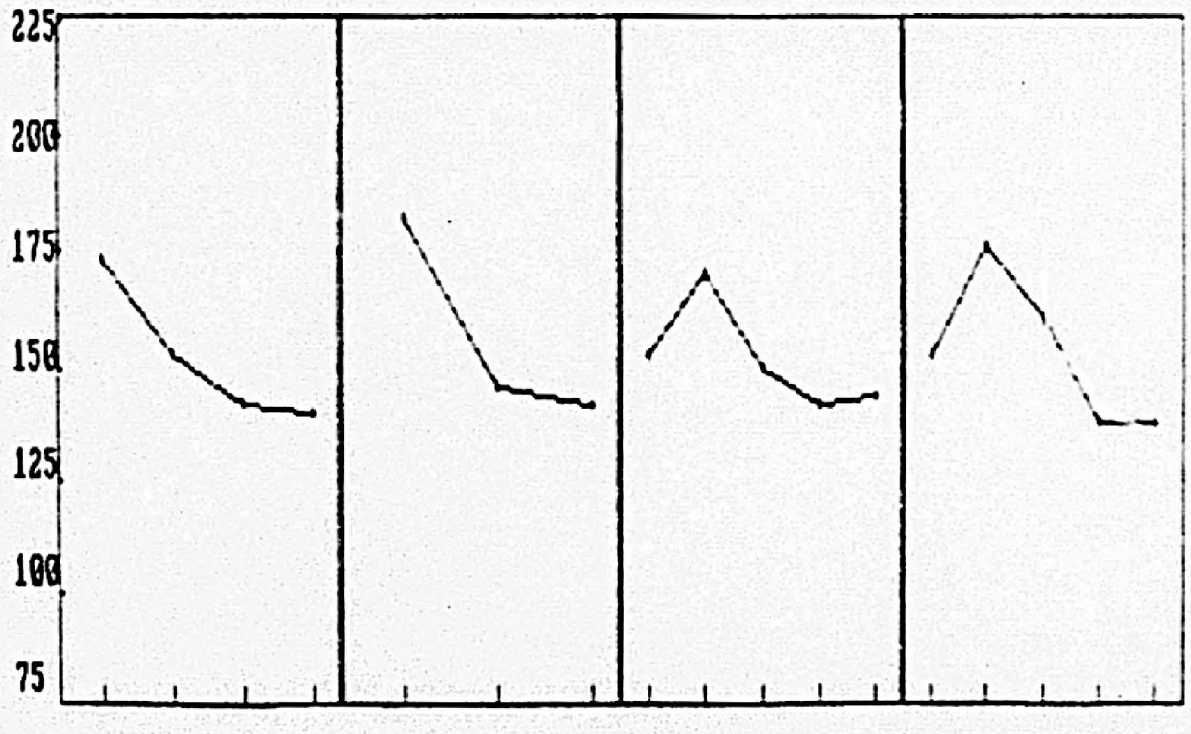

40. Grafikoa.

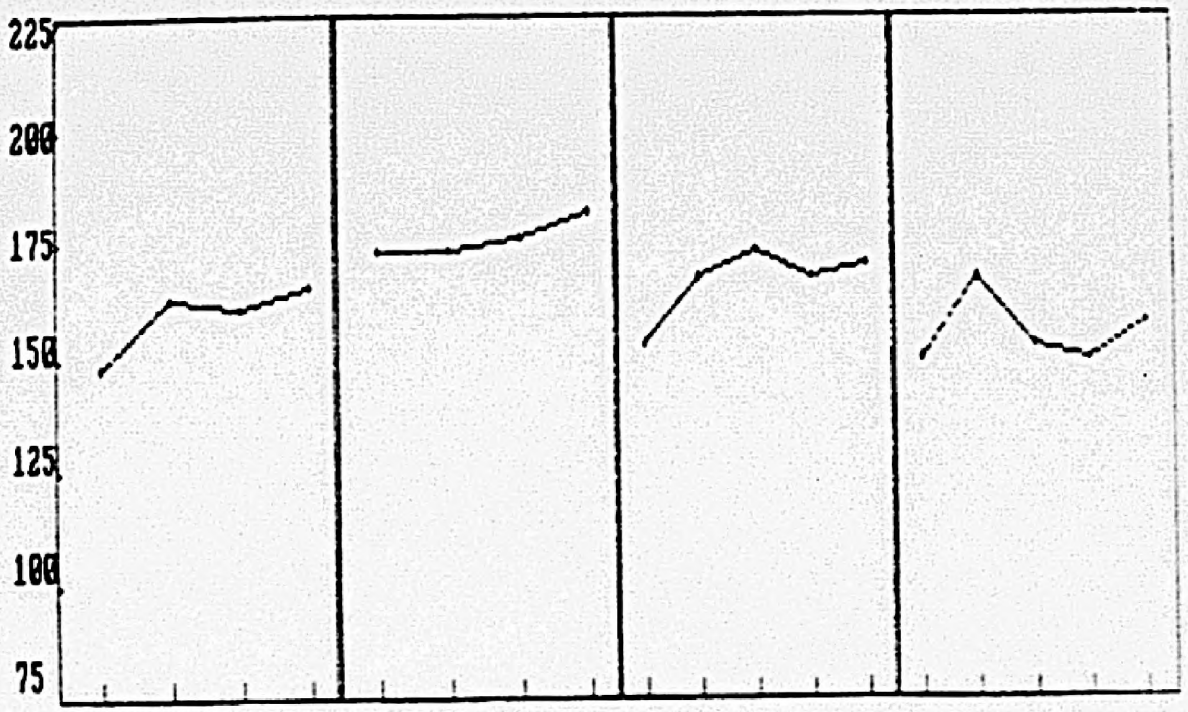

41. Grafikoa.

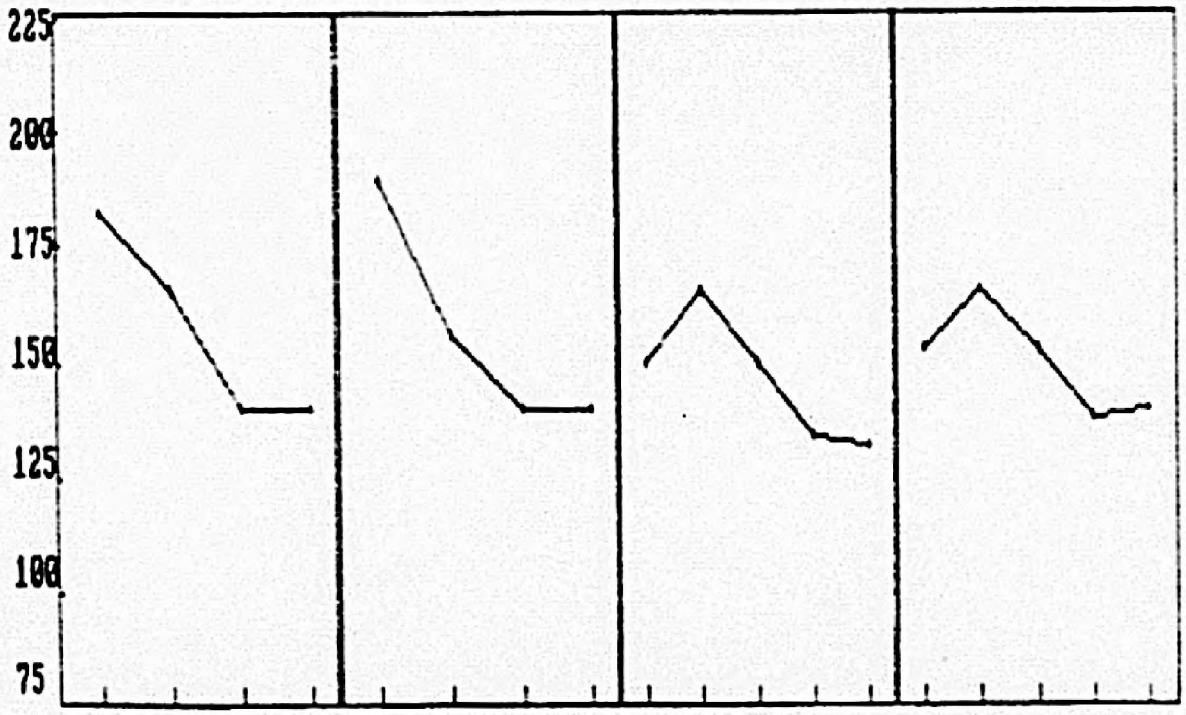

42. Grafikoa.

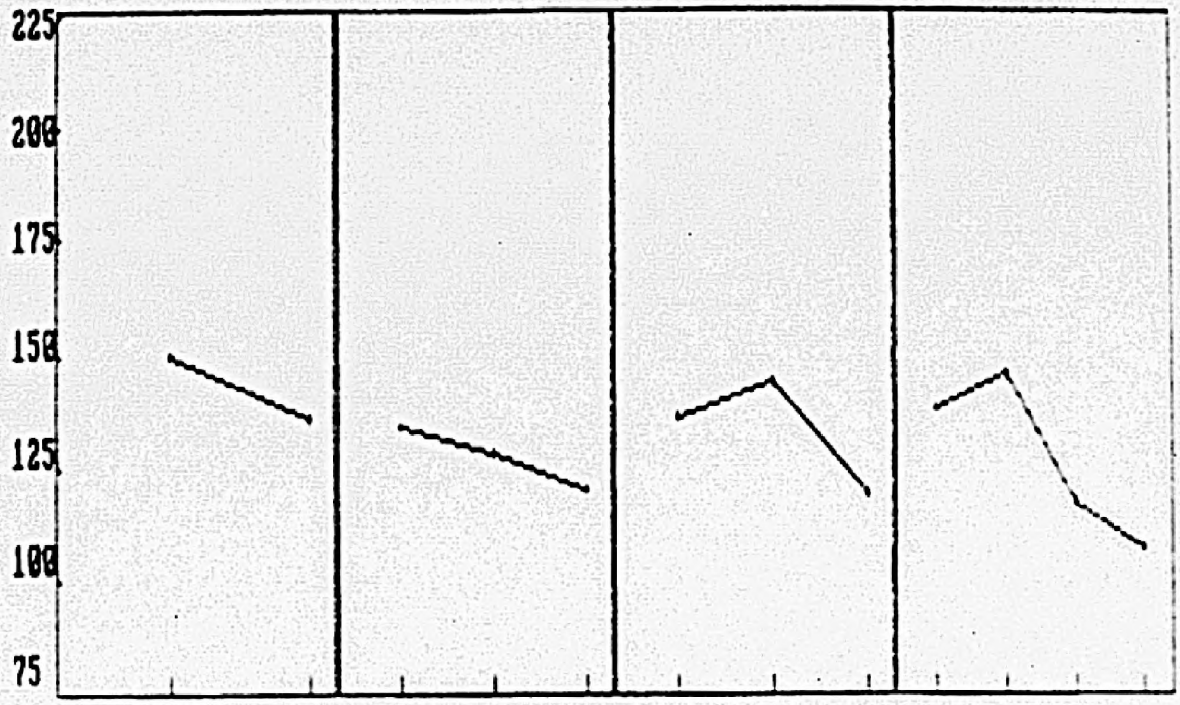
225
200
175
150
125
100
75
sarrik
semerik
lagunik
gusurtirik

49. Grafikoa.

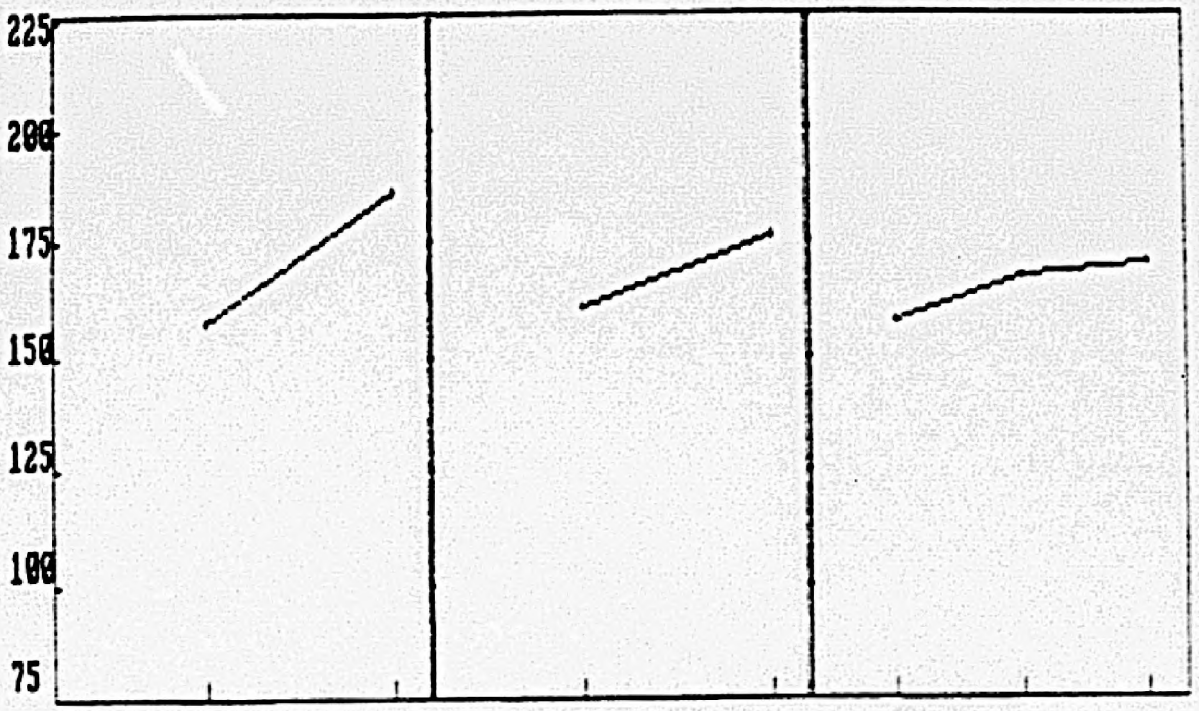

44. Grafikoa.

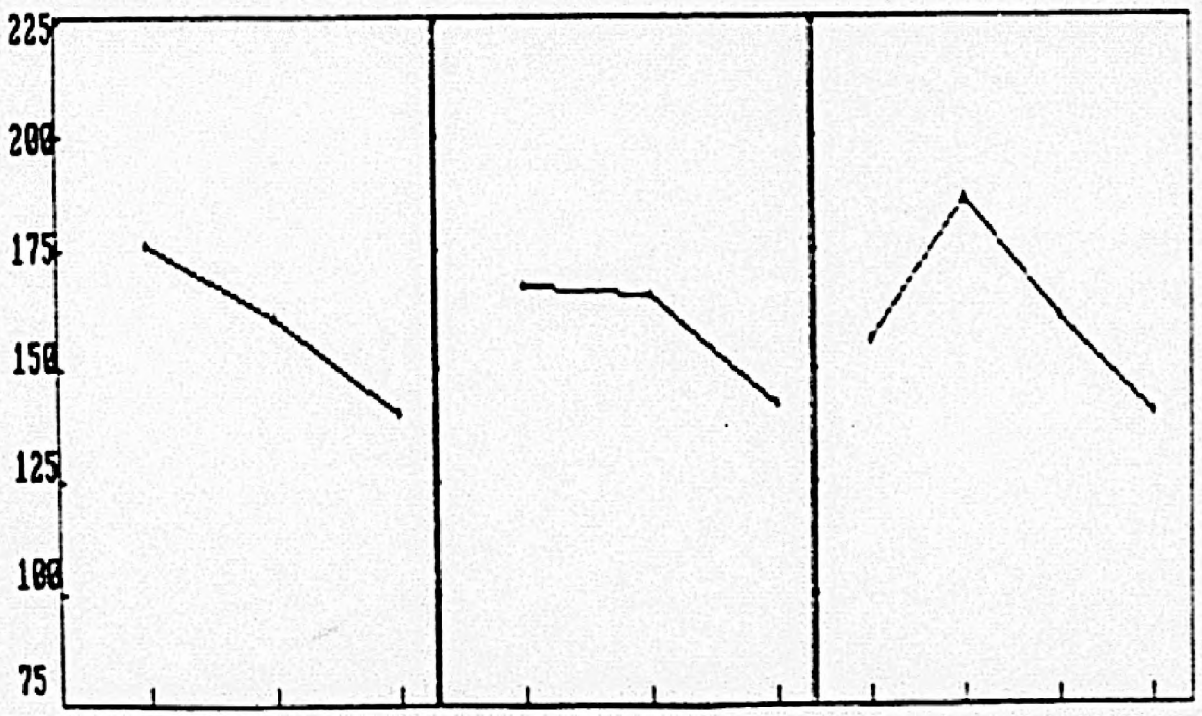

45. Grafikoa.

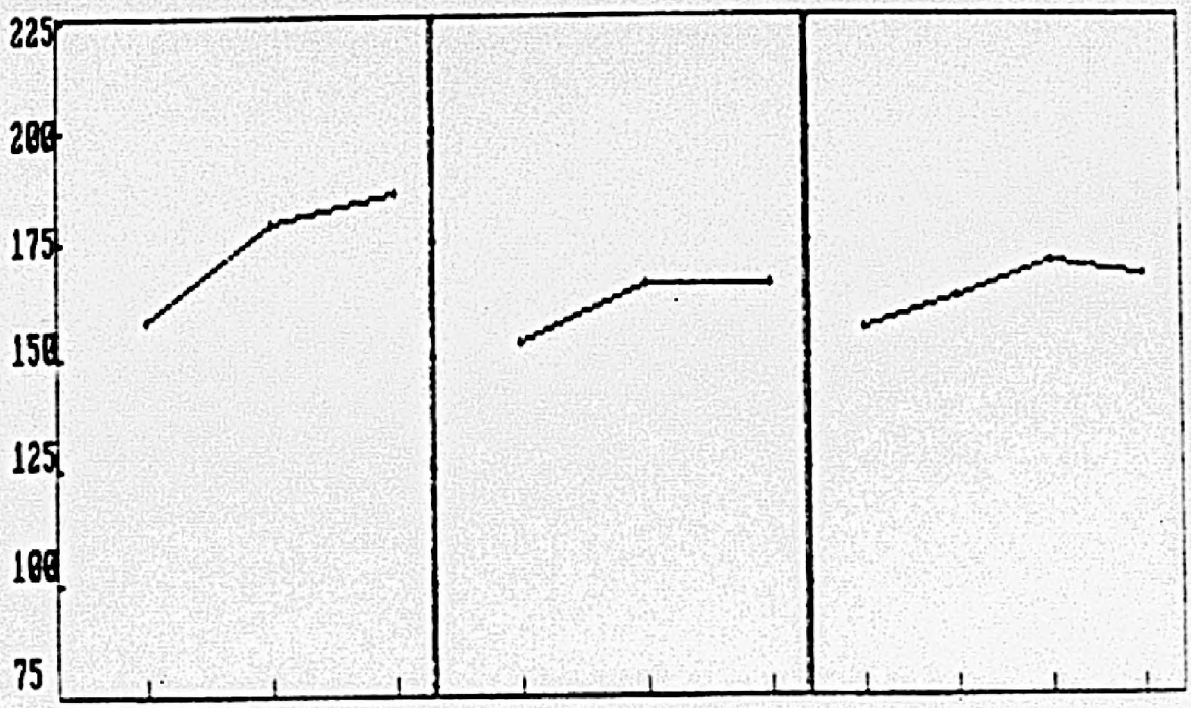

46. Grafikoa.

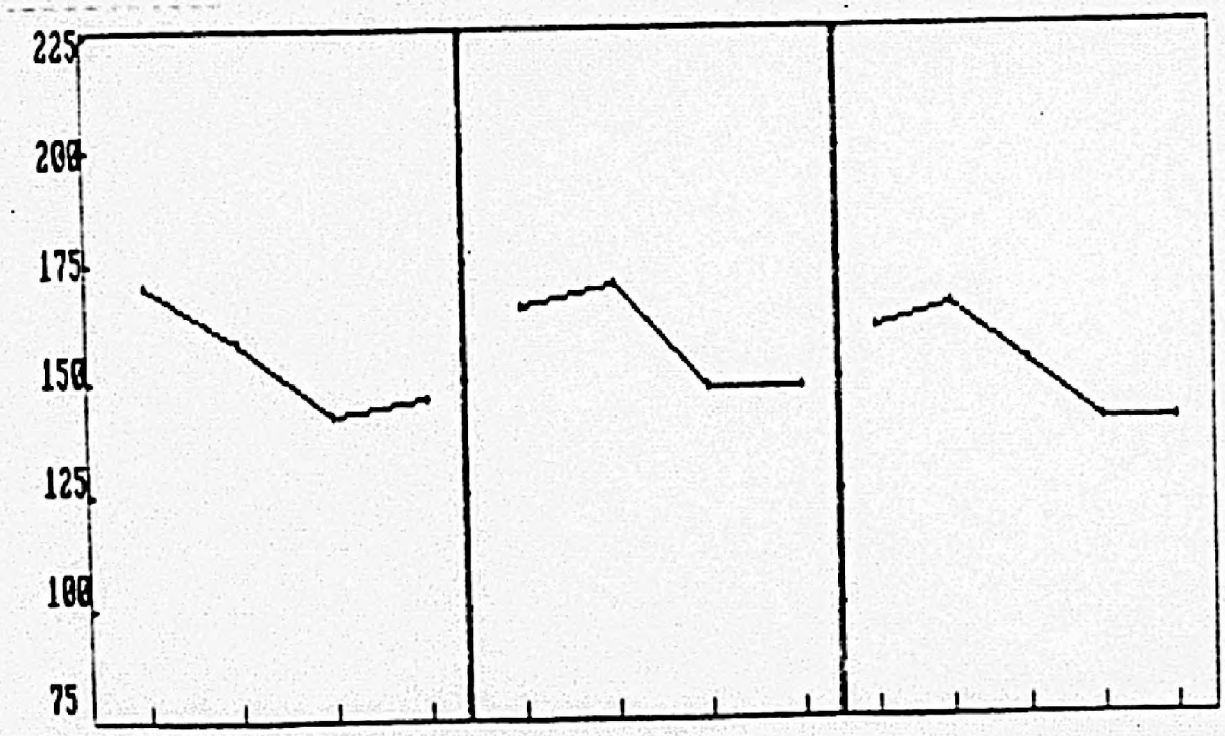

47. Grafikoa.

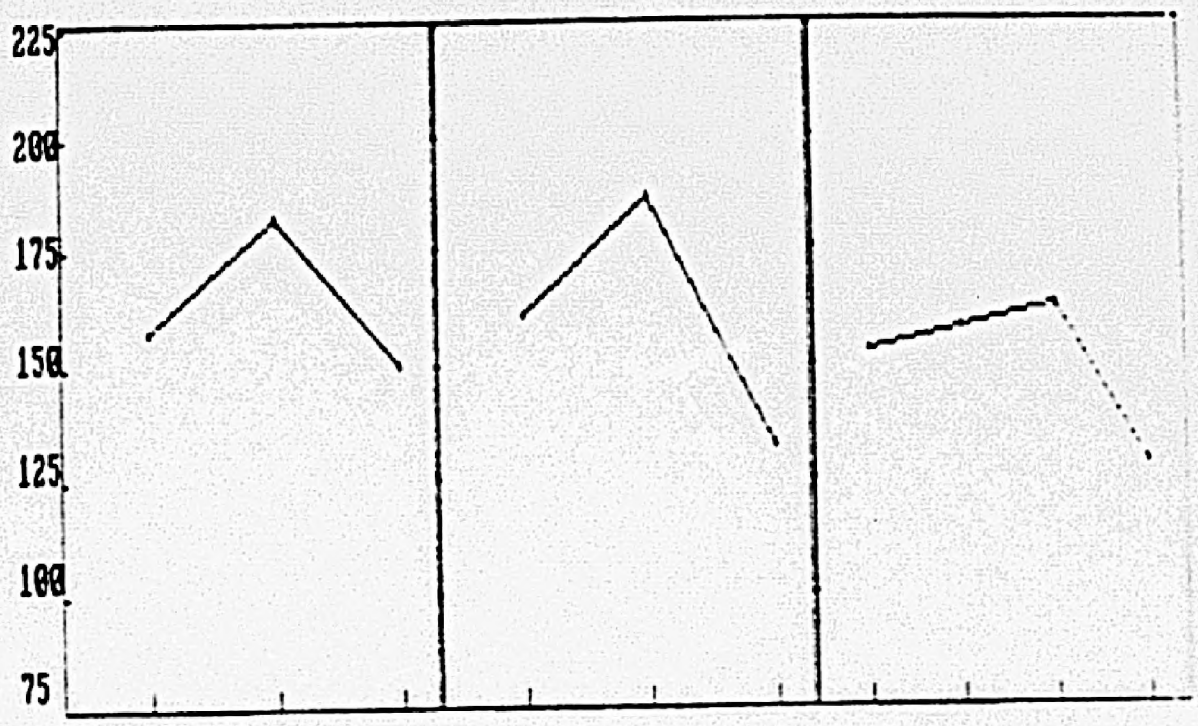

48. Grafikoa.

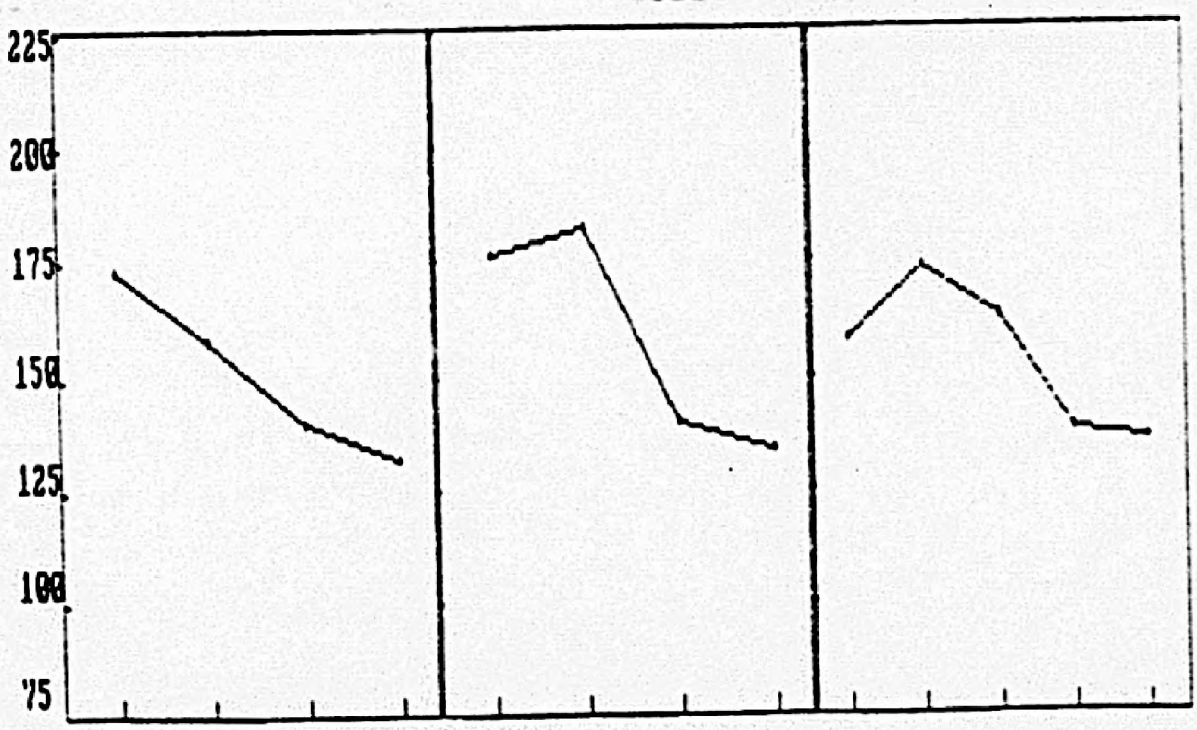

49. Grafikoa.

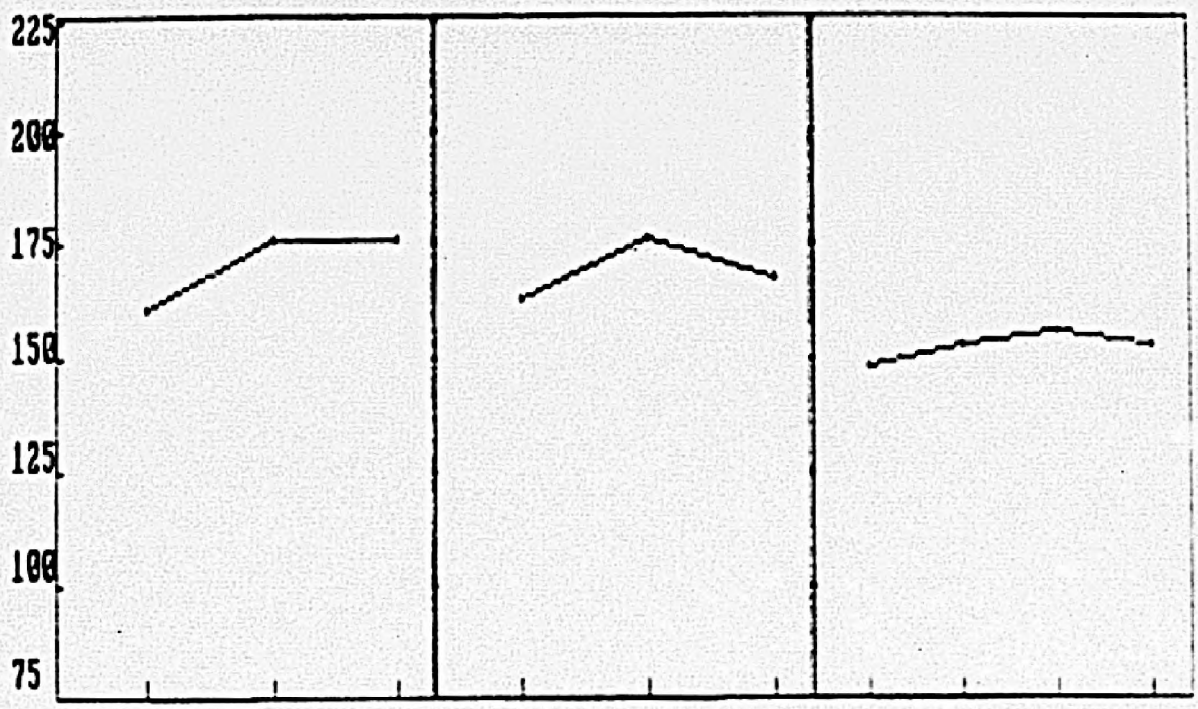

50. Grafikoa.

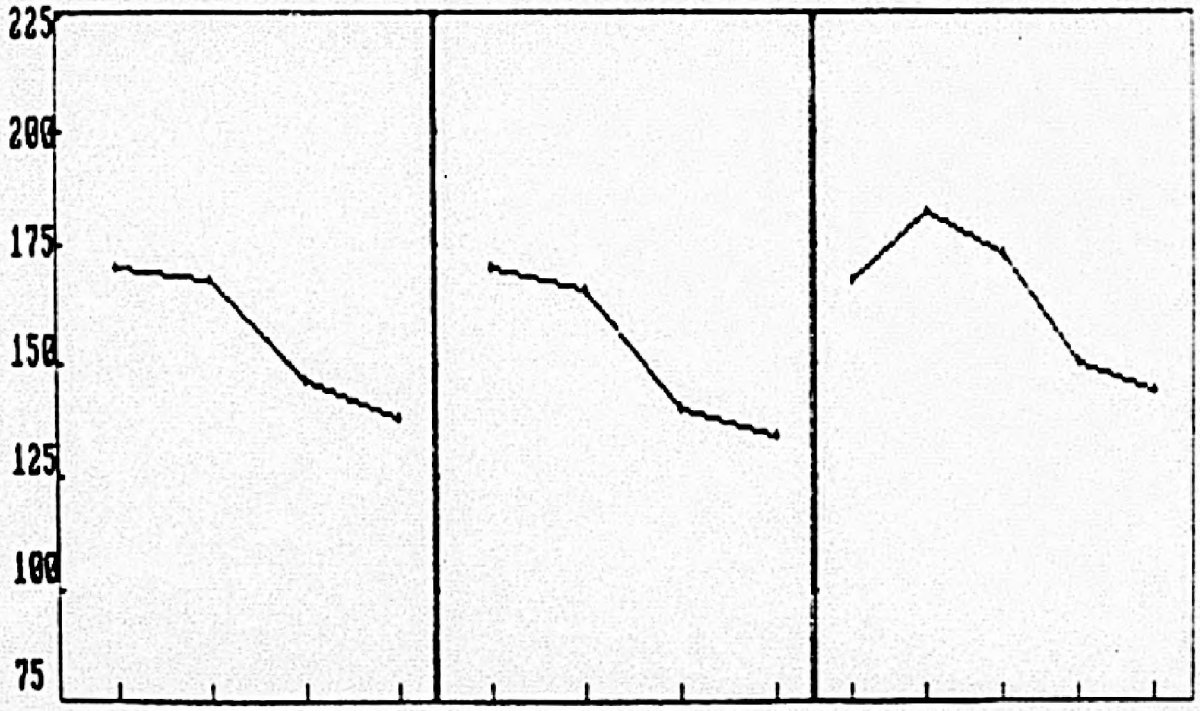

51. Grafikoa.

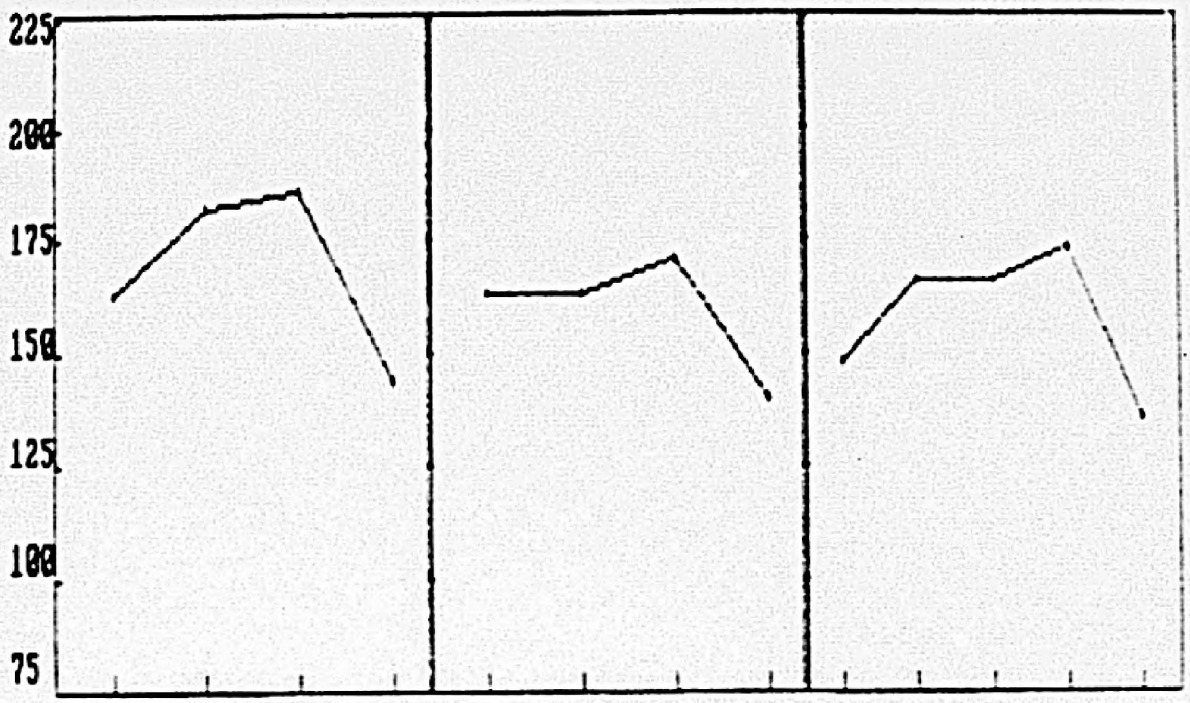

52. Grafikoa.

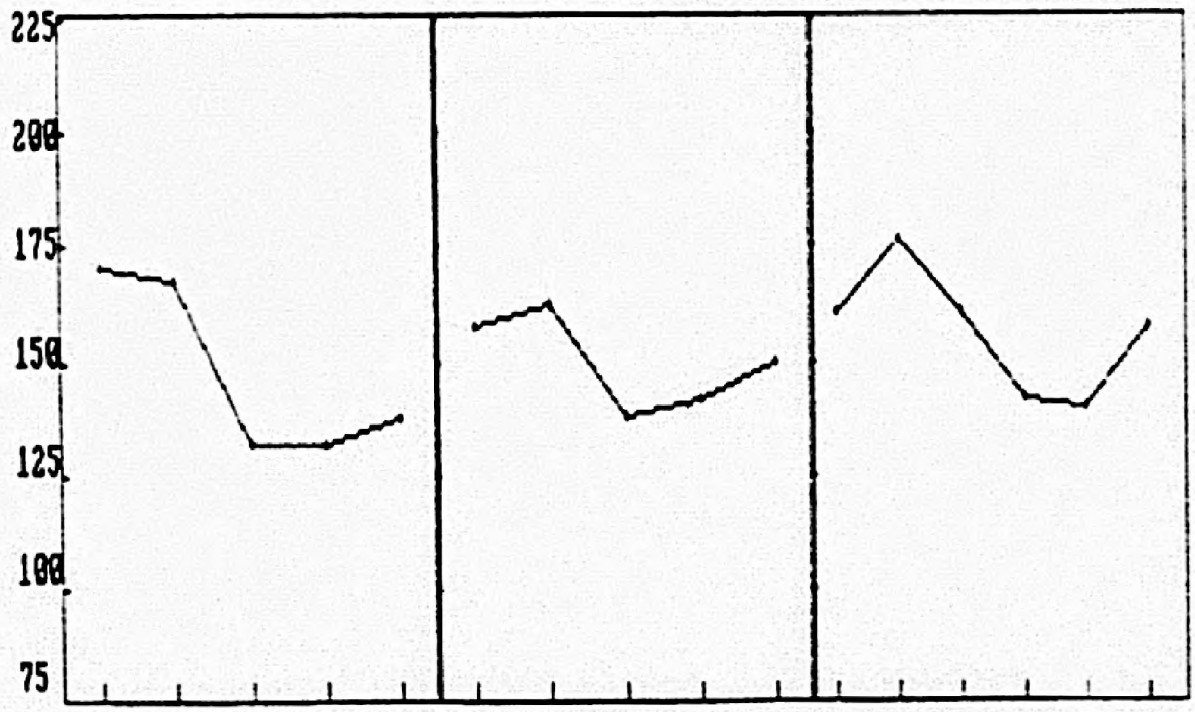

59. Grafikoa.

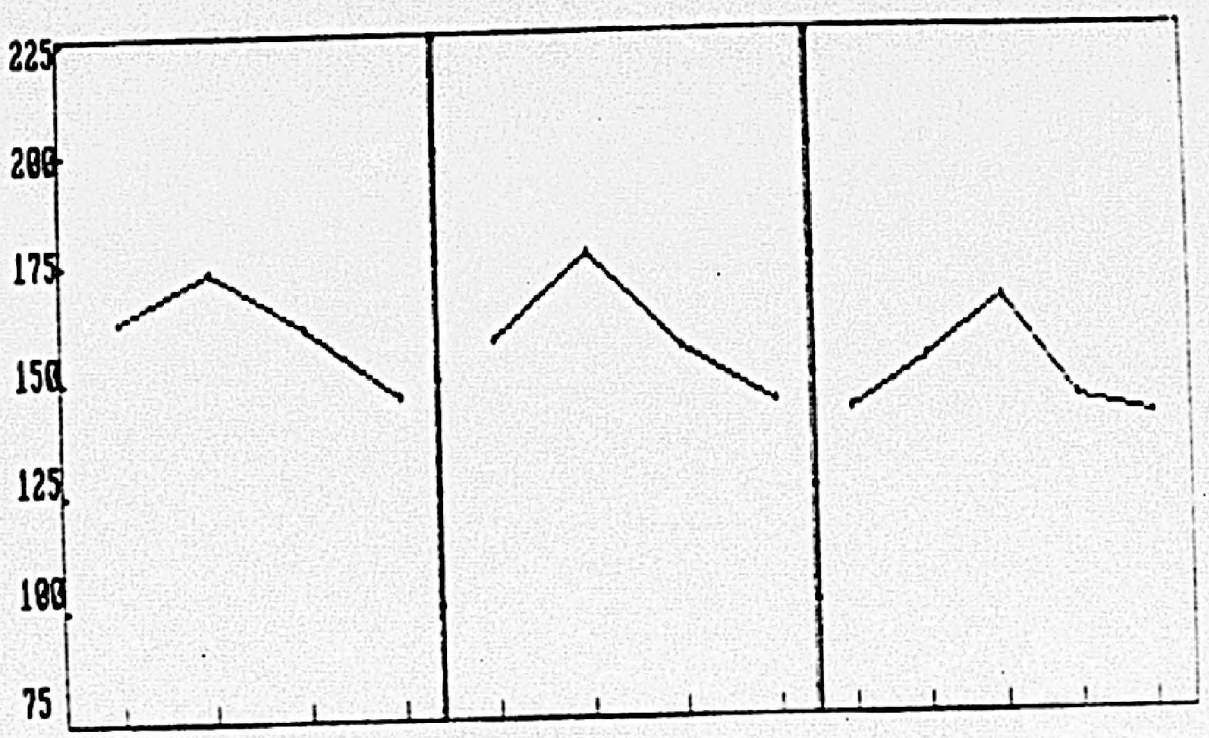

54. Grafikoa.

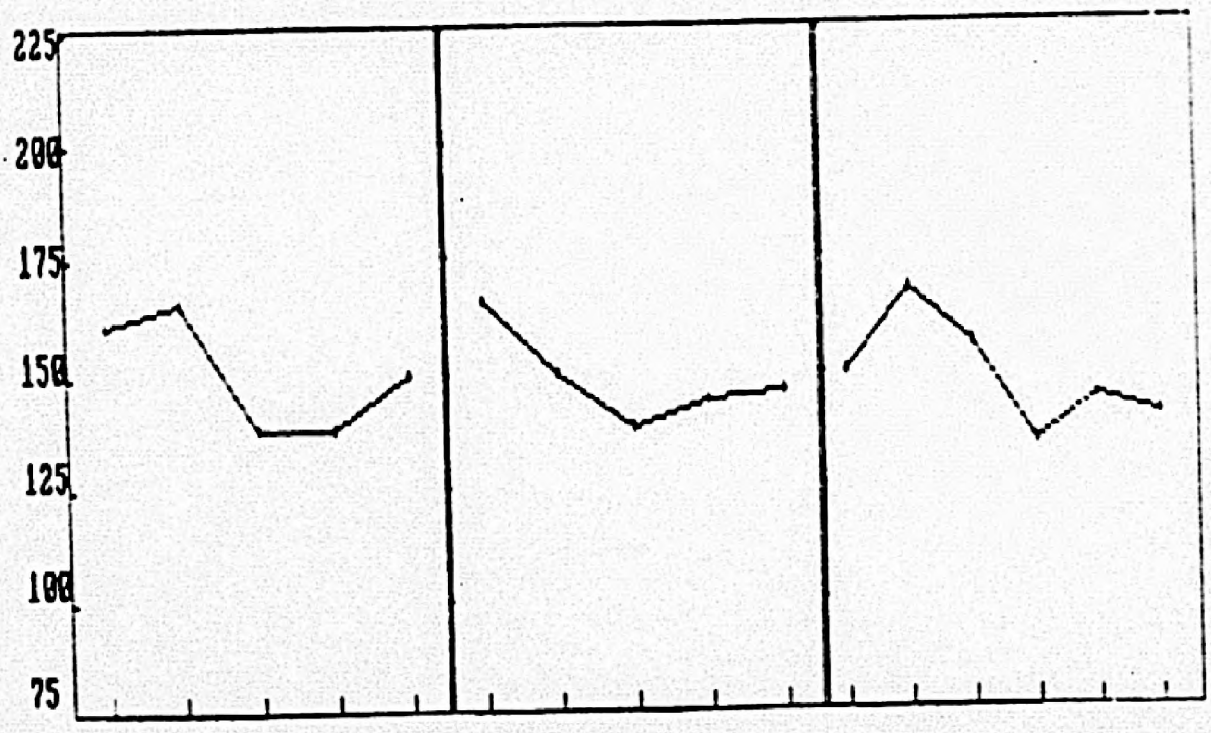

55. Grafikoa.

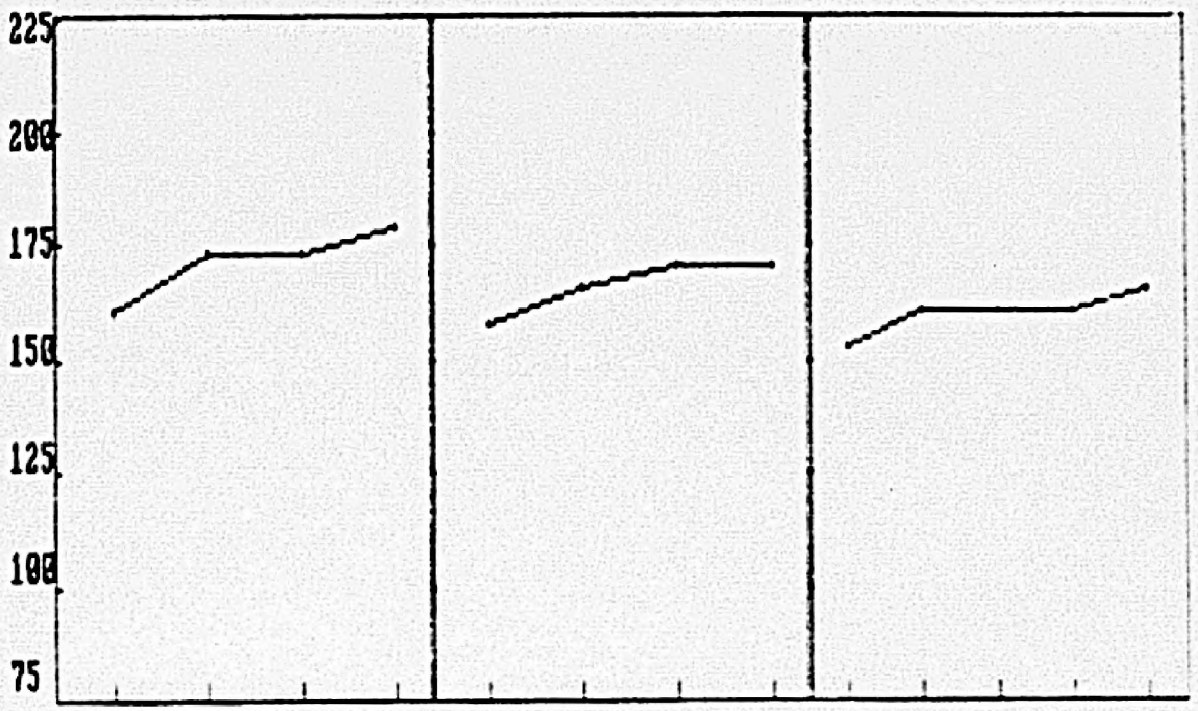

56. Grafikoa.

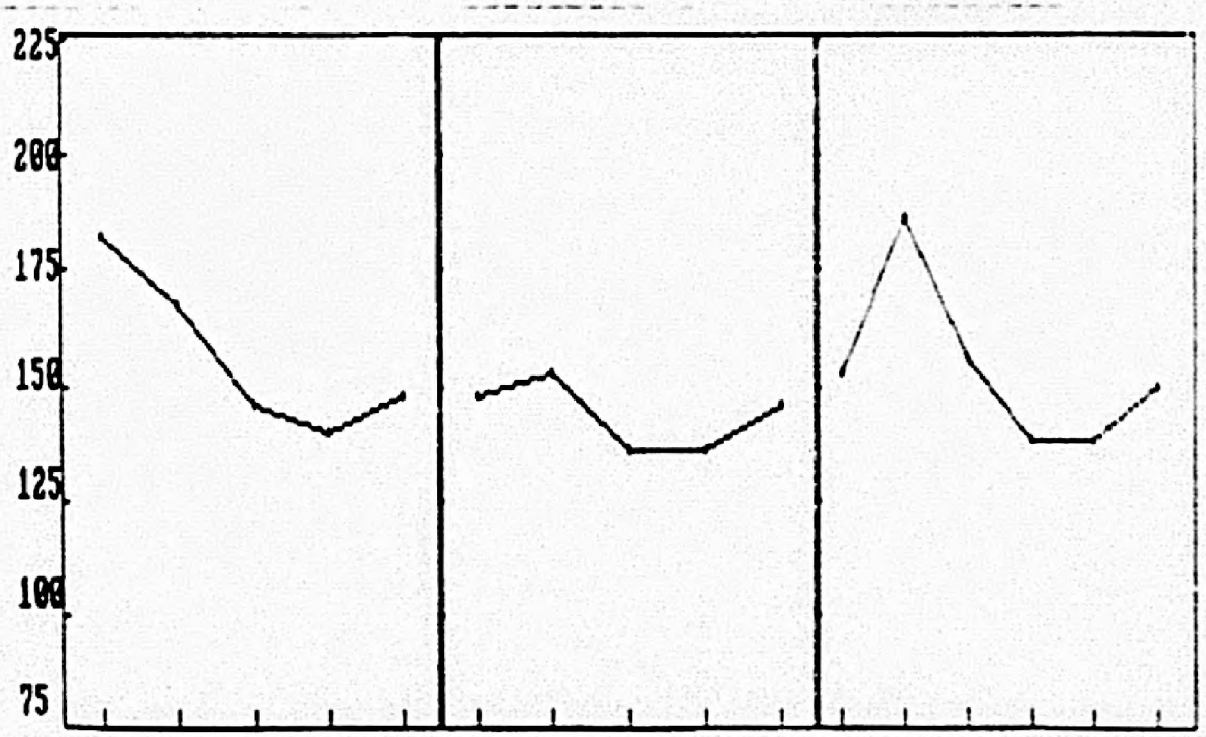

57. Grafikoa.

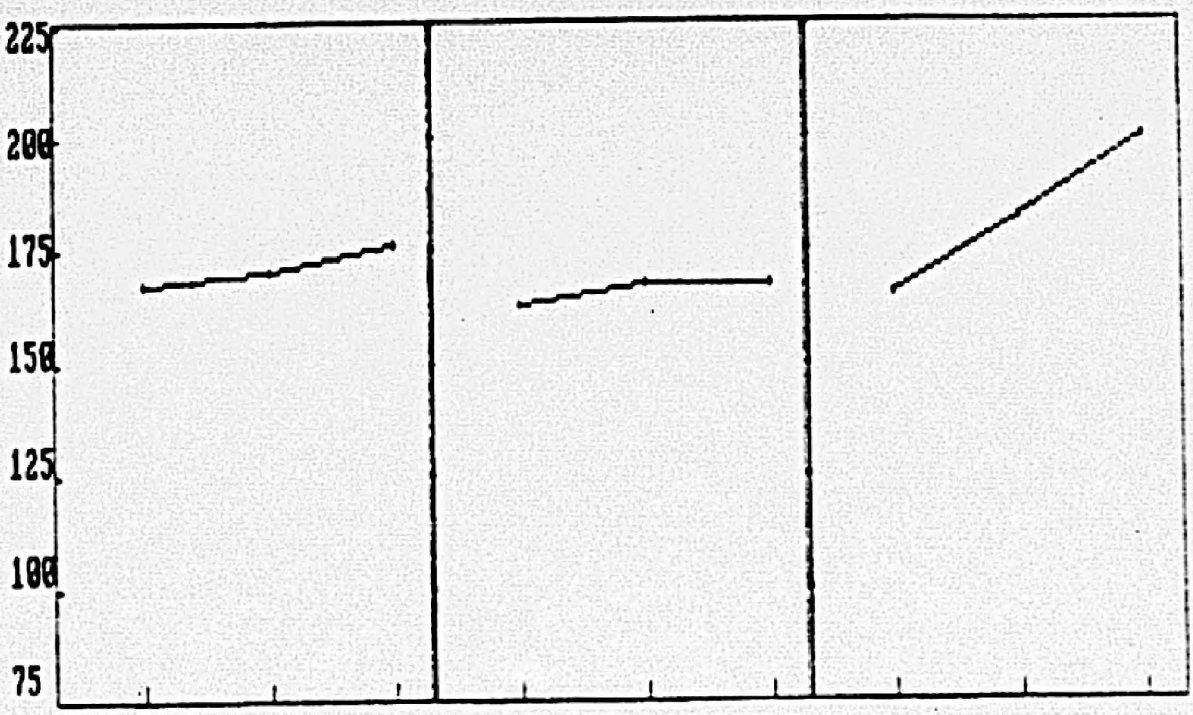

58. Grafikoa.

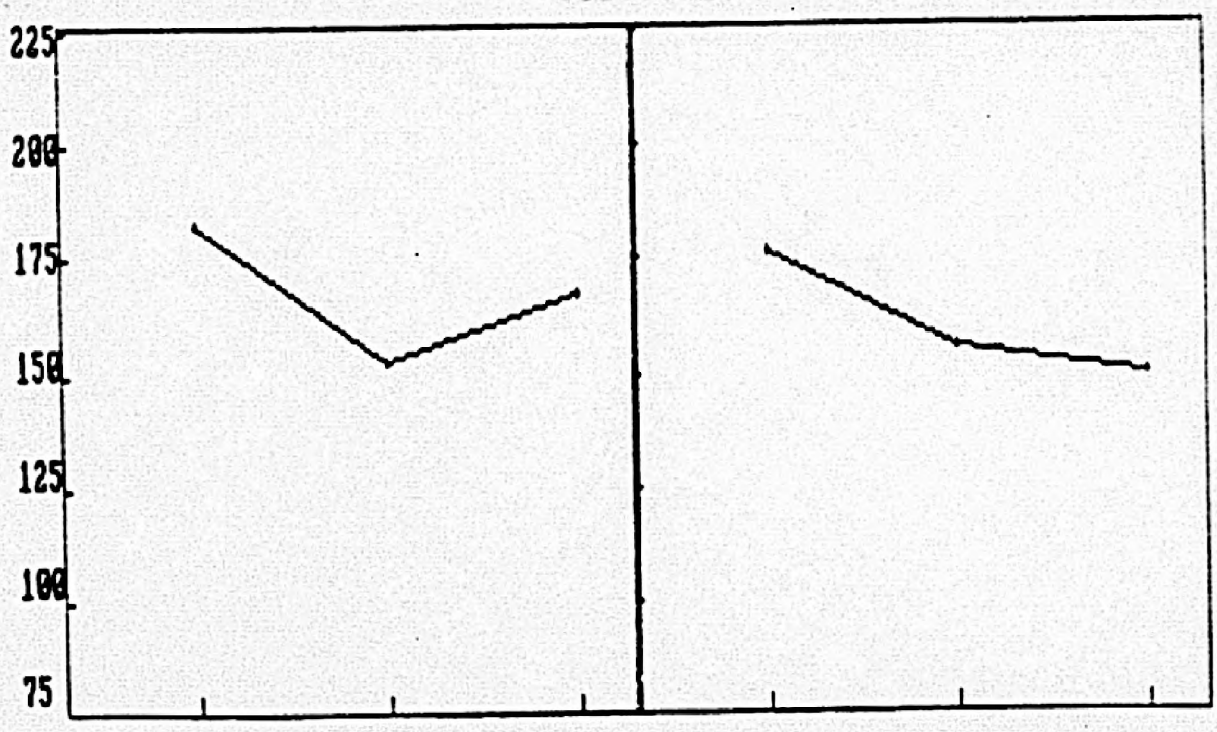

59. Grafikoa.

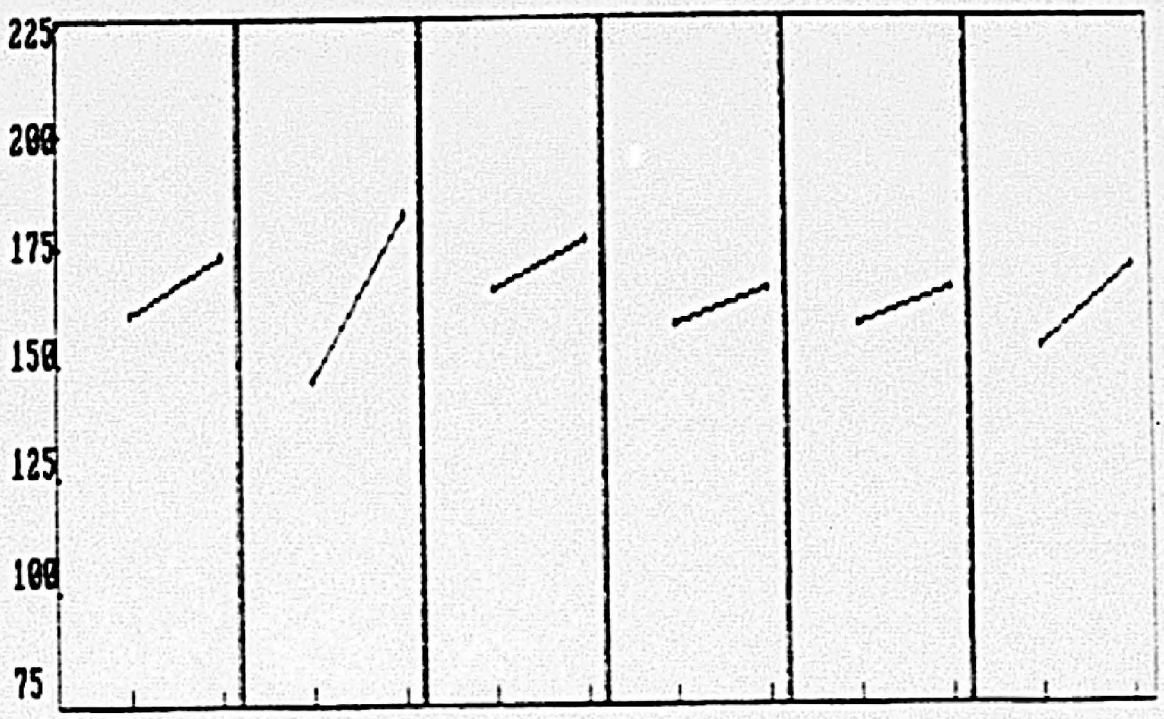

60. Grafikoa.

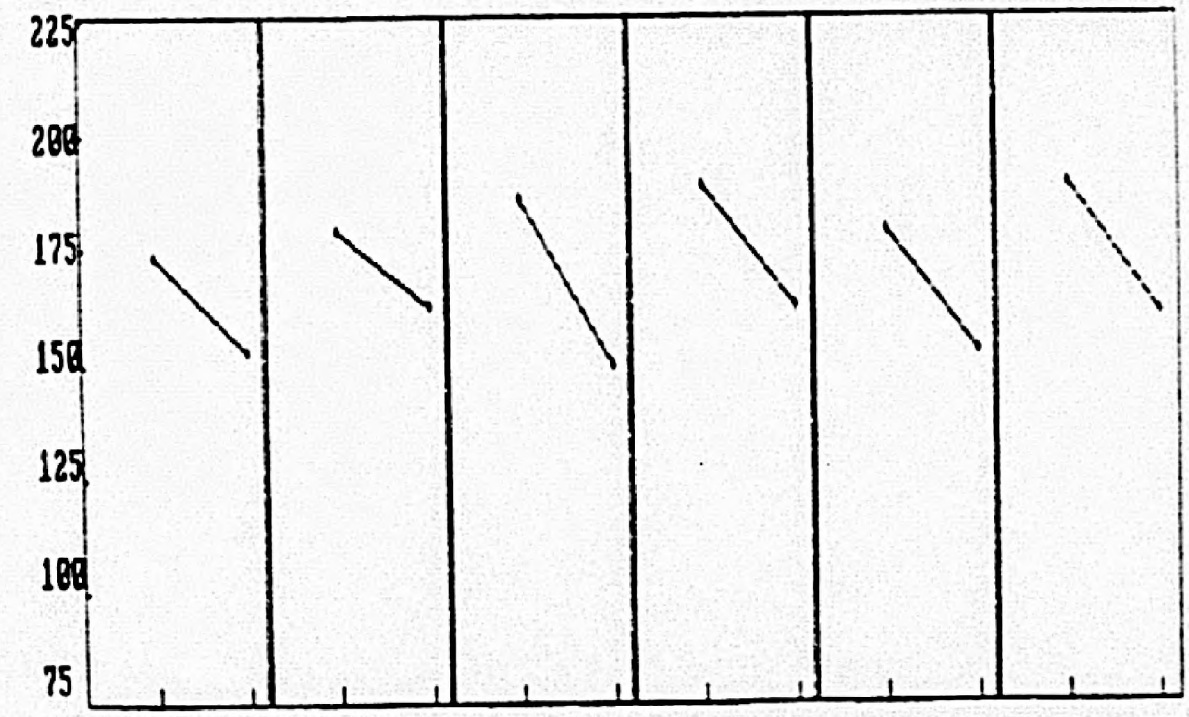

61. Grafikoa.

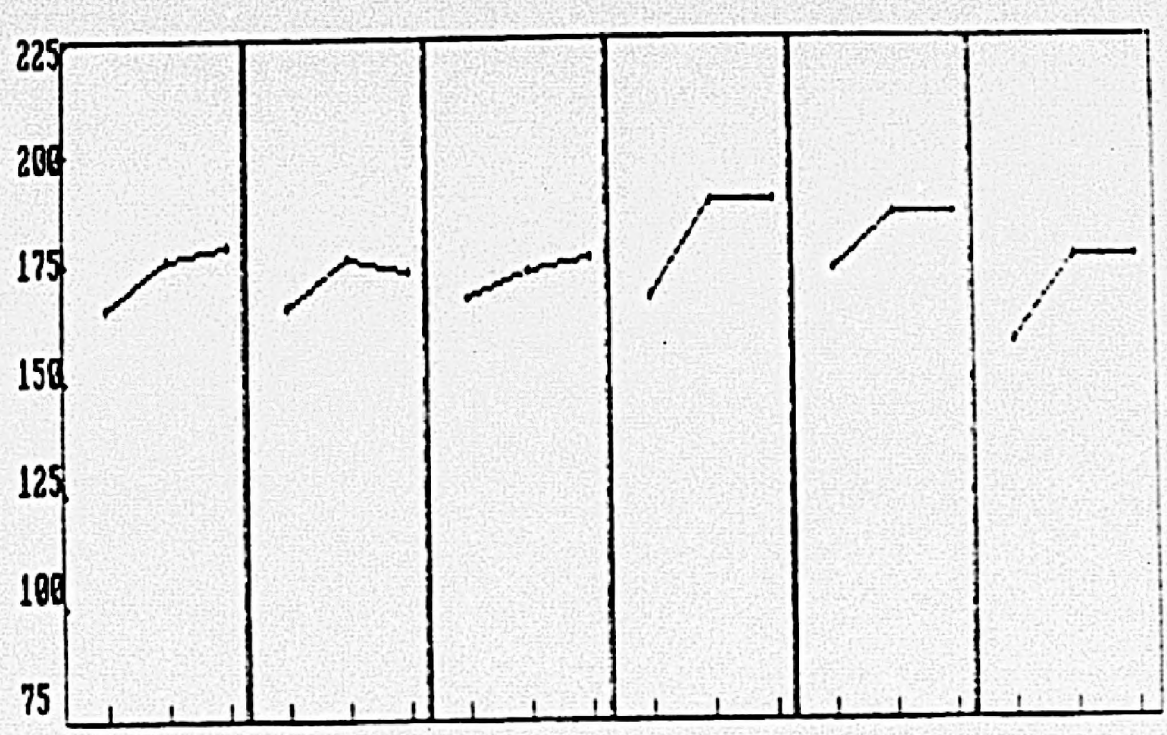

62. Grafikoa.

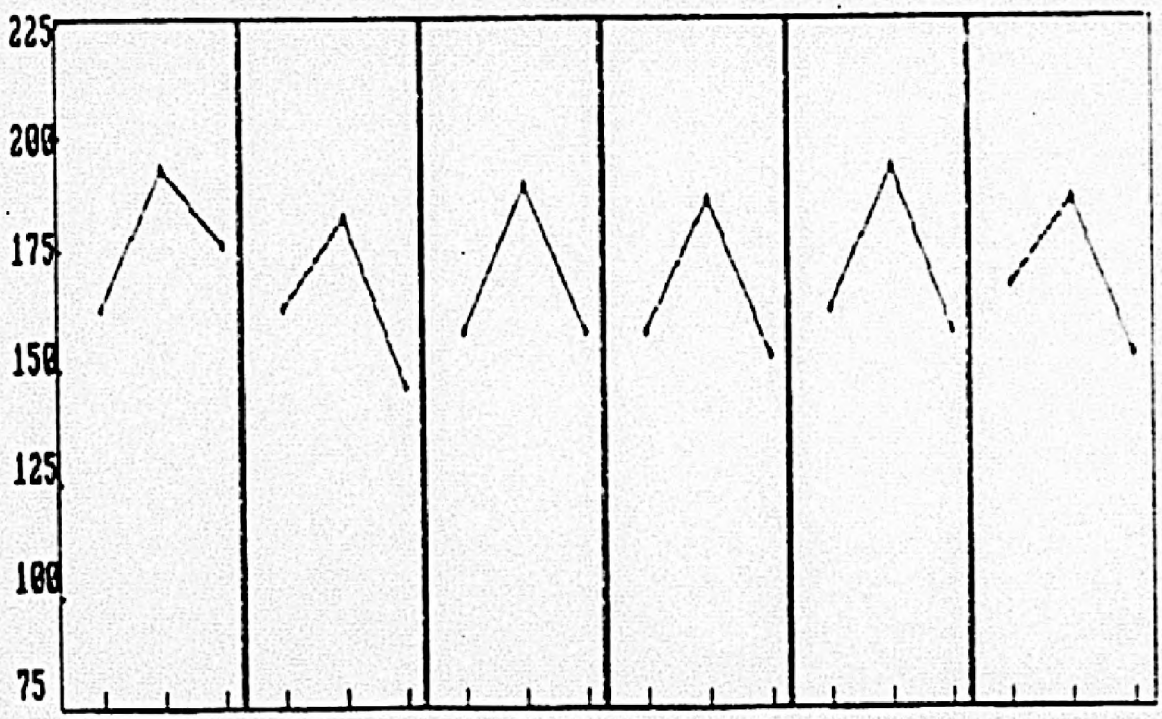

69. Grafikoa.

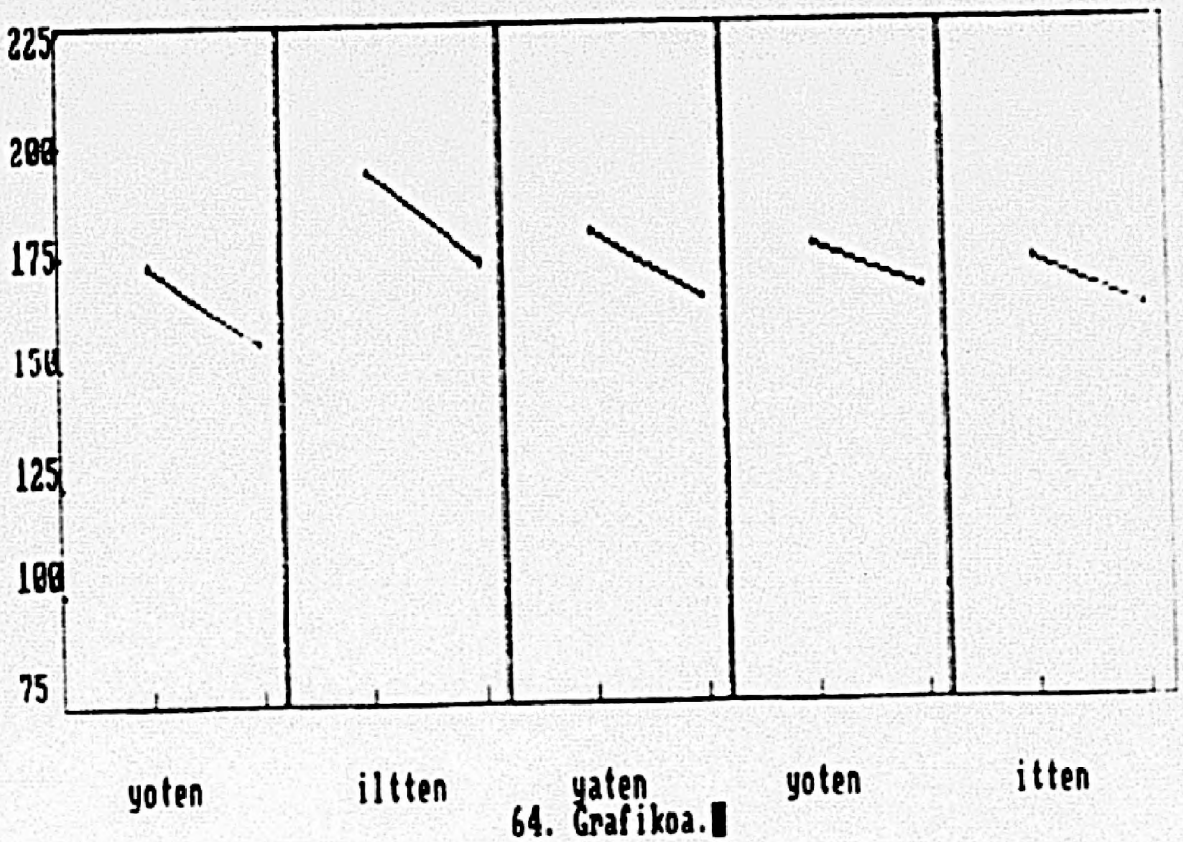

64. Grafikoa.

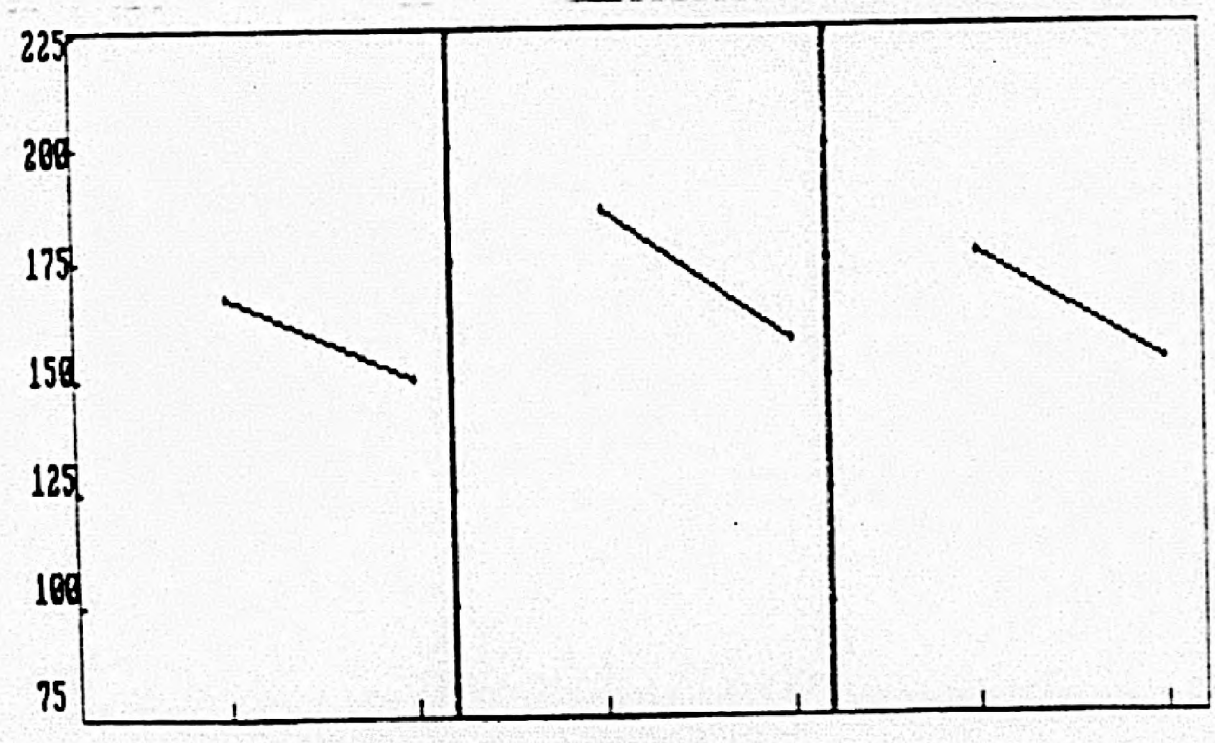

65. Grafikoa.

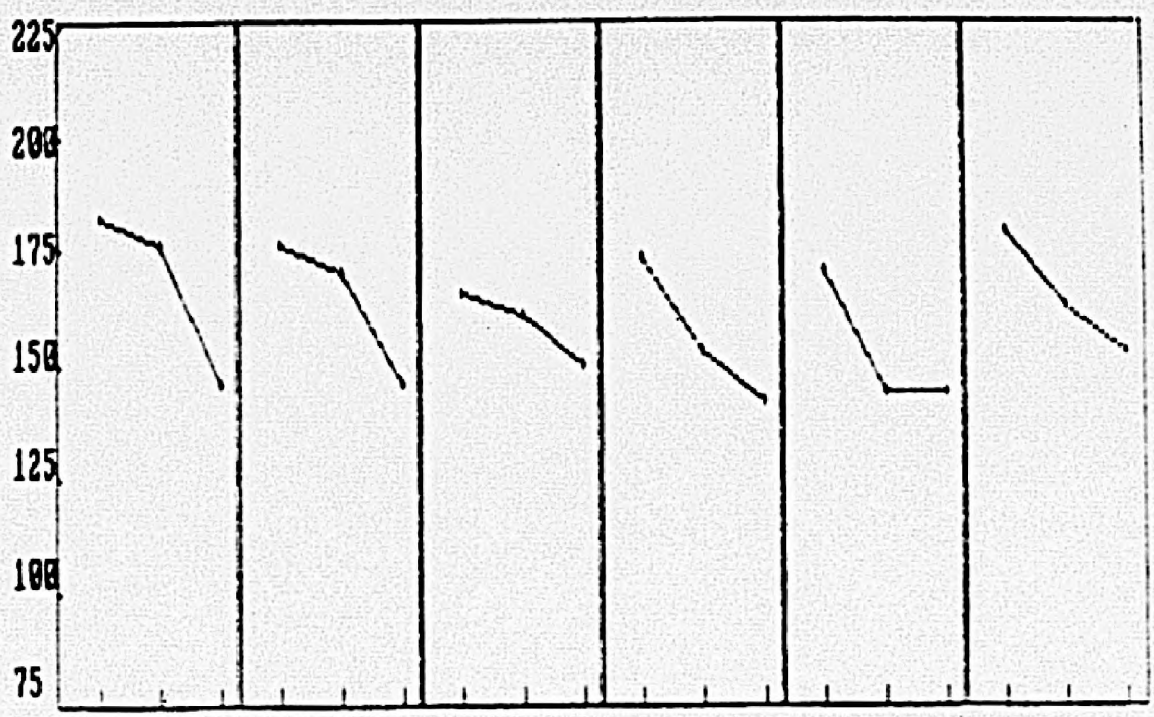

66. Grafikoa.

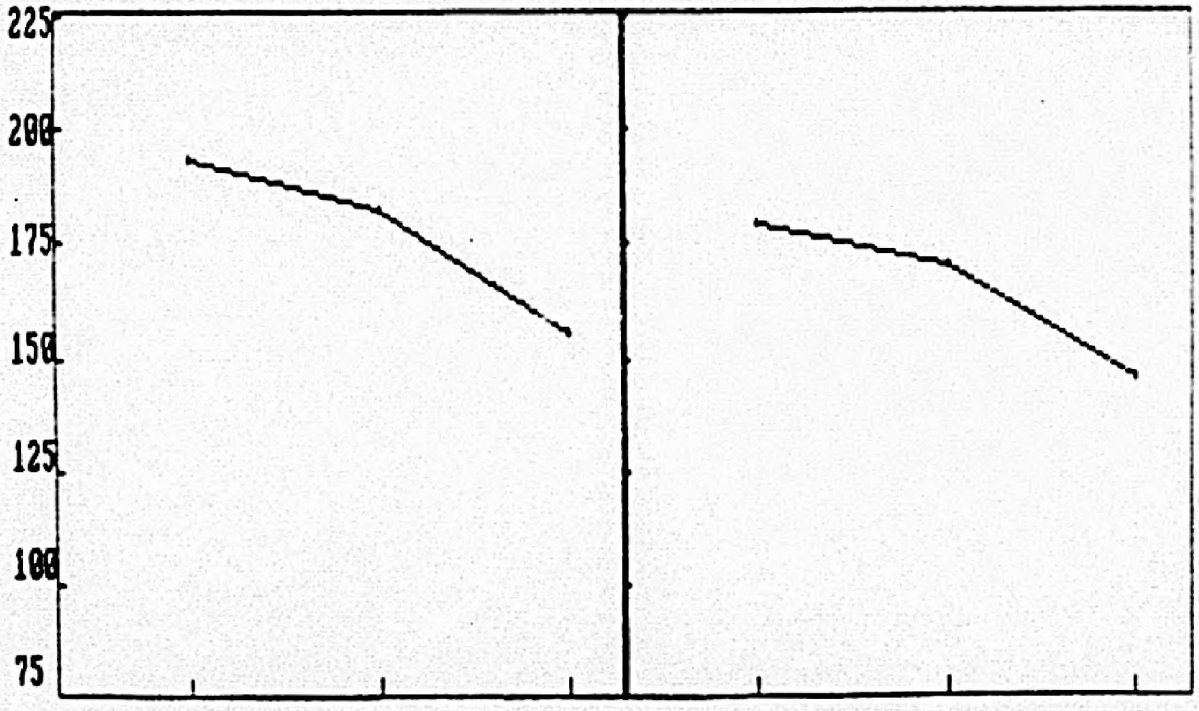

67. Grafikoa.

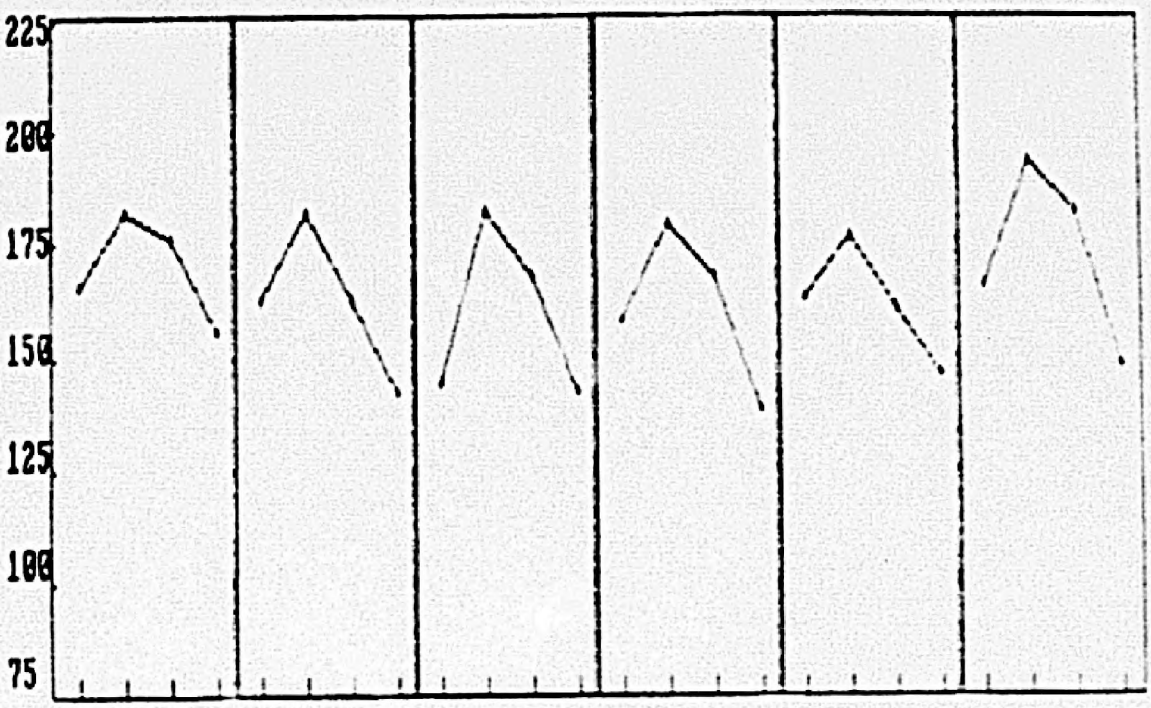

68. Grafikoa.

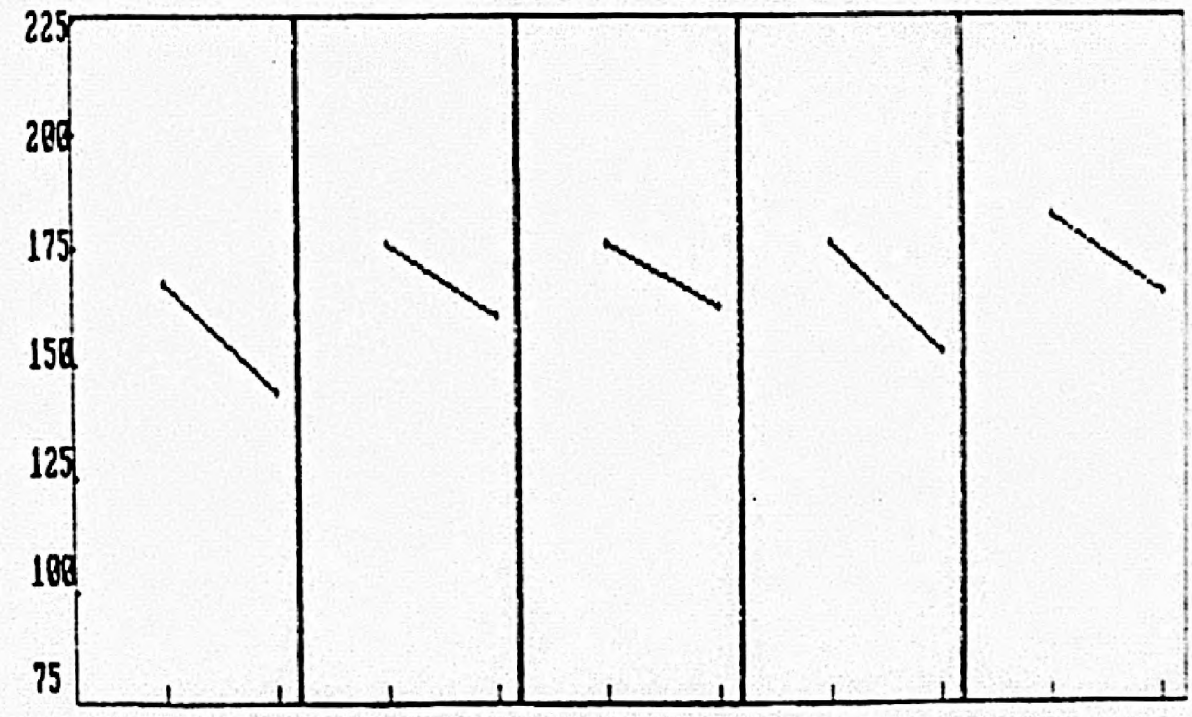

69. Grafikoa.

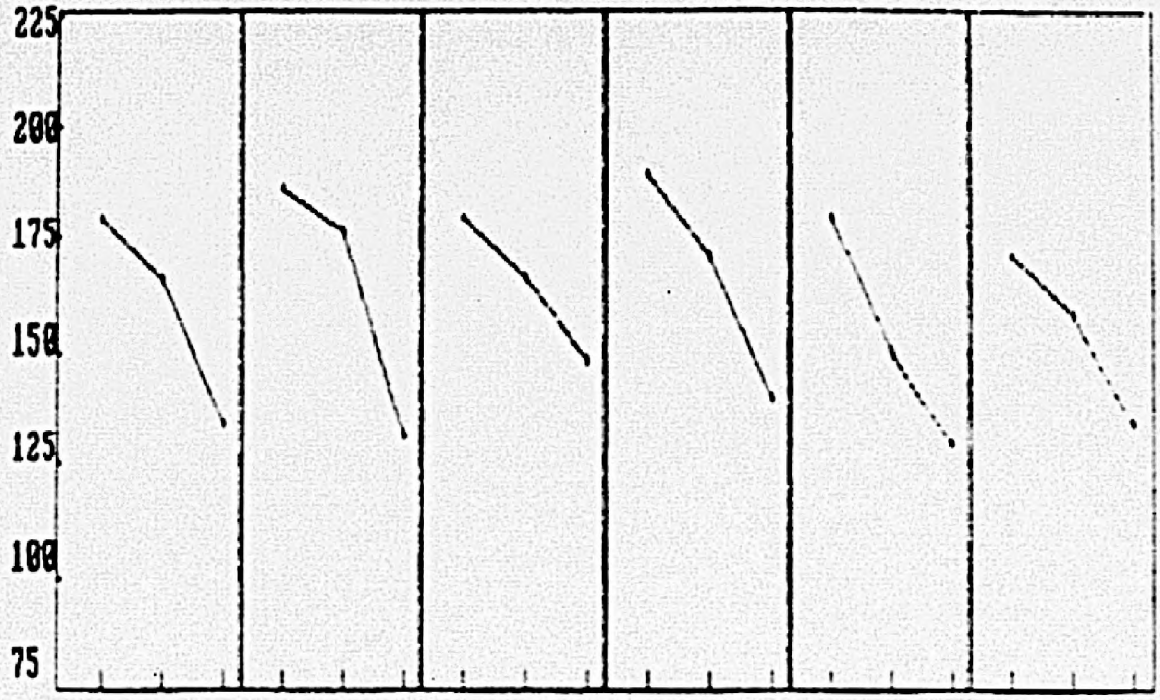

70. Grafikoa.

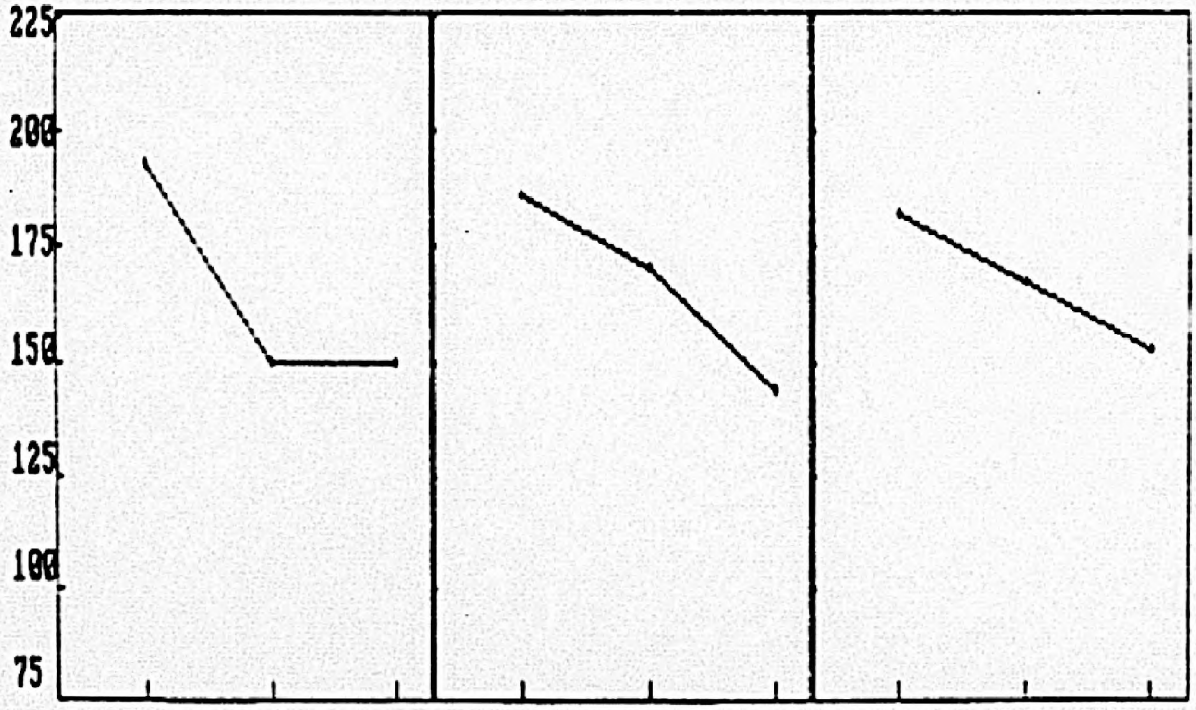

71. Grafikoa.

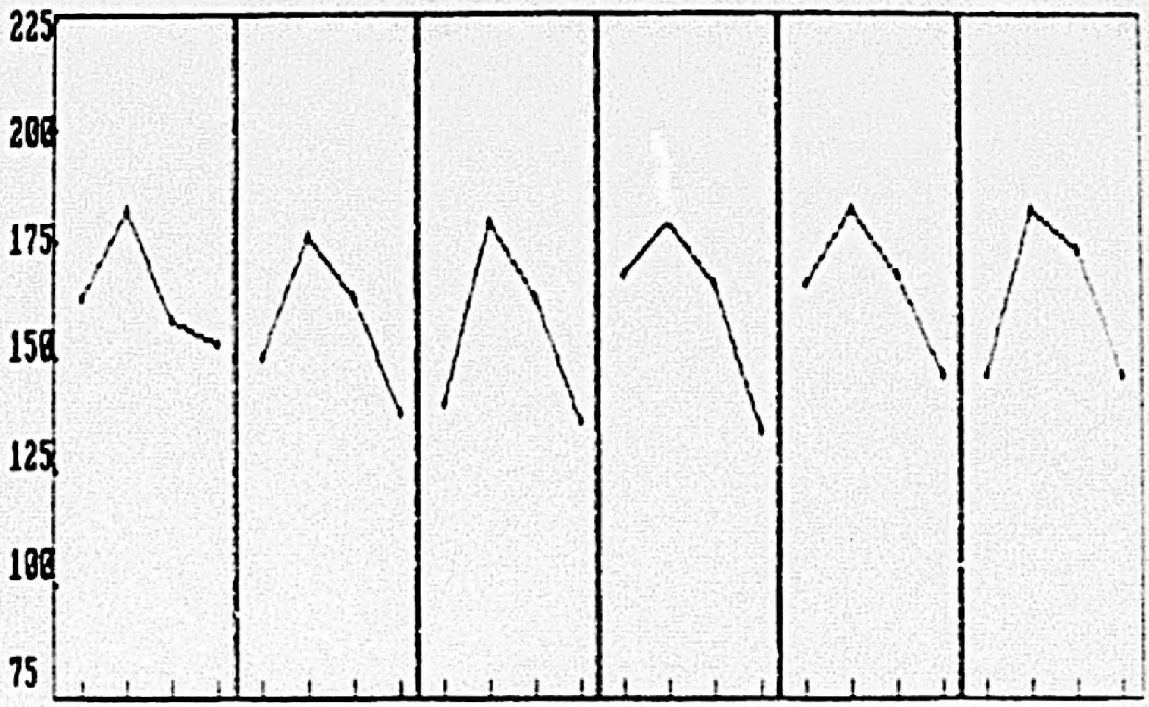
225
200
175
150
125
100
75
gomittako
agarrako
akordako
ordenako
arreglako
artesako

72. Grafikoa.

3. MORFOSINTAXIA

3.1. IZENA

Atal honetan izen alorrean egiten diren ohizko sailkapenen[21] arauera izen koposatuen alorra ikusiko dugu. Hau da, izen eratorriak eta izen konposatuak. Ez da errez kasu guztietan eratorriak eta konposatuak bereizten; EUSKALTZAIDIA-k (1985-71. or.) izena sailkatzean honako hau esaten digu eratorrici buruz:

"Gelditzen diren atalak (-keta, -(l)ari, era, -tza, -pen) inoiz bakarrik erabiliko ez ditugunez, beti beste izen edo aditz edo adjetiboren bati loturik baizik, atzizkiak direla esango dugu, eta horrenbestez, bigarren sail honetako izenei, izen eratorri deituko diegu. (71. or.)"

Izen konposatuei buruz, ostera, beste honako hau esaten zaigu:

" ...bakarrik ere erabil ditzakegun izen, aditz edo adjetiboak ditugu. Horregatik izen hauei izen konposatu deitu izan zaie."

Halandaze, hauxek izango dira gure erizpideak izenaz zelanbaiteko sailkapena egiteko, hots, berbaren autonomia edo autonomia eza. Era autonomoz erabiltzen direnean izen konposatuak direla esango dugu; alabaina, bakarrik ezin, atertzen gabiltzan euskalkian, erabil daitezkeenean atzizkitzat joko ditugu.

3.1.1. IZEN KONPOSATUAK.

Lan honen helburuak eta korpusaren urritasunagatik ezin EUSKALTZAINDIA-k (1987-c, 1991) eta AZKARATE-k (1990) egin dituzten mduko sailkapenak egin ditzakegu hemen; hala ere, aitatutako lan horiek oinarritzat hartuta zelanbaiteko sailkapena egingo dut jaso ditudan izen konposatuekin.

Izen konposatuak eurok batzen dituzten kategoria gramatikalen arabera emango ditugu. Honetan ere AZKARATE-k (1990-129.or.) esaten duena erabiliz.

3.1.1.1. IZENA + IZENA

Hauen barruan AZKARATE-ren (1990) hitz elkartu endozentrikoen azpisailkapena oinarritzat hartuko dugu, hau da:

---

21 EUSKALTZAINDIA (1985-71), VILLASANTE (1976-9), MUJIKA (1982), MUGICA (1978), AZKUE (1923), e.a.

A) Hitz elkartu kopulatiboak
B) Menpetasunezko hitz elkartuak.

A) HITZ ELKARTU KOPULATIBOAK.

Berauen artean bai AZKARATE-ri (1990) nola baita EUSKALTZAINDIA-ri (1987-c, 1991) ere jarraikirik lau azpimultzo egingo dugu:

A1) Dvandvak.
A2) Atributo eta koordinazio elkarketak
A3) Subsumptive elkarketa
A4) Aposizioak

A1) Dvandvak

aittama	aitteamak	aittetama
aittitteamamak	andragixonak	atebentanak
aubegiñarrebak	irribarre	nebarrebak
neskamutillek	nobio-nobiak	osabalobak
osbero	pikamallu	semealabak
sirribarre		

A2) Atributo eta koordinazio elkarketak

amabirjiña	arrilosa	astoar
astoeme	bei ar	busterri bakar
suge bibora		

A3) Subsumptive elkarketa

neska lagun	saldikuma	txakurkuma
txarrikuma	txoriama	txorikuma

A4) Aposizioak

asentzio egun	gabon egun	kandelario egun

B) MENPETASUNEZKO HITZ ELKARTUAK

Berauen artean ez dugu sailkapen berezirik egingo, "alde", "erdi", "ondo" eta honelakoren bat daukatenak eta AZKARATE-ri (1990-285. or.) jarraikirik landare eta txori izenak ere bereiztu egingo ditugu.

abadetze	abarka kordel	abarketa kordel
abarkuntze	albandorrotz	albate
albo ol	aldea etze	anderola
arbigara	ardi borda	ardi narru
ardi satz	ardi txabola	ardi txakur
are esku	are subill	area lur
arnasarbiñe	arrapalotz	arrotzasal
artaburu	artagaro	artasuritte
artesi sorrotzalle	arto bittarte	arto bixer
arto buru	arto kaxa	arto lupu
arto ore	arto solo	arto urun

asa tronko
astegun
asto larrosa
asur imintzalle
atzasal erbatzauri tanga
barre santzo
basorda
begitxindor
belaun buru
beras buru
betasal
bomittu sunde
busterri bei
edur euri
egoixe
epertargi
erramu egun
erreka txarri
erri bei
eskillera buru
esku pelotari
etzalde
euri lanbri
fraka mengel
galtzu serra
ganadu gixon
gari buru
gari solo
gastai ur
gasun aska
gau bela
gurdi bide
gursarta
gurtekar
gurtotz
idi proba
indi kanubera
irespata
kamiño ertz
kanpatorre
petrolio argi
kateotz
kuku barre
kuku fraka
labarota
lasto orri
lo matu
lurkako
lur txakur
marti soso
matrallasur
moko pañelu
mune tontor
ogi asal
ogi mamur
ollosalda
otabar
pausuotz
piñu asi
pistola sopa
aspiol
asto esne
astotzara
ate buru
baña palu
basakatu
bedar leku
bekorotz
belorrotz
berakas sopa
betule
burnei txapa
bustin lur
edur metxa
egosari
epertikera
erreka ertz
errenta egun
erri ganadu
eskubear
esne bei
etze aldatza
euri saparrada
frantzieva
galtzu txola
gariarri
gari garo
gari txola
gastaña kirikio
gatzur
gauontz
gurkama
gursotz
gurtetz
ider garau
ikondo
intxur saltza
kakasunde
kandela negar
karburu argi
karta yoko
koltxoi orrotz
kukurruku astul
kutxillo sulo
labasu
lasto trongo
lo mutu
lur salla
mari urkulu
masmorda
matzasal
mukur su
neurri kordel
ogi kuskur
oinbide
oñesbide
oyaseru
pernill kotxill
piñu errama
porrusalda
aste akabu
asto karrera
astrapalotza
atzasal
baresare
basollar
begi negar
bela firu
bertzo papera
berbotz
bisker asur
buskentzeste
edoi tontor
edur ur
egurdate
erbigara
erreka txakur
errenbide
erropa arri
esku pelota
espata euli
etze gixon
euri uger
galautz
gallego axe
garibixer
gari meta
gari urun
gastela soso
gau begi
gomittu sunde
gurpill
gurteda
gurtol
idi busterri
indi gastaña
iper axe
kamiño baster
kanpantorre
orio argi
kartol
konbidedu egun
kuku sagar
laba palu
larra klabeliña
lege gixon
luki busten
lur tontor
marti seta
matrallagiñ
mokil mallu
munarri
odoloste
ogi mami
oñaspi
orio asa
pandero yole
piñu artaburu
piper ondo
proba idi

sagardau
sapata amarre
sapo porru
sator sulo
solo ertz
sotzarda
surtzillo
talle boda
traba orrotz
truboi otz
txarri boda
txiliñotz
txispegi
txoriabola
txorixo korda
ur golpe
urriaxe
sagarrondo
sapata kordel
sasieskola
sator tontor
solo eskiña
subaster
taberna gixon
talle kasku
tripa garaun
txakur astul
txarri matantza
txirri okaran
txixe poso
txori kardu
ule mengel
urdei asal
ur txakur
sapaburu
sapo berakatz
saskako
soka yantza
solo punta
supaster
taloburnei
tomate ondo
tripe sill
txarri apatx
txarri okaran
txisparri
txori abi
txorixo este
ur bedeinketu ontzi
urretxindor
usandra

ERDI ETA LAUREN GEHITZEN DUTENAK

arrastegi erdi
gauerdi
liber lauren
asunbre erdi
kuartillu erdi
ordu erdi
dosena erdi
liberdi
ordu lauren

ALDE GEHITZEN DUTENAK

atzekalde
elixalde
goixalde
aurrekalde
etzealde
itxasalde
barrukaldebekalde
goikalde
kanpokalde

ARTE GEHITZEN DUTENAK.

artoarte
kearte
autzarte
sasiarte
gariarte

OSTE, GANE, AURRE, ATZE, ONDO, BARREN GEHITZEN DUTENAK

afaloste
biosgane
lo oste
yantzi barren
argan
etzeatze
solo barren
beskaloste
etzeaurre
sutondo

LANDARE IZENAK

agan bedar
aski bedar
gibel bedar
kabra bedar
mamukio bedar
sanbedar
san juan madari
sapo bedar
suge lora
txomin bedar
tella berretxiko
angeru lora
asun bedar
grillu
kalabasa bedar
pulmoni bedar
san jose lora
san juan sagar
suge bedar
tabako bedar
usta bedar
arrotza berretxiko
errosario bedar
bedar
lino bedar
saldar bedar
san juan lora
santiago sagar
sekule bedar
traba bedar
salsa berretxiko

TXORI IZENAK

artatxori	larratxori	sasitxori

3.1.1.2. IZENA + ADJETIBOA

aitte santu	aña freska	aña seka
aragi bixi	arkaste	arri koskor
arto ese	arto ier	askordiñ
astegoyen	astegun burusuri	aste santu
atxur sabal	atzo sar	auso eder
axe larri	balde sabal	bariku guren
bedar fresko	bedar siku	bekoki illun
bela baltz	bela nausi	bela txiker
bero larri	bustin gorri	bustin suri
denpora berde	domini santu	domu santu
eguen guren	eguski suri	eguski txangot
elai baltz	elgorri	elorrantza baltz
elorrantza suri	eskubille garratz	esne barri
esne loi	estegorri	este itzu
este lodi	este me	euli nausi
gabon sar	ganadu gorri	gibel urdiñ
giselan andi	giselan nagosi	giselan txiker
gurdi bolante	ider baltz	illetargi barri
iko pasa	indaba suri	iretargi barri
kanposantu	kardu latz	kare bixi
latagorri	lei baltz	lei suri
lo bigun	lo sendo	lubarri
luberri	lur barri	lur gorri
lur me	maspasa	matxeta oker
meta nausi	moko gorri	ogi soi
okaran pasa	okil nausi	okil txiker
ollogor	ongo baltz	ongo suri
otzara sabal	paloma nausi	paloma txiker
piper lodi	piper txorixeru	plater asal
plater sakon	sagu itzu	saipardo
saltza berde	sapatu guren	sapatu santu
sardiña sar	sepillo garratz	seru argi
seru gorri	seru illun	soritxar
sorri aberastu	surrandi	tripa sittel
txakur andi	txakur txiker	txanka me
udabarri	udagoyen	umegorri
urregorri	urresuri	urun agun
urun ese	urun ier	

3.1.1.3. IZENA + ADITZA

askure	logure	txixegure
barausi	biotzerre	etzebagi
illetargi bete	intzebai	odolbatu
ur bedeinketu	urbatu	

3.1.1.4. IZENA + IZENA + KO

aidearteko
anajeordeko
baskalosteko
maritxu talletako
alabaordeko
apatxarteko
beste aldeko
nebaordeko
amaordeko
arrebaordeko
iñurri ondoko
semeordeko

3.1.1.5. IZENA + IZENORDAINA

aitte gure

3.1.1.6. IZENA + ZENBATZAILEA.

atzamar

3.1.1.7. IZENA + ADITZ LAGUNA

aurbera
ilgora
marea bera
urekora
il begire
iretargi bera
marea gora
urepera
ilbera
iretargi gora
txakur ogera

3.1.1.8. IZENLAGUNA (-KO) + IZENA

agiñetako ur
beluko mesa
buruko orrotz
eperdiko tantu
etzekoarteko
infernuko katu
itxosoko axe
mantatako ume
oyaleko ume
aspiko gona
berako baña
buruko pañelu
erriko axe
gorako baña
iperreko axe
juisioko agiñ
mintzutzesko arrotza
udagoyeneko seta
bekosu
berako indaba
butroiko kañubera
esneko agiñ
iduneko pañelu
iru urruneko mesa
lepoko pañelu
okelarako bei
urriko axe

3.1.1.9. IZENLAGUNA (-EN) + IZENA

autzen egun
iru erregen egun
bean gane
belarriko miñen bedar

3.1.1.10. ADITZA + IZENA

bixileku
erresunde
yarleku
yesarleku
biximodu
sorrostarri
yatordu
yostorrotz
ernekatz
sorrotzarri
yayetetze

3.1.1.11. ZENBATZAILEA + IZENA

amar mandamenttu
bigarren lengusu
bostortz
amarratz
boskantoi
irurke
bederatzi urrun
bostorrotz
ogerleko

3.1.1.12. ADITZA + ADITZA

erregosi artuemon

3.1.1.13. HOTS BERBAK

dilin-dalan dingilin-dangalan firi-firi
parra-parra pil-pil piti-pata
plisti-plasta rapa-rapa sapa-sapa
sara-sara siri-miri surrumurru
taka-taka talan-talan tale-tale
tapa-tapa tas-tas tiki-taka
tilin-talan tipi-tapa txaka-txaka
txipli-txapla txitan-txitan txor-txor
txurku-txurku

3.1.2. IZEN ERATORRIAK

Atal honetan atzizkiak eta atzizkitzat har daitezkeenak alfabetikeraz ematen ditugu.

3.1.2.1 -ADA/-KADA

Atzizki honek erabilera bi dauzka; bata, kolpea adieraztekoa, eta bestea kopurua edo neurria adieraztekoa.

3.1.2.1.1.. Kolpea adieraztekoa:

aginkeda alboskada arrikeda
biorkada bultzekada dardakada
laparastada ostikeda piltxikeda
plastada purrunkeda yaurtakada
akulekada atxurkada pikada
txerpakada ukubilkeda txitximarkada

3.1.2.1.2. Kopurua edo neurria adieraztekoa:

agoakada basokada besarkada
kollarakada oñeskada platerkada
tuteda txorrostada unekada
sarankada sestokada kutxarakada
fuentekada kamiokada

3.1.2.2. -ALDI

araldi barrealdi bearaldi
beroaldi egosaldi egotaldi
estualdi etortaldi eurialdi
goraldi iortaldi larrialdi
lotaldi

3.1.2.3. -ANTZA

bengantza esperantza labrantza
matantza

3.1.2.4. -ARA/-ERA

Atzizki hau pizti batzuren zeloa adierazteko erabiltzen da:

arkara	susera	erkera
ogera		

3.1.2.5. -ARI/-LARI

3.1.2.5.1. Egilea adierazteko:

bertzolari	dendari	errementari
errotari	fumalari	kantari
merketari	pekatari	pelotari
tabernari	yantzari	erremesalari
jotalari	segalari	serrari
soñulari	txistulari	yokolari

3.1.2.5.2. Materia, edukina adierazteko:

afari	beskari	edari
ortuari		

3.1.2.6. -ARO

sartzaro	egotaro

3.1.2.7. -DADE/-DATE

barbaridade	borondate	kapasidade
erremandade	espesilidade	fasildade
kalidade	nesesidade	propiedade
umedade		

3.1.2.8. -DUN/-TUN

ikesdun	ogidun	yakitTun
yatun	egurdun	edatun

3.1.2.9. -DURA/-TURI

txipristura	yakitturi

3.1.2.10. -ERA/-KERA

3.1.2.10.1. Neurriak adierazteko:

andiera	lodiera	lusera
sabalera	sakonera	

3.1.2.10.2. Aditzaren ekintza adierazteko

altzakera
lotukera
esakera
siñeskera
etorrera
asikera
sartukera
esiera
yayokera
aurrekera
urtekera
iruntzikera
yokera

3.1.2.10.3. Modua, antza adierazteko:

ibilkera
yaskera
iminkera

3.1.2.10.4. Berba egiteko era adierazteko:

erdera
euskera

3.1.2.11. -ERI/-KERI

3.1.2.11.1. Kualitate txarrak adierazteko:

andikerii
iñusentekeri
papaukeri
umekeri
barrekeri
arrokeri
okerreri
sorginkeri
alperkeri
miskeri
astokeri
sakeleri
txarrikeri
barrabankeri
txibiskeri

3.1.2.11.2. Zati txikiak adierazteko:

saburreri
saskeleri
mamurreri
saskilleri
sakeleri

3.1.2.11.3. Multzoa adierazteko:

gasteri

3.1.2.11.4. Gaixoa adierazteko:

nafarreri

3.1.2.11.5. Saltokia adierazteko

karnaseri
fruteri
panaderi
peskaderi

3.1.2.12. -ERU

abarketeru
beseru
kamiñeru
karniseru
kinkilleru
pandereteru
siketeru
barberu
igeltzeru
karabiñeru
karreteru
letxeru
peskateru
taberneru
barreñeru
jornaleru
karboneru
kaseru
panaderu
sesteru
triperu

Erdaraz legez generoa eras dakioke femeninoak egiten direla; adibidez:

bendejera	erregatera	erregetera

3.1.2.13. -ETA

ameseta	berbeta	lapurreta
olgeta		

3.1.2.14 -GARRI

Izenak sortzeko erabiltzen denean materiala adierazteko da:

sugarri	aspigarri	labagarri
altzagarrii	esungarri	saltzagarri

3.1.2.15. -GEI/-GAI

andragei	begei	eskongei
gixongei	salgai	

3.1.2.16. -GIN

argiñ	beargiñ	sorgiñ

3.1.2.17 -IÑO

bereinkesiño	burutasiño	esplikasiño
fregasiño	infusiño	tentasiño
uniño	afesiño	atentziño
donasiño	emigrasiño	errepetisiño
intentziño	komuniño	konbertzasiño

3.1.2.18. -KI

olloki	sayeski	txarriki

3.1.2.19. -KILLE

yoskille

3.1.2.20.-KIÑ

ondakiñ

3.1.2.21. -KIXUN

eliskixun

3.1.2.22. -KO

3.1.2.22.1. Kolpea adierazteko:

eperdiko	koskorreko	ukondoko

3.1.2.22.2. Gainerako izenak egiteko:

alboko	arriko	berasko
eskeko	eskupeko	garriko
gorasko	lapikoko	oñetako
soñeko	yateko	

3.1.2.23. -KUNE

aittukune	berbakune	esakune
ibilkune	korrikune	etorkune
adikune	yokune	

3.1.2.24. -KUNTZA

asarrakuntza	estukuntza

3.1.2.25. -LA

aula	anderola	pandero yole

3.1.2.26. -LARRI

txixelarri	kakalarri	gomittalarri

3.1.2.27. -MEN

gosamen	ondamen

3.1.2.28. -MINTTU

konponiminttu	mogiminttu	pentzaminttu

3.1.2.29. -MIÑ

berdamiñ	landamiñ

3.1.2.30. -ORE

afiladore	enterradore	erradoreq
errentadore	kantore	korredore
pastore	tasadore	

3.1.2.31. -PE

aterpe
errape
sankope
parrape
egope
labape
sagarpe
besape
gerispe
surpe
arkupe
eskillarape
maipe
elispe
okospe
arripe
arripe
irape
minpe

3.1.2.32. -PIDE

esupide

3.1.2.33.-RENGO

akaburengo
berengo
ganerengo
puntarengo
atzerengo
esker alderengo
goirengo
alborengo
aurrerengo
eskiñarengo
kanporengo

3.1.2.34.-TASUN

aberastasun
garbittasun
osasun
garrastasun
itxittasun
surittasun
argittasun
ixiltasun
urdinttasun
gastetasun
makaltasun
umeltasun
berotasun
laguntasun
aguntasun
iluntasun
sorrostasun
damutasun

3.1.2.35.-TE

axete
gerrate
edurte
negute
sikete

3.1.2.36.-TEGI

artegi
euntegi
lastategi
sastegi
goittegi
sutegi

3.1.2.37.-TI/-DI

aristi
gastañadi
piñudi
urresti
belardi
malladi
sagardi
masti
fagodi
pagodi
yungudi

3.1.2.38.-TO

sakuto
kuadrillato

3.1.2.39.-TOKI

arditoki
umetoki
ollotoki
txoritoki
txarritoki

3.1.2.40.-TXO

artxo
eltxo

3.1.2.41..-TZA/-TZE

3.1.2.41.1. Egintza adierazteko:

alarguntze
illuntze
eriotza
ierritze
bixitze
laguntze
laguntza
konbidedutze
eskontze
yayotze
etze aldatza

3.1.2.41.2. Lanbidea adierazteko

monagillotza
bidegintze
errementaritze

3.1.2.41.3. Ugaritasuna adierazteko:

artotza
euritze
axetze
basatza
garitze
esnetza
bustitze
illuntze
lupetza

3.1.2.42. - TZALLE

asur imintzalle
garbitzalle
ume artutzalle

3.1.2.43. -UNE

argiune
eskutune
ixillune
erdiune
utzune
aterrune
gorriune
searrune
irigiune
baltzune
illunune
suriune
sabalune

3.2. ADJETIBOA

Atal honetako izenburua adjetiboa bada ere, EGLU-I ean [22](1985) egindako sailkapenaren arabera Izenondoez arituko gara bereziki.

Adjetibo moetak, adjetiboaren lekua, predikatu osagarria, maila adberbioak eta konparaketak ikusiko ditugu.

3.2.1. ADJETIBO MOETAK.

EUSKALTZAINDIAri (1985) jarraikirik adjetibo moeta bi bereiztuko ditugu: alde batetik, bakunak, eta bestetik, konposatuak. Azken hauetan ere, moeta bi bereizten ditugula, eratorriak eta konposatuak.

3.2.1.1. ADJETIBO BAKUNAK.

Adjetibo bakunak elementu bakar batez osatukoak dira, zatiezinak direnak , hain zuzen. Berauek lexikoian ditugu; gure kasuan, atzean paratu dugun lexikoan aurki daitezke.

3.2.1.2. ADJETIBO KONPOSATUAK

Adjetibo konposatuetan, lehen aitatu bezala, moeta bi bereiztuko ditugu: eratorriak eta konposatuak.

3.2.1.2.1. ADJETIBO KONPOSATUAK

Jarraian agertzen izan zaizkigun adjetibo konposatuak emango ditugu:

ago loi	ago sabal	ago txarreko
begi epel	begi nabar	begi oker
begi suri	berba txarreko	berba utz
buruandi	buru gogor	eskusabal
mosu merke	mutil sar	neska sar
gosekill	otzakill	begi galdu
bixi alargun	esangatx	

[22] Euskaltzaindia (1985): Euskal Gramatika Lehen Urratsak. Iruña

3.2.1.2.2. ADJETIBO ERATORRIAK.

3.2.1.2.2.1. -BAKO

bixerbako
gasbako
ganorabako
lotzabako
garobako
sustentzibako

3.2.1.2.2.2. -BERA

minbera
ospera

3.2.1.2.2.3. -DO/-STO

alperdo
sapasto
saskeldo
babasto
sorristo
koipesto
bixerdo
ugerdo

3.2.1.2.2.4. -DUN

astadun
erdaldun
karrodun
egurdun
bixerdun
euskeldun
sulodun
narrudun
dirudun
gafadun
berbaldun
loradun

3.2.1.2.2.5. -GARRI

antojagarri
lotzagarri
pasagarri
berogarri
baragarri
mingarri
penagarri
ikusgarri
kaltegarri
negargarri
posgarri
lastimagarri

3.2.1.2.2.6. -GE

inderge
kolorge

3.2.1.2.2.7. -OR

lotzor
askor
loyor
siñestor

3.2.1.2.2.8. -OSO

ganoso
itxuroso
txantxoso

3.2.1.2.2.9. -PARRI

altzaparri
yayoparri
eskonparri
asiparri
inparri
yatziparri

3.2.1.2.2.10. -(T)AR

katikar	gernikar	barrikar
mungiar	sondikar	butroyar
gorlistar	plentzitar	laukistar
urdulistar	bilbotar	

Atzizki honek -STAR aldakia ere badauka; adibidez:

berangostar
sopelostar
erandiostar
laurostar

3.2.1.2.2.11. -TI

bildurti	eskerti	gusurti
kakati	loti	lotzati
moskorti	negarti	txiveti
uskerti	eskoati	mokoti

3.2.1.2.2.12. -TZU

axetzu	arantzatzu	arritzu
barretzu	bixertzu	euritzu
girrisgitzu	gixentzu	indertzu
isertzu	koipetzu	mamitzu
okelatzu	osasuntzu	saldatzu
urtzu	urtetzu	urdeitzu

3.2.1.2.2.13. -SALE

andrasale	gososale	ezkarisale
morokilsale		

3.2.1.2.2.14. -SKO

andrasko	bearresko	itzelesko
argixerisko	arrisko	begisko
egurresko	firusko	gixonesko
gorasko	berasko	gusurresko
kobresko	lurresko	narrusko
olasko	siñesko	urregorrisko

3.2.1.2.2.15. Atzizki txikigarriak eta handigarriak.

3.2.1.2.2.15.1. -INGO/-INGA

baltzingo	bardingo	lusinge

3.2.1.2.2.15.2. - KAN

yakan

3.2.1.2.2.15.3.-KILLO

astokillo

3.2.1.2.2.15.4. -ISKE

asuliske	bellegiske	berdiske
gorriske	marroiske	suriske

3.2.1.2.2.15.5. -SULO

aittesulo	amasulo	etzesulo

3.2.1.2.2.15.6. -SAR

tripasar (G)

3.2.1.2.2.15.7. -TONA

txikitona	loditona

3.2.1.2.2.15.8. -SKONE

andraskone	txarriskone

3.2.2. ADJETIBOEN LEKUA

Atjetiboaren lekuari dagokionez, esan beharra dago beti agertzen dela izenaren ostean:

- neska gaste yon da(G)
- mutil bixerdo bat etor da (G)
- etze sarrak a, akabaten dos (G)
- etze gorri ikusi du (U)
- mutil lodi bet etorri da (U)
- denpora ona dau (U)

"-DUN" atzizkidun adjetiboak salbuespen bakarrak izango lirateke, izan ere, aurrean nahi atzean ager daitezke; adibidez:

Atzean:

- andra euskeldun bet etorri da (U)
- andra euskeldun bet etor da (G)

Aurrean:

- ori euskeldun erri bet da (U)
- bixerdun mutil bet etorri da (U)

Izena kontaezina denean, hots, fenomeno atmosferikoak eta denbora denean batez ere, "andi" erabiltzen da kuantifikatzaile gisa; adibidez:

- leye andi in dau (U)
- emen otz andi itten deu (G)
- denpora andiñ egon da sarate (G)

3.2.3. PREDIKATU OSAGARRIA

Predikatu osagarria, "izan" aditzarekin dela edo "egon" aditzarekin dela, mugatzailearekin edo mugatzaile barik agertzen da, beheragoko adibideetan ikusten den bezala; "izan" aditzari dagokion galdekaria "selau" dugu eta, berriz, "egon" aditzari dagokiona "selan". "Izan" aditzarekin paratu ditugun zenbait adibideetan mugatzailea agertzen ez bada ere, izan ere, geroago ikusiko dugunez berau asimilatu egiten da bokalez amaitutako berbekin, kontsonantez amaitutako adibideetan agerian dugu; alabaina, egon aditzarekin eguno ere ez da agertzen.

3.2.3.1. IZAN

- selau da sure errie? (G)
- ori terreno ori txikerra da(G)
- ume altu da (G)
- erri andi da (D)
- ori garratza da (U)

3.2.3.2. EGON

- selan dau yateko? (G)
- erreke loi dau (G)
- os tau (G)
- ardau garras tau (U)
- au yateko gasi dau (U)

3.2.3.3. IZENA PREDIKATU OSAGARRIA

Izena predikatu osagarri gisa erabiltzen denean berau mugatzaile barik agertzen da; adibidez:

- ori kriedu bota deure (U)
- ni kriedu etor nitzen (U)
- ori kriedu bota deude (G)
- ori abade dau erriñ (U)
- ori errin dau abade (G)
- nire anaje pastore dau Ameriketan (U)
- ori Ameriketan dau pastore (G)
- soldadu yon da (U)
- lelau yo nitzen moso, gero imi nenduen mariñeru (U)
- argiñe argin bear itten deuna da (U)
- alkate imin deude (G)

3.2.4. MAILA ADBERBIOAK

Adjetiboaren maila aldatzeko geroago ikusiko ditugun graduatzaileak ezeze maila aditzondoak ere erabiltzen dira.

3.2.4.1. SANO

Beronen erabileraz, GAMINDE (1987), esan dezakegu gehienetan adjetiboaren maila alda eraziz agertzen den arren aditzaren ekintza zenbagaltza denean berorren maila alda erazteko ere erabiltzen dela.

3.2.4.1.1. Adjetiboekin:

- ori sano andi da (G)
- ori sano gaste da (G)
- ori etze sano andi da (G)
- ori etze sano sarra da (U)
- sano altu da (U)

3.2.4.1.2. Aditzekin:

- sano argaldu nas (G)
- bero itten deu sano (G)
- sano ingetu ber da (G)
- au erre in da sano (G)

3.2.4.2. NAIKO

- ori andre naiko gaste da (G)
- ori mutille naiko andi da (G)
- ori naiko andi da (D)
- berton bere naiko dire karu ya (U)
- ori naiko gaste da (U)

3.2.4.3. BASTANTE

- sekule bedarrana bastante da biribille (G)
- ori, bastante gaste da (U)

3.2.4.4. APUR/APUTXU BET

- aputxu bet bero dau (G)
- ori apur bet lodi da (U)

3.2.4.5. ORREN

- ori esta orren gaste (G)
- ori esta orren andi (G)

3.2.4.6. AIN

- ori esta aiñ argala (G)
- ni enas ain lodi (D)
- ni enas ain lodi (D)

3.2.4.7. AINBET

- gure alden ainbet sarra da (U)
- eta a bere kendu, te ainbet txarrao (G)

3.2.4.8. ONDO

- ori etze ondo sarra da (G)
- ondo txarto dau (G)

3.2.4.9. KONPLETO

- ori konpleto barri da (G)
- ori, iñusente konpleto da ori (G)
- artatxori konpleto da lotzabako (G)

3.2.4.10. GUSTIS

- ori gustis baltza da (G)
- ori gustis iñusente da (D)
- ori gustis suri da (U)

Adjetiboaren maila alda erazteko erabiltzen den beste erabat dugu adjetiboa bera errepikatzea: adibidez:

- gorri gorri da en jeneral a (U)
- punte bigun bigun daola kendu, eta egosi (G)

3.2.5. KONPARAKETAK

3.2.5.1. -EN

3.2.5.1.1. -RIK... -EN

- Gorbea da mendirik altuena (G)
- errekarik andiena, Nerbion da (G)
- ori da andrarik sarrena (D)
- ori da mutillik gasteena (D)
- mendirik a, altuena gorbea da (U)

Berau eredurik eratuena bada ere, zenbait kasutan izenari ez zaio partitibo kasu marka erasten: adibidez:

- ori da mutil gasteena (G)

3.2.5.1.2. AL DANIK... -EN

- al danik txikerrena ekarri ber da (G)
- al danik andiena erosi ber da (G)

3.2.5.1.3. ALIK... -EN

- bakotxak al dan modun, alik ondoen (G)
- alik ariñen yon ber da (G)

3.2.5.1.4. MULTZO BATETIK AUKERA EGITEKO

Multzo batetik elementu bat atera nahi denean era nagusi bi erabiltzen dira: -EN erabilita, izena adierazten duen multzoari mugagabeeraz inesiboa (-TAN) edo ablatiboa (-TARIK) eras dakizkioke; adibidez:

3.2.5.1.4.1.-TAN:

- gurditten bi baño estoas esetu (G)

3.2.5.1.4.2. -TARIK:

- andratarik gasteena esta etorri (U)
- umetarik andiena au da (U)

3.2.5.2. -AGO

"-AGO" graduatzailea gure barietatean "-AO" dugu eta batzutan "-AU" ere, joera nagusia "-AU" egitea bada ere, ez dirudi berau ondino finkoa denik; adibidez:

-AO

- ori andiao da (G)
- au txikerrao da (G)

-AU

- ori andiau da (U)
- ori txikerrau da (U)

3.2.5.2.1. "-AGO"ren bidez sortutako lokuzioak

Alor honetan adjetiboari erasten zaizkionak ezeze beauen pareak kantitate alorrean erabiltzen direnak ere ikusiko ditugu.

3.2.5.2.1.1. BAÑO... -AO

- idi indertsuau da asto baño (G)
- ni su baño gasteao nas (G)
- olesko baño arrisko da oba (G)
- au erri txikerrau da Gernike baño (U)
- ori ni baño gasteau da (U)
- ori su baño andiau da (U)

3.2.5.2.1.2. BAÑO GEYAO/GITXiAO

- orrek erosi deu geu paño giau (G)
- suk ekar dosu ni paño geyao (G)
- ber deena fuerteau ta kantidade geyau ganaduk persone paño (G)
- suk ekarri dosu ni paño geyau (U)
- orrek gu paño gitxiao erosieun (G)
- orrek gu paño gitxiau erosi dau (U)

3.2.5.2.1.3. SENBET...-AO

- senbet eta altuau obeto ikusten da (G)
- senbet eta parajeau entzuten da geyau (G)
- senbet eta gorau ien obeto ikusten da (U)
- senbet eta parajeau egon obeto entzuten da (U)
- senbet eta andiau txarrau (U)

-AU adjetiboari ezeze aditzari ere eras dakioke; adibidez:

- senbet eta esanau txarrau (U)
- senbet eta iordiau obeto (G)

3.2.5.2.1.4. SENBET... GEYAO/GITXIAO

- uden senbet eta geyao edan egarri geyao (G)
- senbet eta libiru giau egon obeto (G)
- senbet eta ume gitxiao obeto (G)
- senbet eta ume gitxiau obetaoau (U)

3.2.5.2.1.5. GERO(R)AU... -AO

- ori geroau ta loyau dau (G)
- ori gerorau ta andiau da (U)
- ori gerorau ta sarrau da (U)

3.2.5.2.1.6. GERO(R)AU GEYAO/GITXIAO

- geroau gausa geyao dao (G)
- geroau ta jente giau dator (G)
- geroau ta gitxiau ikusten da (G)

3.2.5.2.1.7. GERO TA GEYAO/GITXIAO

- dana dau gero ta gitxiau (U)
- beste danak gero ta gitxiau ikusten dire (U)

3.2.5.2.1.8. ASKO... -AO

- ori asko gasteao da (G)
- oin daon sorri asko bere gatxau da kentxen (G)
- ori asko da gasteau (U)
- ori asko da fasillau (U)

3.2.5.2.1.9. ASKO BERE... -AO

- soloko teke garo andiao asko bere (U)
- asko bere gasteau da ni baño (U)
- ori, asko bere, fasillao da (G)
- ori asko bere sarrao da (G)

3.2.5.2.1.10. ASKOS....-AO

- askos mami giau itten deu onek (G)

3.2.5.2.1.11. ASKO GEYAO/GITXIAO

- asko bere porru giau allega da (G)
- asko geyao ekar deude (G)
- asko geyau ekarri deude (U)
- bero itzela, ta mogitten asten danen ademas asko bere geyao (U)
- asko bere libiru gitxiau ekar dere (G)

3.2.5.2.1.12. GERO BAÑO GERO... -AO

- ori gero baño gero andiao da (G)

3.2.5.2.1.13. Adjetiboa + baño + Adjetiboa + -AO

- sure ama okerra baño okerrao ixen san (G)

3.2.5.3. -EGI

- ori txikerregi da (G)
- ori andiegi da (D)

Graduatzaile honek beste aldaki bat ere badauka, berau askoz ere gutxiagotan erabilia: hona hemen:

3.2.5.3.1. LAR...-EGI

- ori andiegi da, lar andiegi (G)
- ori lar beroegi dau (U)

3.2.5.4. -TXU

-TXU atzizki hau beste barietate batzutako "SAMAR"en ordez erabiltzen dugu: adibidez:

- ori gastetxu da (G)
- ori loditxu da (G)
- kafe berotxu dau (G)
- ostxu dau (D)
- loditxu da (U)

3.2.5.5. ON eta TXAR adjetiboen graduatzaileak

3.2.5.5.1. obe/obeau

- ori obe da (D)
- ori da obeau (U)

3.2.5.5.2. onegi/lar onegi

- onegi da (U)
- lar onegi da ori (G)

3.2.5.5.3. onena

- ori onena da (D)

3.2.5.5.4. txarrao/txarrau

- ori txarrau da (D)
- ori da txarrau (U)
- ori txarrao da (G)

3.2.5.5.5. txarregi/ lar txarregi

- ori lar txarregi da (G)
- ori txarregi da (U)

3.2.5.5.6. txarrena

- ori txarrena da (D)

3.2.5.6. ONDO eta TXARTO adberbioen graduatzaileak

3.2.5.6.1. obeto/obetoau

- ori obeto dau (G)
- olan dau obeto (U)
- ori obetoau dau (U)

3.2.5.6.2. lar ondo/ lar ondoegi

- lar ondo in deude (G)
- lar ondoegi in deude (U)

3.2.5.6.3. ondoen

- au da ondoen daona (D)

3.2.5.6.4. txarrau/txartoau

- olan txarrau dau (G)
- olan dau txartoau (U)

3.2.5.6.5. lar txarto

- olan lar txarto dau (D)

3.2.5.6.6. txarren

- au txartoen dau (D)

3.2.6. BERDINTASUNEZKO KONPARAKETA

3.2.6.1. GAÑE

- ni gañe gaste sara seu bere (G)
- ori ama gañe sarra da (G)
- su ni gañe gaste sara (D)
- ori gañe andi sara (D)

Zenbait kasutan konparatzen den elementuari genitibo kasu marka ere erasten zaio; adibidez:

- ori esta orre gañe sarra (U)
- ori esta orre gañe gaste (U)

3.2.6.2. GAIÑ

- su gaiñ andi nas (U)

Konparazioan tamainua, batez ere handiera, konparatzen dena denean honako era hau erabiltzen da:

- egoten dire sagu andik, arratoi lasekok (U)

3.2.6.3. BAÑO

- ori aittitte baño sarra da (G)
- ori sure seme baño txikerra da (G)

3.3. IZEN ORADAINAK

Atal honetan izenordainak ikusiko ditugu hiru multzo nagusitan banatuta: pertsona izenordainak, izenordain zehaztugabeak, eta azkenik, bihurkariak eta elkarkariak.

3.3.1. PERTSONA IZENORDAINAK

Ataltxo honetan pertsona izenordainen aurkezpena egiteko hiru multzotan sailkatuko ditugu: pertsona izenordain arruntak, indartuak eta berrindartuak.

3.3.1.1. PERTSONA IZENORDAIN ARRUNTAK

Berauen erabilerari dagokionez, arazorik ez dagoenez deklinabide taulak baino ez ditut emango.

NI	HI
ni	i
nik	ik
niri	iri
nire	ire
nies	ies
niretzat/niretzako	iretzat/iretzako
niaittik	iaittik
niana	iana

GU	ZU	ZUEK
gu	su	suok
guk	suk	suok
guri	suri	suori
gure	sure	suona
gues	sues	suokas
guretzat/guretzako	suretzat/suretzako	suontzat/suontzako
guaittik	suaittik	suókaittik
guana	suana	suokana

3.3.1.2. PERTSONA IZENORDAIN INDARTUAK

3.3.1.2.1. Taulak

NEU	HEU
neu	eu
neuk	euk
neuri	euri
neure	eure
neues	eues
neuretzat/neuretzako/neutzako(U)	euretzat/euretzako
neuaittik	euaittik
neuana	euana

GEU	ZEU	ZEUEK
geu	seu	seuok
geuk	seuk	seuok
geuri	seuri	seuori
geure	seure	seuona
geues	seues	seuokas
geuretzat/geuretzako	seuretzat/seuretzako	seuontzat/seuontzako
geuaittik	seuaittik	suokaittik
geuana	seuana	seuokana

Urdulizko lekuko batzuk /eu/ barik /au/ erabiltzen dute: hau da: nau, au, gau, sau, e.a. Aldaketa hau geroago eta gazteagoek maizago erabiltzen dute. Hala ere, arruntenak tauletan paratu ditugunak dira.

3.3.1.2.2. Pertsona izenordain indartuen erabilera

Izenordain pertsonal indartuok gehienetan galdegaigunean agertzen dira, ondoko adibideotan ikusten den bezala:

- neuk ikus dot (G)
- seuk esan dosu (G)
- seuek etorri nei geu yon bardin da (G)
- neuk ikusi dot (U)
- geu yongo gara (U)
- seuok yon sinttikese (U)

"bere"ren aurrean ere sarri agertzen dira era indartuak:

- ni gañe gaste sara seu bere (G)

Genitibo kasuan galdegaigunean agertu ez ezik beronek subjetuaren pertsona bera adierazi behar duelako araua gehienetan betetzen dela dirudi, bestela ez da era indartua erabiltzen; EGLU-1an genitiboaren balio bihurkaria eta indartua nahastu egiten direla esaten da[23]; geroago erabileraz lege zorrotzik ezin eman daitekeela esaten bada ere honako arau hau agertzen da[24]:

"Erabili bedi genitibo bihurkaria baldin eta izenordain horrek aipatzen duen pertsona edo izakia perpaus berean aurkitzen bada nor nori edo nork sintagma bezala"

---

[23] Euskaltzaindia (1985) EGLU-1. 86. orri.
[24] Euskaltzaindia (1985) EGLU-1. 113. orri

Ondoko esaldi hauetan era arrunta erabiltzen da subjetuarekiko komunztadura ez daukalako, hots, erreflexiboa ez delako

- seuk ekarri dosu nire liburu (U)
- neuk ekar dot sure kotxe (G)
- ekar dosu nire libiru? (G)
- suen etzera ixenas (G)

Hona hemen era indartuen beste adibide batzu komunztadura zaintzen:

- neure kotxe ekarri dot (D)
- ukus dosu seure ama? (G)
- neure besotan iki dot señe (G)

Genitiboari indar handiagoa ematekotan inoiz edo behin izenaren ostean ager daiteke; adibidez:

- an il san amoma gure (G)

Arestian genitiboaz esan dugunak badirudi destinatibo kasurako ere balio duela, izan ere, honek ere subjetuarekiko komunztadura izan behar du; adibidez:

- neuretzako erosi dot au (G)

komunztadura hori gertatzen ez bada, galdegaigunean egonda ere, ez dira era indartuak erabiltzen; adibidez:

- suretzako ekar dot au (G)

3.3.1.3. Pertsona izenordain berrindartuak:

Alor honetan paradigmak osatu ez ditugun arren hona hemen erabileraren adibide batzu:

- nik neuk estot ikusi iños (U)
- nik neuk ori estot iños entzun (U)
- guk geuk seoser diferente itten gendun (G)

3.3.2. IZENORDAIN ZEHAZTUGABEAK

Atal(xo honetan galdetzaileak eta galdetzaileetatik erakarriko izenordain mugagabeak ikusiko ditugu; azkenean gainerako izenordain zehaztugabe batzu ere bai.

3.3.2.1. Galdetzaileak:

Berauen artean singularrak eta pluralak bereiztuko ditugu; bai batzuk zein besteak sano erabiliak dira barietate honetan.

3.3.2.1.1. Galdetzaile singularrak

Izenordain izan daitezkeen galdetzaile singularrak "NOR", "SER" eta "SEÑ" ditugu; hona hemen berauen deklinabide taula:

NOR	SER	SEIÑ
nor	ser/se	seiñ
nok	sek	señek
nori	seri	señeri
noiñ	sen	señen
noñe	sena	señena
noas	seas	señeas
nointzat/nointzako	sentzat/sentzako	señentzat/señentzako
noaittik	seaittik	señeaittik
noana	-	señeana

"SE"k eta "SEIÑ"ek leku denborazko kasuen deklinabidea ere onartzen dute; adibidez:

SE	SEIÑ
setan	señetan
setara *	señetara
setati	señetati
setako/setarako	señetako
sean	

* Hau oso gutxitan erabiltzen da; kasu baterako, eguraldiaz berba egiten denean "setara emon dau?" esan liteke.

3.3.2.1.2. Galdekatzaile pluralak:

Galdekatzaile pluralak "NORTZUK", "SERTZUK" eta "SEINTZUK" ditugu; hona hemen beraiek deklinabide taula:

NORTZUK	SERTZUK	SEINTZUK
nortzuk	sertzuk	seintzuk
nortzuk	sertzuk	seintzuk
nortzuri	sertzuri	seintzuri
nortzune	sertzune	seintzune
nortzukes	sertzukes	seintzukes
nortzuntzeko	sertzuntzeko	seintzuntzeko
nortzukaittik	sertzukaittik	seintzukaittik
nortzukana	-	seintzukana

3.3.2.2 GALDEKATZAILEETATIK ERAKARRITAKO IZENORDAIN MUGAGABEAK.

3.3.2.2 1. IÑOR

Berau galderezko zein ezezko esaldietan agertzen da; adibidez:

3.3.2.2 1.1. Galderetan:

- ikusi dosu iñor? (U)
- ukus dosu iñor kalean? (G)

3.3.2.2 1.2. Ezezkoetan:

- estot ikusi iñor (D)
- estot iñor ikusi (G)

Beronen deklinabidea honela egiten da:

iñor
iñok
iñori
iñon/iñona
iñoas
iñontzat/iñontzako
iñoaittik
iñoana

Baiezko esaldietan "bata bat", "batan bat" e.a. erabiltzen dira; adibidez:

- batabat sartu da etzen (G)
- bata bateri emongo tzet (G)
- begiskones in dotzo bateren batek (U)
- batan bat etzen dartu da (U)

3.3.2.2 2. NOONOR

Hau agertu izan zaigunetan baiezko esaldietan baino ez dugu jaso; adibidez:

- noonor etor da (G)
- noonok in deu (G)
- noonori emongo tzet (G)

3.3.2.2 3. ESER

Berau nahi galderetan nahi ezezko esaldietan ager dakiguke:

3.3.2.2 3.1. Galderak:

- erosi dosu eser? (D)
- esan deude eser? (U)

3.3.2.2 3.1. Ezezkoetan:

- estot ekarri eser (G)
- estere itxi eser (G)
- emen esegon eser bere (U)
- suk estakixu eser bere (U)

3.3.2.2 4. SEOSER/SEUSER

Berau gehienetan baiezko esaldietan agertzen da, hala ere, inoiz edo behin galderetan ere ager daiteke:

3.3.2.2 4.1. Baiezkoa:

- onek umeri seoser emongo leskie (U)
- orrek ekar deude seuser (U)
- orrek ekar deude seoser (G)

3.3.2.2 4.2. Galderetan:

- ekar dosu seoser? (G)
- seuser erosi dosu? (U)
- ser dakasu boltzan?, erosi in dosu seuser? (U)

3.3.2.2 5. EDOSEIÑ

- edoseiñ etor littike (D)
- edoseñek i lei (D)

3.3.2.2 6. EDONOR

- ori edonor da (G)

3.3.2.2.7. NORBERA

- ori gatxa da noperantzako (U)
- ori gatxa da norberantza pere (G)

3.3.2.3. GAINERAKO IZENORDAIN ZEHAZTUGABEAK

Azpi atal honetan izenordainak izan daitezkeen "BESTE" eta "BATZUK" ikusiko ditugu hala nola "BAKOTXA" ere.

3.3.2.3.1. BATZUK

- batzuk a. latakok gurau dittues (G)
- batzu taus a. meatxuaok beste batzuk lodiaok (U)

Hona hemen beronen deklinabide taula:

batzuk
batzuk
batzuri
batzune
batzukes
batzuntzeko
batzukaittik

batzuten
batzutera
batzuteti
batzuteko
batzuterako

3.3.2.3.2. BESTE

- batek ekarreun ardau eta bestek a. ogi (G)
- au beste estaitt ser dan (U)

Hona hemen beronen deklinabide taula:

beste
bestek
besteri
bestena
besteas
bestentzat/bestentzako
besteaittik
besteana

besten
bestera
besteti
besteko
besterantza
besterañ
besterako

3.3.2.3.3. BAKOTXA

- bakotxa bere etzen bixi da (U)
- bakotxak itten deu gure deuna (U)
- bakotxak irune ekarri du (U)
- bakotxak al deune esaten deu (G)
- iru bakotxak ekar dus (G)
- bakotxak bi yango dus (G)

Hona hemen beronen deklinabide taula:

bakotxa
bakotxak
bakotxari
bakotxana
bakotxaas
bakotxantzat/bakotxantzako
bakotxaaittik
bakotxaana

3.3.3. BIHURKARIAK ETA ELKARKARIAK

3.3.3.1. X-EN BURU

- orrek beorren buru il deu (G)
- bere bururi tiro bat emon dotzo (U)
- uretara bota dau bere buru (D)

3.3.3.2. ALKAR

- alkarreri aittu dotze (U)
- alkar utzin du (U)
- berba in dotze alkarreri (G)
- alkarreas yon dires (G)
- etzera biden ikusi gendun alkar (G)
- orrek alkarren antzeko tire danak, orrek irurek (G)

Hona hemen beronen deklinabide taula[25]:

alkar
alkarreri
alkarren
alkarreas

Zenbaitetan "alkarreas" barik "batera" ere erabiltzen da:

- batera yan du (U)
- orrek batera etor dires (G)

Halaber, "bata beste" sarri erabiltzen da beronen ordez elkarkari gisa:

- bata besteri in dotze berba (G)

---

[25] Neuk jaso ditudanak baino ez ditut paratu.

3.4. MUGATZAILEAK

Mugatzaileak -O, -A, -AK eta -OK ditugu. Bizkaieraren gainerako barietateetan gertatzen dena legez, hemen ere mugatzailea eraskeran aldaera batzu gertatzen dira. Hona hemen aldaera horiek bokal desberdinez, diptongoz eta kontsonante batzuz amaitutako berbekin[26]:

3.4.1. Bokalak:

...A... -A

Mugagabe	Singularra	Plurala
alába	alábe	alábak
arréba	arrébe	arrébak
aistá	aisté	aistak
nebá	nebá	nebak

...E...-A

Mugagabea	Singularra	Plurala
semé	semé	semek
anáje	anáje	anájek
gasté	gasté	gastek
etzé	etzé	etzek

...I...-A

Mugagabea	Singularra	Plurala
idi	idi	idik
txarri	txarri	txarrik
txori	txori	txorik
erri	erri	errik

...O...-A

Mugagabea	Singularra	Plurala
astó	astó	ástok
ollo	ollo	óllok
soló	soló	sólok
basó	basó	bások

---

[26] Oin ez markatuak jarri ditugu kasu guztietan; hori dela eta lehen silaba ez dugu markatu.

...U...-A

Mugatzailea	Singularra	Plurala
katu	katu	katuk
ortu	ortu	ortuk
okollu	okollu	okolluk
esku	esku	esukk

3.4.2. Diptongoak

Mugagabea	Singularra	Plurala
gastai	gastai	gastaik
bei	beye	beyek
arratoi	arratoi	arratoik

3.4.3. Kontsonanteak

Bokal harmoniarekiko harremanak ikusi ahal izateko bereiztu egingo ditugu, bigarren talde baten, kontsonante aurrean /i/ edo /u/ dauzkaten berbak.

a)

Mugagabea	Singularra	Plurala
gixon	gixona	gixonak
txiker	txikerra	txikerrak
ar	arra	arrak
motz	motza	motzak
baltz	baltza	baltzak
bastar	bastarra	bastarrak

b)

Mugagabea	Singularra	Plurala
txakur	txakurre	txakurrek
lagun	lagune	lagunek
mutil	mutille	mutillek
miñ	miñe	miñek

Azentuari dagozkion erregelak albo batera utzita [27], mugatzailearen asimilaziorako honako erregelak proposa ditzakegu. Oinarrizko berbak zein diren kontutan hartuta azpian honako hau dugu:

[neska - a] [seme - a] [idi - a] [gixon - a] [lagun - a]

Lehenbiziko erregela, erregela morfologikoa geneukake, afijazio erregela, alegia; berau aplikatuz gero zera geneukake:

neskaa semea idia gixona laguna

Honez gero erregela fonologikoak aplikatu beharko genituzke; erregela fonologikoak orden zehatz baten arabera aplikatu behar dira, izan ere, behin aplikatuz gero ziklo batetan blokeatu egiten dira. Proposa ditzakegun erregelak honako hauek dira:

---

[27] Ikus bedi 2. atala

a + a suertatzen direnerako berbaren amaleran, hots, berba muga onartuta, lehen /a/ /e/ bihurtzen da:

1. a ---> e/ ____a #

Erregela hau ez da pluraletan aplikatzen, horrelako kasuetan, neskak, arrebak, alabak, e.a. eukita, beste erregela bat proposatu behar dugu, hots:

2. a ---> o/ ____ak #

1 eta 2 erregelak aplikatuz gero honako aldaketak geneuzkake:

Singularra:				
neskaa	semea	idia	gixona	laguna
1.				
neskea	-	-	-	-
Plurala:				
neskaak	semeak	idiak	gixonak	lagunak
2.				
neskak	-	-	-	-

Behin honaz gero singularrerako bokal baxuaren aurrekoaren asimilazio erregela bat proposatu beharko genuke, erregela hau edozein kontsonantek blokeatu egingo luke: hona hemen erregela:

3. a ---> $\overset{V}{\circ}$/$\overset{V}{\circ}$____

Hots, /a/ [-baxua] egiten da aurreko bokalari asimilatuz. Azkenik, harmonia erregela aplikatu beharko genuke:

4. a ---> e/ [i,u] C_0___

Aipatutako erregelak aplikatuz gero honako prozesoak geneuzkake:

Morfologia						
neskaa	semea	idia	astoa	eskua	gixona	laguna
Fonologia						
1						
neskea	-	-	-	-	-	-
3						
neske	seme	idi	asto	esku	-	-
4						
-	-	-	-	-	-	lagune

Azkenik, esaten dena:

neske	seme	idi	asto	eske	gixona	lagune

Pluraletan, ostera, beste deribazio hau geneukake:

Morfologia:

neskaak	semeak	idiak	astoak	eskuak	gixonak	lagunak

Fonologia:

2						
neskak	-	-	-	-	-	-
3						
-	semek	idik	astok	eskuk	-	-
4						
-	-	-	-	-	-	lagunek

Esaten dena:

neskak	semek	idik	astok	eskuk	gixonak	lagunek

Deribazio biak erregelen ordena kontutan hartuta honela geratuko litzateke:

orma+a	seme+a	gixon+a	lagun+a	orma+ak	seme+ak	gixon+ak	lagun+ak
ormaa	semea	gixona	laguna	ormaak	semeak	gixonak	lagunak
ormea	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	ormak	-	-	-
orme	seme	-	-	-	semek	-	-
-	-	-	lagune	-	-	-	lagunek
orme	seme	gixona	lagune	ormak	semek	gixonak	lagunek

3.4.2. PLURAL HURBILAREN ERABILERA

Plural hurbila, beste leku batzutan ez bezala, barietate honetan sano gutxitan erabiltzen da: hala ere, hona hemen jaso ditugun adibide batzu:

- onek aista biok deskontentu egon siren (G)
- biok etor gare (G)
- gu danok gara emekok (U)
- aspaldiko urteotan kanpon egon da (U)

3.4.3. MUGAGABE ERARA ERABILTZEN DIREN BERBA BATZU

3.4.3.1. UR:

- ori uretara yausi da (D)
- señe uretara yausi da (G)
- itxurriko uretan sartu dot (G)
- uretan sartu dot (U)

3.4.3.2. SU:

Berba honekin bereiztu egiten dira sua orokorrean eta sukaldekoa, lehena denean "suten" erabiltzen da eta bigarrena denean, ostera, "surten": adibidez:

- baso suten dau (D)

- amak imin deu lapiko surten (D)
- surtera bota dot (U)

Adjetibo batekin agertuz gero mugatu egiten da:

- yateko su txikerren imin dot (G)

3.4.3.3. EGUSKI:

- orrek eguskitten egon dire (D)

3.4.3.4. ESKER

Berau eta "eskoi" ere direla eta, mugagabe erara zein mugatu erara agertzen direla esan beharra dago:

Mugagabea:

- eskerretarantza yon dires (G)

Mugatua:

- neure eskerren egon dires (G)
- eskerrera yon dire (U)
- eskoyan dau (U)
- eskoyara artu (U)

3.4.3.5. LORA

- sagarrak loran daus (D)

3.4.3.6. BAKE

- ori eleitte egon baketan (G)
- itxiostesu baketan (G)

3.4.3.7. IXERDI

- ixerditten para da (G)
- ume ixerditten dau (U)

3.4.3.8. KE

- keatan sartu dires (G)
- ketan sartu da (U)

3.5. ERAKUSLEAK

3.5.1. ERAKUSLE ARRUNTAK

3.5.1.1. ERAKUSLE ARRUNTEN ERABILERA

Erakusleak gehienetan izenaren aurrean agertzen dira, izenari mugatzailea dautsela: adibidez:

Singularrak:

- nik ori bearra ingo neukek (U)
- ori mendi andi da (U)
- orrek a, gixonak urte asko deko (G)
- nik areri andreri txori bet emo neutzen (G)

Pluralak:

- onek ogik ekar doas (G)
- orrek umek etor dire (G)
- aik mutillek gu etzera ekarri gittus (U)
- ekar ixek orrek sagarrak (U)

Leku denborazko kasu markekin, arruntena erakusleen ordez lekuzko aditzondoak erabiltzea bada ere, erakusleak izenaren atzetik agertzen dira: adibidez:

- egun bi onetan estot ukusi (G)
- ordu orretan yaten egoten da (G)
- aste onetan yon in ber dot (U)

Azkenik esan beharra dago erakuslea sintagmaren gune bitan, atzean eta aurrean, ere ager daitekeela:

- ori terreno ori txikerra da (G)
- ori neskato ori emen dau (G)
- ori neskato ori arreben antzeko da (U)

Gorago aipatu bezala, leku denborazko kasuen deklinabidean erakusleen ordez aditzondoak agertzen dira:

- emen etzen esetu nendun (G)
- ego nas or errin (G)
- emeti bideti yon dire (U)

3.5.1.2. ERAKUSLE ARRUNTEN TAULAK

3.5.1.2.1. Singularrak

HAU	HORI	HA
au	ori	a
onek	orrek	ak/arek (U)
oneri	orreri	ari
onena	orrena	arena
oneas	orreas	areas.
onentzat/onentzako	orrentzat/orrentzako	arentzat/arentzako
oneaittik	orreaittik	areaittik
oneana	orreana	areana
onetan	orretan	atan
onetara	orretara	
onetati	orretati	
onetako	orretako	
onetarako	orretarako	

3.5.1.2.2. Pluralak

HAUEK	HORIEK	HAIEK
onek	orrek	aik
onek	orrek	aik
oneri	orreri	airi
onena	orrena	aine
onekas	orrekas	aikes
onentzat/onentzako	orrentzat/orrentzako	aintzet/aintzeko
onekaittik	orrekaittik	aikaittik
onekana	orrekana	aikana
onetaringo/on(e)tariko	or(re)taringo/orretariko	ataringo
onetan	orretan	
onetara	orretara	
onetati	orretati	
onetako	orretako	
onetarako	orretarako	

3.5.2. ERAKUSLE INDARTUAK

3.5.2.1. Erakusle indartuen erabilera:

Badirudi "-XE"ren bidez indartzen diren erakusleak erabili ahal izateko berauek galdegaigunean agertu behar dutela; adibidez:

- axe etor littike (G)
- orixe bai esetu dot (G)
- orixe da beste da ortza bi dekosena lurren a, lurre atxurtuteko kako da (G)
- koxi orixe (U)
- auxe berau etor da (U)

3.5.2.2. Erakusle indartuen taulak

3.5.2.2.1. Singularrak:

HAUXE	HORIXE	HAXE
auxe	orixe	axe
onexek	orrexek	axek
onexeri	orrexeri	arexeri
onexena	orrexena	arexena
onexeas	orrexeas	arexeas
onexentzat/-tzako	orrexentzat/-tzako	arexentzat/-tzako
onexeaittik	orrexeattik	arexeaittik
onexeana	orrexeana	arexeana

3.5.2.2.2. Pluralak:

HAUEXEK	HORIEXEK	HAIEXEK
onexek	orrexek	aixek
onexek	orrexek	aixek
onexeri	orrexeri	aixeri
onexena	orrexena	aixena
onexekas	orrexekas	aixekas
onexentzat/-tzako	orrexentzat/-tzako	aixentzat/-tzako
onexekaittik	orrexekaittik	aixekaittik
onexekana	orrexekana	aixekana

3.5.3. ERAKUSLE BERRINDARTUAK

3.5.3.1. Erakusle berrindartuen erabilera.

Erakusle berrindartuok askozaz ere erabiliagoak izaten dira arestian ikusitako indartuak baino. Berauek errepikari gisa erabiltzen ditugu erreferentea eurok dagozen esaldian dagoela edo testuan bertan dagoela. Hona hemen adibide batzu, bai singularretan, bai pluraletan.

3.5.3.1.1.1 Singularrak:

- beorrentzako libiru ekar deu orrek (G)
- orrek a. beorren seme ukus deu fumaten (G)
- a bera etor littike (U)
- etorko balittike berak emongo leskio (U)

3.5.3.1.1.2. Pluralak:

- eurok bakarrik estire etorri, neu be etor nas (G)
- eurok etor dires (U)
- eurokas berba in dot (U)

3.5.3.2. Erakusle berrindartuen taulak

3.5.3.2.1. Singularrak

BERAU	BERORI	BERA
berau	berori	bera
beonek	beorrek	berak
beoneri	beorreri	berari
beonena	beorrena	berana/bere
beoneas	beorreas	beraas
beonentzat/-tzako	beorrentzat/tzako	berantzat/-tzako[28]
beonealttik	beorrealttik	bearaaittik
beoneana	beorreana	beraana

3.5.3.2.2. Pluralak:

EUROK	EUREK
eurok	eurek
eurok	eurek
eurori	eureri
eurona	eurena
eurokas	eurekas
eurontzat/-tzako	eurentzat/-tzako
eurokaittik	eurekaittik
eurokana	eurekana

3.5.3.3. Genitiboaren erabilera.

Tauletan "berana" eta "bere" biak paratu ditugun arren, ez dirudi gaur egun inongo desberdintasunik egiten denik berorien artean; aitzitik, biak destribuzio barik erabiltzen direla dirudi. Jarraian jaso ditugun adibideak paratuko ditugu agertzen diren guneen arabera.

3.5.3.3.1. Bere

3.5.3.3.1.1. Subjetu gunean:

- bere arrebe takar afari (G)
- bere amak beti itte otzo euskera berba (G)
- bere aittek yo deu (U)
- bere amak beti itten dotzo euskera (U)

3.5.3.3.1.2. Subjetua ez denean:

- orrek ekar deu bere aitte (U)
- bakotxa bere etzen bixi da (U)
- Mikelek esan dau bere arrebe etorri dala (U)
- soli badator bere edaderako morrosko (U)
- orrek badeko bere usena (U)
- ak a, bere amari yo eutzen (G)
- bere imin deu orrek (G)

---

[28] Gitxiagotan bada ere, "beretzat" ere erabiltzen da. Ikus bedi beherago destinatibo kasuari buruzko oharra.

3.5.3.3.2. Beran

3.5.3.3.2.1. Subjetu gunean

- Yonek esan deu ori dala beran arrabe (U)
- etorri akon ara karta bat bateri, selan ume bat il dan, beran ume bat il dala (U)
- ba tomateri atara ber dako a, beran ure tartetik (G)

3.5.3.3.2.2. Subjetua ez denean

- es aittek ba, beran leku, beti alderdi beteti (G)
- bakotxak eukitteun beran a, sepulture esaten dakona (U)
- ensegida ollok batxen dittu beran txitxak (U)

3.5.3.4. Destinatiboa:

- berantzako ekar du (G)
- berantzako in du bear bat (G)
- ori ekar du berantzat (U)
- berantzako in deu bearra (U)

3.5.4. A- AURRIZKIA GEHITZEN DUTEN ERAKUSLEAK

3.5.4.1. Erabilera

Berauek gehienetan, indartuak izanda, "ZEIN" galdetzaileari erantzunik erabiltzen ditugu.

- aorrek in deu! (G)
- aori baño garbiao urteten deu ak (G)
- aori aori bai ixete san (U)
- aori etor da (U)

3.5.4.2. Taulak

3.5.4.2.1. Singularrak:

AAU	AORI
aau	aori
aonek	aorrek
aoneri	aorreri
aonena	aorrena
aoneas	aorreas
aonentzat/-tzako	aorrentzat/-tzako
aoneaittik	aorreaittik
aoneana	aorreana

3.5.4.2.2. Pluralak:

AAUEK	AORIEK
aonek	aorrek
aonek	aorrek
aoneri	aorreri
aonena	aorrena
aonekas	aorrekas
aonentzat/-tzako	aorrentzat/-tzako
aonekaittik	aorrekaittik
aonekana	aorrekana

3.6. ZENBATZAILEAK

Atal honetan zenbatzaileak aurkezteko ohizkoak diren banaketei jarraikirik zenbatzaile zehatzak, zehaztugabeak eta orokorrak bereiztu egingo ditugu.

3.6.1. ZENBATZAILE ZEHATZAK

1. bat
2. bi
3. iru
4. lau
5. bost
6. sei
7. zazpi
8. zortzi
9. bederatzi
10 amar
11. amaka
12. amabi
13. amahiru
14. amalau
15. amabost
16. amasei
17. amazazpi
18. amazortzi
19. emeretzi
20. ogei
21. ogetabat
22 ogetabi
23. ogetairu
24. ogetalau
25 ogetabost
26. ogetasei
27. ogetazazpi
28. ogetazortzi
29. ogetabederatzi
30. ogetamar
40. berrogei
50. berrogetamar
60. irurogei
70. irurogetamar
80. larogei
90. larogetamar
100. eun
200 berreun
1000. mille
2000. bimille
10.000 amarmille
100.000 eun mille
1.000.000 milloi bat

3.6.1.1. BAT ZENBAKIAREN ERABILERAK

BAT zenbakiak erabilera desberdinak ditu: neurriak adierazteko "BETE"rekin batera, hemen berben hurrenkeraren ordenak berezko garrantzia duela, kopuru ez zehatzak eta gorabeherako aldeak adierazteko, "BERE"rekin batera, identitatea adierazteko, eta azkenik, genitiboarekin batera.

3.6.1.1.1. Neurriak adierazteko:

Neurriak adierazteko sarri erabiltzen dugu ontzi edo leku baten sar daitekeena esanaz: ordena, magnitudez, BAT-en bidez adieraziko neurriaren edukina beronen ostean egon behar da: adibidez:

- basu bete ur edan du (G)
- emoyostesu basu bete ur (U)

- basu bete ur emoyostesu (G)
- ekar du gurdi bete bedar (U)
- orrek a, karro bat a, arto ekar deude (G)

Kasu markak ezarri behar izatekotan edukinari dagokion izanari erasten zaizkio: adibidez:

- senbet balio deu kilo bat madarik? (G)
- kilo bat a, madaries estau naiko (G)
- esku bete porrues da naiko (G)
- kilo bat sagarraas esteku naiko (U)

3.6.1.1.2. Kopuru ez zehatzak adierazteko:

Kopuru bat ematen dela zehatza ez dela edo gorabeherak egon daitezkeela adierazteko, BAT erabiltzen da; adibidez:

- amar bat etor dire (G)

Beronen ordez gehienetan "ingeru" erabiltzen da; adibidez:

- amar ingeru etor dire (G)
- afaritten amabost ingeru yongo gara (G)
- etor dires amar ingeru (U)
- afaritten yongo gares amabost ingeru (U)

3.6.1.1.3. BAPERE

- estot ekarri libiru bapere (G)
- yokon irebasi dot iru te bapes (G)
- esta etorri ume bapere (U)

3.6.1.1.4. Identitatea adierazteko:

Beste barietate batzutako "BERA"ren ordez identitatea adierazi behar denean BAT erabiltzen da; adibidez:

- gausa bat esan gure dere esta? (G)
- orrek bide batetik etor dires (G)
- orrek erri beteko tires (U)
- leku beten egon gare (U)

Desberdintasuna, edo identitatea ez dagoela adierazteko, berriz, "bi" erabiltzen da:

- etorri tte ikusi gausa bi dires (G)
- basakatu te mixerra bi dires (U)

3.6.1.1.5. -REN BAT

Genitiboaren kasu marka izenari datxekiola ere erabiltzen da; adibidez:

- umeren bat etorko da bier (G)
- orrek ekarko deude ardiren bat (G)
- aurten bere agartuko da bataren bat laster (G)
- orrek ekarko deure ardiren bat (U)
- umeren bat etorriko da bier (U)
- ondikarren errotaren batzu padaus (U)

3.6.1.2. BAT zenbakiaren deklinabidea:

Bizidunak	Bizigabeak
bat	baten
batek	batera
bateri	bateti
baten(a)	bateko
bateas	baterantza
batentzat/batentzako	baterañó
bateaittik	baterako
bateana	

3.6.1.3. ZENBATZAILEEN ADITZAREKIKO KOMUNZTADURA

Zenbatzaileen arabera aditza singular edo pluralez agertu behar den ala ez ikusteko hiru multzo egin dugu: galdekariekin, zenbatzaile zehaztuekin eta zenbatzaile zehaztugabeekin. Jarraian emango ditugun adibideak ikusita, ez dirudi arau zehatzik eman daitekeenik.

3.6.1.3.1. Galdekariekin:

3.6.1.3.1.1.Singularra:

- senbet madari emon dotzu orrek? (G)

3.6.1.3.1.2. Plurala:

- senbet porru ekar deittus? (G)
- senbet urte dekosus? (D)
- senbet piper yan dosus? (U)

3.6.1.3.2. Zenbatzaile zehatzekin

3.6.1.3.2.1. Singularra:

- eun peseta kobraten dere kiloko (G)
- eun kiloko kobraten deure (U)

3.6.1.3.2.2. Plurala

- bost ume bota dittues (G)
- orduko berreun emoten deittus (G)
- etor dire ume bi (U)

3.6.1.3.3. Zenbatzaile zehaztugabeekin:

3.6.1.3.3.1. Singularra:

- malluki asko yan dosu suk (G)
- kipula naiko ekarri deure (U)

3.6.1.3.3.2. Plurala:

- orrek gausa asko in dittus (G)
- orrek ume asko yekesak (U)

3.6.1.4. ORDINALAK

1. lelengo, leleko
2. bigarren
3. irugarren
4. laugarren
5. bosgarren
6. seigarren
7. saspigarren
8. sortzigarren
9. bederatzigarren
10. amargarren

Ordinalak denbora alorrean ere erabiltzen dira; orain aldian berba egiten denean "BARRU" erabiltzen da, iraganean, ostera, ordinalak;adibidez:

- laugarren egunen etor dire (U)
- laugarren egunen etor siren orrek (G)
- irugarren egunen yon san (U)
- andik bigarren egunen yon da (G)

"-GARREN" zenbakiei ezeze izenei ere erans dakieke; adibidez:

- ordu erdigarrenen yon dire (U)
- ordu erdigarrenen yon siren (G)
- iru edo lau urtegarrenen, etorri aten autorisasiño a, bisten etorteko ona (U)

3.6.1.5. DISTRIBUTIBOAK

bana
biñe
irune
laune
bosna
seiñe
sapiñe
sortziñe
bederatziñe
amarrena

"BANA" sano erabilia bada ere, garaikoak ez dira horrenbeste erabiltzen; hala ere, hona hemen jasotako adibide batzu:

- au erdi bana yango du (G)
- irune ekar dus (G)
- irune dekus bakotxak (G)
- irune dekus (U)
- bakotxak irune ekarri du (U)

3.6.1.6. ZENBAKIEKIN ERABILTZEN DIREN BESTE ATZIZKI BATZU:

3.6.1.6.1. -KO Atzizki banatzailea:

- orduko berreun emoten deittus (G)
- eun peseta kobraten dere kiloko (G)
- kobraten dere berreun orduko (U)
- eun kiloko kobraten deure (U)

3.6.1.6.2. -TA... -AK

-TA zenbakiari dautsola eta mugatzaile plurala izenari erantsita, zenbakia baino gehiago dela adierazi nahi dugu zehaztu barik:

- ogeta unek etor dire (G)
- ogeta urtek dekos (G)

3.6.1.6.3. -TAN

- ori askotan dator (G)
- gitxitten lotxen da lo (G)
- ori asten birritten dator (U)
- ori askotan esaten dot (U)

3.6.1.6.3. -RIK

- aste birik baten dator (G)
- Iru egunerik beiñ ekarten dosku esne (G)
- ori egun birik baten dator (U)
- lelau artek poda itten siren sei edo saspi urterik baten (U)

3.6.2. ZENBATZAILE ZEHAZTUGABEAK

Ataltxo honetan zenbatzaile zehaztugabeen erabilerari buruzko adibide batzu emango ditugu..

1.6.2.1. ASKO

- onek ume asko yekesak (U)
- umek gausa asko yakarresak (U)
- emen jente asko ukusten da (G)
- orrek gausa asko in dittus (G)

Hona hemen beronen deklinabidearen taula:

Bizidunak	Bizigabeak
asko	askotan
askok	askotara
askori	askotati
askon(a)	askotako
askoas	askotarantza
askontzat/askontzako	askotarano
askoaittik	askotarako
askoana	
askorik	

3.6.2.2. GITXI

- gausa gitxi entzun deude (G)
- intxur gitxi ekar deude (G)
- ekar deittues intxur gitxi (U)
- piper gitxi kosi dus (U)

Hona hemen beronen deklinabidearen taula:

Bizidunak	Bizigabeak
gitxi	gitxitten
gitxik	gitxittera
gitxiri	gitxitteti
gitxiñ(e)	gitxitteko
gitxies	gitxitterantza
gitxintzet/gitxintzeko	gitxitterano
gitxiaittik	gitxitterako
gitxiana	

3.6.2.3. LAR

- kea lar dau (G)
- bero lar itten deu (G)
- eron deittue piper lar (U)
- okela lar yan deure (U)

3.6.2.4. NAIKO

- naiko diru dekot (G)
- emen naiko ardi dau (U)
- kipula naiko ekarri deure (U)

3.6.2.5. APUR BET

- ure apur bet edan du (G)
- gastai apur bet emon dosku bakotxari (G)
- ure apur bet emoyostesu (U)
- emen euskera apur bet itten da (U)

3.6.2.6. AINBET

- ainbet diru dekot (G)
- ori erosteko ainbet diru dekot (G)
- geyenek eukitteuren ainbest masti (U)

3.6.2.7. MAKIÑA BAT

- makiña bat denpora da ori emen estala egon (G)
- ori etor dala makiña bat denpora da (G)
- makiña bat gause in deu (U)
- makiña bat txarri il deu (U)

3.6.2.8. NAYE

- piper naye deku (G)

3.6.2.9. FRANKO

- ure franko dau or (G)
- diru franko deko (G)

3.6.2.10. BATZUK

- gu padakius gause batzuk (U)
- orrek usen batzu takies (U)
- gixon batzuk etor dires (G)
- afari yan deude gixon batzuk (G)

Hona hemen beronen deklinabidearen taula:

Bizidunak	Bizigabeak
batzuk	batzuten
batzuk	batzutera
batzuri	batzuteti
batzun(e)	batzuteko
batzukes	batzuterantza
batzuntzet	batzuteraño
batzukaittik	batzuterako
batzukana	

3.6.2.11. EDOSEIÑ

- ori edosein lekuten egon littike (U)
- orrek edosein jenero esaten deude (U)
- esaixu edosein jenero (G)
- edosein moduten egon da (G)

Gatikan "edosein" leku denborazko kasuekin erabiltzean batzutan mugagabearen morfema ez da agertzen; adibidez:

- ori edosein lekun egon leitte (G)
- edosein momentun dos basora (G)
- edosein lekure dos (G)

3.6.2.12. ORRENBESTE

- nik estekot orrenbeste urte (G)
- orrek estekos orrenbeste ardi (G)
- suk estekosu orrenbeste urte (U)

3.6.2.13. AINBESTE

- Yata puntera yonta gaus ainbeste bider (G)
- ainbeste jenero ote san se estaipa (U)
- nik estekot ainbeste diru (U)

3.6.2.14. AONENBESTE

- aonenbeste agindu tzet (G)

3.6.3. ZENBATZAILE OROKORRAK

Atal honetan "DANA" eta "GUSTI/DUSTI" zenbatzaile orokorren erabileraren adibide batzu emango ditugu:

3.6.3.1. DANAK

Zenbatzaile orokor hau kasu gehienetan izenordain gisa agertzen da; adibidez:

- estaitt akaba badeude dana (G)
- umek danak estire etorri (G)
- gu danok gara emekok (U)
- satorrak itzuk dana tires (U)

Hala ere, batzutan izenarekin batera ere ager dakiguke: adibidez:

- gausa danak ekarri dittue (U)

3.6.3.2. GUSTI/DUSTI

- gausa gustik ekar dittus (G)
- golx gustitten naranjen ure artxen deu (G)
- estire etorri ume dustik (U)

3.7. ADITZONDOAK

Aditzondoak bost multzotan sailkatuko ditugu atal honetan: denboa, leku, modu eta azkenik, maila eta zenbatekoak

3.7.1. DENBORA ADITZONDOAK

3.7.1.1. GALDETZAILEAK

nos
nosko
nosik ona
nos arten

3.7.1.2. ERAKUSLEETATIK ERAKARRITAKOAK

Ablatibo kasuan izan ezik, leku alorreko berberak denbora alorrean ere erabiltzen dira. Ablatiboan berriz "-RIK" denbora alorrean eta "-TI" leku alorrean erabiltzen direnez gero, denborazkoetan honako biok ditugu:

onik
arik

Hona hemen berauen erabileraren adibide batzu:

- onik eta gabonatara ikusko du (G)
- asiko dire onik aurrera (U)

3.7.1.3. KONPOSATU INDEFINITUAK

3.7.1.3.1. IÑOS

Berau edozein egituratan ager dakiguke, hots, baiezko, ezezko edo galderetan.

3.7.1.3.1.1. Baiezkoetan:

- entzun in dot iños baya (U)
- iños etor dire (U)
- ori ukus dot iños (G)

3.7.1.3.1.2. Galderetan:

- iños egon sara or? (U)
- estosu iños asma txakurre erostaka? (U)
- egon sara iños or? (G)

3.7.1.3.1.3. Ezezkoetan:

- nik neuk ori estot iños entzun (U)
- angiratan gure aitte esta ibilli inos (U)
- enas egon iños or (G)
- ori estator iños goixetik (G)

3.7.1.3.2. NOSONOS

Berau baiezko esaldietan baino ez dugu erabiltzen: adibidez:

- nosonos etorri dire (G)
- orren antzera esaten da nosonos (G)

3.7.1.3.3. NOSGURE

- etorri seinttikes nosgure (G)
- nosgure yongo gara (G)
- ni nosgure yo nittike (U)

3.7.1.3.4. EDONOS

- edonos etorko da (G)

3.7.2. LEKU ADITZONDOAK

3.7.2.1. GALDETZAILEAK

non
nora
nondik
nongo
norantza
noraño
norako

3.7.2.2 ERAKUSLEETATIK ERAKARRITAKOAK

3.7.2.2.1. Arruntak

HEMEN	HOR	HAN
emen	or	an
ona	orra	ara
emeti	orti	andi
emeko	orko	ango
onantza	orrantza	arantza
onaño[29]	orraño	araño
onako	orrako	arako

[29] Urdulizen "onarte", "orrarte" eta "ararte" ere bai.

3.7.2.2.2. Indartuak

3.7.2.2.2.1. Indartuen erabilera:

"-XE"ren bidez egiten diren leku aditzondo indartuok ez dira lar erabiltzen; hala ere, hona hemen adibide batzu:

- ementxe bertan ego nas (G)
- ortxe esetu dot (G)
- etor dire onatxe (U)
- ementxe dau (U)

3.7.2.2.2.2. Erakusle indartuen taulak:

HEMENTXE	HORTXE	HANTXE
ementxe	ortxe	antxe
onaxe	orraxe	araxe
emetixe	ortixe	andixe
emekoxe	orkoxe	angoxe

3.7.2.2.3. Era berrindartuak

3.7.2.2.3.1. Era berrindartuen erabilera:

Aditzondo berrindartuak errepikari gisa erabiltzen dira aitzinkaria esaldi berean edo testuan daukatela. Gradu urruna da gehien bat erabiltzen dena; adibidez:

- ona etor dire, ona bertara (G)
- emen bertan dau (G)
- ta karatule akabaun kendu esiñ, bertan lotu eikiola (U)

Gradu hurbila sano gutxitan erabiltzen da, inesiboan inoiz edo behin entzuten dira, hala ere::

- berton bere naiko dire karu ya (U)
- emen esaten dako sosori marti soso, bertokori, soso (G)

3.7.2.2.3.2. Era berrindartuen taula:

bertan
bertara
bertati
bertako
bertarantza
bertaraño
bertarako

3.7.2.2.4. A- gehitzen dutenak

3.7.2.2.4.1. Erabilera:

Berauek erakusleen antzera errepikatzeko eta esklamazioetan batez ere erabiltzen dira; hona hemen adibide batzu:

- aor datortzus lagunek (G)
- aor dau (G)

3.7.2.2.4.2. Taula

AMEN	AOR
amen	aor
aona	aorra
ameti	aorti
ameko	aorko
aonantza	aorrantza
aonaño	aorraño
aonako	aorrako

3.7.2.2.3. KONPOSATU INDEFINITUAK

3.7.2.2.3.1. IÑON

Berau ezezko esaldietan agertzen zaigu.; adibidez:

- esteude lekurik topa iñon bere (U)
- estot topa lekurik iñon (G)
- orrek estos iñora bere (U)

Hona hemen beronen deklinabide taula:

iñon
iñora
iñondi
iñongo
iñorantza
iñoraño
iñorako

3.7.2.2.3.2. BATABATEN

Berau galderetan eta baiezko esaldietan agertzen zaigu.

3.7.2.2.3.2.1. Baiezkoetan:

- batabatera dos (G)
- batabateti etor dires (G)

3.7.2.2.3.2.2. Galderetan:

- ikus dosu batabaten? (G)

3.7.2.2.3.3. NOONON

- noonora do ori (G)
- noonondi dator (G)

3.7.2.2.3.4. NORA EDO ARA

- nora edo ara bados orrek (G)
- nondi edo andi datos (G)

3.7.3. MODU ADITZONDOAK

3.7.3.1. ERAKARRIAK

Atal(x)o honetan modu aditzondo erakarriak egiteko erabiltzen diren atzizkiak ikusiko ditugu.

3.7.3.1.1. -KA

- lapiko ganeska dau (G)
- bueltaka dabill (G)
- olan tiretu itten badeu tireka eta olan lepo botaten badotze alkarreri besaka (G)
- estosu iños asma txakurre erostaka? (U)

alboka	alboskadaka	arrantzaka
astrapalaka	ayeneka	barreka
beeka	besaka	bilinbolaka
biorkadaka	bueltaka	dardakadaka
erostaka	errimeka	eskapaka
etze etzeka	eupedaka	ganeska
girrintzeka	kakadaka	karraderaka
kiñaka	marroka	miauka
murruseka	pelotaka	santzoka
sarataka	surrutadaka	taupadaka
txerpaka	unkedaka	urrumedaka
aginke	apurke	arrike
arrosike	ausike	

3.7.3.1.2. -DO/-TO

- emen nei or txarto ikusten da (G)
- ondo in ber da espaberen baperes (G)
- ni ondo nayok (U)
- suek txarto sabiltze (U)

ondo	ederto	txarto
obeto	polítto	

3.7.3.1.3. -RO

- lusero badeko kendu barik edo (G)
- lusero o nas ni (U)

astiro	barriro	geldiro
lusero		

3.7.3.1.4. -RIK

- itxi bentane sabalik apur beten (G)
- aunke diru asko oki estau posik (G)
- gu sutunik gayosak (U)
- gu posik gabiltzesak (U)

alperrik
bakarrik
besutzik
bixirik
gaixorik
ixilik
majorik
posik
utzik
aratenik
baraurik
beterik
burutzik
gordiñik
koxorik
oñutzik
sabalik
aurretisik
bernutzik
billusik
bustirik
illik
majarik
osorik
sutunik

3.7.3.2. GALDETZAILEAK:

selan
selao/selau

3.7.3.3. ERAKUSLEETATIK ERAKARRIAK

3.7.3.3.1. Arruntak

olan olau/olao
alan alau/alao

3.7.3.3.2. Indartuak:

olantxe
alantxe

3.7.3.4. KONPOSATU INDEFINITUAK

3.7.3.4.1. ESELAN

Berau ezezko esaldietan baino ez dugu erabiltzen: adibidez:

- ori estosu ingo eselan bere (U)
- ori estosu ingo ondo eselan bere (G)

3.7.3.4.2. SEOSELAN/SEUSELAN

- seoselan ingo su (G)
- seuselan ingo du ondo (U)

3.7.3.4.3. SELANGURE

- selangure i lei (G)
- selangure ibilli nas (U)

3.7.3.4.4. EDOSELAN

- orrek edoselan berba itten deude (U)
- edoselan bere ondo ingo du (G)
- orrek edoselan itten dee berba (G)

3.7.3.4.5. SEOSETARA

- seosetara ingo du ondo (G)

3.7.4. MAILA ADITZONDOAK ETA ZENBATEKOAK

3.7.4.1. GALDETZAILEAK:

U	G
senbet	senbet/semet

3.7.4.2. INDEFINITUAK

3.7.4.2.1. ASKO

- nik asko yaki neun (U)
- sagar kiloak asko balio deu (G)

3.7.4.2.2. GITXI

- ori gitxi esaten da emen (G)
- guk gitxi dakiu (U)

3.7.4.2.3. APUR BET

- aittittek lagundu eutzen apur bet aurki (G)
- orrek badakie apur bet (U)

3.7.4.2.4. NAIKO

- naiko ekar deude (G)
- orrek naiko deko (U)

3.7.4.2.5. LAR

- lar ekar deude (G)
- ekar dere lar (U)

3.7.4.2.6. DUSTI/GUSTI

- ingerun egon siren gustik apurtu i eusen (G)
- ikus doas dustik (U)

3.7.4.2.7. AINBET/AINBEST

- ainbet yon dires (G)

3.7.4.2.8. SENBEGURE

- senbegure piper ekar sengis (G)

3.7.4.2.9. AREN

- aren itten da (U)
- len baso eskiñe gustitten beterik ote san ta oiñ estau aren be (U)
- emen aren itten da euskeras (G)
- estu iñ aren (G)

3.8. DEKLINABIDEA

Deklinabidearen taulak aurkezteko Gatikako paradigmak oinarritzat hartu ditugu. Bestalde, bereiztu egingo ditugu bizidunen eta bizigabeen deklinabidea; sail bakoitzeko bokalak eta kontsonanteak kontutan hartuko ditugu, berben amaierei dagokienez.

3.8.1. BIZIDUNEN DEKLINABIDEA

ALABA

Mugagabea	Singularra	Plurala
alaba	alabe	alabak
alabak	alabek	alabak
alabari	alaberi	alabari
alabana	alabena	alabana
alabas	alabeas	alabakas
alabantzako	alabentzako	alabantzako
alabaaittik	alabeaittik	alabakaittik
alabaana	alabeana	alabakana
alabas		
alabarzat		
alabarik		

SEME

Mugagabea	Singularra	Plurala
seme	seme	semek
semek	semek	semek
semeri	semeri	semeri
semena	semena	semena
semeas	semeas	semekas
sementzako	sementzako	sementzako
semeaittik	semeaittik	semekaittik
semeana	semeana	semekana
semes		
semetzat		
semerik		

IDI

Mugagabea	Singularra	Plurala
idi	idi	idik
idik	idik	idik
idiri	idiri	idiri
idiñe	idiñe	idiñe
idies	idies	idikes
idintzeko	idintzeko	idintzeko
idiaittik	idiaittik	idikaittik
idiana	idiana	idikana
idis		
iditzet		
idirik		

ASTO

Mugagabea	Singularra	Plurala
asto	asto	astok
astok	astok	astok
astori	astori	astori
astona	astona	astona
astoas	astoas	astokas
astontzako	astontzako	astontzako
astoaittik	astoaittik	astokaittik
astoana	astoana	astokana
astos		
astotzat		
astorik		

KATU

Mugagabea	Singularra	Plurala
katu	katu	katuk
katuk	katuk	katuk
katuri	katuri	katuri
katune	katune	katune
katues	katues	katukes
katuntzeko	katuntzeko	katuntzeko
katuaittik	katuaittik	katukaittik
katuana	katuana	katukana
katus		
katutzet		
katurik		

GIXON

Mugagabea	Singularra	Plurala
gixon	gixona	gixonak
gixonak	gixonak	gixonak
gixonari	gixonari	gixonari
gixonana	gixonana	gixonana
gixonaas	gixonaas	gixonakas
gixonantzako	gixonantzako	gixonantzako
gixonaittik	gixonaittik	gixonakaittik
gixonaana	gixonaana	gixonakana
gixonas		
gixontzat		
gixonik		

LAGUN

Mugagabea	Singularra	Plurala
lagun	lagune	lagunek
lagunek	lagunek	lagunek
laguneri	laguneri	laguneri
lagunena	lagunena	lagunena
laguneas	laguneas	lagunekas
lagunentzako	lagunentzako	lagunentzako
laguneaittik	laguneaittik	lagunekaittik
laguneana	laguneana	lagunekana
lagunes		
laguntzet		
lagunik		

3.8.2. BIZIGABEEN DEKLINABIDEA

GORTA

Mugagabea	Singularra	Plurala
gortatan	gortan	gortatan
gortatara	gortara	gortatara
gortatati	gortati	gortatati
gortatako	gortako	gortatako
gortatarantza	gortarantza	gortatarantza
gortataraño	gortaraño	gortataraño
gortatarako	gortarako	gortatarako

ETZE

Mugagabea	Singularra	Plurala
etzetan	etzen	etzetan
etzetara	etzera	etzetara
etzetati	etzeti	etzetati
etzetako	etzeko	etzetako
etzetarantza	etzerantza	etzetarantza
etzetaraño	etzeraño	etzetaraño
etzetarako	etzerako	etzetarako

ERRI

Mugagabea	Singularra	Plurala
erritten	erriñ	erritten
errittera	errire	errittera
erritteti	erritti	erritteti
erritteko	erriko	erritteko
erritterantza	errirantza	erritterantza
erritteraño	erriraño	erritteraño
erritterako	errireko	erritterako

BASO

Mugagabea	Singularra	Plurala
basotan	bason	basotan
basotara	basora	basotara
basotati	basoti	basotati
basotako	basoko	basotako
basotarantza	basorantza	basotarantza
basotaraño	basoraño	basotaraño
basotarako	basorako	basotarako

TALLETU

Mugagabea	Singularra	Plurala
talletuten	talletun	talletuten
talletutera	talleture	talletutera
talletuteti	talletuti	talletuteti
talletuteko	talletuko	talletuteko
talletuterantza	talleturantza	talletuterantza
talletuteraño	talleturaño	talletuteraño
talletuterako	talletureko	talletuterako

TXIKER

Mugagabea	Singularra	Plurala
txikerretan	txikerren	txikerretan
txikerretara	txikerrera	txikerretara
txikerretati	txikerreti	txikerretati
txikerretako	txikerreko	txikerretako
txikerretarantza	txikerrerantza	txikerretarantza
txikerretaraño	txikerreraño	txikerretaraño
txikerretarako	txikerrerako	txikerretarako

KOMUN

Mugagabea	Singularra	Plurala
komunetan	komunen	komunetan
komunetara	komunera	komunetara
komunetati	komuneti	komunetati
komunetako	komuneko	komunetako
komunetarantza	komunerantza	komunetarantza
komunetaraño	komuneraño	komunetaraño
komunetarako	komunerako	komunetarako

3.8.3. OHARRAK KASUZ KASU

3.8.3.1. ABSOLUTUA (O)

3.8.3.1.1. Taula

Kasu honi dagokionez, beronen bidez egiten diren posposizioak baino ez ditugu ikusiko. izan ere, beronen kasu marka "O" izanik, mugatzaileari dagozkion aldaketak beroni dagozkio[30]

[30] Ikus mugatzailea 436. or.

Mugagabea	Singularra	Plurala
alaba	alabe	alabak
seme	seme	semek
idi	idi	idik
asto	asto	astok
katu	katu	katuk
gixona	gixona	gixonak
lagune	lagune	lagunek

3.8.3.1.2. Posposizioak

3.8.3.1.2.1. BARRU

- iru egun barru etorko dires (G)
- iru egun barru etorko dire (D)
- iru egun barru ikusko du (G)
- aste bete barru yongo dires (D)

3.8.3.1.2.2. BARIK

- diru barik yon dires (G)
- esi leitte yon kotxe barik (G)
- aittama barik lotu nitzen (U)
- etor da ogi barik (U)

3.8.3.1.2.3. ARTEN

- bier arten ongo da emen (G)
- ordu bietarten egon gare (U)

3.8.3.1.2.4. BAÑO

- orrek gerrako kontu paño estittu kontaten (G)
- estekoas bi baño (D)

3.8.3.1.2.5. BILLE

- umek etzera yon dire diru bille (G)
- ure bille yon dire itxurrire (G)
- tabako bille gatos (G)
- diru bille yon dires (U)

3.8.3.1.2.6. LAU

- ori aitte lau da (G)
- su lau nas ni (G)
- eruge lau da.eruge lau baya laburtxu ixeten da (G)

3.8.3.1.2.7. LES

- ganadun kallo les da txarriñ estomagu (G)
- oiñ eskeko les dabill orti (G)

3.8.3.1.2.8. LASEKO

- karrake ie ie birigarro laseko txori ok (G)
- lupu txikerra da, aulaseko a, buru ta gero bustena olan (G)

3.8.3.1.2.9. MODUN

- gastai modun lotxe san ori (G)
- yan itte san kallo modun a, preparata yatesan (G)
- autze modun urteten deu orrek (G)
- mingotza da au baya eldu ondo in daittesenean, maspasa modun para daittesenean goso tire (G)
- katu modun bajako nitzen beingo baten (G)

3.8.3.1.2.10. MODUKO

- urdei moduko asala barik isten da ori (G)
- enbudo moduko baya onille esaten dako (G)
- pintxo moduko tekes orrek (G)
- labak itteko bustin suri semento moduko da, gorri baño obe da. (G)

3.8.3.1.2.11. ANTZERA

- gangarra antzera edo apur bet danen gallardone (U)
- umekaittik sapotza granuja antzera danen edo (U)

3.8.3.2. ERGATIBOA (-K)

3.8.3.2.1. Taulak:

Mugagabea	Singularra	Plurala
alabak	alabek	alabak
semek	semek	semek
idik	idik	idik
astok	astok	astok
katuk	katuk	katuk
gixonak	gixonak	gixonak
lagunek	lagunek	lagunek

3.8.3.2.2. Posposizioak

3.8.3.2.2.1. -K BESTE

- suk a, neuk, beste diru dekosu (G)
- neu peste diru ekarri dosu (U)
- su peste sagar ekarri dot (U)

3.8.3.2.2.2. -K GAÑE

- orrekañe diru badekosu (G)
- sukañe sagar ekar deude (G)

3.8.3.3. DATIBOA (-RI)

3.8.3.3.1. Taulak:

Mugagabea	Singularra	Plurala
alabari	alaberi	alabari
semeri	semeri	semeri
idiri	idiri	idiri
astori	astori	astori
katuri	katuri	katuri
gixonari	gixonari	gixonari
laguneri	laguneri	laguneri

3.8.3.3.2. Erabilera:

Erabilerari dagokionez, gauza jakina da kasu marka hau erabiltzen dena zeharkako osagarriak egiteko esaldiaren barruan: alabaina, zenbait aditzekin osagarri zuzena ere datibo kasu markaz agertzen da; hona hemen adibide batzu:

- kallen itxedon dotzut (G)
- itxeron in dotzet (U)

- orrek aittu deuste (G)
- aittu in dotzet (U)

- geittu dotzut (G)
- geittu in dotzet (U)

- txakurreri agarra dotzet (G)

- orreri lagundu dotzet etzera (G)
- lagundu in dotzet etzera (U)

3.8.3.3.3. Posposizioak

3.8.3.3.3.1. -RI GRASIK

- trena koxi gendun grasik neberi (G)
- konturetu i nas grasik amari (G)
- konturetu gintzesan grasik amari (U)
- trena artu gendun grasik neberi (U)

3.8.3.4. GENETIBO POSESIBOA (-N)

3.8.3.4.1. Taulak

Kasu honen ezaugarria "-N" dugun arren; beroni mugatzailea berriz erans dakiokeenez, paradigman mugatzaile eta guzti paratu ditut.

Mugagabea	Singularra	Plurala
alabaina	alabena	alabaina
semena	semena	semena
idiñe	idiñe	idiñe
astona	astona	astona
katune	katune	katune
gixonana	gixonana	gixonana
lagunena	lagunena	lagunena

3.8.3.4.2. Posposizioak

3.8.3.4.2.1. -N ANTZA

- orrek a, nire neben antza deko (G)
- onek a, nire arreben antza deko (G)
- onek perejillen antza deko (U)
- one teko soson antza (U)

3.8.3.4.2.2. -N ANTZEKO

- au a, nire aisten a, antzeko da (G)
- orrek alkarren antzeko tire danak, orrek irurek (G)
- baspi sayen antzeko sera da (G)
- ori sure antzeko da (D)
- ori neskato ori arreben antzeko da (U)

3.8.3.4.2.3. -N ANTZERA

- orren antzera esaten da nosonos (G)
- baiñen antzera dator (G)
- yungu e, kañuberen antzera asten dana (G)

3.8.3.4.2.4. -N ANTZEN

- ori gure antzen dabill (G)
- ori nire antzen dau (U)

3.8.3.4.2.5. -N MODUN

- orrek sure aman modun kantaten deu (G)
- sure modun bearra in dot (U)
- orren modun in dot au (U)

3.8.3.4.2.6. -N MODUKO

- ori seure moduko da (G)
- ni sure moduko nas (U)
- ori aitten moduko da (U)

3.8.3.4.2.7. -N KONTRA

- arratoin kontra egote san seoser (G)
- urdein kontra daona da ori (G)
- orrek orren kontra daus (U)

3.8.3.4.2.8. -N KONTURE

- orrek aman konture bixi dires (G)
- orrek bixi dire aman konture (U)

3.8.3.4.2.9. -N GANERAKO

- sen ganerako esaten da? (G)

3.8.3.4.2.10. -N GANERA

- orren ganera eron genki beskari (G)
- in du, ba gause orren ganera in du berba (U)

3.8.3.4.2.11. -N GANEN

- orren ganen in du berba (G)

3.8.3.4.2.12. -N ORDES

- lengusun ordes etor san anaje (U)
- bulek a, erosi ber ixeten siren, limosna bat itteko, elixako limosne itteko bule emote san limosnen ordes (G).

3.8.3.4.2.13. -N BEGIRE

- autobusen begire daus (G)
- nire begire daus (U)

3.8.3.4.2.14. -N LES

- au in dot orreles (G)
- nik sure les in dot (G)

3.8.3.4.2.15. SEIÑ... -N LES

- igual seiñ aseguro bateles iste san (G)

3.8.3.4.2.16. -N LASEKO

- su orrelaseko sara (G)

3.8.3.4.2.17. -N ARTEN

- bion arten in du bear bat (G)
- yai bet in ber du lagunen arten (G)
- bion arten in du bearra (U)

3.8.3.4.2.18. -N ALDEN

- aren alden andi ixen san or on sana (G)
- gure alden ainbet sarra da (U)

3.8.3.4.2.19. -N BILLE

- ogin bille yon dires (G)
- orrek ogin bille yon dires (U)

3.8.3.4.2.20. -N BESTE

- onek a, anajen beste yan deu (G)
- neben beste yan dau (U)

3.8.3.4.2.21. -N LAU

- ni sure lau nas (G)
- in dot bear bat, sure lau (G)
- metxatxu bete lau, frantzesana bere metxa puntatxu balitze lau, eta sekule bedarrana bardiñ (G)
- andarraki biotzan ingerun egoten dan a, telatxu bete lau bateri, te eskiñati itten deu giarre (G)

3.8.3.4.2.22. -N LEKUN

- lengusun lekun anaje etor san (G)
- talo ogin lekun yaten da (G)

3.8.3.4.2.23. -N PENTZUN

- sure pentzun gaus (G)
- dirun pentzun dau (G)

3.8.3.4.2.24. -N SUSUN

- orren susun dabil señe (G)

3.8.3.5. SOZIATIBOA (-AS)

3.8.3.5.1. Taulak

Mugagabea	Singularra	Plurala
alabaas	alabeas	alabakas
semeas	semeas	semeas
idies	idies	idikes
astoas	astoas	astokas
katues	katues	katukes
gixonaas	gixonaas	gixonakas
laguneas	laguneas	lagunekas

3.8.3.5.2. Erabilera

Kasu honen funtzio nagusia soziatiboarena bada ere zenbaitetan denbora alorrean ere erabiltzen da; adibidez:

- urteokas kanpon ixen da (G)
- egunokas estittu piperrak yan (G)
- eskolara oiñ asi da egunokas (G)

Aditz batzuk kasu marka hau erabiltzen dute beraien osagarrian: adibidez:

- orrek esteu siñestuten jangoikoas (G)
- sues fiate nas (G)
- ori akordaten da erries (G)
- konturetu nas orreas (G)

Azkenik, modua eta instrumentoa adierazteko ere erabiltzen da, beste euskalki eta barietate batzutan erabiltzen den instrumental kasu markaren ordez: adibidez:

- estakiu seas inte daon ogi (G)
- mallues in deude (G)
- ori intentziño txarraas in deu (G)

3.8.3.6. DESTINATIBOA

Kasu honek marka bi dauzka "-NTZAT" eta "-NTZAKO", biak erabiltzen dira, nahiz esan dezakegun gaur egun bigarrena nagusituz doala: hoan hemen aukera biak:

-NTZAT

Mugagabea	Singularra	Plurala
alabantzat	alabentzat	alabantzat
sementzat	sementzat	sementzat
idintzet	idintzet	idintzet
astontzat	astontzat	astontzat
katuntzet	katuntzet	katuntzet
gixonantzat	gixonantzat	gixonantzat
lagunentzat	lagunentzat	lagunentzat

-NTZAKO

Mugagabea	Singularra	Plurala
alabantzako	alabentzako	alabantzako
sementzako	sementzako	sementzako
idintzeko	idintzeko	idintzeko
astontzako	astontzako	astontzako
katuntzeko	katuntzeko	katuntzeko
gixonantzako	gixonantzako	gixonantzako
lagunentzako	lagunentzako	lagunentzako

3.8.3.7. MOTIBATIBOA (-AITTIK)

3.8.3.7.1. Taulak

Mugagabea	Singularra	Plurala
alabaaittik	alabaittik	alabakaittik
semeaittik	semeaittik	semekaittik
idiaittik	idiaittik	idikaittik
astoaittik	astoaittik	astokaittik
katuaittik	katuaittik	katukaittik
gixonaittik	gixonaittik	gixonakaittik

3.8.3.7.2. Erabilera:

Kasu marka hau aditz batzurekin erabiltzen da zegokiekeen instrumental kasu markaren ordez: adibidez:

- pregunta deude niaittik (G)
- nire aistealttik ser pentzaten dosu? (G)

Zenbait espresiotan "-AITTIK" barik "ARREN" ere ager dakiguke izenari deutsola: adibidez:

- txakurre sarraarren il san (G)
- perlesiñe sarraarren etorten dake batzuri (G)

3.8.3.8. ADLATIBOA (-ANA)

Mugagabea	Singularra	Plurala
alabaana	alabeana	alabakana
semeana	semeana	semekana
idiana	idiana	idikana
astoana	astoana	astokana
katuana	katuana	katukana
gixonaana	gixonaana	gixonakana
laguneana	laguneana	lagunekana

3.8.3.9. ABLATIBOA

- señeanik asautxu planta saittes (G)
- alabeanik etor da (G)
- amaganik ikisi deu (G)

3.8.3.10. INSTRUMENTALA

Kasu honen marka "-S" dugu: esan beharra dago beronen erabilera sano urria dela eta mugagabea baino ez dela erabiltzen:

Mugagabea
alabas
semes
idis
astos
katus
gixonas
lagunes

Hona hemen beronen erabileraren adibide batzu:

- oñes etor dires (D)
- gorte eulis beteri tau (D)
- loras beteri tau (G)
- ikisi dot memoris (U)
- eskus in dot bear bat (G)
- eskus garbittu dot (G)
- egunes dana ukusten da diferente (G)
- gu parrokias Urdulis gares (U)

Kasu marka honen bidez egiten den "-SKO", ostera, sano erabilia izaten da; hona hemen adibide batzu:

- ladrillusko orma bat in deude (G)
- egurresko maye ekar deude (G)
- ori burneisko da (D)
- mimeasko otzare eron deude (G)

Kasu marka honen bidez posposizio bat behinik behin egiten da, hau da "-S GANERA"; adibidez:

- orres ganera gu onekas laurekas ona aste akabun fijo etorten gare (G)

3.8.3.11. PROLATIBOA (-TZAT)

Mugagabea
alabatzat
semetzat
iditzet
astotzat
katutzet
gixontzat
laguntzet

Hona hemen kasu honen erabileraren adibide batzu:

- ori artu deude alkaterzat (G)
- sorotzat deke ori (G)
- ori euki dere laguntzet (U)
- ori artu dere iñusentetzat (U)
- iñusentetzat artu deude (G)
- komade ixete san erroperutzet usate sana len aldeatan.(G)

3.8.3.12. PARTITIBOA (-RIK)

3.8.3.12.1. Taulak

Mugagabea
alabarik
semerik
idirik
astorik
katurik
gixonik
lagunik

3.8.3.12.2. Erabilera:

Partitiboaren kasu marka galderetan eta ezezko esaldietan ager dakiguke ondoko adibideetan ikusten den legez.

3.8.3.12.2.1. Galderetan

- badekosu ogirik? (G)
- badekosu surik? (G)
- otzik estekosu? (U)
- estekosu alabarik? (U)

3.8.3.12.2.2. Ezezkoetan

- eskerreko beson estekot inderrik (G)
- orrek esteko famelirik (G)
- serukarik esteko baya (U)
- estot ekarri libururik (U)

3.8.3.13. INESIBOA (-N)

3.8.3.13.1. Taulak

Mugagabea	Singularra	Plurala
gortatan	gortan	gortatan
etzetan	etzen	etzetan
erritten	erriñ	erritten
basotan	bason	basotan
talletuten	talletun	talletuten
txikerretan	txikerren	txikerretan
komunetan	komunen	komunetan

3.8.3.13.2. Erabilera

Leku denborazko kasu markak lekua, denbora eta neurriak adierazteko erabiltzen dira. Hemen sortzen den arazo nagusia zera da, hots, mugagabearen marka agertzen den testuinguruetan noiz erabiltzen den "-TA" morfema eta noiz ez. Mugagabea galdetzaileekin eta zenbatzaileekin gehien bat erabiltzen denez gero gure adibideak aldagai bi horien arabera emango ditugu; lekua, denbora edo neurria adierazten den, alde batetik, eta beste aldetik, galdetzailea edo zenbatzailea agertzen den kontutan hartuta.

3.8.3.13.2.1. Lekua

3.8.3.13.2.1.1. Galdetzaileekin

- se etzetan dau? (G)
- senbet erritten egon sare? (G)

Gehienetan "-TA" morfema agertzen bada ere kontraetsenpluak ere jaso ditugu; adibidez:

- se etzen dao? (G)
- sein mendiñ on sara? (G)

3.8.3.13.2.1.2. Zenbatzaileekin

- iru etzetan ego nas (G)
- ego nas iru etzetan (U)
- su leku askotan eon sara (G)
- au leku gitxitten ikusiko su (G)
- ori ikusko seunke leku gitxitten (U)

3.8.3.13.2.2. Denbora

3.8.3.13.2.2.1. Galdetzaileekin

"SE(R)" galdetzailearekin erabiltzean beti agertzen da "-TA" morfema; "SENBET"ekin, ostera, denbora tarteak jarraian dagozela adierazi gura denean ez da "-TA"rik erabiltze; adibidez:

- se egunetan etor sara? (G)
- se urtetan yayo san señe? (G)

- semet egunen eon sara kanpoti? (G)

3.8.3.13.2.2.2. Zenbatzaileekin

Zenbatzaile zehaztugabeekin beti agertzen da "-TA"; adibidez:

- ori urte askotan egon da Ameriken (G)
- egun gitxitten ego nas Bilbon (G)
- ori urte askotan kanpon egon da (U)

Zenbatzaile zehatzekin, ostera, denbora tarteak jarraian gertatzen direla adierazi gura denean, ez da "-TA"rik erabiltzen; adibidez:

- iru egunen eo nas Durangon (G)
- lau asten eo nas makal (G)
- amar egunen ego nas klinikan gaixorik (G)
- egun biñ eo nas etor barik (G)
- gero egoten siren ba, iru egunen mese illuntzetan (U)
- ogei urten etor barik egon dires (U)
- iru egunen Bilbon ego nas (U)

3.8.3.13.2.3. Neurriak

Zenbatzaile zehaztugabeekin neurriak adierazten direnean beti agertzen da "-TA"; adibidez:

- esta eser ikusten kilometro askotan (G)
- edosein presiotan saltxen deude (G)

Zenbatzaile zehatzekin, ostera, eguno ere ez da "-TA" erabiltzen; adibidez:

- eunen yon gara (G)
- ollosko eunen dao (G)
- elei eser in berreun metron (G)
- amar metron bota deu (G)
- emen berreun metron elei eser bere iñ (U)
- emeti berreun a, metron taberne dau (U)

3.8.3.14. ADLATIBOA

3.8.3.14.1. Taulak

Mugagabea	Singularra	Plurala
gortatara	gortara	gortatara
etzetara	etzera	etzetara
errittera	errire	errittera
basotara	basora	basotara
talletutera	talleture	talletutera
txikerretara	txikerrera	txikerretara
komunetara	komunera	komunetara

3.8.3.14.2. Erabilera

Inesiboarekin egin dugun bezala, adlatibo kasuaren adibideak leku, denbora eta neurria direlako adierazpideen arabera emango ditugu mugagabearen arazoa ikusteko.

3.8.3.14.2.1. Lekua

3.8.3.14.2.1.1. Galdetzaileekin

- senbet mendittera yon sara? (G)
- se etzetara ixen sara? (G)

3.8.3.14.2.1.2. Zenbatzaileekin

- iru etzetara ixe nas (G)
- leku askotara yon dires (G)
- mendi gitxittera yon dires (G)
- yo nas iru etzetara (U)

3.8.3.14.2.2. Denbora

3.8.3.14.2.2.1. Zenbatzaileekin

- emeti lau astera yon ber dot (G)
- emeti lau astera yon in ber dot (U)

3.8.3.14.2.3. Neurriak

- emeti berreun metrora dao taberna bat (G)
- amar metrora yaurta deu. (G)

3.8.3.14.3. Posposizioa

Kasu marka hau eta "ARTE"ren bidez ondoko esaldien modukoak egiten dira:

- bostetararten in deude berba (G)
- egon gare, iruretararten (U)

3.8.3.15. ABLATIBOA

3.8.3.15.1. Taulak

Mugagabea	Singularra	Plurala
gortatati	gortati	gortatati
etzetati	etzeti	etzetati
erritteti	erritti	erritteti
basotati	basoti	basotati
talletuteti	talletuti	talletuteti
txikerretati	txikerreti	txikerretati
komunetati	komuneti	komunetati

3.8.3.15.2. Erabilera

Kasu honen markeei dagokienez esan beharra dago marka bi agertzen direla "-TI" eta "-RIK"; gaur egun atzizki biok distribuzio konplementarioan dagoz: lehena leku alorrean eta

neurrietan erabiltzen da, bigarrena, berriz, ia soilik denbora alorrean. "-RIK" inoiz edo behin leku alorrean ere agertzen da; adibidez:

- goirik yausi da (G)
- busti nitzen goirik bera (U)
- goirik bera loittu da (U)

Beronen erabilera nagusia hala ere, geroago denbora alorrean ikusiko duguna da. Badira ondoko hauen moduko esakerak ere, zein, bestalde, arruntak baitira Bizkaia osoan:

- kaleik kale ibil gara (G)
- erririk erri dau diferentzi itzela berbetan (G)
- olan yoten siren gortarik gorta ikusten danak (U)

3.8.3.15.2.1. Denbora alorrean

- atzorik ona estot ikusi (D)
- ordurik ona esta etorri (G)
- ordurik ona estot ikusi (U)
- amakatarik amabittera nies eon da (G)
- amakatarik amabittera bearren egon gare (U)
- ordun bere afesiño dekonak gastetarik itteun ostukarren (G)
- ori dau olan gastetarik (U)
- lauretarik bostatara bearren egon da (G)
- ordu batetarik ordubietara bearren egon gare (U)
- atxiñerik dau olan (G)
- txiker txikerretarik olantxe dau (G)
- ordu batetarik aurrera egurdi da ya (U)
- Sopelan ya aspaldiko, ba senbet urterik onantza negun nei udan bardin dau (U)

3.8.3.15.2.2. Lekua

Hona hemen leku alorrean mugagabearen erabileraz adibide batzu:

- se etzetati etor sara? (G)
- ibil dire erri askotati (U)
- erri askotati ibil dire (G)

3.8.3.15.2.3. Neurriak

-. amar metroti yausi da (G)
- eun metroti etor da (G)

3.8.3.15.3. -TARINGO

- aretxen ola onataringo da (G)
- eurotaringo ixengo da (G)

3.8.3.16. LEKU DENBORAZKO GENITIBOA

3.8.3.16.1. Taulak

Mugagabea	Singularra	Plurala
gortatako	gortako	gortatako
etzetako	etzeko	etzetako
erritteko	erriko	erritteko
basotako	basoko	basotako
talletuteko	talletuko	talletuteko
txikerretako	txikerreko	txikerretako
komunetako	komuneko	komunetako

3.8.3.16.2. Erabilerak

Mugagabearen -TA morfemaren agerpenaz esan beharra dago berori agertu egiten dela "-KO" ezarri aurreko sintagmaren arabera; hau da, oinarrian Izen Sintagma egonda "-TA"rik ez da agertzen: Aditz Laguna egonez gero beronen "-TA" da azalean agertzen zaiguna.

3.8.3.16.2.1. Aditz laguna + KO

- se etzetako da sure andrea? (G)
- baso askotako lurre esta ona (G)
- se egunetako da señe? (G)
- erri gitxitteko jente egon da (G)
- leku askotakok etorte ekios (U)

3.8.3.16.2.2. Izen sintagma + KO

- semet ateko da etzea? (G)
- eun kiloko arri bet ekar deude (G)
- iru urteko ardau saldu deude (G)
- ori esne askoko da (G)
- etze askoko erri da ori (G)
- urte gitxiko ardau da au (G)
- lau urteko ume bat etor da (G)
- etor da lau urteko umetxu bet (U)

3.8.3.16.2.3. Aditzondoa + -KO

-KO aditzondoei ere atxeki dakieke; adibidez:

- au gaurko ixen da (G)
- bierko emen ongo da (G)

3.8.3.17.ADLATIBO NORABIDE ZUZENEKOA

Mugagabea	Singularra	Plurala
gortatarantza	gortarantza	gortatarantza
etzetarantza	etzerantza	etzetarantza
erritterantza	errirantza	erritterantza
basotarantza	basorantza	basotarantza
talletuterantza	talleturantza	talletuterantza
txikerretarantza	txikerrerantza	txikerretarantza
komunetarantza	komunerantza	komunetarantza

3.8.3.18. ADLATIBO BUKATUZKOA

Mugagabea	Singularra	Plurala
gortataraño	gortaraño	gortataraño
etzetaraño	etzeraño	etzetaraño
erritterañlo'	erriraño	erritteraño
basotaraño	basoraño	basotaraño
talletuteraño	talleturaño	talletuteraño
txikerretaraño	txikerreraño	txikerretaraño
komunetaraño	komuneraño	komunetaraño

3.8.3.19. ADLATIBO DESTINATIBOA

3.8.3.19.1. Taulak

Mugagabea	Singularra	Plurala
gortatarako	gortarako	gortatarako
etzetarako	etzerako	etzetarako
erritterako	erriteko	erritterako
basotarako	basorako	basotarako
talletuterako	talletureko	talletuterako
txikerretarako	txikerrerako	txikerretarako
komunetarako	komunerako	komunetarako

3.8.3.19.2. Erabilerak

Kasu hau adlatibo kasuaren gainean egiten denez beroni dagozkion antzeko erabilerak dauzka; denbora alorrean mugagabea "-TA" morfema barik agertzen zaigu denbora tartea jarraian denean.

3.8.3.19.2.1. Denbora

3.8.3.19.2.1.1. Galdetzaileekin:

- se egunetarako da bearra? (G)
- senbet egunerako dau bearra? (G)

3.8.3.19.2.1.2. Zenbatzaileekin

Zenbatzaile zehaztugabeekin "-TA" ager daiteke; adibidez:

- orreas egun gitxitterako dau (G)
- orrek egun askotarako ballo deu (G)

3.9. ADITZA

3.9.1. ADITZ EZ JOKATUAK

3.9.1.1. ADITZ PARTIZIPIOA

Aditz partizipioa, lexikoan agertzen den moduan, eta aspekto perfektoa bat dira aztertzen ari garen euskalkian. Amaieren arabera honako hauek ditugu:

-A

bota	atara

Aditz partizipio mailegatuetan erdal "-AR" amaieradunak amaiera honen barruan kokatzen dira; adibidez:

akaba	gasta	pasa
pentza	usa	baja
akorda	allega	enterra
gusta	kanbia	aguanta

-E

erre	gorde	erne

-O

yayo	yo	¡o

-I

ikusi	ekarri	yosi
yausi	koxi	erosi
iniñi	euki	ebai
yarri	ibili	ixi

-U

Hauen artean -TU, -DU eta -IDU amaierak dauzkatenak bereiztu egingo ditugu:

-TU

siñestu	bistu	beratu
sartu	esetu	damutu

-DU

saldu	galdu	kendu

-IDU

Maileguetan erdal -IR eta -ER amaieradunak beronen bidez pasatzen dira: adibidez:

sentidu	prijidu	elejidu

-N

edan	egon	yon
yan	urten	eron
entzun	ixen	esan

"-N"ren aurreko bokala /i/ izanda berori palatalizatu egiten da:

yakiñ	irikiñ	iñ
eraiñ		

-LL

ill

Aditz laguntzailea gehitzean "i"z amaituko hiru silabako aditz batzurekin aukeran dago "i" hori galtzea: galera hau ez da edozein kontsonanterekin gertatzen, kasu baterako, afrikatu batekin yoanez gero ez da galtzen, adibidez: opetzi dot, itxi dot, e.a. Aipatuko galera hori [ʧi], [ʃi], [ɲi], eta [ʝi] kontestuetan baino ez da gertatzen, [ʃi] horren kasuan salbuespenak ugari ere gertatzen dira: hona hemen adibide batzu:

ekar dot
ikus dot
imin dot
ibil da

Aditz konposatuek azpi atal bat osatzen dute aditz partizipioen barruan, garrantzitsuenak honako hauek ditugu:

1. EGIN (IÑ)

agirika iñ	aittearen iñ	abaro iñ
aginke iñ	alegiñe iñ	amesetan iñ
apostu iñ	arrapadak iñ	arrausi iñ
arriko iñ	arrosi iñ	aska iñ
askure iñ	astrakan iñ	astule iñ
aupa iñ	auri iñ	ausi iñ
ausnar iñ	axe iñ	barau iñ
barre iñ	bear iñ	begisko iñ
begiskone(s) iñ	berba iñ	bete bete iñ
bidegintzen iñ	botike iñ	buelte iñ
burle iñ	buruti iñ	damistiku iñ
edurre iñ	egas iñ	egune iñ
egur iñ	eguski iñ	enbarasu iñ
errementaritzen iñ	erritxan iñ	erritte iñ

esaneko iñ
euri iñ
gatz iñ
girrintze iñ
ittaurren iñ
kalte iñ
kilikilik iñ
kristelak iñ
lapiko iñ
lo iñ
mokiñe iñ
murruke iñ
orasiño iñ
piltxikede iñ
punba iñ
sintz iñ
sue iñ
surrut iñ
talo iñ
tretak iñ
txatxamarka iñ
txixe iñ
uger iñ
usiñ iñ
yantzan iñ
eskapade iñ
garbikusi iñ
gaue iñ
gogor iñ
itteko iñ
kargu iñ
kiñu iñ
laban iñ
lapurretan iñ
miñ iñ
motz iñ
murruse iñ
otz iñ
plantak iñ
pupu iñ
sirkiñ iñ
surrune iñ
tale iñ
tele iñ
tutede iñ
txerpakade iñ
txonbo iñ
uko iñ
utziñ
yokon iñ
estule iñ
gatx iñ
gedar iñ
inder iñ
kaka iñ
kasan iñ
kok iñ
lagun iñ
leye iñ
miska iñ
mun iñ
negar iñ
peskan iñ
posture iñ
santzo iñ
sokorru iñ
surrunke iñ
tatan iñ
tranpa iñ
tuten iñ
txitximarka iñ
txurku-txurku iñ
ume iñ
yamon iñ

2. EMON

akabu emon
axe emon
epelak emon
giltze emon
mosu emon
pene emon
alboskade emon
buelte emon
errentan emon
inportantzi emon
orde emon
sue emon
antoju emon
bultzekada emon
galge emon
lore emon
pa emon
tas-tas emon

3. ARTU

ardure artu
aurre artu
burlesar artu
esne artu
loak artu
txitxekar artu
armase artu
beyek artu
buruten artu
kontuten artu
megide artu
ugerrak artu
artek artu
burleka artu
errentan artu
leba artu
sue artu
urek artu

4. EGON

adi egon
ayeneka egon
berrixenen egon
errentan egon
lantzar egon
alogeren egon
baraurik egon
bete beten egon
estadun egon
leba egon
aterri egon
begire egon
ernegaten egon
ilbaiñen egon
ostatun egon

5. YAN

afari yan
etze yan
armosu yan
lurre yan
beskari yan

6. IXEN

agiriko ixen	al ixen	ardure ixen
balio ixen	ber ixen	bixi ixen
egarri ixen	esiñ ixen	falta ixen
gogon ixen	gose ixen	gurao ixen
gure ixen	guren ixen	igual ixen
inporta ixen	sor ixen	

7. EUKI

akordun euki	artuemonak euki	begiskoneko euki
kontu euki	leba euki	memori euki
memoriñ euki	ume euki	

8. BOTA

andi bota	eperditti bota	errapera bota
kiñu bota	loak bota	pa bota
talle bota	txistu bota	uskerra bota

9. YO

axek yo	erropa yo	gari yo
gora yo	mokill yo	satorrak yo
soñu yo	truboi yo	txistu yo

10. IBILI

berde ibilli	drogan ibilli	teman ibilli

3.9.1.1.1. ADITZ PARTIZIPIOAREN ERABILERAK

Atal honetan aditz partizipio hutsaren erabilerak ikusiko ditugu. Aditz partizipio soilaren erabilera, beronen deklinabidea, aditz partizipioa gehi "eta" eta posposizioren bat eta aditz partizipio posposizioekin.

3.9.1.1.1.1. ADITZ PARTIZIPIO SOILAK

Aditz partizipioak aditz izenaren marka erabili barik, hots, absolutu marka berari dautsola, izentzat erabil daitezke; adibidez

- damututenas belu etorri (G)

Ezezko esaldietan, aditz izenetan gertatzen den legez[31], "ez" adberbioa aditz partizipioa eta mugatzailearen artean agertzen da; adibidez:

- damutute nau geyau ikisi esa (G)
- damutuko sara dana yan esa (U)

---

[31] Ikus geroago aditz izenen ezezkoak.

Sarri "BAÑO"rekin batera erabiltzen da subjetugunean; adibidez:

- in baño oba da, erosi (U)
- txarto in baño oba da bapere iñ es (U)

Partizipioak predikatu osagarriaren funtzioa betetzen du zenbaitetan:

- emen yayo da ori (G)

Zehar galdera ez jokatuetan ere aditz partizipioa erabiltzen da:

- orrek diru asko deko ta estaki setan gasta (G)
- estekosu setan etorri (G)
- badakitt ser esan (U.)
- badakitt, nondi sartu (U)

Zenbait kasutan esaldi berberak aditz partizipioari "-RIK" dautsela egin daitezke; adibidez:

- esteku setan emotik konturik iñori se in dun (G.)
- estekosu setan yonik (D)
- estekosu setan esanik (G)

3.9.1.1.1.2. ADITZ PARTIZIPIO DEKLINATUAK

3.9.1.1.1.2.1.-REN PORASUS

- esanen porasus, in deude seoser (G)
- ikisin porasus, in deu seoser (G)
- entzunen porasus ikisi deu (G)
- entzunen porasus ikisi dot (U)
- ikusin porasus ikisi dau (U)

3.9.1.1.1.2.2. -KO

Atzizki hau aditz partizipioari dautsela erlatibozko esaldi ez jokatuak egiten dira; adibidez:

- menda bakotires orrek eta beste batzuk mendakok (U.)
- apurtukok botaixus (U.)
- ori emen yayoko da (U)
- bilboti ekarriko gordeta dau (U.)
- gastaye gustaten dat auntzen esneas iñeko (G)
- emen dau a, suk iñeko (G)

3.9.1.1.1.2.3. -KO + N

- tripek atarakon gantzagik ataraten dire. (G)
- orrek atarakoan, barruti garbi garbi in trapu beteas iri txarri ondo ondo, eta eskei, eta goitti bera erre txarri kokoteti bustenera, burutxe an imiñi, oiñ ori esta itten, siketu ditten (G)

3.9.1.1.1.2.4. -AS BATERA

- neuk esanas batera yausi in da (G)

3.9.1.1.1.2.5. -AITTIK

Beronek gehienetan, aditz partizipioarekin, esangura kontzesiboa dauka; hala ere, batzutan kausala ere izan daiteke.

3.9.1.1.1.2.5.1. Kontzesiboa:

- asko etorriaittik danak yan deude (U.)
- denpora txarra iñaittik basora yongo gare (U.)
- kanpoko ixenaittik euskere ikisi deu (U.)

3.9.1.1.1.2.5.2. Kausala:

- karraderan ibilliaittik yausi da (G)
- arîñ ibilliaittik yausi in da (U)

3.9.1.1.1.2.6. -ARREN

Aurrekoarekin gertatzen den bezala beronek ere esangura biak euki ditzake, hau da kausala eta kontzesiboa:

3.9.1.1.1.2.6.1. Kontzesiboa:

- kanpoko ixenarren a, eukera ikis deu orrek (G)
- denpora txarra onarren yongo gara basora (G)
- ori esetu dot etzen bekosue kendute egonarren (U.)
- asko ikisiarren estau bearrik topaten (U)

Ezezkoetan adberbioa "arren"en aurrean agertzen da; adibidez:

- esta lebarik etor esarren (G)
- ondo egon esarren balio lei (G)
- etorri esarren esteko lebarik (U)

3.9.1.1.1.2.6.2. Kausala:

- ariñegi ibilliarren yausi da (G)
- kafe artuarren estot lorik iñ (U)

3.9.1.1.1.2.7. -Z

Instrumental kasu markaren bidez eta "gero"rekin batera baldintza ez jokatuak egiten dira honako aldakiok agertzen direla:

3.9.1.1.1.2.7.1. -ESKERO

- errebolbidu itten deu estomangu bere asko edaneskero (G)
- denpora ona iñeskero yon leitte basora (U)

3.9.1.1.1.2.7.2. -ESKERON

- eta gero orrek artueskeron ba bijili pere eskastu itten siren, bulak artueskeron (G)
- galdu ingo littikes basora yoneskeron (G)
- egi esaneskeron naiko da (G)
- ori etorrieskeron ingo geunke berba (G)
- orrek kendueskeron ba, giarra gitxi dau. (G)
- gero orrek artueskeron ba bijili pere eskastu itten siren, bulak artueskeron. (G)
- arrotzasala esaneskeron badakiu kaskare dana (U)

3.9.1.1.1.2.7.3. -ESKERONEN

- setienbre pasaieskeronean laster agertuten dire (G)
- urek eskapaieskeronean emeko ure errotan falta (G)
- egun gustitten egiñeskeronean ba arteko berotasune bere estako otzitte akaba itten (G)
- aonetariko bana emongotzut suok tabakosale sareneskeronen (G)
- bakotxa beran lekun bai, espabere, asko txarto ibiltten dire kanbiaeskero[illegible] (U)

3.9.1.1.1.2.7.4. -ESKERONEAN

- setienbre pasaieskeronean laster agertuten dire (G)
- urek eskapaieskeronean emeko ure errotan falta (G)
- egun gustitten egiñeskeronean ba arteko berotasune bere estako otzittu akaba itten (G)

"BEÑ"ekin batera erabiltzen dela ñabardura kausala ematen zaio; adibidez:

- beiñ asieskeron akaba in ber da (G)
- beiñ iñeskeron saldu in berko da (G)

3.9.1.1.1.3. ADITZ PARTIZIPIO + ETA

"ETA" aditz partizipioari dautsola, gehienetan enklitikoa, funtzio desberdinak betetzen dituela agertzen zaigu.

3.9.1.1.1.3.1. DENBORAZKOA.

- yon da diru artute (G)
- etzeti urtenta txakurrek agarra dotzo (U.)

Denborazko funtzio honetan, aurreko adibideetan legez inutsik ager badaiteke ere, gehienetan aditzondoren batekin agertzen da; adibidez::

3.9.1.1.1.3.1.1. ETA ARIÑ

- makaldu te, ariñ il san (G)
- gaixotu te ariñ il san (U)

3.9.1.1.1.3.1.2. ETA ATON

- len yayo ta aton bautisa ber isten siren (G)

3.9.1.1.1.3.1.3. ETA BEINGON

- gaixotu te beingon il san (G)

3.9.1.1.1.3.1.4. ETA ENSEGIDA

- erosi tte ensegida galdu dot (D)
- akaba ta ensegida apurtu da (G)
- allega ta ensegida yon san oira (G)
- len a, ba, yayo ta ensegida bautisa ber iste san (G)

3.9.1.1.1.3.1.5. ETA SEGIDUN

- il tte segidun itten da erre (G)

3.9.1.1.1.3.1.6. ETA GERO

- bason ibil tte gero yon giñen afaritten (G)
- bason ibil tte gero afaritten yon giñen (U)
- afari yan ta gero yon giñen kalera (G)
- bear in tte gero kanpora yon giñen (U)

3.9.1.1.1.3.1.7. ETA OSTEN

- yan ta osten yongo gara etzera (G)
- freskure in tte osten bere bai itxitten dotzo garau bedarrari (G)
- bear in tte osten yango du (D)
- beskari yan ta osten yongo gare etzera (U.)

3.9.1.1.1.3.2. MODALA

- isten yonta, apurtu da giltze edo (G)
- beson artute eron deude (G)
- ainbeste bider entzunte ikisi dot (U.)
- ori ekarritte eser berestu itten (U.)

3.9.1.1.1.3.3. BALDINTZA

- ur otzak edanta buruko miñe emo leixu (G)
- kotxen yonta ariñau, allega littike (U.)

3.9.1.1.1.3.4. GERUNDIALA

Hemen ere bereizketa txiki bat egin beharrean gagoz: hau da, alde batetik "egon" aditzarekin agertzen dela, eta bestetik, "eduki" aditzarekin agertzen dela.

3.9.1.1.1.3.4.1. EGON

- ori ausitte dau (G)
- ardau, garrastute dau (G)
- ate ixitte yaok (U.)
- bilboti ekarriko gordeta dau (U.)

"ta" enklitikoa agertzean /t/ ez da ozentzen eguno ere; adibidez:

- ori esanta dau (D)
- entzunte nau ori (G)

3.9.1.1.1.3.4.2. EDUKI

- ori gordeta iki dot (G)
- olau dekot entzunte (U.)
- astute dekoas (U.)

3.9.1.1.1.3.5. KONTZESIBOA

"ETA"k balio kontzesiboa izan ahal izateko "BERE"rekin batera agertu behar da; adibidez:

- ori eleitte egon baketan a, gaixorik egonta bere (G)
- automobillen yonta bere belu allega gara (G)
- amarretan akabata bere ya belu da (U.)
- estotzet emongo beluniko parata bere (U.)
- denpora txarra intte bere esteu etzen lotu gure (U.)

3.9.1.1.1.4. ADITZ PARTIZIPIOA ETA POSPOSIZIOAK

3.9.1.1.1.4.1. BE(A)RREN

- eta gu mesara yon bearren, ba ara yon ber dala ta ara eron gendesen (U.)
- berakatzak ekar berren ekar deittues kinpulak (U)
- iruntzi imin dosu erara imin berren (U)
- atxurre ixen berren a, erpa bi dekosena kako da ta saskako beste ba ta (U)

3.9.1.1.1.4.2. BARIK

Beronek aditz partizipioarekin batera hiru erabilera eduki ditzake; bat aurrekoaren esangura berberarekin ordezkoa adierazteko ; beste bat adbertsatiboa, eta azkenik kutsu kontzesiboz ere ager dakiguke

3.9.1.1.1.4.2.1. Ordezkoa:

- inusentekerik esaten ibilli barik obeto ixilik egon (G)

3.9.1.1.1.4.2.2. Adbertsatiboa

- egon saittes emen, eser esan barik (G.)
- eron apurtu barik (G)
- igual eskatu barik lotxen dire, orreri esaten deutze arkaste (G)
- ogei urten etor barik egon dire (U.)
- urdulisen esta lotuko etzerik sanjuanade in barik (U.)

3.9.1.1.1.4.2.3. Kontzesiboa

- ikusi in barik esetu dot (U.)
- ukusi barik esetu dot (G)

- eskatu in barik emon dosku (U.)
- eskatu barik emon doskue (G)

3.9.1.1.1.4.3. ESEN

Beronek erabilera bi dauzka: bata, adbertsatiboa, eta bestea, baldintzazko esaldietan baldintza aurrekoa ezezkoa dela.

3.9.1.1.1.4.3.1. Adbertsatiboa

- danak etor dire, ama ixen esen (G)
- danak yon siren anaje ixen esen(G)
- orrek bat ixen esen danatire kanpokok (U.)
- serak ixen esen artatxorik eta/ eleik eta/ osten beste danak gero ta gitxiau ikusten dire (U.)

3.9.1.1.1.4.3.2. Baldintza

- kotxerik euki esen eleitte yon (G)
- ariñ etor esen estu ikusko (G)
- geldi lotxe san tiretu esen (G)
- ariñ yon esen elei ikusi (U.)

Gitxiagotan bada ere noizean behin beronen aldakia den "ESIK" ere agertzen da.

- danak yon dires anaje ixen esik (U)

3.9.1.1.1.4.4. ORDUKO

- etzera allega orduko sarritten bostak (G)
- etorri orduko yon dire oira (U.)
- ensegida ierteutzen beyeri gortara yon orduko/ seoser aobedadetxu (U.)

3.9.1.1.1.4.5. ORDUREKO

Beronek erabilera bi euki ditzake; batean menpeko esaldiaren ekintza nagusiarena baino lehen betetzen da; bestean, ostera, nagusiarena bete eta segiduan:

3.9.1.1.1.4.5.1. Bata bestea baino lehen:

- su etorri ordureko akabata ongo da (U)

3.9.1.1.1.4.5.2. Bata bestearen ostean:

- sarata bat iñ ordureko txakurre asten da ausike (G)
- truboi asma iñ ordureko oyan barrun sartu ber dala (G)
- akaba iñ ordureko apurtu in da (U.)
- entzun ordureko esetu dot (U.)
- etorri ordureko yon dire oira (U)

3.9.1.1.1.4.6. BAÑO LELAU

- bistu baño lelau ixi bentane (G)
- yan baño lelau garbittu eskuk (G)
- artaburuk a, bota baño lelau orrek labartok erreten siren (G)

- ordun simeldu baño lelau saldu edo yan itten siren, gure denporan (G)
- su etorri baño lelau akaba dot bearra (U.)
- eurok ona etor siren ordun bueno osaba gotzon a' il baño lelau te ni eskondu baño lelau (U.)
- yan baño lelau eskuk garbittu ixus (U)

3.9.1.1.1.4.7. ARTEN

- aik etorri artean emen ongo gara (G)
- itxedongo datzu akaba arten (G)
- etorri arten emen egongo gare (U.)
- itxeron ingo datzu akaba arten (U.)

Indarra edo enfasia areagotzeko "ARIK ETA" erabiltzen da; adibidez:

- emen egongo gara arik eta etor arten (G)
- esotzen itxi yoten arik eta aitte ill arten (G)

3.9.1.1.1.4.8. ALA

- iñ ala saltxen dittus (G)
- etorri ala yarri (G)

Beronen ordez honako beste hau ere erabiltzen da:

- selan etorri alan yarri (G)
- selan a. irebasi alan gasta (G)
- selan koxu alan yaten dittus (U)

3.9.1.1.1.4.9. AUNKE

Berau gorago ikusiko "-ARREN" eta "-AITTIK"en ordez inoiz edo behin agertzen da:

- aunke denpora txarra iñ esta lotxen etzen (G)
- estotzo ingo berbarik aunke parkaeske eskatu (G)
- aunke goixeti etorri esgeunke ikusiko (G)
- aunke kotxen yon belu allegako sinttikes (G)
- aunke diru asko oki estau posik (G)
- aunke euri iñ, beti do basora (G)

3.9.1.2. ADITZ IZENA

Aditz izenak egiteko aditz partizipioari "-TE" erasten zaio, berau morfema ez markatua dugu: hala ere, beronek beste alomorfo bi ere euki ditzake; bata, -TTE; eta bestea, -TXE. Esan beharra dago alomorfo biok zaharren artean baino ez direla erabiltzen, izan ere, gazteek -TE baino ez dute erabiltzen.

"-TE" eranstean gertatzen diren erregela morfologiko eta fonologikoak[32] ikusteko gorago aipatutako aditz partizipioen amaiera desberdinak kontutan hartuko ditugu[33].

---

[32] Tonuari dagozkion erregelak suprasegmentalen atalean ikus daitezke eta ez ditugu hemen berriro errepikatuko.
[33] Ikus bedi aditz partizipioaren atala 481. orrialdean.

-A

nastate	ordenate	atarate
podate	botate	kantate

-E

errete	gordete	ernete

-I

Berauen artean bereiztu behar ditugu talde bi: batean /i/ desagertu egiten da, eta bestean, ostera, gorde egiten da /t/ palatalizatu egiten dela.

a) -I--> O

aste	ikuste	yoste
ekarte	etorte	yauste

b) -I/[t]---> [ʧ]

ixitte	iritte	bustitte
ebaitte	eukitte	igusitte

-O

yayote	iote	yote

-TU/-DU

Berauen artean, gorago esaneko moduan, zaharren ereduaren arabera hiru talde bereiztu behar dira, hots, "-TE", "-TXE" eta "-TTE" alomorfoen arabera.

-TTE

Berau "-DU"ren aurrean /i/ agertzen denean erabiltzen da; adibidez[34]:

mogitte	segitte	sentitte

-TXE

Berau "-TU" amaieradun bisilabo batzurekin erabiltzen da; adibidez[35]:

artxe	batxe	lotxe
saltxe	sartxe	

-TE

Gainerako kasu guztietan berau erabiltzen da; adibidez:

---

[34] Gazteek "mogidute", "segidute" eta "sentidute" erabiltzen dituzte.
[35] Gazteek :artute:, "batute", "lotute", e.a. erabiltzen dituzte.

asarratute	makurtute	billetute
eskondute	banandute	otzittute
berotute	lusetute	yorratute

-N

edate	urtete	yote
yate	erote	

"-N"ren aurrean /i/ agertzen denetan /t/ palatalizatu egiten da:

itte	eraitte	irikitte

-L

iltte

Aditz izenak sortzeko erabiltzen diren erregelak honela sailka ditzakegu:

/n/ amaieradun aditzekin:

(1) n---> ø/____te

/i/ amaieradun aditzekin:

(2) i---> ø/ {ś, r̄}____te

"-IDU" amaieradun aditzetarako, hiztun zaharren ereduaren arabera, honako beste erregelok proposatu behar ditugu:

(3) du---> ø/i____te

(4) t---> t̥/ {i,j̥} C̥____te

Azken erregela hau kasu honetan ezeze beti aplikatu behar dela esan beharra dago.

Aurreko erregelak aplikatuz gero honela geratuko litzaiguke aditz izenen deribazioa:

ekarri + te	prijidu + te	allega + te	ikusi + te	erain + te	yon + te

Afijazioa eginez gero:

ekarrite	prijidute	allegate	ikusite	erainte	yonte

(1) erregala aplikatuz:

-	-	-	-	eraite	yote

(2) erregela aplikatuz:

ekarte	-	-	ikuste	-	-

(3) erregela aplikatuz:

-	prijite	-	-	-	-

(4) erregela aplikatuz:

- prijitte - - eraitte -

Azkenik esaten dena honako hau dugu:

ekarte prijitte allegate ikuste eraitte yote

3.9.1.2.1. ADITZ IZENAREN DEKLINABIDEA

Aditz izena behin lortuz gero, beroni deklinabidearen hainbat kasu marka eras dakizkioke. Atal honetan aditz izenari eras dakizkiokeen kasu markak eta berauen erabilerak ikusiko ditugu.

3.9.1.2.1.1. ABSOLUTUA

Aditz izena absolutu kasu markarekin gune bitan ager daiteke, subjetu eta objetu guneetan hain zuzen; adibidez:

Subjetu gunean:

- ori esatea, esta ona (G)[36]
- bason ibilttea, ona da (G)
- aitteri gustako leyo kanpora yote edo (U.)
- umeri gustako litzikie ondo yate (U.)

"gustatu" aditzarekin zenbait kasutan aditz izena absolutu-kasuaren markaz barik inesibo markaz agertzen zaigu; adibidez:

- umeri olgaten gustaten dake (G)
- ondo yaten gustaten dake (G)
- diru banekok ondo gustako litzikitt niri bisten edo (U.)

Objetu gunean

- ori etorte gure dot (G)
- orrek a. emen egote gure deude (G)
- gure yot sagarrak ekarte (U.)
- aittek gure yok iri lagunek etorte (U.)

3.9.1.2.1.2.ERGATIBOA

- ur otza edatek gatx ilixu (G)
- buruko miñe emoten deu ondo ukusi esittek (G)
- ikusi estek buruko miñe emoten deu (U.)
- asko edatek kalte in leike (U.)

3.9.1.2.1.3. DATIBOA

- tabernara yoteri itxi in tzet (G)
- itxi dotze emeti etorteri (G)
- betatuteri esaten dako yorratu te eratzi lelau (G)"

---

36 Aditz izenari mugatzailea erantsita agertzen bada ere, berau eskuarki agertzen ez denez, "a" hori pausa aurreko ohiartzun bokala dela pentsa liteke.

- fumateri itxi dotzet (U.)
- agune esaten geuntzen guk urune ondo ioteri (U)

3.9.1.2.1.4. PARTITIBOA

- aik esteke erdera itterik etzen aitteas (G)
- estaus atarateri pere (G)

3.9.1.2.1.5. SOZIATIBOA

- posi nau ukusteas (G)
- lotzatu itte nas euskera yakiñ esitteas (G)
- kontentu nau ikusteas (U.)

3.9.1.2.1.6. INSTRUMENTALA

- Atxuri onao dau egotes (G)
- ori emeko da iven ittes (G)

3.9.1.2.1.6. INESIBOA

Aditz izenak inesibo kasu markarekin hiru erabilera dauzka nagusiki: finala, modala eta azkenik sarrien erabiltzen dena aspektu ezperfektoaren marka ere bada.

3.9.1.2.1.6.1. FINALA:

- bano etzera yaten (G)
- ama ukusten etor nas (G)
- ama ikusitten etor nas (U.)
- olan yoten siren gortari gorta ikusten danak (U.)

3.9.1.2.1.6.2. MODALA

Beronen erabilera hobeto ikustekotan jaso ditugun adibideak berauek agertu izan zaizkigun aditzen arabera emango ditugu.

3.9.1.2.1.6.2.1. AKORDA

- esare akorda arek ekarten (G)

3.9.1.2.1.6.2.2. ALEGINDU

- gaur alegindu ko nas beraas egoten (G)
- alegindu nas egoten orreas (U)

3.9.1.2.1.6.2.3. ASI

- asi dires bedarrak ebaten (G)
- asi nas yaten (U.)

3.9.1.2.1.6.2.4. ATREBIDU

- atrebidu da koisten (G)
- koisten atrebidu da ori (U.)

3.9.1.2.1.6.2.5. EGON

- abrosidute nau itxeroten (U)
- bedarra ebaten kantzata nau (G)

3.9.1.2.1.6.2.6. EMON

- yaten emon deuste (D)

3.9.1.2.1.6.2.7. ENTZUN:

- ori kantetan entzun dot (G)
- kantaten entzun dot (U.)

3.9.1.2.1.6.2.8. FASILL IXEN

- ori fasille da itten (D)

3.9.1.2.1.6.2.9. GATXA IXEN

- oin daon sorri asko bere gatxau da kentxen (G)
- ori gatxa da siñestuten (D)
- gatxa da ori itten edo (U.)

3.9.1.2.1.6.2.10. IKISI

- orrek ikisi deu txistu yoten (G)
- señek txistu yoten ikisi deu (U.)

3.9.1.2.1.6.2.11. IKUSI

- ukusi sittut etorten (G)
- mutille ikusi dot a. libiru legitten (U.)

3.9.1.2.1.6.2.12. IMIÑI

- imin dot beskari berotute[illegible] (G)
- beskari berotuten imi[illegible]aot (U)

3.9.1.2.1.6.2.13. IREKATZI

- irekatzi dotzet a. itten (G)
- neuk irekatzi dotzet itten (U.)

3.9.1.2.1.6.2.14. ITXI

- itxi deuste segitten (G)
- itxi deuste etorten (U.)

3.9.1.2.1.6.2.15. JAKIN

- orrek kantaten daki (G)
- orretaki kantaten (U.)

3.9.1.2.1.6.2.16. LAGUNDU

- lagundu dotzut akabaten dana (G)
- bearra akabaten lagundu dotzut (U.)

3.9.1.2.1.6.2.17. LOTU

- afaritten lotu da (D)

3.9.1.2.1.6.2.18. PARA:

- telebisiño ikusten para da (G)
- telebisiño ikusten a. para da (U.)

3.9.1.2.1.6.2.19. SEGIDU

- orrek estudiaten segitten deu (U)
- estudiaten segitten deu (G)

3.9.1.2.1.6.3. ASPEKTU EZPERFEKTOA

Atal txo honetan, gorago aditz izenaz berba egiteran egin dugun bezala, aspektu markaren alomorfo eta aditz partizipioaren arabera jaso ditugun adibide batzuk baino ez ditugu emango:

-A/-TEN

pixa	pixaten
olga	olgaten
oltza	altzaten
pentza	pentzaten
tapa	tapaten
poda	podaten
kantza	kantzaten
gomitta	gomittaten
agarra	garraten
barruntа	barruntaten
akorda	akordaten
ordena	ordenaten
arregla	arreglaten
artesa	artesaten
merinda	merindaten
amata	amataten
errega	erregaten
allega	allegaten

deskantza	deskantzaten
estropesa	estropesaten
kanta	kantaten
gusta	gustaten
txupa	txupaten
miska	miskaten
nasta	nastaten
salta	saltaten

-E/-TEN

erre	erreten
gorde	gordeten
erne	erneten

-O/-TEN

yo	yoten
yayo	yayoten
io	ioten

-I/-TEN

asi	asten
yosi	yosten
erosi	erosten
ikusi	ikusten
ekarri	ekarten
ierri	ierten
etorri	etorten
irebasi	irebasten
yausi	yausten

-I/-TTEN

ixi	ixitten
iri	iritten
busti	bustitten
ebai	ebaitten
yarri	yarritten
[illegible]	yatzitten
yantzi	yantzitten
iordi	iorditten
ibili	ibiltten
imiñi	imintten
eskei	eskeitten
opetzi	opetzitten
erantzi	erantzitten
iruntzi	iruntzitten

-TU, -DU/-TEN

artu	artuten
geittu	geittuten
aittu	aittuten

astu	astuten
urtu	urtuten
loittu	loittuten
bistu	bistuten
sartu	sartuten
lotu	lotuten
merketu	merketuten
siñestu	siñestuten
damutu	damututen
eskatu	eskatuten
parkatu	parkatuten
andittu	andittuten
moskortu	moskortuten
asarratu	asarratuten
abrosidu	abrosiduten
ixartu	ixartuten
konturetu	konturetuten

-TU/-TXEN

sartu	sartxen
lotu	lotxen
artu	artxen
batu	batxen

-IDU/-TTEN

megidu	megitten
sentidu	sentitten
prijidu	prijitten
agindu	agintten
korridu	korritten

-N/-TEN

yan	yaten
yon	yoten
iñ	itten
yabon	yaboten
edan	edaten
intxun	intxuten
entzun	entzuten
urten	urteten
ien	ieten
irikiñ	irikitten
eron	eroten
eraiñ	eraitten
yakiñ	yakitten

3.9.1.2.1.7. LEKU GENITIBOA

Beronek lau erabilera desberdin euki ditzake: konpletiboa, finala, izen laguna eta aditz laguna.

3.9.1.2.1.7.1. Konpletiboa:

- etorteko esan dotzut (G)
- emen egoteko esan dosku amak (G)
- aittek ori ekarteko esan yok (U.)
- amak esan deu emen egoteko (U.)

3.9.1.2.1.7.2. Finala

- seuk yateko ekar dotzu ori (G)
- amarratan yateko oin prepara ber da (G)
- iretargi bete dau landarak iminteko
- au ekarri dotzut seuk yateko (U.)
- bier yoteko goixeti yon ber du oira (U.)

3.9.1.2.1.7.3. Izen lagun :

- yosteko makiñe apurtu in da (G)
- fumateko papera akaba in da (G)
- orrek esteko yateko ganarik (U.)
- euri itteko antza deko (U.)

3.9.1.2.1.7.4. Aditz lagun gisa:

- Yon da etorteko (G)
- ori etorteko da (U.)

Aditz batzurekin inesibo marka ezeze berau ere erabiltzen da esangura aldaketarik igartzen ez dela; adibidez:

3.9.1.2.1.7.4.1. AKORDA

- akorda nas erosteko (D)

3.9.1.2.1.7.4.2. ALEGIÑE IÑ

- ariñ akabateko alegiñe ingot (G)
- aleginduko nas ariñ akabateko (U.)

3.9.1.2.1.7.4.3. FASILL IXEN

- ori fasille da ikusteko (D)

3.9.1.2.1.7.4.4. GATXA IXEN

- ori gatxa da siñestuteko (G)
- ori gatxa da itteko (U.)

Izen lagun gisa "LEKUN"ekin batera beste barietate batzuetako "beharrean" eta "ordez"en ordez erabiltzen da; adibidez:

- etzen yateko lekuen ba, kalera yongo gara (G)
- gorantza yoteko lekuen, eskoirantza artu (G)

- ure asko esateko lekun ure franku dau or (G)
- orti gora yoteko lekun sos eskoatara (U.)

"-TEKO" honi deklinabidearen beste kasu marka batzu ere eras dakizkioke; adibidez:

3.9.1.2.1.7.5 -TEKOTAN

Berau baldintza gisa erabiltzen da:

- txarto ittekotan oba iñes (U.)

3.9.1.2.1.7.6. -TEKOAN

Berau ere, aurrekoaren moduan, baldintza gisa erabiltzen da:

- txarto ittekoan obeto da itxi (G)
- basora yotekoan gausak prepara ber dus (G)

3.9.1.2.1.7.7. -TEKON

Beronek erabilera bi eduki ditzake; bata, baldintza, eta bestea, finala:

3.9.1.2.1.7.7.1. Baldintza:

- txarto berba ittekon obeto ixilik egon (U)
- bier yotekotan goixeti oira, yon ber du oira (U)

3.9.1.2.1.7.7.2. Finala:

- alkondara bat erostekon yonas (G)

3.9.1.2.1.8. -TEKO IDEAS

- gues berba itteko ideas etorri dire (U)

3.9.1.2.1.9. -TEKO IDEAN

- yateko idean etor da baya esteu yan (G)
- dendara yonas alkondara bat erosteko idean (G)
- dendara yonas alkondara bat erosteko idean (U.)
- itteko idean yonas baya estot iñ (U.)

3.9.1.2.1.10. -TEKOTZAT

- ekartekotzat yon da (G)

3.9.1.2.1.11. -TEKO BESTE

- ori erosteko beste badekot (G)
- ori erositteko beste badekot (U.)

3.9.1.2.1.12. KAUSAZKOAK

Berauen artean bi dauzkagu "-TEARREN" eta "-TEAITTIK":

3.9.1.2.1.12.1. -TEARREN

- afari yan esittearren, yon dires (G)
- eskerrikasko ogi ekartearren (G)
- bedarra ebaittearren kantzata nau (U)
- ori kasi arrokeri ixete san a paño polittoao ittearren edo (U)

3.9.1.2.1.12.2. -TEAITTIK

- ondo yesarri esteaittik miñ in dot (U.)
- bear iñ esteaittik etzen lotu dire (U.)

3.9.1.2.1.13. -TERASKERON

- yoteraskeron mobidu ber du (G)
- yakitteraskeron diru artuko neun (G)

3.9.1.2.1.14. EZEZKOAK

Ezezkoetan "EZ" aditzondoa "-TE"ren aurrean agertzen da:

- lastime dekot yan esitte (G)
- berdure yaten dot loditu esitteko (G)
- ondo yesarri esteaittik miñ in dot (U)
- berdure yaten dot loditu esteko (U)

Aditz izenak egiteko orain arte ikusiko baliabideaz gain badugu beste bat ere, -KERA atzizkia, hain zuzen. Atzizki honen bidez aditz partizipioak aditz izen bilaka daitezke ondoko era honetara[37]:

A	Mugagabe	Mugatua
lotu	lotukera	lotukere

Inesibo kasu markarekin denbora alorreko esaldietan erabiltzen da; adibidez:

- sue bistukeran erre inas (G)
- urtekeran ixi ate (G)
- urtekeran ate ixitten da (U)
- ixikeran giltze apurtu in da (U)
- sue bistukera erre in da (U)

3.9.2. ADITZ JOKATUAK

Atal honetan aditz taulak eurak ezeze aditza jokatuen osaketan parte hartzen duten osagai guztiak ere ikusiko ditugu: aspektuak, moduak eta aldiak, pertsona, aditz taulak, aditz bereziak eta perifrasi multzoak.

---

[37] Aditz izena izanik mugatzailea ere eras dakioke:

3.9.2.1. ASPEKTUA

Atal honen barruan hiru aspektu moeta bereizten dira burutua, ezburutua eta geroa. Guk orain arte bai burutua eta ez burutua ikusita dauzkagunez gero[38], atal honetan geroaren markei buruz arituko gara lehenengo eta behin.

Aspektu honen ezaugarria "-KO" dugu nagusiki, berau aditz partizipioari erasten zaio; adibidez:

atara	atarako
bota	botako
erre	erreko
gorde	gordeko
yayo	yayoko
artu	artuko
lotu	lotuko
ekarri	ekarriko
ikusi	ikusiko
ixi	ixiko
itxi	itxiko

"-N"z amaitukoetan /k/ ozendu egiten da ondoko erregelaren arabera:

k---> g/n___

in	ingo
yon	yongo
yan	yango
urten	urtengo
eraiñ	eraungo
ien	iengo

-SI, -RRI, -LI, eta -ÑI amaieradunetan, aspektoaren marka gehituta aukeran dago /i/ galtzea; adibidez:

ikusi	ikusko
ekarri	ekarko
ibili	ibilko
imiñi	imingo

"IZAN" aditzarekin /ng/ galdu egiten da zenbait kasutan:

- ixao da olan
- orko ixeo da

3.9.2.2. MODUAK ETA ALDIAK

Ataltxo honetan dagozen moduak eta aldiak, eta berauen erabilerak, ikusteaz gain aspektuekin zelan konbinatzen diren ere ikusiko dugu. Erabiltzen diren moduak Indikatiboa, Subjuntiboa, Baldintza, Ahalezkoa eta Agintera ditugu.

---

[38] Burutua aditz partizipioaren atalean, eta ezburutua aditz izenen atalean .

3.9.2.2.1. INDIKATIBOA

Modu honetan aldi bi ditugu oraina eta iragana. Iraganari dagokionez, beronen ezaugarria "-N" bada ere kasu gehienetan, esan beharra dago Urdulizko lekuko batzuk iragan aldiko "-N" bako adizkiak erabiltzen dituztela.

,Aldiak eta aspektuak konbinatuaz honako aukerak ditugu indikatiboan:

-TU + Oraina

- ni etor nas
- suk emon dostesu diru
- lagunek iri deuste ate

-TU + Iragana

- suk esan seusten egi
- atzo belu etor nitzen
- nik diru emo notzun

-TEN + Oraina

- niri gustaten dat ori
- nik eseituten dot ori
- nosonos urteten deu orrek

Aspektu hau ekintzaren maiztasuna adierazteko erabiltzen da; hasia dela baino amaitu ez dela egin adierazteko, alegia. "IZAN" aditzaren bidez maiztasuna adierazten da baina lehen aldian; adibidez:

- ori sarritten etorte ixen da
- orrek amaas itte ixen deu berba
- luki bustena setako usaite ixen da?

Bestalde, lehenaldi puntukariak egiteko ere erabiltzen da:

- or imintte ixen deu
- estot yakitte ixen esan dostenen

-TEN + Iragana

- surtera botate san
- oñes etorte san

-KO + Oraina

- bier etorko da
- etzen egongo da
- neuk ikuskot

-KO + Iragana

- niri ardik ill ingo astesan
- aittek ekarko tzun beskari
- egurreskok usako siren

Honako taula honetan indikatiboaren aukera guztiak ematen ditugu:

Aspektoak	Aldiak	
	Oraina	Iragana
-TU	ekar deu	ekarreun
-TEN	ekarten deu	ekarteun
-TUKO	ekarko deu	ekarko eun

3.9.2.2.2. BALDINTZA

Baldintzetan hiru moeta bereizten dira nagusiki: errealak, irrealak eta iraganak.

3.9.2.2.2.1. Errealak

Baldintza moeta hau indikatibo orainetik erakartzen da. Baldintza aurrekoa egiteko -TEN aspektua erabiltzen da eta laguntzaileari "BA-" erasten zaio; adibidez:

- ori ekarten badostesu erongot etzera
- erosten espadere eskenki eron

Aditz trinkoekin ere erabil daiteke; kasu honetan aspektu markarik gabe; adibidez:

- arin badator ikuskot
- ogi espadakardea estu afaririk yango

3.9.2.2.2.2. Irrealak

Baldintza moeta hau indikatibo iraganetik erakartzen da. Aurrekoa egiteko, gehienetan, ondorioari berari "BA-" erasten zaio; ondorioa egiteko, berriz, indikatibo iraganari "-N" kentzen zaio eta NOR eta NORK-NOR adizkietan "-KE" erasten zaio. Kontutan hartu behar da hirugarren pertsonen ezaugarria "L" dela.

- suk ekarko baseunke ori guk erongo geunke
- gu yongo baginttikes Gernikera aitteamak asarratu ingo littikes

Aurreko baldintzak aditz trinkoekin ere erabiltzen dira, : adibidez:

- aldetze bat baneko frutek iningo neukes
- posik banengo kallera yongo nittike

3.9.2.2.2.3. Iraganak

Baldintza iraganak, errealak nahi irrealak, indikatibo iraganari aurrekoetan "BA-" erantsita egiten dira; adibidez:

- yon bagiñen etzera ikusiko gendun
- in baeun denpora ona basora yongo giñen

3.9.2.2.3. SUBJUNTIBOA

Modu honetan aldi bat baino ez da erabiltzen, oraina hain zuzen. Aspektuari dagokionez, aditz oina barik aspektu burutua erabiltzen dela esan beharra dago. Subjuntiboa "-N" eta "-

LA"rekin ager dakiguke betetzen duen funtzio sintaktikoaren arabera; funtzlook bat baino gehiago izan daitekeenez hona hemen adibide batzuk:

3.9.2.2.3.1. Konpletibo gisa:

- ori etor ditten gure dot (G)
- emen olga deyen gustaten dat (G)

Aginterarekin batera agertuz gero subjuntiboari "-LA" erasten zaio; adibidez:

- esayosu lotu dittela emen (G)
- esayosu ekar deille dana (G)

3.9.2.2.3.2. Final gisa.

- koxixu señe yausi seditten (G)
- ate ixi dot, otzittu sedeitten (G)
- askore iminí puntas gora, ara yon deitten (U)
- ate ixi dot otzittu esteitten (U)

3.9.2.2.3.3. Aginteraren ordez

Aginteraren hirugarren pertsonak berorika tratamendua erabiltzen denean baino ez dira erabiltzen, gainerako kasuetan berorien ordez subjuntiboa erabiltzen da; adibidez:

- etor dittesela (G)
- señek eseixela ikusi (G)

3.9.2.2.4. AHALEZKOA

Modu honi dagokionez, esan beha'ra dago aldi bi baino ez direla bereizten oraina eta iragana, hain zuzen. Hona hemen adibide batzu:

3.9.2.2.4.1. Oraina

- ni yo nittike etzera (G)

3.9.2.2.4.2. Iragana

- ama sartu satiken (G)

Bestalde ezezko esaldiak sarri "EZIN IZAN" erabili barik egiten ditugu; adibidez:

- enei yan geyao (G)
- elei eser in berreun metron (G)

3.9.2.2.5. AGINTERA

Agintera bai aditz trinkoekin bai perifrastikoekin erabiltzen da; adibidez:

- begiñ esittes ibilli (G)
- ekarrixek orrek sagarrak (G)

3.9.3. ADITZ LAGUNTZAILEAK

Aditz laguntzaileen taulak aurkezteko EUSKALTZAINDIAren Euskal Aditz Batua deritzon liburuan eginiko sailkapen bera erabiliko dugu[39]:

NOR
NOR-NORI
NORK-NOR
NORK-NORI-NOR

3.9.3.1.NOR

3.9.3.1.1. Indikatibo oraina.

G	U
nas	nas
as	as
da	da
gara/gare(s)	gara/gare(s)
sara	sara
sare	sare
dire(s)	dire(s)

3.9.3.1.2. Indikatibo iragana.

G	U
nitzen	nitzen
intzen	intzen
zun	zun
giñen	giñen
siñen	siñen
siñen	siñen
ziren	ziren

3.9.3.1.3.Baldintza aurrekoak

Baldintza aurrekoak eta ondorioak ez dira ia bereizten, izan ere, aurrekoetan ondorioen "ke" ere agertzen da batzutan; beste batzutan ondorioak eta aurrekoak "BA"ren bidez baino ez dira bereizten. Hori dela eta, NOR sailekoak baino ez ditugu paratuko, gainerakoak ondorioetan ikus daitezke.

G	U
banittike[40]	banittike
bainttike	bainttike
balittike	balittike
baginttike	baginttikes
basinttike	basinttikes
basinttikese	basinttike
balittikes	balittikes

---

[39] EUSKALTZAINDIA (1979): Euskal Aditz Batua. Donostia.

[40] Paradigman agertzen direnak aditz laguntzailearenak dira; "izan" aditzarenak honako hauek ditugu: banitz, balitz, bagintze, basintze, basintzese, balitzes.

3.9.3.1.4. BALDINTZA ONDORIOAK

G	U
nittike	nittike
inttike	inttike(na)
littike	littike
ginttike	ginttike(s)
sinttike	sinttikes
sinttikese	sinttike
littikes	littikes

3.9.3.1.5. SUBJUNTIBOA

G	U
neitten	nitten
aitten	
deitten	d(a)itten/deitten
gaittesen	gittesen
saittesan	sittesen
saittesan	sittesen
dittesen	dittesen[41]

3.9.3.1.6. AHALEZKO ORAINA

G	U
nittike	nittike/neitte
inttike	inttike
littike	littike/leitte
geinttikes	ginttike
seinttikes	sinttikes
seinttikese	sinttike
littikes	leittikes

3.9.3.1.7. AHALEZKO IRAGANA

nittiken
inttiken
satiken
geinttikesan
seinttikesan
seinttikesen
satikesan

3.9.3.1.8. AGINTERA

G	U
ai	ai
beitte	
saittes/sittes	sittes
saittese/sittese	sittese

---

[41] "deittesan" ere bai.

3.9.3.2.NOR-NORI

3.9.3.2.1. INDIKATIBO ORAINA

NI	GU	ZU
nako	gakos	sakos
natzu		
natzue		
nake		

HURA

G	U
dast(e)/dat	dast/dat
dak/yak	dak/yak
dana/yana	dana/yana
dako	dako
daku	daku
datzu	datzu
datzu(e)	datzu(e)
dake	dake

HAIEK

G	U
da(s)tes	da(s)tes
dasak/yasak	dasak/yasak
dasena/yasena	dasana[42]
dakos	dakos
dakus	dakus
datzus	datzus
datzu(e)s	datzus
dakes	dakes

3.9.3.2.2. INDIKATIBO IRAGANA

HURA

G	U
asten	aten
	an/yan
	ana/yana
akon	akon/eikion
akun	akun
atzun	atzun
atzuen	atzun
aken	aken

[42] "yasana" ere bai.

HAIEK

G	U
astesan	atesan
	asan/yasan
	asana
akosan	akosan/ekios
akusen	akusen
atzusen	atzusen
atzusen	atzusen
akesan	akesan

3.9.3.2.3. BALDINTZA ONDORIOAK

HURA

G	U
litzikitt	litzikitt/leiskitt
litzikik	litzikik/leiskik
litzikiñe	litzikiñe
litzikio	leiskio
litzikiu	le(i)skiu
litzikixu	leiskixu
litzikixue	leiskixu
litzikie	litzikie/leiskie

HAIEK

G	U
litzikides	litzikides
litzikixek	litzikixek[43]
litzikixena	litzikixena
litzikios	leiskios
litzikius	leiskius
litzikixus	leiskixus
litzikixues	leiskixus
litzikies	leiskies

3.9.3.2.4. SUBJUNTIBOA

HURA	HAIEK
dakiden	dakidesan
dakien	dakiesan
dakiena	dakiesena
dakion	dakiosan
dakigun	dakigusen
dakixun	dakixusen
dakixuen	dakixusen
dakien	dakiesan

[43] "leiskixek" ere bai.

3.9.3.2.5. AHALEZKOA

Era bitako adizkiak agertzen dira alor honetan: Gatikan, esate baterako, biak erabiltzen dira.

HURA

liaste	leiskitt
	leiskik
	leiskiñe
liako	leiskio/lio/leyo
liaku	leiski(u)
liatzu	leiskixu
liatzue	leiskixu(e)
liake	leiskie

HAIEK

liastes	leiskides
	leiskixek
	leiskixena
liakos	leiskios/lios
liakus	leiski(g)us
liatzus	leiskixus
liatzues	leiskixu(e)s
liakes	leiskies

3.9.3.3. NORK-NOR

3.9.3.3.1. INDIKATIBO ORAINA

NI

G	U
nok	nok
nona	nona
neu/nau	neu/nau
nosu	nosu
nosu(e)	nosu
neude(a)/ne(u)re	neude

HI

G	U
eut/aut	eut
au	
au	
aue	

HURA

G	U
dot	dot
dok	dok
dona	dona
deu/dau	deu/dau
du	du
dosu	dosu
dosu(e)	dosu(e)
de(u)re/deude(a)/de(a)	deude/de(re)

GU

G	U
gosak	gosak
gosena	gosena
gittu(s)/gaittu(s)	g(a)ittus
gosus	gosus
gosu(e)s	gosus
gittues/gaittue(s)	g(a)ittus

ZU

G	U
s(a)ittut	s(a)ittut
s(a)ittu	s(a)ittu
sura	sura
s(a)ittue	sittus

ZUEK

G	U
sittu(e)t/saittuet	s(a)ittut
s(a)ittue	s(a)ittu
sure	sure
s(a)ittue	s(a)ittu

HAIEK

G	U
doas	doas
dosak	dosak
dosena	dosana
dittu	dittu(s)[44]
dus	dus
dosus	dosus
dosu(e)s	dosu(e)s
dittue/deres	deittues[45]

---

[44] "deittus" ere bai.
[45] "dittues" ere bai.

3.9.3.3.2. INDIKATIBO IRAGANA

NI

G	U
nendun	nendun
nendune	nendune
nendun	nendun
nendusun	nendusun
nendusu(e)n	nendusun
nendu(e)n	nendun

HI

-	
endun	
-	
endun	

HURA

G	U
neun	neun
endun	endun
eun	eun
gendun	gendun
sendun	sendun
sendu(e)n	sendun
euden/eren	euden/euren

GU	ZU	ZUEK
gendusen	sendusen	sendusen
gosusen	sendusen	sendusen
gosusen		
gendusen	sendusen	sendusen

HAIEK

G	U
neusen	neusen
endusen	endusen
eusen	eusen/seittusen[46]
gendusen	gendusen
sendusen	sendusen
sendusen[47]	sendusen
eresan/esan	eudesan/euresan[48]

---

[46] "sittusen" ere bai.
[47] "senduesan" ere bai.
[48] "sittuesan", "seittuesan" eta "seittues" ere bai.

3.9.3.3.3. BALDINTZA ONDORIOAK

NI	HI	HURA	GU	ZU	ZUEK	HAIEK
-	enduket	neuke	-	sendukes	sendukes	neukes
	-	eunke	-	-	-	eunkes
nenduke	enduke	leuke	gendukes	sendukes	sendukes	leukes
-	-	geunke	-	-	-	geunkes
nendukesu	-	seunke	-	-	-	seunkes
nendukesue	-	seunke	-	-	-	seunkes
nenduke	enduke	leuke	gendukes	sendukes	sendukes	leuskes

3.9.3.3.4. SUBJUNTIBOA

NI	HURA	GU	ZU	ZUEK	HAIEK
-	dien/daitten	-	-	-	diesan[49]
-	deyen	-	-	-	devesen
-	deyena	-	-	-	devesena
neiñ	deiñ	geixen	seixen	seixen	d(e)ixen
-	diun	-	-	-	diusen
neixun	d(e)ixun	geixusen	-	-	d(e)ixusen
n[illegible]u(e)n	d(e)ixu(e)n	geixusen	-	-	d(e)ixusen
neyen	deyen/dien	gevesen	sevesen	sevesen	deixen

3.9.3.3.5. AHALEZKO ORAINA

NI	GU	ZU	ZUEK
nei	geis	seis	seis
neixu	geixus	-	-
neixu(e)	geixus	-	-
neye	geyes	seyes	seyes

HURA

G	U
nei/neki/neike	nei
eike	ei
lei	lei
gengi/genki	genki
sengi/senki	senki
sengie	senki
leye	leye

HAIEK

G	U
neis	neis
eikes	eis
leis	leis
gengis/genkis	genkis
sengis/senkis	senkis
sengies	senkis
leyes	leyes

---

[49] "dittesan" ere bai.

3.9.3.3.6. AHALEZKO IRAGANA

HURA	HAIEK
neuken	neukesan
eunken	eunkesan
euken	eukesan
geunken	geunkesan
seunken	seunkesen
seunken	seunkesan
euken	eukesan

3.9.3.3.7. AGINTERA

NI	HURA	GU	HAIEK
neik	ik	-	ixek
neiñe	iñe	-	ixena
-	bei	-	beis
ni(e)ixu	ixu	gi(e)ixus	ixus
ni(e)ixue	ixue	gi(e)ixus	ixu(e)s

3.9.3.4. NORK-NORI-NOR

3.9.3.4.1. INDIKATIBO ORAINA SINGULARRA

NIRI

G	U
dostek	dostek
dostena	dostena
deust/dost	deust
dostesu	dostesu
dostesu(e)	dostesu(e)
deuste/doste	deuste

HIRI (M)

G	U
deut	deut/duet
deu	deu
dak	dak
	deu

HIRI (N)

G	U
deutena	deutena
deune	deune
dana	dana
deune	deune

HARI

G	U
dotzet	dotzet
dotzek	dotzek
dotzena	dotzena
deutzo/dotzo	deutzo/dotzo
dotzu	dotzu
dotzesu	dotzesu
dotzesu(e)	dotzesu(e)
dotze	dotze/deutze

GURI

G	U
dok	dok
dona	dona
dosku	dosku
dosu	dosu
dosue	dosu(e)
doskue	dosku

ZURI

G	U
dotzut	dotzut
dotzu	dotzu
datzu	datzu
dotzue	dotzu

ZUEI

G	U
dotzuet	dotzut
dotzue	dotzu
datzue	datzu
dotzue	dotzu

HAIEI

G	U
dotzet	dotzet
dotzek	dotzek
dotzena	dotzena
dotze	deutze/dotze
dotzu	dotzu
dotzesu	dotzesu
dotzesue	dotzesu(e)
dotze	deutze/dotze

3.9.3.4.2. INDIKATIBO ORAINA PLURALA

NIRI	GURI
dostesak/deustesak	doskusek/dosak
dostesena/deustesena/dostesana	doskusena/dosena
deustes/dostes	doskus
dostesus/deustesus	dosus
dostesues/deustesues	dosues
deustes/dostes	doskues/doskus

HIRI(M)	HIRI(N)	ZURI	ZUEI
dues	deusena	dotzues	dotzues
deus	deusena	dotzus	dotzues
dasak	dasana	datzus	datzues
deus	deusena	dotzues	dotzues

HARI	HAIEI
dotzeas	dotzeas
dotzesak	dotzesak
dotzesena	dotzesena
dotzos	dotzes deutzes
dotzus	dotzus
dotzesus	dotzesus
dotzesu(e)s	dotzesu(e)s
dotzes deutzes	dotzes

3.9.3.4.3. INDIKATIBO IRAGANA SINGULARRA

NIK

G	U
neun	nuen
neune.	nuena
neutzen	neutzen
notzun	notzun
notzu(e)n	notzun
neutzen	neutzen

HIK

G	U
eusten	eusten
eutzen	eutzen
endun	endun
eutzen	eutzen

HARK

G	U
osten	eusten
otzon	eutzen
oskun	oskun
otzun	otzun
otzuen	otzun
otzen	eutzen

GUK

G	U
geuntzen	geuntzen
geuntzun	geuntzun
geuntzu(e)n	geuntzun
geuntzen	geuntzen

ZUK

G	U
seusten/ostesun	seusten
seuntzen/otzesun	seuntzen
sendun	sendun
seuntzen/otzesun	seuntzen

ZUEK

G	U
seusten/ostesun	seusten
seuntzen/otzesun	seuntzen
sendues	sendun
seuntzen/otzesun	seuntzen

HAIEK

G	U
osten	eusten
otzen	eutzen
oskues	oskuem
otzues	otzun
otzues	otzun
otzen	eutzen

3.9.3.4.4. INDIKATIBO IRAGANA PLURALA

NIK	GUK
neusen	
neusena	
neutzesan	geuntzesan
notzusen	geuntzusan
notzusen	geuntzusen
neutzesan	geuntzesen

HIK	ZUK	ZUEK
eustesan	ostesusen	ostesusen
eutzesan	suntzesan[50]	seuntzesan[51]
endusen	sendusen	sendues an
eutzesan	seuntzesan	seuntzesan

HARK	HAIEK
ostesan	ostesan
otzesan	otzesan
oskusen	oskusen
otzusen	otzusen
otzusen	otzusen
otzesan	otzesan

50 "seuntzesan" bien ordez "otzesusen" ere bai.
51 "seuntzesan" bien ordez "otzesusen" ere bai.

3.9.3.4.5. BALDINTZA ONDORIO SINGULARRAK

NIK	GUK
neskio/neiskio	geskio/geiskio
neskixu/neiskixu	-
neskixu/neiskixue	-
neskie/neiskie	geskie/geiskie

ZUK	ZUEK
seskide	seskide
seskio/seiskio	seskie/seiskie
-	-
seskie/seiskie	seskie/seiskie

HARK	HAIEK
leskitu	leskide
leskio/leiskio	leskie/leiskie
leskiu	leskiu
leskixu	leskixue
leskixue	leskixue
leskie/leiskie	leskie/leiskie

3.9.3.4.6. BALDINTZA ONDORIO PLURALAK

NIK	GUK
neskios/neiskios	geskios/geiskios
neskixus	-
neskixu(e)s	-
neskies/neiskies	geskies/geiskies

ZUK	ZUEK
seskides	seskides
seskios/seiskios	seskies/seiskies
-	-
seskies/seiskies	seskies/seiskies

HARK	HAIEK
leskides	leskides
leskios/leiskios	leskies/leiskies
leskius	leskius
leskixus	leskixu(e)s
leskixu(e)s	leskixu(e)s
leskies/leiskies	leskies/leiskies

3.9.3.4.7. SUBJUNTIBO ORAINA SINGULARRA

NIK	GUK
diotzetan	diotzun
diotzetan	diotzun

ZUK	ZUEK
deistesun/diostesun	deistesun/diostesuen
deitzesun/diotzesun	deitzesun/diotzesuen
-	-
deitzesun/diotzesun	deitzesun/diotzesuen

HARK	HAIEK
deisten/diosten	deisten/diosten
deyon/diotzen	deyen/deitzen/diotzen
deiskun/dioskun	deiskun/dioskuen
deitzun/diotzun	deitzuen/diotzuen
deitzuen/diotzuen	deitzuen/diotzuen
deyen/deitzen/diotzen	deyen/deitzen/diotzen

3.9.3.4.8. SUBJUNTIBO ORAINA PLURALA

NIK	GUK
diotzeasen	diotzusen
diotzeasen	diotzusen

ZUK	ZUEK
diostesusen	diostesusen
diotzesusen	diotzesusen
-	-
diotzesusen	diotzesusen

HARK	HAIEK
diostesan	diostesan
diotzesan	diotzesan
diotzusen	diotzusen
diotzusen	diotzusen
diotzusen	diotzusen
diotzesan	diotzesan

3.9.3.4.9. AHALEZKO ORAINA SINGULARRA

NIK	GUK
niskik	-
niskiñe	-
niskio/neyo/nio	genkio/gengio/giskio/geyo/gio
niskixu/nixu	
niskixue/nixue	
niskie/nie	genkie/gengie

ZUK	ZUEK
senkio/sengio/sio	senkie/sengie/sie
senkie/sengie/sie	senkie/sengie/sie

HARK	HAIEK
liskitte	liskide
leikio/lio	liskie/lie
liskigu	liskigu
leixu/lixu	lixue
leixue/lixue	lixue
liskie/lie	liskie/lie

3.9.3.4.10. AHALEZKO ORAINA PLURALA

NIK	GUK
niskixek	-
niskixena	-
niskios/nios	genkios/gengios
niskixus/nixus	-
niskixues/nixues	-
niskies/nies	genkies/gengies

ZUK	ZUEK
senkios/sengios seskios	senkies/sengies
senkies/sengies	senkies/sengies

HARK	HAIEK
liskides	liskides
liskios/lios	liskies/lies
liskigus	liskigus
lixus	lixues
lixues	lixues
liskies/lies	liskies/lies

3.9.3.4.11. AGINTERA SINGULARRA

ZUK	ZUEK
iostesu	iostesue
iotzesu	iotzesue
ioskusu	ioskusue
iotzesu	iotzesue

3.9.3.4.12. AGINTERA PLURALA

ZUK	ZUEK
iostesus	iostesues
iotzesus	iotzesues
ioskusus	ioskusues
iotzesus	iotzesues

3.9.4. ADITZ TRINKOAK

3.9.4.1. EGON

3.9.4.1.1. NOR

ORAINA

G	U
nau/nao	nau
au	au
dau/dao	dau
gaus/gaos	gaus
saus/saos	saus
sause/saose	sause
daus/daos	daus

IRAGANA	BALDINTZA AURREKOA
nengon	banengo
	baengo
egon	balego
gengosen	bagengos
sengosen	basengos
sengosen	basengose
egosen/egosan	balegos

3.9.4.2. JOAN

3.9.4.2.1.NOR

ORAINA

D

no
o
do
gos
sos
sose
dos

3.9.4.2.2. NOR-NORI

NI

noko
notzu
notzu(e)
noke

HURA	HAIEK
doste	dostes
doko	dokos
dosku	doskus
dotzu	dotzus
dotzue	dotzues
doke	dokes

3.9.4.3. ETORRI

3.9.4.3.1. NOR

ORAINA	IRAGANA	BALDINTZA
nator	natorren	
ator		
dator	etorren	baletor
gatos		
satos		
satose		
datos	etosen	baletos

3.9.4.3.2. NOR-NORI

NI

natorko
natortzu
natortzu(e)
natorke

HURA	HAIEK
datoste	datostes
datorko	datorkos
datosku	datoskus
datortzu	datortzus
datortzue	datortzues
datorke	datorkes

3.9.4.4. IBILI

3.9.4.4.1. NOR

ORAINA	IRAGANA	BALDINTZA
nabill	nabillen	
abill		
dabill	ebillen	balebill
gabiltzes		
sabiltzes		
sabiltze/sabiltzese		
dabiltzes	ebiltzesan	balebiltzes

3.9.4.4.2. NOR-NORI ORAINA

NI

nabilko
nabiltzu
nabiltzu(e)
nabilke

HURA	HAIEK
dabiste	dabistes
dabilko	dabilkos
dabisku	dabiskus
dabiltzu	dabiltzus
dabiltzue	dabiltzues
dabilke	dabilkes

3.9.4.5. EDUKI

3.9.4,5.1.NORK-NOR

ORAINA

NI

neko
nekosu
nekosu(e)
neuke

HURA

G	U
dekot	dekot
dekok	dekok
dekona	dekona
deko	deko
deku	deku
dekosu	dekosu
dekosu(e)	dekosu
deuke	deuke/deke

HAIEK

G	U
dekoas	dekoas
dekosak	dekosak
dekosena	dekosena
dekos	dekos
dekus	dekus
dekosus	dekosus
dekosues	dekosus
deukes	deukes

IRAGANA

HURA	HAIEK
neuken	neukesan
euken	eukesan
geunken	geunkesan
seunken	seunkesan
seunken	seunkesan
euken	eukesan

BALDINTZAK

HURA	HAIEK
baneko/baneuko	banekos
baleko	balekos
bageunko	bageunkos
baseunko	baseunkos
baseunke	baseunkes
baleuke	baleukes

3.9.4.5.2. NORK-NORI-NOR

SINGULARRA

NIRI	GURI
dekoste	dekosku
dekostesu	
dekostesue	
dekoste	dekosku
ZURI	ZUEI
dekotzut	dekotzuet
dekotzu	dekotzue
dekotzue	dekotzue
HARI	HAIEI
dekotzet	dekotzet
dekotzo	dekotze
dekotzu	dekotzu
dekotzesu	dekotzesu
dekotzesue	dekotzesue
dekotze	dekotze

PLURALA

NIRI	GURI
dekostes	dekoskus
dekostesus	
dekostesues	
dekostes	dekoskues
ZURI	ZUEI
dekotzues	dekotzues
dekotzus	dekotzues
dekotzues	dekotzues
HARI	HAIEI
dekotzeas	dekotzeas
dekotzos	dekotzes
dekotzus	dekotzus
dekotzesus	dekotzesus
dekotzesues	dekotzesues
dekotzes	dekotzes

3.9.4.6. EKARRI

3.9.4.6.1. NORK-NOR

NI	GU
nakak	gakasak
nakana	gakasana
nakar	gakas
nakasu	gakasus
nakasue	gakasu(e)s
nakarre	gakase

HURA

G	U
dakat	dakat
dakak	dakak
dakana	dakarrena
dakar	dakar
dakargu	dakargu/dakardu
dakasu	dakasu
dakasue	dakasu
dakarde/dakarre	dakarde

HAIEK

G	U
dakarreas/dakardeas	dakardeas
dakasak	dakasak
dakasena	dakasena
dakas	dakas
dakargus	dakargus/dakardus
dakasus	dakasus
dakasues	dakasus
dakarres/dakardetas	dakardes

3.9.4.6.2. NORK-NORI-NOR

SINGULARRA

NIRI	GURI
dakaste	dakasku
dakastesu	-
dakastesue	-
dakaste	dakaskue

ZURI	ZUEI
dakatzut	dakatzuet
dakatzu	dakatzue
dakatzue	dakatzue

HARI	HAIEI
dakatzet	dakatzet
dakatzo	dakatze
dakatzu	dakatzu
dakatzesu	dakatzesu
dakatzesue	dakatzesue
dakatze	dakatze

PLURALA

NIRI	GURI
dakastes	dakaskus
dakastesus	-
dakastesu(e)s	-
dakastes	dakaskues

ZURI	ZUEI
dakatzues	dakatzues
dakatzus	dakatzues
dakatzues	dakaztues

HARI	HAIEI
dakatzeas	dakatzeas
dakatzos	dakatzes
dakatzus	dakatzus
dakatzesus	dakatzesus
dakatzesues	dakatzesues
dakatzes	dakatzes

3.9.4.7. EROAN

3.9.4.7.1. NORK-NOR

NI	GU
narok	garosak
narona	garosana
naro	garos
narosu	garosus
narosue	garosu(e)s
nare	gares

HURA

G	U
darot	darot
darok	darok
darona	darona
daro	daro
daru	daru
darosu	darosu
darosue	darosu
dare	dare

HAIEK

G	U
daroas	daroas
darosak	darosak
darosena	darosena
daros	daros
darus	darus
darosus	darosus
darosues	darosus
dares	dares

3.9.4.7.2. NORK-NORI-NOR

SINGULARRA

NIRI	GURI
daroste	darosku
darostesu	-
darostesu	-
daroste	daroskue

ZURI	ZUEI
darotzut	darotzuet
darotzu	darotzue
darotzue	darotzue

HARI	HAIEI
darotzet	darotzet
darotzo	darotze
darotzu	darotzu
darotzesu	darotzesu
darotzesue	darotzesue
darotze	darotze

PLURALA

NIRI	GURI
darostes	daroskus
darostesus	-
darostesues	-
darostes	daroskues

ZURI	ZUEI
darotzues	darotzues
darotzus	darotzues
-	-
darotzues	darotzues

HARI	HAIEI
darotzeas	darotzeas
darotzos	darotzes
darotzus	darotzus
darotzesus	darotzesus
darotzesues	darotzesues
darotzes	darotzes

3.9.4.8. ERABILI

3.9.4.8.1. NORK-NOR

HURA	HAIEK
dabilt	dabilleas/dabiltzeas
dabillek	dabiltzesak
dabillena	dabiltzesena
dabill	dabiltzes
dabilgu	dabilgus
dabiltzu	dabiltzus
dabiltzue	dabiltzues
dabille/dabilde	dabildes/dabilles

3.9.4.9. JAKIN

3.9.4.9.1. NORK-NOR

ORAINA

HURA

G	U
dakitt	dakitt
dakik	dakik
dakiñe	dakiñe
daki	daki
dakiu	dakiu
dakixu	dakixu
dakixue	dakixu
dakie	dakie

HAIEK

dakies-dakides (U)
dakixek
dakixena
dakix
dakius
dakixus
dakixuetis
dakies

IRAGANA

nekiñ
-
ekiñ
genkiñ
senkiñ
senkiñ
ekien

BALDINTZAK

HURA	HAIEK
baneki	banekix
baenki	baenkix
baleki	balekix
bagenki	bagenkix
basenki	basenkix
basenki	basenkix
balekie	balekies

3.9.4.10. ESAN

3.9.4.10.1. NORK-NOR

HURA

G	U
diñot	diñot
diñok	diñok
diñona	diñona
diño	diño
diñu	diñu
diñosu	diñosu
diñosue	diñosu
diñe	diñeude/diñe

HAIEK

diñoas
diñosak
diñosena
diños
diñus
diñosus
diñosu(e)s
diñes

3.9.4.10.2. NORK-NORI-NOR

SINGULARRA

NIRI	GURI
diñost(e)	diñosku
d'ñostesu	-
diñostesue	-
diñoste	diñoskue

ZURI	ZUEI
diñotzut	diñotzuet
diñotzu	diñotzue
diñotzue	diñotzue

HARI	HAIEI
diñotzet	diñotzet
diñotzo	diñotze
diñotzu	diñotzu
diñotzesu	diñotzesu
diñotzesue	diñotzesue
diñotze	diñotze

PLURALA

NIRI	GURI
diñostes	diñoskus
diñostesus	-
diñostesues	-
diñostes	diñoskues

ZURI	ZUEI
diñotzues	diñotzues
diñotzus	diñotzues
diñotzues	diñotzues
HARI	HAIEI
diñotzeas	diñotzeas
diñotzos	diñotzes
diñotzus	diñotzus
diñotzesus	diñotzesus
diñotzesues	diñotzesues
diñotzes	diñotzes

3.9.4.11. ERITXI

HARI

deritxet
deritxek
deritxena
deritxo
deritxu
deritxesu
deritxesu(e)
deritxe

3.9.4.12. GAINERAKOAK

Atal honetan jokabidearen adizki batzu baino gordetzen ez dituzten aditz batzuren adibideak emango ditugu.

3.9.4.12.1. ERION

- txorro dariola dau (G)
- lapiko ure dariola dau (G)

3.9.4.12.2. ERDU

Aditz honen agintera baino ez da erabiltzen: beronen adizki biak honako hauek ditugu:

erdu (zu)
erduse (zuek)

3.9.4.12.3. EUTZI

Aditz honen hiru adizki dagoz: bi aginterarenak "autzo", "autzona"; eta bestea beti "-LA"rekin erabiltzen dena: adibidez:

- elixeri deutzela dao kanposantu (G)
- alkarreri deutzela daos enterrata (G)

3.9.5.1.4. NORK-NORI-NOR

SINGULARRA

NIRI

yostek	yostena
yostek	yostena

HARI

yotzet	yotzetena
yotzek	yotzena
yotzuk	yotzune
yotzek	yotzena

GURI

yoskuk	yoskune
yoskuk	yoskune

HAIEI

yotzet	yotzetena
yotzek	yotzena
yotzuk	yotzune
yotzek	yotzena

PLURALA

NIRI

yostesak	yostesana
yostesak	yostesana

HARI

yotzeas	yotzesana
yotzesak	yotzesana
yotzusek	yotzusena
yotzesak	yotzesana

GURI

yoskusek	yoskusena
yoskusek	yoskusena

HAIEI

yotzeas	yotzesana
yotzesak	yotzesana
yotzusek	yotzusena
yotzesak	yotzesana

3.9.5.2. INDIKATIBO IRAGANA

3.9.5.2.1. NOR

nitzon	nitzona/nitzena
son	sona
gintzo(sa)n/gintzen	gintzena
sosan	sosana

3.9.5.2.2. NOR-NORI

HURA

yatan/yaten	yatana/yatena
yakon	yakona
yakun	yakune
yaken	yakena

HAIEK

yatesan	yatesana
yakosan	yakosana
yakusen/yakusan	yakusena
yakesan	yakesana

3.9.5.2.3. NORK-NOR

NI

nendun	nendune
nendun	nendune

HURA

neuen/neun	neune
yeun/yon	yeune/yona
gendun	gendune
yeuden	yeudena

GU

giosan	giosena
giesan	giesena

HAIEK

neusen	neusena
yeusen/yosan	yeusena
gendusen	gendusena
yeudesan	yeudesena/yeresana

3.9.5.2.4. NORK-NORI-NOR

SINGULARRA

NIK

neutzen	neutzena
neutzen	neutzena

HARK

yeusten	yeustena
yeutzen	yeutzena
yoskun	yoskune
yeutzen	yeutzena

GUK

geuntzen	geuntzena
geuntzen	geuntzena

HAIEK

yeusten	yeustena
yeutzen	yeutzena
yoskun	yoskune
yeutzen	yeutzena

PLURALA

NIK

neutzesan	neutzesana
neutzesan	neutzesana

HARK

yeustesan	yeustesana
yeutzesan	yeutzesana
yoskusen	yoskusena
yeutzesan	yeutzesana

GUK

geuntzesan	geuntzesana
geuntzesan	geuntzesana

HAIEK

yeustesan	yeustesana
yeutzesan	yeutzesana
yoskusen	yoskusena
yeutzesan	yeutzesana

3.9.5.3. BALDINTZA ONDORIOAK

3.9.5.3.1. NOR

nittikek	nittikena
littikek	littikena
ginttikesak	ginttikesena
littikesak	littikesena

3.9.5.3.2. NORK-NOR

HURA

neukek	neukena
leukek	leukena
geunkek	geunkena
leukek	leukena

HAIEK

neukesak	neukesena/neukesana
leukesak	leukesena/leukesana
geunkesak	geunkesena/geunkesana
leukesak	leukesena/leukesana

3.9.5.4. AHALEZKO ORAINA

3.9.5.4.1. NOR

nittikek	nittikena
littikek	littikena
ginttikesak	ginttikesena
littikesak	littikesena

3.9.6. ADITZ TRINKOEN ALOKUTIBOAK

3.9.6.1. EGON

niok/nayok	niona/nayona
yaok	yaona
gayosak	gayosena
yaosak	yaosena

3.9.6.2. JOAN

niok/nayok	niona/nayona
yok	yona
giosak/gayosak	giosena/gayosena
yosak	yosena

3.9.6.3. ETORRI

natorrek	natorrena
yatorrek	yatorrena
gatosak	gatosena
yatosak	yatosena

3.9.6.4. IBILI

nabillek	nabillena
yabillek	yabillena
gabiltzesak	gabiltzesena
yabiltzesak	yabiltzesena

3.9.6.5. EDUKI

HURA

yekot	yekotena
yekok	yekona
yekuk	yekune
yekek	yekena

HAIEK

yekoatset/yekoas	yekoatsetena/yekosena
yekosak	yekosena
yekusek	yekusena
yekesak	yeukesena/yekesena

3.9.6.6. EKARRI

HURA

yakarret	yakartena/yakarrena
yakarrek	yakarrena
yakarguk/yakarruk	yakargune/yakarrune
yakardek/yakarrek	yakardena/yakarrena

HAIEK

yakardesat/yakarreas	yakardesana/yakarresana
yakasak	yakasena
yakardusek/yakarrusek	yakardusena/yakarrusena
yakardesak/yakarresak	yakardesana/yakarresana

3.9.6.7. EROAN

HURA

yarot	yarotena
yarok	yarona
yaruk	yarune
yarek	yarena

HAIEK

yaroasat/yaroas	yaroasana/yaroasena
yarosak	yarosena
yarusek	yarusena
yaresak	yaresena

3.9.6.8. ERABILI

HURA

yabillet	yabilttena
yabillek	yabillena
yabilduk	yabildune

HAIEK

yabiltzeas	
yabiltzesak	
yabilgusek	yabildusena
yabiltzesak	yabiltzesena

3.9.6.9. JAKIN

HURA

yakitt	yakittena
yakik	yakiñe
yakiuk	yakiune
yakiek	yakiena

HAIEK

yakieset/yakies	yakiesena
yakixek	yakixena
yakiusek	yakiusena
yakiesak	yakiesena

3.9.6.10. ESAN

yiñot	yiñotena
yiñok	yiñona
yiñuk	yiñune
yiñek	yiñena

3.9.6.11. ERITXI

yeritxet	yeritxetena
yeritxek	yeritxena
yeritxuk	yeritxune
yeritxek	yeritxena

3.9.5.2.4. NORK-NORI-NOR

SINGULARRA

NIK

neutzen	neutzena
neutzen	neutzena

HARK

yeusten	yeustena
yeutzen	yeutzena
yoskun	yoskune
yeutzen	yeutzena

GUK

geuntzen	geuntzena
geuntzen	geuntzena

HAIEK

yeusten	yeustena
yeutzen	yeutzena
yoskun	yoskune
yeutzen	yeutzena

PLURALA

NIK

neutzesan	neutzesana
neutzesan	neutzesana

HARK

yeustesan	yeustesana
yeutzesan	yeutzesana
yoskusen	yoskusena
yeutzesan	yeutzesana

GUK

geuntzesan	geuntzesana
geuntzesan	geuntzesana

HAIEK

yeustesan	yeustesana
yeutzesan	yeutzesana
yoskusen	yoskusena
yeutzesan	yeutzesana

3.9.7. PERIFRASI MULTZOAK

3.9.7.1. -TEN + EGON

- afaritten gaus (U)
- ikusten gaus (G)

3.9.7.2. -TEN + IBILI

- seoser itten dabill (G)
- bearren dabiltzes (G)

3.9.7.3. GURE IXEN

3.9.7.3.1. Lehen aldia

- aittek a, lelau etor gure ixen deu gaur (G)
- gaur goxen esteu etor gure ixen (G)

3.9.7.3.2. Orain aldia

- orrek eskondu in gure deu (G)
- orrek etorri in gure deu (G)

3.9.7.3.3. Gero aldia

- bier etor gureko det (G)
- in gureko deu gero (G

3.9.7.4. BER IXEN

- etzera yon ber dot (G)
- gaur goxen etzera yon ber ixen dot (G)

3.9.7.5. AL IXEN

- egon al ixe nas orreas (G)
- beskari ekar al ixe neun atzo (G)

3.9.7.6. ESIÑ IXEN

3.9.7.6.1. Orain aldia

- esi neitte yon etzera (G)
- esiñ yo neitte etzera (G)
- esin dot yan geyao (G)

3.9.7.6.2. Lehen aldia

- esiñ egon ixe nas emen (D)
- gaur goxen esiñ etorri ixe nas lelau (G)
- errire esiñ yon ixen da (U)

3.9.7.6.3. Gero aldia

- esiñ etorriko nas bier (G)
- esingo nas etorri ariñ (U)

3.9.7.7. ERAZLEAK

3.9.7.7.1. Lehen aldia

- señeri negar erain dotzesu (G)
- orreri etor eraiñ in dotze? (G)
- altza eraiñ in doste goixeti (G)
- orreri, akaba eraiñ in dotze dana (G)
- señeri negar erain deutze (U)
- orreri etorri eraiñ in deutze (U)
- goixeti altza erain deuste (U)
- akaba eraiñ in dotze dana (U)

3.9.7.7.2. Aspekto ez burutua

- orreri bear asko eraitteutze (G)
- orreri sarritten etorri eraitteutze (G)

3.9.7.7.3. Gero aldia

- orreri barre eraingo tze (G)
- orreri etor eraiñ ingotze (G)

3.9.8. ADITZ MULTZOKO BESTE OSAGAIAK

3.9.8.1. BA-

- bano etzera (D)
- badekot diru (G)
- ni padakitt euskera (U)

3.9.8.2. ES

- i esas Bilboko (D)
- amak esteust iñ afaririk (U)

3.9.8.3. ALA GALDERETAN

- emekok balio deu esetarako ala? (G)

3.9.8.4. -A GALDERETAN

-A galderetan erabiltze honen inguruan, AZKUE-k (1923) Jataben aurkitu zuen eta honako hau dinosku:

" En Maruri, junto a Mungia (B) dicen por "está bien" preguntando ondo dagoa y afirmAndo ondo dago. (252. or.)"

Gaur egun era hau edadekoen artean bizi bizirik dago, ondoko adibideotan ikus daitekeen legez:

- yan ta osten ingo due ? (G)
- pasea ingo due? (G)
- emongo tzue? (G)

Galderak esaldi osoaz barik, berba batez egiten direnetan ere erabiltzen da: halan "ogi" baiezkoa "ogie?" galdera dugu.

3.9.8.5. ETE

- kolak estasiñotan begire asunek nok ete darosan (G)
- etorri ete da ? (G)
- serete yeritxek edo? (U)

3.9.8.6. EI

- etorri ei da (G)
- ikusi ei deu (G)

3.10. JUNTAGAILUAK

3.10.1. ETA

"ETA" osorik kontsonantez amaitutako berba baten ostean edo etenaren ostean baino ez zaigu agertzen; bokalez amaituko berba baten ostean agertuz gero /e/ gehienetan galdu egiten da. Berau ondoko erregelaren bidez adieraz dezakegu:

a) e ---> Ø / V____

Aurreko bokala /i/ izanez gero /e/ren galeraren ostean /t/ palatalizatu egiten da ondoko erregelaren arauera:

b) t ---> ʧ / i C$_0$____

Azkenik bokalen harmoniaren erregela aplikatu beharko genuke:

c) a ---> e / i, u C$_0$___

Beste barietate batzutan ez bezala /n/ren ostean /t/ ez da eguno ere ozentzen.

"ETA" esaldiak lotzeko ezeze sintagmak lotzeko ere erabiltzen da; adibidez:

- ogi tte ardau, biek ekarko doas (U)

Esaldiak lotzeko erabiltzen denean ALTUNA-ri (1986-47) jarraikirik ondoko eskemak suerta daitezke: Baiezkoa + Baiezkoa, Baiezkoa + Ezezkoa, Ezezkoa + Baiezkoa eta Ezezkoa + Ezezkoa; adibidez:

3.10.1.1. B + B

- orrek in deu bearra ta guk eron du (U.)
- gaur illena ixen da ta bearren yon gara (U)
- lodiegi dau ta gaixorik igual para littike (U.)
- trena galdu dot eta belu nator (G)
- ekar euden yateko asko, eta bota in ber gendun (G)
- ori basotik etor da, eta nebe etor da solotik (G)
- orrek ekar deu ogi tte guk ardau (G)

3.10.1.2. B + E

- yonitzen etzera ta esan egon (U.)
- ori andi da ta esta ateti pasaten (U.)
- asko etor dire ta estire kabitten (G)
- jente asko dao ta ibili bere eleitte iñ (G)

3.10.1.3. E + B

- orrek esteu eser erosi tte, dana yan deu (G.)
- onek erderas estaki, eta iñ in ber dau derrigor (U.)

3.10.1.4. E + E

- esta etorri etzera eta, esteu geittu bere (G.)
- atzo eseun geittu te, gaur bere estator (G)

3.10.1.5. ETA KAUSALA

- guardasola artu ber dot euri itteko antza deko ta (U.)
- sos oñes ondikarren goixa da ta (U.)
- oiñ yon aterri dau te (U)
- bano belu da ta (D)
- etzen dau gaixori tau ta (U)
- bano trenak ensegida urtengo deu te (G)
- eroixu gordosola euri trase dau ta (G)
- niri esiyostesu pregunta nik estaitt eser eta (G)
- gaixorik para san lar edan deu te (G)
- loteri edo seoser toka ber daku txirpillote emen dabill tte (U)

3.10.2. BERE

- atzo eseun geittu te, gaur bere estator (G.)
- len baso eskiñe gustitten beterik otesan ta oiñ estau aren be (U.)
- ekar dot yateko ta eros dot ogi bere (U)
- atzo esteu geittu, eta gaur bere esta etorri (U)

Ezezko esaldietan aditza fokalizatuta dagoenean "egin" aditza ezeze "bere" ere erabiltzen da fokalizatutako aditzaren ondoan; adibidez:

- ya ikusi bere estire itten (U)
- ateti pasa bere elittike iñ (U)
- ukusi bestot iñ (G)
- esta etorri bere iñ (G)
- ataringo errementaririk ya egon bere estau (U)

3.10.3. BERE BAI

- artaburu or dau artagaro bere bai (U.)
- eurek etor dire baya neu bere bai (U.)
- ekar dot a, yanari edo beskari, eta ogi bere bai (U)
- eroskot txakete bere bai, eta alkondara ba pere bai (U)
- amak in deu beskarie ta afarie be bai (G)

- ardi bi il dittus eta auntz be pere bai (G)
- lengusuk etor dire ta tio pere bai (G)

3.10.4. BERE EZ

- mutille esta etorko ta aitte beres (U.)
- esteude ekarko beskaririk es afariri pes (U)
- estotzet esango aitteri es. amari bes (G)
- eseuden ikusi plase ta elixe bes (G)
- orrek estire etzera yongo baya bearren beres (U)

3.10.5. BAKARRIK... BERE (BAI)

- eurok bakarrik estire etorri. neu be etor nas (G.)
- eurok bakarrik esteude iñ. geupere in du (G.)
- estot ikusten ume bakarrik ama bere bai (U)

3.10.6. EDO

- ser gurosu au edo ori? (U.)
- onek emekotire edo parajekotire (U.)
- estaitt senbe diresen bi edo iru (G)
- beti etzen edo kanpon beti dau berbetan (U)

3.10.7. ALA

- ser gurosu ardau ala ure? (U.)
- sein gurosu au ala ori beste? (G)
- ardau ala ure sein dosu guren? (G)
- sapaburu sapo itte ok. ala urgerixo ? (G)

3.10.8. BATA... BESTE

- bata samudioko ta beste lesamako (U.)
- bat ixen san Samudiokoa ta beste Leyoako (G)
- batek ekarreun ardau te bestek ekarreun ogi (U)
- batek ekarreun ardau eta bestek a. ogi (G)

3.10.9. NEI/NAI

- andi ixen nei txikerra ixen bardin da (G.)
- bason ixen nei gortan ixen beti deku bearra (G.)
- etzen nei a. kallean beti daus berbetan (G)
- seuek etorri nei geu yon bardin da (G)
- emen nei Bilbon igual doste (G)
- andi dala nei txikerra dala igual da (U.)
- kanpon nei barrun bero andi itten deu (U.)
- goixen nei arrastegin beti dau jente asko (U)

3.10.10. NEI... NEI.../NAI... NAI

- gero ta gitxiau dana. nai egabera nai ollogorra dana (U.)

3.10.11. EDO...EDO

- beti daus bearren edo bason edo etzen (G)

3.10.12. SEIÑ

- igual doste ori in sein beste (G)
- ak itteun ganadu seiñ astok (U)

3.10.13. ALDERRI BETETI... BAYA BESTETI

- alderri beteti bildurre dekot baya besteti yon in gure dor (U.)

3.10.14.BATETI... BAYA BESTETI

- bateti etor gure deela diñe baya besteti kotxerik estekela (G.)

3.10.15. BATETI... BAYA BESTERAKO

- bateti bildurre dekopaya, besterako yon gure neuke (G.)

3.10.16. EZ... EZ...

- esteude ekarko es a, es beskaririk eta es afaririk (G.)
- orrek estere iñoas berbarik itten, es sues es nies (G)
- nik estot salduko, es beye eta es idi (G)
- nik estot salduko es beirik eta es idirik (U.)
- orrek estotzo esango es amari tte es aitteri (U)

3.10.17. EZ.... BERE EZ

- esteude ekarko beskaririk es afariri pes (U.)
- estotzet esango aitteri es, amari bes (G.)

3.10.18. BAYA

Beronek esaldiak lotzean honako eskema hauek ager eraz diezazkiguke: Baiezkoa - Baiezkoa, Baiezkoa - Ezezkoa, Ezezkoa - Baiezkoa eta Ezezkoa - Ezezkoa; adibidez:

3.10.18.1. B - B

- eurek etor dire baya neu bere bai (U.)
- oin denpora ona dau baya atzaldera euri ingo deu (U.)
- txakurre, baltza da baya katu surie (U.)
- asko etor siren baya danak yaeuden (G)
- asko etor dire baya danak a, yango deude (G)
- sarra da baya goraño ien deu (G)
- ori emeko da baya anaje kanpon bixi da (G)
- denpora ona dau baya arrastegiñ euri ingo deu (G)

3.10.18.2. B + E

- a pere orriñ antzeko deko baya a esta ametza ori da ametza (U.)
- one teko soson antza baya kolore esteko ondo (U.)
- esan dotzet baya esteu siñestuten (U.)
- danak etor dire baye arrebe esta etorri (U.)
- yakin dot baya enas akordate ixen (U.)
- etorteko gane badeuke baya esteuke kotxerik (U)
- etorko dala esan deu baya nik estot siñestuten (G)

3.10.18.3. E + B

- eskendun esaten baya yakiñ in gendun guk (U.)
- estau ondo baya balio lei (G)

3.10.18.4. E + E

- esta etorri baya estau lebarik (G.)

3.10.19. BAYA/ETA ALAN TA GUSTI

- iruretan etorko dire baya alan ta gusti belu ixengo da (U.)
- kotxen etorko da baya alan ta dusti bere belu etorko da (U)

3.10.20. BAYA/ETA ALAN (TA) BERE

- kotxen datos baya alan bere belu ixengo da (G)
- iruretan etorko dire ta alan bere belu ixengo da (G)
- kamiñotati esin dire ibilli baya ibiltten dire alan ta bere (G)

3.10.21. ESPADASE

- es bakarrik erdara ikistearren edo olan espadase irebasi in ber ixete san seoser (G)

3.10.22. OSTERA

- ori emeko da anaje ostera kanpon bixi da (G)
- au dau gasi ori ostera gasa (G)

3.10.23. OSTEN

- dana dau gero ta gitxiau ta, serak ixen esen artatxorik eta eleik eta, osten beste danak gero ta gitxiau ikusten dire (U)

3.10.24. ESPABERE

- emen imiñi ber dot espabe estau lekurik (U)
- kotxen yon ber du espabe belu itten daku (U)
- dana akaba ber dosu espabe txikitxu lotuko sara (U)
- ondo in ber da espabere hapes (U)
- etzen egongo da, espabere tabernan (U)
- dana yan ber da txiker lotuko sara espaberen (G)

3.10.25. OSTANTZEN

- asi itten da jente, selao denpora daon, baya ostantzen es, mayetza da (G)
- indaba, urdei, txarri iltten dan lekun urdei sati beteas, eta txarriki daun arten txarrikies ostantzen a, ba indabak bakarrik (G)
- eskues yan ba, frute edo, ba, oin bere itten dana, bai ingo san, baya ostantzen tenedora ta kollarea, kutxillo a, da gitxiao usaten sana nire gaste denporan gero ya kutxillon sera etor san baya (G)
- es oiñ esta itten ori, lantzen etze baten ingo da, lantzen etze baten bai, lantzen batek a, baya ostantzen es (G)
- buelta, sagarrak sagarrak landaraas daosen lekun itte san layakas bueno ostantzen bere bai arik eta makiñak urten arten (G)
- pararryos a, kastillon egon san, baya ostantzen a, aldean pararroyosik es (G)
- pikamallu esaten dakona isten da diferente ostantzen a, bestek a, itxure diferente eukitten deude batzuk baya gero orrek dana tire bat (G)

3.10.26. SE

3.10.26.1. KAUSALA:

- emen itte san gastaik denpora andiñ eukitteko eseun balio ixeten se sapartu itte san (G)
- bier akabako dot se oiñ estekot denporarik (G)
- oiñ yon se aterri dau (U)
- es yon ondiño solora se garau dau (U)
- leye andi in dau se serak dana taus kristelak intte (U)
- esti ataraten estoas iños ikusi nik se peligroso ixete san (U)
- agune esaten geuntzen guk urune ondo ioteri, se ondo iota oten esanen talo esan ain goso isten (U)

3.10.26.2. KONTSEKUTIBOA

- aineste jenero ote san se estaipa (U)
- ainbeste bero itten deu se esi lei bearrik iñ (U)
- ain da andi se ateti pasa bere elittike iñ (U)
- orrek ainbeste diru deko se estaki ser dekon (U)

Gatikan eta, noizean behin Urdulizen ere, kontsekutiboak inongo loturarik gabe egiten dira; adibidez:

- aiñ andi da esta sartxen atetik (G)
- aiñ txikerra da esta ukusi bere itten (G)
- ain lodi dau, gaixotu in leitte (G)
- ain lodi dau gaixotu in leitte (U)

3.10.27. ALANDASE

- alandase bakixu ser in ber dosun (G)
- alandase eskeinki eser iñ (G)
- alandase orre pere in deu (U)
- alandase badakixu ser in ber dosun (U)

3.10.28. ASIKE

- asike badakixu ser in ber dosun (U)
- asiske esin du eser iñ (U)

3.11. MENPERAGAILUAK

Menperagailuen erabilera ikusteko Goenagari (1980) jarraikirik hiru menderagailu nagusi dugu oinarrian: "-LA", "-N" eta "BA-". Menderagailu hauek oinarrizkoak izanik, menpeko esaldi jokatu guztiak hauen bidez eta berauei erasten zaizkion atzizkien, posposizio, eta abarren bidez lortzen dira.

3.11.1. -LA

Aztertzen ari garen euskalkian badirudi menderagailua -LA dugula; edozein adizkiri dautsola aurki dezakegu: hala ere, adizki horiek zenbait aldaketa izaten dituzte. Iragan adizkietan, adibidez, berauek azken "-N" galtzen dute "-LA" erastean:

nitzen	nitzela
san	sala
asten	astela
neutzen	neutzela
—	—

Barietate honetan "-LA" aditz laguntzaileari erastean beroni harmonia bokalikoa aplikatzen zaio ohizko kasuetan; aurreko adizkian diptongoa dugula, zaharren artean ez da beti harmonia egiten; adibidez:

dau	daula
deu	deula
eun	eula

Hala ere, lekuko berberek beste era honetara emango lituzkete diptongoa ez dagoenean:

du	dule
dosu	dosule
gendun	gendule

"-LA" menperagailuaren harmonia erregela era bitara eman beharko genuke zahar eta gazteen ereduen arabera:

a)

a--->e/ u C___#

b)

a--->e/ u, y C___#

Hemen agertzen zaigun arazoetarik bat harmonia erregela zein unetan aplikatu behar den ikustea da, izan ere, barietate honetan, beste batzutan ez bezala, aditz laguntzailea ez da eguno ere harmonizatzen:

artu da	hartu da
sartu da	sartu da

Morfologiaren afijazio erregelak eta erregela fonologikoen arteko ordena honelako kasuetan bi eratara azter dezakegu:

a)

	[zartu] [da] [la]	[sartu] [dosu] [la]
1. afijazioa	[sartu da] [la]	[sartu dosu] [la]
2. afijazioa	[sartu dala]	[sartu dosula]
harmonia	sartu dela	sartu dosule

Orden honek ez liguke benetako emaitzik emango zeren "sartu dela" ez baita erabiltzen; beraz, beste hau proposa dezakegu:

b)

	[sartu] [da] [la]	[sartu] [dosu] [la]
1. afijazioa	[sartu] [dala]	[sartu] [dosula]
harmonia	----	[sartu] [dosule]
2. afijazioa	sartu dala	sartu dosule

Ikusten denez erabiltzen diren formak lortzeko, lehenegoz menperagailua aditz laguntzaileari erantsiz gero harmonia erregela aplikatu beharko genuke, geroago erdiko kortxeteak ezabatzeko.

Menperagailu honen bidez honako esaldi motak ikusiko ditugu:

3.11.1.1.-LA
1. konpletiboa
2. gerundiala

3.11.1.2. -LA + BERE

3.11.1.3. -LA + TA
1. modala
2. kausala

3.11.1.4. -LA + KO
1. kausala
2. konpletiboa

3.11.1.5. -LA+ KO + N

3.11.1.6. -LA + KO + TZAT

3.11.1.7. -LA + N

3.11.1.1. -LA

3.11.1.1.1. Konpletiboa:

Menperagailu honen erabilera esaldi konpletiboetan aurkezteko, alde batetik esaldi nagusiaren egitura mota bereiztuko dugu, berori baiezkoa, ezezkoa edo galdera ete den, alegia; eta beste aldetik esaldi nagusiaren aditza zein den, izan ere, geroago ikusiko denez, "-LA" edozein aditzekin erabil daitekeen arren gainerako konpletiboekin ez da gauza bera gertatzen, kasu baterako "-NA" ez dute aditz guztiek onartzen.

3.11.1.1.1.1. BAIEZKOETAN

AKORDA

- akorda nas erosi dosule (G.)

ENTZUN

- ori estala emeko entzun deude (G.)
- ori il dala entzun dot (U)
- entzun dot etor direla (G.)
- entzun dot ondo daola (G, U)

ESAN

- orrek estala etorko esan deu (U)
- esan dotzu pa ekar dotela (G)
- esan dotzut txarto daola (G, U)
- erosi dotela esan dotzut (U)

IKUSI

- emen ikusten da jente asko dabillela (G)
- ariñ allegako dala gero ikusi ber (G)

KONTURETU

- konturetu nas esarala emeko (G)
- konturetu da Ester diru falta dakola (G)

PENTZA

- etzeti datosela pentzaten dot (G)
- orrotza pentzaten dot ixen sala bai orrotza (G)
- pentzaten dot ingo deudela (U)

Aditz honek ahalezkoarekin batera erabiltzen denean beste barietateetako "iruditu" edo "badirudi" adierazteko balio du; adibidez:

- euri ingo daula pentza lei (U)
- otz itten daula pentza lei (U)

ULERTU

- ulertu dotzut bier datosela (G)
- entendidu dotzut bier datosela (G)

IGERRI

- igerri dotzet kanpoko dala (U)

GUSURRE IXEN

- baskari in deurela gusurre da (U)

ESUN IXEN

- jente asko dabillela esun da emen (G)

EGI IXEN

- egi da ekarri daula (U)

3.11.1.1.1.2. EZEZKOETAN

KLARU EGON

- estau klaru etor dala (G.)

ESAN

- orrek estau esan etorko dala (G)
- esteuste esan ingo deudela (G. U)
- elei esan euririk ingo deule (G)

KONTURETU

- enas konturetu esarala emeko (G)
- loi daola enas konturetu (G)

SIÑESTU

- estot siñestuten ekar deule (G)
- ordu beten ingo sule enei siñestu (G)
- orrek oñes yongo direla estot siñestuten (U)

ENTERA

- enas entera akaba derela (G)

IKUSI

- estot ikusi jente asko dabillela (G)
- estot ukusi afari yan daula (U)

PENTZA

- elei pentza otza itten deula (G)

ENTZUN

- estot entzun gaixori taula (D)
- nik estot entzun iños sorri baspitti itten dala e (G)

ULERTU

- estot ulertu, etorri datosela (G)
- estot ulertu olan dala (U)

IGERRI

- nik estotzet igerri sopelostarra dala (G)
- estotzet igerri Sopelako dala (U)

3.11.1.1.1.3. BAIEZKO GALDERETAN

ESAN

- noas etor dala esan dosu? (G)
- etor dala esan dosu? (G)
- nor etor dala esan dosu? (G)
- etorri dala esan dosu? (U)

IKUSI

- jente asko daola ukus dosu? (G)
- ukus dosu jente asko daola esta? (G)

PENTZA

- suk pentzateosu etorko direla? (G)
- suk pentzaten dosu ingo deula? (U)

ENTZUN

- bier datorrela entzun dosu? (G)
- entzun dosu ekar derela? (G)

JAKIN

- bakixu akaba direla, esta? (G)

ULERTU

- ulertu su olan dala esta? (G)

3.11.1.1.1.4. EZEZKO GALDERETAN

ESAN

- estotzut esan txarto daola? (G)
- estotzut esan ala, erosi dotela? (G)
- estotzut esan erosi dotela? (U)

KONTURETU

- esara konturetu txarto daola? (G)
- loi daula esara konturetu? (U)

PENTZA

- estosu pentzaten etorko direla? (G, U)

ENTZUN

- estosu entzun a, akaba deudela? (G)

ULERTU

- estosu ulertu txarto daula? (U)

IKUSI

- estosu ikusten gaue dala? (G)
- gaue dala estosu ikusi? (U)

Zenbait kasutan -LA ez zaio aditzari erasten; adibidez:

- esa neutzen oneri se lastime da galtxe (U)

-LA arestian ikusiko indikatiboko adizkiei ezeze subjuntiboari ere eras dakioke; adibidez:

- esayosu orreri lotu dittela emen (G)

-LA subjuntiboarekin aginteraren hirugarren pertsonaren ordez erabiltzen da: adibidez:

- etor dittesela (G)
- ekar diela (G)
- esteittela yon (G)
- estille yan (G)

3.11.1.1.2. -LA GERUNDIALA

- isten nabillela ausi da giltze (G)
- ni yaten naola ikusi sittut (G)
- andra bat yote san aurreti, otzaratxu beteas, ogi bet aurren daule (U)
- mesarantza gosela etor siren abadek (U)

Denbora alorrean

- ya urte asko da kendu sala ori (U)
- iru egun dä etor estala (G)
- lau aste dire agertu estala (G)

3.11.1.2. -LA BERE

Egitura hau balio kontzesiboz erabiltzen da:

- gure esteule bere iñ in deu (G)

3.11.1.3. -LA TA

Egitura mota honek balio bi dauka: bata, "-LAKOAN"en ordez erabiltzen da, bestea, ostera, kausala:

3.11.1.3.1. "-LAKOAN"en ordez

- eurok ekarko derela ta nau (G)
- makalik daola ta estotzet geittu (G)
- emeko dala ta ego nas fijo (G)
- etor dala ta nau (U)

3.11.1.3.2. Kausala:

- gari yotetan bear fuerte dala ta koñaka kopa bat edo bi bota (G)
- ara yon ber dala ta ara eron gendusen (U)

3.11.1.4. -LAKO

Beronek hainbat funtzino bete ditzake:

3.11.1.4.1. Konpletiboa:

- etorri dalako dekot (G)
- estekot iños marea naselakorik (G)
- ona etorko direlakorik ésteu esan ak (G)
- an bixi dana an goiko etzetxun suon tion anaje, dalako dekot (U)
- Migel dekolako dekot usena (U)
- suk in dosuleko euki dot (U)

Izen lagun gisa ere ager dakiguke "gogor(a)"rekin batera; adibidez:

- bota dotzetelako gogorra iki dot (G)
- eron dosuselako gogorra iki dot (G)
- axe in dauelako gogor saus (U)
- alan dalako gogorra nau (U)
- gogorra dau alantxe dalako (U)

3.11.1.4.2. Kausala:

- damututе nas, belu etor naselako (G)
- parkatu belu etor naselako (G)
- ori esta etorri belu dalako (D)
- belu nator trena galdu dotelako (U)
- estot erosi dirurik euki estotelako (U)
- ori esta iñusente kokolo dalako espada iñusente arrotxu dalako (U)

-LAKO honen ordez Gatikako lekuko batzuk -LAKON ere erabiltzen dute; adibidez:

- mote imiñi eutzen eseulekon ondo itten (G)

3.11.1.5. -LAKON

- kanpoko dalakoan erdera in dotzet berba (G)
- ekarri dotelakon nau (U)
- guardasola ekar dot euri ingo daulakon (U)
- etor dalakon nau (U)
- kanpoko dalakon erdera in dotzet (U)
- in dotelakon nau (U)

3.11.1.6.-LAKOTZAT

- yongo dalakotzat esan deu yotes (G)

3.11.1.7. -LAN

- gordosola artu dot euri ingo deulan (G)
- suk ekarko dosulen estot erosi (G)
- ixitte ongo dalan etzen lotu nas (G)
- an ongo salan enitzen yon (G)

3.11.2. -N

3.11.2.1. ERLATIBOZKOAK

Erlatibozko esaldi jokatuak emateko kontutan hartuko dugu erlatibatzen den menpeko esaldiaren kasu marka; hala nola, kasu marka hori berori esaldi nagusian agertzen den ala ez: bestalde, esaldi nagusian menpeko izena ezabatzen den ala ez kontutan ere hartuko dugu. Guzti horren arauera, sailkapena egiteko ondoko erizpideok izango ditugu kasuz kasu.

+Izena, + Kasu marka bera	(+I, +KM)
-Izena, + Kasu marka bera	(-I, +KM)
+Izena, -Kasu marka bera	(+I, -KM)
-Izena, -Kasu marka bera	(-I, -KM)

3.11.2.1.1. NOR

+I, +KM

- sues etor dan neskato makal dau (G)
- ori etor dan gixona kanpoko da (U)

-I, +KM

- ori Gerniken bixi dana da (G)
- Gerniken bixi dana, gaixori tau (D)
- onek esa lei beonek gure deune (G)
- orrek gixonak ekar daune desaparesidu in da (G)
- motza da libiru erosi dosun ori (G)
- gordeta dau ekar dosune (G)
- Bilboti ekar dotena gordeta dau (G)
- Bilboti ekar dune gordeta dau (U)
- ori gixona etor dana kanpoko da (G)
- esaixu suk gure dosune (U)
- a bostorrotza da su tiñosune (U)

-I, -KM

- Mungitti datorren kamiñoraño yo nas (G)
- emon dotzet yaten txakurreri ekar dosun txakurreri (G)
- etor dan andreri diru emon dotzet (U)

-I, -KM

- emon dotzet diru a, orreri andreri etzera etor danari (G)
- in dot berba etor danaas (G)
- etor danaas berba in dot (U)
- atzo etor sanan antza deko orrek mutillek (G)
- erosi dosunaas estau naiko (G)
- Yataben dausenak estere itten ganadu erra baño (U)

3.11.2.1.2. NORK

-I, +KM

- beskari in daun neskatok enau esetuten (G)
- yatordu in deun neskatok eneu esetuten (U)

-I, +KM

- ogi ekar daunek ardau edan dau (G)
- ogi ekarri daunak ardau bere ekarri dau (U)

-I, -KM

- ogi ekar deun a, ume edo señe estau (G)
- ego nas ikusi sittun señeas (G)

-I, -KM

- sarden antzeko baya ortzak doblata dekosena da saskako (U)
- giltze dekona esta etorri (G)
- ogi dakarrena emeko da (G)
- esetako balio esteune itten saus (G)
- dirurik estekona estittela etorri (G)

- emoyosu txakurreri yaten sobra deunetik (G)
- estot esetuten ori sues berba in daune (G)
- esne ekarten deunantzat ekar dot au (G)
- ego nas su ikusi sittun umeas (U)
- sues berba in dauna estot esetuten (U)
- argiñe argin bear itten deuna da (U)
- bolantedune esaten geuntzen guk a, burnisko eje eukitteuneri (U)
- diru a, emoteko ekar dotzune, esta etorri (G)

3.11.2.1.3. NORI

+I, +KM

- suk diru emon tzesun a, andreri emon dotzet ure (G)
- ure emon dotzet seuk diru emon dotzesun andreri (U)

-I, +KM

- emon dotzet diru seuk emon tzesunari (G)
- suk emon dotzesuneri diru emon dotzet (U)

+I, -KM

- esne gustaten dakon neskato ori esetuten dot (G)
- esetuten dot esne gustaten dakon a, neskato (U)

-I, -KM

- etor da etze gustaten dakona (G)
- etze gustaten dakona etor da (U)
- bakotxak eukitteun beran a, sepulture esaten dakona (U)

3.11.2.1.4. NOREN

+I, +KM

- bille yon saran gixonana da ori (G)

+I, -KM

- au libiru dekoten a, gixonantzako da (G)
- bille etor saran gixona gaixori tau (G)

3.11.2.1.5. NOGAZ

+I, +KM

- ori a, neu o nasen señeas etor da (G)
- ori etor da ni ego nasen umeas (U)

-I, +KM

- suk berba in dosunaas ego nas (D)

+I, -KM

- berba in dosun gixona estau emen (G)
- berba in dosun gixona esta emeko (U)

-I, -KM

- domekan egon giñenak euskera itteuden berba (G)
- ori akordaten enasena diñoure il in dala (U)

3.11.2.1.6. NORENTZAT

+I, +KM

- libiru ekar deen gixonantzako da au (G)
- au da beskari ekar dun andrentzako (U)

+I, -KM

- ogi ekar dun a, ume, estau (U)

-I, +KM

- beskari ekar deenantzako ekar dee ardau bere (G)
- au erosi dotenantzat ekar dot ogi bere (G)
- au ekar du suk esne ekarri dosunentzat (U)

3.11.2.1.7. NOGAITIK

+I, +KM

- pregunta dee geuk pregunta dun andreaittik (G)

+I, -KM

- pregunta deen señe estau (G)
- pregunta deuden ume estau emen (U)
- pregunta doten neskato gaixori tau (U)

-I, +KM

- seuk pregunta dosunaittik pregunta deude (G)
- au in dot suk in dosunaittik (G)
- suk in dosunaittik neu pere in dot (U)

3.11.2.1.8. NOGANA

-I, +KM

- geu ixen garan a, laguneana ixen dire orrek (G)
- geu yon garen enbreana yon dire (U)

-I, -KM

- yon garan gixona esta emeko (U)
- yon saran gixonak esittue esetuten (U)

+I, +KM

- orre tos geu yon garanana (U)
- geu yon garanana yon dires (U)

3.11.2.1.9. NON

-I, +KM

- atzo egon garan lekun egon gara (G)
- seu on saran sillan yarri nas (G)
- on dan lekun itxi deude (G)
- yarritte daus, bero itten deun lekun (G)
- nik emen ortxe mendiñ, kastillo daon mendiñ esetu dot (G)
- ondikarren ni bixi nitzen etzen an itxi neun (G)

+I, -KM

- egon garan taberne aitteas ixi in deude (G)
- aitteas egon garan taberne ixi in deude (U)
- yan dun mayea ausitte dau (G)
- yaten on garan maya ausitte on da (U)
- orre tatos geu goixen egon garan lekutik (G)
- koxu deude a, geuk itxi dun lekutik (G)
- arrotzak dausen otzare mimenesko da (G)
- inyabe ta arto batxen dan sasoi au da (G)
- ori bixi dan erri asao dau (G)
- yesarritte egon garan sille arreglaten eron du (U)

+I, -KM

- maye yan dune apurtute dau (G)
- ixi deude taberne, ori edan gendune (G)
- sillea yarri sarana apurtute dau (G)

3.11.2.1.10. NORA

+I, +KM

- orrek a, geu ixen garan lekure dos (G)
- gero yongo gara, etor saren basora (G)
- gu yon garan basora dos (U)

- gure aittek atzo martxa iñ yeuna mendire edo basora edo yon san lekure (U)
- orre tos geu yon garan lekure (U)

+I, -KM

- ori gixona yon garen lekuko esta emeko (G)
- bota in dere ni ixe nasen a, etze (G)
- bota in dere ni ixe nasen lekuko etze (G)
- konfiantzasko da yo nasen etze (G)
- yon saren lekuko gixonak e, esittu esetuten (G)

-I, -KM

- saldu in gure dere etzea, oiñ ixen garana (G)
- ayuntaminttune da ori barra, yon garana (G)

3.11.2.1.11. NONDIK

+I, +KM

- orrek gu etor garen lekutik etor dires (G)
- trena pasten dan lekuti ibil dires (G)

+I, -KM

- trena pasaten dan a, subiñ aspien arraiñ asko koisten da (G)
- satosen erri estot esetuten (G)
- egurre ekar gendun baso erre in da (G)
- gu etor garan basora dos orrek (G)

-I, -KM

- saldu in deude etzea suek etor sarena (G)
- elixe sarra da ori orrek urten deena (G)

3.11.2.1.12. NONGO

+I, -KM

- niri makiñe gustaten dasten lekure gos? (G)
- suri makiñe gustaten datzun tabernara gos (G)

3.11.2.1.13. NORAINO

+I, +KM

- orrek gu allega garan lekuraño allega dires (G)
- orrek gu allega garan etzeraño allega dires (G)

3.11.2.2. SUBJUNTIBOA + -N

3.11.2.2.1. KONPLETIBOA:

- gure dot etor saittesan (G)
- ori etor ditten gure dot (G)
- orrek txorik orreri il dakiosen gure dot (G)

3.11.2.2.2. FINALA:

- ta eskegi yalgi dein lotu dakon odola (G)
- paren itxiko eusen amak eron deixen (G)
- ure imiñi tte odola kendu dakion, gatzaas, ara okele bota (G)
- koxixu ori estaitte yausi (U)
- askore imiñi puntas gora, ara yon deitten (U)
- erleju imiñi, lo in esteigun (U)

Ezezko esaldietan "EZ" ezeze "ZE" ere erabil daiteke. Azken hau erabiltzen denean erdal "no sea que" edo adierazi nahi izaten dugu: adibidez:

- koxixu señe yausi seditten (G)
- ate ixi dot, otzittu sedeitten (G)
- au ekar du yon sedeitten (G)
- bildurre dekot etor sedittesan (G)
- bildurre deke kendu sedakien (G)
- euri in sedein bildurre dekot (G)

3.11.2.3. - ENA

Beronen erabileraren adibideak GAMINDE-ri (1986) jarraikirik, agertzen diren egitura moten arabera emango ditut; hau da: baiezko, ezezko, baiezko galdera eta ezezko galdera, alde batetik; eta esklamazioak, bestalde.

3.11.2.3.1. BAIEZKOETAN:

- badakitt etor dana (G)
- badakitt akaba deena dana (G)
- yakin dot etor direna (G)
- badakitt astelena dana (G)
- etze erosiko sune gusurre da (G)
- egi da ekar deune (G)
- gusurre da ori emeko dana (U)
- badakitt illena dana (U)
- arrotzasala esaneskeron badakiu kaskare dana (U)

3.11.2.3.2. EZEZKOETAN:

- estot pentzaten belu etorko dana (G)
- esta egi etor dana (G)
- esta egi emeko dana (U)

3.11.2.3.3. BAIEZKO GALDERETAN

- Ixabel etor dana bakixu esta? (G)

3.11.2.3.4. EZEZKO GALDERETAN

- estakixu estana ibili ber? (G)

3.11.2.3.5. ESKLAMAZIOETAN

3.11.2.3.5.1. GRASIK:

- grasik etor dana! (D)
- grasik akaba deudena! (G)
- grasik ekarri deudena! (U)

3.11.2.3.5.2. SEGURU:

- seguru akaba deena! (G)
- seguru emeko dana! (D)
- seguru etor dana! (G)
- seguru ekar deune! (G)

3.11.2.3.5.3. LASTIME:

- lastime lelau etorri enasena! (G)

3.11.2.3.5.4. KLARO:

- klaro etor dana! (D)
- klaro yan deudena! (U)

3.11.2.3.5.5. FIJO:

- usena eukiko dau, fijo dekona! (U)

3.11.2.4.-NIK

- estot pentzaten oñes yongo direnik (G)
- Sabalen bere estot pentzaten daonik (U)
- estot pentzaten etorko danik belu (U)
- emen estot pentzaten olau bedarri taonik (U)
- estot pentzaten ekarri deunik (U)

3.11.2.5. -ENEAN

Menperagailu honen araberako adibideak emateko menpeko esaldiaren aditzaren aspektu mota kontutan hartuko dugu.

3.11.2.5.1. LEHEN ALDIAN:

- pasa sarenen geittu dotzut (G)
- bason ibil nitzenen agertu san (G)
- itxurrin goixen yo nasenen a, txori abi bet egon da (G)
- auri abia eunen ni etzera yo nitzen (U)

- etor nasenen ikusi sittut (U)
- urtetan yon garenen euri abla deu (U)

3.11.2.5.2. ORAINALDIA EGUNERO:

- euri tte nastaten danen da txotorra (G)
- uriolak egoten sirenen esiñ yon ixete san abade (G)
- eguski txangota dau gaur eguski txangota da oin bai tte gero ostu itten danen (G)
- afrontu axe andies itten daunen (U)
- itxoso txarra daunen entzuten da sarate emeti (U)
- yusturi ote sanen a, askore imiñi puntas gora (U)

3.11.2.5.3. GEROALDIA:

- akabaten dosunen yongo gara etzera (G)
- urtete osunean ixi ate (G)
- akabaten dotenen yongo gara etzera (G)
- etorten danen beraas egongo nas (U)
- akabaten dosunean etzera yongo gara (U)
- erosten dosunen erakutzikostesu (U)

Aditz trinkoak eta "izan"dun aditzak tempusaren arabera puntukari gisa agertu arren, bigarren esaldiaren aspektuak etorkizuna markatzen du: adibidez:

- datorrenean egongo nas beraas (G)
- gure deudenen agertuko dires (G)
- eurek gure deudenen yoten dire (U)

-NEAN subjuntiboari dautsola ere agertu izan zaigu adibide bitan:

- mingotza da au baya eidu ondo in daittesenean, maspasa modun para daittesenean goso tire (G)

3.11.2.6. -NETI(K)

- alkatek diñoneti geyau paga ber da (G)
- ukusi dunetik etzera etorko dires (G)
- gero etorko dires esan deenetik (G)
- esan deudenetik gero etorko dires (U)
- diñenetik bier etorriko dire (U)

3.11.2.7. -NIK ONA

- ori ekar deunik ona esta etorri (G)
- esta etorri yon danik ona (G)
- eskolara ibiltten sanik ona da beti orren lagune (G)
- etorri danik ona estot ikusi (U)
- basok erre direnik ona eskastu dire (U)
- ori ekarri deunik ona esta etorri (U)

3.11.2.8. -NERAKO

Egitura honek erabilera bi dauzka: bata, "noizko" galdekariari erantzuteko (A); eta bestea, adierazteko esaldi nagusiaren ekintza, ozta-ozta bestearen ostean bete dela (B):

3.11.2.8.1. A:

- datorrenerako akabata ongo da (G)
- emeti ibil sanerako eskondute on san a esta? (U)
- datorrenerako akabata dau (U)
- gu yon giñenerako yonta egon siren (U)
- akabaten dosunerako etorriko da (U)

3.11.2.8.2. B

- txakurrek ausi itten dau seoser entzuten daunerako (U)
- datorrenerako yarritten dire (U)

3.11.2.9. -NEKO

Aurrekoaren erabilera biak dauzka honek ere:

3.11.2.9.1. A:

- akabaten dosuneko etorriko da (G)
- Ester etor daneko ni enas egon (G)
- ori beskaritten datorreneko ni bearre nau (G)
- gu yon giñeneko yonta on siren (G)
- ama etor saneko urtenta egon san (G)
- gaue ixengo da allegaten gareneko (G)

3.11.2.9.2. B:

- entzun in doteneko esetu dot (G)
- txakurrek ausi itten deu sarata bat entzuten deuneko (G)
- allega sireko yon siren oira (G)
- esetu dot entzun doteneko (G)

3.11.2.10. -N ARTEAN

- suok ori itte osun arten preparakot beskari (G)
- suok akabaten dosun artean, yongo gara etzera (G)
- auxe legidu ber dot orre tatosen arten (G)
- ori akabaten dosun arten etzera yongo nas (U)
- suok ori itten dosue[illegible]artean beskari imingot (U)

3.11.2.11. -N BAKOTXEN

- datorren bakotxen, lotxen da garbittuten (G)
- berba itten deun bakotxen, ba, iñusentekeri be tiño (G)
- ukusten doten bakotxen naiko barre itten dot (G)
- etorri datorren bakotxen lotxen da afaritten (U)
- datorren bakotxen badakar seoser (U)
- orrek berba itten daun bakotxen ba, iñusentekeriren bat esaten dau (U)

3.11.2.12. -N GUSTIN

- belu dator urteten deun gustiñ (G)
- makaldu itten da otz itten deun gustiñ (G)
- datorren gustin dakar seoser (G)
- don gustin belu dator (U)

3.11.2.13. -N MODUN

- suk esan dosun modun in du (G)
- beskari prepara du amak esan deun modun (G)
- dana pasa da aittek esan deun modun (G, U)
- seuk esan dosun modun in du (U)
- amak esan daun modun in du beskari (U)

3.11.2.14. -N MODUKO

- orrek ekar deun moduko libiru bet ekar deude (G)
- seuk ikusi dosun moduko gastai bet ekar dot (U)
- aittek dekon moduko alkondara bat ekarri dot (U)

3.11.2.15. -N LES

Egitura honek erabilera bi dauzka: bata, modala, eta bestea, kausala:

3.11.2.15.1. Modala

- kañubera pere Hase bi daus len esan doales (G)
- oiñ itten dere imiñi gatza ureas, len imintte sales ori gatza ureas ta botaten dere okele (G)

3.11.2.15.2. Kausala:

- astelena dales, yon gara bearren (G)
- ori kanpoko dales estaki euskerarik (G, U)
- gaur astelena dales bearren yon gara (U)

3.11.2.16. -N LAU

- aittek deko lau txaketa bat ekar dot (G)
- suk ukus dosu lau gastai bet ekar dot (G)

3.11.2.17. -N ANTZEKO

- libiru bet ekar dot suk erakutzi seusten antzeko (G)

3.11.2.18. -NAN ANTZEKO

- txaketa bat erosi dot amak ekar deunan antzeko (G)
- seu tekosunen antzeko da (U)

3.11.2.19. -N BESTE

- amak esan deun beste ekar du (G)
- suk erosi dosun beste erosi dot nik (G)
- seuk esan dosun beste erosi dot (U)
- amak esna daun beste ekarri dot (U)

3.11.2.20. -N GAÑE

- ori suk euki dosun a. gañe andi da (G)
- ori a. nik ekarri neune gañe txikerra da (G)

3.11.2.21. -N GAIÑ

- ori seuk ikusi sendun gaiñ andi da (U)
- ori atzo etorri sana gain gaste da (U)
- ekarri dot liburu bet seu tekosun gain polittе (U)

3.11.2.22. SELAN... -N

Egitura moeta hau "-ENA"ren ordez agertzen zaigu esaldi konpletiboetan. Gorago "-ENA"rekin egin dudan legez hemen ere kontutan hartuko dut egitura moeta, hala nola zein aditzekin erabiltzen den ere.

3.11.2.22.1. BAIEZKOETAN:

JAKIN:

- badakitt a. astelena selan dan (G)
- badakitt selan illena dan (U)

IKUSI:

- ukusten da emen, selan etor diren (G)
- ikusi dot selan umek etor diren (U)

KONTURETU:

- konturetu nas kanpoko selan saran (G)

IGERRI/IREGARRI

- igerri dotzut selan esaran emeko (G)
- iregarri dotzut selan emeko saran (U)

ASTU:

- emeko selan dan astu in dat (G)

ESAN:

- badiñot selan an egon giñen (U)

ENTZUN:

- entzun dot selan etor diren (U)

3.11.2.22.2. EZEZKOETAN:

- enas konturetu selan etor diren (G)
- estot ukusi selan afaldu dosuen (G)
- esteude esan selan etorko diren bier (G)
- enas konturetu selan etorri diren (U)
- enas entera selan akaba deuden (U)
- enas konturetu selan emen sausen (U)

3.11.2.22.3. BAIEZKO GALDERETAN

- ierri ostesu emeko selan nasen esta? (G)

3.11.2.22.4. EZEZKO GALDERETAN

- selan akaba dun estakixu ondiño ala? (G)
- estostesu iregarri selan enasen emekoa? (G)
- estosu entzun selan txarto daon ala? (U)
- estosu ikusi selan euri itten deun ala? (U)

3.11.2.23. ZEHAR GALDERA:

- estaitt selan esango neuken (G)
- nondi satosen yakin gure dot (G)
- badakitt nondi sartxen dan (G)
- se txori dan eneuke esango (U)
- au beste estaitt ser dan (U)
- estaitt nor etorri dan (U)

3.11.2.24. SEGUN... -N

- gastai ba, biribille iste san moldea ba, segun gero alture senbet eta emon gure dakon (G)
- ori segun a, ba ser eraitten sosen (G)
- segun diñeuden etze salduko dee (U)

3.11.2.25. YAKE(TA)... -N

- iaketa emen gausen, yongo gara ukusten (G)
- iaketa etor saran lotu saittes a, afaritten (G)
- iaketa seu takixun esaixu seuk (G)
- yaketa emen gausen ikusten yongo gara (U)
- yaketa in dan saldu in berko da (U)
- yaketa asi saren akabaixu (U)

3.11.2.26. AUNKE... -N

- aunke diru asko dekon estau konforme (G)
- aunke emeko estan bere esetu itten dot (G)

3.11.3. BA-

3.11.3.1. BALDINTZA ERREALA

3.11.3.1.1. ORAINALDIAN:

3.11.3.1.1.1. Perifrastikoak:

- ekarten badostesu erongot etzera (G)
- esango tzut lxillk egoten basara (G)
- ori yaten badosu gaixotu ingo sara (G)
- esin seinttike yon basora denpora ona itte espadeu (U)
- ori yaten badosu gaixotu ingo sara (U)
- ori ekarten badosu etzera erongot (U)

3.11.3.1.1.2. Trinkoak:

- arin badator ukuskot (G)
- ogi espadakardea, estu afaririk yango (G)
- egarri badeko edaten deu (G)
- ariñ espadator estu ikusiko (U)
- eskara yongo errire kotxerik espadeku (U)

3.11.3.1.2. IRAGANA:

- yon bagiñen etzera ikusiko gendun (G)
- in baeun denpora ona basora yongo giñen (G)
- etzera yon bagiñen ikusiko gendun (U)

3.11.3.2. IRREALAK

3.11.3.2.1. Perifrastikoak

- fumako espaseunke obeto ibilko sinttikese (G)
- suk ekarko baseunke ori geuk erongo geunke (G)
- etorko balittikes geuges ongo littikes (G)
- etorko balittike berak emongo leskio (U)
- bera yongo balittike dendara erosko leuke (U)
- yongo balittikes basora galdu ingo littikes (U)

3.11.3.2.2. Trinkoak

- alde etze bat baneko frutak imingo neukes (G)
- baneko dirue, gustako litzikitte ondo biste (G)
- ori balitz euskeldune gues ongo littike (G)
- diru banekok ondo gustako litzikitt niri bisten (U)

3.11.3.3. AHALEZKO BALDINTZAK

- uxela etor balitzes beingon! (G)
- uxela eguski in balei (G)
- etor baleittes orrek ! (G)
- uxela etorri balittikes ariñ (U)

3.11.3.4. BA... LES

- orrek berba itten deu balekilles (G)
- orrek a. gastaten deu aberatza balitzeles (G)
- trankil datos goixa balitze les (U)
- gaur bearrik in barik dabiltzes domeke balitzeles (U)
- loteri edo seoser toka ber daku txirpillote emen dabill tte. notesi ona baletorreles (U)

3.11.3.5. OLAKOXE SEIÑ.... BA-... LES

- orrek trankil trankil datos olakoxe sein goixeti balittike les (G)
- gaur bear in barik dabiltzes olakoxe sein domeka balitze les (G)

3.11.3.6. BA... MODUN

- orrek aberatz bat balittike modun gastaten deu (G)

3.11.3.7. BA... LAU

- frantzesena bere metxa puntatxu bet balitze lau ta sekula bedarrena bardiñ (G)
- asikeran urteten deu igual seiñ a. bellegi bellegi kolorerik artu barik materi balitze lau esnek urteten dotzo asikeran eta gero bere urtzuau eukitten deu beyek.(G)
- lapotzare aori kaje balitze lau otzara bat, aste erdi erditti daule esku sartute eroteko, lapotzare (G)

3.11.3.8. BA... BERE

- estotzet emongo a. belauneko eskatuten bados bere (G)
- amarratan akabaten badosu bere belu da (G)
- amarretan akabako baseunke bere ya belu da (U)
- baneki bere eneskio esango (U)

3.11.3.9. ZEHAR GALDERA

- pregunta ixu geyau yan gure badeude (G)
- estaitt etor badires (G)
- estere esan akaba badeude? (G)
- estaitt akaba badeude (U)
- pregunta iyosu ia yan gure badau geyau (U)
- esayosu ia bier badatos (U)

4. LEXIKOA

4.0. SARRERA

Laugarren atal honetan jaso ditudan materiale lexikoak aurkezten ditut. Lexikoa iturri agortezina izanik ez dut dagoen aberastasun osoa batu gura izan, izan ere, aldez aurretik berori egiteak lan honen mugak gainditu ko zituzkeen. Atlasgintzan erabiltzen diren galdekizun batzuk erabilita[52], landuko nituen gaiak aukeratzeari ekin nion, gaien aukera arbitrario samarra dela pentsa liteke, hala ere aukeratu ditudan gaiak aipatutako galdekizunetan denetan agertzen direnak dira. Bestalde gaiok oraintsurarte nekazal giroan bizi izan diren komunitate linguistiko hauen bizimoduaren esparru zabalak hartzen dituztelakoa eduki dut.

Ondoko zerrendan zehazten diren gaiok osatzen dute lexikoaren gunea edo oinarria:

1. Ugaztunak
2. Hegaztiak
3. Narraztiak
4. Ehiza eta arrantza
5. Insektuak.
6. Zerua eta astroak
7. Metereologia
8. Denbora
9. Eguna
10. Jaiegunak
11. Erliebea.
12. Lurra
13. Ibaiak
14. Bideak
15. Hesiak, mugak
16. Itsasoa.
17. Basoa, egurra.
18. Fruituak
19. Ortua, ortuariak
20. Basoko landareak.
21. Zizak
22. Abelgorria
23. Ekinoak
24. Ardiak, ahuntzak.
25. Txerriak
26. Oiloak
27. Txakurrra, katua
28. Erleak.
29. Eraikuntza
30. Etxearen banaketa
31. Teilatua
32. Ateak
33. Leihoak
34. Altzariak
35. Ohea
36. Argia
37. Sua
38. Sukaldeko tresnak
39. Ontziteria
40. Gurdia
41. Buztarria
42. Garraiobideak
43. Lanabesak
44. Belarra
45. Garia
46. Artoa.
47. Ardoa, sagardoa, e.a.
48. Ogia
49. Labea.
50. Jatorduak.
51. Elikagaiak
52. Sukaldaritza
53. Garbitasuna
54. Bogada.
55. Joskigintza
56. Aurpegia
57. Begiak
58. Sudurra
59. Ahoa.
60. Iduna
61. Gorputza
62. Zangoak
63. Besoak
64. Mogimenduak
65. Azala
66. Itxura
67. Osasuna
68. Arnasa
69. Lexeriketa
70. Zirkulazioa
71. Sekrizioak
72. Ibilkera.
73. Gosea
74. Egarria
75. Logura.
76. Gizonen jantziak
77. Andreen jantziak
78. Umeen gauzak
79. Umeekiko berbak
80. Jokoak, kartak.
81. Familia

---

52 Alvar (1963), Glossaire des patois de la Suisse romande (1900), Videgain (1984).

82. Familia harremanak
83. Akatsak eta tasunak
84. Heriotza.
85. Erlijioa
86. Lanbideak
87. Errota
88. Herria, merkatua
89. Pisu, neurri eta dirua
90. Koloreak

Nire helburua ez da izan material homogeneoak eta alderagarriak batzea, hizkuntz atlasgintzan egiten den moduan; haatik, gorago altatutako gai horien inguruan ahal denik aberastasunik handiena jasotzea helburua izanik galdekizunak egiteran ezin bazter zitezkeen etnografian erabiltzen diren ez metodoak ez eta iturri bibliografikoak ere; guzti hori dela eta, etnografia alorreko galdekizun bi erabili izan ditut, BARANDIARAN eta ERKOREKA, hain zuzen.

Oinarrizko material hauek gogotan erabilita aurre galdekizuna egin nuen. Hona hemen aurre galdekizun hura gairik gai bakoitza osatzeko erabilitako bibliografiarekin:

1. UGAZTUNAK.

DE GOÑI (1975-76, 270.or.), ELOSEGUI, J. PEREZ, F. (1982), ETXEBARRIA (1975-76, 22. or.), EUSKO JAURLARITZA (1989), VIDEGAIN (1984)

pizti	mamarro	hartz	otso
otsokume	ulua	luki	azkonar
kirikolatz	sator	sator zulo	lur tontor
mixarra	erreka txarri	arratoi	sagu
tranpak	ogigaztai	katagorria	basurde
erbi	untxi	akuri	saguzahar
urtxakur	basakatu	basahuntz	

2. HEGAZTIAK

ARANZADI (1929), ARRIZABALAGA (d.g.), DE GOÑI (1975-76, 270.or.), ELOSEGUI, J. PEREZ, F. (1982), ETXEBARRIA (1975-76, 22. or.), EUSKO JAURLARITZA (1989), GALARZA, A. eta DOMINGUEZ, A. (1989), THIEDE (1982), VIDEGAIN (1984)

txori	hegazti	habi	errun
txorikume	hego	hegaz egin	pausatu
ahate	txilinporta	ubarroi	zapelatz
miru	sai	arrano	atxarrano
gabirai	arrano saguzale	eper	galeper
mirotz	aztore	belatz	ur oilanda
uroilo	oilagorra	kuliska	kaio
pagausoa	usoa	usapal	kuku
hontza	ontza handi	mozolo	urubi
zata	sorbeltz	martin arrantzale	argi oilarra
lepitzulia	okil berde	okil handi	okil txiki
hegazabal	elai	elai azpizuri	txirta
buztaikara	ur zozoa	epetxa	tuntun
txindor	urretxindor	buztangorri	pitxartxar
ipurzuri	zozo	birigarro	garraztarro
errekatxindor	ihi txori	benarriz	sasi txori
txinbo	txio	erregetxo	euli txori
buztanluze	kaskabeltz	amilotxa	garrapo
urretxori	antzandobi	eskinoso	mika
belatxinga	bele	belabaltz	erroi
arabazozo	artatxori	txonta	txirriskila
txorru	karnaba	txoka	gailupa
berdantza			

3. NARRAZTIAK

ELOSEGUI, J. PEREZ, F. (1982), ETXEBARRIA (1975-76, 22. or.), EUSKO JAURLARITZA (1989), VIDEGAIN (1984)

suge	kiribilkatu	ezten	pozoin
sugegorri	ziraun	igela	zapaburu
zapo	muskar	sugalinda	lupu
izain	barrazkiloa	bare	

4. EHIZA ETA ARRANTZA

DE GOÑI (1975-76, 271.or.), ELOSEGUI, J. PEREZ, F. (1982), ETXEBARRIA (1975-76, 22. or.), VIDEGAIN (1984)

arrankari	barbo	loina	ezkailu
angira	lasun	txitxardin	karramarru
maskulu	arrantza	arrantzale	arrantzatu
kainabera	hari	amu	beita
sare	bahe	ehiza	ehizan egin
ehiztari	zizpa	txinbera	tranpa
laku	lekeda	arrasto	aztarna
oinetza			

5. INSEKTUAK

DE GOÑI (1975-76, 270.or.), ELOSEGUI, J. PEREZ, F. (1982), ETXEBARRIA (1975-76, 21. or.), VIDEGAIN (1984)

mari sorgin	euli	euli nagusi	ezpara
aramu	aramu sare	eltxo	urubio
sits	zeden	har	zizare
koko	inurri	ipurtargi	ardi
kakarraldo	txirpilota	txirri-txirri	saltamatxino
lur txakur	zorri	baspi	mari artazi
kapar	akan	infernuko katu	eruga
tximintxa	labezomorro	marigorri	

6. ZERUA ETA ASTROAK

ALUSTIZA (1985), ALVAR (1963), VIDEGAIN (1984)

zeru	zeru ilun	oskarbi	oskorri
izarratu	ortze	argitasun	iluntasun
egunsenti	izar	karro nagusi	karro txiki
artizar	ilargi	ilargi berri	ilargi bete
ilgora	ilbehera	ilargi begi	eguzki
eguzkia egin	eguzki zuri	eguzki begi	eguzkiak irten
eguzkia sartu	dizdiratu	eguzki galga	izpi
eguzki golpe	gerizpe	geriza	elauts
eguzki begira			

7. METEREOLOGIA.

ALUSTIZA (1985), ALVAR (1963), DE GOÑI (1975-76, 263-265.or.), ETXEBARRIA (1975-76, 17. or.), VIDEGAIN (1984)

eguraldi	eguraldi ona	eguraldi txarra	haize
haiezea egin	halezeak jo	erauntsi	haize bolada
ekaitza	korrente	ipar haize	hego haize
mendebal haize	ekialdeko haize	haize hotz	haize bero
haize umel	zurrunbiloa	oskirri	euri
lanbri	euri edur	afrontu	ostarte
aterrune	euri tanta	trumonada	enbata
euriá egin	zaparrada	ilundu	atertu
purpuila	durundu	oihartzun	trumoi
juzturi	oinaztu	txingor	harri
ustarku	bustitza	busti	hondatu
lehortu	heze	hezetasun	hedoi
hedoi tontor	hedoitsu	sarrasoi	gurma
ihintza	euri garau	lehi	lehi zuri
lehi beltz	kristalak egin	hotz	hotz beltz
fresku	kikildu	izoztu	elur
elurte	elur mehe	elur maluta	zuritu
urtu	labandu	laprast egin	laban
basa	basatza	potongo	zingira
uholde	erreten	bero	bero larri
sargori	eguraldi bero	eguraldi hotz	sikatu
sikate	hozpera	lau dardan	ikoldu
hauts	hautsa harrotu	txipriztin	txipriztindu

8. DENBORA.

ALVAR (1963), VIDEGAIN (1984)

urte	hilabete	urtarril	otsail
martxo	apiril	maiatz	ekain
uztail	abuztu	irail	urri
azaro	abendu	sasoi	udaberri
uda	udagoien	negu	aste
astelehen	astearte	asteazken	ostegun
ostiral	larunbat	igande	astegun
jaiegun	jai	astegoien	egun
eguna egin	gau	gautu	ilunabar
gau erdi	bart	goizalde	egunsenti
biharamon	behin	sarri	bezpera
ordu	ordu erdi	ordu lauren	aurten
iaz	geurtz	denbora	asti
orain	oraintsu	lehen	gero
belu	goizetik	laster	sasoiz
atoan	behinola	karraderan	arin
geldiro	unekada	aspaldi	aitxina
luzaro	dagoeneko	beti	ondino
une	orduan	egunero	aurreratu
atzeratu	erloju	behingoan	

9. EGUNA.

ALVAR (1963), VIDEGAIN (1984)

goiza	egurdiarte	eguerdi	arratsalde
arratsalde erdi	bihar	etzi	etzidamu
gaur	atzo	harenegun	harenegun atzetik

10. JAIEGUNAK.
VIDEGAIN (1984)

gabon egun	natibitate	inuzenten egun	gabon zahar
urte berri	erregen egun	agilando	kandelario egun
ihauteriak	txitxi burduntxi	garizuma	hautsen egun
bijilia	aste santu	erramuen egun	ostegun guren
ostiral guren	bazko	gorpuzti	domu santu
erromeria	urtebetetze	urteurren	zorionak

11. ERLIEBEA.
ALVAR (1963), VIDEGAIN (1984)

mendi	baso	mendi lepo	tontor
muino	malda	aldatz	aldatz gora
aldatz behera	aurbera	pika	leiza
troka	zehar	zeharrune	lur zati
igon	bajatu	koba	harri
harritza	haitz	legar	harri biribil
buztin	kare	karobi	zulo
zulotu	iber	haran	berezi
abaro	zintudi	gaztainadi	pinudi
harizti	pagodi	artedi	sagardi
belardi	zingira	fadura	zitxuski
laku	patin	osin	pozu

12. LURRA
ALVAR (1963), VIDEGAIN (1984)

lur	lur heze	lur lehor	lur txar
solo	sail	erripa	txantel
landa	ortu	lantzar	landa min
lur barri	lur gorri	lugama	hargan
karkaba	lugan	zelai	sastegi
harrobi	hargin		

13. IBAIAK
ALVAR (1963), VIDEGAIN (1984)

ibai	erreka	sakon	azal
lapiko	ertza	balnatu	iger egin
txonbo egin	zipriztindu	ur argi	ur lohi
ibai aho	sakelu	lohi	berdin
ur jauzi	ur	puspulu	olatu
zubi	zubi begi	uharka	iturri
iturburu	emoi	iario	burniur

14. BIDEAK
ALVAR (1963), VIDEGAIN (1984)

bide	ibili	ibilkera	errepide
estratza	pista	bidezlor	gurpide
zeharkatu	oinbide	galtzada	oinetz
oinots	urrats	lorratz	aztarna
bide gurutze	bihurgune	kale	bidegin

bidea ebaki	bidea itxi	joan	etorri
itzuli	heldu	bidala	etortaldi
buelta	korritu	nekatu	arnas estuka
deskantsatu	gelditu	gelditune	lotukera

15. HESIAK, MUGAK
ALVAR (1963), VIDEGAIN (1984)

muga	munarri	taket	erromara
lata	harresi	ertza	palatu
harren			

16. ITSASOA
VIDEGAIN (1984)

itsaso	hondartza	harea	kresal
olatu	itsagora	itsabehera	eztonba
portu	kai	ortzemuga	untzi

17. BASOA, EGURRA
ABELLA(1984-12),ALVAR (1963), BIZKAIKO FORU ALDUNDIA (1985), DE GOÑI (1975-76, 268-269. or.), ETXEBARRIA(1975-76, 19. or.), UNED-BERGARA (1988), VIDEGAIN (1984)

egur	zur	arbola	tantai
lerden	orri	orbel	adar
enbor	gerri	ipurdi	sustrai
laka	kima	kimatu	erne
mukur	landatu	zulo	mehazjeta
inausi	mendatu	mendu	bota
ebaki	ipurditik atara	kapatu	aizkora
girten	aho	begi	doru
zorroztu	amoztu	zorrotz	amotz
zorroztarri	akatz	trontzadora	ziri
porra	garratxu	katea	apea
zuritu	dragaza	azal	trangadel
egur egin	zozpal	mailu	untze
zerra	zerrota	zerrauts	txirlora
asto	egurdun	arotz	arozgintza
ikazkin	txondor	laratro	birbiki
ginbelet	zulatu	urki	arkazi
gorosti	hagin	altza	azkar
makal	arte	eukalitu	leizar
pago	mizperru	zumar	pinu
pinaburu	pinu hazi	erretxina	gurbusa
haritz	ezkur	sarats	makil
ezpel	abaro	abarotu	

18. FRUITUAK
ALVAR (1963), DE GOÑI (1975-76, 269.or.), ETXEBARRIA(1975-76, 19. or.), UNED-BERGARA (1988), VIDEGAIN (1984)

fruitu	zuku	mailetu	fruitua batu
urretx	urretx ondo	intxaur	intxaurrondo
moskol	gaztaina	gaztainondo	kirikio
danbolin	sagar	sagarrondo	musil
madari	madariondo	okaran	okaran pasa

gereiza	limoi	laranja	millikota
iko ikondo	iko pasa	mailuki	masasta
mahats	mahasti	morda	mahaspasa
berde	umo	heldu	tximurtu
zimeldu	usteldu	ustel	

19. ORTUA, ORTUARIAK
ALVAR (1963), DE GOÑI (1975-76, 269.or.), ETXEBARRIA(1975-76, 19. or.), VIDEGAIN (1984)

aza	trontxela	aza buru	zerba
letxuga	espinaka	indaba	zeruka
garandu	leka	makina	baba
artza	artzekatu	ilar	harbi
harbigara	kalabaza	erremolatxa	errabano
patata	aihen	ernekatz	porru
piper	berakatz	berakazburu	berakatz atal
zildu	kinpula	zil	erain
mintegi	aldatu	landatu	ildo
txorko	txorkatu	landare	ondo
haitzur	arraitzur	jorrai	kako
haitzurtu	jorratu	kakotu	ongarri
ongarritu	ureztatu		

20. BASOKO LANDAREAK
ALBERDI (1986), ALVAR (1963), DE GOÑI (1975-76, 269-270.or.), ETXEBARRIA (1975-76, 19. or.), GARIN (1986), QUITLLET (1977), UNED-BERGARA (1988), VIDEGAIN (1984)

lore	pipil	larrosa	klabelin
san jose lore	aingeru lore	txiribita	luki buzten
sasi	asun	kardu	kardu latz
txori kardu	ereinotz	erramu	elorri beltz
elorri zuri	suge belar	erromeru	sauku
sator belar	ira	indi gaztaina	kainubera
zia	ginarra	ginarraki	karraskila
garraste	kiru	kuku fraka	kuku sagar
mailuki belar	mamukio	batana	oreganu
lapatz	ote	otabar	sapo berakatz
sapo kinpula	intzurri	inurri ondoko	arkasatz
zanbelar	mimen	mantzanila	goroldio
usturi	sasi larrosa	belarri belar	golpe belar
borraia	jainkoaren atzama	berbena	

21. ZIZAK
DE GOÑI (1975-76, 270.or.), NEUNER (1976), UNED-BERGARA (1988), VIDEGAIN (1984)

ziza	perretxiko	azta	kapela
pozoin	gibel urdin	arrotza perre.	urritza
lanperna	negu ziza	onddo beltz	onddo zuri
niskalo	udagoieneko ziza	saltsa perretxi.	teila perretxiko

22. ABELGORRIA
ALUSTIZA (1985), ALVAR (1963), VIDEGAIN (1984)

ganadu	zekor	txekor	idi
idi gazte	behi	behi zahar	begai
txahal	esne behi	behar behi	okela behi

baso behi	adar	armera	muztur
narru	apatx	hanka	errape
erro	buztan	susara	zekortu
ernari	sentidu	antzu	antzutu
txahala eduki	umetoki	fregazio	oritza
edoski	pentsu	estramina	edangu
eradan	hausnartu	hausnar	eratsi
balde	aurki	esne	errobero
bits	kipurri	gurin	ostikada
kantina	azpi	azpigarri	sats
bekorotz	sarda	isats	karretil a
txarrantxa	eskubil	kaskarria	apatxarteko
arakatza	nafarreri	tragatu	murruka
murrusa	atzera	aurrera	jeurt
tira	besaka	tiraka	erremata
erremandade	zezina	majordomo	tasadore

23. EKINOAK
ALVAR (1963), VIDEGAIN (1984)

zaldi	behor	zaldikume	behorka
potoka	mando	burrino	asto
astoar	astoeme	astokume	grina
zeloa	perra	perratu	perratzaile
ehuntegi	astrapalo	garagarrak irabazi	irrintze
arrantza	arre	ixo	atzera
aurrera	buelta		

24. ARDIAK, AHUNTZAK
ALUSTIZA (1985), ALVAR (1963), VIDEGAIN (1984)

ardi	arito	artxo	arkuma
arkazte	artegi	artzain	artxakur
txorna	borda	arkara	eratzi
artile	arditxabola	bekokorre	ahuntz
aker	aume		

25. TXERRIAK
ALUSTIZA (1985), ALVAR (1963), VIDEGAIN (1984)

txerri	arkela	ordotz	apo
arko	txerrikume	har	eme
txarritoki	txarriaska	irusi	irustu
egosari	urrunada	uxatu	iñusi
buru	muztur	garaun	txarriboda
odolustu	aizto	txarri hiltzaile	txarri hiltze
gantxo	mantila	gantzagi	bare sare
biriki	andarraki	bihotz	gibel
behaztun	heste	hestegorri	txizpegi
urdail	puxika	guntzurrun	buztan
saihets	solomo	pernil	sorburu
kotxil	urdai	txorizo	buzkentz
odoloste	lope	zuringa	txarri hankak
gazun aska	onil	gardoroztu	txorizo korda

26. OILOAK
ALVAR (1963), VIDEGAIN (1984)

oilo	oilar	oilasko	oilanda
txita	gangar	luma	lumatu
hego	biro	errota	habi
habiazari	oilo loka	errun	arraultza
koskol	zuringo	gorringo	mintz
oilotoki	ota	pipita	mikatu
kukurruku	kakaraka	ahate	antzar
uso	usatoki	usakume	untxi
untxitoki	narrutu		

27. TXAKURRA, KATUA.
ALVAR (1963), VIDEGAIN (1984)

txakur	txakurkuma	marraska	ahausi
haginka egin	hazka	ogara	haginkada
txakurtoki	katu	katakume	txerpa
txerpakada	zirri parra	erosta	

28. ERLEAK
ALVAR (1963), VIDEGAIN (1984)

erle	erlemando	erregina	erlauntza
zapar	ezti	argizari	ezten

29. ERAIKUNTZA
AGIRREAZKUENAGA (1973-74), ALVAR (1963), BARANDIRAN (1976),DE GOÑI (1975-76), DE MADARIAGA (d.g.) ETXEBARRIA(1975-76), VIDEGAIN (1984)

etxe	bizitza	beste aldeko	baserri
aldeaetxe	herri	huri	auzo
auzoko	kofradia	abadetxe	eleiza
kanpantorre	kanpai	kanpai jo	erminta
eskola	plaza	arku	arkupe
eleizpe	udaletxe	txabola	txorna
tejabana	zelai	larren	kareatu
kare	kare bizi	ugazaba	ugazabandre
morroi	neskame	jaube	alokatu
maizter	errenta	edango	gaztelu

30. ETXEAREN BANAKETA
AGIRREAZKUENAGA (1973-74), ALVAR (1963), BARANDIRAN (1976),DE GOÑI (1975-76), DE MADARIAGA (d.g.), ETXEBARRIA(1975-76, 66. or.), VIDEGAIN (1984)

sarrera	atari	balkoi	galeria
behitegi	lastegi	goitegi	gorta
aska	albate	balustra	solairu
karraju	sukalde	gela	kuartu
saloi	logela	kamara	komun
jantoki	zola	sabai	soto
eskilara	maila	mailadi	eskilaraburu
eskilarape	baranda	bizi izan	kanpo
barru	aurre	atze	albo

31. TEILATUA

ABELLA(1984-14), AGIRREAZKUENAGA(1973-74), ALVAR (1963),BARANDIRAN (1976), DE GOÑI (1975-76), DE MADARIAGA (d.g.), ETXEBARRIA(1975-76, 66. or.), VIDEGAIN (1984)

eraiki	igeltsero	orma	arrakal
arrakalatu	porlan	adrilu	igeltso
burni	oinarri	zutabe	poste
poial	aurrekalde	atzekalde	ohol
teilatu	teila	teila boda	isurkin
erretaile	lata	soliba	gailur
habe	kapirio	zuraje	tximinia
itugin	itesur	okoilu	bazter
kantoi	aldamio		

32. ATEAK

AGIRREAZKUENAGA (1973-74), ALVAR (1963), BARANDIRAN (1976), ETXEBARRIA (1975-76, 66. or.), VIDEGAIN (1984)

ate	ate marku	sarrera	ate bikoitz
ataka	atalburu	harrate	kisket
tranga	txaramel	trabil	maratil
itxi	ireki	hertserei	giltza
giltzapean itxi	aldaba	txirrin	atea jo
irten	sartu		

33. LEIHOAK

AGIRREAZKUENAGA (1973-74), ALVAR (1963),BARANDIRAN (1976), ETXEBARRIA (1975-76, 66. or.), VIDEGAIN (1984)

leiho	leihatila	gortako leiho	kontra leiho
trabil	txaramel	leihar	haizeztatu

34. ALTZARIAK

AGIRREAZKUENAGA (1973-74), ALVAR (1963),BARANDIRAN (1976), ETXEBARRIA (1975-76, 66. or.), VIDEGAIN (1984)

mahai	kajoi	mahaia atondu	mahaia batu
zamau	jarleku	aulki	aurki
lanka	txixilu	jezarri	armario
eskaparate	arka	kaxa	komada
gako	balda	oramahai	galinera
espilu	leku		

35. OHEA

AGIRREAZKUENAGA (1973-74), ALVAR (1963),BARANDIRAN (1976), DE GOÑI (1975-76), VIDEGAIN (1984)

ohe	kuxa	kako	koltxoi
lastamarraga	koltxila	izara	manta
edredoi	buruko	buruko azal	ur boltsa
kamantxa	mesanotxe	orinela	

36. ARGIA
AGIRREAZKUENAGA (1973-74), ALVAR (1963), BARANDIRAN (1976), ETXEBARRIA (1975-76), VIDEGAIN (1984)

argi	kandela	kandela negar	metxa
kandelera	argiontzi	orio argi	petrollo argi
karburu	karburu argi	argi	argitasun
ilun	iluntasun	biztu	amatatu

37. SUA.
AGIRREAZKUENAGA (1973-74),ALUSTIZA (1985), ALVAR (1963), ETXEBARRIA (1975-76), VIDEGAIN (1984)

su	biztu	bizitu	putz egin
gar	kea	ketu	kedar
beheko su	tximina	txinger	txinar
hauts	ilenti	laratzu	trebeda
parrila	auspo	tenaza	bartzun
burruntxi	sutondo	supazter	suburni
egur	pospolo	amatatu	mukur
ikatz	txapa	sugarri	

38. SUKALDEKO TRESNAK
AGIRREAZKUENAGA (1973-74), ALVAR (1963), BARANDIRAN (1976), ETXEBARRIA (1975-76), VIDEGAIN (1984)

lapiko	galdara	galdarila	kazuela
burruntzaldi	kazu	zartagin	marmita
topina	errada	kantinplora	egosi
irakin	iragazi	erre	kiskali
txingartu	igartu	prijidu	irabiatu
gainez egin	sukaltarri	txorrota	garrafoi
botila	potsi	porroi	ontzi

39. ONTZITERIA
AGIRREAZKUENAGA(1973-74), ALVAR (1963), BARANDIRAN (1976), ETXEBARRIA (1975-76), VIDEGAIN (1984)

plater	plater azal	plater sakon	erretailu
kikera	katilu	edontzi	zahato
zahagi	ganibeta	tenedora	koilara
koilaratxo	bitsadera	pitxar	

40. GURDIA
ALVAR (1963), BARANDIARAN (1965-66), BARANDIARAN (1976), GAMINDE (1990), VIDEGAIN (1984)

gurdi	girdi bolante	asto gurdi	gurdi lotu
gurkama	partika	aldamen	kartola
azpiola	ezpata	atzakar	zurrun
taket	zior	ardatz	gurpil
asto	orrazi	kapel	galga
galga eman	kargatu	ingatu	zama
girrintza			

41. BUZTARRIA.
ALVAR (1963), BARANDIARAN (1965-66), BARANDIARAN (1976), GAMINDE (1990) VIDEGAIN (1984)

buztarri	zapa	hede	gurtede
larako	uhel	ardi narru	buztartu
akulu	akulugana	kinatu	buztarri bakar
idi ezker	idi eskuma	garo batu	besaka
tiraka	aurrera	atzera	buelta

42. GARRAIOBIDEAK
ALVAR (1963), BARANDIARAN (1965-66), GARMENDIA (1976, 1978, 1980), VIDEGAIN (1984)

lera	narra	lankate	kabezal
kollarin	basta	petral	zintxa
urka	astotzarak	arrana	txilin

43. LANABESAK
ABELLA (1984-14), ALVAR (1963), BARANDIARAN (1965-66), EZKURDIA (1987), ETXEBARRIA (1985), GARMENDIA (1976, 1978, 1980)
VIDEGAIN (1984)

landu	eta	exatu	exabarra
laia	laiatu	are	eskubil
aresubil	hortz	areatu	bostortz
esto	markadora	karrakaldo	makina
makinatu	untzenarra	soi	mokil
mokilak jo	mokilostia	otzara	zaran
lapotzara	matxete	ariotz	

44. BELARRA
ALVAR (1963), BARANDIARAN(1965-66), GARMENDIA (1976, 1978, 1980)
VIDEGAIN (1984)

belar	belar siku	belar fresku	landa
alfalfa	sekula belar	frantzesa	allorba
albitza	txomin belar	errosario	aihen ezker
uztai belar	ebaki	belarrondo	kodaina
girten	sustrai	giltza	zorroztarri
pika mailuak	mailu	junguda	segalari
gizelan	fardo	belarra batu	eskubere
pilotu	pilo	meta	metatu
surda	surdakako		

45. GARIA
ALUSTIZA (1985), ALVAR (1963), IBARRA (1985), VIDEGAIN (1984)

zekale	garagar	olo	gari
garisolo	galburu	garibizar	garigarau
galauts	irin	zai	birzai
galtzu	hazi	gari txola	ezain
zerra	pilo	meta	trilatu
harlauza	garijagola	bihitegi	lastegi

46. ARTOA.
ALUSTIZA (1985), IBARRA (1985), VIDEGAIN (1984)

arto	artosolo	garba	txola
zapa	artaburu	zuritu	garandu
burutxa	lasto	lasto enbor	txorko
txorkatu	eratzi	jorratu	jorrai
asto	mazu	artourun	artogarau

47. ARDOA, SAGARDOA, e.a.
ALVAR (1963), VIDEGAIN (1984)

ardo	ardo zuri	ardo beltz	ardo gorri
pitipin	mosto	zapaldu	barrika
upel	txakolin	parra	sagardoa
doilara			

48. OGIA.
ALVAR (1963), DE GOÑI (1975-76), BARANDIRAN (1976), ETXEBARRIA (1975-76), VIDEGAIN (1984)

ogi	ore	legame	pamitxe
ritxe	tremesa	irin	irin heze
irin iger	agun	orea egin	jagi
apatz	afo	azal	mami
mamurreri	kizkur	kuskur	ogi soi
opil	labarto	otzuerre	morokil
talo	talaburni	drungulu	potokada

49. LABEA.
DE GOÑI (1975-76), ETXEBARRIA (1975-76), VIDEGAIN (1984)

labe	labasu	bobeda	aho
labagarri	biztu	lelaiki	igertu
pala	basnera	urkulu	tapatu

50. JATORDUAK
ALVAR (1963), BARANDIRAN (1976), DE GOÑI (1975-76), ETXEBARRIA(1975-76), VIDEGAIN (1984)

jan	barausi	gosari	gosaldu
bazkari	askari	afari	jauari
jatordu	bazkaldu	askari egin	afaldu
barau	edan	edari	barausgarri

51. ELIKAGAIAK
ALVAR (1963), BARANDIRAN (1976), DE GOÑI (1975-76), ETXEBARRIA(1975-76), VIDEGAIN (1984)

lapikoko	lenteja	garbantzu	arroza
indaba	salheski	girrisgi	bizkarki
zopa	saltsa	salda	bazi
piper min	perrejil	txarriki	okela
giharra	gizen	zan	zankarroi
likin	likindu	zeziña	koipe

kolpetsu	arrain	legatz	makailo
sardina	antxoba	hezur	letxuga
tomate	orio	ozpin	gatz
gatzandel	azukere	gatz egin	porru salda
zartagineko	arroz esne	orioazak	intxaur saltsa

52. SUKALDARITZA
ALVAR (1963), BARANDIRAN (1976), DE GOÑI (1975-76), ETXEBARRIA (1975-76), VIDEGAIN (1984)

hondakin	nardaka	bitsa	kopu
berotu	hoztu	nahastu	epeldu
bigun	maskal	gordin	gozo
gazi	geza	gazitu	urtu
garratz	mingots	garraztu	mingostu
mindu	esnea zoratu	urdin	urdindu

53. GARBITASUNA
ALVAR (1963), BARANDIRAN (1976), VIDEGAIN (1984)

garbikuzi	garbitu	garbi	lohi
lohitu	taxutu	hauts	lumetxa
gaunak	astindu	konpondu	ohea landu
ohea jantzi	erraztu	erratz	lanbasa
hareatu	argizaritu	argizari	zabor
surama	xaboi	xaboiztatu	sorki
trapu	harrikoa egin	irukurtzi	tresnak garbitu
laskitu	uger	ugertu	

54. BOGADA.
ALVAR (1963), BARANDIRAN (1976), VIDEGAIN (1984)

bogada	erropa	tinaku	balde
zink	lohidura	espil	lohior
eskubil	gako	urak hartu	bihurtu
erropa jo	jalgi	eskegi	zabaldu
lehortu	plantxatu	plantxa	edangō

55. JOSKIGINTZA.
ALVAR (1963), BARANDIRAN (1976), VIDEGAIN (1984)

jostun	josi	ilbain	ilbaindu
ehun	ebaki	firua egin	punto egin
zabaldu	estutu	lasatu	luzatu
laburtu	firu	ditare	albaini
artazi	ipinki	txatal	izur
troinu	orratz	albandorratz	kateorratz
buruku orratz	jostura	lumetxa	kutun
josteko kaxa	forro	orratz begi	botoi
goru	ardatz	karda	tarratada
luze	labur	lasu	zabal
estu	begi	hatz	

56. AURPEGIA.
ALVAR (1963), ERKOREKA (1979), ERKOREKA (1985), ERKOREKA (1987), ETXEBARRIA (1983-b), VIDEGAIN (1984)

buru	bururengo	burko min	loki
bekoki	aurpegi	betosko	ile
beltzaran	kirru	ilegorri	kizkur
mengel	uldune	uldu	moino
metots	txori	iletsu	gantxo
orraztu	orrazi	txima	zapazto
zahi	mutildu	biboter	bizar
bizarra kendu	labaina	ile luze	ile labur
belarri	burmuin	entzun	ulertu
pentsatu	matrail	matraillezur	paipu
asmatu	sentidu	igarri	barruntatu
konturatu	zarata	durundu	zalaparta
gor	gorreri	polit	itsusi
majo	politu	moztu	serio
barretsu	buruhandi	zoro	inuzente
mamala	gizajo	gajo	gorritu
zoratu	ahaztu	gogoratu	gogaitu
irakurri	idatzi		

57. BEGIAK
ALVAR (1963), ERKOREKA (1979), ERKOREKA (1985), ERKOREKA, (1987), ETXEBARRIA (1983-b), VIDEGAIN (1984)

begi	betzulo	begi santu	bekain
betile	pista	betazal	betondo
begiak epeldu	kinu	kinu egin	begiak alboratu
begi beltz	begi zuri	ikusmen	itsu
itsutu	begi bakar	betoker	negar egin
anpulu	negarti	zizpuru	zoten
begiratu	bigirakun	ikusi	kukuegin

58. SUDURRA
ALVAR (1963), ETXEBARRIA (1983-b), ERKOREKA, A. (1979), ERKOREKA, A. (1985), ERKOREKA, A. (1987), VIDEGAIN (1984)

sudur	sudurpe	surtzilo	txato
sudurrandi	moki	zintz egin	zurrut
damistiku	damistiku egin	eztul	eztul egin
txakur eztul	kukurruku eztul	usain	usaindu
hats	sunda	lurrin	

59. AHOA
ALVAR (1963), ERKOREKA, A. (1979), ERKOREKA, A. (1985), ERKOREKA, A. (1987), ETXEBARRIA (1983-b), VIDEGAIN (1984)

aho	ezpain	mihi	mihinpeko
txistu	gorro	ahosabai	adur
hortz	hagin	letagin	esneko hagin
juizioko hagin	txatxur	oi	txatxar
haginetako ur	kauskitu	gorazko	okotz
okozpe	barre	barre egin	santzo
algara	kuku barre	berba egin	berba
haginka egin	mamurtu	irentsi	amasa hartu

marmar	sokorru	sokorru egin	mosu
ahopean berba	deitu	zurrut egin	hasperen
isil	isildu	ahobero	gustatu
gustu	mutu	berbaltu	jinjaun
zizipaza	hats	xurgatu	lamiskatu

60. IDUNA.
ALVAR (1963), ERKOREKA, A. (1979), ERKOREKA, A. (1985), ERKOREKA, A. (1987), ETXEBARRIA (1983-b), VIDEGAIN (1984)

idun	zintzur	iztarri	kokota
gorgoil	hestegorri	ito	irato
urkatu	kusun egin		

61. GORPUTZA
ALVAR (1963), ERKOREKA, A. (1979), ERKOREKA, A. (1985), ERKOREKA, A. (1987), ETXEBARRIA (1983-b), VIDEGAIN (1984)

gorputz	gorpu	buler	papar
diti	kolko	bizkar	lepo
sorbalda	albo	tripa	zil
txikota	sorburu	konkor	konkordun
bizkar hezur	lepazur	saihets	txikotan

62. ZANGOAK
ALVAR (1963), ERKOREKA, A. (1979), ERKOREKA, A. (1985), ERKOREKA, A. (1987) ETXEBARRIA (1983-b), VIDEGAIN (1984)

zango	izter	belaun	belaun buru
zankape	belauniko	belaunikotu	berna
txanka	orkatil	oin	orpo
oinazpi	behatz	aztal	kailo
egostu	zapaldu	oinutsik	herren
hankamotz	zanbo	ostikada	ostiko
korritu	korrikune	ibilera	jausi

63. BESOAK
ALVAR (1963), ERKOREKA, A. (1979), ERKOREKA, A. (1985), ERKOREKA, A. (1987), ETXEBARRIA (1983-b), VIDEGAIN (1984)

beso	besape	ukondo	eskutur
ukabil	esku	eskuhar	atzamar
orkoro	atzazal	hazpizar	eskuma
ezker	ezkerti	eskumati	eskutada
ukabilkada	zaplada	txalo	jo
liartu	koju	oratu	ikutu
ikumen	leun	latz	gogor
bigun	gogortu	bigundu	apatz
laztandu	iguzi	igurdi	laztan
bero	hotz	epel	maingu
gili gili	gili gili egin		

64. MOGIMENDUAK

ALVAR (1963), ERKOREKA, A. (1979), ERKOREKA, A. (1985), ERKOREKA, A. (1987), ETXEBARRIA (1983-b), VIDEGAIN (1984)

zutunik	zutundu	altxatu	jaiki
makurtu	labandu	laban	etzan
saltatu	saltu	estropezatu	hankarteko
kukulomiso	ahozpez	aratinik	narraz
bilatu	pulunpatu	txirinbuelta	eroan
ekarri	besoak auma	lau txakur	kisketan

65. AZALA

ALVAR (1963), ERKOREKA, A. (1979), ERKOREKA, A. (1985), ERKOREKA, A. (1987), ETXEBARRIA (1983-b), VIDEGAIN (1984)

azal	horizta	orainen	gari
garau	gorriune	begitxindor	azkordin
zaldar	poro	tximur	zauri
zoldu	materia	postila	urbatu
odolbatu	kozkor	handitu	orbain
erredura	txatximarka	txatximarka egin	piltxikada
kolpe	ubeldura	erreune	hazkura
hazka egin	inurritu	intzebagi	erbatz
izerdi	izerditu	haragi	haragi bizi
ezkabi	ezkabizto	zorrizto	

66. ITXURA.

ALVAR (1963), ERKOREKA, A. (1979), ERKOREKA, A. (1985), ERKOREKA, A. (1987), ETXEBARRIA (1983-b), VIDEGAIN (1984)

argal	argaldu	lodi	loditu
hazi	altu	baxu	handi
txikar	luze	labur	gizonkote
andrakote	ñoto	itxura	baragarri
trope	arlote	narrats	baldar

67. OSASUNA

ALVAR (1963), BARANDIRAN (1976), BARANDIARAN (1989), BARRIOLA (1979), ERKOREKA, A. (1979), ERKOREKA, A. (1985), ERKOREKA, A. (1987), GARMENDIA, (1990), VIDEGAIN (1984)

osasun	gaiso	gaisotu	gaisotasun
gaisoki	osatu	kutsatu	elgorri
nafarreri	asto nafarreri	tirizia	unore
bizien	min	kalte	gaitz
sukar	hotzikara	dardar	mingarri
larri	larritasun	zanetenez	begizko

68. ARNASA.

ALVAR (1963), ERKOREKA, A. (1979), ERKOREKA, A. (1985), ERKOREKA, A. (1987) VIDEGAIN (1984)

biri	bronkio	arnasa hartu	albain
arbindu	ito	itolarri	itoaldi
arnasa	zirriparra	hozpera	

69. LEXERIKETA.
ALVAR (1963), ERKOREKA, A. (1979), ERKOREKA, A. (1985), ERKOREKA, A. (1987)
VIDEGAIN (1984)

urdail	gibel	behaztun	hare
heste	bihozturi	errebesa	errebesatu
goragale	beherazko	idorreria	bihotzerre
bihozgain	bihozgainean lotu	kalte egin	gaitz egin
antoju	antojagarri	anburu	bizio
zotin			

70. ZIRKULAZIOA
ALVAR (1963), ERKOREKA, A. (1979), ERKOREKA, A. (1985), ERKOREKA, A. (1987)
VIDEGAIN (1984)

bihotz	odol	zan	tentsio
taupada	odolustu	odol jario	

71. SEKREZIOAK
ALVAR (1963), ERKOREKA, A. (1979), ERKOREKA, A. (1985), ERKOREKA, A. (1987)
VIDEGAIN (1984)

guntzurrun	puxika	garnu	txiza
txizalarri	kaka	kakalarri	uzkar

72. IBILKERA.
ALVAR (1963), ERKOREKA, A. (1979), ERKOREKA, A. (1985), ERKOREKA, A. (1987)
VIDEGAIN (1984)

hezur	un	gihar	zan
trokatu	hezur imintzaile	hezurra atera	igeltsatu

73. GOSEA
ALVAR (1963), VIDEGAIN (1984)

gose	gose handi	goseak tragatu	jan
jatun	jakar	ase	tripakada
tripontzi	mizkin	miliki	kopu
gonbidatu	gonbidadutza	gonbidadu egun	

74. EGARRIA
ALVAR (1963), VIDEGAIN (1984)

egarri	egarriak ito	edan	tragu
zurrutada	mozkorti	mozkor	mozkortu
txolindu	edari	ur	ardo
sagardau	txakolin		

75. LOGURA
ALVAR (1963), VIDEGAIN (1984)

logura	lo egin	lotara	loti
eldarnio	loak hartu	loak eroan	etzan

itzarri	nagiak atera	altxatu	lo oste
aharrausi	aharrausi egin	zurruna egin	zurrun
amesetan egin	amesa	amesgaizto	bigao
lomatu	lotaldi		

76. GIZONEN JANTZIAK

AGIRREAZKUENAGA (1973-74), ALVAR (1963), BARANDIRAN (1976), DE GOÑI (1975-76), ETXEBARRIA (1975-76), VIDEGAIN (1984)

jantzi	erantzi	bilustu	bilutsik
narru hutsean	atzekoz aurrera	azpikoz gainera	iruntzitara
besoutsik	bernautsik	praka	poltsiko
praka barren	mengel	garriko	alkondara
idun	jaka	txamarra	bonbarre
jertse	elastiko	kaltzontzilo	brusa
galtzerdi	txapin	txapel	zapi
txokolo	txanklo	abarketa	zinta
abarka	abarka lokarri	bortzegi	zapata
oinetako	zoru	takoi	lokarri
kibila	lustre	oinutsik	sakadiz
erloju	erloju kate	petaka	ieska
aterki			

77. ANDREEN JANTZIAK

AGIRREAZKUENAGA (1973-74), ALVAR (1963), BARANDIRAN (1976), DE GOÑI (1975-76), ETXEBARRIA (1975-76), VIDEGAIN (1984)

jantzi	soineko	magal	gona
izur	atorra	azpiko gona	idun zapi
buruko zapi	zapi belarri	burukorratz	galtza
gonutz	boltsa	arrakada	eraztun
urre	zilar	amental	fartikera
dindirri	lepoko zapi		

78. UMEEN GAUZAK

ALVAR (1963), BARANDIRAN (1976), VIDEGAIN (1984)

faldoi	oihal	puxa	kuma
kumari erain	txinbo	olgatu	olgeta
jagon	aiule	panpina	ziba

79. UMEEKIKO BERBAK

AZKUE (1935), LEKUONA (1984-c), ZAMARRIPA (1957)

handi-handi	apapan	apatxe	atatan
aupa	ap	bekereke	bilinbolaka
dilin-dalan	dingili-dangala	kili-kolo	kokolo batxi
lolo	mama	masustatxu	mitxina
mosolo	mosu merke	pa	pa emon
papa	papata	papau	papauten
papur	pipi	pitxi	pitxin
potxon	plausta	plisti-plasta	popolo
potolo	punba	punbale	pupu
saskel	saskeldo	taka-taka	tapa-tapa
tas-tas	tale	tipi-tapa	txirrin
toto	totonoxo	txitain	tato

tatan	txaka-txaka	txanbelin	txankirrin
txapiskola	txatxa	txera	txetxe
txibiskeri	txilin	txin	txipli-txapla
sapa-sapa	firi-firi	txitxi	txolintxu
txor-txor	txurku	txut	platusa

80. JOKOAK, KARTAK

BARANDIRAN (1976), VIDEGAIN (1984)

musika	jolas	soinu	soinulari
pandero	pandero jole	dantza	dantzari
kanta	kantari	kantatu	bertso
bertsolari	txistu	txistulari	danboril
dultzaina	bolo	bolari	pelota
pelotari	idi proba	postura	soka dantza
karta joko	karta	urre	kopa
ezpata	basto	bateko	hiruko
txanka	zaldi	errege	nahastu
ebaki	banandu	tokatu	briska
azpi	fu	keinu	mus
handi	txikar	pare	joku
puntu	pasatu	gura izan	jo
enbido	hordago	hamarreko	tantu
tute	kantatu	parra egin	irabazi
galdu			

81. FAMILIA

AGIRREAZKUENAGA (1973-74), ALVAR (1963), BARANDIRAN (1976), DE GOÑI (1975-76, 375. or.), ETXEBARRIA (1975-76), VIDEGAIN (1984)

familia	aita	ama	seme
alaba	anaia	neba	arreba
ahizta	gurasoak	semealabak	nebarrebak
aitita	amama	loba	birraitita
birramama	birloba	senar	emazte
senar-emazteak	osaba	izeko	loba
lehengusu	lehengusina	bigarren lehengus	ahaide
aitaginarreba	amaginarreba	suhin	erran
koinatu	koinata	aiteordeko	amaordeko
semeordeko	alabaordeko	anaiaordeko	nebaordeko
ahiztaordeko	arrebaordeko	haurdun	erdi
jaio	olhaleko ume	biki	zein
nagusi	ume	neskato	mutiko
neskatila	neska	mutil	

82. FAMILI HARREMANAK

AGIRREAZKUENAGA (1973-74), ALVAR (1963), BARANDIRAN (1976), DE GOÑI (1975-76, 375. or.), ETXEBARRIA (1975-76), VIDEGAIN (1984)

bataiatu	bataio	aitabitxi	amabitxi
besoetako	gizon	andre	senargai
emaztegai	deiona	ezkontza	ezkondu
eztei	alargun	banandu	bizi alargun
umezurtz	huriko	gazte	zahar
gaztaro	zahartzaro	agure	atso
mutil zahar	neska zahar	bardingo	zazpiki
inude	etxekotu	dote	arreo

83. AKATSAK ETA TASUNAK
ALVAR (1963), VIDEGAIN (1984)

zentzun	ganora	zentzunbako	ganorabako
ohitura	oroimen	arrazoi	borondate
maitasun	gura izan	gurago izan	mezpreziatu
haserre	itxaropen	joera	bekaitz
jelosia	itxitasun	zabarkeri	mesedez
kontuz	temati	buru gogor	atsegin
desatsegin	behargin	bizimodu	on
txar	bihurri	oker	artez
okertu	arteztu	enbarazu	harro
harrokeria	egia	gezur	gezurti
lotsa	lotsor	lotsabako	gorroto
amorru	esaneko	esanekoa egin	koipezto
aitazulo	amazulo	etxezulo	

84. HERIOTZA
BARANDIRAN (1976), VIDEGAIN (1984)

heriotza	hil	azken hats	luto
olata	gaubela	zerraldo	anerola
kanposantu	funerala	hileta	heortzi
hilobi	hilarri		

85. ERLIJIOA
BARANDIRAN (1976), VIDEGAIN (1984)

jangoiko	txerren	aingeru	amabirjina
meza	beluko meza	errosario	bederatziurrun
prozesio	errogatiba	sermoi	jarleku
bihotz sakratu	bekatu	arima	altara
abade	apezpiku	monagilo	eraso
sakristau	serora	jaunartze	gurutze
monja	fraide	pulpitu	erromes
eskupeko	aitearen egin	aitortu	erretore
bedeinkatu	bedeinkazio	madarikazio	elizkizun
otoitz	otoitz egin	sinestu	damutu
opetsi	eskatu	barkatu	barkeske
fede	birtute	kontzientzia	aje
sorgin	lamia	azti	sorginkeria

86. LANBIDEAK
ABELLA (1984-14), ALVAR (1963), BARANDIRAN (1976), VIDEGAIN (1984)

arotz	errementari	maisu	maistra
alkate	zinegotzi	behargin	mediku
albaitero	nekazari	alguazil	jostun
ehule	sukaldari	itzain	esneketari
laguntzaile	sasi mediku		

87. ERROTA
LARATZU(1987), VIDEGAIN (1984)

errota	errotari	eho	errotarri

antapara	konporta	txifloi	txaramela
tolba	zaku	zakuto	zorro
eralgi	bahe	galbahe	artza

88. HERRIA MERKATUA
ALVAR (1963), BARANDIRAN (1976), VIDEGAIN (1984)

lagun	adiskide	arerio	haserretu
liskar	errieta	borrokatu	adiskidetu
bake	aberats	pobre	eskeko
aberastu	aberastasun	pobretu	soldaduska
soldadu	merkatu	plaza	azoka
postu	saltoki	bendeja	bendejera
saltzaile	erosle	saldu	erosi
garesti	merke	garestitu	merketu
taberna	ostutu	tabernari	zerbitzari
erosketa	errekardari	errekardaritu	txanda
bezeru	bezeria	molokot egin	denda
dendari	harategi	harakin	oikin
okindegi	arraindegi	arrain saltzaile	fruitadenda
zorrotzaile	zapatari	apupilo	lapur

89. PISU, NEURRI ETA DIRUA
ALVAR (1963), VIDEGAIN (1984)

pisatu	pisu	arin	imina
zelemina	arroa	erralde	neur kordela
libra	libra erdi	kuartilu	kuartilu erdi
azunbre	ontza	diru	txakur handi
txakur txiki	erreal	pezeta	hogerleko
neurtu	neurri	kana	gizelan

90. KOLOREAK.
VIDEGAIN (1984)

kolore	zuri	zuriska	zurbil
beltz	beltzingo	urdin	urdinska
gorri	gorriska	berde	berdeska
hori	horiska	laranja	more
marroi	marroiska	grisa	nabar
larrosa	argi	ilur	bizi

Aurreneko asmoa, beraz, bi mila zazpirehun ta larogei ta sei bat berba jasotzea izan zen: hala ere, eta geroago metodologian zehazten den legez lekukoei galdera orokor asko eta azalpenak eskatu izan zaizkienez eta euren etorria behin ere eten ez zaienez pentsatu baino berba eta adiera gehiago jaso dira.

4.1. METODOLOGIA.

Metodologiari dagokionez esan beharra dago metodo bat baino gehiago erabili izan dela: gaiak eta galdekizuna zehaztuta eduki ondoren metodologia erabaki baino lehen hiru baldintza eduki behar ziren kontutan:

a) Ahal dela galdekizuna euskara hutsez egitea.
b) Mugatzailebako erak, hots, lexia hutsak lortzea.
c) Zehaztasunik handiena esanguretan.

Inkesta bera burutzeko erak direla eta AURREKOETXEAri (1986) jarraikirik honako hauek aipa daitezke:

"Razen joera bat lekukoari bere hizkuntzako eredurik eman behar ez zitzaiola aholkatzen zuena.

Era honetako inkestetan galdera eta ohar guztiak erdal hizkuntza batez emanak ziren, lekukoak ezin hizkuntzako beste eredurik entzun ez zezan eta ondorioz kutsatu ez zedin (414. or.)"

Lexiko alorrean, metodologia honi ez nion interesgarri eritzi, izan ere, gaitasun handiko lekukoak baino ezin erabil zitezkeen alde batetik; baina beste aldetik ere, erdaraz egikeran lekukoak deserosegon ezeze inkestari berari lotu baino ez zaizkio egiten eta ez da gehienetan galdetzen denaz inguruko informaziorik. Aitortu behar da, hala ere, lekukoak elebidunak direnean inoiz edo behin erdara lagungarri izan daitekeela gauza batzu zehazteko; hori dela eta inoiz itaunen bat edo beste erdaraz ere egiten izan dizkiet, ahalil gutxien beti ere.

AURREKOETXEAk (1986) honako beste era hauek ere ematen dizkigu:

"Bigarren joera beten arabera, aurreko eraren aldaki bezala kontsidera daitekeena, inkestagileak ez du hitzik ahoskatuko. Argazkiez baliatuko da, erakusten diren irudien izenak galdetuz (2).

Besteren batzuren artean hirugarren bat ere aipa daiteke. Zera da: lekukoaren hizkuntza bera erabiltzea aurkitu nahi den hitzaren deskribapen edo definizio eta azalpenak emateko (414. or.)"

Marrazkiak eta irudiak erabiltzea nahikoa interesgarria da eta nik zenbait gaietarako erabiltzen izan ditut; hala ere, ALVAR-ek (1991,117) dioenez:

"Por eso hemos empleado fotografías y dibujos en la medida de lo posible. Sin embargo, no siempre se obtiene la coherencia deseable: el hombre no avezado a contemplar reproducciones pierde el sentido de la proporción, se fija en detalles accesorios, es incapaz de identificar en negro lo que la realidad le da coloreado o no acierta con la falta de volumen"

Honelako kasuetan geroagoko egiaztapena beharrezkotzat jotzen izan dut. Bestalde ALVARen oharrez gainera, zenbait kasutan, lekukoek berba ezagutu arren, adierazia ez dute ezagutzen, dela hurbiletik egundo ere ikusi ez dutelako[53], dela gogoa edo tradizioaren bidez heldu zaielako.

---

53 Txori eta pizti zenbaitekin gertatzen da; kasu baterako "arrano" edo "gauontz" ezagutzen dira, baina bata hegaz egiteko eragatik eta bestea egiten duen zaratagatik. Honelako kasuetan marrazkiak alferrikoak dira.

Honelako kasuetan, AURREKOETXEAk emandako bigarren joerako era nahikoa lagungarria izaten da.

Azkenik, AURREKOETXEAk (1986-414) Euskal Herriko Hizkuntz Atlaserako erabakitakoa eta arrazoiak ematen dizkigu:

"Euskal Herriko Hizkuntz Atlaserako 1. atalerako inkestagintzan erdara erabiltzeak daukan kalko-linguistikoen arriskua baztertuz euskaraz aritzea erabaki da..... Inkestagilea euskaraz mintzatzen zaio lekukoari denbora osoan, inkesta bera ahal denik eta "era elkarrizketatu" baten itxura ematen daiatuko delarik"

Berbak jasotzeko lehen aipatutako galdekizun etnografikoak ezeze testo libre esan dakiokeena ere sarri erabili dut.

Jakina denez euskaraz badugu inguruko erdaratan ez daukaten beste arazo bat, hau da, gehienetan lekukoek berbak mugatzailearekin edo deklinaturik ematea. Honek esan gura du beste galderaren bat egin behar izaten zaiela gehienetan lexia hutsa ateratzeko. Honen aldeko arrazoiak ugariak izaten izan dira:

"Hitzaren forma mugatu eta mugagabea ez bereiztea honelako lan batetan onartezina litzateke, zeren artikuluak sortzen dituen aldaketa fonetikoez gain, bera eta -a itsatsia ondo bereiztea nahitaezkoa baita, zientifismo txikiena eman nahi bazaio lanari.
Lexikoaz ari garelarik hitz hutsa behar da, lexema hutsa, beste inolako atzizkirik gabea, artikuluaren eragina morfologian neurtuko baita, izenaren deklinabidea aztertzea."
(AURREKOETXEA (1986-417)

Berba hutsa ateratzeko zenbatzaileak, galdekariak eta adjetiboak ere erabiltzen izan ditugu, lekukoek berbak kontestu horietan eman zitzaten.

Azkenik berben esangura eta adiera zehatzak jasotzea oinarrizko helburua izanik lekukoei azalpenak eta diskripzioak sarri eskatzen izan zaizkie.

Laburpen gisa erabilitako metodoak honela eman ditzakegu:
1. Irudiak, argazkiak.
2. Perifrasia, deskribapena.
3. Galdekizun etnografikoa.(Etnotestuak)
4. Testu libre
5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

Jarraian, gairik gai, berbak jasotzeko, erabili izan dugun metodologia zehaztuko dut.

1. Ugaztunak: 1. Irudiak, argazkiak. 2. Perifrasia, deskribapena.

2. Begaztiak : 1. Irudiak, argazkiak. 2. Perifrasia, deskribapena.

3. Narraztiak: 1. Irudiak, argazkiak. 2. Perifrasia, deskribapena.

4. Ehiza eta arrantza: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

5. Insektuak: 1. Irudiak, argazkiak. 2. Perifrasia, deskribapena.

6. Zerua eta astroak: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre

7. Metereologia: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre

8. Denbora: 2. Perifrasia, deskribapena.

9. Eguna: 2. Perifrasia, deskribapena.

10. Jaiegunak: 2. Perifrasia, deskribapena.

11. Erliebea: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

12. Lurra: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu.

13. Ibaiak:2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

14. Bideak: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu.

15. Hesiak, mugak: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu.

16. Itsasoa: 2. Perifrasia, deskribapena. 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu.

17. Basoa, egurra: 1. Irudiak, argazkiak. 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu.

18. Fruituak: 1. Irudiak, argazkiak. 2. Perifrasia, deskribapena.

19. Ortua, ortuariak: 1. Irudiak, argazkiak. 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu.

20. Basoko landareak: 1. Irudiak, argazkiak. 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak)

21. Zizak:1. Irudiak, argazkiak. 2. Perifrasia, deskribapena.

22. Abelgorria: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu.

23. Ekinoak: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu.

24. Ardiak, ahuntzak: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

25. Txerriak: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu.

26. Oiloak: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu.

27. Txakurra, katua: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu.

28. Erleak: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu.

29. Eraikuntza: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu.

30. Etxearen banaketa.: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu.

31. Teilatua: 1. Irudiak, argazkiak. 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu.

32. Ateak: 1. Irudiak, argazkiak. 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu.

33. Leihoak: 1. Irudiak, argazkiak. 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu.

34. Altzariak: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

35. Ohea: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

36. Argia: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

37. Sua: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

38. Sukaldeko tresnak: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

39. Ontziteria: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

40. Gurdia: 1. Irudiak, argazkiak. 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

41. Buztarria: 1. Irudiak, argazkiak. 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

42. Garraiobideak: 1. Irudiak, argazkiak. 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

43. Lanabesak: 1. Irudiak, argazkiak. 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

44. Belarra: 1. Irudiak, argazkiak. 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

45. Garia: 1. Irudiak, argazkiak. 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

46. Artoa: 1. Irudiak, argazkiak. 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

47. Ardoa, sagardoa, e.a. : 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

48. Ogia: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

49. Labea: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

50. Jatorduak: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

51. Elikagaiak: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

52. Sukaldaritza: 2. Perifrasia. deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

53. Garbitasuna: 2. Perifrasia. deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

54. Bogada.: 2. Perifrasia. deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

55. Joskigintza: 2. Perifrasia. deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

56. Aurpegia: 2. Perifrasia. deskribapena

57. Begiak: 2. Perifrasia. deskribapena

58. Sudurra: 2. Perifrasia. deskribapena.

59. Ahoa: 2. Perifrasia. deskribapena.

60. Iduna: 2. Perifrasia. deskribapena

61. Gorputza: 2. Perifrasia. deskribapena

62. Zangoak: 2. Perifrasia. deskribapena.

63. Besoak: 2. Perifrasia. deskribapena.

64. Mogimenduak: 2. Perifrasia. deskribapena.

65. Azala: 2. Perifrasia. deskribapena.

66. Itxura: 2. Perifrasia. deskribapena

67. Osasuna: 2. Perifrasia. deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

68. Arnasa: 2. Perifrasia. deskribapena.

69. Lexeriketa: 2. Perifrasia. deskribapena.

70. Zirkulazioa: 2. Perifrasia. deskribapena.

71. Sekrezioak: 2. Perifrasia, deskribapena.

72. Ibilkera: 2. Perifrasia, deskribapena.

73. Gosea: 2. Perifrasia, deskribapena.

74. Egarria: 2. Perifrasia, deskribapena.

75. Logura: 2. Perifrasia, deskribapena.

76. Gizonen jantziak: 2. Perifrasia, deskribapena.

77. Andreen jantziak: 2. Perifrasia, deskribapena.

78. Umeen gauzak: 2. Perifrasia, deskribapena.

79. Umeekiko berbak: 2. Perifrasia, deskribapena. 5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

80. Jokoak, kartak: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre .5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

81. Familia: 2. Perifrasia, deskribapena.

82. Famili harremanak: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre .5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

83. Akatsak eta tasunak: 2. Perifrasia, deskribapena.

84. Heriotza: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre .5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

85. Erlijioa: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre .5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

86. Lanbideak: 2. Perifrasia, deskribapena.

87. Errota: 1. Irudiak, argazkiak. 2. Perifrasia, deskribapena.

88. Herria, merkatua: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre .5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

89. Pisu, neurri eta dirua: 2. Perifrasia, deskribapena. 3. Galdekizun etnografikoa. (Etnotestuak) 4. Testu libre .5. Aurretik jasotako berba emanda lekukoari azalpena eskatu

90. Koloreak: 1. Irudiak, argazkiak. 2. Perifrasia, deskribapena.

4.2. BERBEN AURKEZPENA

Hasieran 2786 berba adiera bakar batekin jasotzeko asmoa bazegoen ere, lexikoian orain 4561 adiera desberdin aurkezten ditut. Lehenago aipatu dudan legez berba gehiago jaso daiteke, baina lan honen helburua deskripzio orokorra egitea izan denez gero zelanbait mugatzeko 1992.eko Urtarrilean jarri dut muga: honek esan gura du aurkezten diren berba guztiak data horren aurrekoak direla, hurrengo lan batzutarako ikerbidea zabalik uzten dudala.

Berben ugalketaren zergatia erabili ditudan etnotestu eta testu libreen metodoetan bilatu behar da, izan ere, lekukoen etorria ez eteleran horrelako grabaketetan agertu diren berba guztiak kontutan hartu ditut. Bestalde, mailebuak, berba konposatuak nahiz eratorriak denak gorde ditut daukaten berezko interesagatik.

Berben aurkezpenari dagokionez, sarrerei buruz honako informazioa ematen da:

1. Sarrera nagusia.
2. Herrien informazioa.
3. Esangura.
4. Adibideak, fraseologia.
5. Azkueren informazioa
6. Laburdurak

1. Sarrera nagusia:

Sarrera nagusia letra larri beltzeskaz ematen da eta beronen ondoan mugatu singularra letra txikarrez ere ematen da koma baten ostean.

2. Herrien informazioa:

Herri bi direnez gero, parentesien artean bakoitzari dagokion laburdura paratu dut: Gatika (G) eta Urduliz (U). Berba bat bietan agertzen denean (D) erabiltzen dut.

3. Esangura.

Esangura euskara normalizatuan ematen dut berbaren ondoan; esangura edo adiera bat baino gehiago dagoenean zenbakien bidez adierazten da.

4. Adibideak.

Komatxoen artean lekukoek emandako esaldiak edo azalpenak paratu ditut; berauen barruan interesatzen den sarrera azpimarratuta agertzen da. Tamalez, kasu guztietan ezin adibiderik bildu izan dut.

5. Azkueren informazioa.

Interesgarri eritzi diot neuk jasotako informazioa AZKUE-k bere hiztegi handian ematen duenarekin alderatzeari. AZKUE-ren hiztegian agertzen denez adierazteko [+ Azkue] eta [- Azkue] erabiltzen ditut. AZKUE-k bere hiztegian berba sartzen izan dituenetan non eta zelan agertzen den ere paratzen dut . Batzutan neuk jasotako berba AZKUE-ren hiztegian agertu arren beste adiera batez agertzen da; honelakoetan [- Azkue] paratzen dut.

6. Laburdurak.:

Zenbait kasutan berbaren esangura hobeto ulertuko delakoan, gramatik kategoriei dagozkien laburdura batzuk erabiltzen ditut:

Izena	(Iz.)
Adjetiboa	(Adj.)
Aditza	(Ad.)
Adberbioa	(Adb.)
Femeninoa	(f.)

A.

ABADE, abade (D) : abade, apaiz.
"ori errin dau abade (G)", "etzerik etze etorten siren abadek (G)", "guk abaderi egi esan dotzu (U)", "yon esin dana egustenen gero urreo domekan iminteutzen abadek (U)"
[• Azkue: abade; 5. orri.]

ABADETZE, abadetze (D): abadetxe, apaizetxe.
"lengoa elixeri deutzela egon san, eta oin dau intte, abadetze dau intte, len kanposantu egon san lekun (G)"
[- Azkue]

ABANTA (G): iraun.
"ordun il san gixajoa, eseun abanta bere pulmoni ori (G)"
[-Azkue]

ABARKA, abarke (D): abarka.
"gure aittittek makiña bat abarka in deu, narrues (G)", "abarka sarrakas etorri tte itxi abarka sarrak sasiarten gordeta an, ta an kanbia sapatak (G)"
[• Azkue: abarka; 6. orri.]

ABARKA KORDEL, abarka kordela (D): abarka kordel, abarkak lotzeko erabiltzen diren lokarriak.
"abarka kordela abarkak amarrateko deken kordela da (G)"
[- Azkue]

ABARKETA, abarkete (D): abarketa.
"abarketa kordela abarketena da (G)"
[• Azkue: abarketa; 6. orri]

ABARKETA KORDEL, abarketa kordela (D) abarketa kordel, abarketak lotzeko erabiltzen diren lokarriak.
"abarketa kordela abarketena da (G)"
[- Azkue]

ABARKETERU, abarketeru (D): abarketaegile, abarketagin.
[- Azkue]

ABARKUNTZE, abarkuntze (G): abarkuntze, abarka-ziri, abarkak egiteko erabiltzen den eztena edo iltze.
[• Azkue: abarkuntze; 6. orri]

ABARO, abaro (D): abaro; baso zarratu, lohia.
"abaro, bai, baso bateri esate akon abaro a, podata ba baju baju a, podata, arbolak, brotek baju daosenen abaro (G)"
[• Azkue: abaro (1); 6. orri]

ABARO IÑ (U): abarotu.
[- Azkue]

ABAROTU (D): abarotu, basoa itxi, lohitu.
"abarotu konpleto in da (G)"
[- Azkue]

ABASUSE, abasuse (D.): abazuza, txingorra; orokorrean esaten da. Era berean, "kaskaragar", "arri" eta "txotor" erabiltzen dira.
[+ Azkue: abazuza; 6. orri]

ABEA (D): oloa.
[- Azkue]

ABENDU, abendu (D): abendu.
[+ Azkue: abendu (1); 7. orri]

ABERASTASUN, aberastasune (D): aberastasun.
[+ Azkue: aberastasun; 7. orri]

ABERASTU (D): aberastu
[+ Azkue: aberastu; 7. orri]

ABERATZ, aberatza (D): aberats
"orrek a. gastaten deu aberatza balitzeles (G)", "añak eukitteesan etze askotan aberatzak atxiñe, aña seka, aña freska, isten siren (G)", "orrek gastaten deu aberatza balittikeles (U)"
[+ Azkue: aberats; 7. orri]

ABERI, aberi (D): aberia.
[- Azkue]

ABERITTU (D): hondatu, aberiatu
[- Azkue]

ABI, abi (D): habia.
"arrikeda bateas apurtu du, abi (G)", "aori aori bai ixetesan, ollori topa ber ixetéakon ia non daon abi tte abi begire la nos don abire (U)"
[+ Azkue: abia (1); 7. orri]

ABIA (D): abiatu, hasi, ekin. Fenomeno admosferikoei buruz berba egikeran erabiltzen da, batez ere.
"bide erdiñ a, edurre abia oskun (G)", "txoriagola imiñi, gari solon, eta txoriagolan artatxorik abi intte bertan (G)", "urtetan yon garenen euri abia deu (U)"
[- Azkue]

ABIADA, abiade (D): abiadura, abiada.
[+ Azkue: abiada (1); 7. orri]

ABISA (D): abisatu, gaztigatu.
"abisa basatose (G)", "lusero badeko kendu barik edo, ikeratu itte san bat, eta ordun abisateakon medikuri, ostantzen etzen intentate san (G)"
[- Azkue]

ABIXERI, abixeri (D): abizari
1. habizari: habian ezartzen den gezurrezko arraultza oiloak egiten bertara joan daitezen.
[+ Azkue: abizari; 8. orri]
2. Usteldutako arraultza.
[- Azkue]

ABIXERITTU (D) Arraultzak usteldu, abizaritu.
"arrotzak ya galdute daosenen abixerittute (G)"
[- Azkue]

ABREBA (U) sua biziagotu.
[- Azkue]

ABROSIDU (D): azpertu.
"abrosidute nau begire (G)", "abrosidute nau itxeroten (U)"
[- Azkue]

ABUSTU, abustu (U): abuztu.
"in doas abustun ogetalaun intte nau (U)"
[- Azkue]

ADABU, adabu (D): adabu, ipinki.
[- Azkue: adabu: 9. orri]

ADAGU, adagu (G): adabu, ipinki.
[- Azkue]

ADAR, adarra (D): adar.
"adarrak eta ondo dekosenak, armere ondo dekona ori da busterri beye, armere ona dekona (G)"
[- Azkue: adar (2): 9. orri]

ADI (D): begira.
"lau sotok alkarreas junta es, se kanporantza adi es baya apur bet alkarreas lau soto juntateko modun goyen amarrata, ori ixengo san berak esan gure ixeune edo (G)", "gora adi da aratenik (G)"
[- Azkue]

ADI EGON (D): begira egon, zain egon.
"sen adi saus? (G)"
[- Azkue]

ADIKUNE, adikune (U): begirakuna.
[- Azkue: adikune: 10. orri.]

ADIKUNE MOTZ, adikune motza (U): haserre.
[- Azkue]

ADISKATU (G): adiskidetu.
[- Azkue]

ADISKIDETU (U): adiskidetu
[- Azkue]

ADUR, adurre (D): adur, lerde.
[- Azkue: adur (1): 11. orri.]

AFALDU (G): afaldu.
"onek belu afaldu eun (G)", "estot ukusi selan afaldu dosuen (G)"
[- Azkue: afaldu: 11. orri.]

AFALOSTE, afaloste (D): afaloste, afalondo.
[- Azkue: afaloste: 11. orri.]

AFAN, afana (D): gogo, nahia, gurari.
[- Azkue]

AFARI, afari (D): afari.
"esteude ekarko es a, es beskaririk eta es afaririk (G)", "amak in deu beskarie ta afari be bai (G)", "amak esteust iñ afaririk (U)"
[+ Azkue: afari: 11. orri.]

AFARI MERIENDA, afari meriende (D): afari merienda.
[- Azkue]

AFARI MERINDA, afari merinde (G): afari merienda.
[- Azkue]

AFARI YAN (D) afaldu.
"afari yan esittearren, yon dires (G)", "afari yan ta gero yon giñen kalera (G)"
[- Azkue]

AFESIÑO, afesiño (G): zaletasun
"ordun bere ostukarren a, afesiño dekonak a, itteun gatetarik (G)"
[- Azkue]

AFILADORE, afiladore (D): zorrotzaile, zorroztaile.
"afiladore edo artesi sorrotzalle dau or, atxiñe andi Butroitti pasaten siren txistu yoten (G)"
[- Azkue]

AFO, afo (U): afo, apatz
[- Azkue]

AFRONTU, afrontu (D): afrontu
"afrontu axe andies itten daunen (U)", "piñu te olan bai a, afrontuaittik eta olan etze albon eta olan imintte bai baya ostantzen es (G)"
[+ Azkue: afrontu; 11. orri.]

AGAN BEDAR, agan bedarra (D): agan belar.
"agan bedarra entzun in dot baya esetu estot itten neuk se bedar dan (U)"
[+ Azkue: agan: 11. orri.]

AGARRA (D): oratu, heldu.
"txakurreri agarra otzet (G)", "ori asta barik isten da, beorrek eukitten deu agarrateko, igual sein matxete baten antzeko (G)", "txakurreri agarra dotzet (U)"
[- Azkue]

AGARTU (G): agertu.
"aurten bere agartuko da bataren bat laster (G)"
[- Azkue]

AGE, age (D): habe, hage
"egurre gusti da age (G)"
[+ Azkue: age: 11. orri.]

AGERTU (D): agertu.
"ni agertu natzu biden (G)", "lau aste die agertu estala (G)", "bason egon garenean agertu san (U)"
[+ Azkue: agertu (1): 12. orri.]

AGINDU
1. (D) agindu
"bai orrek oin bere elixek orrek agintten dittu barau itteko (G)", "estaipa selan medikuk agindute ala selan ixengo san baya, ori ba, sarri entzun du, basalduko iñasio astok salba deu, aston esneas salba sala, txikitxu ixen sanen, nik estaipa medikuk aginduko baeutzen ala selan ixen san baya (G)"

[+ Azkue: agindu (1); 12. orri.]
2. (G) opatu, eskaini
"mille ogerleko agindu tzeas (G)"
[- Azkue]

AGINDUN SERRA, agindun serre (G): hagindun zerra.
[- Azkue]

AGINKE (D): haginka
[+ Azkue: haginka; 12. orri.]

AGINKE IÑ (D): haginka egin
"txakurrek in dotzo aginke etzeti urtekera (G)"
[- Azkue]

AGINKEDA, aginkede (D): haginkada
[+ Azkue: aginkada; 12. orri.]

AGIÑ, agiñe :
1. (D) hortz.
[+ Azkue: agin (1); 12. orri.]
2. (D) hagin. Berba hau denak adierazteko erabiltzen da, batez ere, hortzei esateko; beste barietate batzuetan haginak direnak adierazteko egiten dira bereizketak.
"agin bet ausi deu turroi yaten (G)"
[+ Azkue: agin (2); 12. orri.]
3. (D) erremintei ahoan egiten zaizkien akatzak.
[- Azkue]
4. (U) berakatzen atal.
[- Azkue]

AGIÑETAKO UR, agiñetako ure (D): haginetako ur, haginak kauskitu
"sagar berdek agiñetako ure emon deuste edo atara deuste (G)"
[- Azkue]

AGIRI (D): agiri
"sulo andi bet ba, goye agiri tte beti sue itteko biribille, sulo ta gero askon arten errepartiko en a (G)"
[+ Azkue: agiri (1); 12. orri.]

AGIRIKA (D): agiraka, errieta.
"andra koittede beti asarre ta agirika, beti olan (G)"
[+ Azkue: agiraka; 12. orri.]

AGIRIKA IÑ (D): agirika egin, errietan egin.
[- Azkue]

AGIRIKO IXEN (G): agirikoa izan, agirian egon
[- Azkue]

AGIRIÑ (D): agirian, agerian.
"ta an egosen barku bi edo iru, ondarukok, palu agiriñ (U)"
[- Azkue]

AGO, ago
1. (D) aho. Gaitikan mugatzailea eranstean joera nagusi bi dagoz; zaharrek "agoa" egiten dute, gazteek, ostera, "aua". Berba honen deklinabideari dagokionez leku denborazko kasu markekin mugatzailea ez dela galtzen esan beharra dago: "yaixu aguako", "ataraixu aguati"
[+ Azkue: ago (1); 13. orri.]
2. (D) erreminten ahoa
[+ Azkue: ago (5); 13. orri.]

AGOAKADA, agoakade (D): ahokada
[- Azkue]

AGO LOI, ago loi (D): aho zikin
"ago loi, bai maldesiño asko ta sera ibilten deune (U)"
[- Azkue]

AGONI, agoni (D): hiltzori
" agoni txarra euki deu (G)"
[- Azkue]

AGONIÑ EGON (D): hiltzorian egon
" agonin dau (G)"
[- Azkue]

AGO SABAL, ago sabala (D) aho bero
[- Azkue]

AGOSTU, agostu (D): abuztu
[- Azkue]

AGO TXARREKO, ago txarreko (D): berba txarreko
"berbeta txarreko bateri ago txarreko da ori (G)"
[- Azkue]

AGUANTA (D): iraun.
"orrek egun betzuten aguantaten deu (G)", "aratek gau gustiñ aguanta deu (U)"
[- Azkue]

AGUASILL, aguasille (D): alguazil
"aguasille ixen da urte askotan ori (G)"
[- Azkue]

AGUN, agune (D): agun, apatz.
"agune esaten geuntzen guk urune ondo ioteri, se ondo iota oten esanen talo esan ain goso isten (U)", "talo agune da ori esaten du (G)"
[+ Azkue: agun (3): 14. orri.]

AGUNTASUN, aguntasune (G): aguntasun
[- Azkue]

AGUR (D): agur
[+ Azkue: agur (1): 14. orri.]

AGUR IÑ (D): agur egin
[- Azkue]

AGUR MARI (D): agur mari
"aitte gure bat eta agur mari bet, isten siren erresuk (G)
[- Azkue]

AGURE, agure (D): agure.
[+ Azkue: agure: 14. orri.]

AGURE SAR, agure sarra (D): agure zahar.
[- Azkue]

AIDA (G): aida: ganaduri aurrera egiteko esaten zaio.
[+ Azkue: aida: 14. orri.]

AIDE, aide (D): ahaide, senide.
"ori gure aide da edo aideareteko da (U)"
[• Azkue: aide; 14. orri.]

AIDEARTEKO, aidearteko (D): ahaidearteko, senide.
"ori gure aide da edo aideareteko da (U)"
[- Azkue]

AIKO (D): hara! hara non!
"aiko! ser gure dosu? (G)"
[• Azkue: aiko (2); 16. orri.]

AISTA, aiste (D): ahizta, ahizpa.
"es onek bearren yoten siren a, ba aman neba bi, neba bi ikien ta biek yon siren eta aistarik gasteena (G)"
[• Azkue: aizta; 23. orri.]

AITTAMAK (D): gurasoak.
"aittama barik lotu nitzen (U)"
[• Azkue: aitamak; 19. orri.]

AITTE, aitte (D): aita.
"aitteri ogi emon dotzet (U)", "aittek etzeti bota neu (G)", "gordiñik, bere bai, gustaten dakonari bai, aitte defuntu gureri bere gustate akon, eta printzipiu a, gu txikitxuk ixen giñenen a, aittek arrotza bat eta umek katiliu bet esne indaban osten (G)"
[• Azkue: aita (1); 19. orri.]

AITTEAMAK (D): gurasoak.
"aitteamak asarratu ingo littikes (G)"
[• Azkue: aita-amak; 19. orri.]

AITTEAREN, aittearena (D): aitearen.
[- Azkue]

AITTEAREN IÑ (D): aitearena egin
"aittearen iñ ordureko akaba da edo ixen da (G)"
[- Azkue]

AITTEBITXI, aittebitxi (D): aitabitxi, aitapuntako.
[• Azkue: aitabitxi; 19. orri.]

AITTE GURE, aitte gure (D): aita gure.
"aitte gure bat eta agur mari bet, isten siren erresuk (G)
[- Azkue]

AITTE SANTU, aitte santu (D): aita santu.
[• Azkue: aita santu; 20. orri.]

AITTESULO, aittesulo (D): aitazulo.
[- Azkue]

AITTETAMA (D): gurasoak
"aittetama yon dires (U)"
[• Azkue: aitamak; 19. orri.]

AITTETU (D): aitatu, aipatu.
[• Azkue: aitatu (1); 20. orri.]

AITTITTE, aittitte (D): aitita, aitona.
"beste erdle aittittek eta amomak ibilitteen (G)", "ori guardea ixe san errotakotaringo ixe san errotako, oseake, karmenen amomana nik estaitt ser ixengo san aittitte edo, aittitte edo olan ixengo basan ba, ala asaoko, baya edoselan bere errotakoa, sera ixen san guarde ixen san ta iitte topa eudean ba (G)", "iri a, aittittek etor yasak (U)"
[+ Azkue: aitaita: 20. orri]

AITTITTEAMOMAK (D): aititeamamak, aitonamonak.
[- Azkue]

AITTU (D): aitu, begiratu.
"batak besteri aittu dotze orrek (G) ", "orrek aittu deuste (G)", "alkarreri aittu dotze (U)"
[+ Azkue: aitu (3): 20. orri]

AITTUKUNE, aittukune (G): adikune, begirakune.
[- Azkue]

AITTUKUNE MOTZ, aittukune motza (G): haserre, adikune motza.
[- Azkue]

AIYIBITTE, aiyibitte (G): lokarri biribil.
"kordel biribil bet, atxiñe usate san eta korse, korsek a ba, andra pere atxiñe ibilitteesan korse pere a, aiyibittek ikitteesan a, punte sapata amarre les sartute puntak (G)"
[- Azkue]

AKABA
1. (D) amaitu, bukatu.
"akabaten dosuneko etorriko da (G) ", "etze sarrak a, akabaten dos (G)", "ona etor giñen, esgendun pentza bere in guk, akabata on sanen, permisurik ber dule ona sartxeko (U)"
[- Azkue]
2. (D) Aditz nagusiaren ekintza guztiz amaitu dela adierazteko erabiltzen da laguntzaile gisa.
"au garbittu akaba ingot baya trapu an itxi dot askanen (G)", "egun gustitten egiñeskeronean ba arteko berotasune bere estako otzittu akaba itten (G)"
[- Azkue]

AKABU, akabu (D): amaiera, bukaera
"akabuko urtetan kanpon egonas (G)", "esetu euden a, akabaten kastillo akabaten, esetu euden akabuko a (G)", "ta on sala esateuden ser bat, ori estakiu baya, kasu bet, olan, karatuleas ebilli, eta estaipa seoseaittik iñ a, sera, ta karatule akabun kendu esiñ, bertan lotu eikiola (U)"
[- Azkue]

AKABU EMON (D): amaiera eman
"nire amomak eta esetu euden a, akabaten, akabu emoten orra, ba, mungiko ser bat, mungiko, or yausitte il bere in san (G)"
[- Azkue]

AKABUKO, akabuko (D): amaierako
"ori kanpon onda akabuko urtetan G"
[- Azkue]

AKABURENGO, akaburengo (D): azken, atzen.
[- Azkue]

AKAN, akana (D): akan, txikia dena.
[+ Azkue: akan (1): 23. orri]

AKAR, akarra (D): aker.
[+ Azkue: akar (2): 23. orri]

AKLARA (D): aklaratu, jaboia kendu.
" yabona ta gero aklara (G)"
[- Azkue]

AKORDA (D.): gogoratu.
"akorda nas erosi dosule (G)", "yakin dot baya enas akordate ixen (U)". Aditz honek "-gaz" kasu [illegible]arka behar du: "ori akordaten da erries (G)", "enas akordaten usenaas oiñ (G)"
NOR-NORI erara ere erabil daiteke: "estat akordaten oiñ (G)"
[- Azkue]

AKORDU, akordu (D): akordu, oroitzapen.
"bekonen akordurik badekosu suk? (G)", "suk esetu dosune, akordurik estosu eukiko suk? selan, erretratu bat ikusitz bai sikeran (G)"
[- Azkue]

AKORDUN EUKI (D): gogoan euki.
[- Azkue]

AKULEKADA, akulekade (G): akulakada.
"akulues dabillenen akulekada bat (G)"
[- Azkue]

AKULU, akulu (D): akulu, akuilu.
"akulu itxixu or ganaas miñ in barik (G)"
[• Azkue: akulu : 24. orri]

AKULUKADA, akulukede (U): akulukada
[- Azkue]

ALABA, alabe (D): alaba.
"estekosu alabarik? (U)", "basalduko bertako alaba bakarra ixe san amoma petra (G)"
[• Azkue: alaba (1): 25. orri.]

ALABAORDEKO, alabaordeko (D) alabaordeko, alabaorde.
[• Azkue: alaba-ordeko: 25. orri.]

ALARGUN, alargune (D): alargun.
"alargune lotu san (G)"
[• Azkue: alargun: 26. orri.]

ALARGUNDU (D): alargundu.
[• Azkue: alargundu: 26. orri.]

ALARGUNTZA, alarguntze (G): alarguntza.
[• Azkue: alarguntza: 26. orri.]

ALBAKA, albake (G): albaka.
[• Azkue: albaka: 27. orri.]

ALBANDORROTZ, albandorrotza (D): albandorratz.
"bela firu, firu baño lodiau baya ostantzen fin fiñe isten da, albandorrotza usate san orreas firues, firu firu esan ixeten ori firu baño lodiau (G)", "albandorrotza da laneas yosteko edo mantak yosteko ori orrotz andi ba, laneas yosteko, albandorrotza (U)"
[• Azkue: albandorratz: 27. orri.]

ALBAÑE, albañe (G): albainu
"albañe deko, ori ganaduri esate akon ori atxiñe, berotute albañen dau ori (G)"
[• Azkue: albaiña (2): 27. orri.]

ALBAÑEL, albañela (D): igeltsero
[- Azkue]

ALBATE, albate (D): albate.
[+ Azkue: albate (1): 27. orri.]

ALBO, albo
1. (D) albo, ondo, aldamen.
"gure alboko gixon sarrak ba, matzana, matz asalakas itteun sigarro ta sapeas, garra puntan segidun sigarrori (G)", "piñu te olan bai a, afrontuaittik eta olan etze albon eta olan imintte bai baya ostantzen es (G)
[+ Azkue: albo (1): 27. orri.]
2. (D) gorputzaren albo
"alboko miñe dekot (G)"
[+ Azkue: albo (1): 27. orri.]

ALBO OL, albo ola (D): gurdiaren albotan jartzen diren olak.
[+ Azkue: albol: 28. orri.]

ALBO-ALBOKA (D): albo-alboka
"edanta yoten direnak albo alboka yoten dire (U)"
[- Azkue]

ALBOKO, alboko (D): auzoko, beste aldeko.
[+ Azkue: alboko (2): 28. orri.]

ALBORENGO, alborengo (D): alborengo.
[- Azkue]

ALBOS AITTU (D): alboz begiratu.
[- Azkue]

ALBOSKADA, alboskade (G): albozkada, bultzakada.
[- Azkue]

ALBOSKADAKA (G): albozkadaka, bultzaka.
[- Azkue]

ALBOSKADE EMON (G): albozkada eman, bultzatu.
[- Azkue]

ALDABA, aldabe (D): aldaba
[- Azkue]

ALDAMEN, aldamena (D): aldamen, gurdiaren kaxan albotan dagozen egur luzeak.
[+ Azkue: aldamen (2): 28. orri.]

ALDAMIO, aldamio (D): aldamio.
[+ Azkue: aldamio (3): 28. orri.]

ALDAS BERA (D): aldatz behera.
[- Azkue]

ALDAS GORA (D): aldatz gora
[- Azkue]

ALDATZ, aldatza (D.): aldatz, aldapa.
"Ubarora sartxen da aldatza koxukeran (G)"
[+ Azkue: aldatz: 29. orri.]

ALDATZATZU, aldatzatzu (D): aldaztsu, aldapatsu.
[- Azkue]

ALDE, alde (D): alde
"madari a, gitxi, madari tte olau gitxi dau gure aldetik eta (G)"
[• Azkue: alde (1): 29. orri.]

ALDEA, aldea (D): baserri.
"eskondu nitzenen nire andrek aldea euken (U)", "uriko esate aken atxiñe, uritti ekarten siren asko aldean (G)"
[- Azkue]

ALDEA ETZE, aldea etze (D): baserri.
"a bere aldea etzeti iños urten bari tau te gusta itten dakos onek jenerok ademas (U)"
[- Azkue]

ALDEANU, aldeanu (D): baserritar.
[- Azkue]

ALDEN (D): aldean
[- Azkue]

ALDENDU (D): aldendu, galdu, desagertu.
"onek gixonak ekar daune desaparesidu in da, edo aldendu in da (G)"
[• Azkue: aldendu: 30. orri.]

ALDERDI, alderdi (D): alderdi.
"aittek ba, beran leku, beti alderdi beteti (G)", "sera ixen san guarde ixen san ta ilitte topa eudean ba, or kurtze ta imintte egon san lekun eta asarre ixen siren antza, nire aittitte arratzako aittitten famelies ordun a, guarden alderdie ta or, eta orrek altza esan anajek preso, ilitte topa eudeneko, eta preso ainbet denpora iñ euden oingo les (G)", "buelta itteko geyenen olantxe esaten dotzu buelta, ta ganera kiña itten dako besteri a, arantza yon ditten, beste alderdirantza yon ditten (U)"
[• Azkue: alderdi (2): 30. orri.]

ALDERRI, alderri (D): alderdi.
"oiñ eskeko les dabill alderrik alderri (G)"
[- Azkue]

ALDESKIÑ (G): oker, bihur, aldezkin.
[- Azkue]

ALDESTAYO, aldestayo (D): oker, itxurabako, baldar
[• Azkue: aldestaio: 30. orri.]

ALDETZE, aldetze (G): baserri.
"aldetze bat baneko frutak imingo neukes (G)", "lelao onetan alde etzetan, etzen aurren sulok oten siren, ta ote bota ta an usteldute san, gero kentxeko satza solora eroteko ayeri esateutze selai emen, or itte san satza (G)"
[• Azkue: aldetxe (3): 30. orri.]

ALDI, aldi
1. (D): aldi
"gure aldireko ori ya kendu in san, gitxiao, artekok (U)", "gure aldiñ esta esetu.(G)"
[• Azkue: aldi (1): 30. orri.]
2. (G) zorabio.
"mareo bat edo itten dakonari aldi itten dako (G)"
[- Azkue]

ALDOKER (U): oker, bihur
[- Azkue]

ALEGINDU (D): ahalegindu, saiatu.
"bueno ba, gaur alegindukо nas beraas egoten (G)", "alegindu nas egoten orreas edo, areas (U)"
[- Azkue]

ALEGIÑ, alegiñe (D): ahalegin, aginahal.
[+ Azkue: alegin; 31. orri.]

ALEGIÑE IÑ (D): ahalegina egin.
"ariñ akabateko alegiñe ingot (G)"
[- Azkue]

ALEGRE, alegre (D): alai.
"eta esate san matarifek orikope ta galletatxuk yaten espadittu gatzik estaula artuten, ordun a, alegre alegre txarri ilte san (G)"
[- Azkue]

ALERRESKA (G) segituan, jarraian.
[+ Azkue: alerreska; 32. orri.]

ALERU, aleru (D): teilategal.
[- Azkue]

ALFAFA, alfafe (D): alfalfa
"bedarrak eraitten dires a, ba, frantzesa, sekule bedarra, eta alfafe (G)"
[- Azkue]

ALGARRATZ, algarratza (G): Ribes uva-crispa.
[- Azkue]

AL IXEN (D): ahal izan.
"bakotxak al deune esaten deu (G)"
[+ Azkue: al (1); 24. orri]

ALKAR UTZIÑ (D): elkar huts egin.
"bateti yon besteti etorri, alkar utziñ (G)", "alkar utzin du (U)"
[- Azkue]

ALKARTU (D): elkartu
[+ Azkue: alkartu; 33. orri.]

ALKATE, alkate (D): alkate.
"alkate imin deude (G)"
[+ Azkue: alkate (1); 33. orri.]

ALKILA (D): alokatu.
[- Azkue]

ALKONDARA, alkondare (D): alkondara
"dendara yonas alkondara bat erosteko idean (G)", "eroskot txakete bere bai, eta alkondara ba pere bai (U)"
[+ Azkue: alkandora; 32. orri.]

ALKONDARA UTZEN (D) alkondara hutsean, besoak agirian.
[- Azkue]

ALMUDE, almude (D): buruko.
[- Azkue]

ALMUDE ASAL, almude asala (D): buruko azala.
[- Azkue]

ALOGER, alogera (D): alogera, soldata.
"etze batera bearren yoten danen alogeren, orrek alogereko tires, oiñ esta ibiltten baya len bai, artayorran eta patata yorran edo garik ebaitten edo, etze baterik bestera (U)"
[+ Azkue: aloger; 33. orri.]

ALOGEREKO, alogereko (D): alogereko, soldatapeko.
"etze batera bearren yoten danen alogeren, orrek alogereko tires, oiñ esta ibiltten baya len bai, artayorran eta patata yorran edo garik ebaitten edo, etze baterik bestera (U)"
[+ Azkue: alogereko; 33. orri.]

ALOGEREN EGON (D): alogeran egon, soldatapean egon.
[-Azkue]

ALPER, alperra (D): alper
" Peru, Peru, Peru su sara alperra laster ikusiko dosu alkondara sarra, fraka sarrak soñean (G)"
[+ Azkue: alper; 34. orri.]

ALPERDO, alperdo (D): alperdo, alperrontzi.
[- Azkue]

ALPERKERI, alperkeri (D): alperkeria
[+ Azkue: alperkeri; 34. orri.]

ALPERRIK (D): alperrik
[+ Azkue: alperrik; 34. orri.]

ALPERRIK GALDU (D): alperrik galdu
[- Azkue]

ALPERRIKO BEAR, alperriko bearra (D): alperriko beharra, alperriko lana.
[- Azkue]

ALRREBES (D): aldrebes
[- Azkue]

ALTA:
1. alte (D). altu (f.).
[- Azkue]
2. (U) txakur emearen zeloa.
[- Azkue]

ALTAKURRE, altakurre (D): muino.
"estaipa nik esan balio eseri ba altakurre (G)"
[- Azkue]

ALTARA, altare (D): altara
"gure jaune etzera gaixo bateri eroteko bere, ba altare prepara ber ixete san atxiñe (G)"
[+ Azkue: altara; 34. orri.]

ALTU, altu (D): altu
"Gorbea da mendirik altuena (G)"
[- Azkue]

ALTURA, alture (D): altuera.
"estramiñe askan, ori isten da ba, kasureko, tabloye imintten da aspitti, onen altura ingerun, ta gero aurreti imintten dako, egur bet olan luse, estramiñe ayeri esaten dako (G)"
[- Azkue]

ALTZ, altza (D): altz
[+ Azkue: altz; 35. orri.]

ALTZA
1. (D): altxatu.
"eta ol baten ganera altzaten dee gero lagun bik edo iruk (G)", "bueltakeran sabaldu, gero batu, pillotara batu, eskubereas, gero gurdi karga, etzera ekarri, eta ara aurreko alderdire eron gurdi, kargan imiñi tte lastegire altza (G)", "len beti yotesan altzakeran otara (U)"
[+ Azkue: altza (2); 35. orri.]
2. (D) ogia jagi
[- Azkue]

ALTZADA, altzade (D): altxada
"emen akabuko urtetan a, makiña batzuk ibil siren, arteko denporatan ba, txolak yoten siren a, imiñi arri bet, arri bet imiñi alderdi beteti altzadeas, eta an dale (G)"
[- Azkue]

ALTZAGARRI, altzagarri (G): altxagarri.
"altzagarri bet, bai umedadeaittik (G)"
[- Azkue]

ALTZAKERA, altzakere (D): altxakera
[- Azkue]

ALTZAPARRI, altzaparri (D): altxabarri
[- Azkue]

ALTZO, altzo (D): altzo
[+ Azkue: altzo; 35. orri.]

ALU, alu (D): alu
Gatikan eguraldiaren gainean baino ez da erabiltzen: "aro alu! (G)"
[+ Azkue: alu (2); 35. orri.]

ALLEGA (D.): heldu, ailegatu.
"sure errukaittik allega gara belu (G)", "allega sireneko yon siren oira (G)"
[- Azkue]

ALLEGADU, allegadu (U): urko, hurbileko.
[- Azkue]

ALLURBE, allurbe (D): Trigonella foenum-graecum.
[+ Azkue: aillurbe; 16. orri]

AMA
1. (D): ama
"gure aman edade ingeruko da (U)", "ardau gitxi, ardau a, nire ama defuntek bakixu ser esateun?, uda baten a, bederatzi perra, litro bat ardau, bear asko a, badekelata, bear asko ikien (G)", "es onek bearren yoten siren a, ba aman neba bi, neba bi ikien ta biek yon siren eta aistarik gasteena (G)"
[+ Azkue: ama (1); 36. orri]
2.(D) pizti batena izanez gero artikulua har dezake: txoriame, txakurrame,e.a.
[+ Azkue: ama (1); 36. orri]

AMABIRJIÑA, amabirjiñe (D): amabirjina
[- Azkue]

AMABITXI, amabitxi (D): amabitxi
[+ Azkue: amabitxi; 36. orri]

AMAKATAKO, amakatako (D): hamaiketako.
[- Azkue]

AMAMA, amama (D): amama
[+ Azkue: amama (1): 36. orri]

AMAORDEKO, amaordeko (D): amaordeko, amaorde.
[- Azkue]

AMAR MANDAMENTTU, amar mandamenttu (D): Lonicera periclymenum.
[- Azkue]

AMARRA:
1. (D): lotu
"oiñ amarrata oterik estau (G)"
[+ Azkue: amarratu: 37. orri]
2. amarre (D): kordela, odolosteak eta lotzekoa.
[+ Azkue: amarra (1): 37. orri]

AMARRATZ, amarratza (D): amarratz, olagarro
[+ Azkue: amarratz (1): 37. orri]

AMASA
1. (D) orea egin.
"amasa ureas, ureas ta gatza bota ureri tte amasaten da (G)"
[- Azkue]
2. amase (D) ore.
[- Azkue]

AMASULO, amasulo (D): amazulo
[+ Azkue: amazulo (1): 38. orri]

AMATA (D): amatatu, itzali
"afaritten gaosela amata da argi (G)"
[+ Azkue: amata: 37. orri]

AMENASA (G): mehatxatu.
[- Azkue]

AMENASO, amenaso (U): mehatxu
[- Azkue]

AMENASU, amenasu (G): mehatxu
[- Azkue]

AMENTAL, amentala (D): amantal
"narrusko amentaleas ixerditten ibiltte san (U)"
[+ Azkue: amental: 38. orri]

AMES, amesa (G): amets
[+ Azkue: ames: 38. orri]

AMESETA, amesete (D): ameseta
[- Azkue]

AMESETAN IÑ (D): amesetan egin, amets egin.
"umeri esateaken, sueas basabiltzes gauen amesetan itten da, estaitti seaittik esate aken ikeratu dittesan sueas es ibiltteko edo (G)"
[- Azkue]

AMETZ, ametza (D) ametz
"kuskurre deko onek, au ametza ixengo da (U)", "aretxen antzeko dan ametza (G)"
[+ Azkue: ametz; 38. orri]

AMILLOTXA, amillotxe (D): amilotx
"amillotxe esta bellegi, amillotxe bellegi baño pintto (G)"
[+ Azkue: amillotx; 39. orri]

AMOMA, amoma (D): amama
"beste erdie aittittek eta amomak ibiltteen (G)", "amomak ekar dost afari (G)", "orrek onantza arrimaten sirenen gure amomak esateun beti euri datorrela (U)"
[- Azkue]

AMOSTU (D): amoztu, moztu
[+ Azkue: amostu; 40. orri]

AMOTZ, amotza (D): amotz, motz
[- Azkue]

AMU, amu (D): amu.
[+ Azkue: amú (1); 40. orri]

AMURRU, amurru (D): amorru
[+ Azkue: amurru; 40. orri]

AMURRUTU (D): amorratu
"gosek amurrututе dau (G)"
[+ Azkue: amurratu (3); 40. orri]

ANABAKA, anabake :
1.(D) anabaka, atriki, lardasketa.
[+ Azkue: anabaka (3); 41. orri]
2. (U) kontu, kopla.
"anabaka naye edo kontu naye dekosu (U)", "anabake baño estekosu (U)"
[- Azkue]

ANAJE, anaje (D): anaia
"an bixi dana an goiko etzetxun suon tion anaje, dalako dekot (U)", "anaje soldadu egon san (G)", "sera ixen san guarde ixen san ta iltte topa eudean ba, or kurtze ta imintte egon san lekun eta asarre ixen siren antza, nire aittitte Arratzako aittitten famelies ordun a, guarden alderdie ta or, eta orrek altza esan anajek preso, iltte topa eudeneko, eta preso ainbet denpora iñ euden oiñgo les (G)"
[+ Azkue: anaje; 41. orri]

ANAJEORDEKO, anajeordeko (D): anaiaordeko, anaiaorde
"anajeordeko, amas biñek edo aittas biñek direnen (G)"
[- Azkue]

ANDAN (D): andan
[- Azkue]

ANDAN ERON (D): andan eroan
[- Azkue]

ANDANA, andane (D): andana, ganora, trentin
"andanabako bateri esaten dako andana, ganorabako bat edo, ganora barik yantzitte edo, andanas yantzi sittes edo andanas ibil sittes (G)"
[- Azkue]

ANDANABAKO, andanabako (D): andanabako, ganorabako.
"andanabako sara su trentinbako sara orrek a, gausa bat antza dires (G)"
[- Azkue]

ANDARRAKI, andarraki (G): birikietako mintza.
"andarraki, mintze bateles iste san (G)", " andarraki biotzan ingerun egoten dan a, telatxu bete lau bateri, te eskiñati itten deu giarre, tela ba lau sertxu bet ixeten da asaltxu bet biotzaas urteten deu ak, biotzan ingerun urteten deu ak, eta eskiñati itten deu a, ba alau sifradatxu bet burubill antzeko isten deu, te sifradatxu bet itten deu okele (G)"
[- Azkue]

ANDARREKI, andarreki (D): birikietako mintza.
[- Azkue]

ANDE ERON (U): anda eroan, zerraldoa eraman.
[- Azkue]

ANDEROLA, anderole (D): anda eroale
"anderolak, atxiñe a, gorpu erote san a, Putroitti bere gixonak eroteren Katikera gorpu te relebo itten anderolak (G)"
[- Azkue]

ANDI, andi (D): handi
"andi ixen nei txikerra ixen bardin da (G)", "ori su gaile andi da (U)"
[• Azkue: andi (1); 42. orri.]

ANDI-ANDI (D) umeei esaten zaie paseoan joateko:
"gosan andi-andi (G)"
[- Azkue]

ANDI BOTA (D): handia bota, itzela esan.
"andi bota deu! (G)", "anfarroikerin bet botaten danen andi bota dosu (U)"
[- Azkue]

ANDIERA, andiere (D): handiera
[• Azkue: andiera; 43. orri.]

ANDIKERI, andikeri (D): handikeria
[• Azkue: andikeri; 43. orri.]

ANDIRENGO, andirengo (D): handirengo
"andirengo etze ya Laukisko terrenon sartxen da (G)"
[- Azkue]

ANDITTU
1. (D) handitu (Ad.)
"andittu itten dakea indesiño emon dotzen lekuen, eta anditturuten badakea gaixori taus (G)"
[• Azkue: anditu (2); 43. orri.]
2. andittu (D) handitu (Iz.)
[• Azkue: anditu (4); 43. orri.]

ANDRA, andre
1.(D): andere, emazte.
"esiren andragixonak arreglaten ondo, andrek eskapaeutzen bere umekas, ta an lotu san gixon ori, eta oiñ eskeko les dabill orti, sue artueun etzen, etzek egun beten, ta erdi erre in tte yausitte dau, bixitze biko etzea alderdi bet a (G)"
[• Azkue: andra (2); 43. orri.]
2. (D): andre.

"pregunta dee geuk pregunta dun andrealittik (G)", "orri berangoti etorri andra bateas ta, or berangoko kantaratan a, auntzen ganen para akola andre, auntzen ganen (U)"
[+ Azkue: andra (3); 43. orri.]

ANDRAGEI, andrageye (D): andragei, andregai.
[+ Azkue: andragei; 44. orri.]

ANDRAGIXONAK (D): andragizonak, senar-emazteak.
"esiren andragixonak arreglaten ondo (G)", "eskondu te ara yon, ta gero an bere gerrak urteun a, urten emen egon siren andragixonak (G)"
[- Azkue]

ANDRAMARI, andramari (D): andramari.
[- Azkue]

ANDRASALE, andrasale (D): andrazale.
[+ Azkue: andrazale; 44. orri.]

ANDRASKO, andrasko (D): andrazko.
[+ Azkue: andrazko (1); 44. orri.]

ANDRASKONE, andraskone (D): andere handi.
"andraskone bat andi edo sera daonen (G)"
[- Azkue]

ANEGA, anege (D): anega.
"kaja bat ikitteen gurean, imiñe esaten dakona eta lau ataringo anege (G)"
[+ Azkue: anega; 44. orri.]

ANGERU, angeru (D): aingeru.
[+ Azkue: angeru (1); 44. orri.]

ANGERU LORA, angeru lore (D): aingeru lore.
[- Azkue]

ANGERU YAGOLE, angeru yagole (G): aingeru jagole.
[+ Azkue: aingeru jagolea; 17. orri.]

ANGIRA, angire (D): aingira.
"angirak koisten siren udabarriñ (G)", "angiratan gure aitte esta ibilli iños (U)"
[- Azkue]

ANGULA, angule (D): angula.
"angulak koisten siren ba, seraas, baya esaten dakonaas (G).
[+ Azkue: angula; 45. orri.]

ANKA, anke (D): hanka.
"pernillek eukitten deuna, bolatxues selan eukitten deun andi gora ankako ayeri esaten tzu kotxille (G)"
[+ Azkue: anka (1); 45. orri.]

ANKAS GORA (D): hankaz gora.
[- Azkue]

ANPOLLA, anpolle (D): urbatu.
[- Azkue]

ANTAPARA, antapare (G): antapara.
"errotara etorte sanen ure, konporta ikleun an ta ari esaten geuntzen antapare (G)"
[• Azkue: antapara; 46. orri.]

ANTOJA (D): nazkatu.
[- Azkue]

ANTOJAGARRI, antojagarri (U): nazkagarri.
[- Azkue]

ANTOJOGARRI, antojogarri (G): nazkagarri.
[- Azkue]

ANTOJU, antoju (D): nazka.
[- Azkue]

ANTOJU EMON (D): nazka eman.
"antoju emoten deust (U)"
[- Azkue]

ANTXOA, antxoa (G): antxoba.
[• Azkue: antxoba; 47. orri.]

ANTXOBA, antxobe (U): antxoba.
[• Azkue: antxoba; 47. orri.]

ANTZ, antza (D): antz.
"orrek aitten antza deko (G)", "sera ixen san guarde ixen san ta iltte topa eudean ba, or kurtze ta imintte egon san lekun eta asarre ixen siren antza, nire aittitte arratzako aittitten famelies ordun a, guarden alderdie ta or, eta orrek altza esan anajek preso, iltte topa eudeneko, eta preso ainbet denpora iñ euden oingo les (G)", "oneteko soson antza baya kolore esteko ondo (U)"
[• Azkue: antz (1); 47. orri.]

ANTZAR, antzarra (D): antzar.
[• Azkue: antzar; 48. orri.]

ANTZITTU (G)
"antzittu asko es baya aren usa da ori gure denporan, antzittu ba, esne eskastute dau edo, beye edo, antzittute dau (G)"
[• Azkue: antzitu (1); 48. orri.]

ANTZU, antzu (D): antzu.
[• Azkue: antzu (1); 48. orri.]

ANTZUTU (U): antzutu.
[• Azkue: antzitu (1); 48. orri.]

AÑA, aña (D): inude.
"añak eukitteesan etze askotan aberatzak atxiñe, aña seka, aña freska, isten siren (G)"
[- Azkue]

AÑA FRESKA, aña freska (D): inude freska.
"aña seka ta aña freska egoten siren bulerra dekenak umek asten a, eta ori usena eukitteuden (G)", "añak eukitteesan etze askotan aberatzak atxiñe, aña seka, aña freska, isten siren (G)"
[- Azkue]

AÑA SEKA, aña seka (D): inude siku.
"aña seka ta aña freska egoten siren bulerra dekenak umek asten a, eta ori usena eukitteuden (G)", "añak eukitteesan etze askotan aberatzak atxiñe, aña seka, aña freska, isten siren (G)"
[- Azkue]

AOSPES (D): ahozpez.
[+ Azkue: aozpez: 50. orri.]

AP (D): hotza adierazteko interjekzioa.
[- Azkue]

APA (D): apa, joateko esaten zaie umeei; umeen berba da.
[- Azkue]

APAL, apala (D): apal.
[+ Azkue: apal (1): 51. orri.]

APAPA (G): ihes egin; umeen berba da.
[+ Azkue: apapa (1): 52. orri.]

APAPAN (U): paseoan joateko; umeen berba da.
[- Azkue]

APARA (D): apara.
"apara dot seoser, yo dot, apara dot txori bet arries (G)"
[+ Azkue: apara: 52. orri.]

APARTA
1. (D): apartatu.
"apartate usen, sayetzak, solomoak, pernillek, eta gero faldak eta orrek txorixotarako batzuk, beste batzuk a, urdeiri itxitteutzesan faldak etzen yateko, prijidute (G)", "ladrillusko orma bat in deude, solok apartateko (G)"
[- Azkue]
2. (D): bizi alargundu, dibortziatu.
"atxiñe esan iñor apartaten (U)"
[- Azkue]

APARTE (D): aparte.
"ase aparte iñ, eta ase ta garbantzu ataraten siren (G)"
[- Azkue]

APARTEKO, aparteko (D): aparteko, berezi.
"aparteko gausetxu ekarte san (G)"
[- Azkue]

APATX, apatxa (D): apatx.
"apatxa pere solta itten dakes, nafarreries (G)"
[+ Azkue: apatx (1): 52. orri.]

APATXARTEKO, apatxarteko (G): apatxarteko.
[+ Azkue: apatx-arteko: 52. orri.]

APATXE (D): eseri; umeen berba da.
[+ Azkue: apatxe: 52. orri.]

APATXE IÑ (G): eseri; umeen berba da.
[- Azkue]

APATXETAKO, apatxetako (G): apatxarteko.
[- Azkue]

APATZ, apatza (D): apatz, afo.
"yungu e, kañuberen antzera asten dana ta alkes sillek onetarikok yesarlekuk apatzak alkes intte (G)", "ogi apatza or dekosu (G)"
[→ Azkue: apatz (5); 52. orri.]

APELLIDU, apellidu (D): deitura.
"ba ori etorri ona, ori ixesan nire lengusiñe karnala, Juaristi, eta Juaristi apellidu nondi datorren edo orrek ikleusen sustraik emen egon sanen (G)"
[- Azkue]

APEA, apea (D): apea.
[- Azkue]

APENAS (D): ez dirudi, ez du ematen.
"armosu te apenas ittesan (G)", "beste usenik esteko apenas orrek (G)", "errementari Yataben badau, an ingerun estau apenas besterik Yatabeko baño, Yatabera kamioiñ eroten deittue oiñ ganaduk (G)"
[- Azkue]

APLASTA (D): zapaldu, zanpatu.
"eta gero ba, aplasta in bola, eta aplasta (G)"
[- Azkue]

APO, apo (D): txerri arra, kumak egiteko.
[→ Azkue: apo (2); 53. orri.]

APOSTU, apostu (D): postura, apostu.
[→ Azkue: apostu; 54. orri.]

APOSTU IÑ (D): apostu egin, postura egin.
[- Azkue]

APRILL aprille (D): apiril
[→ Azkue: april (2); 54. orri.]

APROBA IÑ (D): aproba egin.
"nik, nik estot iños iñ aproba, eridarako orren autze ona dala (G)"
[- Azkue]

APROBETXA (D): aprobetxatu.
"gastai ure, ori bere aprobetxa in ber iste san (G)"
[- Azkue]

APROPOS (D): nahita.
[- Azkue]

APROPOSKO, aproposko (D): apropozko
"aproposko katxarro batzuk oten siren sulodunek (G)", "orio argik, esetu esetu es, aren bai, baya olan, basun imiñi ure, ta uretara bota sera ta lanparatxu beteas olan itten bai baya, besterik es, baya petrolio argik isten siren, ba aproposko txismetxu betzuk, eskeitte imintten siren, eta pikutxu bet ikitten ta, andi urteteutzen argik (G)"
[- Azkue]

APUR, apurre (D): apur.
"itxedon apur beten (G)", "eta buru, eta asurrek eta orrek ba, gero gatzuretan imintten siren, eta orrek kontzerbaten siren gero denpora andiñ, gatzuretati atara, otalau ordugarrenen edo ataraten siren eta beste gatz apur beteas imintteen eta orrek arik eta akaba arten (G)"
[→ Azkue: apur (2); 54. orri.]

APUR BET GORA BERA (D): gutxi gora behera.
"errotara eroteko apur bet gora bera anege eroteko kilo bat geyau kilo bat gitxiau ixengo san (G)"
[- Azkue]

APURKE APURKE (D): apurka apurka.
[+ Azkue: apurka (3): 54. orri.]

APURTU, apurtu (D): apurtu.
"oneri axeas apurtu iñ ixeakon bentane (G)", "akaba ta ensegida apurtu da (G)"
[- Azkue]

AR, arra
1 (D): ar
[+ Azkue: ar (1): 54. orri.]
2. (D): har.
[+ Azkue: ar (2): 54. orri.]

ARAGI, aragi
1. (D): haragi
[+ Azkue: aragi: 56. orri.]
2. (U): okela
[+ Azkue: aragi: 56. orri.]

ARAGI BIXI, aragi bixi (D): haragi bizi.
[- Azkue]

ARAKATZ, arakatza (U): ganaduaren gaisoa, apatxarteko.
[- Azkue]

ARALDI, araldi (G) haraldi
[- Azkue]

ARANTZA, arantze (D): arantza
[+ Azkue: arantza (2): 57. orri.]

ARANTZATZU, arantzatzu (D): arantzatsu.
"ori bere arantzatzu da sano (G)"
[- Azkue]

ARAÑA, arañe (D): aramu.
[- Azkue]

ARAÑAU (U): txerpakada egin.
[- Azkue]

ARATENIK (D): aratinik
"gora adi da aratenik (G)"
[+ Azkue: aratiñik: 58. orri.]

ARBI, arbi (D) harbi
"arbigare da, naboa?, lorek urtetako a, urten baño lelau an eukitten deu bolatxu da arbi, nabon buru, baya ya lorek urten baño lelau orrek yan itten deittus askok orrek arbigarak (G)"
[+ Azkue: arbi (2): 59. orri.]

ARBIGARA, arbigare (D): harbigara.
"arbigare da, naboa?, lorek urtetako a, urten baño lelau an eukitten deu bolatxu da arbi, nabon buru, baya ya lorek urten baño lelau orrek yan itten deittus askok orrek arbigarak (G)"
[+ Azkue: arbi-gara: 60. orri.]

ARBINDU (D) ito
"larrittu itten da arbindu (G)"
[• Azkue: arbindu; 60. orri.]

ARBIÑ, arbiñe (U): arbin.
[• Azkue: arbin (1); 60. orri.]

ARBOLA, arbole (D): arbola.
"suk imingo seunke arbola bat (G)"
[• Azkue: arbola; 60. orri.]

ARBUSTO, arbusto (D): zuhaixka.
[- Azkue]

ARDAU, ardau (D): ardo.
"ardau garrastute dau (G)","ardau gitxi, ardau a, nire ama defuntek bakixu ser esaeun?, uda baten a, bederatzi perra, litro bat ardau, bear asko a, badekelata, bear asko ikien (G)", "ardau gustaten dako orreri (U)"
[• Azkue: ardau; 61. orri.]

ARDI, ardi
1. (D): ardi
"orreri ardi il dake (U)", "orrek ardik dakardes (G)"
[• Azkue: ardi (1); 61. orri.]
2. (D): ardi, arkakuxo.
" ardi taus oyan (G)"
[• Azkue: ardi (2); 61. orri.]

ARDI BORDA, ardi borde (G): ardi borda.
[- Azkue]

ARDILLA, ardille (D): katagorri.
"ardillek intxurrek yan deres (G)"
[- Azkue]

ARDI NARRU, ardi narru (D): ardi narru.
[- Azkue]

ARDISATZ, ardisatza (G): ardi sats.
[- Azkue]

ARDITOKI, arditoki (D): arditoki.
"arditoki an Margaltzan dau, arditoki esateotzen salla bat, ardi txabolak on siren lekun(G)"
[- Azkue]

ARDI TXABOLA, ardi txabole (D): ardi txabola.
"arditoki esateotzen salla bat, ardi txabolak on siren lekun(G)"
[- Azkue]

ARDI TXAKUR, ardi txakur (D): artzakur.
[- Azkue]

ARDURE, ardure (D): ardura.
"andi yoten danen a, gixona beti ardures, nos etorko da ori?, nos etorko da ori?, gustateakon gixonari baskari goixetitxu yan e, ta gero siestatxu bota, gero tabernara yoteko ta an, aguante andi eukitteko e, eta beti ardures, andrea nos etorko dan (G)"
[• Azkue: ardura (1); 61. orri.]

ARDURE ARTU (D): ardura hartu.
"artuixu ardure sure gausakas (G)"
[- Azkue]

ARDURE IXEN (D): ardura izan.
"orreri estotzo ardure (G)"
[- Azkue]

ARE, are (D): are.
"lurre makiñetu, eta gero areas edo apurtu, itten da, gero satzittu (G)"
[+ Azkue: are (2); 62. orri.]

ARE ESKU, are esku (G): areak daukan girtena.
[- Azkue]

ARE LUR, are lurre (G): area lur
[- Azkue]

ARE SUBILL, are subille (D): areasubil.
[+ Azkue: areasubil; 62. orri.]

AREA, area (D): harea.
"area playan dau (G)"
[+ Azkue: are (1); 62. orri.]

AREA LUR, area lurre (D): harea lur
[- Azkue]

AREATU (U): hareatu.
[+ Azkue: areatu; 62. orri.]

AREATZU, areatzu (D): hareatsu.
[- Azkue]

AREN (D): arean, apur bat, zerbait.
"emen aren itten da euskeras (G)"
[+ Azkue: arean (4) ; 62. orri.]

AREÑEUN (U): harenegun.
[- Azkue]

AREÑEUN ATZETI (U): laurdenegun.
[- Azkue]

ARESTI, aresti (D): harizti.
[- Azkue]

ARETX, aretxa (D): haritz.
"aretxen a, ola onenataringo da (G)"
[+ Azkue: aretx (2); 63. orri.]

ARETXA, aretxe (D): haritz.
"gabon egunetarako sugarrie espesiala ekarte san, aretxe, siketuko aretxe edo (G)"
[- Azkue]

ARGAL, argala (D): argal.
"gero argal egon san baya arten a, andra sabala ta andi ixen san a (G)"
[+ Azkue: argal (1); 63. orri.]

ARGALDU (D): argaldu.
"sano argaldu nas (G)"
[+ Azkue: argaldu (1); 63. orri.]

ARGAN, argana (D): hargain.
"atxa paraje daun leku argana (G)"
[+ Azkue: argan; 63. orri.]

ARGI, argi
1. (D): argi (Iz.)
"afaritten gaosela amata da argi (G)", "kandela argies aittu deude (G)"
[+ Azkue: argi (1); 63. orri.]
2. (D) argi (Adj.)
"kolore argik estotzu ondo emoten (G)"
[+ Azkue: argi (2); 63. orri.]

ARGIÑ, argiñe (D): hargin.
"argiñe argin bear itten deuna da (U)"
[+ Azkue: argin; 63. orri.]

ARGITTASUN argittasune (D): argitasun.
" estekosu argittasun andirik yosteko (G)"
[+ Azkue: argitasun (1); 64. orri.]

ARGITTU (D): argitu.
"esteko argittuteko trasarik (G)"
[+ Azkue: argitu (1); 64. orri.]

ARGIUNE, argiune (D): argiune
"argiune batzuk egon dire baya, ostantzen aro txarra dau (G)"
[- Azkue]

ARGIXERI, argixeri (D): argizari.
[+ Azkue: argizari (2); 64. orri.]

ARIMA, arime (D): arima.
[+ Azkue: arima (1); 66. orri.]

ARINDU (G): arindu.
[+ Azkue: arindu (1); 66. orri.]

ARIÑ
1. (D): arin.
"makaldu te, ariñ il san (G)", "ariñ akabakot (G)"
[+ Azkue: arin (2); 66. orri.]
2. ariñe (D): arin, astuna ez dena.
"au esta ariñe astune baño (G)"
[+ Azkue: arin (1); 66. orri.]
3. (D): laster.
"akabaten badu ariñ, lotu ginttikes afaritten (G)"
[+ Azkue: arin (1); 66. orri.]

ARIÑEGUN (G):harenegun.
"ariñegun etor san (G)"
[- Azkue]

ARIOTZ, ariotza (G): ariotz.
"aik ebateko erotesan ariotza (G)"
[+ Azkue: ariotz; 66. orri.]

ARISTI, aristi (G): harizti.
"aristi ixen sanen a. oin solok intte dau dana baya, aristi ixen san a (G)"
[+ Azkue: arizti; 66. orri.]

ARITTO, aritto (D): arito.
[+ Azkue: arito; 66. orri.]

ARITX, aritxe (G): haritz.
"etzera ekarritte ba, aritxe bada trontzea ta satik in tte imiñi gabonatarako, aparteko gausak in ber direlako seraas, gabonatan (G)"
[+ Azkue: aritz (1); 66. orri.]

ARKA, arke (D): arka.
[+ Azkue: arka (3); 66. orri.]

ARKARA (G): arkara.
[+ Azkue: arkara (1); 67. orri.]

ARKASATZ, arkasatza (D): arkasats.
[+ Azkue: arkasats; 67. orri.]

ARKASI, arkasi (D): arkazi.
[- Azkue]

ARKASTE, arkaste (G): arkazte.
"oiñ yayoten da artxo, gero udegoyenen orrek enjeneralen ume eskatuten dere ta igual eskatu barik lotxen dire, orreri esaten deutze arkaste (G)"
[+ Azkue: arkazte; 67. orri.]

ARKELA, arkele (D) txerri eme.
[+ Azkue: arkela (1); 67. orri.]

ARKO, arko (D): makera, txerri eme kumak egiteko.
[+ Azkue: arko (3); 67. orri.]

ARKOIRIX, arkoirixe (D): uztarku.
[- Azkue]

ARKU, arku (D): arko
"arkues intte egon san (G)".
[+ Azkue: arku (2); 67. orri.]

ARKUMA, arkume (D): arkume.
"yayo parrikok arkumatxu tire (U)"
[+ Azkue: arkume; 68. orri.]

ARKUPE, arkupe (D): arkupe.
"arkupetan dau mutil kuadrille (G)"
[- Azkue]

ARLOTE, arlote (D): arlote.
"arlotea, yan baño esteu itten orrek edo (G)"
[+ Azkue: arlote (2); 68. orri.]

ARMADISU, armadisu (D): armadizu.
"maya bate lau armadisu bet eskiñak artute, suk estekosu orren, arratzan orren memoririk? (G)".
"errama bat imintte san talletuen, talle bode selan daon iste san sendalle, talle botate selan akaba dan, oseake barruti in barik ote san esta?, lau ormak eta armadisu te, talle bota ta, errama bat imiñi tte talle boda egote san (G)"
[- Azkue]

ARMARIO, armario (D): armario.
"kuartuko armario iste san eskaparota (G)"
[- Azkue]

ARMATOSTE, armatoste (D): tramankulu.
"nora sos orreas armatosteas ? (G)"
[- Azkue]

ARMERA, armere (D): armera.
"adarrak eta ondo dekosenak, armere ondo dekona ori da busterri beye, armere ona dekona (G)", "armera oneko da (U)"
[+ Azkue: armera: 68. orri.]

ARMOSU, armosu (D): gosari.
"ba, armosue bederatzik ingeru, iste san (G.)", " iru, meriende a isten da batzuk, giao aumenta dana meriende kontau da, armosu, beskari tte afari (G)"
[- Azkue]

ARMOSU YAN (D): gosaldu.
[- Azkue]

ARMUSU, armusu (D): gosari.
[- Azkue]

ARMUSU YAN (D): gosaldu.
[- Azkue]

ARNASA, arnase (D): arnasa.
[+ Azkue: arnasa (1): 69. orri.]

ARNASALBAÑE, arnasalbañe (G): arnasa arbina.
[+ Azkue: arnasa armiña: 69. orri.]

ARNASARBIÑE, arnasarbiñe (U): arnasa arbina.
"iditten olan entzun dot probatan ta ibiltten direnen arnasarbiñe andi dekola, ba orixe itto bearren, egoten direnen, miñe atarata ta, auspo baten modun ikusten da selan arnase artxen deren (U)"
[+ Azkue: arnasa armiña: 69. orri.]

ARNASE ARTU (D): arnasa hartu.
"ainbeste, keaas arnasari pere elei artu (G)", "iditten olan entzun dot probatan ta ibiltten direnen arnasarbiñe andi dekola, ba orixe itto bearren, egoten direnen, miñe atarata ta, auspo baten modun ikusten da selan arnase artxen deren (U)"
[- Azkue]

ARNASE BETATU (U): arnasa hartu.
[- Azkue]

ARNASE ESTUKE (D): arnasa estuka.
[+ Azkue: arnasestuka: 69. orri.]

ARO, aro (D): haro, eguraldi.
"egotaro ona dau, aro ona illundetan ta olan bai, egoteko egotaro ona dau (U)"
[+ Azkue: aro (1): 69. orri.]

AROTZ, arotza (D): arotz.
[+ Azkue: arotz (1): 70. orri.]

ARRA, arre
1. (D): arra.
"arrarik arrara edo olan dekos a, kordeltxu betzuk (G)"
[+ Azkue: arra (1); 70. orri.]
2. (U): esku ahur.
[- Azkue]

ARRAIÑ, arrañe (D): arrain.
[+ Azkue: arrain (1); 72. orri.]

ARRAKADA, arrakade (D): arrakada, belarritako.
[+ Azkue: arrakada; 72. orri.]

ARRAKAL, arrakala (D): arrakala.
"intxur arrakalak, arrakaldute intxurrek, ganeko moskole sertute, kentxeko modun ya, siketute, arrakaldute (G)"
[+ Azkue: arrakal; 72. orri.]

ARRAKALDU (D): arrakaldu.
"intxur arrakalak, arrakaldute intxurrek, ganeko moskole sertute, kentxeko modun ya, siketute, arrakaldute (G)"
[+ Azkue: arrakaldu; 72. orri.]

ARRAN, arrana (D): arran.
[+ Azkue: arran (4); 73. orri.]

ARRANKARI, arrankari (D): arrankari.
[+ Azkue: arrankari; 73. orri.]

ARRANO, arrano (D): arrano.
"arrano bai, orrek ikusten sirenen denporala dator esate sana beti (G)"
[+ Azkue: arrano (1); 74. orri.]

ARRANTZA, arrantze (G): arrantza.
[+ Azkue: arrantza (1); 74. orri.]

ARRANTZAKA (G): arrantzaka.
[+ Azkue: arrantzaka (2); 74. orri.]

ARRANTZIO, arrantzio (D): urdin, arrantzio.
"axek koisten badeu ya kolore galdu itten deu, arrantzio kolore artxen deu, txorixok (G)"
[- Azkue]

ARRANTZIOTU (D): urdindu, arrantziotu.
"arrantziotu guk geittuten geuntzen urdei edo pernille ya kolore kanbiata plantaten danen. (G)"
[- Azkue]

ARRANTZITTU (U): urdindu.
[- Azkue]

ARRANTZO, arrantzo (U): arrantza.
[- Azkue]

ARRATZOKA (U): arrantza
[- Azkue]

ARRAPADA, arrapade (D): zirri
[- Azkue]

ARRAPADAK IÑ (D): zirrik egin mutilak neskei gonak altxatuta.
"arrapadak iñ. mutillek neska gasteri arrapadak iñ, orreri geittuten geuntzen geuk (G)"
[- Azkue]

ARRAPALOTZ, arrapalotza (D): astrapalots.
[- Azkue]

ARRASKA (D): hazka egin.
"asunbre erdiko tankeas ure bota txarri tte beste bat talleas arraskaten. asunbre erdiko tankek oiñ orre pere estaus (G)"
[- Azkue]

ARRASOI, arrasoi (G): arrazoi
[- Azkue]

ARRASON (D): sua biziagotu.
[- Azkue]

ARRASTEGI, arrastegi (D): arrastegi.
"denpora ona dau baya arrastegiñ euri ingo deu (G)", "goixen nei arrastegin beti dau jente asko (U)"
[+ Azkue: arrastegi; 75. orri.]

ARRASTEGI ERDI, arrastegi erdi (D): arrastegi erdi.
[- Azkue]

ARRASTION (D): arratsalde on.
[- Azkue]

ARRASTRO, arrastro (G): sidurri, lorratz.
[- Azkue]

ARRATOI, arratoi (D): arratoi.
"arratoik yan deu (G)", "egoten dire sagu andik. arratoi lasekok (U)"
[+ Azkue: arratoi; 75. orri.]

ARRATU, arratu (G): zarratu, tupitu.
"puntu arratu"
[- Azkue]

ARRATXUR, arratxurre (D): arratxur, larratxur.
"atxurrek an bason usaten dires, ba, normalak es, arratxurre esateakon (G)"
[+ Azkue: arratxur; 76. orri.]

ARRATZALDEON (U): arratsalde on.
[- Azkue]

ARRAUSI, arrausi (U): aharrausi.
[+ Azkue: arrausi (1); 76. orri.]

ARRAUSI IÑ (U): aharrausi egin.
[- Azkue]

ARRAUSIKE (U): aharrausika
[+ Azkue: arrausika; 76. orri.]

ARRE (D): asto eta zaldiei aurrera egiteko esaten zaie.
"samati agarra astori tte ia astotxu etzera yon ber du te arre (G)"
[+ Azkue: arre (3); 76. orri.]

ARREBA, arrebe (D): arreba.
"andi yote san tio josen arrebea kantiñe artu burun eta butroiraño esne ataraten (G)", "bere arrebe takar afari (G)"
[+ Azkue: arreba; 76. orri.]

ARREBAORDEKO, arrebaordeko (D): arrebaordeko.
[- Azkue]

ARREGLA (D): konpondu.
"ori esanta esta arreglaten eser (G)", "esiren andragixonak arreglaten ondo, andrek eskapaeutzen bere umekas, ta an lotu san gixon ori, eta oiñ eskeko les dablll orti, sue artueun etzen, etzek egun beten, ta erdi erre in tte yausitte dau, bixitze biko etzea alderdi bet a (G)"
[- Azkue]

ARREO, arreo (D): arreo.
[- Azkue]

ARRESKERO (D): harrezkero.
[+ Azkue: arrezkero; 77. orri.]

ARRETXIKO (D): arreputxin, arretxiko.
"arretxiko koxu kaderakas emen ta lepoti agarrata arretxiko (G)"
[+ Azkue: arretxiko; 77. orri.]

ARRI, arri
1. (D.) harri.
"umek bota dittue arrik (G)", "emen akabuko urtetan a, makiña batzuk ibil siren, arteko denporatan ba, txolak yoten siren a, imiñi arri bet, arri bet imiñi alderdi beteti altzadeas, eta an dale (G)", "atxiñe arrik egoten siren, arrik bogada itteko (U)"
[+ Azkue: arri (1); 77. orri.]
2. (D) sukaltarri.
[- Azkue]
3. (D) txingor handia.
"ta egun beten etor sala truboye, eta arrie, ari ukuturi peres, eta ingerun egon siren gustik apurtu i eusela (G)"
[+ Azkue: arri (2); 77. orri.]

ARRI ARRIKE (D): harri harrika; umeen jokoa da.
[- Azkue]

ARRIKE (D): harrika.
[+ Azkue: arrika; 78. orri.]

ARRIKEDA, arrikede (D): harrikada.
"arrikeda bateas apurtu du, abi (G)"
[- Azkue]

ARRIKO, arriko (D): harriko.
[+ Azkue: arriko (2); 78. orri.]

ARRIKO IÑ (D): harrikoa egin.
"estekot arriko itteko ganarik (G)"
[- Azkue]

ARRI KOSKOR, arri koskorra (D): harri koskor.
[+ Azkue: arri-koskor; 78. orri.]

ARRILOSA, arrilose (D): harlauza
[- Azkue]

ARRIMA (D): hurbildu.
"non arrimarik esegon (G)", "orrek onantza arrimaten sirenen gure amomak esateun beti euri datorrela (U)"
[- Azkue]

ARRIPE, arripe (D): sukaltarripe.
[- Azkue]

ARRISKO, arrisko (D): harrizko.
"olesko baño arrisko da oba (G)"
[- Azkue]

ARRITZU, arritzu (D): harritsu.
"kayule ba, arritzu, arri antzeko lurreri esate akon kayule, kayule arri dau or, esate san, lurre arritzu, arri asala balitze les ixete san (G)"
[- Azkue]

ARRO, arro (D): harro.
"ori esta iñusente kokolo dalako espada iñusente arrotxu dalako (U)"
[- Azkue: arro (1); 78. orri.]

ARROA, arroa (D) arroba
[- Azkue: arroa; 79. orri.]

ARROKERI, arrokeri (D): harrokeria.
"ori kasi arrokeri ixete san a paño polittoao ittearren edo (U)", "arrokeri da txarra pertzonentzat (G)", "gause astunekas kontus ibiltteko dau mundun es edosein gause esan arrokeris esanta bere (G)"
[- Azkue: arrokeri (1); 79. orri.]

ARROS, arrosa (D): arroz.
[- Azkue]

ARROSI, arrosi (G): aharrausi.
[- Azkue: arrosin (1); 79. orri.]

ARROSI IÑ (G): aharrausi egin.
[- Azkue]

ARROSIKE (G): aharrausika.
[- Azkue]

ARROTU (D): harrotu.
[- Azkue: arrotu (2); 79. orri.]

ARROTZA, arrotze (D): arraultza.
"aittek arrotza bat eta umek katillu bet esne indaban osten (G)", "arrotzak ya galdute daosenen abixerittute (G)"
[- Azkue]

ARROTZA BERRETXIKO, arrotza berretxiko (D): Amanita caesarea.
[- Azkue]

ARROTZA GORRINGO, arrotza gorringo (G): Amanita caesarea.
"ba, klase asko yaten siren len, yaten siren berretxikoak, arrotza gorringoak, ongoak, gibel urdiñek, estaitt giau bere bai (G)"
[- Azkue]

ARROTZASAL, arrotzasala (D): arraultzazal.
[- Azkue]

ARRUTZA, arrutze (G): arraultza.
"ollok muden daus, esteude arrutzarik itten muden daus ta (G)"
[- Azkue]

ARTABURU, artaburu (D): artaburu.
"eta txolak iñ, eta gero eltxen danean artaburu batu (G)", "artaburu or dau artagaro bere bai (U)"
[+ Azkue: artaburu; 80. orri.]

ARTAGARO, artagaro (D): artagarau.
"artagaro arten sartu, eta an kontzerbaten siren lelao (G)", "artaburu or dau artagaro bere bai (U)"
[+ Azkue: artagarau; 80. orri.]

ARTASURITTE, artasuritte (D): artazuritze.
[- Azkue]

ARTATXORI, artatxori (D): artatxori.
"gero ta gitxiau dana,, nai egabera nai ollogorra dana, dana dau gero ta gitxiau ta, serak ixen esen artatxorik eta, eleik eta,, osten beste danak gero ta gitxiau ikusten dire (U)", "ba, txorikes egon san pertzekusiño itzela artatxorikes (G)", "artatxori konpleto da lotzabako (G)"
[+ Azkue: artatxori (2); 81. orri.]

ARTE, arte:
1.(D) arte (Bot.).
"lelau artek poda itten siren sei edo saspi urterik baten (U)"
[+ Azkue: arte (1); 80. orri.]
2 (D.) arte
[+ Azkue: arte (4); 81. orri.]
3. (G) lehen
"Katiken estau a, panteoirik eta olan Katiken, eta beste leku betzuten bere orduko denporan esan egoten, baya oiñ itten dotze kargu apur bet, bakotxak beranari se, estaitt bost urte ala, bost urte ala iru ala bos tire aurki, pasaeskeron arteko enterrako lekuen, fameliko beste bat enterraten itxitten deude, urtek a, reglamentariok pasata badaus (G)"
[- Azkue]

ARTEDI, artedi (D): artadi.
[- Azkue]

ARTEGA (D): artega.
[+ Azkue: artega; 82. orri.]

ARTEGI, artegi (D): artalde
[- Azkue]

ARTEKARTU (D) sosegatu
[- Azkue]

ARTE LUR, arte lurre (G): arte-lur
"arte lurre normalmente kayule okitten deu bittarten orrek, au pisarra antzeko au kayule, ta ori desiñ itten da, ta orreri geittuten dako artelurre (G)"
[- Azkue]

ARTEN (D): artean, lehen.
"arten a, iñok eseutzen yamonik itten apenas baya il sanen a, jente sur egon a, ain dirutxuk a , kolsteko (G)"
[- Azkue]

ARTERAKO, arterako (D): lehenagoko.
"arterako gixona etor da (G)"
[- Azkue]

ARTES, artesa (D): artez, zuzen.
"ostantzen a gari esta ukusten, estaldu itten da lurrarten ta, ta imintten siren errama batzuk sartute, sartutesan olan distantzi alkarreanik artes eroteko sera (G)", "ori asta barik isten da, beorrek eukitten deu agarrateko, igual sein matxete baten antzeko, da ori, matxete baten estiloko baya matxetek kurbe dekoles orrek artesen ba, kuadru bet, apur bet lusinge, matxeta pere kurbe deko (G)", "bedarrak eta ibilteko da sotzarde olan dekona baya artesa, saskako da bardi antzen baya olau formean dauna (U)"
[+ Azkue: artez (1, 2): 80. orri.]

ARTESA (D) zuzendu, konpondu.
"artesa ingo sittut (U)", "neuk artesako sittut (U)"
[- Azkue]

ARTESI, artesi
1. (D): artazi.
"ori esakune iste san a, ba, artesik eta olau serak, ibilli esitte dala obeto truboi dabillen denporan, se beti itten deule, tiretu itten deule, artesik imana deke geyenak (G)"
[+ Azkue: artezi (2): 80. orri.]
2. (D): mari urkulu, mari sorgin.
[- Azkue]

ARTESI SORROTZALLE, artesi sorrotzalle (D): artazi zorroztaile.
"afiladore edo artesi sorrotzalle dau or, atxiñe andi Butroitti pasaten siren txistu yoten (G)"
[- Azkue]

ARTESTU (D): arteztu, zuzendu.
[+ Azkue: arteztu: 83. orri.]

ARTO, arto
1.(D) arto.
"setiembre da arto batxeko denpore setiembre, segun goixetitxu erainte badau, belutxu erainte badau, belutxuau erainte badau belutxuau otubre bere igual (G)"
[+ Azkue: arto (1): 83. orri.]
2. txingerretan egiten den ogia, arto irinez egiten da.
[+ Azkue: arto (2): 83. orri.]
3. arto ogi
[+ Azkue: arto (2): 83. orri.]

ARTOARTE, artoarte (D): artoarte, arto solo.
"eta gorako indabe danean, ba artok itten deu palune, arton ieten deu, eta berako danean ba, pilo pilotxu beten botate san indabea eta eltxen danean batu, artoarterik artoarte, filarik fila (G)"
[- Azkue]

ARTO BITTARTE, arto bittarte (G): arto bitarte.
"bostorrotza, bostorrotzaas ba, arto bittartek, erdiko kanalak itten siren askatu, gero atxurreas a, bostorrotzaas, bostorrotza tekon a, ser bat aste san, puntan akabaten daona (G)"
[- Azkue]

ARTO BIXER, arto bixerra (D): arto bizar.
[+ Azkue: artobizar: 83. orri.]

ARTOBURU, artoburu (U): artaburu.
[+ Azkue: artoburu: 83. orri.]

ARTO ESE, arto ese (D): arto heze, labetik pasabakoa.
[- Azkue]

ARTO IER, arto ierra (D): arto iger, labetik pasatukoa.
[- Azkue]

ARTO KAXA, arto kaxe (G): arto kaxa.
[- Azkue]

ARTO LUPU, arto lupu (D): artalupu.
[- Azkue]

ARTO ORE, arto ore (G): arto ore.
[- Azkue]

ARTO SOLO, arto solo (D): artoarte, arto solo.
[- Azkue]

ARTOTZA, artotze (D): artoarte, arto solo.
[- Azkue]

ARTO URUN, arto urune (D): arto irin
[- Azkue]

ARTU (D.) hartu
"axek koisten badeu ya kolore galdu itten deu, arrantzio kolore artxen deu, txorixok (G)", "ta gero artu eudean, osaben alderdiko loben seme bat, ak engañaeusen (G)", "ori artu dere iñusentetzat (U)"
[+ Azkue: artu (1); 83. orri.]

ARTUEMON, artuemona (D): hartuemon, harreman.
[+ Azkue: artu-emon; 83. orri.]

ARTUEMONAK EUKI (G): harremanak euki.
[- Azkue]

ARTUEMONAK ITXI (G): harremanak utzi.
[- Azkue]

ARTXO, artxo (D): artxo, arkume.
"oiñ yayoten da artxo, gero udegoyenen orrek enjeneralen ume eskatuten dere ta igual eskatu barik lotxen dire, orreri esaten deutze arkaste (G)"
[+ Azkue: artxo; 83. orri.]

ARTZA, artze: (D) artza indabak eta galbaratzeko sumetzazko tresna.
[+ Azkue: artza (1); 84. orri.]

ARTZEKATU (G): artza erabilita eralgi.
[- Azkue]

ASA, ase (D): aza.
"koniflora eta ase bapere olaurik es gendun imintten (G)"
[+ Azkue: aza (1); 113. orri.]

ASAL, asala
1. (D) azal, gainekoa dena
"irakas tapa bearren indaban asalakas bere bai (U.)", "baltzamu eridatarako, baltzamu, eta berotu surten ta asala kendu, eta imiñi a ta eride garbi garbi itteun ak eta andittute imiñi (G)"
[+ Azkue: azal (2); 114. orri.]
2. (D) azal.

"eta eskeitte imiñi, ba, yalgi deiñ a, lotxen dakon odola edo lotu dakon odola edo asala (G)"
[+ Azkue: azal (3): 114. orri.]
3. (D) arbolen azal.
[+ Azkue: azal (1): 114. orri.]
4 (D) ogi azal.
[- Azkue]

ASALA IÑ (D): azala egin.
[- Azkue]

ASALTZU, asaltzu (D): azaltsu.
[- Azkue]

ASAO (D) Urrun, asago.
"asao dau ori bixi dan erri (G)", "ori guardea ixe san errotakotaringo ixe san errotako, oseake, karmenen amomana nik estaitt ser ixengo san aittitte edo, aittitte edo olan ixengo basan ba, ala asaoko, baya edoselan bere errotakoa, sera ixen san guarde ixen san ta iltte topa eudean ba (G)", "abade asao bixi da (U)"
[+ Azkue: asao: 85. orri.]

ASARRAKUNTZA, asarrakuntze (D): haserrakuntza.
" akabun bertzotan asten dire euren asarrakuntzan, eta bata besteri kontestaten (G)"
[- Azkue]

ASARRATU (D): haserratu.
"aitteamak asarratu ingo littikes (G)",
[+ Azkue: asarratu : 85. orri.]

ASARRE, asarre (D): haserre.
"asarre ixen siren antza (G)", "an elixako :alletun a, txori abi asko, eta, txori abik e, topetan ta koisten ta tallek apurtu, ta monagillok giñen elixan ta abade beti aserre, olau beten e, ostabere yon ba, ta , an egon giñen amabik te kanpak yo ta (G)"
[+ Azkue: asarre (1): 85. orri.]

ASA TRONKO, asa tronko (D): aza trontxela.
[- Azkue]

ASAU (D): asago, urrun.
"beti enitzen yoten se batzuten a, pedidukes serbidu ber ixeten siren lelau te igual asau pediduk (U)", "asau yonta dau (G)"
[+ Azkue: asao: 85. orri.]

ASELGA, aselge (D): zerba.
"oiñ yaten da geyau aselge bere bai (G)"
[- Azkue]

ASENTZIO EGUN, asentzio egune (D): igokundearen egun.
"asentzio egune egun andi ixete san, asentzio egune, oin kanbiata dau baya (G)"
[- Azkue]

ASERTA (D): asmatu.
[- Azkue]

ASETU
1. (D): ase.
[- Azkue]
2 (D): ase arte busti.
[- Azkue]

ASI
1.(D.) hasi.
"eta gero gu geu asi giñen Areatara (G)","bero itzela, ta mogitten asten danen ademas asko bere geyao (U)"
[• Azkue: asi (1); 87. orri.]
2.(D.) hazi.
"konejuk asten dittunek ba, etzen iltteesan (G)", "orrek arbigarak, saldu itten dires orrek, bigun bigun daosenen, ya gorantza asitte bigun bigun daon sertxu (G)"
[• Azkue: azi (1); 115. orri.]
3. (D) hazi
"piñu artaburu alaseko, itten da, eta soltaten deu asi (G)", "itxi itten dako a, silduten, lurren, silduten eta urteten dotzo palu betek eta palun punten urteten dotzo borla batek eta an itten dako asi (G)"
[• Azkue: azi (2); 115. orri.]

ASIKERA, asikere (D): hasiera.
"negu isten da, negu edo urte asikere (G)"
[• Azkue: asiera; 87. orri.]

ASIPARRI, asiparri (D): hasi berri.
[- Azkue]

ASITTU (G) landareei lorea haztea da, hazitu.
[• Azkue: hazitu (2); 116. orri.]

ASKA, aske
1. (D) aska, estramina.
"aske guk esaten gendun, aske katxarro txiker bat a, artu te eron, baya estramiñe bertan fijo dauna da bertan gortan a, deukena (U)"
[• Azkue: aska (1); 87. orri.]
2. (D.) aska, edateko lekua.
[- Azkue]
3. (D) txerriek jateko lekua.
[- Azkue]
4 (D) hazka
[• Azkue: azka (1); 116. orri.]

ASKA IÑ (D): hazka egin.
[- Azkue]

ASKANEN (D): barrez.
"au garbittu akaba ingot baya trapu an itxi dot askanen (G)
[- Azkue]

ASKAR, askarra: (D) azkar, aztigar.
"askarra arbole dau (G)"
[• Azkue: azkar (2); 116. orri.]

ASKATU (D): askatu
"bostorrotzaas ba, arto bittartek, erdiko kanalak itten siren askatu (G)"
[• Azkue: askatu (1); 87. orri.]

ASKENEN (G): barrez.
"ixildu beresta itten askenen (G)"
[- Azkue]

ASKI, aski (G): azki belar.
[• Azkue: azki; 117. orri.]

ASKI BEDAR, aski bedarra (U): azki belar.
[- Azkue]

ASKO (D): asko
"yan itten deittus askok orrek arbigarak, saldu itten dires orrek, bigun bigun daosenen, ya gorantza asitte bigun bigun daon sertxu (G)", "añak eukitteesan etze askotan aberatzak atxiñe, aña seka, aña freska, isten siren (G)", "leku betzuten igual jente asko, eta gibela ta solomo, eta danak igual yaten dittues egun beten, baya egun betzuten aguantaten deu (G)"
[• Azkue: asko (1); 88. orri.]

ASKOR, askorra. (D) dotore
[• Azkue: askor (3); 88. orri.]

ASKORA askore (D): aizkora
"truboi andi etorten sanen bistuteko, erramu,, yusturi otesanen a, askore imiñi puntas gora, ara yon deitten (U)"
[• Azkue: azkora; 117. orri.]

ASKORDIÑ, askordiñe (D): azkordin.
[• Azkue: azkordin (1); 117. orri.]

ASKUNAR, askunarra (D): azkunar.
[• Azkue: azkunar; 117. orri.]

ASKURE, askure (D): hazkura.
[• Azkue: azkura; 117. orri.]

ASKURE IÑ (G): behiak eta astoak txirinbueltaka behan dabiltzela.
[- Azkue]

ASMA (D): sentitu, asmatu:
"neure lengusin Mungikok esateun se, truboi asma iñ ordureko oyan barrun sartu ber dala (G)", "estosu iños asma txakurre erostaka? (U)"
[• Azkue: asma (2); 88. orri.]

ASPALDI, aspaldi (D): aspaldi.
"Sopelan ya aspaldiko, ba senbet urterik onantza negun nei udan bardin dau (U)"
[• Azkue: aspaldi; 89. orri.]

ASPALDIÑ (D): aspaldian.
[• Azkue: aspaldian; 89. orri.]

ASPI, aspi
1.(D.) azpi.
"aldea etzetan beti egote san katuk sartu urten itteko sulotxu bet aten aspiñ (U)", "baya iñok estakin lekun gorde ber da arriñ aspiñ (G)"
[• Azkue: azpi (1); 118. orri.]
2.(D.) azpi, ganaduarentzat egiten den oherako materiala.
[• Azkue: azpi (4); 118. orri.]

ASPIGARRI, aspigarri (D): azpigarri.
[• Azkue: azpigarri; 118. orri.]

ASPIKO GONA, aspiko gone (D): azpiko gona.
[- Azkue]

ASPIOL, aspiola (D): azpiol
[- Azkue]

ASPIRA, aspire (D): azpira.
[• Azkue: azpira (2): 118. orri.]

ASPIRENGO, aspirengo (D): azpirengo.
[- Azkue]

ASTA, aste:
1. (D): girten.
"ori asta barik isten da, beorrek eukitten deu agarrateko, igual sein matxete baten antzeko, da ori (G)", "bostorrotza, bostorrotzaas ba, arto bittartek, erdiko kanalak itten siren askatu, gero atxurreas a, bostorrotzaas, bostorrotza tekon a, ser bat aste san, puntan akabaten daona (G)"
[- Azkue]
2. (D) fruituen asta.
[- Azkue]
3. (D) arearen eskutailea
[- Azkue]

ASTADUN, astadune (D): girtendun.
[- Azkue]

ASTE, aste (D): aste.
"ori lau asten on da makal (G)", "lau aste die agertu estala (G)", "emeti lau astera yon in ber dot (U)"
[• Azkue: aste; 91. orri.]

ASTE AKABU, aste akabu (D): astegoien.
"orres ganera gu onekas laurekas ona aste akabun, fijo (G)"
[- Azkue]

ASTEGOYEN, astegoyena (D): astegoien.
[• Azkue: asteguen; 91. orri.]

ASTEGUN, astegune (D): asteguna.
[• Azkue: astegun; 91. orri.]

ASTEGUN BURUSURI, astegun burusuri (D): astegun buruzuri.
"astegun burusurin majarik yantzitte (G)"
[- Azkue]

ASTELEN, astelena (D): astelehen.
"badakitt a, astelena selan dan (G)"
[• Azkue: astelen; 91. orri.]

ASTE SANTU, aste santu (D): aste santu.
"aste santun, autzen egunen eta bariku guren egunen, itten da barau (G)"
[- Azkue]

ASTI, asti (D): asti.
[• Azkue: asti (1); 92. orri.]

ASTILLA astille
1. (D) arrakala.
[- Azkue]
2. (D) ezpala
[- Azkue]

ASTILLATU (D): arrakalatu.
[- Azkue]

ASTO, asto
1.(D.) asto (Zool.).
"ak itteun ganadu selñ astok, gero ostantzeko jenero pere bai (U)", "ordun karro ta asto euki gendusen (G)", "estaipa selan medikuk agindute ala selan ixengo san baya, ori ba, sarri entzun du, basalduko iñasio astok salba deu, aston esneas salba sala, txikitxu ixen sanen, nik estaipa medikuk aginduko baeutzen ala selan ixen san baya (G)"
[+ Azkue: asto (1); 92. orri.]
2.(D.) Gurdian aldamenaren azpian ardatzari eusteko dagoen zatia.
[+ Azkue: asto (9); 92. orri.]
3.(D) Artoa garantzeko erabiltzen zen zulodun kaxa.
"gero garandu a, asto esateakon kaja bat, sulokas, eta masuto andi betzuk (G)".
[+ Azkue: asto (4); 91. orri.]
4. (D) egurrez egineko armadizoa gainean lan egiteko edo ohol batzuk ipinita mahaia izateko.
[+ Azkue: asto (2); 91. orri.]

ASTOAR, astoarra (D): astoar.
[- Azkue]

ASTOEME, astoeme (D): astoeme.
[- Azkue]

ASTO ESNE, asto esne (D): asto esne.
"nire lengusu bet a, asto esneas asi san (G)"
[- Azkue]

ASTOKARRERA, astokarrere (D): asto lehiaketa.
[- Azkue]

ASTOKERI, astokeri (D): astakeria.
[+ Azkue: astokeri; 92. orri.]

ASTOKILLO, astokillo (D): astokilo.
[+ Azkue: astokillo; 92. orri.]

ASTO LARROSA, asto larrose (U): astalarrosa.
[+ Azkue: astolarrosa; 92. orri.]

ASTOTZARA, astotzare (D): astotzara.
[+ Azkue: astotzara; 93. orri.]

ASTRAKA (D): astraka
[+ Azkue: astraka (2); 93. orri.]

ASTRAKAN IÑ (D): astrakan egin.
[- Azkue]

ASTRAPALADA, astrapalade (G): zarata handia.
[+ Azkue: astrapalada; 93. orri.]

ASTRAPALAKA (D): astrapalaka.
"goyen sarataka badabiltzes astrapalaka ibil dires (G)"
[- Azkue]

ASTRAPALO, astrapalo (G): astrapalada, zarata handia.
[+ Azkue: astrapala; 93. orri.]

ASTRAPALOTZ, astrapalotza (D): astrapalots.
[- Azkue]

ASTU:
1. (D.) ahaztu
"suri astu in datzu diru (G)", "erresa?, bai baya, gure txiker denporan itte san baya gero geldi geldi orrek kostunbrek astute a, akabaten yon dires (G)", "astureskon, astute les pasa dat (U)"
[+ Azkue: aztu (1); 120. orri.]
2. astu (G). azti
[+ Azkue: aztu (2); 120. orri.]

ASTUL, astule (D): eztul.
"ordun amoma defuntek a, olan astuleas oten giñenen, kutxarillaren bat asukere (G)"
[+ Azkue: aztul; 120. orri.]

ASTULE IÑ (D): eztul egin.
[- Azkue]

ASTUN, astune (D): astun.
"astun dau base daunen (U)", "gure aittek esateun, iños koxi deunik eta, gorpurik astunena ixe sala a, se eunda estaitt senbet kilo eukleusen orrek gixon orrek (G)", "gause astunekas kontus ibilteko dau mundun es edosein gause esan arrokeris esanta bere (G)"
[+ Azkue: astun (1); 93. orri.]

ASTURESKON (D): ahaztuxe:
"astureskon, astute les pasa dat (U)"
[- Azkue]

ASUKERE, asukere (D): azukere.
"ordun amoma defuntek a, olan astuleas oten giñenen, kutxarillaren bat asukere (G)"
[- Azkue]

ASUL, asule (D): urdin.
"ori esta berde asule baño (G)"
[- Azkue]

ASULISKE, asuliske (D): urdinska.
[- Azkue]

ASUN, asune (D): asun.
"alkolasko fregasiño, baya asunena obe, se asunek pika itten dereles (G)"
[+ Azkue: asun (1); 93. orri.]

ASUN BEDAR, asun bedarra (G): asun belar.
"asun bedarra edo esaten dakona esta ori? (G)"
[- Azkue]

ASUNBRE, asunbre (D): azunbre.
[- Azkue]

ASUNBRE ERDI, asunbre erdi (D): azunbre erdi.
"eta arrastegin bearra itxi tte osten, sototuteko dos kimeratako soloak asunbre erdi ardau artu, erremesa txarra daola ta, bederatzi perra pagata, aik bederatzi perrak berari emoutzen pene gero osten (G)", "asunbre erdiko tankeas ure bota txarri tte beste bat talleas arraskaten, asunbre erdiko tankek oiñ orre pere estaus (G)"
[- Azkue]

ASUR, asurre
1. (D): hezur.
"eta buru, eta asurrek eta orrek ba, gero gatzuretan imintten siren (G)".
[+ Azkue: azur (1); 120. orri.]

2. (D): arrainen hezur
[- Azkue]

ASUR IMINTZALLE, asur imintzalle (D): hezur ipintzaile.
"beson golpe bat edo artu danean, artxen danean medikuana yon esittearren asur inintzalleana (G)"
[- Azkue]

ATAJU, ataju (D): bidezior.
[- Azkue]

ATAKA (D): eraso.
"ataka iñori in dion bai otxa (U)"
[- Azkue]

ATARA (D): atera.
"otalau ordugarrenen edo ataraten siren (G)", "ta guk batxen gendun dirun ganera mese atara, eta ayuntamintturi emoteutzen ba, seoser (U)"
[+ Azkue: atara; 94. orri.]

ATASA, atase (D): ataza.
[+ Azkue: ataza (1); 95. orri.]

ATASA BATEN (G): bide batez
[- Azkue]

ATATAN (D): umeei ibiltzeko eta paseoan joateko esaten zaie; umeen berba da.
[- Azkue]

ATAUTE, ataute (D): zerraldo, hilkutxa.
"ataute eroten esate les anderolak (G)"
[- Azkue]

ATE, ate (D): ate.
"niri atzo ixi asten ate (G)", "aldea etzetan beti egote san katuk sartu urten itteko sulotxu bet aten aspiñ (U)"
[+ Azkue: ate; 95. orri.]

ATEBENTANAK (D): ateleihoak.
[- Azkue]

ATEBURU, ate buru (D): ateburu
[+ Azkue: ateburu; 95. orri.]

ATENTZIÑO, atentziño (D): adimen, adikune.
[- Azkue]

ATERPE, aterpe (D): aterpe.
[+ Azkue: aterpe; 96. orri.]

ATERRI EGON (D): aterri egon.
"oiñ yon se aterri dau (U)"
[+ Azkue: aterri; 96. orri.]

ATERRUNE, aterrune (D): aterrune.
[+ Azkue: aterrune; 96. orri.]

ATERTU (D): atertu.
[+ Azkue: atertu; 96. orri.]

ATON (D.) atoan, berehala.
[- Azkue]

ATONDU (D): atondu.
[+ Azkue: atondu (2); 96. orri.]

ATORRA, atorre (D): atorra.
"yon siren andra bi kaletik, eta lobito baten ondotik pasa siren, eta lobitok euken kostunbre esateko ganorabako atorra bako, ta andrek bate(k) besteri esaeutzen se, selan daki orrek txori orrek nik atorrarik estekotala, esaeutzen besteri (G)"
[+ Azkue: atorra (2); 96. orri.]

ATREBIDU (D): ausartu.
"atrebidu da koisten (G)"
[- Azkue]

ATRIKI, atriki (G): lardaskaketa.
[- Azkue]

ATUN, atune (D): atun.
[+ Azkue: atun (1); 100. orri.]

ATX, atxa (D): haitz.
"gurdiñ ekarte san arri Urdulisko atxatati (G)", "atxa paraje daun leku argana (G)"
[+ Azkue: atx (1); 97. orri.]

ATXAKI, atxaki (D): aitzakia.
"atxaki iniñi eutzen (G)"
[+ Azkue: atxaki; 97. orri.]

ATXARRANO, atxarrano (D): haitzarrano.
"atxarrano atxiñe denporala ekarteun txori ixete san (G)
[+ Azkue: atxarrano; 98. orri.]

ATXIKORI, atxikori (D): txikori.
"atxikori nastateakon kaferi (G)"
[- Azkue]

ATXIÑE (D): atxina.
"searrari esaten geuntzen baso atxiñe (G)", "añak eukitteesan etze askotan aberatzak atxiñe, aña seka, aña freska, isten siren (G)", "atxiñe bai eroteuren, andra bat yote san aurreti, otzaratxu beteas, ogi bet aurren daule (U)"
[+ Azkue: atxina; 99. orri.]

ATXIÑEKO, atxiñeko (D): atxinako.
[- Azkue]

ATXUR, atxurre (D): haitzur.
"atxurrek an bason usaten dires, ba, normalak es, arratxurre esateakon (G)", "bostorrotza, bostorrotzaas ba, arto bittartek, erdiko kanalak itten siren askatu, gero atxurreas a, bostorrotzaas, bostorrotza tekon a, ser bat aste san, puntan akabaten daona (G)"
[+ Azkue: atxur; 100. orri.]

ATXURKADA, atxurkade (D): haitzurkada.
[- Azkue]

ATXUR SABAL, atxur sabala (D): haitzur zabal.
"ainbet bider in dus sotok atxur sabalaas (G)"
[- Azkue]

ATXURTU (D): haitzurtu.
"orixe da beste da ortza bi dekosena lurren a, lurre atxurtuteko kako da (G)"
[- Azkue]

ATZ, atza
1 (D): hats.
"badakin atz andi dekona (G)"
[+ Azkue: ats (1): 97. orri.]
2. (D): hatz
[+ Azkue: atz (2): 100. orri.]

ATZALDE, atzalde (D): arratsalde.
"bariku illunde atzalden etorten gares (G)", "nik estekot prisarik atzalderarten bere (G)"
[+ Azkue: atsalde (1): 97. orri.]

ATZAMAR, atzamarra (D): atzamar.
[+ Azkue: atzamar: 101. orri.]

ATZASAL, atzasala (D): atzazal.
[+ Azkue: atzazal: 101. orri.]

ATZASAL ERBATZ, atzazal erbatza (D): atzazal erbatz.
[- Azkue]

ATZE, atze (D): atze.
"lukie egarri ixen san, eta yon san poso batera yon sa ure edaten, eta poson ukusieun talo bat, eta ixen san iretargiñ a, gerixe ixen san poson, ukusteun talo, eta ure gusti edaeun talo yateko, ure gusti edan, ta aurreti sartu te atzeti urten edo, egon san luki, eta akaba ure gustik eta talorik ukusi es, pasa akon lukiri (G)"
[+ Azkue: atze (1): 101. orri.]

ATZEKALDE, atzekalde (D): atzekalde.
"an atzekalden egoten siren entzuten esplikasiñok, emoteudesanak entzuten (U)"
[- Azkue]

ATZEKOS AURRERA (D): atzekoz aurrera.
[+ Azkue: atzekoz aurrera: 102. orri.]

ATZERA (D): atzera, berriz.
"sartu giñen lekuti atzera urten gendun (U)", "gerrak urteun urten eta frantzire pasa siren, ba akaba ingo dala igual ta atzera etorteko idean (G)"
[- Azkue]

ATZERATU (D): atzeratu.
[+ Azkue: atzeratu (1): 102. orri.]

ATZERENGO, atzerengo (D): atzerengo.
[+ Azkue: atzerengo: 102. orri.]

ATZES (D): atzez.
[- Azkue]

ATZITXU, atzitxu (G) saskela, umeen berba
[- Azkue]

ATZO
1. (D.) atzo.
"ni atzo yonittiken basora (G)"
[+ Azkue: atzo: 103. orri.]

2. atzo (D.) atso
[+ Azkue: atso (3); 99. orri.]

ATZO SAR, atzo sarra (D): atso zahar.
[- Azkue]

AUAKADA, auakade (G): ahoakada.
[- Azkue]

AUBE, aube (D): aube, amaginarreba.
[+ Azkue: aube; 104. orri.]

AUBEGIÑARREBAK (D): amaginarreba eta aitaginarreba, aubeginarrebak.
[- Azkue]

AULI, auli (U): euli.
[- Azkue]

AUMA, aume (D): ahuntzume.
"aume iltte san ordun (G)"
[+ Azkue: auma; 105. orri.]

AUNTEGI, auntegi (G): ehuntegi.
"auntegi ganadu eskeitte amarrata iminteko (G)"
[- Azkue]

AUNTZ, auntze (D): ahuntz.
"orti berangoti etorri andra bateas ta, or berangoko kantaratan a, auntzen ganen para akola andre, auntzen ganen (U)", "fulano teko, baya umek intte deko, eta oiñ umek asi ttulakon ak auntze esteu emon gure (G)", "an estala agertu auntzik, an estau amabigarrenik (G)"
[+ Azkue: auntz (1); 105. orri.]

AUPA (D): umeei altxatzeko esaten zaie; umeen berba da.
[- Azkue]

AUPA IÑ (D): altxatu; umeen berba da.
[- Azkue]

AUPALE (D): altxatu; umeen berba da.
[- Azkue]

AURBERA, aurbere (G): aurbehera.
"aurbera apur bet itten da (G)"
[+ Azkue: aur (2); 106. orri.]

AURI, auri. (U): euri.5
"auri abia eunen ni etzera yonitzen (U)"
[+ Azkue: auri (5); 106. orri.]

AURI IÑ (U): euria egin.
[- Azkue]

AURI TANGA auri tange (U): euri tanta.
[- Azkue]

AURKI
1. aurki (D.) aurki.
"bakotxak berana bai sillak, persona bakotxak, bere, tatxuelakas imiñi ganen a, bere letrak, eta ikitteesan askok, banku pere egoten siren aren, eta bankutera dosenak aurkirik estekenak, edo sillarik estekenak (G)"
[+ Azkue: aurki (3); 107. orri.]
2.(D.) aurki, beharbada
"yan deude aurki (G)", "se gero agertu san, begoñako bat, esken yoten sana, andik esken yoten sana, kuadruren batzuk itten an trokan, eta guardek a, ba, seoser esangoeutzen, eta ak konfesaun, konfesa ieun orrek esken yoten sanak, makal txarto, para sanean selan berak il deun, ordun libra san aurki ala estaipa arten librata on basiren baya urteren bi edo iru iesan kartzelan nire aittiten a, ba famelik anaje bik edo (G)", "sanbedarrak oten dires, lusingetxuk gixonanak, eta alan sabaltxuk enbranak, gure lantzarren asko daus, aik oriotan imintten dire aurki (U)"
[+ Azkue: aurki (2); 107. orri.]

AURPEGI, aurpegi (D): aurpegi.
"onek laurek a, lo itteudean tio josenen, eta goixean altza ta ba, an aurpegi garbitu te bajaten siren armostan guana (G)"
[+ Azkue: aurpegi (1); 108. orri.]

AURRE, aurre (D): aurre.
"atxiñe bai eroteuren, andra bat yote san aurreti, otzaratxu beteas, ogi bet aurren daule (U)", "or etze aurren derditxe dau (G)"
[+ Azkue: aurre (1); 108. orri.]

AURRE ARTU (D): aurrea hartu.
[- Azkue]

AURREDA, aurrede (U): jantzien aurreko aldea.
"ori dosu aurrede (U)"
[- Azkue]

AURREKALDE, aurrekalde (D): aurrekalde.
[- Azkue]

AURREKERA, aurrekere (G): jantzien aurreko aldea, aurrekera.
[- Azkue]

AURRERATU (D): aurreratu.
[+ Azkue: aurreratu (1); 108. orri.]

AURRERENGO, aurrerengo (D): aurrerengo.
[- Azkue]

AURRES (D): aurrez.
[+ Azkue: aurrez (1); 108. orri.]

AURRES AURRES (D): aurrez aurre.
[+ Azkue: aurrez (1); 108. orri.]

AURRETISIK (D): aurretiaz.
[- Azkue]

AURROGI, aurrogi (D): aurrogi
[+ Azkue: aurrogi (2); 109. orri.]

AURTEN (D): aurten.
"piper gitxi koxu du aurten (G)"
[+ Azkue: aurten; 109. orri.]

AUSI
1. (D) ahausi.
[- Azkue]
2. (D) hautsi
"ori ausitte dau (G)"
[+ Azkue: ausi (1); 109. orri.]

AUSI IÑ (D): ahausi egin
"txakurrek ausi itten deu sarata bat entzuten deuneko (G)"
[- Azkue]

AUSIKE (D): ahausika.
[+ Azkue: ausika; 110. orri.]

AUSKERA
1. auskere (U): euskara
[- Azkue]
2. (U): euskaraz.
[- Azkue]

AUSNAR, ausnarra (D): hausnar.
"ganadu ibiltten da ausnar (G)"
[+ Azkue: ausnar; 110. orri.]

AUSNAR IÑ (D): hausnar egin.
[- Azkue]

AUSNARTU (D): hausnartu.
[+ Azkue: ausnartu; 110. orri.]

AUSO EDER, auso ederra (D): kanpo eder, auzo eder.
"kanpokoa hobea etzekoa baino (G)"
[- Azkue]

AUSOKO, ausoko (D): auzoko.
[+ Azkue: auzoko; 113. orri.]

AUSPES (D): ahozpez.
[+ Azkue: aozpez; 50. orri.]

AUSPO, auspo (D): auspo.
"idiltten olan entzun dot probatan ta ibiltten direnen arnasarbiñe andi dekola, ba orixe itto bearren, egoten direnen, miñe atarata ta, auspo baten modun ikusten da selan arnase artxen deren (U)"
[+ Azkue: auspo (1); 111. orri.]

AUSTU (D): haustu.
"eta gero areas preparaten da, austen da dana, areas ta estoas (G)"
[+ Azkue: austu; 111. orri.]

AUTOMOBILL, automobille (D): automobil
"astu in dat automobilje glate (G)"
[- Azkue]

AUTORISASIÑO, autorisasiño (D): baimena.
"ona etorritte, iru edo lau urtegarrenen, etorri aten autorisasiño a, bisten etorteko ona (U)"
[- Azkue]

AUTZ
1.(D): hauts
"nik, nik estot iños iñ aproba, eridarako orren autze ona dala (G)"
[+ Azkue: auts (2): 111. orri.]
2. (D): errauts.
"erropak imintte oten siren balden, eta ori otzare ganen imintte akon, eta otzareri imintteakon saku bet, eta ain saku ganen iminttesan ori autze, eta gero botate san ur bero ara, autzetara, eta olan ur beroak autze gusti eroteun, erropetara (G)"
[+ Azkue: auts (1): 111. orri.]

AUTZARTE, autzarte (D): hautsarte.
[- Azkue]

AUTZEN EGUN, autzen egune (D): hautsen egun.
"aste santun, autzen egunen eta bariku guren egunen, itten da barau (G)"
[+ Azkue: autsegun: 112. orri.]

AXE, axe (D): haize.
"axek koisten badeu ya kolore galdu itten deu, arrantzio kolore artzen deu, txorixok (G)",
"afrontu axe andies itten daunen (U)"
[+ Azkue: aize (1): 22. orri.]

AXE ATARA (D): haize atera.
[- Azkue]

AXE EGON (D): haize egon.
[- Azkue]

AXE EMON (D): haizea eman.
[- Azkue]

AXE IÑ (D): haizea egin.
[- Azkue]

AXE LARRI, axe larri (D): haize larri, bero.
[- Azkue]

AXEK YO (D): haizeak jo.
[- Azkue]

AXETE, axete (D): haizete.
[+ Azkue: aizete; 22. orri.]

AXETZA, axetze (D): haizetza.
[- Azkue]

AXETZU, axetzu (D): haizetsu.
[- Azkue]

AYEN, ayena (D): aihen.
[+ Azkue: alen (1): 15. orri.]

AYEN ESKER, ayen eskerra (D): aihen ezker.
"errosario bedarrak eta ayen eskerrak emon dosku bearra solotan (G)"
[- Azkue]

AYENEKA (D): aieneka.
[- Azkue]

AYENEKA EGON (D): aieneka egon.
[- Azkue]

AYOTZ, ayotza (U): ariotz.
[+ Azkue: ariotz: 66. orri]

AYUNTAMINTTU, ayuntaminttu (D): udal, udaletxe.
"ayuntaminttune da ori barra (G)", "ta guk batxen gendun dirun ganera mese atara, eta ayuntamintturi emoteutzen ba, seoser (U)"

[- Azkue]

B

BABA, babe
1. (D): baba
"baba denporan babe botateakon indaberi (G)".
[+ Azkue: baba (1): 122. orri.]
2. (U): adur, lerde.
"babe dariola dau (U)"
[- Azkue]

BABASTO, babasto (D): babazto, aduzto.
[- Azkue]

BADAESPADAN (D): badaezpadan
[- Azkue]

BAGILL, bagille (D): bagil, ekain.
[+ Azkue: bagil: 123. orri.]

BAI (G): bai
[+ Azkue: bai (1): 124. orri.]

BAIÑA, baiñe (D): leka.
"baiñen antzera dator (G)"
[- Azkue]

BAI SERA (G): bai zera.
[- Azkue]

BAJA (D): jaitsi, bajatu.
"asaoti bijilateusen, non dabiltzesan, eta euron parera eltxen danean, bajate san bera (G)"
[- Azkue]

BAJATU (G): jaitsi, bajatu.
"derrepente bajatu siren barrerak (G)"
[- Azkue]

BAJU, baju (D): baxu.
"abaro, bai, baso bateri esate akon abaro a, podata ba baju baju a, podata, arbolak, brotek baju daosenen abaro (G)"
[- Azkue]

BAJUTO, bajuto (D): baxu.
"gixona berana bajuto ba ta loditto bat, estaitt berak selan dekon usena (U)"
[- Azkue]

BAKAR, bakarra (D): bakar.
"basalduko bertako alaba bakarra ixe san amoma petra (G)"
[+ Azkue: bakar (1): 127. orri.]

BAKARRIK (D): bakarrik
"eurok bakarrik esteude iñ, geu pere in du (G)", "bai yan bai baya, bakarrik goxen ba, kafe kon letxe sopakas edo, eta gero beskarirarten ba eser beres, barau itteko ba or bittarten eser beresta yan ber, egurdien normal, ta gero ba, afaritterarten ostabere eser bes, ta seoser yaten badosu ya barau galdu itten dosu (G)", "estot ikusten ume bakarrik ama bere bai (U)"
[+ Azkue: bakarrik: 127. orri.]

BAKE, bake (D): bake.
"ori eleitte egon baketan a, galxorik egonta bere (G)"
[+ Azkue: bake (1): 127. orri.]

BALASTRAGU, balastragu (D): gizon handi, trope., ganorabako.
"ganora barik yantzitte ta olan balastragu (U)"
[- Azkue]

BALDA, balde (D): balda, arasa; sukaldeko altzaria.
[+ Azkue: balda: 128. orri.]

BALDAR, baldarra (U): baldar.
[+ Azkue: baldar (1): 128. orri.]

BALDE, balde (D.): balde
"ittugiñen imin du balde ure koisteko (G)"
[- Azkue]

BALDE SABAL, balde sabala (D): zina, balde zabal. Gehienetan erropa garbitzeko edo txerria hilkeran odola hartzeko erabiltzen dena da.
[- Azkue]

BALIO IXEN (D): balio izan.
"denpora andiñ eukitteko eseun balio isten, se sapartu itte san (G)", "ollo soratute daonen esteu balio yateko (U)"
[- Azkue]

BALKOI, balkoi (D): balkoi
[+ Azkue: balkoi: 129. orri.]

BALSAMU, balsamu (D): golpe belar.
[- Azkue]

BALTZ, baltza (D): beltz.
"ser esangot lenteja baten antzeko tamañuko edo, asi baltza baltza, eukitten deu, eta a eraitten da (G)"
[+ Azkue: baltz: 130. orri.]

BALTZAMU, baltzamu (D): golpe belar.
"baltzamu eridatarako, baltzamu, eta berotu surten ta asala kendu, eta imiñi a ta eride garbi garbi itteun ak eta andittute imiñi (G)"
[- Azkue]

BALTZINGO, baltzingo (D): baltzingo, beltzaran.
[- Azkue]

BALTZITTU (D): belztu, baltzitu.
"baltzittu eldute daosenen itten da (G)"
[+ Azkue: baltzitu (1): 130. orri.]

BALTZUNE, baltzune (D): beltzune.
[+ Azkue: baltzune: 130. orri.]

BALUSTRE, balustre (D): balustra, baranda.
[- Azkue]

BANAKA (D): banaka
"eta arto arten eraitten gendun gu pere banaka bat (G)"
[- Azkue]

BANANDU (D): banandu, banatu.
[+ Azkue: banandu: 130. orri.]

BANKU, banku (D): banku, lanka, jezarleku.
"banku pere egoten siren aren (G)"
[- Azkue]

BAÑA, bañe (D): leka.
[- Azkue]

BAÑAPALU, bañapalu (D): bainapalu, landararen hazkundea artezteko erabiltzen diren makilak, gehienetan kainaberak.
[- Azkue]

BAPORA, bapore (D): bapora, untzi mota bat da.
[- Azkue]

BARAGARRI, baragarri (D): baragarri, baldar, moldegaitzari esaten zaio.
[- Azkue]

BARAKILLE, barakille (U): bare.
[- Azkue]

BARANDA, barande (D): makil edo ohol luzea.
"baranda bat eraitteko sueri, eta gero egurresko pala bat asta luse luseas (G)"
[+ Azkue: baranda (1): 131. orri.]

BARASARA, barasare (D): bare aldean txerriak edukitzen duen sarea; baresare.
"ori barasara kendu te gero tripek ataraten dire oso osorik, al dala apurtu barik baldetxure ta tripek atarakon gantzagik ataraten dire (G)"
[- Azkue]

BARAU, barau (D): barau
"barau ittesan baya, ba garixuman itte san barau (G)", "bai yan bai baya, bakarrik goxen ba, kafe kon letxe sopakas edo, eta gero beskarirarten ba eser beres, barau itteko ba or bittarten eser beresta yan ber, egurdien normal, ta gero ba, afaritterarten ostabere eser be- ta seoser yaten badosu ya barau galdu itten dosu (G)"
[+ Azkue: barau: 132. orri.]

BARAU IÑ (D): barau egin.
[- Azkue]

BARAURIK EGON (D): baraurik egon.
[+ Azkue: baraurik: 132. orri.]

BARAUSI (U): barausi, baraua hautsi.
[+ Azkue: barausi; 132. orri.]

BARAUSTU (U): barausi, baraua hautsi.
[- Azkue]

BARBARIDADE, barbaridade (G): astakeria, eta kantidade alorrean asko dela adierazteko ere bai.
[- Azkue]

BARBO, barbo (U): barbu.
[- Azkue]

BARBU, barbu (G): barbu.
[- Azkue]

BARDINDU (D): berdindu.
[+ Azkue: bardindu (1); 132. orri.]

BARDINGO, bardingo (D): ertain, bardingo.
"meriende itten gendun guk a, ba iños in du neska lagunek olan bardingok ta, yon txorixok ta arrotzak eta artute yon, basora ta bason sue iñ tte, iños in du meriende, askotan es e, bi edo iru bider geyenes (G)"
[+ Azkue: bardingo; 132. orri.]

BARDIÑ, bardiñe (D.): berdin.
"andi ixen nei txikerra ixen bardin da (G)", "talletu eseuden eukitten or, batzuk talletu bardiñek igual seiñ txarritokik emen (U)"
[+ Azkue: bardin (1); 132. orri.]

BARE, bare (D): bare.
[+ Azkue: bare (2); 132. orri.]

BARESARE, baresare (G): baresare.
[+ Azkue: bare-sare; 133. orri.]

BARIKU, bariku (D): ostiral, bariku.
"garixuman itte san barau, barikun bijili (G)"
[- Azkue]

BARIKU GUREN, bariku gurena (D): ostiral guren, bariku guren.
"aste santun, autzen egunen eta bariku guren egunen, itten da barau (G)"
[- Azkue]

BARKU, barku (D): itsasontzi, ontzi.
"ta an egosen barku bi edo iru, ondatukok, palu agiriñ (U)"
[- Azkue]

BARRABAN, barrabana (D): barraban, barrabas.
"ene barrabana! (G)"
[+ Azkue: barraban (1); 133. orri.]

BARRABAS, barrabasa (D): barrabas, barraban.
[- Azkue]

BARRABASKERI, barrabaskeri (G): barrabaskeria.
[- Azkue]

BARRE, barre (D.): barre
"barreka! amaka barre! ser ingosu? (G)"
[+ Azkue: barre: 134. orri.]

BARREALDI, barrealdi (D): barrealdi.
[- Azkue]

BARRE IÑ (D.): barre egin.
"ukusten doten bakotxen naiko barre itten dot (G)"
[- Azkue]

BARREKA (D): barreka.
"barreka daus (G)", "barreka! amaka barre! ser ingosu? (G)"
[+ Azkue: barreka: 134. orri.]

BARREKERI, barrekeri (U): barrekeria.
[- Azkue]

BARRELARI, barrelari (D): barrelari, zirikatzaile.
[- Azkue]

BARREN, barrena.
1. (D): barren, behekaldeko zedarria soloetan.
"mendi barrenen lotu siren begire (G)"
[+ Azkue: barren (1): 134. orri.]
2. (D) jantzien barren.
[- Azkue]

BARREÑERU, barreñeru (D): zinezko ontziak konpontzen etxerik etxe ibiltzen zirenak.
"barreñuk saltxen etorten sirenari esate aken barreñeru (G)"
[- Azkue]

BARREÑU, barreñu (D): balde zabal, zinezko ontzi zabal.
"barreñuk saltxen etorten sirenari esate aken barreñeru (G)"
[- Azkue]

BARRES (G): barriz, barrez.
[+ Azkue: barrez (2): 134. orri.]

BARRE SANTZO, barre santzo (D): barre zantzo, barre algara.
[- Azkue]

BARRETZU, barretsu (G): barretsu.
[+ Azkue: barretsu: 134. orri.]

BARRI, barri
1. (D) berri (Adj.)
"ori esta, barri (G)", "erretalle ixeten da barrista barik, sarra kendu te barri iminí (U)"
[+ Azkue: barri (1): 134. orri.]
2. (G) berri (Iz) albiste.
[+ Azkue: barri (2): 134. orri.]

BARRIKA, barrike (D): upel txiki.
[- Azkue]

BARRIÑ (D): berriz, atzera.
"irugarren egunen a, barriñ ikus neun (G)"
[- Azkue]

BARRIO, barrio (D): auzo.
"orrealttik geittuten dake lertu barrio (G)", "eskus eraitten dakona bai, batek eraiñ, eta bestek a, kajoi bet euken alan goyen, guk euki gendun makiñe, ori makiñe geuk euki gendun, barrio gustiri garbittuteutzen gure aitte defuntuk, garik garbittuteutzesan (G)"
[- Azkue]

BARRIS (U): berriz, berriro.
"ta barris geittu eusten errekonositten (U)"
[+ Azkue: barriz (2); 134. orri.]

BARRISTA (D): berriztatu.
"erretalle ixeten da barrista barik, sarra kendu te barri imiñi (U)"
[+ Azkue: barriztau; 134. orri.]

BARRITZU (D): berritsu.
[- Azkue]

BARRU
1. (D) barru, barne.
"batzuk oyan barrun sartu eskeron salbata dausela pentzaten deude (G)", "errama bat imintte san talletuen, talle bode selan daon iste san sendalle, talle botate selan akaba dan, oseake barruti in barik ote san esta?, lau ormak eta armadisu te, talle bota ta, errama bat imiñi tte talle boda egote san (G)"
[+ Azkue: barru; 135. orri.]
2. (G). barru, buruan
"iru egun barru ikusko du (G)"
[- Azkue]

BARRUKALDE, barrukalde (D): barrukalde.
[- Azkue]

BARRUNTA (D): barruntatu, susmatu
[- Azkue]

BART (D): bart
"bart makiña bat buelta in deu (G)
[+ Azkue: bart; 135. orri.]

BARTZILLA (D): miztatu.
[- Azkue]

BARTZUN, bartzune (D): bartzun; behekosuan hautsa ateratzeko erabiltzen den burdina.
"emoten badotzut bartzuneas burun (G)"
[+ Azkue: bartzun; 135. orri.]

BASA, base (D): basa.
"astun dau base daunen (U)"
[+ Azkue: basa; 135. orri.]

BASA BATISTE (U): Txitxi burduntxi, Kanpora Martxo
[- Azkue]

BASABUSTIN, basabustiñe (U): buztin
[- Azkue]

BASAKATU, basakatu (D): basakatu.
"basakatu te mixerra bi dires (U)"
[+ Azkue: basakatu; 136. orri.]

BASATOSTE (G): Txitxi burduntxi, Kanpora Martxo.
[- Azkue]

BASATZA, basatze (D): basatza
[+ Azkue: basatza; 136. orri.]

BASENER, basenera (G): Iraz egiten den eskoba labea garbitzeko, basner.
[- Azkue]

BASI, basi (D): jakiak prestatzen direnean ematen duten zukua, gero ogiz jaten dena.
[+ Azkue: basi (1); 136. orri.]

BASIÑA, basiñe (D): bazina
[- Azkue]

BASKALOSTEKO, baskalosteko (U): bazkalosteko, bigao.
[+ Azkue: bazkal-osteko; 139. orri.]

BASNAR, basnara (U): basner; labea garbitzeko iraz egiten den eskoba
[+ Azkue: basner; 137. orri.]

BASNER, basnera (G): basner; labea garbitzeko iraz egiten den eskoba.
"benaki esateutzen bateri atara ta eraiñ tte sartu itteko, ta gero mogidu itteko pale esateutzen, garbitteko basnera (G)"
[+ Azkue: basner; 137. orri.]

BASO, baso (D): baso, mendi.
"ni atzo yonittiken basora (G)", "bason ibil tte gero yon giñen afaritten (G)", "basok erre direnik ona eskastu dire (U)"
[+ Azkue: baso (1); 137. orri.]

BASO BEI, baso beye (D): basabehi.
[- Azkue]

BASOKADA, basokade (D): basokada
[- Azkue]

BASO LUR, baso lurre (G): basalur
"lur barri baso lurre da osea baso egonta daun lurrea, eta gero lur barri patate ta eraitteko, lur barri pataterako ta da ona onek bestek lantzarra paño obe (G)"
[- Azkue]

BASOLLAR, basollarra (D): basoilar.
[+ Azkue: basoilar; 137. orri.]

BASORDA, basorde (D): basurde.
[- Azkue]

BASPI, baspi (G): baspi, zorrikume.
"baspi sayen antzeko sera da (G)", "nik estot entzun iños sorri baspitti itten dala e (G)"
[+ Azkue: baspi; 137. orri.]

BASTA, baste (D): basta, astotan erabiltzen den montura.
[+ Azkue: basta (1); 137. orri.]

BASTANTE (D): nahikoa
"bastante antzen itten da (G)", "bean artu biribillera, erdin palu bet imiñi, eta buelte artu biribillera, bastante sabal ta gero gorantza estutxuau estutxuau akabaten dala goyen (G)"
[- Azkue]

BASTAR, bastarra (D): bazter.
[+ Azkue: baztar (1): 139. orri.]

BASTO, basto (D): latz, lakatz, trope.
[- Azkue]

BASU, basu (D): basu, edalontzi.
"basu bete ur emoyostesu (G)"
[- Azkue]

BASURA, basure (D): zabor.
"basuretan gustirik on da (G)"
[- Azkue]

BATAN, batana (D): batan.
[+ Azkue: batan: 137. orri.]

BATEKO, bateko (D) bateko karta jokoan.
[+ Azkue: bateko (1): 138. orri.]

BATEL, batela (D): batel.
[+ Azkue: batel (1): 138. orri.]

BATEN, batena (G): batan.
[- Azkue]

BATEO, bateo (G), bateo, bataio.
[+ Azkue: bateo (1): 138. orri.]

BATU (D): batu
"eta batxeusen ba, ingeru gustiko esnek eta Bilbora botateusen ak (G)", "bueltakeran sabaldu, gero batu, pillotara batu, eskubereas, gero gurdi karga, etzera ekarri, eta ara aurreko alderdire eron gurdi, kargan imiñi ite lastegire altza (G)", "santageda batxen ibil diren mutillek gero imintteuden a, ortara diru (U)"
[+ Azkue: batu (1): 138. orri.]

BAUTISA (D): batalatu.
"yayo ta ensegida bautisa ber iste san, eta eser nobedaderi tekola pentzaten bada umeak ba, etzen bautisa itte san (G)"
[- Azkue]

BAUTISO, bautiso (G): bateo, bataio.
"eta abade etorteko leku barik ba, etzen bautiso itteko ba, emonta egon a, permiso egon san (G)"
[- Azkue]

BAUTISU, bautisu (U): bateo, bataio.
[- Azkue]

BAYA, baye
1. (D.): bahe, arrainak harrapatzeko erabiltzen dena.
"angulak koisten siren ba, seraas, baya esaten dakonaas (G)
[+ Azkue: bai (3): 124. orri.]
2. (D) bahea, irina eralgitzeko tresnen sare.
[+ Azkue: bai (3): 124. orri.]

BE, bea (D.): behea, zola.
"ta bean eukitteun alau bentana moduko bat (U)", "sasi esaten dotzu guk oneri, aor bean daus (G)", "ta yo in baleu les bea, ta koisteun erpakas ta eroteun, umek eta olan an ingerun badekeas, ba pertzekusiño itzela egote san (G)"
[+ Azkue: bean (1): 139. orri.]

BEAN GANE, bean gane (D): behean gane, zola, zoru.
[+ Azkue: bean; 139. orri.]

BEAR, bearra (D): behar, lan.
"ba esne saldute bear gitxiao (G)", "bearra akabateko naiko denpora dekot (G)", "bearreti urten ta gero yote nitzen ara (U)"
[+ Azkue: bear (2); 140. orri.]

BEARGIÑ, beargiñe (D): behargin, langile.
"karnabaletan bere bason, basoko beargiñek eta itteen ori (G)"
[+ Azkue: beargin; 140. orri.]

BEAR IÑ (D): behar egin, lan egin.
"bear intte osten yango du (G)", "ona etorri arten aldean egonas ni bear itten, labrantzan (U)"
[- Azkue]

BEARRESKO, bearresko (D): beharrezko.
[+ Azkue: beharrezko; 140. orri.]

BEASTUN, beastune (D): behaztun.
[+ Azkue: beaztun (1); 140. orri.]

BEATZ, beatza (D): behatz.
[+ Azkue: beatz (1); 140. orri.]

BEATZEN GANEN (D): behatzen gainean.
[- Azkue]

BEDAR, bedarra (D): belar, bedar.
"kantzata nau a, bedarra ebaten (G)", "emen estot pentzaten olau bedarri taonik (U)"
[+ Azkue: bedar (1); 141. orri.]

BEDAR FRESKO, bedar fresko (D): belar fresko, berdetan ebakitzen dena.
[- Azkue]

BEDAR LEKU, bedar leku (D): belar leku, larre.
"botaten siren a, bedar lekutera bere bai (G)", "oiñ ara eron bentanan ondora eron karroa eta botaten dere a., goiko pere barrure, baya ori esegon ordun, aurreko alderdire lelau karga bedar lekun arten (G)"
[- Azkue]

BEDAR SIKU, bedar siku (D): belar siku.
[+ Azkue: bedar-siku; 141. orri.]

BEDEINKETU (G): bedeinkatu.
[+ Azkue: bedeinkatu; 141. orri.]

BEDERATZI URRUN, bederatzi urrune (D): bederatzi urrun.
[+ Azkue: bederatzi urrun; 141. orri.]

BEGA, bege (G): ibar.
"begako lurre luame, fasille, bega gusti da luame (G)"
[+ Azkue: bega; 142. orri.]

BEGADA, begade (U): ibar
[- Azkue]

BEGAI, begaya, begeye (D): begai.
"begaye eme da (G)"
[- Azkue]

BEGI, begi
1. (D): begi
[+ Azkue: begi (1): 142. orri.]
2. (D) apur bat, samar, adjetiboekin erabiltzen da: "luse begi", "illun begi",."gasi begi"
[+ Azkue: begi (8): 142. orri.]

BEGI EPEL (D): aurpegi txarra, gaixo itxura
[- Azkue]

BEGI GALDU (U) betoker
[- Azkue]

BEGIK EPELDU (D): begiak epeldu.
[+ Azkue: begiak epeldu: 142. orri.]

BEGI NABAR, begi nabarra (D): begi nabar
[- Azkue]

BEGI NABARRA IXEN (D): begi nabarra izan.
[- Azkue]

BEGINDA (G): begitandu.
[- Azkue]

BEGI NEGAR, begi negarra (U): begi negarra
[- Azkue]

BEGI OKER, begi okerra (G): betoker.
[+ Azkue: begi-oker (1): 143. orri.]

BEGI ONA IXEN (D): begi ona izan.
[- Azkue]

BEGIRE (D): begira, zain.
"abrosidute nau begire (G)"
[+ Azkue: begira (4): 143. orri.]

BEGIRE EGON (D): begira egon, zain egon.
[- Azkue]

BEGISKO, begisko (D): begizko.
[+ Azkue: begizko: 144. orri.]

BEGISKO IÑ (D): begizko egin.
[- Azkue]

BEGISKONE, begiskone (U): begizko.
[- Azkue]

BEGISKONE IÑ (U): begizko egin.
[- Azkue]

BEGISKONEKO EUKI (U): begizkoa eduki.
[- Azkue]

BEGISKONES IÑ (D): begizko egin.
"begiskones in dotzo bateren batek (U)
[- Azkue]

BEGISTA (U): begiz jo
"au begistata dekot (U)"
[+ Azkue: begiztau (2): 144. orri.]

BEGI SURI, begi suri (D): begi zuri.
"begi argi argik dekosenari begi suri esaten dako (U)"
[- Azkue]

BEGI SURI IXEN (G): begi zuria izan.
[- Azkue]

BEGITXINDOR, begitxindorra (D): begitxindor
[+ Azkue: begitxindor; 144. orri.]

BEI, beye (D): behi.
"beyek txal bat in deu (G)", "bururi aittuten dako beyeri (G)"
[+ Azkue: bei (1): 144. orribei arra esnerik emoten esteuna ta busterrireko dana.]

BEI AR, bei arra (D): behi antzu
"bei arra esnerik emoten esteuna ta busterrireko dana (U)"
[- Azkue]

BEINGON (D): behingoan.
"uxela etor balitzes beingon (G)", "gerrak urteunen frantzire pasa siren ta frantziñ ieuden egotaldi bet atzera etorteko pentzaminttues beingon ingo dala emeko sartu igual ta, baya yon in siren andik yon siren gero (G)"
[+ Azkue: beingoan (1): 144. orri.]

BEIÑ (D): behin.
"beste asko esan yoten urten bein bere (G)","gorte geyenen garbittute san a, satzak ataraten siren urten beiñ edo geyenen, kareas eta sotalaas, sotala ixete san onena ganadun a, infesiñoren bat edo oten basan kentxeko (U)"
[+ Azkue: bein (1): 144. orri.]

BEIÑONESKERO (U): dagoeneko.
[- Azkue]

BEIÑONESKERON (G): dagoeneko.
[- Azkue]

BEIÑOSKERO (G): dagoeneko.
[- Azkue]

BEKALDE, bekalde (D): behekalde.
[- Azkue]

BEKOKI, bekoki (D): bekoki.
[+ Azkue: bekoki (1): 146. orri.]

BEKOKI ILLUN, bekoki illune (D): haserre
[-Azkue]

BEKOKORRE (D): bekokor.
[+ Azkue: bekokor; 146. orri.]

BEKOROTZ, bekorotza (D): bekorotz.
[+ Azkue: bekorotz; 146. orri.]

BEKOSU, bekosue (D): behekosu.
"se bekosue egote sales orduko denporan, ba an siketuten siren ondo (G)", "ori esetu dot etzen bekosue kendute egon arren (U)"
[- Azkue]

BELA, bele (D): bele
[+ Azkue: bela (1); 146. orri.]

BELA BALTZ, bela baltza (U): bele beltz.
[+ Azkue: belabaltz; 147. orri.]

BELA FIRU, bela firu (D): odolosteak lotzeko haria edo kordela.
"bela firu, firu baño lodiau baya ostantzen fin fiñe isten da, albandorrotza usate san orreas firues, firu firu esan ixeten ori firu baño lodiau (G)"
[- Azkue]

BELAKI, belaki (D): belaiki.
[+ Azkue: belaiki; 147. orri.]

BELA NAUSI, bela nausi (D): bele nagusi.
[- Azkue]

BELARRI, belarri (D): belarri.
"belarriteko miñe txarrena da (G)"
[+ Azkue: belarri (1); 147. orri.]

BELARRIKO MIÑEN BEDAR, belarriko miñen bedarra (G): Sedum album.
[- Azkue]

BELA TXIKER, bela txikerra (D): bele txikar.
"bela txikerra yaok or (G)"
[- Azkue]

BELAUN, belaune (D): belaun.
[+ Azkue: belaun (1); 148. orri.]

BELAUN BURU, belaun buru (U): belaun buru
[+ Azkue: belaunburu (1); 148. orri.]

BELAUNDU (U): belaundu, belaunikatu.
[+ Azkue: belaundu; 148. orri.]

BELAUNEKO (G): belauniko.
"estorzet emongo a, belauneko eskatuten badost bere (G)"
[- Azkue]

BELAUNIKO (U): belauniko.
[+ Azkue: belauniko; 148. orri.]

BELEUN, beleune (G): belaun.
[- Azkue]

BELORROTZ, belorrotza (U): belorratz.
[+ Azkue: belorratz; 148. orri.]

BELU (D): belu, berandu.
"onek belu afaldu eun (G)", afari a, ba udan beluau, negun goixetiau (G)", "kotxen etorko da baya alan ta dusti bere belu etorko da (U)"
[+ Azkue: belu (1); 149. orri.]

BELUKO MESA, beluko mese (D): beluko meza.
[- Azkue]

BELUN (G): belaun
[- Azkue]

BELUN BURU, belun buru (G): belaun buru
[+ Azkue: belaunburu (1); 148. orri.]

BELUNIKO (D): belauniko
"estotzet emoten beluniko etorritte bere (G)"
[- Azkue]

BELLEGI, bellegi (D): beilegi, hori.
"tentziño bajatako jenero obarik estao, botike obarik estao, orrek bellegi bellegi deko asala bere alan kendute (G)"
[+ Azkue: beilegi; 145. orri.]

BELLEGISKE, bellegiske (D): beilegiska, horiska.
[- Azkue]

BELLEGITTU (D): beilegitu, horitu.
[- Azkue]

BENAKI, benaki (D): belaiki.
"benaki esateutzen bateri atara ta eraiñ tte sartu itteko, ta gero mogidu itteko pale esateutzen, garbitteko basnera (G)"
[- Azkue]

BENDEJA, bendeje (D): bendeja.
"negun eskendun itten bendejarik te, se neguko bendejek esteu balio, bai asak eta iru lau porru (G)"
[- Azkue]

BENDEJERA, bendejere (D): bendeja saltzaile.
[- Azkue]

BENENO, beneno (D): pozoin.
[- Azkue]

BENETAN (D): benetan.
[+ Azkue: benetan; 149. orri.]

BENGANTZA, bengantze (D): mendeku.
[- Azkue]

BENGON (G): behingoan.
[- Azkue]

BENTANA, bentane (D): leiho.
"oneri axeas apurtu iñ ixeakon bentane (G)", "bentane egon san, baya a gure pareko soloa, beste aldekona ixen san (G)", "ta bean eukitteun alau bentana moduko bat (U)"
[- Azkue]

BEÑOLA (D): behinola.
"lengon esan gendune, sorgiñek eta, gausen kontuek, ba beñolako saldik intxunte egon a, olau gauen, eta solotara yon sedittesan, saldik solotara sartu sedittesan, aurreko kadera biek katekas amarrata ibilitte san (G)"
[- Azkue]

BERAKAS BURU, berakas buru (D): berakatz buru.
[- Azkue]

BERAKAS SOPA, berakas sope (D): berakatz zopa.
[- Azkue]

BERAKATZ, berakatza (D): berakatz
"berakatzan lekuen, kinpulek ekar dittus (G)", "siketu akaba barik brote emoten deu berakatzak (G)", "berakatzak ekar berren ekar deittues kinpulak (U)
[+ Azkue: berakatz; 151. orri.]

BERAKO BAÑA, berako bañe (D): beherako baina.
"gorako bañak eta berako bañak esaten dake (G)"
[- Azkue]

BERAKO INDABA, berako indabe (D): beherako indaba.
"eta gorako indabe danean, ba artok itten deu palune, arton ieten deu, eta berako danean ba, pilo pilotxu beten botate san indabea eta eltxen danean batu, artoarterik artoarte, filarik fila (G)"
[- Azkue]

BERALDI, beraldi (G): beheraldi
[- Azkue]

BERASKO, berasko (D): beherazko.
[+ Azkue: berazko (1); 152. orri.]

BERATU (D): beheratu.
"kallo kentxeko nik estaitt, ebai itte san atxiñe, beratuten euki, eta gero ebai, labañeas (G)"
[+ Azkue: beratu (3); 152. orri.]

BERBA, berbe (D): berba.
"berbarik atara esiñik sausenen same sarratu (U)"
[+ Azkue: berba; 152. orri.]

BERBADA (G): beharbada.
[+ Azkue: bear bada ; 140. orri.]

BERBA IÑ (D): berba egin.
"orrek a, balekilleles itten deu berba (G)"
[- Azkue]

BERBAKUNE, berbakune (D): berbakune.
[+ Azkue: berbakune; 152. orri.]

BERBALDUN, berbaldune (D): berbaldun.
"etorri ona deko, berbaldune da (U)"
[+ Azkue: berbaldun; 152. orri.]

BERBATE, berbate (D): berbeta.
"berbate diferente da (G)"
[- Azkue]

BERBA TXARREKO, berba txarreko (D): berba txarreko.
[- Azkue]

BERBA UTZE IXEN (G): berritsu izan.
[- Azkue]

BERBENA, berbena (D): Berbena officinalis.
[- Azkue]

BERBETA, berbete (D): berbeta.
"berbeta txarreko bateri ago txarreko da ori (G)"
[+ Azkue: berbeta; 152. orri.]

BERBETAN (D): berbetan.
[+ Azkue: berbetan; 152. orri.]

BERBIKI, berbiki (U): berbiki.
[- Azkue]

BERBITTA, berbitte (G): berbeta.
[- Azkue]

BERBOTZ, berbotza (D): berbots.
[+ Azkue: berbots; 152. orri.]

BERDAMIÑ, berdamiñe (G): landareek eukitzen duten berdearen mingostasuna.
[- Azkue]

BERDE, berde (D): berde
"ori esta berde asule baño (G)"
[+ Azkue: berde; 153. orri.]

BERDE IBILLI (D): haserre ibili
[- Azkue]

BERDELOI, berdeloi (D): berdeloi.
[- Azkue]

BERDEMIÑ, berdemiñe (U): landareek eukitzen duten berdearen mingostasuna.
[- Azkue]

BERDESKA, berdeske (U): berdeska
[+ Azkue: berdeska; 153. orri.]

BERDETU (D): berdetu, haserratu.
"iertu antzen egoten direnen ta gero euri intte berdetuten asten direnen orbistu (U)"
[- Azkue]

BERDIÑ, berdiñe (D): berdin.
"berdiñe ote san lekun uxenak egoten siren (G)"
[- Azkue]

BERDISKE, berdiske (G): berdeska.
[- Azkue]

BERDURA, berdure (D): barazkiak
"berdure yaten dot loditu esitteko (G)"
[- Azkue]

BEREINKESIÑO, bereinkesiño (D): bedeinkazio.
" eta gero itte san, ba garin bereinkesiño (G)"
[- Azkue]

BEREINKETU (D): bedeinkatu.
"erramu ikitte san bereinketute (G)". "berak bereinketute seittusen medallak eta kordoik (U)"
[- Azkue]

BERENGO, berengo (D): beherengo.
[- Azkue]

BER IXEN (D): behar izan.
"beti enitzen yoten se batzuten a, pedidukes serbidu ber ixeten siren lelau te igual asau pediduk (U)", "au usteldu barik esiñ erne, au usteldu itteko urte bi ber dittula entzun dot iños (G)", "amarratan afari yan ber bada, oin prepara ber da (G)"
[+ Azkue: bear izan (1): 140. orri.]

BERNA, berne (D): berna.
[+ Azkue: berna: 155. orri.]

BERNASUR, bernasurre (G): bernazur.
[+ Azkue: bernazur: 155. orri.]

BERNUTZIK (D): bernutsik.
[- Azkue]

BERO, bero (D): bero.
"bero lar itten deu (G)". "bero itzela, ta mogitten asten danen ademas asko bere geyao (U)"
[+ Azkue: bero (1): 156. orri.]

BEROALDI, beroaldi (D): beroaldi.
[- Azkue]

BEROGARRI, berogarri (D): berogarri.
[- Azkue]

BERO LARRI, bero larri (D): bero larri, likin.
[- Azkue]

BEROTASUN, berotasune (D): berotasun.
"nik oraintzu entzunte dekot lejian kontu, baya atxiñe iste san ba, erre apur bet erre badatzu, ba berotasunen euki apur bet geyaotan ta ba (G)"
[-Azkue]

BEROTU
1. (D) berotu
"imin dot beskari berotuten (G)"
[+ Azkue: berotu (1): 156. orri.]
2. (D) zeloan sartu
"albañe deko, ori ganaduri esate akon ori atxiñe, berotute albañen dau ori (G)"
[- Azkue]

BERRETXIKO, berretxiko
1. (G): ziza orokorrean.
"au tallu andi deken berretxikok danak txarrak (G)"
[- Azkue]

2. (D)
"ba, klase asko yaten siren len, yaten siren berretxikoak, arrotza gorringoak, ongoak, gibel urdiñek, estaitt glau bere bai (G)"
[- Azkue]

BERRIXEN, berrixena (D): beharrizan.
[- Azkue]

BERRIXENEN EGON (D): beharrizanean egon.
[- Azkue]

BERRO, berro (U): berro
[+ Azkue: berro (2): 157. orri.]

BERRU, berru (G): berro
[+ Azkue: berro (2): 157. orri.]

BERTAN BERA ITXI (D): bertan behera utzi.
[- Azkue]

BERTZO, bertzo (D): bertso.
" akabun bertzotan asten dire euren asarrakuntzan, eta bata besteri kontestaten (G)"
[- Azkue]

BERTZOLARI, bertzolari (D): bertsolari.
"bertzolari akaba esiñeko a ixen san (G)"
[+ Azkue: bertsolari: 157. orri.]

BERTZO PAPER, bertzo papera (D): bertso paper.
"saltxen ibiltten siren bertzo paperak (G)"
[- Azkue]

BESAKA (G) errimuka: buztarrian idi batek bestearen gainera egiten duenean.
"olan tiretu itten badeu tireka eta olan lepo botaten badotze alkarreri besaka (G)"
[+ Azkue: besaka (2): 158. orri.]

BESAPE, besape (D): besape.
[+ Azkue: besape: 158. orri.]

BESARKADA, besarkade (D): besarkada.
[+ Azkue: besarkada (2): 158. orri.]

BESEGU, besegu (U)" besigu
[+ Azkue: besegu: 158. orri.]

BESERA, besere (D): bezero (f.)
"orrek neure besera tire (U)"
[- Azkue]

BESERU, beseru (D): bezero.
[- Azkue]

BESKALOSTE, beskaloste (D): bazkaloste.
[- Azkue]

BESKALOSTEKO, beskalosteko (D): bazkalosteko.
[- Azkue]

BESKARI, beskari (D): bazkari.
"esteude ekarko es a, es beskaririk eta es afaririk (G)", "onek a, neberi beskari emon dotze (U)"
[- Azkue]

BESKARI YAN (D): bazkaldu.
[- Azkue]

BESO, beso (D): beso
"eskerreko beson estekot inderrik (G)"
[+ Azkue: beso (1): 159. orri.]

BESOTAKO, besotako (D): besotako.
"aiste nire Marin besotako da (G)"
[- Azkue]

BESPERA, bespere (D): bezpera.
[- Azkue]

BESTE ALDEKO, beste aldeko (D): auzoko, alboko.
"baya a gure pareko soloa, beste aldekona ixen san, oiñ ara eron bentanan ondora eron karroa eta botaten dere a,. goiko pere barrure, baya ori esegon ordun, aurreko alderdire lelau karga bedar lekun arten (G)"
[- Azkue]

BESTELA (G): hebeto.
[- Azkue]

BESTERIK ESEN (D): besterik ezean.
[- Azkue]

BESUTZIK (D): besutsik
[- Azkue]

BETASAL, betasala (D): betazal.
[+ Azkue: betazal (1): 160. orri.]

BETATU (D): bete
"leleko parajekoa kendu kendu artaburu eta saranak betatu te etzera ieron (G)", "egoten siren, yarleku dustik betatute (U)"
[+ Azkue: betatu (1): 160. orri.]

BETE BETE IÑ (D): bete bete egin.
"mallukikes bete bete jnas (G)"
[- Azkue]

BETE BETEN EGON (D): bete beterik egon.
[- Azkue]

BETENARIO, betenerio (U): albaitero
[- Azkue]

BETERIK (D): beterik
[+ Azkue: beterik: 160. orri.]

BETERINARIO, beterinario (D): albaitero.
"ixi itten dotzus a, beterinariok atek eta estosu atarateri pere (G)"
[- Azkue]

BETI (D.): beti.
"bason ixen nei gortan ixen beti deku bearra (G)", "or berango alderdi edo or manejaten da aurki a, bateri seoser itten besteri seoser itten ta beti moskortute (G)", "beti enitzen yoten se batzuten a, pedidukes serbidu ber ixeten siren lelau te igual asau pediduk (U)"
[+ Azkue: beti (1): 161. orri.]

BETIKO (G): betiko
[+ Azkue: betiko (1): 161. orri.]

BETULE, betule (D): betule.
[+ Azkue: betule; 161. orri.]

BEYEK ARTU (U): behiak hartu, behia ernari geratu.
[- Azkue]

BIAJA, biaje (G): bidaia
[- Azkue]

BIARAMON (U): biharamon.
[+ Azkue: biaramon (1): 162. orri.]

BIARARTE (U): bihar arte.
[- Azkue]

BIBORA, bibore (D): suge gorri.
[- Azkue]

BIDE, bide (D): bide
"ni agertu natzu biden (G)", "latagorri da besinon bide bat edo bere propietariok bakarrik euki arako entrade (G)"
[+ Azkue: bide; 163. orri.]

BIDE BATES (D): bide batez.
[- Azkue]

BIDEGARRO, bidegarro (G): birigarro
[-Azkue]

BIDEGINTZE, bidegintze (D): bidegintza
"bidegintze da bidek itten, atxiñe kamiñorik esegon iñora ta bidek in ber ixeten siren, usa ber deunen arten itte san bidegintzen.(G)"
[- Azkue]

BIDEGINTZEN IÑ (D): bidegintzan egin.
"bidegintze da bidek itten, atxiñe kamiñorik esegon iñora ta bidek in ber ixeten siren, usa ber deunen arten itte san bidegintzen.(G)"
[- Azkue]

BIDER (D): bider
"ainbet bider in dus sotok atxur sabalaas (G)", "iru bider operata nau au konta barik (U)"
[+ Azkue: bider (1): 164. orri.]

BIDESIOR, bidesiorra (D): bidezior.
" bidesior bat olan solora ienta egote san (G)"
[+ Azkue: bide-zior; 164. orri.]

BIDUR, bidurre (D): bidur, esto egiteko adar eta landare gazteen enborrak, baita egur txolak lotzeko adarra ere.
[+ Azkue: bidur (2): 164. orri.]

BIER (D): bihar.
"esayosu la badatos bier (G)"
[+ Azkue: biar (1); 162. orri.]

BIERARTE (G): bihar arte.
[- Azkue]

BIGARREN LENGUSU, bigarren lengusu (D): bigarren lehengusu.
[- Azkue]

BIGOTE, bigote (D): bibote.
[- Azkue]

BIGUN, bigune (D): bigun
"erbigara esaten deutze, punte bigun bigun daola kendu (G)"
[+ Azkue: bigun (1); 165. orri.]

BIGUNDU (D): bigundu.
[- Azkue]

BIJA, bije (D): bidaia.
"bija bi edo iru in dittu ak (G)"
[- Azkue]

BIJILA (G): zelatatu.
"asaoti bijilateusen, non dabiltzesan, eta euron parera eltxen danean, bajate san bera (G)"
[- Azkue]

BIJILI, bijili (D): bijilia
"garixuman itte san barau, barikun bijili (G)", "bulek a, erosi ber ixeten siren, limosna bat itteko, elixako limosne itteko bule emote san limosnen ordes, baya ya nonbrata ikitteuden presio, eta gero orrek artueskeron ba bijili pere eskastu itten siren, bulak artueskeron (G)"
[- Azkue]

BIKO, biko (D) biko karta jokoan
[+ Azkue: biko (2); 165. orri.]

BIKOTE, bikote (D): bikote
"gure beste alden egon siren, umetxu bikote (G)"
[- Azkue]

BIKOTX, bikotxa (D): bikotx, biki.
[+ Azkue: bikotx (3); 165. orri.]

BILDUR, bildurre (D): bildur
"orren bildurre dekot (G)"
[+ Azkue: bildur; 167. orri.]

BILDURTI, bildurti (D): bildurti
[+ Azkue: bildurti; 167. orri.]

BILDURTU (D): bildurtu.
[+ Azkue: bildurtu; 167. orri.]

BILINBOLA (D): bilin-bolaka.
"bilin bola pelota bat botata (G)"
[+ Azkue: bilin-bolaka; 167. orri.]

BILLETU (D): bilatu.
[+ Azkue: bilatu (1): 166. orri.]

BILLUSIK (D): biluzik
[+ Azkue: billuzi; 168. orri.]

BIÑAGRE, biñagre (D): ozpin.
[- Azkue]

BIOR, biorra (D): behor
[+ Azkue: bior (2); 168. orri.]

BIORKA, biorke (D): behorka.
[+ Azkue: bioka; 168. orri.]

BIORKADA, biorkade (D): bihurkada.
[- Azkue]

BIORKADAKA (G): bihurkadaka
[- Azkue]

BIORTU (D): bihurtu.
[- Azkue]

BIOSGANE, biosgane (U): bihozgain, bihozgane.
[- Azkue]

BIOSGANEKO, biosganeko (U): bihozganeko, larritasuna.
[- Azkue]

BIOSGANEKOAS EGON (U): bihozganekoagaz egon.
[- Azkue]

BIOSGANEN LOTU (U): bihozganean lotu.
[- Azkue]

BIOSTURI, biosturi (D): bihozturi.
[- Azkue]

BIOTZ, biotza (D): bihotz
" andarraki biotzan ingerun egoten dan a, telatxu bete lau bateri, te eskiñati itten deu giarre, tela ba lau sertxu bet ixeten da asaltxu bet biotzaas urteten deu ak, biotzan ingerun urteten deu ak, eta eskiñati itten deu a, ba alau sifradatxu bet burubill antzeko isten deu, te sifradatxu bet itten deu okele (G)"
[+ Azkue: biotz (1); 168. orri.]

BIOTZA AUSI (D): bihotza hautsi.
[- Azkue]

BIOTZERRE, biotzerre (D): bihotzerre.
[+ Azkue: biotz erre; 169. orri.]

BIREGARRO, biregarro (G): birigarro.
[+ Azkue: birigarro; 171. orri.]

BIRIBILL, biribille (D): biribil.
"biribille iste san moldea (G)", "bean artu biribillera, erdin palu bet imiñi, eta buelte artu biribillera, bastante sabal ta gero gorantza estutxuau estutxuau akabaten dala goyen (G)".

"sestere, esta talo iminten dana? talo ganen imintten dana? guk orreri esaten dotzu sestere, orixe sumetzakas intte olau biribil bet talo ixerdittu esteitten. sestere orreri esaten dotzu guk (U)"
[+ Azkue: biribil (1); 171. orri.]

BIRIGARRO, birigarro (D): birigarro.
"karrake ie ie birigarro laseko txori ok (G)"
[+ Azkue: birigarro; 171. orri.]

BIRIKI, biriki (D): biriki
"erregala itte san atxiñe, ba buskentz bat, eta odoloste bat, eta ba fameli andi edo ume asko badau odoloste bi imintten siren, ba gibel satitxu bet, eta biriki satitxu bet eta, giarra satitxu bet, eta urdei satitxu bet bere bai, txarri bera il barik badau txarri ilitte badau etzen deko urdei tte ari urdeirik es (G)"
[+ Azkue: biriki (3); 171. orri.]

BIRIKITTEKO, birikitteko (D): birikietako, birikietako gaisoa.
[- Azkue]

BIRILLE, birille (G): txizpegi.
"birille oiñ estu usaten baya ler usate san botari tte ederi emoteko (G)", "mantillek eta ataraten dire, lelau ba txarri garbitten danen tripes gora imiñi, eta sera itten dako lelengo lelengo erdi erditti ebai tte birille (G)"
[- Azkue]

BIRJIÑA, birjiñe (D): birjina.
[- Azkue]

BIRLOBA, birlobe (D): birloba.
[+ Azkue: birlloba (1); 171. orri.]

BIRO, biro (D): biro.
[+ Azkue: biro (1); 171. orri.]

BIRRAITTITTE, birraittitte (D): birraitita.
"aitte defuntun birraittitte edo nik estaitt ixengo basan (G)"
[- Azkue]

BIRRAMAMA, birramama (U): birramama.
[+ Azkue: birramama; 171. orri.]

BIRRITTEKOS (D): birritekoz.
"birrittekos etor da (U)"
[- Azkue]

BIRRITTEN (D): birritan.
[+ Azkue: birritan; 172. orri.]

BIRSAI, birsaye (D): birzahi.
"gari lo itte san ganaduntzeko, ganaduri a, osabak emoteko, oin saye ta birsaye ta orrek gausak a, lekuen ba, saldu bere ingoeuden arenek, gero pertzekusiño itzela eukleun garik, txorikes, eta jentek itxi eutzen eraitteri gari (G)"
[+ Azkue: birzai (1); 172. orri.]

BISAGRA, bisagre (D): bisagra.
[- Azkue]

BISDE, bisde (D): ikusmen.
[-Azkue]

BISGO, bisgo (D): betoker
"bisgo da ori (G)"
[-Azkue]

BISIO, bisio (G) aje
[- Azkue]

BISITTA, bisitte (D): bisita.
[- Azkue]

BISKAR ASUR, biskar asurre (U): bizkar hezur.
[+ Azkue: bizkar-azur; 175. orri.]

BISKARKI, biskarki (G): bizkarki
"pika eta biskarki gixedu itten da, goso isten da (G)"
[+ Azkue: bizkarki (1); 176. orri.]

BISKER, biskerra (U): bizkar.
[+ Azkue: bizkar (1); 175. orri.]

BISKER ASUR, bisker asurre (D): bizkar hezur.
[+ Azkue: bizkar-azur; 175. orri.]

BISKOR, biskorra (D): bizkor.
[+ Azkue: bizkor (1); 176. orri.]

BISKORTU (D): bizkortu.
[+ Azkue: bizkortu; 176. orri.]

BISTA, biste (D): ikusmen.
"asaoti bijilateusen orrek biste ona deke antza (G)"
[- Azkue]

BISTU (D): biztu
"sue bistukeran erre inas (G)", "truboi andi etorten sanen bistuteko, erramu, yusturi otesanen a. askore imiñi puntas gora, ara yon deitten (U)"
[+ Azkue: biztu (2); 176. orri.]

BITTARTE, bittarte (D): bitarte.
"barau itteko ba, or bittarten eser beresta yan ber (G)", "arte lurre normalmente kayule okitten deu bittarten orrek, au pisarra antzeko au kayule, ta ori desiñ itten da, ta orreri geittuten dako artelurre (G)"
[+ Azkue: bitarte (1); 172. orri.]

BITXO, bitxo (D): mamarro
[- Azkue]

BITZ, bitze (D.)
1. (D) kipurri
"oin geyenak bitzik estere gure eta gordeten da (G)"
[- Azkue]
2. (D) bits
[+ Azkue: bits; 173. orri.]

BIURRI, biurri (D): bihur
"biurrin bota kadere (G)"
[+ Azkue: biurri; 173. orri.]

BIXAR, bixarra (G): bizar.

"garben autze estala ona edo sarri esate san, garbe kendu, eta gero arto ya ba, buru olntxe dau ondo ya bixarrak urtenta, bixarrak kanbiaten kolore edo, ordun, txole (G)"
[+ Azkue: bizar; 174. orri.]

BIXAR GARI, bixar gari (G): bizar gari.
[- Azkue]

BIXARRA KENDU (G): bizarra kendu
"gero ebai, labañeas a, bixarra kentxeko labañeas, itteesan ama defuntek eta orrek (G)"
[- Azkue]

BIXER, bixerra
1. (D) bizar.
[+ Azkue: bizar (1); 174. orri.]
2. (U) ileixo, bizar; kasu baterako besape eta bernetakoak.
[- Azkue]

BIXERBAKO, bixerbako (G): bizarbako
[- Azkue]

BIXERDO, bixerdo (D): bizardo
"mutil bixerdo bat etor da, edo bixerdun bet (G)", "bixerdo, asko badeko bixerdo da (U)"
[- Azkue]

BIXERDUN, bixerdune
1. (D): bizardun
"mutil bixerdo bat etor da, edo bixerdun bet (G)", "bixerdun mutil bet etorri da (U)"
[+ Azkue: bizardun; 174. orri.]
2. (G): gari bizardun.
"gariburu, bixerdune, klase bi daus garik, bata da ori urteteotzona beste ba tau urtete estotzona (G)"
[- Azkue]

BIXERRA KENDU (D): bizarra kendu.
[- Azkue]

BIXERTZU, bixertzu (D): bizartsu.
[- Azkue]

BIXI, bixi (G) bizi (Adj.)
[+ Azkue: bizi (2); 174. orri.]

BIXI ALARGUN, bixi alargune (G): bizi alargun.
[+ Azkue: bizi-alargun; 174. orri.]

BIXIEN, bixiena (D): bizien.
[+ Azkue: bizien (1); 175. orri.]

BIXIGU, bixigu (G): besigu
[- Azkue]

BIXI IXEN (D): bizi izan.
"ni emen bixiko banitz posik ongo nittike (G)", "an bixi dana an goiko etzetxun suon tion anaje, dalako dekot (U)"
[- Azkue]

BIXILEKU, bixileku (D): bizileku.
"umesurtzek atara esittearren aministradoreak, ba esegon guardaetzen guretzat lekurik, eta aitte defuntuek, gortea andiao ittearren se ganaduri eukieun afisiño itzela ta gorte egon san txikerra, ieun obrea guretzako bixileku goyen, eta gorte bean, gorte ta tejabane (G)"
[+ Azkue: bizi-leku; 175. orri.]

BIXIMODU, bixImodu (D): bizimodu.
"gero galdu san ori se gero ien i eun biximoduk asko (U)"
[+ Azkue: bizimodu (1); 175. orri.]

BIXIO, bixio (D): bizio.
"bixiok arin galtxeko estao berakatza laorik (G)"
[+ Azkue: bizio; 175. orri.]

BIXIRIK (D): bizirik
[- Azkue]

BIXITZE, bixitze (D): bizitza, etxebizitza.
"bixitze biko etze (G)"
[+ Azkue: bizitza (2); 175. orri.]

BOBEDA, bobede (D): bobeda
"karabik eukitteun a, bobede edo, tubo bat balittike les (U)", "iru arri ber ixeten siren osokok, itteko bobede, laberi.(G)"
[- Azkue]

BODA, bode (D): ezkontza
[- Azkue]

BODEGA, bodege (D): soto.
[- Azkue]

BOGADA, bogade (D): bogada.
"atxiñe arrik egoten siren, arrik bogada itteko (U)"
[+ Azkue: bogada; 176. orri.]

BOLANTEDUN, bolantedune (U): gurdi bolantedun.
"bolantedune esaten geuntzen guk a, burnisko eje eukitteuneri (U)"
[- Azkue]

BOLTZA, boltze
1. (D.) poltsiko.
"boltzan dekot a, giltze (G)"
[- Azkue]
2. (D) boltsa
[- Azkue]

BOMITTU, bomittu (D): errebesa
[- Azkue]

BOMITTU SUNDE, bomittu sunde (G): errebesa sunda.
[- Azkue]

BONBARRA, bonbarre (U): atxina gizonek eroaten zuten txalekoa.
[- Azkue]

BORDA, borde (G): borda.
[+ Azkue: borda (2); 177. orri.]

BORONDATE, borondate (D): borondate.
"borondate oneko da (G)"
[+ Azkue: borondate; 178. orri.]

BORRAJA, borraje (D): borraia.
[+ Azkue: borrai; 178. orri.]

BORTZEGI, bortzegi (D): bortzegi.
[- Azkue]

BOSKANTOI, boskantoi (U): bost kantoi, sagar moeta bat.
[- Azkue]

BOSTORROTZ, bostorrotza (D): bostortz.
"bostorrotzaas ba, arto bittartek, erdiko kanalak itten siren askatu (G)", "a bostorrotza da sutiñosune (U)"
[+ Azkue: bostortz (1); 179. orri.]

BOSTORTZ, bostortza (G): bostortz.
"esetu dot nik arto yorratuteko bostortzaas ta bei beteas, bustertu busterri beteas, bakarrean ta (G)"
[+ Azkue: bostortz (1); 179. orri.]

BOTA (D): bota.
"areri botate akon, ondikarren sustentzi ikiko deule pentzata (G)".
[+ Azkue: bota (1); 179. orri.]

BOTIKA, botike
1. (D): farmazia, botika.
"erosi ittesan ori bere, baya estaipa non, botiken edo estaipa non salduko san ori ba (G)"
[- Azkue]
2. (G): botika, medikamendu.
"tentziño bajatako jenero obarik estao, botike obarik estao, orrek bellegi bellegi deko asala bere alan kendute (G)"
[- Azkue]

BOTIKE IÑ (D): botika eman, bota; gehienetan landareez berba egikeran esaten da.
"erradure iminteko garbittu dana ta berak eukieuse seoser, botike bere itteutzen (U)"
[- Azkue]

BOTILLA, botille (D): botila.
[- Azkue]

BOTOI, botoi (D): botoi.
[- Azkue]

BRISKA, briske (D): briska, azpi karta jokoan.
[- Azkue]

BROMANTE, bromante (D): txantxoso.
[- Azkue]

BROTE, brote (D): erne
"berakatzari estotzo urtetan serak, berakatza ba, siketu itten da, siketu akaba barik brote emoten deu berakatzak (G)"
[- Azkue]

BRUSDUN, brusdune (G): brusdun.
[- Azkue]

BRUSE, bruse (D): brusa.
[- Azkue]

BUELTA
1. buelte (D): buelta.
"Plentziñ egon gara buelta bat emoten (G)", "bean artu biribillera, erdin palu bet imiñi, eta buelte artu biribillera, bastante sabal ta gero gorantza estutxuau estutxuau akabaten dala goyen (G)", "buelta itteko geyenen olantxe esaten dotzu buelta, ta ganera kiña itten dako besteri a, arantza yon ditten, beste alderdirantza yon ditten (U)"
[- Azkue]
2. (D): itzuli, bueltatu.
"bueltakeran sabaldu, gero batu, pillotara batu, eskubereas, gero gurdi karga, etzera ekarri, eta ara aurreko alderdire eron gurdi, kargan imiñi tte lastegire altza (G)"
[- Azkue]

BUELTA ATZERA (D): buelta egiteko ganaduari esaten zaio.
[- Azkue]

BUELTAKA (D): bueltaka.
"bueltaka dabill (G)"
[- Azkue]

BUELTE EMON (D): buelta eman.
"lerrok itxi, ebai tte lerrok itxi an, bata besten antzen a, eta gero ganeti siketen danen buelte emon (G)"
[- Azkue]

BUELTE IÑ (G): buelta egin.
"kurtzioti buelte iñ esittearren, yoten giñen (G)"
[- Azkue]

BULA, bule (D): bula.
"bulak a, erosi ber ixeten siren, limosna bat itteko, elixako limosne itteko bule emote san limosnen ordes, baya ya nonbrata ikitteuden presio, eta gero orrek artueskeron ba bijili pere eskastu itten siren, bulak artueskeron (G)"
[+ Azkue: bula; 182. orri.]

BULER, bulerra (D): bular.
"aña seka ta aña freska egoten siren bulerra dekenak umek asten a, eta ori usena eukitteuden (G)"
[+ Azkue: bular (1); 182. orri.]

BULTZEKADA, bultzekade (D): bultzakada.
[+ Azkue: bultzakada; 183. orri.]

BULTZEKADA EMON (D): bultzakada eman.
"bultzekada bat emon dotzet (G)"
[- Azkue]

BULTZESKADA, bultzeskade (U): bultzakada.
[+ Azkue: bultzakada; 183. orri.]

BULTZESKADE EMON (U): bultzakada eman.
[- Azkue]

BULUSIO, bulusio (G): haize bolada.
"axe bulusio batek bota neu bisikletatik (G)"
[- Azkue]

BURLA, burle (D): trufa, burla.
[+ Azkue: burla; 185. orri.]

BURLE IÑ (D): burla egin.
[- Azkue]

BURLEKA (D): burlaka.
[- Azkue]

BURLEKA ARTU (D): burlaka hartu.
[- Azkue]

BURLESAR ARTU (D): burlatzar hartu.
[- Azkue]

BURNEI, burnei (D): burni.
[+ Azkue: burni; 185. orri.]

BURNEISKO, burneisko (U): burnizko.
"ori burneisko da (U)"
[- Azkue]

BURNEI TXAPA, burnei txape (G): burni txapa.
[- Azkue]

BURNI, burni (D): burni
[+ Azkue: burni; 185. orri.]

BURNISKO, burnisko (D): burnizko
"burnisko plakatxu bet ote san sue itte san lekun (G)", "bolantedune esaten geuntzen guk a, burnisko eje eukitteuneri (U)"
[- Azkue]

BURREÑO, burreño (U): burrino.
[- Azkue]

BURRIÑO, burriño (G): burrino.
[- Azkue]

BURRUNTXI, burruntxi (D): burruntxi.
"burruntxi a, ser bat ixete san, burnisko a, gausa sorros bat, aste luseas, an puntan iminñi txorixo ta garratan (G)"
[+ Azkue: burruntzi (1); 186. orri.]

BURU, buru (D): buru.
"eta buru, eta asurrek eta orrek ba, gero gatzuretan imintten siren (G)", "bururi alttuten dako beyeri (U)"
[+ Azkue: buru (1); 187. orri.]

BURUANDI, buruandi (D): buru handi.
[- Azkue]

BURU ARIÑE EUKI (G): buru arina eduki.
[- Azkue]

BURUBAKO, burubako (D): burubako.
[+ Azkue: burubako; 188. orri.]

BURU GOGOR, buru gogorra (D): buru gogor.
[+ Azkue: buru-gogor (2); 188. orri.]

BURUKO ORROTZ, buruko orrotza (D): burukorratz.
[+ Azkue: burukorratz: 188. orri.]

BURUKO PAÑELU, buruko pañelu (D): buruko zapi.
[- Azkue]

BURUTASIÑO, burutasiño (D): burutazio.
[- Azkue]

BURUTASUN, burutasune (D): burutasun.
[+ Azkue: burutasun: 189. orri.]

BURUTEN ARTU (D): burutan hartu.
[- Azkue]

BURUTEN SARTU (D): burutan sartu.
[- Azkue]

BURUTI IÑ (D): burutik egin.
[- Azkue]

BURUTXE, burutxe (D): burutxa.
"garo yote san bera ta burutxe lotxe san bertan (G)"
[+ Azkue: burutxa (1): 190. orri.]

BURUTZIK (D): burutsik
[+ Azkue: buru utsik: 190. orri.]

BUSKENTZ, buskentza (D): odoloste.
"ta umek badaus ba odoloste bat edo bi, umek dausen lekure eta buskentza ba, eroten siren, eta gero eurok ilrten derenen ostabere ba orde (G)"
[- Azkue]

BUSKENTZA SALTZA, buskentza saltze (G): buzkentza saltsa.
"buskentza saltzeas esetu dot itten (G)"
[- Azkue]

BUSKENTZESTE, buskentzeste (D): buzkentza heste.
[- Azkue]

BUSTEN, bustena (D): buzten
"lupu txikerra da, aulaseko a, buru ta gero bustena olan (G)"
[+ Azkue: buztan (1, 2): 192. orri.]

BUSTERRI, busterri (D): buztarri
"esetu dot nik arto yorratuteko bostortzaas ta bei beteas, bustertu busterri beteas, bakarrean ta (G)", "bei arra esnerik emoten esteuna ta busterrireko dana (U)"
[+ Azkue: buztarri (1): 190. orri.]

BUSTERRI BAKAR, busterri bakarra (D): buztarri bakar.
"esetu dot nik arto yorratuteko bostortzaas ta bei beteas, bustertu busterri beteas, bakarrean ta (G)"
[- Azkue]

BUSTERRI BEI, busterri bei (D): buztarri behi.
"adarrak eta ondo dekosenak, armere ondo dekona ori da busterri beye, armere ona dekona (G)"
[- Azkue]

BUSTERTU (D): buztartu.
"esetu dot nik arto yorratuteko bostortzaas ta bei beteas, bustertu busterri beteas, bakarrean ta (G)"
[+ Azkue: buztartu; 193. orri.]

BUSTI (D): busti.
"busti itten sana badakitt (G)", "busti nitzen goirik bera (U)"
[+ Azkue: busti (1); 191. orri.]

BUSTIÑ, bustiñe (D): buztin
"bustin klase bi daus, gorri da usate sana talle itteko, bustin gorri, eta bustin suri usate san len labak itteko, arto iertuteko, labak itteko bustin suri semento moduko da, gorri baño obe da (G)"
[+ Azkue: buztiña (1); 193. orri.]

BUSTIN GORRI, bustin gorri (G): buzti gorri.
"bustin klase bi daus, gorri da usate sana talle itteko, bustin gorri, eta bustin suri usate san len labak itteko, arto iertuteko, labak itteko bustin suri semento moduko da, gorri baño obe da (G)"
[- Azkue]

BUSTIN LUR, bustin lurre (G): buztin lur.
[+ Azkue: buztin-lur : 193. orri.]

BUSTIN SURI, bustin suri (G): buztin zuri
"bustin klase bi daus, gorri da usate sana talle itteko, bustin gorri, eta bustin suri usate san len labak itteko, arto iertuteko, labak itteko bustin suri semento moduko da, gorri baño obe da (G)"
[- Azkue]

BUSTIRIK (G): bustirik.
"sapatak busti bustiri tekosus (G)"
[- Azkue]

BUSTITZE, bustitze (D): bustitza
[- Azkue]

BUTROIKO KAÑUBERA, butroiko kañubere (U): indi kainabera.
[- Azkue]

D

DAMISTIKU, damistiku (D): usin, dominstiku
[- Azkue]

DAMISTIKU IÑ (D): usin egin, dominstiku egin.
[- Azkue]

DAMUTU (D): damutu.
"damututte nau, yan esitte (G)"
[+ Azkue: damutu; 197. orri.]

DAN, dana (D.): den.
"oiñ gorta geyenak a, ormigoyes a, ondo imintte daus, baya atxiñe ormigoirik esan oten a, atxiñe ote ixete san dana (U)"
[+ Azkue: dan (1); 197. orri.]

DANA DALA (D): dena dela.
"dana dala, ondo in du (G)"
[- Azkue]

DANDARRES (D): dandarrez.
[+ Azkue: dandarrez; 198. orri.]

DANDILISKE (D): dandilizka, zintzilik.
[+ Azkue: dandilizka; 198. orri.]

DARDAKADA, dardakade (D): dardakada.
[+ Azkue: dardakada; 199. orri.]

DARDAKADAKA (D): dardakadaka
[- Azkue]

DARDAR, dardara (D): dardar, dardara.
[+ Azkue: dardara (1); 199. orri.]

DARDARKA (D): dardarka, dardaraka.
[+ Azkue: dardaraka; 199. orri.]

DARIOLA EGON (D): erion, dariola egon.
"txorro dariola dau (G)", "babe dariola dau (U)"
[- Azkue]

DEFUNTA, defunte (D): defuntu (f.)

"gero ebai, labañeas a, bixarra kentxeko labañeas, itteesan ama defuntek eta orrek (G)", "ardau gitxi, ardau a. nire ama defuntek bakixu ser esaeun?, uda baten a, bederatzi perra, litro bat ardau, bear asko a, badekelata, bear asko ikien (G)"
[- Azkue]

DEFUNTU, defuntu (D): defuntu
"aitte defuntu gureri bere gustateakon (G.)"
[- Azkue]

DEMONIÑO, demoniño (D): demonio, txerren.
[- Azkue]

DENDA, dende (D): denda.
"dendara yonas alkondara bat erosteko idean (G)"
[+ Azkue: denda (1): 201. orri.]

DENDARI, dendari (D): dendari.
[+ Azkue: dendari; 201. orri.]

DENDATU (D): dendatu, saiatu.
[+ Azkue: dendatu (1); 201. orri.]

DENPORA, denpore
1. (D): denbora, aldi, sasoi.
"nire txiker denporan a, fu! gitxi ikusten siren orrek gausak (G)", "sera ixen san guarde ixen san ta iitte topa eudean ba, or kurtze ta imintte egon san lekun eta asarre ixen siren antza. nire aittitte Arratzako aittitten families ordun a, guarden alderdie ta or, eta orrek altza esan anajek preso, iitte topa eudeneko, eta preso ainbet denpora iñ euden oingo les (G)", "egurdate beskari aurreko denpore dana da (U)"
[+ Azkue: denbora; 201. orri.]
2. (D): eguraldi.
"basora esin yo iitte denpora ona itte espadeu (G)", "denpora ona dau (U)"
[+ Azkue: denbora; 201. orri.]

DENPORA BERDE, denpora berde (D): eguraldi txarra, hotza.
"axe, otza ta afrontu andies eta olan daunen denpora berde deku (U)"
[- Azkue]

DENPORAL, denporala (D): ekaitz, erauntsi.
"arrano bai, orrek ikusten sirenen denporala dator esate sana beti (G)"
[- Azkue]

DERDITXE (D): asko, ugari
"or etze aurren derditxe dau (G)"
[- Azkue]

DERDITXEDU, derditxedu (D): ugari.
"altza in siren eta atara eren kate sarata derditxedu atara eren (G)
[- Azkue]

DERREPENTE (D): bapatean, halako batetan.
"derrepente bajatu siren barrerak (G)"
[- Azkue]

DERRIGOR (D): derrigor
"karakola pere leku askotan a, derrigor ber isten siren (G)", "estomanguk funtzionateko ganadu betzuk in ber deude ori, derrigor in ber deude (G)" "onek erderas estaki eta in ber dau derrigor (U)"
[- Azkue]

DERRIGORRES (D): derrigorrez
[- Azkue]

DERRIGORRESKO, derrigorresko (D): derrigorrezko
"txarri ilite san egunen itte san, golxeti txarri ill, sortzireko ya jentea prest egote san eta kopatxu bet artxe san, koñaka ta anise nastata ta galletatxu betzuk yan, ori esate san dala derrigorresko se espabere txarrik gatzik eseula artuten (G)"
[- Azkue]

DESAPARESIDU (D): desagertu.
"onek gixonak ekar daune desaparesidu in da, edo aldendu in da (G)"
[- Azkue]

DESBARDIÑ, desbardiñe (G): desberdin.
[+ Azkue: desbardin: 201. orri.]

DESGUSTOSO, desgustoso (D): deseroso.
[- Azkue]

DESIÑ (D): desegin.
"plase erromeri itte san leku dau oin desiñ intte (G)", "arte lurre normalmente kayule okitten deu bittarten orrek, au pisarra antzeko au kayule, ta ori desiñ itten da, ta orreri geittuten dako artelurre (G)"
[+ Azkue: desgin: 201. orri.]

DESKANTZA (D): deskantsatu, atseden hartu.
[- Azkue]

DESKANTZU, deskantzu (D): atseden, atsedenaldi.
[- Azkue]

DESKARGA (D): deskargatu.
[- Azkue]

DESKONTENTU (D): deskontentu.
"gitxi toka dakelata deskontentu egon siren (G)"
[- Azkue]

DESKUSIÑO, deskusiño (D): eztabaida
[- Azkue]

DESORDU, desordu (D): desordu, destenore.
[- Azkue]

DESPRESIA (D): mezpreziatu.
[- Azkue]

DEUTZELA EGON (G): eutsi, erantsita egon, deutsola egon.
"eliveri deutzela egon san kanposantu (G)"
[- Azkue]

DEUTZOLA EGON (G): eutsi, erantsita egon, deutsola egon.
"oneri deutzola beste etze ba tau (G)"
[- Azkue]

DIABRU, diabru (D): diabru, demonio, txerren.
[+ Azkue: diabru; 202. orri.]

DIFERENTE, diferente (D): desberdin.
"orri diferente deko, ikus dot nik orretariko (U)"
[- Azkue]

DIFERENTZI, diferentzi (D): desberdintasun.
"erririk erri dau diferentzi itzela berbetan (G)", "antzeko da baya diferentzitxu oten da (G)"
[- Azkue]

DILIN-DALAN (D): dilin-dalan, kanpaiaren hotsa; umeen berba da.
[- Azkue]

DINDILISKE (D): zintzilik, dindilizka.
[+ Azkue: dindilizka; 202. orri.]

DINDIRRI, dindirri (D): dindirri, zintzilikario.
[+ Azkue: dindirri (3); 203. orri.]

DINGILIN-DANGALAN (U): dingilin-dangolo, herrenka.
[+ Azkue: dingilin-dangolo; 203. orri.]

DIRU, diru (D): diru.
"diru barik yon dires (G)", "santageda batxen ibil diren mutillek gero iminteuden a, ortara diru (U)"
[+ Azkue: diru ; 203. orri.]

DIRUDUN, dirudune (D): dirudun
[+ Azkue: dirudun; 203. orri.]

DIRUTU (D): dirutu, aberastu.
"diru asko artu te dirutu in da (U)"
[- Azkue]

DIRUTZU, dirutzu (U): dirutsu
[+ Azkue: dirutsu (1) ; 203. orri.]

DISIENBRE, disienbre (D): abendu
"onena iitteko iveten da, nobienbren akabun disienbren asikere (G)"
[- Azkue]

DISTANTZI, distantzi (D): tarte, bitarte.
"itxitteuden a ba, distantzi ber deunaas (G)", "eta gero asten danen tamañukoa, atara, eta lurre preparata euki tte, atxurreas itten da kanaltxu, eta an kanalen imintten dires banan banan, noberak gure deun distantzie, eta atzera altza dan lurre botaten dake ganera gero tapateko, eta porrue senbet eta luseao a, imiñiao ba, luseao urteten deu surik (G)"
[- Azkue]

DOI, doya (D): dohe, dohi
[+ Azkue: doi (3); 204. orri.]

DOLLARA, dollare (D): dollare.
[+ Azkue: doillara; 204. orri.]

DOMEKA, domeke (D): domeka, igande.
"domekan etorriko nas (G)", "gero urreo domekan edo libre daonen elixe itten dako ondre (U)"
[+ Azkue: domeka (1); 205. orri.]

DOMINI SANTU (D): domusantu, dome saintu.
[+ Azkue: dome saintu; 205. orri.]

DOMUSANTU (D): domusantu
[+ Azkue: domu santuru; 205. orri.]

DOSENA, dosene (D): dozena.
[- Azkue]

DOSENA ERDI, dosena erdi (D): dozena erdi
"baya guk dosena erdi anega, eta gero bota sorro bat, eta kaderakas ingetu, bota beste bat eta ingetu (G)", "dosena erdi paper baño giau kanbia eusen (G)"
[- Azkue]

DOTE, dote (D): dote.
[- Azkue]

DROGAN (G): drogan, bihurrikerietan.
[- Azkue]

DROGAN IBILLI (G): drogan ibili, bihurrikerietan ibili.
[- Azkue]

DRUNGULU, drungulu (D): ahi, drungulu.
"drungulu noperak yateko moduko ixete san (U)"
[+ Azkue: drungulu (2): 206. orri.]

DULTZE, dultze (D): gozo, ezti.
[- Azkue]

DUNBARRAN, dunbarrana (U): dunbarran
[+ Azkue: dunbarran; 207. orri.]

DURDURE, durdure (D): durdura.
"paseko txori da ori durdure (G)"
[+ Azkue: durdura; 208. orri.]

DURUNDA, durunde (G): durundu.
[+ Azkue: durundu; 208. orri.]

DURUNDU, durundu (U): durundu
"durundu itzela dau (U)"
[+ Azkue: durundu; 208. orri.]

DUSTI, dusti (D): duzti, guzti.
"guk a, jenero dustik eron dus (G)"
[+ Azkue: duzti; 208. orri.]

E

EBAI (D.): ebaki, ebagi.
"kantzata nau a, bedarra ebaten (G)", "gabonatan afaritten paraten gintzenean, ogi kuskurre ebai, eta mantelan aspin gorde (U)"
[+ Azkue: ebagi; 215. orri]

EDADE, edade (D): adin, edade.
"soli badator bere edaderako morrosko (U)","darioko neskato suon edade antzeko ixao da (G)"
[- Azkue]

EDADEKO, edadeko (D): edadeko, adineko, zahar.
"andra edadeko bat etor da (G)"
[- Azkue]

EDAN (D.): edan.
"ur otza edatek gatx ilixu (G)", "arrotza ya; ba, gordiñik, iñ sulotxu bet, ta aputxu bet edan, ta gero talo satitxun ta andik sulotik, eta talo yan areas akaba arten, ori bai, orren memori badekot, aittentzako arrotze ta guretzako esne, indaban osterako (G)"
[+ Azkue: edan; 216. orri]

EDARI, edari (D): edari.
"ortariko esta asko ber, lepon e, igurdi kalentureas esta, kalenture, edari tte olan edate beneno barres, eta orreas fregasiño emon, alkolaas igusi, ogetalau ordu barru pasa (G)"
[+ Azkue: edari; 216. orri.]

EDARISALE, edarisale (D)
[- Azkue]

EDATUN, edatune (D): edatun, edale.
"edatune baño yatune entzun dot glau (U)"
[+ Azkue: edatun; 216. orri]

EDE, ede (D): hede.
"Idiñ ederi emoten dotzesu te lotxen dire ederto (G)"
[+ Azkue: ede, hede; 216. orri.]

EDER, ederra (D.): eder.
"orixe bere arbola ederra da (G)"
[+ Azkue: eder; 217. orri]

EDERTO (D.): ederto, ederki.
"Idiñ ederi emoten dotzesu te lotxen dire ederto (G)"
[+ Azkue: ederto; 217. orri.]

EDOI, edoi (D): hedoi.
[+ Azkue: edoi, hedoi; 218. orri.]

EDOI TONTOR, edoi tontorra (D): hedoi beltz handiak.
[- Azkue]

EDOITZU, edoitzu (D): hedoitsu.
[-Azkue]

EDUR, edurre.
1. (D): elur, edur.
"edurre ona da lurrentzat (G)"
[+ Azkue: edur; 219. orri]
2. (D) izotz, horma.
"urte asko bearren a, ba edur fabrika baten in deu (G)"
[- Azkue]

EDUR EURI, edur euri (D): elur busti
[-Azkue]

EDUR METXA, edur metxe (D): elur maluta.
[- Azkue]

EDUR UR, edur ure (D): elur busti.
[- Azkue]

EDURRE IÑ (D): elurra egin.
"txotorra edurre itten asten danen (G)"
[- Azkue]

EDURTE, edurte (D): elurte, edurte.
[+ Azkue: edurte, 218. orri.]

EGABERA, egabere (D): hegabera.
"gero ta gitxiau dana,, nai egabera nai ollogorra dana, dana dau gero ta gitxiau ta, serak ixen esen artatxorik eta, eleik eta,, osten beste danak gero ta gitxiau ikusten dire (U)"
[+ Azkue: egabera; 219. orri.]

EGARRI, egarri (D): egarri.
"uden senbet eta geyao edan egarri geyao (G)"
[+ Azkue: egarri; 219. orri.]

EGARRI IXEN (D): egarri izan.
"lukie egarri ixen san, eta yon san poso batera yon sa ure edaten, eta poson ukusieun talo bat, eta ixen san iretargiñ a, gerixe ixen san poson, ukusteun talo, eta ure gusti edaeun talo yateko, ure gusti edan, ta aurreti sartu te atzeti urten edo, egon san luki, eta akaba ure gustik eta talorik ukusi es, pasa akon lukiri (G)"
[+ Azkue: egarri izan; 219. orri]

EGARRITTU (D): egarritu.
"egarrittu i nas (U)"
[+ Azkue: egarritu; 219. orri]

EGAS IÑ (D): hegaz egin.
[+ Azkue: egaz; 220. orri]

EGASTI, egasti (D): hegazti.
[+ Azkue: egazti; 220. orri.]

EGI, egi (D.): egia.
"estostena esan egi (U)"
[+ Azkue: egia; 220. orri.]

EGO, ego (D.): hego, hegal.
[+ Azkue: ego; 222. orri.]

EGOAXE, egoaxe (D): hegohaize.
[+ Azkue: ego-aize; 223. orri.]

EGON (D.): egon.
"ori eleitte egon baketan a, gaixorik egonta bere (G)", "aña seka ta aña freska egoten siren bulerra dekenak umek asten a, eta ori usena eukitteuden (G)", "I lengo aldiñ emen ego intzen (U)"
[+ Azkue: egon; 224. orri.]

EGOPE, egope (D): hegope, hegalpe.
[- Azkue]

EGOSARI, egosari (D): egosari; txerrientzat egiten den jatekoa.
"ori egosari egosi itten da ta beste gordiñik emon (G)"
[+ Azkue: egosari (2.); 224. orri.]

EGOSI (D.): egosi.
"guk egosi dus patatak (G)"
[+ Azkue: egosi; 224. orri.]

EGOSTU (D): beroa eta izerdiagatik azala erre.
[- Azkue]

EGOTALDI, egotaldi (D): egotaldi.
"ta frantzin ieuden egotaldi bet (G)"
[+ Azkue: egotaldi; 224. orri.]

EGOTARO, egotaro (D): egotaro.
"egotaro ona dau (G)", "egotaro ona dau, aro ona illundetan ta olan bai, egoteko egotaro ona dau (U)"
[+ Azkue: egotaro (3.); 224. orri.]

EGUEN, eguena (D.): eguen, ostegun.
[+ Azkue: eguen; 225. orri.]

EGUEN GUREN (D): eguen guren
[+ Azkue: eguen guren ; 225. orri.]

EGUN, egune (D.): egun
"urreko egunen etor siren (G)", "leku betzuten igual jente asko, eta gibela ta solomo, eta danak igual yaten dittues egun beten, baya egun betzuten aguantaten deu (G)", "aljesirasen egon giñen sortzi edo amar egunen (U)"
[+ Azkue: egun; 225. orri.]

EGUNE IÑ (D): egune egin.
[- Azkue]

EGUNO (D.): egundo, eguno, sekula.
"sure antzekorik eguno esta ikusi emeti (G)"
[+ Azkue: eguno (1.); 225. orri.]

EGUNON (D): egun on.
"egunon deukola jaune (G)
[- Azkue]

EGUR, egurre (D.): egur.
"gurdi bete egur ekar dere negureko (G)", "egurre in ba, in ba bason kasu beterako, egur andi iñ, gero txikertu, etzen, egurre itten yon dires, eta egurre ekarte san basoti gurdien satik andik errama andik, txolak itten siren meakas, meakas txolak itten siren (G)"
[+ Azkue: egur; 226. orri.]

EGURDATE, egurdate (D): eguarte.
"gu egon gare egurdatean (G)", "egurdate beskari aurreko denpore dana da (U)"
[+ Azkue:eguarte; 225. orri.]

EGURDI, egurdi (D.): eguerdi.
"ordu batetarik aurrera egurdi da ya (U)", "egurdiñ ordu batak ingerun edo beskalten yon gintzesan eta etzeko usandre a esne egosten (G)", "bai yan bai baya, bakarrik goxen ba, kafe kon letxe sopakas edo, eta gero beskarirarten ba eser beres, barau itteko ba or bittarten eser beresta yan ber, egurdien normal, ta gero ba, afaritterarten ostabere eser bes, ta seoser yaten badosu ya barau galdu itten dosu (G)"
[+ Azkue: eguerdi; 225. orri.]

EGURDI BELUN (D): eguerdi berandu; eguerdi ostean.
[- Azkue]

EGURDUN, egurdune (D): egurdun, egur saltzaile.
[- Azkue]

EGUR IÑ (U): egur egin.
[- Azkue]

EGURRE IÑ (G): egurra egin
"egurre in ba, in ba bason kasu beterako, egur andi iñ, gero txikertu, etzen, egurre itten yon dires, eta egurre ekarte san basoti gurdien satik andik errama andik, txolak itten siren meakas, meakas txolak itten siren (G)"
[- Azkue]

EGURRESKO, egurresko (D): egurrezko.
"egurresko a, bai lapikori eraitteko edo (G)"
[-Azkue]

EGUSKI, eguski (D.): eguzki.
"orrek eguskitten egon dires (G)"
[+ Azkue: eguzki; 226. orri.]

EGUSKI BEGIRE (D): eguzki begira, eguzki begi.
"etze deku eguski begire (G)"
[+ Azkue: eguzkibegi; 226. orri.]

EGUSKI BEGITTEN (G): eguzki begitan.
[- Azkue]

EGUSKI IÑ (D): eguzki egin.
"gaur eguski in dau (U)"
[- Azkue]

EGUSKI SARTU (D): eguzkia sartu.
[-Azkue]

EGUSKI SURI (D): eguzki zuri; ederra baina lar berotzen ez duen eguzkia, udagoienekoa eta negukoa da.
"eguski suri ederra yauk gaur (G)"
[- Azkue]

EGUSKI TXANGOT, eguzki txangota (D): eguzki txangot; aterrunetan irteten duen eguzkia.
"eguski txangota dau gaur eguski txangota da oin bai tte gero ostu itten danen (G)"
[- Azkue]

EGUSKIK URTEN (D): eguzkiak irten.
"eguskik urten dau (U)"
[- Azkue]

EGUSTEN, egustena (D): eguasten, asteazken.
"yon esin dana egustenen gero urreo domekan iminteutzen abadek (U)"
[+ Azkue: eguasten; 225. orri.]

EJE, eje (U): ardatz.
"bolantedune esaten geuntzen guk a, burnisko eje eukitteuneri (U)"
[- Azkue]

EKARRI (D.): ekarri.
"au ekar du yon seditten (G)", "esteude ekarko es a, es beskaririk eta es afaririk (G)", "suk ekarri dostesus giltzek (U)"
[+ Azkue: ekarri; 229. orri.]

EKARRIPARRI, ekarriparri (D): ekarriberri.
[- Azkue]

EKIÑ (D): ekin.
[+ Azkue: ekin; 229. orri.]

EKUSI (U): ikusi.
[+ Azkue: ekusi; 230. orri.]

ELAI, elai (D): elai.
[+ Azkue: elai; 231. orri.]

ELAI BALTZ, elai baltza (U): sorbeltz.
[- Azkue]

ELASTUN, elastune (D): eraztun.
[- Azkue]

ELDU
1. (D): heldu, umotu.
"eta txolak iñ, eta gero eltxen danean artaburu batu (G)"
[+ Azkue: eldu; 232. orri.]
2.(D): heldu, iritsi.
"asaoti bijilateusen, non dabiltzesan, eta euron parera eltxen danean, bajate san bera (G)", "asto ta bisiklete egon siren lekure eldu sirenen akorda aken (G)"
[+ Azkue: eldu; 232. orri]

ELEI, elei (U): elai.
"gero ta gitxiau dana, nai egabera nai ollogorra dana, dana dau gero ta gitxiau ta, serak ixen esen artatxorik eta, eleik eta,, osten beste danak gero ta gitxiau ikusten dire (U)"
[- Azkue]

ELEI SAR, elei sarra (U): sorbeltz.
[- Azkue]

ELEJIDU (D): aukeratu, hautatu.
"or daunik andiena elejidu deude (G)"
[- Azkue]

ELGORRI, elgorri (D): elgorri
"gaixorik on da elgorries (G)"
[+ Azkue: elgorri (1.); 233. orri.]

ELIS ARTZAITTE, elis artzaitte (G): eleiz hartze.
"señe yayo ta leleko salide amana señeas, elis artzaitte esate akon orreri. ori itte san illebetegarrenen edo, abadek itteusen erresu betzuk, eta ori ixete san.(G)"
[- Azkue]

ELISKIXUN, eliskixun (D): eleizkizun.
[+ Azkue: elizkizun; 234. orri.]

ELISPE, elispe (D): elizpe.
[+ Azkue: elizpe; 234. orri.]

ELIXA, elixe (D): eliza.
"eseuden ikusi plase ta elixe bes (G)", "orti a, urdulisko elixati santamaiñera, ara len esan doten ermittara bere, sorgiñek a, yoten sirela prosesiñon ta, olan bere bai entzun dot baya, nik neuk estot ikusi (U)"
[+ Azkue: eliza; 234. orri.]

ELIXA SARTZAITTE, elixa sartzaitte (U): elizsartze.
[- Azkue]

ELIXAKO MANTEL, elixa mantela (D): zamau
[- Azkue]

ELIXAKO SAMAU, elixako samau (G): zamau; berau eta aurrekoa elizako sepulturetan kandelak jartzekoak baino ez dira.
[- Azkue]

ELIXAKO TRAPU, elixako trapu (G): zamau
[- Azkue]

ELIXALDE, elixalde (D): elizalde.
"aurok umek an katikeko elixalden euskera gitxi itte otzue, erdera giau (G)"
[+ Azkue: elizalde; 234. orri.]

ELORRANTZA, elorrantze (D): elorrantza, elorri.
"len a, ba sera usate san, elorrantza edo pintxodun a, ser bat ebai itte san gero, arbuston klasera, elorrantza (G)"
[+ Azkue: elorrantza; 235. orri.]

ELORRANTZA BALTZ, elorrantza baltza (D): elorri beltz.
[- Azkue]

ELORRANTZA SURI, elorrantza suri (D): elorri zuri.
[- Azkue]

ELTXO, eltxo (D): eltxo
[+ Azkue:eltxo: 235. orri.]

EME, eme (D): eme.
[+ Azkue: eme; 238. orri.]

EMOI, emoi (D): emoi, jario.
[- Azkue]

EMON
1. (D) eman, emon
"berari emongo neskio etorko balittike (G)", "orrek esteuste emon dirurik (U)"
[+ Azkue: emon; 238. orri.]
2. (D) eman, iruditu.
"ori sarra da baya gaste emoten deu (G)"
[- Azkue]

ENBARASU, enbarasu (D): enbarazu, eragozpen.
[- Azkue]

ENBARASU IÑ (D): enbarazu egin, eragotzi, trabatu.
"satza baño abono isten da bedarrarako gero ebateko, satzak enbarasu itten deu (G)"
[- Azkue]

ENBARASUTI KENDU (D): enbarazutik kendu, paretik kendu.
[- Azkue]

ENBAT, enbata (D): itsasaldeko lainoa eta galerna.
"onek a, enbatak on direnak ixen dire txarrak (B)", "enbata da itxosoko (G)"
[+ Azkue: enbat; 239. orri.]

ENBIDI, enbidi (G): bekaitz
[- Azkue]

ENBIDIA, enbidia (U): bekaitz.
[- Azkue]

ENBRA, enbre (D.): emakume, andre.
"sanbedarrak oten dires, lusingetxuk gixonanak, eta alan sabaltxuk enbranak, gure lantzarren asko daus, aik oriotan imintten dire aurki (U)", "enbra sari galanta ixen san a bere baya, esetu sendun suk? (G)"
[- Azkue]

ENBUDO, enbudo (D): enbutu.
"enbudo moduko baya onille esaten dako (G)"
[- Azkue]

ENE! (D.): ene!
[+ Azkue: ene; 240. orri.]

ENERO, enero (D): urtarril.
[- Azkue]

ENGAÑA (D): engainatu.
"ak engaña eusen (G)"
[- Azkue]

ENGAÑOSO, engañoso (D): lausengari, koipezto.
[- Azkue]

ENPATA (D): hainbanatu, parra egin.
[- Azkue]

ENPATXU, enpatxu (D): okaldi, betekada.
[- Azkue]

ENPESTADE, enpestade (U): ekaitza.
"aik esateun abadek gordetako, eta eser olan enpestade daonen sertxeko (U)"
[- Azkue]

ENPLASTU, enplastu (D): enplastu
[- Azkue]

ENSEGIDA (D.): behingoan, berehala.
"erosi tte ensegida galdu dot (G)", "ensegida bilbora etor giñeneko danak yon siren etzera (U)"
[- Azkue]

ENTENDIDU (D) : ulertu.
"entendidu dot datorrela bier (G)"
[- Azkue]

ENTERA (D): enteratu.
"enas entera akaba derela (G)", "selan edo alan, edo esan entera ta andre an begire ta begire, ene jangoiko!, nora ixen sara gixona su? nondi ibil sara su? (G)"
[- Azkue]

ENTERRA (D): ehortzi.
"arteko enterrako lekuen, fameliko beste bat enterraten itxitten deude (G)", "enterra in ber deudela serrea akorda aken (G)"
[- Azkue]

ENTERRU, enterru (D): ehorzketa.
[- Azkue]

ENTRADA, entrade (D): sarrera, etarte.
"latagorri da besinon bide bat edo bere propietariok bakarrik euki arako entrade (G)"
[- Azkue]

ENTRESAKA, entresake (D): murrizketa, mehazketa.
[- Azkue]

ENTZALADERA, entzaladere (G): entsaladera.
[- Azkue]

ENTZUN (D.): entzun.
"estaipa selan medikuk agindute ala selan ixengo san baya, ori ba sarri entzun du (G)","an atzekalden egoten siren entzuten esplikasiñok, emoteudesanak entzuten (U)"
[+ Azkue: entzun: 242. orri.]

EON (G): egon
[- Azkue]

EPE, epe (G): epe
[+ Azkue: epe: 243. orri.]

EPEL, epela (D.): epel
"learra bota ber dako epel epeltxu daola esne (G)".
[+ Azkue: epel: 243. orri.]

EPELAK EMON (D): ziria sartu
"epelak emon tzos (U)"
[- Azkue]

EPELDU (D): epeldu.
[+ Azkue: epeldu: 243. orri.]

EPER, eperra (D): eper
[+ Azkue: eper: 244. orri.]

EPERDI, eperdi
1. (D.): ipurdi
"eperdiñ emongo tzues? (G)"
[+ Azkue: eperdi; eperdi; 244. orri.]
2. (D): zuhaitzen beheko aldea, lurrean dagoena.
"eta andi itten gendun ba, artaburu te gusti eperditti ebaitte ekarri gurdiñ (G)"
[- Azkue]
3. (D): ontzien ipurdi, hondo.
[-Azkue]

EPERDIKO, eperdiko (D): ipurdiko; umeei ipurdian ematen zaien txalo.
[- Azkue]

EPERDIKO TANTU, eperdiko tantu (G): umeei mehatxu gisa "eperdiko tantun" emango zaiela esaten zaie; ipurdi mazali edo dugu. Umeen berba da.
[- Azkue]

EPERDITTI BOTA (D): ipurditik bota (landareak).
[- Azkue]

EPERTARGI, epertargi (D): epertargi, ipurtargi.
[+ Azkue: epertargi; 244. orri.]

EPERTIKERA, epertikere (D): epertikara, buztanikara.
[+ Azkue: eperdikara; 244. orri.]

EPETX, epetxa (D): epetx, txepetx.
[+ Azkue: epetx, 244. orri.]

ERA, ere (D): era
"ere ta iruntzi deke erropak (U)", "iruntzi imin dosu erara imin berren (U)"
[+ Azkue: era (1); 245. orri.]

ERAIÑ
1. (D) erain.
"itxi deude gari eraitte (G) ", "lur barri baso lurre da osea baso egonta daun lurrea, eta gero lur barri patate ta eraitteko, lur barri patateraka ta da ona onek bestek lantzarra paño obe (G)"
[+ Azkue: erain; 246. orri.]
2. (D) eragin.
"patata bat botaten da, eta eraiñ, eta gatza urtu (G)", "eskus eraitten dakona bai, batek eraiñ, eta bestek a, kajoi bet euken alan goyen, guk euki gendun makiñe, ori makiñe geuk euki gendun, barrio gustiri garbittuteutzen gure aitte defuntuk, garik garbittuteutzesan (G)"
[+ Azkue: eragin; 245. orri.]

ERAKO, erako (D): erako, ganorazko, itxurako.
[- Azkue]

ERAKUTZI (D.): erakutsi.
"Ilbiru bet ekar dot suk erakutzi seusten antzeko (G)"
[+ Azkue: erakutsi; 247. orri.]

ERANTZI (D): erantzi.
[+ Azkue: erantzi; 248. orri.]

ERAS (D): eraz, eskura.
[+ Azkue: eraz; 251. orri.]

ERASKIÑ, eraskiñe (D): eraskin
[+ Azkue: eraskin; 249. orri.]

ERASTALDI, erastaldi (G): erastaldi.
[- Azkue]

ERATZI
1. (D): eratzi
"leleko bedarra abiaten dakonen, eratzi (G)", "guk esaten tzu eratzi sertu baño lelau (U)"
[+ Azkue: eratzi (4); 250. orri.]
2. (G): urratu nahrua
[+ Azkue: eratzi (2); 250. orri.]
3. (D) eratzi, jatsi.
"eratzi sera da esne batu (G)"
[+ Azkue:eratzi (1); 250. orri.]

ERBATZ, erbatza (D): ezten edo ziri txikia: egurrak eukitzen du, eta baita atzazalak ere guztiz ondo ebakita ez badagoz.
[- Azkue]

ERBATZA, erbatze (D): ezten edo ziri txikia: egurrak eukitzen du, eta baita atzazalak ere guztiz ondo ebakita ez badagoz.
[- Azkue]

ERBI, erbi (D): erbi.
[+ Azkue: erbi; 252. orri]

ERBIGARA, erbigare (G): harbigara
"erbigara esaten deutze, punte bigun bigun daola kendu (G)"
[- Azkue]

ERDALDUN, erdaldune (D): erdaldun.
"erdaldune nik estiñot estana ekarri ber baya euskere dakiñe ixen dittela (G)"
[+ Azkue: erdaldun; 252. orri]

ERDERA
1. erdere (D.) erdara. (Iz.)
"onek erderas estaki eta in ber dau derrigor (U)", "Urdulisen erdaldune dau asko euskera dakiña pere Urdulisen a, erderas (G)"
[+ Azkue: erdera; 252. orri]
2. erdera (G) erdaraz. (Adb.)
"aurok umek an Katikeko elixalden euskera gitxi itte otzue, erdera giau (G)"
[- Azkue]

ERDI, erdi (D.): erdi
"ordu erdigarrenen yon san (G)", "bostorrotza, bostorrotzaas ba, arto bittartek, erdiko kanalak itten siren askatu, gero atxurreas a, bostorrotzaas, bostorrotza tekon a, ser bat aste san, puntan akabaten daona (G)", "gero beste bana illean ta bat eta erdi euki gendusen gero (G)"
[+ Azkue: erdi; 253. orri]

ERDIBITTU (D): erdibitu.
[- Azkue]

ERDIKIÑ, erdikiñe (D): erdikin
[+ Azkue: erdikin; 253. orri]

ERDIUNE, erdiune (D): erdiune.
[- Azkue]

ERDU (D.): zatoz; agintera baino ez da erabiltzen.
"erdu ona (G)", "erdu ona ba asao on bari pa (U)"
[+ Azkue: erdu; 254. orri]

EREDENTZI, eredentzi (G): heredentzia.
[- Azkue]

EREDU, eredu (D): eredu.
[+ Azkue: erdu; 254. orri]

EREDUS (D): ereduz
"orren eredus au andiau da (U)"
[- Azkue]

EREIÑ (G): erain, erein.
[+ Azkue: erein; 254. orri]

ERENTZI, erentzi (D): heredentzia.
[- Azkue]

ERETXI (G)
1. (D) eritzi (Ad.)
[+ Azkue: eretxi; 256. orri]
2. (D) harro (Adj.)
[- Azkue]

ERIDA, eride (D): zauri.
"baltzamu eridatarako, baltzamu, eta berotu surten ta asala kendu, eta imiñi a ta eride garbi garbi itteun ak eta andittute imiñi (G)"
[- Azkue]

ERIOTZA, eriotze (D): heriotza
[+ Azkue: eriotza; 257. orri]

ERKERA (U) arkara, erkera.
[+ Azkue: erkera; 258. orri]

ERKORO, erkoro (D): orkoro, erkoro.
[+ Azkue: erkoro; 259. orri]

ERLAUNTZA, erlauntze (G): erlauntz.
[+ Azkue: erlauntz; 259. orri]

ERLAUTZA, erlautze (D): erlauntz.
[- Azkue]

ERLE, erle (D.): erle
[+ Azkue: erle; 259. orri]

ERLEJU, erleju (G): erloju.
"imiñi erleju, se espabere igual loak artuko gittus (G)"
[- Azkue]

ERLIJIÑO, erlijiño (D): erlijio.
[- Azkue]

ERLOJU, erloju (U): erloju.
[- Azkue]

ERMINTTA, ermintte (D): baseliza.
"erminttа bat, eta an erminttan, estaitt nik kanpa bat egon san, eta ostu iyen gau beten, angulatan jente dabillela, negun ixengo san (G)"
[- Azkue]

ERMITTA, ermitte (D): baseliza.
"orko ermitteko gausak eroeusen ara, arri tte gusti (G)", "orti a, urdulisko elixati santamaiñera, ara len esan doten ermittara bere, sorgiñek a, yoten sirela prosesiñon ta, olan bere bai entzun dot baya, nik neuk estot ikusi (U)"
[- Azkue]

ERNARI (D): ernari.
"ernari lotu da (G)"
[+ Azkue: ernari; 260. orri.]

ERNE (D): erne.
"beres erneten sa ori a, leku betzuten (G)"
[+ Azkue: erne; 260. orri.]

ERNEGA (D): ernegatu.
[- Azkue]

ERNEGA ERAIÑ (D): ernega eragin, ernega erazi.
[- Azkue]

ERNEGATEN EGON (D): ernegatzen egon.
[- Azkue]

ERNEKATZ, ernekatza (D): pataten gara, zil, ernekaitz, ernamin.
[- Azkue]

ERON (D.): eroan, eraman.
"eron apurtu barik (G)", "errementari Yataben badau, an ingerun estau apenas besterik Yatabeko baño, Yatabera kamioiñ eroten deittue oiñ ganaduk (G)", "atxiñe bai eroteuren, andra bat yote san aurreti, otzaratxu beteas, ogi bet aurren daule (U)"
[+ Azkue: eroan; 260. orri.]

EROSI (D): erosi.
"erosi tte ensegida galdu dot (G)"
[+ Azkue: erosi; 261. orri.]

EROSTA, eroste (D): erosta.
[+ Azkue: erosta; 261. orri.]

EROSTAKA (D): erostaka.
"txakurre erostaka dau (U)"
[+ Azkue: erostaka; 261. orri.]

ERPA, erpe (D): erpa, txerpa.
"ta koisteun erpakäs ta eroteun (G)", "atxurre ixen berren a, erpa bi dekosena kako da ta saskako beste ba ta (U)"
[+ Azkue: erpa (2.); 261. orri.]

ERRA (D): perratu.
"yataben dausenak estere itten ganadu erra baño (U)"
[- Azkue]

ERRADORE, erradore (U): perratzaile.
[- Azkue]

ERRADURA, erradure (D): perra.
"neu pere eron dot asto erradurak imintten ara (U)"
[- Azkue]

ERRAILL, errailIe (D): errailla; gurdian aldamen batetik bestera dagozen baranda luzeak.
" seoseri esate akon errailIe, seri seri enei esan baya (G)"
[+ Azkue: errailla (3); 262. orri.]

ERRALDE, erralde (D): erralde; bost kiloko pisua.
[+ Azkue: erralde; 263. orri.]

ERRAMA, errame (D): abar, adar, errama.
"errama bat iminttc san talletun, talle bode selan daon iste san sendalle, talle botate selan akaba dan (G)"
[- Azkue]

ERRAMARA, erramare (U): erromara.
[+ Azkue: erromara; 270. orri.]

ERRAMU, erramu (D.): erramu, ereinotza.
"erramu ikitte san bereinketute (G)", "truboi andi etorten sanen bisruteko, erramu,, yusturi otesanen a, askore imiñi puntas gora, ara yon deitten (U)"
[+ Azkue: erramu; 263. orri.]

ERRAMU EGUN, erramu egune (D): erramu egun
[+ Azkue: erramu-eguna; 263. orri.]

ERRAN, errana (D): erran, errain.
"erranak etor dire (G)"
[+ Azkue: erran (3.); 263. orri.]

ERRAPE, errape (D): errape.
"nire ixeko a, gixonak beye yatzitte yon san beyek yasten, ta errape ikol dau esekiñ selan gixonak yatzi eusen lelau ta txalari tte emon ta ak eseun esnerik ikusi tte etorri tte, Pedro Pedro emen ingeruk ikol daus beyek esteko esnerik (U)"
[+ Azkue: errape; 263. orri.]

ERRAPERA BOTA (D): errapera bota.
[- Azkue]

ERRAPERA SOLTA (U): errapera soltatu, bota.
[- Azkue]

ERRAS, errasa (G): maila.
[- Azkue]

ERRASOI, errasoi (D): arrazoi
"ori da errasoi (G)"
[- Azkue]

ERRATURA, errature (D): erratura, erretura.
"erraturak, solotan itten siren, bedarrak edo olan sakeleri batu, eta pillo iñ, ta ganeti bota lurre, ta siketuten direnen ta sue emon gero, eratzi solo igual, ganeko bedarra, se atxiñe esan egoten a, seas eratziri pere, gero urteuden kakarraldoketa orrek trapaserik, eratzi tte siketuten danean batu pillo batera, lurre bota ganera, lurreas tapa ta, sue emon, ta sue, keatan, keatan, erreten da barru gusti, bedarrak gitxiau urten deiñ esate san ori itten dala (G)"
[+ Azkue: erratura; 264. orri.]

ERRAYA, erraye (D): marra.
[- Azkue]

ERRE (D): erre.
"erre itte san, dekon ule gusti erre (G)", "etze erre daku (U)"
[+ Azkue: erre; 264. orri.]

ERREBIDE, errebide (G): errepide
[- Azkue]

ERREAL, erreala (D): erreal.
[• Azkue: erreal (3.); 265. orri.]

ERREBUELTA, errebuelte (D): bihurgune.
[- Azkue]

ERREGA (D): ureztatu, ura egin.
[- Azkue]

ERREGALA (D): erregalatu.
"erregala itte san atxiñe, ba buskentz bat, eta odoloste bat (G)"
[- Azkue]

ERREGATEA (D): erregateatu.
[- Azkue]

ERREGATERA, erregatera (D): errekardari.
"erregaterak orrek a, eurok erosi tte ostabere saldu te itten derena tire (U)"
[- Azkue]

ERREGE, errege (D): errege.
"elixan bai olan a, ba, erregek edo, laukisko elixan bere batabat enterrata dau an, oiñ a, oiñ esta ongo baya an egon san letreru (G)"
[• Azkue: errege; 265. orri.]

ERREGEN, erregena (D): erregen egun.
[• Azkue: erregen; 265. orri.]

ERREGETERA, erregetere (G): errekardari.
[- Azkue"

ERREGIÑE, erregiñe (D): erregina
[• Azkue: erregiña; 265. orri.]

ERREGOSI, erregosi (G): desordenu, lardasketa.
[- Azkue]

ERREKA, erreke (D.): erreka, ibai.
"euri itten deun bakotxen errekati urteten deude urek (G)", "an ingerun akabaten da katike, an ingerun akabaten da, gero errekara do, errekarantza (G)", "erropa arri errekatan egote san erropak garbitteko (U)"
[• Azkue: erreka; 265. orri.]

ERREKADU, errekadu (D): erosketa, mandatu.
[- Azkue]

ERREKA ERTZ, erreka ertza (D): errekaertz, ibaiertz.
[- Azkue]

ERREKA TXAKUR, erreka txakurre (G):
[- Azkue]

ERREKA TXARRI, erreka txarri (U):
[- Azkue]

ERREL, errela (G):
"Butroire bije, bost errel a, pagateutzen karroduneri (G)"
[+ Azkue: erreal; 264. orri.]

ERREMANDADE, erremandade (D): erremandade; baserritarren arteko elkartea ganadua aseguratzeko.
[- Azkue]

ERREMATA, erremate (D): enkante
[- Azkue]

ERREMEDIO, erremedio (D): konponbide.
"aik osatuteko erremediok itten ibiltte san an (G)"
[- Azkue]

ERREMENTA (D): lehertu.
[- Azkue]

ERREMENTARI, erramentari (D): errementari.
"ataringo errementaririk ya egon bere estau (U)", "errementari Yataben badau, an ingerun estau apenas besterik Yatabeko baño, Yatabera kamioiñ eroten delttue oiñ ganaduk (G)"
[+ Azkue: errementari; 266. orri.]

ERREMENTARITZE, errementaritze (D): errementaritza
[- Azkue]

ERREMENTZARITZEN IÑ (D): errementaritzan egin.
[- Azkue]

ERREMESA, erremese (D): txanda, beharra.
"selan bixi san jente atxiñe e, errenesa txarra dekola aittek a, sotottuten aik bearren egune sartute osten,aittittek lagundu eutzen apur bet aurki (G)"
[- Azkue]

ERREMESALARI, erremesalari (D): bedarrak egiteko alogerean behar egiten zutenak.
"esne ekarteoskun a, etzetakoak itteoskun domeka baten edo, ba erremese a, erremesalari esaten dako, etorte akusen (G)"
[- Azkue]

ERREMINTTA, erremintte (D): erreminta.
"gorittu, erreminttak eta surten gorittu arten euki seosetarako (G)", "goruk a, Mañun ikusi neusen nik, etzen estoas esetu baya Mañun gure nebe abade egon san lekun, sera, lane intte, itten estoas ikusi iños baya erremintte ikusi dot (U)"
[+ Azkue: erreminta; 266. orri.]

ERREMOLATXA, erremolatxe (D.): erremolatxa.
[- Azkue]

ERREN, errena (G): erran, errain.
[+ Azkue: erren (2.); 266. orri.]

ERRENBIDE, errenbide (U): uriolabide.
[- Azkue]

ERRENTA, errente (D): errenta.
[- Azkue]

ERRENTA EGUN, errenta egune (G): errenta egun, errenta ordaintzeko egun.
[- Azkue]

ERRENTADORE, errentadore (D): errentan dagoena.
"Butroiñ a, erretandore pere ba, Margaltzati ekarteuden sugarri esta? (G)", "aor bean bixi giñen lenau errentadore, aortxe! orrau daon etze orretan (G)"
[- Azkue]

ERRENTAN ARTU (D): errentan hartu.
[- Azkue]

ERRENTAN EGON (D): errentan egon.
[-Azkue]

ERRENTAN EMON (D): errentan eman.
[- Azkue]

ERRENTARI, errentari (D): errentari
[- Azkue]

ERREPARTIDU (D): banatu, banandu.
[- Azkue]

ERREPETISIÑO, errepetisiño (D): errepikapena.
[- Azkue]

ERREPOLLO, errepollo (D): buru.
[- Azkue]

ERRESA (D.): otoitz egin, erregutu.
"astu in dat erresate (G)", "erresa?, bai baya, gure txiker denporan itte san baya gero geldi geldi orrek kostunbrek astute a, akabaten yon dires (G)"
[- Azkue]

ERRESKADAN (D): errezkadan
[+ Azkue: errezka; 268. orri.]

ERRESKAN (D) lladan, errezkan
[+ Azkue: errezka; 268. orri.]

ERRESPETA (D): errespetatu
[- Azkue]

ERRESPETO, errespeto (U): begirune.
[- Azkue]

ERRESPETU, errespetu (D): begirune.
[- Azkue]

ERRESPONTZU, errespontzu (D): errespontsu..
[- Azkue]

ERRESU, erresu (D): otoitz.
"aitte gure bat eta agur mari bet, isten siren erresuk (G)", "señe yayo ta leleko salide amana señeas, eleis artzaitte esate akon orreri, ori itte san illebetegarrenen edo, abadek itteusen erresu betzuk, eta ori ixete san. (G)"
[- Azkue]

ERRE SUNDE, erre sunde (D): erre usain.
[- Azkue]

ERRETALLE, erretalle (D): erreteila.
"erretalle ixeten da barrista barik, sarra kendu te barri imiñi (U)", "erretalle talletu arregla ixete san ori, apurtukok kendu te barrik imiñi ain faltan (G)"
[+ Azkue: erreteila; 268. orri.]

ERRETOLIKA, erretolike (D): erretolika
[- Azkue]

ERRETRATU, erretratu (D): argazki, erretratu
"erretratu bet ikusitte bai sikeran (G)"
[- Azkue]

ERRETXIÑE, erretxiñe (D): erretxina
"piñu te onek ixengo dire txarrak igual, piñuk a, sera dekoles. erretxiñe edo (G)"
[+ Azkue: erretxin ; 268. orri.]

ERRI, erri (D): herri.
"asao dau ori bixi dan erri (G)", "ori asko akordaten da erries (G)", "kotxe batek koxi nendun or erriñ (U)"
[+ Azkue: erri, herri ; 268. orri.]

ERRI BEI, erri beye (G): baso behi
[- Azkue]

ERRI GANADU, erri ganadu (D): baso ganadu
[- Azkue]

ERRIKO AXE (D): hegohaize.
"ori normalmente erriko axe daonen, ointxe inyabak batxeko sasoiñ ixeten da ori (G)"
[- Azkue]

ERRIMU, errimu (D): babes, aterpe.
"eta aiñ osaban errimure yon siren ara orrek bearren (G)"
[- Azkue]

ERRIMUN (U) errimaka, besaka.
[- Azkue]

ERRIO, errio (U): ibai
[- Azkue]

ERRISADU, errisadu (D): kizkur.
[-Azkue]

ERRITTA, erritte (D): errieta.
[+ Azkue: errierta; 268. orri.]

ERRITTAN IÑ (D): errietan egin
[- Azkue]

ERRITTE IÑ (U): errieta egin.
[-Azkue]

ERRO, erro (D): erro
[+ Azkue: erro (3): 269. orri.]

ERROGATIBA, errogatibe (D): errogatiba.
[- Azkue]

ERROI, erroi (U): erroi, bele.
[• Azkue: erroi: 269. orri.]

ERROMARA, erromare (D): erromara
[• Azkue: erromara; 270. orri.]

ERROMERI, erromeri
1. (D.) erromeri
"erromeriko soñue alegre da (G)"
[- Azkue]

ERROMERU, erromeru (D): erromeru
[- Azkue]

ERRONDA, erronde (D): erronda
[- Azkue]

ERRONKA, erronke (D): agirika, eztabaida.
"erronkan dabiltzes orrek (G)"
[- Azkue]

ERRONKARI, erronkari (U): agirikazale, harro.
"erronkari fanfarroi andikerik esaten dittune erronkari da (U)"
[- Azkue]

ERROPA, errope (D.): erropa
"majari saus yai eguneko erropeas (G)", "atxiñe esan oten erropak eskeitteko olau serik (U)"
[• Azkue]

ERROPA ARRI, erropa arri (D): erropa harri, erropa garbitzeko harri.
"erropa arri errekatan egote san erropak garbitteko (U)"
[- Azkue]

ERROPAJE, erropaje (G): jantzi
[- Azkue]

ERROPA YO (D): erropa jo, erropa garbitu jotzen.
[- Azkue]

ERROPERU, erroperu (D): erropa armario.
"komade ixete san erroperutzet usate sana len aldeatan (G)"
[- Azkue]

ERROSARIO, errosario (D): errosario
[- Azkue]

ERROSARIO BEDAR, errosario bedarra (D)
"errosario bedarrak eta ayen eskerrak emon dosku bearra solotan (G)"
[• Azkue: errosario-bedar; 270. orri.]

ERROTA, errote
1. (D.) errota
"leku askotakok etorten siren Butroiko errotara (G)", "ori guardea ixe san errotakotaringo ixe san errotako, oseake, karmenen amomana nik estaitt ser ixengo san aittitte edo, aittitte edo olan ixengo basan ba, ala asaoko, baya edoselan bere errotakoa, sera ixen san guarde ixen san ta ilitte topa eudean ba (G)", "ondikarren errotaran batzu padaus (U)"
[• Azkue: errota (1); 270. orri.]
2.(D.) hegaztien estomagu
[• Azkue: errota (5); 270. orri.]

ERROTARI, errotari (D): errotari
"aya errotari beti egote san kejas errotek yaten deule sera, apur bet eta ba, lau kilon usena bai baya ba, berari lau kilo estakosela lotxen (G)"
[+ Azkue: errotari; 270. orri.]

ERROTARRI, errotarri (D): errotarri.
[+ Azkue: errotarri; 270. orri.]

ERRU, erru (D): erru.
"sure errukaittik allega gara belu (G)", "ak esteu euki errurik (G)"
[+ Azkue: erru (1); 270. orri.]

ERRUBIA, errubie (D): ilegorri.
[- Azkue]

ERRUBIO, errubio (D): ilegorri
[- Azkue]

ERRUDUN, errudune (D): errudun.
[+ Azkue: errudun; 270. orri.]

ERRUEDA, erruede (D): txirringa.
[- Azkue]

ERRUSIO, errusio (D): ihintza.
[- Azkue]

ERTZ, ertza (D): ertz
[+ Azkue: ertz; 272. orri.]

ERUGE, eruge (D): har, eruga.
"eruge lau da, eruge lau baya laburtxu ixeten da (G)"
[- Azkue]

ESAKERA, esakere (D): esakera
[+ Azkue: esakera; 273. orri.]

ESAKUNE, esakune (D): esakune.
"esakune batzuk egoten dire orre pere (G)"
[+ Azkue: esakune; 273. orri.]

ESAN (D.): esan
"esan dotzut txarto daola (G)", "orreri aittek estotzo eser esan (U)"
[+ Azkue: esan; 273. orri.]

ESANEKO, esaneko (D): esaneko
[+ Azkue: esaneko; 273. orri.]

ESANEKO IÑ (D) obeditu, esanekoa egin
[- Azkue]

ESANGATX, esangatxa (D): esangaitz
[- Azkue]

ESAUNGARRI, esaungarri (U): ezagungarri.
[+ Azkue: ezagungarri; 295. orri]

ESAUPIDE, esaupide (U): ezagupide.
"esaupide andi dekot orreas (U)"
[- Azkue]

ESE, ese (G): heze.
[+ Azkue:ese, hese ; 274. orri. eze, heze: 296. orri.]

ESETU (D.): ezagutu
"suk esetute nosu (G)", "esetu euden a, akabaten kastillo akabaten, esetu euden akabuko a (G)".
"nik neuk estot esetu (U)"
[+ Azkue: ezetu: 297. orri.]

ESIÑ IXEN (D.): ezin izan.
"esiñ egon ixenas emen (G)", "esin dot yan geyao (G)","batzuten, esin saldu ixeteuden igual askok eta askok (U)"
[+ Azkue: ezin: 298. orri.]

ESKAPA (D.): ihes egin.
"andrek eskapaeutzen bere umekas (G)", "ordun eskapa euden eta eseuden kontzegidu (G)"
[- Azkue]

ESKAPAKA (D): iheska.
[- Azkue]

ESKAPADA, eskapade (D): ihes
[- Azkue]

ESKAPADE IÑ (G): ihes egin
"eskapade itzela in sendun lengunen (G)"
[- Azkue]

ESKAPAN (D): iheska
[- Azkue]

ESKAPARATE, eskaparate (D) eskaparota
[- Azkue]

ESKAPAROTA, eskaparote (G) eskaparota
"kuartuko armario iste san eskaparota (G)"
[- Azkue]

ESKAROLA, eskarole (D.): eskarola
[- Azkue]

ESKAS, eskasa (D): eskas
"gerra denporan a, ba, yaboi eskas egon sanean a, krieda onitzen lekun ittesan (G)"
[+ Azkue: eskas; 276. orri.]

ESKASTU (D): eskastu
"basok erre direnik ona eskastu dire (U)", "antzittu asko es baya aren usa da ori gure denporan, antzittu ba, esne eskastute dau edo, beye edo, antzittute dau (G)"
[- Azkue]

ESKATU (D.): eskatu
"estotzet emongo a, belauneko eskatuten badost bere (G)", "guk esgendun yakiñ eskatu ber bada espada (U)"
[+ Azkue: eskatu; 276. orri.]

ESKE
1.(D): eske
"ure eske egon da (G)"
[+ Azkue: eske(2); 276. orri.]

2. (U): besaka
"eske itten deure nei kanporantza nei barrurantza, eske deko barrure nei kanpora, orrek eske deko barrurantza (U)", "kamiñon ta, gure beyek eta esiren egoten usata ta kamiñon yoten sirenen en jeneral asten siren laprastadaka ta txarto ibiltten, ta orreri danari a, eske (U)"
[- Azkue]

ESKEGI (G): eskegi
[+ Azkue: eskegi; 276. orri.]

ESKEI (D.): eskegi
"eta eskeitte imiñi, ba, yalgi deiñ a, lotxen dakon odola (G)", "atxiñe esan oten erropak eskeitteko olau serik (U)"
[+ Azkue: eskegi; 276. orri.]

ESKEKO, eskeko (D.): eskeko, eskale.
"oiñ eskeko les dabill orti (G)"
[+ Azkue: eskeko; 276. orri.]

ESKEN (D): esken
"se gero agertu san, begoñako bat, esken yoten sana, andik esken yoten sana, kuadruren batzuk itten an trokan, eta guardek a, ba, seoser esangoeutzen, eta ak konfesaun, konfesa ieun orrek esken yoten sanak, makal txarto, para sanean selan berak il deun, ordun libra san aurki ala estalpa arten librata on basiren baya urteren bi edo iru iesan kartzelan nire aittiten a, ba famelik anaje bik edo (G)"
[+ Azkue: eskean; 276. orri.]

ESKER, eskerra (D.): ezker
"eskerretarantza yon dires (G)"
[+ Azkue: ezker; 299. orri.]

ESKER ALDERENGO, esker alderengo (D): ezker alderengo
[- Azkue]

ESKERRIK ASKO (G): eskerrik asko
"eskerrik asko etortearren (G)"
[+ Azkue: esker; 276. orri.]

ESKERTI, eskerti (D): ezkerti
[+ Azkue: ezkerti; 300. orri.]

ESKILLARA BURU, eskillara buru (U): eskilara buru
[- Azkue]

ESKILLARAPE, eskillarape (U): eskilarape.
[- Azkue]

ESKILLERA, eskillere (D): eskilara.
"lepon artute gorako eskillarak, an gortan daosenak, andi gora (G)"
[- Azkue]

ESKILLERA BURU, eskillera buru (G): eskilara buru
[- Azkue]

ESKILLERAPE, eskillerape (G): eskilarape.
[- Azkue]

ESKIÑA, eskiñe (D.): ertz, hegal.
"kamioik sartxen dires kamiñok dauseles intte eskiña gustittara (G)", "margaltzako basoa sikeran a, ba merinda bateas bakotxari merinda bat emon ta katikeko a ba, eta merinda bateaittik edo

artuko deule markesak ori tte, bat esala yon gaixotute merindara eta a dala, es se eskiña baten ganera beresteko, sartute deko, an a kimerako alderdin bere troso (G)"
[- Azkue]

ESKIÑARENGO, eskiñarengo (D): hegalarengo.
[- Azkue]

ESKOA, eskoa (D): eskoi, eskoa.
"eta kastillora sartu baño lelau, kastillora gosela kastillora sartu baño lelau, eskoatako alderditti, erreken kontran, egon san kuadru bet (G)", "Surbaro beste alderdireko espaldan, Laukisera gosela, ba, eskoatari, eta gero sakonao Libaro, oseake Libarora sartxen da aldatza koxukeran kamiño bat selan daon eskoatara. Katikera gosela aldatza koxukeran, eskoatara a bere da Libaro (G)"
[• Azkue: eskoa: 277. orri.]

ESKOBA, eskobe (D.): erratz, ginarra.
"lelau atarate san, ba paleas, kanpora atarate san prase gusti aldana paleas, eta gero, ba ure imiñi, eta ori a, seraas iñeko eskoba ori antzeko ori an busti, eta areas atarate san garbittu arten (G)"
[- Azkue]

ESKOI, eskoi (D): eskoi, eskoa.
"gorantza yoteko lekun, eskoirantza artu (G)"
[• Azkue: eskoi; 277. orri.]

ESKOLA, eskole (D.): eskola
"estau eskolarik emen erriñ (G)", "asau iki gendun eskole (U)"
[• Azkue: eskola: 277. orri.]

ESKONDU (D): ezkondu.
"ori Plentzire eskondu san (G)", "eskondu te ara yon, ta gero an bere gerrak urteun a, urten emen egon siren andragixonak (G)", "eskondu nitzenen nire andrek alde euken (U)"
[• Azkue: ezkondu; 300. orri.]

ESKONGEI, eskongeye (D): ezkongai, ezkongei.
[• Azkue: ezkongei: 300. orri.]

ESKONPARRI, eskonparri (G): ezkonberri, ezkonbarri.
[• Azkue: ezkonbarri; 300. orri.]

ESKONTZA, eskontze (D): ezkontza.
"eskontzako yantzie tximurtu in da (G)"
[• Azkue: ezkontza; 301. orri.]

ESKOPAROTA, eskoparote (G): eskaparota
[- Azkue]

ESKOPETA, eskopete (D.): eskopeta.
[- Azkue]

ESKRIBIDU (D): idatzi.
[- Azkue]

ESKU, esku (D.): esku.
"esku bete porrues da naiko (G)"
[• Azkue: esku; 278. orri.]

ESKU BEAR, esku bearra (D): esku behar, esku lan.
"in dot esku bearra (U)"
[- Azkue]

ESKUBERE, eskubere (D) eskuare.
"egurreskok usako siren, nik estot esetu, nik egurresko usa dot ba, bedarra batxeko, selan esaten dako?, eskubere (G)", "bueltakeran sabaldu, gero batu, pillotara batu, eskubereas, gero gurdi karga, etzera ekarri, eta ara aurreko alderdire eron gurdi, kargan imiñi tte lastegire altza (G)"
[• Azkue: eskubera; 279. orri.]

ESKUBILLE, eskubille (D): eskubila.
[- Azkue]

ESKUBILLE GARRATZ, eskubille garratza (G): eskubila garratz.
[- Azkue]

ESKUDEL, eskudela (G) eskudel.
[• Azkue: eskudel; 279. orri.]

ESKULASO, eskulaso (D): eskulaso.
[• Azkue: eskulaso; 280. orri.]

ESKUN PAGA (D): eskuan ordaindu, eskuan dirua dela ordaindu.
[- Azkue]

ESKUPEKO, eskupeko (D): eskupeko
[• Azkue: eskupeko; 280. orri.]

ESKU PELOTA, esku pelote (D): esku pilota
[- Azkue]

ESKU PELOTARI, esku pelotari (D): esku pilotari
[- Azkue]

ESKUR, eskurre (G): ezkur.
"amen aretxan eskurrak gastek diren denporakok (G)"
[• Azkue: ezkur; 301. orri.]

ESKUSABAL, eskusabala (D): eskuzabal
[• Azkue: eskuzabal (2); 281. orri.]

ESKUTADA, eskutade (U): eskutada
[• Azkue: eskutada; 280. orri.]

ESKUTEDA, eskutede (G): eskutada
[• Azkue: eskutada; 280. orri.]

ESKU TIRO (G): eraiteko era bat da; haziak eskuz botatzen direnean, hain zuzen.
[- Azkue]

ESKUTU, eskutu (D): izkutu
[• Azkue: ezkutu; 301. orri.]

ESKUTUN (D): izkutuan.
[• Azkue: ezkutuan; 301. orri.]

ESKUTUNE, eskutune (D): izkutune.
[• Azkue: ezkutune; 301. orri.]

ESKUTUR, eskuturre (D): eskutur.
[• Azkue: eskutur; 281. orri.]

ESNATZA, esnatze (D) esne asko ematen duen behi.
[- Azkue]

ESNE, esne (D.): esne
"iru egunerik baten dakarre esne (U)", "nik umeri esne emon dotzet (G)", "estaipa selan medikuk agindute ala selan ixengo san baya, ori ba, sarri entzun du, basalduko iñasio astok salba deu, aston esneas salba sala, txikitxu ixen sanen, nik estaipa medikuk aginduko baeutzen ala selan ixen san baya (G)"
[+ Azkue: esne; 281. orri.]

ESNE ARTU (U): txalak esnea hartu.
"esne artu badau espadau, txalak, baya estot ori berbe iños sertu (U)"
[- Azkue]

ESNE BARRI, esne barri
1. (U): esne berri, jatsi berriko esne.
[- Azkue]
2. (D): oritz
"esne barri txala inparri daonen, esne, asikerako esne yan esitteko moduko ixeten da (G)"
[- Azkue]

ESNE BEI, esne beye (D): esne behi.
[- Azkue]

ESNE LOI, esne loye (D): oritz
[- Azkue]

ESNEKO AGIÑ, esneko agiñe (D): esnehagin, esnehortz.
"esneko agiñek leleko agiñeri esate aken (G)"
[- Azkue]

ESO, eso (G): heze
[+ Azkue: ezo; 302. orri]

ESOTU (G): hezetu
[- Azkue]

ESPADA, espade (G): ezpara, ezpada.
"espada ori ya beste ser ba ta bai, espade, ori kaballerik eukitten deuna da (G)"
[+ Azkue: ezpara; 303. orri]

ESPALDA, espalde (D) malda.
"surbaro beste alderdireko espaldan, laukisera gosela, ba, eskoatati, eta gero sakonao libaro, oseake libarora sartxen da aldatza koxukeran kamiño bat selan daon eskoatara, katikera gosela aldatza koxukeran, eskoatara a bere da libaro (G)"
[- Azkue]

ESPAN, espana (D): ezpain, ezpan.
[+ Azkue: ezpan; 303. orri]

ESPARA, espare (U): ezpada, ezpara, euli ezpara.
[+ Azkue: ezpara; 303. orri]

ESPASIOS (G): geldiro
[- Azkue]

ESPATA EULI, espata euli (U): ezpara
[- Azkue]

ESPATA, espate (D) ezpata karta jokoan.
[- Azkue]

ESPERANTZA, esperantze (D): esperantza
[- Azkue]

ESPESILIDADE, espesilidade (G): berezitasun.
"nik estaitt ser , se espesilidade ikiko en aik (G)"
[- Azkue]

ESPILL, espille:
1. (D) ganaduak buruan edukitzen duen pinta.
"pinta suri deko bere bai tte espille (G)"
[+ Azkue: espil; 282. orri]
2. (D) lohidura.
"selau espille in dosun! (U)"
[- Azkue]

ESPILLU, espillu (D): espilu.
"espillun ukus dot neure buru (G)"
[+ Azkue: espillu; 282. orri]

ESPINAKA, espinake (D): espinaka.
[- Azkue]

ESPLIKA (D): azaldu
[- Azkue]

ESPLIKASIÑO, esplikasiño (D): azalpen
"an atzekalden egoten siren entzuten esplikasiñok, emoteudesanak entzuten (U)"
[- Azkue]

ESTADUN EGON (D): haurdun egon
[- Azkue]

ESTAKA, estake (D): taket.
[- Azkue]

ESTALDU (D): estaldu, estali, gorde, izkutatu.
"a gari esta ukusten, estaldu itten da lurrarten ta (G)"
[+ Azkue: estaldu; 283. orri]

ESTE, este (D.): heste.
"oin karniseritik ta ekarten dires, estek a, buskentzak itteko (G)","ori da este bat, este lodik txarriñek tximurrekas datos (G)", "batzu taus a, metxuaok beste batzuk lodiaok, baya estegorri este da gorri gorri (U)"
[+ Azkue: este; 283. orri]

ESTEGORRI, estegorri (D): hestegorri
"estegorri ganera a, txiketukeran kontu eukitten deure se lelauko bera ataraten deutze a, txarri ilkeran (U)"
[+ Azkue: estegorri; 284. orri]

ESTE ITZU, este itzu (D): heste itsu
[- Azkue]

ESTE LODI, este lodi (D): heste lodi
"ori da este bat, este lodik txarriñek tximurrekas datos (G)"
[- Azkue]

ESTE ME, este mea (D): heste mehe.
[- Azkue]

ESTEN, estena (D): ezten.
[+ Azkue: ezten; 304. orri]

ESTI, esti (D): ezti.
"esti ataraten estoas iños ikusi nik se peligroso ixetesan (U)"
[+ Azkue: ezti; 304. orri]

ESTIMA (D): preziatu (Ad.)
[- Azkue]

ESTIMADU, estimadu (D): preziatu (Adj.)
"estimadu ixete san ain san gogorra ta (G)"
[- Azkue]

ESTO, esto (D): esto: mokilak hausteko adar trentzatuz egiten den narra.
"esto pasate san baya, an mokille andi badau edo sikuten ba, ebai bada layetue areas, ba mokillek andik lotxen dires (G)"
[+ Azkue: esto; 284. orri]

ESTOK ETA BADOK (D): gizonezkoen hika tratamenduaren izena.
[- Azkue]

ESTONA TA BADONA (D): andrazkoen hika tratamenduaren izena.
[- Azkue]

ESTOMAGO, estomago (G): urdail
"bate batek estomagoko miñe badeko ba, mantzanille edan (G)"
[- Azkue]

ESTOMAGU, estomagu (D): urdail.
"ganadun kallo les da txarriñ estomagu (G)"
[- Azkue]

ESTOMANGU, estomangu (G): urdail.
"eta asko bere esta edan ber, errebolbidu itten deu estomangu bere asko edaneskero (G)", "estomanguk funtzionateko ganadu betzuk in ber deude ori, derrigor in ber deude (G)"
[- Azkue]

ESTORBU, estorbu (D): enbarazu, eragozpen.
[- Azkue]

ESTRAMIÑE, estramiñe (D): estramina.
"estramiñe askan, ori isten da ba, kasureko, tabloye imintten da aspitti, onen altura ingerun, ta gero aurreti imintten dako, egur bet olan luse, estramiñe ayeri esaten dako (G)", "estramiñe beyeri yaten emoten dakena, beyek a, aurren dekena yateko da estramiñe. (U)", "aske guk esaten gendun, aske katxarro txiker bat a, artu te eron, baya estramiñe bertan fijo dauna da bertan gortan a, deukena (U)"
[+ Azkue: estramina; 284. orri.]

ESTRATA, estrate (U): estarta, estratza.
[+ Azkue: estrata; 284. orri]

ESTRATZA, estratze (G): estarta, estratza.
"gurdik yoten sirena pere estratzak siren (G)"
[+ Azkue: estratza; 284. orri]

ESTROPESA (D): estropezatu
[- Azkue]

ESTROPOSU, estroposu (G): estropezu
[+ Azkue: estropezu; 284. orri]

ESTU, estu (D.): estu.
"bean artu biribillera, erdin palu bet imiñi, eta buelte artu biribillera, bastante sabal ta gero gorantza estutxuau estutxuau akabaten dala goyen (G)"
[+ Azkue: estu; 284. orri]

ESTUALDI, estualdi (D): estualdi, larrialdi.
[+ Azkue: estualdi; 284. orri]

ESTUDIA (D): estudiatu.
"estudiaten segitten deu (G)"
[- Azkue]

ESTUKUNTZE, estukuntze (D): estukuntza
"unekada bat larri edo pasa deunen bai estukuntze (U)"
[+ Azkue: estukuntza; 285. orri]

ESTUL, estule (G): eztul
[+ Azkue: eztul; 304. orri]

ESTUL IÑ (G): eztul egin
"ixu estultxu sano (G)
[- Azkue]

ESTULE IÑ (G): eztul egin.
[- Azkue]

ESTULKE (G): eztulka.
[+ Azkue: eztulka; 305. orri]

ESTUTU (D): estutu.
"firues amarrata esateen batzuk, geldi geldi estutu, ebai geldi geldi (G)"
[+ Azkue: estutu; 285. orri]

ESUN, esune (D): ezagun
"onek es, onek estire emen esunek (U)", "esta emeti ori esune (G)"
[+ Azkue: ezagun; 295. orri]

ESUNGARRI, esungarri (G): ezagungarri.
"norañó daon a, bide, pasateko, esungarri, kamiño eskiñatakok, automobillek selan yon ber diren a, orrek (G)"
[+ Azkue: ezagungarri; 295. orri]

ESUPIDE, esupide (G): ezagupide.
[- Azkue]

ESUSEN, esusena (D): ezizen, goitizen.
[+ Azkue: ezuzen; 305. orri.]

ET (G): ez. Umeen berba da, zerozer egin ez dezaten edo arriskuaz jaube erazteko esaten zaie.
[- Azkue]

ETETET (G): ez. Umeen berba da, zerozer egin ez dezaten edo arriskuaz jaube erazteko esaten zaie.
[- Azkue]

ETORKUNE, etorkune (D): etorkune, etorrera.
[- Azkue]

ETORRERA, etorrera (D): etorrera.
[+ Azkue: etorrera; 286. orri.]

ETORRI
1. (D) etorri
"esta etorri etzera eta, esteu geittu bere (G)", "abarka sarrakas etorri tte itxi abarka sarrak sastarten gordeta an, ta an kanbia sapatak (G)", "etorri akon ara karta bat bateri, selan ume bat il dan, beran ume bat il dala (U)"
[+ Azkue: etorri (1.): 286. orri.]
2. (D) etorri (Iz.)
"etorri ona deko, berbaldune da (U)"
[+ Azkue: etorri (4.): 286. orri.]

ETORTALDI, etortaldi (D): etortaldi.
[- Azkue]

ETXA (D): bota.
"suok arri bet etxa dostesu (G)"
[- Azkue]

ETXAMON (G): jaramon ez egitea.
[+ Azkue: etxaramon; 287. orri.]

ETZALDE, etzalde (D): baserri.
[+ Azkue: etxalde; 287. orri.]

ETZE, etze (D.): etxe.
"esta etorri etzera eta, esteu geittu bere (G)","lusero badeko kendu barik edo, ikeratu itte san bat, eta ordun abisateakon medikuri, ostantzen etzen intentate san (G)", "etze erre daku (U)"
[+ Azkue: etze; 290. orri.]

ETZE ALDATZA, etze aldatze (D): etxe aldatza, etxe aldaketa.
"etze aldatze etze bateti bestera kanbia (G)"
[+ Azkue: etxe-aldatza; 288. orri.]

ETZEALDE, etzealde (D): baserri.
"a saldu i oskuen a etzealde (U)", "emeko etzealdetan koyu al dan gauseas elittike bixi (G)"
[+ Azkue: etxalde; 287. orri.]

ETZEATZE, etzeatze (D): etxeatze.
[- Azkue]

ETZEAURRE, etzeaurre (D): etxeaurre.
[- Azkue]

ETZEBAGI, etzebagi (G): intzebagi.
[- Azkue]

ETZE ETZEKA (G): umeen jokoa, etxetxuekin egiten dena.
[- Azkue]

ETZE GIXON, etze gixona (G): etxe gizon, etxezalea den gizona.
[- Azkue]

ETZEKOARTEKO, etzekoarteko (D): senide, ahaide.
"etzekoartekok da giau guk a, etzekoartekok gares, edo etzekok gares (G)"
[- Azkue]

ETZESULO, etzesulo (D): etxezulo, etxekoi.
[+ Azkue: etxezulo; 289. orri.]

ETZE YAN (D): etxea jan, ondasunak eralgi.
[- Azkue]

ETZE YANTZI (G): etxea jantzi, etxea hornitu beharrrezko gauzez.
[- Azkue]

ETZI (D): etzi
[+ Azkue: etzi; 290. orri.]

ETZI URREKO (D): etziluma, etzidamu.
[- Azkue]

ETZILUMA (U): etziluma, etzidamu.
[+ Azkue: etzilume; 290. orri.]

EUKALITTU, eukalittu (D): eukalitu. Eucaliptus globulus.
[- Azkue]

EUKI (D.): euki, eduki
"denpora andiñ eukitteko eseun balio isten, se sapartu itte san (G)", "añak eukitteesan etze askotan aberatzak atxiñe, aña seka, aña freska, isten siren (G)", "talletu eseuden eukitten or, batzuk talletu bardiñek igual seiñ txarritokik emen (U)"
[+ Azkue: euki; 290. orri.]

EULI, euli (D): euli
"gorte eulis beteri tau (D)"
[+ Azkue: euli; 291. orri.]

EULI NAUSI, euli nausi (D): euli nagusi, ganaduaren euli handia.
[+ Azkue: euli nagosi; 291. orri.]

EUNTEGI, euntegi (D): ehuntegi. Abereak perratzeko erabiltzen den armadizua.
[- Azkue]

EUP! (D): eup! agurtzeko erabiltzen den interjekzioa.
[- Azkue]

EURBERA, eurbere (U): aur-behera.
[- Azkue]

EURI, euri (D): euri.
"ordun beti ote san euri dariola (G)"
[+ Azkue: euri; 292. orri.]

EURI EKARRI (D): euria ekarri.
[- Azkue]

EURI IÑ (D): euri egin.
"gaur goixen euri in deu (G)", "iertu antzen egoten direnen ta gero euri intte berdetuten asten direnen orbistu (U)"
[- Azkue]

EURI LANBRI, euri lanbri (D): euri uger, euri lanbri, euri ziri.
[- Azkue]

EURI SAPARRADA, euri saparrade (D): euri zaparrada.
"udabarriñ euri saparrade iñ tte ure kanbiaten danen apur bet, uriola esaten geuntzen (G)
[- Azkue]

EURI UGER, euri ugerra (D): euri uger, euri lanbri, euri ziri.
[- Azkue]

EURITZE, euritze (D): euritza.
[- Azkue]

EURITZU, euritzu (D): euritsu.
[- Azkue: euritsu; 292. orri.]

EURKI, eurki (G): aurki, aulki txikia.
[- Azkue]

EURT ATZERA (D): ganaduari esaten zaio atzera egiteko.
[- Azkue: eurt; 292. orri.]

EUSKELDUN, euskeldune (D.): euskaldun.
"andra euskeldun bet etor da (G)", "ori euskeldun erri bet da (U)"
[- Azkue: euskeldun; 292. orri.]

EUSKERA
1. euskere (Iz.) (D.): euskara.
"onek euskere yakin ixen deu (G)"
[- Azkue: euskera; 293. orri.]
2. euskera (Adb.) (D): euskaraz.
"amak euskera itteotzo berba beti (G)"
[- Azkue]

EUSNAR, eusnarra (G): hausnar.
[- Azkue]

EUTZI (D): eutsi
[- Azkue: eutsi; 293. orri.]

EXA, exe (D): exa
"ariñau itteko, ara bota, eta gero tapa, tapa atxurrekas itte san, exeas bere tapateuden batzuk baya atxurrekas konponiduau lotxen dala tapata (G)"
[- Azkue: exa; 273. orri.]

EXABARRA, exabarre (D.): exa erabilita egiten den ildo.
"exabarrak, patata eraitteko ta itten siren (G)"
[- Azkue]

EXABARTU (D): exabarrak egitea exa erabiliz.
[- Azkue]

EXATU (D): exa erabilita behar egitea.
[- Azkue]

F

FAGO, fago (D): pago, bago.
[+ Azkue: fago: 306. orri.]

FAGODI, fagodi (D): pagodi, fagodi
[+ Azkue: fagadi: 306. orri.]

FALDA, falde (D): okela zati bat, falda.
"apartateusen, sayetzak, solomoak, pernillek, eta gero faldak eta orrek txorixotarako batzuk, beste batzuk a, urdeiri itxitteutzesan faldak etzen yateko, prijidute (G)"
[- Azkue]

FALTA
1. falte (D): falta
"igual lekun falta ixengo san baya (G)"
[- Azkue]
2. (D): falta izan, faltatu.
"faltaten baeun bateren batek, an a, oyente egoten sanatariko bat yarten san (U)"
[- Azkue]

FALTA IXEN (D): falta izan.
"se falta deu onek? (G)"
[- Azkue]

FAMA, fame (D): ospe, fama.
"soro fame deko orrek (G)"
[-Azkue]

FAMELI, fameli (D): familia.
"apur bet fameliko nebarrebak planta giñenen seoser itteko modukoak, ba Areatara asi san gure ama (G)"; "sera ixen san guarde ixen san ta iltte topa eudean ba, or kurtze ta imintte egon san lekun eta asarre ixen siren antza, nire aittitte Arratzako aittitten famelies ordun a, guarden alderdie ta or, eta orrek altza esan anajek preso, iltte topa eudeneko, eta preso ainbet denpora iñ euden oingo les (G)", "orrek esteko famelirik (G)"
[- Azkue]

FAMILI, famili (U): familia.
[- Azkue]

FAMOSO, famoso (D): ospetsu.
[- Azkue]

FAMOSU, famosu (U): ospetsu
[- Azkue]

FANFARROI, fanfarroi (U): harro, aho bero.
"erronkari fanfarroi andikerik esaten dittune erronkari da (U)"
[- Azkue]

FANFARROIKERI, fanfarroikeria (U): harrokeria, handikeria.
"fanfarroikerin bet botaten danen andi bota dosu (U)"
[- Azkue]

FARDO, fardo (D): fardo.
[- Azkue]

FAROL, farola (D): farol
"estosu iños ikusi?, orreas koisten siren farolaas (G)
[- Azkue]

FASILDADE, fasildade (U): erraztasun.
[- Azkue]

FASILIDADE, fasilidade (G): erraztasun.
[- Azkue]

FASILL, fasille (D): erraz.
"ori fasille da itten (G)"
[- Azkue]

FATXADA, fatxade (G): fatxada, itxura, molde.
[- Azkue]

FATXADAS (D): fatxadaz, itxuraz, moldez.
"madalenatarik madalenatara ixen esen esiren garbittuten fatxadas ta (G)"
[- Azkue]

FEBRERO, febrero (D): otsail, zezeil.
[- Azkue]

FEBRERU, febreru (U): otsail, zezeil.
[- Azkue]

FEDE, fede (D): fede.
[- Azkue]

FERMENTA (D): fermentatu.
[- Azkue]

FIA (D): fida izan, fidatu.
"sues fiate nas (G)", "persona santarra fia esitteko moduko edo, ori da ugerdo (U)"
[- Azkue]

FIJO, fijo (D): ziur.
"emeko dalata egonas fijo (G)", "usena eukiko dau, fijo dekona (U)"
[- Azkue]

FILA, file (D): ilada, lerro.
"ba errama batzuk artxen dires, ta erramakas itten da, ba file solon (G)"
[- Azkue]

FIÑ, fiñe (D): fin.

"urune fin gure bada, parrillak a, serratu ixen ber deu (G)", "bela firu, firu baño lodiau baya ostantzen fin fiñe isten da, albandorrotza usate san orreas firues, firu firu esan ixeten ori firu baño lodiau (G)", "ule mengela, ule fiñ tte gitxitxu dekona (U)"
[- Azkue]

FIRI FIRI (D): firi-firi.
[- Azkue]

FIRU, firu (D): firu, hari.
"imiñi firu olan, kañabera baten puntan eta, areas koisten siren (G)", "bela firu, firu baño lodiau baya ostantzen fin fiñe isten da, albandorrotza usate san orreas firues, firu firu esan ixeten ori firu baño lodiau (G)"
[+ Azkue: firu (1); 309. orri.]

FORMAL, formala (D): zintzo.
[- Azkue]

FRAIDE, fraide (G): fraide.
"elixen barrun lantzen bat enterrate san gixon andi bet edo, estaipa sealttik, edo abade edo fraide baya (G)"
[+ Azkue: fraide;309. orri.]

FRAILE, fraile (D): fraide.
[- Azkue]

FRAKA, frake (D): fraka, praka.
[+ Azkue: fraka; 309. orri.]

FRAKA MENDEL, fraka mendela (G): praka barren.
[- Azkue]

FRAKA MENGEL, fraka mengela (U): praka barren.
[- Azkue]

FRAKADUN, frakadune (D): prakadun.
[- Azkue]

FRANKU
1. franku (D): franko
"askenengo urtetan ya frankuau, apur bet frankuau edo, okele, lantzenbeiñen okele a (G)"
[- Azkue]
2. franku (G): eskuzabal.
"diruk lastime emoten estotzona, ori franku da (G)"
[- Azkue]

FRANTZESA, frantzesa (D):
"frantzesa udabarriñ ebate san, eraiñ estaitt nos itten san, urte tire frantzesarik estala eraitten a, frantzesa, kendu eta arto eraiñ itte san (G)"
[- Azkue]

FRANTZEXA, frantzexe (U): frantsesexa.
[- Azkue]

FRANTZI EXA, frantzi exe (G)
[- Azkue]

FREGASIÑO, fregasiño (D): fregazio.
"alkolasko fregasiño, baya asunena obe, se asunek pika itten dereles (G)"
[- Azkue]

FRESKO, fresko (D): fresku.
"fresko freskotan isten da goso, eta gero esteu ikitten sustentzirik (G)"
[- Azkue]

FRESKURE, freskure (D): gaueko ihintzaren ondorioz goizeko egotaroa.
"ibilitaldi goixeko freskuren edo illundean yatzi tte ostean edo olan ataraten siren, kanpora egunen birritten (G)"
[- Azkue]

FRIJIDU (G): frijidu.
[- Azkue]

FRONTERA, frontere (D): frontera; idiak buztertzeko kopetan ipintzen zaien almudatxoa.
[- Azkue]

FRONTOI, frontoi (D): frontoi.
[- Azkue]

FRUTA, frute (D): fruitu.
"eskues yan ba, frute edo (G)", "bai, beste frutarik estau (G)"
[- Azkue]

FRUTERI, fruteri (D): fruitu denda.
[- Azkue]

FU (D): sua; umeen berba da.
[- Azkue]

FUERTE, fuerte (D): gogor, indartsu.
[- Azkue]

FUMA (G): tabakoa erre.
"fumateko papera akaba in da (G)", "ia atara kuartillutxu bet, kuartillutxu edan ta fuma, fuma nik sarri itten doales ta, beste kuartillu bet (G)"
[- Azkue]

FUMALARI, fumalari (D): erretzaile.
[- Azkue]

FUNERAL, funerala (D): hileta.
"laukisen emoteko a funerala nausi iru abadeas, eta katikeko abadeak nega ta yones, eta bestek seriñ? (G)"
[- Azkue]

G

GABARRA, gabarre (D): gabarra
[• Azkue: gabarra: 312. orri.]

GABILL, gabille (G): ekain.
[- Azkue]

GABILLOI, gabilloi (D): gabiroi.
"txitxakas atxiñe a, txitxakas solon eta miru a, bajatu rapido bera, ta koxu te eron ta olau bearrak bai, miru te gabilloi pere bai, erpakas koxitteusen, ta eroteusen (G)"
[- Azkue]

GABON (D): gauon
[• Azkue: gabon;312. orri.]

GABONAK (D): gabonak
"onik eta gabonatara ikusko du (G)", "gabonatan afaritten paraten gintzenean, ogi kuskurre ebai, eta mantelan aspin gorde (U)",
[- Azkue]

GABON EGUN, gabon egune (D): gabon egun.
"gabon egunetarako sugarrie espesiala ekarte san, aretxe, siketuko aretxe edo (G)"
[• Azkue: gabon-egun;312. orri.]

GABON SAR, gabon sarra (D): gabon zahar
[• Azkue: gabonzaar;313. orri.]

GABONTZ, gabontza (D): gauontz
[• Azkue: gabontz (1);312. orri.]

GAFADUN, gafadune (G): betaurrekodun.
[- Azkue]

GAIXO
1. gaixo (D) gaixotasun
[• Azkue: gaiso (2);315. orri.]
2. gaixo (D)
"gure jaune etzera gaixo bateri eroteko bere, ba altare prepara ber ixete san atxiñe (G)"
[• Azkue: gaiso (3);315. orri.]

GAIXOKI, gaixoki (D):makal, gaisoki.
"ume gaixoki da beti seoseas daunen (U)"
[• Azkue: gaisoki;316. orri.]

GAIXORIK (D): gaisorik
"ori eleitte egon baketan a, gaixorik egonta bere (G)"
[+ Azkue: gaisorik;316. orri.]

GAIXOTU (D): gaisotu
"ain lodi dau, gaixotu lleitte (G)", "Margaltzako basoa sikeran a, ba merinda bateas bakotxari merinda bat emon ta Katikeko a ba, eta merinda bateaittik edo artuko deule markesak ori tte, bat esala yon gaixotute merindara eta a dala, es se eskiña baten ganera beresteko, sartute deko, an a kimerako alderdin bere troso (G)"
[+ Azkue: gaisotu (1);316. orri.]

GALANT, galanta (D): galant
"enbra sati galanta ixen san a bere baya, esetu sendun suk? (G)"
[+ Azkue: galant;319. orri.]

GALARASO (G): galarazo, debekatu.
[+ Azkue: galarazo;319. orri.]

GALASO (D): galarazo, debekatu.
[+ Azkue: galazo;319. orri.]

GALAUTZ, galautze (D): galauts.
"galautze, garigarauk soltaten deun autze da ori (G)"
[+ Azkue: galauts;319. orri.]

GALBANA, galbane (D): nagikeria, alperkeria.
[- Azkue]

GALDARA, galdare (D): galdara.
[+ Azkue: galdara;320. orri.]

GALDARILLA, galdarille (D): galdara txiki.
[- Azkue]

GALDU (D): galdu
"axek koisten badeu ya kolore galdu itten deu, arrantzio kolore artxen deu, txorixok (G)", "arrotzak ya galdute diosenen abixerittute (G)", "gero galdu san ori se gero len i eun biximoduk asko (U)"
[+ Azkue: galdu (1);320. orri.]

GALGA, galge (D): galga, balazta.
"gero urteuden gurdik galge eiki euden (G)"
[- Azkue]

GALGE EMON (D): galga eman.
[- Azkue]

GALIÑERA, galiñere (D): arasa, sukaldeko altzaria.
[- Azkue]

GALTZU, galtzu (D): galtzu.
[+ Azkue: galtzu (2);322. orri.]

GALTZU SERRA, galtzu serre (D): gortako igitaia galtzua ebakitzeko, gehienetan bi erabiltzen dira.
"galtzu serra galtzu txortak ebaitteko da (U)"
[- Azkue"

GALTZU TXOLA, galtzu txole (D): galtzu txola.
[- Azkue]

GALTZU TXORTA, galtzu txorte (U): galtzu txorta
galtzu serra galtzu txortak ebaitteko da (U)"
[- Azkue]

GALLARDONA, gallardone (D): emakume harro, jagi.
"gangarra antzera edo apur bet danen gallardone (U)"
[- Azkue]

GALLEGO AXE, gallego axe (U): mendebaldeko haize.
[- Azkue]

GALLEGU AXE, gallegu axe (G): mendebaldeko haize.
[- Azkue]

GALLUR, gallurre (D): gailur.
[+ Azkue: gaillur (1);313. orri.]

GAN, gana (D): gan, akuluaren iltze.
"akulu itxixu or ganaas miñ in barik (G)"
[- Azkue]

GANA, gane (D) gogo
"lagunen tabernara yoteko gane dekot (G)""ikusteko gane eukitte neun (U)"
[- Azkue]

GANADU, ganadu (D): ganadu.
"ganadun kallo les da txarriñ estomagu (G)", "albañe deko, ori ganaduri esate akon ori atxiñe, berotute albañen dau ori (G)" "ak itteun ganadu seiñ astok, gero ostantzeko jenero pere bai (U)"
[- Azkue]

GANADU GIXON, ganadu gixona (G): ganadu gizon.
[- Azkue]

GANADU GORRI, ganadu gorri (D): ganadu gorri, abelgorri.
"ganadu gorri esaten dako beye ta olau jenerori (U)"
[- Azkue]

GANE, gane (D): gain.
"lerrok itxi, ebai tte lerrok itxi an, bata besten antzen a, eta gero ganeti siketen danen buelte emon (G)", "txarri ill?, txarri illa , gantxo bateas koisten dee lelao morrotik, eta ol baten ganera altzaten dee gero lagun bik edo iruk, eta kutxilloas (G)"
[+ Azkue: gane;324. orri.]

GANEN
1. (D) gainean.
[+ Azkue: ganean (1);324. orri.]
2. (G.) -ren gainean
"in du berba orren ganen (G)"
[+ Azkue: ganean (2);324. orri.]

GANERA (D): gainera.
"estegorri ganera a, txiketukeran kontu eukitten deure se lelauko bera ataraten deutze a, txarri ilkeran (U)"
[+ Azkue: ganera (2);324. orri.]

GANERENGO, ganerengo (G): gainerengo.
[- Azkue]

GANESKA (D): gainezka.
"lapiko ganeska dau (G)"
[+ Azkue: ganezka:325. orri.]

GANGALLEN, gangallena (G): gangailen.
[+ Azkue: gangaillen:325. orri.]

GANGAR, gangarra
1. (D): gangar
[+ Azkue: gangar (1) :325. orri.]
2. (U) harro
"gangarra antzera edo apur bet danen gallardone (U)"
[+ Azkue: gangar (2):325. orri.]

GANORA, ganore (D): ganora.
"andanabako bateri esaten dako andana, ganorabako bat edo, ganora barik yantzitte edo, andanas yantzi sittes edo andanas ibil sittes (G)", "ganora barik yantzitte ta olan balastragu (U)"
[+ Azkue: ganora:325. orri.]

GANORABAKO, ganorabako (D): ganorabako.
"yon siren andra bi kaletik, eta lobito baten ondotik pasa siren, eta lobitok euken kostunbre esateko ganorabako atorra bako, ta andrek bate(k) besteri esaeutzen se, selan daki orrek txori orrek nik atorrarik estekotala, esaeutzen besteri (G)"
[+ Azkue: ganorabako:325. orri.]

GANOSO, ganoso (D): gogotsu.
"kamiñotati esin dire ibilli ya, ibiltten dire alan ta bere, baya ganoso es, se kamiñoti peligru dau (G)"
[- Azkue]

GANTXO
1. (D) gantxo, txerria hiltzeko erabiltzen dena.
"ilitteko gantxo bateas koisten deude txarrie, koisten deu karniseruk, papadati, gantxo bateas, agarraten dotze ordun kaderatati tte altzaten deude mai beten ganera (G)", "txarri ill?, txarri illa , gantxo bateas koisten dee lelao morrotik, eta ol baten ganera altzaten dee gero lagun bik edo iruk, eta kutxilloas (G)"
[- Azkue]
2. (G) erropa eskegitzeko erabiltzen dena.
[- Azkue]
3. (D) iletarako erabiltzen dena.
[- Azkue]

GANTXU, gantxu (G): gantxo, txerria hiltzeko erabiltzen dena.
[- Azkue]

GANTZAGI, gantzagi (D): gantzagi.
"ori barasara kendu te gero tripek ataraten dire oso osorik, al dala apurtu barik baldetxure ta tripek atarakon gantzagik ataraten dire (G)"
[+ Azkue: gantzagi (1):325. orri.]

GAR, garra (D): gar.
"gure alboko gixon sarrak ba, matzana, matz asalakas itteun sigarro ta sapeas, garra puntan segidun sigarrori (G)"
[+ Azkue: gar (1):326. orri.]

GARA, gare (D): gara.
[+ Azkue: gara (4):326. orri.]

GARAGAR, garagarra (D): garagar.
[• Azkue: garagar;326. orri.]

GARAGARRILL, garagarrille (D): garagarril, uztail.
[• Azkue: garagarril (2);326. orri.]

GARANDU (D): garandu, aletu.
"gero garandu a, asto esateakon kaja bat, sulokas, eta masuto andi beiguk (G)"
[• Azkue: garandu;327. orri.]

GARAU
1. garau (D) garau, ale, bihi
[• Azkue: garau (1);328. orri.]
2. garau (D) euri garau
"es yon ondiño solora se garau dau (U)", "freskure in tte osten bere bai ixitten dotzo garau bedarrari (G)"
[- Azkue]
3. garau (G) tutik, piperrik, ezer.
"guk estu itten utzik garauri pes, urte dustiñ utz baperes (G)"
[• Azkue: garau (3);328. orri.]

GARAUN, garaune (D): garaun.
[• Azkue: garaun (1);328. orri.]

GARBA, garbe (D): garba.
"guk geyenen garbe kentxen geuntzen (G)"
[• Azkue: garba (3);328. orri.]

GARBANTZU, garbantzu (D): garbantzu.
"garbantzu iminttesan asakas (G)"
[- Azkue]

GARBI, garbi (D): garbi.
"garbien bedar gitxien daon, unekade edo isten da ba, asitterako eldu arten, ebai barik (G)"
[• Azkue: garbi (1);328. orri.]

GARBIKUSI, garbikusi (D): garbikuzi.
"garbikusi ote san an etzen barres, ta beti oten siren sorris beterik (G)"
[- Azkue]

GARBIKUSI IÑ (D): garbikuzia egin.
[- Azkue]

GARBITTASUN, garbittasune (G): garbitasun.
[• Azkue: garbitasun;329. orri.]

GARBITTU (D): garbitu.
"baso garbittuten dabiltzes (G)", "in dot afari tte etze garbittu bere bai (G)", "gorte geyenen garbittute san a, satzak ataraten siren urten beiñ edo geyenen, kareas eta sotalaas, sotala ivete san onena ganadun a, infesiñoren bat edo oten basan kentxeko (U)
[• Azkue: garbitu (1);329. orri.]

GARDOROSTU (G): gardolostu.
[• Azkue: gardolostu;329. orri.]

GARDOSTU (U): gardolostu.
[• Azkue: gardostu;329. orri.]

GARI, gari
1. (D) gari.
"mayetza edo olan ixengo san, ya garj a, berde daonen (G)", "eskus eraitt'n dakona bai, batek eraiñ, eta bestek a, kajoi bet euken alan goyen, guk euki gendun makiñe, ori makiñe geuk euki gendun, barrio gustiri garbittuteutzen gure aitte defuntuk, garik garbittuteutzesan (G)"
[- Azkue: gari (1):330. orri.]
2. (D) garatx.
"urdei asala kendu, eta gero gordeta euki arriñ aspiñ, eta iru bariku segiduten iñ, eta desaparesidu garik (G)"
[- Azkue: gari (2):330. orri.]

GARIARRI, gariarri (D): garia jotzeko harri.
[- Azkue]

GARIARTE, gariarte (D): gariarte, garisolo.
"gariarte solo da (G)"
[- Azkue]

GARI BIXER, gari bixerra (D): gari bizar.
[- Azkue]

GARIBURU, gariburu (D): galburu.
"gariburu, bixerdune, klase bi daus garik, bata da ori urteteotzona beste ba tau urtete estotzona (G)"
[- Azkue]

GARIGARO, garigaro (G): gari garau.
"yo an, eta gero ba, gari garbitteko makiña batzuk egon siren, eta azdi pasa gero, garigaro garbittuteko (G)"
[- Azkue]

GARIKOK (D): garaikoak, gainontzekoak.
[- Azkue]

GARI META, gari mete (D): gari meta.
[- Azkue]

GARI SOLO, gari solo (D): gari solo.
"txoriagola iniñi, gari solon, eta txoriagolan artatxorik abi intte bertan (G)"
[- Azkue]

GARITTEKOK (D): garaitekoak, gainontzekoak.
[- Azkue: garaitiko:327. orri.]

GARI TXOLA, gari txole (D): gari txola.
[- Azkue]

GARITZE, garitze (D): garitza
[- Azkue: garitza:331. orri.]

GARI URUN, gari urune (D): gari irin.
[- Azkue]

GARI YO (D): garia jo.
[- Azkue]

GARI YOTE, gari yote (D): gari jote.
"gari yoteian bere a, ba, bear fuerte dala ta (G)"
[- Azkue]

GARIXUMA, garixume (D): garizuma.
"barau ittesan baya, ba garixuman itte san barau (G)", "yai betzuk a, garixumeas sertxen siren, mogiduten siren (G)"
[+ Azkue: garizuma;331. orri.]

GARNU, garnu (D): garnu
[+ Azkue: garnu;331. orri.]

GARO, garo
1. (D): garau.
"garo yote san bera ta burutxe lotxe san bertan (G)"
[- Azkue]
2. (D) ihintza.
[+ Azkue: garo (2);331. orri.]
3. (G) azalaren garau
[- Azkue]

GAROBAKO, garobako (G): garaubako
[- Azkue]

GARRAFOI, garrafoi (D): garrafoi
[- Azkue]

GARRANGILL, garrangille (D): garrangil
[+ Azkue: garrangilla (1);332. orri.]

GARRASTA, garraste (G): garrazta.
"garrastea, arbole dau, arbole da garraste, txikerra danen txikerra ta andi danen andi (G)"
[+ Azkue: garrazta (1);332. orri.]

GARRASTU (D): garraztu.
"ardau garrastute dau (G)"
[+ Azkue: garraztu;332. orri.]

GARRATZ, garratza
1. (D): garratz
"ardau garras dau (G)"
[+ Azkue: garratz (1);332. orri.]
2. (D) isurkin, teilatuena
"garratza, andi edo txikerra selan emoten dakon kaide (G)"
[- Azkue]

GARRI, garri
1. (D) gerri
[+ Azkue: garri (1);333. orri.]
2. (D) arbolaren enborra
[+ Azkue: garri (2);330. orri.]

GARRIKO, garriko
1. (D): gerriko.
[+ Azkue: garriko;333. orri.]
2. (G): ustarku, ostadar
[- Azkue]

GARROTE, garrote (D): jo eta ke.
[- Azkue]

GARROTILLO, garrotillo (U): garrotilo, ganaduaren gaisoa.
[- Azkue]

GARROTILLUN, garrotillune (G): garrotilo, ganaduaren gaisoa.
"garrotillune samako seoseri esate akon aurki (G)"
[- Azkue]

GARUN, garune (D): garaun
[+ Azkue: garun:333. orri.]

GASA (D): geza
"au dau gasi, eta ori ba, gasa (G)"
[+ Azkue: gaza:336. orri.]

GASATU (D): gezaldu
[- Azkue]

GASBAKO, gasbako (D): gazbako, gatz gabe.
[+ Azkue: gazbako:336. orri.]

GASI (D): gazi
"sardiña sarra taloas, makallo erreta, gasi makallo erreta bere baya yan taloas (G)"
[+ Azkue: gazi (1):336. orri.]

GASITTU (D): gazitu.
[+ Azkue: gazitu (1):336. orri.]

GASTA (D): gastatu
"orrek a, gastaten deu aberatza balitzeles (G)", "ta makiña batgarren denporan berari bederatzi perrak akordate akosela ardautan gasta eusanak (G)"
[- Azkue]

GASTAI, gastai, gastaye (D): gaztai, gazta.
"gastai gitxi itten da (G)", "alabek gastaye ekarri deu (U)"
[+ Azkue: gaztai:336. orri.]

GASTAI UR, gastai ure (D): gaztai ur
"gastai ure, ori bere aprobetxa in ber iste san (G)"
[- Azkue]

GASTAÑA, gastañe (G): gaztain
"intxurrek, gastañak egositte, orrek iseten siren aparteko gausek a, oiñ a, turroya, selan oten dales, ordun turroi ainbeste esan oten, ordun bere ongo san turroi baya karu edo, estaipa ser (G)"
[+ Azkue: gaztaiña:336. orri.]

GASTAÑA KIRIKIO, gastaña kirikio (U): gaztaina kirikio, gaztainaren gaineko oskola.
[- Azkue]

GASTAÑADI, gastañadi (D): gaztainadi
[+ Azkue: gaztaiñadi:337. orri.]

GASTE, gaste (D): gazte.
"ordun bere ostukarren a, afesiño dekonak a, itteun gastetarjk (G)", "ainbeste akordatenas gaste denporako gausakas (G)", " es onek bearren yoten siren a, ba aman neba bi, neba bi ikien ta biek yon siren eta aistarik gasteena (G)"
[+ Azkue: gazte:337. orri.]

GASTELA SOSO, gastela soso (D): gaztela zozo.
"jitanu gelttuten dotze oin gastela sosorj (G)"
[- Azkue]

GASTERI, gasteri (D): gazteri.
"bai gerra osten pastore yon da orri gure alderditi asko ori a, kurtzloko usaba pere ameriketako susidio kobraten deu pastore an intte, eta orren anaje bi edo iru te, koñetu te, gasteri itzela, ointxe il da bat, asentzion anaje a, estat akordaten usena oiñ (G)"
[+ Azkue: gazteri:338. orri.]

GASTETASUN, gastetasune (D): gaztetasun
[+ Azkue: gaztetasun;338. orri.]

GASTETU (D): gaztetu.
[+ Azkue: gaztetu;338. orri.]

GASUN ASKA, gasun aske (D): gazun aska
"ure imiñi tte odola kendu dakion, gatzaas, ara okele bota, gatzure esateutzen ayeri, ta an euki, gero andi atara ordun, esetu dot nik etzen ori, gatzan ganen iminttesan, gasun aske esateutzen orreri, oiñ itten dere imiñi gatza ureas (G)"
[+ Azkue: gazunaska;338. orri.]

GATX, gatxa (D): gaitz, zail.
"ori gatxa da norberantza pere (G)"
[+ Azkue: gatx;334. orri.]

GATX IÑ (D): gaitz egin.
"ur otza edatek gatx ilixu (G)"
[- Azkue]

GATZ, gatza (D): gatz
"amasa ureas, ureas ta gatza bota ureri tte amasaten da (G)", "eta buru, eta asurrek eta orrek ba, gero gatzuretan imintten siren, eta orrek kontzerbaten siren gero denpora andiñ, gatzuretati atara, otalau ordugarrenen edo ataraten siren eta beste gatz apur beteas imintteen eta orrek arik eta akaba arten (G)"
[+ Azkue: gatz;334. orri.]

GATZ IÑ (G): gatz egin, gatza eman.
[- Azkue]

GATZUR, gatzure (D): gatzur.
"eta buru, eta asurrek eta orrek ba, gero gatzuretan imintten siren (G)"
[- Azkue]

GAU, gaue (D): gau
"gau gustiñ egon da sarate (G)", "mosok lo itten deu gauen ta egunes bear (U)"
[+ Azkue: gau;335. orri.]

GAU BEGI, gau begi (U): gaubela.
[- Azkue]

GAU BEGIRE (G): gaubela
"gorpu daun lekun gauen a, gau begire (G)"
[- Azkue]

GAUBELA, gaubele (D): gaubela.
"baten bat ilitte sanen ara yon ta gaubele iñ (U)"
[+ Azkue: gaubela;335. orri.]

GAUE IÑ (D): gaua egin.
[- Azkue]

GAUERDI, gauerdi (D): gauerdi.
[+ Azkue: gauerdi;335. orri.]

GAUN, gaune (D): gaun, amaraun.
[+ Azkue: gaun;335. orri.]

GAUON (D): gauon.
[+ Azkue: gau on;335. orri.]

GAUONTZ, gauontza (D): gauontz
[+ Azkue: gauontz;335. orri.]

GAUR (D): gaur.
"gaur goixen euri in deu (G)"
[+ Azkue: gaur (1);335. orri.]

GAUSA, gause (D): gauza.
"gausa gitxi entzun deude (G)", "ainbeste akordatenas gaste denporako gausakas (G)", "gause merke egote san ordun (U)".
[+ Azkue: gauza (1);335. orri.]

GAUSE, gause (G): gauza
"guk oneri emongo geskio gause bat (G)"
[+ Azkue: gauza (1);335. orri.]

GAUSE IXEN (G): gauza izan.
"gerrarako estirela gause itzu in sirela ta (G)"
[+ Azkue: gauza (2);335. orri.]

GAYERA, gayere (D): geiera, deion.
[- Azkue]

GEDAR, gedarra
1. (G): gedar, kedar.
[+ Azkue: gedarra;338. orri.]
2. (D): deia
[+ Azkue: gedar (1);338. orri.]

GEDAR IÑ (D): deiadar egin, deitu.
[- Azkue]

GEITTU (D): deitu
"esta etorri etzera eta, esteu geittu bere (G)", "ta barris geittu eusten errekonositten (U)"
[+ Azkue: geitu (2);339. orri.]

GEIXO, geixo (G): gaiso
"geixo bateles ixengo da artona (G)"
[+ Azkue: geixo;339. orri.]

GELA, gele (D): gela.
[+ Azkue: gela;339. orri.]

GELDI (D): geldi.
"orreri itxi geldi amomak garbittuko deu te (G)"
[+ Azkue: geldi (1);339. orri.]

GELDIRO (D): geldiro, astiro.
[+ Azkue: geldiro;340. orri.]

GERISPE, gerispe (D): gerizpe.
[+ Azkue: gerizpe;341. orri.]

GERISPEKO IRA, gerispeko ire (D): gerizpeko ira, hau argalak direnei esaten zaie.
"gerispeko ire asi ite asi itten da ta bigune (G)"
[- Azkue]

GERIXE, gerixe (D): gerize, itzal.
"lukie egarri ixen san, eta yon san poso batera yon sa ure edaten, eta poson ukusieun talo bat, eta ixen san iretargiñ a. gerixe ixen san poson, ukusteun talo, eta ure gusti edaeun talo yateko, ure gusti edan, ta aurreti sartu te atzeti urten edo, egon san luki, eta akaba ure gustik eta talorik ukusi es, pasa akon lukiri (G)"
[+ Azkue: geriza (1);341. orri.]

GERO
1. (D) gero
"gero galdu san ori se gero ien i eun biximoduk asko (U)", "urdei asala kendu, eta gero gordeta euki arriñ aspiñ, eta iru bariku segiduten iñ, eta desaparesidu garik (G)"
[+ Azkue: gero (1);341. orri.]
2. (D) esklamazio gisa ere erabiltzen da.
"es iñ olaurik gero! (G)"
[- Azkue]

GERO ARTE (D): gero arte.
[- Azkue]

GERRA, gerre (G): gerla.
"orrek a, anaje bat gerran illakon orreri, anaje bi ixen siren ta (G)", "eskondu te ara yon, ta gero an bere gerrak urteun a. urten emen egon siren andragixonak (G)"
[- Azkue]

GESUTEN (D): behingoan, berehala.
[- Azkue]

GIA (D): gidatu.
"astu in dat automobille giate (G)"
[- Azkue]

GIARRA, giarre (D): giarra.
"orrek kendueskeron ba, giarra gitxi dau (G)"
[+ Azkue: giarra (1);344. orri.]

GIARRATZU, giarratzu (D): giarratsu
"pernille dales giarratzue pernilleti atarakosu falde gusti a (G)"
[- Azkue]

GIBEL, gibela (D): gibel.
"gibelan antzeko orre dekoles orreaittik esaten dotze orreri gibel bedarra (G)", "leku betzuten igual jente asko, eta gibela ta solomo, eta danak igual yaten dittues egun beten, baya egun betzuten aguantaten deu (G)"
[+ Azkue: gibel (1);345. orri.]

GIBEL BEDAR, gibel bedarra (D): Hepatica nobilis.
"gibelan antzeko orre dekoles orreaittik esaten dotze orreri gibel bedarra (G)"
[+ Azkue: gibel-bedar;345. orri.]

GIBELEKO, gibeleko (D): gibeleko, gibeleko gaiso.
[+ Azkue: gibeleko (2);345. orri.]

GIBERRI, giberri (G): txirri.
" giberri emen esaten dako (G)"
[- Azkue]

GIBEL URDIÑ, gibel urdiñe (D): Rusula virescens.
"ba, klase asko yaten siren len, yaten siren berretxikoak, arrotza gorringoak, ongoak, gibel urdiñek, estaitt giau bere bai (G)
[+ Azkue: gibelurdin;345. orri.]

GIERRA, gierre (D): giarra.
[+ Azkue: giarra (1);344. orri.]

GILTZE, giltze (D): giltza.
"giltze dekona esta etorri (G)"
[+ Azkue: giltz (1);346. orri.]

GILTZE EMON (D): giltza eman, giltzean itxi.
[- Azkue]

GILTZEAS IXI (D): giltzean itxi.
[- Azkue]

GILTZEPEN IXI (U): giltzapean itxi.
[- Azkue]

GINBELET, ginbeleta (D): ginbelet.
[+ Azkue: ginbelet;347. orri.]

GINDILLA, gindille (D): piparmin.
[- Azkue]

GIÑAR, giñarra (D): ginarra, kinarra; Calluna vulgaris.
"giñarrea beste bat da (G)"
[+ Azkue: giñarra (1);346. orri.]

GIÑARRABA, giñarrabe (U): aitaginarreba.
[+ Azkue: giñarraba;346. orri.]

GIÑARREBA (G): aitaginarreba.
[+ Azkue: giñarraba;346. orri.]

GIRRINTZE
1.(D) gurdiaren zarata.
[- Azkue]
2. (D) txerriaren hotsa.
[+ Azkue: girrintz;348. orri.]

GIRRINTZE IÑ (D): zarata atera, irrintza egin.
[- Azkue]

GIRRINTZEKA (D): irrintzaka.
[- Azkue]

GIRRISGE, girrisge (U): kirri-kirri
[- Azkue]

GIRRISGETZU, girrisgetzu (U): kirri-kirritsu.
[- Azkue]

GIRRISGI, girrisgi (G): kirri-kirri
[- Azkue]

GIRRISGITZU, girrisgitzu (G): kirri-kirritsu.
[- Azkue]

GIRRISKI, girriski (U): kirri-kirri
[- Azkue]

GIRTEN, girtena (D): girten.
"girtena bai, askorena ta yorraiñe girtena da (G)"
[+ Azkue: girten;348. orri.]

GISELAN, giselana (D): gizalan.
[+ Azkue: gizalan (1);349. orri.]

GISELAN ANDI, giselan andi (G): gizalan handi.
"giselan txikerra ta giselan andie, bai euron metrok dekes (G)"
[- Azkue]

GISELAN NAGOSI, giselan nagosi (U): gizalan nagusi.
[- Azkue]

GISELAN TXIKER, giselan txikerra (D): gizalan txikar.
"giselan txikerra ta giselan andie, bai euron metrok dekes (G)"
[- Azkue]

GITARRA YO (D): gitarra jo, txakurrak hazka dabiltzala esaten da.
[- Azkue]

GITXI (D): gutxi.
[+ Azkue: gitxi;348. orri.]

GITXITTU (D): gutxitu.
[+ Azkue: gitxitu;349. orri.]

GIXAJA, gixaje (D): gajo, gixajo (f.)
[- Azkue]

GIXAJO, gixajo (D): gixajo.
"ordun il san gixajoa, eseun abanta bere pulmoni ori (G)"
[- Azkue]

GIXEDU, gixedu
1. (D): sukalki, gisatu.
"eta aumeasko gixedue iste san yayetako (G)"
[- Azkue]
2. (D) gisatu.
"gixedu itten siren aik ta gero giarra satitxu betzuk edo (G)"
[- Azkue]

GIXEN, gixena (D): gizen.
[+ Azkue: gizen (2);350. orri.]

GIXENTZU, gixentzu (D): gizentsu
"faldak itxi ber dire urdeittarako, se gixentzu urdeitzu urteten deu espaberen (G)"
[- Azkue]

GIXON
1. gixona (D): gizon.
"gure alboko gixon sarrak ba, matzana, matz asalakas itteun sigarro ta sapeas, garra puntan segidun sigarrori (G)", "afari yan deude gixon batzuk (G)", "sanbedarrak oten dires, lusingetxuk gixonanak, eta alan sabaltxuk enbranak, gure lantzarren asko daus, aik oriotan imintten dire aurki (U)"
[+ Azkue: gizon (1):350. orri.]
2. gixona (D): senar.
"nire gixon defuntuek ieun kanbio beste aldekokas, aori bearra itteko (G)"
[+ Azkue: gizon (3):350. orri.]

GIXONESKO, gixonesko (D): gizonezko.
[+ Azkue: gizonezko:350. orri.]

GIXONGEI, gixongeye (D): gizongai, senargai.
[+ Azkue: gizongei (2):350. orri.]

GOBERNA (D): gobernatu, zaindu.
"gero ya akaba siren matzak eta, esiren gobernaten eta (G)"
[- Azkue]

GOGAITT IÑ (U): gogait egin
"ya moñoraño beteten sittunen, gogaitt in dostesu (U)"
[+ Azkue: gogait egin :352. orri.]

GOGOITTU (G): gogaitu.
[+ Azkue: gogaitu (1):353. orri.]

GOGON IXEN (G): gogoan izan.
[- Azkue]

GOGOR, gogorra (D): gogor.
"gogor gogor lotxen da ori (G)"
[+ Azkue: gogor (1):354. orri.]

GOGOR IÑ (G): haserre egin
[- Azkue]

GOGORTU (D): gogortu.
[+ Azkue: gogortu:354. orri.]

GOI, goye (D): goi.
"an bixi dana an goiko etzetxun suon tion anaje, dalako dekot (U)", "sulo andi bet ba, goye agiri tte beti sue itteko biribille, sulo ta gero askon arten errepartiko en a (G)", "bean artu biribillera, erdin palu bet imiñi, eta buelte artu biribillera, bastante sabal ta gero gorantza estutxuau estutxuau akabaten dala goyen (G)"
[+ Azkue: goi (1):355. orri.]

GOIKALDE, goikalde (D): goikalde
[- Azkue]

GOIRENGO, goirengo (D): gorengo.
[- Azkue]

GOIRIK BERA (D): goitik behera.
"busti nitzen goirik bera (U)"

GOITTEGI, goittegi (D): goitegi.
"altza lastegire, kargan, eta lastegitti, oin bentanati botaten dittun gora, goittegi esateakon, gorao egon beste ser bat, lastegire altza kargan, eta gero solta kargak solta an ta sotzardeas gora altza ostabere barrik sartxeko lastegire (G)", "goittegi indabak eta eukitteko, talletun a, parajen dauna orixe da, guk lastegin baño kamaran eukitten gendun, kamaran eta, a iste san indabak botateko (U)"
[+ Azkue: goitegi (1):356. orri.]

GOIX, goixe (D): goiz
"gois gustitten naranjen ure artxen deu (G)", "bai yan bai baya, bakarrik goxen ba, kafe kon letxe sopakas edo, eta gero beskarirarten ba eser beres, barau itteko ba or bittarten eser beresta yan ber, egurdien normal, ta gero ba, afaritterarten ostabere eser bes, ta seoser yaten badosu ya barau galdu itten dosu (G)", "goixen nei arrastegin beti dau jente asko (U)"
[+ Azkue: goiz (1):357. orri.]

GOIXALDE, goixalde (D): goizalde.
[+ Azkue: goizalde:357. orri.]

GOIXETI (D): goizetik.
"gu atzo ixartu geinttikesan goixetiao (G)", "afari a, ba udan beluau, negun goixetiau (G)"
[+ Azkue: goizetik (1):357. orri.]

GOIXETIK (G): goizetik.
"altza eraiñ in doste goixetik (G)"
[+ Azkue: goizetik (1):357. orri.]

GOLPE, golpe (D): kolpe.
"beson golpe bat edo artu danean, artxen danean medikuana yon esittearren asur imintzalleana (G)"
[- Azkue]

GOMITTA (D): errebesatu, bota.
[- Azkue]

GOMITTALARRI, gomittalarri (D): botagura.
[- Azkue]

GOMITTU, gomittu (D): errebesa, gorako.
[- Azkue]

GOMITTU SUNDE, gomittu sunde (G): errebesa usain.
[- Azkue]

GONA, gone (D): gona
[- Azkue]

GOR, gorra
1. (D) gor
[+ Azkue: gor (1):359. orri.]
2. (D) gorreri
[+ Azkue: gor (2):359. orri.]

GORA ADI (D): gora begira, gora adi.
[- Azkue]

GORABERAK (D): gora beherak.
[+ Azkue: gora-bera (1):359. orri.]

GORAKO BAÑA, gorako bañe (D): gorako bainak, gorako lekak.
"gorako bañak eta berako bañak esaten dake (G)"
[- Azkue]

GORAKO INDABA, gorako indabe (D): gorako indaba.
"gorako indabea, gorako eta berako biek, eraiñ itten siren artoa soto andi ixete san (G)"
[- Azkue]

GORALDI, goraldi (G) goraldi.
[- Azkue]

GORANTZIK (D): goraintziak.
[- Azkue: gorantzi;360. orri.]

GORASKO, gorasko (D): gorazko.
[- Azkue: gorazko (1);360. orri.]

GORA YO (D): gora jo
[- Azkue: gora jo;360. orri.]

GORDE (D): gorde.
"oin gevenak bitzik estere gure eta gordeten da (G)", "abarka sarrakas etorri tte itxi abarka sarrak sasiarten gordeta an, ta an kanbia sapatak (G)", "gabonatan afaritten paraten gintzenean, ogi kuskurre ebai, eta mantelan aspin gorde (U)"
[- Azkue: gorde (1);361. orri.]

GORDIÑ, gordiñe (D): gordin.
[- Azkue: gordin (1);361. orri.]

GORDIÑIK (D): gordinik.
"ori egosari egosi itten da ta beste gordiñik emon (G)", "gordiñik, bere bai, gustaten dakonari bai, aitte defuntu gureri bere gustate akon, eta printzipiu a, gu txikitxuk ixen giñenen a, aittek arrotza bat eta umek katillu bet esne indaban osten (G)"
[- Azkue: gordinik;361. orri.]

GORDOSOL, gordosola (G): aterki, euritako.
"eroixu gordosola euri trase dau ta (G)"
[- Azkue]

GORGOILL, gorgoille (D): gorgoil.
"gorgoille nik danari geittuten dakolako dekot oneri sanako serari. (G)"
[- Azkue: gorgoil (1);362. orri.]

GORITTU (D): goritu
"gorittu, erreminttak eta surten gorittu arten euki seosetarako (G)"
[- Azkue]

GOROSTI, gorosti (D): gorosti.
[- Azkue: gorosti;362. orri.]

GORPU, gorpu (D): gorpu.
"eta badau gorpu barrie beste leku betera enterra ber deu (G)"
[- Azkue: gorpu;363. orri.]

GORPU ALTZA (G): gorpu altxatu.
"orixe bai esetu dot, selan katikeko abadek etorten siren gorpu altzaten (G)"
[- Azkue]

GORPUSTI (G): gorpuzti.
[- Azkue]

GORPUTZ, gorputze (D): gorputz.
"orre tires kordel batzuk, atxiñe a ba, umeri sujetateko ta, uniek eta sarrau pere bai, itten siren a, selan geittute aken airi ba, ta itten siren ba, sulok itte akesan a, ojalateruk itteutzesan alderdi bietati, tela bat, sujetateko gorputze alderdi bietati a (G)"
[• Azkue: gorputz (1);363. orri.]

GORRI, gorri (D): gorri.
"batzu taus a, metxuaok beste batzuk lodiaok, baya estegorri este da gorri gorri (U)", "a gorrie bai loran dau, au da surie onetariko a, goixetien urteten deune da, gero aori beste gorrie da beluauko, ondiño loran dau ori (G)"
[• Azkue: gorri (1);363. orri.]

GORRINGO, gorringo (D): gorringo.
[• Azkue: gorringo (1);364. orri.]

GORRISKE, gorriske (D): gorriska.
[• Azkue: gorriska;364. orri.]

GORRITTU (D): gorritu.
[• Azkue: gorritu;364. orri.]

GORRIUNE, gorriune (D): gorriune.
[- Azkue]

GORRO, gorro (D): gorro.
"sirri parre katarrona da gora ta bera gorrok (G)"
[• Azkue: gorro (1);364. orri.]

GORROTO, gorroto (D): gorroto.
[• Azkue: gorroto;364. orri.]

GORTA, gorte (D): gorta.
"bason ixen nei gortan ixen beti deku bearra (G)", "gorte geyenen garbittute san a, satzak ataraten siren urten beiñ edo geyenen, kareas eta sotalaas, sotala ixete san onena ganadun a, infesiñoren bat edo oten basan kentxeko (U)"
[• Azkue: gorta (2);364. orri.]

GORTI, gorti (U): gorreria
[- Azkue]

GORTU (D): gortu.
[• Azkue: gortu (1);364. orri.]

GORU, goru (D): goru.
"goruk a, Mañun ikusi neusen nik, etzen estoas esetu baya Mañun gure nebe abade egon san lekun, sera, lane intte, itten estoas ikusi iños baya erremintte ikusi dot (U)"
[• Azkue: goru;364. orri.]

GOSALA, gosale (D): behiei prestatzen zaien jateko.
[- Azkue]

GOSAMEN, gosamen (D): gozamen.
"aitte bixi dan arten gosamena deko etzen egoteko (U)"
[• Azkue: gozamen (1);366. orri.]

GOSE, gose (D): gose.
"gose da señe (G)"
[+ Azkue: gose (1):365. orri.]

GOSEKILL, gosekille (D): gosezto, gosekil.
[- Azkue]

GOSETU (D): gosetu.
[+ Azkue: gosetu;365. orri.]

GOSO, goso (D): gozo.
"fresko freskotan isten da goso, eta gero esteu ikitten sustentzirik (G)", "agune esaten geuntzen guk urune ondo ioteri, se ondo iota oten esanen talo esan ain goso isten (U)"
[+ Azkue: gozo (1):366. orri.]

GOSOSALE, gososale (D): gozozale.
[- Azkue]

GOSOTU (D): gozotu.
[- Azkue]

GOTA, gote (D): tanta.
"ur gota bat yausi da (G)"
[- Azkue]

GOTERA, gotere (G): itogin.
[-Azkue]

GOXEN GOXETI (U): goizean goizetik.
[- Azkue]

GOXETI (D): goizetik.
"aittek etzera etorte gure deu goxeti (G)"
[+ Azkue: goizetik (1):357. orri.]

GOXETIK (G): goizetik.
[+ Azkue: goizetik (1):357. orri.]

GRASI, grasi (G): gozotasun, zentzun..
"baya aparteko grasi dekelata oten siren lantzen bat olauk gausak itte esenak, sorgiñen a kontu les (G)"
[- Azkue]

GRASIK (D): eskerrak
"grasik akaba deudena! (G)", "konturetu gintzesan grasik anari (U)"
[- Azkue]

GRILLU, grillu (D): txirri-txirri.
[- Azkue]

GRILLU BEDAR, grillu bedarra (D): Cytisus scoparius.
[- Azkue]

GRIÑE, griñe (D): grina.
[+ Azkue: grina (5): 367. orri.]

GRIS, grise (D): gris.
[- Azkue]

GUAPA, guape (D): polit (f.)
[- Azkue]

GUAPO, guapo (D): polit.
[- Azkue]

GUARDA, guarde (D): basozain.
"ori guardea ixe san errotakotaringo ixe san errotako, oseake, karmenen amomana nik estaitt ser ixengo san aittitte edo, aittitte edo olan ixengo basan ba, ala asaoko, baya edoselan bere errotakoa, sera ixen san guarde ixen san ta ilitte topa eudean ba (G)"
[- Azkue]

GUARDASOL, guardasola (U): aterki, euritako.
[- Azkue]

GUNTZURRUN, guntzurrune (G): guntzurrun
[- Azkue: guntzurrun; 369. orri.]

GURAO IXEN (D): gurago izan, nahiago izan.
"egurdaten dot gurao arrastegin baño (G)"
[- Azkue]

GURAU IXEN (D): gurago izan, nahiago izan.
[- Azkue]

GURBIDE, gurbide (D): gurpide.
[- Azkue]

GURBIXA, gurbixe (D): gurbiza.
[- Azkue: gurbiza (1); 370. orri.]

GURDI, gurdi (D): gurdi.
"gurdi bete egur ekar dere negureko (G)", "gurdik yoten sirena pere estratzak siren (G)"
[- Azkue: gurdi; 370. orri.]

GURDIBIDE, gurdibide (G): gurpide.
"gurdibide da gurdi bet pasateko bide (G)"
[- Azkue]

GURDI BOLANTE, gurdi bolante (D): gurdi bolante.
[- Azkue]

GURE IXEN (D): gura izan, nahi izan.
"señek asko gure dotzo (G)"
[- Azkue]

GURE JAUNE (D): gure jauna.
"gure jaune etzera gaixo bateri eroteko bere, ba altare prepara ber ixete san atxiñe (G)"
[- Azkue]

GUREN IXEN (G): guren izan.
"ardau ala ure sein dosu guren ? (G)"
[- Azkue]

GURESOK (D): gurasoak.
[- Azkue: guraso; 370. orri.]

GURKAMA, gurkame (D): gurkama, gurdiaren armadizua.
[- Azkue]

GURPILL, gurpille (D): gurpil.
[+ Azkue: gurpil; 371. orri.]

GURSARTA, gursarte (D): gursarta.
[+ Azkue: gursarta; 371. orri.]

GURSOTZ, gursotza (D): larako.
[- Azkue]

GURTEDE, gurtede (D): gurtede, burtede.
[+ Azkue: gurtede; 371. orri.]

GURTEKAR, gurtekarra (D): gurtakar; gurdiaren atzekaldean tente ipintzen den makila.
[- Azkue]

GURTETZ, gurtetza (D): gurtardatz, ardatz.
"gurdik a, nik bi baño estoas esetu, bat a, ba, egurresko eta beste a, ba, metaliku a, gurtetza eta dekosenak (G)"
[+ Azkue: gurtetza; 371. orri.]

GURTOL, gurtola (D): gurtol
[- Azkue]

GURTOTZ, gurtotza (D): gurtardatz, ardatz.
[- Azkue]

GUSTA (D): gustatu
"niri gustako litzikitt ondo yantzitte (G)", "ta gusta itte akon ari bere olan ibiltte (G)", "ogi gustaten dat (U)"
[- Azkue]

GUSTI, gusti (G): guzti.
"itxieutzesan etze, propiedade, ganadu gusti tte dana itxi eutzen berari, eskondu sen yatabeko bateas, eta, neskamutillek ikiesan, mutille, iñusente konpleto (G)"
[+ Azkue: guzti; 372. orri.]

GUSTU, gustu (D): gustu.
[- Azkue]

GUSUR, gusurre (D): gezur.
"orrek gusurre esan dosku (U)"
[+ Azkue: guzur; 372. orri.]

GUSURTI, guzurti (D): gezurti.
[+ Azkue: guzurti; 372. orri.]

I

IBEI, ibei (D): ibai.
[→ Azkue: ibai: 390. orri.]

IBI, ibi (G): ibai.
"gero ya solon usena dare, solo nausie, lubarri, lubarri esaten dako solo bateri, beste bat solo nausi, beste bat a, larrasen ondoko solo, beste bat a, dau aldatza, beste ibi barrena, ibi eskiñako, etze ondokotxuri ortu esaten dako (G)"
[→ Azkue: ibai: 390. orri.]

IBILKERA, ibilkere (D): ibilera.
[→ Azkue: ibilkera: 390. orri.]

IBILKUNE, ibilkune (D): ibilera, ibilkune.
[→ Azkue: ibilkune: 390. orri.]

IBILTTALDI, ibilttaldi (D): ibiltaldi.
"ibilttaldi golxeko freskuren edo illundean yatzi tte ostean edo olan ataraten siren, kanpora egunen birritten (G)"
[→ Azkue: ibiltaldi: 390. orri.]

IBILLI
1. (D): ibili.
"yayetan kaleti ibil giñen (G)", "bason ibil tte gero yon giñen afaritten (G)", "santageda batxen ibil diren mutillek gero imintteuden a, ortara diru (U)"
[→ Azkue: ibili (1): 390. orri.]
2. (D): erabili.
"beste erdie aittittek eta amomak ibiltteen (G)", "aikes sausenen, berbas sabiltzela, ulertu dana itten dosu, Laro ori berbe a, gure sarrak a, sarri ibiltteuren (U)"
[- Azkue]

IDEA, idea (D): ideia.
"dendara yonas alkondara bat erosteko idean (G)"
[- Azkue]

IDER, iderra (D): ilar.
"ider baltza, lantzen batek urteten deu solotan, iderra, iderra bakixu ser dan?, ba aiñ antzeko a, a baño estutxuau, lusetxuau ta estutxuau ixete san seruke, garo baltza itte akona, gari arten ta olan urteteun lantzen batek. (G)"
[→ Azkue: idar: 391. orri.]

IDER BALTZ, ider baltza (D): ilar baltz.
"ider baltza, lantzen batek urteten deu solotan, iderra, iderra bakixu ser dan?, ba aiñ antzeko a, a baño estutxuau, lusetxuau ta estutxuau ixete san seruke, garo baltza itte akona, gari arten ta olan urteteun lantzen batek. (G)"
[→ Azkue: idar baltz: 391. orri.]

IDER GARAU, ider garau (U): ilar garau.
[- Azkue]

IDER GARO, ider garo (G): ilar garau.
[- Azkue]

IDI, idi (D): idi.
"idi indertzuau da asto baño (G)"
[- Azkue: idi (1): 391. orri.]

IDI BUSTERRI, idi busterri (D): idi buztarri.
"busterri ori da ori armadisu igual geittuko tze idi parejeri bere idi busterri (G)"
[- Azkue]

IDI PROBA, idi probe (D): idi proba.
[- Azkue]

IDUN, idune (D): idun.
[- Azkue: idun (1): 392. orri.]

IDUNEKO PAÑELU, iduneko pañelu (D): iduneko zapi.
[- Azkue]

IELTZA (D): igeltsatu.
[- Azkue]

IELTZO ARRI, ieltzo arri (U): igeltsu harri.
[- Azkue]

IELTZO, ieltzo (D): igeltsu
[- Azkue: igeltzu: 396. orri.]

IEN (D): igan.
"ganera ieten deu patatek gatza megiden daunen (G)", "gero galdu san ori se gero ien ieun biximoduk asko (U)"
[- Azkue: igan (1): 394. orri.]

IERON (D): ieron.
"ieleko paraiekoa kendu kendu artaburu eta saranak betatu te etzera ieron (G)"
[- Azkue]

IERRI (D): igarri.
"ierri dotzut selan kanpoko saran (G)"
[- Azkue: igarri (1): 395. orri.]

IERRITZE (D): igartza.
[- Azkue]

IERTU
1.(D): igertu.
"iertu antzen egoten direnen ta gero euri intte berdetuten asten direnen orbistu (U)"
[- Azkue: igartu: 395. orri.]
2. (D) xigortu
"bustin klase bi daus, gorri da usate sana taile itteko, bustin gorri, eta bustin suri usate san len labak itteko, arto iertuteko, labak itteko bustin suri semento moduko da, gorri baño obe da (G)"
[- Azkue]

IES (D): iaz.
"ies bere amen egon san bat (G)"
[- Azkue: igaz: 395. orri.]

IESKA, ieske (D): ieska.
[- Azkue]

IFERNUKO KATU, infernuko katu (G): chuntzango.
[- Azkue]

IGELTZA (D): igeltsatu.
[- Azkue]

IGELTZERU, igeltzeru (U): igeltsero
[+ Azkue: igeltsero; 396. orri.]

IGELTZO, igeltzo (U): igeltsu.
[+ Azkue: igeltzu; 390. orri.]

IGERRI (D): igarri.
"igerri dotzut selan esaren emeko (G)", "bai igerten da aren (U)"
[+ Azkue: igarri (1); 395. orri.]

IGORDI (D): igordi.
[+ Azkue: igordi (1); 397. orri.]

IGUAL, iguala (D): berdin.
"batzuten, esin saldu ixeteuden igual askok eta askok (U)", "urteixu kamiñora espabere igual pasako da (G)", "leku betzuten igual jente asko, eta gibela ta solomo, eta danak igual yaten dittues egun beten, baya egun betzuten aguantaten deu (G)"
[- Azkue]

IGUAL IXEN (G): berdin izan.
"emen nei Bilbon igual doste (G)"
[- Azkue]

IGURDI (D): igurdi.
"ortariko esta asko ber, lepon e, igurdi kalentureas esta, kalenture, edari tte olan edate beneno barres, eta orreas fregasiño emon, alkolaas igusi, ogetalau ordu barru pasa (G)"
[+ Azkue: igurdi; 398. orri.]

IGUSI (D): iguzi.
"ortariko esta asko ber, lepon e, igurdi kalentureas esta, kalenture, edari tte olan edate beneno barres, eta orreas fregasiño emon, alkolaas igusi, ogetalau ordu barru pasa (G)"
[+ Azkue: iguzi; 398. orri.]

IKERATU (D): ikaratu.
"lusero badeko kendu barik edo, ikeratu itte san bat (G)"
[+ Azkue: ikaratu; 401. orri.]

IKESKIÑ, ikeskiñe (G): ikazkin.
[+ Azkue: ikazkin; 402. orri.]

IKETZ, iketza (D): ikatz.
"iketza itten, baten esetu dot (G)", "ara yoten dire iketza kargaten (U)"
[+ Azkue: ikatz; 401. orri.]

IKI (D): eduki.
"fresko freskotan isten da goso, eta gero esteu ikitten sustentzirik (G)", "ardau gitxi ardau a, nire ama defuntek bakixu ser esaeun?, uda baten a, bederatzi perra, litro bat ardau, bear asko a, badekelata, bear asko ikien (G)", "an iki gendusen amabost egunen (U)"
[- Azkue]

IKISI (D): ikasi.
"kanpoko ixenarren a, euskera ikis deu orrek (G)", "istrusiño ikisi arten yon ber ixeteuden (U)"
[• Azkue: ikasi (1); 401. orri.]

IKO, iko (D): iko.
"ikoas, ikok emoten deun ureas bai iños entzun dot (G)"
[• Azkue: iko (2); 402. orri.]

IKO PASA, iko pase (D): iko pasa.
[- Azkue]

IKOL, ikola (D): ikol, sikatu.
"nire ixeko a, gixonak beye yatzitte yon san beyek yasten, ta errape ikol dau esekiñ selan gixonak yatzi eusen lelau ta txalari tte emon ta ak eseun esnerik ikusi tte etorri tte, Pedro Pedro emen ingeruk ikol daus beyek esteko esnerik (U)"
[- Azkue]

IKOLDU (D): igertu., ikoldu.
[- Azkue]

IKONDO, ikondo (D): ikondo.
[- Azkue]

IKUSGARRI, ikusgarri (D): ikusgarri.
[• Azkue: ikusgarri (1); 403. orri.]

IKUSI (D): ikusi.
"aittek ikusi neu (U)", "aik bason ikusi saittu (G)"
[• Azkue: ikusi (1); 403. orri.]

IKUTU (D): ikutu.
[• Azkue: ikutu (1); 404. orri.]

ILBAINDU (D): ilbaindu.
[- Azkue]

ILBAINDUTEKO FIRU, ilbainduteko firu (G): ilbainduteko firu, hari.
[- Azkue]

ILBAIÑ, ilbaiñe (D): ilbain.
[- Azkue]

ILBAIÑEN EGON (D): ilbainean egon.
[- Azkue]

IL BEGIRE (D): gaubela, hil begira.
[- Azkue]

ILBERA (U): ilbera.
[• Azkue: ilbera (1); 406. orri.]

ILGORA (U): ilgora.
[• Azkue: ilgora; 408. orri.]

ILL (D): hil.
"illteko ba tabakoa, edo tabako papera, sera, egosi, uretan, eta itxi otzittuten ureri, eta saburreri edo yaus sedakien pasadoreti pasa ure, ta ara botateaken, ta orrek illteittus, tabakon usiñek illteittus (G)", "bai gerra osten pastore yon da orti gure alderditi asko ori a, kurtzioko usaba pere ameriketako susidio kobraten deu pastore an intte, eta orren anaje bi edo iru te, koñetu te,

gasteri itzela, ointxe il da bat, asentzion anaje a, estat akordaten usena oiñ (G)", "etorri akon ara karta bat bateri, selan ume bat il dan, beran ume bat il dala (U)"
[+ Azkue: il (1,2): 404. orri.]

ILLE, ille (D): hil
"gari, udagoyenen eraitten da, baya estaipa se illetan (G)", "ille bi edo iru i neusen (U)"
[+ Azkue: il (5): 404. orri.]

ILLEBETE, illebete (D): hilabete.
"señe yayo ta leleko salide amana señeas, eleis artzaitte esate akon orreri, ori itte san illebetegarrenen edo, abadek itteusen erresu betzuk, eta ori ixete san.(G)"
[+ Azkue: illebete; 407. orri.]

ILLEDA, illede (D): ilada.
[+ Azkue: illada; 404. orri.]

ILLEN, illena (D): astelehen.
[+ Azkue: illen; 407. orri.]

ILLENTI, illenti (D): ilendi.
[+ Azkue: illendi; 407. orri.]

ILLETARGI, illetargi (U): ilargi.
"illetargi tekos lau fase ba ta bete, illetargi da bete, dana daonen, erdiñ daonen menguante, bete daonen dires urek gora, eta menguante daonen il bera, gero formaten da ostean illetargi barri, ordun bere urekora, erdi daonen urekpera (U)"
[- Azkue]

ILLETARGI BARRI, illetargi barri (U): ilargi berri.
"illetargi tekos lau fase ba ta bete, illetargi da bete, dana daonen, erdiñ daonen menguante, bete daonen dires urek gora, eta menguante daonen il bera, gero formaten da ostean illetargi barri, ordun bere urekora, erdi daonen urekpera (U)"
[- Azkue]

ILLETARGI BETE, illetargi bete (U): ilargi bete.
"illetargi tekos lau fase ba ta bete, illetargi da bete, dana daonen, erdiñ daonen menguante, bete daonen dires urek gora, eta menguante daonen il bera, gero formaten da ostean illetargi barri, ordun bere urekora, erdi daonen urekpera (U)"
[- Azkue]

ILLUN, illune (D): ilun.
"sixillu esateaken, ori karrajun suten bere bai leku betzuten, kasu beterako guren karrajue ba, suteti kanpora egon, illunetako alderdiñ, eta karrajun esan oten (G)"
[+ Azkue: illun (1); 409. orri.]

ILLUNDE, illunde (D): iluntza, ilunabar.
"goixen ill eta illunderarten (G)", "ni illundetxun edo yoteko ustenau (G)", "egotaro ona dau, aro ona illundetan ta olan bai, egoteko egotaro ona dau (U)"
[+ Azkue: illunde; 409. orri.]

ILLUNDI, illundi (G): ilendi.
[+ Azkue: illendi; 407. orri.]

ILLUNDU (D): ilundu.
[+ Azkue: illundu (1); 410. orri.]

ILLUNTASUN, illuntasune (D): iluntasun.
[+ Azkue: illuntasun; 410. orri.]

ILLUNTZE, illuntze (D): iluntza.
"gero egoten siren ba, iru egunen mese illuntzetan (U)"
[· Azkue: illuntze; 410. orri.]

ILLUNUNE, illunune (D): ilunune.
[· Azkue]

IMINKERA, iminkere (D): ipinera.
[· Azkue]

IMIÑA, imiñe (D): imina.
"kaja bat ikitteen gurean, imiñe esaten dakona eta lau ataringo anege (G)", "guk iki gendun imiña bat, imiñe esaten geuntzen kajoi bet, a, lau areas, anega bat esateen apur bet gorabera (G)"
[· Azkue: imiña; 410. orri.]

IMIÑI (D): ipini.
"eta eskeitte imiñi, ba, yalgi deiñ a, lotxen dakon odola (G)", "piñu te olan bai a, afrontuaittik eta olan etze albon eta olan imintte bai baya ostantzen es (G)", "santageda batxen ibil diren mutillek gero imintteuden a, ortara diru (U)"
[· Azkue: imiñi; 410. orri.]

INBIDI, inbidi (U): bekaitz.
[· Azkue]

INDABA, indabe (D): indaba.
"baba denporan babe botateakon indaberi (G)", "gordiñik, bere bai, gustaten dakonari bai, aitte defuntu gureri bere gustate akon, eta printzipiu a, gu txikitxuk ixen giñenen a, aittek arrotza bat eta umek katillu bet esne indaban osten (G)"
[· Azkue: indaba; 412. orri.]

INDABA SURI, indaba suri (D): indaba zuri.
[· Azkue]

INDAR, indarra (D): indar.
[· Azkue: indar (1); 412. orri.]

INDER, inderra (D): indar.
"eskerreko beson estekot inderrik (G)"
[· Azkue: indar (1); 412. orri.]

INDER IÑ (D): bultzatu, sakatu.
[· Azkue]

INDERGA (D): indarga.
"inderga daus landarak (U)"
[· Azkue: indarga; 412. orri.]

INDERGATU (D): indergatu
[· Azkue: indergatu; 412. orri.]

INDERTZU, indertzu (D): indartsu.
"idi indertzuau da asto baño (G)"
[· Azkue: indartsu; 412. orri.]

INDIANA, indiane (D): indiano (f.)
[· Azkue]

INDIANU, indianu (D): indiano
[· Azkue: indiano; 412. orri.]

INDIGASTAÑA, indigastañe (D): indi gaztaina; Aesculus hippocastanum.
[- Azkue]

INDI KAÑUBERA, indi kañubere (G): indi kainabera.
"indi kañubere esaten deutzona bat, gogorra antxe, bean daos punte bi (G)"
[- Azkue]

INFERNU, infernu (D): infernu.
"an infernuko labe sabalik egon ballitz bere ara barrure erongo eule berak bisiklete (G)"
[+ Azkue: infernu; 413. orri.]

INFERNUKO KATU, infernuko katu (D): ehuntzango.
[- Azkue]

INFESIÑO, infesiño (D): soldura, infekzio.
"gorte geyenen garbittute san a, satzak ataraten siren urten beiñ edo geyenen, kareas eta sotalaas, sotala ixete san onena ganadun a, infesiñoren bat edo oten basan kentxeko (U)"
[- Azkue]

INFUSIÑO, infusiño (G): infusio.
[- Azkue]

INGERU
1. (D): inguru.
"eta batxeusen ba, ingeru gustiko esnek eta Bilbora botateusen ak (G)", "an ingerun akabaten da katike, an ingerun akabaten da, gero errekara do, errekarantza (G)", "ordun esegon au etze ingeru (U)"
[+ Azkue: inguru (1); 414. orri.]
2. (D): gutxi gora behera.
"armosu bederatzik ingeru, iste san (G)", "afaritten amabost ingeru yongo gara (G)", "gure aman edade ingeruko da (U)"
[+ Azkue: inguru (3); 414. orri.]

INGETU (D): ingatu, sakatu.
"baya guk dosena erdi anega, eta gero bota sorro bat, eta kaderakas ingetu, bota beste bat eta ingetu (G)"
[+ Azkue: ingatu; 413. orri.]

INPARRI, inparri (D): egin berri.
"ume inparri dau (U)", "esne barri txala inparri daonen, esne, asikerako esne yan esitteko moduko ixeten da (G)"
[- Azkue]

INPORTA IXEN (G): inporta izan.
"se inporta otzu suri? (G)"
[- Azkue]

INPORTANTZI, inportantzi (D): garrantzi.
"orrek esteko inportantzirik, edo esteu inporta (G)"
[- Azkue]

INPORTANTZI EMON (G): garrantzi eman.
"eta oingok estotze emoten inportantzirik eta oingok leba barik emonta deke libre (G)"
[- Azkue]

INTENTZIÑO, intentziño (D): asmo.
"ori intentziño txarraas in deu (G)"
[- Azkue]

INTXUN (D): etzan.
"oyan intxun da (G)"
[- Azkue]

INTXUR, intxurre (D): intxaur.
"intxur gitxi ekar deude (G)", "intxur arrakalak, arrakaldute intxurrek, ganeko moskole sertute, kentxeko modun ya, siketute, arrakaldute (G)", "ekar deittues intxur gitxi (U)"
[+ Azkue: intxaur (2); 416. orri.]

INTXUR SALTZA, intxur saltze (D): intxaur saltsa.
[- Azkue]

INTZEBAI, intzebai (U): intzebagi.
[+ Azkue: intzebagi (1); 416. orri.]

INTZIRI, intziri (G): intziri.
[+ Azkue: intziri (3); 416. orri.]

INTZURRI, intzurri (D): Hedera helix.
[- Azkue]

INYABA, inyabe (G): indaba.
"ori normalmente erriko axe daonen, ointxe inyabak batxeko sasoiñ ixeten da ori (G)"
[- Azkue]

INYURRI, inyurri (G): inurri.
[- Azkue]

IÑ (D) egin
"eurok bakarrik esteude iñ, geu pere in du (G)", "ladrillusko orma bat in deude, solok apartateko (G)", "amak esteust iñ afaririk (U)"
[- Azkue]

IÑURRI, iñurri (D): inurri.
[+ Azkue: iñurri; 417. orri.]

IÑURRI ONDOKO, iñurri ondoko (D):Arum italicum.
[- Azkue]

IÑUSENTE, iñusente (D): inuzente, lelo, ergel.
"iñusente sarala esa lei (G)", "itxieutzesan etze, propiedade, ganadu gusti tte dana itxi eutzen berari, eskondu sen yatabeko bateas, eta, neskamutillek ikiesan, mutille, iñusente konpleto (G)", "ori esta iñusente kokolo dalako espada iñusente arrotxu dalako (U)"
[- Azkue]

IÑUSENTEKADA, iñusentekade (D): inuzentekeria, lelokeria.
"berba itten deun gustin diño ba, iñusentekada bat (G)"
[- Azkue]

IÑUSENTEKERI, iñusentekeri (D): inuzentekeria, lelokeria.
"berba itten deun bakotxen, ba, iñusentekeri bet diño (G)"
[- Azkue]

IÑUSENTETU (D): inuzentetu, lelotu..
[- Azkue]

IÑUSI (D): uxarkatu.
[- Azkue]

IÑUSKE :
1. (D) txarriaren mogimenduak, uxarka.
[- Azkue]
2. (G) ohean bueltaka ibiltzea.
[- Azkue]

IO (D): eho.
"gari io itte san ganaduntzeko (G)", "agune esaten geuntzen guk urune ondo ioteri, se ondo iota oten esanen talo esan ain goso isten (U)"
[+ Azkue: jo (1); 417. orri.]

IORDI (D): igurdi.
[- Azkue]

IORTALDI, iortaldi (D): igurtaldi.
[- Azkue]

IOSI (D): iguzi.
[- Azkue]

IPER AXE, iper axe (U): ipar haize.
[+ Azkue: iparraize (1); 420. orri.]

IPERREKO AXE, iperreko axe (G): ipar haize.
[+ Azkue: iparraize (1); 420. orri.]

IRA, ire (D): ira.
"beste palu andi beten imintte san ira pillo bat, amarrata (G)", "asko da gosoau urdei bere gosoau da iregas erreko (G)"
[+ Azkue: ira (1); 421. orri.]

IRAILL, iraille (D): irail.
[+ Azkue: iraill; 422. orri.]

IREBASI (D): irabazi.
"yokon irebasi dot iru te bapes (G)"
[+ Azkue: irabazi (1); 421. orri.]

IREGARRI (D): igarri
"estostesu iregarri selan enasen emekoa? (G)"
[- Azkue]

IREKATZI (D): irakatsi.
"au aittek irekatzi osten (G)"
[+ Azkue: irakatsi (1); 423. orri.]

IRESPATA, irespate (G): gurdiaren aurrekaldean tente ipintzen den makila, ezpata.
[- Azkue]

IRETARGI, iretargi (D): ilargi.
"lengo aldiñ iretargies ondo ukuste san (G)"
[+ Azkue: iretargi; 427. orri.]

IRETARGI BARRI, iretargi barri (D): ilargi berri.
[- Azkue]

IRETARGI BERA (G): ilbera.
[- Azkue]

IRETARGI BETE, iretargi bete (D): ilargi bete.
"iretargi bete dau landarak iminteko (G)"
[- Azkue]

IRETARGI GORA (G): ilgora.
[- Azkue]

IRI (D): ireki, zabaldu.
[- Azkue]

IRIBITTU (D): irabiatu.
[- Azkue: irabiatu (1); 421. orri.]

IRIKIÑ (D): irakin.
"esnek irikiñ in deu (G)"
[- Azkue: irakin (1); 423. orri.]

IRISI (U) txerriaren zeloa
[- Azkue]

IRISPATA, irispate. (D): gurdiaren aurrekaldean tente ipintzen den makila, ezpata.
[- Azkue]

IRRIBARRE, irribarre (D): irribarre.
[- Azkue: irribarre; 430. orri.]

IRRINTZE, irrintze (D): irrintza
[- Azkue: irrintza (1); 430. orri.]

IRRINTZI, irrintzi (D): irrintzi.
[- Azkue: irrintzi (3); 430. orri.]

IRU ERREGEN EGUN, iru erregen egune (D): hiru erregen egun.
[- Azkue]

IRUKO, iruko (D) hiruko, karta jokoan
[- Azkue: iruko (1); 431. orri.]

IRUKURTZI (D): irukurtzi.
[- Azkue: irukurtzi; 431. orri.]

IRULI (D): irauli.
[- Azkue: iruli; 431. orri.]

IRUNTZI
1. (D) irentsi
[- Azkue: iruntsi; 432. orri.]
2. (D) iruntzi
"iruntzi ganera dala dau ori (G)", "ere ta iruntzi deke erropak (U)", "iruntzi imin dosu erara imin berren (U)"
[- Azkue: iruntzi (1); 432. orri.]

IRUNTZIKERA, iruntzikere (G): iruntzi
[- Azkue]

IRUNTZITTARA (U): iruntzitara.
[- Azkue: iruntzietara; 432. orri.]

IRUNTZITTERA (G): iruntzitara.
"iruntzittera yantzi dosu (G)"
[• Azkue: iruntzletara; 432. orri.]

IRURKE, irurke (D): urkulu
"lelau labasuk itten sirenean ote ta sasi tte orrek labara sartxeko, egurreas itte san ori irurke (G)"
[• Azkue: irurka (1); 432. orri.]

IRUSI (G): irusi.
[• Azkue: irusi; 432. orri.]

IRUSTU (D): irustu.
"irustute dau txarri (U)"
[- Azkue]

IRU URRUNEKO MESA, iru urruneko mese (D): hiruurruneko meza.
"iru urruneko mese, iru mesa segidun, oin ba paño esteude itten, baya atxiñe iru itten siren, iru urruneko mesak (G)"
[- Azkue]

ISTAR, istarra (D): istar.
[• Azkue: istar; 435. orri.]

ISTER, isterra (D): istar.
[• Azkue: istar; 435. orri.]

ITTAURREKO, ittaurreko (D): itaurreko
[• Azkue: itaurreko; 437. orri.]

ITTAURREN (D): itaurrean.
[- Azkue]

ITTAURREN IÑ (D): itaurrean egin.
[- Azkue]

ITTEKO IÑ (D): egiteakoa egin.
"orrek in deu itteko (G)
[- Azkue]

ITTO (D): ito.
[• Azkue: ito (1); 438. orri.]

ITTOGIÑ, ittogiñe (U): itogin.
[• Azkue: itogin; 438. orri.]

ITTUGIÑ, ittugiñe (G): itogin.
"ittugiñen imin du balde ure koisteko (G)"
[• Azkue: itugin; 442. orri.]

ITTUIÑ, ittuiñe (U): itogin.
[• Azkue: itugin; 442. orri.]

ITTURRI, itturri (D): iturri.
[• Azkue: iturri (1); 442. orri.]

ITXASALDE, itxasalde (D): itsasalde
"illun dau itxasalde (G)
[• Azkue: itsasalde; 439. orri.]

ITXEDON (D): itxaron
"kallen itxedon dotzut (G)", "itxedongo datzu akaba arten (G)"
[• Azkue: itxaron; 438. orri.]

ITXERON (D): itxaron.
[• Azkue: itxaron; 438. orri.]

ITXI (D): utzi.
"itxi deuste segitten (G)", "abarka sarrakas etorri tte itxi abarka sarrak sasiarten gordeta an, ta an kanbia sapatak (G)", "a itxitte nabegaten yo nitzen (U)"
[• Azkue: itxi (1); 440. orri.]

ITXITTASUN, itxittasune (D): utzitasun.
[• Azkue: itxitasun; 440. orri.]

ITXOSO, itxoso (D): itsaso.
"itxoso txarra daunen entzuten da sarate emeti (U)", "enbata da itxosoko (G)"
[• Azkue: itsaso (1); 439. orri.]

ITXOSOKO AXE, itxosoko axe (D): itsasoko haize.
[- Azkue]

ITXOSUR, itxosure (G): itausur.
[- Azkue]

ITXURA, itxure (D): itxura
"itxure diferente eukitten deude batzuk baya gero orrek dana tire bat (G)", "itxure dekon gañeko gixona esta (G)"
[• Azkue: itxura (1); 441. orri.]

ITXUROSO, itxuroso (D): itxuroso, itxura oneko.
[- Azkue]

ITXURRI, itxurri (D): iturri.
"itxurriko uretan sartu dot (G)"
[• Azkue: iturri (1); 442. orri.]

ITZEBAGI, itzebagi (U): intzebagi.
[• Azkue: itzebagi (2); 444. orri.]

ITZEL, itzela (D): itzel.
"logure dekot itzela (G)", "bai gerra osten pastore yon da orti gure alderditi asko ori a, kurtzioko usaba pere Ameriketako susidio kobraten deu pastore an intte, eta orren anaje bi edo iru te, koñetu te, gasteri itzela, ointxe il da bat, Asentzion anaje a, estat akordaten usena oiñ (G)", "durundu itzela dau (U)"
[- Azkue]

ITZELESKO, itzelesko (D): itzelezko.
"orixe pasa aken, itzelesko kasu pasa aken (G)"
[- Azkue]

ITZU, itzu (D): itsu.
"satorrak itzuk danatires (U)", "gerrarako estirela gause itzu in sirela ta (G)"
[• Azkue: itsu (1); 441. orri.]

ITZUTU (D): itsutu.
[• Azkue: itsutu (1); 430. orri.]

IXAR, ixarra (G): izar.
[• Azkue: izar (1); 449. orri.]

IXARRATU (D): izarratu.
[• Azkue: izarratu (1); 449. orri.]

IXARTU (D): itzartu.
"gu atzo ixartu geinttikesan goixetiao (G)"
[• Azkue: itzartu (2); 444. orri.]

IXARTZU, ixartzu (U): izartsu.
[• Azkue: izartsu; 450. orri.]

IXEKERA, ixekere (D): izakera.
[• Azkue: izakera; 447. orri.]

IXEKO, ixeko (D): izeko.
"nire ixeko a, gixonak beye yatzitte yon san beyek yasten, ta errape ikol dau esekiñ selan gixonak yatzi eusen lelau ta txalari tte emon ta ak eseun esnerik ikusi tte etorri tte, Pedro Pedro emen ingeruk ikol daus beyek esteko esnerik (U)"
[• Azkue: izeko; 450. orri.]

IXEN
1. (D) izan.
"peskadorak edo ixenekok ixen siren (U)", "ori guardea ixe san errotakotaringo ixe san errotako. oseake, karmenen amomana nik estaitt ser ixengo san aittitte edo, aittitte edo olan ixengo basan ba, ala asaoko, baya edoselan bere errotakoa, sera ixen san guarde ixen san ta ittte topa eudean ba (G)"
[• Azkue: izan (1); 447. orri.]
2. (D) Lehen aldiaren maiztasuna adierazteko ere erabiltzen da.
"guk gitxiau itte ixen du ori (G)", "beti yote ixen gare orra (G)", "askenengo urtetan koneju geyao ote ixen da (G)"
[• Azkue: izan (5); 448. orri.]
3. (G)
"oneri axeas apurtu iñ ixeakon bentane (G)"
[• Azkue]
4.
"orrek a, geu ixen garan lekure dos (G), "geu ixen garan a, laguneana ixen dire orrek (G)
[• Azkue]

IXER, ixerra (G): izar.
[• Azkue: izar (1); 449. orri.]

IXERA, ixere (D): izara.
[• Azkue: izara (1); 449. orri.]

IXERDI, ixerdi (D): izerdi.
"narrusko amentaleas ixerditten ibiltte san (U)"
[• Azkue: izerdi (1); 450. orri.]

IXERDITTU (D): izerditu.
"sestere, esta talo iminttten dana? talo ganen iminttten dana? guk orreri esaten dotzu sestere, orixe sumetzakas intte olau biribil bet talo ixerdittu esteittten, sestere orreri esaten dotzu guk (U)"
[• Azkue: izerditu; 450. orri.]

IXERRATU (G): izarratu.
[• Azkue: izarratu (1); 449. orri.]

IXERTU (G): itzartu.
[- Azkue: itzartu (2); 444. orri.]

IXERTZU, ixertzu (G): izartsu.
[- Azkue: izartsu; 450. orri.]

IXI (D): itxi.
"niri atzo ixi asten ate (G)"
[- Azkue: ixi (1); 433. orri.]

IXILDU (D): isildu
"ixiidiuteko esan dotzut (G)"
[- Azkue: isildu; 433. orri.]

IXILIK (D): isilik.
"txarto berba ittekoan oboto ixiiik egon (G)"
[- Azkue: isilik; 433. orri.]

IXILTASUN, ixiltasune (D): isiltasun.
[- Azkue]

IXILL, ixille (D): isil
[- Azkue: isil (2); 433. orri.]

IXILLUNE, ixillune (D): isilune.
[- Azkue: isiiune; 434. orri.]

IXO (D): ixo.
[- Azkue: ixo (1); 435. orri.]

IXUR, ixurre (D): izur.
[- Azkue: izur (1); 454. orri.]

J

JAINKO, jainko (D): jangoiko.
[+ Azkue: jainko; 381. orri.]

JANGOIKO, jangoiko (D): jangoiko
"orrek esteu siñestuten jangoikoas (G)"
[+ Azkue: jangoiko; 383. orri.]

JAUN, jaune (D): jaun
[+ Azkue: jaun; 387. orri.]

JENEKO, jenero (D): gauza.
"a bere aidea etzeñ iños urten bañ tau te gusta itten dakos onek jenerok ademas (D)", "guk a. jenero dustik eron dus (G)"
[- Azkue]

JENTE, jente (D): jente.
"goixen nei arrastegin beti dau jente asko (D)", "erminttа bat, eta an erminttan, estaitt tik kanpa bat egon san, eta osti iyen gau beten, angulatan jente dabillela, negun ixengo san (G)", "leku betzuten igual jents asko, eta gibela ta solomo, eta danak igual yaten ditues egun beten, baya egun betzuten aguantaten deu (G)"
[+ Azkue: jende (1): 393. orri.]

JENTE LESI, jente lesi (G): jente modu.
[- Azkue]

JERSE, jerse (D): jertse.
[- Azkue]

JESUSEN BIOTZ, jesusen biotza (D): jesusen bihotz.
"jesusen biotza, bios sagraduri, irudi a, elixatan dausen irudik, biotza agirin dauie, bios sagradu, orreri esaten dako (G)"
[- Azkue]

JILGERU, jilgeru (D): karnaba.
[- Azkue]

JIRASOL, jirasola (D): eguzkilore.
[- Azkue]

JITANU, jitanu (D): ijito.
"jitanu antza deko (G)"
[- Azkue]

JORNALERU, jornaleru (D): alogereko.
[- Azkue]

JUBOI, juboi (D): juboi.
[- Azkue]

JUISIOKO AGIÑ, juisioko agiñe (D): juizioko hagin.
[- Azkue]

JULIO, julio (G): uztail.
"udagoyenen eraitten da, baya estaipa se ilietan, gabon aurretik eidu ba, junion akabu ingerun edo, julion iste san a, gari yote ta garik esteko, gero esteko bearrik (G)"
[- Azkue]

JULIU, juliu (U): uztail.
[- Azkue]

JUNIO, junio (D): ekain, bagil.
"udagoyenen eraitten da, baya estaipa se ilietan, gabon aurretik eidu ba, junion akabu ingerun edo, julion iste san a, gari yote ta garik esteko, gero esteko bearrik (G)"
[- Azkue]

JUNTA (D): elkartu, batu.
"yateko ordun amabi a, juntatzen gare mayan (G)"
[- Azkue]

JURAMENTU, juramentu (D): madarikazio.
[- Azkue]

JUSTU, justu (D): justu.
[- Azkue]

JUSTU JUSTU (D): ozta-ozta.
"eseru justu justu in dot nik (G)"
[- Azkue]

K

KABALLERI, kaballeri (D): zalditeri.
"espada ori ya beste ser ba ta bai, espade, ori kaballerik eukitten deuna da (G)"
[- Azkue]

KABALLO, kaballo (D): zaldi
"kaballo partida bat ikusi du (G)"
[- Azkue]

KABESAL, kabesala (U): zaldi eta astoen buruko.
[- Azkue]

KABESERA, kabesere (D): zaldi eta astoen buruko.
[- Azkue]

KABIDU (D): sartu, eden.
"asko etor dire ta estire kabitten (G)"
[- Azkue]

KABILLA, kabille (U): kabila.
[- Azkue: kabila (2), 460. orri.]

KABILLATU (U): kabilatu.
[- Azkue]

KABRA BEDAR, kabra bedarra (U)
[- Azkue]

KABRIO, kabrio (D): kabrio.
[- Azkue]

KADERA, kadere (D): oin.
"saldik solotara sartu sedittesan, aurreko kadera biek katekas amarrata ibilttesan (G)", "arretxiko koxu kaderakas emen ta lepoti agarrata arretxiko (G)"
[- Azkue: kadera (2); 159. orri.]

KAJA
1. (D): kaxa.
"gero garandu a, asto esateakon kaja bat, sulokas, eta masuto andi betzuk (G)"
[- Azkue]
2. (U) gurdiaren kama.
[- Azkue]

KAJOI, kajoi (D): kajoi
"kajoi andi bet ikleun, eta ara kajoire bota lantzen saku bet (G)"
[- Azkue]

KAKA (D): kaka
[• Azkue: kaka (2); 461. orri.]

KAKADAKA (G): kakaraka
[• Azkue: kakaraka; 461. orri.]

KAKA IÑ (G): kaka egin.
[- Azkue]

KAKALARRI, kakalarri (D): kakalarri.
[• Azkue: kakalarri; 461. orri.]

KAKAPIRRI, kakapirri (D): geldiezina daukanari esaten zaio.
[- Azkue]

KAKARAKA (G): kakaraka.
[• Azkue: kakaraka; 461. orri.]

KAKARRALDO, kakarraldo
1.(D): kakarraldo.
[• Azkue: kakarraldo; 461. orri.]
2. (G) karramarro, lurra lantzeko.
"erraturak, soloan itten siren, bedarrak edo olan sakeleri batu, eta pillo iñ, ta ganeti bota lurre, ta siketuten direnen ta sue emon gero, eratzi solo igual, ganeko bedarra, se atxiñe esan egoten a, seas eratziri pere, gero urteuden kakarraldok eta orrek trapaserik, eratzi tte siketuten danean batu pilio batera, lurre bota ganera, lurreas tapa ta, sue emon, ta sue, keatan, keatan, erreten da barru gusti, bedarrak gitxiau urten deiñ esate san ori itten dala (G)"
[- Azkue]

KAKATI, kakati (D): kakati.
[• Azkue: kakati (1); 461. orri.]

KAKA SUNDE, kaka sunde (G): kaka usain.
[- Azkue]

KAKEL, kakeia (G): kaka, iohikeria: umeen berba da.
[- Azkue]

KAKO, kako
1. (D) kako, lurra lantzeko.
"kako olan, lau ortzako olan a, egur be teko astea, olan okertute lau olan bera adi (G)", "atxurre ixen berren a, erpa bi dekosena kako da ta saskako beste ba ta (U)"
[- Azkue]
2. (G) kako, gako, erropa eskegitzeko.
[• Azkue: kako (3); 461. orri.]
3. (G) zerraldoa eramateko makilak.
[- Azkue]

KAKOTU (D): kakotu, atxurtu.
[- Azkue]

KALABASA, kalabase (D): kalabaza.
"kalabasa aren arto arten eraittesan (G)"
[- Azkue]

KALABASA BEDAR, kalabasa bedarra (G)
[- Azkue]

KALBA, kalbe (D): uldura.
[- Azkue]

KALBO, kalbo (D): burusoil.
[- Azkue]

KALE, kale (G): kale.
"yayetan kaleti ibil giñen (G)", "afari yan ta gero yon giñen kalera (G)"
[+ Azkue: kale (1): 462. orri.]

KALENTURA, kalenture (D): sukar.
"ortariko esta asko ber, lepon e, igurdi kalentureas esta, kalenture, edari ite olan edate beneno barres, eta orreas fregasiño emon, alkolaas igusi, ogetalau ordu barru pasa (G)"
[- Azkue]

KALIDADE, kalidade (D): kalidade.
[- Azkue]

KALTE, kalte (D): kalte.
[+ Azkue: kalte: 463. orri.]

KALTE IÑ (D): kalte egin.
[+ Azkue: kalte egin: 464. orri.]

KALTEGARRI, kaltegarri (D): kaltegarri.
[+ Azkue: kaltegarri: 464. orri.]

KALTZERDI, kaltzerdi (D): galtza.
"samako miñe oten danean, gatza berotu sartenen, imiñi kaltzerdi beten barrun, edo kaltzetin beten barrun, ta a imintte san (G)"
[+ Azkue: kaltzerdi: 464. orri.]

KALTZETIÑ, kaltzetiñe (D): galtzerdi.
"samako miñe oten danean, gatza berotu sartenen, imiñi kaltzerdi beten barrun, edo kaltzetin beten barrun, ta a imintte san (G)"
[- Azkue]

KALTZONTZILLO, kaltzontzillo (D): galtzontzilo.
[- Azkue]

KALLE, kalle (D): kale.
"aittek bota sittu kallera (G)"
[+ Azkue: kale: 463. orri.]

KALLO, kallo (D): tripaki.
"ganadun kallo les da txarrin estomagu (G)"
[- Azkue]

KAMA, kame (G): gurdikama.
[- Azkue]

KAMARA, kamare (D): ganbara.
"golttegi indabak eta eukitteko, talletun a, parajen dauna orixe da, guk lastegin baño kamaran eukitten gendun, kamaran eta, a iste san indabak botateko (U)"
[+ Azkue: kamara: 464. orri.]

KAMIÑERU, kamiñeru (D): kamineru.
[- Azkue]

KAMIÑO, kamino (D): kamino, errepide.
"kamioik sartxen dires kamiñok dauseles intte eskiña gustittara (G)", "surbaro beste akerdireko espaldan, laukisera gosela, ba, eskoatati, eta gero sakonao libaro, oseake libarora sartxen da aldatza koxukeran kamiño bat selan daon eskoatara, katikera gosela aldatza koxukeran, eskoatara a bere da libaro (G)", "kamiñon ta, gure beyek eta esiren egoten usata ta kamiñon yoten sirenen en jeneral asten siren laprastadaka ta txarto ibiltten, ta orreri danari a, eske (U)"
[- Azkue]

KAMIÑO BASTER, kamino basterra (G): errepide bazter.
[- Azkue]

KAMIÑO ERTZ, kamino ertza (U): errepide ertz.
[- Azkue]

KAMIOKADA, kamiokade (U): kamiokada.
[- Azkue]

KAMISETA, kamisete (D): kamiseta.
[- Azkue]

KANA, kane
1. (D) ile urdin
[- Azkue]
2. (D) kana, neurri mota bat
[+ Azkue: kana (1): 464. orri.]

KANAL, kanala (D): ubide.
"eta gero asten danen tamañukoa, atara, eta lurre preparata euki tte, atxurreas itten da kanaltxu, eta an kanalen imintten dires banan banan, noberak gure deun distantzie (G)"
[- Azkue]

KANBIA (D): aldatu.
"udabarriñ curi saparrade lñ tte ure kanbiaten danen apur bet, uriola esaten geuntzen (G)", "abarka sarralas etorri tte itxi abarka sarrak sasiarten gordeta an, ta an kanbia sapatak (G)", "bakotxa beran lekun bai, espabere, asko txarto ibiltten dire kanbiaeskeronen (U)"
[- Azkue]

KANDELA, kandele (D): kandela.
"kandela argies alttu deude (G)"
[+ Azkue: kandela: 465. orri.]

KANDELA NEGAR, kandela negarra (D): kandela negarra.
[- Azkue]

KANDELARIO EGUN, kandelario egune (D): kandelario egun
"ordun bereinketuten dires, kandelak, ordun te kandelario egunen (G)"
[- Azkue]

KANDELERA, kandelere (G): kandelgailu.
"kandelerak, eta kuadruek, eta ermittan dausen gausak asko dires, madrilleko txaleteti ekarrikok (G)"
[- Azkue]

KANDELERU, kandeleru (D): kandelgailu.
[- Azkue]

KANGREJO, kangrejo (G): karramarro.
[- Azkue]

KANGREJU, kangreju (U): karramarro.
[Azkue]

KANKAL, kankale (G): kankal.
[+ Azkue: kankal; 465. orri.]

KANPA, kanpe (G): kanpai.
"a kanpea ostu iyela ta fiñe sala a kanpe (G)", "an elixako talletun a, txori abi asko, eta, txori abik e, topetan ta koisten ta tallek apurtu, ta monagillok giñen elixan ta abade beti aserre, olau beten e, ostabere yon ba, ta , an egon giñen amabik te kanpak yo ta (G)"
[+ Azkue: kanpa (2); 465. orri.]

KANPAI, kanpai (D): kanpai.
[+ Azkue: kanpae; 465. orri.]

KANPANTORRE, kanpantorre (G): kanpandorre.
[+ Azkue: kanpantorre; 465. orri.]

KANPATORRE, kanpatorre (D): kanpandorre.
[+ Azkue: kanpantorre; 465. orri.]

KANPO, kanpo (D) kanpo.
"konturetu nas kanpoko selan saran (G)", "suok kanpokok sare (U)"
[+ Azkue: kanpo (1); 466. orri.]

KANPOKALDE, kanpokalde (D): kanpokalde.
[Azkue]

KANPORENGO, kanporengo (D): kanporengo.
[Azkue]

KANPOSANTU, kanposantu (D): hilerri, kanposantu.
"Laukisen bere a, kanposantu barri leuden (G)"
[- Azkue]

KANPOTAR, kanpotarra (D): kanpotar.
"orrek esteules euskerarik itten, pentzate ixen due kanpotarra dala (G)"
[+ Azkue: kanpotar; 466. orri.]

KANPUSANTU, kanpusantu (G) hilerri, kanposantu.
[Azkue]

KANTA
1. (D) kantatu
"orrek kantaten daki (G)".
[+ Azkue: kanta (2); 466. orri.]
2. kante (D) kanta
"santa ageda kante beti ixen da bat (G)"
[+ Azkue: kanta (1); 466. orri.]

KANTAKA (G): kantaka.
[Azkue]

KANTARA, kantare (D): harrobi.
"orti berangoti etorri andra bateas ta, or berangoko kantaratan a, auntzen ganen para akola andre, auntzen ganen (U)"
[- Azkue]

KANTARI (D): kantari
[+ Azkue: kantari; 466. orri.]

KANTARU, kantaru (D): gurbil.
[- Azkue]

KANTIDADE, kantidade (D): kantidade.
"koxute egote san kantidade (G)"
[- Azkue]

KANTINFLORA, kantinflore (G): konifiora.
[- Azkue]

KANTIÑA, kantiñe (D): kantina
"gaueko esnek itxi kantiñetan sutean eta bajaten siren gortara eurok, eta altza, ta esneas pustu arten kantiñetatj edan (G)"
[- Azkue]

KANTORE, kantore (D): kantari.
[- Azkue]

KANTU, kantu (D): kantu.
[= Azkue: kantu (1); 466. orri.]

KANTUKE (D): kantuka.
[- Azkue]

KANTZA (D): nekatu.
"kantzata nau a, bedarra ebaten (G)"
[- Azkue]

KANTZAGARRI, kantzagarri (D): nekagarri.
[- Azkue]

KAÑABERA, kañabere (D): kainabera.
"iniñi firu olan, kañabera baten puntan eta, areas koisten siren (G)"
[+ Azkue: kaiñabera; 460. orri.]

KAÑUBERA, kañubere (D): kainabera
"kañubera pere klase bi daus len esan deales (G)"
[- Azkue]

KAÑUBERADUN, kañuberadune (U): kainaberadun.
[- Azkue]

KAPAR, kaparra (D): kapar
[= Azkue: kapar (1); 467. orri.]

KAPAS, kapasa (U): kapas, zapa.
[= Azkue: kapas; 467. orri.]

KAPASIDADE, kapasidade (G): gaitasun.
[- Azkue]

KAPATX, kapatxa (U): kapas, zapa.
[= Azkue: kapas; 467. orri.]

KAPEL, kapela (U): kapela.
[= Azkue: kapela (2); 467. orri.]

KARABI, karabi (D): karabi.
"karabik eukitteun a, bobede edo, tubo bat balittike-les (U)"
[+ Azkue: karabi; 468. orri.]

KARAKOL, karakola (D). barrazkilo
"karakolak leku askotan yaten siren bai (G)"
[- Azkue]

KARATULA, karatule (D). karatula.
"ta on sala esateuden ser bat, ori estaklu baya, kasu bet. olan, karatuleas ebilli, eta estalpa seoseaittik iñ a, sera, ta karatule akabun kendu esiñ, berian lotu eikiola (U)"
[- Azkue]

KARBONERU, karboneru (D). ikazkin.
[- Azkue]

KARBURO, karburo (G). karburu
"petrolio argitti gero osten urteuden orrek, ori imintte san a, eukitteun kajoitxu bet ori sartxeko, eta gero ure botate akon goitti ba gotaka gotaka yausteko a, karburoana argi in deiñ, eta ure yoteko leku sarratu edi iri itten baakon, ba libra ber ixete akon se eseun itten argirik espabere (G)"
[- Azkue]

KARBURO ARGI, karburo argi (G). karburo argi
[- Azkue]

KARBURU, karburu (U). karburu.
[- Azkue]

KARBURU ARGI, karburu argi (U). karburu argi.
[- Azkue]

KARDU, kardu (D). gardu.
[- Azkue: kardu (1); 170. orri.]

KARDU LATZ, kardu latza (D). gardu latza.
[- Azkue]

KARE, kare (D). kare
"gorte geyenen garbittute san a, satzak ataraten siren urten beiñ edo geyenen, kareas eta sotalaas, sotala ixete san onena ganadun a, infesiñoren bat edo oten basan kentxeko (U)", "eraitteko, karea, sera, nastateen atxiñe, busti, busti eta kareas, nik estaitt seaittik itteotzen ori bearra (G)"
[- Azkue: kare; 470. orri.]

KAREATU (D). kareatu.
[- Azkue]

KARE BIXI, kare bixi (D). kare bizi.
"lurrera ekarten sana ixete san kare bixi (G)"
[- Azkue]

KARETU (U). kareatu.
[- Azkue]

KARGA
1. (D) kargatu.
"ara yoten dire iketza kargaten (U)", "bueltakeran sabaldu, gero batu, pillotara batu, eskubereas, gero gurdi karga, etzera ekarri, eta ara aurreko alderdire eron gurdi, kargan imiñi tte lastegire altza (G)"
[- Azkue]
2. karge (D) zama
"eta gero solta kargak solta an ta sotzardeas gora altza ostabere barrik sartxeko lastegire (G)"
[- Azkue]

KARGU, kargu (D). kargu.
[- Azkue]

KARGU IÑ (D): kargu egin.
"etzeri kargu itten ba, ikitten dee beste alderdikok (G)"
[- Azkue]

KARKABA, karkabe (D): karkaba.
"ureri itten dakon moduko karkabal edo mune tontorra (G)"
[+ Azkue: karkaba (3); 470. orri.]

KARNABAL, karnabala (D): ihauteri.
"karnabalatan andra yantzi san (G)"
[- Azkue]

KARNASERI, karnaseri (G). harategi.
[- Azkue]

KARNISERI, karniseri (D). harategi.
"oin karniseritik ta ekarten dires, estek a, buskentzak itteko (G)"
[- Azkue]

KARNISERU, karniseru (D). harakin.
"gero txikertuteun karniseruek (G)"
[- Azkue]

KARRADERA (D). korrika.
[+ Azkue: karradera; 471. orri.]

KARRADERAKA (D). korrika, karraderaka.
[- Azkue]

KARRADERAN (D). korrika, karraderan.
[- Azkue]

KARRAJU, karraju (D). karraju.
"tixillu esateaken, ori karrajun suten bere bai leku betzuten, kasu beterako guren karrajue ba, suteti kanpora egon, illunetako alderdiñ, eta karrajun esan oten (G)"
[- Azkue]

KARRAKA
1. karrake (G): karranka.
"karrake ie ie birigarro laseko txori ok (G)"
[+ Azkue: karraka (4); 472. orri.]
2. (G) korrika, karraderan.
" karraka etor siren (G)"
[- Azkue]

KARRAMARRU, karramarru
1. (G): karramarro.
[+ Azkue: karramarro (1); 472. orri.]
2. (D) lurra lantzeko karramarro.
"karramarru, gure txiker denporan urteun orrek (G)"
[+ Azkue: karramarro (2); 472. orri.]

KARRAN (D). korrika, karradreran.
[- Azkue]

KARRANKA, karranke (U): karranka.
[- Azkue]

KARRASKILLA, karraskille (D): karraskila.
[- Azkue]

KARREJU, karreju (U): karraju.
[- Azkue]

KARRETERU, karreteru (D): itzain.
[- Azkue]

KARRETILLA, karretille (D): karretila.
"karretille gerorau etor san (U)"
[- Azkue]

KARRO, karro (D): karro; zaldi eta astoakaz erabiltzen dena.
"Katiketik etorte san ara Butroire bat, karroas (G)"
[- Azkue]

KARRODUN, karrodune (D): karrodun.
"Butroire bije, bost errel a, pagateutzen karroduneri (G)"
[- Azkue]

KARTA, karte (D): karta, gutun.
[- Azkue]

KARTA TENPORA (U): kuarta denbora.
[- Azkue]

KARTA YOKO, karta yoko (D): karta joko.
[- Azkue]

KARTOL, kartola (D): kartola, gurtola.
[- Azkue: kartola (1): 173. orri.]

KARTZELA, kartzele (D): gartzela.
"ureteren bi edo iru lesan kartzelan (G)"
[- Azkue]

KARU, karu (D): garesti.
[- Azkue: karu: 173. orri.]

KARUTU (D): garestitu
[- Azkue]

KASA, kase (D): ehiza.
"kasako txakurre gustako lekitt eukitte (G)"
[- Azkue]

KASAN IÑ (D): ehizan egin.
[- Azkue]

KASERU, kaseru (D): ehiztari.
[- Azkue]

KASI (U): kasik
"ori kasi arroleri ixete san a paño polittoao ittearren edo (U)"
[- Azkue]

KASIK (D): kasik
"leleko leleko ataraten dan esnea, ba ure da kasik (G)"
[- Azkue]

KASKARA, kaskare
1. (G) kaskaragarra
[- Azkue]
2. (U): arrotzazal
"arrotzasala esaneskeron badakiu kaskare dana baya (U)"
[- Azkue]

KASKARAGAR, kaskaragarra (D): kaskarabar, txingor.
[- Azkue: kaskarabar (1); 474. orri.]

KASKU, kasku (D): apats.
[- Azkue]

KASTILLO, kastillo (G): gaztelu.
"angoarri da kastillon daona (G)", "esetu euden a. alabaten kastillo alabaten, esetu euden alabuko a (G)"
[- Azkue]

KASTILLU, kastillu (D): gaztelu.
[- Azkue]

KASU, kasu
1. (D) kazu
[- Azkue]
2. (G) kasu
"orixe pasa aken, itzelesko kasu pasa aken (G)"
[- Azkue]

KASU BITERAKO (D): esate baterako.
"sixillu esatealen, ori karrajun suten bere bai leku betzuten, kasu beterako guren karrajue ba, suteti kanpora egon, illunetako alderdiñ, eta karrajun esan oten (G)"
[- Azkue]

KASUELA, kasuele (D): kazuela
[- Azkue]

KASUREKO (D): esate baterako.
"estramiñe askan, ori isten da ba, kasureko, tabloye imintten da azpitti, onen altura ingerun, ta gero aurreti imintten dako, egur bet olan luse, estramiñe ayerí esaten dako (G)"
[- Azkue]

KATARRO, katarro (G): katarru.
"sirri parre katarrona da gora ta bera gorrok (G)"
[- Azkue]

KATARRU, katarru (U): katarru
[-Azkue]

KATE, kate (D): katea.
"saldik solotara sartu sedittesan, aurreko kadera biek katekas amarrata ibilttesan (G)"
[- Azkue: kate (1); 476. orri.]

KATEATU (U): kateatu.
[- Azkue]

KATEOTZ, kateotza (G). kateots.
"a lxen san kateotza! baya kateotza! ni paño bestek eseun asma (G)"
[- Azkue]

KATIGU (D). gatibu.
[- Azkue]

KATILLU, katillu (D). katilu
"aittek arrotza bat eta umek katillu bet esne indaban osten (G)"
[- Azkue: katillu; 476. orri.]

KATIRETU (G). kateatu.
[- Azkue]

KATU, katu (D). katu.
"aldea etzetan beti egote san katuk sartu urten itteko sulotxu bet aten aspiñ (U)", "motza tirelako katu baltzak, suri gustaten datzus?, niri estates gustaten e (G)"
[- Azkue: katu (1); 476. orri.]

KATXARRO, katxarro (D). ontzi.
"aproposko katxarro batzuk oten siren sulodunek (G)", "aske guk esaten gendun, aske katxarro txiker bat a, artu te eron, baya estraminẽ bertan fijo dauna da bertan gortan a, deukena (U)"
[- Azkue]

KAUSKITTU (D). kauskitu.
[- Azkue: kauskitu; 477. orri.]

KAXA, kaxe (D). kaxa.
"nire txilkitxu denporan, artagaro arten, kaxan sartu an (G)"
[- Azkue: kaxa (3); 473. orri.]

KEA, kea (D). ke.
"kea lar dau (G)"
[- Azkue: ke (1); 478. orri.]

KEARTE, kearte (D). kearte.
"kearten sartu dires (G)"
[- Azkue]

KEDAR, kedarra (U). kedarra, gedarra.
[- Azkue: kedar (1); 479. orri.]

KEJA
1. (D) kexatu.
"esinitte keja (G)"
[- Azkue]
2. keje (D) kexa
"estekot kejarik (G)"
[- Azkue]

KENDU (D). kendu
"orrek kenduekeron ba, giarra gitxi dau (G)", "lusero badeko kendu barik edo, ikeratu itte san bat, eta ordun absatealon medikuri, ostantzen etzen intentate san (G)", "erretalle ixeten da barrista barik, sarra kendu te barri iniñi (U)"
[- Azkue: kendu (1); 480. orri.]

KENDUPARRI, kenduparri (D). kenduberri
[- Azkue]

KERIXA, kerixe (D): geriza.
[+ Azkue: keriza (1): 481. orri.]

KETU (D): ketu.
[- Azkue]

KIBILL, kibille (D): bigizta.
[+ Azkue: kibil: 484. orri.]

KIKERA, kikere (U): kikara.
[- Azkue]

KIKILDU (D): kikildu.
[+ Azkue: kiklldu (2): 484. orri.]

KIKOLDU (U): kiklldu.
[- Azkue]

KILIKILI (D): giligili
[- Azkue]

KILIKILIK IÑ (D): giligili egin
[- Azkue]

KILIKOLO (D): kili-kolo.
[+ Azkue: kili-kolo: 485. orri.]

KIMA, kime (D): kima
[+ Azkue: kima (2): 485. orri.]

KINKILLERU, kinkilleru (D): kinkailsaltzaile.
[- Azkue]

KINPULA, kinpule (D): kipula.
"kinpula bat pikata, gustaten daken lekun. kinpule pikata prijidu eta areas urdeyes nastea, a kinpule yate san (G)","berakatzak ekar berren ekar deittues kinpulak (U)
[+ Azkue: kinpula: 486. orri.]

KINPULLA, kinpulle (U): kipula.
[+ Azkue: kinpula: 486. orri.]

KIÑA (D): kinatu
"buelta itteko geyenen olantxe esaten dotzu buelta, ta ganera kiña itten dako besteri a, arantza yon ditten, beste alderdirantza yon ditten (U)"
[+ Azkue: kiña (2): 486. orri.]

KIÑAKA (G): kinaka.
[- Azkue]

KIÑU, kiñu (D): keinu.
[+ Azkue: kiñu (1): 486. orri.]

KIÑU BOTA (D): keinua bota.
[- Azkue]

KIÑU IÑ (D): keinua egin.
[- Azkue]

KIRIKIO, kirikio (D): gaztainen kanpoko oskol.
[+ Azkue: kirikio: 487. orri.]

KIRIKOLATZ, kirikolatz (D). kirikolatz.
[- Azkue: kiriko latz; 487. orri.]

KISKAILLU, kiskaillu (G): kiskailu
[- Azkue]

KISKELDU (D): kiskaldu.
[- Azkue: kiskaldu; 488. orri.]

KISKET, kisketa (D). kisket.
"kisketa ausi in da (G)"
[- Azkue: kisket (1); 486. orri.]

KISKILLA, kiskille (U): kiskailu.
[- Azkue: kiskillu; 489. orri.]

KISKILLU, kiskillu (G): kiskailu.
[- Azkue: kiskillu; 489. orri.]

KISKOR, kiskorra (D). kizkor.
[- Azkue]

KISKORTU (D): kizkortu.
[- Azkue: kizkortu; 490. orri.]

KISKUR, kiskurre (G): kizkor
[- Azkue]

KITA (D): kendu.
[- Azkue]

KITTU (D): kito.
"Sanpedrotako permanente itte san, ta kittu, urreko sanpedrotxarten (G)"
[- Azkue: kitu (1); 489. orri.]

KLABELIÑA, klabeliñe (D): klabelina.
[- Azkue: klabeliña; 490. orri.]

KLARO (G): jakina.
"klaro etor dana! (G)"
[- Azkue]

KLARU, klaru (G): argi.
"estau klaru etor dala (G)".
[- Azkue]

KOBRA (G). kobratu.
"eun peseta kobraten dere orrek a, kilo (G)", "bai gerra osten pastore yon da orti gure alderdiri asko ori a, kurtzioko usaba pere ameriketako susidio kobraten deu pastore an intte, eta orren anaje bi edo iru te, koñetu te, gasteri itzela, ointxe il da bat, asentzion anaje a, estat akordaten usena oiñ (G)"
[- Azkue]

KOBRESKO, kobresko (D). kobrezko.
[- Azkue]

KODAÑA, kodañe (D): kodaina.
[- Azkue: kodaiña; 494. orri.]

KOIPE, koipe (D): koipe.
"kuntzurrunek ikitten dittus orrek koipek (G)", "afarie, ba leku betzuten porru salde ta patata saltza berden ta olan bere usaten siren, guren geuren etzen esta iños olau, etzen, ba, urdei prijidu, urdei satitxu bana edo prijidu, eta ak emon deun a, koipetan, ba kinpula bat pikata, gustaten daken lekun, kinpule pikata prijidu eta areas urdeves nastea a kinpule yate san (G)"
[+ Azkue: koipe (1): 494. orri.]

KOIPESTO, koipesto (D): koipezto.
"koipesto bere bat esaten da (G)"
[+ Azkue: koipezto: 494. orri.]

KOIPETZU, koipetzu (D): koipetsu.
[+ Azkue: koipetsu (1): 494. orri.]

KOITTEDA, koittede (D): gajo.
"andra koittede beti asarre ta agirika, beti olan (G)"
[- Azkue]

KOITTEDU, kottedu (D): gixajo.
"niri soratu erain berdostesu sul! soratu! gure ume koitteduk ser ikisko deude su ikusitte? (G)"
[+ Azkue: koitadu: 494. orri.]

KOK IÑ (D): ok egin, kok egin.
[- Azkue]

KOKO (D): koko, kotxo.
[+ Azkue: koko (8): 495. orri.]

KOKOLA, kokole (D): mamala.
[- Azkue]

KOKOLO, kokolo (D): kokolo.
"ori esta iñusente kokolo dalako espada iñusente arrotxu dalako (U)"
[+ Azkue: kokolo (2): 495. orri.]

KOKOLOBATXI, kokolobatxi (D): kokolo, umeen berba da.
[- Azkue]

KOKOT, kokota (D): kokot
"orrek atarakoan, barruti garbi garbi in trapu beteas iri txarri ondo ondo, eta eskei, eta goitti bera erre txarri kokoteti bustenera, buruitxe an imiñi, oiñ ori esta itten, siketu ditten (G)"
[+ Azkue: kokot (1): 495. orri.]

KOLKO, kolko (D): kolko.
[+ Azkue: kolko: 496. orri.]

KOLORE, kolore (D): kolore.
"axek koisten badeu ya kolore galdu itten deu, arrantzio kolore artxen deu, txorixok (G)", "onetelo soson antza baya kolore esteko ondo (U)"
[- Azkue]

KOLORGE, kolorege (G): kolorege.
[- Azkue]

KOLTXILLA, koltxille (D): koltxa.
"koltxillak guk lumeas intte ik! gendusen se patok egon direles guren, lume eukitten gendun asko ta ostantzen a, sapeas bere ittesan, leku betzuten, guk lumeas ikitten gendun intte, ta itten dires oyan kuadrukok eta gero lume suietatelo itten dakes yosturak, oingon klasera baya oin gausa fiñau deke barrun sartute orrek, lumeaskok oten siren guren, ta sapeas bere leku betzuten

ikittesan intte, sapeari a, barruko bigunentxu edo aparta eta areas intte koltxillie edo iru lau a, tela alkarreri yositte bere bal (G)"
[- Azkue]

KOLTXOI, koltxoi (D). koltxoi.
"koltxoi yosteko orrotzak, baya andiaok ixeten siren (G)"
[- Azkue]

KOLTXOI ORROTZ, koltxoi orrotz (D). koltxoi orratz.
[- Azkue]

KOLLAR, kollarra (G). zaldien koilarra
[- Azkue]

KOLLARA, kollare (D). goilara.
[- Azkue: koillara; 495. orri.]

KOLLARAKADA, kollarakade (D). goilarakada.
[- Azkue]

KOLLU, kollu (G). erropen idun.
[- Azkue]

KOMENENTZI, komenentzi (D). konbenentzia.
[- Azkue]

KOMENIDU (U). konbeni izan
[- Azkue]

KOMODA, komode (D). komoda.
[- Azkue]

KOMONIDU (G). konbeni
[- Azkue]

KOMULGA (D). komulgatu.
[- Azkue]

KOMUN, komune (D). komun
[- Azkue]

KOMUNIÑO, komuniño (D): komunio.
[- Azkue]

KONBERTZASIÑO, konbertzasiño (D): elkarrizketa.
[- Azkue]

KONBIDA (D). gonbidatu.
[- Azkue]

KONBIDEDU, konbidedu (D). gonbidatu.
[- Azkue]

KONBIDEDU EGUN, konbidedu egune (D). gonbidatu egun.
[- Azkue]

KONBIDEDUTZE, konbidedutze (D). gonbidatutza.
"konbidedutze erriko yayetan da (U)"
[- Azkue]

KONDESIÑO, kondesiño (D): baidintza.
[- Azkue]

KONDILLA, kondille (G). zigarro mutxikin.
[- Azkue]

KONEJERA, konejere (D). untxi kaiola.
[- Azkue]

KONEJU,koneju (D). untxi.
"koneju gitxi ote san gure gaste denporan (G)"
[- Azkue]

KONFESA (D). aitortu.
"konfesa leur orrek esken yoten sanak (G)"
[- Azkue]

KONIFLOR, koniflora (D). azalore
"koniflora ta ase, imintteen leku askotan (G)"
[- Azkue]

KONPLETO (G). guztiz
"ori a, konpleto barri da (G)", "itxieutzesan etze, propiedade, ganadu gusti tte dana itxi eutzen berari, eskondu sen yatabeko bateas, eta, neskamutillek ikiesan, mutille, iñusente konpleto (G)"
[- Azkue]

KONPONDU (D). konpondu
[- Azkue]

KONPONIDA, konponide (U). ondo jantzita, dotore.
"ondo yantzitte ta garbi tte konponide da (U)"
[- Azkue]

KONPONIDU (G). konpondu
"eneas bere tapateuden batzuk baya atxurrekas konponiduau letxen dala tapata (G)"
[- Azkue]

KONPONIMINTTU, konponiminttu (G). konponbide.
[- Azkue]

KONPORTA, konporte (D). konporta.
"errotara etorte sanen ure, konporta ikieun an ta ari ezaten geuntzen antapare (G)"
[- Azkue]

KONPRA, konpre (G). erosketa.
[- Azkue]

KONSEJAL, konsejala (D). zinegotzi.
[- Azkue]

KONSERBA (D). kontserbatu.
[- Azkue]

KONTA (D). kontatu
"orrek gerrako kontu paño estittu kontaten (G)", "niri pasako gauza bat kontakotzut (G)", "ori esta polittc kontateko es ikusteko (U)"
[- Azkue: konta: 497, orri]

KONTENTU (D): pozik.
"aunke diru asko dekon estau konforme, estau kontentu (G)"
[- Azkue]

KONTENTUS (G): pozik.
"suok kontentus sause (G)
[- Azkue]

KONTESTA (D): erantzun.
" alabun bertzetan asten dire euren asarralduntzan, eta bata besteri kontestaten (G)"
[- Azkue]

KONTESTASIÑO, kontestasiño (D): erantzun.
"seoser olan ixeo da kontestasiño orti orrena (G)"
[- Azkue]

KONTRA (D): kontra.
"erreken kontran, egon san kuadru bet (G)"
[- Azkue : kontra (1,2): 497. orri.]

KONTRABENTANA, kontrabentane (D): kontraleiho.
[- Azkue]

KONTRARENGO, kontrarengo (G): kontrarengo.
"urreko sati bere, nire aittek iñeko, kamiñon kontrarengo barrun daona da geuk iñeko, gero urreko sati daona, nire aittek iñeko ni eskonduteko esegon lekurik, an ta (G)"
[- Azkue]

KONTRARIO, kontrario (D): arerio.
[- Azkue]

KONTRASOL, kontrasola (D): hozpel.
[- Azkue]

KONTU, kontu (D): kontu.
"zorriste lelauko kontu san (G)", "anabaka naye edo kontu naye dekosu (U)"
[- Azkue: kontu (3): 498. orri.]

KONTU EUKI (D): kontu eduki.
"estegorri ganera a, txiketukeran kontu eukitten deure se lelauko bera ataraten deutze a, txarri ilkeran (U)"
[- Azkue]

KONTURE (D): kontura.
"orrek a, aman konture bixi direz (G)"
[- Azkue]

KONTURETU (D): konturatu.
"konturetu nas kanpoko selan saran (G)", "konturetu gintzesan grasik amari (U)"
[- Azkue: konturatu (1): 498. orri.]

KONTUS (D): kontuz.
"kontus berotxu ongo da ta (G)", "gauze aztunekas kontus ibilteko dau mundun ez edosein gauze esan arrokeris esanta bere (G)"
[- Azkue: kontuz: 498. orri.]

KONTUTEN ARTU (D): kontutan hartu.
[- Azkue]

KONTZEGIDU (D): lortu.
"kontzegidu leuden bota esitteko (G)", "ordun eskapa euden eta ezeuden kontzegidu (G)"
[- Azkue]

KONTZERBA (D): kontserbatu.
"eta orrek kontzerbaten siren gero denpora andiñ (G)", "lelau txarril gatzetan iminten siren kontzerbateko urte gustireko (G)"
[- Azkue]

KOÑATA, koñate (U): koinata.
[- Azkue]

KOÑATU, koñatu (U): koinatu.
[- Azkue]

KOÑETA, koñete (G): koinata.
[- Azkue]

KOÑETU, koñetu (G): koinatu.
"bai gerra osten pastore yon da orti gure alderditi asko ori a, kurtzioko usaba pere ameriketako susidio kobraten deu pastore an intte, eta orren anaje bi edo iru te, koñetu te, gasteri itzela, ointxe il da bat, asentzion anaje a, estat akordaten usena oiñ (G)"
[- Azkue]

KOPA, kope (D) kopa karta jokoan
[- Azkue]

KOPO, kopo (D): kopu.
[+ Azkue: kopu; 498. orri.]

KOPU, kopu (D): kopu.
[+ Azkue: kopu; 498. orri.]

KORDA, korde (D): korda.
[+ Azkue: korda; 499. orri.]

KORDEL, kordela (D): kordel
"arraril arrara edo olan dekos a, kordeltxu betzuk (G)"
[- Azkue]

KORDOI, kordoi (D): kordoi.
"beral bereinketute seittusen medallak eta kordoik (U)", "metxeru, olan, oin bere lantzen bat adornureko edo ikusten dires olauk, kordoi luse batek a, metxeru, txispe ataraten dakona (G)"
[- Azkue]

KORONILLA, koronille (D): kaskagain.
[- Azkue]

KOROTZ, korotza (D): korotz.
[+ Azkue: korotz; 500. orri.]

KORREDORE, korredore (D): korrikalari.
[- Azkue]

KORRIDU (D): korritu.
"areas pasa ta gero, urek korridu delñ edo, itten siren a, esabarra bat (G)"
[- Azkue]

KORRIENTE, korriente (D): korronte.
[- Azkue]

KORRIKUNE, korrikune (D): korrikune.
[- Azkue]

KOSETXA, kosetxe (D): uzta.
[- Azkue]

KOSKOLA, koskole (U): koskol.
[+ Azkue: koskol (1): 502. orri.]

KOSKOR, koskorra (D): koskor
[- Azkue]

KOSKORREKO,koskorreko (D): koskorreko
"koskorreko bat emongo tzut (U)"
[- Azkue]

KOSKORROI, koskorroi (D): koskorroi
[- Azkue]

KOSTA (D): kostatu.
[- Azkue]

KOSTUNBRE, kostunbre (D): ohitura.
"gero geldi geldi orrek kostunbrek astute e, akabaten yon dires (G)", "kostunbre asko otesan ori esateko (U)"
[- Azkue]

KOTXILL, kotxille (G): pernilaren apatxa, punta.
"pernillek eukitten deuna, bolatxues selan eukitten deun andi gora ankako ayeri esaten tzu kotxille (G)"
[- Azkue]

KOTXO, kotxo (D): koko, kotxo.
[+ Azkue: kotxo (1): 503. orri.]

KOXA, koxe (D): herren (f.)
[- Azkue]

KOXI (D): hartu.
"imiñi firu olan, kañabera baten puntan eta, areas koisten siren (G)", "kotxe batek koxi nendun or erriñ (U)"
[- Azkue]

KOXO, koxo (D): herren.
[- Azkue]

KOXORIK (D): herrenka.

[- Azkue]

KOXU (G): hartu.
"estu koxu bapere (G)", "arretxiko koxu kaderakas emen ta lepoti agarrata arretxiko (G)"
[- Azkue]

KOYU (G): hartu.
"koyu ixu ori umea yausi esteitten (G)"
[- Azkue]

KOYU KOYUKE (D): harrapaka: umeen jokoa.
[- Azkue]

KRESAL, kresala (D): kresal.
[- Azkue: kresal (1): 504. orri.]

KRIEDA, kriede (D): neskame.
"gerra denporan a' ba, yaboi eskas egon sanean a, krieda onitzen lekun ittesan (G)"
[- Azkue]

KRIEDU, kriede (D): morroi, mutil.
"ori kriedu bota deude (G)", "ni kriedu etor nitzen (U)"
[- Azkue]

KRISTEL, kristela (D)
1. (D) kristal.
"yausi in da bentanako kristala (G)"
[- Azkue]
2. (D) ura izoztuta egotea.
"leye andi in dau se serak danak daus kristelak intte (U)
[- Azkue]

KRISTELAK IÑ (D): ura izoztu.
"leye andi in dau se serak danatatus kristelak intte (U)"
[- Azkue]

KRUSEL, krusela (D): kristu.
"krusela orixe da argi petrolioasko (G)"
[- Azkue]

KUADRILLATO, kuadrillato (G): lagun talde handi.
[- Azkue]

KUAJADA, kuajade (D): gatzatu.
[- Azkue]

KUARTATENPORAK (G): kuarta denporak.
[- Azkue]

KUARTILLU, kuartillu (D): kuartilu.
"la atara kuartillutxu bet, kuartillutxu edan ta fuma, fuma nik sarri itten doales ta, beste kuartillu bet (G)"
[- Azkue]

KUARTILLU ERDI, kuartillu erdi (D): kuartilu erdi.
[- Azkue]

KUARTU, kuartu (D) logela.
"kuartuko armario iste san eskaparota (G)"
[- Azkue]

KUELLU, kuellu (U): erropen idun.
"guk sikeran kuellu esaten du (U)"
[- Azkue]

KUIKE (D): kuika: umeen jokoa.
[- Azkue: kuika: 505. orri.]

KUKARATXA, kukaratxe (D): labezomorro
[- Azkue]

KUKU, kuku
1. (D) kuku
[+ Azkue: kuku (1): 506. orri.]
2. (G) umeei esaten zaie norbera ikusten dutenean: umeen berba da.
[- Azkue]

KUKU BARRE, kuku barre (G): kuku barre; umeen berba da.
[- Azkue]

KUKU FRAKA, kuku frake (D): Digitalis purpurea.
[+ Azkue: kukufraka: 506. orri.]

KUKU IÑ (D): kuku egin.
[Azkue]

KUKUKE (D): kukuka.
[- Azkue]

KUKULUMIXO (D): kokoriko.
[+ Azkue: kukulumixo: 506. orri.]

KUKURRUKU, kukurruku (D): kukurruku
[+ Azkue: kukurruku (1): 506. orri.]

KUKURRUKU ASTUL, kukurruku astule (D): kukurruku eztul.
[+ Azkue: kukurruku-eztul: 506. orri.]

KUKURU, kukuru (G):
[- Azkue]

KUKU SAGAR, kuku sagarra (D): kukusagar.
[+ Azkue: kukusagar: 507. orri.]

KULERO, kulero (G): kulero, pantaloi.
[- Azkue]

KUMA, kume (D): kuma.
[+ Azkue: kuma (1): 507. orri.]

KUMERI ERAIÑ (D): kumari eragin.
[Azkue]

KUNKUR, kunkurre (G): mendi konkor
[- Azkue]

KUNPLIDU (G): bete, egin.
[- Azkue]

KUNTZURRUN, kuntzurrune (D): guntzurrun.
"kuntzurrunek ikitten dittus orrek koipek (G)"
[+ Azkue: kuntzurrun: 508. orri.]

KURA
1. (D) ondo, heldu.
"in bere gitxi. se pernillek a. ba. kura itten siren (G)"
[- Azkue]
2 kure (D) osaketa
[- Azkue]

KURBA, kurbe (D): bihurgune.
"antxe kurban yausiko da (G)"
[- Azkue]

KURLINKA, kurlinke
1. (U) kurlinka
[+ Azkue: kurlinka: 509. orri.]
2. (U) kadera handiko ume
[- Azkue]

KURTZARRITTE, kurtzarritte (G)
[- Azkue]

KURTZE, kurtze (D): gurutze.
"baya edoselan bere errotakoa, sera ixen san guarde ixen san ta illte topa eudean ba, or kurtze ta iminte egon san lekun eta asarre ixen siren antza (G)"
[- Azkue]

KURTZIO, kurtzio (D): bidegurutze.
"kurtzioti buelte iñ esittearren, yoten giñen (G)", "bai gerra osten pastore yon da orti gure alderditi asko ori a kurtzioko usaba pere ameriketako susidio kobraten deu pastore an intte eta orren anaie bi edo iru te, koñetu te, gasteri itzela, ointxe il da bat, asentzion anaie a, estat akordaten usena oiñ (G)"
[- Azkue]

KUSKUR, kuskurre
1. (D) ogi kozkor
"gabonatan afaritten paraten gintzenean, ogi kuskurre ebai, eta mantelan aspin gorde (U)"
[- Azkue]
2. (D) ezkur
"kuskurre deko onek, au ametza ixengo da (U)"
[+ Azkue: kuzkur (2): 512. orri.]

KUTXARILLA, kutxarille, (G): goilaratxo
"ordun amoma defuntek a, olan astuleas oten giñenen, kutxarillaren bat asukere (G)"
[- Azkue]

KUTXILLO, kutxillo (D): ganibeta.
"txarri ill?, txarri illa , gantxo bateas koisten dee lelao morrotik , eta ol baten ganera altzaten dee gero lagun bik edo iruk, eta kutxilloas (G)"
[- Azkue]

KUTXILLO SULO, kutxillo sulo (G): aiztoz txarria hiltzen denean egiten zaion zuloa.
"ori ixete san, klaro, ba, txarrik odola ber dan modun emon espadeu edo gitxitxu emon badeu barrun lotxen dako odola, ta klaro erretako txarri, mayeti bera do, ta senbet eta mogiminttu giau klaro odolak urten itten tzu, eta odolak urten estaiñ ori sape imintten dako gero barrun dekon odola aprobetxateko, sapatxu sartxe akon a, kutxillo sulon (G)"
[- Azkue]

KUTXILLU, kutxillu (D): ganibeta.
[- Azkue]

KUXE, kuxe (D): kuxa.
[+ Azkue: kuxa (1): 510. orri.]

L

LABA, labe (D): labe, laba.
"ote, otek sue sera deko, tronko txikerra dales, mea dales, sue irie, beste egur lodiau da labe berotuteko ta (G)", "bustin klase bi daus, gorri da usate sana talle itteko, bustin gorri, eta bustin suri usate san len labak itteko, arto iertuteko, labak itteko bustin suri semento moduko da, gorri baño obe da (G)"
[+ Azkue: laba (1): 514. orri.]

LABADERO, labadero (D): garbitoki, ikuztoki.
[- Azkue]

LABADURA, lebadure (G): legame
[- Azkue]

LABAGARRI, labagarri (D): labagarri, labean erretzeko materiala.
"labagarri ote ixete san labasu itteko, ote edo egurre labagarri (G)"
[- Azkue]

LABAN, labana (D): laban.
[+ Azkue: laban (1): 515. orri.]

LABAN IÑ (D): laban egin.
[- Azkue]

LABANDU (D): labandu.
[+ Azkue: labandu (1): 515. orri.]

LABAÑA, labañe (D): labaina.
"kallo kentxeko nik estaitt, ebai itte'san atxiñe, beratuten euki, eta gero ebai, labañeas (G)"
[+ Azkue: labaiña (2): 514. orri.]

LABAPALU, labapalu (G): belaki.
[- Azkue]

LABAROTA, labarote (D): labarako ota.
[- Azkue]

LABARTO, labarto (G): labarto.
"labasuk itten sirenean labartok, lodi lodik, itten siren (G)"
[+ Azkue: labarto: 515. orri.]

LABASU, labasu (D): labasu.
"lelengo labasuk a, ba, setlenbren akaburantza itten dires (G)"
[- Azkue]

LABRA (D) Laiatu, landu.
"labrate san layakas dana (G)", "baso bat edo ainbet denporan labra barik euki ite gero labrate sanen lur barri (U)"
[- Azkue]

LABRANTZA, labrantze (D): nekazaritza.
"ona etorri arten aldean egonas ni bear itten, labrantzan (U)"
[- Azkue]

LABUR, laburre (D): labur.
"eruge lau da, eruge lau baya laburtxu ixeten da (G)"
[+ Azkue: labur (1): 516. orri.]

LABURTU (D): laburtu.
[+ Azkue: laburtu (1): 516. orri.]

LADRILLO, ladrillo (G): adreilu.
[- Azkue]

LADRILLU, ladrillu (D): adreilu.
"ladrillusko orma bat in deude solok apartateko (G)"
[- Azkue]

LAGUN, lagune
1. (D) lagun, adiskide
"laguntzet artu deude (G)", "ori euki dere laguntzet (U)"
[+ Azkue: lagun (1): 517. orri.]
2 (G): bizilagun, lagun, pertsona
"eta ol baten ganera altzaten dee gero lagun bik edo iruk (G)"
[+ Azkue: lagun (2): 517. orri.]

LAGUN IÑ (-GAS) (G): lagun egin, laguna izan.
[- Azkue]

LAGUNDU (D): lagundu.
"lagundu dotzut akabaten dana (G)"
[+ Azkue: lagundu (1): 517. orri.]

LAGUNTASUN, laguntasune (D): laguntasun.
[- Azkue]

LAGUNTZA, laguntze (D): laguntza.
[+ Azkue: laguntza (1): 517. orri.]

LAGUNTZIÑO, laguntziño (D): laguntza
"aston ganera ien arten bakarrik esan dotzet laguntziño itteko ta, antza denes santuk a, momentu beterako bakarrik estere lagunik gure (G)"
[- Azkue]

LANA, lane (D): artile.
"goruk a, Mañun ikusi neusen nik, etzen estoas esetu baya Mañun gure nebe abade egon san lekun, sera, lane intte, itten estoas ikusi iños baya erremintte ikusi dot (U)"
[- Azkue]

LANBRI, lanbri (D): lanbri, lanpar.
[+ Azkue: lanbri: 522. orri.]

LANDA, lande (D): landa.
"eta ori etorte sala urten beiñ, butroire, kastillon lotxen salakorik estekot, bilboti beskari bet itteudean, landan (G)"
[+ Azkue: landa (1): 522. orri.]

LANDA MIÑ, landa miñe (D): zapalduta eta erabiltzen ez den landa.
[- Azkue]

LANDARA, landare (D): landara.
"landare koisteko asi erain ber dosu, ba eraitten da troso baten asi, olau sati bet eraitten da (G)"
[+ Azkue: landara (1): 522. orri.]

LANDU (D): landu
[+ Azkue: landu (1): 523. orri.]

LANKATE, lankate (D): exa eta areetan erabiltzen den kate.
[- Azkue]

LANTZAR, lantzarra (D): lantzar.
"Darion lantzarra ixen san a (G)", "lur barri baso lurre da osea baso egonta daun lurrea, eta gero lur barri patate ta eraitteko, lur barri pataterako ta da ona onek bestek lantzarra paño obe (G)", "sanbedarrak oten dires, lusingetxuk gixonanak, eta alan sabaltxuk enbranak, gure lantzarren asko daus, aik oriotan imintten dire aurki (U)"
[+ Azkue: lantzar (2): 524. orri.]

LANTZAR EGON (G): lantzar egon.
" lantzarra da bedarra daun solo, amar edo amabost urten lantzar dau (G)"
[- Azkue]

LANTZEN (D): lantzean, noizean behin.
"es oiñ esta itten ori, lantzen etze baten ingo da (G)"
[- Azkue]

LANTZEN BEIÑ (D): lantzean behin, noizean behin.
[- Azkue]

LANTZEN BEIÑEN (D): lantzean behin, noizean behin.
"lantzen beiñen okele a, ta, makallo ta orrek gausak apur bet geyau (G)"
[- Azkue]

LANTZENBIÑEN (G): lantzean behin, noizean behin.
[- Azkue]

LAÑO, laño (D): laino.
"laño itzela yaok (G)"
[+ Azkue: laño (2): 523. orri.]

LAÑOTU (D): lainotu.
[+ Azkue: lañotu (3): 524. orri.]

LAÑOTZU, lañotzu (D): lainotsu.
[- Azkue]

LAPA, lape (D): lapa.
[+ Azkue: lapa (2): 525. orri.]

LAPAOTZARA, lapaotzare (U): lepo otzara.
[- Azkue]

LAPATZ, lapatza (D): Arctium minus.
[+ Azkue: lapatza (1); 525. orri.]

LAPIKO, lapiko (D): lapiko.
"amak imin deu lapiko (G)"
[+ Azkue: lApiko (1); 525. orri.]

LAPIKO IÑ (U): zurrunbilo.
[- Azkue]

LAPIKOKO (D): lapikoko.
"lapikoko indabe, lekurik geyenatan (G)"
[+ Azkue: lapikoko; 525. orri.]

LAPOTZARA, lapotzare (D): lepo otzara.
"lapotzare aori kaje balitze lau otzara bat, aste erdi erditti daule esku sartute eroteko, lapotzare (G)"
[- Azkue]

LAPRASTADA, laprastade (D): laprastada.
[+ Azkue: laprastada; 526. orri.]

LAPRASTADAKA (U): laprastadaka
"kamiñon ta, gure beyek eta esiren egoten usata ta kamiñon yoten sirenen en jeneral asten siren laprastadaka ta txarto ibiltten, ta orreri danari a, eske (U)"
[- Azkue]

LAPUR, lapurre (D): lapur
[+ Azkue: lapur (1); 526. orri.]

LAPURRETA, lapurrete (D): lapurreta.
"lapurretan koxu deude (G)"
[+ Azkue: lapurreta; 526. orri.]

LAPURRETAN IÑ (D): lapurretan egin.
[- Azkue]

LARANJA, laranje (D): laranja.
[+ Azkue: laranja; 526. orri.]

LARATRO, laratro (D): laratro, daratulu.
"sulok eukesan laratroas iñeko sulok a (G)"
[+ Azkue: laratro; 526. orri.]

LARATZU, laratzu (D): laratzu.
[+ Azkue: laratzu; 526. orri.]

LARGA (D): utzi, soltatu.
[+ Azkue: larga; 527. orri.]

LARRA KLABELIÑA, larra klabeliñe (D): larra klabelina.
[+ Azkue: larra-kabeliña; 528. orri.]

LARRATXORI, larratxori (D): larratxori.
[+ Azkue: larratxori; 528. orri.]

LARREN, larrena (U): etxaurrean satsa egiteko egiten zen zulo handia, bertan otea botatzen zen eta ustelduz gero satsa egiten zen solorako.
[- Azkue]

LARRI, larri (D): larri.
"unekada bat larri edo pasa deunen bai estukuntze (U)"
[+ Azkue: larri (3); 528. orri.]

LARRIALDI, larrialdi (D): larrialdi.
[- Azkue]

LARRITTU (D): larritu.
"larrittu itten da arbindu (G)"
[+ Azkue: larritu; 529. orri.]

LARROSA, larrose.
1. (D): larrosa
[+ Azkue: larrosa; 529. orri.]
2. (G): larrosa kolore
[- Azkue]

LASATU (D): laxatu.
[- Azkue]

LASKITTU (D): lardaskatu, laskitu.
"es txorik itteudean, ba dana laskittu (G)"
[- Azkue]

LASTAMARRA,lastamarre (D): lastamarraga.
[+ Azkue: lastamarraga; 530. orri.]

LASTAMARRAGA, lastamarrage (G): lastamarraga.
[+ Azkue: lastamarraga; 530. orri.]

LASTAN, lastana (D): laztan
[+ Azkue: laztan (4); 535. orri.]

LASTANDU (D): laztandu.
[+ Azkue: laztandu; 535. orri.]

LASTATEGI, lastategi (G): lastategi.
"gordetako ba, lastategire erotesan, geyenak kabitten siren (G)"
[+ Azkue: lastategi; 530. orri.]

LASTEGI, lastegi (D): lastategi.
"lastegi edo lastategi, bata nei beste biek usaten dus guk (G)", "goittegi indabak eta eukitteko, talletun a, parajen dauna orixe da, guk lastegin baño kamaran eukitten gendun, kamaran eta, a iste san indabak botateko (U)"
[+ Azkue: lastategi; 530. orri.]

LASTER (D): laster.
"setiembre pasaeskeronean laster agertuten dire (G)"
[+ Azkue: laster (1); 531. orri.]

LASTIMA, lastime (D): lastima.
"lastime lelau etorri esitte (G)", "lastime da galdu itte (U)"
[- Azkue]

LASTIMAGARRI, lastimagarri (D): lastimagarri.
[- Azkue]

LASTO, lasto (D): lasto.
[+ Azkue: lasto (1); 531. orri.]

LASTO ORRI, lasto orri (G): lasto orri.
[- Azkue]

LASTO TRONGO, lasto trongo (G): lasto enbor.
[- Azkue]

LASU, lasu (D): laxu
[- Azkue]

LATA, late (D): lata.
"late geittuten dako etzen a. talletun aspiñ imintten dakon olari (G)"
[+ Azkue: lata (1); 531. orri.]

LATAGORRI, latagorri (D): erromara.
"latagorri da besinon bide bat edo bere propietariok bakarrik euki arako entrade (G)", "Urdulisen egon san ori tte a ixete san latagorries ixitte (G)"
[- Azkue]

LATIGU (D): jo eta ke
[-Azkue]

LATZ, latza (D): latza.
"latza ixekeran itten dotze estaitt nik mogidu edo (G)"

LAU DARDAN (D): dardarka.
[- Azkue]

LAUREN, laurena (D): lauren, laurden.
[+ Azkue: lauren; 533. orri.]

LAUSOTU (G): lausotu.
[- Azkue]

LAU TXAKUR (D): lau txakur, katuka, katanaraz.
[- Azkue]

LAYA, laye (D): laia.
"solok osok itten siren layakas (G)"
[+ Azkue: lai (1); 517. orri.]

LAYATU (U): laiatu.
[+ Azkue: laiatu (1); 518. orri.]

LAYETU (G): laiatu.
"layetu itten da leleko lurre (G)"
[+ Azkue: laiatu (1); 518. orri.]

LEAR, learra (D): legar.
"learra botateakon esneri (G)"
[+ Azkue: lear (1); 535. orri.]

LEBA, lebe (D): garrantzi.
"eta oingok estotze emoten inportantzirik eta oingok leba barik emonta deke libre (G)"
[- Azkue]

LEBA ARTU (U): garrantzi hartu.
"bertan bearren dabiltzenen eseutzen ainbeste leba artxen (U)"
[- Azkue]

LEBADURA, lebadure (D): legame.
[- Azkue]

LEBA EGON (D): garrantzi egon.
"esta etorri baya estau lebarik (G)"
[- Azkue]

LEBA EUKI (D): garrantzi euki.
"esteko lebarik gu trankil gaus ondiño (G)"
[- Azkue]

LEBATZ, lebatza (D): lebatz.
[+ Azkue: lebatz: 535. orri.]

LEGAR, legarra (G): legar.
[+ Azkue: legar (1): 536. orri.]

LEGE, lege (D): lege
[+ Azkue: lege (1): 537. orri.]

LEGE GIXON, lege gixona (D): lege gizon.
"lege gixona erriñ atxiñe egote san (U)"
[+ Azkue: legegizon: 537. orri.]

LEGIDU (D): irakurri
[- Azkue]

LEI, leye (D): lehi
"leye andi in dau se serak danataus kristelak intte (U)", "lei baltza umedadebako leye da, lei siku (G)"
[+ Azkue: lei (1): 538. orri.]

LEI BALTZ, lei baltza (D): lehi beltz.
"lei baltza umedadebako leye da, lei siku (G)"
[- Azkue]

LEIDU (D): irakurri.
[- Azkue]

LEI-SURI, lei suri (D): lehi zuri.
[- Azkue]

LEIXAR, leixarra (G): leizar.
[+ Azkue: leizar: 539. orri.]

LEKU, leku (D): leku.
"estot topa lekurik iñon (G)", "afarie, ba leku betzuten porru salde ta patata saltza berden ta olan bere usaten siren, guren geuren etzen esta iños olau, etzen, ba, urdei prijidu, urdei satitxu bana edo prijidu, eta ak emon deun a, koipetan, ba kinpula bat pikata, gustaten daken lekun, kinpule pikata prijidu eta areas urdeyes nastea a kinpule yate san (G)", "sartu giñen lekuti atzera urten gendun (U)"
[+ Azkue: leku (1): 540. orri.]

LELENGO, lelengo (D): lehenengo.
[+ Azkue: lelengo: 541. orri.]

LEN (D): lehen.
"orti a, urdulisko elixati santamaiñera, ara len esan doten ermittara bere, sorgiñek a, yoten sirela prosesiñon ta, olan bere bai entzun dot baya, nik neuk estot ikusi (U)", "kañubera pere klase bi daus len esan doales (G)"
[• Azkue: len (1): 541. orri.]

LENGO ALDIÑ (D): lehenengo aldian.
"lengo aldiñ iretargies ondo ukuste san (G)", "i lengo aldiñ emen ego intzen (U)"
[- Azkue]

LENGON (D): lehenengoan.
[- Azkue]

LENGUNEN (D): lehen egunean.
"umek lengunen etor satikesan ona (G)"
[- Azkue]

LENGUSIÑ, lengusiñe (D): lehengusina.
"lengusin bet etor san Ameriketati (G)"
[• Azkue: lengusiña: 542. orri.]

LENGUSU, lengusu (D): lehengusu.
"nire lengusu bet a, asto esneas asi san (G)"
[• Azkue: lengusu (1): 542. orri.]

LENTEJA, lenteje (D): lenteja.
"ser esangot lenteja baten antzeko tamañuko edo, asi baltza baltza, eukitten deu, eta a eraitten da (G)"
[- Azkue]

LEOR, leorra (D): lehor.
[• Azkue: leor (1): 542. orri.]

LEORREN (D): lehorrean.
[- Azkue]

LEORTU (D): lehortu.
[• Azkue: leortu: 543. orri.]

LEPO, lepo (D): lepo.
"ortariko esta asko bet, lepon e, igurdi kalentureas esta, kalenture, edari tte olan edate beneno barres, eta orreas fregasiño emon, alkolaas igusi, ogetalau ordu barru pasa (G)"
[• Azkue: lepo (2): 543. orri.]

LEPOKO PAÑELU, lepoko pañelu (D): lepoko zapi.
"lepoko pañelu edo iduneko ba tires orrek (G)"
[- Azkue]

LERRO, lerro (D): lerro.
"lerrok itxi, ebai tte lerrok itxi an, bata besten antzen a, eta gero ganeti siketen danen buelte emon (G)"
[• Azkue: lerro (1): 541. orri.]

LETXERU, letxeru (D): esneketari.
"letxeruk dauseles etzerik etze dauseles, ba esne saldute bear gitxiao (G)"
[- Azkue]

LETXUGA, letxuge (D): letxuga.
[- Azkue]

LEXA, lexe (D): leza.
[+ Azkue: leza; 545. orri.]

LEXAR, lexarra (D): leizar
[- Azkue]

LEYE (U): lehi.
"leye andi in dau se serak danak daus kristelak intte (U)
[- Azkue]

LEYE IÑ (D): lehia egin.
[- Azkue]

LIBELULA, libelule (D): orratz.
[- Azkue]

LIBERDI, liberdi (D): liberdi
[- Azkue]

LIBER LAUREN, liber laurena (D): libra laurden.
[- Azkue]

LIBIRU, libiru (G): liburu.
"libiru bet ekar dot suk erakutzi seusten antzeko (G)"
[- Azkue]

LIBRA (D): libratu.
"ordun libra san aurki ala estalpa arten librata on basiren (G)", "petrolio argitti gero osten urteuden orrek, ori imintte san a, eukitteun kajoitxu bet ori sartxeko, eta gero ure botate akon goitti ba gotaka gotaka yausteko a, karburoana argi in deiñ, eta ure yoteko leku sarratu edi iri itten baakon, ba libra ber ixete akon se eseun itten argirik espabere (G)"
[- Azkue]

LIBRE, libre (D): libre, aske.
"gero urreo domekan edo libre daonen elixe itten dako ondre (U)", "libre daonen fijo gaus gu emen (G)"
[- Azkue]

LIBURU, liburu (U): liburu.
[+ Azkue: liburu (1): 545. orri.]

LIKINDU (G): likindu
[- Azkue]

LIKIÑ, likiñe (G): likin.
[+ Azkue: likin (3): 546. orri.]

LIMOI, limoi (D): limoi.
[+ Azkue: limoi: 547. orri.]

LIMOSNA, limosne (D): limosna.
"bulek a, erosi ber ixeten siren, limosna bat itteko, elixako limosne itteko bule emote san limosnen ordes, baya ya nonbrata ikitteuden presio, eta gero orrek artueskeron ba bijili pere eskastu itten siren, bulak artueskeron (G)"
[- Azkue]

LINO BEDAR, lino bedarra (G): liho belar.
[- Azkue]

LIÑO, liño (G): liho
[+ Azkue: liño; 547. orri.]

LIXAR, lixarra (U): leizar
[+ Azkue: lizar; 549. orri.]

LO (D): lo
"bier yotekoan, lo yon ber du goixetik (G)", "para da lo (U)"
[+ Azkue: lo (1); 550. orri.]

LOAK ARTU (D): loak hartu.
"loak artxe neu, eta bano (G)", "imiñi erleju, se espabere igual loak artuko gittus (G)"
[+ Azkue: loak artu; 550. orri.]

LOAK BOTA (G): loak bota, loak erre.
[- Azkue]

LOAK ERON (D): loak eroan.
"loak naro (G)"
[- Azkue]

LOBA, lobe
1. (D) iloba.
"guk euki du loba bat onek gustate ixen dakosena (G)"
2. (D) loba.
"ta gero artu eudean, esaben alderdiko loben seme bat, ak engañaeusen (G)"
[+ Azkue: loba (1,2); 550. orri.]

LO BIGUN IÑ (G): lo bigun egin, lo sendo egin.
[- Azkue]

LOBITO (G): otsoko.
"yon siren andra bi kaletik, eta lobito baten ondotik pasa siren, eta lobitok euken kostunbre esateko ganorabako atorra bako, ta andrek bate(k) besteri esaeutzen se, selan daki orrek txori orrek nik atorrarik estekotala, esaeutzen besteri (G)"
[- Azkue]

LOBO, lobo (D): otso.
[- Azkue]

LODI, lodi (D): lodi.
"batzu taus a, metxuaok beste batzuk lodiaok, baya estegorri este da gorri gorri (U)"
[+ Azkue: lodi (1); 550. orri.]

LODIERA, lodiere (D): lodiera.
[+ Azkue: lodiera; 551. orri.]

LODITTO, loditto (D): lodito.
"gixona berana bajuto ba ta loditto bat, estaitt berak selan dekon usena (G)"
[- Azkue]

LODITTONA, lodittone (D): lodito (f.)
[- Azkue]

LODITTU (D): loditu.
"berdure yaten dot loditu esitteko (G)"
[+ Azkue: loditu; 551. orri.]

LOGURE, logure (D): logura.
"logure dekot itzela (G)", "logure nas ni (G)", logure itzela dekot (U), "logurek erreta nau (U)"
[+ Azkue: logura (1): 551. orri.]

LOGURETU (D): loguretu.
[- Azkue]

LOI, loi, loye (D): lohi.
[+ Azkue: loi (1): 551. orri.]

LO IÑ (D): lo egin.
"estot in lorik kafe artu dotelako (G)", "mosok lo itten deu gauen ta egunes bear (U)"
[+ Azkue: lo egin: 551. orri.]

LOIÑA, loiñe (G): loina.
[+ Azkue: loina: 551. orri.]

LOITTU (D): lohitu.
"suri loittu ingo leskixus sapatak (G)", "goirik bera loittu da (U)"
[+ Azkue: loitu (1): 551. orri.]

LOKA (D): loka.
[+ Azkue: loka (1): 551. orri.]

LOKOSTU (D): lehorkitu.
[- Azkue]

LOLO (D): lo: umeen berba da.
[+ Azkue: lolo (4): 552. orri.]

LOLO IÑ (G): lo egin; umeen berba da.
[- Azkue]

LOMATU, lomatu (U): lotaldi txikar.
[- Azkue]

LOMUTU (G)
1. lotaldi txikarra
[- Azkue]
2. amesgaizto
[+ Azkue: lo-mutu; 553. orri.]

LO OSTE, lo oste (D): lo egin osteko haserre.
[- Azkue]

LOPE, lope (D): lope
[+ Azkue: lope; 553. orri.]

LORA, lore (D): lore
"sagarrak loran daus (G)"
[+ Azkue: lora (1): 553. orri.]

LORADUN, loradune (D): loradun
[- Azkue]

LORE EMON (D): lorea eman.
"lora asko emoten deu orrek (G)"
[- Azkue]

LO SENDO, lo sendo (G): lo sendoa.
[- Azkue]

LOTALDI, lotaldi (D): lotaldi.
[- Azkue]

LOTI, loti (D): loti.
[• Azkue: loti; 554. orri.]

LOTU (D): gelditu, lotu.
"eta eskeitte iminí, ba, yalgi deiñ a, lotxen dakon odola edo lotu dakon odola edo asala (G)", "iaketa etor saran lotu saittes a, afaritten (G)", "ta on sala esateuden ser bat, ori estakiu baya, kasu bet, olan, karatuleas ebilli, eta estaipa seosealttik iñ a, sera, ta karatule akabun kendu esiñ, bertan lotu eikiola (U)"
[• Azkue: lotu (9); 555. orri.]

LOTUKERA, lotukere (D): lotuera.
[- Azkue]

LOTZA, lotze (D): lotsa.
"lotza da neskato (G)"
[• Azkue: lotsa (1); 554. orri.]

LOTZABAKO, lotzabako (D): lotsabako.
"artatxori konpleto da lotzabako (G)"
[• Azkue: lotsabako; 554. orri.]

LOTZAGARRI, lotzagarri (D): lotsagarri.
[• Azkue: lotsagarri (1); 555. orri.]

LOTZATI, lotzati (D): lotsati.
[• Azkue: lotsati; 555. orri.]

LOTZATU (D): lotsatu.
"lotzatu itte nas euskera yakiñ esitteas (G)"
[• Azkue: lotsatu (1); 555. orri.]

LOTZOR, lotzorra (D): lotsor
[• Azkue: lotsor (1); 555. orri.]

LOYOR, loyorra (D): lohior, zikinterraz.
"errope argi edo sera danen eta ensegida loittuten danen loyorra (U)"
[- Azkue]

LUAMA, luame (D): lur arin.
"begako lurre luame, fasille, bega gusti da luame (G)"
[• Azkue: lugama; 556. orri.]

LUBARRI, lubarri (G): lur berri.
"gero ya solon usena dare, solo nausie, lubarri, lubarri esaten dako solo bateri, beste bat solo nausi, beste bat a, larrasen ondoko solo, beste bat a, dau aldatza, beste ibi barrena, ibi eskiñako, etze ondokotxuri ortu esaten dako (G)"
[• Azkue: lubarri; 556. orri.]

LUBERRI, luberri (G): lur berri.
"luberri buru esaten tzu guk areri (G)"
[• Azkue: luberri; 556. orri.]

LUKI, luki (D): luki.
"lukie txakurren antzeko da (G)"
[+ Azkue: luki (1); 557. orri.]

LUKI BUSTEN, luki bustena (D): luki buztan, azeri buztan.
"Begoña luki bustena setako usate ixen da ba?, medisinatarako bai usate ixen da ori e, jenero askotako ori usate ixen da e (G)"
[+ Azkue: luki-buztan; 557. orri.]

LUMA, lume (D): luma.
"koltxillak guk lumeas intte iki gendusen se patok egon sireles guren, lume eukitten gendun asko ta ostantzen a, sapeas bere ittesan, leku betzuten, guk lumeas ikitten gendun intte, ta itten dires oyan kuadrukok eta gero lume sujetateko itten dakes yosturak, oingon klasera baya oin gausa fiñau deke barrun sartute orrek, lumeaskok oten siren guren, ta sapeas bere leku betzuten ikittesan intte, sapeari a, barruko bigunentxu edo aparta eta areas intte koltxille edo iru lau a, tela alkarreri yositte bere bai (G)"
[+ Azkue: luma (1); 557. orri.]

LUMATU (D): lumatu.
[+ Azkue: lumatu (1); 557. orri.]

LUMETU (G): lumatu.
[+ Azkue: lumatu (1); 557. orri.]

LUMETXA, lumetxe (D): lumetxa.
[- Azkue]

LUNAR, lunarra (D): orainen
[- Azkue]

LUPETZA, lupetze (D): lupetza.
"lupetze basa andi, sakona daun leku, basa sakona badau lupetze (G)"
[+ Azkue: lupetza; 558. orri.]

LUPU, lupu (D): lupu
"lupu txikerra da, aulaseko a, buru ta gero bustena olan (G)", "poson oten direna tire lupuk (G)"
[+ Azkue: lupu (1); 558. orri.]

LUR, lurre (D): lur.
"baso askotako lurre esta ona (G)", "itxi itten dako a, silduten, lurren, silduten eta urteten dotzo palu betek eta palun punten urteten dotzo borla batek eta an itten dako asi (G)"
[+ Azkue: lur; 558. orri.]

LUR BARRI,lur barri (D): lur berri
"lur barri baso lurre da osea baso egonta daun lurrea, eta gero lur barri patate ta eraitteko, lur barri pataterako ta da ona onek bestek lantzarra paño obe (G)", "baso bat edo ainbet denporan labra barik euki tte gero labrate sanen lur barri (U)"
[- Azkue]

LUR GORRI, lur gorri (D): lur gorri.
[- Azkue]

LURKAKO, lurkako (G): lur kako.
[+ Azkue: lur-kako; 558. orri.]

LUR ME, lur mea (D): lur mehe, lugama.
[- Azkue]

LUR SALLA, lur salle (D): lur sail.
[- Azkue]

LUR TONTOR, lur tontorra (G): sator tontor.
[- Azkue]

LUR TXAKUR, lur txakurre (D): lur txakurra.
"lur txakurre da, oidalau da lur txakurre, ba tekot nik ikusitte txikerra ixe nitzenen, oidalau da (G)"
[- Azkue]

LURRE YAN (G): lurra jan, ondasunak xahutu.
[- Azkue]

LURRESKO, lurresko (D): lurrezko.
[- Azkue]

LURRUN, lurrune (D): lurrun
[+ Azkue: lurrun (1); 559. orri.]

LUSE, luse (D): luze.
"sutek iru metro luse dekos (G)", "eta gero asten danen tamañukoa, atara, eta lurre preparata euki tte, atxurreas itten da kanaltxu, eta an kanalen imintten dires banan banan, noberak gure deun distantzie, eta atzera altza dan lurre botaten dake ganera gero tapateko, eta porrue senbet eta luseao a, imiñiao ba, luseao urteten deu surik (G)"
[+ Azkue: luze; 560. orri.]

LUSERA, lusere (D): luzeera.
[+ Azkue: luzera; 560. orri.]

LUSERO (D)
"lusero badeko kendu barik edo, ikeratu itte san bat (G)", "lusero onas ni (U)"
[+ Azkue: luzaro; 560. orri.]

LUSETU (D): luzatu.
[+ Azkue: luzatu (1); 560. orri.]

LUSINGE, lusinge (D): luzanga.
"frantzesana da alau lusingetxu (G)", "ori asta barik isten da, beorrek eukitten deu agarrateko, igual sein matxete baten antzeko, da ori, matxete baten estiloko baya matxetek kurbe dekoles orrek artesen ba, kuadru bet, apur bet lusinge, matxeta pere kurbe deko (G)", "sanbedarrak oten dires, lusingetxuk gixonanak, eta alan sabaltxuk enbranak, gure lantzarren asko daus, aik oriotan imintten dire aurki (U)"
[+ Azkue: luzanga; 560. orri.]

LUSTRE, lustre (D): oinetakoei ematen zaien koipe edo betuna.
[- Azkue]

LUTU, lutu (D): luto.
[- Azkue]

M

MADARI, madari (D): madari.
"madari a, gitxi, madari tte olau gitxi dau gure aldetik eta (G)"
[+ Azkue: madari (1); 2. orri.]

MADARIKETU, madariketu (D): madarikatu.
[+ Azkue: madarikatu (2); 2. orri.]

MADRE (D): oso ona, ikaragarria, izugarria.
[- Azkue]

MAGAL, magala (D): magal.
[+ Azkue: magal (1); 2. orri.]

MAI, maye (G): mahai.
"gero gauean etorte san karniseru bet etorte san, eta iminí mai beten ganean, eta, atxiñe itteakon ba, lepoan erdi erditti kortade (G)"
[+ Azkue: mai (1); 3. orri.]

MAIPE, maipe (D): mahaipe.
[- Azkue]

MAISTRA, maistre (D): maistra.
[- Azkue]

MAISTRO, maistro (D): maisu.
"maistrok gure deu emen lotu gittesan (G)"
[+ Azkue: maistru (2); 6. orri.]

MAIXU, maixu (D): maisu.
[+ Azkue: maisu (1); 6. orri.]

MAJA, maje (G): polit (f.)
[- Azkue]

MAJARIK (D): polito (f.)
"malari saus yal eguneko erropeas (G)"
[- Azkue]

MAJO, majo (D): polit.
"majo ebai dotzu ule (G)"
[-Azkue]

MAKAL, makala (D): makal.
"ori lau asten on da makal (G)", "se gero agertu san, begoñako bat, esken yoten sana, andik esken yoten sana, kuadruren batzuk itten an trokan, eta guardek a, ba, seoser esangoeutzen, eta

ak konfesaun, konfesa ieun orrek esken yoten sanak, makal txarto, para sanean selan berak il deun, ordun libra san aurki ala estaipa arten librata on basiren baya urteren bi edo iru iesan kartzelan nire aittiten a, ba famelik anaje bik edo (G)"
[+ Azkue: makal (1); 7. orri.]

MAKALDU (D): makaldu, gaisotu.
"oneri aitte makaldu in dako (G)"
[+ Azkue: makaldu (1); 7. orri.]

MAKALIK (D): makalik.
[- Azkue]

MAKALTASUN, makaltasune (D): makaltasun, gaisotasun.
[- Azkue]

MAKALLO, makallo (D): makailo.
"atxiñe ba, sartaneko esaten dako urdei, prijidute, makallo erreta, isten san atxiñeko, gero esne taloas, leku betzuten beste batzuten esne bakarrik, bakotxak selan a, al deun (G)"
[+ Azkue: makaillo (2); 7. orri.]

MAKIÑA, makiñe
1. (D): makina.
"yosteko makiñe dekot (G)", "emen akabuko urtetan a, makiña batzuk ibil siren, arteko denporatan ba, txolak yoten siren a, imiñi arri bet, arri bet imiñi alderdi beteti altzadeas, eta an dale (G)"
[- Azkue]
2. (D) lurra lantzeko makina
[- Azkue]

MAKIÑA BAT (D): makina bat
"makiña bat denpora da ori emen estala egon (G)"
[+ Azkue: makiña (1); 7. orri.]

MAKIÑETU (D): makinatu, goldatu..
"lurre makiñetu, eta gero areas edo apurtu, itten da, gero satzittu (G)"
[- Azkue]

MAKURTU (D): makurtu.
[+ Azkue: makurtu (1); 9. orri.]

MALDESIÑO, maldesiño (U): madarikazio.
"ago loi, bai maldesiño asko ta sera ibiltten deune (U)"
[- Azkue]

MALDISIÑO, maldisiño (D): madarikazio.
[- Azkue]

MALESI, malesi (G): malezia
[- Azkue]

MALLA, malle (D): maila.
"estratati yonta, alan malla malla gora ieteko a, ari esaten geuntzen palatu (U)"
[+ Azkue: mailla (1); 3. orri.]

MALLADI, malladi (D): mailadi
[+ Azkue: mailladi; 4. orri.]

MALLETU (D): mailetu.
[+ Azkue: maillatu (1); 4. orri.]

MALLU, mallu (D): mailu.
"mallues in deude (G)"
[+ Azkue: maillu (1); 4. orri.]

MALLUKI, malluki (D): mailuki, marrubi.
"malluki asko yan dosu suk (G)", "yan dosus malluki asko (U)"
[+ Azkue: mailluki; 4. orri.]

MALLUKI BEDAR, malluki bedar (D): mauluki belar, marrubi belar.
[- Azkue]

MAMA (D) ura; umeen berba da.
[+ Azkue: mama (1); 11. orri.]

MAMAL, mamala (D): mamal.
[- Azkue]

MAMARRO, mamarro (D): mamarro.
[+ Azkue: mamarro (2); 11. orri.]

MAMARRU, mamarru (G): mamarro.
[+ Azkue: mamarro (2); 11. orri.]

MAMI, mami (D): mami.
"eser bere kenduko es palitzikio artori arik eta eldu artean, obeto askos mami giau itten deu onek, aik ber dittuselako dekos ta (G)"
[+ Azkue: mami (2); 11. orri.]

MAMITZU, mamitzu (D): mamitsu.
[+ Azkue: mamitsu; 11. orri.]

MAMUKIO, mamukio (U): mamukio belar; Malva sylvestris.
[+ Azkue: mamukio; 11. orri.]

MAMUKIO BEDAR, mamukio bedarra (D): mamukio belar; Malva sylvestris.
[- Azkue]

MAMURRE, mamurre (D): mamur.
[- Azkue]

MAMURRERI, mamurreri (D): mamurreri, ogi mamur txikar.
[- Azkue]

MAMURTU (D): mamurtu.
[+ Azkue: mamurtu (1); 11. orri.]

MANANTIAL, manantiala (U): iturburu.
[- Azkue]

MANEJA (D): konpondu, moldatu.
"or Berango alderri edo or manejaten da (G)"
[- Azkue]

MANKU, manku (D): mantxu.
[- Azkue]

MANTA, mante (D): manta
"albandorrotza da laneas yosteko edo mantak yosteko ori orrotz andi ba, laneas yosteko, albandorrotza (U)"
[- Azkue]

MANTATAKO UME, mantatako ume (U): mantarretako ume.
[- Azkue]

MANTEKILLA, mantekille (D): gurin.
[- Azkue]

MANTEKO SEIÑ, manteko señe (U): mantarretako ume.
[- Azkue]

MANTEL, mantela
1.(D): mantel, zamau
"gabonatan afaritten paraten gintzenean, ogi kuskurre ebai, eta mantelan aspin gorde (U)"
[- Azkue]
2. (D): elizako zamau.

MANTILLA, mantille (D): mantila.
"ak mantille pere buskentzak itteko balio deu (G)", "mantillek eta ataraten dire, lelau ba txarri garbitten danen tripes gora imiñi, eta sera itten dako lelengo lelengo erdi erditti ebai tte birille (G)"
[- Azkue]

MANTXA, mantxe (D): lohidura.
[- Azkue]

MANTXU, mantxu (G): mantxu.
"mantxu ixe san ori (G)"
[- Azkue: mantxu; 15. orri.]

MANTZANILLA, mantzanille (D): mantzanila
"mantzanille bertan koxikoa, gordete san, estomagoko miñe dauneko (G)"
[- Azkue]

MANYU, manyu (U): mantxu.
[- Azkue]

MARDO, mardo (U): morda.
[- Azkue]

MAREA, marea (D): marea
[- Azkue]

MAREA BERA (D): marea behera
[- Azkue]

MAREA GORA (D): marea gora.
[- Azkue]

MARIGORRI, marigorri (U): marigorri.
[- Azkue: mari-gorri; 17. orri.]

MARIÑERA, mariñere (D): marinera, andrazkoen alkondara.
[- Azkue]

MARIÑERU, mariñeru (D): marinel.
"lelau yo nitzen moso, gero imi nenduen mariñeru (U)"
[- Azkue]

MARI URKULU, mari urkulu
1. (G): mari artazi, mari urkulu.
[- Azkue]

2. (U): mari mutil.
"mari urkulu nik personeri esaten entzun dot, ba arbolatara ietan ta alan neskak a, ibiltten sirenen a, mari urkulu modun (U)"
[- Azkue]

MARITXU TALLETAKO, maritxu talletako (G): marigorri.
[+ Azkue: maritxu-teilletako: 17. orri.]

MARKO, marko (U): marku.
[- Azkue]

MARKU, marku (G): marku.
[- Azkue]

MARMAR (D): marmar
"batabatealttik txarto esaten marmar (G)"
[+ Azkue: marmar (1): 18. orri.]

MARMITTA, marmitte (D): marmita.
[- Azkue]

MARROI, marroi (D): marroi.
[- Azkue]

MARROISKE, marroiske (D): marroiska.
[- Azkue]

MARROKA (G)
[- Azkue]

MARTI, marti (D): marti, martxo.
[+ Azkue: marti (1): 20. orri.]

MARTINTXU, martintxu (G): martin arrantzale.
[- Azkue]

MARTIÑ, martiñe (G): martin arrantzale.
[+ Azkue: martin (2): 20. orri.]

MARTI SETA, marti sete (U): martxoko ziza.
[- Azkue]

MARTI SOSO, marti soso (G): zozo.
"emen esaten dako sosori marti soso, bertokori, soso (G)"
[- Azkue]

MARTITZEN, martitzena (D): astearte
[- Azkue]

MARTXA
1. martxe (D): martxa.
"ya esne martxe ta koxu gendules (G.).
[- Azkue]
2.(D) joan:
"nik gure dot ori ume ori martxate edo yon ditten (G)", "aittek atzo martxa in gure yeun (U)"
[- Azkue]

MASAGABI, masagabi (G): oletako mailu handia.
[- Azkue]

MASALDU (G): mailetu
[- Azkue]

MASETO, maseto (U) mokilak hausteko mailu.
"maseto ori solon mokille yoteko da (U)"
[- Azkue]

MASMORDA, masmorde (G): mahasmorda
[- Azkue: masmorda: 22. orri.]

MASPASA, maspasa (D): mahaspasa.
"mingotza da au baya eldu ondo in daittesenean, maspasa modun para daittesenean goso tire (G)"
[- Azkue]

MASTI, masti (D): mahasti.
"geyenek eukitteuren ainbest masti (U)"
[- Azkue: masti: 22. orri.]

MASU, masu (D): mazu.
"mokillek yo masues (G)"
[- Azkue]

MASUSTA, masuste (D): masusta.
"masustak bai yaten siren (G)"
[- Azkue: masusta: 22. orri.]

MASUSTA SASI, masusta sasi (U): masusta sasi.
[- Azkue]

MASUSTATXU (U): masustatxu, neskei esaten zaie.
[- Azkue]

MASUTO, masuto (G): mazuto.
"gero garandu a, asto esateakon kaja bat, sulokas, eta masuto andi betzuk (G)"
[- Azkue]

MATANTZA, matantze (G): hiltze.
[- Azkue]

MATARIFE, matarife (D): matarife.
"eta esate san matarifek orikope ta galletatxuk yaten espadittu gatzik estaula artuten, ordun a, alegre alegre txarri ilte san (G)"
[- Azkue]

MATERI, materi (D): materia
"asikeran urteten deu igual seiñ a, bellegi bellegi kolorerik artu barik materi balitze lau esnek urteten dotzo asikeran eta gero bere urtzuau eukitten deu beyek (G)"
[- Azkue: materia: 23. orri.]

MATRAILL, matralle (D): matrail
[- Azkue: matrailla: 23. orri.]

MATRALLAGIÑ, matrallagiñe (D): matrail hagin.
[- Azkue: matraillagin: 23. orri.]

MATRALLASUR, matrallasurre (D): matrailazur.
[- Azkue: matraillazur: 23. orri.]

MATRIS, matrise (D)
[- Azkue]

MATXETA, matxete (D): matxeta.
"ori asta barik isten da, beorrek eukitten deu agarrateko, igual sein matxete baten antzeko, da ori (G)"
[- Azkue]

MATXETA OKER, matxeta okerra (U): matxeta oker.
[- Azkue]

MATZ, matza (D): mahats.
"gero ya akaba siren matzak eta, esiren gobernaten eta (G)"
[+ Azkue: mats; 23. orri.]

MATZASAL, matzasala (G): mahatsazal
"matzasala ba, siku lotxen da denporadatan a, tronkon bertan (G)"
[- Azkue]

MAU (D): jateko esaten zaie umeei: umeen berba da.
[+ Azkue: mau (2); 25. orri.]

MAUXIKA (G)
[- Azkue]

MAYA, maye (D): mahaia.
"maya txiker baten (G)", "bai, txikerra ba, mayara allega esiñeko, edo txikerra danean ba mayatxu bet, olau mayatxu baju bet a, aurkitxues, ori bai ume umentzako, otesan (G)"
[- Azkue]

MAYA BATU (D): mahaia batu.
[- Azkue]

MAYETZ, mayetza (D): maiatz.
"mayetzan sortziñ asitte, esateun gure aitte defuntuk dala sasoi ona ario eraitteko (G)"
[+ Azkue: maiatz; 3. orri.]

MAYORDOMO, mayordomo (U): erremandadeko arduradun, kontuak egiten dituena.
[- Azkue]

MAYORDOMU, mayordomu (G): erremandadeko arduradun, kontuak egiten dituena.
[- Azkue]

ME, mea (D): mehe.
"batzu taus a, metxuaok beste batzuk lodiaok, baya estegorri este da gorri gorri (U)", "ote, otek sue sera deko, tronko txikerra dales, mea dales, sue irie, beste egur lodiau da labe berotuteko ta (G)"
[+ Azkue: me (1); 26. orri.]

MEASTU (D): mehaztu.
[- Azkue]

MEATZ, meatza (D): mehatz.
"oseake urune fin gure bada, parrillak a, serratu ixen ber deu, eta urune apur bet pasoau gure bada, parrille meatzau bota deiñ, pasa sedakion a, sera asala (G)"
[+ Azkue: meatz (1); 27. orri.]

MEDIKU, mediku (D): meriku, osagile.
"medikune egonitzen (G)", "lusero badeko kendu barik edo, ikeratu itte san bat, eta ordun abisateakon medikuri, ostantzen etzen intentate san (G)"
[- Azkue]

MEDISIÑO, medisiño (D): neurketa.
"areas kajeas iste san gureko medisiño (G)"
[- Azkue]

MEGIDE ARTU (D): neurria hartu.
[- Azkue]

MEGIDE, megide (D): neurri.
"ganera ieten deu patatek gatza megiden daunen (G)", "eta kajoik tapatxu bet ikieun, eta beste bat ba, tape aputxu bet altzata, an gari botaten megidea galdu sedeitten a, ta atzen euken parrilla bat, ta atzeko alderdire urteteun garik , bastante garbi urteteun e (G)"
[- Azkue]

MEGIDU (D): neurtu.
"etzen a, ba, indabak surten, umek txikerrak yagon eta indabak iñ, ni an gatza indabari botateko aonen orduten bota ixu gatza ta megidute katillutxu beten imiñe, eta yoten san solora (G)"
[- Azkue]

MEMORI, memori (D): gogo.
"es, ardirik a, nire memorieskeron a, esan egon ardirik Butroiñ (G)", "memori ona deko ak (U)"
[- Azkue]

MEMORI EUKI (D): gogoa eduki.
"orren memori badekot (G)", "nik ori aren aren badekot orren memori, baya gitxi e, gure ama defuntek iños in deu (G)"
[- Azkue]

MEMORILL, memorilla (G): memorila.
[- Azkue]

MEMORIÑ EUKI (D): gogoan eduki.
"plomo antzeko gausa bat botateun sartanera, justo juston dekot memoriñ (G)", "olantxe palu antzeko bat punten untze eukela, sukotuteko ori esetu in dot baya olan gertuteutzena estekot a, memoriñ estekot (U)"
[- Azkue]

MENDA (D): mendatu.
"mendabako tires orrek eta beste batzuk mendakok (U)"
[+ Azkue: menda (4): 29. orri.]

MENDABAKO, mendabako (D): mendabako.
"mendabako tires orrek eta beste batzuk mendakok (U)", "txarbe bai, ba mendabako sagar bat, txikitxu (G)"
[- Azkue]

MENDI, mendi (D): mendi.
"sein mendittik ekar dosu ori? (G)"
[+ Azkue: mendi; 30. orri.]

MENDU, mendu (D): mendu.
"mendu da imintten dakona (G)"
[+ Azkue: mendu (4): 30. orri.]

MENGEL, mengela (D) gaixorik, zurbil.
[+ Azkue: mengel (2): 30. orri.]

MERESIDU (D): merezitu, merizi izan.
"neu bere makiña bat ebaiko nas ta gari eraittek esteule meresidu, estekola presiorik eta (G)"
[- Azkue]

MERIENDA, meriende (D): merienda.
"meriende itten gendun guk a, ba iños in du neska lagunek olan bardingok ta, yon txorixok ta arrotzak eta artute yon, basora ta bason sue iñ tte, iños in du meriende, askotan es e, bi edo iru bider geyenes (G)", " iru, meriende a isten da batzuk, giao aumenta dana meriende kontau da, armosu, beskari tte afari (G)"
[- Azkue]

MERINDA, merinde (G): merienda.
"margaltzako basoa sikeran a, ba merinda bateas bakotxari merinda bat emon ta katikeko a ba, eta merinda bateaittik edo artuko deule markesak ori tte, bat esala yon gaixotute merindara eta a dala, es se eskiña baten ganera beresteko, sartute deko, an a kimerako alderdin bere troso (G)"
[- Azkue]

MERKE, merke (D): merke.
"gause merke egote san ordun (U)"
[+ Azkue: merke (1): 32. orri.]

MERKETARI, merketari (G): merkatari.
[- Azkue]

MERKETU (D): merketu.
[- Azkue]

MESA, mese (D): meza.
"amakatako mesara yon dires (G)","ta guk batxen gendun dirun ganera mese atara, eta ayuntamintturi emoteutzen ba, seoser (U)"
[+ Azkue: meza: 33. orri.]

MESANOTXE, mesanotxe (D): gau mahai
[- Azkue]

MESEDE, mesede (D): mesede.
[+ Azkue: mesede: 32. orri.]

MESEDES (D): mesedez.
"ogi sati bet emoyostesu mesedes (G)"
[- Azkue]

META, mete (D): meta
"selan esateaken gari a, selan geittuteaken a, metak andik, txikerrak, eta gero andik, nausi tte txikerra itten siren (G)", "tiok eta bai itteesan, orrek bai itteesan baya guk geuk geuren, nire denporan esan itten metarik (G)"
[+ Azkue: meta: 32. orri.]

META NAUSI, meta nausi (D): meta nagusi.
"selan esateaken gari a, selan geittuteaken a, metak andik, txikerrak, eta gero andik, nausi tte txikerra itten siren (G)"
[- Azkue]

METATU (D): metatu.
" metatu da tronkok a, edo gari txolak, metak iñ (G)"
[+ Azkue: metatu: 33. orri.]

METXA, metxe
1. (D): maluta
[- Azkue]
2. (D): metxa.
"metxatxu bete lau, frantzesana bere metxa puntatxu balitze lau, eta sekule bedarrana bardiñ (G)"
[• Azkue: metxa (1); 33. orri.]

METXERU, metxeru (D): metxeru.
"metxeru, txispe ataraten dakona (G)"
[- Azkue]

MIAUKA (D): miauka.
[• Azkue: miauka; 33. orri.]

MIKA, mike (D): mika
[• Azkue: mika (1); 34. orri.]

MILIKI, miliki (U): milika.
[• Azkue: millika (1); 35. orri.]

MILLIKI, milliki (G): milika
[• Azkue: milika (1); 35. orri.]

MILLIKOTA, millikota (D): melokotoi, milikota
[- Azkue]

MIMEN, mimena (D): mimen.
"mimenasko otzare eron deude (G)"
[• Azkue: mimen; 35. orri.]

MIMOSA, mimose (D): mimosa.
[- Azkue]

MINBERATU (D): minberatu.
[• Azkue: minberatu (1); 36. orri.]

MINDU (D): mindu.
[• Azkue: mindu (1); 36. orri.]

MINGARRI, mingarri (D): mingarri.
[• Azkue: mingarri; 37. orri.]

MINGOR, mingorra (D): mingor.
[• Azkue: mingor (1); 37. orri.]

MINGOSTU (D): mingostu
[• Azkue: mingostu; 37. orri.]

MINGOTZ, mingotza (D): mingots.
"mingotza da au baya eldu ondo in daittesenean, maspasa modun para daittesenean goso tire (G)"
[• Azkue: mingots (1); 37. orri.]

MINPE, minpe (D): minpeko.
[- Azkue]

MINTZE, mintze (D): mintz.
"andarreke, mintze bateles iste san (G)"
[• Azkue: mintz (1); 38. orri.]

MINTZEBAKO ARRUTZE (G): mintzebako arraultza
[- Azkue]

MINTZUTZESKO ARROTZA, mintzutzesko arrotze (U): mintzebako arraultza.
[- Azkue]

MIÑ, miñe (D)
1. min
"mantzanille bertan koxikoa, gordete san, estomagoko miñe dauneko (G)"
[+ Azkue: min (1); 35. orri.]
2. mihi
"yateko txarrin miñe imin deude (G)", "iditten olan entzun dot probatan ta ibiltten direnen arnasarbiñe andi dekola, ba orixe itto bearren, egoten direnen, miñe atarata ta, auspo baten modun ikusten da selan arnase artxen deren (U)"
[+ Azkue: min (2); 35. orri.]

MIÑ IÑ (D): min egin.
"akulu itxixu or ganaas miñ in barik (G)"
[- Azkue]

MIRU, miru (D): miru.
"txitxakas atxiñe a, txitxakas solon eta miru a, bajatu rapido bera, ta koxu te eron ta olau bearrak bai (G)"
[+ Azkue: miru (1); 40. orri.]

MISKA (D): mizkatu.
[- Azkue]

MISKA IÑ (G): mizkatu.
[- Azkue]

MISKETU (G): mizkatu.
[+ Azkue: mizkatu (1); 41. orri.]

MISKIÑ, miskiñe (D): mizkin.
[+ Azkue: mizkin; 41. orri.]

MISPERRU, misperru (D): mizperru.
[+ Azkue: mizperru; 41. orri.]

MISTO, misto (D): misto, pospolo.
[- Azkue]

MITXIÑA (D): mitxina, katuari deitzeko erabiltzen da.
[+ Azkue: mitxina; 40. orri.]

MIXER, mixerra (D): mixar.
"basakatu te mixerra bi dires (U)"
[+ Azkue: mixar; 40. orri.]

MODU, modu (D): modu.
[+ Azkue: modu; 41. orri.]

MOGIDU (D): mogitu.
"arto mogitteko lxete san ori pale (G)", "yai betzuk a, garixumeas sertxen siren, mogiduten siren (G)", "mogidu in barik egon dittela (U)"
[- Azkue]

MOGIMINTTU, mogiminttu (D): mogimendu.
"ori ixete san, klaro, ba, txarrik odola ber dan modun emon espadeu edo gitxitxu emon badeu barrun lotxen dako odola, ta klaro erretako txarri, mayeti bera do, ta senbet eta mogiminttu giau klaro odolak urten itten tzu, eta odolak urten estaiñ ori sape imintten dako gero barrun dekon odola aprobetxateko, sapatxu sartxe akon a, kutxillo sulon (G)"
[- Azkue]

MOJOJOI, mojojoi (D): mojojoi.
[- Azkue]

MOKILL, mokille (D): mokil.
"esto pasate san baya, an mokille andi badau edo sikuten ba, ebai bada layetue areas, ba mokillek andik lotxen dires (G)"
[+ Azkue: mokil; 41. orri.]

MOKIL MALLU, mokil mallu (U) mokilak hausteko mazu.
[- Azkue]

MOKILL YO (U): mokil jo.
[- Azkue]

MOKILLE YO (D): mokil jo
"maseto ori solon mokille yoteko da (U)"
[- Azkue]

MOKIÑ, mokiñe (G): muzin
[- Azkue]

MOKIÑE IÑ (G): muzin egin
[- Azkue]

MOKO, moko (D): muki.
[+ Azkue: moko (3); 42. orri.]

MOKO GORRI, moko gorri (U): moko gorri, orpo gorri.
[- Azkue]

MOKO PAÑELU, moko pañelu (D): muki zapi.
[- Azkue]

MOKORDO, mokordo (D): mokordo.
[+ Azkue: mokordo (1); 42. orri.]

MOMENTU, momentu (D): une.
"estaitt seoser usena badeke orrek, estaitt baya momentu onetan estat akordaten ba, olesko ser batzuk a, oten siren a, pasateko a (G)"
[- Azkue]

MONAGILLO, monagillo (G): mezamutil.
"an elixako talletun a, txori abi asko, eta, txori abik e, topetan ta koisten ta tallek apurtu, ta monagillok giñen elixan ta abade beti aserre, olau beten e, ostabere yon ba, ta , an egon giñen amabik te kanpak yo ta (G)"
[- Azkue]

MONAGILLOTZA, monagillotze (G): mezamutilgo.
[- Azkue]

MONAGILLU, monagillu (U): mezamutil.
[- Azkue]

MONJA, monje (D): monja.
[- Azkue]

MOÑO, moño (D): moino
"ya moñorañ̃o beteten sittunen, gogaitt in dostesu (U)"
[- Azkue]

MORAU, morau (D): more.
"txirri okaranak morau tires (G)"
[- Azkue]

MORDA, morde (G): morda.
[+ Azkue: morda ; 44. orri.]

MORENA, morene (D): beltzaran (f.)
[- Azkue]

MORENO, moreno (D): beltzaran.
[- Azkue]

MORKOL, morkola (G): oskol.
[- Azkue]

MOROKILL, morokille (D): morokil.
[+ Azkue: morokil (1); 44. orri.]

MORROI, morroi (D): morroi, mutil.
[+ Azkue: morroi (2); 45. orri.]

MORROSKO, morrosko (D): morrosko.
"soli badator bere edaderako morrosko (U)"
[+ Azkue: morrosko; 44. orri.]

MORTERU, morteru (D): morteru.
[- Azkue]

MOSKITTO, moskitto (U): eltxo.
[- Azkue]

MOSKITTU, moskittu (D): eltxo.
[- Azkue]

MOSKOLA, moskole (D): oskol.
"intxur arrakalak, arrakaldute intxurrek, ganeko moskole sertute, kentxeko modun ya, siketute, arrakaldute (G)"
[+ Azkue: moskol (1); 46. orri.]

MOSKOR, moskorra (D): mozkor.
[+ Azkue: mozkor (2); 48. orri.]

MOSKORTI, moskorti (D): mozkorti.
[- Azkue]

MOSKORTU (D): mozkortu.
"oiñ eskeko les dabill alderdirik alderdi, or berango alderdi edo or manejaten da aurki a, bateri seoser itten besteri seoser itten ta beti moskortute (G)"
[+ Azkue: mozkortu (1); 48. orri.]

MOSOLO, mosolo (D): inuzente.
[- Azkue]

MOSTO, mosto (D): mosto.
[- Azkue]

MOSTRATXE, mostratxe (G): muztur.
[- Azkue]

MOSTU (D): amoztu.
[- Azkue]

MOSU, mosu (D): mosu.
[+ Azkue: mosu (4); 46. orri.]

MOSU EMON (D): mosu eman.
[- Azkue]

MOSU MERKE, mosu merke (D): mosu merke.
[- Azkue]

MOTEL, motela (D): motel.
[+ Azkue: motel (1); 46. orri.]

MOTZ, motza (D): motz, itsusi.
"se motza tiren! (G)"
[+ Azkue: motz (6); 47. orri.]

MOTZ IÑ (D): motz egin.
[- Azkue]

MOTZITTU (D): motzitu, itsustu
[- Azkue]

MUKUR, mukurre (D): mukur.
"sue itteko tronkori esaten geuntzen mukurre (G)"
[+ Azkue: mukur (1); 50. orri.]

MUKUR SU, mukur sue (D): mukur su.
[- Azkue]

MULO, mulo (D): mando.
[- Azkue]

MUNA, mune (D): muna
[+ Azkue: muna; 51. orri.]

MUNARRI, munarri (D): munarri
[+ Azkue: munarri (1); 51. orri.]

MUNDU, mundu (D): mundu.
"beste munduko gausaren bat pasa dala pentzako eren, olau gausak asko pasako siren ordun (G)", "gause astunekas kontus ibilteko dau mundun es edosein gause esan arrokeris esanta bere (G)"
[+ Azkue: mundu; 51. orri.]

MUNE, mune (D): muna.
"solok marka ba, karkaba bateas edo, muneas, karkabea, ureri itten dakon moduko karkabak edo mune tontorra (G)", "mune andi dekonari bere palatu esaten dako (G)"
[+ Azkue: muna; 51. orri.]

MUNE TONTOR, mune tontorra (D): muna tontor.
"ureri itten dakon moduko karkabak edo mune tontorra (G)"
[- Azkue]

MUN IÑ (D): mun egin.
[+ Azkue: mun egin: 51. orri.]

MUÑEKA, muñeke (D): andrakila.
[- Azkue]

MURRUKE (D): murruka.
[+ Azkue: murruka (1): 53. orri.]

MURRUKE IÑ (D): murruka egin.
[- Azkue]

MURRUSE, murruse (D): murrusa.
[+ Azkue: murrusa: 53. orri.]

MURRUSE IÑ (D): murrusa egin.
[- Azkue]

MURRUSEKA (D): murrusaka.
[- Azkue]

MUS, muse (D): mus.
[+ Azkue: mus (1): 53. orri.]

MUSIKA, musike (D): musika.
[- Azkue]

MUSKER, muskerra (D): musker.
[+ Azkue: musker: 54. orri.]

MUSKILL, muskille (D): muskil.
[+ Azkue: muskil (2): 54. orri.]

MUSTUR, musturre (D): mustur.
[+ Azkue: mustur (1): 55. orri.]

MUTA, mute (D): mutu (f.)
[- Azkue]

MUTIKO, mutiko (D): mutiko.
[+ Azkue: mutiko: 56. orri.]

MUTILDU (D): mutildu, ilea ebaki.
[+ Azkue: mutildu (4): 56. orri.]

MUTILSAR, mutilsarra (D): mutil zahar.
"oiñ estaitt yoten bada baya, olan basoripaso edo bearren ibiltten dan mutilsar bat, etzeri kargu itten ba, ikitten dee beste alderdikok (G)"
[- Azkue]

MUTILL, mutille (D): mutil.
"santageda batxen ibil diren mutillek gero iminteudeń a, ortara diru (U)", "neskamutillek ikiesan, mutille, iñusente konpleto, ogeta urtek ikikoittu mutille pere (G)"
[+ Azkue: mutil (1): 56. orri.]

MUTU, mutu (D): mutu.
[+ Azkue: mutu (1): 57. orri.]

N

NABAR, nabarra (D): nabar.
[+ Azkue: nabar (1): 68. orri.]

NABO, nabo (D): harbi.
"onek nabo les eraitten siren eta lapikon itteko goso e (G)"
[- Azkue]

NAFARRERI, nafarreri
1. (D): apatxarteko
"apatxa pere solta itten dakes, nafarreries (G)"
[- Azkue]
2. (U): nafarreri
[+ Azkue: nafarreri; 68. orri.]

NAGI, nagi (D): nagi.
[+ Azkue: nagi (1); 70. orri.]

NAGIK ATARA (D): nagiak atera, nagiak bota.
[- Azkue]

NAGOSI, nagosi (U): nagusi.
[+ Azkue: nagosi (1); 70. orri.]

NAGUSI, nagusi (G): nagusi.
[+ Azkue: nagusi (1); 70. orri.]

NAIKO (D): nahiko
"eta gero bat dana lotxeko lekun bat eta erdies naiko okele dau (G)", "bearra akabateko naiko denpora dekot (G)"
[+ Azkue: naikoa; 71. orri.]

NARANJA, naranje (D): laranja.
[- Azkue]

NARDAKA, nardake (D): nardaka.
"katxarro bat ondo garbittu barik nardake ondo kendu barik (U)"
[+ Azkue: nardaka (1); 73. orri.]

NARRA, narre (D): narra.
[+ Azkue: narra (1); 73. orri.]

NARRAN (U): narran
[- Azkue]

NARRAS (U): narraz.
[+ Azkue: narraz (1); 73. orri.]

NARRES (G): narraz
[+ Azkue: narraz (1); 73. orri.]

NARRU, narru (D): narru.
"gure aittitek makiña bat abarka in deu, narrues (G)"
[+ Azkue: narru ; 74. orri.]

NARRU UTZEN (D): narru hutsean.
[- Azkue]

NARRUSKO (D): narruzko.
"narrusko amentaleas ixerditten ibiltte san (U)"
[- Azkue]

NARRUTEN (D): narrutan, bilutsik.
[- Azkue]

NARRUTU (D): narrutu.
[- Azkue]

NASTA
1. (D): nahastu.
"aparte iñ tte gero nasta (G)", "afarie, ba leku betzuten porru salde ta patata saltza berden ta olan bere usaten siren, guren geuren etzen esta iños olau, etzen, ba, urdei prijidu, urdei satitxu bana edo prijidu, eta ak emon deun a, koipetan, ba kinpula bat pikata, gustaten daken lekun, kinpule pikata prijidu eta areas urdeyes nastea a kinpule yate san (G)"
[+ Azkue: nasta (1); 75. orri.]
2. (D): nahastu, kutsatu.
"ta nasta itten da mamitis, eta yatzikeran satik satik urteten dotze, eta gero areas ibiltte basaus beste bateana basos nasta itten da, mamitis, ori txarra da (G)"
[- Azkue]
3. (D) karta jokoan nahastu.
[- Azkue]

NASTE, naste (D): nahaste.
[+ Azkue: naste; 75. orri.]

NAUSI, nausi (G): nagusi.
"selan esateaken gari a, selan geittuteaken a, metak andik, txikerrak, eta gero andik, nausi tte txikerra itten siren (G)"
[+ Azkue: nausi (1); 75. orri.]

NAYE (D): zenbatgura, zenbatnahi.
[- Azkue]

NEBA, nebe (D): neba.
"orrek a, nire neben antza deko (G)", " es onek bearren yoten siren a, ba aman neba bi, neba bi ikien ta biek yon siren eta aistarik gasteena (G)", "onek a, neberi beskari emon dotze (U)"
[+ Azkue: neba; 76. orri.]

NEBAORDEKO, nebaordeko (D): nebaordeko.
[- Azkue]

NEBARREBAK (D): nebarrebak.
"apur bet fameliko nebarrebak planta giñenen seoser itteko modukoak, ba Areatara asi san gure ama (G)"
[+ Azkue: nebarrebak: 76. orri.]

NEGA (G): ukatu.
"laukisen emoteko a funerala nausi iru abadeas, eta katikeko abadeak nega ta yones, eta bestek seriñ? (G)"
[- Azkue]

NEGAR, negarra (D): negar, negar anpulu.
[+ Azkue: negar (1); 76. orri.]

NEGAR IÑ (D): negar egin.
[- Azkue]

NEGARGARRI, negargarri (D): negargarri.
[+ Azkue: negargarri; 77. orri.]

NEGARTI, negarti (D): negarti.
[+ Azkue: negarti; 77. orri.]

NEGU, negu (D): negu.
"gurdi bete egur ekar dere negureko (G)", "afari a, ba udan beluau, negun goixetiau (G)", "sopelan ya aspaldiko, ba senbet urterik onantza negun nei udan bardin dau (U)"
[+ Azkue: negu (1); 77. orri.]

NEGUTE, negute (G): negute
"Butoin bere lotu siren letxuga txiker batzuk negutek yan espadittu (G)"
[+ Azkue: negu (1); 77. orri.]

NESKA, neske (D): neska.
[+ Azkue: neska; 79. orri.]

NESKA LAGUN, neska lagune (D): neska lagun.
"meriende itten gendun guk a, ba iños in du neska lagunek olan bardingok ta, yon txorixok ta arrotzak eta artute yon, basora ta bason sue iñ tte, iños in du meriende, askotan es e, bi edo iru bider geyenes (G)"
[- Azkue]

NESKAMUTILLEK (G): neskamutilak.
"eskondu san Yatabeko bateas, eta, neskamutillek ikiesan (G)", "bai se atxiñe neskamutillek olan ibiltten siren txikoti oratute (U)"
[- Azkue]

NESKA SAR, neska sarra (D): neska zahar.
[- Azkue]

NESKATILLA, neskatille (D): neskatila.
"emeko neskatillari akorda aken (G)"
[+ Azkue: neskatilla; 80. orri.]

NESKATO, neskato (D): neskato.
"lotza da neskato (G)"
[+ Azkue: neskato (1); 80. orri.]

NEURRI KORDEL, neurri kordela (D): neurri kordel: ganaduaren pisua kalkulatzeko erabiltzen den kordela.
[- Azkue]

NISKALO, niskalo (U): niskalo
[- Azkue]

NOBIA, nobie (D): emaztegAi.
[- Azkue]

NOBIENBRE, nobienbre (D): azaro.
"onena ilitteko ixeten da, nobienbren akabun disienbren asikere (G)"
[- Azkue]

NOBIO, nobio (D): senargai.
[- Azkue]

NOBIO-NOBIAK (G): senar-emaztegaiak.
[- Azkue]

NONTZEBARRI, nontzebarri (D): nontzebarri, kuskusero.
[- Azkue]

NOSEPIÑEN (G): noizean behin.
[+ Azkue: noizik beiñean: 83. orri.]

NOSIPIÑEN (U): noizean behin.
[+ Azkue: noizik beiñean: 83. orri.]

NOTESI, notesi (D): albiste.
"loteri edo seoser toka ber daku txirpillote emen dabill tte, notesi ona baletorreles (U)"
[- Azkue]

O

O (G): ixo
[• Azkue: o (2); 89. orri.]

OBEDESIDU (D): obeditu.
[- Azkue]

OBISPO, obispo (U): apezpiku.
[- Azkue]

OBISPU, obispu (G): apezpiku.
[- Azkue]

OBLIGA (D): behartu, bortxatu.
[- Azkue]

OBLIGASIÑO, obligasiño (D)
"obligasiño a, bariku bi iste san barau itteko (G)"
[- Azkue]

OBRADOR, obradora (D): aroztegi, arotzaren beharleku.
[- Azkue]

ODOL, odola (D)
"eta eskeitte imiñi, ba, yalgi deiñ a, lotxen dakon odola edo lotu dakon odola edo asala (G)"
[• Azkue: odol (1); 94. orri.]

ODOLBATU, odolbatu (D): odolbatu
"odolbatu golpe bateaittik itten dana da (G)"
[• Azkue: odol-batu; 94. orri.]

ODOLESTE, odoleste (D): odoloste, odolki.
[• Azkue: odoleste; 95. orri.]

ODOLGI, odolgi (U): odoldi, goroldio.
[• Azkue: odoldi (1); 95. orri.]

ODOLOSTE, odoloste (G): odoloste, odolki.
"ta umek badaus ba odoloste bat edo bi, umek dausen lekure eta buskentza ba, eroten siren, eta gero eurok iltten derenen ostabere ba orde (G)"
[• Azkue: odoloste; 95. orri.]

OGERA (D) txakurraren zeloa
[• Azkue: ogara; 96. orri.]

OGERLEKO, ogerleko (D): hogerleko.
[+ Azkue: ogerleko: 97. orri.]

OGI, ogi (D): ogi.
"lagunek ekarri doste ogi (G)", "ogi espadakardea, estu afaririk yango (G)"
[+ Azkue: ogi (1); 97. orri.]

OGI ASAL, ogi asala (D): ogi azal.
[- Azkue]

OGIGASTAI, ogigastai (D): ogigaztai, erbinude.
[+ Azkue: ogigaztai; 97. orri.]

OGI KUSKUR, ogi kuskurre (D): ogi kuzkur, ogi kozkor.
"gabonatan afaritten paraten gintzenean, ogi kuskurre ebai, eta mantelan aspin gorde (U)"
[+ Azkue: ogi-kuzkur; 97. orri.]

OGI MAMI, ogi mami (D): ogi mami.
[- Azkue]

OGI MAMUR, ogi mamurre (D): ogi mamur, ogi apur.
[- Azkue]

OGI SOI, ogi soye (D): ogi zati gogorra.
"lebadura lar badeko ogi soye (G)"
[- Azkue]

OGORLEKO, ogorleko (G): hogerleko.
[+ Azkue: ogerleko; 97. orri.]

OI, oya (D): ohe
"yoten giñen eta sikera oyan oteko modun iminten gendusen (G)"
[+ Azkue: oi (3); 98. orri.]

OIDALAU (D): nahiko handi.
"lur txakurre da, oidalau da lur txakurre, ba tekot nik ikusitte txikerra ixe nitzenen, oidalau da (G)"
[- Azkue]

OIDALES (D): nahiko, askotxu.
[- Azkue]

OINBIDE, oinbide (D): oinbide.
[+ Azkue: oinbide; 102. orri.]

OINTZU (G): oraintsu.
"ointzurarten egon da (G)"
[- Azkue]

OIÑ (D)
1. Gatikan eta Urdulizen "oina" esateko "kadera" erabiltzen den arren, "oñes" leku guztietan esaten da.
"etor dire oñes (U)" "yon oñes goxeti da ta (G)"
[+ Azkue: oiñ (1); 101. orri.]
2. (D) orain
"sano gitxi ikusten da ollo kanpon oiñ (U)", "eskolara oiñ asi da egunokas (G)", "amarratan afari yan ber bada, oin prepara ber da (G)"
[+ Azkue: oiñ (5); 101. orri.]

O(I)ÑASPI, o(I)ñaspi (D): oinazpi.
[+ Azkue: oiñazpi (1): 102. orri.]

OIÑUTZIK (D): oinutsik, ortozik.
[- Azkue]

OIS (G): beharbada, aurki, agian.
"asukere lar bota dosu ois (G)"
[- Azkue]

OKARAN, okarana (D): okarana.
[+ Azkue: okaran (1): 104. orri.]

OKARAN PASA, okaran pase (D): okaran pasa
[- Azkue]

OKASIÑO, okasiño (D): abagune.
[- Azkue]

OKELA, okele (D): okela, haragi.
"okelea, ordun ukusi be esan itten (G)"
[+ Azkue: okela (1): 104. orri.]

OKELARAKO BEI, okelarako beye (D): okelarako behi.
[- Azkue]

OKELATZU, okelatzu (D): okelatsu.
"leku betzuten itxitten dittues okelatzu okelatzu (G)"
[- Azkue]

OKER, okerra
1. (D): okerra.
[+ Azkue: oker (1): 104. orri.]
2. (D) oker, gaizto.
[+ Azkue: oker (2): 104. orri.]

OKERRERI, okerreri (D): okerreri.
[+ Azkue: okerreri: 105. orri.]

OKERTU .
1. (D) okertu
"kako olan, lau ortzako olan a, egur be teko astea, olan okertute lau olan bera adi (G)"
[+ Azkue: okertu (1): 105. orri.]
2. (D) okertu, gaiztotu.
[+ Azkue: okertu (2): 105. orri.]

OKI (D): euki.
"guk etzen oki dus (G)", "arte lurre normalmente kayule okitten deu bittarten orrek, au pisarra antzeko au kayule, ta ori desiñ itten da, ta orreri geittuten dako artelurre (G)"
[+ Azkue: oki (3): 105. orri.]

OKIL NAUSI, okil nausi (D): okil nagusi.
[- Azkue]

OKIL TXIKER, okil txikerra (D): okil txiki.
[- Azkue]

OKILL, okille (D): okil.
"usenik estaitt okille baño (G)"
[+ Azkue: okil (1): 105. orri.]

OKOLLU, okollu (D): okoilu, zoko, txoko.
[+ Azkue: okoillu: 105. orri.]

OKOSPE, okospe (D): okozpe
[+ Azkue: okozpe (1, 2): 105. orri.]

OKOTZ, okotza (D): okotz
[+ Azkue: okotz: 105. orri.]

OL, ola (D): ohol.
"eta ol baten ganera altzaten dee gero lagun bik edo iruk (G)": "aretxen a, ola onenataringo da (G)"
[+ Azkue: ol (1): 106. orri.]

OLA (D) kaixo.
[- Azkue]

OLATU, olatu (D): olatu.
[+ Azkue: olatu (1): 107. orri.]

OLDU (D): gogortu.
"gausa bat gogortute lotxen danen oldute, oldu in da (U)"
[- Azkue]

OLESKO, olesko (D): olezko.
"olesko baño arrisko da oba (G)", "estaitt seoser usena badeke orrek, estaitt baya momentu onetan estat akordaten ba, olesko ser batzuk a, oten siren a, pasateko a (G)"
[- Azkue]

OLGA (D): olagatu, jolastu.
"emen olga deyen gustaten dat (G)"
[+ Azkue: olga: 108. orri.]

OLMO, olmo (D):Zumar
[- Azkue]

OLLANDA, ollande (D): oilanda.
[+ Azkue: oilanda: 97. orri.]

OLLAR, ollarra (D): oilar.
[+ Azkue: oilar (1): 100. orri.]

OLLENDA, ollende (G): oilanda.
[+ Azkue: oilanda: 97. orri.]

OLLIÑ, olliñe (D): gedar. "olliñ" eta "gedar" bereiztu egiten dira: bata, hautsa da eta bestea, ostera, tximinean denboraren poderioz atxekita geratzen diren zati handiak.
[- Azkue]

OLLO, ollo (D): oilo.
"aori aori bai ixetesan, ollori topa ber ixeteakon ia non daon abi tte abi begire ia nos don abire (U)", "ollok erosi eusen (G)"
[+ Azkue: oilo (1): 100. orri.]

OLLOGOR, ollogorra (D): oilagorra
"gero ta gitxiau dana,. nai egabera nai ollogorra dana, dana dau gero ta gitxiau ta, serak ixen esen artatxorik eta, eleik eta, osten beste danak gero ta gitxiau ikusten dire (U)"
[+ Azkue: oillagor: 99. orri.]

OLLOKI, olloki (G): oiloki.
[+ Azkue: oilloki: 100. orri.]

OLLO LOKA (D): oilo loka.
[+ Azkue: oillo-loka (1): 101. orri.]

OLLOSALDA, ollosalde (D): oilosalda
[- Azkue]

OLLOSKO, ollosko (D): oilasko.
"senbet ollosko emon dotzesus? (G)"
[+ Azkue: oillosko: 100. orri.]

OLLOTOKI, ollotoki (D): oilotoki, oilotegi.
[- Azkue]

ON
1. ona (D) on .
"memori ona deko ak (U)"
[+ Azkue: on (1): 109. orri.]
2. (D): egon
"neu onasen señeas etor da (G)", "bier satosenen akabaten ongo nas (G)", "ona etor giñen, esgendun pentza bere in guk, akabata on sanen, permisurik ber dule ona sartxeko (U)"
[- Azkue]

ONDAKIÑ, ondakiñe (D): ondakin.
[+ Azkue: ondakin: 111. orri.]

ONDAMEN, ondamena (D): ondamena.
[+ Azkue: ondamen: 111. orri.]

ONDATU
1. (D): hondatu.
[+ Azkue: ondatu (3): 112. orri.]
2. (U): hondoratu
"ta an egosen barku bi edo iru, ondatukok, palu agiriñ (U)"
[+ Azkue: ondatu (1): 112. orri.]
3. (G): guztiz busti.
[+ Azkue: ondatu (2): 112. orri.]

ONDIKARREN (D): oraindino, oraindik.
"areri botateakon, ondikarren sustentzi ikiko deule pentzata (G)", "ondikarren errotaran batzu padaus (U)"
[+ Azkue: ondiñokarren: 112. orri.]

ONDIÑO (D): oraindino, oraindik.
"ondiño agertuko da (G)", "ondiño agertuko da (G)", "es von ondiño solora se garau dau (U)"
[+ Azkue: ondiño: 112. orri.]

ONDO
1. (D): ondo (Adb.)
"niri gustako litzikitt ondo yantzitte (G)", "esiren andragixonak arreglaten ondo, andrek eskapaeutzen bere umekas, ta an lotu san gixon ori, eta oiñ eskeko les dabill orti, sue artueun etzen, etzek egun beten, ta erdi erre in tte yausitte dau, bixitze biko etzea alderdi bet a (G)", "oneteko soson antza baya kolore esteko ondo (U)"
[+ Azkue: ondo (13): 113. orri.]
2. (D): ondo (Iz.)
"mayen ondon estau eser olaurik (G)"
[+ Azkue: ondo (1): 113. orri.]

3. (D): ondo (Adb.) Adjetiboaren maila aldatzeko erabiltzen da.
"ondo sarra da (G)"
[- Azkue]
4. ondo (D) landara
[+ Azkue: ondo (4): 112. orri.]
5. ondo (U) hondo
[+ Azkue: ondo (8): 112. orri.]

ONDOTU (U): ondotu.
[- Azkue]

ONDRA, ondre (D): ondra.
"gero urreo domekan edo libre daonen elixe iten dako ondre (U)"
[- Azkue]

ONDU (D): ondu.
"indabak ondute daus (G)"
[+ Azkue: ondu (1): 114. orri.]

ONGO, ongo (D): onddo
"ba, klase asko yaten siren len, yaten siren berretxikoak, arrotza gorringoak, ongoak, gibel urdiñek, estaitt giau bere bai (G)"
[- Azkue]

ONGO BALTZ, ongo baltza (U): onddo beltz.
[- Azkue]

ONGO SURI, ongo suri (U): onddo zuri.
[- Azkue]

ONILL, onille (D): onil
"enbudo moduko baya onille esaten dako (G)"
[+ Azkue: onil: 117. orri.]

ONTZA, ontze (D): ontza, neurria.
[+ Azkue: ontza (3): 118. orri.]

OÑESBIDE, oñesbide (G): bidezior
[- Azkue]

OÑESKADA, oñeskade (G): oinezkada.
[- Azkue]

OÑETAKO, oñetako (D): oinetako.
[+ Azkue: oiñetako: 102. orri.]

OÑETZ, oñetza (D): oinets.
[- Azkue]

OPETZI (D): opetsi, opatu, eskaini.
"opetziosu ia gure badeu (U)"
[+ Azkue: opetsi: 120. orri.]

OPILL, opille
1.(D): opil
[+ Azkue: opil (3): 120. orri.]
2. (D): behiei errapean txala egin eta ostean egiten zaizkien gogortasunak.
[- Azkue]

ORAINTZU (D): oraintsu.
"nik oraintzu entzunte dekot lejian kontu, baya atxiñe iste san ba, erre apur bet erre badatzu, ba berotasunen euki apur bet geyaotan ta ba (G)"
[+ Azkue: oraintsu (2); 122. orri.]

ORAÑEL, orañela (D): orinal
[- Azkue]

ORASIÑO, orasiño (D): otoitz, orazio.
[- Azkue]

ORASIÑO IÑ (D): otoitz egin.
[- Azkue]

ORATU (D): oratu, heldu.
"bai se atxiñe neska mutillek olan ibilitten siren txikoti oratute (U)"
[+ Azkue: oratu (4); 123. orri.]

ORBEL, orbela (D): orbel
[+ Azkue: orbel (1); 123. orri.]

ORBISTU (D): orriak zimeldu ostean atzera biztu.
"iertu antzen egoten direnen ta gero euri intte berdetuten asten direnen orbistu (U)"
[- Azkue]

ORDE, orde (D): orde
"ta umek badaus ba odoloste bat edo bi, umek dausen lekure eta buskentza ba, eroten siren, eta gero eurok iltten derenen ostabere ba orde (G)"
[+ Azkue: orde (1); 124. orri.]

ORDE EMON (D): ordea eman.
[- Azkue]

ORDENA (D): tajutu.
[- Azkue]

ORDOTZ, ordotza (D): ordotz, aketz.
[+ Azkue: ordotz; 125. orri.]

ORDU, ordu (D): ordu
"otalau ordugarrenen edo ataraten siren (G)"
[+ Azkue: ordu (1); 125. orri.]

ORDU ERDI, ordu erdi (D): ordu erdi.
[+ Azkue: ordu-erdi; 126. orri.]

ORDU LAUREN, ordu laurena (D): ordu lauren, ordu laurden.
[- Azkue]

ORDUN (D): orduan.
"ordun bere ostukarren a, afesiño dekonak a, itteun gastetarik (G)", "lusero badeko kendu barik edo, ikeratu itte san bat, eta ordun abisateakon medikuri, ostantzen etzen intentate san (G)", "gause merke egote san ordun (U)"
[+ Azkue: orduan (1); 126. orri.]

OREGANU, oreganu (D): oregano.
[+ Azkue: oregano; 127. orri.]

ORIÑEL, oriñela (G): orinal.
[- Azkue]

ORIO, orio (D): orio.
"sanbedarrak oten dires, lusingetxuk gixonanak, eta alan sabaltxuk enbranak, gure lantzarren asko daus, aik oriotan imintten dire aurki (U)", "seboa aonenbeste sebori, ba drogerittik ekarte san, estaitt ser ekarte san, sosa edo estaitt ser, aonenbeste sosa, eta aonenbeste orio, eta, koxute egote san kantidade (G)"
[+ Azkue: orio (1): 128. orri.]

ORIO ARGI, orio argi (G): orio argi
"orio argik, esetu esetu es, aren bai, baya olan, basun imiñi ure, ta uretara bota sera ta lanparatxu beteas olan itten bai baya, besterik es, baya petrolio argik isten siren, ba aproposko txismetxu betzuk, eskeitte imintten siren, eta pikutxu bet ikitten ta, andi urteteutzen argik (G)"
[- Azkue]

ORIO ASA, orio ase (U): orio aza, gabonetako jateko baten izena.
[- Azkue]

ORKATILLE, orkatille (D): orkatila.
[+ Azkue: orkatilla (1): 129. orri.]

ORKOLO, orkolo (G): orkolo
"bai orkolo da au, onek yan itteun, baya bestek presta lelau (G)"
[+ Azkue: orkolo: 129. orri.]

ORMA, orme (D): orma.
"ladrillusko orma bat in deude solok apartateko (G)", "errama bat imintte san talletuen, talle bode selan daon iste san sendalle, talle botate selan akaba dan, oseake barruti in barik ote san esta?, lau ormak eta armadisu te, talle bota ta, errama bat imiñi tte talle boda egote san (G)"
[+ Azkue: orma (1): 129. orri.]

ORNIDU (D): hornitu.
[+ Azkue: ornidu (2): 129. orri.]

ORPO, orpo (D): orpo.
[+ Azkue: orpo (1): 129. orri.]

ORRASI, orrasi
1. (D) orrazi
[+ Azkue: orrazi (1): 133. orri.]
2. (D) gurdiaren orrazi, ardatzari eusteko aldamenetatik sartzen diren egurrezko ziak.
[+ Azkue: orrazi (2): 133. orri.]

ORRASTU (D): orraztu.
"orrastu bai orrastu ondo itten siren (G)"
[+ Azkue: orraztu (1): 133. orri.]

ORRI, orri (D): orri.
"orri diferente deko, ikus dot nik orretariko (U)", "orretariko eskutxu bete orri, orri nei egurre siketu te egosi, ta edan gero, egun bi barru edo iru barru bajata dao tentziño (G)"
[+ Azkue: orri (1): 134. orri.]

ORROTZ, orrotza
1. (D): orratz.
"yosteko orrotzaas pintxa nas (G)", "albandorrotza da laneas yosteko edo mantak yosteko ori orrotz andi ba, laneas yosteko, albandorrotza (U)"
[+ Azkue: orratz (1): 132. orri.]
2. (G): mari sorgin.
[+ Azkue: orratz (6): 132. orri.]

ORTU, ortu (D): ortu.
"salla txiker bateri esaten dako ortu (G)"
[+ Azkue: ortu: 135. orri.]

ORTUARI, ortuari (D): ortuari.
[- Azkue]

ORTZ, ortza (D): hortz.
"sotzarde, orrek bost ortz eukitteittu aurki (G)", "sarden antzeko baya ortzak doblata dekosena da saskako (U)"
[+ Azkue: ortz (3): 135. orri.]

ORTZA, ortze (G): hortz.
"kako olan, lau ortzako olan a, egur be teko astea, olan okertute lau olan bera adi (G)"
[+ Azkue: ortz (3): 135. orri.]

OSABA, osabe (D): osaba.
"ori urdulisen kendu san gure osaba gotzon il sanen (U)", "gari lo itte san ganaduntzeko, ganaduri a, osabak emoteko, oin saye ta birsaye ta orrek gausak a, lekuen ba, saldu bere ingoeuden arenek, gero pertzekusiño itzela eukieun garik, txorikes, eta jentek itxi eutzen eraitteri gari (G)", "eta osabaren batzuk ikiesan an ordureko bere an, ta aiñ osaban errimure yon siren ara orrek bearren (G)"
[+ Azkue: osaba (1): 136. orri.]

OSABALOBAK (D): osabalobak.
[- Azkue]

OSASUN, osasune (D): osasun.
[+ Azkue: osasun: 136. orri.]

OSASUNTZU, osasuntzu (D): osasuntsu.
"osasuntzu sano ixe nas (G)"
[+ Azkue: osasuntsu (1): 136. orri.]

OSATU (D): osatu, sendatu.
"aik osatuteko erremediok itten ibiitte san an (G)"
[+ Azkue: osatu (1): 136. orri.]

OSBERO, osbero (D): hozbero.
"osberoaittik etorten direla esaten dere orrek (G)"
[- Azkue]

OSO, oso (D): oso
"solok osok itten siren layakas (G)", "iru arri ber ixeten siren osokok, itteko bobede, laberi.(G)"
[+ Azkue: oso (1): 138. orri.]

OSORIK (D): osorik.
"osori tekosu? (G)", "ori barasara kendu te gero tripek ataraten dire oso osorik, al dala apurtu barik baldetxure ta tripek atarakon gantzagik ataraten dire (G)"
[+ Azkue: osorik (1): 139. orri.]

OSOTU (D): osotu.
[+ Azkue: osotu (1): 139. orri.]

OSPERA, ospere (D): hozpera.
[+ Azkue: ozpera: 149. orri.]

OSTABERE (D): berriro, ostabere.
"eta badau gorpu barrie beste leku betera enterra ber deu, baya guk aitte ta ama leku beten dekus enterrata, eta oin jose ba, aiñ ondon, ain lekun ostabere enterra da, oseake iru daus leku beten (G)"
[- Azkue]

OSTANTZEKO, ostantzeko (D): osterantzeko, bestelako.
[- Azkue]

OSTANTZEN (D): osterantzean, bestela.
"tentasiño oten da olauxe egunen igual, ostantzen itten espada bere (G)"
[- Azkue]

OSTATU, ostatu (D): ostatu.
"gero ostatun edo estaitt non daola il san ori (G)"
[+ Azkue: ostatu; 140. orri.]

OSTATUN EGON (D): ostatun egon.
[- Azkue]

OSTIKEDA, ostikede (D): ostikada
[+ Azkue: ostikada; 141. orri.]

OSTIKOKA (D): ostikoka
[+ Azkue: ostikoka; 141. orri.]

OSTIÑ (G)
[- Azkue]

OSTONDU (G): izkutatu.
[- Azkue]

OSTU
1. (D) ohostu, ebatsi.
"a kanpea ostu iyela ta fiñe sala a kanpe (G)"
[+ Azkue: ostu (1); 142. orri.]
2. (D) ostendu, izkutatu.
"eguski txangota dau gaur eguski txangota da oin bai tte gero ostu itten danen (G)"
[+ Azkue: ostu (2); 142. orri.]

OSTUKARREN (D): izkutuan, gordeka.
"ordun bere ostukarren a, afesiño dekonak a, itteun gatetarik (G)"
[- Azkue]

OSTUKE (D): ohostuka, izkutuka
[- Azkue]

OTA, ote
1. (D): ote
"oiñ gorta geyenak a, ormigoyes a, ondo imintte daus, baya atxiñe ormigoirik esan oten a, atxiñe ote ixete san dana (U)", "ote, otek sue sera deko, tronko txikerra dales, mea dales, sue irie, beste egur lodiau da labe berotuteko ta (G)" .
[+ Azkue: ota (1); 142. orri.]
2. (D) ota, oilotokietan oiloek lo egin dezaten eukitzen den armadizoa.
"len beti yotesan altzakeran otara (U)"
[+ Azkue: ota (3); 142. orri.]

OTABAR, otabarra (D): otabar.
[+ Azkue: otabar; 142. orri.]

OTUBRE, otubre (D): urri
"setienbre da arto batxeko denpore setienbre, segun goixetitxu erainte badau, belutxu erainte badau, belutxuau erainte badau belutxuau otubre bere igual (G)"
[- Azkue]

OTXA (D): txakurrei esaten zaie eraso egin dezaten.
"ataka iñori in dion bai otxa (U)"
[- Azkue]

OTZ, otza
1. (D): notz
"otzak iltte nau (G) ", "otzak ilik nau (U)"
[+ Azkue: otz ; 146. orri.]
2. (G): hots
[+ Azkue: ots (1); 145. orri.]

OTZ IÑ (D): hotz egin.
[- Azkue]

OTZAKILL, otzakille (D): hozpera.
[- Azkue]

OTZARA, otzare (D): otzara
"mimenasko otzare eron deude (G)", "atxiñe bai eroteuren, andra bat yote san aurreti, otzaratxu beteas, ogi bet aurren daule (U)"
[+ Azkue: otzara (1); 147. orri.]

OTZARADA, otzarade (D) otzara multzo.
[- Azkue]

OTZARAKADA, otzarakade (D): otzarakada
[- Azkue]

OTZARA SABAL, otzara sabala (D): otzara zabal.
[- Azkue]

OTZIKERA, otzikere (D): hotzikara
[+ Azkue: otz-ikara; 147. orri.]

OTZITTU (D): hotzitu, hoztu.
"sera, egosi, uretan, eta itxi otzittuten ureri.(G)"
[+ Azkue: otzitu; 147. orri.]

OTZO, otzo (D) hartz.
[- Azkue]

OTZUERRE, otzuerre (D): otzuerre.
[+ Azkue: otzuerre; 147. orri.]

OYA, oya (D): ohe
"oyan intxun da (G)", "nik amomanen esetu neun olau oya (G)"
[- Azkue]

OYA IÑ (D): ohea, egin, landu, astindu.
[- Azkue]

OYAL, oyala (G): oihal.
[+ Azkue: olal (2); 98. orri.]

OYA LANDU (G) ohea, egin, landu, astindu.
[- Azkue]

OYALEKO UME, oyaleko ume (G): oihaleko ume.
[- Azkue]

OYASERU, oyaseru (D): ohezeru.
[- Azkue]

P

PA (D): pa, mosu; umeen berba da.
[+ Azkue: pa (1); 152. orri.]

PA BOTA (D): pa bota, mosu bota; umeen berba da.
[- Azkue]

PA EMON (D): pa eman, mosu eman; umeen berba da.
[- Azkue]

PAGA (D): ordaindu.
"Butroire bije, bost errel a, pagateutzen karroduneri (G)", "ta an batu dan dirun ganera, gero esan ixeten gausa andirik ordun, bakotxak a, pagaten gendun (U)"
[- Azkue]

PAGO, pago (G): pago.
[+ Azkue: pago (1); 152. orri.]

PAGODI, pagodi (G): pagadi.
[+ Azkue: pagodi; 152. orri.]

PALA, pale (D): para.
"pala bateas buelte emoteaken (G)"
[- Azkue]

PALATILLEN, palatillena (D): eten edo eraso baten ondorioz bihurkadaren bat eukitzea da besoak luzatuta bata bestea baino laburrago geratzen da., berau sendatzeko "palatillena" egiten da, hau da: tirakada batzuren bidez besoak berdindu egiten dira.
[- Azkue]

PALATU, palatu (D): palatu.
"mune andi dekonari bere palatu esaten dako (G)", " palatu da, palatu tire solo pikek, solo pike pikek, palatu itzela deko (G)", "estratati yonta, alan malla malla gora ieteko a, ari esaten geuntzen palatu (U)"
[+ Azkue: palatu (1); 154. orri.]

PALOMA, palome (D) uso.
[- Azkue]

PALOMA NAUSI, paloma nausi (U): uso nagusi.
[- Azkue]

PALOMA TORTOLA, paloma tortole (U): tortola.
[- Azkue]

PALOMA TXIKER, paloma txikerra (U): uso txikar.
[- Azkue]

PALU, palu (D): makil
"palues yo deu (G)", "itxi itten dako a, silduten, lurren, silduten eta urteten dotzo palu betek eta palun punten urteten dotzo borla batek eta an itten dako asi (G)", "ta an egosen barku bi edo iru, ondatukok, palu agiriñ (U)"
[- Azkue]

PANADERI, panaderi (D): okindegi
"len panaderittera erote san egurre (G)
[- Azkue]

PANADERU, panaderu (D): oikin.
[- Azkue]

PANDERETERU, pandereteru (D): pandero jole.
[- Azkue]

PANDERO, pandero (D): pandero.
[- Azkue]

PANDERO YOLE, pandero yole (D): pandero jole.
[- Azkue]

PANDERU, panderu (G): pandero.
[- Azkue]

PAÑELU, pañelu (D): zapi.
[- Azkue]

PAPA (D): ogi: umeen berba da.
[+ Azkue: papa (1): 155. orri.]

PAPAR, paparra (D): papar.
[+ Azkue: papar (1): 155. orri.]

PAPATA (D): zapata; umeen berba da.
[- Azkue]

PAPAU (D): umeak bildurtzeko "papau" etorriko dela esaten zaie: umeen berba da.
[- Azkue]

PAPER, papera (D): paper.
"ilitteko ba tabakoa, edo tabako papera (G)", "fumateko papera akaba in da (G)"
[+ Azkue: paper; 156. orri.]

PAPU, papu (D): papu.
[+ Azkue: papu (1): 156. orri.]

PARA
1.(D): paratu, jarri.
"gaixorik para san lar edan deu te (G)", "se gero agertu san, begoñako bat, esken yoten sana, andik esken yoten sana, kuadruren batzuk itten an trokan, eta guardek a, ba, seoser esangoeutzen, eta ak konfesaun, konfesa ieun orrek esken yoten sanak, makal txarto, para sanean selan berak il deun, ordun libra san aurki ala estaipa arten librata on basiren baya urteren bi edo iru iesan kartzelan nire aittiten a, ba famelik anaje bik edo (G)","orti berangoti etorri andra bateas ta, or berangoko kantaratan a, auntzen ganen para akola andre, auntzen ganen (U)"
[- Azkue]

2. pare (D): pala
[+ Azkue: para (1): 156. orri.]

PARAJE (D): paraje, hurbil.
"senbet eta paraleau entzuten da geyau (G)"
[+ Azkue: paraje: 156. orri.]

PARDILLO, pardillo (D): pardilo.
"paseko pardillo tire orrek (U)"
[- Azkue]

PARE, pare (D): pare, aurre.
"asaoti bijilateusen, non dabiltzesan, eta euron parera eltxen danean, bajate san bera (G)", "bentane egon san. baya a gure pareko soloa. beste aldekona ixen san (G)". "eta arrie. kamiño ondiño. kamiño in barik egon a. butroiko kamiño, urdulistik, katiketik mungire in barik, eta orti bide sarretati, basori paso, gurdiñ ekarte san arri urdulisko atxatati, urdulisko estasiñon parean an goyen daus atxak, ango arri da kastillon daona, andi ekarte san arrie orra, ba, kastillo itteko (G)"
[- Azkue]

PARIENTE, pariente (D): ahaide, senide.
"Barandika tires baya estires parientek gues aik (G)", "Arratzako pariente san ori (G)"
[- Azkue]

PARKATU (D): barkatu.
"parkatu belu etor naselako (G)"
[+ Azkue: parkatu: 157. orri.]

PARKESKE, parkeske (D): parkeske, barkamen.
"estotzo ingo berbarik aunke parkeske eskatu (G)"
[+ Azkue: parkeske: 157. orri.]

PAR LOTU (D): par gelditu, hainbanatu.
[- Azkue]

PARRA, parre (D): mahats parra.
"parre ikitteun (G)"
[+ Azkue: parra (4): 157. orri.]

PARRA PARRA (D): parra-parra, barra-barra.
[- Azkue]

PARRAPE, parrape (D): parrape.
[- Azkue]

PARRILLA, parrille (D): parrila.
[- Azkue]

PARROKIA, parrokia (D): parrokia.
"gu parrokias urdulis gares (U)"
[- Azkue]

PARROKO, parroko (D): erretore.
[- Azkue]

PARTIDA, partide (D): pilo, asko.
"kaballo partida bat ikusi du (G)"
[- Azkue]

PARTIKERA, partikere (D): partikera.
"partikere amantalan barruko boltze da (U)"
[- Azkue]

PASA (D): pasatu.
"areas pasa ta gero, urek korridu deiñ edo, itten siren a, exabarra bat (G)". "gerrak urteun urten eta frantzire pasa siren, ba akaba ingo dala igual ta atzera etorteko idean (G)"
[- Azkue]

PASADISU, pasadisu (G): pasadizu.
[- Azkue]

PASADOR, pasadora
1. (D): iraztontzi.
"eta saburreri edo yaus sedakien pasadoreti pasa ure (G)"
[- Azkue]
2. (D) kisketa
[- Azkue]

PASAGARRI, pasagarri (G): pasagarri.
[- Azkue]

PASILLU, pasillu (D): iraganbide.
[- Azkue]

PASKO, pasko (D): bazko.
"bereinketu itten da erramue paskotan (G)"
[+ Azkue: pasko: 158. orri.]

PASO, paso (D): bide, pasabide.
"paso serratute dau (G)"
[- Azkue]

PASPI, paspi (U): baspi.
[- Azkue]

PASTORE, pastore (D): artzain.
"ori Ameriketan dau pastore (G)". "bai gerra osten pastore yon da orti gure alderditi asko ori a, kurtzioko usaba pere ameriketako susidio kobraten deu pastore an intte, eta orren anaie bi edo iru te, koñetu te, gasteri itzela, ointxe il da bat, asentzion anaie a, estat akordaten usena oiñ (G)"
[- Azkue]

PATATA, patate (D): patata.
"patata bat botaten da, eta eraiñ, eta gatza urtu (G)". "afarie, ba leku betzuten porru salde ta patata saltza berden ta olan bere usaten siren, guren geuren etzen esta iños olau, etzen, ba, urdei prijidu, urdei satitxu bana edo prijidu, eta ak emon deun a, koipetan, ba kinpula bat pikata, gustaten daken lekun, kinpule pikata prijidu eta areas urdeyes nastea a kinpule yate san (G)"
[- Azkue]

PATATATZA, patatatze (U): patatatza
[- Azkue]

PATIÑ, patiñe (D): patin.
[+ Azkue: patin (1): 159. orri.]

PATO, pato (D): ahate.
"koltxillak guk lumeas intte iki gendusen se patok egon sireles guren, lume eukitten gendun asko ta ostantzen a, sapeas bere ittesan, leku betzuten, guk lumeas ikitten gendun intte, ta itten dires oyan kuadrukok eta gero lume sujetateko itten dakes yosturak, oingon klasera baya oin gausa

fiñau deke barrun sartute orrek, lumeaskok oten siren guren, ta sapeas bere leku betzuten ikittesan intte, sapeari a, barruko bigunentxu edo aparta eta areas intte koltxille edo iru lau a, tela alkarreri yositte bere bai (G)"
[- Azkue]

PATRIA (G): konfiantza handi
[- Azkue]

PATXALASA (G) neskei amoltsuki esaten zaie; umeen berba da.
[- Azkue]

PAUSU, pausu (D): urrats.
[- Azkue]

PAUSUOTZ, pausotza (D): urratsots.
[- Azkue]

PAXA, paxe (D): paxa; umeen olhalak lotzeko erabiltzen dena.
[• Azkue: paxa (1): 158. orri.]

PEGA (D): erantsi, atxeki.
[- Azkue]

PEKATARI, pekatari (D): bekatari.
[- Azkue]

PEKATU, pekatu (D): bekatu.
"es pentza gusurre esaten naula, se gusurrek a, pekatu ei deko (B)"
[• Azkue: pekatu (1): 161. orri.]

PELOTA, pelote (D): pilota.
[• Azkue: pelota (1): 161. orri.]

PELOTARI, pelotari (D): pilotari.
[• Azkue: pelotari: 161. orri.]

PENA, pene (D): pena, samin.
[- Azkue]

PENE EMON (D): pena eman.
"eta arrastegin bearra itxi tte osten, sototurteko dos kimeratako soloak asunbre erdi ardau artu, erremesa txarra daola ta, bederatzi perra pagata, aik bederatzi perrak berari emoutzen pene gero osten (G)"
[- Azkue]

PENAGARRI, penagarri (D): penagarri.
[- Azkue]

PENOSO, penoso (D): nekeza.
"gure etze penoso ixen san, se an atzen dekon bentanea, ba ara esegon a, serik len, bentane egon san, baya a gure pareko soloa, beste aldekona ixen san (G)"
[- Azkue]

PENTZA
1. (D): pentsatu.
"areri botateakon, ondikarren sustentzi ikiko deule pentzata (G)", "ori, oin dala berrogei urte?, ni, ogetabost urtetararten ingo san ori, pentzaten dot, gero ya akaba siren matzak eta, esiren gobernaten eta (G)", "ona etor giñen, esgendun pentza bere in guk, akabata on sanen, permisurik ber dule ona sartxeko (U)"
[- Azkue]

2. (D): iduritu, eman. "pentza lei" "badirudi" adierazteko erabiltzen da.
"txakete daro, pentza lei otza itten deule (G)"
[- Azkue]

PENTZAMENDU, pentzamendu (G): pentsamendu.
[- Azkue]

PENTZAMINTTU, pentzaminttu (D): pentsamendu.
"emetik, gerrak urteunen frantzire pasa siren ta frantziñ ieuden egotaldi bet atzera etorteko pentzaminttues beingon ingo dala emeko sartu igual ta (G)"
[- Azkue]

PENTZIÑO, pentziño (D): pentsio.
[- Azkue]

PENTZU, pentzu (D): pentsu.
[- Azkue]

PEPETXIÑ, pepetxiñe (U):
[- Azkue]

PEREJILL, perejille (D): perrexil.
"onek perejillen antza deko (U)"
[- Azkue]

PERIKITTO, perikitto (D): otzara txikar.
[- Azkue]

PERLESIÑE, perlesiñe (G): dardara.
"perlesiñe sarrarren etorten dake batzuri (G)"
[- Azkue]

PERNILL, pernille (D): urdaiazpiko, pernil.
"apartateusen, sayetzak, solomoak, pernillek, eta gero faldak eta orrek txorixotarako batzuk, beste batzuk a, urdeiri itxitteutzesan faldak etzen yateko, prijidute (G)", "arrantziotu guk geittuten geuntzen urdei edo pernille ya kolore kanbiata plantaten danen.(G)"
[- Azkue]

PERNIL KOTXILL, pernil kotxille (G): pernil kotxil, perniletan dagoen apatxa eta azken zatia da.
[- Azkue]

PERNILTZU, perniltzu (D): perniltsu.
[- Azkue]

PERSONA, persone (D): pertsona.
"persona santarra fia esitteko moduko edo, ori da ugerdo (U)", "ber deena fuerteau ta kantidade geyau ganaduk persone paño (G)"
[- Azkue]

PERTXA, pertxe (D): gako.
[- Azkue]

PERTZEKUSIÑO, pertzekusiño (D): pertsekuzio.
"gero pertzekusiño itzela eukieun garik, txorikes, eta jentek itxi eutzen eaitteri gari (G)"
[- Azkue]

PERTZONA, pertzone (G): pertsona.
"arrokeri da txarra pertzonentzat (G)"
[- Azkue]

PESETA, pesete (D): pezeta.
"alttek esateun se, bere semek bosteun peseta puñeteru gixon itteko baño estittusela berko (G)"
[- Azkue]

PESKA, peske (D): arrantza.
[- Azkue]

PESKADERI, peskaderi (D): arraindegi.
[- Azkue]

PESKADORA, peskadore (D): arrantzale.
"peskadorak edo ixenekok ixen siren (U)"
[- Azkue]

PESKAN IÑ (D): arrantzan egin.
[- Azkue]

PESKATERU, peskateru (D): arrain saltzaile.
[- Azkue]

PESTAÑA, pestañe (D): betile.
[- Azkue]

PETAKA, petake (D): petaka.
[- Azkue]

PETRAL, petrala (D): petral, buztanpeko.
[• Azkue: petral (1): 165. orri.]

PETROLIO ARGI, petrolio argi (G): petrolio argi.
"petrolio argitti gero osten urteuden orrek, ori iminte san a, eukitteun kajoitxu bet ori sartxeko, eta gero ure botate akon goitti ba gotaka gotaka yausteko a, karburoana argi in deiñ, eta ure yoteko leku sarratu edi iri itten baakon, ba libra ber ixete akon se eseun itten argirik espabere (G)"
[- Azkue]

PIKA (D)
1. haginka egitea, sugeek, mamarroek, e. abarrek.
[- Azkue]
2. xehatu, txikitu
"kinpula bat pikata gustaten daken lekun (G)"
[- Azkue]

PIKADA, pikade (D): ziztada.
[- Azkue]

PIKADOR, pikadora (D): trangabel: egurra txikartzeko erabiltzen den mukurra.
[- Azkue]

PIKAMALLU, pikamallu (D): pika mailu: kodaina pikatzeko erabiltzen diren mailu eta jungada.
"pikamallu esaten dakona isten da diferente (G)"
[- Azkue]

PIKE, pike (D): pika.
"palatu da, palatu tire solo pikek, solo pike pikek, palatu itzela deko (G)"
[+ Azkue: pika (4): 166. orri.]

PIKOR, pikorra (D): pikor.
"asunen pikorraas miñik es (G)"
[- Azkue]

PIKU, piku (D): moko.
[- Azkue]

PIL PIL (D): pil-pil.
[+ Azkue: pil-pil (1): 168. orri.]

PILTXIKEDA, piltxikede (G): piltxikada, zimiko.
[+ Azkue: piltxikada: 168. orri.]

PILTXIKEDE IÑ (G): piltxikada egin, zimiko egin.
[- Azkue]

PILLARE, pillare (U): zutabe.
[- Azkue]

PILLO, pillo (D): pilo.
"beste palu andi beten imintte san ira pillo bat, amarrata (G)"
[+ Azkue: pillo (1): 168. orri.]

PILLOTU (D): pilotu.
[- Azkue]

PINTXA (D): ziztatu.
"yosteko orrotzaas pintxa nas (G)"
[- Azkue]

PINTXO, pintxo (D): erbatz, arantza.
"pintxo moduko tekes orrek (G)"
[- Azkue]

PINTXODUN, pintxodune (D): arantzadun.
"len a, ba sera usate san, elorrantza edo pintxodun a, ser bat ebai itte san gero, arbuston klasera, elorrantza (G)"
[- Azkue]

PIÑU, piñu (D): pinu.
"piñuk bota sireneko denporako ixengo da (G)", "piñu te olan bai a, afrontualttik eta olan etze albon eta olan imintte bai baya ostarttzen es (G)"
[- Azkue]

PIÑU ARTABURU, piñu artaburu (D): pinaburu.
"piñu artaburuk batu ber dires (G)"
[- Azkue]

PIÑUASI, piñuasi (D): pinuazi.
[- Azkue]

PIÑUDI, piñudi (D): pinudi.
[- Azkue]

PIÑU ERRAMA, piñu errame (D): pinu abar.
[- Azkue]

PIPAR, piparra (U): pipar.
[+ Azkue: pipar; 170. orri.]

PIPER, piperra (D): pipar.
"senbet piper ekar dosus? (G)"
[+ Azkue: piper (1); 170. orri.]

PIPER LODI, piper lodi (D): pipar lodi.
"au piper lodiñe ba, siku isten dales, ba edosein lekun imin lei (G)"
[- Azkue]

PIPER ONDO, piper ondo (G): pipar ondo, pipar landara.
[- Azkue]

PIPER TXORISERU, piper txoriseru (D): pipar gorri, txorizotarako erabiltzen dena.
[- Azkue]

PIPI (D): txoria; umeen berba da.
[+ Azkue: pipi (3); 170. orri.]

PIPITTA, pipitte (D): pipita; oiloen gaisoa.
[+ Azkue: pipita (1); 170. orri.]

PISPOTA (D): neskatoei amoltsuki esaten zaie; umeen berba da.
"neskatille pispota, ule andi suk kopetan, sure soñeko yantzi orrek, iru dosena kortxeta (G)"
[- Azkue]

PISTA, piste
1. (D) pizta
[+ Azkue: pizta; 174. orri.]
2. (D) basabide
[- Azkue]

PISTI, pisti (D): pizti.
"ori pisti ori arratoi beten antzeko da (G)"
[+ Azkue: piztia; 174. orri.]

PISTOLA, pistole (G): ogi moeta bat mehea eta luzanga.
[- Azkue]

PISTOLA SOPA, pistola sope (G): pistola deritxon ogiaz egiten den zopa.
[- Azkue]

PITI PATA (D): piti-pata; oinez ibili. Umeen berba da.
[- Azkue]

PITTILIÑ, pittiliñe (G): zakil, pitilin.
[- Azkue]

PITTIMIÑ, pittimiñe (U): pitipin.
[+ Azkue: pitipin; 172. orri.]

PITTIPIÑ, pittipiñe (D): pitipin.
[+ Azkue: pitipin; 172. orri.]

PITXI (D): jostailu, olgatzeko gauzak; umeen berba da.
[- Azkue]

PITXIN (D): umeei amoltsuki esaten zaie; umeen berba da.
[- Azkue]

PIXA (D): pisatu.
[- Azkue]

PIXU, pixu (G): pisu.
"astoana yon san ta esiñ ien aston ganera, pixu andi (G)"
[- Azkue]

PLANTA
1.(G): plantatu, paratu.
"apur bet fameliko nebarrebak planta giñenen seoser itteko modukoak, ba Areatara asi san gure ama (G)", "arrantziotu guk geittuten geuntzen urdei edo pernille ya kolore kanbiata plantaten danen. (G)"
[- Azkue]
2. plante (D) itxura, planta.
[- Azkue]
3. (G) landatu.
"yorrai esaten dakona ori txikitxu, plantateko piperrak eta tomatek (G)"
[- Azkue]

PLANTAK IÑ (D): plantak egin, itxurak egin.
[- Azkue]

PLANTXA (D): plantxa, zafa.
"eta taloburni esaten dakon plantxa baten a...., erre (G)"
[- Azkue]

PLASA, plase (D): plaza.
"eseuden ikusi plase ta elixe bes (G)","plase erromeri itte san leku dau oin desiñ intte (G) "
[+ Azkue: plaza: 175. orri.]

PLASTADA, plastade (D): zaplastada.
[+ Azkue: plastada: 174. orri.]

PLATER, platera (D): plater.
[+ Azkue: plater; 174. orri.]

PLATER ASAL, plater asala (D): plater azal.
[- Azkue]

PLATERKADA, platerkade (D): platerkada.
[- Azkue]

PLATER SAKON, plater sakona (D): plater sakon.
[- Azkue]

PLATUSA (G) neskei amoltsuki esaten zaie; umeen berba da.
[- Azkue]

PLAUSTA (D): jausi; umeen berba da.
[+ Azkue: plaust (2): 174. orri.]

PLAYA, playe (D): ondartza.
[- Azkue]

PLISTI PLASTA (D): plisti-plasta; golpea ematearen onomatopeia, baita ur azalean golpeak ematen direnean ere.
[- Azkue]

POBRE, pobre (D): txiro
[- Azkue]

PODA (D): inausi
"lelau artek poda itten siren sei edo saspi urterik baten (U)", "abaro, bai, baso bateri esate akon abaro a, podata ba baju baju a, podata, arbolak, brotek baju daosenen abaro (G)"
[- Azkue]

POLITT, politte (D): polit.
"ori esta politte kontateko es !kusteko (U)", "ekarri dot liburu bet seu tekosune baño politte (G)"
[+ Azkue: polit; 175. orri.]

POLITTO (D): polito.
"politto daus orrek preparata (G)", "ori kasi arrokeri ixete san a paño polittoao ittearren edo (U)"
[+ Azkue: polito (1); 175. orri.]

POMULU, pomulu (U): masailezur.
[- Azkue]

PORRA, porre (D): porra, mailu modukoa baino handiagoa.
[+ Azkue: porra; 176. orri.]

PORRU, porru (D): porru
"negun eskendun itten bendejarik te, se neguko bendejek esteu balio, bai asak eta iru lau porru (G)", "eta gero asten danen tamañukoa, atara, eta lurre preparata euki tte, atxurreas itten da kanaltxu, eta an kanalen imintten dires banan banan, noberak gure deun distantzie, eta atzera altza dan lurre botaten dake ganera gero tapateko, eta porrue senbet eta luseao a, imiñiao ba, luseao urteten deu surik (G)"
[+ Azkue: porru (1); 177. orri.]

PORRUSALDA, porrusalde (D): porrusalda.
"leku betzuten porrusalde ta patata saltza berden ta olan bere usaten siren (G.)"
[- Azkue]

PORTALA, portale (D): atari.
[- Azkue]

PORTU, portu (D): portu
[+ Azkue: portu (1); 177. orri.]

POSGARRI, posgarri (D): pozgarri
[+ Azkue: pozgarri (3); 179. orri.]

POSIK (D): pozik
"ni emen bixiko banitz posik ongo nittike (G)".
[+ Azkue: pozik; 179. orri.]

POSO, poso (D): putzu
"lukie egarri ixen san, eta yon san poso batera yon sa ure edaten, eta poson ukusieun talo bat, eta ixen san iretargiñ a, gerixe ixen san poson, ukusteun talo, eta ure gusti edaeun talo yateko, ure gusti edan, ta aurreti sartu te atzeti urten edo, egon san luki, eta akaba ure gustik eta talorik ukusi es, pasa akon lukiri (G)"
[-Azkue]

POSPOLIÑ, pospoliñe (D): galeper.
[+ Azkue: pospolin (1); 177. orri.]

POSTE, poste (D): zutabe nagusi.
[- Azkue]

POSTILLA, postille (U): postila.
[- Azkue]

POSTU (D): poztu.
[+ Azkue: poztu; 180. orri.]

POSTURE, posture (D): postura, apostu.
[+ Azkue: postura; 178. orri.]

POSTURE IÑ (D): postura egin.
[- Azkue]

POSU, posu (U): patin, potongo.
[- Azkue]

POTIS, potixe (D) botijo
[+ Azkue: potiz; 178. orri.]

POTOKADA, potokade (U): talo ondakinak esnetan irakin eraginda egiten den papila antzekoa.
[- Azkue]

POTOLA (D): potolo (f.)
[- Azkue]

POTOLO (D): potolo.
[+ Azkue: potolo (1); 178. orri.]

POTOLONA (D): potolo (f.)
[- Azkue]

POTONGO, potongo (D): potongo, ur trangu handia.
"potongo poso bat a, biribille, andi barik, andi poso da baya potongo txikerrao (G)"
[+ Azkue: potxongo; 179. orri.]

POTRO, potro (G): zaldikume.
[- Azkue]

POTXOLA, potxole (D): alu.
[- Azkue]

POTXON (G): umeei esaten zaie amoltsuki; umeen berba da.
[- Azkue]

PRASA, prase (D): txingar.
"lelau atarate san, ba paleas, kanpora atarate san prase gusti (G)"
[- Azkue]

PREGUNTA
1. (D): itaundu.
"pregunta ixu geyau yan gure badeude (G)","pregunta dee geuk pregunta dun andreaittik (G)","oneaittik pregunta deure (U)"
[- Azkue]
2. pregunte (D): itaun.
[- Azkue]

PRENTZA (D): prentsatu, ingatu.
[- Azkue]

PREPARA (D): prestatu.
"yan itte san bai kallo modun a, preparata yate san (G)", "amarratan afari yan ber bada, oin prepara ber da (G)", "solo prepara in ber da (U)"
[- Azkue]

PRESA, prese (D): uharka.
"areri lurre emoeutzen urtetearren, beretzako an presarantza yonta lurre salla bat emoutzen urten ittearren (G)"
[+ Azkue: presa (2); 180. orri.]

PRESO, preso (G): preso.
"eta orrek altza esan anajek preso, iltte topa eudeneko, eta preso ainbet denpora iñ euden oingo les (G)"
[- Azkue]

PRESO ALTZA (G): preso altxatu.
"orrek altza esan anajek preso, iltte topa eudeneko (G)"
[- Azkue]

PREST (D): prest.
"txarri iltte san egunen itte san, goixeti txarri ill, sortzireko ya jentea prest egote san eta kopatxu bet artxe san, koñaka ta anise nastata ta galletatxu betzuk yan, ori esate san dala derrigorresko se espabere txarrik gatzik eseula artuten (G)"
[+ Azkue: prest; 180. orri.]

PRESTA (D): prestatu.
"bai orkolo da au, onek yan itteun, baya bestek presta lelau (G)"
[+ Azkue: prestatu; 181. orri.]

PRIJIDU (D): frijitu.
"urdei satitxu bana edo prijidu (G)", "txingorra, urdei prijiduri bere esate akon atxiñe (G)"
[- Azkue]

PROBA
1. (D) probatu, dastatu.
[- Azkue]
2. (D) hazi.
"eta a bere kendu, te ainbet txarrao, se aittatik orrittatik eta une, eta unek artu ber deu onek proba ondo ingo badeu, eta au ondo itteko, orrek danak ber dittus berde dausen arte gustiñ (G)", "umek proba in deu (G)"
[- Azkue]
3. probe (D) proba
"iditten olan entzun dot probatan ta ibiltten direnen arnasarbiñe andi dekola, ba orixe itto bearren, egoten direnen, miñe atarata ta, auspo baten modun ikusten da selan arnase artxen deren (U)"
[+ Azkue: proba; 181. orri.]

PROBA IDI, proba idi (D): proba idi.
[- Azkue]

PROIBIDU (D): galarazo.
[- Azkue]

PROPIEDADE, propiedade (D): ondasun, propietate.

"itxieutzesan etze, propiedade, ganadu gusti tte dana itxi eutzen berari, eskondu sen yatabeko bateas, eta, neskamutillek ikiesan, mutille, iñusente konpleto (G)"
[- Azkue]

PROSESIÑO, prosesiño (D): prozesio.
"orti a, urdulisko elixati santamaiñera, ara len esan doten ermittara bere, sorgiñek a, yoten sirela prosesiñon ta, olan bere bai entzun dot baya, nik neuk estot ikusi (U)"
[- Azkue]

PUESTU, puestu (G) merkatuko saltoki.
[- Azkue]

PULMOI, pulmoi (D): biri.
[- Azkue]

PULMONI BEDAR, pulmoni bedarra (U)
[- Azkue]

PULPITTU, pulpittu (D): pulpitu.
[- Azkue]

PUN (G): jausi; umeen berba da.
[- Azkue]

PUNBA (D): jausi; umeen berba da.
[+ Azkue: punpa (1): 182. orri.]

PUNBA IÑ (D): jausi; umeen berba da.
[- Azkue]

PUNBALE (D): jausi; umeen berba da.
[- Azkue]

PUNTA, punte (D): punta, mutur.
"imiñi firu olan, kañabera baten puntan eta, areas koisten siren (G)", "bostorrotza, bostorrotzaas ba, arto bittartek, erdiko kanalak itten siren askatu, gero atxurreas a, bostorrotzaas, bostorrotza tekon a, ser bat aste san, puntan akabaten daona (G)", "truboi andi etorten sanen bistuteko, erramu, yusturi otesanen a, askore imiñi puntas gora, ara yon deitten (U)"
[+ Azkue: punta (1): 182. orri.]

PUNTERA, puntere (D): zapata punta, mutur.
[- Azkue]

PUNTERENGO, punterengo (D): puntarengo, muturrerengo.
[- Azkue]

PUNTERENGO YANTZI (D): dotore jantzi.
[- Azkue]

PUNTUN (G): puntuan.
[- Azkue]

PUPU (D): min; umeen berba da.
[+ Azkue: pupu (1): 183. orri.]

PUPU IÑ (D): min hartu edo egin; umeen berba da.
[- Azkue]

PURRINKADA, purrinkade (U): apur bat
[- Azkue]

PURRINKEDA, purrinkede (G): apur bat.
[- Azkue]

PURRUSTADA, purrustede (D): purruztada.
[- Azkue]

PUSKE (D): puzka.
[+ Azkue: puzka (1): 186. orri.]

PUSPULU, puspulu (D): puspulo.
"puspulu andik ataraten dittus euri ingo deu asko (G)"
[+ Azkue: puspulo (1): 186. orri.]

PUSTILLA, pustille (D): postila.
[- Azkue]

PUSTU (D): puztu.
"gaueko esnek itxi kantiñetan sutean eta bajaten siren gortara eurok, eta altza, ta esneas pustu arten kantiñetati edan (G)"
[+ Azkue: puztu (1): 186. orri.]

PUTZ, putze (D): putz.
[+ Azkue: putz (1): 185. orri.]

PUTZ IÑ (D): putz egin.
[+ Azkue: putz egin (1): 185. orri.]

PUXIKA, puxike (D): puxika.
"guk bai botaten du baya leku askotan gordeten da, se orrek koipek urtute, an puxiken sartxesan (G)"
[+ Azkue: puxika: 184. orri.]

S

SABAL, sabala (D): zabal.
"alkondara sabal bat erosi dot (G)", "bean artu biribillera, erdin palu bet imiñi, eta buelte artu biribillera, bastante sabal ta gero gorantza estutxuau estutxuau akabaten dala goyen (G)", "sanbedarrak oten dires, lusingetxuk gixonanak, eta alan sabaltxuk enbranak, gure lantzarren asko daus, aik oriotan imintten dire aurki (U)"
[- Azkue: zabal (1): 398. orri.]

SABALDU (D): zabaldu.
"ori bota iyeudean erreke sabalteko (G)", "bueltakeran sabaldu, gero batu, pillotara batu, eskubereas, gero gurdi karga, etzera ekarri, eta ara aurreko alderdire eron gurdi, kargan imiñi tte lastegire altza (G)"
[- Azkue: zabaldu (1): 399. orri.]

SABALERA, sabalere (D): zabalera.
[- Azkue: zabalera (1): 399. orri.]

SABALIK (D): zabalik.
"suteko ate sabalik iki ber san (G)", "an infernuko labe sabalik egon balitz bere ara barrure erongo eule berak bisiklete (G)"
[- Azkue: zabalik: 399. orri.]

SABORRERI, saborreri (D): zaborreri.
[- Azkue: zaborreri (1): 399. orri.]

SABURRERI, saburreri (G): zaborreri.
"eta saburreri edo yaus sedakien pasadoreti pasa ure, ta ara botateaken, ta orrek iltteittus, tabakon usiñek iltteittus (G)"
[- Azkue: zaborreri (1): 399. orri.]

SAFA (D): zafatu.
[- Azkue]

SAGAR, sagarra
1.(D) sagarrondo
"sagarrak loran daus (G)"
[- Azkue]
2.(D) sagar.
"nik sagarrak erosten doas (G)"
[- Azkue: sagar (1): 197. orri.]

SAGARDAU, sagardau (D): sagardo.
"gure alttek itteun sagardau eta txakoliñe bere bai (G)"
[- Azkue: sagardao: 197. orri.]

SAGARDI, sagardi (G): sagardi.
[+ Azkue: sagardui; 198. orri.]

SAGARDO, sagardo (D): sagardo
[+ Azkue: sagardo; 197. orri.]

SAGARPE, sagarpe (D): sagarpe.
[- Azkue]

SAGARRONDO, sagarrondo (D): sagarrondo.
[- Azkue]

SAGASTI, sagasti (U): sagasti.
[+ Azkue: sagasti; 198. orri.]

SAGI, sagi (D): zahagi.
[+ Azkue: zagi (1); 400. orri.]

SAGU, sagu (D): sagu.
"egoten dire sagu andik, arratoi lasekok (U)", "armario ganen ta imintten gendun atxiñe, saguk a, koxu sedien a (G)"
[+ Azkue: sagu (1); 198. orri.]

SAGU ITZU, sagu itzu (U): sagu itsu.
[- Azkue]

SAGUSAR, sagusar (D): saguzahar.
[+ Azkue: saguzar; 198. orri.]

SAI, saye
1. (D): zahi.
"gari io itte san ganaduntzeko, ganaduri a, osabak emoteko, oin saye ta birsaye ta orrek gausak a, lekuen ba, saldu bere ingoeuden arenek, gero pertzekusiño itzela eukieun garik, txorikes, eta jentek itxi eutzen eraitteri gari (G)"
[+ Azkue: zai (1); 401. orri.]
2.(D) buruko zahi.
"baspi sayen antzeko sera da (G)"
[+ Azkue: zai (3); 401. orri.]

SAIPARDO, saipardo (U): sainabar.
[- Azkue]

SAKADIS (D): sakadiz.
[+ Azkue: sakadiz; 200. orri.]

SAKATU (D): sakatu.
[+ Azkue: sakatu (1); 200. orri.]

SAKELERI, sakeleri (G): lohikeria, zikinkeria.
"erraturak, solotan itten siren, bedarrak edo olan sakeleri batu, eta pillo iñ, ta ganeti bota lurre, ta siketuten direnen ta sue emon gero, eratzi solo igual, ganeko bedarra, se atxiñe esan egoten a, seas eratziri pere, gero urteuden kakarraldoketa orrek trapaserik, eratzi tte siketuten danean batu pillo batera, lurre bota ganera, lurreas tapa ta, sue emon, ta sue, keatan, keatan, erreten da barru gusti, bedarrak gitxiau urten deiñ esate san ori itten dala (G)"
[- Azkue]

SAKON, sakona (D): sakon.
"ori gatxa da galtxen barrun a, sakon sartxen da (G)", "Surbaro beste alderdireko espaldan, Laukisera gosela, ba, eskoatati, eta gero sakonao Libaro, oseake Libarora sartxen da aldatza

koxukeran kamiño bat selan daon eskoatara. Katikera gosela aldatza koxukeran, eskoatara a bere da Libaro (G)"
[• Azkue: sakon (1): 201. orri.]

SAKONDU (D): sakondu.
[• Azkue: sakondu (1): 201. orri.]

SAKONERA, sakonere (D): sakonera.
[- Azkue]

SAKRISTANA, sakristane (D): sakristau (f.).
[- Azkue]

SAKRISTAU, sakristau (D): sakristau.
"etzerik etze etorte san abade sakristauas (G)"
[• Azkue: sakristau (2): 201. orri.]

SAKU, saku (D): zaku.
"erropak imintte oten siren balden, eta ori otzare ganen imintte akon, eta otzareri imintteakon saku bet(G)"
[• Azkue: zaku: 404. orri.]

SAKUTO, sakuto (D): zakuto.
[• Azkue: zakuto (1): 404. orri.]

SALBA (D): salbatu.
"batzuk oyan barrun sartu eskeron salbata dausela pentzaten deude (G)", "estaipa selan medikuk agindute ala selan ixengo san baya, ori ba, sarri entzun du. Basalduko iñasio astok salba deu, aston esneas salba sala, txikitxu ixen sanen, nik estaipa medikuk aginduko baeutzen ala selan ixen san baya (G)"
[- Azkue]

SALDA, salde (D): salda.
[• Azkue: salda: 202. orri.]

SALDAR, saldarra (D): zaldar.
[• Azkue: zaldar (1): 405. orri.]

SALDAR BEDAR, saldar bedar (D): zaldar-belar.
[• Azkue: zaldar-bedar: 405. orri.]

SALDATZU, saldatzu (D): saldatsu.
[- Azkue]

SALDI, saldi (D): zaldi.
"saldik solotara sartu sedittesan, aurreko kadera biek katekas amarrata ibilttesan (G)"
[• Azkue: zaldi (1): 405. orri.]

SALDIKUMA, saldikume (D): zaldikume.
[- Azkue]

SALDU (D): saldu.
"ordun simeldu baño lelau saldu edo yan itten siren (G)", "yan itten deittus askok orrek arbigarak, saldu itten dires orrek, bigun bigun daosenen, ya gorantza asitte bigun bigun daon sertxu (G)", "a saldu i oskuen a etzealde (U)"
[• Azkue: saldu : 203. orri.]

SALDU EROSI (D): salerosi.
[• Azkue: saldu-erosi (1): 203. orri.]

SALGAI (D): salgai.
[+ Azkue: salgai; 203. orri.]

SALOI, saloi (D): saloi, areto.
[- Azkue]

SALSA BERRETXIKO, salsa berretxiko (G): saltsa perretxiko.
[- Azkue]

SALTA (D): saltatu.
"señek salta in deu (G)"
[- Azkue]

SALTAMATXINO, saltamatxino (D): saltamatxino.
[+ Azkue: salta-matxino; 204. orri.]

SALTU, saltu (D): saltu.
"ain ganeti in ber saltu, eta saltu andi, iru lau metro bai, atzera nondi yonik es ta bestek niri adi (G)"
[- Azkue]

SALTZA, saltze (D): saltsa.
[- Azkue]

SALTZA BERDE, saltza berde (D): saltsa berde.
"afarie, ba leku betzuten porru salde ta patata saltza berden ta olan bere usaten siren, guren geuren etzen esta iños olau, etzen, ba, urdei prijidu, urdei satitxu bana edo prijidu, eta ak emon deun a, koipetan, ba kinpula bat pikata, gustaten daken lekun, kinpule pikata prijidu eta areas urdeyes nastea a kinpule yate san (G)"
[- Azkue]

SALTZAGARRI, saltzagarri (D): saltsagarri.
"saltzagarrik geittuten dake buskentzak itteko (G)"
[- Azkue]

SALLA, salle (D): sail, alor.
"arditoki esateotzen salla bat, ardi txabolak on siren lekun(G)"
[+ Azkue: sail (6); 199. orri.]

SAMA, same (D): sama, iztarri.
"samako miñe oten danean, gatza berotu sartenen, imiñi kaltzerdi beten barrun, edo kaltzetin beten barrun, ta a imintte san (G)"
[+ Azkue: sama; 204. orri.]

SAMAU, samau (G): zamau.
[+ Azkue: zamau; 408. orri.]

SAME SARRATU (D): sama garramatu.
"berbarik atara esiñik sausenen same sarratu (U)"
[- Azkue]

SAME URRUTU (G): sama urratu.
[- Azkue]

SAMU, samu (U): zamau.
[+ Azkue: zamu; 408. orri.]

SAN, sana (D): zan.
[+ Azkue: zan (1); 408. orri.]

SANATENES (D): zanatenez, zantiratu.
[- Azkue]

SANBEDAR, sanbedarra (D): zanbelar.
"sanbedarrak oten dires, lusingetxuk gixonanak, eta alan sabaltxuk enbranak, gure lantzarren asko daus, aik oriotan imintten dire aurki (U)"
[+ Azkue: zanbedar; 409. orri.]

SANBO, sanbo (D): hankoker.
[- Azkue]

SANGRA (D): odolustu.
"senbet eta giau obeto, senbet eta obeto sangraten diren grasi giau (G)"
[- Azkue]

SAN JOSE LORA, san jose lore (D):
[- Azkue]

SANJUANADA, sanjuanade (D)
[- Azkue]

SAN JUAN LORA, san juan lore (D)
[- Azkue]

SAN JUAN MADARI, san juan madari (D)
[- Azkue]

SAN JUAN SAGAR, san juan sagarra (D)
[- Azkue]

SANKAPE, sankape (D): zankape.
[+ Azkue: zankape (1); 410. orri.]

SANKARROI, sankarroi (D): zankarroi
[+ Azkue: zankarroi; 410. orri.]

SANKASTEL, sankastela (G): ganaduaren atzeko anken tibia eta karpoaren artikulazioa.
[- Azkue]

SANKOPE, sankope (D): zankape.
[- Azkue]

SANO (D): sano, oso.
"ixu estultxu sano (G)", "sano gitxi ikusten da ollo kanpon oiñ (U)"
[- Azkue]

SAN PEDRO SAGAR, san pedro sagarra (G): san pedro sagar, sagar mota bat.
[- Azkue]

SANTAR, santarra (D): zantar.
"persona santarra fia esitteko moduko edo, ori da ugerdo (U)"
[+ Azkue: zantar; 411. orri.]

SANTIAGO MADARI, santiago madari (G): santiago madari.
[- Azkue]

SANTIAGO SAGAR, santiago sagarra (U): santiago sagar
[- Azkue]

SANTU, santu (D): santu, saindu.
"aston ganera ien arten bakarrik esan dotzet laguntziño itteko ta, antza denes santuk a, momentu beterako bakarrik estere lagunik gure (G)"
[- Azkue]

SANTZO, santzo (D): santzo.
[• Azkue: santzo (2); 206. orri.]

SANTZO IÑ (G): santzo egin.
[- Azkue]

SANTZOKA (D): santzoka.
[- Azkue]

SAPA, sape:
1. (D): sapa, kapas.
"gure alboko gixon sarrak ba, matzana, matz asalakas itteun sigarro ta sapeas, garra puntan segidun sigarrori (G)".
[• Azkue: sapa (8); 206. orri.]
2. (D) txima.
[• Azkue: sapa (3); 206. orri.]

SAPABURU, sapaburu (D): sapaburu.
"sapaburu sapo itte ok, ala urgerixo (G)"
[• Azkue: sapaburu (1); 206. orri.]

SAPAL, sapala (D): zapal.
[• Azkue: zapal; 412. orri.]

SAPALDU (D): zapaldu.
[• Azkue: zapaldu; 412. orri.]

SAPAR,saparra (D): zapar, zapal.
[- Azkue]

SAPARRADA, saparrade (D): zaparrada.
[• Azkue: zaparrada; 412. orri.]

SAPARTU (D): zapartu, zanpatu.
"denpora andiñ eukitteko eseun balio isten, se sapartu itte san (G)", "kasu beterako gastai lar beroegi botaten badotzesu sera gero lotxen da sapartute (U)"
[- Azkue]

SAPA SAPA (G): arin joaten esaten da.
[- Azkue]

SAPASTO, sapasto (D): sapazto.
[• Azkue: sapazto; 207. orri.]

SAPASTU (G): sapaztu, ilea lardaskatu.
[- Azkue]

SAPATA, sapate (D): zapata
"suri loittu ingo leskixus sapatak (G)", "abarka sarrakas etorri tte itxi abarka sarrak sasiarten gordeta an, ta an kanbia sapatak (G)"
[• Azkue: zapata (1); 412. orri.]

SAPATA AMARRE, sapata amarre (D): zapata lokarri.
"kordel biribil bet, atxiñe usate san eta korse, korsek a ba, andra pere atxiñe ibilitteesan korse pere a, aiyibittek ikitteesan a, punte sapata amarre les sartute puntak (G)"
[- Azkue]

SAPATA KORDEL, sapata kordela (D): zapata lokarri.
[- Azkue]

SAPATARI, sapatari (D): zapatari.
[• Azkue: zapatari (1): 413. orri.]

SAPATU, sapatu (D): zapatu, larunbata.
[• Azkue: zapatu (2): 413. orri.]

SAPATU GUREN, sapatu gurena (U): zapatu guren.
[- Azkue]

SAPATU SANTU, sapatu santu (G) zapatu saindu
[- Azkue]

SAPO
1. sapo (D): apo.
"sapaburu sapo itte ok, ala urgerixo (G)"
[• Azkue: sapo (1): 207. orri.]
2. (G) faltsoa
[- Azkue]
3. (U) irainik txarrena.
[- Azkue]

SAPO BEDAR, sapo bedarra (D): sapo-belar.
[• Azkue: sapo-bedar; 207. orri.]

SAPO BERAKATZ, sapo berakatza (D): sapo-berakatz.
[• Azkue: sapo-berakatz; 207. orri.]

SAPO PORRU, sapo porru (D): sapo-porru.
[- Azkue]

SAPOTZ, sapotza
1.(D): sapotz.
[• Azkue: sapotz (1): 207. orri.]
2. (U): ume oker
"umekaittik sapotza granuja antzera danen edo (U)"
[- Azkue]

SAR, sarra (D): zahar.
"ori ama gañe sarra da (G)", "abarka sarrakas etorri tte itxi abarka sarrak sasiarten gordeta an, ta an kanbia sapatak (G)", "aikes sausenen, berbas sabiltzela, ulertu dana itten dosu, klaro ori berbe a, gure sarrak a, sarri ibilitteuren (U)"
[• Azkue: zar (1): 414. orri.]

SARAN, sarana (D): zaran.
"leleko parajekoa kendu kendu artaburu eta saranak betatu te etzera ieron (G)"
[• Azkue: zaran (1): 415. orri.]

SARANKADA, sarankade (D): zarankada.
[- Azkue]

SARA SARA (D): parra-parra.
"yon sara-sara lotu barik (U)", "edurre itten dau sara-sara (U)"
[- Azkue]

SARATA, sarate (D): zarata.
"txakurrek ausi itten deu sarata bat entzuten deuneko (G)", "itxoso txarra daunen entzuten da sarate emeti (U)"
[+ Azkue: zarata (1); 415. orri.]

SARATAKA (D): zarataka.
"goyen sarataka badabiltzes astrapalaka ibil dires (G)"
[+ Azkue: zarataka; 415. orri.]

SARATATZU, saratatzu (D): zaratatsu
[+ Azkue: zarata ; 415. orri.]

SARATZ, saratza (D): sarats.
[+ Azkue: sarats; 208. orri.]

SARDA, sarde (D): sarda.
"sarden antzeko baya ortzak doblata dekosena da saskako (U)"
[+ Azkue: sarda (1); 208. orri.]

SARDIÑA, sardiñe (D): sardina.
[+ Azkue: sardiña; 208. orri.]

SARDIÑA SAR, sardiña sarra (D): sardina zahar.
"sardiña sarra taloas, makallo erreta, gasi makallo erreta bere baya yan taloas (G)"
[- Azkue]

SARE, sare (D): sare.
[+ Azkue: sare (1); 207. orri.]

SARGORI, sargori (D): sargori.
[+ Azkue: sargori; 209. orri.]

SARKOTXA (D): zaharkotxa
[+ Azkue: zarkotxa; 417. orri.]

SARKOTXO (D): zaharkotxo.
"andin gausak esaten dittunen ori sarkotxo da (U)"
[- Azkue]

SARRANTXA, sarrantxe (D): txarrantxa.
"sepillu esta sarrantxe, sepillu antzeko baya, ba seresko metaliku edo (G)"
[- Azkue]

SARRASOI, sarrasoi (D): geldi geratzen den laino lodia.
"geldi geldi lotxen dana sarrasoi da (G)"
[- Azkue]

SARRATU (D): zarratu.
"petrolio argitti gero osten urteuden orrek, ori imintte san a, eukitteun kajoitxu bet ori sartxeko, eta gero ure botate akon goitti ba gotaka gotaka yausteko a, karburoana argi in deiñ, eta ure yoteko leku sarratu edo iri itten baakon, ba libra ber ixete akon se eseun itten argirik espabere (G)"
[+ Azkue: zarratu (2); 418. orri.]

SARRI (D): sarri.
"ori ba sarri entzun du (G)", "aikes sausenen, berbas sabiltzela, ulertu dana itten dosu, klaro ori berbe a, gure sarrak a, sarri ibilteuren (U)"
[• Azkue: sarri (1): 210. orri.]

SARRITTEN (D): sarritan.
"ori sarritten etorten da (G)"
[• Azkue: sarritan; 211. orri.]

SARTAN, sartana (D): zartagin.
"plomo antzeko gausa bat botateun sartanera, justo juston dekot memoriñ (G)"
[- Azkue]

SARTANEKO, sartaneko (D): zartagineko.
"atxiñe ba, sartaneko esaten dako urdei, prijidute, makallo erreta, isten san atxiñeko, gero esne taloas, leku betzuten beste batzuten esne bakarrik, bakotxak selan a, al deun (G)"
[- Azkue]

SARTASUN, sartasune (G): zahartasun.
[- Azkue]

SARTEN, sartena (D): zartagin.
"samako miñe oten danean, gatza berotu sartenen, imiñi kaltzerdi beten barrun, edo kaltzetin beten barrun, ta a imintte san (G)"
[- Azkue]

SARTU
1. (D): sartu
"kamioik sartxen dires kamiñok dauseles intte eskiña gustittara (G)", "sartu giñen lekuti atzera urten gendun (U)"
[• Azkue: sartu (1,2): 211. orri.]
2. (D) zahartu.
[• Azkue: zartu; 420. orri.]

SARTUKERA, sartukere (D): sartuera, sartukera.
[- Azkue]

SARTUPARRI, sartuparri (D): sartu berri.
[- Azkue]

SARTU URTEN (D): sartu irten.
"aldea etzetan beti egote san katuk sartu urten itteko sulotxu bet aten aspiñ (U)"
[- Azkue]

SARTZARO, sartzaro (D): zahartzaro.
[• Azkue: zartzaro; 420. orri.]

SASI, sasi (D): sasi.
"sasi esaten dotzu guk oneri, aor bean daus (G)"
[• Azkue: sasi (1): 211. orri.]

SASIARTE, sasiarte (D): sasiarte
"abarka sarrakas etorri tte itxi abarka sarrak sasiarten gordeta an, ta an kanbia sapatak (G)"
[- Azkue]

SASIESKOLA, sasieskole (D): sasieskola.
[• Azkue: sasieskola; 211. orri.]

SASIK KOYU (G): sasiek hartu
[- Azkue]

SASILARROSA, sasilarrose (D): sasi larrosa.
[+ Azkue: sasi-larrosa; 211. orri.]

SASITXORI, sasitxori (D): sasitxori.
"sasitten ibiltten dana da sasitxori (G)"
[- Azkue]

SASKAKO, saskako (D): saskako, satsa ateratzeko erabiltzen den kakoa.
"sarden antzeko baya ortzak doblata dekosena da saskako (U)", "bedarrak eta ibiltteko da sotzarde olan dekona baya artesa, saskako da bardiñ antzen baya olau formean dauna (U)"
[+ Azkue: saskako; 212. orri.]

SASKEL, saskela (D): saskel, lohi, zikin.
"tripa andi tte saskela daunen tripa sittela (U)"
[+ Azkue: saskel; 212. orri.]

SASKELDO, saskeldo (D): saskeldo, lohi, zikin.
[- Azkue]

SASKELERI, saskeleri (D): saskeleria, lohikeria, zikinkeria.
[- Azkue]

SASKILI BASKILI (G): lohitu, zikindu; umeen berba da.
[- Azkue]

SASOI, sasoi (D): sasoi.
"patate sasoi onetan eraitten da (G)".
[+ Azkue: sasoi; 212. orri.]

SASPIKI, saspiki (D): zazpiki.
[+ Azkue: zazpiki (1); 422. orri.]

SASPIKO, saspiko (D) zazpiko karta jokoan
[+ Azkue: zazpiko; 422. orri.]

SASPILLO, saspillo (D): sastegi, sats-pilo.
[- Azkue]

SASTEGI, sastegi (D): sastegi.
[+ Azkue: sastegi; 212. orri.]

SASTRAKA (U): sastraka.
[+ Azkue: sastraka; 212. orri.]

SATI, sati (D): zati.
"ta nasta itten da mamitis, eta yatzikeran satik satik urteten dotze, eta gero areas ibiltte basaus beste bateana basos nasta itten da, mamitis, ori txarra da (G)", "arrotza ya, ba, gordiñik, iñ sulotxu bet, ta aputxu bet edan, ta gero talo satitxun ta andik sulotik, eta talo yan areas akaba arten, ori bai, orren memori badekot, aittentzako arrotze ta guretzako esne, indaban osterako (G)"
[+ Azkue: zati (1); 421. orri.]

SATIKE (D): zatika.
[+ Azkue: zatika; 421. orri.]

SATITTU (D): zatitu.
"suteko kutxilloas edo satittute, ba, atarate san (G)"
[+ Azkue: zatitu (1): 421. orri.]

SATOR, satorra (D): sator.
"satorrak itzuk danatires (U)"
[+ Azkue: sator: 213. orri.]

SATORRAK YG (D): satorrak jo, satorrek soloa hartu.
[- Azkue]

SATOR SULO, sator sulo (D): sator zulo.
[- Azkue]

SATOR TONTOR, sator tontorra (U): sator zuloan egiten den lur tontorra.
[- Azkue]

SATZ, satza (D): sats.
"satza baño abono isten da bedarrarako gero ebateko, satzak enbarasu itten deu (G)", "gorte geyenen garbittute san a, satzak ataraten siren urten beiñ edo geyenen, kareas eta sotalaas, sotala ixete san onena ganadun a, infesiñoren bat edo oten basan kentxeko (U)
[+ Azkue: sats (1): 213. orri.]

SATZITTU (D): satsitu.
"lurre makiñetu, eta gero areas edo apurtu, itten da, gero satzittu (G)"
[+ Azkue: satsitu: 213. orri.]

SAUKU, sauku (D): sauku.
[+ Azkue: sauku: 213. orri.]

SAYESKI, sayeski (D): saiheski.
[+ Azkue: saiheski (1): 199. orri.]

SAYETZ, sayetza (D): saihets.
"apartateusen, sayetzak, solomoak, pernillek, eta gero faldak eta orrek txorixotarako batzuk, beste batzuk a, urdeiri itxitteutzesan faldak etzen yateko, prijidute (G)"
[+ Azkue: saiets-ezur: 199. orri.]

SE, sea (G): xehe.
[+ Azkue: ze (1): 422. orri.]

SEAR, searra (D): zehar.
"searrari esaten geuntzen baso atxiñe (G)", "aldas barik, es gora ta es bera searra da (U)"
[+ Azkue: zear (4): 422. orri.]

SEARREN (D): zeharrean.
[- Azkue]

SEARRUNE, searrune (D): zeharrune.
[- Azkue]

SEATU (D): xehatu.
"lur satik andik badaus esto pasaten da, seatuteko (G)"
[+ Azkue: zeatu (2): 424. orri.]

SEATZEN (G): zehatzean.
[- Azkue]

SEGIDU (D): segitu.
"itxi deuste segitten (G)"
[- Azkue]

SEGIDUN (D): segituan.
"gure alboko gixon sarrak ba, matzana, matz asalakas itteun sigarro ta sapeas, garra puntan segidun sigarrori (G)"
[- Azkue]

SEGURU (G): ziur.
"seguru emeko dana! (G)", "seguru akaba deena! (G)"
[+ Azkue: seguru (1); 214. orri.]

SEGURU ANTZEN (G): ziur antzean.
[- Azkue]

SEIKO, seiko (D) seiko karta jokoan
[+ Azkue: seiko; 215. orri.]

SEIÑ, señe (D): sein.
"neu onasen señeas etor da (G)", "lau urteko ume bat etor da, sein bet etor da (G)"
[+ Azkue: sein (1); 215. orri.]

SEKOR, sekorra (D): zekor.
[+ Azkue: zekor; 428. orri.]

SEKULE (D): sekula.
[+ Azkue: sekula (2); 215. orri.]

SEKULE BEDAR, sekule bedarra (D): sekula belar.
"bedarrak eraitten dires a, ba, frantzesa, sekule bedarra, eta alfafe (G)"
[+ Azkue: sekula-bedar; 216. orri.]

SELAI, selai (G): larren.
"lelao onetan alde etzetan, etzen aurren sulok oten siren, ta ote bota ta an usteldute san, gero kentxeko satza solora eroteko ayeri esateutze selaj emen, or itte san satza (G)"
[- Azkue]

SELEMIÑ, selemiñe (D): zelemin.
[- Azkue]

SELO, selo (D): zelo, jelosia.
[- Azkue]

SELOSO, seloso (D): jeloskor
[- Azkue]

SEME, seme (D): seme.
"ta gero artu eudean, osaben alderdiko loben seme bat, ak engañaeusen (G)"
[+ Azkue: seme; 216. orri.]

SEMEALABAK (D): semealabak.
[- Azkue]

SEMENDI, semendi (D): zemendi, azaro.
[+ Azkue: zemendi; 429. orri.]

SEMENTO, semento (G): porlan.
[- Azkue]

SEMENTU, sementu (U): porlan.
[- Azkue]

SEMEORDEKO, semeordeko (D): semeordeko.
[- Azkue]

SEMILLERU, semilleru (U): mintegi.
[- Azkue]

SEMINTTERA, seminttere (D): mintegi.
[- Azkue]

SEN, sena (G): sen.
[+ Azkue: sen (1): 216. orri.]

SENAORI, senaori (D): azenaori.
[- Azkue]

SENALLE, senalle (G): aztarna, seinale.
[- Azkue]

SENDALLE, sendalle (G): azterna, seinale.
"errama bat imintte san talletun, talle bode selan daon iste san sendalle, talle botate selan akaba dan (G)"
[- Azkue]

SENTAILLE, sentaille (D): zentaila.
[- Azkue]

SENTIDU (D)
1. sentidu, asmatu.
[- Azkue]
2. (D) behia sentidu; txahala egiteko dagoenean sentiduta dagoela esaten da.
"sentidute dau ume in ber deu te es yon iñora (G)"
[- Azkue]

SENTZUN, sentzune (D): zentzun.
"orrek sentzun ona deko (U)"
[+ Azkue: zentzun (1): 431. orri.]

SENTZUNBAKO, sentzunbako (D): zentzunbako
"sentzunbako da ori (G)"
[- Azkue]

SEÑORA, señore (D): andre.
[- Azkue]

SEPILLO, sepillo (U): eskubil.
[- Azkue]

SEPILLO GARRATZ, sepillo garratza (U): eskubil garratz: ganadua garbitzeko erabiltzen dena.
[- Azkue]

SEPILLU, sepillu (D): eskubil.
"sepillu esta sarrantxe, sepillu antzeko baya, ba seresko metaliku edo (G)"
[- Azkue]

SEPULTURA, sepulture (D): familia bakoitzak elizan kandelak eta jartzeko zeukan lekua.
"bakotxak eukitteun beran a, sepulture esaten dakona (U)"
[- Azkue]

SEPULTUREN ARGI, sepulturen argi (U): sepultura argi, elizan familia bakoitzaren lekuan eukitzen ziren argiak.
[- Azkue]

SERBIDU (D): zerbitzatu.
"ara serbitteutzean (G)", "beti enitzen yoten se batzuten a, pedidukes serbidu ber ixeten siren lelau te igual asau pediduk (U)"
[- Azkue]

SERBITZU, serbitzu (D) soldaduska
[- Azkue]

SERESAN, seresana (D): zeresan.
[- Azkue]

SERIKUSI, serikusi (D): zerikusi
"orrek esteko serikusirik (G)"
[- Azkue]

SERIÑ, seriñe (D): zeregin.
"kostunbre isten san a, ba, butroiñ a errentadore pere ba, margaltzati ekarte euden sugarri esta?, eta ba, gabon egunetarako ba, beste serin barik iste san a, gabon egunetarako sugarrie espesiala ekarte san, aretxe, siketuko aretxe edo (G)"
[- Azkue]

SERMOI, sermoi (D): sermoi.
[- Azkue]

SERRA, serre (D): zerra.
[+ Azkue: zerra (7); 434. orri.]

SERRAPOLLERA, serrapollere (D): erropetan erAbiltzen diren kortxetak.
[- Azkue]

SERRARI, serrari (D): zerrari.
"au a, sutiñosune neutiñotena bere giputzek euron a, aittek edo emen serrarik edo etorri esta?, gero emen eskondu emekokas, emen lorukotires (U)"
[+ Azkue: zerrari; 434. orri.]

SERRATU (D): zarratu.
"paso serratute dau (G)"
[+ Azkue: zerratu (3); 434. orri.]

SERRIÑ, serriñe (D): zerrauts.
[- Azkue]

SERROTA, serrote (D): zerrota.
[+ Azkue: zerrota; 435. orri.]

SERSETA, sersete (U): sertzeta.
[+ Azkue: sertzeta (3); 219. orri.]

SERU, seru (D): zeru.
[+ Azkue: zeru (1); 436. orri.]

SERU ARGI, seru argi (D): zeru argi.
[- Azkue]

SERU GORRI, seru gorri (D): zeru gorri, oskorri.
[- Azkue]

SERU ILLUN, seru illune (D): zeru ilun.
[- Azkue]

SERUKA, seruke (D): zeruka, leka.
"serukarik esteko baya (U)"
[+ Azkue: zeruka (2); 436. orri.]

SESILL, sesille (D): zezeila.
[+ Azkue: zezeilla; 437. orri.]

SESIÑE, sesiñe (D): zezina
"oiñ sesiñe gosoau lotxen da ordun baño (G)"
[- Azkue]

SESTERA, sestere (D): taloa gainean jartzeko egurrezko erretailu antzekoa..
"sestere, esta talo iminten dana? talo ganen imintten dana? guk orreri esaten dotzu sestere, orixe sumetzakas inte olau biribil bet talo ixerdittu esteitten, sestere orreri esaten dotzu guk (U)"
[- Azkue]

SESTERU, sesteru (D): otzara egile, saskiegile.
[- Azkue]

SESTO, sesto (D): zaran.
[- Azkue]

SESTOKADA, sestokade (D): zarankada.
[- Azkue]

SETA, sete (D): ziza.
[- Azkue]

SETIENBRE, setienbre (D): irail.
"setienbre pasaeskeronean laster agertuten dire (G)"
[- Azkue]

SIDERI MADARI, sideri madari (D)
[- Azkue]

SIDOI, sidoi (G): ziraun.
[- Azkue]

SIDURRI, sidurri (D): aztarna, lorratz.
"or ibil siren trabesan a, topaten a, sidurrik (G)", "yakiñ es beste eser sidurririk eta, barandika barandikakaittik preguntaten, se barandika san a, beste alderdiko a, osabe on sana (G)"
[- Azkue]

SIE, sie
1. (D) ihia.
"sitxuski ure daun leku edo siek (G)"
[+ Azkue: zia (4); 437. orri.]
2. (U) zia
[- Azkue]

SIESTA, sieste (D): bazkalosteko.
"andi yoten danen a, gixona beti ardures, nos etorko da ori?, nos etorko da ori?, gustateakon gixonari baskari goixetitxu yan e, ta gero siestatxu bota, gero tabernara yoteko ta an, aguante andi eukitteko e, eta beti ardures, andrea nos etorko dan (G)"
[- Azkue]

SIKATRIS, sikatrise (D): orbain.
[- Azkue]

SIKERAN (D): bederen, behintzat.
"erretratu bet ikusitte bai sikeran (G)", "Margaltzako basoa sikeran a, ba merinda bateas bakotxari merinda bat emon ta Katikeko a ba, eta merindá batealttik edo artuko deule markesak ori tte, bat esala yon gaixotute merindara eta a dala, es se eskiña baten ganera beresteko, sartute deko, an a Kimerako alderdin bere troso (G)", "guk sikeran kuellu esaten du (U)
[- Azkue]

SIKETE, sikete (D): sikate.
"batzuk ori esaten de, euri dakarrela, beste batzuk sikete dakarrela (G)"
[+ Azkue: sikate; 220. orri.]

SIKETERU, siketeru (G): zeken.
[- Azkue]

SIKETU (D): sikatu.
"gabon egunetaràko sugarrie espesiala ekarte san, aretxe, siketuko aretxe edo (G)", "siketu akaba barik brote emoten deu berakatzak (G)"
[+ Azkue: sikatu; 220. orri.]

SIKU, siku
1. (D): siku, lehor.
"matzasala ba, siku lotxen da denporadatan a, tronkon bertan (G)", "onera emon dau edo sikure emon dau (U)"
[+ Azkue: siku; 220. orri.]
2. (U): zeken.
[- Azkue]

SILBOT, silbota (G): zilbot.
[+ Azkue: zilbot; 440. orri.]

SILDU (D): zildu.
"itxi itten dako a, silduten, lurren, silduten eta urteten dotzo palu betek eta palun punten urteten dotzo borla batek eta an itten dako asi (G)"
[+ Azkue: zildu; 440. orri.]

SILL, sille (D)
1. (D): zil.
[+ Azkue: zil (1); 440. orri.]
2. (D) zil, gara.
[+ Azkue: zil (4); 440. orri.]

SILLA, sille (D) aulki.
"seu on saran sillan yarri nas (G)", "sille ber ixete san edade bateraskeron ara ieteko (G)"
[- Azkue]

SILLETA, sillete (G): zaldi eta astoekin erabiltzen den aparagailua basta antzekoa.
[- Azkue]

SIMELDU (D): zimeldu.
"ordun simeldu baño lelau saldu edo yan itten siren (G)"
[+ Azkue: zimeldu (2); 441. orri.]

SIMINTTERA, siminttere (D): mintegi.
[- Azkue]

SIMINTTU, siminttu (D): oinarri.
[- Azkue]

SINTTA, sintte (D) abarketako zinta
[- Azkue]

SINTTUDI, sinttudi (G): harizti luzanga.
"sinttudie egon san Butroin bere egon san, aritxek a, andik, troso bat, salla bat, itzela, aritx andikes ta ari geittute akon sinttudi (G)"
[- Azkue]

SINTTURI, sintturi (G): uhela, garriko.
[- Azkue]

SINTTUROI, sintturoi (D): uhela, garriko.
[- Azkue]

SINTXA, sintxe (U): abarka kordela.
[- Azkue]

SINTZEL, sintzela (G): zintzel
"sintzela da destornilladoren estiloko anditxuau pikateko (G)"
[- Azkue]

SINTZ IÑ (D): zintz egin.
[+ Azkue: zintz egin; 445. orri.]

SIÑ, siñe (D): zink.
[- Azkue]

SIÑESKERA, siñeskere (U): sineskera.
[- Azkue]

SIÑESKO, siñesko (D): zinkezko.
[- Azkue]

SIÑESKOR, siñeskorra (U): sineskor
[+ Azkue: sineskor; 220. orri.]

SIÑESTOR, siñestorra (G): sinestor.
[+ Azkue: sinestor; 220. orri.]

SIÑESTU (D): sinestu.
"etorko dala esan deu baya nik estot siñestuten (G)","siñestu bere iñ esitteko modukok ixeten siren (U)"
[- Azkue]

SIRI, siri (U): ziri.
[+ Azkue: ziri (1); 447. orri.]

SIRI MIRI, siri miri (D): ziri-miri.
[+ Azkue: ziri-miri (1); 448. orri.]

SIRKIÑ IÑ (D): zirkin egin.
[+ Azkue: zirkin egin; 449. orri.]

SIROI, siroi (D): ziraun.
[- Azkue]

SIRRI BARRE, sirri barre (U): irribarre.
[- Azkue]

SIRRI PARRA, sirri parre (D): eztula dagoenean bularrean gora eta behera gorroak ibiltzeagatik eukitzen den zarata.
"sirri parre katarrona da gora ta bera gorrok (G)"
[- Azkue]

SISIPOSO, sisiposo (U): zizipaza.
[+ Azkue: zizipaza: 454. orri.]

SITXUSKI, sitxuski (D): padura, zingira.
"sitxuski ure daun leku edo siek (G)"
[- Azkue]

SITZ, sitze (D): sits.
[+ Azkue: sits (1); 222. orri.]

SITZETU (G): sitsak jan.
[- Azkue]

SIXILLU, sixillu (G): txixilu.
"sixillu esateaken, ori karrajun suten bere bai leku betzuten, kasu beterako guren karrajue ba, suteti kanpora egon, illunetako alderdiñ, eta karrajun esan oten (G)"
[- Azkue]

SOBRA, sobre (G): hondakin.
"eta etzen itten siren esne sobrakas ta (G)"
[- Azkue]

SOI, soye (D): zoi.
"layatan neu pere in dot, aitte ta aman erdiñ, txikerretan, soi sati bet ain bien erdiñ a (G)"
[+ Azkue: zoi (1); 456. orri.]

SOKA, soke (D): soka.
[+ Azkue: soka (1); 225. orri.]

SOKATIRA, sokatire (D): sokatira.
[- Azkue]

SOKA YANTZA, soka yantze (D): soka dantza, sokan egin: umeen jokoa da.
[- Azkue]

SOKORRU, sokorru (D): oihu
[- Azkue]

SOKORRU IÑ (D): oihu egin.
[- Azkue]

SOKORRUKE (D): oihuka.
[- Azkue]

SOLDADISKE, soldadiske (D): soldaduska.
[- Azkue]

SOLDADU, soldadu (D): soldadu.
"esta yon soldadu ori añ iñusente da ta (G)", "soldadu yon da (U)"
[- Azkue]

SOLDU (D): zoldu.
[+ Azkue: zoldu (1); 457. orri.]

SOLI, soli (D): zoli.
"soli badator bere edaderako morrosko (U)"
[+ Azkue: zoli (2); 458. orri.]

SOLIBA, solibe (D): soliba.
[- Azkue]

SOLO, solo (D): solo.
"ladrillusko orma bat in deude solok apartateko (G)", "es yon ondiño solora se garau dau (U)"
[+ Azkue: solo (1); 226. orri.]

SOLO BARREN, solo barrena (D): solo barren.
[- Azkue]

SOLO BURU, solo buru (D): solo buru.
"erosixu asto solo burure (G)"
[- Azkue]

SOLO ERTZ, solo ertza (D): solo ertz.
[- Azkue]

SOLO ESKIÑA, solo eskiñe (D): solo ertz.
[- Azkue]

SOLOMO, solomo (D): solomo
"apartateusen, sayetzak, solomoak, perniliek, eta gero faldak eta orrek txorixotarako batzuk, beste batzuk a, urdeiri itxitteutzesan faldak etzen yateko, prijidute (G)", "leku betzuten igual jente asko, eta gibela ta solomo, eta danak igual yaten dittues egun beten, baya egun betzuten aguantaten deu (G)"
[- Azkue]

SOLO PUNTA, solo punte (D): solo erpin, solo mutur.
"Iru puntako solo punte da txantela (G)"
[- Azkue]

SOLTA (D): soltatu.
"piñu artaburu alaseko, itten da, eta soltaten deu asi (G)", "tiok eta bai itteesan, orrek bai itteesan baya guk geuk geuren, nire denporan esan itten metarik, altza lastegire, kargan, eta lastegitti, oin bentanati botaten dittun gora, goittegi esateakon, gorao egon beste ser bat, lastegire altza kargan, eta gero solta kargak solta an ta sotzardeas gora altza ostabere barrik sartxeko lastegire (G)"
[- Azkue]

SOLTERU, solteru (D): ezkogabe.
"bat beorreas bixi da solteru da ta (G)"
[- Azkue]

SOLTU, soltu (G): soltu.
[- Azkue]

SOÑEKO, soñeko (D): soineko.
[+ Azkue: soiñeko; 224. orri.]

SOÑU, soñu (D): soinu.
"erromeriko soñue alegre da (G)"
[+ Azkue: soiñu (2): 224. orri.]

SOÑULARI, soñilari (D): soinulari.
[+ Azkue: soiñulari; 224. orri.]

SOÑU YO (D): soinu jo.
[- Azkue]

SOPA, sope (D): zopa.
"bai yan bai baya, bakarrik goxen ba, kafe kon letxe sopakas edo, eta gero beskarirarten ba eser beres, barau itteko ba or bittarten eser beresta yan ber, egurdien normal, ta gero ba, afaritterarten ostabere eser bes, ta seoser yaten badosu ya barau galdu itten dosu (G)"
[+ Azkue: zopa; 458. orri.]

SOR, sorra (D): zor.
[+ Azkue: zor; 459. orri.]

SORATU
1. (D): zoratu.
"niri soratu erain berdostesu suk! soratu! gure ume koitteduk ser ikisko deude su ikusitte? (G)"
[+ Azkue: zoratu (1); 460. orri.]
2. (U) olloak mikatu.
"ollo soratute daonen esteu balio yateko (U)"
[- Azkue]

SORBALDA, sorbalde (D): sorbalda.
[+ Azkue: sorbalda (1); 227. orri.]

SORBURU, sorburu (D): sorburu, txerriaren aurreko hankak.
[- Azkue]

SORGINKERI, sorginkeri (D): sorginkeria.
[+ Azkue: sorginkeria; 227. orri.]

SORGINTZU, sorgintzu (D): sorgintsu, sorginak dauzkana.
[- Azkue]

SORGIÑ, sorgiñe (D): sorgin.
"orti a, Urdulisko elixati Santamaiñera, ara len esan doten ermittara bere, sorgiñek a, yoten sirela prosesiñon ta, olan bere bai entzun dot baya, nik neuk estot ikusi (U)", "baya aparteko grasi dekelata oten siren lantzen bat olauk gausak itte esenak, sorgiñen a kontu les (G)"
[+ Azkue: sorgin (1); 227. orri.]

SORITXAR, soritxarra (D): zoritxar.
[- Azkue]

SOR IXEN (D): zor izan.
[+ Azkue: zor izan; 461. orri.]

SORKI, sorki (D)
1. (D) sorki.
"otzare burun eroteko? sorki esaten geuntzen guk (U)"
[+ Azkue: sorki (1); 228. orri.]
2. (D) sorki, trapu.
[+ Azkue: sorki (3); 228. orri.]

SORO, soro (D): zoro.
"soro fame deko orrek (G)"
[+ Azkue: zoro (1); 461. orri.]

SORREN EROSI (D): zorrean erosi.
[- Azkue]

SORRI, sorri (D): zorri.
"garbikusi ote san an etzen barres, ta beti oten siren sorris beterik (G)"
[+ Azkue: zorri (1); 462. orri.]

SORRI ABERASTU, sorri aberastu (D): zorri aberastu.
[- Azkue]

SORRISTO, sorristo (D): zorrizto.
"sorristo leleuko kontu san (G)
[+ Azkue: zorrizto; 462. orri.]

SORRO, sorro (D): zorro.
"baya guk dosena erdi anega, eta gero bota sorro bat, eta kaderakas ingetu, bota beste bat eta ingetu (G)"
[+ Azkue: zorro (1); 462. orri.]

SORROSTARRI, sorrostarri (G): zorroztarri.
[+ Azkue: zorroztarri; 463. orri.]

SORROSTU (D): zorroztu.
[+ Azkue: zorroztu (1); 463. orri.]

SORROTZ, sorrotza (D): zorrotz.
"burruntxie a, ser bat ixete san, burnisko a, gausa sorros bat, asta luseas, an puntan imiñi txorixo ta garratan (G)"
[+ Azkue: zorrotz (1); 462. orri.]

SORROTZARRI, sorrotzarri (U): zorroztarri.
[+ Azkue: zorrotzarri; 463. orri.]

SORU, soru (D): zoru.
[+ Azkue: zoru (2); 464. orri.]

SOSO, soso (D): zozo.
"oneteko soson antza baya kolore esteko ondo (U)", "emen esaten dako sosori marti soso, bertokori, soso (G)"
[+ Azkue: zozo (1); 465. orri.]

SOSPEL, sospela (D): zozpal.
[+ Azkue: zozpal (1); 465. orri.]

SOTAL, sotala (D): zotal.
"gorte geyenen garbittute san a, satzak ataraten siren urten beiñ edo geyenen, kareas eta sotalaas, sotala ixete san onena ganadun a, infesiñoren bat edo oten basan kentxeko (U)"
[- Azkue]

SOTEN, sotena (D): zotin.
[- Azkue]

SOTO, soto (D): soto, txorko.
"sotok itteko baño fasiltxuau itten da (G)"
[+ Azkue: soto (5); 230. orri.]

SOTORA ERAIÑ (D): sotora erain.
[- Azkue]

SOTOTU (G): sotatu, txorkatu.
"selan bixi san jente atxiñe e, erremesa txarra dekola aittek a, sototuten aik bearren egune sartute osten, aittittek lagundu eutzen apur bet aurki (G)"
[- Azkue]

SOTZ, sotza (D): zotz.
[+ Azkue: zotz (1); 465. orri.]

SOTZARDA, sotzarde (D): bost hortzeko sarda.
"sotzarde, orrek bost ortz eukitteittu aurki (G)", "bedarrak eta ibilitteko da sotzarde olan dekona baya artesa, saskako da bardiñ antzen baya olau formean dauna (U)"
[- Azkue]

SOTZESKO, sotzesko (G): zotzezko.
[- Azkue]

SU, sue (D): su.
"sue bistukeran erre inas (G)"; "yateko su txikerren imin dot (G)"
[+ Azkue: su (1); 231. orri.]

SUBASTER, subasterra (U): subazter.
[+ Azkue: subazter; 232. orri.]

SUBE, sube (U): su.
"badekosu sube? (U)"
[+ Azkue: su (1); 231. orri.]

SUBI, subi (D): zubi.
"ori subie, ba kastillo in san denporan iñeko da (G)"
[+ Azkue: zubi (1); 469. orri.]

SUBILL, subille (D): subil.
[+ Azkue: subil (6); 232. orri.]

SUE ARTU (D): sua hartu.
"sue artu eun etzen (G)", "baya orrek sue artu eutzen etzek ta erdi erre iñ etzea (G)"
[- Azkue]

SUE EMON (D): sua eman.
"eta gero a, itxitten dako aurki labe les itxitten dako a, lurreas tapa barik a, bokatxu edo, eta sue emoten dako andi edo (G)"
[- Azkue]

SUE IÑ (D): sua egin.
"sulo andi bet ba, goye agiri tte beti sue itteko biribille, sulo ta gero askon arten errepartiko en a (G)"
[- Azkue]

SUELTU, sueltu (U): solte, soltu.
[- Azkue]

SUERTA (D): suertatu.
" suerta daste ondo (G)"
[- Azkue]

SUERTE, suerte (D): zorte.
[- Azkue]

SUGARRI, sugarri (D): sugarri.
"gabon egunetarako sugarrie espesiala ekarte san, aretxe, siketuko aretxe edo (G)"
[+ Azkue: sugarri (1); 233. orri.]

SUGE, suge (D): suge.
[+ Azkue: suge; 234. orri.]

SUGE BEDAR, suge bedarra (U): suge belar.
[+ Azkue: suge-bedar; 234. orri.]

SUGE BIBORA, suge bibore (G): sugegorri.
[- Azkue]

SUGELINDA, sugelinde (D): sugelandara, sugandila.
[+ Azkue: sugelinda; 234. orri.]

SUGE LORA, suge lore (G): suge belar.
[- Azkue]

SUGI, sugi (D) zubi.
[- Azkue]

SUIÑ, suñe (D): suhin.
[+ Azkue: suin (1); 234. orri.]

SULDER, sulderra (G): zaldar.
[+ Azkue: suldar; 235. orri.]

SULO, sulo (D): zulo.
"gero garandu a, asto esateakon kaja bat, sulokas, eta masuto andi betzuk (G)", "arrotza ya, ba, gordiñik, iñ sulotxu bet, ta aputxu bet edan, ta gero talo satitxun ta andik sulotik, eta talo yan areas akaba arten, ori bai, orren memori badekot, aittentzako arrotze ta guretzako esne, indaban osterako (G)", "aldea etzetan beti egote san katuk sartu urten itteko sulotxu bet aten aspiñ (U)"
[+ Azkue: zulo; 472. orri.]

SULODUN, sulodune (D): zulodun.
"aproposko katxarro batzuk oten siren sulodunek (G)"
[- Azkue]

SULOTU (D): zulatu.
"olantxe palu antzeko bat punten untze eukela, sulotuteko ori esetu in dot baya olan geittuteutzena estekot a, memoriñ estekot (U)"
[+ Azkue: zulotu (2); 472. orri.]

SUMETZ, sumetza (D): zumitz.
"sestere, esta talo imintten dana? talo ganen imintten dana? guk orreri esaten dotzu sestere, orixe sumetzakas intte olau biribil bet talo ixerdittu esteitten, sestere orreri esaten dotzu guk (U)"
[+ Azkue: zumitz (1); 473. orri.]

SUNDE, sunde (D): sunda.
[+ Azkue: sunda; 236. orri.]

SUPASTER, supasterra (G): supazter.
[+ Azkue: supazter; 237. orri.]

SUR, surre
1. (D): sur, sudur.
"berakatza yan edo berakatzak iminten siren surretan bere bai, bixiok gorantza iñ esteyen berantza in deyen, berakatzak, atzera bota usiñek egosi tte aiñ ure edan bere bai (G)"
[• Azkue: sur (1); 237. orri.]
2. (D): zuhur.
"arten a, iñok eseutzen yamonik itten apenas baya il sanen a, jente sur egon a, ain dirutxuk a , koisteko (G)"
[• Azkue: zur (4); 474. orri.]

SURI, suri (D): zuri.
"a gorrie bai loran dau, au da surie onetariko a, goixetien urteten deune da, gero aori beste gorrie da beluauko, ondiño loran dau ori (G)"; "eta gero asteñ danen tamañukoa, atara, eta lurre preparata euki tte, atxurreas itten da kanaltxu, eta an kanalen imintten dires banan banan, noberak gure deun distantzie, eta atzera altza dan lurre botaten dake ganera gero tapateko, eta porrue senbet eta luseao a, imiñiao ba, luseao urteten deu surik (G)"
[• Azkue: zuri (1); 475. orri.]

SURINGA, suringe (D): zuringa.
[- Azkue]

SURINGO, suringo (D): zuringo.
[• Azkue: zuringo (1); 476. orri.]

SURISKE, siriske (D): zuriska.
[• Azkue: zuriska; 476. orri.]

SURITTU (D): zuritu.
[• Azkue: zuritu (1); 476. orri.]

SURIUNE, suriune (D): zuriune.
[- Azkue]

SURPE, surpe (D): surpe.
[- Azkue]

SURRANDI, surrandi (D): surrandi.
[- Azkue]

SURREK SARRATU (D): sudurrak zarratu.
[- Azkue]

SURRUMURRU, surrumurru (D): zurrumurru.
[• Azkue: zurrumurru; 477. orri.]

SURRUN, surrune
1. (D): zurrun.
[• Azkue: zurrun (2); 477. orri.]
2. (D): zurrunkada.
[• Azkue: zurrun (7); 477. orri.]

SURRUNE IÑ (D): zurrunka egin.
[- Azkue]

SURRUNKE (D): zurrunka.
[• Azkue: zurrunka (1); 478. orri.]

SURRUNKE IÑ (G): zurrunka egin.
[- Azkue]

SURRUT (D): zurrut.
[+ Azkue: zurrut (1): 479. orri.]

SURRUT IÑ (D): zurrut egin.
[+ Azkue: zurrut egin: 479. orri.]

SURRUTADA, surrutade (D): zurrutada.
[- Azkue]

SURRUTADAKA (D): zurrunka.
[- Azkue]

SURRUTEDA, surrutede (D): zurrutada.
[- Azkue]

SURSILLO, sursillo (D): sudur zulo.
[+ Azkue: surzulo: 238. orri.]

SURTZILLO, surtzillo (D): sudur zulo.
[+ Azkue: surtzilo: 238. orri.]

SURTZILLOTAKO, surtzillotako (D): sudur zuloetako.
[- Azkue]

SUSERA (D): susera.
[+ Azkue: susera: 238. orri.]

SUSI, susi (D): zuzi.
[+ Azkue: zuzi: 481. orri.]

SUSTENTZI, sustentzi (D): mami.
"fresko freskotan isten da goso, eta gero esteu ikitten sustentzirik (G)"
[- Azkue]

SUSTENTZIBAKO, sustentzibako (D): mamibako.
[- Azkue]

SUSTRAI
1. sustrai (D): sustrai
"traba bedarra olau a, luse bat sustraj asko emoten deuna, txarra da (G)"
[+ Azkue: sustrai (1): 238. orri.]
2. sustraye (U) kodainaren ahoari eusteko burnizko giltza.
[- Azkue]

SUSTROI, sustroi (G): sustrai.
[- Azkue]

SUSUBILL, susubille (U): subil.
[- Azkue]

SUSUN (D): zuzuan.
[- Azkue]

SUTE, sute (D): sukalde.
"sutek iru metro luse dekos (G)", "suten aittu eta, intte dau (G)"
[- Azkue]

SUTEGI, sutegi (D): sutegi.
"one pere sutegi eukitteun (U)"
[+ Azkue: sutegi (1): 238. orri.]

SUTONDO, sutondo (D): sutondo.
[+ Azkue: sutondo; 239. orri.]

SUTUNDU (D): zutundu.
[+ Azkue: zutundu; 480. orri.]

SUTUNIK (D): zutunik, zutik.
"ni sutunik nau (G)"
[+ Azkue: zutunik; 480. orri.]

T

TABAKO, tabako (D): tabako.
"ilitteko ba tabakoa, edo tabako papera, sera, egosi, uretan, eta itxi otzittuten ureri, eta saburreri edo yaus sedakien pasadoreti pasa ure, ta ara botateaken, ta orrek ilitteittus, tabakon usiñek ilitteittus (G)"
[• Azkue: tabako; 262. orri.]

TABAKO BEDAR, tabako bedarra (U): tabako belar.
[• Azkue: tabako bedar; 262. orri.]

TABAKOSALE, tabakosale (G): tabakozale.
"aonetariko bana emongotzut suok tabakosale sareneskeronen (G)"
[- Azkue]

TABERNA, taberne (D): taberna
"emeti berreun metrora dau taberna bat (G)"
[- Azkue]

TABERNA GIXON, taberna gixona (G): taberna gizon
[- Azkue]

TABERNARI, tabernari (G): tabernari.
[- Azkue]

TABERNERU, taberneru (D): tabernari.
[- Azkue]

TAKA-TAKA (U): taka-taka
[• Azkue: taka-taka (2); 263. orri.]

TAKET, taketa (D): taket
"gurdiñe ta ostantzekori bere esa lio taketa (G)"
[• Azkue: taket (1); 264. orri.]

TAKOI, takoi (D): takoi
[- Azkue]

TAKOIBAKO SAPATA, takoibako sapate (G): takoibako zapata.
[- Azkue]

TAKOIDUN SAPATA, takoidun sapate (D): takoidun zapata
[- Azkue]

TALAN TALAN (D): talan-talan, kanpaiaren doinua eta kanpaia bera; umeen berba da.
[- Azkue]

TALE IÑ (G): jo; umeen berba da.
[- Azkue]

TALE TALE (D): jo; umeen berba da.
[- Azkue]

TALO, talo (D): talo
"ogin sera itten deu talok (G)", "arrotza ya, ba, gordiñik, iñ sulotxu bet, ta aputxu bet edan, ta gero talo satitxun ta andik sulotik, eta talo yan areas akaba arten, ori bai, orren memori badekot, aittentzako arrotze ta guretzako esne, indaban osterako (G)", "agune esaten geuntzen guk urune ondo ioteri, se ondo iota oten esanen talo esan ain goso isten (U)"
[+ Azkue: talo (1); 265. orri.]

TALOBURNEI, taloburnei (G): talaburdin
"ure ta, ureri gatza bota, eta amasa, urune amasa, gero in bolak eta yo, eta taloburneiñ erre (G)"
[- Azkue]

TALOBURNI, taloburni (D): talaburdin
"eta taloburni esaten dakon plantxa baten a..., erre (G)"
[- Azkue]

TALLA BODA, talla bode (U): teilaboda, teilatua egin eta ostean egiten den jatekoa.
[- Azkue]

TALLE, talle (D): teila.
"talle bode orreaittik esaten dako, talle bode, talleri bode, talle bota ta bode (G)", "bustin klase bi daus, gorri da usate sana talle itteko, bustin gorri, eta bustin suri usate san len labak itteko, arto iertuteko, labak itteko bustin suri semento moduko da, gorri baño obe da (G)"
[- Azkue]

TALLE BODA, talle bode (D): teilaboda, teilatua egin eta ostean egiten den jatekoa.
"errama bat imintte san talletun, talle bode selan daon iste san sendalle, talle botate selan akaba dan (G)"
[- Azkue]

TALLE BOTA (D): teila bota, teilatua egin.
"errama bat imintte san talletun, talle bode selan daon iste san sendalle, talle botate selan akaba dan (G)"
[- Azkue]

TALLE KASKU, talle kasku (G): teila zati.
[- Azkue]

TALLETU, talletu (D): teilatu
"errama bat imintte san talletun, talle bode selan daon iste san sendalle, talle botate selan akaba dan (G)", "late geittuten dako etzen a, talletun aspiñ imintten dakon olari (G)", "talletu eseuden eukitten or, batzuk talletu bardiñek igual seiñ txarritokik emen (U)"
[- Azkue]

TAMAÑU, tamañu (D): tamainu
"norberak koisteutzen tamañu (G)", "eta gero asten danen tamañukoa, atara, eta lurre preparata euki tte, atxurreas itten da kanaltxu, eta an kanalen imintten dires banan banan, noberak gure deun distantzie, eta atzera altza dan lurre botaten dake ganera gero tapateko, eta porrue senbet eta luseao a, imiñiao ba, luseao urteten deu surik (G)"
[- Azkue]

TANGA, tange
1. (G) tanka, metalezko edalontzi.
[+ Azkue: tanga (1); 266. orri.]

2. (U) tanta
[• Azkue: tanga (2); 266. orri.]

TANGAKADA, tangakade (G): tankakada.
[- Azkue]

TANKE, tanke (D): tanka, metalezko edalontzi.
"asunbre erdiko tankeas ure bota txarri tte beste bat talleas arraskaten, asunbre erdiko tankek oiñ orre pere estaus (G)"
[- Azkue]

TANKIÑA, tankiñe (D): kantina, esne kantina
[- Azkue]

TANTU, tantu (G): ipurdi mazaila; umeen berba da.
"eperdiko tantun emon (G)"
[- Azkue]

TAPA
1. (D) tapatu, estali.
"tapa atxurrekas itte san (G)", "eta gero asten danen tamañukoa, atara, eta lurre preparata euki tte, atxurreas itten da kanaltxu, eta an kanalen imintten dires banan banan, noberak gure deun distantzie, eta atzera altza dan lurre botaten dake ganera gero tapateko, eta porrue senbet eta luseao a, imiñiao ba, luseao urteten deu surik (G)"
[- Azkue]
2. tape. (D) tapa, estalki
"kajoik tapatxu bet ikieun, eta beste bat ba, tape aputxu bet altzata, an gari botaten megidea galdu sedeitten a (G)".
[• Azkue: tapa; 267. orri.]
3. (D) labe aho
[- Azkue]
4. (D) manta
[- Azkue]

TAPA-TAPA (U): oinez; umeen berba da.
[• Azkue: tapa-tapa (1); 267. orri.]

TARDA (D): belutu, berandutu
[- Azkue]

TARRANTAN, tarrantana (G):
[- Azkue]

TASA, tase (D): tasatu
[- Azkue]

TASADORE, tasadore (D): erremandadeko tasatzaile.
[- Azkue]

TAS-TAS (D): jotearen onomatopeia; umeen berba da.
[- Azkue]

TAS-TAS EMON (D): jo; umeen berba da.
[- Azkue]

TATA MARIA (G): umeen burua zerozerekin estaltzean esaten zaie.
[- Azkue]

TATAN IÑ (D): laztandu; umeen berba da.
[- Azkue]

TATANTXU IÑ (G): laztandu; umeen berba da.
[- Azkue]

TATO (D): umeari esaten zaio saltu egiteko.
[• Azkue: tato; 271. orri.]

TATO IÑ (G): saltu egin, sartu, adibidez jaztean besoak; umeen berba da.
[- Azkue]

TAUPADA, taupade (D): taupada
[• Azkue: taupada; 271. orri.]

TAUPADAKA (D): taupaka
[• Azkue: taupaka; 271. orri.]

TAYO, tayo (G) planta, itxura.
[• Azkue: taiu; 263. orri.]

TAYU, tayu (G) planta, itxura.
[• Azkue: taiu; 263. orri.]

TEJABANA, tejabane (D): tejabana
"umesurtzek atara esittearren aministradoreak, ba esegon guardaetzen guretzat lekurik, eta aitte defuntuek, gortea andiao ittearren se ganaduri eukleun afisiño itzela ta gorte egon san txikerra, ieun obrea guretzako bixileku goyen, eta gorte bean, gorte ta tejabane (G)"
[- Azkue].

TELA, tele (D): tela, ehun
[- Azkue]

TELE IÑ (U): ehun egin
[- Azkue]

TELLA BERRETXIKO, tella berretxiko (U): teila perretxiko
[- Azkue]

TELLA, telle (D): teila
[• Azkue: teila (1); 273. orri.]

TELLATU, tellatu (G): teilatu
[• Azkue: teilatu; 273. orri.]

TEMAN IBILLI (D): eztabaidan ibili, temati ibili.
[- Azkue]

TENASA, tenase (D): tenaza
[- Azkue]

TENEDOR, tenedora (D): sardeska
[- Azkue]

TENESA, tenese (G): tenaza
[- Azkue]

TENPLE, tenple (D): gorputza edo lurraren egoera; tenple ona, tenple txarra.
[- Azkue]

TENTASIÑO, tentasiño (D): tentazio, tentazino
"oten da tentasiño a, serosi daun lekun seoser erosteko (G)"
[- Azkue]

TENTZIÑO, tentziño (D): tentsio.
"orretariko eskutxu bete orri, orri nei egurre siketu te egosi, ta edan gero, egun bi barru edo iru barru bajata dao tentziño (G)"
[- Azkue]

TERKEDADE, terkedade (D): temakeria
"terkedade itzela ote san or (G)"
[- Azkue]

TERKO, terko (D): temati
[- Azkue]

TERRENO, terreno (D): terreno, lur zati
"ori terreno ori txikerra da (G)"
[- Azkue]

TIA, tia (D): izeko
"laukistik gorantzako kamiño koxute, tia Anun etze ta tia Anto bixi siren etze baño aputxu bet lelau dau (G)", "tia txikita, txikitonatxu bet ixe san ta tia txikita esaten geuntzen (G)"
[- Azkue]

TIKI-TAKA (U): tiki-taka
[+ Azkue: tikitaka (1): 277. orri.]

TILIN TALAN (G): kanpaiaren hotsa; umeen berba da.
[- Azkue]

TINBRE, tinbre (D): txirrin
[- Azkue]

TIÑEKU, tiñeku (D): tinaku
[+ Azkue: tiñako; 278. orri.]

TIO, tio (D): osaba
"an bixi dana an goiko etzetxun suon tion anaje, dalako dekot (U)", "andi yote san tio Josen arrebea kantiñe artu burun eta butroiraño esne ataraten (G)", "tiok eta bai itteesan, orrek bai itteesan baya guk geuk geuren, nire denporan esan itten metarik (G)"
[- Azkue]

TIPI TAPA (D): tipi tapa
[+ Azkue: tipitapa; 279. orri.]

TIRA (D): tira! aurrera egiteko esaten da.
[+ Azkue: tira (1); 279. orri.]

TIRAGOMA, tiragome (G): tiragoma.
[- Azkue]

TIREKA (D): idiek edo behiek buzterrian kanporantza egiten dutenean.
"olan tiretu itten badeu tireka eta olan lepo botaten badotze alkarreri besaka (G)"
[+ Azkue: tiraka; 280. orri.]

TIREKADA, tirekade (D): tirakada.
[- Azkue]

TIRETU (D): tiratu.
"ori esakune iste san a, ba, artesik eta olau serak, ibilli esitte dala obeto truboi dabillen denporan, se beti itten deule, tiretu itten deule, artesik imana deke geyenak (G)"
[+ Azkue: tiratu; 280. orri.]

TIRORA ERAIÑ (U): eskuz haziak boteaz jausten diren erara erain.
[- Azkue]

TITERE, titere (D): titare.
[+ Azkue: titare; 280. orri.]

TITI, titi (D): diti, titi.
[+ Azkue: titi (1); 280. orri.]

TOKA (D): tokatu
"nori tokaten dako? (G)", "loteri edo seoser toka ber daku txirpillote emen dabill tte, notesi ona baletorreles (U)"
[- Azkue]

TOMAKI (D): txakurrari esaten zaio aldentzeko.
"tomaki esanta estatzu yongo baya! (G)"
[- Azkue]

TOMATE, tomate (D): tomate.
"tomatek oki eustesa krieda batek eskatute mermeladi itteko (B)", "yorrai esaten dakona ori txikitxu, plantateko piperrak eta tomatek (G)"
[- Azkue]

TOMATE ONDO, tomate ondo (G): tomate landara.
[- Azkue]

TONTOR, tontorra (D): tontor.
[+ Azkue: tontor (1); 283. orri.]

TOPA (D): topatu.
"estot topa lekurik iñon (G)", "ori guardea ixe san errotakotaringo ixe san errotako, oseake, karmenen amomana nik estaitt ser ixengo san aittitte edo, aittitte edo olan ixengo basan ba, ala asaoko, baya edoselan bere errotakoa, sera ixen san guarde ixen san ta ittte topa eudean ba (G)", "aori aori bai ixetesan, ollori topa ber ixeteakon ia non daon abi tte abi begire ia nos don abire (U)"
[+ Azkue: topa; 283. orri.]

TORKAS, torkasa (G): uso torkaz.
"torkasa bat, eta beste bat a, tortolilla esaten deutzena tortola (G)"
[- Azkue]

TORNILLO, tornillo (G): torloju.
[- Azkue]

TORNILLU, tornillu (U): torloju.
[- Azkue]

TORTOLA, tortole (D): uso tortola.
"torkasa bat, eta beste bat a, tortolilla esaten deutzena tortola (G)"
[- Azkue]

TOSTADA, tostade (D): tostada.
[- Azkue]

TOTO (D): txakurra; umeen berba da.
[+ Azkue: toto (2); 285. orri.]

TRABA BEDAR, traba bedarra (D): traba belar.
"traba bedarra olau a, luse bat sustrai asko emoten deuna, txarra da (G)"
[- Azkue]

TRABA ORROTZ, traba orrotza (G): traba orratz, kate orratz.
[- Azkue]

TRABES (D): trabes, enbarazuan.
"or ibil siren trabesan a, topaten a, sidurrik (G)"
[- Azkue]

TRABILLE, trabille (U): trabila.
" trabille da, ateri imintten daken ser bat, giltze isteko lekun ixitteko (G)"
[+ Azkue: trabila: 286. orri.]

TRAGA (D) irentsi.
[- Azkue]

TRAGU, tragu (D): zurrutada
"tragutxu bana artu ber du (G)"
[- Azkue]

TRANGA, trange (D): tranga, tranka.
[+ Azkue: tranga (3): 287. orri.]

TRANGU, trangu (D) urrats handia.
[+ Azkue: tranku: 287. orri.]

TRANKA, tranke (U): tranga
[+ Azkue: tranga (3): 287. orri.]

TRANKASO, trankaso (D): gripe, katarro handia.
"nik a bedarrakas, asunekas, garriko miñe edo a, trankaso edo daola, asunekas frota, asunen pikorraas miñik es (G)"
[- Azkue]

TRANKILL, trankille (D): trankil, lasai.
"erri naiko trankille da (U)", "esteko lebarik gu trankil gaus ondiño (G)"
[- Azkue]

TRANKU, tranku (U): urrats handia, tranku.
[+ Azkue: tranku: 287. orri.]

TRANPA, tranpe (D): tranpa.
"tranpan koxu deude (G)"
[+ Azkue: tranpa (3): 287. orri.]

TRANPA IÑ (D) : tranpa egin
"tranpak in dittus (G)"
[- Azkue]

TRAPASERI, trapaseri (D): trasto, tramankulu.
"erraturak, solotan itten siren, bedarrak edo olan sakeleri batu, eta pillo iñ, ta ganeti bota lurre, ta siketuten direnen ta sue emon gero, eratzi solo igual, ganeko bedarra, se atxiñe esan egoten a, seas eratziri pere, gero urteuden kakarraldok eta orrek trapaserik, eratzi tte siketuten danean batu pillo batera, lurre bota ganera, lurreas tapa ta, sue emon, ta sue, keatan, keatan, erreten da barru gusti, bedarrak gitxiau urten deiñ esate san ori itten dala (G)"
[- Azkue]

TRAPU, trapu (D): trapu.
[- Azkue]

TRASA, trase (D): traza, seinale, sidurri.
"euri trase daunen euri da esaten da (G)"
[- Azkue]

TRASTE, traste (G): traste, trapaseri.
[- Azkue]

TRASTO, trasto (G): traste, trapaseri.
[- Azkue]

TRATANTE, tratante (D): tratulari.
[- Azkue]

TREBEDA, trebede (U): trebera
[+ Azkue: trebera: 288. orri.]

TREBERA, trebere (D): trebera
[+ Azkue: trebera: 288. orri.]

TREKO, treko (G) temati
[- Azkue]

TREMES, tremesa (D): tremes.
[+ Azkue: tremes: 289. orri.]

TRENAK GARBITTU (G): harrikoa egin.
[- Azkue]

TRENTINBAKO, trentinbako (G): trentinbako, ganorabako.
"andanabako sara su trentinbako sara orrek a, gausa bat antza dires (G)"
[- Azkue]

TRENTIÑ, trentiñe (D): trentin, andana, ganora.
[+ Azkue: trentin: 289. orri.]

TRENTZA, trentze (D): ile txorta.
[- Azkue]

TRESNA, trene (D): tresna.
[+ Azkue: tresna: 289. orri.]

TRESNAK GARBITTU (U): harrikoa egin
[- Azkue]

TRETA, trete (D): treta, maina.
[- Azkue]

TRETAK IÑ (D): tretak egin.
[- Azkue]

TRETOSO, tretoso (D): mainontzi.
[- Azkue]

TRIGERU, trigeru (D): bahea, galbahe.
[- Azkue]

TRIGERUTI PASA (G): eralgi.
[- Azkue]

TRILLA (G): txikitu, xehetu.
[- Azkue]

TRILLADORA, trilladore (D): trilatzeko makina.
[- Azkue]

TRILLU, trillu (G) trilatzeko makina.
[- Azkue]

TRIPA, tripe (D): tripa.
"ilitte segidun itten da erre, ta gero garbittu, eta gero tripe atara (G)", "tripa andi tte saskela daunen tripa sittela (U)"
[+ Azkue: tripa (1): 291. orri.]

TRIPA SAR, tripa sarra (D): tipa handi.
[- Azkue]

TRIPA SITTEL, tripa sittela (D): tripontzi.
"tripa andi tte saskela daunen tripa sittela (U)"
[- Azkue]

TRIPASTO, tripasto (G): tripontzi.
[- Azkue]

TRIPE, tripe (G): tripa.
"ori barasara kendu te gero tripek ataraten dire oso osorik, al dala apurtu barik baldetxure ta tripek atarakon gantzagik ataraten dire (G)"
[+ Azkue: tripa (1): 291. orri.]

TRIPE GARAUN,tripe garaune (G): tripa haundi.
[- Azkue]

TRIPE SILL, tripe sille (U): zil.
[- Azkue]

TRIPEKADA, tripekade (D): tripakada.
"nik in dot tripekade (U)"
[- Azkue]

TRIPERA, tripere (D): tripontzi (f.)
[- Azkue]

TRIPERU, triperu (D): tripontzi.
[- Azkue]

TRISTE, triste (G): triste.
"eta etor siren ona ta, tristetxu satose gaur selan satose orren triste ba? (G)"
[- Azkue]

TRITOLA (G):
[- Azkue]

TRIUNFO, triunfo (D): fu.
[- Azkue]

TROKA, troke (D): troka.
"se gero agertu san, begoñako bat, esken yoten sana, andik esken yoten sana, kuadruren batzuk itten an trokan, eta guardek a, ba, seoser esangoeutzen, eta ak konfesaun, konfesa ieun orrek esken yoten sanak, makal txarto, para sancan selan berak il deun, ordun libra san aurki ala estaipa arten librata on basiren baya urteren bi edo iru iesan kartzelan nire aittiten a, ba famelik anaje bik edo (G)"
[• Azkue: troka: 292. orri.]

TRONBILL, tronbille (D): tronbil, tronpil.
[- Azkue]

TRONGO, trongo
1. (D): artoan enbor.
[- Azkue]
2. (G): enbor.
"atxikori baya, errama bate lao trongo da (G)"
[- Azkue]

TRONKO, tronko (G): enbor.
"matzasala ba, siku lotxen da denporadatan a, tronkon bertan (G)"
[- Azkue]

TRONPA, tronpe (D): txiba, tronpa.
[- Azkue]

TRONTXEL, trontxela (D): trontxel, aza eta letxugen trontxo.
"trontxela asa sati bet, asa trontxela tronko ta asorri (G)"
[- Azkue]

TRONTXO, trontxo (D): trontxel.
[- Azkue]

TRONTZA, trontze (G): trontzazerra.
[- Azkue]

TRONTZADOR, trontzadora (D): trontzazerra.
[- Azkue]

TRONTZEA (G): trontzazerraz ebaki.
"etzera ekarritte ba, aritxe bada trontzea ta satik in tte imiñi gabonatarako, aparteko gausak in ber direlako seraas, gabonatan (G)"
[- Azkue]

TROÑU, troñu (D) korapilo.
[• Azkue: troiñu: 292. orri.]

TROPE, trope (D): astun, trope.
[- Azkue]

TRUBOI, truboi (D): trumoi.
"neure lengusin Mungikok esateun se, truboj asma iñ ordureko oyan barrun sartu ber dala (G)", "truboj yo deu (G)", "truboj andi etorten sanen bistuteko, erramu,, yusturi otesanen a, askore imiñi puntas gora, ara yon deitten (U)"
[- Azkue]

TRUBOI OTZ, truboi otza (D): trumoi hots.
[- Azkue]

TRUBOI YO (D): trumoi jo.
"truboi yo ber deu (G)"
[- Azkue]

TRUGOI, trugoi (U): trumoi.
[- Azkue]

TRUKE, truke (D): truke.
[- Azkue]

TRUMOI, trumoi (D): trumoi.
[- Azkue]

TRUMONADA, trumonade (D): trumonada, ekaitz.
"trumonade oten sanen bere kandela pere bistuten siren (G)"
[+ Azkue: trumonada: 294. orri.]

TUERTO, tuerto (D): begibakar.
[- Azkue]

TUTE, tute (D): tute, karta joko bat.
[- Azkue]

TUTEDA, tutede (D): tutukada.
[- Azkue]

TUTEDAKA (D): tutukadaka.
[- Azkue]

TUTEDE IÑ (D): tutukada egin, tutua jo.
"kotxe batek tutede in dau (U)"
[- Azkue]

TUTEN IÑ (D): tutean egin.
[- Azkue]

TX

TXABOLA, txabole (D): txabola.
[+ Azkue: txabola; 306. orri.]

TXABOTARA (U): umeen jokoa.
[- Azkue]

TXAKA TXAKA (D): astiro ibiltzeko umeei esaten zaie; umeen berba da.
[+ Azkue: txaka-txaka; 307. orri.]

TXAKETA, txakete (G): jaka.
"txaketa bat erosi dot amak ekar deunan antzeko (G)", "eroskot txakete bere bai, eta alkondara ba pere bai (U)"
[- Azkue]

TXAKOLIÑ, txakoliñe (D): txakolin.
"gure aittek itteun sagardau eta txakoliñe bere bai (G)"
[+ Azkue: txakolin; 307. orri.]

TXAKUR, txakurre (D): txakur.
"txakurrek ausi itten deu sarata bat entzuten deuneko (G)", "txakurreri agarra otzet (G)", "txakurre erostaka dau (U)"
[+ Azkue: txakur; 307. orri.]

TXAKUR ANDI, txakur andi (D): txakur handi.
[- Azkue]

TXAKUR ASTUL, txakur astule (U): txakur eztul.
[+ Azkue: txakur-eztul; 308. orri.]

TXAKUR ESTUL, txakur estule (G): txakur eztul.
[+ Azkue: txakur-eztul; 308. orri.]

TXAKUR OGERA (U): txakur ogara.
[- Azkue]

TXAKUR TXIKER, txakur txikerra (D): txakur txiki.
[- Azkue]

TXAKURKUMA, txakurkume (D): txakurkume.
[+ Azkue: txakurkume; 308. orri.]

TXAL, txala (D): xahal, txahal.
"beyek txal bat in deu (G)", "esne artu badau espadau, txalak, baya estot ori berbe iños sertu (U)
[+ Azkue: txal; 308. orri.]

TXALO, txalo (D): txalo.
[+ Azkue: txalo: 308. orri.]

TXAMARRA, txamarre (D): jaka, txamarra
"imiñi txamarre otza dau te (U)"
[- Azkue]

TXANKA, txanke (D): txanka, bernaren atze.
[+ Azkue: txanka (3): 310. orri.]

TXANKA ME, txanka mea (U): txanka mehe.
[- Azkue]

TXANKIRRIÑ (G) neskatoei esaten zaie amultsuki; umeen berba da.
[- Azkue]

TXANKLO, txanklo (U): gomazko txokolo
[- Azkue]

TXANPIÑOI, txanpiñoi (D): txanpiñoi.
[- Azkue]

TXANTEL, txantela (D): txantel, solo txikia.
"iru puntako solo punte da txantela (G)"
[+ Azkue: txantel (2): 310. orri.]

TXANTXA, txantxe (D): txantxa, broma.
[+ Azkue: txantxa: 311. orri.]

TXANTXAN (G): dantzan egiteko umeei esaten zaie; umeen berba da.
[- Azkue]

TXANTXETAN (D): txantxetan.
[- Azkue]

TXANTXOSO, txantxoso (G): txantxa egile.
[- Azkue]

TXANTXULLO, txantxullo (D) txantxa egile
[- Azkue]

TXAPA, txape (D): sukaldeko txapa.
[- Azkue]

TXAPEL, txapela (D): txapel
[+ Azkue: txapel (2) : 311. orri.]

TXAPIÑ, txapiñe (D): txapin, galtzerdi lodiak eta txikiak ere bai.
[+ Azkue: txapin (2): 311. orri.]

TXAPISKOLA (D): neskatoei esaten zaie amultsuki; umeen berba da.
[- Azkue]

TXAR, txarra (D): txar.
"itxoso txarra daunen entzuten da sarate emeti (U)", "ta nasta itten da mamitis, eta yatzikeran satik satik urteten dotze, eta gero areas ibiltte basaus beste bateana basos nasta itten da, mamitis, ori txarra da (G)"
[+ Azkue: txar: 312. orri.]

TXARAMEL, txaramela (U): txaramel
[+ Azkue: txaramel (1); 313. orri.]

TXARANBEL, txaranbela (U): txaramel
[+ Azkue: txaramel (1); 313. orri.]

TXARBA, txarbe (D) sagar mota bat.
"txarbe bai, ba mendabako sagar bat, txikitxu (G)"
[+ Azkue: txarba; 313. orri.]

TXARRI, txarri (D): txerri.
"estegorri ganera a, txiketukeran kontu eukitten deure se lelauko bera ataraten deutze a, txarri ilkeran (U)", "txarri ill?, txarri illa , gantxo bateas koisten dee lelao morrotik, eta ol baten ganera altzaten dee gero lagun bik edo iruk, eta kutxilloas (G)"
[+ Azkue: txarri; 314. orri.]

TXARRI APATX, txarri apatxa (D): txerri apatx.
[- Azkue]

TXARRIBODA, txarribode (D): txerriboda
[- Azkue]

TXARRIKERI, txarrikeri (D): txerrikeria
[+ Azkue: txarrikeria; 314. orri.]

TXARRIKI, txarriki (D): txerriki
"txarriki daun arten txarrikjes ostantzen a, ba, indabak bakarrik (G)"
[+ Azkue: txarriki; 314. orri.]

TXARRIKUMA, txarrikume (D): txerrikume.
[- Azkue]

TXARRI MATANTZA, txarri matantze (G): txerri hiltze
"gitxi esetu dot nik txitxi burruntxi ori a, txarri matantza osten, txorixo ta daosenen (G)"
[- Azkue]

TXARRI OKARAN, txarri okarana (U): txirri okaran.
[- Azkue]

TXARRI PATAK (D): txerri hankak.
[- Azkue]

TXARRISKONA, txarriskone (G): narrats, saskel.
[- Azkue]

TXARRITOKI, txarritoki (D): txerritoki.
"talletu eseuden eukitten or, batzuk talletu bardiñek igual seiñ txarritokik emen (U)"
[+ Azkue: txarritoki; 314. orri.]

TXARTO (D): txarto.
"esan dotzut txarto daola (G)", "se gero agertu san, begoñako bat, esken yoten sana, andik esken yoten sana, kuadruren batzuk itten an trokan, eta guardek a, ba, seoser esangoeutzen, eta ak konfesaun, konfesa ieun orrek esken yoten sanak, makal txarto, para sanean selan berak il deun, ordun libra san aurki ala estaipa arten librata on basiren baya urteren bi edo iru iesan kartzelan nire aittiten a, ba famelik anaje bik edo (G)", "bakotxa beran lekun bai, espabere, asko txarto ibiltten dire kanbiaeskeronen (U)"
[+ Azkue: txarto; 315. orri.]

TXATAR, txatarra (D): txatar.
[+ Azkue: txatar; 315. orri.]

TXATO, txato (D): sudurmotz.
[- Azkue]

TXATXA (D): sagarra edo madari: umeen berba da.
[• Azkue: txatxa; 315. orri.]

TXATXAMARKA (G): txatxamurka.
[• Azkue: txatxamurka; 315. orri.]

TXATXAMARKA IÑ (G): txatxamurka egin.
[- Azkue]

TXATXAMARKADA, txatxamarkade (G): txatxumarkada.
[• Azkue: txatxamurkada; 315. orri.]

TXATXIMARKA (G): txatxumarka
[• Azkue: txatxamurka; 315. orri.]

TXATXIMARKA IÑ (G): txatxamurka egin.
[- Azkue]

TXATXUR, txatxurre (D): txatxur, hagin, hortz: umeen berba da.
[• Azkue: txatxur (1); 316. orri.]

TXEPA, txepe (D): konkor.
[- Azkue]

TXEPOSO, txeposo (D): konkordun.
[- Azkue]

TXERA, txere (D): txera.
[• Azkue: txera (1); 317. orri.]

TXERPA, txerpe (D): txerpa, erpa.
[• Azkue: txerpa; 317. orri.]

TXERPAKADA, txerpakade (D): txerpakada, erpakada.
[- Azkue]

TXERPAKADE IÑ (D): txerpakada egin, erpakada egin.
[- Azkue]

TXERREN, txerrena (G): txerren, diabru.
[• Azkue: txerren (1); 317. orri.]

TXETXE (D): txetxe, ume; umeen berba da.
[• Azkue: txetxe; 318. orri.]

TXI (D): erre; umeen berba da.
[- Azkue]

TXIBISKERI, txibiskeri (U): huskeria, txikikeria.
[- Azkue]

TXIFLOI, txifloi (D): errotako txifloi.
[- Azkue]

TXIKER, txikerra (D): txiki, txikar.
"andi iven nei txikerra iven bardin da (G)"
[• Azkue: txikar; 319. orri.]

TXIKERA, txikere (G): xikara, kikara.
[- Azkue]

TXIKERTU (D): txikitu, txikartu.
"gero txikertuteun karniseruek (G)", "egurre in ba, in ba bason kasu beterako, egur andi iñ, gero txikertu, etzen, egurre itten yon dires, eta egurre ekarte san basoti gurdien satik andik errama andik, txolak itten siren meakas, meakas txolak itten siren (G)", "estegorri ganera a, txiketukeran lontu eukitten deure se lelauko bera ataraten deutze a, txarri ilkeran (U)"
[- Azkue]

TXIKITONA, txikitone (D): txikar, txiki.
"tia txikita, txikitonatxu bet ixe san ta tia txikita esaten geuntzen (G)"
[- Azkue]

TXIKO, txiko (D): txiko, lepo.
"bai se atxiñe neska mutillek olan ibiltten siren txikoti oratute (U)"
[+ Azkue: txiko (3): 320. orri.]

TXIKON (D): txikoan, sorbaldetan hartuta.
[- Azkue]

TXIKORI, txikori (D) atxikoria.
[- Azkue]

TXILIBRISTO (G) mutikoci esaten zaie amultsuki: umeen berba da
[- Azkue]

TXILIÑ, txiliñe (D): txilin
[+ Azkue: txilin (1): 320. orri.]

TXILIÑOTZ, txiliñotza (U): txilinots.
[- Azkue]

TXIMIÑA, tximiñe (D): tximina.
[- Azkue]

TXIMUR, tximurre (D): tximur.
"ori da este bat, este lodik txarriñek tximurrekas datos (G)"
[+ Azkue: tximur (3): 322. orri.]

TXIMURTU (D): tximurtu
"eskontzako yantzie tximurtu in da (G)"
[+ Azkue: tximurtu (1): 322. orri.]

TXINBO, txinbo
1. (D) txinbo
"txinbo, ikotan ibiltten dan-, iko sasoiñ etorten dana (G)"
[+ Azkue: txinbo (6): 322. orri.]
2. (D) xibo
[+ Azkue: txinbo (5): 322. orri.]

TXINDOR,txindorra (D): txindor
[+ Azkue: txindor (3): 322. orri.]

TXINGELDU (G): erre, belztu erretzeagatik.
"arrañe txingeldu da (G)"
[- Azkue]

TXINGOR, txingorra (D): urdai frijidu.
"txingorra, urdei prijiduri bere esate akon atxiñe (G)"
[• Azkue: txingor (3); 323. orri.]

TXINTXE, txintxe (D): tximintxa.
[- Azkue]

TXINTXIRRIÑ, txintxirriñe (D): txintxirrin.
[• Azkue: txintxirrin; 324. orri.]

TXINTXORTA, txintxorte (D): txintxor.
[• Azkue: txintxort; 324. orri.]

TXINYAR, txinyarra (G): txingar
[- Azkue]

TXIÑ, txiñe (D): dirua; umeen berba da.
[• Azkue: txin; 322. orri.]

TXIÑER, txiñerra (D): txingar.
"txiñerra da bekosuen daun a. brase (G)"
[• Azkue: txinar; 322. orri.]

TXIO, txio (D): txio.
[• Azkue: txio (1); 325. orri.]

TXIPLI TXAPLA (D): txipli-txapla.
[• Azkue: txipli-txapla (1); 325. orri.]

TXIPRISTURA, txipristure (D): zipriztin
[- Azkue]

TXIRIBITA, txiribite (G): txiribita.
[- Azkue]

TXIRIBITTA, txiribitte (U): txiribita.
[- Azkue]

TXIRINBUELTA, txirinbuelte (D): txilipurdika
[- Azkue]

TXIRLORA, txirlore (D): txirlora.
[- Azkue]

TXIRPILLOTA, txirpillote (D): txirpilota, tximeleta.
"loteri edo seoser toka ber daku txirpillote emen dabili tte, notesi ona baletorreles (U)"
[- Azkue]

TXIRRI OKARAN, txirri okarana (D): txirri okaran
"txirri okaranak morau tires (G)"
[- Azkue]

TXIRRIÑ, txirriñe (D): txirrin.
[- Azkue]

TXIRRITXARRA, txirritxarre (D): txirritxarra
[- Azkue]

TXIRTA, txirte (D): txirta
[• Azkue: txirta; 328. orri.]

TXISPARRI, txisparri (U): txinparta egiteko harri, suharri.
[- Azkue]

TXISPA, txispe (D): txinparta
"metxeru, txispe ataraten dakona (G)"
[- Azkue]

TXISPEGI, txispegi (D): txerriaren zila, eskegita eukitzen zen sukaldean gero oinetakoei lustrea emateko..
[- Azkue]

TXISTU, txistu
1. (D) txistu, ttua.
[+ Azkue: txistu (2): 329. orri.]
2. (D) txistu
[+ Azkue: txistu (1): 329. orri.]

TXISTU BOTA (D): txistu bota
[+ Azkue: txistu bota: 330. orri.]

TXISTULARI, txistulari (D): txistulari
[+ Azkue: txistulari: 330. orri.]

TXISTU YO (D): txistu jo
"afiladore edo artesi sorrotzalle dau or, atxiñe andi Butroitti pasaten siren txistu yoten (G)"
[- Azkue]

TXIT (D): erre, umeen berba.
[- Azkue]

TXITA, txite (G): txita.
[+ Azkue: txita: 330. orri.]

TXITAN TXITAN (G): dantzan egin: umeen berba da.
[- Azkue]

TXITXA, txitxe (D): txita
"txitxakas atxiñe a, txitxakas solon eta miru a, bajatu rapido bera, ta koxu te eron ta olau bearrak bai (G)", "ensegida ollok batxen dittu beran txitxak (U)"
[+ Azkue: txitxa: 330. orri.]

TXITXARRO, txitxarro (D): txitxarro.
[+ Azkue: txitxarro: 331. orri.]

TXITXEKAR ARTU (G): burala egin: burletzar hartu.
[- Azkue]

TXITXI (D): okela; umeen berba da.
[+ Azkue: txitxi: 332. orri.]

TXITXIMARKA IÑ (U): txitximurka egin
[- Azkue]

TXITXIMARKADA, txitximarkade (U): txitximurkada.
[+ Azkue: txitximurkada: 331. orri.]

TXIXE, txixe (D): txiza
"kuntzurrunek yaten dires, baya lelau itten dake a, ba imiñi sartanen pikata, eta bota aren deken txixe gusti, kendu a ta gero imintten dires a, itten kuntzurrunek (G)"
[+ Azkue: txiz: 331. orri.]

TXIXEGURE, txixegure (D): txizagura
[• Azkue: txizagura; 331. orri.]

TXIXE IÑ (D): txiza egin
[- Azkue]

TXIXELARRI, txixelarri (D): txizalarri
[• Azkue: txizalarri; 331. orri.]

TXIXE POSO, txixe poso (D): txiza pozo
[- Azkue]

TXIXE SUNDE, txixe sunde (G): txiza sunda, usain
[- Azkue]

TXIXETI, txixeti (D): txizati
[- Azkue]

TXIXETZU, txixetzu (G): txizatsu
"txixetzu dau au ordun (G)"
[- Azkue]

TXIXILLU, txixillu (G): txixilu.
[• Azkue: txixillu; 329. orri.]

TXOKIÑ, txokiñe (D): zotin
[• Azkue: txokin; 332. orri.]

TXOKOLO, txokolo (D): txokolo
"baya ostantzen txokolo gitxi usa da emen (G)"
[• Azkue: txokolo; 332. orri.]

TXOLA, txole
1. (D) artoaren txola, garbaren ostekoa.
"eta txolak iñ, eta gero eltxen danean artaburu batu (G)"
[- Azkue]
2. (D) gari txola, gari txorta.
"ogei bet txolaas edo ogetamarreas edo itten siren (G)", "emen akabuko urtetan a. makiña batzuk ibil siren, arteko denporatan ba, txolak yoten siren a. imiñi arri bet, arri bet imiñi alderdi beteti altzadeas, eta an dale (G)"
[- Azkue]

TXOLINDU (D): txolindu, morkortu apur bat.
[• Azkue: txolindu; 333. orri.]

TXOMIN BEDAR, txomin bedarra (D): txomin bedar, barrabas bedar.
"txomin bedarrak ondiño estire asi,, asiko dire onik aurrera baya ya urrieskero txomin bedarra yon da (U)"
[- Azkue]

TXOMORRO, txomorro (G):
[- Azkue]

TXONBO, txonbo (D): txonbo, dzangada uretara.
[• Azkue: txonbo; 333. orri.]

TXONBO IÑ (D): txonbo egin, dzanga egin.
[- Azkue]

TXONTA, txonte (D): txonta.
[• Azkue: txonta; 333. orri.]

TXOPO, txopo (D): makal
[- Azkue]

TXORI, txori
1. (D) txori.
"gero pertzekusiño itzela eukleun garik, txorikes, eta jentek itxi eutzen eaitteri gari (G)".
[• Azkue: txori (1) ; 334. orri.]
2. (D) iletako txori edo lazu.
[- Azkue]

TXORI ABI, txori abi (D): txori habi.
"itxurrin golxen yonasenen a, txori abi bet egon da (G)", "an elixako talletun a, txori abi asko, eta, txori abik e, topetan ta koisten ta tallek apurtu, ta monagillok giñen elixan ta abade beti aserre, olau beten e, ostabere yon ba, ta , an egon giñen amabik te kanpak yo ta (G)"
[- Azkue]

TXORIABOLA, txoriabole (U): txorijagola, txoriizugarri
[• Azkue: txori-jagola; 335. orri.]

TXORIAGOLA, txoriagole (G): txorijagola, txoriizugarri.
"txoriagola imiñi, gari solon, eta txoriagolan artatxorik abi intte bertan (G)"
[• Azkue: txori-jagola; 335. orri.]

TXORIAMA, txoriame (G): txoriama
[- Azkue]

TXORI KARDU, txori kardu (D): txori gardu.
[• Azkue: txori-kardu; 335. orri.]

TXORIKUMA, txorikume (D): txorikume.
[- Azkue]

TXORITOKI, txoritoki (D): txoritoki.
[- Azkue]

TXORIXO, txorixo (D): txorizo.
"apartateusen, sayetzak, solomoak, pernillek, eta gero faldak eta orrek txorixotarako batzuk, beste batzuk a, urdeiri itxitteutzesan faldak etzen yateko, prijidute (G)"
[- Azkue]

TXORIXO ESTE, txorixo este (D): txorizo heste.
[- Azkue]

TXORIXO KORDA, txorixo korde (D): txorizo korda.
[- Azkue]

TXORNA, txorne (G): txosna; ardiak gordetzeko txabola.
"txorne esaten dako gure etzen aurren beste aldeko teken a, txorne txikitxu dalako, nik estai pa seaittik (G)"
[- Azkue]

TXORONGILLO, txorongillo (G): sorki.
[- Azkue]

TXORRO, txorro (D): txorrota
"txorro dariola dau (G)"
[- Azkue]

TXORROSTADA, txorrostade (D): txorrotada
[- Azkue

TXORTA, txorte (G): txorta.
[• Azkue: txorta (4): 335. orri.]

TXOR TXOR (D): berba atertu barik egitearen onomatopeia.
[• Azkue: txor-txor; 335. orri.]

TXOSNA, txosne (U): txosna; ardiak gordetzeko txabola.
[• Azkue: txosna; 335. orri.]

TXOTOR, txotorra (D): txingor txiki, edur maluta txiki.
"euri tte nastaten danen da txotorra (G)"
[• Azkue: txotor (2): 336. orri.]

TXOTXO, txotxo (G): txotxo, txotxolo.
[- Azkue]

TXOTXOLO, txotxolo (U): txotxolo
[• Azkue: txotolo; 336. orri.]

TXOTXOLOKERI, txotxolokeri (U): txotxolokeria
[- Azkue]

TXOTXOLOTU (U): txotxolotu
[- Azkue]

TXOTXOTU (G): txotxolotu, txotxatu.
"txotxotute saus te itxiostesu baken (G)"
[- Azkue]

TXUPA (D): lamiskatu, xurgatu.
"ori se orrek txupa itten deu lurre, asko (G)"
[- Azkue]

TXURKU-TXURKU (D): zurrut edan; umeen berba da.
[- Azkue]

TXURKU-TXURKU IÑ (G): zurrut edan; umeen berba da.
[- Azkue]

TXURRUTADA, txurrutade (U): zurrutada
[- Azkue]

TXUT (D): beroa adierazteko interjekzioa.
[• Azkue: txut; 339. orri.]

U

UBEL, ubela (U): ubal, ugal.
[- Azkue: ubal: 349. orri.]

UDA, ude (D): uda

"sopelan ya aspaldiko, ba senbet urterik onantza negun nei udan bardin dau (U)", "gero kanpoti biberok etorri sireleas sertu in san gero emeko bentea asten bija bat edo bi udan (G)", "afari a, ba udan beluau, negun goixetiau (G)"
[- Azkue: uda: 350. orri.]

UDABARRI, udabarri (D): udaberri
"angirak koisten siren udabarriñ (G)"
[- Azkue: udabarri: 350. orri.]

UDAGOYEN, udagoyena (D): udagoien.
"gari, udagoyenen eraitten da, baya estalpa se illetan (G)"
[- Azkue: udagoien: 350. orri.]

UDAGOYENEKO SETA, udagoyeneko sete (U): udagoieneko perretxiko.
[- Azkue]

UDEGOYEN, udegoyena (G): udagoien.
"oiñ yayoten da artxo, gero udegoyenen orrek enjeneralen ume eskatuten dere ta igual eskatu barik lotxen dire, orreri esaten deutze arkaste (G)"
[- Azkue: udagoien: 350. orri.]

UGER IÑ (D): igeri egin, uger egin.
[- Azkue: uger egin: 353. orri.]

UGER, ugerra (D): ugerra.
"imiñi yabonata balden erropak, eta ori arpillera ori garbi garbi imintte, saku bet, iste san, imiñi ganean, surteko autze, surteko autze, ba uretara irikiñ edo berotu, eta a botateakon andi arpilleran ganeti erroperi, pentzaixu se soltakoeun ak a, surteko autzen tinte, illune, ta an dosela ugerrak surteko autzen a (G)"
[- Azkue: uger (4): 353. orri.]

UGERDO, ugerdo (D): ugerdo.
"persona santarra fia esitteko moduko edo, ori da ugerdo (U)"
[- Azkue]

UGERI (D): ugari.
[- Azkue: ugari: 352. orri.]

UGERIXO, ugerixo (U): ugeraxo, igela.
[- Azkue: ugeraxo: 353. orri.]

UGERRAK ARTU (G): ugerrak hartu, ugertu.
[- Azkue]

UGERTU (D): ugertu.
"ugertu in da gausa bat, edosein jenero (U)"
[+ Azkue: ugertu (3); 353. orri.]

UGETU, ugetu (U) errotako antapara.
[- Azkue]

UI, uye (D): oi.
[+ Azkue: ui (2); 353. orri.]

UKO IÑ (D): uko egin, ukatu.
[+ Azkue: uko egin (3); 356. orri.]

UKONDO, ukondo (D): ukondo, ukalondo.
[+ Azkue: ukondo; 356. orri.]

UKUBILKEDA, ukubilkede (D): ukabilkada.
[- Azkue]

UKUBILL, ukubille (D): ukabil.
[+ Azkue: ukubil; 356. orri.]

UKUSI (G): ikusi
"okelea, ordun ukusi be esan itten (G)", "estot ukusi selan afaldu dosuen (G)"
[+ Azkue: ukusi; 356. orri.]

UKUTU
1. (Ad.) (D): ikutu.
"es ukutu orreri (G)"
[+ Azkue: ukutu; 356. orri.]
2. (Iz.) (G): ikutu.
"akaba bari teko erdi iñen eskondu aurren ieun, eta gero giau a, gero giau ukuturi pere estotzo iñ (G)"
[- Azkue]

ULE, ule (D): ile, ule.
"erre itte san, dekon ule gusti erre (G)", "ule mengela, ule fiñ tte gitxitxu dekona (U)"
[+ Azkue: ule; 357. orri.]

ULE MENGEL, ule mengela (D): ile mengel..
"ule mengela, ule fiñ tte gitxitxu dekona (U)"
[- Azkue]

ULE SAPA, ule sape (D): txima.
[- Azkue]

ULE SURI, ule suri (D): ile zuri, ile urdin.
[+ Azkue: ule zuri; 357. orri.]

ULEGORRI, ulegorri (D): ilegorri.
[- Azkue]

ULERTU (D): ulertu.
"ulertu dotzut, bier datosela (G)", "aikes sausenen, berbas sabiltzela, ulertu dana itten dosu, klaro ori berbe a, gure sarrak a, sarri ibiltteuren (U)"
[+ Azkue: ulertu; 357. orri.]

ULETZU, uletzu (D) uletsu.
[• Azkue: uletsu; 357. orri.]

UMA, ume (D): kuma, kume.
"oiñ yayoten da artxo, gero udegoyenen orrek enjeneralen ume eskatuten dere ta igual eskatu barik lotxen dire, orreri esaten deutze arkaste (G)"
[- Azkue]

UME, ume (D): ume.
"umek lengunen etor satikesan ona (G)", "aña seka ta aña freska egoten siren bulerra dekenak umek asten a, eta ori usena eukitteuden (G)" "etorri akon ara karta bat bateri, selan ume bat il dan, beran ume bat il dala (U)"
[• Azkue: ume; 358. orri.]

UME EUKI (G): umea euki.
[- Azkue]

UME INPARRI, ume inparri (D): umea egin berri.
[- Azkue]

UME IÑ (D): umea egin.
[- Azkue]

UMEDADE, umedade (D): hezetasun
"aspin bai, aspiñ egur betzuk bere imintten dotzes batzuk, egur betzuk a, aspik a, umedade koxu sedien (G)"
[- Azkue]

UMEDADEBAKO, umedadebako (G): hezetasunbako.
"lei baltza umedadebako leye da, lei siku (G)"
[- Azkue]

UMEDATU (U): umeldu
[- Azkue]

UMEDU, umedu (D): heze.
[- Azkue]

UMEGORRI, umegorri (D): umegorri, orpogorri.
"isillik saus umegorri ori! (U)"
[• Azkue: ume gorri; 359. orri.]

UMEKERI, umekeri (D): umekeria
[• Azkue: umekeri; 359. orri.]

UMEL, umela (G): heze.
[- Azkue]

UMELTASUN, umeltasune (G): hezetasun
[- Azkue]

UMESURTZ, umesurtze (D): umezurtz.
"umesurtzek atara esittearren aministradoreak, ba esegon guardaetzen guretzat lekurik, eta aitte defuntuek, gortea andiao ittearren se ganaduri eukleun afisiño itzela ta gorte egon san txikerra, ieun obrea guretzako bixileku goyen, eta gorte bean, gorte ta tejabane (G)"
[• Azkue: umezurtz; 359. orri.]

UMETOKI, umetoki (D): umetoki.
[• Azkue: umetoki; 359. orri.]

UMORE, umore (U): umore, erreuma.
[+ Azkue: umore; 360. orri.]

UN, une (D) un.
"burun dekosenak estire unek (G)"
[+ Azkue: un; 360. orri.]

UNE, une (U): une
[+ Azkue: une; 362. orri.]

UNEKADA, unekade (D): une, unekada, lipar.
"garbien bedar gitxien daon, unekade edo isten da ba, asitterako eldu arten, ebai barik (G)",
"unekada bat larri edo pasa deunen bai estukuntze (U)"
[- Azkue]

UNIÑO, uniño (G): bakune, baketa.
[- Azkue]

UNKEDA, unkede (D): hasperen.
[- Azkue]

UNKEDAKA (D): hasperenka.
[- Azkue]

UNORE, unore (D): umore, erreuma.
[- Azkue]

UNTZE, untze (D): untze
"aikes untzekas yosteuden a, erradure (U)", "akulu, puntan a, untze bat imintteakon (G)"
[+ Azkue: untze; 363. orri.]

UR
1. ure (D): ur.
"botilla bat ure emoyostesu (G)"
[+ Azkue: ur (1); 364. orri.]
2. ure (G) zuku
"goix gustitten naranjen ure artxen deu (G)"
[+ Azkue: ur (2); 364. orri.]

UR BEDEINKETU, ur bedeinketu (D): ur bedeinkatu.
[- Azkue]

UR BEREINKETU, ur bereinketu (G): ur bedeinkatu.
[- Azkue]

UR BEREINKETU ONTZI (G): ur bedeinkatu ontzi.
"paskotan imintten da ur bereinketu ontzitten ur barrie (G)"
[- Azkue]

UR GOLPE, ur golpe (D): uriola, errotan urak ematen duen golpe.
[- Azkue]

URBATU, urbatu (U): urbatu
[+ Azkue: urbatu (2): 366. orri.]

URDAILL, urdaille (U): txarri urdailez egiten den buzkentza.
[+ Azkue: urdail (2): 367. orri.]

URDEI, urdei, urdeye (D): urdai
"txarri litten dan lekun urdei sati beteas (G)", "afarie, ba leku betzuten porru salde ta patata saltza berden ta olan bere usaten siren, guren geuren etzen esta iños olau, etzen, ba, urdei prijidu. urdei satitxu bana edo prijidu, eta ak emon deun a, koipetan, ba kinpula bat pikata, gustaten daken lekun, kinpule pikata prijidu eta areas urdeyes nastea a kinpule yate san (G)"
[+ Azkue: urdei; 367. orri.]

URDEI ASAL, urdei asala (G): urdai azal
"urdei asala kendu, eta gero gordeta euki arriñ aspiñ, eta iru bariku segiduten iñ, eta desaparesidu garik (G)"
[- Azkue]

URDEILL, urdeille (G): urdail.
"gero beste bat lodiao, urdeille edo esaten dakona betatute san (G)"
[+ Azkue: urdail (2); 367. orri.]

URDEITZU, urdeitzu (D): urdaitsu.
"faldak itxi ber dire urdeittarako, se gixentzu urdeitzu urteten deu espaberen (G)"
[- Azkue]

URDILL, urdille (D): urdail.
"ori urdille itte san bete bete iñ tte gero laban (G)"
[+ Azkue: urdail (2); 367. orri.]

URDILLEN, urdillena (D) urdailen, urdaileko gaixotasuna.
[+ Azkue: urdailen (2); 367. orri.]

URDINDU (D): urdindu.
[+ Azkue: urdindu (3); 368. orri.]

URDINTTASUN, urdinttasune (D): urdintasun
[- Azkue]

URDIÑ, urdiñe (D): urdin
[+ Azkue: urdin (3); 368. orri.]

URE IÑ (D): ura egin, ureztatu.
[- Azkue]

UREK ARTU (G): urak hartu, uretan txikitu erroparen bat.
[- Azkue]

UREKORA (D): urak gora; iretargiaren ilgora.
"botateko bai a, urekora ta urepera esateuden (G)"
[- Azkue]

UREPERA (D): urak behera, iretargiaren ilbehera.
"botateko bai a, urekora ta urepera esateuden (G)"
[- Azkue]

URGERIXO, urgerixo (G): urgarixo, igela.
"sapaburu sapo itte ok, ala urgerixo (G)"
[- Azkue]

URI, uri (D): huri, hiri.
"uriko esate aken atxiñe, uritti ekarten siren asko aldean (G)"
[+ Azkue: uri (2) ; 370. orri.]

URIKO, uriko (D): huriko, hiriko.
"uriko esate aken atxiñe, uritti ekarten siren asko aldean (G)"
[+ Azkue: uriko; 370. orri.]

URIOL, uriola (D): uriol, uholde.
"udabarriñ euri saparrade iñ tte ure kanbiaten danen apur bet, uriola esaten geuntzen (G)
[+ Azkue: uriol; 370. orri.]

URKE, urke (D): txalma
[+ Azkue: urka (1) ; 371. orri.]

URKETU (D): urkatu.
"ori urketu in da (G)"
[+ Azkue: urkatu; 372. orri.]

URKI, urki (D): urki.
[+ Azkue: urki; 372. orri.]

URKULU, urkulu (G): urkulu
[+ Azkue: urkulu (2) ; 373. orri.]

URRE, urre (D) urre, karta jokoan batez ere.
[+ Azkue: urre; 375. orri.]

URREGORRI, urregorri (D): urre, urregorri.
[+ Azkue: urre gorri; 375. orri.]

URREGORRISKO, urregorrisko (D): urregorrizko, urrezko.
"katiken egon san mediku betek, esateula asunek, urregorrisko yorrayes yorratu meresidu deudenak direla (G)"
[- Azkue]

URREKO, urreko (D): hurrengo.
"urreko egunen etor siren (G)", "aorti bera urrekon botaten asiko da (G)"
[+ Azkue: urrengo; 375. orri.]

URREO, urreo (U): hurrengo.
"gero urreo domekan edo libre daonen elixe itten dako ondre (U)"
[+ Azkue: urrengo; 375. orri.]

URRESKO, urresko (D): urrezko, urregorrizko.
"eta gero, ba oingo usandren aitte il sanean, orrek madrillen euken txaleta, eta txaleta saldu ieuden, eta an ikiena, ba kapillako gausak, ekarriesan butroire, ekarriesan kalise urresko, biñejerak urreskok, biñejerak estittus usaten urreskok oiñ, estaipa se nondi diresen, kalise bai (G)"
[+ Azkue: urrezko; 376. orri.]

URRESURI, urresuri (D): urrezuri, zilar.
[+ Azkue: urre zuri; 376. orri.]

URRETX, urretxa
1. (D) ur, urratx
[+ Azkue: urretx; 375. orri.]
2. (D) rusula cyanoxantha.
[+ Azkue: urretx-perretxiko; 375. orri.]

URRETXINDOR, urretxindorra (D): urretxindor.
[+ Azkue: urretxindor; 375. orri.]

URRI, urri (D): urri
"txomin bedarrak ondiño estire asi,, asiko dire onik aurrera baya ya urrieskero txomin bedarra yon da (U)"
[+ Azkue: urri (6) ; 364. orri.]

URRIAXE, urriaxe (D): urrietako haize; urriko hego haize.
"iaster ixao dire urri axek (G)"
[- Azkue]

URRIKO AXE, urriko axe (D): urriko hego haize.
[- Azkue]

URRITTE, urritte (G): urri
[+ Azkue: urrieta; 376. orri.]

URRITTEKO AXE, urritteko axe (D): urriko hego haize.
[- Azkue]

URRUMEDA, urrumede (D): urrumada.
[- Azkue]

URRUMEDAKA (D): urrumadaka, urrumaka.
[+ Azkue: urrumaka (2) ; 377. orri.]

URRUNADAKA (D): urrumadaka.
[- Azkue]

URRUSE, urruse (D): urruxa
"urruse auntzen enbre danari esaten dotzu guk emen (G)"
[+ Azkue: urruxa; 378. orri.]

URRUTU (D): urratu.
[+ Azkue: urratu; 374. orri.]

URRUTX, urrutxe (G): ur, urratx.
[+ Azkue: urrutx; 378. orri.]

URTARRILL, urtarrille (D): urtarril.
[+ Azkue: urtarril; 379. orri.]

URTE, urte (D): urte.
"oiñ urte gustin daus ie babak (G)", "se gero agertu san, begoñako bat, esken yoten sana, andik esken yoten sana, kuadruren batzuk itten an trokan, eta guardek a, ba, seoser esangoeutzen, eta ak konfesaun, konfesa ieun orrek esken yoten sanak, makal txarto, para sanean selan berak il deun, ordun libra san aurki ala estaipa arten librata on basiren baya urteren bi edo iru iesan kartzelan nire aittiten a, ba famelik anaje bik edo (G)", "lelau artek poda itten siren sei edo saspi urterik baten (U)"
[+ Azkue: urte; 379. orri.]

URTE BARRI, urte barri (D): urte berri
"urte barri egunen yaye ingo du (G)", "ori irekatzi dotzu bai tte ondiño kanta itten du urte barritten (G)"
[+ Azkue: urtebarri; 379. orri.]

URTE BETE, urte bete (D) sagar mota bat.
[+ Azkue: urtebete (2) ; 379. orri.]

URTEKERA, urtekere (D): irteera.
[- Azkue]

URTEN (D): irten, urten.
"urteteosunean ixi ate (G)", "arbigare da, naboa?, lorek urtetako a, urten baño lelau an eukitten deu bolatxu da arbi (G)", "bearreti urten ta gero yote nitzen ara (U)"
[+ Azkue: urten; 380. orri.]

URTETZU, urtetzu (D): urtetsu.
[- Azkue]

URTU (D): urtu.
"patata bat botaten da, eta eraiñ, eta gatza urtu (G)"
[+ Azkue: urtu; 381. orri.]

URTXAKUR, urtxakurre (D): ur txakur.
[+ Azkue: ur-txakur (2) ; 380. orri.]

URTZU, urtzu (D): urtsu
"asikeran urteten deu igual seiñ a, bellegi bellegi kolorerik artu barik materi balitze lau esnek urteten dotzo asikeran eta gero bere urtzuau eukitten deu beyek (G)"
[+ Azkue: urtsu; 381. orri.]

URUBIO, urubio (D): urubio, kurubio.
[- Azkue]

URUN AGUN, urun agune (G): urun agun, urun apatz, afo.
[- Azkue]

URUN, urune (D): urun, irin.
"urune fin gure bada, parrillak a, serratu ixen ber deu (G)", "agune esaten geuntzen guk urune ondo ioteri, se ondo iota oten esanen talo esan ain goso isten (U)"
[+ Azkue: urun; 381. orri.]

URUN ESE, urune ese (D): urun heze; taloa egiteko igertuta ez dagoena.
[- Azkue]

URUN IER, urun ierra (D): urun igertuta, labatik pasatukoa.
[- Azkue]

URUN KAXA, urun kaxe (D): urun kaxa.
[- Azkue]

USA (D): erabili.
"leku betzuten egurreskok usateesan (G)","guk geuk estu usa (G)"
[- Azkue]

USABA, usabe (D): ugazaba.
"tabernako usabak goyen bixi dire oiñ (G)", "bai gerra osten pastore yon da orti gure alderditi asko ori a, kurtzioko usaba pere Ameriketako susidio kobraten deu pastore an inte, eta orren anaje bi edo iru te, koñetu te, gasteri itzela, ointxe il da bat, asentzion anaje a, estat akordaten usena oiñ (G)"
[- Azkue]

USANDRA, usandre (D): ugazabandre.
"eta gero, ba oingo usandren aitte il sanean, orrek madrillen euken txaleta, eta txaleta saldu ieuden, eta an ikiena, ba kapillako gausak, ekarriesan butroire, ekarriesan kalise urresko, biñejerak urreskok, biñejerak estittus usaten urreskok oiñ; estaipa se nondi diresen, kalise bai (G)"
[- Azkue]

USATA EGON (D): ohituta egon.
"kamiñon ta, gure beyek eta esiren egoten usata ta kamiñon yoten sirenen en jeneral asten siren laprastadaka ta txarto ibiltten, ta orreri danari a, eske (U)"
[- Azkue]

USEN, usena
1. (D): izen
"estaitt seoser usena badeke orrek (G)", "aña seka ta aña freska egoten siren bulerra dekenak umek asten a, eta ori usena eukitteuden (G)", "orrek badeko bere usena (U)"
[+ Azkue: uzen: 389. orri.]
2. (G) izain
[- Azkue]

USINDU (D): usaindu.
[+ Azkue: usaindu: 382. orri.]

USINKE (D): usainka.
[+ Azkue: usainka: 382. orri.]

USIÑ, usiñe (D): usain
"tabakon usiñek ilitteittus (G)"
[+ Azkue: usain: 382. orri.]

USIÑ IÑ (D): usain egin.
[+ Azkue: usain egin: 382. orri.]

USKER, uskerra (D): uzkar.
[+ Azkue: uzker: 390. orri.]

USKERRA BOTA (D): uzkarra bota.
[- Azkue]

USKERTI, uskerti (D): uzkarti.
[+ Azkue: uzkerti: 390. orri.]

USTA BEDAR, usta bedarra (U): Rumex sp.
[- Azkue]

USTEI BEDAR, ustei bedarra (D): Rumex sp.
[- Azkue]

USTEI, ustei (G): Rumex sp.
[- Azkue]

USTEL, ustela (D): ustel
"au usteja da (G)"
[+ Azkue: ustel: 385. orri.]

USTELDU (D): usteldu.
"au usteldu barik esiñ erne, au usteldu itteko urte bi ber dittula entzun dot iños (G)"
[+ Azkue: usteldu: 385. orri.]

USTIKEDA, ustikede (G): ostikada.
[- Azkue]

USTU (D): hustu
[+ Azkue: ustu: 386. orri.]

USTURI, usturi (D): ustura, mihura.
[+ Azkue: ustura: 386. orri.]

UTZ, utze
1. (D): huts
"guk estu itten utzik garauri pes, urte dustiñ utz baperes (G)"
[+ Azkue: uts (1): 386. orri.]
2. (D): huts
"autze itten dako barrun, dana autze, autz utze, eta iños entzun dot (G)"
[+ Azkue: uts (2) : 386. orri.]

UTZIK (D): hutsik.
[+ Azkue: utsik (1); 388. orri.]

UTZIÑ
1. (G) huts egin.
"guk estu itten utzik garauri pes, urte dustiñ utz baperes (G)"
[+ Azkue: utsegin; 388. orri.]
2. (G) galdu.
"belu nator utzin dot trena ta (G)"
[- Azkue]

UTZITTU (D): hustu.
[+ Azkue: utsitu; 388. orri.]

UXELA (G) uxela, ojala.
"uxela etor balitzes beingon (G)". "uxela etorri balittikes ariñ (U)"
[- Azkue]

UXEN, uxena (G): izain.
"berdiñe ote san lekun uxenak egoten siren (G)"
[+ Azkue: usan; 382. orri.]

UXETU (D) uxatu.
[+ Azkue: uxatu (1); 383. orri.]

Y

YABOI , yaboi (D): xaboi
"gerra denporan a, ba, yaboi eskas egon sanean a, krieda onitzen lekun ittesan (G)"
[- Azkue]

YABON (D): jagon, jabon, zaindu.
"nik umek a, yabongo neukesak (U)"
[+ Azkue: jabon; 380. orri.]

YABONA (D): xaboiztatu.
"iminí yabonata balden erropak (G)"
[- Azkue]

YAGON (G): jagon, jabon, zaindu.
"orrek umek yago neis nik (G)"
[+ Azkue: jagon; 380. orri.]

YAI, yaye (D): jai
"yai betzuk a, garixumeas sertxen siren, mogiduten siren (G)"
[+ Azkue: jai; 380. orri.]

YAKAN, yakana (D): jakar, gutxi jaten duena.
[+ Azkue: jakan; 381. orri.]

YAKE, yake (D): jaka.
[+ Azkue: jaka (2); 381. orri.]

YAKIÑ (D): jakin
"nik yakin dot ori (G)", "yakiñ es beste eser sidurririk eta, barandika barandikakaittik preguntaten, se barandika san a, beste alderdiko a, osabe on sana (G)", "guk esgendun yakiñ eskatu ber bada espada (U)"
[+ Azkue: jakin; 382. orri.]

YAKITTUN, yakittune (D): jakitun
[+ Azkue: jakitun; 382. orri.]

YAKITTURI, yakitturi (U): jakituria, jakinduria.
"yakitturi andiko ta eskola andiko san (U)"
[+ Azkue: jakituria; 382. orri.]

YALGI (D): erion, urustu.
"eta eskeitte iminí, ba, yalgi deiñ a, lotxen dakon odola (G)"
[- Azkue]

YAMON IÑ (G): jaramon egin.
"arten a, iñok eseutzen yamonik itten apenas baya il sanen a, jente sur egon a, ain dirutxuk a , koisteko (G)"
[+ Azkue: jaramon: 384. orri.]

YAN (D): jan.
"yan itte san bai kallo modun a, preparata yate san (G)", "yan itten deittus askok orrek arbigarak, saldu itten dires orrek, bigun bigun daosenen, ya gorantza asitte bigun bigun daon sertxu (G)", "semek yan deu dana (U)"
[+ Azkue: jan: 382. orri.]

YANARI, yanari (U): janari.
[+ Azkue: janari: 383. orri.]

YANTZAN (D): dantza
[+ Azkue: jantza: 383. orri.]

YANTZAN IÑ (D): dantzan egin.
[- Azkue]

YANTZARI, yantzari (D): dantzari.
[- Azkue]

YANTZI
1. yantzi (D) (Iz): jantzi, soineko.
"eskontzako yantzie tximurtu in da (G)"
[+ Azkue: jantzi (2): 383. orri.]
2. (D) (Ad.): jantzi
"niri gustako litzikitt ondo yantzitte (G)"; "karnabalatan andra yantzi san (G)"
[+ Azkue: jantzi (1): 383. orri.]

YANTZI BARREN, yantzi barrena (D) jantzi barren
[- Azkue]

YARAMON IÑ (U): jaramon egin
[- Azkue]

YARLEKU, yarleku (D): jarleku, jezarleku.
"egoten siren, yarleku dustik betatute (U)"
[+ Azkue: jarleku: 385. orri.]

YARRA, yarre (D) pitxar.
[- Azkue]

YARRAKADA, yarrakade (U): pitxarkada
[- Azkue]

YARREKADA, yarrekade (G): pitxarkada
[- Azkue]

YARRI (D) jezarri, eseri.
"seu on saran sillan yarri nas (G)", "faltaten baeun bateren batek, an a, oyente egoten sanatariko bat yarten san (U)"
[+ Azkue: jarri (1): 385. orri.]

YAS, yasa
1. (D) itxura, planta, taju.
[+ Azkue: jas (3): 385. orri.]
2 (G) -teko yasa : ohitura

"gausak ondo itteko yasa (G)"
[+ Azkue: jas (1); 385. orri.]

YASEKO, yaseko (D) itxura oneko
[- Azkue]

YASKERA, yaskere (D): jazkera
[+ Azkue: jazkera; 390. orri.]

YASKI, yaski (D): jazkera, jantzi.
"selau yaski da ori? (U)"
[+ Azkue: jazki; 390. orri.]

YATEKO, yateko (D): jateko, janari.
"ekar euden yateko asko (G)", "guk yateko yakarruk (U)", "au yateko gasi dau (U)"
[+ Azkue: jateko (2); 386. orri.]

YATORDU, yatordu (D): jatordu
"yatordu in deun neskatok eneu esetuten (U)"
[+ Azkue: jatordu; 387. orri.]

YATUN, yatune (D): jatun, ondo jaten duena.
"edatune baño yatune entzun dot glau (U)"
[+ Azkue: jatun; 386. orri.]

YATZALDI, yatzaldi (U): jatsialdi
"yatzaldi bet falta dot (U)"
[- Azkue]

YATZI (D) jatsi, eratsi.
"ibiltzaldi goixeko freskuren edo illundean yatzi tte ostean edo olan ataraten siren, kanpora egunen birritten (G)", "nire ixeko a, gixonak beye yatzitte yon san beyek yasten, ta errape ikol dau esekiñ selan gixonak yatzi eusen lelau ta txalari tte emon ta ak eseun esnerik ikusi tte etorri tte, Pedro Pedro emen ingeruk ikol daus beyek esteko esnerik (U)"
[+ Azkue: jatsi (2); 386. orri.]

YATZIPARRI, yatziparri (D): jatsibarri, erastsibarri.
[- Azkue]

YAUBE, yaube (D): jabe
[+ Azkue: jaube; 387. orri.]

YAURTA (D): jaurti, jaurtiki.
[- Azkue]

YAURTAKADA, yaurtakade (G): jaurtikada; bereziki umeek, haserre dagozela, ematen dituzten bultzakadei buruz esaten da.
[- Azkue]

YAUSI (D) jausi, erori.
"eta saburreri edo yaus sedaklen pasadoreti pasa ure,(G)", "nire amomak eta esetu euden a, akabaten, akabu emoten orra, ba, mungiko ser bat, mungiko, or yausitte il bere in san (G)", "niri giltzek yausi yatesak (U)"
[+ Azkue: jausi; 388. orri.]

YAYEGUN, yayegune (D) jaiegun.
[+ Azkue: jaiegun; 380. orri.]

YAYETETZE, yayetetze (D): jaiotetxe.
"norbera yayoko etze yayetetze da (U)"
[+ Azkue: jayotetxe; 381. orri.]

YAYO (D): jaio
"yayo ta ensegida bautisa ber iste san, eta eser nobedaderi tekola pentzaten bada umeak ba, etzen bautisa itte san (G)", " len yayo ta aton bautisa ber isten siren alik ariñen, ta gero ori itte san ama urteteko modun parate sanen (G)", "etzen orrek danak yayota egongo dire (U)"
[+ Azkue: jayo; 381. orri.]

YAYOKERA, yayokere (D) jaiokera.
"yayokerako deko (U)
[+ Azkue: jayokera; 381. orri.]

YAYOPARRI, yayoparri (D) jaiobarri.
"yayoparrikok arkumatxu tire (U)"
[- Azkue]

YAYOTZA, yayotze (D): jaiotza
[+ Azkue: jayotza; 381. orri.]

YESARLEKU, yesarleku (G) jezarleku.
"yungu e, kañuberen antzera asten dana ta aikes sillek onetarikok yesarlekuk apatzak aikes intte (G)"
[- Azkue]

YESARRI (D) jezarri.
"au yesarri leittike (G)"
[+ Azkue: jesarri; 394. orri.]

YO
1. (D): jo.
"palues yo deu (G)", "emen akabuko urtetan a, makiña batzuk ibil siren, arteko denporatan ba, txolak yoten siren a, imiñi arri bet, arri bet imiñi alderdi beteti altzadeas, eta an dale (G)", "bere aittek yo deu (U)"
[+ Azkue: jo (3); 417. orri.]
2. (D): jo musika tresna bat
[+ Azkue: jo (4); 417. orri.]
3. (D): Karta jokoan karta bota:
"yoik ori karte (U)"
[- Azkue]

YOKATU
1. (D): postura egin.
[- Azkue]
2. (D): karta jokoan ibili, aritu.
[+ Azkue: jokatu (1); 418. orri.]

YOKERA, yokere (D): joera.
[+ Azkue: jokera (2); 418. orri.]

YOKO, yoko (D): joko, gehienetan kartetan esaten da.
"yokon irebasi dot iru te bapes (G)"
[+ Azkue: joko; 418. orri.]

YOKOLARI, yokolari (D) jokalari.
[+ Azkue: Jokolari; 418. orri.]

YOKON IÑ (D): kartetan egin.
[- Azkue]

YOLAS, yolasa (D): plazan egiten zen dantzaldia.
[+ Azkue: jolas; 418. orri.]

YON (D): joan.
"nik gure dot ori ume ori martxate edo yon ditten (G)", "afari yan esittearren, yon dires (G)", "aittetama yon dires (U)"
[- Azkue]

YOON (G): joan
[- Azkue]

YORRAI, yorrai (D): jorrai
"yorrai esaten dakona ori txikitxu, plantateko piperrak eta tomatek (G)"
[+ Azkue: jorrai; 419. orri.]

YORRAN (D): jorran
"etze batera bearren yoten danen alogeren, orrek alogereko tires, oiñ esta ibiltten baya len bai, artayorran eta patata yorran edo garik ebaitten edo, etze baterik bestera (U)"
[+ Azkue: jorran; 419. orri.]

YORRATU (D) jorratu
"gero ya apur bet andiao itten dakonean karga lurreas, orreri esateakon yorratu (G)"
[+ Azkue: jorratu; 419. orri.]

YOSI
1. (D): josi
"yosteko orrotzaas pintxa nas (G)" , "albandorrotza da laneas yosteko edo mantak yosteko ori orrotz andi ba, laneas yosteko, albandorrotza (U)"
[+ Azkue: josi; 419. orri.]
2. (D): josi, iltzatu.
"aikes untzekas yosteuden a, erradure (U)"
[- Azkue]

YOSKILLE, yoskille (D): joskin, jostun.
[+ Azkue: joskilla; 419. orri.]

YOSKURA, yoskure (D) joskura
[+ Azkue: joskura; 419. orri.]

YOSTORROTZ, yostorrotza (D) jostorratz
[+ Azkue: jostorratz; 420. orri.]

YOSTUN, yostune (D) jostun.
[+ Azkue: jostun; 420. orri.]

YOSTURA, yosture (G): joskura
"koltxillak guk lumeas intte iki gendusen se patok egon sireles guren, lume eukitten gendun asko ta ostantzen a, sapeas bere ittesan, leku betzuten, guk lumeas ikitten gendun intte, ta itten dires oyan kuadrukok eta gero lume sujetateko itten dakes yosturak, oingon klasera baya oin gausa fiñau deke barrun sartute orrek, lumeaskok oten siren guren, ta sapeas bere leku betzuten ikittesan intte, sapeari a, barruko bigunentxu edo aparta eta areas intte koltxille edo iru lau a, tela alkarreri yositte bere bai (G)"
[+ Azkue: jostura; 420. orri.]

YUNGEDA, yungede (D) junguda, kodaina pikatzeko lurrean sartzen dena.
[+ Azkue: jungude; 446. orri.]

YUNGU, yungu (D) ihia, junku.
"yungu e. kañuberen antzera asten dana ta aikes sillek onetarikok yesarlekuk apatzak aikes intte (G)"
[- Azkue]

YUNGUDE, yungude (G) junguda.
"yungude esateakon orreri, lurren sartxen sana (G)"
[+ Azkue: jungude; 446. orri.]

YUNGUDI (D) junkudi
[- Azkue]

YUSTURI, yusturi (D) juzturi, tximista.
"yusturi ixen da (G)", "trubol andi etorten sanen bistuteko, erramu, yusturi otesanen a, askore imiñi puntas gora, ara yon deitten (U)"
[+ Azkue: juzturi; 446. orri.]

5. ERASKINAK

5.1. DIPTONGAZIOA.

Diptongoei buruz berba egikeran MITXELENA-k (1977) esandakoa buruan erabilita:

"Los "diptongos ascendentes", con j y w como primer elemento, son secundarios en vascuence, al menos en su gran mayoría. Aparecen en préstamos romances, sobre todo del castellano, y también como resultado de la acomodación de vocales en contacto. Su frecuencia no es la misma en los distintos dialectos (167, or.)"

zein gure kasuan ederto datorren, ataltxo honetan beheranzko diptongoez baino ez dut berba egingo, izan ere, goranzko diptongoak urriak izan ezeze gehienetan desagertzeko joera egon ere dagoela iragartzen da eta; adibidez: almude, egurdi, egustena, armosu, e.a.

MITXELENA-ri (1977) jarraikirik:

"Los diptongos que son comunes a todas las variedades conocidas de la lengua y que se pueden postular como mínimo para el protovasco son au, eu, ai, ei, oi (87, or.)"

beronek aipatutako diptongoen kasuak ikusiko ditugu, izan ere, Urdulizen eta Gatika ere arruntak dira, nahi primarioak nahi sekundarioak edo kontsonanteren baten galeragatik sorturikoak. Diptongo guztiok nahikoa egonkorrak eta ugariak izaten dira.

5.1.1. /AU/ (Ikus bitez 41, 42 eta 43 espektogramak):

aurre	[aʊr̃e]
au	[aʊ]
gaur	[gaʊr̃]
gause	[gaʊs̻e]
lau	[laʊ]

Era berean, kontsonanteren baten galeraren ondorioz sekundarioak ere sarri ematen dira; adibidez:

nausi	[nauśi]
auntz	[aunc]
esaupide	[eśaupide]

Hauezaz ostean, /eu/tik datozenak, batez ere Urdulizen eta gazteen artean, berton sartu beharko genituzke:

auskere	[auśkere]
nau	[nau]
dau	[dau]

Berberauek Urdulizen bertan nagusiagoen artean ondoko beste era honetara ebakitzen dira:

euskere	[euśkere]
neu	[neu]
deu	[deu]

"AO" taldea batzutan /AU/ bilakatu bada ere; adibidez:

txikerrau	"txikarragoa"	[čikeʔau]
dau	"dago"	[dau]
nau	"nago"	[nau]
asau	"asgo"	[aśau]

zaharren artean ez dirudi /o/ren itxiera guztiz burutu denik, izan ere, berauek atzizkiak edo klitikoak jarriz gero ez dute bokalen harmonia erregela betetzen; gazteek, ostera, bai; adibidez:

Zaharrek	Gazteek
daula	daule
dauna	daune
nau ta	nau te

5.1.2. /EU/ (Ikus bitez 44 eta 45 espektogramak):

Diptongo hau nahikoa erabilia da, nahiz gorago aitatukoaren arauera Urdulizko gazteen artean /au/ bihurtzeko joera nabarmena izan, adibidez:

euli	[euli]
euri	[euri]
neu	[neu]
eutzi	[euci]

Kontsonanteren baten galeraren ondorioz ere ematen dira; adibidez:

euki	[eu̯ki]
areñeun	[areɲeu̯n]

5.1.3. /AI/ (Ikus bitez 46, 47 eta 48 espektogramak):

Nahikoa arrunta dugu bai primarioa zein sekundarioa; adibidez:

bai	[baj]
aittitte	[ajtitje]
aitte	[ajte]
gaittus	[gajtuś]

Sekundarioetan hona hemen adibide batzuk:

aittu	[ajtu]
naiko	[najko]

5.1.4. /EI/ (Ikus bitez 49 eta 50 espektogramak):

Berau ere nahikoa arrunta da; adibidez:

seiñ	[śejŋ]
geittu	[gejtu]
sei	[śej]
ogei	[ogej]

Eta sekundarioetan:

bei	[bej]
neiko	[nejko]

5.1.5. /OI/ (Ikus bitez 51, 52, 53 eta 54 espektogramak):

jangoiko	[xaŋgojko]
koipe	[kojpe]
loi	[loj]
emoi	[emoj]
erroi	[eřoj]

5.1.6. DIPTONGO DESEGITEAZ

5.1.6.1. SABAIKETAREN ERAGINA.

/ai/ eta /ei/ diptongoetan jarraian dagozen kontsonanteak sabaitu egiten dira eta horren ostean semibokala desagertu egiten da. Semibokalaren desagerpena (1) eta palatalizazioa (2) harmonia erregelarekin (3) batera erlazionatuta dagoz. HUALDE-ri (1988, 51. or.) jarraikirik erregelen honako ordena proposa dezakegu:

	/arrain-a/	/sein-a/
2	arraiña	seiña
3	arraiñe	seiñe
1	arrañe	señe

Artikuloa eratxekitzean [i] diptongodunetan era bitako joerak aurkitu ditugu; alde batetik [i]ren kontsonantizazioa daukagu, hau da:

(1) i ——> y / ____V

Eta bestetik bokalen harmoniaren erregela:

(2) a ——>e/ i,u C_0____

Hala ere, eta ondoko datuak ikusita:

doi bet	doya
oi bet	oya
bei bet	beye
loi bet	loye
goi bet	goye

erregelak beti orden berean ez direla aplikatzen esan beharko genuke. "doya" eta "oya"ren kasuetan ondoko hau geneukake:

	doi-a	oi-a
(1)	doya	oya
(2)	- - -	- - -

haatik, gainerakoen kasuetan beste ondoko orden hau geneukake:

	bei-a	loi-a	goi-a
(2)	beie	loie	goie
(1)	beye	loye	goye

5.1..6.2. MONOTONGAZIOA

Diptongoak monotongatzeko joera nahikoa nabarmena da aztertzen gabiltzan barietate honetan. Jarraian aurkitu ditudan adibide batzu emango ditut:

/au/> /u/

/arrutze/	[aruce]	"arraultza"
/esupide/	[esupide]	"ezagupide"
/intxurre/	[iɲcure]	"intxaurra"
/belune/	[belune]	"belauna"

/au/> /o/

/arrosi/	[ar̃oś̃i]	"aharrausi"
/garo/	[garo]	"garau"
/arrotza/	[ar̃oca]	"arraultza"

/eu/> /e/

Hemen ematen ditugun kasu biak bertan gertatzen direnak dira:

/deuke/ [deu̯ke]	/deke/ [deke]
/deude/ [deu̯d̯e]	/dere/ [dere]
/neude/ [neu̯d̯e]	/nere/ [nere]

/ai/ > /i/

Hemen ematen ditugun kasu biak bertan gertatzen direnak dira:

/gaittus/ [gai̯tuś]	/gittus/ [gi̯tuś]
/saittut/ [śai̯tut]	/sittut/ [śi̯tut]

/ei/ > /e/

/bengon/	[beŋgon]	"behingoan"
/neskio/[54]	[neśkio]	"neriskio, niezaioke"

/ei/ > /i/

/desiñ/	[deśiŋ]	"desegin"

Edo bertan bietara erabiltzen diren ondoko beste hauek:

/deittus/	[dei̯tuś]	/dittus/	[di̯tuś]
/seinttikes/	[śei̯n̯tikeś]	/sinttikes/	[śi̯n̯tikeś]

[54] Bertan /neiskio/ ere erabiltzen da.

905

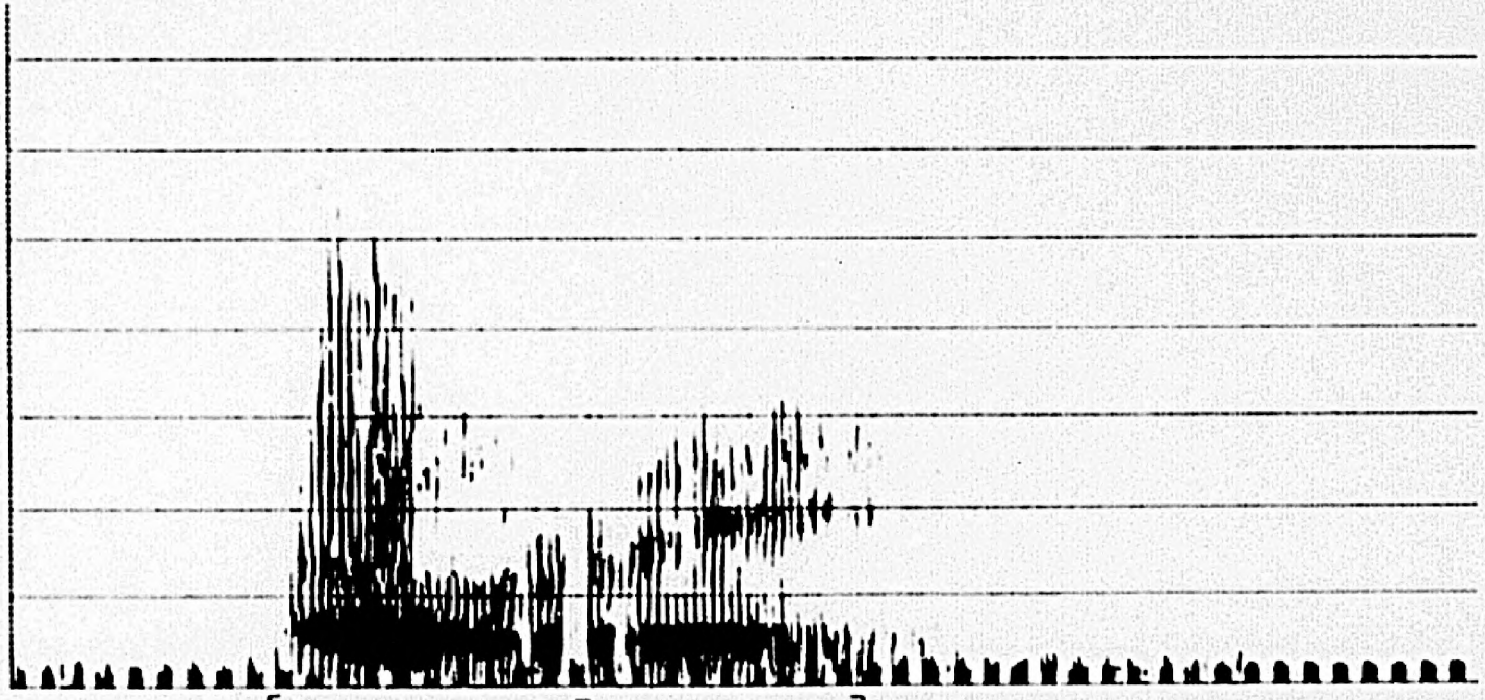
[a u F e]

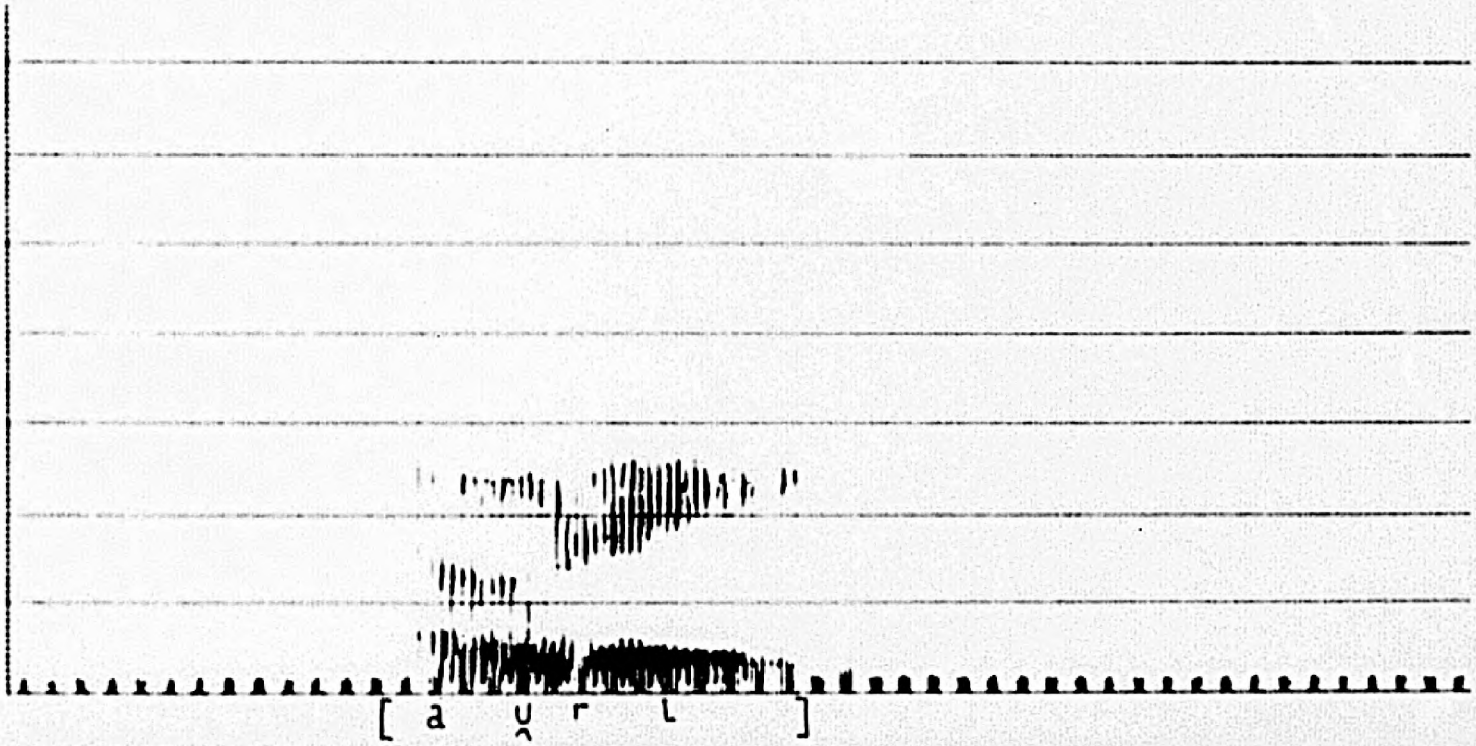
[a ɔ r l]

44
[e ɹ r L] [e ɹ ɐ L]

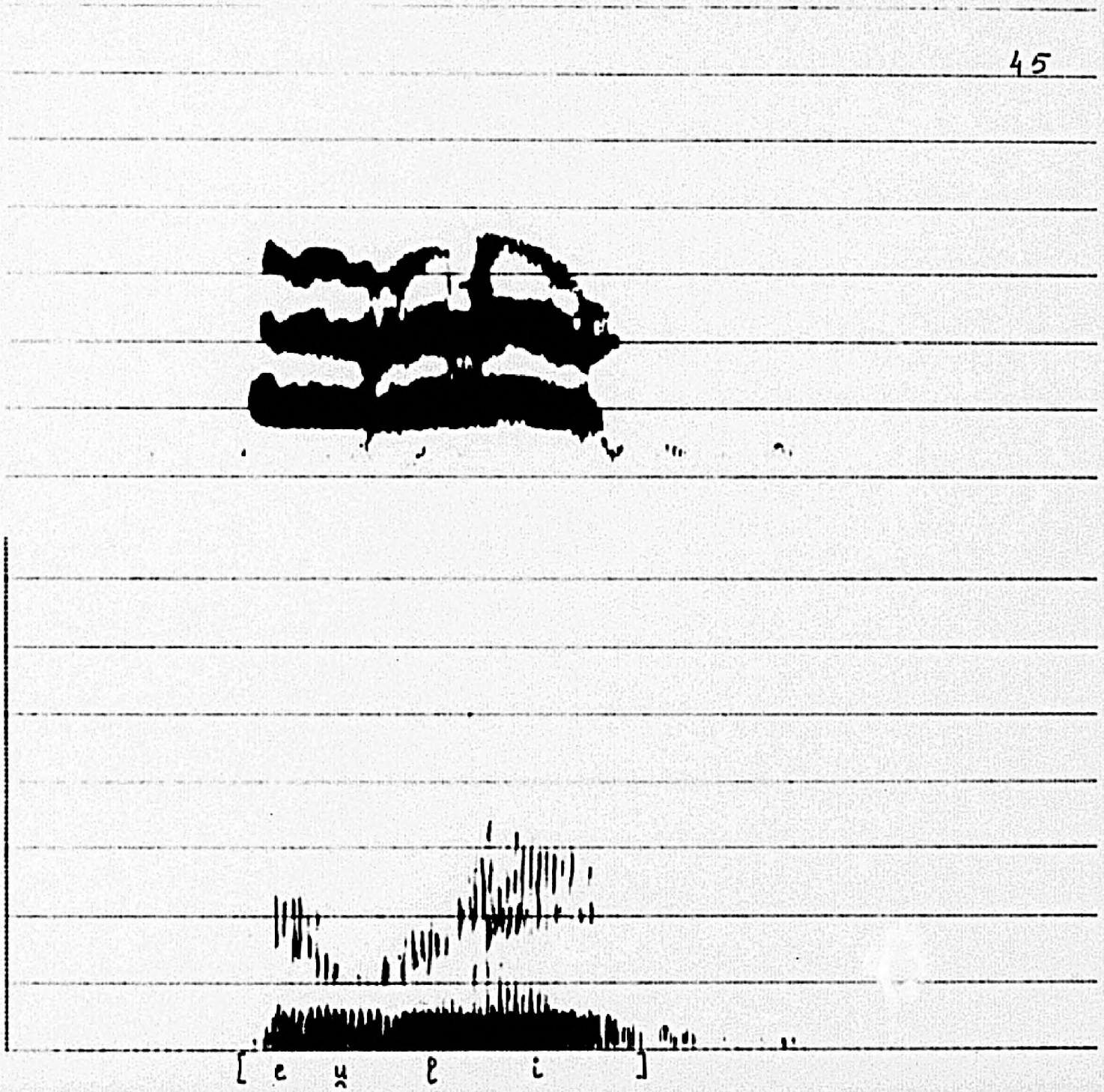
[e u̯ l i]

46

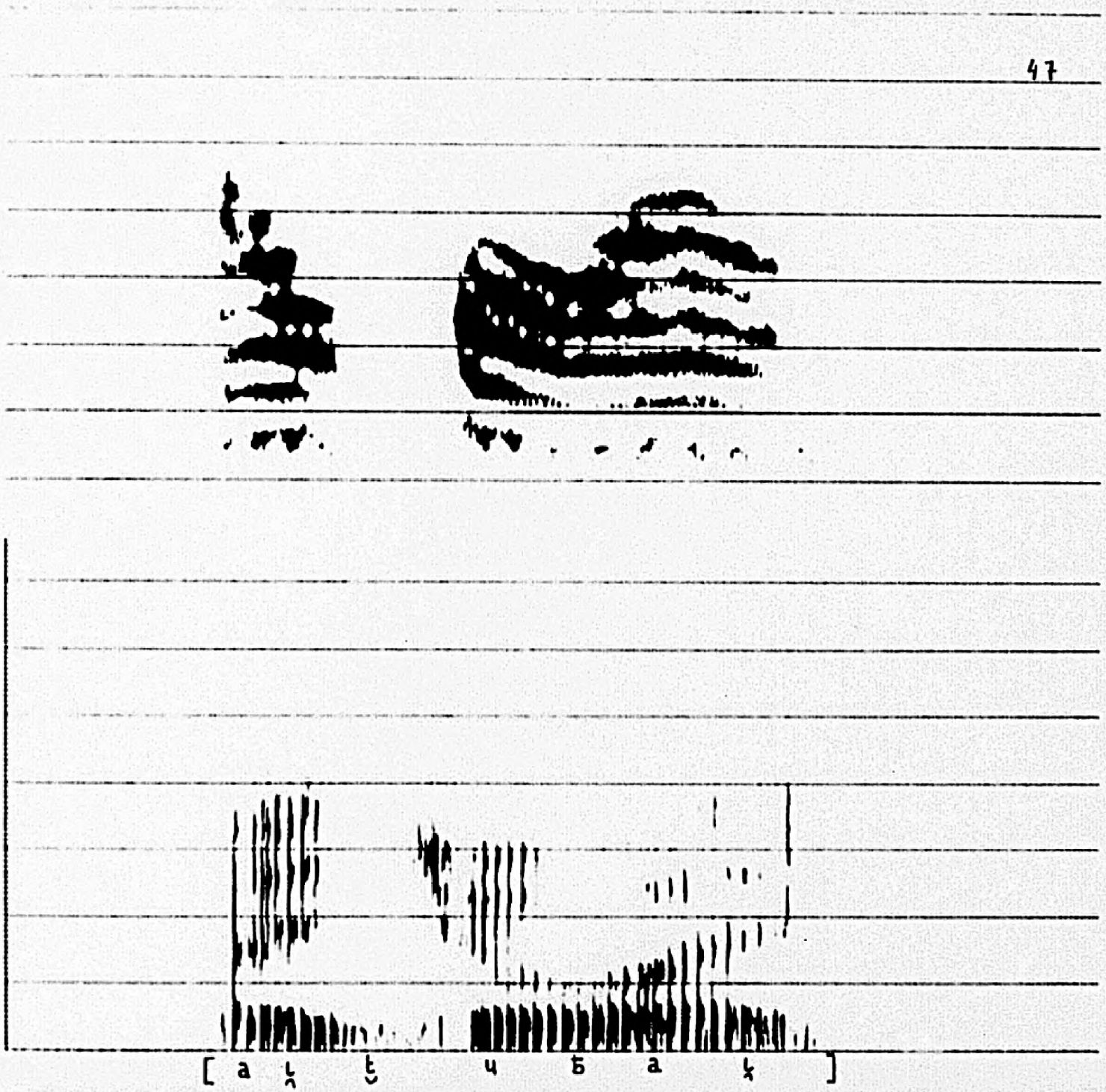
[a ɭ̯ ʈ̯ u ʈ a ɭ̯]

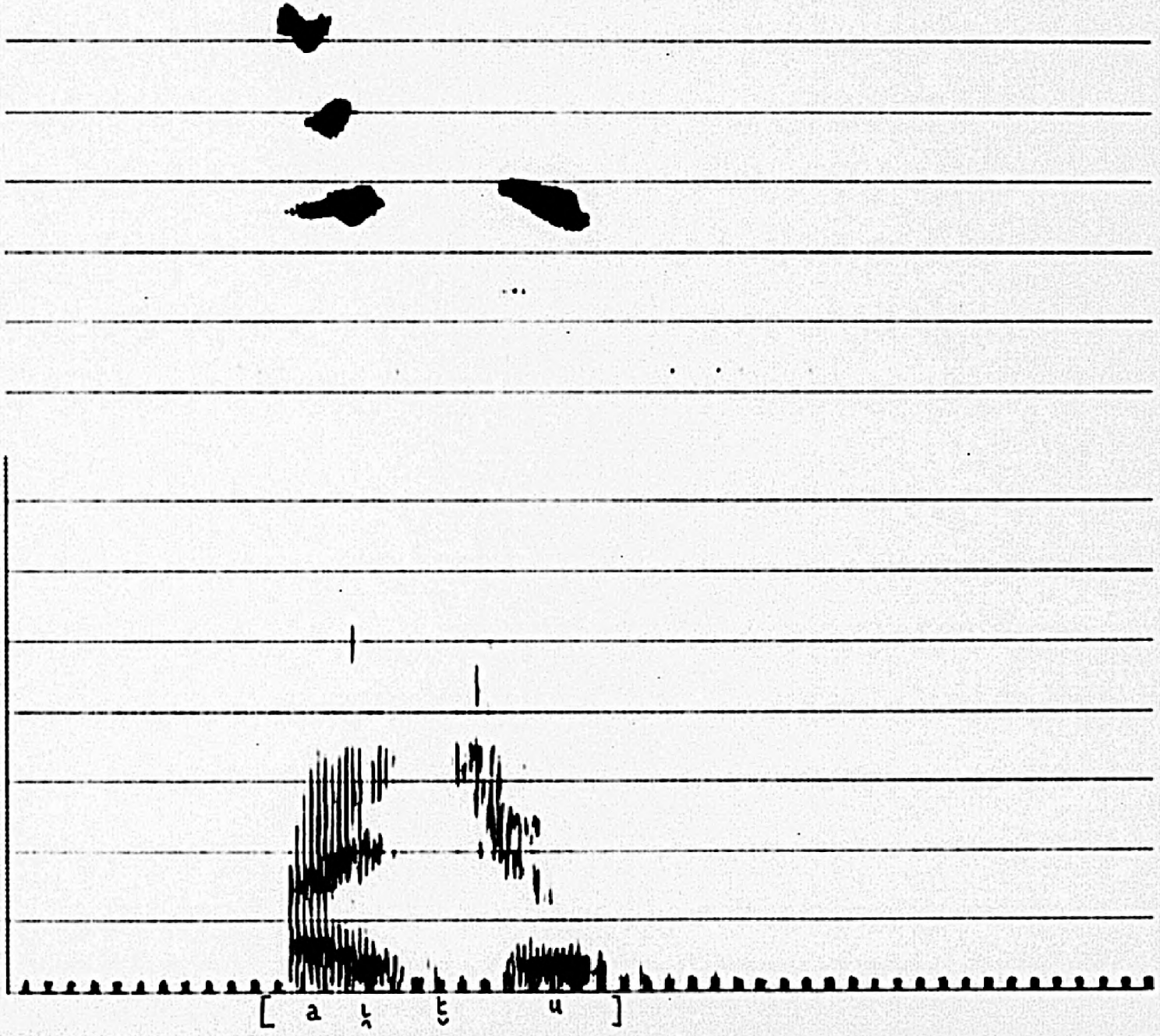
[a ɪ ɛ u]

49

[o g e ɣ]

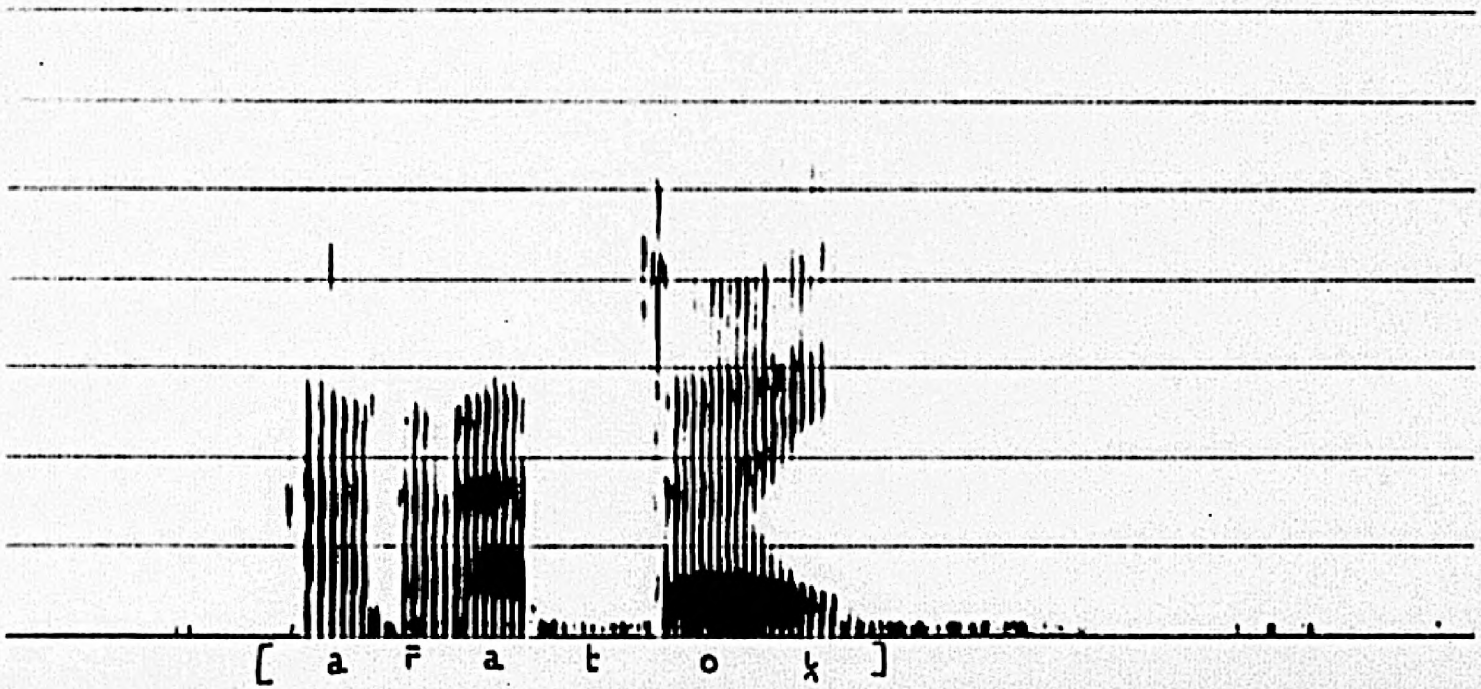
[a F a t o x]

52

[l o ɣ]

916

53

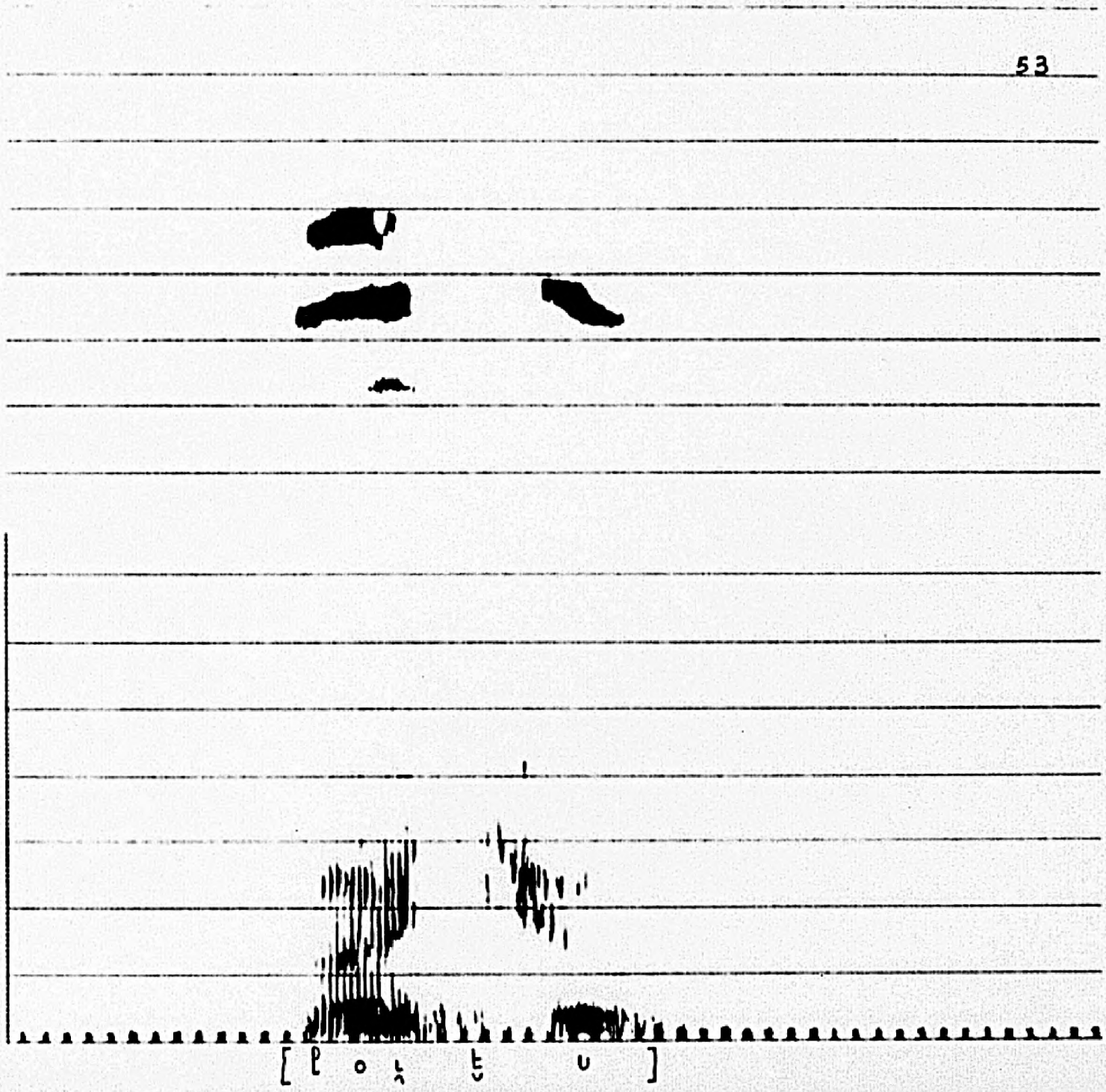

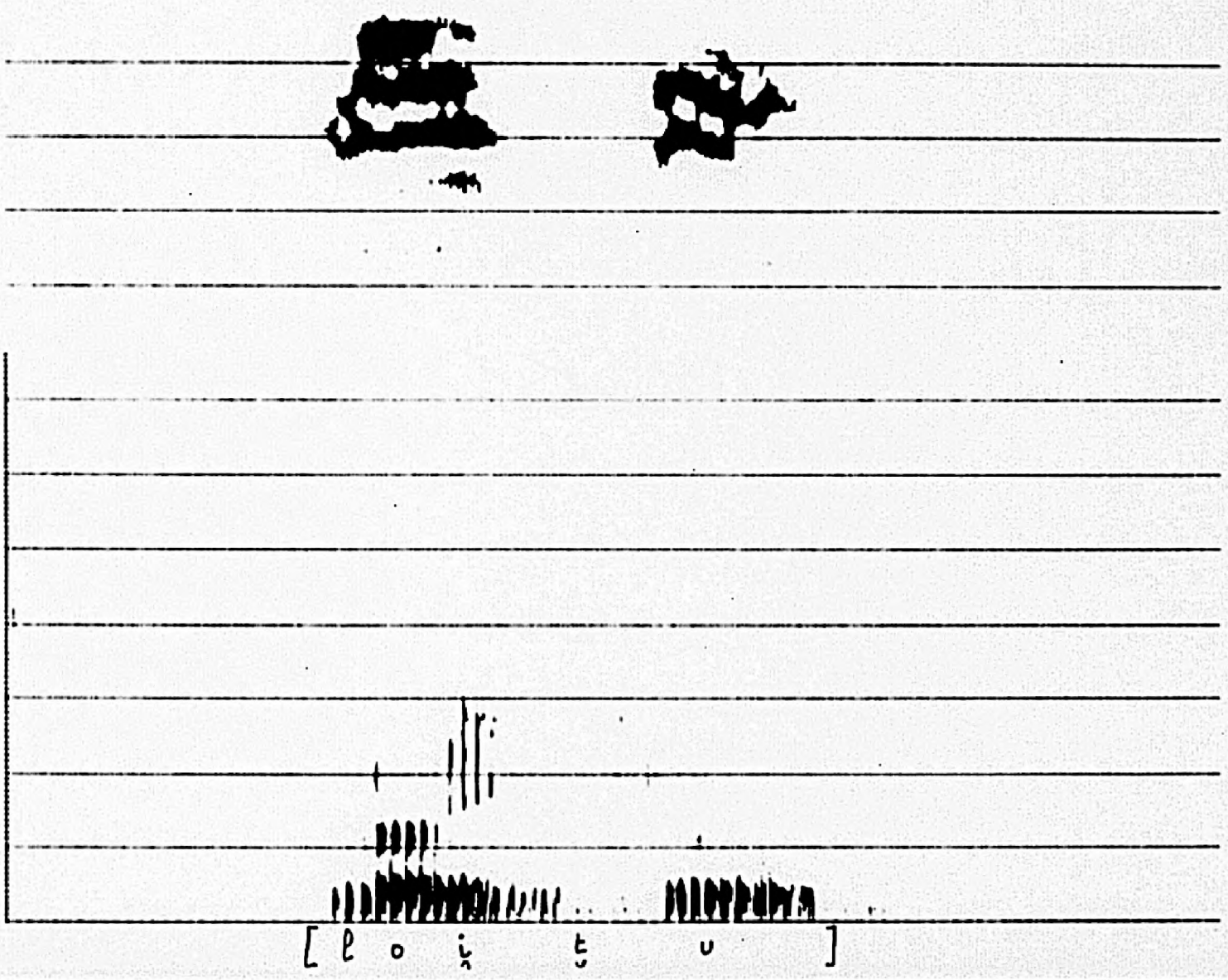
[l o i: t u]

5.2. KONTSONANTISMOA

Atal honetan Gatika eta Urdulizko euskararen fonema kontsonantikoen inbentarioa aurkeztuko dut, hala nola berauen ezaugarriak eta errealizazio fonetiko batzuk ere.

Fonemen inbentarioa egiteko N'DIAYE-k (1970) Baztanerako eta ROTAETXE-k (1978) Onadarrurako ebakitako bideari lotuko natzaio; hau da, oposaketen bidez fonemen identifikazioa egingo dut, eta berauen errealizazioen deskripzioa.

5.2.1. /p/ Ezpainbiko leherkari gorra [p].

- p/t: aspi/asti, epe/ete

- p/b: pare/bare, lapurre/laburre, lobe/lope, parre/barre

- p/m: sape/same, epe/eme

Berbaren hasieran eta erdian nahikoa ugaria bada ere; adibidez: parre, pare, pale, sape, eper, epel, e.a. amaieran birritan baino ez dut jaso: "ap" eta "eup"

5.2.2./b/ Ezpainbiko leherkari ozena [b]

- b/ d: erbi/erdi, arbi/ardi.

- b/p : ikus /p/

- b/m: bille/mille, baye/maye

Berau leherkari gisa hasiera absolutuan eta "n"ren ostean baino ez da agertzen, garaiko kasu guztietan frikatizatu egiten da [b] eginik.

5.2.3. /m/ Ezpainbiko sudurkari ozena [m]

- m/p: ikus /p/

- m/b: ikus /b/

- m/n: sama/sana, ume/une, kame/kane, maye/naye

5.2.4. /f/ Ezpain hortzetako frikari gorra [f]

- f/p: afo/apo

- f/m: firu/miru, fiñe/miñe

- f/s: fiñe/siñe

5.2.5. /t/ Hortzetako leherkari gorra [t]

- t/p: ikus /p/

- t/d: karta/karda, soldu/soltu, ortu/ordu

- t/n: este/esne, ete/ene

- t/l: kate/kale

[t] [i] eta [i]ren ostean sabaikatu egiten da beti [ʧ] bihurtuz; [t] eta [ʧ]ren artean ezin topatu izan dut oposaketarik, hori dela eta [ʧ] alofonotzat baino ezin har dezakegula uste dut.

5.2.6. /d/ Hortzetako leherkari ozena [d]

- d/b: ikus /b/

- d/t: ikus /d/

- d/n: dator/nator, no/do, ude/une

- d/l: dau/lau, ude/ule

Berau leherkari gisa hasiera absolutuan eta "n" eta "l"ren ostean baino ez zaigu agertzen, garaiko kasu guztietan frikatizatu egiten da [ð] bihurtuz.

5.2.7. /c/ Bizkar hobietako afrikari gorra [c]

- c/č: atza/atxa, gatza/gatxa, artze/artxe

- c/ś: atze/ase, otzo/oso

5.2.8. /ś/ Goi hobietako frikari gorra [ś]

- ś/š: kase/kaxe, ase/axe

- ś/c: ikus /c/

- ś/č: asa/atxa, sera/txera, sarri/txarri, sorro/txorro

5.2.9. /n/ Goi hobietako sudurkari ozena [n]

- n/t: ikus /t/

- n/d: ikus /d/

- n/ŋ: kana/kaña, ana/aña, bano/baño

- n/l: neuke/leuke, une/ule, ona/ola

5.2.10. /l/ Goi hobietako albokari ozena.

- l/t: ikus /t/

- l/d: ikus /d/

- l/n: ikus /n/

- l/r: ule/ure, solo/soro

5.2.11. /r/ Goi hobietako dardakari bakun ozena [r]

- r/d: iri/idi, ede/ere

- r/l: ikus /l/

- r/r̃: ure/urre, ara/arra, pare/parre, bare/barre

5.2.12. /r̃/ Goi hobietako dardakari aniztun ozena [r̃]

- r̃/r: ikus /r/

5.2.13. /s̆/ Sabai aurreko frikari gorra [s̆]

- s̆/ś: ikus /ś/

- s̆/c: ikus /c/

- s̆/č: axe/atxe, koxo/kotxo

5.2.14. /č/ Sabai aurreko afrikari gorra [č]

- č/c: ikus /c/

- č/ ś: ikus /ś/

- č/ s̆: ikus /s̆/

5.2.15. /n̰/ Sabaiko sudurkari ozena [n̰]

- n̰/n: ikus /n/

- n̰/m: kaña/kama, señe/seme, aña/ama

5.2.16. /ŷ/ Sabaiko afrikari ozena [ŷ]

- y/i: yo/io

Berau afrikari gisa hasieran baino ez da agertzen, garaiko kasuetan frikatizatu egiten da [y] bihurturik.

- y/ļ: maye/malle, saye/salle

5.2.17. /ļ/ Sabaiko albokari ozena [ļ]

- ļ/y: ikus /y/

5.2.18. /k/ Beloko leherkari gorra [k]

- k/p: kare/pare, orko/orpo

- k/t: esku/estu, asko/asto

- k/g: ekarri/egarri, akarra/agarra

5.2.19. /g/ Beloko leherkari ozena [g]

- g/d: egur/edur, argi/ardi, edo/ego

- g/k: ikus /k/

Berau leherkari gisa hasiera absolutuan eta "n"ren ostean baino ez da agertzen, garaiko kasu guztietan frikatizatu egiten da [g̱] eginik.

5.2.20. /x/ Beloko frikari gorra [x]

Berau guztiz marginala dela esan beharra dago, batez ere maileguetan eta berba berezi batzutan agertzen da; adibidez:

/jaune/	[xaụne]
/jangoiko/	[xaṇgoịko]
/anaje/	[anaxe]
/jente/	[xeṇte]
/antoju/	[aṇtoxu]

etab...

5.2.21. FONEMEN TAULA:

	Ezpaineta-koak	Ezpain hor-tzetakoak	Hortzetako-ak	Bizkar hobietakoak	Hobietako-ak	Subukoak	Belokoak
Leherkari gorak	p		t				k
Leherkari ozenak	b		d				g
Sudurkariak	m				n	ŋ	
Frikariak		f				y	x
Frikari txistukariak					ś	ź	
Afrikariak				c		č	
Albokariak					l	ļ	
Dardа Bak					r		
Dardа Aniz.					r̃		

5.2.22. KONTSONANTEEN BANAKETA.

Kontsonante guztiak ez dira gune guztietan agertzen; batzuk hasieran ezin ager daitezke, beste batzuk, ostera, amaieran. Hona hemen egongunearen arauerako taula:

	Hasieran	Amaieran
p	parre, pare	ap, eup
b	bare, basa	-
m	malluki, merke	-
f	firu, fiñe	-
t	talo, tanga	dot, dekot, bat
d	domeke, doya	-
c	-	matz, orrotz
n	naiko, nagusi	non, emen
ś	sape, seme	dekoas, semeas
l	lobe, lore	ol,
r		-
r̃		txakur, atxur, intxur
ŋ		iñ, seiñ
y	yon, yan	-
ź		dakix, goix
č	txakur, txori	gatx
ļ	-	i l l
k	kuku, katu	onak, katuk
g	gorri, garri	-
x	jente, jaune	-

5.2.22.1. Hasierako kontsonanteen taula.

	Ezpunetakoak	Ezpain hortzetakoak	Hortzetakoak	Bizkar hobietakoak	Hobietakoak	Sabaikoak	Belokoak
Leherkari gorrak	p		t				k
Leherkari ozenak	b		d				g
Sudurkariak	m				n		
Frikariak		f				y	x
Frikari txistukariak					ʂ		
Afrikariak						ʧ	
Albokariak					l		
Darda. Bak							
Darda Aniz.							

5.2.22.2. Amaierako kontsonanteen taula.

	Ezpunetakoak	Ezpain hortzetakoak	Hortzetakoak	Bizkar hobietakoak	Hobietakoak	Sabaikoak	Belokoak
Leherkari gorrak	p		t				k
Leherkari ozenak							
Sudurkariak					n	ɲ	
Frikariak							
Frikari txistukariak					ʂ	ʃ	
Afrikariak				c		ʧ	
Albokariak					l	ʎ	
Darda. Bak							
Darda Aniz.					ɾ		

52.23. TAULA FONETIKOA.

Ondoko taulan Gatikan eta Urdulizen egiten diren fonema kontsonantiko guztien alofonoak ipini ditut.

	Ezpuneta-koak	Ezpain hortzetakoak	Hortzetako-ak	Bizkar hobietakoak	Hobietako-ak	Sabai aurrekoak	Sabaikoak	Belokoak
Leherkari gorrak	p		t				t̠	k
Leherkari ozenak	b		d					g
Sudurkariak	m	ɱ	n̪		n		ŋ	ŋ
Frikariak		f					ɣ	x
Aproximan.	β̞		ð̞					ɸ
Frikari txistukariak					s̻	ʂ		
Afrikariak				c		ʧ	ʧ̠	
Albokariak		l			l		l̠	
Dardа. Bak					ɾ			
Dardа. Aniz.					r̻			

5.3. ESAKERAK

Eraskin honetan inkestak burutu ahala agertu izan zaizkidan esakerak, esamolde bereziak eta esakuneak ematen ditut alfabetoaren arabera.

ABERATZA INFERNUKO LEBATZA (D): esakune honen antzekoa dugu " Aberatsa, inpernuko lebatza: pobrea zeruko lorea" AZKUE (1935-167)

AGE EUKI (D): familiaren etorkia izatea.
"age deko orrek etzek edosein kasuterako (G)", etzeko erentzi les deke (G)"

AGINDU BAT EMONA BI AGINDUAS KONFORMA ADI (U):

AGINDU BAT EMONA BI AGINDUAS KONFORME IXEN ADI (G)

AGIÑEK BARDINDUTE EUKI (G): zentzuduna, heldua izatea.

AGO BETE ASURREAS ITXI (D): harrituta utzi.
"ago bete asurreas itxi neu orrek (G)"

AGO BETEAS ITXI (G): harrituta, berba egin barik utzi
"ago beteas itxi neu (G)"

AGO BETEN IN BERBA (G): handikerietan ibiltzea

AGO LOI (G): aho zikin, aho bero

AGO MIÑEN IBILI (D): aho mihitan erabili, denen elkarrizketen gaia izatea.

AGO SABAL, ago sabala (D) aho bero

AGOA BETEN IBILI (G): handikerietan ibili

AGOAN IBILI (G): ahoan ibili, txarto esaka ibili.

AGOATAN ARTU (G): ahotan hartu, ahotan ibili.
"agoatan artu ba motibu barik (G)"

AGOATI ATARA BERBE (D): esan erain, ahoatik berba atara.

AI ENE, OI ENE, ETA IÑON MIÑIK ES TA BETI NABIL DOLORES (U)

AITTEAREN IÑ ORDUKO (D): gauzak arin gertatu.

AITTU BETEN (D): begirada bat emanda.
"aittu beten elei esan eser (G)

AITTUKUNE MOTZA (G): haserre, adikune motza.

AKABA DIRE NIRE EMEN EGOTEK (D): joan egin behar dela adierazteko.

ALAN EDO OLAN (D): halan edo holan, edozelan ere.

ALAN ZEIÑ OLAN (U): halan zein hola, edozelan ere.

ALBO GANERA YAUSI (D): albo baten gaineara jausi.

ALBO-ALBOKA (D): albo-alboka

ALGORTA TXARRI GORTA (D)

ALKAR ONDO ARTU (D): idea edo asmo batekoak direnak.
"pentzamendu betekok direnak (G)"

ALKAR PODEROSO IMINTTE EUKI (D): ondasunak erdi bana, bien izenean ipinita eduki.

ALKAR PODEROSO IMIÑI (D): ondasunak erdi bana, bien izenean ipini.

ALKARREAS BAT INTTE EGON (D): Lagun handiak direnak.

AMAKATARIK GORA (G): "gora" aurrera adierazteko erabiltzen da.

AMASA BATEKOK IXEN (D): hari bereko korapiloak
"amasa bateko tire orrek (G)"

AMASORTZIRIK OGERIRARTEKO NESKAK ESATEN DERE, AU ES TA ORI BERES; GERO OGEITABOSTERIK OGEITARRARRERARTEN, AU BAI TTE ORI ES; ETA OGETAMARRETI GERO, SEIÑ AU SEIÑ ORI (U)

AMEN AMEN IÑ, TA NORBERANA IÑ (D): Denari bai esan arren norberarena gero egin.

AMEN PARIE BATA KARAKOLA ETA BESTE BARIE (U)

AMEN, SU OR TA NI EMEN (U)

ANKA YOKON YON (D): arin, korrika joan.

ANTZ OBE EMON (G): antz hobea eman.

ANTZIK EMON BERES (D): huts egin, antzik eman ere ez.

APUR BET GORA BERA (D): Gutxi gora behera
"errotara eroteko apur bet gora bera anege eroteko kilo bat geyau kilo bat gitxiau ixengo san (G)"

APURKE APURKE (D): apurka-apurka.

APUTXUKE APUTXUKE (D): apurtxuka-apurtxuka.

ARI ARIKO IXEN (G): hari, orekoa izan.

ARRE ARRE AUSOAK IN SEDIEN BARRE (U)

ARRE ARRE BASTARRAK IN SEDIEN BARRE (G)

ARTEK ARTU ESIÑIK IBILLI (D): Itota ibili, lasaitu barik ibili.

ASPALDIKO PARTES (D): aspaldiko partez.

ASPI YATEN IBILLI (D): azpi jaten ibili, norberaren kalterako ibili.

ASPIREK EKARRI (D): Gazteei joaten direnean esaten zaie goseak edo ekarriko dituelako.
" gose datortzunen etorko sara, aspirek ekarko sittu (U)"

ASTO BATARI BUSTENA KENDU, BESTEARI IMIÑI (D): egin ahalak eginda ere lehenengoan geratu.
"asto bateri bustena kendu te besteri imiñi, emeko gause pagateko ango sertu, leku beten lusero egon berren emeko paga ta an sor apur bet eta ordun olan ixete san (U)"

ASTO YON TA MANDO ETORRI (D)
"seoser itteko usten yon ta bije alperriko itte sanen asto yon ta mando etorri (U)"

ASUR UTZEAS LOTU (D) argal dagoena.

ATASA BATEN (D) bide batez

ATERTU BARIK IN BERBA (D): isildu barik egin berba.

ATZERA MARDO IÑ (G): huts egin, lehenengoan geratu.

AURPEGI ARTU (G): aurpegia hartu.

AURPEGI EMON (D): aurpegia eman.

AURPEGIS AURPEGIS BERBA IÑ (G): Gauzak aurrez aurre esan.

AURRES AURRES TOPA (D): Buruz buru topatu.

AUTZEK EUKI (G): Zorte handia izan, denetarako patu ona izan.
"autze tekos edosetarako (G)"

AUTZESPORRUN (D): Korrika, arin, lasaitu barik ibili

BADAESPADAN (G): Badaezpadan.

BAITTE SERA BERE (D): Baita zera ere.

BARRUK AGINDU (D): Barruak agindu, kontzientziak agindu.
"barruk estoste agintten ori itteko (G)"

BASTARRAK BETE DIRU EUKI (G): diru asko daukanari buruz esaten da.

BASTARRIK ANDAR (G): Hara eta hona ibili.

BAT, BI, IRU, LAU SAGUSARRAK YANGO NAU, SAGU SARRAN ALKATE MARIA MARIA PELUKE (G): Umeen jokoetan nork lo egin behar duen jakiteko egiten den silabeoa.

BATA BESTE PODEROSO IMIÑI (G): Erdi bana eduki, ondasunak bien izenean eduki.

BATEK GURE ES ETA BESTEK BER ES (D): Batek gura ez eta besteak behar ez.

BEA YOTA ITXI (D): Beha jota utzi, lur jota utzi
"emon dotze palisa bat bea yo arten, bea yota itxi deude (G)", "txarto etorri betek bea yota itxi deude (G)"

BEGI ARGI IÑ (D):Norberaren erakoa izan
"norberan erako ixen dala (G)"

BEGI BALTZA IXEN (D): Begi beltza izan
"begi baltza da ori"

BEGI DUSTIK ESTERE BARDIÑ IKUSTEN (U): Begi guztiek ez dute berdin ikusten.

BEGI GUSTIK BATERA ESTERE NEGAR ITTEN (D): Begi guztiek batera ez dute negarrik egiten.

BEGI ONEKO IXEN (D): Begi onekoa izan.
"begi oneko da ori (G)"

BEGIK ANDIAOK EUKI GOSE BAÑO (D): Begiak handiagoak eduki gosea baino.

BEGITTEKOTZAT ARTU (D): Txartzat hartu; mania, tirria hartu.
"begittekotzat artu neu ni (G)"

BEGITTEKOTZAT EUKI (D): Txartzat eduki; mania tirria eduki.
"begittekotzat deko jentek (G)"

BELARRIK ATARA (D): Mehatxua umeei esaten zaie okerren bat egiten dutenean.
"belarrik atarako tzues (G)"

BENE BENETAN (D): Bene benetan.

BERANGO SOLTERO Y SIN MANO (U)

BERBA TXARREKO (G): Berba txarrekoa.

BERBA UTZE IXEN (G): Berritsu, berbaldun, berba hutsa izan.

BERBE ATARA ESIÑIK EGON (G): Berba eragin ezinik egon.

BERBE EMON (D): Berba eman.

BERBE KANBIA (D) Gaia aldatu

BERBE YAN (D): Berba jan.
"berbe yan deu orrek baya ni lengon nau (G)"

BERDE IBILLI (D): Haserre ibili.

BERO BERO IÑ (D) Jo, bero bero egin.

BERTAN BERA ITXI (D): Bertan behera utzi.

BESOK AUME INTTE EGON (D): Ezer ere egin barik egon, besoak gurutzatuta egon.

BETE BETEN EGON (D): Bete betean egon.

BETEKADA BAT IÑ (D): Betekada bat egin, tripakada bat egin.
"betekada bat in deu te txarto ibil da (G)

BIDE BETEN ETORRI (D): Bide betean etorri, albo-alboka mozkor etorri.

BILBO IKUSI (D): Umeak burutik hartuta eta altxatuta Bilbo ikusteko esaten zaie.

BILINBOLAKA (U): Bilin-bolaka

BILDURREK YOTA EGON (D): Bildurrak jota egon.

BISKAITARRA YAN TA OTZ (D): Bizkaitarra jan eta hotz.

BURUS BERA (D): Buruz behera.
"ganorabako ori, burus bera dabill ori (G)"

BUSKENTZAK ORDE BETI (U): Buzkantzak ordea beti.

DAONEN BONBON ESTAONEN EGON (D): Dagoenean bonbon ez dagoenean egon.

DAUSENAK ALDEN ETA ALEGRE KALLEN (G): Dagozenean aldean eta alegre kalean.

DEMANDAN IBILLI (D): Liskarrean ibili, agirika ibili.

DINGILI-DANGOLO IBILLI (D): Herrenka ibili.

DIRU ERREMENTARI (G): Dirua errementaria.

EDERRA SARTU (D): Ederra, galanta sartu.
"ederra sartu dotzo! (G)"

EDUR URTE GARI URTE (D)

EGARRIES ITTOTA EGON (U): Egarriak itota egon.

EGARRIK YOTA EGON (U): Egarriak jota egon.

EGUNE BARIK (D): Eguna egin barik
"egune barik altza da oitti (G)"

EGUSKI SARTZAITTE ONA BIER EGURALDI ONA (G)

EMOYOSU GATZA ORRERI (D): Umeen gainean, gehienetan, esaten da zerozer harrigarri egiten dutenean.

ENTZUN ETA GOR IÑ (D): Entzun eta gor egin.

EPELAK EMON (G): Ziria sartu.
"epelak emon deustes (G)

EPERDIN GANERA YAUSI (D): Ipurdiaren gainera jausi.

EPERDIRAÑOKO MOSKORRA (D): Mozkor handia.
"eperdirañoko moskorraas egon da (G)"

ERANDIO LEYOA ETA LOYU ARTO ASKO ERAIÑ ETA GITXI KOYU (U)

ERAS EUKI (D): Eraz eduki.

ERDIMERKE EROSI (D): Erdimerke erosi.

ERDIMERKE SALDU (D): Erdimerke saldu.

ERREMINTTE TXARRA IXEN (U): Pertsona ganorabako, moldegaitza izan.

ESAN ONEKO (U): Esan onekoa.

ESAN TA IÑ (D): Esan eta egin.

ESAN TXARREKO (U): Esan txarrekoa.

ESANAK ESAN (G): Esanak esan
"esanak esanta bere lengon dau ori (G)"

ESANEGIÑEK PARKATU, ATE ONDON SAKATU (G): Esan eginak parkatu eta ondo sakatu.

ESANERA ETORRI (D): Esanera etorri.

ES BURURIK TE ES BUSTENIK (D): Ez bururik eta ez buztanik
"es bururik te es bustenik esteko onek (G)

ESENTZUN IÑ (D): Ez entzun egin.

ESERRESEN EGON (D): Ezer ezean egon.

ESERRESEN LOTU (D): Ezer ezean geratu.

ESIKUSI IÑ (D): Ez ikusi egin.

ESIN BESTEN (D): Ezin bestean.

ESKUK BOTA (D): Lagundu

ESKUN DIRUES EROSI (D): Eskuan diruz ordaindu.

ESTU TE LARRI EGON (D): Estu eta larri egon
" estu te larri dau seoseaittik (G)"

ES YAKIÑ IÑ (G): Ez jakin egin.

ES YAKIÑEN EGON (D): Ez jakinean egon.

ETORRI ANDI EUKI (G): Berba hutsa izan eta diru asko eduki ere bai.

ETORRI ANDIKO IXEN (G): Berba hutsa izan eta diru asko eduki ere bai.

ETZE UTZE YANTZI (G): Etxe hutsa jantzi.

ETZEKO ANDI IXEN (G): Etxekoekin konfiantza handikoa izan.

EURI ETXALEN EGON (G): Euria botalean egon.

GABON EGUNE EGUN ILLUNE (G): Gabon eguna egun iluna.

GALANTAK EMON (D): Galantak, ederrak eman.

GALDU GORDEN (G): Galdu gordean.

GANADU ONA PARA (G): Haserratu
"ganadu ona parako da".

GANORABAKO MARIMANDAKO (G)

GARI BASATARA TA ARTO PRASATARA (G): Garia basatara eta artoa brasatara.

GARIXUME BAÑO LUSEAO IXEN (D): Garizuma baino luzeagoa izan.

GARROTE OTZEN (U): Kolpeka.

GATIKA ARTOA YAN SATIKA (U)

GATZEN ARDURERIK ES EUKI (G): Gatzen ardurarik ez eduki. Ardurabakoa izan diru kontietarako.
" orrek esteko gatzen ardurerik (G)"

GAUEK EKARRI (G): Gazteren bat joanez gero gauak ekarriko duela esaten da.

GAURRIK GORA (G): Gaurtik aurrera.

GAUSA BAKOTXA BERE SASOIÑ (D): Gauza bakoitza bere sasoian.

GAUTXORI IXEN (G): Gau txori, gau zalea izan.
"gautxori da ori (D)"

GELDI EGON ESIÑEKO IXEN (D): Geldi egon ezinnekoa izan
"geldi egon esiñeko da ori"

GERISPEKO IREN ANTZA EUKI (D): Aragala denari esaten zaio.

GERO, OTZA ESTANA BERO (D)

GESU BETEN (D): Berehala, behingoan
"erdu gesu beten(G)" "gesu beten yongo nas (G)"

GILTZE EMON (U): Giltza eman.

GILTZEPEN IXI (U): Giltzapean itxi.

GITARRA YO (D): Txakurrak atzeko hanka batez hazka egiten duenean gitarra joten dabilela esaten da.

GIXONA BETI GIXONA (G): Gizona beti gizona.

GOIS GORRI ARRATZEN EURI, ARRATZALDE GORRI GOIXEN AXE (U)

GOIS GORRI ILLUNDIREKO ITTURRI (U): goiz gorri ilunderako iturri.

GOIXEN EGUSKI TTE ATZALDEN EURI MARTIKO EGURALDI (U): goizean eguzki eta arratsaldean euria Martiko eguraldia.
GORA YO (G): Auzietan apelazioa egin, gora jo.

GORRIK PASA (D): Gorriak pasatu.

GORRINGO BIKOK IXEN (G): Pertsona ona izan.

GOSE BEDARRA SAPALDU (G): Jatun onari esaten zaio.
"gose bedarra sapaldu dosu suk (G)"

GOSEK IL BER (U): Goseak hil behar, sano gose izan.

GOSEK ILLIK EGON (U): Goseak hilik egon.

GOSEK TRAGA (U): Goseak tragatu.

GOYEK BERA ETORRI (G): Goiak behera etorri
"goyek bera etor dakos (G)"

GOYEK ETA BEAK YO (U): Goiak eta beheak jausi.

GOYEK YAUSI (G): Goiak jausi.

GURE MUTILLE YATEKO OPILLE (G): Gure mutila, jateko opila.

IBILLIN IBILLIN (G): Ibiliaren ibillan, ibillaren poderioz.
"ibillin ibillin topa dot (G)"

INFERNUKO BARRABASA BAÑO OKERRAU IXEN (U): Infernuko barrabasa baino okerragoa izan.

INFERNUKOK ARTUTE EGON (G): Infernukoek hartuta egon.

IÑON PENTZUN EGON (G): Inoren ustean egon.

IRETARGI LABA GANEN EGON (G): Umeak barreka hurrengoan negar egiteko dagozenean esaten da.

ITTO BEARREN (D): Ito beharrean
"karraderan itto bearren dabill (G)"

ITXUREN YAUBE IXEN (G): Ituraren jabea izan
"esta itxuren yaube (G)"

ITZURI ARGI IÑ (G): Itsuari argia egin
"ona saus su itzuri argi itteko (G)"

JANGOIKOK LAGUNDU DIXULE (D): Jangoikoak lagun diezazula.

JESUS MARIA TA JOSE MILLE BIDER (D)

JOSE MOSE YANTA BERE GOSE, EDANTA BERE EGARRI, JOSE BETI BARAGARRI (U): Daukaguna baino gehiago gura izaten dugula adierazteko erabiltzen da.

JOSE YANTA BERE GOSE, EDANTA BERE EGARRI JOSE BARAGARRI (G): Daukaguna baino gehiago gura izaten dugula adierazteko erabiltzen da.

KARAKOLA ETA BAREA PAREA (G)

KATIKA ARTOA YAN SATIKA (G)

KATU BALEGO ERRU (G): Katua balego berari errua.

KIRRIMURRU IBILI (G) Ohean bueltaka ibiltzea da

KISKETEN IBILI (D): Hanka baten gainean ibili.

KOKOLO-MONGOLO (G): Kokolo-mongolo.

KOKOTEKO KOTXO (U): Kokotekoa emanez gero kokoteko kotxoak hiltzen ei dira.

KRISTONAK ESAN (U): Itzelak esan.

KUKURIK KUKURE (G) Urte batetik bestera

KUSUN IÑ (G): Jatekoa okerreko lekutik joan
"kusun in deu (G)"

LENGO MODUN LOTU (D): Lehenengo moduan geratu.

LENGON EGON (D): Lehenengoa egon.
"berbe yan deu orrek baya ni lengon nau (G)"

LOGUREK ERRETA EGON (D): Logurak erreta egon.

MARDO EUKI (G): Barruan gordetzen den hasarre.
"sues asarre nau ni baya estotzut erakutziko, baya barrun dekot (G)"

MOTZA KATU KOROTZA (G): Umeei esaten zaie.

MUNDUN BADA BERES (G): Ezelan ere ez.

MUNDURIK ANDAR (U): Hara eta hona ibili.

MUNGIA LAPUR GUSTIEN TOKIA (U)

MUNGIA LAPUR GUSTIN TOKIA (G)

NARRES BIXI (D): Narraz bizi, txarto bizi.
"narres bixi da ori bear asko itten deuleko (G)"

NASTE BORRASTE (U): Nahaste borraste.

NASTE PORRASTE (D): Nahaste borraste.

NON ERROMERI AN SANTA MARI (G): Parrandazaleen gainean esaten da.

OBA ES (D): Hobe ez!

ODOL BARIK LOTU (G): Ikaratu.

ODOLAK IL (G): Ikaratu

OLAN BEARRIK (G): Hola beharrik

ON IN DEIXULE (D): On egin diezazula.

ONDO AITTU (G): Ondo eritzi, ondo begitandu

ONDO ESAN BEARREKO IXEN (G): Ondo esan beharrekoa izan.

ONDO ETORRI (G): Bat etorri
"enator ondo orreas (G)"

ONEN ONA IXEN (D): Onean ona izan
"onen ona da ori (G)"

OÑESKORIK GURE ES, TA SALDI GANEKORIK ETORRI ES (D): Oinezkorik gura ez, zaldizkorik etorri ez.

ORDEKO EMON (D): Ordekoa eman.

OSO OSON ESAN (D): Oso osoan esan

OSO OSON YAUSI (D): Oso osoan jausi.

OSTAS OSTAS (G): Ozta-ozta

OTZAK ILLIK EGON (U): Hotzak hilik egon.

PERLESIÑE EUKI (G): Urduria, egon ezinekoa izan.

PISTARIK EMON BERES (G) Zekena denaz esaten da.
"orrek elei emon pistari pere (G)"

PITTEN PITTEN (G): Pitan-pitan, sarritan.

PLISTI-PLASTA EMON (D): Jo, plisti-plasta eman.

-REN EGARRI EUKI (D): -ren egarria eduki.
" orren egarri deko (G)"

-REN EGARRIES EGON (D): -ren egarriz egon
" orren egarries dau (G)"

SALDI ANDI GANEN YON GURE IXEN (U): Harroa denaz esaten da.

SAME YOKATU (D): Lepoa jokatu.

SAN JUAN SELAN ETORRI ALAN YOAN (G)

SAN SIMON ETA SAN YUDA YOAN DA UDA TA BADATOR NEGUA (U)

SANTA BARBARA SANTA KRUS JAUNA BALIA SAKIGUS (G)

SAPO EUKI (G) Hasarre egon, gorroto izan iragarri barik
"barrun deko sapo ori gordeta (G)"

SAYETZAK AUSI (D): Deionak egin, hiru dira.

SERUKO KATU IXEN (G) Pertsona onari esaten zaio.

SOÑU BAKO ERROMERI (D): Umeak negarrez eta zalapartaka dabiltzela.

SOPELANA DONDE EL BURRO TOCO LA CAMPANA (G)

SOPE TA ESKONTZE BERO IXEN BER DEUDE (G):Zopa eta ezkontza berotan.

SOR ETA LOR (G): Nahita nahi ez

SORRI ABERASTU (G): Zorri aberastua.

SOTZ ERREMENTARI (U): zotz errementari

SURRUNE LES IN LO (U): Zurruna legez egin lo.

SU TE NI BALIENTEK ETA BI (G)

SULO BIKO MADARIKETU (G): Hau irain handienetarikoa da.

SURRUNE MODUN EGON LO (D): Zurruna moduan egon lo.

SURRUT ETA PURRUT IÑ (G): Edan eta uzkerra bota

TANBOLIN BAKO ERROMERI (U): Umeak negarrez eta zalapartaka dabiltzela.

TARDANTZE EMON (D): Umeei esaten zaie aguantaezin egonez gero bete bategana joateko eta emateko "tardantze".

TAYO ONEKO IXEN (G): Itxura onekoa izan: kontrakoa "aldestayo" da.

TRENTIN TXARREKO (D): Ganorabakoa.

TRENTIN TXARREN (D): Ganora barik
"trentin txarren dabill ori (G)"

TRENTIÑ ONEKO (D): Ganorazkoa.

TRENTIÑ ONEN (G): Ganoraz ibili
"trentiñ onen dabill ori (G)"

TRIPASORRI (G): Tripa zorri.

TRIPEKADE IÑ (D): Tripakada, betekada egin.

TUPIN TAPA YON (G): Mozkor, ardoz beterik joan.

TXAKUR TXIKER BATEN PUPU ETA LAU MARIN TRAPU (G)

TXANKA PISTOLA (U): Hanka argalak dauzkanari esaten zaio.

TXARREN TXARRA IXEN (G): Txarrean txarra izan
"txarren txarra da ori"

TXARTO ESAN BEARREKO IXEN (G): Txarto esan beharrekoa izan.

TXIKERRA BADA ENANA, ANDI BADA TANGANA, BARRABAS ANDRAK BETI DEKE SERESANA (U)

TXOR TXOR TXOR EGON (D): Berbaz egon.

UMEN SENTZUNE ETZEN ENTZUNE (G): Umeen zentzuna etxean entzuna.

UMEK SER IKUSI A IKISI (D): Umeek zer ikusi ha ikasi.

UMEK UME EMEN TA MADRILLEN BERE (G)

URTE TXARRI ONA IXEN (G): Gutxi janda sano hazi dena.
" urte txarri ona ixen da ori, gitxi yanta andi asi da (G)

USIN TXARRA ARTU (D): Usain txarra hartu.

YAI EGUNEKO YANTZI (D): Jai eguneko jantzi.

YOKUNE LAU ETORKUNE (G): Joakune lakoa etorkune.

YOKUNE LAU ETORRERE (G): Joakune lako etorrera.

YOTA EGON (D) Nekatuta egoten denean

5.4. TESTUAK ETA ESALDIAK

Eraskin honetan tesia burutu ahal izateko jaso ditudan testu labur eta esaldi bilduma emango ditut lekukorik lekuko.

5.4.1. GATIKAKO BIBIANA BARANDIKA

- orrek esteu eser erosi tte, dana yan deu
- esta etorri etzera eta, esteu geittu bere
- eurok bakarrik estire etorri, neu be etor nas
- esteude ekarko es a, es beskarirık eta es afarirık
- atzo eseun geittu te, gaur bere estator
- eurok bakarrik esteude iñ, geupere in du
- estotzet esango aitteri es, amari bes
- andi ixen nei txikerra ixen bardin da
- etzen nei a, kallean beti daus berbetan
- bateti bildurre dekopaya, besterako yon gure neuke
- seuek etorri nei geu yon bardin da
- emen nei bilbon igual doste
- egon saittes emen, eser esan barik
- esta etorri baya estau lebarik
- bateti etor gure deela diñe baya besteti kotxerik estekela
- bason nei gortan, bason ixen nei gortan ixen beti deku bearra
- estokure in deixun
- estokure ixen ekar deyen
- estosu pentzaten etorko direla?
- estere esan akaba deela ala?
- pregunta ixu geyau yan gure badeude
- esayosu ia badatos bier
- suk pentzateosu etorko direla?
- ori estala emeko entzun deude, entzun deu batebatek
- ori a, neu onasen señeas etor da
- ogi ekar deun a, ume edo señe estau
- pregunta dee geuk pregunta dun andreaittik
- ori gixona yon garen lekuko esta emeko
- estot esetuten a, orren erri
- makaldu te, ariñ il san
- entzun in doteneko esetu dot
- itteko idean yonas baya estot iñ
- etze sarrak a, akabaten dos
- aunkesea oñes, yongo gara
- estotzet emongo a, belauneko eskatuten bados bere
- diru a, emoteko ekar dotzune, esta etorri
- orrek a, geu ixen garan lekure dos

- geu ixen garan a, laguneana ixen dire orrek
- au libiru dekotena da
- au libiru dekoten a, gixonantzako da
- bota in dere ni ixen nasen a, etze, ni ixen nasen lekuko etze edo
- erosi tte ensegida galdu dot
- txakurrek ausi itten deu sarata bat entzuten deuneko
- yateko idean etor da baya esteu yan
- iaketa emen gausen, yongo gara ukusten
- iaketa etor saran lotu saittes a, afaritten
- beiñ asieskeron akaba in ber da
- ori eleitte egon baketan a, gaixorik egonta bere
- gure esteule in deu
- iaketa asiosun akaba
- beiñ iñeskeron saldu in berko da
- ieketa seutakixun esaixu seuk
- aunke denpora txarra iñ esta lotxen etzen
- kanpoko ixenarren a, euskera ikis deu orrek
- ori esatea, esta ona
- bason ibilttea, ona da
- orrek estau esan etorko dala
- yon da etorteko
- estot pentzaten belu etorko dana
- afari yan esittearren, yon dires, edo yon dires afari yan esittearren
- estaitt akaba badeude dana
- estaitt etor badires
- ori etorte gure dot
- orrek a, emen egote gure deude
- badakitt etor dana
- badakitt a, astelena selan dan
- badakitt akaba deena dana
- bai etor da
- yakin dot etor direna
- grasik etor dana!
- grasik akaba deudena!
- seguru akaba deena!
- seguru emeko dana!
- esan dotzupa ekar dotela
- entzun dot ondo daola
- emen jente asko ukusten da
- ukusten da emen, selan etor diren
- esan dotzut txarto daola
- konturetu nas kanpoko selan saran edo
- ierri dotzut selan kanpoko saran
- ulertu dotzut, bier datosela
- esan dopa, egon garala an
- lastime dekot dana yan esitte
- lastime lelau etorri esitte
- ori andiao da
- au txikerrao da
- ori da mutil gasteena
- ori da andrarik sarrena erriko, erriko andrarik sarrena
- ori andiegi da
- ori txikerregi da
- ori mendi a, andi da edo
- sano andi da edo
- ori etze sano andi da
- ori gastetxu da
- ori loditxu da

- ori esta orren gaste
- ori esta, barri
- esta ain barri
- ori fasillao da
- ori, asko bere, fasillao da edo
- ori asko gasteao da
- ori obe da
- ori obeto dau
- ori txarrau da, ori txarra da
- ori txarrau dau
- kafe berotxu dau
- erreke loi dau
- yateko gasi dau
- ori erriko abade da, edo ori errin dau abade edo
- ori ameriketan dau pastore
- ardau, garrastute dau
- ardau garras dau
- onek gas gitxi deko
- gasa dau
- señe uretara yausi da
- amak imin deu lapiko, lapiko imin deu surten amak edo
- sagarrak loran daus
- orrek eguskitten egon dires
- kaleri kale ibil gara
- atzoko lekun egon gara, atzo on garan lekun egon gara edo
- kamiño batetik etor gara
- sean dekosu ori?
- orren bildurre dekot
- logure dekot itzela edo
- otzak iltte nau
- beyek txal bat in deu
- ardi ill in da
- enas akordaten orreas
- sano argaldu nas
- ori asko akordaten da erries
- esnek irikiñ in deu
- gau gustiñ egon da sarate
- diru faltaten dat edo, estekot
- lagundu dotzut akabaten dana
- orrek itxi deu fumate
- itxi deuste segitten
- orrek etzera ien deu
- kallen itxedon dotzut, edo itxedon dotzut kallen
- itxedon apur beten
- itxi bentane sabalik apur beten
- txakurren agarra otzet, edo agarra otzet txakurreri
- orrek aittu deuste
- geittu dotzut
- ser deritxesu orreri?
- ser dabiltzu or?
- ser diñosu?
- orrek esetuteneu
- niri igual doste
- orrek esteko inportantzirik, edo esteu inporta
- señeri negar erain dotzesu, erain dotze
- orreri etor eraiñ in dotze?
- damutute nau, yan esitte
- yan esittearren da, gure fasillao a, dabilgune

- altza eraiñ in doste goixetik
- orreri, akaba eraiñ in dotze dana
- iru egun barru etorko dires
- oiñ urte bete egonitzen emen
- laugarren egunen etor siren orrek
- ordu erdigarrenen yon siren edo
- ordu bietarten egon gara emen
- uxela etor balitzes beingon
- orrek, esteuste balio
- esineitte yon etzera
- esineitte etorri ariñ
- esiñ egon ixenas emen
- enei yan geyao
- esin dot yan geyao
- basu bete ur emoyostesu
- orrek a, karro bat a, arto ekar deude
- ainbet diru dekot
- ori erosteko ainbet diru dekot, naiko diru dekot
- estekoas bi baño
- orrek diru barik yon dires
- eron apurtu barik
- domekan etorriko nas
- etor danik ona estot ikusi
- ori kanpon egon da, akabuko urtetan
- ori urte batzuten bilbon egon da
- koxixu señe yausi seditten
- ate ixi dot, otzittu sedeitten
- datorrenean egongo nas beraas
- emen egongo gara arik eta etor arten
- ni gañe gaste sara seu bere
- ori gañe andi sara
- orrekañe diru badekosu
- orrek amagañe urte dekos
- estaitt selan esango neuken
- su lau nas ni
- orrek a, balekilleles itten deu berba
- nik sureles in dot
- eurok ekarko derelata nau
  trena galdu dot eta belu nator
- akabaten dosunen yongo gara etzera
- suok akabaten dosun artean, yongo gara etzera
- estot ukusi atzorik ona
- allega sireneko yon siren oira
- ukusi sittut etorten
- pasa saranen geittu dotzut, esta?
- orrek a, nire neben antza deko
- seuk yateko ekar dotzu ori
- basora esin yon litte denpora ona itte espadeu
- asko etor siren baya danak yaeuden
- ori ausitte dau
- ori esan da, edo esanta dau
- medikunen egonitzen
- medikuana ixenas
- umek asi dire ikastolara
- ori plentzire eskondu san
- umek andi in dires
- plentziñ egon gara buelta bat emoten, edo plentziñ emon du buelta bat
- esakune batzuk egoten dire orrepere

- jittanu antza deko
- sorristo lelauko kontu san
- mutil bardingo mutille, koskorra, txikerra beres ta andi beres mutil bardingo
- urreko egunen etor siren
- etzeti datosela pentzaten dot
- durangoko sarala pentzaten dot
- ori gerniken bixi dana da
- oin dosela pentzaten dot
- giltze dekona esta etorri
- ondo in dotela pentzaten dot
- emen dekotela pentzaten dot
- ogi dakarrena emeko da
- seutekosule pentzaten dot
- esan dot geutekule
- orrek in derela pentzaten dot
- nondi satosen yakin gure dot
- ondo in dule pentzaten dot
- dana erosi dotela pentzaten dot
- nik estaitt suk esaten badosu baya guk estu esate ixen klarorik
- seose olan ixeo da kontestasiño orti orrena
- baten ixen giñen
- beiñ a, sues egonitzen an
- bata nei beste usaten du
- gure dot etorte
- gure dot etor saittesan
- ori etor ditten gure dot
- es yateko esan dotzet
- au ekar du yon sedeitten
- erosi dosu eser?, edo eser erosi dosu?
- ikus dosu iñor?
- gausa bat esan gure dere esta?
- egon sara iños or?, edo or egon sara iños?
- ikus dosu batabaten?, edo lekuren baten
- estot ekarri eser
- estot ikusi iñor
- enas egon iños or
- iños da emen geyenen esaten dana
- estot topa lekurik iñon
- ori estator iños goixetik
- estu koxu bapere
- ori estosu ingo ondo eselan bere
- orrek ekar deude seoser
- emen aren itten da euskeras
- batabatera dos
- edoselan bere ondo ingo du
- nosonos etorri dire
- batabat sartu da etzen
- etorri seinttikes nosgure
- esaixu edosein gause
- edoseiñ etor littike
- orrek edoselan itten dee berba
- ori edosein lekun egon leitte
- edosein momentun dos basora
- edosein lekure dos
- bakotxak al deune esaten deu
- iru bakotxak ekar dus
- irune ekar dus
- ori gatxa da norberantza pere

- ilei batek ori
- kotxerik euki esen eleitte yon
- txarto ittekoan obeto da itxi
- basora yotekoan gausak prepara ber dus
- urtete osunean ixi ate
- sue bistukeran erre inas
- maye yan dune apurtute dau
- egon garan taberne aitteas ixi in deude
- gero yongo gara, etor saren basora
- orrek kantaten daki
- atrebidu da koisten
- estudiaten segitten deu
- yaten emon deuste
- pasten itxi deuste
- ume ukus dot, libiru bet legitten ukus dot ume
- ori kantetan entzun dot
- aittu dotzet
- geittu dotzet
- itxedon dotzet
- txakurreri agarra dotzet
- orreri lagundu dotzet etzera
- enas konturetu selan etor diren
- estot ukusi selan afaldu dosuen
- afalten gaus
- euri itten dau
- ser dabiltzu or?
- gaur goixen euri in deu
- ogin bille yon dires
- umek etzera yon dire diru bille
- orrek autobuseri itxedoten daus
- autobusen begire daus
- gausa bat itten deude orrek
- diru barik yon dires
- eron ori apurtu barik
- bi baño estoas ekarri
- ori esta berde asule baño
- sagarrak ain bete daus
- batabateti etor dires
- orren antzera esaten da nosonos baya gitxi
- iru egunen kanpotik ixenas
- ori urte askotan on da amerikan
- senbet egunetan on sara kanpon?
- ori lau asten on da makal
- se etzetan dau?
- seiñ, mendiñ egon sara?
- baso esaten geuntzen guk a, ba, serari, tontorra estau, searrari esaten geuntzen baso atxiñe
- sein bason egon sara?
- iru etzetan egonas
- se etzetako da sure andrea?
- se urtetako da ori ardau?
- se egunetako da señe?
- se koloreko da gone?
- lau urteko ume bat etor da, sein bet etor da
- senbet ateko da etzea?
- se erritteko da ori?
- ori eun kiloko arri da
- se egunetati saus emen?

- se etzetati etor sara?
- sein mendittik ekar dosu ori?
- sein basotik ekar dosu ori?
- nondik satos?
- iru egun da etor estala
- ori gaixoritau a, urte askotan
- lau aste die agertu estala
- atzorik ona estot ukusi
- konturetu nas or daola
- esan dotzut txarto daola
- entendidu dotzut bier datosela
- estaitt nor etor dan
- estakitt nongo dan
- estaitt etorri bada
- estaitt ekar badau
- damututе nas, belu etor naselako
- damututе nas, dana yan esitte
- datorrenean egongo nas beraas
- akabaten dotenen yongo gara etzera
- parkatu belu etor naselako
- lastime lelau etorri enasena
- gerniken bixi dana, gaixoritau
- giltze dekona esta etorri
- yan dun mayea auditte dau
- ixi deude taberne, ori edan gendune
- sillea yarri sarana apurtute dau
- neu egonasen sillan, seu on saran sillan yarri nas
- aik etorri artean emen ongo gara
- itxedongo datzu akaba arten
- datorren bakotxen, lotxen da garbittuten
- berba itten deun gustin diño ba, ifusentekada bat edo
- allega ta ensegida yon san oira
- akaba ta ensegida apurtu da
- bistu baño lelau ixi bentane
- yan baño lelau garbittu eskuk
- datorrenerako akabata ongo da
- akabaten dosuneko etorriko da
- etor danik ona estot ikusi
- ori ekar deunik ona esta etorri
- suk a, neuk, beste diru dekosu
- onek a, anajen beste yan deu
- sukaiñe sagar ekar deude
- nikaiñe edaten dosu
- suk esan dosun modun in du
- beskari prepara du amak esan deun modun
- orretatos geu goixen egon garen lekutik
- koxu deude a, geuk itxi dun lekutik
- dendara yonas alkondara bat erosteko idean
- gues berba itteko idean etor dire
- belu nator utzin dot trena ta
- ori esta etorri belu dalako
- ariñ espadator estau ikusiko
- ariñ etor esen estu ikusko
- esi leitte yon kotxe barik
- kotxe euki esen esi leitte yon
- asko etor dire baya danak a, yango deude, edo afalduko deude
- denpora txarra on arren yongo gara basora
- grasik etor dana!

- grasik akaba deudena!
- klaro etor dana!
- orrek itxi deu fumate
- bano etzera yaten
- ama ukusten etor nas
- pentzateot etor dala
- yan deude aurki
- bier datosela esan deude
- entzun dot txarto daola
- esta lebarik etor esarren
- estau ondo baya balio lei
- ondo egon esarren balio lei
- asko etor dire ta estire kabitten
- ekar euden yateko asko, eta bota in ber gendun
- an naola etor san ama
- bason ibil nitzenen agertu san
- ni sure lau nas
- ori aitte lau da
- ori sure antzeko da
- onek a, nire arreben antza deko
- koxu ala yan
- selan etorri alan yarri
- etorri ala yarri
- bason ibil tte gero yon giñen afaritten
- afari yan ta gero yon giñen kalera
- su ni gañe gaste sara
- ori ama gañe sarra da
- su orrelaseko sara
- ori gitxi esaten da emen
- au sure gañe ona da
- esan dotzut txarto daola
- estotzut esan txarto daola?
- enas konturetu esarala emeko
- elei esan euririk ingo deule
- esteuste esan ingo deudela
- estau klaru etor dala
- akorda nas erosi dosule
- badakitt astelena dana
- emen ikusten da jente asko dabillela
- konturetu nas esarala emeko
- igerri dotzut selan esaran emeko
- seguru etor dana!
- seguru ekar deune!
- gustaten datzu ori?
- etor dire lagunek?
- akaba deude dana?
- ingo du au?
- etor baleittes orrek!
- eon baleittes ondo edo!
- uxela ondo eon baleittes!
- in dot bear bat, sure lau
- au in dot orreles
- orrek berba itten deu balekilles
- orrek a, gastaten deu aberatza balitzeles
- urtekeran ixi ate
- isten yonta, apurtu da giltze edo
- etorkeran ikusi sittut
- sue bistukeran erre san

- yan ta osten yongo gara etzera
- bear in tte osten yango du
- suok akabateosun arten yongo gara etzera
- suok ori itteosun arten preparakot beskari
- ibilli esittea esta ona
- afaldu esittearren yon dires
- berdure yaten dot loditu esitteko
- abrosidute nau begire
- posi nau ukusteas
- itxi deude gari eraitte
- astelena dales, yon gara bearren
- ori kanpoko dales estaki euskerarik
- amarratan afari yan ber bada, oin prepara ber da
- bier yoteakoan, lo yon ber du goixetik, edo arin
- txarra ittekoan esin da oboto
- txarto berba ittekoan oboto ixilik egon
- amarratan afari yatekoan oin prepara ber da
- amarratan yateko oin prepara ber da
- amarratan akaba arren belu ixengo da
- goxeti etor arren ba, estu ikusiko
- ain andi da esta sartxen atetik
- ain txikerra da esta ukusi bere itten
- orrek bide batetik etor dires
- alkondara bat erostekon yonas, erosteko idean yonas
- gues berba itteko idean etor dires
- eun peseta kobraten dere orrek a, kilo
- orduko berreun emoten deittus
- senbeten egon sara?
- ona etor dire orrek, ona bertara
- emen bertan dau
- ara bertara yon dires
- orrek emen eon gittesan gure deude
- gaste da gero ori!
- denpora txarra, edo sano txarra edo
- selau denpora txarra daun bai!
- selaseko otzal, edo otz andi dau edo
- estot ukusi afaritten, estoas ukusi afaritten
- estot ukusi afari yaten, estoas ukusi afari yaten edo
- damututenas belu etorri
- berba itten deun bakotxen, ba, iñusentekeri be tiño
- asko etor dire baya, danak a, afalduko deude
- ukus du etze gorri
- etor da mutil lodi ori
- neska gaste yon da, edo yon da neska gaste
- alkondara sabal bat erosi dot
- andra euskeldun bet etor da
- mutil bixerdo bat etor da, edo bixerdun bet
- mendirik andiena, altuena gorbea da, edo gorbea da mendirik altuena
- errekarik andiena, nerbion da edo, nerbion da andiena
- ain lodi dau, gaixotu in leitte
- andra edadeko bat etor da
- selan urtengo leuken orrek!
- jente asko dao ta ibilli bere eleitte iñ
- estere itxi eser asko yan deude
- ori, seiñ orrek txikerra da ta eneu esetuten
- señek salta in deu
- mutille altu da, ume altu da, edo señe altu da
- erri andi da

- selau da sure errie?
- selan dau yatekoa?
- nik estekot orrenbeste urte
- orrek estekos orrenbeste ardi
- senbet urte dekosus?
- senbet piper ekar dosus?
- amakatako mesara yon dires
- yarritte daus, bero itten deun lekun edo, berotan edo
- epeletan imiñi
- kearten sartu dires
- itxiostesu baketan
- senbet porru ekar deittus?
- senbet seiñ, ume etor dires?
- gausa gitxi entzun deude
- bost ume bota dittues
- etze bi saldu dittues
- baso erretan dau, edo mendi erretan dau, suten dau
- orrek a, domeka gustitten dos mesara
- intxur gitxi ekar deude
- orrek gausa asko in dittus
- senbet etze daus errien?
- senbet madari emon dotzus?
- ume bi etor dires
- iru bei ekar doas
- malluki asko yan dosu suk
- senbet ollosko emon dotzesus?
- au berau etor da
- artuixu ori
- in deude berba beraas
- berantzako ekar du
- bera etor leitte
- emoyosu berari edo
- berorrentzako libiru ekar deu orrek
- berorrentzako emon dotzet diru
- kilo bat a, madaries estau naiko
- bakotxak bi yango dus
- gixon batzuk etor dires
- afari yan deude gixon batzuk
- sagar kiloak asko balio deu edo
- esku bete porrues da naiko
- ume batzuri emon dotzet esne
- gausa batzuk ekar deittus
- neuk ikus dot
- seuk esan dosu
- orrek batera etor dires
- etor dire alkarreas
- batabesteri in dotze berba
- berba in dotze alkarreri
- bientzako ekar deude
- alkarreas yon dires
- geu yongo gara, edo yongo gara geu
- neuk ekar dot sure kotxe
- ukus dosu seure libirue?
- batabateri emongo tzet
- etzen batabat ukuskosu
- norantza doas?
- nor etor da?
- nok yan deu?

- nori emon dotzesu?
- noana etor sara?
- noandik etor sara?
- nondi etor sara?
- noaittik pregunta deude?
- noñe da ori?
- noas etor sara?
- nointzat ekar dosu ori?
- nongo sara?
- nondi satos?
- ser erosi dosu?
- setan yon sara etzera?
- seaittik in dosu ori?
- nora sos?
- non saus?
- ementxe bertan egonas
- an dau, an bertan dau
- edosein moduten egon da, edoselan egon da, edoselan yantzitte
- nosgure yongo gara edo, nosgure datorrela edo
- selangure ilei
- senbegure piper ekar sengis
- ori uku dot iños
- talletu andi da etzena
- ekasus etzeko giltzek
- kisketa ausi in da
- ateko kisketa ausi in da
- yausi in da bentanako kristela
- estekot dirurik
- orrek esteke famelirik
- estekot sure dirurik
- etzen estau ogirik
- emen estau aman ogirik
- astu in dat señentzako libiru
- intte dau beskari aittentzat
- egurresko maye ekar deude
- ori burneisko da
- mimenasko otzare eron deude
- ladrillosko orma bat in deude
- se etzetan dau?
- gorte eulis beteritau
- eskus in deude bear bat
- trenen etor dires
- oñes etor dires
- eskus garbittu dot
- estropajues garbittu dot
- ixi ate giltzeas
- palues yo deu
- loras beteritau
- mallues in deude
- sarra da baya goraño ien deu
- ondo in du olan bere
- pregunta deude niaittik
- iru egun barru ikusko du
- andik, bigarren egunen yon da
- onik eta gabonatara ikusko du
- egun bi onetan estot ukusi
- se etzetara yon dires?
- yon dires iru basorantza

- senbet urteko da señe?
- kristel biko bentana bat imin deude
- yon dires iru mendittera
- bierrarten ongo da emen
- alabeneti dator ori
- amagandik ikisi deu
- bion arten in du bear bat
- orrek esteu euskerarik yakiñ
- nik estot iki dirurik
- galdu ingo littikes basora yoneskeron
- eroste espadere esgenki eron
- ikuste espadere estotze esango
- etorteko esan dotzut
- esayosu orreri lotu dittela emen
- emen egoteko esan dosku amak
- apur beten lotxeko emen esan deude
- parkatu dotzet
- egarri badeko edaten deu
- gose da señe
- logure nas ni
- lotza da neskato
- asko loditu da ori
- argaldu inas ni
- denpora andiñ egon da sarate
- asi gara bearren
- señek asko gure dotzo
- emenau ni
- emenau, ta ser gure dosu
- nora narosu?
- lapiko ganeska dau
- txorro dariola dau
- oneri deutzola beste etze batau
- oiñ aren usaten da, sarrak usaten dere baya, oin barrik es, gastek es
- ekar deu ogi
- ekar dosu ogie?
- estosu ekarri ogie?
- ukusi bestot iñ
- esta etorri bere iñ
- etorri tte ikusi gausa bi dires
- ori basotik etor da, eta nebe etor da solotik
- orrek ekar deu ogi tte guk ardau
- amak in deu beskarie ta afari be bai
- ardi bi il dittus eta auntz bepere bai
- nik estot salduko, es beye eta es idi
- orrek estere iñoas berbarik itten, es sues es nies
- etorko dala esan deu baya nik estot siñestuten
- denpora ona dau baya arrastegiñ euri ingo deu edo
- ori emeko da baya anaje kanpon bixi da
- txakurre baltza da ta katu suri
- lengusuk etor dire ta tipere bai, osabapere bai
- eseuden ikusi plase ta elixe bes
- bat ixen san samudiokoa ta beste leyoako
- batek ekarreun ardau eta bestek a, ogi
- sein gurosu au ala ori beste?
- ori andiao da
- ori txikerrao da
- ni su baño gasteao nas
- ori ni baño sarrao da

- ori obe da, edo ona da
- ori txarrao da edo txarra da
- olan obeto dau
- olan txarrau dau
- ori andiegi da, lar andiegi edo
- ori txikerregi da
- ori da mutillik gasteena
- ori da andrarik sarrena
- ni enas ain lodi
- su esara aiñ andi
- ori esta aiñ argala
- ori naiko andi da
- ori txikitxu da, txikerra da
- ori sano andi da
- ori sano gaste da
- ori politte da, sano politte
- erreke loi dau
- yateko gasi dau
- ori esanta dau
- ori ausitte dau
- ori uretara yausi da
- amak imin deu lapiko surten
- beson artute eron deude
- orrek eguskitten egon dire
- eskerretarantza yon dires
- sagarrak loran daus
- iru bider egonas ondarroan
- baten egonitzen sure erriñ
- ori askotan dator
- gitxitten lotxen da lo
- beorren lagune etor dako
- orrek ekar dittu ollok, eta anajek a, il dittus
- beorren aittek yon deu
- amak euskera itteotzo berba beti, edo beti itteotzo euskera
- erosi dosu eser?
- ukus dosu iñor kalean?
- estot ekarri eser
- estot iñor ikusi
- ori obe da au beste baño
- ori txarrau da au baño
- lar ekar deude
- orrek lar deko
- ori mutille naiko andi da
- ori andra naiko gaste da
- orrek seoser ekar deude
- batabat sartu da etzen
- edoseiñ etor leittike
- esaixu edosein gause
- gu betiko lekun egon gara
- betiko bideti etor dire
- estaipa selan esaleiñ ori
- orrek beti itten dere igual
- orrek a, kobraten deude, eun kiloaittik
- bakotxaaittik emoten deude berreun peseta
- basu bete ur edan du
- karro bat a, bedar ekar deude
- emoyostesu kilo bat madari
- senbet balio deu kilo bat madarik

- ordu bete darot begire
- sutek iru metro luse dekos
- etor dire ama, amar ingeru etor dire
- afaritten amabost ingeru yongo gara
- ni su baño obeto nau
- su ori baño txarrau saus
- bero lar itten deu
- kea lar dau
- ori bero dau, aputxu bet bero dau
- berotxu dau
- ostxu dau, edo ostau
- sure lagune beti dator belu, orren lagune, beti dator belu
- bere arrebe takar afari
- orrek a, beorren seme ukus deu fumaten
- suk saldu dosu orren etze
- ekarro dot neure kotxe, neure kotxe ekarri dot
- ukus dosu seure ama?
- au erdi bana yango du
- gastai apur bet emon dosku bakotxari
- bestera urtengo leuskitt niri
- iru bakotxak, dekus
- irune dekus bakotxak
- kotxen senbaten gos?
- sean dekosu ori?
- senbet erritten egon sare?
- yokon irebasi dot iru te bapes
- estot ekarri libiru bapere
- esta etorri umerik, ume bapere
- ondiño bardin gaus, estu iñ aren edo
- entzunte nau ori
- seoser olan, dekot a, ulertute
- ori abade dau erriñ
- nire nebe dau, pastore ameriken, edo ameriken pastore
- ori kriedu bota deude
- ori, artu deude edo, alkatetzat edo, imin deude edo, alkate imin deude
- yateko su txikerren imin dot
- itxurriko uretan sartu dot
- neure eskerren egon dires
- neure besotan iki dot a, señe
- ekar dosu nire liburue?
- suen etzera ixenas, edo sartu nas, suen etzen sartu nas
- umeren bat etorko da bier
- orrek ekarko deude ardiren bat
- bakotxa bere etzen bixi da
- bakotxak itten deu gure deune
- obeto da, yon oiñ edo, lelau lelau edo olan
- obeto da bier etor saittesan
- senbet eta altuau obeto ukusten da
- senbet eta parajeau entzuten da geyau edo obeto
- ori lar da
- emen lar dau
- ori da neskarik lodiena, erriñ
- ori da señik gasteena, etzen
- nik estekot orrenbeste diru
- suk estekosu orrenbeste urte
- orrek esteko orrenbeste bei
- emen, ardi asko dau, emen ardik a, ainbetaus edo
- kinpule asko, naiko ekar deude edo

- naiko ardi dau emen
- ori, gatxa da, norberantzapere
- norberak ilei ori
- uretan sartu da edo
- uretara bota deu bere buru
- ori urketu in da
- bere buru il deu
- batera yan du
- orrek batera etor dires
- yarri gara, bata besten atzen
- gausa bata, bardiñe bai
- gu esetuten gara
- ona etor dires
- emen dau
- estot iñon topa
- enas iños egon donostiñ
- orrek estos iñora
- ori esengi iñ ondo eselan bere
- ori ikus deude batabaten
- nosonos etorri da
- seosetara ingo du ondo
- orrek batabatera dos
- iru egunen egona durangon
- ori urte askotan egon da amerikan
- itxedon apur beten
- se etzetara ixen sara?
- iru etzetara ixenas
- se etzeti satos?
- iru etzetatik etorri nas
- se etzetako da sure andre?
- basc askotako lurre esta ona
- au gero andiao itten da
- ori geroao sarrao da
- okela lar yan deude
- ure lar edan deude
- umen artean au da sarrena
- andran arten gasteena esta etorri
- naiko da
- orrek a, asko daki, edo naiko daki
- naiko dau
- yon dire ainbet, ainbet yon dires
- naiko yon dires
- orrek naiko deko
- itxixu ori or, apur beten
- lau aste in doas, makal
- senbet egunen egon sara kanpotik?
- egun biñ egonas etor barik
- egunokas enas etorri
- egunokas estot ikusi
- eunen yon gara
- ollosko eunen dau
- ikusi dosu batabaten?
- egon sara iños gerniken?
- batabatera yon dire orrek?
- andik, irugarren egunen a, barriñ ikus neun
- emetik, lau aste, barru yon ber dot
- ori etzeti dator
- basoti dator

- kalleri kalle ibil dires
- aterik ate etor dires
- ori asko fasillau da
- ori gatxa da bastante
- asko gatxau da
- porru lar ekar deude
- piper lar eron deude
- or daunik andiena elejidu deude
- txikerrena bota deude umen artetik
- gu egon gare egurdatean, eta gero yon dire onek
- ara, ara yon dire onek
- ona etor dires ta emen lotu dires
- ori erosteko naiko diru ekar dot
- bearra akabateko naiko denpora dekot
- gure deudenen agertuko dires
- nosgure agertuko dires
- ori ingo du selangure
- ori topa sengi edosein lekun
- orrek edosein lekure dos
- etor seinttikes gure dosunen
- topako nosu, suk gurosun lekun
- ori esan sengi suk gurosunen
- seuk gurosun lekure yongo gara
- iñusentetzat artu deude
- laguntzet artu deude
- se etzetan dau?
- egonas iruten, iru etzetan
- ori loditxu dau
- ori txikitxu da
- olan bada obeto seutzat
- olan espada txarrau beorrentzat
- atzorik estot ikusi
- ordurik ona esta etorri
- ori esiñ ixe leittike andiao
- iñusenteau esiñ ixe leitte
- senbet eta txikerrau obeto
- senbet eta andiau txatoau
- etzeraño yon dires
- se etzetara yon dires?
- se etzetaraño yon dires?
- noraño yon dires orrek?
- domekan etorriko nas
- gau gustiñ sarate, egon da
- akabuko urtetan kanpon egonas
- senbet ateko da ori etzea?
- se koloretako da gonea?
- se urtetako da au ardau?
- lau urteko ume bat etor da
- eun kiloko arri bet ekar deude
- iru urteko ardau saldu deude
- sure errukaittik allega gara belu
- diruaittik in deude
- se egunetatik saus emen?
- iru egun dires etor estala
- lekeitiorako koxi du autobuse
- ori da kamiño etzerako
- nosko da ori bearra?
- setarako in dosu ori?

- norako da ori kañimori?
- iruretararten egon gara
- bostetararten in deude berba
- nos arten ongo sara emen?
- nik onek doas gurao ori baño
- egurdaten dot gurao arrastegin baño
- suk ekar dosu nipaño geyao
- orrek gupaño gitxiao erosieun
- iru egun barru etorko dires
- aste betegarrenen a, yongo dires
- begire dekoas
- trena koxu gendun grasik a, neberi
- yon dires basotik
- orres ganera eron genki beskari
- diru barik yon dires
- eron ori apurtu barik
- ogin bille yon dires
- ure bille yon dire itxurrire
- aitten bille etor dires
- orti bideti yon dires
- orrek emeti dabiltzes
- nondi sabiltzes?
- senbet geyao ekarri obeto
- senbet eta ume gitxiao obeto
- irugarren egunen yon san
- ordu erdigarrenen yon san
- oiñ urte bete egonitzen emen
- etorri da, pasa dan asten, oin dala aste bete
- orrek bere kontra daus
- onek aitten antza deko
- orrek a, aman konture bixi dires
- in du berba orren ganen
- lengusun lekuen, anaje etor san
- berakatzan lekuen, kinpulek ekar dittus
- iñusentekerik esatekoan obeto dau ixilik, obeto saus ixilik
- autobusen begire eon gara
- dekon edaden, ien deu goraño
- gausa bat antzen dire orrek
- estaitt selan urtengo leuskitten orrek
- dana dala, ondo in du
- setati estetutenosu?
- nosik ona esta etorri?
- edurre ona da lurrentzat
- ori txarra da osasunentzat, osasunerako
- bierko emen ongo da
- au gaurko ixen da
- ni etor nas
- atzo belu etor nitzen
- orreas egonas berbetan
- adi egonas
- niri gustaten dat ori
- atzo etor san aittitte
- nik esetuten dot ori
- atzo ekarri neun, anaje
- orrek esetuteneude
- orrek, iki eusten etzen
- orrek iki nendun etzen
- orreri ogi emon dotzet

- amari ineutzen bearra
- suk emon dostesu diru
- suk esan seusten egi
- gaur goixen etor nasenen ate ixitte eon da
- gaur goixen a, dendan estot iki dirurik
- atzo esaneun gaur ekarkotela
- atzo esaneun gaur erosikotela
- etorko dala esan deu
- ekarko deule esan deu
- ordu orretan yaten oten da
- sarri dator
- orrek belu afalduten deude
- ori beti dabill igual
- ori sarritten etorten da edo, askotan etor da, etorte ixen da
- datorren illean, etorko dires sarriao edo
- datorren asten, ikusko du sarriao
- arin badator ukuskot
- ekarten badostesu erongot etzera
- baneko dirue, gustako litzikitte ondo biste
- ondo bixiko nittike baneko diru
- basora badoas galdu ingo littikes
- suk ekarko baseunke ori geuk erongo geunke
- ori balitz euskeldune gues ongo littike
- ogi espadakardea, estu afaririk yango
- espadatos ariñ, ba esgittus ikusko
- ni yonittike etzera
- gu yon ginttikes basora
- gaur goixen, egonas orreas
- egon al ixenas orreas
- bier etorko nas
- bier etor nittike
- atzo, beskari ekar al ixeneun atzo
- ama sartu san elixan edo
- sartu littike emen?
- ori esalei?
- au sartu littike
- onek esalei beonek gure deune
- ori etor ditten gure dot
- emen egote gure dere orrek
- nik bestera esango neuke
- koxixu ori ome ori yausi seditten
- ixi dot atea, ba otzittu sedittesan
- bildurre dekot etor sedittesan
- bildurre deke kendu sedakien
- yausteko bildurre deko orrek
- etor dittesela!
- ekar diela!
- esteittela yon!
- estille yan!
- euri ingo baleuke gaur!
- denpora ona ingo baleuke!
- etzera yon ber dot
- bier basora yon berko dot
- gaur goixen etzera yon ber ixen dot
- orrek eskondu in gure deu
- bier etor gureko deu
- aittek a, lelau etor gure ixen deu gaur
- esiñ yoneitte etzera

- esiñ etorriko nas bier
- gaur goixen esiñ etorri ixenas lelau
- señeri negar erain dotze
- aitteri etorri eraiñ in dotze
- amak, ariñ altza erain deust
- orreri akaba eraiñ in dotze dana
- orreri barre eraingotze
- orreri etor eraiñ ingotze
- afaritten gaus
- ori etor danen yaten egonas
- bier satosenen akabaten ongo nas
- ser itten saus?
- ser dabiltzu or?
- ori esta bixi ixen durangon
- gaur goixen esteu etor gure ixen
- estaus bearren
- estekosu setan yonik
- estekosu setan esanik
- estot iki maye imin bearrik
- estosu ekar ber ixen
- euri itten dau
- euri trase daunen euri da esaten da
- bier edurre ingo deu
- gaur goixen euri in deu
- emen otz andi itten deu
- emen edurre askotan itten deu
- orrek kantetan daki
- koisten atrebidu da
- itxi deuste pasaten
- emon deuste yaten
- orrek estudiaten segitten deu
- etzera iagundu dotzet
- aittu dotzet
- geittu dotzet
- itxedon dotzet
- agarra otzet txakurreri
- bultzekada bat emon dotzet
- segidu in deuste niri
- ori akordaten da erries
- enas akordaten usenaas oiñ
- konturetu nas orreas
- se inporta otzu suri?
- niri igual dost
- orrek esteko lebarik
- ser deritxesu orreri?
- ondo deritxet
- ien dot etzera
- belu urten dot
- txakurre kanpon dau
- ni sutuni nau
- gaur goixen mungiñ egonas
- ori egon da yarritte
- mungire ixenas
- neutekot ogi
- boltzan dekot a, giltze
- neuk iki dot ori
- ogi gordeta iki dot
- ori gatxa da siñestuteko

- ori fasille da itten
- gurao dot etorri bier
- gurao dot lotu gaur
- señe yausteko seren egon da
- señe yausi iñ ixen da
- etorteko idean egonas edo
- andi da ori
- gaste da bai
- denpora txarra itten deu
- se denpora txarra itten deu
- otza itzela itten deu
- ori esta berde asule baño
- ori esta emeko gernikeko baño
- estoas ekarri bi baño
- etzen estau ama baño
- au dau gasi, eta ori ba, gasa
- ori andie ta au txikerra, au ostera txikerra
- danak etor dire, ama ixen esen
- danak yon siren anaje ixen esen
- ori esate txarra da
- ariñegi ibilliarren yausi da
- au ekar dot suk eroteko
- esta egi etor dana
- estot siñestuten ekar deule edo
- estot ukusi afaririk yaten
- enas konturetu daola emen
- enas entera akaba derela
- konturetu nas or daola
- esan dotzut txarto daola
- entendidu dot datorrela bier
- ardau ala ure sein dosu guren?
- estaitt senbe diresen bi edo iru
- ni etzen lotu nitzen baya orrek a, yon siren a, kalera
- orrek esteu ardaurik edaten, ure baño
- orrek esteu siñestuten jangoikoas
- sues fiatenas
- akorda nas erosteko
- ariñ akabakot
- kantzata nau a, bedarra ebaten, edo bedarra ebaten kantzata nau
- esetako balio esteune itten saus
- esetute neu bear bat batera intte
- emen estau sereiñik
- emen esteku yateko eser
- ur otzak a, gatx ingo leskixu ur otzak
- ur otza edatek gatx ilixu
- yosteko makiñe apurtu in da
- yateko ekarteko esan dotzut
- ixilduteko esan dotzut
- ordu beten ingosule enei siñestu
- etze erosikosune gusurre da
- ariñ allegako dala gero ikusi ber
- eskerriskasko ogi ekartearren
- eskerrikasko etortearren, etor saralako edo
- lastima apur bet lelau etorri esitte
- parkatu belu etor naselako
- txarto daola esan dotzut
- estosu entzun a, akaba deudela?
- esara konturetu txarto daola?

- jente asko daola ukus dosu?
- jente asko selan dabillen a, ukusten da emen
- estere esan akaba badeude?
- bier datorrela entzun dosu?
- umek eroeuden libiru
- isten nabillela ausi da giltze
- au a, nire aisten a, antzeko da
- iñ ala saltxen dittus
- selan a, irebasi alan gasta
- afaritten gaosela amata da argi
- basoti gatosela ukus du
- yaten daola gaixotu da
- bano belu da ta
- bano trenak ensegida urtengo deu te
- eroixu gordosola euri trase dau ta
- orrek diru asko deko ta estaki setan gasta
- dana yan ber da txiker lotuko sara espaberen
- denpora ona itte espadeu etzen lotu berko du
- bero itzela dau, elei bearri pere iñ
- amakatarik amabittara nies egon da
- lauretarik bostetara bearren egon da
- orrek a, gixonak urte asko deko
- esan i lei baya urte asko deko da emeko sera
- ori terreno ori txikerra da
- ari illakon anaje
- ak a, bere amari yoeutzen
- orreri bear asko eraitteutze
- orreri sarritten etorri eraitteutze
- jente gitxi, erri gitxitteko jente egon da
- siñestuten dotzut suri
- arrotzak dausen otzare mimenesko da
- dirurik estekona estitteka etorri, dirurik espadeko estittela etorri
- allega da arto batxeko ordu
- sein da denporako a, frute?
- estakiu sean intte daon ogi
- aretxen a, ola onenataringo da
- tabernara yoteri itxi in tzet
- orrek umen gausa tires
- esteku setan emonik konturik iñori se in dun
- emoyosu txakurreri yaten sobra deunetik
- ori oiñ etorteko da
- elixako libiru falta dat
- esayosu maye a, garbittuteko beskari yan ta gero
- alde etzen bat baneko frutak imingo neukes
- gastaye gustaten dat auntzen esneas iñeko
- bildurre dekot otzona
- txakurren bildurre dekot
- suteko banku gastañe da
- ori karnabalatan andra yantzi san
- ori intentziño txarraas in deu
- emoistesus piperrak prijitteko, prijitteko piperrak
- ainbeste akordatenas gaste denporako gausakas
- loak botate neu
- loak naro, loak artxe neu, eta bano
- esta ona ure otza edate
- ittugiñen imin du balde ure koisteko
- talletu etzena naiko andi da
- iñusentekerik itteri itxiosu

- batzuk a, latakok gurau dittues, latako sardiñek fresko paño
- akaba in da, fumateko papera akaba in da
- majari saus yai eguneko erropeas
- kantzata nau lelengo eltxen, edo elduten
  ori gripeas il san
- gripe koxu deu
- mareokas yota dau
- mallukikes bete bete inas
- orren ganen in du berba
- begiñ esittes ibili
- es ukutu orreri, edo es ukutu begiri
- koxuixu señe yausi seditten
- seintzu tire beyek esne onena dekenak?
- ori esne askoko da
- bide erdiñ a, edurre abia oskun
- kajako giltze galdu in dot
- umek a, bentanako kristela ausi deude
- igual doste ori in sein beste
- beyeas lotxen gares
- ladrillusko orma bat in deude, solok apartateko
- tranpak in dittus, tranpan koxu deude
- trena pasaten dan a, subiñ aspien arraiñ asko koisten da
- belu etorteko kustunbre deko beti
- allegaten saranen gora ikusiko su
- egunes dana ukusten da diferente
- ori beti a, libraten da beskari itteko
- itxurrin goixen yon nasenen a, txori abi bet egon da
- erromeriko soñue alegre da
- mendi barrenen lotu siren begire
- damutute nau geyau ikisi esa
- jitanuk a, estatos emeti, itxi dotze emeti etorteri
- orrek gerrako kontu paño estittu kontaten
- txakurre sarraarren il san
- ur gota batzuk yausi dire edo ur gota bat yausi da
- ogi sati bet emoyostesu mesedes
- fumako espaseunke obeto ibilko sinttikese
- mungitti datorren kamiñoraño yonas
- axe bulusio batek bota neu bisikletatik
- eno ori itten
- urtebarri egunen yaye ingo du
- ori madrillera yoteko berbetan dau
- esare akorda arek ekarten
- enas akorda erosteko
- grasa mantxa andi bet darosu alkondaran
- ogi sati bet dekosu or
- niri esiyostesu pregunta nik estaitt eser eta
- bano belu da ta
- laguneñ tabernara yoteko gane dekot
- txorierriko libiru betekot emen
- ainbeste, keaas arnasari pere elei artu
- euri in sedein bildurre dekot
- mayen ondon estau eser olaurik
- gaixorik para san lar edan deu te
- iñusentetzat artu deude
- panasko frakak gurao doas
- soro fame deko orrek
- sorotzat deke ori
- erandioko elixan amabirjiñe begoñako dau

- ori bixi dan erri asao dau edo asao dau ori bixi dan erri
- satosen erri estot esetuten
- baso garbittuten dabiltzes, bearren dabiltzes baso garbittuten
- eskerreko beson estekot inderrik
- patate sasoi onetan eraitten da
- bea arrisko oba da, olesko baño, olesko baño arrisko da oba
- uxela eguski in balei
- gaur ingo baleuke euri siku andi dao ta
- ekarko baseunke eronei
- astu in dat erresate
- etzera biden ikusi gendun alkar edo
- idi indertsuau da asto baño
- ukusi gintzen taberne estau
- majo ebai dotzu ule
- asi dires bedarrak ebaten
- orrek estotzu balio esertarako
- kantza nas bearren
- suteko bankue orko mendiko olas intte dau
- artuixu boltze konprara yoteko
- emon dotze palisa bat bea yo arten, bea yota itxi deude
- konfiantzasko da yo nasen etze
- esteu euririk itten ta, botak kentxe no
- onek ureko sapata tires edo bota tires
- indabak a, erre in dires urdeyes ta iminí tte
- kandela argies aittu deude
- fraka baltzak ainbeste ibilitte gris lotu dires
- ardikes bermeoko kamiñoti do ori
- txarri iltten dun egunen esin da etorri
- gaixorik on da elgorries
- eskontzako yantzie tximurtu in da
- se pentzatesu, edo nire aisteaittik ser pentzaten dosu?
- atara seoser edateko
- ardau apur bana ataraixu
- arrikeda bateas apurtu du, abi
- lengo aldiñ iretargies ondo ukuste san
- iñusente sarala esa lei
- asko akorda nas sues
- akorda nas usenaas esta
- an basuretan gustirik on da
- sumoko naranjak txikerrao tire a, mayarako paño
- goix gustitten naranjen ure artxen deu
- nik estaitt eser, orrenik eser
- damutute nau etor sarelako, esta?
- estekot arriko itteko ganarik
- litro biko botilla bat ekar dot ures beterik
- botilla bat ure emoyostesu
- arbola bat yausi da kamiñora
- paso serratute dau
- riojati dakarren ardau ona da
- gurdi bete egur ekar dere negureko
- beti akordako nas sure erriko neskato orrena
- esta yon soldadu ori aiñ iñusente da ta
- yai bet in ber du lagunen arten
- lotzatu itte nas euskera yakiñ esitteas
- su gero txarrao sos
- yateko, txarrin miñe imin deude
- yosteko makiñe dekot
- ori sarra da baya gaste emoten deu edo

- belarritteko miñe txarrena da
- esne erosten dun a, lekuko etzea politte da
- estaitt a, sutekosun sueldues a, selan kejaten saran
- kaballo partida bat ikusi du
- yateko ordun amabi a, juntaten gare mayan
- yosteko orrotzaas pintxa nas
- ori afeittateko kutxillu estate gustaten asko
- abisa basatose
- amabost kilo pixaten dittu orrek iru urteas
- lau urteko ume bat etor da
- beyek yatzitte dator
- esinitte keja, edo estekot kejarik
- lengo egunen etorri esitteas ondo inendun
- yaixu ori, lodittu esitteko yaixu ori
- egi da kontaotzutena
- or allegaten da bilboko autobuse
- au da basoko ure
- astu in da automobille giate
- alkatek diñoneti geyau paga ber da
- iru eskatu notzusen ta lau emon dostesus, bat geyau emon dostesu
- nori tokaten dako?
- nor da emoten?
- neuri tokaten dat pagate
- patatasko tortille goso dau
- euskarasko libiruk gustaten dastes
- txarra ixen san partidua, palako
- itxiosu yateri beiñ
- egurre ekar gendun baso erre in da
- oiñ akaba du yate
- uxela mejora balei denporek
- kasako txakurre gustako lekitt eukitte
- atara ittus basureko boltzak
- au aittek irekatzi osten, au itten dot aittek irekatzi osten ta
- ukusten doten bakotxen naiko barre itten dot
- ixabel etor dana bakixu esta?
- gaur bere esta etorri
- orrepere estaki
- goxen nai egurdin jente asko dabill
- etzen nai kanpon bero itten dau
- señe esta etorko ta aitte beres
- ogi bakarrik estau ekarko ardau bere ekarko dau
- bakarrik esta etorko señe ama bere bai
- etzen nai basoan beti dabil bearren
- neu yongo nas edo, ume botakot
- iñusentekerik esaten ibilli barik obeto ixilik egon
- etzen yateko lekuen ba, kalera yongo gara
- ori esanta esta arreglaten eser
- kotxen datos baya alan bere belu ixengo da
- alan nei olan goraño iengo deude
- estot in lorik kafe artu dotelako, edo kafe artu dotelako estot in lorik
- erosi obeto in baño
- gorantza yoteko lekuen, eskoirantza artu
- itteko lekun bai oba da erosi
- egi esaneskeron naiko da
- umeri olgaten gustaten dake
- afaritten lotu da
- lapurretan koxu deude
- noas etor dala esan dosu?

- imin dot beskari berotuten
- emen olga deyen gustaten dat, emen olgate gustaten dat
- astu in dat ate iste
- irekatzi dotzet a, itten
- orrek ikisi deu txistu yoten
- ondo yaten gustaten dake
- orreri astu in dako euskera
- etzen yate gustaten dako amari
- selan akaba dun estakixu ondiño ala?
- ikus dosu afaldu badeudea?
- badakitt nondi sartxen dan
- badakitt ser esan ber dan
- emen dau a, suk iñeko, edo suk intte edo
- orrek gixonak ekar daune desaparesidu in da, edo aldendu in da
- emon dotzet diru a, orreri andreri etzera etor danari
- in dot berba etor danaas
- beskari in daun neskatok enau esetuten
- egonas ikusi sittun señeas
- emon dotzet yaten txakurreri ekar dosun txakurreri
- erosi dosunaas estau naiko, edo estau naiko erosi dosunaas
- orrek, gu etor garan basora dos orrek
- erosteosunen erakutzikostesu
- sues etor dan neskato makal dau
- kalen edo kanpon egon gara euri itten asi danen
- estot esetuten ori sues berba in daune
- ogi ekar daunek ardau edan dau
- saldu in deude etzea suek etor sarena
- ester etor daneko ni enas egon
- ori beskaritten datorreneko ni bearre nau
- suk diru emon tzesun a, andreri emon dotzet ure
- etor da etze gustaten dakona
- suk berba in dosunaas egonas
- txaketa bat erosi dot amak ekar deunan antzeko
- libiru bet ekar dot suk erakutzi seusten antzeko
- gero etorko dires esan deenetik
- ukusi dunetik etzera etorko dires
- asko gitxiao erosi deude
- geroau ume gitxiao dau
- al danik txikerrena ekarri ber da
- al danik andiena erosi ber da
- ondo iñ espaberen baperes
- etzen ongo da espaberen elixan
- estot esetuten emeko ixen arren
- oneas beroas elei in bearrik, edo bero andi itten deu te elei in bearrik
- esixu galdu eta itxiko tzut
- esango tzut ixilik egoten basara
- ukusi barik esetu dot
- eskatu barik emon dosku
- orrek diru asko deko ta estaki a, non gasta
- iru egunetarako ogi ekar dot
- bost egunetarako ardau erosi dot
- se egunetarako da bearra?
- orreas egun gitxitterako dau
- atzo oñes etor nitzen
- al ixeneun oñes etorte
- orrek egun askotarako balio deu
- senbet egunetarako bearra dau?
- se motzatiren!

- se txarto in deuden!
- ori a, lar onegi da ori
- ori a, konpleto barri da
- ori, iñusente konpleto da ori
- ori a, maistre yon da bilbora
- ori onena da ori
- txarrena da ori
- artu ori señe
- ori etze sarra da, ondo sarra da edo
- a gixona kanpoko da, edo kanpoko da ori gixona
- ori neskato ori emen dau
- mikelek esan deu etor dala bere lagune
- yonek a, neure arrebe dala esan deu yonek edo
- ori bere arrebe da
- berentzako in deu bear bat
- beorrena da ori
- bere imin deu beorrek
- lar ondoegi in deude
- olan a, lar txarto dau, edo ondo txarto dau edo
- ekar doas onek ogik, onek ogik ekar doas
- etor dire orrek umek
- emen dabilleas onek, onek gausok emen dabilleas
- berari emongo neskio etorko balittike
- beorrek erosiko leuke dendara yongo balittike
- kanpon egonas onek egunetan
- estot ukusi, lengo egunetik ona estot ukusi eso
- ekar dot au
- beorreas ingo neuke berba etorko balittike
- aste onetan yon ber dot
- orretan egunen esango tzet edo, esangotzet orretan egunen edo
- artu ori berori
- beorreas egon gara geu
- egonas or erriñ
- emen etzen esetu nendun
- ukus du ori
- estau eskolarik emen erriñ
- or etzeraño yon dires
- egun birik baten dator ori
- iru egunetarik baten ekarten dosku esne
- gu danok gara emekok
- danak etor dires
- ure apurbet edan du
- ogi apur bet emoyostesu
- ume asko dau
- ure franku, ure asko esateko lekun ure franku dau or
- asko da geyau usaten dune baya franku bere usaten du lantzen gausa batzuten
- aren bai ori bere aren a, gausa batzukes, urteten deu orrepere
- makiña bat denpora da ori emen estala egon, edo ori etor dala makiña bat denpora da
- gausa gustik ekar dittus
- umek danak estires etorri
- asko etor dires
- gausa gitxi ekar deude
- emen ganadu asko dau
- ainbet ganadu dau
- or ondo urteten deu orrek
- asten egun bitten yotenas
- nire libiru suk ekar dosu

- neuretzako erosi dot au
- ondiño agertuko da
- baten bat agertuko da
- estot erosi eser
- bapere estot erosi akabun
- suretzako ekar dot au
- noonor etor da
- noonok in deu
- ukus dosu noonor?, edo ukus dosu iñor?
- ekar dosus seoser?, ekar dosu eser?
- neure buru ukus dot espillun, edo espillun ukus dot neure buru
- sos etzera ta an topakosu
- batabateti datos orrek?
- estatos iñondi, batabateti bai etor ber deude
- ona estator iñor
- batabateti badatos orrek
- nondi edo andi ba, gausa bat estakixune, nondi datosen andi edo orti esate les, bateti edo besteti
- ara edo nora bados orrek
- nosgure yongo nas, edo etorri nosgure
- noonon egon da on
- noonora do ori
- badekosu ogirik?
- badekosu sue?, edo sue badekosu?
- badekosu surik?
- ogi esta ekar dosune
- arrastegirarten itxedon gixona
- arrastegireko da bearra
- senbet a, menditten on sara?
- su leku askotan eon sara
- ekar dosu esnea?
- okele erosi dosu?
- seas in dosu ori?
- sagarrakas in dot
- au leku gitxitten ikuskosu
- elixak edosein lekun daus
- se urtetan yayo sen señe?
- se egunetan etor sara?
- erriko da ori baya estot esetuten
- automobillen yonta bere belu allega gara
- egun gitxitten egonas bilbon
- ori edoseiñ egunetan etor leitte
- amar egunen egonas klinikan gaixorik
- esta eser ukusten kilometro askotan
- edosein presiotan saltxen deude
- elei eser in berreun metron
- ollarraaittik pregunta deu
- senbet a, menditera yon sara?
- leku askotara yon dires
- senbetenpora barru ongo da?
- emetik irugarren egunen edo ukusko du
- yon bagiñen etzera ukusko gendun
- in baeun denpora ona basora yongo giñen
- seaittik itten deu negar señek?
- nok in deu barre?
- no in dosu lo?
- noas in dosu berba?
- nointzat itten dosu bear?

- esayosu ekarteko dana
- orrek emeko ixen ber deu
- emeti egon ber deu
- berbetan dau ori
- lo dau señe
- negarres dau ori
- barreka daus
- bearren daus
- beti yon ber dot goixetik, edo ariñ, ariñ yon ber dot
- etzean ingot
- etzean aittukot
- bururi aittuten dako beyeri
- suten aittu eta, intte dau
- geittukot etzera
- orrek in deu bearra eta guk eron du
- amak prepara ta guk yan in du
- ekar dot a, yatekoa ta ogi bere erosi dot
- in dot afari tte etze garbittu bere bai
- ogei edo otamar dires
- beti daus bearren edo bason edo etzen
- etzen nei kallean euskera itten deude berba
- emen nei or txarto ikusten da
- au in baritau
- itteko dau
- buruko miñe emoten deu ondo ukusi esittek
- ur otxak a, kalte ilixu
- ur otza edanta, buruko miñe emolixu ur otza edanta
- damutuko datzu belu etorri
- damutuko datzu yan esitte
- estot entzun ba, badatos espadatos estot entzun
- emen yayo da ori
- bilboti ekarritte da ori
- beti dakar seoser, datorren gustin dakar seoser
- belu dator urteten deun gustiñ
- selan iñ alan saldu
- iñ ala saltxen dittus
- selan irebasi alan gasta deu
- gausa andiau erosi ber da, al dala, edo
- alik ariñen yon ber da
- aittek deko lau txaketa bat ekar dot
- suk ukus dosu lau gastai bet ekar dot
- etzera etorko dire diñenetik
- bier ekarko deude diñenetik
- ori suk euki dosun a, gañe andi da
- au da ondoen daona
- au txartoen dau
- ori garratza da
- ariñ dabill tte yausi in da
- esteu lorik in kafe artu deu te
- arin dabillelako yausi da
- esteko yateko ganarik
- estot entzun gaixoritaula
- nor etor dala esan dosu?
- etor dala esan dosu?
- esan dotzut erosi dotela
- estotzut esan ala, erosi dotela?
- motza da libiru erosi dosun ori
- gordeta dau ekar dosune

- esetuten dot neskato ori a, esne gustaten dakona, esetuten dot neskato ori esne gustaten dakona, edo esne gustaten dakon neskato ori esetuten dot
- emon dotzet diru seuk emon tzesunari
- berba in dosun gixona estau emen
- enas, enas konturetu esarala emeko
- igerri dotzut selan esaren emeko edo
- bakixu akaba direla, esta?
- estostesu iregarri selan enasen emekoa?
- ori amak intte egon da
- bilboti ekar dotena gordeta dau, esta?
- konturetu nas selan daun or
- esan dotzut txarto daola
- jente asko dabillela esun da emen
- konturetu nas selan emeko saran
- ori gixona etor dana kanpoko da, edo etor dan gixon ori kanpoko da
- orrek gu etor garen lekutik etor dires
- saldu in gure dere etzea, oiñ ixen garana
- libiru bet ekar dot e, suk erakutzi dostesun antzeko
- etorri dalako dekot
- amak esan deun beste ekar du
- asko geyao ekar deude
- geroau gausa geyao dau
- automobillen yon ber du espaberen belu allegako gara
- basora yoneskeron galdu ingo littikes
- ori etorrieskeron ingo geunke berba
- estu esetuten a, emeko ixenarren
- automobillen yon arren belu allegako gara
- amarratan akabaten badosu bere belu da
- etorko balittikes geuges ongo littikes
- estere iñoaittik pregunta
- ori batabatena ixengo da ori
- estaitt selan esaleiñ on
- alabatzat artu deude
- esteke alabarik
- semetzat artu deude
- gixontzat artu deude
- gixonas beteritau taberne
- or estau gixonik
- estaitt a, emekok badire ala bilbokok, diresen, ala emekotiresen
- iruretan etorko dire ta alan bere belu ixengo da
- enei siñestu nik olan bere
- ori emeko da baya bilbon bixi da
- orren ganera alkondara bat erosiko tzut
- señe ta ganera lengusu bet etorko dires
- señeri emoteko erosi dot au
- ariñ akabateko alegiñe ingot
- bier etorko direla esan deude
- esteude esan selan etorko diren bier
- entzun dosu ekar derela?
- ukus dosu jente asko daola esta?
- estaitt nondi etorko dan
- gu yon giñeneko yonta on siren
- ama etor saneko urtenta egon san
- asko galdu ddeu estudiaten
- esanen porasus, in deude seoser
- ikisin porasus, in deu seoser
- orrek gixonak ekar daune desaparesidu in da
- txakurrek in dotzo aginke etzeti urtekeran

- yon da diru artute
- sue bistuten erre da
- ori ekarritte estu itten eser
- agin bet ausi deu turroi yaten
- bentane austen a, ebai in deu
- telebisiñon ukusi sittut
- ardau edaten ikusi sittut
- edaten naola ikusi sittut
- ni yaten naola ikusi sittut
- ori a, nik ekarri neune gañe txikerra da
- suk erosi dosun beste erosi dot nik
- ementxe imin ber da espaberen estau lekurik
- ondo in ber da espaberen baperes
- alandase esgenki eser iñ
- alandase bakixu ser in ber dosun
- goixeti etorritte be esgenki ikusi
- bueno ba bier yongo gares edo
- alandase dana in berko du guk
- denpora ona in ber deu espaberen etzen lotuko gara
- ori asko gasteau da, esta?
- ori gero iñusenteao da edo
- senbet eta sarrao txarrao
- entzun dosu ser datorren bier
- entzun dot etor direla
- estot ikusi jente asko dabillela, edo estabil jente asko
- ori yaten badosu gaixotu ingo sara
- etze andi bet saldu dere au emen dauna baño andiao, emen on dana baño andiao
- yon saren lekuko gixonak e, esittu esetuten
- bille etor dan gixona gaixoritau
- bille yon saran gixonana da ori
- on dan lekun itxi deude
- elixe sarra da ori orrek urten deena
- trena pasten dan lekuti ibil dires
- ayuntaminttune da ori barra, yon garana
- yateko idean etor dire baya estere yan
- ulertusu olan dala esta?
- estot ulertu, etorri datosela
- ierri ostesu emeko selan nasen esta?
- konturetu da ester diru falta dakola
- loi daola enas konturetu
- atzo etor sanan antza deko orrek mutillek
- ori gure antzen dabill, edo gure antzen dabill ori
- etzen lotu dires, eurek etorri arten etzen lotu dires
- dana pasa da aittek esan deun modun
- esne ekarten deunantzat ekar dot au
- egi da ekar deune
- emeko selan dan astu in dat, ori
- esta etorri yon danik ona
- otzitten deun gustiñ, makalduten da edo makaldu itten da otzitten deun gustiñ
- gaixotu te beingon il san
- entzunte bakarrik a, esetu dot, edo esetu dot entzun doteneko
- sarata bat iñ ordureko txakurre asten da ausike
- estot gure in deixun
- txarto daola fijo dau, edo seguro dau
- txarto in baño obeto daola iñes
- nik pentzaten dot ondo iñ esittekoan obe itxi
- auxe legidu ber dot orretatosen arten
- gaue ixengo da allegaten gareneko

- bota ausikok
- oñes yongo direla, estot pentzaten oñes yongo direnik
- gatxa dala pentzaten dot
- gordosola artu dot euri ingo deulan
- makalik daolata estotzet geittu
- estekosu setan etorri
- ukusiko du bier etorko bada
- emeko dalata egonas fijo edo, seguru edo
- seuk ekarko dosulen estot erosi
- estekosu setan loturik
- kanpoko dalakoan erdera in dotzet berba
- amomak ekar dost afari
- suok arri bet bota dostesu
- lagunek iri deuste ate
- suk iri dostesu
- nik emon dotzut diru
- suk guri, esan dosu, gusurre, suk esan dosu guri gusurre
- orrek a, eskuarten dabille ogi
- ure dariola dau
- odola dariola nau
- intxunte nau
- suori emon dotzues giltzek
- su nire erriko sara
- ni emen bixiko banitz posik ongo nittike
- su egongo basinttike nies elittike asarratuko
- au balitz euskeldune gues egongo littike
- ni yarritten banas suok yon ingo sare
- umek yongo balittikes basora galdu ingo littikes
- ama egon satiken atzo emen
- umek lengunen etor satikesan ona
- aittek gure dau goixeti etor saittesan
- aittek gure dau goixeti etorte ni etzera
- maistrok gure dau emen lotu gittesan
- amak esan dau etorteko ona ni
- gure dot yon saittesan etzera
- esan dot yoteko umek
- nik esan dot emen lotxeko su
- suk gure dosu ni emen lotxe
- lagun bet etorri daste
- suri astu in datzu diru
- guri galdu in daku txakurre
- umen gustaten dake olgetan
- niri yausi in dastes giltzek
- suri etor datzus lagun betzuk
- gixonari indabak gustaten dakes
- lengunen galdu asten giltze
- lengunen illasten bei bet
- airi gixonari baso erre dake
- lengunen etor atzusen suri lagun betzuk
- ni suana yonas
- su oneana yon sara
- ni agertu natzu biden
- niri gustako litzikitt ondo yantzitte
- suri gustako leskixu kanpora yote
- au emen bixiko balitz lagun bet etorriko litzikio
- orrek umek segitten badere or olgaten apurtu ingo leukes erropak
- aittek txakurre il deitten gure deu
- nik gure dot oneri il dakion kirikolatza

- amak gure deu galdu deixuen ori libiru ori
- nik gure dot umeri gusta dakien ori
- umek gure deude ba, ori gustate niri
- nik gure dot a, oneri galdu dakiosan giltzek
- gure dot eskapa dixun txoriok
- oneri axeas apurtu iñ ixeakon bentane
- astu iñ ixeakon diru
- suk esetuten nosu
- aittek ikusi neu
- euri asi sanen yonitzen
- nik banekiñ euskera
- onek baekiñ euskera
- banengo kontentu kalera yongo nittike
- eroneixu etzera
- esan dot estudia deille
- yan diule esan deu
- amomak ekar dost afari
- suok arri bet bota dostesu
- lagunek iri deuste ate
- nik emon dotzut, diru
- suk guri, esan dosu, gusurre, suk esan dosu guri gusurre
- suk emon dosu ogi
- suk emon dostesu ogi
- suok guri, emon dosue, suok emon dosue guri
- guk suori, guk emon dotzu suori diru
- nik amari erototzet
- guk iki gendun etze bat
- orrek a, eskuarten dabille ogi
- guk eskuarten dabilgu
- odolak urteten deust
- ure dariola dau
- odola dariola nau
- gu etorri gara
- su nire erriko sara
- ni emen bixiko banitz posik ongo nittike
- su egongo basinttike nies elittike asarratuko
- su esinttike asarratuko
- au balitz euskeldune gues egongo littike
- ama yongo littike basora
- ni yarritten banas suok yon ingo sare
- aitteamak asarratu ingo littikes
- umek yongo balittikes basora galdu ingo littikes
- ni etzera yonittike
- su etor sinttikes gues
- gu lotu ginttikes emen
- suok bixi sinttikese emen
- ni atzo yonittiken basora
- ama egon satiken atzo emen
- gu atzo ixartu geinttikesan goixetiao
- umek lengunen etor satikesan ona
- su yon sinttikes etzera
- suok atzo yon sinttikesan etzera
- aittek gure dau goixeti etor saittesan
- aittek gure dau goixeti etorte ni etzera
- nik gure dot ori ume ori martxate edo yon ditten
- maistrok gure deu emen lotu gittesan
- amak esan dau etorteko ona ni
- amak gure deu etorte ni ona

- gure dot yon saittesan etzera
- esan dot yoteko umek
- esan dot yon dittesela
- nik esan dot emen lotxeko su
- suk gure dosu ni emen lotxe
- aittek gure ixen deu etzera yote
- nik lengunen gurixe neun etzera yon dittesan umek
- egon saittes emen
- egon saittese emen
- etor beitte berori ona
- asi daittesela partiduk
- lagun bet etorri daste
- suri astu in datzu diru
- suri ogi gustaten datzu
- guri galdu in daku txakurre
- umeri gustaten dake olgetan
- niri yausi in dates giltzek
- suri etor datzus lagun betzuk
- gixonari indabak gustaten dakes
- lengunen gasldu asten giltze
- lengunen illasten bei bet
- oneri aitte makaldu in dako
- airi gixonari baso erre dake
- lengune galdu astesan giltzek
- lengunen etor atzusen suri lagun betzuk
- airi gixonari konejuk gustateakesan

suori yayetan lengusuk etor atzusen

- ni suana yonas
- su oneana yon sara
- ni agertu natzu biden
- niri gustako litzikitt ondo yantzitte
- suri astu ingo leskixu diru
- suri gustako leskixu kanpora yote
- au emen bixiko balitz lagun bet etorriko litzikio
- guri astu ingo leskiu ori
- orrek umek segitten badere or olgetan apurtu ingo leukes erropak
- suri loittu ingo leskixus sapatak
- guri astu ingo leskius orrek a, berbak
- suri galdu ingo leskixu diru
- amari galdu ingo leskio diru
- erre ingo leskides piñuk
- aittek txakurrek il deitten gure deu
- nik gure dot lagun bet etor dakixun
- nik gure dot oneri il dakion kirikolatza
- amak gure deu galdu deixuen ori liburu ori
- nik gure dot umeri gusta dakien ori
- umek gure deude ba, ori gustate niri
- nik gure dot a, oneri galdu dakiosan giltzek
- gure dot apurtu dakixuen gafak
- niri atzo ixi asten ate
- oneri axeas apurtu iñ ixeakon bentane
- astu iñ ixeakon diru
- suk esetute nosu
- aittek ikusi neu
- suek eronosue etzera
- aittek bota sittu kallera
- nik suok ekar sittuet etzera
- aik iki sittue etzen

- nik in dot au bearra
- suok apurtu dosue bentane
- arek saldu in dere etze
- suk esetuten gosus
- onek apurtu dittus bentanak
- guk egosi dus patatak
- umek bota dittue arrik
- aittek ikusi nendun elixan
- suk edan sendun ure
- onek belu afaldueun
- nik bota neusen sagarrak
- suk imingo seunke arbola bat
- ni bano etzera
- suek sose etzera
- euri asi sanen yonitzen
- nik badakitt euskera
- nik banekiñ euskera
- orrek baekiñ euskera
- nik txakur bet iki nendun
- nora narosue?
- banengo kontentu kalera yongo nittike
- eroneixu etzera
- etzera nakasu?
- esan dot estudia deille
- yan diun
- yan diule esan deu
- iru, meriende a isten da batzuk, giáo aumenta dana meriende kontau da, armosu, beskari tte afari
- len bere orrek
- ba, armosue bederatzik ingeru, isten san, beskari ordu bik edo olan
- afari a, ba udan beluau, negun goixetiau
- ba udan igual amar amakak, negun bederatzik edo, sortzirek edo
- atxiñe ba, sartaneko esaten dako urdei, prijidute, makallo erreta, isten san atxiñeko, gero esne taloas, leku betzuten beste batzuten esne bakarrik, bakotxak selan a, al deun
- beskarin normalen ba, lapikoko indabe, lekurik geyenatan
- indaba, urdei, txarri iltten dan lekun urdei sati beteas, eta txarriki dain arten txarrikies ostantzen a, ba indabak bakarrik
- gero ba, leku batzuten esne bakarrik, edo beste batzuten arrotzatxu bet edo, edo tortilla bat edo
- bei, askenengo urtetan ya frankuau, apur bet frankuau edo, okele, lantzen boñen okele a, ta, makallo ta orrek gausak apur bet geyau, baya nire txiker denporan a, fu! , gitxi ikusten siren orrek gausak
- afarie, ba leku betzuten porru salde ta patata saltza berden ta olan bere usaten siren, guren geuren etzen esta iños olau, etzen, ba, urdei prijidu, urdei satitxu bana edo prijidu, eta ak emon deun a, koipetan, ba kinpula bat pikata, gustaten daken lekun, kinpule pikata prijidu eta areas urdeyes nastea a kinpule yate san
- domekatan ba, guk geuk seoser diferente itten gendun, ya esne martxe ta koxu gendules, esne saltxen ta areatara bere asi giñeles, ba, beti a, oten da tentasiño a, serosi daun lekun seoser erosteko, edo okela apur bet edo arrañe edo seosertxu a, domekatan beti a, aparteko gausetxu ekarte san
- gabonetan bai, gabonetan aparteko gausetxu beti a, ongo klasera, ongo geyen es, baya seoser ba
- sagarrak a, egositte, ardauas, asukereas, estaitt selan esateakon, eta, intxurrek, gastañak egositte, orrek iseten siren aparteko gausek a, oiñ a, turroya, selan oten dales, ordun turroi ainbeste esan oten, ordun bere ongo san turroi baya karu edo, estaipa ser

- koniflora ta ase, imintteen leku askotan, baya ori e, eta karakolak, bere bai, guk geuk a, estu, koniflora eta ase bapere olaurik esgendun imintten, sopatxu bet edo seoser ta gero, karakola pere leku askotan a, derrigor ber isten siren orrek, yayek a, itteko
- erriko yayetan aparteko gausea?, yateko ta orrek, erriko yayetan ni a, gaste ixenasen denporan ba, garbantzu imintte san asakas, aseas, ase aparte iñ, eta ase ta garbantzu ataraten siren, eta gero gixedu seraas a, auntze edo aumeas, aume ilttesan ordun, eta aumeasko gixedue iste san yayetako, ta arros kon letxe
- ardaua eta limonade, eta nire txiker denporan itte san sangrie esate, asukarillo esateutzena, baya nik oiñ aik estoas ikusten, gause erratu erratu ser bat, bola batzuk oin kortadilu daun moduen, bola batzuk baya, pentzateko modun ueko balitze les barrutik, oten siren ordun, eta aik ekarten siren, ba, sangrie itteko, nik estaitt ser, se espesilidade ikikoen aik a
- bai, eta gari yotetan, gari yotetan bere a, ba, bear fuerte dalata, koñarakada kopa bat edo bi bota, eta aik imintte ikiesan sangrie dalata itte san orrekas a
- ardau gitxi, ardau a, nire ama defuntek bakixu ser esaeun?, uda baten a, bederatzi perra, litro bat ardau, bear asko a, badekelata, bear asko ikien, bear asko egun gustitten baya, asko ikien egunen baten ba a, bearrena sera itteko, ta makiña batgarren denporan berari bederatzi perrak akordate akosela ardautan gasta eusanak
- oiñ askenengo askenengo urtetan es baya, askenengo urtetan ardautxu bere otesan, baya es etze gustitten e?, seoser martxatxu edo seoser dekenak, modu aputxu bet dekenak, ostantzen a,
- danak batera, guk geuk danak batera
- ordun es, ordun gure denporan es
- bai, txikerra ba, mayara allega esiñeko edo, txikerra danean ba mayatxu baju bet, olau mayatxu baju bet a, aurkitxues, ori bai ume umentzako, otesan
- es aittek ba, beran leku, beti alderdi beteti, baya es, obligata es, su emen ta su besten olan es
- egurresko a, bai lapikori eraitteko edo, leku betzuten egurreskok usateesan, baya ori leku gitxi a, kapritxosok edo axe a, burun dekenak egurresko dala obe a, pentzaten deenak
- eskues yan ba, frute edo, ba, oin bere itten dana, bai ingo san, baya ostantzen tenedora ta kollarea, kutxillo a, da gitxiao usaten sana nire gaste denporan gero ya kutxillon sera etor san baya
- okelea ba, kutxilloa, suteko kutxilloas edo satittu te, ba, atarate san- ogie ba, eskues edo kutxillo, kutxillo a, ote san, bat ote san ta kutxilloas itte san ogi bere aurki edo
- gordiñik, bere bai, gustaten dakonari bai, aitte defuntu gureri bere gustate akon, eta printzipiu a, gu txikitxuk ixen giñenen a, aittek arrotza bat eta umek katillu bet esne indaban osten, arrotza ya, ba, gordiñik, iñ sulotxu bet, ta aputxu bet edan, ta gero talo satitxun ta andik sulotik, eta talo yan areas akaba arten, ori bai, orren memori badekot, aittentzako arrotze ta guretzako esne, indaban osterako
- erresa?, bai baya, gure txiker denporan itte san baya gero geldi geldi orrek kostunbrek astute a, akabaten yon dires
- beskari en jeneral, armosu te apenas itte san
- ba, aitte gure bat eta agur mari bet, isten siren erresuk,
- barau itte san baya, ba, garixuman itte san barau, barikun bijili, eta barau itteen a, barikutik, bariku gustitten batzuk, obligasiño obligasiño esan isten baya, obligasiño a, bariku bi iste san barau itteko
- bai yan bai baya, bakarrik goxen ba, kafe kon letxe sopakas edo, eta gero beskarirarten ba eser beres, barau itteko ba or bittarten eser beresta yan ber, egurdien normal, ta gero ba, afaritterarten ostabere eser bes, ta seoser yaten badosu ya barau galdu itten dosu
- orixe, ba, bittarten eser bere yan barik, gauen bere oten san a, gause gitxi yateko sera ote san
- bueno, yan, ogi sati bet edo talo sati bet edo, tentasiño oten da olauxe egunen igual, ostantzen itten espada bere,

- bai, oin bere itten da barau a, aste santun, aste santun autzen egunean, eta bariku guren egunen, itten da barau
- bai, orrek oin bere elixak orrek agintten dittu barau itteko
- ogie, nik estot esetu etzen itten, etzen itten sana da ba, neguen, ba, labasuk itten sirenean labartok, lodi lodik, itten siren, labe garbittuten sanean artaburuk a, bota baño lelau orrek labartok erreten siren a, pala bateas buelte emote aken, eta egun bi edo irureko a
- amasa, amasa ureas, ureas ta gatza bota ureri tte amasaten da, eta gero ba, aplasta in bolak, eta aplasta, norberak gure deun modun loditzuau metxuau, eta taloburni esaten dakon plantxa baten a, orrek ikusko sendun seupere?, an erre, erre edo tosta edo
- taloa, ba ogin lekun, ogin lekun da, ogiñ sera itten deu talok
- txarri bai,txarri a, es leku gustitten baya, txarri iltte san urterako a, sera,
- bueno ollo bai, ollo iltesan lantzen beiñen a, yayetarako ta olan bere bai, baya
- koneju gitxi ote san gure gaste denporan, askenengo urtetan joneju geyao ote ixen da bai,
- lantzen beiñ ba, domeketarako edo ba, konejuk asten dittunek ba, etzen iltte san,
- txarri ill?, txarri illa , gantxo bateas koisten dee lelao morrotik, eta ol baten ganera altzaten dee gero lagun bik edo iruk, eta kutxilloas
- txarrie, erre itte san, dekon ule gusti erre, garbittu, eta tripak atara gero, tripak kendu, tripek, gustik, eta eskeitte imiñi ba, yalgi deiñ, lotxen dakon odola edo lotu dakon odola edo asala, asala in dakion a, iste san, eskeitte iste san, goixen ill eta illunderarten
- gero ba, gero txikertuteun kamiseruk, apartateusen, sayetzak, solomoak, pernillek, eta faldak eta orrek txorixotarako batzuk, beste batzuk a, urdeiri itxitteutzesan faldak etzen yateko, prijidute, eta buru, eta asurrek eta orrek ba, gero gatzuretan imintten siren, eta orrek kontzerbaten siren gero denpora andiñ, gatzuretati atara, otalau ordugarrenen edo ataraten siren eta beste gatz apur beteas imintteen eta orrek arik eta akaba arten
- buskentzak, eta txorixo, txarriñ estomague garbittu ittesan, kallok, sera, ganadun kallo les da txarriñ estomagu
- yan itte san kallo modun a, preparata yatesan
- bai ordun otesan kostunbrea ba, barrioan buskentza, giarra satitxu bet edo, gibel satitxu bet edo, eta buskentza, ta odoloste, buskentza lodie eta beste bat txikerra itten sana odoloste, ta umek badaus ba, odoloste bat edo bi, umek dausen lekure eta buskentza ba, eroten siren, eta gero eurok iltten derenen ostabere ba, orde
- es, ardirika, nire memorieskerona, esan egon ardirik butroiñ, lelau bai, arditoki an margaltzan dau, arditoki esateotzen salla bat, ardi txabolak on siren lekun
- txorixok a, atxiñe, gordete san, in bere gitxi, se pernillek a ba, kura itten siren, pernillek eta paletillak eta txorixo gitxi itte san, se solomo bere esan pikaten lekurik geyenen ta orrek kendueskeron ba, giarra gitxi dau, eta, artagaro, artagaro arten sartu, eta an kontzerbaten siren lelao, eta gero, gero asi san jente ya ba, orio edo koipe edotan sartxen lapikotan, baya nire txikitxu denporan, artagaro arten, kaxan, sartu an eta, axek koxu sedeiñ, axek koisten badeu ya kolore galdu itten deu, arrantzio kolore artxen deu, txorixok, emeko txorixok, kanpokok esteu artxen baya,
- bai buskentzak, momentureko baño esan itten buskentzarik, edo sortzi egunerako edo, olan
- es, sue itteaken a, bekosue, kea, ori bai
- ordun simeldu baño lelau saldu edo yan itten siren, gure denporan
- bai beste frutarik estau, madari a, gitxi, madari tte olau gitxi dau gure aldetik eta, orrek a, denporadan yaten siren
- bai oiñ egon estau ba, piñu daoles dana
- ba klase asko yaten siren len, yaten siren berretxikoak, arrotza gorringoak, ongoak, gibel urdiñek, estaitt giau bere bai
- karakolak leku askotan yaten siren bai
- angirak, angirak koisten siren udabarriñ, udabarriñ euri saparrade iñ tte ure kanbiaten danen apur bet, uriola esaten geuntzen, ordun a, arrakas, lurreko arrakas

iñ a, sartu firu te, korde esateakon, imiñe firu olan , kañabera baten puntan eta, areas koisten siren, oin bere bai
- angulak koisten siren ba, seraas, baya esaten dakonas, asta luse bateas, estosu iños ukusi?, orreas koisten siren farolaas
- ilitteko ba tabakoa, edo tabako papera, sera, egosi, uretan, eta itxi otzittuten ureri, eta saburreri edo yaus sedakien pasadoreti pasa ure, ta ara botateaken, ta orrek ilitteittus, tabakon usiñek ilitteittus
- saldu, oin geyau yaten da, ordun, etzen bere bai sera, saldu itten siren orrek
- gataya itte san bai, beyen esneas, kuajo edo, estaitt selan esateutzen orreri euskera, eta etzen itten siren esne sobrakas ta, dausenen
- ba, botateakon kuajo esaten dakona, eta gero molde batzutera botate san, ta an a, ara soltateun, molde, sulodun molde batzuk, botateun ure gusti e dekona, eta an lotxen san gastai a
- oin gitxi itten da ori se oin ba, esne saltxen dales bear gitxiao deko, esne a, letxeruk dauseles etzerik etze dauseles, ba esne saldute dau bear gitxiao, ta oin gastai gitxi itten da, gure ingerun, leku betzuten ingo da baya
- es, pasapure bat balitze les oin pasapurea seraas dau, baya orrek isten siren a, pasapure les sulok dekosena
- gastai ba, biribille, biribille iste san moldea ba, segun gero alture senbet eta emon gure dakon a, norberak koisteutzen tamañu
- es, eser beres, ya beres yoten da, eta ataraten da gero andik
- saldu itten siren ordun, emen itten san gastayek olan, denpora andiñ eukitteko eseun balio isten, se sapartu itte san, keso de burgoseas pasten dana, fresko freskotan isten da goso, eta gero esteu ikitten sustentzirik
- gastai ure, ori bere aprobetxa in ber iste san ba, txarrirk edo badau, areri botate akon, ondikarren sustentzi ikiko deule pentzata
- patata bat botaten da, eta eraiñ, eta gatza urtu, eta megide gatza dekonean papatek gora ieten deu, uren ganera ieten deu patatek gatza megiden daunen, ure gatzaas megiden daunen
- len letxeruk oten siren, eta gu txikerrak ixen giñen denporan etorte san, katiketik etorte san ara butroire bat, karroas, oin gitxi gure txiker denporan gitxi on bere ta, eta batxeusen ba ingeru gustiko esnek eta bilbora botateusen ak, mungittik trenen, eta gero gu geu asi giñen areatara, apur bet fameliko nebarrebak planta giñenen seoser itteko modukoak, ba, areatara asi san gure ama, esneas, baya oiñ, kamioik sartxen dires kamiñok dauseles intte eskiña gustittera, kamioik sartxen dires etzerik etze ie
- oin gordeten da, oin geyenak bitzik estere gure eta gordeten da bitze gure deunek, baya ordun es
- bai, asto esne ba, nire lengusu bet a, asto esneas asi san,
- estaipa selan medikuk agindute ala selan ixengo san baya, ori ba, sarri entzun du, basalduko iñasio astok salba deu, aston esneas salba sala, txikitxu ixen sanen, nik estaipa medikuk aginduko baeutzen ala selan ixen san baya
- es, baba denporan babe botate akon indaberi
- babak, baba denporan, oiñ urte gustin daus ie baba pere kanpokok baya ordun ba, udabarriñ edo ote san babe ta batzuk, leku betzuten esan gustaten ta eseutzen botaten babari pere
- aparte itten siren orrek, garbantzues bai, garbantzuentzako aparta ittesan, aparte iñ tte gero nasta
- aselge gitxi, oiñ yaten da geyau aselge bere bai
- kafe bai al deunek
- bai ori a, nabori yoten dakonen urteten a, sera puntea, oin bere yaten dire orrek, erbigara esaten deutze, punte bigun bigun daola kendu, eta egosi, eta yate san igual seiñ aselgan klasera
- nik ogei ogeta urtek doasela, neu ogei urteti gorantza nola
- atxikori nastateakon kaferi
- mantzanilla bertan koxiko a, gordeten san, estomagoko miñe dauneko eta, oin farmasire yon ta nosgure erosten da, baya ordun etzen gordeten siren mantzanillak

- es oiñ esta itten ori, lantzen etze baten ingo da, lantzen etze baten bai, lantzen batek a, baya ostantzen es, lelauko les es, se lelau gure gaste denporan ba, obligasiño iste san a, gordete ori, bate batek estomagoko miñe badeko ba, mantzanille edan
- aren bai, gure aittek itteus, asko esan itten, baya gure aittek itteun sagardau eta txakoliñe bere bai
- ori, oin dala berrogei urte?, ni, ogetabost urtetararten ingo san ori, pentzaten dot, gero ya akaba siren matzak eta, esiren gobernaten eta
- ordun yayetarako erostesan a, koñaka edo, botillatxu bet
- koñaka erote san bai gari yotetarako ta, koñaka ba, ureri botateko, asukereas len esan doteles, bear fuertetarako
- fumetan?, oingo gañe goxeti es, ordun bere ostukarren a, afesiño dekonak a, itteun gastetarik itteun ordun bere ostukarren
- leleutxurik ordun bere asten siren a, afesiño dekenak
- gerra osten es, baya gerra aurren a, ba, gure alboko gixon sarrak ba, matzana, matz asalakas itteun sigarro ta sapeas, garra puntan segidun sigarrori, bekone esetu sendun suk?, bekonen akordurik badekosu suk? es?, bekonen aittek,justo, iñakiñ aittittek, es funtzon aittitte, funtzon aittitte ixen san ori, justo, diru baño besterik es orduko denporarako, ulertute osu?, eta tabako eta diru apur bet iñ esittearren, ba sape paperatzat, artaburun sape, bakixu sape ser dan esta?, eta parre ikitteun an etze albon ta, kendu matzasalak eta imiñi an a, batu, an sapan, batu edo, sue emon ta garraas
- matzasala ba siku lotxen da denporadatan a, tronkon bertan
- besterik estot, axe ikus dot nik matzasala itten a
- tabakoa, gastuaittik esan a, erretan nire gaste denporan
- bistuteko?, metxeru, olan, oin bere lantzen bat adornureko edo ikusten dires olauk, kordoi luse batek a, metxeru, txispe ataraten dakona
- ogi a, ba, nire txiker denporan ogirik artu bere esan itten, talo baño esan yaten, eta gero geldi geldi jente ya selan prosperaten yon ba, olan a, yon san asi ogi e, ta gero gause gustikes a, lantzen apur bet
- oingo modun, igual ogei urte bere ixengo dire baya, okelea, ordun ukusi be esan itten
- rare ixesan tia, nire nebe roman, ori lengon il dana, lengo, ori bere ieuden ya eurontzako les a, egun beten illunde baten etzen presenta san, tias asarratu in da tiak estaitt ser esantzon ta, beste a, lengusin be pere, nire lengusiñe beste loba bapere, apere eskapa eutzen
- tia txikita, txikitonatxu bet ixe san ta tia txikita esaten geuntzen, ta gero artu eudean, osaben alderdiko loben seme bat, ak engañaeusen, itxieutzesan etze, propiedade, ganadu gusti tte dana itxi eutzen berari, eskondu sen yatabeko bateas, eta, neskamutillek ikiesan, mutille, iñusente konpleto, ogeta urtek ikikoittu mutille pere, eta, esiren andragixonak arreglaten ondo, andrek eskapaeutzen bere umekas, ta an lotu san gixon ori, eta oiñ eskeko les dabill orti, sue artueun etzen, etzek egun beten, ta erdi erre in tte yausitte dau, bixitze biko etzea alderdi bet a, esta iñor bixi an alderdi beten, baten esta bixi iñor baya batak gobernaten deude, eta an eukitten deude, oiñ estaitt yoten bada baya, olan baroripaso edo bearren ibiltten dan mutil sar bat, etzeri kargu itten ba, ikitten dee beste alderdikok, mungin bixi dires a, batzuk, beste batzuk urdulisen ta, a fameli andi ixe san beste alderdikok, baya orrek sue artu eutzen etzek ta erdi erre iñ etzea ta ba, yausi da etze ori tte oiñ eskeko les dabill alderdirik alderdi, or berango alderdi edo or manejaten da aurki a, bateri seoser itten besteri seoser itten ta beti moskortute
- esetu justu justu in dot nik, estaitt, mantxu ixe san ori, kontateko modun estaitt ondo eser ta
- gero ostatun edo estaitt non daola il san ori tte arten a, iñok eseutzen yamonik itten apenas baya il sanen a, jente sur egon a, ain dirutxu, koisteko
- tio josek kontako tzus aren a, serak
- esetu euden a, akabaten kastillo akabaten, esetu euden akabuko a
- ori guardea ixe san errotakotaringo ixe san errotako, oseake, karmenen amomana nik estaitt ser ixengo san aittitte edo, aittitte edo olan ixengo basan ba, ala asaoko, baya edoselan bere errotakoa, sera ixen san guarde ixen san ta iltte topa eudean ba,

or kurtze ta imintte egon san lekun eta asarre ixen siren antza, nire aittitte arratzako aittitten famelies ordun z, guarden alderdie ta or, eta orrek altza esan anajek preso, ittte topa eudeneko, eta preso ainbet denpora iñ euden oingo les, etzek a, ondo ba, errekonosidu te gausak eta eser sustrairik topaten badere baya, nik estaipa aonenbeste denpora se se istesan ba urte bete edo bi, edo olan esateen a, preso ieuden orrek, se gero agertu san, begoñako bat, esken yoten sana, andik esken yoten sana, kuadruren batzuk itten an trokan, eta guardek a, ba, seoser esangoeutzen, eta ak konfesaun, konfesa ieun orrek esken yoten sanak, makal txarto, para sanean selan berak il deun, ordun libra san aurki ala estaipa arten librata on basiren baya urteren bi edo iru iesan kartzelan nire aittiten a, ba famelik anaje bik edo
- mentxakasuriko a, josen a, aitten fameli bere orti etorriko tire basotara bearren
- orren sidurrirk estekot es, onek a, martxunekok a, martxuneko neskatok karmenen alabak ibil siren or a, ba apelliduk nondi datosen ta or ibil siren trabesen a, topaten a, sidurrik
- eta juaristi, bere kiputze da
- juaristi bere kiputze da ori a, lengusin bet etor san gure lengusiñe, lengusin bet etor san ameriketati, bija bi edo iru in dittu ak, buenosairesitik, ona eta a an ibil san bille, eta kiputze
- aman neba bi, eta aista bat, amanak, eta aitten anaje, nire aitten anaje, orrek a, lau edo bost urte edo dire il direla onen fameliko batzuk ixen siren eta ona etor siren orrek an a, saldu ango serak eta ona etor siren bisten, arratiane ixen san andre bere
- es onek bearren yoten siren a, ba aman neba bi, neba bi ikien ta biek yon siren eta aistarik gasteena, eta osabaren batzuk ikiesan an ordureko bere an, ta aiñ osaban errimure yon siren ara orrek bearren, eta aiñ errimure yon san aitten anaje bere, suk esetu dosune, akordurik estosu eukiko suk? selan, erretratu bat ikusitte bai sikeran
- ba ori etorri ona, ori ixesan nire lengusiñe karnala, juaristi, eta juaristi apellidu nondi datorren edo orrek ikieusen sustraik emen egon sanen
- dana tires, ba famelikok, orrek barandikak laukisen daosenak
- barandike euken etze pere usena
- barandike a, laukitik gorantzako kamiño koxute, tia anun etze ta tia anto bixi siren etze baño aputxu bet lelau dau, etze barritxu be teko oiñ ondon intte eurok famelik, eta au sara au lengusiñe arjentinati etorri, bakarrik, españara bakarrik etorri, etorri bilbora, eta bilboti urten, butroiko kastillon atzen, gu topaten
- yakiñ es beste eser sidurrirk eta, barandika barandikakaittik preguntaten, se barandika san a, beste alderdiko a, osabe on sana, seren, eta barandika preguntaten se barandikak yakin deu anajek dekosena eme a, bixi deusena ondiño butroiñ, eta barandikak eta bota euden barandika sintzegi kurtzioko, tabernako, ai pere barandika tires tabernako usabak goyen bixi dire oiñ, barandika tires baya estires parientek gues aik, aikana botaeuden a, leleko barandika pregunta ieden ta aik bota en gero gugana, alan topa gendusen orrek
- alan topa gendusen, ta gero beste urte baten gixonaas etor san
- orrek a, diru asko intte egon siren ordun, nire aman nebak ba, terreno sallak andik erositte, baya gero bajonasoren bat egon san nik estaitt a, langoste edo ser ixeten da or plage egoten dana kanpon yaten edo olauren batek kasakanpon sertute, bajonaso intte daosela, esaten
- eta au a, amerikanu suk esetu dosune ori orrek a, urte asko bearren a, ba edur fabrika baten in deu, errepartidore, ieun
- urte asko, urte asko an intte, amasaspi urteas edo yon san ara ta, bija bi edo iru ieusen a, bija bi ala estaitt
- leleko bijan etorri, eta atzera yon, emen estaitt senbet denpora iñ eta atzera yon san, basaldure erretirate san ordun ta gero estaitt a, basaldun ama bixi san ondiño bixente, baya gero estaitt a, seaittik edo noaittik algortako kasinon egon san urreko etor sanen, ta algortako kasinoko kamarere ixen san ori eskondu sana, arratiane
- eskondu te ara yon, ta gero an bere gerrak urteun a, urten emen egon siren andragixonak, gerrak urteun urten eta frantzire pasa siren, ba akaba ingo dala igual ta atzera etorteko idean, emetik, gerrak urteunen frantzire pasa siren ta frantziñ

ieuden egotaldi bet atzera etorteko pentzaminttues beingon ingo dala emeko sartu igual ta, baya yon in siren andik yon siren gero
- bai gerra osten pastore yon da orti gure alderditi asko ori a, kurtzioko usaba pere ameriketako susidio kobraten deu pastore an intte, eta orren anaje bi edo iru te, koñetu te, gasteri itzela, ointxe il da bat, asentzion anaje a, estat akordaten usena oiñ
- butroi bere katike da ixetes
- abarka sarrakas etorri tte itxi abarka sarrak sasiarten gordeta an, ta an kanbia sapatak
- kamiño baño asko bajuau egon san a
- solo es lantzarra ixen san, dariona, darion lantzarra ixen san a
- baya ori in tte atzera yon san erretiro kobratén ango erretiro kobrateko, seoser falta deule ta
- pastore yon san ori
- bat beorreas bixi da solteru da ta
- darioko neskato suon edade antzeko ixao da
- urte gitxi da ori etor dala, belutxuau yongo san antza se ango serak koxute etor dire orrek a
- ermittalde euken usena solok
- orrek a, anaje bat gerran illakon orreri, anaje bi ixen siren ta
- ori bakixu noiñ a, suegro ixe san?
- txorne esaten dako gure etzen aurren beste aldeko teken a, txorne txikitxu dalako, nik estai pa seaittik
- a manun alderdi ixena da
- layetako makiñe ixen ber da orretarako
- layatan neu pere in dot, aitte ta aman erdiñ, txikerretan, soi sati bet ain bien erdiñ a, buelta, sagarrak sagarrak landaraas daosen lekun itte san layakas bueno ostantzen bere bai arik eta makiñak urten arten, solok osok itten siren layakas, guk geuk estus in solok osok layakas iños, eskiñak edo bai, makiñak artxeko eskiñak edo bai, imiñi buelta ta gero makiñek esteules koisten eskiña eskiñaraño ondo ordukok oin daosenak bai baya eskiñak layakas, eskiñatxuk artxen siren eta landarak eta olan daosen lekuen itte san, patate edo eraitteko ba labrate san layakas dana, itten gendun guk
- laya bies bakotxak, bai bies, laya bies esku banatan
- eraitteko asik balde baten usaten gendun guk
- lelau prepara ber isten da soloa ta gero bota olan
- exabarrak, patata eraitteko ta itten siren, patata eraitteko, eta arto eraitteko bere bai, gu pere in dus iños, ba, sotok itteko baño fasiltxuau itten da ta, iños in du exabarrara eraiñ a, arto bere, se sotok itten a, tarea txarrak oten dires a, olan solo andik itteko jente modurik batu esen, jente gitxik itteko
- mokillek yo masues, ordun esegolako, esto pasate san ordun bere
- esto pasate san baya, an mokille andi badau edo sikuten ba, ebai bada layetue areas, ba mokillek andik lotxen dires espada tenplen lurre egon, mokillek andik lotxen dires eta esto bere yantzan dabill aiñ andin ganen eta, eta leleko andienak yo, esto pasateko eta olan gausa gitxi daonen ba, masues yo ta aurrera
- lelau artori urteten tzo puntan lorek, garbe esaten dako garbe kendu
- guk geyenen garbe kentxen geuntzen, garben autze estala ona edo sarri esate san, garbe kendu, eta gero arto ya ba, buru ointxe dau ondo ya bixarrak urtenta, bixarrak kanbiaten kolore edo, ordun, txole iñ, txole iñ ordun, burun kontrako seretik, puntatik ebai, eta txolak iñ, eta gero eltxen danean artaburu batu, guk olan asau gure solok iki gendusen kimeretan iki gendusen solo bi, eta andi itten gendun ba, artaburu te gusti eperditti ebaitte ekarri gurdiñ, eta bota atzes gurdie eta kendu artaburu, kendu artaburu pillo batera eta tronko bestera, leleko parajekoa kendu, kendu artaburue eta saranak betatu te etzera ieron
- ta gero labasu, eta gero tamañu koxu ber, labasuri tamañu koxu ber edo lar in dire edo gitxi in dires edo, labe gitxi berotu da edo lar berotu da
- baya ya orretarako sertute, koxute ikitteen a, sera
- gero garandu a, asto esateakon kaja bat, sulokas, eta masuto andi betzuk
- an lotxen diren burutxak batxeko

- ori garbittu itte san autze eukitteen orrek eta garbittu eta errotara
- kaja bat ikitteen gurean, imiñe esaten dakona eta lau ataringo anege, eta errotarik kobrateen gero ba, anegena lau kilo edo, baya errotari beti egote san kejas errotek yaten deule sera, apur bet eta ba, lau kilon usena bai baya ba, berari lau kilo estakosela lotxen
- eratzi esaten da leleko, leleko bedarra abiaten dakonen, eratzi, bedarra eratzi ganeti ganeti ganeti eta gero ya apur bet andiao itten danean karga lurreas, orreri esate akon yorratu, lurreas karga
- mayetzan eraitten dires artok eta
- batu a, lelengo labasuk a, ba, setienbren akaburantza itten dires
- gorako indabea, gorako eta berako biek, eraiñ itten siren artoa soto andi ixete san e, ainbet bider in dus sotok atxur sabalaas
- eta gorako indabe danean, ba artok itten deu palune, arton ieten deu, eta berako danean ba, pilo pilotxu beten botate san indabea eta eltxen danean batu, artoarterik artoarte, filarik fila
gorako bañak eta berako bañak esaten dake, gorako bañari palu imin ber dake, eta berakoak gitxiau emoten deu, baya estako imin ber palurik
- lau sotok alkarreas junta es, se kanporantza adi es baya apur bet alkarreas lau soto juntateko modun goyen amarrata, ori ixengo san berak esan gure ixeune edo
- eta artoarten eraitten gendun gu pere banaka bat
- artoarten eraitten gendun banaka bat, lurre bere guk gitxi eukitten gendun ba, aittitte ta amoma bixi siren denporan se, etzealden erdi baño eseren ibilli aittek eta amak, beste erdie aittittek eta amomak ibiltteen
- kalabasa aren arto arten eraittesan
- ba eraitte san baya eraitte san salle
- arbi batza edo esateutzen bitxo bat itteakon nabori, eta esin koxu ixen da naborik, itxi ieutzen jentek eraitteri, ostantzen nabori bere orri kentxen dako lelau, barrin formaten dako orri kendueskeron barri itten dako a, anik eta buru iñ arten
- landare koisteko asi erain ber dosu, ba eraitten da troso baten asi, olau sati bet eraitten da
- itxi itten dako a, silduten, lurren, silduten eta urteten dotzo palu betek eta palun punten urteten dotzo borla batek eta an itten dako asi, kinpuleri bere bai, berakatzari bere bai, berakatzari es, berakatzari estotzo urtetan serak, berakatza ba, siketu itten da, siketu akaba barik brote emoten deu berakatzak
- sakon sakon sartu barik itxi ber da ori lurren
- berakatza iminkeran imintten da alau tamañutxuten, olan, punta gora adi deule, fila bat fila bi, noberak gure deun beste
- eta gero asten danen tamañukoa, atara, eta lurre preparata euki tte, atxurreas itten da kanaltxu, eta an kanalen imintten dires banan banan, noberak gure deun distantzie, eta atzera altza dan lurre botaten dake ganera gero tapateko, eta porrue senbet eta luseao a, imiñiao ba, luseao urteten deu surik
- kinpulek esteko ori in bearrik, kinpule buru baño estales ta asaltxu lotu ber deu kinpulek
- piperrari asi kentxen dako, barrun dekon asi, tomateri bere bai
- armario ganen ta imintten gendun atxiñe, saguk a, koxu sedien a
- au piper lodiñe ba, siku isten dales, ba edosein lekun imin lei baya tomatena, ba tomateri atara ber dako a, beran ure tartetik, atara ber dakos asik, tomatek barrun ure deko, eta an uren arteti asik aparta ber dires, eta a busti busti oten da, eta en jeneral ol baten ganen edo imiñi, eta an siketu lelau ure bota eraiñ, gero iminteko armario ganen edo a, ber dan modun siketako
- alfafa erosi itte san asi, guk estu sikeran iños etze alfafa asirik koxu
- gure etze penoso ixen san, se an atzen dekon bentanea, ba ara esegon a, serik len, bentane egon san, baya a gure pareko soloa, beste aldekona ixen san, oiñ ara eron bentanan ondora eron karroa eta botaten dere a, goiko pere barrure, baya ori esegon ordun, aurreko alderdire lelau karga bedar lekun arten
- esne ekarteoskun a, etzetakoak itteoskun domeka baten edo, ba errenese a, errenesalari esaten dako, etorte alusen

- lerrok itxi, ebai tte lerrok itxi an, bata besten antzen a, eta gero ganeti siketen danen buelte emon
- bueltakeran sabaldu, gero batu, pillotara batu, eskubereas, gero gurdi karga, etzera ekarri, eta ara aurreko alderdire eron gurdi, kargan iminñi tte lastegire altza
- lepon artute gorako eskillarak, an gortan daosenak, andi gora
- bueno bedarraas a, guk esgendusen itten se guri kabitteaskusen barrun, barrun kabitten estakosenak
- tiok eta bai itteesan, orrek bai itteesan baya guk geuk geuren, nire denporan esan itten metarik, altza lastegire, kargan, eta lastegitti, oin bentanati botaten dittun gora, goittegi esateakon, gorao egon beste ser bat, lastegire altza kargan, eta gero solta kargak solta an ta sotzardeas gora altza ostabere barrik sartxeko lastegire
- sotzardeas koxu te goikori emon, goyen plegateko, bakixu se bear den ori?, oiñ a, sartu gurdi ara atzeko alderdire gero kanbia, nire gixon defuntuek ieun kanbio beste aldekokas, aori bearra itteko, ta bentanara itxitteko a, ba gurdi nei edosein gausa sartxeko bentanen parera goiko a, eta bentanara bota.
- metak a, ba iru lau txolaas asten dires, eta gero alkarreas sujetaten dire aik ondo itten badosu mete
- aspin bai, aspiñ egur betzuk bere imintten dotzes batzuk, egur betzuk a, aspik a, umedade koxu sedien
- eta arrastegin bearra itxi tte osten, sototuteko dos kimeratako soloak asunbre erdi ardau artu, erremesa txarra daola ta, bederatzi perra pagata, aik bederatzi perrak berari emoutzen pene gero osten, selan bixi san jente atxiñe e, erremesa txarra dekola aittek a, sototuten aik bearren egune sartute osten,aittittek lagundu eutzen apur bet aurki
- gero argal egon san baya arten a, andra sabala ta andi ixen san a
- etzen a, ba, indabak surten, umek txikerrak yagon eta indabak iñ, ni an gatza indabari botateko aonen orduten bota ixu gatza ta megidute katillutxu beten imiñe, eta yoten san solora
- an ingerun goixeti a, asi san esne saltxen se, ango katikeko batek botateusen bilbora esnek, bilbon a, mungiko trenen
- eta a asi san yoten araño ermitta aurren artxeun bueltea
- ara batxe sana, jentetan derditxe
- tio josen arreba bat tio batzukes bixi san fameli bako batzukes intxurdittan, a eskola orrek iñusentek eta orrek daosen eskolea, aiñ ondoko etzen, an goratxuau bixi san
- andi yote san tio josen arrebea kantiñe artu burun eta butroiraño esne ataraten
- errana illakon, seme ba paño es, eta alabatxu bet
- enbra sati galanta ixen san a bere baya, esetu sendun suk?
- urek baja itten siren sano
- ganaduk eroten siren errekara, ganaduntzeko esan ekar ber isten
- kanpon ibilttaldi iñ, eta barrure ekarte siren
- ibilttaldi goixeko freskuren edo illundean yatzi tte ostean edo olan ataraten siren, kanpora egunen birritten
- beste dana ixen san baso arik eta, sera yo arten subi, kurtzioko subi yo arten, ori dana ixen san baso
- tomaki esanta estatzu yongo baya!
- lukie egarri ixen san, eta yon san poso batera yon sa ure edaten, eta poson ukusieun talo bat, eta ixen san iretargiñ a, gerixe ixen san poson, ukusteun talo, eta ure gusti edaeun talo yateko, ure gusti edan, ta aurreti sartu te atzeti urten edo, egon san luki, eta akaba ure gustik eta talorik ukusi es, pasa akon lukiri
- baten batzuk esateesan orrek gausak ikusi dittusela katu baltzak
- katu baltza ba, sorgin bolbidute katu a, ukusten dala, nik estot iños ikusi
- katu baltza sendaille txarra da etzen ta, pentza beres katu baltzik eukitte
- yon siren andra bi kaletik, eta lobito baten ondotik pasa siren, eta lobitok euken kostunbre esateko ganorabako atorra bako, ta andrek bate(k) besteri esaeutzen se, selan daki orrek txori orrek nik atorrarik estekotala, esaeutzen besteri
- aittek esateun se, bere semek bosteun peseta puñeteru gixon itteko baño estittusela berko

- anaje soldadu egon san
- urreko sati bere, nire aittek iñeko, kamiñon kontrarengo barrun daona da geuk iñeko, gero urreko sati daona, nire aittek iñeko ni eskonduteko esegon lekurik an ta
- umesurtzek atara esittearren aministradoreak, ba esegon guardaetzen guretzat lekurik, eta aitte defuntuek, gortea andiao ittearren se ganaduri eukieun afisiño itzela ta gorte egon san txikerra, ieun obrea guretzako bixileku goyen, eta gorte bean, gorte ta tejabane
- areri lurre emoeutzen urtetearren, beretzako an presarantza yonta
- lurre salla bat emoutzen urten ittearren
- motza tirelako katu baltzak, suri gustaten datzus?, niri estates gustaten e
- erropak imintte oten siren balden, eta ori otzare ganen imintteakon, eta otzareri imintteakon saku bet, eta ain sakun ganen iminttesan ori autze, eta gero botate san ur bero ara, autzetara, eta olan ur beroak autze gusti eroteun, erropartera, yote san, dana yote san erropartera
- nik a, gerra denporan a, ba, yaboi eskas egon sanean a, krieda onitzen lekun ittesan
- seboa aonenbeste sebori, ba drogerittik ekarte san, estaitt ser ekarte san, sosa edo estaitt ser, aonenbeste sosa, eta aonenbeste orio, eta, koxute egote san kantidade
- edo sose esaten dakona beste bat egote san a, autze, autze bastante lodi, yaboiñe itten deune, sose esaten geuntzen guk
- buru esan garbittuten, urten bein pelukerire yoten gintzen gu gaste denporan permanente, ni yote nitzen ta beste asko esan yoten urten bein bere, sanpedrotarako permanente ittesan, ta kittu, urreko sanpedrotararten
- kostunbre isten san a, ba, butroiñ a errentadore pere ba, margaltzati ekarte euden sugarri esta?, eta ba, gabon egunetarako ba, beste serin barik iste san a, gabon egunetarako sugarrie espesiala ekarte san, aretxe, siketuko aretxe edo
- bano gabonatako sugarri itten
- etzera ekarritte ba, aritxe bada trontzea ta satik in tte imiñi gabonatarako, aparteko gausak in ber direlako seraas, gabonatan
- beti itten da seoser a, ittesan seoser estraordinariotxu egun bet iminttesan a, famelies juntateko, au egune ba, oingo gausa normalak baya, txokolate edo ba
- eta gero itte san, ba garin bereinkesiño esate san, etorten siren, etzerik etze etorten siren abadek
- mayetza edo olan ixengo san, ya gari a, berde daonen etorten siren, etzerik etze etorte san abade sakristauas eta ba, bereinketuten, garin bereinkesiño ixete san a, seoser emote san a, ba
- gari io itte san ganaduntzeko, ganaduri a, osabak emoteko, oin saye ta birsaye ta orrek gausak a, lekuen ba, saldu bere ingoeuden arenek, gero pertzekusiño itzela eukieun garik, txorikes, eta jentek itxi eutzen eraitteri gari
- bakotxak berana bai sillak, persona bakotxak, bere, tatxuelakas imiñi ganen a, bere letrak, eta ikitteesan askok, banku pere egoten siren aren, eta bankutera dosenak aurkirik estekenak, edo sillarik estekenak
- katiken estau a, panteoirik eta olan katiken, eta beste leku betzuten bere orduko denporan esan egoten, baya oiñ itten dotze kargu apur bet, bakotxak beranari se, estaitt bost urte ala, bost urte ala iru ala bos tire aurki, pasaeskeron arteko enterrako lekuen, fameliko beste bat enterraten itxitten deude, urtek a, reglamentariok pasata badaus, bost direlako dekot baya dana dala, an eta ya bakotxak kargu itten dotze bere lekuri oiñ, pasa barik badau sera, eta badau gorpu barrie beste leku betera enterra ber deu, baya guk aitte ta ama leku beten dekus enterrata, eta oin jose ba, aiñ ondon, ain lekun ostabere enterra da, oseake iru daus leku beten
- propiedaden dekes oiñ orrek, laukisen bere a, kanposantu barri ieuden, eta ensegida betatu san panteoikes, baya biñarten edo irunarten ya, eurontzat erositte dekes lekuk, baya katiken ondiño ori esta, pretendidu euden baya eseutzen itxi ori bear ori itten, panteoik itten
- katikeko kanposatue neure memoriñ iñeko da oin daona
- lengoa elixeri deutzela egon san, eta oin dau intte, abadetze dau intte, len kanposantu egon san lekun
- elixeri deutzela egon san kanposantu, laukisko ondiño katikeko baño barriao da, laukiskok esteko, urte gitxi dekos laukiskok

- elixan bai olan a, ba, erregek edo, laukisko elixan bere batabat enterrata dau an, oiñ a, oiñ esta ongo baya an egon san letreru
- elixen barrun lantzen bat enterrate san gixon andi bet edo, estaipa seaittik, edo abade edo fraide baya
- espadaro bertan enterrako deude
- len aparteko leku egosan, estaitt oin segitten badeu orrepa
- len a, bautisa bere oiñ ille bi intte ba, irun te laun egoten dire bautisa barik, oseake abadek eurok emonta deke ori sera, baya len a, ba, yayo ta ensegida bautisa ber iste san, eta oser nobedaderi tekola pentzaten bada umeak ba, etzen bautisa itte san
- neure amoma defunte pere, atxiberren bautisaeun bat
- eta abade etorteko leku barik ba, etzen bautiso itteko ba, emonta egon a, permiso egon san
- errama bat imintte san talletuen, talle bode selan daon iste san sendalle, talle botate selan akaba dan, oseake barruti in barik ote san esta?, lau ormak eta armadisu te, talle bota ta, errama bat imiñi tte talle boda egote san
- talle bode orreaittik esaten dako, talle bode, talleri bode, talle bota ta bode
- erramu ikitte san bereinketute, erramu errama bat bereinketute ikittesan, eta a errete san, a botate san surtera ta a errete san ta kandela bereinketu eukitte san, kandela bereinketu bistute san ta
- batzuk oyan barrun sartu eskeron salbata dausela pentzaten deude, neure lengusin mungikok esateun se, truboi asma iñ ordureko oyan barrun sartu ber dala, buru te gusti tapaeskeron entzun es, entzun es truboya buru te gusti tapaeskeron, salbata daola pentzateun ak
- talletun edoseiñ errama imintte san, baya erramue udabarriñ oten da loran, eta loran daonean, erramue bereinketute oten da, bereinketu itten da erramue paskotan, paskotan imintten da ur bereinketu ontzitten ur barrie, eta bereinketuten deu abadek, eta ordun bereinketuten dires, kandelak, ordun te kandelario egunen ta, ordun erramue esta ongo igual a, kandelario egune goixeti ixeten da ta baya, kandelak eta onek ba, bereinketute bakotxak gorde itteusen etzen, oseake gure jaune etzera gaixo bateri eroteko bere, ba altare prepara ber ixete san atxiñe, eta kandela bereinketuk ber dires alatare preparateko gure jaune an iminteko leku, kandela bereinketuk ber ixeten siren, imiñi, bistute, se ba, gure jauneas etorte san abade ta gure jaune itxitteko leku ber ixeteun konfesateko ba, gaixo, eta gure jaune itxitteko leku imintte san ba, bakotxak al deun modun, alik ondoen, kandela bi bereinketuk eukitten siren bistute, falta barik, kandela bereinketuk etzen
- trumonade oten sanen bere kandela pere bistuten siren eta ori erramu errame botate san a
- pararryos a, kastillon egon san, baya ostantzen a, aldean pararroyosik es
- ordun esegon olau gausarik, lurrera ekarten sana ixete san kare bixi, kare bixi ekarte san a, botateko
- seoser ekarte san arratoin kontra, baya geyena ba, tranpak ixeten siren
- lengon esan gendune, sorgiñek eta, gausen kontuek, ba beñolako saldik intxunte egon a, olau gauen, eta solotara yon sedittesan, saldik solotara sartu sedittesan, aurreko kadera biek katekas amarrata ibiltte san, eta intxunte egonta, gauen mesara yon san batek ba, asusta in siren saldiok, eta altza in siren eta atara eren kate sarata derditxedu atara eren, ta leleko allega sanak etzera ate botaeun gora, eta gero ukusi san saldik selan ixen diren, se paraje ixen sales, baya beste munduko gausaren bat ixen dala a, saldik ikusi espaesan edo, beste munduko gausaren bat pasa dala pentzako eren, olau gausak asko pasako siren ordun
- ori esakune iste san a, ba, artesik eta olau serak, ibilli esitte dala obeto truboi dabillen denporan, se beti itten deule, tiretu itten deule, artesik imana deke geyenak
- txitxakas atxiñe a, txitxakas solon eta miru a, bajatu rapido bera, ta koxu te eron ta olau bearrak bai, miru te gabilloi pere bai
- erpakas koxitteusen, ta eroteusen
- asaoti bijilateusen orrek biste ona deke antza, asaoti bijilateusen, non dabiltzesan, eta euron parera eltxen danean, bajate san bera, ta yo in baleu les bea, ta koisteun

erpakas ta eroteun, umek eta olan an ingerun badekeas, ba pertzekusiño itzela egote san
- noonon noonon bai baya, gitxi
- arbolak dana tire aurki txarrak
- piñu te olan bai a, afrontuaittik eta olan etze albon eta olan imintte bai baya ostantzen es
- beres erneten da ori a, leku betzuten
- gero ya solon usena dare, solo nausie, lubarri, lubarri esaten dako solo bateri, beste bat solo nausi, beste bat a, larrasen ondoko solo, beste bat a, dau aldatza, beste ibi barrena, ibi eskiñako, etze ondokotxuri ortu esaten dako
- sixillu esateaken, ori karrajun suten bere bai leku betzuten, kasu beterako guren karrajue ba, suteti kanpora egon, illunetako alderdiñ, eta karrajun esan oten, guren suten ote san bekosuen ondon ote san
- suteko ate sabalik iki ber san
- kaxe a, gul euki gendun karrajun, euki gendun kaxe, euki gendun eta dau ondikarren bere
- arto eukitten da an, artok yo ta artagarau eukitten da an urte gustireko, lantzen sorro bat eron edo bi, errotara ta io, eta urun kaxan imiñi, urunentzako beste kaxa bat, eta urun kaxan imiñi atxiñe ba, dosena erdi a, udan a, ba ur gitxiaittik edo ba, io esiñik ibiltten siren, leku askotakok etorten siren butroiko errotara, barriketi tte sopelati tte berangoti tte leyoati tte, etorten siren a ba, arto ioten eta itten san ba, dosena erdi anega ioten siren, era batera negun ure asko daunen, eta segun se kaxa dekosu eukitteko esta?, baya guk dosena erdi anega, eta gero bota sorro bat, eta kaderakas ingetu, bota beste bat eta ingetu, ingetu ingetu ingetu te imintteesan ba, aik dosena erdi anegak kontzerbateko obeto urune, kaxan, kaxa bete beterik imintte san, eta gero pala bat egote san
- eta gero pala bat egote san a, agarraderoas eta ber dana koisten dan, pala bateas eskiña baten asitte goirik bera sallan
- guk a, urune koisteko eukitten gendun pale, urune koisteko ba, ingetute egote sales urune, goirik bera yoteko salle koisten, baya tio manuk eukitteun pala bat ba, saku betatuteko, baya gero akabaun ikiun, aro bat ikieun, aro bat edo bi ikieusen, sakun eurona, buelte koisten deenak, eta saku koloka an aroan, eta urune errotak botateun sorron bertan imintteusen sakuk, oseake palarik eseun ber ixeten, sakure bertara botateun
- kajara yauste san baya kajan imintteun sakue, orreas aroas txorron paren, eta saku betatute akon
- lau libarotati gora daona, lau, bost sei, sei bai sikeran
- sertutxa da ba, mungirantza gosela, eskerretati daona an, bajadan
- ugarte da a, laukiserako biden daona da ugarte aurki
- libaro ta gorordo daus segidun
- ori da mungire bajakeran, eskerretati daona, eta eskoatati daona ixengo da, urresti antxe dau urresti etze urresti usena dekona
- surbaro beste alderdireko espaldan, laukisera gosela, ba, eskoatati, eta gero sakonao libaro, oseake libarora sartxen da aldatza koxukeran kamiño bat selan daon eskoatara, katikera gosela aldatza koxukeran, eskoatara a bere da libaro
- ugarte ixengo da ori a, fabrike daon alderdi ixengo da ugarte
- iertu da etzenik sarrena an, butroiñ arratza iste les iertu da etzenik sarrena an, ta orreaittik geittuten dake iertu barrio
- an ingerun akabaten da katike, an ingerun akabaten da, gero errekara do, errekarantza
- butroire bije, bosterrel a, pagateutzen karroduneri, eta karrotxu beten etorte san gure gaste denporan abade butroire mese ernoten
- ori a, sereti eroeuden, emen a, basortun propiedade saldu eunean, orko ermitteko gausak eroeusen ara, arri te gusti
- eta gero, ba oingo usandren aitte il sanean, orrek madrillen euken txaleta, eta txaleta saldu ieuden, eta an ikiena, ba kapillako gausak, ekarriesan butroire, ekarriesan kalise urresko, biñejerak urreskok, biñejerak estittus usaten urreskok oiñ, estaipa se nondi diresen, kalise bai

- kandelerak, eta kuadruek, eta ermittan dausen gausak asko dires, madrilleko txaleteti ekarrikok
- eta saldu ieuden ori, aitte illakenen, eta ordun oiñ ogeta saspi urte edo ixengo dires, ba irurogeta milloik artu esan, ordun, orduko disparate bat ixen san, eta onek aista biok, leleko amanak, leleko andrenak, ba, gitxi toka dakelata deskontentu egon siren, baya gitxi esaken tokako, bestek a, ori saldu eta, serak imiñi esan a, madrillen, otelak, otelak imiñi esan, bigarren andren fameli gusti enplea eun otelatan, alargune lotu san an fameli gusti enplea eun otelatan
- margaltzako basoa sikeran a, ba merinda bateas bakotxari merinda bat emon ta katikeko a ba, eta merinda bateaittik edo artuko deule markesak ori tte, bat esala yon gaixotute merindara eta a dala, es se eskiña baten ganera beresteko, sartute deko, an a kimerako alderdin bere troso
- seosen antza baeuken se an erdi erdin batena
- ondiño deko orrek an, bere sati
- kastillo in baño len an, kasatorre edo, bixi estaitt iñor bixi basan estekot entzunte iñor bixi salakorik
- nire amomak eta esetu euden a, akabaten, akabu emoten orra, ba, mungiko ser bat, mungiko, or yausitte il bere in san
- eta arrie, kamiño ondiño, kamiño in barik egon a, butroiko kamiño, urdulistik, katiketik mungire in barik, eta orti bide sarretati, basori paso, gurdiñ ekarte san arri urdulisko atxatati, urdulisko estasiñon parean an goyen daus atxak, ango arri da kastillon daona, andi ekarte san arrie orra, ba, kastillo itteke.
- eta ori etorte sala urten beiñ, butroire, kastillon lotxen salakorik estekot, bilboti beskari bet itteudean, landan, eta kastillora sartu baño lelau, kastillora gosela kastillora sartu baño lelau, eskoatako alderditti, erreken kontran, egon san kuadru bet, egon san arbustoas ixitte, eta markesan komedora esateakon areri, an, ara serbitteutzean ba, bilboti otel batek, ba beskarie ona etorten sanen
- ori subie, ba kastillo in san denporan iñeko da, arten olen batzuk edo serak egon siren aurki an pasateko
- ori bere kamiño in sanen iñeko da
- subi sarra bai, subi sarra esate akona, erreskondo ondoko, baya bota ieuden, arkues intte egon san eskiñak eta artu barik, subi bet a, arku bastante altu, arku, sera andi dekona
- aristi ixen sanen a, oin solok intte dau dana baya, aristi ixen san a, txorro ondon sartu, ta subi sarreti pasa eta, kurtzioti buelte iñ esittearren, yoten giñen, ori bota iyeudean erreke sabalteko, baya an mungi ondon badau olau subi bet, a baño txikerrao, aren alden andi ixen san or on sana, baya eseutzen itxi botaten
- baya a mungi ondokoa eseutzen itxi botaten erreke sabalten etor sirenari tte kontzegidu ieuden bota esitteko
- ori ikusitte dekosu aurki esta?
- aguasille ixen da urte askotan ori, estaitt oin badau baya
- onek biek esetuten doas
- aus imintzalle, beson golpe bat edo artu danean, artxen danean medikuana yon esittearren asur imintzalleana
- piñuk bota sireneko denporako ixengo da
- txorixo lapurretan a, koxien tio josek eta, gure txorixok eskeitte goyen, beko suten, se bekosue egote sales orduko denporan, ba an siketuten siren ondo, eta lo itteudean, ondiño romantxu baño a, ondiño eseuden iki goyen bere ta leku iki eudean ta guren yan eta obreru batzuk a, lo itteudean obreru, enkargadu ixen san
- onek laurek a, lo itteudean tio josenen, eta goixean altza ta ba, an aurpegi garbitu te bajaten siren armostan guana, eta txorixoak gortati ieunen a, tiok, txorixo koisten koxu eun somorrostroko enkargadu ori
- gaueko esnek itxi kantiñetan sutean eta bajaten siren gortara eurok, eta altza, ta esneas pustu arten kantiñetati edan
- negu isten da, negu edo urte asikere, edo akabu
- botateko bai a, urekora ta urepera esateuden
- orrek eseun eukitten apenas urterik a, oseake, piñuk iminttesan, ba serratu serratu, se asko falta itten deu igual, serratu imintte san leleko lekun eta, gero ba,

ukusten danen ya martxan dau, ba itte san entresake, itxitteuden a ba, distantzi ber deunaas, baya es urterik es eser orrek a, arik eta piñu martxan planta arten basoa
- piñu artaburuk batu ber dires, eta piñu artaburuk, beroas, sabaldu itten dires, piñu artaburu alaseko, itten da, eta soltaten deu asi, barrun deko asi, baya asi txiki txikitxu, ser esangot lenteja baten antzeko tamañuko edo, asi baltza baltza, eukitten deu, eta a eraitten da
- atxurrek an bason usaten dires, ba, normalak es, arratxurre esateakon a, a luse dekenak
- olan gausa meak ebateko, oseake esto itteko egurrek, ebateko isten siren au baño loditxuauk edo onen tamañukok eta loditxuauk, aik ebateko erotesan ariotza
- ori asta barik isten da, beorrek eukitten deu agarrateko, igual sein matxete baten antzeko, da ori, matxete baten estiloko baya matxetek kurbe dekoles orrek artesen ba, kuadru bet, apur bet lusinge, matxeta pere kurbe deko
- ta egon bere gitxiao ordun, ori a, oiñ eskiña gustiñ, piñu daun leku gustiñ ikusten dires a
- eruge lau da,eruge lau baya laburtxu ixeten da
- palu bet, palu beteas yota botaten siren
- yorrai esaten dakona ori txikitxu, plantateko piperrak eta tomatek
- ori segun a, ba ser eraitten sosen, naboa eraitteko sasoyen, nabontzako, eta garintzeko garin sasoyen, artontzako bere sasoyen
- baya abonuk esateakesan a, batzuk etorten siren, botaten siren a, bedar lekutera bere bai, bedarrari bere botateakon, ta ostantzen solotara bere bai
- pikamallue, aprte egote san mallue, pikamallue
- yungude, yungude esateakon orreri, lurren sartxen sana lurren, edo egur beten edo
- sotzarde, orrek bost ortz eukitteittu aurki
- egurreskok usako siren, nik estot esetu, nik egurresko usa dot ba, bedarra batxeko, selan esaten dako?, eskubere
- pikamallu esaten dakona isten da diferente ostantzen a, bestek a, itxure diferente eukitten deude batzuk baya gero orrek dana tire bat, nik estaitt ori pikamallu fintxuau edo isten basan ba, aparteko malluk ixeten siren orrek eta
- gurdik a, nik bi baño estoas esetu, bat a, ba, egurresko eta beste a, ba, metaliku a, gurtetza eta dekosenak
- karroa astoas, astontzako ibiltte san karro esateakon a
- akulu, puntan a, untze bat imintteakon
- bostorrotza, bostorrotzaas ba, arto bittartek, erdiko kanalak itten siren askatu, gero atxurreas a, bostorrotzaas, bostorrotza tekon a, ser bat aste san, puntan akabaten daona
- karramarru, gure txiker denporan urteun orrek
- gordetako ba, lastategire erotesan, geyenak kabitten siren, baya kabitten esirenak mete itte san kanpon
- bean artu biribillera, erdin palu bet imiñi, eta buelte artu biribillera, bastante sabal ta gero gorantza estutxuau estutxuau akabaten dala goyen
- usen diferenterik eseuken apenas
- bedarrak batzuk eraitten dires
- bedarrak eraitten dires a, ba, frantzesa, sekule bedarra, eta alfafe, eta oin beste bedar batzuk eraitten dires, estaitt selan geittuten deutzen
- baya danak estilo bat, eta ostantzen bedarrarako isten dires, ba salla batzuk isten dires labra barik, ya bedarrarako urtetan, eta botaten da abono edo satza edo, satza baño abono isten da bedarrarako gero ebateko, satzak enbarasu itten deu
- frantzesana etzen koiste san, eta sekule bedarrana bere bai, eta gero alfafena eta orrek es orrek erosi itten siren
- metxatxu bete lau, frantzesana bere metxa puntatxu balitze lau, eta sekule bedarrana bardiñ
- orrek ebai itten dires, itxitten dires ba, garbien bedar gitxien daon, unekade edo isten da ba, asitterako eldu arten, ebai barik, eta gero ebai, eta ya siku siku daonean garandu itten dires

- estakixu selau lore dan sekule bedarrana alau bolatxu bet, lusingetxu, bueno sekule bedarrana bastante da biribille, frantzesana da alau lusingetxu, eta gero emen asie koxu alan a
- eskues batxen san ba, ondoen, garbien, ostantze batzuk itteuden ebaitte txortatxuk imintte, etzen gero yo edo, seoser gariñ estilora itteuden baya guk geuk eskues a
- frantzesa udabarriñ ebate san, eraiñ estaitt nos itten san, urte tire frantzesarik estala eraitten a, frantzesa, kendu eta arto eraiñ itte san
- ori ba, ganadu bet a, bateri deskalabraten dakonen edo iltten dakonen, ari abonateko, igual sein seguro bateles, bakotxak a, se ganadu dekon andi kotisa ber ixeteun a, besteri, oseake, danak bardiñ es
- iketza itten, baten esetu dot
- ideari pere estekot
- eta gero a, itxitten dako aurki labe les itxitten dako a, lurreas tapa barik a, bokatxu edo, eta sue emoten dako andi edo
- imiñi yabonata balden erropak, eta ori arpillera ori garbi garbi imintte, saku bet, iste san, imiñi ganean, surteko autze, surteko autze, ba uretara inkiñ edo berotu, eta a botateakon andi arpilleran ganeti erroperi, pentzaixu se solatakoeun ak a, surteko autzen tinte, illune, ta an dosela ugerrak surteko autzen a
- nik ori aren aren badekot orren memori, baya gitxi e, gure ama defuntek iños in deu
- ixeo da igual se, se egurreas iñeko, autze dan, piñu te onek ixengo dire txarrak igual, piñuk a, sera dekoles, erretxiñe edo
- gero beste bat lodiao, urdeille edo esaten dakona betatute san, oseake atxiñe txarriñ este paño ésiren enpleaten, oin karniserittik ta ekarten dires, estek a, buskentzak itteko
- ilteko gantxo bateas koisten deude txarrie, koisten deu karniseruk, papadati, gantxo bateas, agarraten dotze ordun kaderatati tte altzaten deude mai beten ganera
- kutxilloas gero a, karniseru oten da kutxillo eskun deule begire, eta kutxillo sartxen dotzenean andra bat a, ondon balde sabal bateas odola koisteko
- il tte gero, ya segidun, il tte segidun itten da erre, ta gero garbittu, eta gero tripe atara
- goixen iltten da txarrie ta imintten da eskeitte gauerarten
- onena ilteko ixeten da, nobienbren akabun disienbren asikere
- gero gauean etorte san karniseru bet etorte san, eta imiñi mai beten ganean, eta, atxiñe itteakon ba, lepoan erdi erditti kortade, eta gero andi urdei ebate san, solomoak eta solomiloak eta sayetzak, kendu, eta gero a kortade ikitteun an, ta ba, erdibi itte san, gero oiñ a, txarrik txikitxuk iltten direles ba, ori kortade ori estako itten, atara barrukok a, solomillo solomok gibela, bueno gibela eta orrek arten ataraten dires, tripeas ataraten dires, imintten danen barruko sera kendute ba, norberak gure deun tamañuko urdei itxitten da lepoko erdi erdiñ, eta gero faldak, txorixok itten dires, pernillekas, pernillek pikaeskeron, baya pernillek pika esean faldarik estake aprobetxaten, faldak itxi ber dire urdeittarako, se gixentzu urdeitzu urteten deu espaberen, pernille dales giarratzue pernilleti atarakosu falde gusti a, urdei aputxu bet kendu asalaas nasteko urdeitxu kendu, eta beste danaas txorixo itten dosu
- leku betzuten igual jente asko, eta gibela ta solomo, eta danak igual yaten dittues egun beten, baya egun betzuten aguantaten deu
- beste usenik esteko apenas orrek
- gariburu, bixerdune, klase bi daus garik, bata da ori urteteotzona beste ba tau urtete estotzona
- lastegi edo lastategi, bata nei beste biek usaten dus guk
- selan esateaken gari a, selan geittuteaken a, metak
- andik, txikerrak, eta gero andik, nausi tte txikerra itten siren
- exe iste san aparatu a, exabarrak, surkuk itten sirenak
- porruk imintten, beste usenik estaitt badeko orrek
- porruri barre les itten dako
- sulo itten dako patateri, indaberi, artori, sotok

- solok marka ba, karkaba bateas edo, muneas, karkabea, ureri itten dakon moduko karkabak edo mune tontorra
- ixitteko oiñ alanbre usaten da
- len a, ba sera usate san, elorrantza edo pintxodun a, ser bat ebai itte san gero, arbuston klasera, elorrantza
- itten dako, eraitteko, diñosu?, eraitteko, karea, sera, nastateen atxiñe, busti, busti eta kareas, nik estaitt seaittik itteotzen ori bearra
- nik estaitt beraten egoten basan ba, busti itten sana badakitt, estaitt beratuten egoten basan, busti bai itte san, busti itten sana badakitt
- lurre makiñetu, eta gero areas edo apurtu, itten da, gero satzittu, eta gero itten dires, ba errama batzuk artxen dires, ta erramakas itten da, ba file solon, eta a bittartea, oseake erramakas, errama fila bies, in filea, eta emen bittarten eraitte san, ta gero kendu eraitte daona, ta urreko beste fila bat artu, nondi eraintte daon ukusteko, ostantzen a gari esta ukusten, estaldu itten da lurrarten ta, ta imintten siren errama batzuk sartute, satutesan olan distantzi alkarreanik artes eroteko sera
- areas pasa ta gero, ure korridu deiñ edo, itten siren a, exabarra bat, exeas, exe bakixu ser dan?
- exea ba, alau ser bat, istrumentu bet, aste agarreteko, asta bateas, ta ganaduk a, ganaduk eroteen ta ak itteun barre, ak puntek barra bat
- gari, udagoyenen eraitten da, baya estaipa se illetan, gabon aurretik
- eldu ba, junion akabu ingerun edo, julion iste san a, gari yote ta
- garik esteko, gero esteko bearrik
- emen akabuko urtetan a, makiña batzuk ibil siren, arteko denporatan ba, txolak yoten siren a, imiñi arri bet, arri bet imiñi alderdi beteti altzadeas, eta an dale
- yo an, eta gero ba, gari garbitteko makiña batzuk egon siren, eta andi pasa gero, garigaro garbittuteko
- eskus eraitten dakona bai, batek eraiñ, eta bestek a, kajoi bet euken alan goyen, guk euki gendun makiñe, ori makiñe geuk euki gendun, barrio gustiri garbittuteutzen gure aitte defuntuk, garik garbittuteutzesan, kajoi andi bet ikieun, eta ara kajoire bota lantzen saku bet, bat makiñeri eraitten, eta kajoik tapatxu bet ikieun, eta beste bat ba, tape aputxu bet altzata, an gari botaten megidea gardu sedeitten a, ta atzen euken parrilla bat, ta atzeko alderdire urteteun garik , bastante garbi urteteun e
- es io ta ganaduri emoteakon, urune, oseake, gure ingerun koiste san garie, ba ganaduentzako iste san enjeneral
- iños, gerra osten, taberne iki gendun denporan bai seoser, baya ostantzen es
- ba, txorikes egon san pertzekusiño itzela artatxorikes
- es txorik itteudean, ba dana laskittu, eta gero makiñak eta ainbeste paga ber isten siren eta jentek itxi i eutzen gari eraitteri
- ta suten daon maye teko, gane altzaten dakola, aspiren a, sera
- dana teko usen bera, oseake, gero dekeas, parrillak, batzuk a, ba sarratuau beste batzuk iriau, eta eurok batzuk andiauk beste batzuk txikerrauk, oseake urune fin gure bada, parrillak a, serratu ixen ber deu, eta urune apur bet pasoau gure bada, parrille meatzau bota deiñ, pasa sedakion a, sera asala
- yalgi a, ure bota deiñ edo yalgi
- erosi ittesan ori bere, baya estaipa non, botiken edo estaipa non salduko san ori ba
- layetu itten da leleko lurre, eta gero areas preparaten da, austen da dana, areas ta estoas
- lur satik andik badaus esto pasaten da, seatuteko
- ariñau itteko, ara bota, eta gero tapa, tapa atxurrekas itte san, exeas bere tapateuden batzuk baya atxurrekas konponiduau lotxen dala tapata
- artaburuk itten dires, onenak onenak gordeten dires asittarako, itten dire garandu te imiñi
- mayetzan sortziñ asitte, esateun gure aitte defuntuk dala sasoi ona arto eraitteko
- birritten bai sikeran, lelau itteakon, bedarra kentxe akon
- setienbre da arto batxeko denpore setienbre, segun goixetitxu eraintte badau, belutxu eraintte badau, belutxuau eraintte badau belutxuau otubre bere igual

- garandute egoten siren, kaja batzuk, olau kaja batzuk, eskiñak artute, eta erdin sulok, eta ara botate san ta gero masu betzukes an yote san, eta sulotati bera eskapateun garok, estosu iños ikusi?, sulok eukesan laratroas iñeko sulok a, serak, oseake burutxea, burutxe gitxi pasateko moduko sulo, sulok bastante andik
- maya bate lau armadisu bet eskiñak artute, suk estekosu orren, arratzan orren memoririk?, ta ara bota eta gero masu betzuk egoten siren yoteko, masu kuadradu olan, sabal sabalak, eta masukes yo ta an soltateun, sera ta garok, garo yote san bera ta burutxe lotxe san bertan
- ure ta, ureri gatza bota, eta amasa, urune amasa, gero in bolak eta yo, eta taloburneiñ erre
- guk iki gendun imiña bat, imiñe esaten geuntzen kajoi bet, a, lau areas, anega bat esateen apur bet gorabera
- areas kajeas iste san gureko medisiño, errotara eroteko apur bet gora bera anege eroteko kilo bat geyau kilo bat gitxiau ixengo san, juston atarate a, se ori kajoi betexuau edo ustxuau diferentzi atarakoeun, baya lau bider betatute san a, ta botatesan sakure
- txikitxuau bere baegon, indabentzako ta, txikitxuau bat, ba erditteti ebaitte erditteti ixitte, oseake departamentu bies
- ganadu pixateko aldean a, txarri pixateko ixete san, oin bere badeko mentxakasurikok, estaitt selan geittuten dakon orreri, bola bateas barra bat baya estaitt selan geittuten dakon
- palatxu bet mogitteko, asta luseas, eta gero paluandi bet iste san, sue mogitteko, arto mogitteko ixete san ori pale, eta gero palu luse bat
- eta labe garbittuteko ba, beste palu andi beten imintte san ira pillo bat, amarrata, eskoba bat a
- ote, otek sue sera deko, tronko txikerra dales, mea dales, sue irie, beste egur lodiau da labe berotuteko ta
- lelau atarate san, ba paleas, kanpora atarate san prase gusti aldana paleas, eta gero, ba ure imiñi, eta ori a, seraas iñeko eskoba ori antzeko ori an busti, eta areas atarate san garbittu arten
- mukurre, sue itteko tronkori esaten geuntzen mukurre
- mintze bateles iste san a, sati bet, enjeneral oten sana ta eskiñati iritten da alan a, atarateun karniseruk a, okela apur beteas, gixen sati bet balitzeles
- andarreke, mintze moduko ta eskiñati atara, urteteutzen okela apur beteas ta aik eskiñak, gixedu itten siren aik ta gero giarra satitxu betzuk edo
- urdei moduko asala barik isten da ori
- urdein kontra daona da ori
- uredeiñ tte esten ta orren bittarten daun sati be ta ori, kuntzurrunek ikitten dittus orrek koipek
- kuntzurrunek yaten dires, baya lelau itten dake a, ba imiñi sartanen pikata, eta bota aren deken txixe gusti, kendu a ta gero imintten dires a, itten kuntzurrunek
- ori, ba, guk bai botaten du baya leku askotan gordeten da, se orrek koipek urtute, an puxiken sartxe san, gure ama defuntek eta itteesan, olau bokatxu deko puxikek eta gero andi itten da pustute, andi itten da, ori a, txorixok koipetan dittusela dendatan leku askotan ukusten da oiñ, koipetan imiñi a, barrun txorixok, puxiken barrun, baya atxiñe gordete san, ba koipe pe gobernateko, urte gustireko koipe a, sartu an puxiken ta ikitte san atxiñe
- asur arten daosen okela gustik, orrek egosi tte asurrek aparta
- unek estire orrek, burun dekosenak estire unek
- gixentzuau edo giarratzuau, okele da asur bittarte gustin daona
- leku betzuten a, guk, estotzules aprobetxaten ondo, itten dotzus okela gustik kendu itten dotzus txorixotarako, baya leku betzuten itxitten dittues okelatzu okelatzu, ta gero ba, pika eta biskarki gixedu itten da, goso isten da
- guk geuk iños in du ori, erriko yayetarako da ori, auntze edo aume edo iltte san, ta koiste san odola, eta itten siren buskentza pere, baya beste les igual itten gendusen
- enbudo moduko baya onille esaten dako
- erregala itte san atxiñe, ba buskentz bat, eta odoloste bat, eta ba fameli andi edo ume asko badau odoloste bi imintten siren, ba gibel satitxu bet, eta biriki satitxu bet

eta, giarra satitxu bet, eta urdei satitxu bet bere bai, txarri bera il barik badau txarri iltte badau etzen deko urdei tte ari urdeirik es
- andiaok, koltxoi yosteko orrotzak, baya andiaok ixeten siren
- sepillu esta sarrantxe, sepillu antzeko baya, ba seresko metaliku edo
- gastai itten aren bai, esne sobre edo, baya besterik es
- learra, learra botateakon esneri, eta lotxe san a, sertute, galdute les esne, ure kentxe akon gero
- esne galdu moduen lotxen da, eta ure botaten deu a, learra botakeran
- learra bota ber dako epel epeltxu daola esne, es beroegi ta es otzegi, ya tamañu koxu ber dako, eta ure botaten deu, eta ure kendu, eta senbet eta ure geyau kendute badau ba goxoau isten da
- gero etxaten da katxarro, aproposko katxarro batzuk oten siren sulodunek, ara botatesan ta ya ure galtxen ure galtxen yote san an
- egun bet edo bien, a esnea esakon aprobetxaten txalari emoteaken a
- dana kendute nastaten espada, leleko leleko ataraten dan esnea, ba ure da kasik
- estaitt seoser usena badeke orrek, estaitt baya momentu onetan estat akordaten ba, olesko ser batzuk a, oten siren a, pasateko a
- or burnisko plakatxu bet ote san sue itte san lekun, eskiñeti ormigoyes edo
- burruntxie a, ser bat ixete san, burnisko a, gausa sorros bat, aste luseas, an puntan imiñi txorixo ta garratan
- gitxi esetu dot nik txitxi burruntxi ori a, txarri matantza osten, txorixo ta daosenen
- karnabaletan bere bason, basoko beargiñek eta itteen ori, oseake, etzetan burnisko gausa bat ote san, baya itteen palu bet, eta an puntan imiñi tte in sue ta bason bearren dabiltzanak eta, ta errete san urdei satie txorixoa ta
- meriende itten gendun guk a, ba iños in du neska lagunek olan bardingok ta, yon txorixok ta arrotzak eta artute yon, basora ta bason sue iñ tte, iños in du meriende, askotan es e, bi edo iru bider geyenes
- eskaparote ixen san a, kuartuko armario iste san eskaparota
- ordun amoma defuntek a, olan astuleas oten giñenen, kutxarillaren bat asukere apur betzuk a
- samako miñe oten danean, gatza berotu sartenen, imiñi kaltzerdi beten barrun, edo kaltzetin beten barrun, ta a imintte san
- firues amarrata esateen batzuk, geldi geldi estutu, ebai geldi geldi
- ikoas, ikok emoten deun ureas bai iños entzun dot
- kallo kentxeko nik estaitt, ebai itte san atxiñe, beratuten euki, eta gero ebai, labañeas a, bixarra kentxeko labañeas, itteesan ama defuntek eta orrek
- osberokaittik etorten direla esaten dere orrek, eta orrek kentxeko esan eser oten atxiñe
- ori beres yote san
- nik a bedarrakas, asunekas, garriko miñe edo a, trankaso edo daola, asunekas frota, asunen pikorraas miñik es
- baya aparteko grasi dekelata oten siren lantzen bat olauk gausak itte esenak, sorgiñen a kontu les
- nik a, esetu dot butroiñ, bai aren bai, ba gure beste alden egon siren, umetxu bikote, eta makal, tomasan ta, eta estaitt ser dekela aik, eta andra bat etorte san, eta imiñi sartana surten, eta estaitt ser botateun ara, aik osatuteko erremediok itten ibiltte san an, beren erresuk eta beren gausak itten
- urdulisko parteko ixen san baya, ango andra sar bat ixen san
- plomo antzeko gausa bat botateun sartanera, justo juston dekot memoriñ
- barrin berotan eukitte kentxen da ariñen
- nik oraintzu entzunte dekot lejian kontu, baya atxiñe iste san ba, erre apur bet erre badatzu, ba berotasunen euki apur bet geyaotan ta ba
- alkolasko fregasiño, baya asunena obe, se asunek pika itten dereles, pika itten dere antza asunek eta, asunen pikorraas ba asma es egun betzuten
- lusero badeko kendu barik edo, ikeratu itte san bat, eta ordun abisateakon medikuri, ostantzen etzen intentate san
- asur imintzalleana yotesan ordun, laukisen on san bat

- apurtu apurtu iñekok eseusen arreglako baya, estaipa, asko yote san areana olan golpe artukok
- nik neuk etzen estoas sorrik esetu, nosonos a, ixabelek edo mariajesusej eskolati edo seoser ekarritte, ostantzen estot esetu baya, an txomakok, garbikusi ote san an etzen barres, ta beti oten siren sorris beterik
- kandela bereinketuk, erramu bereinketu erre, ta orretarako bereinketute euki ber dire etzen
- Butroire goas?
- nora adi nabillena pentzaten dosu ba?

- bisderako sera dala baya
- erromeri ote san itzela an
- plase erromeri itte san leku dau oin desiñ intte
- egunon deukola jaune
- oiñ estau olaurik
- sanagustiñen ganekorik estekot nik, a
- asi itten da jente, selao denpora daon, baya ostantzen es, mayetza da
- beste seoser on san or bittarten
- len panaderittera erote san egurre
- atxarrano atxiñe denporala ekarteun txori ixete san
- politto daus orrek preparata
- es bakarrik erdara ikistearren edo olan espadase irebasi in ber ixete san seoser
- saspi ete dekosen etor daste burutera
- nire esanera etor sara
- senéra etor da
- erriko intte daus orrek
- artuemonak itxi dus
- artuemonak euki dus
- bueltaka bueltaka agoati atara berbe edo esan eraiñ
- lerrok solon itten siren artes eroteko sera
- ona saus su itzuri argi itteko
- egune barik altza oitti
- sarraarren dau gaixorik
- ariñ yon do ori
- berbe yan deu orrek baya ni lengon nau
- sano merke erosi dot
- urte askogarrenen agertu da
- barruk estoste agintten ori itteko
- abarketa kordela abarketena da
- abaro, bai, baso bateri esate akon abaro a, podata ba baju baju a, podata, arbolak, brotek baju daosenen abaro
- sinttudie egon san Butroin bere egon san, aritxek a, andik, troso bat, salla bat, itzela, aritx andikes ta ari geittute akon sinttudi
- garrastea, arbole dau, arbole da garraste, txikerra danen txikerra ta andi danen andi
- arrotzak ya galdute daosenen abixerittute
- garra yon itten danen baya abreba es
- sen adi saus?
- orre tires kordel batzuk, atxiñe a ba, umeri sujetateko ta, umek eta sarrau pere bai, itten siren a, selan geittute aken airi ba, ta itten siren ba, sulok itte akesan a, ojalateruk itteutzesan alderdi bietati, tela bat, sujetateko gorputze alderdi bietati a, ojalateruk intte ta aiyibitte a, puntetxu, sapata amarren klase deko suriek ba, selan geittute aken airi ba?
- kordel biribil bet, atxiñe usate san eta korse, korsek a ba, andra pere atxiñe ibilitteesan korse pere a, aiyibittek ikitteesan a, punte sapata amarre les sartute puntak
- afiladore edo artesi sorrotzalle dau or, atxiñe andi Butroitti pasaten siren txistu yoten

- erdaldunek enjeneral etorten siren andi
- euri dakar orrek
- asko estu usa guk ori
- sagar berdek agiñetako ure emon deuste edo atara deuste
- berbeta txarreko bateri ago txarreko da ori
- agonin dau
- agoni txarra euki deu
- talo agune da ori esaten du
- etzeko artekok da giau guk a, etzekoartekok gares, edo etzekok gares
- asau yonta dau
- aittearen iñ ordureko akaba da edo ixen da
- akulues dabillenen akulukeda bat
- uriko esate aken atxiñe, uritti ekarten siren asko aldean
- orrek betireko les artxeuden enjeneral geyenak
- anajeordeko, amas biñek edo aittas biñek direnen
- ala ala!, mogidu seittes
- ondo antzen in deu
- kontrara imin dosu
- iruntzittera yantzi dosu
- iruntzi ganera dala dau on
- entzun ingo neun igual baya momentu onetan estat a, akordaten
- errentadore nas
- luberri buru esaten tzu guk areri
- estaipa nik esan balio eseri ba altakurre
- altzagarri bet, bai umedadeaittik
- noraño daon a, bide, pasateko, esungarri, kamiño eskiñatakok, automobillek selan yon ber diren a, orrek
- umeri esateaken, sueas basabiltzes gauen amesetan itten da, estaitti seaittik esate aken ikeratu dittesan sueas es ibilitteko edo
- anderolak, atxiñe a, gorpu erote san a, Butroitti bere gixonak eroteren Katikera gorpu te relebo itten anderolak
- ataute eroten esate les anderolak
- andanabako bateri esaten dako andana, ganorabako bat edo, ganora barik yantzitte edo, andanas yantzi sittes edo andanas ibil sittes
- trentin txarreko sara su edo trentinbako sara su
- andanabako sara su trentinbako sara orrek a, gausa bat antza dires
- andarraki biotzan ingerun egoten dan a, telatxu bete lau bateri, te eskiñati itten deu giarre, tela ba lau sertxu bet ixeten da asaltxu bet biotzaas urteten deu ak, biotzan ingerun urteten deu ak, eta eskiñati itten deu a, ba alau sifradatxu bet burubill antzeko isten deu, te sifradatxu bet itten deu okele andraskone bat andi edo sera daonen
- errotara etorte sanen ure, konporta ikieun an ta an esaten geuntzen antapare
- giselan txikerra ta andi daus
- giselan txikerra ta giselan andie, bai euron metrok dekes
- añak eukitteesan etze askotan aberatzak atxiñe, aña seka, aña freska, isten siren
- aña seka ta aña freska egoten siren bulerra dekenak umek asten a, eta ori usena eukitteuden
- umek proba in deu
- apara dot seoser, yo dot, apara dot txori bet arnes
- aittu non daon
- aiko! ser gure dosu?
- errementari Yataben badau, an ingerun estau apenas besterik Yatabeko baño, Yatabera kamioiñ eroten deittue oiñ ganaduk
- gora adi da aratenik
- arbigare da, naboa?, lorek urtetako a, urten baño lelau an eukitten deu bolatxu da arbi, nabon buru, baya ya lorek urten baño lelau orrek yan itten deittus askok orrek arbigarak, saldu itten dires orrek, bigun bigun daosenen, ya gorantza asitte bigun bigun daon sertxu

- larrittu itten da arbindu
- albañe deko, ori ganaduri esate akon ori atxiñe, berotute albañen dau ori
- sirri parre katarrona da gora ta bera gorrok
- paren itxiko eusen amak eron deixen
- perlesiñe sarrarren etorten dake batzuri
- erongo sara!
- aorti bera urrekon botaten asiko da.
- ogi apatza or dekosu
- bado boltze artute
- mareo bat edo itten dakonari aldi itten dako
- gure aldiñ esta esetu.
- antzittu asko es baya aren usa da ori gure denporan, antzittu ba, esne eskastute dau edo, beye edo, antzittute dau.
- arlotea, yan baño esteu itten orrek edo.
- intxur arrakalak, arrakaldute intxurrek, ganeko moskole sertute, kentxeko modun ya, siketute, arrakaldute.
- arrano bai, orrek ikusten sirenen denporala dator esate sana beti.
- arrantziotu guk geittuten geuntzen urdei edo pemille ya kolore kanbiata plantaten danen.
- arretxiko koxu kaderakas emen ta lepoti agarrata arretxiko.
- arrapadak iñ, mutillek neska gasteri arrapadak iñ, orreri geittuten geuntzen geuk.
- asentzio egune egun andi ixete san, asentzio egune, oin kanbiata dau baya.
- yai betzuk a, garixumeas sertxen siren, mogiduten siren.
- goyen sarataka badabiltzes astrapalaka ibil dires
- ganadu ibiltten da ausnar
- estomanguk funtzionateko ganadu betzuk in ber deude ori, derrigor in ber deude.
- esne asko dekon beyeri pasaten dakos orrek gausak.
- barreñuk saltxen etorten sirenari esate aken barreñeru.
- bisgo da ori
- bela firu, firu baño lodiau baya ostantzen fin fiñe isten da, albandorrotza usate san orreas firues, firu firu esan ixeten ori firu baño lodiau.
- saltxen ibiltten siren bertzo paperak
- ernari lotu da
- bidegintze da bidek itten, atxiñe kamiñorik esegon iñora ta bidek in ber ixeten siren, usa ber deunen arten itte san bidegintzen.
- bilin bola pelota bat botata
- iru arri ber ixeten siren osokok, itteko bobede, laberi.
- bulek a, erosi ber ixeten siren, limosna bat itteko, elixako limosne itteko bule emote san limosnen ordes, baya ya nonbrata ikitteuden presio, eta gero orrek artueskeron ba bijili pere eskastu itten siren, bulak artueskeron.
- egurre in ba, in ba bason kasu beterako, egur andi iñ, gero txikertu, etzen, egurre itten yon dires, eta egurre ekarte san basoti gurdien satik andik errama andik, txolak itten siren meakas, meakas txolak itten siren.
- señe yayo ta leleko salide amana señeas, eleis artzaitte esate akon orreri, ori itte san illebetegarrenen edo, abadek itteusen erresu betzuk, eta ori ixete san.
- len yayo ta aton bautisa ber isten siren alik ariñen, ta gero ori itte san ama urteteko modun parate sanen.
- seoseri esate akon erraille, seri seri enei esan baya
- erraturak, solotan itten siren, bedarrak edo olan sakeleri batu, eta pillo iñ, ta ganeti bota lurre, ta siketuten direnen ta sue emon gero, eratzi solo igual, ganeko bedarra, se atxiñe esan egoten a, seas eratziri pere, gero urteuden kakarraldoketa orrek trapaserik, eratzi tte siketuten danean batu pillo batera, lurre bota ganera, lurreas tapa ta, sue emon, ta sue, keatan, keatan, erreten da barru gusti, bedarrak gitxiau urten deiñ esate san ori itten dala.
- gorittu, erreminttak eta surten gorittu arten euki seosetarako
- erretalle talletu arregla ixete san ori, apurtukok kendu te barrik imiñi ain faltan.
- komade ixete san erroperutzet usate sana len aldeatan.

- esne barri txala inparri daonen, esne, asikerako esne yan esitteko moduko ixeten da.
- asikeran urteten deu igual seiñ a, bellegi bellegi kolorerik artu barik materi balitze lau esnek urteten dotzo asikeran eta gero bere urtzuau eukitten deu beyek. esneko agiñek leleko agiñeri esate aken.
- etze aldatze etze bateti bestera kanbia
- galautze, garigarauk soltaten deun autze da ori
- gero urteuden gurdik galge eiki euden
- geldi lotxe san tiretu esen
- gari arte solo da.
- garrotillune samako seoseri esate akon aurki
- gorpu daun lekun gauen a, gau begire
- gerispeko ire asi tte asi itten da ta bigune
- girtena bai, askorena ta yorraiñe girtena da
- gorgoille nik danari geittuten dakolako dekot oneri samako serari.
- busterri ori da ori armadisu igual geittuko tze idi parejeri bere idi busterri
- ider baltza, lantzen batek urteten deu solotan, iderra, iderra bakixu ser dan?, ba aiñ antzeko a, a baño estutxuau, lusetxuau ta estutxuau ixete san seruke, garo baltza itte akona, gari arten ta olan urteteun lantzen batek.
- iru urruneko mese, iru mesa segidun, oin ba paño esteude itten, baya atxiñe iru itten siren, iru urruneko mesak
- jesusen biotza, bios sagraduri, irudi a, elixatan dausen irudik, biotza agirin daule, bios sagradu, orreri esaten dako
- seoser seoser idea oin seuk esanan ganera badekot baya
- garratza andi edo txikerra selan emoten dakon kaide
- petrolio argitti gero osten urteuden orrek, ori imintte san a, eukitteun kajoitxu bet ori sartxeko, eta gero ure botate akon goitti ba gotaka gotaka yausteko a, karburoana argi in deiñ, eta ure yoteko leku sarratu edi iri itten baakon, ba libra ber ixete akon se eseun itten argirik espabere.
- orio argik, esetu esetu es, aren bai, baya olan, basun imiñi ure, ta uretara bota sera ta lanparatxu beteas olan itten bai baya, besterik es, baya petrolio argik isten siren, ba aproposko txismetxu betzuk, eskeitte imintten siren, eta pikutxu bet ikitten ta, andi urteteutzen argik
- koipesto bere bai esaten da
- koltxillak guk lumeas intte iki gendusen se patok egon sireles guren, lume eukitten gendun asko ta ostantzen a, sapeas bere ittesan, leku betzuten, guk lumeas ikitten gendun intte, ta itten dires oyan kuadrukok eta gero lume sujetateko itten dakes yosturak, oingon klasera baya oin gausa fiñau deke barrun sartute orrek, lumeaskok oten siren guren, ta sapeas bere leku betzuten ikittesan intte, sapeari a, barruko bigunentxu edo aparta eta areas intte koltxille edo iru lau a, tela alkarreri yositte bere bai.
- krusela orixe da argi petrolioasko
- kayule ba, arritzu, arri antzeko lurreri esate akon kayule, kayule arri dau or, esate san, lurre arritzu, arri asala balitze les ixete san.
- labagarri ote ixete san labasu itteko, ote edo egurre labagarri.
- lapotzare aori kaje balitze lau otzara bat, aste erdi erditti daule esku sartute eroteko, lapotzare
- lepoko pañelu edo iduneko ba tires orrek
- lupetze basa andi, sakona daun leku, basa sakona badau lupetze.
- batabateaittik txarto esaten marmar
- mendu da imintten dakona
- metatu da tronkok a, edo gari txolak, metak iñ
- odol batu golpe bateaittik itten dana da
- indabak ondute daus
- aitte nongo da ixetes?
- nik amomanen esetu neun olau oya
- sille ber ixete san edade bateraskeron ara ieteko
- potongo poso bat a, biribille, andi barik, andi poso da baya potongo txikerrao

- Arratzan bere egon san beste aldekok iki eren
- sintzela da destornilladoren estiloko anditxuau pikateko
- gurdiñe ta ostantzekori bere esa lio taketa
- trabille da, ateri imintten daken ser bat, giltze isteko lekun ixitteko
- trontxela asa sati bet, asa trontxela tronko ta asorri
- txarbe bai, ba mendabako sagar bat, txikitxu
- txingorra, urdei prijiduri bere esate akon atxiñe
- txiñerra da bekosuen daun a, brase

5.4.2. GATIKAKO BERNARDINO AROSTEGI

- indi kañubere esaten deutzona bat, gogorra antxe, bean daos punte bi
- onek bigune tire, kañuberak klase bi daos
- imiñi gafak alden e, estosu ikusiko espabere
- au sasi esta ba?, sasiñ antza deko orrek
- bai ori entzun dot iños
- auxe ixengo da
- ta ganaduntzako yateko sano ona da
- giñarrea beste bat da
- arexen antza deko onek
- au medikamentue aginduten deudea argalduteko bere bai, eta gibela garbittuteko bere bai
- niri naturistek olau, niri iños agindu deuste ori itteko
- egositte, edateko pentzaten dot ixen sala
- lora asko emoten deu orrek
- es ori beres urteten deun bedarra da
- amen aretxan eskurrak gastek diren denporakok
- au bai eraiñ edo itten da
- aretxen antzeko dan ametza
- sasi esaten dotzu guk oneri, aor bean daus
- onek nabo les eraitten siren eta lapikon itteko goso e
- ni enas ixen atariñoko, iños yan doas nik baya
- geixo bateles ixengo da artona
- autze modun urteten deu orrek
- kolore biko taus or ta politte tires e
- a gorrie bai loran dau, au da surie onetariko a, goixetien urteten deune da, gero aori beste gorrie da beluauko, ondiño loran dau ori
- ori kamiño sabalten datosenen orrek dana tos kanpora
- eta kenduko espalitzikio obeto
- eser bere kenduko es palitzikio artori arik eta eldu artean, obeto askos mami giau itten deu onek, aik ber dittuselako dekos ta
- eta a bere kendu, te ainbet txarrao, se aittatik orrittatik eta une, eta unek artu ber deu onek proba ondo ingo badeu, eta au ondo itteko, orrek danak ber dittus berde dausen arte gustiñ
- aik danak ber dittus arik eta, dana eldu arten
- ori ona da lepoti emoteko
- asunekas kura san ingeru gusti e
- ortariko esta asko ber, lepon e, igurdi kalentureas esta, kalenture, edari tte olan edate beneno barres, eta orreas fregasiño emon, alkolaas igusi, ogetalau ordu barru pasa
- kolak estasiñotan begire asunek nok ete darosan a, aputxu beten a, koisteko
- geure sarrari entzunte, neu bere sarra nas oin ta baya, emen egon san mediku betek, katiken egon san mediku betek, esateula asunek, urregorrisko yorrayes yorratu meresidu deudenak direla, seaittik esan gureko teun ak ori ba, seoser yaki eun a pere, eta, orrexekas osatu san gripe denporan geyena ingeru gustiñ
- ona da ori, sano ona
- tentziño bajatako jenero obarik estao, botike obarik estao, orrek bellegi bellegi deko asala bere alan kendute
- andi itten dana esta ori

- orretariko eskutxu bete orri, orri nei egurre siketu te egosi, ta edan gero, egun bi barru edo iru barru bajata dao tentziño, eta asko bere esta edan ber, errebolbidu itten deu estomangu bere asko edaneskero
- asun bedarra edo esaten dakona esta ori?
- badaus emeti orretarikok
- atxikori baya, errama bate lao trongo da
- autze itten dako barrun, dana autze, autz utze, eta iños entzun dot nik, nik estot iños iñ aproba, eridarako orren autze ona dala
- bai baltzamun usena sarri entzun dot nik, sein dAn eneuke esango baya
- bai badaus kolore morau antzeko dekenak badaus, ikusi dot neu pere, bai noonon ikusi dot neu pere
- orturen bat ongo san
- esta emeti ori esune
- askarra arbole dau
- baiñen antzera dator
- ori gatxa da galtxen barrun a, sakon sartxen da
- berakatza paño garo geyao deko orrek
- onek lodi tire
- pintxo moduko tekes orrek
- txirri okaranak morau tires
- mingotza da au baya eldu ondo in daittesenean, maspasa modun para daittesenean goso tire
- ta egun beten etor sala truboye, eta arrie, ari ukuturi peres, eta ingerun egon siren gustik apurtu i eusela
- bixiok arin galtxeko estao berakatza laorik
- berakatza yan edo berakatzak imintten siren surretan bere bai, bixiok gorantza iñ esteyen berantza in deyen, berakatzak, atzera bota usiñek
- egosi tte aiñ ure edan bere bai
- axe in ber da baya
- eseun dau andi dana
- baltzittu eldute daosenen itten da
- aori dao garos beterik
- au usteldu barik esiñ erne, au usteldu itteko urte bi ber dittula entzun dot iños
- badakitt atz andi dekona
- a dala ta ego nas ni
- emen daus naye orretarikok
- neu bere makiña bat ebaiko nas ta gari eraittek esteule meresidu, estekola presiorik eta
- emen kaleko les bixi gara ie ie
- emeko etze aldetan koyu al dan gauseas elittike bixi
- baranda bat eraitteko sueri, eta gero egurresko pala bat asta luse luseas
- gibelan antzeko orre dekoles orreaittik esaten dotze orreri gibel bedarra
- ori bere arantzatzu da sano
- kañubera pere klase bi daus len esan doales
- estimadu ixete san ain san gogorra ta
- yungu e, kañuberen antzera asten dana ta aikes sillek onetarikok yesarlekuk apatzak aikes intte
- gogor gogor lotxen da ori
- diarrearako suk batxen dosusenak estire orrek?
- aixen antza deko
- garorik emoten deu onek?
- au tallu andi deken berretxikok danak txarrak
- orixe bere arbola ederra da
- or etze aurren derditxe dau
- ointxe daus loran ai pere
- leleko urteten deena tire orrek
- eun kilo ingeru ixen salako dekot

- andi yoten danen a, gixona beti ardures, nos etorko da ori?, nos etorko da ori?, gustateakon gixonari baskari goixetitxu yan e, ta gero siestatxu bota, gero tabernara yoteko ta an, aguante andi eukitteko e, eta beti ardures, andrea nos etorko dan.
- bein baten a, berandutxu ba, etorri akon bestetan baño orduren bete beluao, ta atzera ta aurrera beti.
- enosu ikusten ala?
- andra koittede beti asarra ta agirika, beti olan
- alao baten, akorda akon ba
- atxaki imiñi eutzen
- astoana yon san ta esiñ ien aston ganera, pisu andi
- samati agarra astori tte ia astotxu etzera yon ber du te arre
- selan edo alan, edo esan entera ta andre an begire ta begire, ene jangoiko!, nora ixen sara gixona su? nondi ibil sara su?
- niri soratu erain berdostesu suk! soratu! gure ume koitteduk ser ikisko deude su ikusitte?
- aston ganera ien arten bakarrik esan dotzet laguntziño itteko ta, antza denes santuk a, momentu beterako bakarrik estere lagunik gure.
- ni posik nau sues
- ni bano noonora
- ia atara kuartillutxu bet, kuartillutxu edan ta fuma, fuma nik sarri itten doales ta, beste kuartillu bet
- bidesior bat olan solora ienta egote san
- ser dala ta in dosu ori itteko ba?
- ak esteu euki errurik
- gero pulmoni betek gixajo koyu eun.
- ordun il san gixajoa, eseun abanta bere pulmoni ori
- monagillok ixeten giñen gu, yoten giñen posik baya kanpak yotearren es
- an elixako talletun a, txori abi asko, eta, txori abik e, topetan ta koisten ta tallek apurtu, ta monagillok giñen elixan ta abade beti aserre, olau beten e, ostabere yon ba, ta , an egon giñen amabik te kanpak yo ta
- katu modun bajako nitzen beingo baten
- ene barrabana!
- non arrimarik esegon
- ain ganeti in ber saltu, eta saltu andi, iru lau metro bai, atzera nondi yonik es ta bestek niri adi
- baja ari bera
- antxe kurban yausiko da
- dosena erdi paper baño giau kanbia eusen
- ni illundetxun edo yoteko ustenau
- i yoadi bisikletan ta ni yongo nok asto ganen
- emen yongoas bide ona dok eta
- aurbera apur bet itten da
- ser pasaten dako orreri gixonorreri
- tabako bille gatos
- bieja ona in yuk lagun!
- aonetariko bana emongotzut suok tabakosale sareneskeronen
- asto ta bisiklete egon siren lekure eldu sirenen akorda aken
- an infernuko labe sabalik egon balitz bere ara barrure erongo eule berak bisiklete
- esiostesu bururik berotu
- barreka! amaka barre! ser ingosu?
- larogetairu pasata nau
- aor bean bixi giñen lenau errentadore, aortxe! orrau daon etze orretan
- nik estekot prisarik atzalderarten bere.
- olau batzuk atxiñe entzuten gendusen gastetan
- enterra in ber deudela serrea akorda aken

- eta illek, nosgure bistuten deittula berak agas kometeas
- iru bider kornete yoten deuneko bistuko deula andre berak
- neu pere ill yot baya esin yot bistu
- Peru, Peru, Peru su sara alperra laster ikusiko dosu alkondara sarra, fraka sarrak soñean
- sure antzekorik eguno esta ikusi emeti.
- niri pasako gausa bat kontakotzut
- oira yoteko abe maria erresa in ber da
- etor deittesela estot erresako ta
- a ixen san kateotza! baya kateotza! ni paño bestek eseun asma
- gause astunekas kontus ibiltteko dau mundun es edosein gause esan arrokeris esanta bere.
- arrokeri da txarra pertzonentzat
- tximiño baño bere txarrau
- osasuntzu sano ixe nas
- bertzolari akaba esiñeko a ixen san
- akabun bertzotan asten dire euren asarrakuntzan, eta bata besteri kontestaten
- gerrarako estirela gause itzu in sirela ta
- ordun eskapa euden eta eseuden kontzegidu
- ainbet jente etor san
- karraka etor siren
- tragutxu bana artu ber du

5.4.3. GATIKAKO KONTXI LARRAURI

- etze gitxitteti etor dire
- txiker txikerretarik olantxe dau
- urte asko dala esta etorri
- iru etzetarako ekar deude
- senbet eta luseao obeto
- uden senbet eta geyao edan egarri geyao
- ori gero baño gero andiao da
- ori asko bere fasillao da
- ori asko bere sarrao da
- orrek esteko esaten deuden beste diru
- bueno ba, gaur aleginduko nas beraas egoten
- onek badaki itten
- atrebidu in da ori esaten
- itxi deuste etorten
- kantaten irekatzi dotzet
- ori fasille da ikusteko
- edaten emon deustea
- orrek emen segiduten deu bearren
- ori gatxa da itten
- ikisi deu itten
- esteu esan bier etorko dala
- elei pentza euririk ingo daula
- entzun dot ori il dala
- entzun dosu txarto daola edo esta?
- ikusi dot etor direla umek
- estosu ikusten gaue dala?
- itten asi da
- telebisiño ikusten para da
- lagundu dotzet ietan
- berbetan koyu deude
- akabaten lotu da
- lorik iñ esittea txarra da
- bearrik iñ esittearren etzen lotu da
- argi amata du gasta esitteko
- koyu ixu ori umea yausi esteitten
- kontus berotxu ongo da ta
- elei pentza otza itten deula
- entzun dosu bier datorrela?
- entzun dot txarto daola
- ikusi dosu jente asko daola es?
- estosu ikusten selan euri itten deun ala?
- ori yaten badosu gaixotu ingo sara
- ekarri dot liburu bet seu tekosune baño polítte
- gastai bet ekar dot ona amak ekarri deun moduko
- au errie gernike baño txikerrao da
- ori aittitte baño sarra da
- sure seme baño txikerrao da edo sure seme baño txikerra da

- gu yon garen lekuko gixona esta bertako
- orrek gu yon garen lekure dos
- orrek aori yon dan lekure dos
- orrek gu egon garen lekun daus
- apurtukok bota ixus
- sure lagune orren antzeko da
- telebisiño ukusten ego nasenean ikusi saittut
- yaten egon garenean radio entzun du
- ulertu dotzut bier etorko dala
- nik estot olaurik ulertu
- estotzesu igerri sopelatarra dala
- konturetuko siñen kanpotarra dala es?
- gaur bear in bari tabiltzes olakoxe sein domeke balitze les
- orrek aberatz bat balittike modun gastaten deu
- au aittek esan deun modun in du
- ori pisti ori arratoi beten antzeko da
- arrek trankil trankil datos olakoxe sein goixeti balittike les
- eron artean bertan itxiko du
- orrek ekar deun moduko libiru bet ekar deu
- urten baño ariñao afaldu du
- selao lastimea kotxerik a, euki esitte
- au ekar dun andrentzako afari da
- estakixu kanpotarra dala ala?
- euri itten deun bakotxen errekati urteten deude urek
- an imintten gendusen igual dendak
- bueno ogeigarrena tokaten dakona lo esaten gendun
- ta ori tokaten dakonak lo itten deu gero
- nik estaitt ya ondo esaten badoas bere
- yausi seditten nau bildurreas
- ba igual ixengo dire emen garirik fatxadas estala eraiñ ogetamar urte
- ogei bet txolaas edo ogetamarreas edo itten siren
- arrarik arrara edo olan dekos a, kordeltxu betzuk
- yata puntera yonta gaus ainbeste bider
- yon gara burruntxi banaas
- akulu itxixu or ganaas miñ in barik
- gaur probaderotan bere odola dariola idirik esteude imintten
- gure aittittek makiña bat abarka in deu, narrues
- baya ostantzen txokolo gitxi usa da emen
- asko da nik euki esitte aren
- ainbet erropa yosi dot
- ollok muden daus, esteude arrutzarik itten muden daus ta
- setienbre pasaeskeronean laster agertuten dire

5.4.4. GATIKAKO KARMEN GOIRIGOLZARRI

- ganadu dustik saldu dittues bei bet ixen esen
- bat a, ixen esen dana tire kanpotarrak
- lotxen basara yango du afari, etzen edo kallen
- orrek dire emekok edo parajeko tire
- bat edo beste, lotxen sara, edo basos?
- yon siren etzera baya eseen topa, esittusen topa
- bat edo beste elejidu ber dosu
- estotzet emoten beluniko etorritte bere
- selan esango tzut ori ba?
- aunke emeko estan bere esetu itten dot
- parkatu belu etor naselako
- entzun dot emeko dala
- esan dotzut ingo tela neuk
- nik estot esan ingotela e
- pentza lei euri ingo deula
- estosu pentzaten ingo deela?
- estotzo ingo berbarik aunke parkaeske eskatu
- akabaten badu ariñ, lotu ginttikes afaritten
- itten espadeu denpora ona esin yongo gares
- estot pentzaten ekar deunik
- suk pentzate osu ingo deela?
- kotxen yoneskonen lelau alleaten da edo alleako ginttikes
- allega littike lelau kotxen yoneskeronen
- baneki bere eneskio esango
- gure esteula bere iñ in deu
- esan dotzut selan daon txarto e?
- estosu pentzaten etorko direla?
- akabaten espadu dana, esin geinttes yon afaritten
- orrek aunke asko estudia deun esin deu topa bearrik, esteu topaten bearrik
- asko edanta bere elittike gaixotu
- urteixu kamiñora espabere igual pasako da
- imiñi erleju, se espabere igual loak artuko gittus
- ikusten badere esango tze
- bier yon ber badu goixeti yon ber du oira, goixeti yon ber du lo itten
- aunke goixeti etorri esgeunke ikusiko
- estotzut esan bier datosela?
- estot esan nik etorko nasela
- pentzaten dot kanpoko tirela, kanpotarra tirela
- pentzaten dot saldu in direla
- pentza lei etor direla
- aunke kotxen yon belu allegako sinttikes
- geixorik egonta bere etorri in da
- atzo yon bagiñen gaur estu euki yon bearrik
- erosi bagendun oiñ esgendun berko
- aunke diru asko dekon estau konforme, estau kontentu
- aunke diru asko oki estau posik
- aunke euri iñ, beti do basora

- afari amarratan yan gure badue prepara in ber due oiñ
- esteu erosi esteulekon euki dirurik
- etzen dau gaixorik daulako
- txakete daro, pentza lei otza itten deule
- yon oñes goxeti da ta
- gaur domeke daleas estire etorri
- orrek esteules euskerarik itten, pentzate ixen due kanpotarra dala
- bier a, akabako dot se oiñ estekot denporarik
- ixi bentane, otza itten deu te
- orrek erosi deu geu paño giau
- ekar deu orrek seu paño gitxiau
- ori erosteko beste badekot
- es emeko berbate esta ori
- ia esaixu suk ia
- geroau ta jente giau dator
- geroau ta gitxiau ikusten da
- sutzako beste yateko badau, suk yateko beste yateko badau
- senbet eta libiru giau egon obeto
- senbet eta euri gitxien itten deun obeto
- asko bere porru giau allega da
- asko bere libiru gitxiau ekar dere
- ori geroau ta loyau dau
- askotan entzunte ikisi deu
- esanen porasus ikisi deu
- ikusin porasus ikisi deu
- entzunen porasus ikisi deu
- ori da atzo etor san gañe gaste
- ori su baño andiao da
- lukie txakurren antzeko da
- taberman daola para da gaixorik
- bason ibiltte galdu in giñen
- ori ikusitte dau
- trankilo datos goxeti balittike les
- ori seure moduko da
- orrek sure aman modun kantaten deu
- ori seu tekosunan antzeko da
- gausa normala dalako dekot
- batzuk giau itten dere baya nik neuk ori kostunbre asko es, guk gitxiau itte ixen du ori
- urdulisen erdaldune dau asko euskera dakiña pere urdulisen a, erderas
- bastante antzen itten da
- beti yote ixen gare orra
- berbate diferente da
- santa ageda kante beti ixen da bat
- laukisen ibil siren urte baten soldadu yoteko dausela
- ori leku dustiko ixete san
- etzeko neskaton usena yakitteen eta pregunta itteen
- selan deko usena neskatok?
- selan deko usena orrek edo bestek?
- astute dekoas baya batzuk badakies
- baya astute dekot ser ingo tzet ni pa?
- lau baño eseun yaki ixen
- ori iños iños estaitt esan espadotzet nik umeri
- bakixu usaten estan gause astu itten da ta guri ademas oiñ urte batzuk pasaeskon ondiño ariñao astu du
- onek badakix orrek

- danak txikerretan itte notzusen ta seu pere yakin ber dosus orrek baya astute saus
- bai baya banekix astute dekoas ta
- bai orkolo da au, onek yan itteun, baya bestek presta lelau
- nik kontako notzun sueri baya sueri astu datzu te nik normalau astute ba
- osori tekosu?
- bai baya segidu nok?
- ori urte barri batxen ibiltten giñelakon, etzerik etze
- ori irekatzi dotzu bai tte ondiño kanta itten du urte barritten
- ori ikisteko gause fasille da se diru kobrateko dales
- ori laburtxu dales ikisi señek
- guri amak irekatzi oskun te ama emeko san
- igual andi etorriko ixengo san
- amoman ama nok esan deu bakioko dala?, amoman ama basalduko, eta aiñ ama laurotako a, ermittan ondoko etzeko, Ines, orrek bakies nik, bakion il san petra, emeti yon alabeana ara ta gaixotu an pulmonies, eta an il san amoma gure, petra, baya bakioko ixe salakon es, basalduko bertako alaba bakarra ixe san amoma petra, baya aiñ ama san iñesa ta ixen san laurotako ermitta ondoko etzeko, aiñ etze erre in san ta gero barri intte dau
- bakion?, bai klaro bakion il sales, bakion il sala imintte dekosu suk
- akaba bari teko erdi iñen eskondu aurren ieun, eta gero giau a, gero giau ukuturi pere estotzo iñ
- baya bakioko esan ixen, aorko ixe san basaldutako
- bai katike da, ori dana barrio dana, andirengo ixen esen, andirengo etze ya laukisko terrenon sartxen da, etze ba tau or laukis, ta bestek katike dires ayuntaminttus te elixas bere, ixen dire, baya aurok laukisera gure ixen dere ta ara pasata daus orrek apur bet a, elixas ta kanposantus te olan, se gure ixen dere laukiseas, ta atxiñe bere laukisera yoten siren enterraten, eta katikeko abadek etorten siren ta altzate eren gorpu or ta katikeko abadek terkedade eukitteen, katikera yon ber deela orrek ta onek laukisera yon gure parajeau ta, eta ara ganera ta an ganen bestekalderdire allegaten sirenen laukisko terrenora laukisko abade etorte san araño, ara satxe san laukisko terreno
- terkedade itzela ote san or
- a nire denporan es baya igual ixen ingo san lelao
- ixengo san igual baya
- orixe bai esetu dot, selan katikeko abadek etorten siren gorpu altzaten, eta gero laukisko terrenon sartxen siren ta oñes yoten siren, andi menditti an bestekalderdire, eta bestekalden allegate san laukisko terreneoa ta katikekok larga ta laukiskok koxu, eta katikeko abadeak enemigo, laukisera yon eta an funeralak itte se guk euki gendun amoma ori bakion il san eta gero bakion il saleas ba ordun ekar san katikera edo laukisera, eta bertan enterra ta bertan iotzen lelauko funerala, eta gero akorda akean laukisen bere in ber derela, baya katikeko abadeak eseen gure ixeten laukisen itte espadase katike dala basaldu te katiken in deyela ta gure aitte defuntuek danak ango fameliek laukisen gure, eta bueno ba gero ordun ba, iru abadeaskoa ba funerala andi, eta abade bateaskoa funeral txikitxuau, eta aputxu bet andi in gure ba, eta iru abadeas ta katikeko abadek abisaten yon gure aitte defuntu te katikeko abadek nega, aurok estosela laukisera etor dittesela katikera, eta se ieun gure aittek?, ordun karro ta asto euki gendusen, eta yon algortara ta trinitariotara yon ta trinitario bi ekarri, laukisen emoteko a funerala nausi iru abadeas, eta katikeko abadeak nega ta yones, eta bestek seriñ? ba, estosu urtengo suonaas, ni ya yon algortara ekar doas trinitarioak eta laukisko abadeas, eta andi ekarri trinitario bi karroan, eta gero bere karron entrega algortan, eta orixe ieun
- eta oigok estotze emoten inportantzirik eta oingok leba barik emonta deke libre
- gero kanpoti biberok etorri sireleas sertu in san gero emeko bentea
- asten bija bat edo bi udan, negun eskendun itten bendejarik te, se neguko bendejek esteu balio, bai asak eta iru lau porru
- ortxe esetu dot baten, iketza itten, ostantzean bai lekuk itten sirenak
- ointzurarten egon da
- sulo andi bet ba, goye agiri tte beti sue itteko biribille, sulo ta gero askon arten errepartiko en a

- satza egote san gero gure denporaskon ainbet, baya lelau ganadu asko esales egoten, satza egote san gitxi, eta orreaittik geyau ekarri ber
- baya gero ya gure denporaskon emen ganadu ote san, eta gero etzen ote san seyana, eta ostantzen pastorek asko oten siren
- kamiñotati esin dire ibilli ya, ibiltten dire alan ta bere, baya ganoso es, se kamiñoti peligru dau
- estake gustaten kamiñotati ibiltte
- errosario bedarrak eta ayen eskerrak emon dosku bearra solotan
- traba bedarra olau a, luse bat sustrai asko emoten deuna, txarra da ori se orrek txupa itten deu lurre, asko
- luki bustena ixao da?
- luki bustena or bean, itxurritti arantza, lelau ote san, oin bere ongo da or e
- ori usate ixen san luki bustena medisinatarako
- begoña luki bustena setako usate ixen da ba?, medisinatarako bai usate ixen da ori e, jenero askotako ori usate ixen da e
- guk geuk estu usa
- leku askotara ixen gara gu orrekas
- orretarako diñe sikera dala
- baltzamu eridatarako, baltzamu, eta berotu surten ta asala kendu, eta imiñi a ta eride garbi garbi itteun ak eta andittute imiñi
- min dekonak seoser in ber deu, txarto edo ondo
- gu yoten giñen algortara, eta guri itteoskun mejore akupunturek, se yoten giñen eta sikera oyan oteko modun imintten gendusen
- oiñ andittu les itten deu
- urdei asala kendu, eta gero gordeta euki arriñaspiñ, eta iru bariku segiduten iñ, eta desaparesidu garik
- baya iñok estakin lekun gorde ber da arriñ aspiñ
- latza ixekeran itten dotze estaitt nik mogidu edo
- ta nasta itten da mamitis, eta yatzikeran satik satik urteten dotze, eta gero areas ibiltte basaus beste bateana basos nasta itten da, mamitis, ori txarra da
- eta gero aori baño garbiau urteten deu
- nik estaitt non dekon tuberkuloso, edo odolen edon non deken
- andittu itten dakea indesiño emon dotzen lekuen, eta andittuten badakea gaixori taus
- apatxa pere solta itten dakes, nafarreries
- ixi itten dotzus a, beterinariok atek eta estosu atarateri pere
- garbi garbi gortak, olantxe ixen esen garbittu es, se esiren itten ta madalenatarik madalenatara ixen esen esiren garbittuten fatxadas ta
- gure denporeskon apur bet giau baya lelau iños beres
- orrastu bai orrastu ondo itten siren
- ser pasate akun ba?
- etzera allega orduko sarritten bostak
- askotan es gares yon sanjuanera e
- kamiño estekonak orixe in ber
- ordun beti ote san euri dariola, beti uriola, eta beti euri
- kaballu saltuk oten sirelakon faduran, yoten giñen
- yoten giñen ara baya urten bein baño es
- iminttesan or nonon
- artu auntz ori tte ero eren ara ta gero beste bana illean ta bat eta erdi euki gendusen gero
- ta gusta itte akon ari bere olan ibiltte
- beste baten grasioso pasa aken ba, amabi artu, eta allegaten dire portualteko subire pasateko gixonak eta portualte subire allega sirenen a, jose manuel emen etxaosak amaka baño, selan estausela amaka baño?, amabi paga yusek eta, ba emen etxaosa pa pasa sirela diño subin ta emetiko aldera pasa siren ta, lotu in ber du ba, lotu automobille ta konta in ber dus, konta aniseto, egi ok gero etxaosak amaka baño, ostu yoskuk bat, bueno, etor siren ona ta.

suen suegro defuntue, esterren aitte, eta etor siren ona ta, tristetxu satose gaur selan satose orren triste ba?
- an estala agertu auntzik, an estau amabigarrenik
- ara, emen agertu da suon auntze, aste santun
- fulano teko, baya umek intte deko, eta oiñ umek asi ttulakon ak auntze esteu emon gure
- orixe pasa aken, itzelesko kasu pasa aken
- eta gero bat dana lotxeko lekun bat eta erdies naiko okele dau
- esan ixen olan ibilttekoa, gitxiau
- gure aittek esateun, iños koxi deunik eta, gorpurik astunena ixe sala a, se eunda estaitt senbet kilo eukieusen orrek gixon orrek
- erminttа bat, eta an erminttan, estaitt nik kanpa bat egon san, eta ostu iyen gau beten, angulatan jente dabillela, negun ixengo san
- a kanpea ostu iyela ta fiñe sala a kanpe
- guk es gendun besterik entzuten
- markesa lotu san basoas
- gure aittittek an batxeun diru
- basortuti ekarrien altare
- emeko neskatillari akorda aken
- esei dako tokaten
- an basortun eukien terrenon a, elixori bota enean ona ekarri en altarea ta gero arreskero daus ekarritte or dausen pantallak eta
- gure il sala dires amar urte
- kasu da se, edoselan bere estekos nobenta años, lo mas dekos, giau estekos onek
- uriolak egoten sirenen esiñ yon ixete san abade
- ordun beti ote san euri dariola
- urek eskapaeskeronean emeko ure errotan falta
- eta mataderon euki genduseles beyek, airi gaixori emon ber ixeten geuntzen esne
- ta se esne emongoskuen esan egon bedarrik eta
- seuok yon sinttikese
- edoseñek i lei ori
- orrek beorren buru il deu
- orrek tiro bat emon dotzo beorren bururi
- batak besteri aittu dotze orrek
- eskoiko alderditti dau
- eroixu au señe
- aik gixonak emeko tire
- onetan egunetan kanpoti ixe nas
- auxe berau etor da
- orixe jenero koxixu
- orrek beorren aitte ekar deu
- eurokas in dot berba
- a bera etor leittike
- axe etor leittike
- eurok etor dire
- iru egunerik beiñ ekarten dosku esne
- ume asko etor dire
- ogi asko yan dere
- emen ume asko dau
- ganadu asko dau emen
- aurten franku dau patate edo indabe
- borondate oneko da
- diru franku dabill orrek
- diruk lastime emoten estotzona, ori franku da
- piper gitxi koxu du aurten
- emon bedar apur bet beyeri

- emoyostesu ur apur bet
- estire etorri ume dustik
- ori euskeldun erri da, edo euskeldun erri da ori
- guk katike esaten du, gaas da ixen ittes
- ori katikarra da
- erris katikarrak gares gure nei gure es
- au barrio ba paño esta
- iruretarten egon gares
- ogi barik etor da
- konturetu i nas grasik amari
- orrek erri gitxiko tires
- senbet urteko da au ardaua?
- ori errie etze asko dekona da
- mendi gitxittera yon dires
- urte gitxiko ardau da au, ardau barri
- amar metron bota deu
- emeti berreun metrora dau taberna bat
- lau urteti amalau urterarteko umeak, eskolan daus
- erri askotati ibil dire
- se urtetati dau emen?
- seiñ etzetarako etor dire edo ekar dere?
- seiñ etzetara ekar dere?
- burus ikis deu
- ingo su seoselan?
- seoselan ingosu
- guk estu itten utzik garauri pes, urte dustiñ utz baperes
- bariku illunde atzalden etorten gares
- orres ganera gu onekas laurekas ona aste akabun, fijo
- onek apur bet asten direnen igual a, igual estere gureko ataño
- libre daonen fijo gaus gu emen
- guk euki du loba bat onek gustate ixen dakosena
- itxiostesu baken
- txotxotute saus te itxiostesu baken
- aik esteke erdera itterik etzen aitteas
- erdaldune nik estiñot estana ekarri ber baya euskere dakiñe ixen dittela
- ta esiñ arregla ixe san erdalduneas
- geyenak erriko eskolara dabiltzes
- aurok umek an katikeko elixalden euskera gitxi itte otzue, erdera giau
- ikastolara yoteko autobusen begire gaus onekas umekas
- estosu ikusko euskera asko
- orti datosen umek itten dere
- orreri itxi geldi amomak garbittuko deu te

5.4.5. GATIKAKO JOSE BARANDIKA

- diru emon dotzeat anajeri
- estotzut ondo ulertu
- etor nas soloti
- nik ikus dotzut kalean
- bano etzera
- nik suori sagarrak ekar dotzues
- ni emeti nabill
- nik esetute sittut suok
- niri gustaten dat ogi
- nik anajeri emon tzeas sagarrak
- nik ekar dotzut suori ogi bet
- ni emen nau
- nik ekar dotzut suri ogi bet
- niri etor dates a, lagunek
- ni etor nas basoti
- nik ekar dot ogi bet
- nik oneri diru emon dotzet
- ni belu etor nas etzera
- atzo belu yo nas
- nik ogi betzuk ekarri doas
- nik suri gause batzuk emon dotzues
- nik a, laguneri giltze ekar dotzet
- nik ekar dotzet orreri giltze
- suk se bear in dosu?
- ondo saus su
- ik ser in dok?
- i setan ibillias?
- i ondo au ni bere bai
- suk ikus nosu ni a, kalen
- suok ikus nosue ni kalen
- niri astu in dat a, diru
- ik esetute nok ni
- ik niri ogi bet emon dostek
- nos etor sara?
- aittek suori diru emon dotzue
- etor da aitte
- nire anajek a, okele erosi deu
- aittek ikus gaittu kalen
- lagunek ikusi gaittue a, kalen
- aittek amari lora bat emon dotzo
- aitte bado etzera
- maistrok yo in deuste niri
- onek esne ekar dosku guri
- oneri esne gustaten dake
- atxiñe gustate aken esne
- su onenna etorri in sara
- setan etorri sara?

- su biden agertu sara
- ni biden agertu natzu suri
- gu aiñ ondora yon gara
- ni orren ondora yo nas
- ni orren ondora yongo nittike baya
- estakitt eurek gure badere yote bere ta
- denpora ona ingo baleuke a, basora yongo nittike
- aittek atxiñe niri diru emoeusten
- suk ikusi iostesun niri kalen
- suk esetu nosu kalen
- ori yon san orti
- orrek yon siren emeti
- suk gause asko ekar sendun
- nik gause asko ekar nendun
- nik ogi betzuk ekar neusen
- onek ekarri eustean esne
- aik ikusi eusten niri
- orrek ekarri eusten niri a, automobillen
- aittek a, bear bat a, in deu
- guk gause asko ekar gendun
- ni etor nok
- ni baniok etzera
- su basos etzera
- i bao etzera?
- suok basose etzera
- umek bados etzera
- bayosak umek etzera
- gu bagiosak etzera
- ori bayok etzera
- ni emen niok
- gu emen giosak
- ori emen dau
- ni emeti nabillek
- i gu emeti gabiltzesak
- orrek emeti yabiltzesak
- i ni etzeti niatorrek
- gu etzeti giatosak
- a etzeti yatorrek
- niri ogi itzel gustaten yastek
- gu etorri in gosak
- oneri ogi gustaten dako
- i oneri ogi gustaten yakek
- i guri lagunek etor yaskusek
- aor yatosak lagunek
- nik ogi bet ekar dot
- i nik ogi bet ekar yot
- guk danok ekar yuk a, sagar bana
- i lagunek a, ogi bet a, eron iñ yedek
- guk a, jenero dustik eron dus
- i aittek kalen ikus gittus
- i aittek biok ikus giosak kalen
- nik oneri ogi bet emon yotzet
- orrek ari ogi bet emon dotzo
- ni atxiñe ya yo nitzen emeti
- a yon in san emeti

- i a lagune yon son emeti
- su yon sintzen emeti
- i bere yo itzen emeti
- gu yon in gintzen emeti
- sos emeti
- suok yon sintzen emeti
- onek a, bear bat in dere
- au topa in dot nik kamiñon
- niri gustako leiskitt orti yote
- suri gustaten datzu aorti yotea?
- guri gustako leiskiu aorti yote baya
- ni yongo nittikek orti baya
- su nire bille etor sara
- i etor as niana
- suri ogi gustaten datzu
- iri ogi gustaten dak
- ik gause asko ekar dok
- ik iendun bear bat
- akaba da aurki gaurko bearra

5.4.6. GATIKAKO JOSE RAMON ELORDUI

- nik au agindu tzet
- aonenbeste agindu tzet
- mille ogerleko agindu tzeas
- lur txakurre da, oidalau da lur txakurre, ba tekot nik ikusitte txikerra ixe nitzenen, oidalau da
- estot neuk entzun ori, bueno sartuko dire baya estot entzun
- torkasa bat, eta beste bat a, tortolilla esaten deutzena tortola
- onek kanpoko tire, kanpoti pasen etorten direnak eta besterik estaitt
- giberri emen esaten dako
- usenik estaitt okille baño
- batzuk ori esaten de, euri dakarrela, beste batzuk sikete dakarrela
- emen esaten dako sosori marti soso, bertokori, soso
- gastela soso, oin geittuten dako emen jitanu
- jitanu geittuten dotze oin gastela sosori
- sasitten ibiltten dana da sasitxori
- txirbo, ikotan ibiltten dana, iko sasoiñ etorten dana
- emen amillotxe esaten tzu orreri
- amillotxe normala da bellegi esta
- amillotxe esta bellegi, amillotxe bellegi baño pintto
- paseko txori da ori durdure
- orrek etorten dire pasen negun
- karrake ie ie birigarro laseko txori ok
- guk karrake esaten tzu
- bela txikerra yaok or
- lupue? sen antza deko lupuek?
- lupu txikerra da, aulaseko a, buru ta gero bustena olan
- bai baya beste sapaburu da baltzau
- sapaburu sapoitte ok, ala urgerixo
- bustena yausten dako
- orrotza pentzaten dot ixen sala bai orrotza
- espada ori ya beste ser ba ta bai, espade, ori kaballerik eukitten deuna da
- adarrak eta ondo dekosenak, armere ondo dekona ori da busterri beye, armere ona dekona
- orrek armere ona deko bearrerako adarrak ondo dekos orrek
- olan tiretu itten badeu tireka eta olan lepo botaten badotze alkarreri besaka
- bueltaka dabill
- atzeko kaderan ganen para da saldi
- baspi sayen antzeko sera da
- nik estot entzun iños sorri baspitti itten dala e
- oin daon sorri asko bere gatxau da kentxen
- iretargi bete dau landarak imintteko
- etze deku eguski begire
- eguski suri ederra yauk gaur
- eguski txangota dau gaur eguski txangota da oin bai tte gero ostu itten danen
- ori normalmente erriko axe daonen, ointxe inyabak batxeko sasoiñ ixeten da ori
- inyabe ta arto batxen dan sasoi au da
- puspulu andik ataraten dittus euri ingo deu asko
- txotorra edurre itten asten danen

- euri tte nastaten danen da txotorra
- laño itzela yaok
- geldi geldi lotxen dana sarrasoi da
- freskure in tte osten bere bai itxitten dotzo garau bedarrari
- orrek alkarren antzeko tire danak, orrek irurek
- enbata da itxosoko
- lei baltza umedadebako leye da, lei siku

5.4.7. GATIKAKO MANUEL BILBAO

- entzun estot iñ, nik ori usena
- begaye eme da
- urruse auntzen enbre danari esaten dotzu guk emen
- armere ona deko ta busterrireko
- ure edatekori emen guk sera esaten dotzu, balde
- estramiñe askan, ori isten da ba, kasureko, tabloye imintten da aspitti, onen altura ingerun, ta gero aurreti imintten dako, egur bet olan luse, estramiñe ayeri esaten dako
- lelao onetan alde etzetan, etzen aurren sulok oten siren, ta ote bota ta an usteldute san, gero kentxeko satza solora eroteko ayeri esateutze selai emen, or itte san satza
- kako olan, lau ortzako olan a, egur be teko astea, olan okertute lau olan bera adi
- orixe da beste da ortza bi dekosena lurren a, lurre atxurtuteko kako da
- pinta suri deko bere bai tte espille
- sentidute dau ume in ber deu te es yon iñora
- beyeri lelao itte aken ori bere, egosari bere
- ori egosari egosi itten da ta beste gordiñik emon
- ondikarren ni bixi nitzen etzen an itxi neun
- esetu dot nik arto yorratuteko bostortzaas ta bei beteas, bustertu busterri beteas, bakarrean ta
- gastai modun lotxe san ori
- egurdiñ ordu batak ingerun edo beskalten yon gintzesan eta etzeko usandre a esne egosten
- ber deena fuerteau ta kantidade geyau ganaduk persone paño
- igual seiñ aseguro bateles iste san
- ure imiñi tte odola kendu dakion, gatzaas, ara okele bota, gatzure esateutzen ayeri, ta an euki, gero andi atara ordun, esetu dot nik etzen ori, gatzan ganen iminttesan, gasun aske esateutzen orreri, oiñ itten dere imiñi gatza ureas, len imintte sales ori gatza ureas ta botaten dere okele, an imintten da gatzan uren, ta oiñ arrutze edo patate botaten deutze, ara uretara, arrutzek eta patatek uren ganera ieten dere, lelao freskotan a, aspire edo, baya selan a, gatzak txupa gora ieten deu, ta a itten deunen , ataraten dere ta eskeitte imiñi, eta oiñ sesiñe gosoau lotxen da ordun baño.
- len gasi lotxe san
- nik emen ortxe mendiñ, kastillo daon mendiñ esetu dot
- mote imiñi eutzen eseulekon ondo itten
- auntegi ganadu eskeitte amarrata imintteko
- lelau labasuk itten sirenean ote ta sasi tte orrek labara sartxeko, egurreas itte san ori irurke
- benaki esateutzen bateri atara ta eraiñ tte sartu itteko, ta gero mogidu itteko pale esateutzen, garbitteko basnera
- egun gustitten egiñeskeronean ba arteko berotasune bere estako otzittu akaba itten
- ernari dau
- orrek a, umedun barik lotxen direnak, kasureko, oiñ yayoten da artxo, gero udegoyenen orrek enjeneralen ume eskatuten dere ta igual eskatu barik lotxen dire, orreri esaten deutze arkaste
- eratzi sera da esne batu
- betatuteri esaten dako yorratu te eratzi lelau
- aurten bere agartuko da bataren bat laster
- ies bere amen egon san bat
- ori segun sein paraje alan esaten da
- orre pere ba tire arra tire biek

- pernillek eukitten deuna, bolatxues selan eukitten deun andi gora ankako ayeri esaten tzu kotxille

5.4.8. GATIKAKO JOSE RAMON BILBAO

- txarri iltte san egunen itte san, goixeti txarri ill, sortzireko ya jentea prest egote san eta kopatxu bet artxe san, koñaka ta anise nastata ta galletatxu betzuk yan, ori esate san dala derrigorresko se espabere txarrik gatzik eseula artuten
- lelau txarrik gatzetan imintten siren kontzerbateko urte gustireko
- eta esate san matarifek orikope ta galletatxuk yaten espadittu gatzik estaula artuten, ordun a, alegre alegre txarri iltte san.
- irak lelaurik euki ber siren preparata
- saltzagarrik geittuten dake buskentzak itteko
- antzeko da baya diferentzitxu oten da
- ak okiko dittu larogei urte paraje
- odola koyu ber da buskentzak itteko
- senbet eta giau obeto, senbet eta obeto sangraten diren grasi giau
- gero ill eta erre itten da irakas erre itten da txarri
- asunbre erdiko tankeas ure bota txarri tte beste bat talleas arraskaten, asunbre erdiko tankek oiñ orre pere estaus.
- asko da gosoau urdei bere gosoau da ireas erreko
- mantillek eta ataraten dire, lelau ba txarri garbitten danen tripes gora imiñi, eta sera itten dako lelengo lelengo erdi erditti ebai tte birille
- birille oiñ estu usaten baya len usate san botari tte ederi emoteko.
- idiñ ederi emoten dotzesu te lotxen dire ederto
- ori barasara kendu te gero tripek ataraten dire oso osorik, al dala apurtu barik baldetxure ta tripek atarakon gantzagik ataraten dire.
- ak mantille pere buskentzak itteko balio deu
- orrek atarakoan, barruti garbi garbi in trapu beteas iri txarri ondo ondo, eta eskei, eta goitti bera erre txarri kokoteti bustenera, burutxe an imiñi, oiñ ori esta itten, siketu ditten
- ori ixete san, klaro, ba, txarrik odola ber dan modun emon espadeu edo gitxitxu emon badeu barrun lotxen dako odola, ta klaro erretako txarri, mayeti bera do, ta senbet eta mogiminttu giau klaro odolak urten itten tzu, eta odolak urten estaiñ ori sape imintten dako gero barrun dekon odola aprobetxateko, sapatxu sartxe akon a, kutxillo sulon
- ori urdille itte san bete bete iñ tte gero laban
- buskentza saltzeas esetu dot itten
- ori da este bat, este lodik txarriñek tximurrekas datos
- poson oten direna tire lupuk
- berdiñe ote san lekun uxenak egoten siren
- arte lurre normalmente kayule okitten deu bittarten orrek, au pisarra antzeko au kayule, ta ori desiñ itten da, ta orreri geittuten dako artelurre.
- desin beres itten da
- bustiñe dau beste bat
- bustin klase bi daus, gorri da usate sana talle itteko, bustin gorri, eta bustin suri usate san len labak itteko, arto iertuteko, labak itteko bustin suri semento moduko da, gorri baño obe da.
- atxa paraje daun leku argana
- begako lurre luame, fasille, bega gusti da luame
- iru puntako solo punte da txantela
- erosixu asto solo burure
- palatu da, palatu tire solo pikek, solo pike pikek, palatu itzela deko
- mune andi dekonari bere palatu esaten dako
- abaro porejemplo baso edo sasi edo aritxek edo

- sitxuski ure daun leku edo siek
- estekosu suk entzunte aristi egote sala or?
- lantzarra da bedarra daun solo, amar edo amabost urten lantzar dau
- lur barri baso lurre da osea baso egonta daun lurrea, eta gero lur barri patate ta eraitteko, lur barri pataterako ta da ona onek bestek lantzarra paño obe
- abarotu konpleto in da
- emeko antzeko da Yatabe
- gixona berana bajuto ba ta loditto bat, estaitt berak selan dekon usena
- orrek esteko serikusirik
- Arratzako pariente san ori
- aiste nire Marin besotako da
- txoriagola imiñi, gari solon, eta txoriagolan artatxorik abi intte bertan
- artatxori konpleto da lotzabako

5.4.9. URDULIZKO MARIA BILBAO

- ni emeko nas
- i nongoas?
- ni emeko nok
- ni emeko nona
- ire lagune etor dok
- ire lagune etor dona
- gu bilbon bixi gosak
- gu bilbon bixi gosena
- umek sartu dires etzen
- umek sartu dosak etzen
- umek sartu dosena etzen
- ni yongo nittikena ire etzera
- ni yongo nittikek ire etzera
- i asarratu ingo inttike
- i asarratu ingo inttikena
- onek erderas estaki, eta iñ in ber dau derrigor
- i gues egongo inttike
- i gues egongo inttikena
- gu kanpon bixiko ginttikes
- gu kanpon bixiko ginttikesena
- gure aittetama asarratu ingo littikes
- asarratu ingo littikesena
- gu a, atzo suon errire, ire errire, yon gintzosan
- gu ire errire yongo ginttikesena
- i lengoaldiñ emen egointzen
- i errin bixi intzen
- i ire aitte emen on son
- egon san andreari
- ni belu yonitzon
- ni belu yonitzen
- ni belu yonitzena
- umek a, belu allega sosan
- ixilik saus
- belu allega sosana
- ni emeti ibilko nona
- ni atzo, mendire edo basora yongo nitzon
- aittek atzo martxa in gure yeun
- gure aittek atzo martxa iñ yeuna mendire edo basora edo yon san lekure
- erdu ona ba asao on baripa
- guk lelau ixantu ber gendun
- niri lagun bet etor yatek
- niri lagun bet etor yatena
- iri diru astu yak
- iri astu iñ yana
- iri ogi gustaten yana
- oneri ogi gustaten yakok
- niri diru galdu yatek
- guri diru galdu yakuk
- umeri olgete gustaten yakena
- niri giltzek yausi yatesak

- niri giltzek yausi yatesena
- iri lagunek etor yasak
- aitteri arbolak erre yakosak
- guri ogik galdu yakusek
- gixonari a, indabak gustaten yakesak
- atzo lagun bet etor yatek
- atxiñe etor aten lagun bet
- oneri aitte gaixorik para yakok
- atxin beten oneri aitte gaixorik para yakok
- guri txakurrek il yakusek
- airi gixonari a, konejuk gustaten yakesak
- iri a, aittittek etor yasak
- iri diru astu yan atxiñe
- diru baneukok a, ondo bixiko nittikek
- diru banekok ondo gustako litzikitt niri bisten edo
- iri dana astuko litzikik
- iri dana astuko litzikiñe
- guri diru galdu ingo leskiuk
- iri lagunek etorko yasena
- aitteri gustako leyo kanpora yote edo
- umeri gustako litzikie ondo yate
- niri ollok il yatesak edo
- iri lagunek etorten bayasak
- ori beye iltten bayatek
- ni etzera nayok
- i etzera o
- ama kallera yona
- gu eskolara gayosak
- umek lo yosak
- auri itten asi sanen ni etzerantza yonitzen
- auri abia eunen ni etzera yonitzen
- ni ondo nayok
- i emen au
- ate ixitte yaok
- ate ixitte yaona
- gu sutunik gayosak
- umek lo yaosak
- ni emeti nabillek
- i ondo abill
- txakurre kanpon yabillena
- gu posik gabiltzesak
- aik gixonak kanpon yabiltzesak
- ni basoti natorrek
- ama elixati dator
- gu kanpoti gatosak
- nik giltze boltzan yekot
- ik diru dekok
- amak ogi yekok
- guk txori bet yekuk
- umek liburu bet yekek
- giltzek etzekok neuk yekoas
- ik arditekosak
- orrek yekosak ogik
- guk beyek yekusek
- onek ume asko yekek
- onek ume asko yekesak
- ni payakitt euskera
- nik a, ien usenak bayakies

- nik ien usenak bayakiesena
- gu payakiuk ori
- gu payakiusek orduk
- diru yarot alden
- ik ogi darok alden
- onek okele yarok
- guk beye yaruk
- umek liburu yarek eskolara
- nik ardik yaroas basora
- nik ogi yakarret
- onek guardasola yakarrek
- guk yateko yakarruk
- aik a, afari yakarrek
- nik a, palomak yakarreas
- aittek ardik yakasak
- guk ardik yakarrusek
- umek gausa asko yakarresak
- ik gusur bet esan dok
- nik gusur bet esan duet iri
- onek argi bistu yoskuk guri
- umek egi esan yoskuk
- guk umeri diru emon yotzuk
- nik umeri diru emon yotzet
- aittittek umeri gusur bet esan yotzek
- mutillek neskari arrik bota yotzesak
- ik esetutenok ni
- aittek ni kanpon ikus niok
- aik ekar neyek etzera
- nik i esetuteut
- aik etzen oki endun i
- nik iñ yot bear bat
- onek ogi eros yok
- guk beskari ekarri yuk
- orrek a, etze bat eros yedek
- ik gu esetuten gosak
- aittek ikusten giosak
- aik mutillek gu etzera ekarri gittus
- sagarrak erosi yoas
- ik ardik ekar dosak
- onek bentanak apurtu yosak
- guk bentanak apurtu yusek
- umek arrik bota yesak
- ik ogi emon dostek
- amak beskari ekarri yostek
- lagunek ate sabaldu yostek
- diru emon deut
- aittek beskari ekar deu iri
- nik amari ogi eron yotzet
- aittek gause bat erosi yotzet amari
- ik durengon esetu nendun ni
- nik lengoaldiñ ardau eros neun
- ik ure edaendun
- aittek afari belu yaeun
- guk ollosko bat ekar gendun
- aik etze saldu euden
- nik sagarrak bota neusen
- umek bentanak apurtu yeusen
- aik txuletak yaeudesan

- nik arrafie erosiko neuke
- ik a, arbolak imingo eunkes
- amak a, ogi imingo lleukek mayen
- guk etze salduko geunkek
- orrek nire lagune ikusko lleukek
- nik umek a, yabongo neukesak
- ik sagarrak yango eunkesak
- onek sagarrak yango leukes
- nik gure yot ik bear bat itte
- ik bear bat in deyen gure yot
- ekar ixek orrek sagarrak
- gure yot sagarrak ekarte
- aittek ori ekarteko esan yok
- orreri umeri euskere irekatzi yona
- aittek gure yok iri lagunek etorte
- nik asko yakineun
- amak frantzes yakieun
- aittek onaño ekarko enduke
- ik etzen ikusko nok
- nik ori bearra ingo neukek
- nik beskari ekarko neukek
- amak ogi erosko lleukek emen
- onek etze bat eros leye
- onek lobatires

5.4.10. MARI TERE GARITAONANDIA

- estoas iños entzun
- gaur eguski in dau
- eguskik urten dau
- denpora ona dau
- afrontu axe andies itten daunen
- oiñ yon se aterri dau
- oiñ yon aterri dau te
- astun dau base daunen
- es yon ondiño solora se garau dau
- leye andi in dau se serak danataus kristelak intte
- otzak ilik nau
- esateuren txarra dala, otzeti berora olan imintte, txarra dala esateuren
- eurok ona etor siren ordun bueno osaba gotzon a, il baño lelau te ni eskondu baño lelau
- nik neuk ori estot iños entzun
- enas akordaten selan esaeun
- aspaldiñ esara etorri
- lusero onas ni
- onera emon dau edo sikure emon dau
- setara emon dau?
- egurdate beskari aurreko denpore dana da
- ordu batetarik aurrera egurdi da ya
- ori garbittuteko erropakas yon da ta errire esiñ yon ixen da
- ya urte asko da kendu sala ori
- nik neuk estot esetu
- yakin dot baya enas akordate ixen
- ori urdulisen kendu san gure osaba gotzon il sanen
- gero egoten siren ba, iru egunen mese illuntzetan
- mesarantza gosela etor siren abadek
- eta gu mesara yon bearren, ba ara yon ber dala ta ara eron gendusen
- entzun in dot iños baya
- oin daun gantxo baño lodiau
- ori esetu dot etzen bekosue kendute egon arren
- ensegida ierteutzen beyeri gortara yon orduko, seoser nobedadetxu
- olan yoten siren gortari gorta ikusten danak
- otzik estekosu?
- itxoso txarra daunen entzuten da sarate emeti
- ume inparri dau
- angiratan gure aitte esta ibilli iños
- gero ta gitxiau dana,, nai egabera nai ollogorra dana, dana dau gero ta gitxiau ta, serak ixen esen artatxorik eta, eleik eta,, osten beste danak gero ta gitxiau ikusten dire
- estot esetuten, entzun a, usenaas bai baya estot esetuten se txori dan eneuke esetuko
- ogei urten etor barik egon dires
- ya ikusi bere estire itten
- esaneutzen oneri se lastime da galtxe
- sabalen bere estot pentzaten daonik
- txomin bedarrak ondiño estire asi,, asiko dire onik aurrera baya ya urrieskero txomin bedarra yon da

- orixe esteuleko dekot
- begiskones in dotzo bateren batek
- truboi andi etorten sanen bistuteko, erramu,, yusturi otesanen a, askore imiñi puntas gora, ara yon deitten
- urdulisen esta lotuko etzerik sanjuanade in barik
- lastime da galdu itte
- gure alden ainbet sarra da
- orrek fumate itxi dau
- emen egoteas posi nau
- ixilik egoteko esan tzut
- ori askotan esaten dot
- kafe artuarren estot lorik iñ
- umeri emoteko au erosi dot
- ori itteko dau
- yosteko makiñe apurtu in da
- etzera no yaten
- bedarra ebaittearren kantzata nau
- alegindu nas egoten orreas edo, areas
- akorda erosteko
- orreri eukeras itte astu in dako
- orrek itten daki
- atrebidu da esaten
- edaten emon doste
- orrek emen bearren segitten dau
- itten ikisi dau
- ori gatxa da siñestuten
- fasille da itten
- irekatzi in dotzet kantaten
- etorri dala esan dosu?
- erosi dotela esan dotzut
- estotzut esan erosi dotela?
- estosu pentzaten etorko direla?
- itten asi da
- euri ingo daula pentza lei
- ori il dala entzun dot
- loi daula esara konturetu?
- igerri dotzet kanpoko dala
- beskari berotuten imiñi dot
- ieten lagundu dotzet
- estot ukusi afari yan daula
- estosu ulertu txarto daula?
- akabaten lotu da
- berbetan topa dere, edo koxi dere
- argi amata dau gasta esteko
- preguntatyosu ia yan gure badau geyau
- baskari in deurela gusurre da
- estot entzun gaixori taula
- gaue dala estosu ikusi?
- badakitt, nondi sartu
- damutuko sara dana yan esa
- etor dan andreri diru emon dotzet
- ekarri dotelakon nau
- estekosu setan esanik
- estot ulertu olan dala
- estotzet igerri sopelako dala
- entzun dot txarto daula
- egi da ekarri daula
- estaitt nongo dan

- guardasola ekar dot euri ingo daulakon
- etor dalakon nau
- etor danaas berba in dot
- kanpoko dalakon erdera in dotzet
- esayosu ia bier badatos
- pregunta doten neskato gaixori tau
- berba in dosun gixona esta emeko
- ogi ekarri daunak ardau bere ekarri dau
- ori kanpoti etorriko da
- len emen esgendun itten
- enas konturetuten batera esaten badot edo bestera esaten badot
- esan gure dotzut, gure dotela estotela esaten olan
- datorrenerako akabata dau
- suk berba in dosunaas egonas
- suk emon dotzesuneri diru emon dotzet
- orrek berba itten daun bakotxen ba, iñusentekeriren bat esaten dau
- amen dau suk iñeko
- gu yon giñenerako yonta egon siren
- sues berba in dauna estot esetuten
- ori akordaten enasena diñoure il in dala
- suk in dosunaittik neu pere in dot
- etzera etorri danerako ni enas egon
- ori amak iñeko da
- axe in dauelako gogor saus
- alan dalako gogorra nau
- gogorra dau alantxe dalako
- etor dalata nau
- in dotelakon nau
- yarritte nau ni
- akabaten dosunerako etorriko da
- txakurrek ausi itten dau seoser entzuten daunerako
- bear in tte gero kanpora yon giñen
- ure omen dotzet seuk diru emon dotzesun andreri
- etze gustaten dakona etor da
- yon garan gixona esta emeko
- orre tos geu yon garan lekure
- orre tos geu yon garanana
- geu yon garananana yon dires
- amak esan daun modun in du beskari
- erosi tte ensegida galdu dot
- bai entzun dot iños
- datorren bakotxen badakar seoser
- gaixotu te ariñ il san
- yon saran gixonak esittue esetuten
- au da beskari ekar dun andrentzako
- ogi ekar dun a, ume, estau
- au ekar du suk esne ekarri dosunentzat
- bason ibil tte gero afaritten yon giñen
- ori nire antzen dau
- datorrenerako yarritten dire
- trakil datos goixa balitze les
- ori sure antzeko da
- gu yon garan basora dos
- gorantza sosela ikusikosu
- egi esanta naiko da
- ikusin porasus ikisi dau
- diñenetik bier etorriko dire
- gues berba itteko ideas etorri dire

- aittek dekon moduko alkondara bat ekarri dot
- gaur bearrik in barik dabiltzes domeke balitze les
- ori yanta gaixotu ingo sara
- bason ibiltte galdu in giñen
- ori seuk ikusi sendun gaiñ andi da
- ori atzo etorri sana gain gaste da
- senbet eta parajeau egon obeto entzuten da
- senbet eta esanau txarrau
- ori gerorau ta sarra da
- amak esan daun beste ekarri dot
- senbet eta andiau txarrau
- ekarri dot liburu bet seu tekosun gain polítte
- su gaiñ andi nas
- ori erosteko beste badekot
- gaur astelena dales bearren yon gara
- suk ekarri dosu ni paño geyau
- otz itten daula pentza lei
- yaketa in dan saldu in berko da
- erleju imiñi, lo in esteigun
- orrek bildurre deko kendu deyen
- orrek gu paño gitxiau erosi dau
- neben beste yan dau
- estot erosi dirunk euki estotelako
- txarto ittekotan oba bapes
- ondo in ber da espabere bapes
- amarretan akabako baseunke bere ya belu da
- denpora ona iñeskero yon leitte basora
- txarto berba ittekon obeto ixilik egon
- etzen egongo da, espabere taberran
- baneki bere eneskio esango
- esin da yon kotxerik espadau
- gure ixen barik in dau
- ain lodi dau gaixotu in leitte
- kotxen yonta ariñau eldu leitte
- bier yotekotan goixeti oira, yon ber du oira
- goixeti etorritte bere esgeunke ikusiko
- asiske esin du iñ eser
- au esin da geldirik egon gaixorik egonta bere
- asko ikisi arren estau bearrik topaten
- orrek ainbeste diru deko se estaki ser dekon
- etorri es arren esteko lebarik
- kotxen yonta bere esgare elduko sasois
- neuk ikusi dot
- neure kotxe ekarri dot
- au erosi dot neuretzako
- bakotxa bere etzen bixi da
- seuk esan dosu
- seuk ekarri dosu nire liburu
- bere bururi tiro bat emon dotzo
- uretara bota dau bere buru
- surtera bota dot
- baso erretan egon da
- baso suten dau
- eskerrera yon dire
- ume ixerditten dau
- geu yongo gara
- au ekarri dot suretzat
- seuok yon sinttikese

- edoseñek ilei
- batera yan du
- alkarreri aittu dotze
- alkar utzin du
- eskoyan dau
- eskoyara artu
- ori uretara yausi da
- ori etze sano sarra da
- oneaittik pregunta deure
- a gixona kanpoko da
- erri onetan estau eskolarik
- orti bideti yon da
- eurokas berba in dot
- orrek beorren seme fumaten ikusi dau
- mikelek esan dau bere arrebe etorri dala
- eun kiloko kobraten deure
- iru bakotxak dekus
- irune dekus
- umeren bat etorriko da bier
- ori asten birritten dator
- iru egunerik baten dakarre esne
- ordurik ona estot ikusi
- busti nitzen goirik bera
- goirik bera loittu da
- ori dau olan gastetarik
- amakatarik amabittera bearren egon gare
- ordu batetarik ordubietara bearren egon gare
- udan jente asko dau, eta negun plentzi iltte lotxen da
- sopelan ya aspaldiko, ba senbet urterik onantza negun nei udan bardin dau
- eskolari pere esteke ya
- erri naiko trankille da
- berton bere naiko dire karu ya
- ia nok paga leiñ a, berrogei milla peseta illen eta bixi
- noiñ etzen egon sara?
- bai igerten da aren
- migel dekolako dekot usena
- ori egun birik baten dator
- ume asko etorri dire
- piper gitxi koxi dus
- emen ume asko daus
- orrek berba deko ugeri
- sue barik euki dosu ala?
- ure apur bet emoyostesu
- okela lar yan deure
- kipula naiko ekarri deure
- suk estekosu orrenbeste urte
- iru bei ekarri dittue
- gu danok gara emekok
- esne emon dotzet ume batzuri
- gausa danak ekarri dittue
- orrek gausa batzuk ekarri dittu
- andra euskeldun bet etorri da
- ori txarregi da
- andratarik gasteena esta etorri
- mendirik a, altuena gorbea da
- etze gorri ikusi du
- mutil lodi bet etorri da
- ori euskeldun erri bet da

- bixerdun mutil bet etorri da
- bixerdo, asko badeko bixerdo da
- umetarik andiena au da
- ori gustis suri da
- ori obe da
- ori txarrau da
- ni enas ain lodi
- ori naiko gaste da
- erri andi da
- ori onena da
- ori txarrena da
- ori naiko andi da
- ori apur bet lodi da
- loditxu da
- ostxu dau
- sano altu da
- entzun in dot iños
- ori gustis iñusente da
- onegi da
- au txarregi da
- gustis txarra da
- estau aiñ argal
- esta aiñ argala
- ori garratza da
- ori kriedu bota deure
- soldadu yon da
- orrek orren kontra daus
- bion arten in du bearra
- trena artu gendun grasik neberi

5.4.11. URDULIZKO JOSE ASPIAZU

- abade asao bixi da
- aittetama yon dires
- su bilboko sara
- i esas bilboko
- suok kanpokok sare
- amak esteust iñ afaririk
- orrek esteuste emon dirurik
- suk egi esan dostesu
- estostek esan egi edo egi esan dostek
- estostena esan egi
- suok ure emon dostesu, edo ik ure emon dostek
- aitteri ogi emon dotzet
- orreri aittek estotzo eser esan
- guk abaderi egi esan dotzu
- onek a, neberi beskari emon dotze
- suk orreri estotzesu eser esan, edo ik estotzek orreri eser esan
- alabek gastaye ekarri deu, ekarri dosku
- orrek gusurre esan dosku
- ogi gustaten dat
- ardau gustaten dako orreri
- etze erre daku
- orreri ardi il dake
- alabe etor datzu
- alabe etor dana
- aittek ikusi neu
- orrek euki neude etzen
- suk esetutenosu
- umeri esne emon dotzet
- aittek orreri egi saldu dotze
- guk andraskori ure eskatu dotzu
- orrek madarik emon deustes
- suk ekarri dostesus giltzek
- etze bat erosiot
- semek yan deu dana
- idi saldu du
- orrek okele ebai deude
- arek ikusi in gaittus
- orrek esetu itten gittus
- nik esetu itten sittut
- ondo nau
- ate ixitte dau
- gu amen gaus
- umek lo daus
- su gaixori saus
- i gaixorik au
- nik diru emon dotzut
- etzera no
- bano etzera
- ama kanpora do
- gu bagos mendire

- umek sutera dos
- nora sos?
- sagarrak ekarri dotzues
- emeti nabill
- txakurre kanpon dabill
- gu ondo gabiltzes
- orrek orti dabiltzes
- nondi sabiltzes?
- suek txarto sabiltze
- piperrak ekarri doas
- orrek madarik eron dittus
- giltzek yausi dates
- oneri intxurrek gustaten dakos
- lagunek etorri dakus
- alabak etor dasak
- atzo ardau erosi neun
- orrek sesto bat ekarri deu
- guk etze saldu in gendun
- orrek txarri ill in deude
- suk diru koxi dosu
- diru koxi endun
- suok ardau edan sendun
- nik amari bear bat ineutzen
- orreri diru emoneutzen
- ardau eskatu notzun nik suri
- arrebek ogi emoeusten
- aitteri ardau emoeutzen
- umeri esne emoeutzen
- guk amari giltze emon geuntzen
- orreri ure emon geuntzen
- atzo belu etor nitzen
- mutille goixeti etor san
- gu kanpon bixi giñen
- aittetama yon siren
- su oñes etorri siñen
- suok emen egon sare
- atzo aittitte etor aten
- guri diru galdu akun
- orreri beye illaken
- suri anaje etor datzu
- amari ogi emoeutzen
- sekorra ekarri oskun
- aittek fiestatan ikusi gendusen
- orrek etzen euki gendusen
- orrek esetu inendun
- nik orreri ate arregla neutzen
- suok amamari diru emon seuntzen
- atzo sagarrak ekarri neusen
- onek olloskok ekarri dus
- orrek kinpulak bota deittus
- suk ekarri sendusen auntzek
- suok il sendusen palomak
- orreri artxok emoneutzesan
- neskatori giltzek emoneutzesan
- suri madarik ekarri notzusen
- ni padakitt euskera
- guk gitxi dakiu
- orre padakie apur bet

- suk estakixu eserbere
- emen dekot giltze
- orrek ogi deko
- guk ure deku
- orrek diru deke
- suk ser dekosu or?
- ni padakies orrek berbak
- orrek numeru padakix
- gu padakius gause batzuk
- orrek usen batzutakies
- lengon giltzek yausi akesan
- orreri lengusuk etorri dakos
- emen dekoas giltzek
- orrek palomatekos
- guk auntzetekus
- emen posik bixiko nittike
- ori gues egongo littike
- gu yesarriko ginttikes
- orrek galdu ingo littikes bason
- su emen kontentu egongo sinttikes
- suok ixildu ingo sinttike
- ni ibil nittike emeti
- ori yesarri littike
- su egon sinttikes nies
- arrañe erosiko neuke
- orrek ardau edango leuke
- guk a, beskari ekarko geunke
- orrek kotxe salduko leuke
- suk aitteas berba ingo seunke
- suok asto ekarriko seunke
- suk arreglako seunke ori
- nik orreri diru emongo neskio
- amak ingo leskio afari
- guk aitteri ogi erongo geskio
- onek umeri seoser emongo leskie
- suk laguneri a, giltze emongo seskio
- suok orreri egi esango seskie
- emen darot ogi
- orrek txakurre daro
- guk beskari daru
- orrek aitteri darotze
- orrek gausa bat dare
- ser darosu or?
- emen dakat beskari
- aittek gordosola dakar
- guk ogi dakardu
- orrek afari dakarde
- ser dakasu or?
- nondi satose?
- emen daroas giltzek
- orrek auntzetaros
- oneri ser deritxesu?
- beste kuartu beten ondon dau
- ure dariola dau: txorro
- lobo da txakurren estiloko
- orrek ardau yarok
- ama elixati yatorrek
- gu menditti gatosak

- ori guges egongo littikek
- erosi dosu eser?
- ikusi dosu iñor?
- iños egon sara or?
- ikusi dosu len beste lekuren baten?
- esan deude eser?
- seuser erosi dosu?
- ser erosten yon sara?
- ser dakasu boltzan?,, erosi in dosu seuser?
- estot ekarri eserbere
- estot ikusi iñor
- iños enas egon or
- esteude lekurik topa iñon bere
- ori estosu ingo eselan bere
- orrek ekar deude seuser
- emen euskera apur bet itten da
- aren itten da
- orrek bados lekun batera
- seuselan ingo du ondo
- iños etor dire
- batan bat etzen sartu da
- ni nosgure yonittike
- selangure ibilli nas
- esaixu suk gure dosune
- edoseiñ etor littike
- orrek edoselan berba itten deude
- ori edosein lekuten egon littike
- orrek edosein jenero esaten deude
- eurek gure deudenen yoten dire
- edosein lekutera dos
- bakotxak itten deu gure deuna
- bakotxak irune ekarri du
- ori gatxa da noperantzako
- ariñ espadator estu ikusiko
- eskara yongo errire kotxerik espadeku
- txarto ittekotan oba iñes
- mendire yoteko gausak prepara ber dus
- urtekeran ate ixitten da
- etor nasenen ikusi sittut
- urtetan yon garenen eun abia deu
- sue bistukeran erre in da
- yaten on garan maya ausitte onda
- aitteas egon garan taberne ixi in deude
- yesarritte egon garan silla arreglaten eron du
- orretaki kantaten
- koisten atrebidu da ori
- orrek estudiaten segitten deu
- pasten itxi deuste
- yaten emon deuste
- mutille ikusi dot a, libiru legitten
- kantaten entzun dot
- aittu in dotzet
- geittu in dotzet
- itxeron in dotzet
- lagundu in dotzet etzera
- enas konturetu selan etorri diren
- ikusi dot selan afari yan deuden
- gusurre da ori emeko dana

- esta egi emeko dana
- enas entera selan akaba deuden
- afaritten gaus
- orrek bearren dabiltzes
- euri itten deu
- ser itten saus?
- ser dabiltzu or?
- gaur goixen euri in deu
- orrek ogin bille yon dires
- diru bille yon dires
- itxeroten dekoas
- nire begire daus
- gausa askotarako esaten da ori bere
- etorri da aurki
- alandase orrepere in deu
- ser yiñek orrek?
- serete yeritxek edo?
- guk ondo yeritxuk
- onek umek gause batzuk yabiltzesak
- aittek orreri etxotzek eser esan
- danatire igual antzekok
- umek a, sutunik yaosak
- orrek nora yosak?
- ori esate esta ona
- bason ibiltte ona da
- orrek estala etorko esan deu
- ori etorteko da
- estot pentzaten etorko danik belu
- afari yan esteaittik yon dire
- estaitt akaba badeude
- estaitt etorri bada
- ori etorte gure dot
- emen egote gure deude
- badakitt selan etor dan
- badakitt selan illena dan
- badakitt illena dana
- klaro etor dana
- klaro yan deudena
- ori erdi erdere erdi eudkera itten du ori bere ta
- grasik etor dana
- grasik ekarri deudena
- seguru akaba de, fijo akaba de
- seguru emeko dana
- esan dotzut ekar dotela
- entzun dot ondo daola
- emen ikusten da selan jente asko daon
- esan dotzut txarto daola
- iregarri dotzut selan emeko saran
- badiñot selan an egon giñen
- damutu itten dat, dana yan este
- damutu itten dat lelauetorri este
- ori andiau da
- ori da mutillik gasteena
- ori da andrarik sarrena
- ori andiegi da
- ori mendi andi da edo altu da
- ori, bastante gaste da
- ori esta orregañe sarra

- ori esta orregañe gaste
- ori asko da fasillau
- ori asko da gasteau
- ori da obeau
- ori da txarrau
- ori erreke loi dau
- au yateko gasi dau
- ori obetoau dau
- ori txartoau dau
- ori abade dau erriñ
- nire anaje pastore dau ameriketan
- ardau garrastau
- ori gasa dau
- ori uretara yausi da
- amak imin deu lapiko surten
- sagarrak loran daus
- orrek eguskitten egon dire
- kalleri kalle ibilli nas
- leku beten egon gare
- sean dekosu ori?
- bildurre dekot orrena
- logureas iltte nau
- otzaas iltte nau
- beyek a, ume bat in deu
- ardi illi in da
- traga in balittike!
- enas orreas akordaten
- argaldu inas asko
- ori asko, akordaten da erries
- urek irikin deu
- esnek ganes in deu
- salditti bajatu nas
- saratek gau gustiñ aguanta deu
- diru ostu deuste edo diru faltaot
- bearra akabaten lagundu dotzut
- fumateri itxi dotzet
- segitten itxi deuste
- etzera ien dot
- kallen itxedon dotzut
- itxedon apur beten
- txakurreri agarra dotzet
- orrek aittu in deust
- geittu in dotzut
- ser deritxesu orreri?
- ser diñosu?
- orrek esetu itteneu
- niri bardin deust
- orreaittik estau lebarik edo esteu inportaten
- señeri negar erain deutze
- orreri etorri eraiñ in deutze
- goixeti altza erain deuste
- akaba eraiñ in dotze dana
- iru egun barru etorriko dire
- oiñ urte bete emen egonitzen
- laugarren egunen etorri dire
- ordu erdigarrenen ypn dire
- ordu bietarten egon gare
- uxela etorri balittikes ariñ

- orrek esteust balio
- eneitte yon etzera
- esingo nas etorri ariñ
- esiñ egon ixenas emen
- enei yan geyau
- emoyostesu basu bete ur
- orrek gurdi bete arto ekar deude
- estekoas bi baño
- diru barik yon dire
- eroixu apurtu barik
- domekan etorriko nas
- etorri danik ona estot ikusi
- ori a, pasa dan urtetan kanpon egon da
- aspaldiko urteotan kanpon egon da
- koixuixu ori ume yausi esteitten
- ate ixi dot otzittu esteitten
- etorten danen beraas egongo nas
- etorri arten emen egongo gare
- su ni gañe gaste sara
- ori gañe andi sara
- neupeste diru ekarri dosu
- onek es, onek estire emen esunek
- serukarik esteko baya
- orri diferente deko, ikus dot nik orretariko
- kuskurre deko onek, au ametza ixengo da
- au beste estaitt ser dan
- onek perejillen antza deko
- apere orriñ antzeko deko baya a esta ametza ori da ametza
- artaburu or dau artagaro bere bai
- emen estot pentzaten olau bedarritaonik
- oiñ akaba dire onepe ie, len baso eskiñe gustitten beterik otesan ta oiñ estau aren be
- solokoteke garo andiao asko bere
- menda bakotires orrek eta beste batzuk mendakok
- oneteko soson antza baya kolore esteko ondo
- paseko pardillotire orrek
- satorrak itzuk danatires
- egoten dire sagu andik, arratoi lasekok
- basok erre direnik ona eskastu dire
- basakatu te mixerra bi dires
- orrek nire amapeste urte deko
- ni sure moduko nas
- orrek berba itten deu ba, badakilleles
- sure modun bearra in dot
- pentzaten dot ingo deudela
- belu nator trena galdu dotelako
- ori akabaten dosun arten etzera yongo nas
- atzorik ona estot ikusi
- etorri orduko yon dire oira
- etorri sarenen ikusi sittut
- au ekarri dotzut seuk yateko
- esin seinttike yon basora denpora ona itteespadeu
- asko etorriaittik danak yan deude
- ori apurtute dau
- esanta dau
- medikunen egonas
- ori plentzire eskondu da
- ibilli este txarra da

- ikusi estek buruko miñe emoten deu
- berdure yaten dot loditu esteko
- ondo yesarri esteaittik miñ in dot
- ostukarren yan amak ikusi esteiñ
- emen esta iños usa ori
- orrek in deu bearra ta guk eron du
- ser gurosu au edo ori?
- ogi tte ardau, biek ekarko doas
- yonitzen etzera ta esan egon
- ekar dot a, yanari edo beskari, eta ogi bere bai
- mutille esta etorko ta aitte beres
- esteude ekarko beskaririk es afariripes
- eurek etor dire baya neu bere bai
- ser gurosu ardau ala ure?
- bata samudioko ta beste lesamako
- nik estot salduko es beirik eta es idirik
- andi dala nei txikerra dala igual da
- kanpon nei barrun bero andi itten deu
- oin denpora ona dau baya atzaldera euri ingo deu
- txakurre, baltza da baya katu surie
- alderri beteti bildurre dekot baya besteti yon in gure dot
- onek emekotire edo parajekotires
- esan dotzet baya esteu siñestuten
- iruretan etorko dire baya alan ta gusti berandu ixengo da
- egon emen eser bere esan barik
- danak etor dire baya arrebe esta etorri
- in baño oba da, erosi
- orrek bat ixen esen danatire kanpokok
- orti gora yoteko lekun sos eskoatara
- orreri ondo yate gustaten dake
- asko edatek kalte in leike
- gari eraitte itxi deude
- kontentu nau ikusteas
- ariñ ibilliaittik yausi in da
- amak esan deu emen egoteko
- orrek esteko yateko ganarik
- ama ikusitten etor nas
- abrosidute nau itxeroten
- aleginduko nas ariñ akabateko
- akorda nas erosteko
- ate iste astu in dat
- itxi deuste etorten
- ori gatxa da itteko
- ori fasille da ikusteko
- señek txistu yoten ikisi deu
- neuk irekatzi dotzet itten
- asi nas yaten
- telebisiño ikusten a, para da
- lagundu dotzet akabaten
- lapurretan koxu deude
- afaritten lotu da
- lorik iñ este txarra da
- bear iñ esteaittik etzen lotu dire
- esan deu etorriko dala
- esteuste esan ingo deudela
- euri itteko antza deko
- estot pentzaten ekarri deunik
- esan dotzut txarto daola

- suk pentzaten dosu ingo deula?
- entzun dot selan etor diren
- estosu entzun selan txarto daon ala?
- ikusi dot selan umek etor diren
- estosu ikusi selan euri itten deun ala?
- enas konturetu selan emen sausen
- estakitt nor etorri dan
- ikusi dosu selan txarto daon
- ordun esan deust berak ekarriko deula
- emen olgate gustaten dat
- esayosu orreri etorteko
- estakitt ekarri badeu
- suk in dosuleko euki dot
- orrek oñes yongo direla estot siñestuten
- gatxa da ori itten edo
- estekosu setan yonik
- badakitt ser esan
- damutuko datzu belu etorte
- lastime da kotxerik euki este
- ori etor dan gixona kanpoko da
- gerniken bixi dana gaixoritau
- yatordu in deun neskatok eneu esetuten
- egonas su ikusi sittun umeas
- ori etor da ni egonasen umeas
- esetuten dot esne gustaten dakon a, neskato
- pregunta deuden ume estau emen
- geu yon garen enbreana yon dire
- apurtukok botaixus
- ori emen yayoko da
- bilboti ekar dune gordeta dau
- bilboti ekarriko gordeta dau
- akabaten dosunean etzera yongo gara
- suok ori itten dosuen artean beskari imingot
- su etorri ordureko akabata ongo da
- ori ekarri deunik ona esta etorri
- erosten dosunen erakutzikostesu
- bason egon garenean agertu san
- bera etzera etorri danean ni enas egon
- etorri datorren bakotxen lotxen da afaritten
- ixikeran giltze apurtu in da
- bear in tte osten yango du
- akaba iñ ordureko apurtu in da
- entzun ordureko esetu dot
- don gustin belu dator
- beskari yan ta osten yongo gare etzera
- seuk esan dosun modun in du
- seuk ikusi dosun moduko gastai bet ekar dot
- yan baño lelau eskuk garbittu ixus
- itxeron ingo datzu akaba arten
- dana pasa da aittek esan deun modun
- su etorri baño lelau akaba dot bearra
- orrek itten deu berba yakin badakilles
- setekosunen antzeko da
- selan koxu alan yaten dittus
- ori aitten moduko da
- orrek gastaten deu aberatza balittikeles
- orren modun in dot au
- ori neskato ori arreben antzeko da

- segun diñeuden etze salduko dee
- esan deudenetik gero etorko dires
- dendara yonas alkondara bat erosteko idean
- itteko idean yonas baya estot iñ
- afaritten gaosela argi yon da
- bason ibiltten galdu in gare
- olau dekot entzunte
- etzeti urtenta txakurrek agarra dotzo
- ainbeste bider entzunte ikisi dot
- entzunen porasus ikisi dot
- ori ekarritte eser berestu itten
- ori yaten badosu gaixotu ingo sara
- ori gixona aittitte gañe sarra da
- ori su baño andiau da
- senbet eta gorau ien obeto ikusten da
- au erri txikerrau da gemike baño
- ori geroarau ta andiau da
- seuk esan dosun beste erosi dot
- supeste sagar ekarri dot
- ori ni baño gasteau da,, asko bere gasteau da ni baño
- ori erositteko beste badekot
- asko geyau ekarri deude
- senbet eta ume gitxiau obetau
- gaur illena ixen da ta bearren yon gara
- emen imiñi ber dot espabe estau lekurik
- yaketa emen gausen ikusten yongo gara
- esta etorri belu dalako
- ori kanpoko dales estaki euskerarik
- bano belu da ta
- guardasola artu ber dot euri itteko antza deko ta
- yaketa asi nasen akaba in ber da
- kotxen yon ber du espabe belu itten daku
- yaketa asi saren akabaixu
- sos oñes ondikarren goixa da ta
- etzen dau gaixoritau ta
- bildurre deko etorri esteittesan
- ori ekarten badosu etzera erongot
- txarto in baño oba da bapere iñes
- etzera yon bagiñen ikusiko gendun
- urteixu kamiñora badaespadan eskapa esteiñ
- yongo balittikes basora galdu ingo littikes
- bier yoteko goixeti yon ber du oira
- amarretan akabata bere ya belu da
- ariñ akabaten badue afaritten lotuko gara
- dana akaba berdosu espabe txikitxu lotuko sara
- gure esteule in deu
- denpora txarra iñaittik basora yongo gare
- kanpoko ixenaittik euskere ikisi deu
- ariñ yon esen elei ikusi
- kotxen yonta ariñau, allega littike
- asike badakixu ser in ber dosun
- alandase badakixu ser in ber dosun
- eskatu in barik emon dosku
- ori andi da ta esta ateti pasaten
- erriko ixenta estot esetuten
- estotzet emongo beluniko parata bere
- ainbeste bero itten deu se esilei bearrik iñ
- lodiegi dau ta gaixorik igual para littike

- denpora txarra intte bere esteu etzen lotu gure
- ikusi in barik esetu dot
- ain da andi se ateti pasa bere elittike in
- damutu in dat
- ugertu in da gausa bat, edosein jenero
- antoju emoten deust
- solo prepara in ber da
- ganadu gorri esaten dako beye ta olau jenerori
- illetargi tekos lau fase ba ta bete, illetargi da bete, dana daonen, erdiñ daonen menguante, bete daonen dires urek gora, eta menguante daonen il bera, gero formaten da ostean illetargi barri, ordun bere urekora, erdi daonen urekpera
- anaje bi bixi dittus orrek

5.4.12. URDULIZKO EUREA LIBANO

- in doas abustun ogetalaun intte nau
- yayo ta asi tte gusti urdulisen
- au a, sutiñosune neutiñotena bere giputzek euron a, aittek edo emen serranik edo etorri esta?, gero emen eskondu emekokas, emen lotukotires
- gu a, ordun umekiñen
- astute dekoas
- eskendun esaten baya yakiñ in gendun guk
- koxixu ori estaitten yausi
- aittama barik lotu nitzen
- nik emen negurin dana esetute ixen dot oiñ a, bost edo sei urte onetan enaseles etorri
- yakitturi andiko ta eskola andiko san
- ta leku askotakok etorte ekios
- erradure imintteko garbittu dana ta berak eukieuse seoser, botike bere itteutzen
- aikes untzekas yosteuden a, erradure
- ainbeste jenero otesan se estaipa
- aik esateun abadek gordetako, eta eser olan enpestade daonen sertxeko
- berak bereinkatute seittusen medallak eta kordoik
- gure aldireko ori ya kendu in san, gitxiao, artekok
- ta on sala esateuden ser bat, ori estakiu baya, kasu bet, olan, karatuleas ebilli, eta estaipa seoseaittik iñ a, sera, ta karatule akabun kendu esiñ, bertan lotu eikiola
- yon esin dana egustenen gero urreo domekan imintteutzen abadek
- batzuten, esin saldu ixeteuden igual askok eta askok
- selan esateikion ba?

5.4.13. URDULIZKO ISABEL OLARRA

- uretan sartu dot
- au ume eroixu
- ketan sartu da
- orrek umek etor dire
- aste onetan yon in ber dot
- emen erri onetan estau eskolarik
- koxi orixe
- eurok etor dires
- bere aittek yo deu
- orrek ekar dittu ollok eta anajek il dittu
- orrek gixonak emeko tires
- onetan egunetan kanpon egonas
- kanpoti ixenas
- auxe berau etor da, berau etor da
- a bera etor littike
- etorko balittike berak emongo leskio
- bera yongo balittike dendara erosko leuke
- emeti bideti yon dire
- bere amak beti itten dotzo euskera
- orrek ekar deu bere aitte
- ori ekar du berantzat
- yonek esan deu ori dala beran arrabe
- basu bete ur edan dot
- senbet balio deu kilo madarik?
- senbet balio deu onek?
- sean dekosu au?
- etor dires amar ingeru
- berantzako in deu bearra
- ekar du gurdi bete bedar
- estot ekarri libururik
- kobraten dere berreun orduko
- emoixu ogi satitxu bet bakotxari
- kilo bat sagarraas esteku naiko
- afaritten yongo gares amabost ingeru
- esta etorri ume bapere
- orrek ekarko deure ardiren bat
- orrek erri beteko tires
- gitxitten lotxen da lo itten
- emen naiko ardi dau
- ogi asko yan dere
- ganadu asko dau
- makiña bat lekuten egon da ori
- makiña bat gause in deu
- makiña bat txarri il deu
- eron deittue piper lar
- senbet urte dekosus?
- nik estekot ainbeste diru
- etor dire ume bi
- senbet piper yan dosus?
- estire etorri ume dustik

- yan dosus malluki asko
- gixon batzuk yan deittues
- ikus doas dustik
- ekar deittues intxur gitxi
- aste bete barru yongo dires
- irugarren egunen yon san
- egon gare iruretararten
- etor da ogi barik
- orrek bixi dire aman konture
- konturetu gintzesan grasik amari
- in du, ba gause orren ganera in du berba
- lengusun ordes etor san anaje
- berakatzak ekar berren ekar deittues kinpulak
- emen berreun metron elei eser bere iñ
- egonas iru etzetan
- nongo etzeko da sure andre
- etor da lau urteko umetxu bet
- ori ikusko seunke leku gitxitten
- iru egunen bilbon egonas
- ori urte askotan kanpon egon da
- atzorik ona estot ikusi
- emeti berreun a, metron taberne dau
- ibil dire erri askotati
- etor dire aterik ate
- emeti lau astera yon in ber dot
- yonas iru etzetara
- badekosu sube?
- estekosu alabarik?
- etor dire oñes
- ikisi dot memoris
- ori burneisko da
- ori euki dere laguntzet
- ori artu dere iñusentetzat
- gorte eulis beteri tau
- in dot esku bearra
- etor dire onatxe
- ementxe dau
- orrek estos iñora bere
- olan dau obeto
- olan dau txartoau
- ekar dere lar
- au dau obetoen
- orrek a, asko deko
- orrek naiko deko
- ekar dot yateko ta eros dot ogi bere
- atzo esteu geittu, eta gaur bere esta etorri
- orrek estire etzera yongo baya bearren beres
- orrek estotzo esango es amari tte es aitteri
- eroskot txakete bere bai, eta alkondara ba pere bai
- estot ikusten ume bakarrik ama bere bai
- batek ekarreun ardau te bestek ekarreun ogi
- etorteko gane badeuke baya esteuke kotxerik
- beti etzen edo kanpon beti dau berbetan
- goixen nei arrastegin beti dau jente asko
- kotxen etorko da baya alan ta dusti bere belu etorko da
- in baño obeto erosi
- danak yon dires anaje ixen esik
- ori su gañe andi da

- nik in dot tripekade
- logurek erreta nau
- para da lo
- guk sikeran kuellu esaten du
- neu pere eron dot asto erradurak imintten ara
- gure aman edade ingeruko da
- narrusko amentaleas ixerditten ibiltte san
- sopelan bere bai, errementari egote san aurki
- yateben dausenak estere itten ganadu erra baño
- ak itteun ganadu seiñ astok, gero ostantzeko jenero pere bai
- ataringo errementaririk ya egon bere estau
- ore pere sutegi eukitteun
- ondikarren errotaran batzu padaus
- an bizi dana an goiko etzetxun suon tion anaje, dalako dekot
- emen ibil sanerako eskondute on san a esta?
- orrek sentzun ona deko
- gero urreo domekan edo libre daonen elixe itten dako ondre
- gu parrokias urdulis gares
- bakotxak eukitteun beran a, sepulture esaten dakona
- sanbedarrak oten dires, lusingetxuk gixonanak, eta alan sabaltxuk enbranak, gure lantzarren asko daus, aik oriotan imintten dire aurki
- etzen orrek danak yayota egongo dire

5.4.13. URDULIZKO SABIN UNIBASO

- usena eukiko dau, fijo dekona
- esne artu badau espadau, txalak, baya estot ori berbe iños sertu
- gorte geyenen garbittute san a, satzak ataraten siren urten beiñ edo geyenen, kareas eta sotalaas, sotala ixete san onena ganadun a, infesiñoren bat edo oten basan kentxeko
- oiñ gorta geyenak a, ormigoyes a, ondo imintte daus, baya atxiñe ormigoirik esan oten a, atxiñe ote ixite san dana
- sarden antzeko baya ortzak doblata dekosena da saskako
- karretille gerorau etor sar:
- bero itzela, ta mogitten asten danen ademas asko bere geyao
- buelta itteko geyenen olantxe esaten dotzu buelta, ta ganera kiña itten dako besteri a, arantza yon ditten, beste alderdirantza yon ditten
- bakotxa beran lekun bai, espabere, asko txarto ibiltten dire kanbiaeskeronen
- bertan bearren dabiltzenen eseutzen ainbeste leba artxen
- ori kasi arrokeri ixete san a paño polittoao ittearren edo
- yayo parrikok arkumatxu tire
- drungulu noperak yateko moduko ixete san
- estegorri ganera a, txiketukeran kontu eukitten deure se lelauko bera ataraten deutze a, txarri ilkeran
- gorri gorri da enjeneral a
- batzu taus a, metxuaok beste batzuk lodiaok, baya estegorri este da gorri gorri
- arrotzasala esaneskeron badakiu kaskare dana baya
- ollo soratute daonen esteu balio yateko
- estot iños entzun
- sano gitxi ikusten da ollo kanpon oiñ
- len beti yotesan altzakeran otara
- aori aori bai ixetesan, ollori topa ber ixeteakon ia non daon abi tte abi begire ia nos don abire
- ensegida ollok batxen dittu beran txitxak
- txakurre erostaka dau
- kostunbre asko otesan ori esateko
- estosu iños asma txakurre erostaka?
- ataka iñori in dion bai otxa
- esti ataraten estoas iños ikusi nik se peligroso ixetesan
- klase bi edo estaitt espadaus or
- egoten siren ba, labaderok eta ganaduk ure edateko, dana ixetesan bat se berak ure edateko eukitteun olau ba, iru edo lau a, estaitt selan esango doten ba, atxiñe arnik egoten siren, arrik bogada itteko
- atxiñe esan oten erropak eskeitteko olau serik
- argiñe argin bear itten deuna da
- karabik eukitteun a, bobede edo, tubo bat balittike les
- ta bean eukitteun alau bentana moduko bat
- erretalle ixeten da barrista barik, sarra kendu te barri imiñi
- alea etzetan beti egote san katuk sartu urten itteko sulotxu bet aten aspiñ
- gabonatan afaritten paraten gintzenean, ogi kuskurre ebai, eta mantelan aspin gorde
- bolantedune esaten geuntzen guk a, burnisko eje eukitteuneri
- a bostorrotza da sutiñosune
- guk esaten tzu eratzi sertu baño lelau

- agune esaten geuntzen guk urune ondo ioteri, se ondo iota oten esanen talo esan ain goso isten
- geyenek eukitteuren ainbest masti
- aikes sausenen, berbas sabiltzela, ulertu dana itten dosu, klaro ori berbe a, gure sarrak a, sarri ibiltteuren
- orrek badeko bere usena
- estot iños entzun
- durundu itzela dau
- ori esta iñusente kokolo dalako espada iñusente arrotxu dalako
- orre teko sorgiñ antza
- mogidu in barik egon dittela
- babe dariola dau
- loteri edo seoser toka ber daku txirpillote emen dabill tte, notesi ona baletorreles
- berbarik atara esiñik sausenen same sarratu
- iños entzun dot
- bai se atxiñe neska mutillek olan ibiltten siren txikoti oratute
- atxiñe bai eroteuren, andra bat yote san aurreti, otzaratxu beteas, ogi bet aurren daule
- entzunte bai badekot
- a bere aldea etzeti iños urten bari tau te gusta itten dakos onek jenerok ademas
- memori ona deko ak
- persona santarra fia esitteko moduko edo, ori da ugerdo
- soli badator bere edaderako morrosko

5.4.15. URDULIZKO NARZISO ANSOLEAGA

- asau iki gendun eskole
- ni kriedu etor nitzen
- ordun eseuden eskatuten erdik ingeru baño
- ta barris geittu eusten errekonositten
- ta gero yo nitzen ostabere salara
- esegon tranbirik es kotxerik es olan
- an errekonosidu nenduen iru bider, iru egunetan, amasaspi egun i neusen an
- andi etorri tte nabegaten yo nitzen
- ille bi edo iru i neusen
- a itxitte nabegaten yo nitzen
- lelau yo nitzen moso, gero imi nenduen mariñeru
- mosok lo itten deu gauen ta egunes bear
- an ibil nitzen iru urten edo
- gero imin gure nenduen kontramaestre
- ta gero ostabere akabaten danen tenporade sartxen da ara
- andi etorritte eskondu i nitzen
- eskondu nitzenen nire andrek alde euken
- ona etorri arten aldean egonas ni bear itten, labrantzan
- a saldu i oskuen a etzealde
- au terreno euki gendun erositte
- emen esegon eser bere
- ta lau urten egon giñen an, etze saldu te gero
- orretan urtetan gausela in gendun au etze emen
- ona etorritte, iru edo lau urtegarrenen, etorri aten autorisasiño a, bisten etorteko ona
- ona etor giñen, esgendun pentza bere in guk, akabata on sanen, permisurik ber dule ona sartxeko
- guk esgendun yakiñ eskatu ber bada espada
- ordun esegon au etze ingeru
- lelau artek poda itten siren sei edo saspi urtenk baten
- ber ixeten san se esegon sueten ta beste serik, seas iñ, txapak eta olan esegosen, gero etor siren
- ona etor nitzeneko, nik a, irurogeta bederatzi urte euki neusen
- iru bider operata nau au konta barik
- kotxe batek koxi nendun or erriñ
- au egon san au imin doten modun
- plentziñ a, musika bande beti egote san, oiñ estaitt badau baya
- ta an batu dan dirun ganera, gero esan ixeten gausa andirik ordun, bakotxak a, pagaten gendun
- ordun biximodu merke egon
- ta guk batxen gendun dirun ganera mese atara, eta ayuntaminttun emoteutzen ba, seoser
- santageda batxen ibil diren mutillek gero imintteuden a, ortara diru
- an leku andi egon
- gero galdu san ori se gero ien i eun biximoduk asko
- gause merke egote san ordun
- ikusteko gane eukitte neun
- ara yoten dire iketza kargaten
- ta an egosen barku bi edo iru, ondatukok, palu agiriñ

- egun bi edo irun i euden an
- aljesirasen egon giñen sortzi edo amar egunen
- an iki gendusen amabost egunen
- sartu giñen lekuti atzera urten gendun
- nik neuk estot ikusi iños
- orti berangoti etorri andra bateas ta, or berangoko kantaratan a, auntzen ganen para akola andre, auntzen ganen
- siñestu bere iñ esitteko modukok ixeten siren
- orti a, urdulisko elixati santamaiñera, ara len esan doten ermittara bere, sorgiñek a, yoten sirela prosesiñon ta, olan bere bai entzun dot baya, nik neuk estot ikusi
- bearreti urten ta gero yote nitzen ara
- istrusiño ikisi arten yon ber ixeteuden
- egoten siren, yarleku dustik betatute, eta sobrantek, oyente, an atzekalden egoten siren entzuten esplikasiñok, emoteudesanak entzuten, eta faltaten baeun bateren batek, an a, oyente egoten sanatariko bat yarten san
- beti enitzen yoten se batzuten a, pedidukes serbidu ber ixeten siren lelau te igual asau pediduk
- ori esta politte kontateko es ikusteko
- talletu eseuden eukitten or, batzuk talletu bardiñek igual seiñ txarritokik emen
- peskadorak edo ixenekok ixen siren
- etorri akon ara karta bat bateri, selan ume bat il dan, beran ume bat il dala
- ensegida bilbora etor giñeneko danak yon siren etzera

BIBLIOGRAFIA

ASJU Anuario del Seminario de Filología Vasca "Julio de Urquijo"
EFE Estudios de Fonética Experimental
ELUA Estudios de Lingüística Universidad de Alicante
FLV Fontes Linguae Vasconum
REL Revista Española de Lingüística
RLE Revista de Lingüística Española

- ABELLA, Ignacio (1984): "El hombre y la madera". in INTEGRAL monográfico 12-14. Bartzelona.
- AGIRREAZKUENAGA, Joseba (1973/74): "Etnografia de Busturia". Auano de Eusko-Folklore, Sociedad de ciencias ARANZADI, 25. Donostia.
- ALARCOS LLORACH, Emilio (1986): *Fonología española*. Madril. Gredos
- ALBERDI, J. (1986): Sendabelarrak. Hots. Legazpi.
- ALLIERES, J. (1961): "Petit Atlas Linguistique basque-français 'Sacaze'". Via Domitia VII-VIII.
- ALLIERES, J. (1977): "Petit atlas linguistique basque-françai 'Bourciez'". in FLV -27, 352-386. or. Iruña.
- ALLIERES, J. (1981): "La dialectologie basque", Euskal Linguistika eta Literatura: bide berriak, Deustuko Unibertsitateko Argit, Bilbo. 103-114. or.
- ALLIERES, J. (1986): "Petit atlas linguistique basque-françai 'Bourciez'". in FLV 47, 5-46. or. Iruña.
- ALTUBE, S. (1929): *Erderismos*. Indauchu. Bilbo (1975).
- ALTUNA, P. (1986) : "Juntagailu kopulatiboak" FLV 47, 47-98.or. Iruña.
- ALTUNA, P. (1987): "Perpaus adbersatiboak". Euskal morfosintaxia eta fonologia eztabaida gaiak. EHU. Bilbo.
- ALUSTIZA, J. (1985): *Euskal baserriaren inguruan*. Oñati.
- ALVAR, M. (1963): "Proyecto de un Atlas Lingüístico y Etnográfico de Aragón". Zaragoza.
- ALVAR, M. (1971): *Cuestionario para el estudio coordinado de la norma lingüística culta*. (3 ale). CSIC. Madril.
- ALVAR, M. (1973): *Estructuralismo, geografía lingüística y dialectología actual*. Gredos. Madril.
- ALVAR, M. (1990): *Estudios de geografía lingüística*. Paraninfo. Madril.
- ALVAR EZQUERRA, M.: (1983) *Lexicología y lexicografía*. Almar. Salamanca.
- ALVAREZ GONZALEZ, Juan A. (1981) "Influencias de los sonidos contiguos en el timbre de las vocales (estudio acústico)" in REL 11-2. Gredos
- ALZO, Jose de (1961): *Estudio sobre el euskera hablado*. Donostia.
- ANDERSON, S. R. (1978): "Tone Features": in Fromkin
- AÑIBARRO, A. (1963): *Voces bascongadas diferenciadas de Bizcaya, Guipuzcoa y Navarra*, C. A. P. V.. Bilbo.
- AÑIBARRO, A. (1969): *Gramatica bascongada*. Villasantek prestatuko argitalpena. Donostia.
- ARANZADI, T. (1929): "Nombres Vascos de Aves". RIEV 3.
- ARCHANGELI, Diana (1988): "Aspects of underspecification theory" in Phonology-5, 183-207
- AREJITA, A. (1983): *Euskal joskera*. Leopoldo Zugaza. Bilbo.

- AREJITA, A., ETXEBARRIA, J. M., IRAZOLA, J. M., URIARTE, J. (1989): *Bizkaierazko Joskera.* Eusko Jaurlaritza. Gasteiz.
- ARRIZABALAGA, J. (data gabea): *Egaztiak.* Bilbo.
- AURREKOETXEA, B. ARMAOLEA, J. (1990): *Perpausen erabilera.* Mensajero. Bilbo.
- AURREKOETXEA, G.: (1985) "V. Dialektologi Jardunaldiak" Euskera 30, 640-653. or.
- AURREKOETXEA, G., VIDEGAIN, X.: (1990) "Euskal Herriko Hizkuntz Atlasa". in Ikasgelatik plazara. UEU. Bilbo.
- AZKARATE, M. (1990): *Hitz elkartuak euskaraz.* Mundaiz. Donostia.
- AZKUE, R. M. (1905): *Diccionario vasco-español-francés.* La Gran Enciclopedia Vasca. Bilbo (1969).
- AZKUE, R. M. (1923): *Morfología vasca* (3 tomo). La Gran Enciclopedia Vasca. Bilbo (1969)
- AZKUE, R. M. (1930): "Del acento tónico vasco en alguno de sus dialectos" in Euskera-XI, 282-297.
- AZKUE, R. M. (1931): "Del acento tónico vasco en alguno de sus dialectos" in Euskera-XII, 3-50.
- AZKUE, R. M. (1969): *Euskalerriaren Yakintza.* Espasa-Calpe. Madril (1935).
- BABIC, Z (1988): "Accent Systems in Croatian Dialects"; in Autosegmental Studies on Pitch Accent.
- BAHR, G. (1986): *Artikulu bilduma.* Hots. Legazpi
- BANTI, G (1988): "Two Cushitic Systems: Somali and Oromo Nouns"; in Autosegmental Studies on Pitch Accent.
- BARANDIARAN, J. M. (1934): "Cuestionario para una investigación etnográfica de la vida popular", in Anuario Eusko Folklore, XIV. 157-209. or.
- BARANDIARAN, J. M. (1965-66): "Bosquejo etnográfico de sara (V)". in Anuario de Eusko-Folklore, Sociedad de ciencias ARANZADI, 21. Donostia.
- BARANDIARAN, J. M.: (1973): "Etnografía de Vasconia. Encuesta sistemática.", in Anuario Eusko Folklore, XXV. 9-22. or.
- BARANDIARAN, J. M.: (1976) *Guía para una encuesta etnográfica.* Arabako Foru Ahaldundia.
- BARANDIARAN, J. M. (1985): *Etnografizko galdeketa baterako gidaliburua.* Donostia.
- BARANDIARAN, J. M. (1987): *De etnográfia de Navarra.* Donostia.
- BARANDIARAN, J. M. (1989): *Recetas y remedios en la tradición popular vasca.* Donostia.
- BARRIOLA, I. M (1979): *La medicina popular en el pais vasco.* Bilbo.
- BENVENISTE, E. (1989): *Problemas de lingüística general (I-II).* 15. argi (1966). Siglo XXI. Mexico.
- BILBO AURREZKI KUTXA (data gabea): *Mamiferos salvajes de Euskal Herria.* Bilbo
- BIZKAIKO FORU ALDUNDIA (1985): *Euzkadiko bertoko zuhaitzak eta zuhaixkak.* Bilbo.
- BURGUET, Francesc (1985): *Introducció a la Fonologia, Fonètica i Ortografia del Català.* Bartzelona.
- CARRERAS, J., COMES, J., PI, J. (1989): *Fonètica Catalana.* Bartzelona.
- CASADO, M. (1988): *Lenguaje y Cultura.* Síntesis. Madril.
- CEPEDA, Gladys eta taldea (1988): *El habla de Valdivia Urbano: primera etapa de una investigación.* Valdibia.
- CHOMSKY, N. HALLE, M. (1979): *Principios de fonología generativa.* Fundamentos. Madril
- CLARK, M. (1978): "An Accentual Analysis of the Zulu Noun"; in Autosegmental Studies on Pitch Accent.
- CONTRERAS, H eta LLEO, C (1982): *Aproximación a la fonología generativa.* Anagrama. Bartzelona.

- DE GOÑI, Karmele (1975-1976): "Estudio Etnográfico del pueblo de Zerain, Guipúzcoa". in Anuario de Eusko-Folklore, Sociedad de ciencias ARANZADI, 26. Donostia.
- DE MADARIAGA, Nikola (data gabea): *Baserrietxea eta eusko etxegintza.* Bizkaiko Aurrezki Kutxa.
- DURAND, J. (1989) "Teoría de la subespecificación y fonología de dependencia: El caso del Yawelmani y el Letón" in RLE.
- ECHAIDE, Ana María (1983): "Wörter und sachen" metodoan oinarriturik dagoen inkesta mota bat". in Pierre Lafitte-ri omenaldia. IKER-2. Euskaltzaindia. 231-243. or.
- ECHAIDE, Ana María (1984): *Erizkizundi Irukoitza.* Iker-3. Bilbo.
- ECHAIDE, Ana María (1989): *El euskera en Navarra. Encuestas lingüísticas* (1965-1967). Eusko Ikaskuntza, Donostia.
- ELOSEGUI, J. PEREZ, F. (1982): *Navarra, naturaleza y paisaje.* Iruña.
- ERKOREKA, A. (1979): "Gorputz izenak". FLV 11. 51-58. or. Iruña.
- ERKOREKA, A. (1985): *Análisis de la Medicina Popular Vasca.* Instituto Labayru-Bizkaiko Aurrezki Kutxa. Bilbo.
- ERKOREKA, A. (1987): "Los estudios de medicina popular". OHITURA-5. Gasteiz.
- ETXEBARRIA, Jose María (1975-76): "Etnografía de Amorebieta-Etxano". in Anuario de Eusko-Folklore, Sociedad de ciencias Aranzadi, 26. Donostia.
- ETXEBARRIA, Jose María (1983-a): *Euskal dialektologiarako testo eta ariketak.* El Carmen. Gasteiz.
- ETXEBARRIA, Jose María (1983-b): "Giza gorputzari buruzko inkesta". Euskera 28. 253-260. or. Euskaltzaindia.
- ETXEBARRIA, Jose María (1984): "Euskal Herriko Atlas Etnolinguistikoa deritzan lanari ohar batzuk". Euskera 29, 861-873. or. Euskaltzaindia.
- ETXEBARRIA, Jose María (1985): "Léxico rural vasco de Amorebieta". Eusko-Ikaskuntza, cuadernos de sección Hizkuntza eta Literatura 4. Zarautz.
- ETXEBARRIA, Jose María (1986): "Euskal Herriko Atlas Linguistikoaren historiarako" Euskera 32. 375-412. or. Euskaltzaindia.
- ETXEBARRIA, Jose María (1988): "Materiales para un Diccionario vasco dialectal". Euskeraren Iker Atalak-4. Bilbo.
- ETXEBARRIA, Juan Manuel (1991): *Zeberio haraneko eukararen azterketa etno-linguistikoa.* Zornotza. Ibaizabal.
- ETXEBARRIA, Juan Manuel (1991): "Zeberioko euskararen azentuaz" in Memoriae L. Mitxelena Magistri Sacrum.; Lakarra, J. A. edit. eta Ruiz, I. lagun.677-707 or.
- ETXEBARRIA, Maitena (1991): "En torno al vocalismo vasco."in Memoriae L. Mitxelena Mitxelena Magistri Sacrum.; Lakarra, J. A. edit. eta Ruiz, I. lagun.635-655 or.
- ETXEBERRIA, P. (1990-a): *Zaldibiako bokalen azterketa akustikoa.* Donostia. Mundaiz.
- ETXEBERRIA, P (1990-b): "Zaldibiako bokalen lehen bi formakinen araberako azentuaren azterketa akustikoa" in Patxi Altunari Omenaldia. Mundaiz. Donostia.
- EUSKALTZAINDIA (1979): *Euskal Aditz Batua.* Donostia.
- EUSKALTZAINDIA (1985): *Euskal Gramatika Lehen Urratsak-I (EGLU-1).* Iruña.
- EUSKALTZAINDIA (1987-a): *Euskal Gramatika Lehen Urratsak-I* (Eraskina). Bilbo.
- EUSKALTZAINDIA (1987-b): *Euskal Gramatika Lehen Urratsak-II* (EGLU-2). Bilbo.
- EUSKALTZAINDIA (1987-c): *Hitz-elkarketa/1. LEF Batzordearen lanak.* Bilbo.
- EUSKALTZAINDIA: (1991) *HITZ-ELKARKETA/3. LEF Batzordearen lanak.* Bilbo.
- EUSKO JAURLARITZA (1989): *Euskal Autonomi Elkarteko Ormodunak.* Gasteiz.

- EZKURDIA, G. (1987): "Ohizko zestogintza Lezaman". ETNIKER- Bizkai 8. 129-138. or.Bilbo.
- FISAC, Taciana (1985-86): "La estructura fonológica de la lengua china: introducción al estudio de los tonos" in ELUA-3, 149-163. Alicante
- FROMKIN, Victoria A. (1978): *Tone A Linguistic Survey*. Academic Press, INC. San Diego.
- GALARZA, A. DOMINGUEZ, A. (1989): *Urdaibai, Gernikako itsasadarreko hegaztiak*. Bilbo.
- GAMINDE, I. (1982): "Butroiko euskara". FLV-40, 403-460. or. Iruña.
- GAMINDE, I. (1987): "Sanoren erabileraz". Enseiucarrean-3, 32.or. Bilbo.
- GAMINDE, I. (1990): "Gurdiaren Lexikoaz". in ETNIKER BIZKAIA-9. Erandio.
- GAMINDE, I (1991): "Tonuarekin lotutako ulermen mailako testa" in Uztero-3. Bilbo.
- GANDOUR, J. T. (1978): "The Perception of Tone"; in Fromkin.
- GARATE, G. (1988): *Erdarakadak*. Mensajero. Bilbo.
- GARCIA-BELLIDO, P. (1983) "Restricciones proparoxítonas: Un análisis no extrametrico". in REL-13,2
- GARDE, P. (1968): *L'Accent*. Paris
- GARIN, F. (1986): *Pagoeta parkeko landare basatien gidaliburua*. Donostia.
- GARMENDIA, Juan (1976): *De Etnográfia vasca*.. Tolosa.
- GARMENDIA, Juan (1978): *Apuntes etnográficos del valle de Aramayona*. Gasteiz.
- GARMENDIA, Juan (1980): *Euskal esku-langintza 6*. Donostia
- GARMENDIA, Juan (1985): *Bidasoako eskulangilleak*.. Donostia.
- GARMENDIA, Juan (1987): *Euskal Lexiko Etnografikoa*. Euskal Herriko Unibertsitatea. Donostia.
- GARMENDIA, Juan (1990): *Rito y formula en la medicina popular vasca*. Donostia.
- GIL FERNANDEZ, Juana (1990) *Los sonidos del lenguaje*. Madril. Sintesis.
- GILI GAYA, S. (1966): *Elementos de fonética general*. Gredos.5. argi. Madril.
- GIMENO MENENDEZ, F. (1990): *Dialectologia y sociolingüística españolas*. Alicante. Alicanteko Unibertsitatea.
- GLOSSAIRE DES PATOIS DE LA SUISSE ROMANDE (GPSR). (1900). Zurich.
- GOENAGA, P. (1980): *Gramatika bideetan*. Erein. Donostia.
- GOENAGA, P. (1990): "BEZALA morfemaren inguruan eratzen diren egiturez" in Patxi Altunari Omenaldia. Mundaiz. Donostia.
- GOLDSMITH, J. (1988): "Prosodic Trends in the Bantu Languages"; in Autosegmental Studies on Pitch Accent.
- GOLDSMITH, J. (1990): *Autosegmental and metrical phonology*. Massachusetts.
- GONZALEZ FERRERO, J. C. (1990) *Palabras y expresiones en el habla de Toro (Zamora)*. Colectivo Cultural Bardales
- GUITART, J. M. ROY, J. (1980) *La estructura fónica de la lengua castellana*. Barcelona. Anagrama.
- HAGEGE, C. (1987): *Las estructura de las lenguas*. Gredos. Madril.
- HALLE, M (1987): *An Essay on Stress*. Massachusetts.
- HARAGUCHI, S. (1988): "Pitch Accent and Intonation in Japanese"; in Autosegmental Studies on Pitch Accent.
- HARMS, Robert. T. (1968): *Introduction to Phonological Theory*. New Jersey
- HARRIS, J. (1981): *Amantes de la naturaleza*. Bartzelona.
- HOCKETT, Charles. F. (1971): *Curso de Lingüística moderna*. Rivadavia.
- HOLMER, N. M. (1964): *El idioma vasco hablado: Un estudio de dialectologia euskérica*. Donostia.
- HOLMER, N. M., ABRAHAMSON de HOLMER, V.(1968): "Apuntes vizcainos" in ASJU-II; 87-141. or. Donostia
- HOLMER, N. M. (1970): "A historic-comparative análysis of the structure of the basque language" in FLV-4

- HOMBERT, J. M (1978): "Consonant Types, Vowel Quality, and Tone"; in Fromkin.
- HOOPER, Joan B. (1976): *An Introduction to Natural Generative Phonology.* New York. Academic Press.
- HUALDE, J. I. (1986): " Tone and Stress in Basque: A Preliminary Study" in ASJU-XX, 867-986. or. Donostia
- HUALDE, J. I. (1988): *A Lexical Phonology of Basque.* University of Southern California.
- HUALDE, J. I. (1989-a): "Acentos vizcainos" in ASJU-XXIII-1, 275-326. or. Donostia
- HUALDE, J. I. (1989-b): "Otro acento vizcaino: Getxo" in ASJU-XXIII-3, 809-818. or. Donostia.
- HUALDE, J. I. (1989-c) "Euskal doinu-azentuaz" in ZUTABE-21
- HUALDE, J. I. (1989-d) "Silabeo y estructura morfémica en español" in Hispania-72
- HUALDE, J. I. (1989) "Procesos consonánticos y estructuras geométricas en español" in Lingüistica-1
- HULST, H. van der, SMITH, N. (1988): *Autosegmental Studies on Pitch Accent.* Foris Publications. Dordrecht.
- HULST, H. van der, SMITH, N. (1988): "The Variety of Pitch Accent Systems: Introduction"; in Autosegmental Studies on Pitch Accent.
- HYMAN, Larry M. (1978): "Historical Tonology"; in Fromkin
- HYMAN, Larry M. (1981): *Fonologia: Teoria y análisis.* Paraninfo, Madril.
- IRIGOYEN, A. (1985): *En torno a la evolución y desarrollo del sistema verbal vasco.* Bilbo.
- IRIGOYEN, A. (1987): *De Re Philologica Linguae Vasconicae II.* Bilbo.
- IBARRA, J. (1985): "Gariaren eta Artoaren Prozesoak eta Lexikoa Diman". Euskararen Iker Atalak-3. Bilbo.
- IZAGIRRE, K. (1966): "Ultzamako euskeraren gai batzuk." in BRSVAP 1966-3./4. Donostia.
- JACOBSEN, H. W. (1972): "Nominative-Ergative Syncretism in Basque" in ASJU-VI, 67-119. or. Donostia.
- JAKOBSON, R. HALLE, M. (1973): *Fundamentos del lenguaje.* Madril. Ayuso.
- KARASATORRE, R. ERDOZIA, J. L., ULAIAR, E. (1991): *Etxarri-Aranatzko euskara eta Arañaz elkarteko hiztegia.* Tafalla.
- KING, A. (1987): "Euskal aditzen deskribapenaren arazo nagusiak". Euskal morfosintaxia eta fonologia eztabaida gaiak. EHU. Bilbo.
- KIPARSKY, Paul (1985): "Some consequences of Lexical Phonology" in Phonology Yearbook-2, 85-138
- LABOV, W. (1983): *Modelos sociolingüisticos.* Catedra. Madril.
- LADEFOGED, Peter (1982): *A Course in Phonetics.* New York
- LAFITTE, Pierre (1972): "Autour de gizon bat et gizon bi". in FLV-12
- LAFITTE, Pierre (1979): *Grammaire Basque.* Donostia. Elkar.
- LAMIQUIZ, V. (1975): *Lingüistica española.* Universidad de Sevilla. Sevilla 5. argitalpena.
- LARATZU (1987): *Errota-langintza, erakusketa batetarako apunteak.* Dima.
- LASPIUR, I. (1979): "Azentu diakritikoa Eibarko euskaran" in Euskera-24-1, 175-268.
- LEBEN, W. R. (1978): "The Representation of Tone"; in Fromkin.
- LEKUONA, M. (1984 a): " 'Asko' itzaren sintaxia". Idaz-lan guztiak-8. Gipuzkoako Foru Aldundia. Donostia.
- LEKUONA, M. (1984-b): "Euskerazko errelatiboa". Idaz-lan guztiak-8. Gipuzkoako Foru Aldundia. Donostia.
- LEKUONA, M. (1984-c): "I. Lenguaje infantil". Idaz-lan guztiak-2. Gipuzkoako Foru Aldundia. Donostia.
- LOPEZ DE GUEREÑU, G. (1958): *Voces alavesas.* Bilbo.
- LOPEZ DE GUEREÑU IHOLDI, G. (1987): "Elección de trabajos. Cuestionario". OHITURA-5. Gasteiz.

- LOPEZ GARCIA, Angel (1985-86) "Una visión integrada del diasestema fonológico catalán", in ELUA-3, 129-147. Alicante
- LLISTERRI, J. (1991): *Introducción a la fonética: El método experimental.* Anthropos. Bartzelona.
- MALMBERG, B. (1954) *La Fonética.* Buenos Aires.
- MALMBERG, B. (1975): *Los nuevos caminos de la lingüistica.* Madril
- MALMBERG, B. (1981) *La lengua y el hombre.* Madril. ISTMO
- MALMBERG, B. (1982): *Introducción a la lingüistica.* Catedra Madril.
- MANTECA, A (1987): *Lingüistica general.* Catedra. Madril.
- MARTINET, André (1974): *Economá de los cambios fonéticos.* Madril. Gredos
- MARTINET, André (1978): *Elementos de Lingüistica general.* Madrirl. Gredos.
- MARTINEZ CELDRAN, E. (1989): *Fonética.* Bartzelona (1984) Teide.
- MARTINEZ CELDRAN, E. (1989): *Fonologia general y española.* Bartzelona. Teide.
- MARTINEZ CELDRAN, E. (1990): "Una utilidad en fonética: La carta de formantes por ordenador" in Estudios de Fonética Experimental-IV, 179-193. or. Bartzelona.
- MARTINEZ CELDRAN, E. (1991) *Fonética experimental: Teoría y práctica.* Madril. Síntesis.
- MARTINEZ MELGAR, A. (1986): "Estudio experimental sobre un muestreo de vocalismo andaluz" in EFE-2. Barcelona
- McCAWLEY, J. D (1978): "What Is a Tone Language?": in Fromkin
- MENDEZ DOSUNA, Julián (1987): "La aspiración de S como proceso condicionado por el contacto de sílabas" in REL-17-1. Gredos
- MITXELENA, K. (1957-58): "A propos de l´accent basque" in Bulletin de la Société de Linguistique de Paris, 204-233.
- MITXELENA, K., ORMAETXEA, N (1958): "Euskaltzaindian sartzerakoan Ormaetxea jaunak egindako itzaldia eta Mitxelena jaunaren erantzuna" in Euskera-3
- MITXELENA, K. (1970): "Nombre y verbo en la etimología vasca" in FLV-4.
- MITXELENA, K. (1972): "A Note on Old Labourdin Accentuation" in ASJU-VI, 67-109. Donostia.
- MITXELENA, K. (1976): "Acentuación alto-navarra" in FLV-23, 147-162.
- MITXELENA, K. (1977): *Fonética Histórica Vasca.* Donostia.
- MITXELENA, K. (1987): *Palabras y textos.* EHU. Gasteiz.
- MOCK, C. C. (1988): "Pitch Accent and Stress in Isthmus Zapotec"; in Autosegmental Studies on Pitch Accent.
- MOHANAN, K. P. (1986): *The Theory of Lexical Phonology.* Dordrecht.
- MONROY, R. (1980): *Aspectos fonéticos de las vocales española.* SGEL. Madril
- MUGICA. L. M. (1978): *Origen y desarrollo de la sufijación euskerica.* Bilbo.
- MUJIKA, L. M. (1978): *La prefijación, clave del euskara tecnico y urbano.* Ediciones Vascas. Bilbo.
- MUJIKA, L. M. (1982): *Hitz konposatu eta eratorrien morfo-fonetika.* Ediciones Vascas. Bilbo.
- MULLER, C. (1968): *Initiation à la statistique Linguistique, langue et langage.* Larousse. Paris.
- MULLER, C. (1979): *Langue Française et Linguistique quantitative.* Slatkine. Genève.
- NAVARRO, T (1925): "Pronunciación guipuzcoana" in Home. a Menéndez Pidal; III liburukia, 593-653. or. Madril.
- NAVARRO, T (1966): *Estudios de Fonología española.* New York.
- NAVARRO, T (1980): *Manual de pronunciación española.* RFE. 20. argi.Madril.
- NEUNER, A. (1976): *Pequeña guía de los hongos de Europa.* Bartzelona.
- ODDEN, D. (1988): "Predictable Tone Systems in Bantu"; in Autosegmental Studies on Pitch Accent.
- OHALA, J. J. (1978): "Production of Tone"; in Fromkin.
- OHALA, J. J. (1983) : "Cross-Language Use of Pitch". in Phonetica-40.

- OÑEDERRA, M. L. (1987): "Euskarazko fonologiaren zenbait bilakabidez" Euskal morfosintaxia eta fonologia eztabaida gaiak. EHU. Bilbo.
- OÑEDERRA, M. L. (1990): *Euskal Fonologia: Palatalizazioa asimilazioa eta hots sinbolismoa.* Zarautz. Itxaropena S. A.
- OREGI, J. (1971): "Aditzeko askargille batzuei buruz" in FLV-9
- ORMAETXEA, N. (1958): "Leitza'ko Mintza-Doiñua" in EUSKERA-3.
- PAGOLA, R. M. (1990): "Dialektologiaren irtenbide berriak: diasistema eta polimorfismoa". in Patxi Altunari Omenaldia. Mundaiz. Donostia.
- PAGOLA, R. M. (1991): *Dialektologiaren atarian (Euskal Dialektologiaren historiara hurbilketa).* Gero. Bilbo.
- PEREZ, A. (1991): *Bermeoko herri hizkeraz.* Bilbo
- PIKE, E. L. (1982): *Tone Languages.* Michigan.
- PUJANA, P. (1979): *Oletako Euskal Aditza.* Arabako Foru Aldundia. Gasteiz.
- QUILIS, A. (1981): *Fonética acústica de la lengua española.* Gredos. Madril.
- QUILIS, A. (1988): *El Comentario Fonológico y Fonético de Textos.* Arco/Libros, S.A. Madril.
- QUILIS, A. HERNANDEZ, C. (1990): *Lin güistica española aplicada a la terapia del lenguaje.* Madril. Gredos
- QUITLLET, R. (1977): *Atlas elemental de las plantas.* Bartzelona.
- ROBINS, R. H. (1971): *Lingüistica general: Estudio introductorio.* Madril. Gredos
- ROCA-PONS, J. (1975): *El lenguaje.* Barcelona. Teide
- ROTAETXE, K. LEONCE, J. (1971): "Sur un point de morphologie nominale du basque". in FLV-9
- ROTAETXE, K. (1978): *Estudio estructural del euskara de Ondárroa.* Durango. Leopoldo Zugaza.
- ROTAETXE, K. (1981): "Euskal prosodiaz" in EUSKARA-26
- RIJK, Rudolf P. G. de (1969): "Is Basque an S. O. V. language?" in FLV-3
- RIJK, Rudolf P. G. de (1970): "Vowel interaction in Bizcayan Basque". in FLV-5
- SALABURU, P. (1984) : *Hizkuntzaren soinu egitura.* EHU. Bilbo.
- SALABURU, P. (1984): *Arau fonologikoak.* EHU. Bilbo.
- SALVADOR, G.: (1985) *Semántica y lexicologia del español.* Paraninfo. Madril.
- SALVADOR, G.: (1987) *Estudios dialectológicos.* Paraninfo. Madril.
- SALVADOR, G. (1989) "Las otras vocales andaluzas" in PHILOLOGICA Homenaje a D. Antonio Llorente, Salamanca-ko Unibertsitatea.
- SANCHEZ GONZALEZ de HERRERO, M. N. (1989) "Fenómenos consonánticos del dialecto aragonés según los datos del ALEANR" in PHILOLOGICA-I. Salamanca
- SAPIR, Edward (1984): *El Lenguaje.* Madril.
- SCHANE, Sanford A. (1979): *Introducción a la fonologia generativa.* Barcelona. Labor, S. A.
- SCHUBIGER, Maria (1989): *Introducción a la Fonética.* Valladolid.
- SCHUH, R. G. (1978): "Tone Rules"; in Fromkin.
- SEMINARIO DE ETNOLOGIA (1955): "Para un estudio etnográfico del Pueblo Vasco. Cuestionario sobre la vida pastoril", in Anuario Eusko Folklore, XV.191-192. or.
- SILNITSKI, G. (1970): "The system of the causative verbs in basque" in FLV-4
- SLOAT, C. TAYLOR, S. HOARD, J. (1978): *Introduction to Phonology.* Oregon
- SVANTESSON, Jan-Olof (1989): "Tonogenetic Mechanisms in Northern Mon-Khemer". in Phonetica-46.
- THIEDE, W. (1982): *Pequeña guia de las aves de Europa.* Bartzelona.
- THOMAS,J.M. BOUQUIAUX, L. CLOAREC-HEISS, F. (1986) *Iniciación a la fonética.* Madril. Gredos.
- TRUBETZKOY, N. S. (1973): *Principios de fonologia.* Madril. Cincel.
- TUDURI, E. (1933): "Cuestionario sobre artes textiles y sus aplicaciones", in Anuario Eusko Folklore, XIII. 219-227. or.
- TXILLARDEGI (1978): *Euskal Gramatika.* Ediciones Vascas. Bilbo.

- TXILLARDEGI (1980): Euskal Fonologia. Ediciones Vascas. Bilbo.
- TXILLARDEGI (1982): "Some acoustic data about the three basque sibilants" in First international basque conference in North America. Fresno.
- TXILLARDEGI (1984): *Euskal Azentuaz*. Elkar. Donostia.
- UNED-BERGARA (1988): *Bergarako euskera*. Bergara.
- URUBURU BIDAURRAZAGA, A. (1990): *Estudios sobre la lengua española en Córdoba*. Córdoba. Estudios Cordobeses.
- URRUTIA, H. ETXEBARRIA, M. TURREZ, I. DUQUE, J. C. (1988): *Fonética Vasca I Las Sibilantes en el Vizcaino*. Bilbo. Deustuko Unibertsitatea.
- URRUTIA, H. ETXEBARRIA, M. TURREZ, I. DUQUE, J. C. (1989): *Fonética Vasca 2 Las Sibilantes en el Guipuzcoano*. Bilbo. Deustuko Unibertsitatea.
- VARELA ORTEGA, S. (1990): *Fundamentos de Morfología*. Madril. Síntesis.
- VARELA, Soledad (1988): "Flexión y derivación en la morfología léxica". in Homenaje a Alonso Zamora Vicente I. Madril. Castalia
- VAZQUEZ LARRUSCAIN, Miguel (1990): "Notas sobre la acentuación en noruego" in RLE
- VIDEGAIN, X. (1984): *Euskal Herriko Atlas Linguistikoa, aurregaldekizuna, Lexikoa* (argitaragabea)
- VIDEGAIN, X. (1990): "Enquete lexicale en domaine basque a Ciboure pour l' atlas linguistique des cotes de l' atlantique". Cuadernos de Sección. Hizkuntza eta Literatura/Eusko Ikaskuntza.-10. Donostia.
- VILLASANTE, L. (1972): *La declinación del vasco literario común*. Oñati. 2. argitalpena.
- VILLASANTE, L. (1976): *Palabras vascas compuestas y derivadas*. Oñati.
- VILLASANTE, L. (1978): *Estudios de sintaxis vasca*. Oñati.
- VILLASANTE, L. (1980): *Sintaxis de la Oración Simple*. Oñati.
- VILLASANTE, L. (1986): *La oración causal en vasco*. Oñati.
- WILBUR, T. H. (1970): "Ergative and pseudo-ergative in basque" in FLV-4.
- WILLIAMSON, K. (1988): "Tone and Accent in Ijo"; in Autosegmental Studies on Pitch Accent.
- WRIGHT, M. (1988): "A Level-based Model for Pitch Accent Languages"; in Autosegmental Studies on Pitch Accent.
- YRIZAR. P. de (1981): *Contribución a la dialectología de la lengua vasca* (liburuki 2). Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintziala. Donostia.
- ZABALA, J. M. (1848): *El verbo regular vascongado del dialecto vizcáino*. Donostia.
- ZAMARRIPA, P.: (1918) *Manual del vascófilo*. Bilbo.
- ZAMARRIPA, P. (1931): *Gramatica vasca*. Bermeo. 4. agitalpena.
- ZAMARRIPA, P. (1957): *Vocabulario vasco-castellano y castellano-vasco*. Bilbao.
- ZARATE, M. (1989): *Euskal deklinabidea*. Labayru ikastegia, 4. argi. Bilbo.
- ZELAIETA, L. M. (1990): *Zomotzako aditz-eren karinkara*. Amorebieta-Etxanoko Udala. Zomotza.
- ZUBIKARAI, A. (1989): *Itxas-aize, esaldi eta iztegi antzerakoa*. Bilbo.